

UNIVERSITAT^{DE}
BARCELONA

L'establiment d'un nou orde monàstic a la Catalunya medieval: Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murta (1393-1500)

Carles Díaz Martí

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 3.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 3.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0. Spain License.**

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Programa de doctorat: Societat i cultura

L'establiment d'un nou orde monàstic a la
Catalunya medieval: Sant Jeroni de la Vall
d'Hebron i Sant Jeroni de la Murta (1393-1500)

Vol. 2

Carles Díaz Martí

Director: Dr. Josep Hernando i Delgado

Tutor: Dr. Ignasi J. Baiges Jardí

La imatge de la portada procedeix de la clau de volta del claustre de Sant Jeroni de la Murtra que hi ha al davant de la porteria, en què s'hi representa sant Jeroni penitent. Foto: Antonio Guillén.

Índex

Relació amb l'exterior (2): fonts econòmiques.....	529
Introducció.....	529
Sant Jeroni de la Murtra.....	531
Concabella i Gra.....	531
Antecedents.....	531
Establiment emfitèutic (1417-1434)	535
La resolució del conflicte de Concabella (1436-1448).....	543
La fi de la senyoria (1465-1477).....	554
La lluita per la senyoria de Gra (1433-1500)	562
La quèstia d'Òdena.....	568
Censals morts	572
Aguiló i els Queralt.....	572
Antecedents.....	572
Inversió en deute dels barons de Queralt.....	575
Els efectes de la guerra civil.....	580
Estabilització del domini (1488-1504)	583
Les diputacions generals d'Aragó i de Catalunya.....	584
La ciutat de Barcelona i el dret de pariatge	588
Altres censataris.....	590
Béns immobles	595
Altres ingressos.....	602
Evolució temporal	603
Manteniment de la renda fundacional (1413-1462).....	614
Els efectes negatius de la guerra i de la postguerra (1462-1478).....	615
Recuperació amb claroscurs (1479-1500).....	617
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	619
Els béns donats per la reina Violant.....	619
La lleuda de Tortosa	619
Les cenes d'absència de Gardeny i Casa Antiga de Lleida	628

Censals morts sobre Fraga i Sarral	635
Censals morts	636
La rectoria de Sant Genís dels Agudells.....	642
Béns immobles	651
Altres ingressos.....	655
Evolució temporal	658
Relació amb l'exterior (3): l'estament eclesiàstic.....	661
Introducció.....	661
L'orde jerònim.....	662
Introducció.....	662
Els dos monestirs catalans dins l'orde.....	664
La influència de l'orde en els dos monestirs catalans.....	676
Grans decisions: trasllats, fusions i patrimoni.....	676
L'esperit homogeneïtzador	678
La disciplina	680
Els avantatges.....	687
Altres actors.....	691
Els jerònims sota la jurisdicció ordinària (1393-1415)	691
L'annexió de rectories i priorats	695
Altres aspectes.....	699
Relació amb l'exterior (4): el poder polític.....	703
Introducció.....	703
Els reis i les reines d'Aragó	705
Els darrers monarques del casal de Barcelona.....	705
Els Trastàmara	707
Joan II i la reina Joana.....	710
Els Reis Catòlics	715
Els reis de la Barcelona rebel.....	721
El poder municipal barceloní	723
Els escenaris.....	727
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	727
Sant Jeroni de Montolivet	741
Sant Jeroni de la Murtra.....	744
La casa de la Murtra	746

Evolució constructiva	751
El sector sud-oriental (dècada de 1450)	752
El claustre (1457-1493)	754
La zona nord (1460-1466)	764
Aturada (1466-1477)	766
Compleció i millores (1478-1490)	767
Darreres actuacions (1491-1502)	770
Les cases dels procuradors de Barcelona.....	772
Les etapes de l'establiment dels jerònims a Catalunya.....	773
Una configuració inicial inestable (1393-1439)	773
En el sostre del creixement (1440-inici de la guerra).....	785
El daltabaix de la guerra.....	790
La sortida de la crisi i el final de segle	794
Conclusions.....	798
Fonts i bibliografia.....	807
Fonts documentals	807
Bibliografia.....	812
Apèndix	833
Taules documentals.....	833
Taula 1a - Capítols conventuals de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1393-1500)	833
Taula 1b - Capítols conventuals de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1501).....	839
Taula 2 - Capítols conventuals incomplets.....	849
Taula 3 - Ordenacions de jerònims a Barcelona (1394-1502)	850
Taula 4 – Vesticions d'hàbit, professions i defuncions segons la crònica de Francesc Talet.....	855
Taula 5 – Professions de religiosos segons una història breu de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	856
Taula 6a – Absències en capítols conventuals de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1393-1500)	857
Taula 6b – Absències en capítols conventuals de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1500)	859
Taula 7 – Estadets dels frares jerònims (1393-1500)	862
Taula 8 – Priorats segons la història breu de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.....	865
Taula 9 – Càrrecs principals segons la crònica de Francesc Talet.....	866
Taula 10a – Intervals documentats d'exercici de prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	867
Taula 10b – Intervals documentats d'exercici de vicari de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	869
Taula 10c – Intervals documentats d'exercici de procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	870
Taula 11a – Intervals documentats d'exercici de prior de Sant Jeroni de la Murtra	873

Taula 11b – Intervals documentats d'exercici de vicari de Sant Jeroni de la Murtra	875
Taula 11c – Intervals documentats d'exercici de procurador de Sant Jeroni de la Murtra.....	877
Taula 12a – Procures específiques i nomenaments del capítol de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	880
Taula 12b – Procures específiques del prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	882
Taula 12c – Procures específiques del procurador general de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	883
Taula 12d – Altres procures específiques de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	885
Taula 12e – Procures externes a religiosos de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.....	886
Taula 12f – Nomenament d'àrbitres pel prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	887
Taula 12g – Nomenament d'àrbitres pel procurador general de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	888
Taula 13a – Procures específiques i nomenaments del capítol de Sant Jeroni de la Murtra	890
Taula 13b – Procures específiques del prior de Sant Jeroni de la Murtra	894
Taula 13c – Procures específiques del procurador general de Sant Jeroni de la Murtra.....	896
Taula 13d – Altres procures específiques de Sant Jeroni de la Murtra.....	899
Taula 13e – Procures externes a religiosos de Sant Jeroni de la Murtra.....	900
Taula 13f – Nomenament d'àrbitres pel prior de Sant Jeroni de la Murtra	901
Taula 13g – Nomenament d'àrbitres pel procurador general de Sant Jeroni de la Murtra	903
Taula 13h – Altres nomenaments d'àrbitres de Sant Jeroni de la Murtra	906
Taula 14 – Assistència a capítols generals (1415-1501)	907
Taula 15 – Mossos afermats a Sant Jeroni de la Murtra	909
Taula 16– Estades dels religiosos de Sant Jeroni de la Murtra a Concabella (1449-1456)	912
Taula 17 – Compres de terres i alous per al terme de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1395-1401)....	916
Taula 18 – Llegats testamentaris de Bertran Nicolau (6 de juny de 1403)	917
Taula 19 – Despeses per la mort de Francina Santjoan.....	919
Taula 20 – Despeses per la mort de Beatriu Tallant	923
Taula 21 – Despeses per la mort de Pere Sassala.....	924
Taula 22– Violaris de l'heretat de Pere Sassala.....	926
Taula 23a – Seglars presents a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (excepte escrivans i notaris).....	928
Taula 23b – Seglars presents a Sant Jeroni de la Murtra (excepte escrivans i notaris)	933
Taula 24a – Clergues presents a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.....	940
Taula 24b – Clergues presents a Sant Jeroni de la Murtra	941
Taula 25a – Compra de béns i serveis de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	942
Taula 25b – Compra de béns i serveis de Sant Jeroni de la Murtra.....	946
Taula 26 – Rendes de Sant Jeroni de la Murtra l'any 1500.....	948
Taula 27 – Obligacions espirituals permanents a Sant Jeroni de la Murtra (1500 i 1769)	953

Taula 28 – Llevador de la quèstia d'Òdena (1497)	954
Taula 29 – Definidors de la Corona d'Aragó (1415-1500)	957
Taula 30 – Visitadors de la Corona d'Aragó (1474-1498)	959
Documents.....	961
Normes de transcripció i edició.....	961
Imatges.....	1117

Relació amb l'exterior (2): fonts econòmiques

Introducció

Un altre motiu fonamental de contacte de la comunitat jerònima amb l'exterior venia motivada per la necessitat de disposar d'ingressos per mantenir-se econòmicament. Gràcies a l'aportació dels dos fundadors i dels benefactors que al llarg de la centúria s'anaren vinculant amb els jerònims, els frares disposaren d'un conjunt de recursos per viure. La seva viabilitat econòmica passava per la devoció i la creença religiosa de la societat del seu temps: el valor atorgat al seu rès, la fe que tenia un impacte real que decantaria la balança de la divinitat cap a l'absolució definitiva de la seva ànima. Com hem vist al capítol anterior, desenes de devots cristians s'atansaren a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i a Sant Jeroni de la Murtra per afavorir-los. Els que s'ho podien permetre, a més, els proporcionaren rendes, diners o objectes valuosos (llibres, calzes, plata, etc.).

Un cop obtinguda la titularitat d'un bé econòmic, però, calia fer-la efectiva, és a dir, procurar que donés els rendiments esperats. I és aquí on la comunitat, i especialment la seva plana major, encapçalada pel responsable de la gestió, que era el procurador general, tenia una tasca fonamental per a la supervivència de la institució. S'havien de cobrar les pensions, els lloguers, els arrendaments, els censos, els delmes, les primícies... Quan els censataris, els llogaters, els parroquians o els vassalls no complien, o no podien complir, amb la seva obligació pecuniària, s'havia d'actuar per fer valer els drets de la comunitat. Aquest fou un motiu de preocupació constant, ja que els impagaments afectaren els frares, sobretot durant els anys més convulsos del període estudiat, que foren els de la Guerra Civil Catalana (1462-1472) i quasi tota la dècada posterior. Els jerònims posaren en pràctica un gran ventall de gestions per revertir aquestes situacions: arbitratges, demandes judicials, pactes, requeriments, sol·licitud d'ajut a l'administració reial, etc.

Gràcies a les traces d'aquestes vicissituds podem adonar-nos no tan sols de l'esforç humà i econòmic que implicaven per a la comunitat, sinó també quins podien ser els ingressos reals dels frares. És a partir de les múltiples gestions dutes a terme pels procuradors dels dos monestirs jerònims que podem saber si aquells drets econòmics que tenien sobre el paper realment es traduïren en ingressos. Passarem, doncs, de la teoria dels contractes a la realitat de l'economia. Si en el capítol anterior hem focalitzat l'atenció en els béns rebuts pels frares, fruit de la seva relació amb benefactors, en el present analitzem què passà amb ells després.

Fins a quin punt es cobraren regularment les rendes aportades pels fundadors i benefactors? Com actuaren els frares quan es llüiren les seves rendes? Què feien amb els béns immobles que rebien com llegats o herències? Quines estratègies utilitzaren per fer valer els seus interessos econòmics? Els resultaren? Aquestes són les preguntes que intentarem respondre en aquest capítol.

Per tal de fer una anàlisi el més clara i entenedora possible, hem estructurat el capítol per tipologia de bé. Hem preferit aquesta aproximació perquè creiem que els problemes que podien sorgir, la forma de resoldre'ls, el seu impacte en l'economia real de cada comunitat devia ser diferent segons el tipus de bé. No devia ser el mateix i es gestionava de la mateixa manera, en principi, la possessió d'un feu com Concabella i Gra que la propietat d'una carnisseria a la ciutat de Barcelona, ni tampoc devien ser comparables els drets sobre les comandes hospitaleres de Lleida amb la rectoria de Sant Genís dels Agudells.

A diferència dels capítols anteriors, hem començat per Sant Jeroni de la Murtra perquè en tenim força més dades que per Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Les conclusions que es puguin treure del cenobi badaloní donaran llum a l'hora d'analitzar les dades del monestir de Collserola. Hem dividit l'anàlisi de la Murtra en els apartats següents: Concabella i Gra, la quèstia d'Òdena, els censals morts –amb apartat específic dels garantits amb les rendes senyorials del lloc d'Aguiló–, els béns immobles i altres ingressos. Quant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, hem optat pels béns fundacionals (lleuda de Tortosa, cenes d'absència i censal mort sobre Fraga), censals morts, la rectoria de Sant Genís dels Agudells, béns immobles i altres ingressos.

L'objectiu final, però, és conèixer l'economia i els ingressos reals de les dues comunitats. Una vegada exposades les dades de cadascun dels béns, agrupats per tipologies, és necessari, doncs, integrar-les per obtenir un visió de conjunt que permeti copsar l'evolució temporal dels ingressos dels frares. El major nombre de dades de la Murtra permetrà una anàlisi molt més aprofundida i detallada respecte a la Vall d'Hebron.

Sant Jeroni de la Murtra

Concabella i Gra

Bertran Nicolau va donar els castells i llocs de Concabella i Gra al monestir de Sant Jeroni de la Montolivet en l'acta fundacional del 9 d'octubre de 1413. Els feus es valoraren en 4.000 de les 14.000 lliures que donà el fundador com a dotació per a la nova comunitat monàstica jerònima. Però durant el segle XV van passar per un gran nombre de vicissituds i foren causa de múltiples plets i disputes que enfrontaren els frares a diferents actors.

Antecedents

Concabella és actualment un petit nucli de població de la comarca de la Segarra que pertany al municipi dels Plans del Sió, a una dotzena de quilòmetres al nord-oest de Cervera i a uns vuit al sud-oest de Guissona. El poble, situat a la dreta d'aquest afluent del Segre, està presidit per un imponent castell, recentment restaurat i que acull el Centre d'Interpretació dels Castells del Sió.¹⁷²² Amb planta quadrada i 30 metres de façana, el castell compta amb pati interior, portalada, finestral renaixentistes i dues torres quadrades (imatge 2a i 2b). El nucli de Gra està separat del de Concabella només per tres quilòmetres en direcció a Guissona. Tot i els paral·lelismes històrics i la proximitat geogràfica, Gra pertany a un municipi diferent del de Concabella, concretament a Torrefeta i Florejacs. El castell de Gra, centre de la població, va desaparèixer per donar lloc a un casal construït probablement en el segle XIX i que ha sofert successives remodelacions.

La informació més completa sobre aquests dos castells es troba a la monumental *Els castells catalans* dirigida per Pere Català i Roca, que els fa remuntar, com tants altres a la Segarra, del temps que aquest territori constituïa frontera amb els musulmans. La primera referència del llinatge Concabella és de 1076, com a cavallers repobladors del Segrià i les Garrigues, i la de Gra és posterior, ja el 1175, també com a repobladors a Lleida. En aquesta obra es donen diferents notícies dels Concabella durant els segles XII i XIII, si bé no directament relacionades amb el castell homònim. Apareixen com a cavallers influents a la zona amb intervencions en els castells de Cabra i de l'Ametlla. A partir de mitjan segle XIV i gràcies a diferents notícies disperses, es donen els noms dels titulars de la senyoria de Concabella: Peramola, Oluja (1381), Berenguer d'Orís (1406), Jaume d'Urgell (1411), Bertran Nicolau (1411, 1414), Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Bernat i Elionor de Requesens (1429), Sant Jeroni de la Murtra (1463), Violant de Cabrera i el capità Rodrigo de Bovadilla (1463). Entrats en el segle XVI, apareixen els Ortiz, originalment nebots de Violant de Cabrera, que foren substituïts pels Erill, que mantingueren el domini durant tres segles. Quant a Gra, es diu que seguí una trajectòria paral·lela a la de

---

¹⁷²² Carme VERGÉS, Xavier ERITJA, Maria GARGANTÉ, «El Centre d'Interpretació dels Castells del Sió», *Arqueologia Medieval*, 2 (2006), p. 36-45.

Concabella fins a final del segle XV. L'any 1501 s'hi afegeix Sant Jeroni de la Murtra i la darrera referència és de la família Boatella, que n'era propietària el 1831.¹⁷²³

Gràcies als múltiples contratemps que aquestes dues senyories provocaren als jerònims de la Murtra durant el segle XV podem precisar més acuradament la informació sobre la titularitat del castell, no tan sols durant el segle XV, és a dir, a partir del moment que cau dins l'òrbita del fundador i gran benefactor dels jerònims Bertran Nicolau, sinó també abans, des del temps dels Peramola, ja que els plets i qüestions entre diferents actors se situen al segle XIV.

La primera notícia que tenim sobre la titularitat del castell es remunta a 1338, quan estava en mans de Berenguer de Peramola.¹⁷²⁴ Obligat per un deute a particulars de 23.539 sous barcelonesos, Berenguer de Peramola donà càrrec al seu confessor, Ponç Bellot, que el saldés, per la qual cosa li prometé pagar 200 sous anuals, obligació econòmica que va reconèixer en un debitori datat l'any 1339.¹⁷²⁵ Però les angúnies financeres de Berenguer de Peramola no s'havien acabat. Al cap de tres anys, va vendre's la senyoria alodial dels castells de Concabella i Gra a Guerau d'Oluja, senyor del lloc de Benavent,¹⁷²⁶ per un preu de 22.000 sous. La senyoria alodial donava dret a 1.000 sous anuals de renda sobre els dos castells.¹⁷²⁷

Berenguer de Peramola va testar el 13 de març de 1347, tot deixant com a hereva la seva ànima, per a la qual fundà beneficis a l'església de Concabella. Onze anys més tard de redactar el testament, el 31 de gener de 1358, els seus marmessors vengueren el castell de Concabella al seu propietari alodial, Galceran d'Oluja, aleshores senyor del castell de Gra i de Santa Maria, que es féu càrrec de diferents obligacions que pesaven sobre el castell com, entre d'altres, 19.000 sous per a Romieta, vídua del testador, i un violari de 200 sous anuals que es pagava a Romeu Llull de Barcelona. Segons informació procedent de l'antic arxiu de Sant Jeroni de la Murtra, el comprador no es féu càrrec en cap moment del deute de 23.539 sous que Berenguer de Peramola havia contret amb Ponç Bellot, sinó que quedà sota la responsabilitat de la marmessoria. El preu de la transacció fou de 20.000 sous, que Galceran d'Oluja no va pagar directament, sinó que va donar als marmessors els castells de Briensó i de Santa Maria,¹⁷²⁸ si bé finalment els marmessors retingueren només el darrer.¹⁷²⁹ En el document de compravenda hi constava la conformitat del bisbe d'Urgell.¹⁷³⁰ Tanmateix, cal tenir en compte que aquestes darreres informacions són de part,

¹⁷²³ Pere CATALÀ I ROCA (dir), *Els castells catalans*. Barcelona: Rafael Dalmau editor, vol. 6, 1979, p. 555-560, 612-613.

¹⁷²⁴ ADB, *FSJV*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f. En aquest volum hi ha registades un gran nombre d'escriptures relacionades amb Concabella i Gra, tal com es posa de manifest en el títol: *Índex breu dels actes y notas que anotam en lo quadern de la rúbrica del ninxo de Gra y Concabella, signats de la lletra C y números posats segons lo orde y antiguitat de anys*.

¹⁷²⁵ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 203r.

¹⁷²⁶ Guerau d'Oluja estava casat amb Mília, filla d'Elisèn o Isona, que era senyora de Benavent (Ceferí ROCAFORT I SANSÓ, *Geografia General de Catalunya. Província de Lleida*. Barcelona: Establiment Editorial de Albert Martín, 1920, p. 159).

¹⁷²⁷ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.; ACA, *MH*, vol. 3833, f. 203r.

¹⁷²⁸ L'any 1363 Galceran d'Oluja donà possessió del Castell de Santa Maria als marmessors de Berenguer de Peramola *per seguretat de la pençió dita de 1.000 sous anuals fins que sían quitats o satisfets* (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁷²⁹ El castell de Santa Maria es trobava a l'actual nucli de Sant Guim de Freixenet, també a la comarca de la Segarra, a la dreta del riu Sió. Es vincula als Oluja en el segle XIV (Pere CATALÀ I ROCA (dir.), *Els castells catalans*, vol. 6-1, p. 617).

¹⁷³⁰ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 203r.

ja que els jerònims intentaven demostrar que el deute de 23.539 sous, objecte de litigi per part del bisbe d'Urgell, no podia ser responsabilitat dels titulars dels castells.

Galceran d'Oluja testà l'any 1374. Possiblement a causa de no tenir descendència masculina, els dos castells passaren a Isabel, una de les filles de Galceran d'Oluja, que es casà amb Bernat de Requesens, que s'intitulà senyor dels castells de Concabella, Gra i Santa Maria. Isabel testà l'any 1394 a favor dels seus fills.¹⁷³¹

Els nombrosos deutes que carregaven els dos castells feren que Bernat de Requesens, que actuava com a curador de les seves filles Isabel, Elionor i Aldonça, els vengués al donzell Berenguer (IV) d'Orís.¹⁷³² La venda es va fer el 21 de desembre de 1403 amb intervenció del notari Nicolau Ferrer, d'Agramunt. Inclogué els llocs o castells de Concabella i Gra, i la castlania i el molí de Concabella, tot en franc alou i amb tots els drets. Com a justificació de la transacció, a l'instrument s'especificà que els dos castells estaven obligats per diverses persones en una gran quantitat de diners, censals morts i violaris. El preu fou de 90.000 sous,¹⁷³³ una part del qual fou destinat a lluir aquestes quantioses càrregues.¹⁷³⁴ Berenguer d'Orís en prengué possessió i el 3 de maig d'aquell any en féu donació a la seva muller Blanca Desbrull.¹⁷³⁵

Berenguer (V) d'Orís, fill de Berenguer (IV), es va vendre els dos castells al comte Jaume II d'Urgell *el Dissortat* el 5 d'agost de 1411 per 97.500 sous barcelonesos.¹⁷³⁶ Cal tenir present que tant Concabella com Gra pertanyien al comtat d'Urgell, del qual Jaume era titular. A diferència de les altres compravendes, el comprador va exigir que es fessin crides públiques per si algú s'oposava a la transacció. Aquestes crides es feren l'1 de setembre d'aquell any, amb el resultat que molts s'hi oposaren, especialment el bisbe d'Urgell, que demanava els 23.539 sous que Berenguer de Peramola s'havia compromès a pagar a Ponç Bellot.

Tan sols dos mesos més tard, el 15 d'octubre de 1411, Bertran Nicolau, representat pel prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Ramon Joan, comprà Concabella i Gra al comte d'Urgell, i, com hem comentat anteriorment, ja amb la idea que formés part del patrimoni del nou monestir jerònim que volia fundar des de 1403. Com a les altres transaccions, Bertran Nicolau comprà els llocs i castells de Concabella i Gra amb totes les seves possessions més la castlania i el molí de Concabella. Però en aquesta ocasió s'hi afegí el mer i mixt imperi i la jurisdicció civil i criminal que Jaume d'Urgell, com a comte, hi detenia. El preu era de 80.000 sous, sensiblement inferior

---

¹⁷³¹ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

¹⁷³² Berenguer (IV) d'Orís era fill de Berenguer (III) d'Orís i Margarida de Ballestar. Es casà amb Blanca Desbrull i morí vers 1390 (Armand DE FLUVIÀ I ESCORSA, «Per pagesos, parent de marquesos», *Paratge*, 11 (2000), p. 88).

¹⁷³³ A ACA, *MH*, vol. 3833, f. 196r-200v, els frares de Sant Jeroni de la Murtra feren còpia de l'instrument original.

¹⁷³⁴ Sabem que l'any 1404 es llüiren un cens anual de 10 mitgeres de forment (1.200 sous), un cens anual de 2 mitgeres de forment (210 sous), un censal mort de 100 sous de pensió anual (1.400 sous), 220 sous de deute del comú de Concabella, 88 sous de deute de particular de Gra i un violari de 1.000 sous de pensió anual. Tots aquests pagaments els féu Berenguer d'Orís a compte dels 90.000 sous del preu dels dos castells (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁷³⁵ Potser per això Blanca va vendre un censal mort al monestir de Jonqueres de 425 sous 5 diners de pensió (preu de 6.806 sous) per pagar un violari de 300 sous de pensió anual (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁷³⁶ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f. Així es reconeix també a l'instrument en què el comte Jaume d'Urgell es vengué els dos castells a Bertran Nicolau (ACA, *MH*, vol. 3753, f. 9v-12r).

als 97.500 sous que havia pagat el comte dos mesos abans, diferència més que notable si es té present que s'hi havia inclòs la jurisdicció. És a dir, el bé traspasat era més valuós i, en canvi, el preu era més baix. Creiem que el comte, que no devia haver desemborsat encara tot el preu a Berenguer d'Orís, devia espantar-se davant l'allau de protestes ocasionades arran de la crida pública i va decidir desempallegar-se ràpidament dels dos castells. Tanmateix, en l'instrument s'hi inclogué una clàusula d'evicció que obligava el comte a respondre davant les reclamacions de tercers contra el comprador.¹⁷³⁷ El 17 d'octubre d'aquell any un procurador del comte, Bernat Torremorell, donà possessió dels dos castells a Ramon Joan, que actuà en nom de Bertran Nicolau. A l'instrument hi consten els noms de 22 caps de casa de Concabella i 5 de Gra que foren informats del canvi de la titularitat i que hagueren de fer el corresponent sagrament d'homenatge i fidelitat al nou senyor.¹⁷³⁸

Bertran Nicolau es comprometé a pagar els 80.000 sous fent-se càrrec del deute de la mateixa quantitat que el comte havia contret amb el mercader barceloní Bernat Grau, segons condicions i terminis especificats en un debitori.¹⁷³⁹ A 30 de desembre d'aquell mateix any Bertran Nicolau féu efectiu el pagament de la meitat del preu.¹⁷⁴⁰ Però es mostrà força reticent a pagar l'altra meitat, ja que segons els pactes establerts, no ho havia de fer fins que es purgués la crida de la venda dels castells, fossin cancel·lades les empires en el preu i tingués els instruments necessaris relacionats amb la titularitat. Com que aquestes condicions no s'acomplien, no pagà la meitat pendent.¹⁷⁴¹ A més, la situació del darrer venedor, el comte Jaume d'Urgell, es complicà moltíssim perquè fou empresonat després d'enfrontar-se al monarca escollit en el Compromís de Casp (1412). Però Bertran Nicolau fou pressionat des de les més altes instàncies judicials perquè completés el pagament. Consta un manament del rei Alfons el Magnànim del 1416 en què l'instava a pagar a Bernat Grau els 40.000 sous que encara restaven de la compra dels castells i un mandat del veguer de l'any següent amb el mateix objectiu. Finalment, l'any 1417 els curadors de Ramon Grau, que suposem que era fill de Bernat Grau, fermaren àpoca de 40.000 sous a Bertran Nicolau.¹⁷⁴² El pagament s'havia completat.

El fundador de Sant Jeroni de Montolivet fou en tot moment conscient que la compra de Concabella i Gra presentava dificultats importants. Tot sembla indicar que assumí el risc, possiblement perquè el preu era força baix i devia confiar en la seva habilitat, prou contrastada després d'anys d'enriquir-se tant en els negocis mercantils com en el mercat del deute. Prengué precaucions: féu assumir l'evicció al venedor i vinculà el pagament al purgament de la crida pública. Tanmateix, quan va donar les dues localitats a Sant Jeroni de Montolivet, va incloure una

¹⁷³⁷ ACA, *MH*, vol. 3753, f. 9v-12r.

¹⁷³⁸ De Concabella eren el batlle (Antoni Llorenç), quatre jurats (Ramon Bosch, Ramon Llorenç, Ponç d'Oliola i Romeu Gener), Pere Satorra, Berenguer de Queralt, Pere Llobera, Francesc Sunyer, Antoni Piquer, Guillem Vila, Bernat Clap, Berenguer Mestre, Joan Lodurc, Joan Huguet, Bernat Garull, Arnau Llorenç, Guillem Llorenç, Vicenç Ripper, Bernat de Poler, Bernat Llorenç i Bernat Llorenç menor de dies. De Gra hi havia Pere Sabater, Joan Gener, Jaume Bosch, Bernat de Ragun i Pere Berenguer (ACA, *MH*, vol. 3753, f. 12v-15r).

¹⁷³⁹ ACA, *MH*, vol. 3753, f. 12-12v (24.10.1411).

¹⁷⁴⁰ *Però no contrestant la dita condició, a XIII de desembre del dit any MCCCCXI lo dit Bertran Nicholau pagà al dit Bernat Grau XXXX M sous, los quals eren del preu dels dits LXXX M sous que li havia confessats deure e los restants altres XXXX M sous se returà lo dit Bertran Nicholau en virtut de la dita condició* (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 203v).

¹⁷⁴¹ Així es reconeix en l'acta fundacional de Sant Jeroni de Montolivet (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 182).

¹⁷⁴² ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

clàusula molt significativa que indica la incertesa en què quedava aquella donació, ja que es contemplava la possibilitat que els contractes no es fessin efectius. En aquest cas es comprometia a restituir les 4.000 lliures al monestir, que les hauria d'invertir en censals morts, tot seguint el procediment establert en el cas de fluïció de rendes del patrimoni fundacional.¹⁷⁴³

Una de les primeres accions que prengueren els frares, tot just l'any 1414, fou posar els dos llocs en veïnatge de Cervera, justament per protegir-los contra barons i homes de paratge. En contraprestació, els habitants de Concabella i Gra anirien en host i cavalcada sota la bandera de Cervera que en fossin requerits.¹⁷⁴⁴

Establiment emfitèutic (1417-1434)

Des de la compra i presa de possessió dels castells de Concabella i Gra per part de Bertran Nicolau, començà la presència dels jerònims en aquestes dues localitats. Els primers foren els de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Ja hem vist que Ramon Joan, prior del monestir, prengué possessió en nom del mercader barceloní. L'any 1412 Joan Boil, en qualitat també de procurador de Bertran Nicolau, s'instal·là en el castell de Concabella. Segons explicà ell mateix, eren tants els censals i deutes que havien de sostenir tant el comú com els particulars de Concabella i Gra *que fon concordat entre ells que venessen redelme o XI part de tots esplets o splets e de tota cosa que han acostumat pagar delme, axí de çò que conrrearien en lo dit terme de Conchabella e fora lo terme onsevol que conreasen, luny o prop*. Es féu carta pública el mes de gener de 1412 en poder del notari guissonenc Jaume Corts. A canvi d'un preu de 18.200 sous barcelonesos, que serviren per lluir els deutes, els particulars es comprometeren a pagar durant 30 anys l'onzena part de tot el que satisfieien de delme. Joan Boil començà a saldar deutes amb 200 lliures (4.000 sous), poc més d'una cinquena part del total.

Però hi devia haver hagut una confusió entre el que volia Bertran Nicolau i el que va acabar fent el frare Joan Boil. Ho expressa clarament el mercader barceloní en l'acta fundacional de Sant Jeroni de Montolivet: *Et quia pro parte proborum hominum dicti castri de Conchabella affirmatur me emisse ab ipsis unum retrodecimum fructuum ad certos annos et ego ipsam empcionem retrodecimi nequaquam fecerim, nec alius a me facultatem habens, ideo explicando intencionem meam nolo nec intendo dictum retrodecimum emisse, quoniam si aliquid fuit factum, illud fuit gestum sine meis expressis licencia et voluntate, et me insciente*.¹⁷⁴⁵ Per tant, per Bertran Nicolau no s'haguessin hagut de pagar els 18.200 sous de l'esmentat onzè i, tan bon punt el mercader s'adonà del que s'estava fent a Concabella, ho devia aturar. I les aproximadament 200 lliures que Joan Boil havia pagat es van considerar com un préstec per cobrir les necessitats dels vassalls de Concabella. Es tracta justament de les 255 lliures que Bertran Nicolau també va donar com a part de la dotació de Sant Jeroni de Montolivet.¹⁷⁴⁶

¹⁷⁴³ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 182.

¹⁷⁴⁴ Agustí DURAN I SANPERE, «El dret de veïnatge a Cervera», a *Estudis d'Història Medieval*. Barcelona: IEC, 1970, vol. 3, p. 80.

¹⁷⁴⁵ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 182.

¹⁷⁴⁶ *Et ex alia parte ducentas quinquaginta quinque libras quas pro me et de voluntate et mandato meis, probi homines et vassalli dicti castri de Conchabella vobis tradere debent et exsolvere, quique probi homines ipsas ducentas quinquaginta libras michi debent ex causa mutui per me eis facti pro factis et necessitatibus eorum* (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 179).

Quan es va fundar Sant Jeroni de Montolivet, Concabella i Gra formaren part de la dotació econòmica, si bé en una de les clàusules el fundador imposà que en cas que sorgissin plets o qüestions per la compra, li havien de servir els seus béns completament i sense cap dany per a ell. Una vegada fundat el nou monestir de Sant Jeroni de Montolivet, foren els frares d'aquest monestir els que apareixen a Concabella. Concretament, hem vist que el llec Jeroni Mateu hi va actuar dues vegades l'any 1415 i que en dates properes hi va vendre forment, ordi, civada, avena, mestall i gallines que procedien dels drets que corresponien al senyor de les dues localitats.

Ben aviat s'adonaren de les dificultats de regir aquests dos feus. La distància entre Concabella i Gra i el cenobi penedesenc –i després badaloní– obligava a tenir un frare desplaçat i al principi la comunitat tenia molt pocs membres. Per això, sol·licitaren al pontífex llicència per vendre'ls o alienar-los. Benet XIII encarregà l'assumpte al canonge barceloní Ferrer Pujol amb butlla datada a València el 18 d'abril de 1415.¹⁷⁴⁷ Cal suposar que la tenien del fundador, Bertran Nicolau. Consta que a mitjan aquell any es negocià amb el mercader cerverí Berenguer Borràs, que nomenà quatre procuradors, que foren els mercaders Mateu Birró i Pere Castell i els escrivans barcelonins Nicolau Jaspert i Joan Mulet, per fermar els capítols que s'havien acordat amb la comunitat de Sant Jeroni de Montolivet.¹⁷⁴⁸ Una mica més endavant, el juliol de 1416, es plantejaren posar en mans d'un donzell i de Berenguer de Vilalta, habitant de Guissona, el govern i l'administració dels dos castells, però o bé no arribaren a un acord o bé desferen ben aviat el contracte que els lligava (taula 13c).

Cap d'aquestes dues opcions no fructificà, però sí ho féu l'establiment al matrimoni format per Pere Sescomes i Elionor. Els Sescomes pertanyien a la baixa noblesa. Estaven afincats a Lleida i eren propietaris d'alguns castells. Pere Sescomes s'intitulà senyor dels castells de Tapioles i d'Emfesta, ambdós en el comtat de Cardona, justament en l'any que negociava amb els jerònims (1416).¹⁷⁴⁹ L'any 1400 consta un Pere Sescomes, senyor del castell de Saidí o Saidins (Baix Cinca), que estava casat amb Elionor, filla de Bernat de Tous, ambdós creditors dels Santcliment lleidatans.¹⁷⁵⁰ El 20 de març de 1416 les dues parts, representades pel frare Joan Febrer i Bernat de Torremorell, es comprometeren a executar durant el proper mes d'abril els capítols que havien pactat sobre l'establiment dels dos castells.¹⁷⁵¹

Finalment, el 14 d'abril es fermaren onze instruments relacionats amb els pactes contrets i que exemplifiquen la complexitat de tota l'operació. Es feren a Maldà, una localitat pràcticament equidistant de Lleida, on vivien els Sescomes, i Concabella. Els jerònims establiren emfitèuticament els dos feus a canvi d'un cens anual de 50 lliures més una entrada de 2.100. Quant a l'entrada, Elionor Sescomes va pagar en metàl·lic només la meitat (1.050 lliures), de

---

Segons una anotació en un llibre registre d'escriptures, l'any 1414 els jurats de Concabella fermaren un debitori de 5.000 sous a favor de Sant Jeroni de Montolivet (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁷⁴⁷ Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*, vol. 4, p. 182.

¹⁷⁴⁸ AHPB, Pere PELLISSER, *Manuale*, 1414, juliol, 2 – 1415, juny, 26, bossa (17.06.1415). Ramon Joan en fou testimoni.

¹⁷⁴⁹ En aquest document Pere Sescomes féu procurador Bernat Torremorell, donzell i senyor dels castells de Pelagalls i de Bonalor. Joan Febrer, frare del monestir de Sant Jeroni de Montolivet, actuà de testimoni. (AHPB, Pere PELLISSER, *Liber procuracionum*, 1413, octubre, 4 – 1416, octubre, 15, f. 108v-109r; Lleida, 15.10.1416).

¹⁷⁵⁰ Maria Teresa FERRER I MALLOL, «Flix, un port fluvial blader per a Barcelona. La compra de la baronia de Flix i la Palma l'any 1400», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 23-24 (2002), p. 483.

¹⁷⁵¹ AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1415, juliol, 2 – 1416, juny, 26, f. 129r.

manera que l'altra meitat la va pagar mitjançant la creació d'un censal mort de 1.050 sous (52 lliures i mitja) de pensió anual. Aquestes rendes es garantiren amb un censal mort de 4.000 sous jaquesos (220 lliures barceloneses) de pensió anual que Elionor Sescomes rebia sobre la universitat de Lleida. A més, Elionor Sescomes es féu càrrec del préstec de 5.000 sous que els habitants de Concabella i Gra devien als jerònims i, en general, d'altres càrregues associades a aquesta senyoria, tot deixant indemne el monestir, i també es comprometé a pagar 6.000 sous al rei per raó de la jurisdicció criminal, fet que potser està relacionat amb les dificultats sorgides des d'un principi en l'exercici d'aquesta facultat.¹⁷⁵²

És molt significatiu que els frares pactessin el pagament de 1.050 lliures en comptants per la transacció, ja que el trasllat de Sant Jeroni de Montolivet a la Murtra, que tingué lloc aquell 1416, implicà unes 1.000 lliures addicionals: la casa Descortei es va vendre per 1.000 lliures i la casa de la Murtra en costà prop de 2.000.¹⁷⁵³ És probable, doncs, que l'operació de canvi d'emplaçament de la seu de la comunitat estigués condicionada econòmicament a l'arrendament de Concabella i Gra.

Sant Jeroni de Montolivet mantingué, per tant, la senyoria alodial o eminent dels dos feus, si bé Joan Febrer va fermar l'instrument de gràcia mitjançant el qual Elionor Sescomes podia redimir el cens de 50 lliures i, com a conseqüència, fer-se també amb el domini alodial. Per tant, el monestir estava disposat, en principi, a perdre tots els drets que tenia a Concabella i Gra. I això, en vida del fundador. En cas que es moguessin plets i qüestions relacionats amb els dos castells, la comunitat jerònima es comprometé a constituir procurador o procuradors, tot i que els havia de pagar Elionor un cop els hagués acceptat. La minuta del protocol notarial finalitza amb l'atorgament de poders per part d'Elionor Sescomes al mercader valencià Bernat Savarters perquè fermés l'escriptura de terç dels censals morts venuts, prenguéssin possessió dels dos castells, rebés els juraments d'homenatge i fidelitat dels vassalls i els regís (doc. 7). Només tres dies després Bernat Savarters, acompanyat del frare Joan Febrer, es desplaçà a Lleida per intimar a dos dels seus paers i al clavari de l'obligació contreta per Elionor Sescomes i que afectava el censal mort de 4.000 sous jaquesos anuals que rebia sobre la ciutat.¹⁷⁵⁴

Tot i que els pactes estaven ja signats, Bertran Nicolau encara no havia fet efectiu tot el pagament a Ramon Grau. Faltava encara la meitat del preu dels dos castells, és a dir, 2.000 lliures. Per això, els jerònims no van rebre els 42.000 sous de l'entrada de l'establiment emfitèutic a Elionor Sescomes fins a l'any 1417, justament quan Bertran Nicolau completà el seu pagament. Fou també aleshores que Pere i Elionor Sescomes absolgueren Sant Jeroni de la Murtra per la tardança en donar-los la possessió dels dos castells, que degué ser justament aquell mateix any.¹⁷⁵⁵ D'aquesta època inicial ens han pervingut altres tres notícies que el vinculen completament als Sescomes: el nomenament de Bernat Savarters com a procurador per defensar i ajudar Elionor Sescomes en algun afer no especificat (18.03.1417),¹⁷⁵⁶ el reconeixement dels jerònims de la

---

¹⁷⁵² Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 315.

¹⁷⁵³ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 127-128.

¹⁷⁵⁴ AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1415, juliol, 2 – 1416, juny, 26, f. 158r.

¹⁷⁵⁵ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

¹⁷⁵⁶ AHPB, Pere PELLISSER, *Llibre de procures*, 1416, octubre, 20 – 1417, setembre, 24, f. 108v-109v.

Murtra d'haver rebut la pensió de 1.050 sous de l'any 1417 (06.04.1418)¹⁷⁵⁷ i la meitat de la de 50 lliures de l'any 1419 (08.03.1420).¹⁷⁵⁸

Els jerònims optaren, doncs, per no involucrar-se en la gestió directa del feu i preferiren posar-la en mans d'algú altre a canvi d'una renda anual. Fixem-nos que si el valor de Concabella i Gra quan les va comprar Bertran Nicolau era de 4.000 lliures, el valor de l'entrada (2.100 lliures) i del cens -50 lliures, que a un interès de 5% correspondria a una propietat de 1.000 lliures- es quedava força per sota d'aquesta quantitat. Aquesta rebaixa econòmica pot ser motivada perquè en realitat només s'estava traspasant la propietat útil, però potser també hi tingué alguna cosa a veure les dificultats en l'exercici de la jurisdicció criminal i el problema latent de l'oposició a la crida pública feta quan Bernat d'Orís va vendre els dos castells al comte Jaume d'Urgell, tot i que aquesta segona dificultat ja la tenia Bertran Nicolau quan adquirí els castells. L'any 1417, doncs, els jerònims de la Murtra es desprenien de la propietat útil d'aquell feu¹⁷⁵⁹ que devia resultar molt incòmode de regir des de la distància per a uns frares amb vocació contemplativa. Comptaren amb el consentiment del seu fundador.¹⁷⁶⁰

Ja desvinculats els jerònims de la senyoria útil dels dos castells, el 9 de juny de 1419 es donà sentència de graduació com a conseqüència de la crida pública de l'any 1411. Es reconegueren 23.539 sous a favor del bisbe d'Urgell, que corresponien al deute que Berenguer de Peramola havia reconegut a Ponç Bellot, si bé se li demanà que mostrés el quadern on hi havia anotades les persones a qui Berenguer de Peramola estava obligat, tal com s'especificava en el debitori. La condició de mostrar el quadern fou apel·lada i guanyada pel bisbe d'Urgell, tot i que després Elionor Sescomes hi presentà recurs. No fou fins al 15 de febrer de 1426 que la justícia desestimà l'apel·lació d'Elionor *propter discursum temporis* i dictaminà que es fes execució en el preu respecte del qual s'havia fet la crida.

Segons una anotació dels jerònims, que cal considerar no imparcial perquè aquest tema fou causa de litigi amb Elionor Sescomes, quan el jutge Joan Flix demanà que mostrés el preu del castell de Concabella sobre el qual els creditors havien estat graduats, Elionor digué que estaven dipositats en una taula de canvi de la ciutat de Barcelona, quan en realitat sabia que havien estat pagats mitjançant censals morts que satisfieien les aljames jueves d'Agramunt i de Balaguer. El 13 de juny de 1426 el veguer d'Agramunt li va donar 30 dies per especificar en quina taula de Barcelona hi havia els diners, però Elionor no va respondre. Dos dies més tard el veguer féu subhastar el castell, decisió que fou impugnada per Elionor.¹⁷⁶¹

Estant tot aquest procés en marxa, el 26 d'octubre de 1428 els Sescomes van vendre els dos castells a Gaspar d'Ornós, cavaller de l'orde de Sant Jaume i germà del bisbe de Vic, Jordi

¹⁷⁵⁷ AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1417, abril, 29, 1417, agost, [5] – 1418, juny, 3, s. f.

¹⁷⁵⁸ Aquesta quantitat, corresponent al cens emfitèutic, es pagava en dues meitats iguals per Tots Sants i la Mare de Déu d'Agost (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1418, juliol, 31 – 1421, març, 18, f. 87r).

¹⁷⁵⁹ De l'any 1417 hi ha dues notícies que confirmen que Elionor Sescomes havia pres ja les regnes dels dos feus segarrencs: va pagar pensions que el comú de Concabella devia a Isaac de Quera i Bernat Savarters, que hem vist que actuava com procurador d'Elionor, va pagar 20 florins a Ramon Grau (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁷⁶⁰ *de concessione vero dicti castri de Conquabella et Grasa per dictos fratrem et conventum ad censum quinquaginta librarum facta Elionori, uxori Petri Cescomes, cum solemnitate canonica constat instrumento publico acto diversis kalendariis, cum firmamento et laudacione ac consensu et auctoritate dicti fundatoris ac comissarii apostolici et clauso per Petrum Pellicerii, notarium iamdictum* (ACA, C, reg. 3244, f. 117v-118r).

¹⁷⁶¹ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 204r-204v.

d'Ornós, i a Arnau Marçal, burgès de Perpinyà, per un preu de 3.652 lliures barceloneses, tot respectant el domini alodial de Sant Jeroni de la Murtra.¹⁷⁶² Durant l'any següent en devien prendre possessió. De fet, hi ha dues notícies relacionades amb escriptures sobre la venda de Concabella i Gra d'aquell any: Pere Sescomes i Joan Febrer, procurador de la Murtra, donaren potestat a Bonanat Pere per lliurar-les (29.04.1429)¹⁷⁶³ i Pere Sescomes reconegué un deute de 40 florins al notari Pere Pellisser com a salari per aquests instruments (28.05.1429), quantitat que no es va saldar fins dos anys més tard.¹⁷⁶⁴ Amb tota seguretat Jordi d'Ornós i Arnau Marçal eren els titulars dels castells el 1430, quan es feren càrrec d'algunes despeses que els gravaven i que procedien de l'època dels Sescomes. Per exemple, encara restaven pendents els 5.000 sous que Elionor Sescomes s'havia compromès a pagar a Sant Jeroni de la Murtra i que estaven inclosos en els pactes de l'establiment de Concabella i Gra.¹⁷⁶⁵

Durant el canvi de la titularitat útil, hi hagué un estira i arronsa entre els Sescomes i els jerònims, que interpretem com a maniobres pel pagament del lluíme. Elionor Sescomes no informà de la venda al propietari alodial. Això anava contra el contracte de l'establiment emfitèutic dels dos castells, els usatges de Barcelona i les constitucions de Catalunya. Per aquesta raó, a Lleida i en data 23 de novembre de 1429, un nunci de la comunitat jerònima féu un requeriment públic a Elionor Sescomes perquè *presentets a nosaltres o procurador nostre sufficient les cartes que fetes són stades de la dita venda, transportació o alienació per veure aquelles e deslberar que-s deu fer per rahó de senyoria, e en altra manera façats vers nosaltres tot çò e quant emphiteota o útil senyor és tengut de fer a directa o alodial senyor*. L'advertiren que podien demanar l'empara reial dels castells i de les rendes per haver ocultat aquesta informació, però que preferien donar-li l'oportunitat de mostrar-li els documents.

La resposta de Pere Sescomes no es féu esperar. La carta, el to de la qual intentava moure a compassió -*a mi no cal cuytar de aquests affers, que yo me'n só tant cuytat e tan congoxat per ma necessitat que si vos ho sabíeu, ne hauríeu pietat... Vosaltres ne haveu afany comno haveu are vostra renda, mas a vosaltres no us pot fallir, que tardeus, mas haureu-la; mas jo, que no he de què viure e perquè no n'hauré fruyt ni profit nengú de la spera, ni-m voler pagarhunialtre-*, donava com a raó o excusa de no haver enviat el contracte que la persona que el tenia, en lloc d'anar a Cervera, tal com havien estipulat, se n'havia anat a Tortosa i no tornava per més que li ho reclamava. Deia que feia dos anys que no tenia rendes -lògic, s'havia venut el feu- i que tot plegat era culpa dels altres: *car iur-vos en bona fe, mossèn, que la cuyta és pus grandemique de nengú, que jamás fuy en tant gran congoxa ni necessitat com are só, mas no puixalsfer que pas affany e congoxa per haver a fer ab persones barateres e falses*.

¹⁷⁶² ACA, MH, vol. 3833, f. 204v; ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f. Gràcies a aquesta darrera font es pot saber que el mateix any 1428 Gaspar d'Ornós va pagar 3 lliures i mitja a Elionor Sescomes a compte de la compra dels dos castells.

¹⁷⁶³ AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1428, setembre, 9 – 1429, desembre, 13, s. f.

¹⁷⁶⁴ AHPB, Antoni VINYES, *Manual*, 1424, setembre, 2 – 1431, juny, 18, f. 71v.

¹⁷⁶⁵ *Requeriment fet per Gaspar de Hornós y Arnau Marsal, compradors de Gra y Concabella, notificant a Eleonor Sescomes que lo veguer de Cervera havia graduat en dita sentència a nostre monastir en 5.000 sous de part de dits castells, y axí que ells los pagarían a dit monastir*. Del mateix any consten pagaments als notaris cerverins Gabriel Martorell (més de 20 lliures) i Antoni Major i Joan Borràs (més de 28 lliures) perquè havien estat graduats en tercer i segon lloc respectivament pel veguer de Cervera. Els diners devien anar a compte del preu de la venda dels dos castells (ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

Molt possiblement les explicacions de Pere Sescomes no convenceren els frares, que decidiren emparar-se dels llocs, tal com comunicaren als habitants de Concabella i Gra el 16 de desembre de 1429, als quals requeriren que *no obehiscats en alguna manera per rahó dels dits castells ne a la honrada dona na Elienor, muller de l'honorable mossèn Pere çes Comes, ne als honrats n'Arnau Marsal, burgès de la vila de Perpinyà, ne a mossèn Gaspar Ornós, cavaller de la orda de cavalleria de Sant Jacme, ne a altres qualsevol persones, ne a ells ne alguns d'aquells ne altres qualsevol respongats de les rendes, sdeveniments, drets ne altres qualsevol coses a què per rahó dels dits castells siats tenguts en qualsevol manera, ans aquells tingats per emparats fins que per nosaltres en altra manera hi sia provehit, com axí, atesa la dita empara reyalfer-ho degats.*¹⁷⁶⁶

Elionor Sescomes, Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal pagaren tot el lluïsmes que volien els jerònims. En tenim constància perquè a final de 1431 iniciaren una reclamació contra els frares, tot argumentant que abans de la compra els havien promès fer-los gràcia de la meitat del lluïsmes. Els jerònims, representats pel notari Joan Ros,¹⁷⁶⁷ negaren que tal promesa hagués existit mai. Per provar la seva tesi, els Sescomes aportaren testimonis. Pere de Tressaracs, preposat d'un castell de la diòcesi de Vic, afirmà que havia sentit a dir que els frares farien gràcia de la meitat del lluïsmes si venien els castells al cavaller Guillem Armengol, però que després Pere Sescomes, que ja havia decidit vendre'ls a Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal, li demanà aquesta gràcia a Cervera. El prior, Romeu Borrell, va dir que hi podia estar d'acord, però que havia de sol·licitar-ho al capítol conventual. Pere de Tressaracs també explicà que en el menjador del castell de Concabella Pere Sescomes havia demanat gràcia de 1.000 dels 3.000 sous de cens i que la resposta del prior va ser que si rebia les 100 lliures que havien pagat els compradors, ho proposaria al capítol conventual. L'altre testimoni fou el notari cerverí Joan Germà, que afirmà que el bisbe de Vic, germà de Gaspar d'Ornós, assabentat que els jerònims estaven disposats a fer gràcia de la meitat del lluïsmes si el castell passava a mans de Guillem Armengol, va escriure al prior de la Murtra perquè li fes el mateix tracte. Com havia dit Pere de Tressaracs, Joan Germà afirmà que el prior anà a Concabella per entrevistar-se amb els Sescomes i arribaren a l'acord que el monestir es conformaria amb rebre 100 lliures a canvi de totes les pensions degudes, diners que aportaria directament el bisbe de Vic quan es fes la compra.¹⁷⁶⁸ La part de Sant Jeroni demanà l'absolució perquè no s'havia provat la gràcia de la meitat del lluïsmes. Els Sescomes intentaren que el bisbe de Vic testifiqués, però no ho van aconseguir. La darrera notícia, del 15 d'octubre de 1432, és que els jerònims s'oposaren a l'enèsima dilació per la compareixença del bisbe de Vic com a testimoni.¹⁷⁶⁹

Des del punt de vista econòmic, sembla que en tot el període d'establiment als Sescomes els jerònims reberen tant el cens de 50 lliures com la pensió anual de 52 lliures i mitja procedent de la meitat de l'entrada. Almenys fins a la venda a Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal. La garantia del censal mort sobre la ciutat de Lleida fou suficient per cobrar aquestes quantitats. Però les successives llucions parcials d'aquest censal mort deixaren un capital de 16.000 sous als Sescomes, que Guillem Armengol invertí en un censal mort de 50 lliures de pensió anual que havia de satisfer Guerau de Queralt sobre les rendes del castell d'Aguiló. La compra, doncs, la

¹⁷⁶⁶ ACA, MH, lligall 278, s. f.

¹⁷⁶⁷ Joan Febrer, procurador de Sant Jeroni de la Murtra, li atorgà poders per intervenir en litigis en nom de la comunitat el 5 de desembre de 1431 (ACA, MH, vol. 2528, f. 55r-58r).

¹⁷⁶⁸ Pere de Tressaracs va testificar el 28 de gener de 1432 i Joan Germà el 14 de març següent (ACA, MH, vol. 2528, f. 1r-15r).

¹⁷⁶⁹ ACA, MH, vol. 2528, f. 41r-71v.

féu Guillem Armengol a compte d'Elionor i Pere Sescomes amb el coneixement dels jerònims de la Murtra. Quan Elionor Sescomes es vengué Concabella i Gra va deixar de fer el pagament de 52 lliures 10 sous, tot i que n'estava obligada. El 13 de maig de 1432 el frare Joan Febrer va aconseguir que les 50 lliures anuals d'Aguiló fossin per a la comunitat, poc després, el 8 d'agost anterior, que Guillem Armengol reconegués que aquesta renda era per a Elionor Sescomes.¹⁷⁷⁰

Paral·lelament al canvi de titularitat entre els Sescomes, d'una banda, i Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal, de l'altra, el bisbe d'Urgell continuà lluitant per aconseguir el deute de l'època en què Berenguer Peramola senyorejava els dos castells. El 2 de març de 1430 presentà una cèdula al veguer d'Agramunt en què requerí els titulars a donar-li possessió de Concabella després que, en la subhasta, fos el que n'oferís un major preu (33.100 sous). El 16 de novembre una provisió reial autoritzà la presa de possessió. Poc abans, Gaspar d'Ornós, d'acord amb Elionor Sescomes, pagà el lluïme complet als frares de la Murtra, però aquests es quedaren l'instrument perquè encara els devien 100 florins de cens.¹⁷⁷¹

La pèrdua de la possessió dels castells originà un conjunt de disputes entre els diferents actors. D'una banda, Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal demanaren judicialment que Elionor i Pere Sescomes es fessin càrrec, per evicció, del deute. A la seva vegada, els Sescomes acudiren als jerònims perquè els defensessin. Tenim notícia de requeriments, no datats però que situem vers 1431 o 1432, gràcies als quals sabem que la justícia reial atengué la petició dels darrers compradors, per la qual cosa els Sescomes s'hagueren de fer responsables de la pèrdua econòmica ocasionada per la presa de possessió del bisbe d'Urgell. Per això intentaren que els frares de la Murtra prenguessin part de la seva defensa. Els jerònims no hi estigueren d'acord i argumentaren que en una clàusula del contracte d'establiment s'especificava clarament que no havien de respondre d'evicció excepte pels contractes fets pel monestir o per Bertran Nicolau: *cum in capitulis concordatis et in contractu dicte in emphiteosim concessionis sit claussure et expresse conventum, dictum et scriptum super eviccionem et defensione dicte concessionis in emphiteosim et dictorum castrorum seu locorum per dictum monasterium Sancti Jeronimi de la Murtra non teneretur dicte domine Elionore nec eius successoribus de eviccionem nec deffensione nisi de contractibus propriis dicti monasterii et Bertrandi Nicholai, quondam*. Per tant, no pensaven involucrar-se en l'afer.¹⁷⁷²

Els frares de Sant Jeroni de la Murtra reclamaren a la justícia reial que se'ls retornés la possessió del castell de Concabella, aleshores en mans del bisbe d'Urgell. Segons afirmaven en carta, no s'havien respectat els seus drets com a propietaris alodials, ja que Pere Anglesil, com a batlle de l'esmentat bisbe, n'havia pres possessió sense el seu consentiment, que era indispensable segons la llei. A tal efecte, els jerònims presentaren tots els instruments que ho acreditaven. El jutge Pere Jofre atengué els arguments dels jerònims i dictaminà que Pere Anglesil fos expulsat de la possessió del castell de Concabella per donar-la a la senyoria alodial i, a més, a pagar el doble del lluïme –dos terceres parts del valor del bé traspasat. En aquesta sentència no hi ha cap menció al deute de Berenguer de Peramola ni a la possibilitat que hagués prescrit,¹⁷⁷³ sinó tan sols al fet que els jerònims haguessin hagut d'autoritzar el canvi de propietari útil del castell per rebre'n el corresponent lluïme o fer ús del dret de fadiga. El deute de Berenguer de Peramola, en realitat,

¹⁷⁷⁰ Ambdues escriptures foren preses pel notari Pere Pellisser (ACA, MH, vol. 3833, f. 146v). En el registre d'escriptures de Concabella es diu que el reconeixement tingué lloc l'any 1428 (ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁷⁷¹ ACA, MH, vol. 3833, f. 204v.

¹⁷⁷² ACA, MH, vol. 2528, f. 18r-30v.

¹⁷⁷³ Així ho afirma el cronista de Sant Jeroni de la Murtra (Talet, p. 157).

mai se'ls havia reclamat a ells, sinó als propietaris útils. Aquesta fou l'esclatxa legal gràcies a la qual, a partir d'aquesta sentència datada a Tortosa el 27 d'octubre de 1434, Sant Jeroni de la Murtra recuperà el domini útil del castell de Concabella (doc. 11). Els antics propietaris útils, Sescomes o Ornós i Marçal, no podien fer ús d'aquest recurs. Consta que a principi de 1434 la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra els reconegué el cobrament de les rendes fins a la presa de possessió del bisbe d'Urgell.¹⁷⁷⁴

En canvi, en aquelles dates els jerònims perderen la senyoria útil de l'altre castell, el de Gra, que reberen del fundador. Elionor, una de les filles de Bernat de Requesens, que havia estat senyor de Concabella i Gra per matrimoni amb Isabel, filla de Galceran d'Oluja, demanà la legítima i complement de la seva mare, que segons ella no havien estat tingudes en compte en la venda de Concabella i Gra que el seu pare havia fet a Berenguer d'Orís (1403). Malgrat que la venda es justificava per un conjunt de deutes, aquests no procedien de la mare, la qual cosa anava contra els drets de la demandant. Elionor presentà la demanda essent monja de Sant Pere de les Puelles. La reclamació fou acceptada per la justícia i valorada en 10.000 sous. Se li assignà el lloc de Gra per 600 lliures, segons sentència donada per la cort de la reina lloctinent Maria el 24 de gener de 1433 i que era el resultat de l'apel·lació d'una sentència anterior de la cort del rei Alfons (1431) presentada pels propietaris útils, Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal, i que era completament confirmada.¹⁷⁷⁵ L'execució de Gra a favor de l'esmentada monja va tenir lloc el 8 de juny d'aquell mateix any (doc. 126). Dies abans la reina lloctinent Maria havia ordenat al veguer de Cervera que en l'execució actués tenint en consideració els drets legítims que corresponien als jerònims de la Murtra com a senyors directes del lloc.¹⁷⁷⁶

Com en el cas de Concabella, Sant Jeroni de la Murtra apel·là la sentència i demanà que es revoqués. Però si aleshores aconseguí expulsar el bisbe d'Urgell i recuperà el domini útil i alodial del castell de Concabella, per a Gra tan sols se li assignà la senyorial alodial. L'útil, almenys de moment, quedà en mans del monestir de Sant Pere de les Puelles. Segons sentència

---

¹⁷⁷⁴ A Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal se'ls fermà àpoca de 50 lliures de censals dels anys 1429 i 1430 i de 47 lliures 10 sous de 1431, quantitat inferior segurament perquè el bisbe d'Urgell ocupà el castell de Concabella a final d'aquell any i s'eliminarà la part proporcional. A Pere Sescomes se li reconegueren els pagaments de 52 lliures i mitja dels anys 1429 i 1430 (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f., 05.02.1434).

¹⁷⁷⁵ Montserrat TOLDRÀ PARÉS, *La reina Maria, dona d'Alfons V el Magnànim: vida i obra de govern (1401-1458)*, p. 374-375, 911-915. També se'n dona notícia a Pelayo NEGRE PASTELL, «El linaje de Requesens», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 10 (1955), p. 69-70. En un registre d'escriptures de Gra i Concabella consten un requeriment i una causa entre Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal, d'una banda, i Elionor de Requesens i el monestir de Sant Pere de les Puelles, de l'altra (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁷⁷⁶ *Pro exequione regiarum sentenciarum obtentorum contra Gasparem d'Ornós et Arnaldum Marçal, detentores et possessores utilis domini castrorum de Conquabella et de Grasa, venditis seu vendi facitis et exqutari dictum castrum et locum de Grassa in puro et francho alio cum eius iuribus et pertinenciis universis nos absque magno ymo maximo periudicio et lesione monasterii ipsius, cum sit monasterium ipsum dominus superior et directus dictorum castrum et loci de Grasa cum laudimio, fatica, censi et aliis iuribus* (ACA, C, reg. 2969, f. 121r, Barcelona, 02.06.1433).

de la reina Maria de l'any 1437 i 1438,¹⁷⁷⁷ es reconegué als jerònims un cens de 5 lliures anuals a pagar el dia de la mare de Déu d'agost com a titulars de l'alou.¹⁷⁷⁸

El balanç de la situació patrimonial de Sant Jeroni de la Murtra a la segona meitat de la dècada de 1430 respecte als castells que li foren donats per Bertran Nicolau era la pèrdua de la senyoria directa del feu més petit (Gra). Quant a Concabella, havia conservat tots els seus drets senyorials i a partir de 1435 decidí fer-ne la gestió directa, tal com hem pogut comprovar al capítol sobre l'activitat de la comunitat, en què les primeres anotacions sobre estades de religiosos són de principi de 1436 i, a partir d'aleshores, tingueren continuïtat fins ben entrada la segona meitat de segle. La mala experiència amb els Sescomes i el creixement del nombre de frares devien inclinar la comunitat a no repetir l'establiment i fer-se càrrec directament del regiment del castell segarrenc, malgrat que això suposés tenir-hi un frare desplaçat durant força temps l'any i que els priors i procuradors haguessin de gestionar, com a senyors directes, els conflictes que sorgissin a la població. Però en realitat, aquest era un balanç provisional perquè els principals perjudicats pels canvis ocasionats a Concabella, els Sescomes, litigaren fins que un descendent aconseguí una indemnització econòmica substancial per la pèrdua de la senyoria directa (1448), mentre que Sant Jeroni de la Murtra no acceptà la pèrdua del domini directe de Gra i pledejà contra el monestir de Sant Pere de les Puelles fins que també obtingué reconeixement, tot i que ja a final de segle.

La resolució del conflicte de Concabella (1436-1448)

Ja amb els frares com a senyors directes de Concabella, els Sescomes, els Ornós i Sant Jeroni de la Murtra posaren els seus conflictes en mans de juristes mitjançant la fórmula de l'arbitratge. El primer del qual tenim constància és el que Pere Sescomes i l'escuder Bartomeu Feliu, que actuava com a procurador d'Elionor Sescomes, d'una banda, i Joan Febrer, aleshores prior de la Murtra, de l'altra, encarregaren a Lluís de Castellví, Francesc d'Alzamora i Pere Jofre el 17 de febrer de 1436 arran de l'establiment dels dos castells. No n'hem trobat cap referència posterior, per la qual cosa no podem descartar que s'abandonés aquesta via, sobretot si tenim en compte que el 18 de juny d'aquell mateix any es contractaren dos àrbitres diferents, Bonanat Pere i Bernat Miquel, que acabaren dictant sentència, no sobre l'establiment en general que els jerònims feren als Sescomes, sinó sobre les obres, reparacions i millores que els Sescomes havien executat en els castells de Concabella i Gra. Una de les parts, la que estava formada pel bisbe de Vic, Jordi d'Ornós, que succeí Arnau Marçal, Gaspar d'Ornós i el matrimoni Sescomes, demanà als jerònims que es fessin càrrec del cost d'aquestes obres, reparacions i millores. De fet, Gaspar d'Ornós ja havia actuat contra el monestir tot implicant el veguer de Barcelona. Es va arribar al

¹⁷⁷⁷ Segons un requeriment fet per Sant Jeroni de la Murtra al notari Guillem Jordà el 15 de febrer de 1475, les sentències eren dues i tenien data 31 d'agost de 1437 i 28 de novembre de 1438 (AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, bossa).

¹⁷⁷⁸ Així es reconegué a la sentència definitiva de l'any 1499 (doc. 121) i en documentació interna de Sant Jeroni de la Murtra (Talet, p. 273; ACA, *MH*, vol. 3833, f. 89r-91r, 167v-168r). Hem trobat rastres del procediment judicial a la documentació cancelleresca: la reina lloctinent Maria ordenà als notaris i escriptors que donessin còpia al monestir de Sant Jeroni de la Murtra dels instruments relacionats amb Concabella i Gra (ACA, *C*, reg. 2986, f. 155v, Barcelona, 02.01.1437) i als seus oficials que rebessin els testimonis aportats pels frares de la Murtra per al procés judicial que l'enfrontava amb Elionor de Requesens (ACA, *C*, reg. 2996, f. 41r-41v, Barcelona, 30.12.1437).

termini previst per l'arbitratge, inclosa una pròrroga de trenta dies, sense sentència, per la qual cosa es va pactar un arbitratge idèntic el 10 de setembre (taula 13f).

Finalment, el 28 d'aquell mes els àrbitres publicaren la sentència. Quant al que demanaven els Sescomes i els Ornós, consideraren que les obres, millores, reparacions i onzè eren responsabilitat del senyor útil o directe. Es remeteren a dues sentències anteriors, segons les quals si la propietat dels castells havia romàs en mans dels Sescomes, ells mateixos havien de respondre de les obres, millores i reparacions.¹⁷⁷⁹ Els jerònims sol·licitaren els censos i les pensions del censal mort dels anys 1431, 1432 i 1433. Els àrbitres ho aprovaren. També reclamaren despeses judicials pel procés amb el bisbe d'Urgell, però fou desestimat. En canvi, als Ornós se'ls imposà pagar les costes judicials d'un procés que havien portat a l'Audiència contra el monestir i també les del procés que els enfrontava als Sescomes.¹⁷⁸⁰

Com que la sentència era molt favorable a les pretensions dels jerònims, el seu representant, el prior Joan Febrer, fou el primer a acceptar-la sense cap tipus d'objecció. En canvi, els Sescomes digueren que si la sentència era justa, l'aprovarien, però que si no ho era, actuarien contra els àrbitres.¹⁷⁸¹ Els Ornós demanaren que s'aclarissin alguns dubtes d'interpretació de la

---

¹⁷⁷⁹ *Cum ex meritis presentis processus et alias nobis, dictis arbitris, constet dictas operas, melioraciones, reparaciones et alia super quibus in alio processu ducto inter dictos reverendissimum dominum episcopum et honorabilem Gasparem contra dictos honorabiles coniuges fuit iam per nos pronunciatum certo modo, ut in eo clarius est videre, proprietatem dictorum castrorum super qua vel eorum precii habet pronunciarum per nos, ut in processu qui ducitur inter dictos honorabiles coniuges, ex una parte agentes, et honorabilem priorem et conventum predictos, ex altera deffendentes, idcirco refferentes nos ad proxime dicti processus per nos profferendam, decrevimus et declaramus quod si et dicta castra et vel precium habent remanere apud dictos coniuges, quod dicti coniuges ad satisfacionem petitorum per eosdem reverendissimum dominum episcopum et eius honorabilem fratrem dicti honorabiles coniuges teneantur cum iuxta sentenciam arbitralem promulgatam per honorabilem Anthonium et Franciscum de Turribus et Guillelmum Jordani, quam confirmamus cum nostra actenus promulgata sic habeat nec non fieri nec possit quod modo predicto per presentem aliter provideri, cum non esse racione congruum castra vel precium tenere vel habere absque dictorum operum, melioracionum et reparacionum et undecimi satisfaccione vel preciorum pro eis habitorum restitucione emptoribus a dictis coniugibus fienda eis qui ipsa emerunt et precia exsolverunt. Et hec sic de iusticia pronunciamus non obstantibus huic inde in contrarium allegatum* (AHPB, Antoni VINYES, XV liber, 1436, agost, 25 – 1437, febrer, 21, f. 49r-53r). Val a dir que en el registre d'instruments relacionats amb Concabella i Gra hi ha referència a un requeriment anterior de Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal a Pere i Elionor Sescomes perquè pagués les obres fetes en el castell de Concabella (ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁷⁸⁰ AHPB, Antoni VINYES, XV liber, 1436, agost, 25 – 1437, febrer, 21, f. 49r-53r.

¹⁷⁸¹ *Si que dicunt arbitrales sentencie per vos, honorabiles dominos reverendos arbitros, late inter honorabiles Gasparem Ornós, militem Sancti Jacobi, Arnaldum Marcialis, vel eius successorem, honorabilem Petrum Cescomes, militem, et eius honorabilem uxorem, ex parte una, et priorem et conventum fratrum Sancti Jeronimi de la Murta, alias Vallis de Batlem, territorii Barchinone, ex parte altera, et dictos honorabiles Petrum Cescomes et eius uxorem, ex una parte, et dictos priorem et conventum monasterii Sancti Jeronimi de la Murta, ex parte altera, fuerunt conformes potestati vobis atribute per dictas partes in compromisso in vos firmato iuri et iusticie in aliquo non diffomes et tales que in toto vel in aliqua eius parte aliqua iuxta racione non valeant impugnari vel nulle dici, hiis casibus et non alias dicti honorabiles coniuges illam et illas approbant et emologant in qualibet sui parte et non intendunt illam et illas in aliquo impugnare, sed si per contrarium non fuerint conformes iuri et iusticie vel si quas iusticiam lata et late et fuerint vel aliqua racione iuste possit et possint impugnari in toto vel in parte vel si lata et late fuerint per vos in aliquo non secundum sed contra vel potestatem in dicto compromisso vobis atributam, prout creditur, istis casibus et quolibet istorum dicti coniuges non intendunt in aliquo approbare nec amologare, sed impugnare casibus iamdictis dictam vestram assertam sentenciam et sentencias,*

sentència, la qual cosa feren els àrbitres el 19 de novembre. Insistiren que els jerònims quedaven absolts del pagament de les obres, millores i reparacions fets en els castells mentre els Sescomes n'eren senyors, tot confirmant el que ja havien dictaminat Antoni i Francesc de Torres i Guillem Jordà en un arbitratge anterior, i que el pagament de 150 lliures de censos de tres anys corresponia fer-lo als Sescomes. Aquell mateix dia Bartomeu Feliu, procurador de Pere i Elionor Sescomes, negà tota legitimitat als àrbitres per interpretar la sentència després que ells haguessin decidit recórrer a la cort de la reina lloctinent Maria.¹⁷⁸² En canvi, amb els dubtes resolts, Jordi i Gaspar d'Ornós aprovaren la sentència el 21 de novembre. L'endemà Bartomeu Feliu lliurà una nova cèdula als àrbitres en què s'insistia en l'oposició a la resolució, que considerava que beneficiava injustament Sant Jeroni de la Murtra.¹⁷⁸³ La via assajada en aquest primer arbitratge, doncs, havia fracassat.

El plet entre els jerònims i els Sescomes no es va resoldre definitivament fins al gener de 1448. Durant aquests deu anys les diferents parts no pararen de negociar sense arribar a un acord complet. El litigi, doncs, continuà pendent a la justícia ordinària. Diferents notícies donen testimoni de gestions en l'àmbit judicial i dels esforços negociadors: Pere i Elionor Sescomes vengueren un censal mort de 100 sous barcelonesos al doctor en lleis Bertran de Peus per l'ajuda que els havia prestat en algunes causes judicials (22.11.1437);¹⁷⁸⁴ Gaspar d'Ornós donà poders a Bartomeu de Vilafranca, prevere de l'església de Cervera, perquè arribés a una concòrdia en la causa que l'enfrontava amb Elionor Sescomes (09.12.1437);¹⁷⁸⁵ el mateix Bartomeu de Vilafranca,

---

protestando propterea et alias de solitis remediis contra similia pro dictis si contra vos et bona vestra si transgressi fuistis vel non servastis dictam vestram potestatem de omnibus dampnis interesse et expensas dictorum coniugum (AHPB, Antoni VINYES, XV liber, 1436, agost, 25 – 1437, febrer, 21, f. 49r-53r).

¹⁷⁸² *Vos, domini olim arbitri, cum vestri honore loquendo, nullam habetis potestatem vel noscionem in aliquo tangente qualitercumque honorabilem Petrum Cescomes et eius uxorem quicquid fuerit preteritis diebus et si sic quod negatur lata per vos taliter qualiter et, ut creditur, nulliter quadam pretensa sententia in causa in qua dicti conjuges partem faciebant. Ulterius nullam habuistis nec eiam habere potuistis potestatem vel noscionem, dato quod vobis in asserta sententia supradicta reservavissetis potestatem declarandi et interpretandi et cetera quare non potuistis neque partes potuerit reservare vel dare vobis potestatem maiorem quam competat iudicibus ordinariis, cum in asserta sententia ferenda essetis solum arbitri iuris et sich, ut iudices, pronunciare habebatis. Item et ex eo quia post prolacionem vestre preasserte sentencie et demeritis illius, fuit habitus recursus ad dominam reginam singulariter conquerendo de vobis, pars dictorum conjugum pro eo et alias quia in premissis, ut prius loquendo littem vestram fecistis. Et propterea coram relatore dicte cause citati fuistis et credere potestis quod causa predicta continuabitisque ad eius finalem decisionem cum vestri presencia vel contumacia. Unde sequitur quod post prolacionem vestre preasserte sentencie, quia facti fuistis sicut estis in causa predicta et in processis omnibus adversari formati contra dictos conjuges et econtra ut prius loquendo non potestis neque possetis in aliquo procedere contra illos nec pro illis eiam si potestatem interpretandi, corrigendi et cetera potuissetis vobis retinere, quod negatur, et retinuissetis, quod non creditur, dissensiendo igitur pars dictorum conjugum omnibus vestris actis, licet nullis et agendis post vestram assertam sentenciam vel eius nulla prolacionem. Requirit vos quatenus abstineatis ab omni enentamento et processu faciendo tangente in aliquo dictos conjuges vel alterium illorum, dicendo illa omnia facta et agenda post assertam sentenciam nulla et nullius efficacie seu valoris, et si secus factum fuerit per vos, dissentiendo et contradicendo prout supra protestatur contra utrumque et bona utriusque vestrum ad omnibus dampnis, interesse et expensis per dictos coniuges previa de causa passis et in posterum sustinendis. De quibus absque dubio vos convenient suo casu coram domina regia petens de hiis publicum instrumentum* (AHPB, Antoni VINYES, Undecimum manuale, 1436, juliol, 18 – 1437, març, 9, s. f.).

¹⁷⁸³ AHPB, Antoni VINYES, XV liber, 1436, agost, 25 – 1437, febrer, 21, f. 49r-53r.

¹⁷⁸⁴ AHPB, Antoni VINYES, XIII manuale, 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f.

¹⁷⁸⁵ AHPB, Antoni VINYES, XIII manuale, 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f.

procurador de Gaspar d'Ornós, reconegué que dels 5.000 sous procedents de Concabella i Gra que eren per al monestir, els frares tan sols se'n quedaren 2.000, tal com havien acordat (26.03.1438);¹⁷⁸⁶ Pere Sescomes es comprometé a pagar 75 lliures i mitja als jutges de la causa entre els Sescomes, els Ornós i Sant Jeroni de la Murtra, Francesc d'Alçamora i Pau d'Eroles (15.03.1440);¹⁷⁸⁷ els jerònims de la Murtra pagaren 15 florins a Francesc d'Alçamora com a salari de l'arbitratge que féu amb Pau d'Eroles per la causa que tenia amb els Sescomes (02.04.1444)¹⁷⁸⁸ i 45 lliures als juristes Bernat Miquel i Bonanat Pere pel salari de dos arbitratges, el que els enfrontava als Ornós i als Sescomes i el que només els enfrontava amb els Sescomes (31.03.1445).¹⁷⁸⁹

Durant aquests anys la reina lloctinent Maria intentà que ambdues parts es comprometessin a posar la qüestió en les seves mans. El 19 de maig de 1441 envià Joan Ros al prior dels jerònims de la Murtra per explicar-los la seva intenció.¹⁷⁹⁰ Recordem que en aquelles dates les relacions entre els frares i la reina no eren bones, després que els primers s'oposessin al projecte de fusionar els dos monestirs jerònims a la Vall d'Hebron.

En no rebre cap resposta, la reina insistí novament, tot dient que Guerau Sescomes estava conforme en posar la qüestió en mans de la reina. Insistí que això els faria estalviar temps i que era *impropi a tals religiosos com vosaltres pledejar*.¹⁷⁹¹ Els frares no acceptaren aquesta proposta. Almenys aleshores. Però a la vista que els arbitratges de què tenim notícia no resolgueren la qüestió i que la resolució judicial podria ser negativa per als seus interessos, al final els frares acceptaren la mediació oferta per la reina lloctinent Maria, que va nomenar àrbitre un dels seus consellers i ambaixadors, Joan de Nea, frare convers cartoixà i procurador de Santa Maria de Montalegre.¹⁷⁹² Fou una solució intermèdia entre l'arbitratge habitual en mans de juristes –que no funcionà perquè els Sescomes n'impugnaren les sentències- i la resolució de la justícia reial, sempre lenta: posar l'arbitratge en mans de la reina.

La sentència de l'arbitratge es va publicar el gener de 1448. Els Sescomes ja havien mort i fou el seu nét i hereu, Guerau Sescomes, àlies d'Espés, el que protagonitzà la part contrària a Sant Jeroni de la Murtra. La sentència confirmà la situació de fet, és a dir, que la senyoria directa i alodial de Concabella era dels frares de la Murtra, i imposà la renúncia de Guerau Sescomes a qualsevol reclamació futura a canvi d'una indemnització de 46.000 sous per rescabalar-lo de la pèrdua de la senyoria directa dels dos castells. Es reconegueren les importants despeses que els Sescomes havien fet des de l'establiment emfitèutic (1416): 6.000 sous al rei perquè confirmés la jurisdicció criminal, 42.000 més d'entrada per l'establiment, 5.000 que devien els vassalls de Concabella i Gra, el lluïisme de la venda a Gaspar d'Ornós i Arnau Marçal, el cens de 50 lliures

¹⁷⁸⁶ AHPB, Antoni VINYES, *XIII manuale*, 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f.

¹⁷⁸⁷ Per aquesta raó els consignà 30 lliures 18 sous que havia de rebre el proper mes de maig i 26 lliures 19 sous 7 diners del proper mes de febrer de dos censals morts que satisfieia el comtat de Cardona. Sis dies abans Pere Sescomes havia fet una consignació també de dues quantitats sobre dos censals morts sobre el comtat de Cardona, però fou anul·lada (AHPB, Antoni VINYES, *Sextum decimum manuale*, 1439, setembre, 4 – 1440, juny, 13, s. f.).

¹⁷⁸⁸ AHPB, Antoni VINYES, *Vicesimum secundum manuale comune*, 1444, març, 20 – 1444, octubre, 22, s. f.

¹⁷⁸⁹ AHPB, Antoni VINYES, *Vicesimum tertium manuale comune*, 1444, octubre, 24 – 1445, juny, 18, s. f.

¹⁷⁹⁰ ACA, C, reg. 3019, f. 28v.

¹⁷⁹¹ ACA, C, reg. 3019, f. 40v (Alcanyís, 09.06.1441).

¹⁷⁹² Irenée JARICOT, *La cartuja de Santa María de Montalegre. Compendio histórico*, p. 47.

que el monestir rebia d'un censal mort que se satisfieia sobre les rendes d'Aguiló i altres no quantificats, com interessos i costes judicials ocasionats pels anys que durava el plet.

Els Sescomes consideraven que havien sofert una important pèrdua patrimonial que no els podia ser atribuïda i reclamaven evicció als frares per tot el dany sofert: *per la qual rahó, vivint la dita madona Elienor, per causa de la evicció, la qual pretenie que li havien fet a los dits prior e covent en la carta del dit establiment, mogué qüestió, plet et controvèrsia contra los dits prior e covent, dihent e al-legant que los dits prior e covent no podihen tenir e possehir lo dit castell e los fruyts de aquell propis fer, si donchs no tornaven e restituhien a la dita madona Elienor tot ço e quant ella havia paguat e a ella fossen tenguts per causa del dit castell.*

Ja hem vist anteriorment, en ocasió dels requeriments fets entre els Sescomes i els frares després que el bisbe d'Urgell prengué possessió de Concabella, que la línia de defensa dels jerònims era que a l'establiment no hi havia cap clàusula d'evicció, excepte pels contractes fets per mateixos frares o per Bertran Nicolau. La solució de l'arbitratge fou intermèdia, ja que la indemnització de 46.000 sous fou clarament inferior a la suma de les despeses que l'àrbitre reconegué als Sescomes. Sense comptar les no quantificades, com els interessos, les costes judicials, les obres o el lluíisme, la suma s'eleva a 69.000 sous,¹⁷⁹³ per la qual cosa creiem que la indemnització es devia situar al voltant de la meitat de tota la reclamació econòmica.

El pagament d'aquests 46.000 sous es féu per donació dels quatre censals morts següents:

Preu (sous)	Pensió (sous)	Censatari	Termini
16.000	1.000	Guerau de Queralt sobre les rendes d'Aguiló	Tots Sants
11.000	550	General d'Aragó	01.06
6.000	300	Ciutat de Tarragona	01.02
5.500	275	Aguiló	Tots Sants
38.500	2.125		

Els jerònims hi havien d'afegir 7.500 sous en metàl·lic que Guerau Sescomes s'havia de comprometre a invertir en altres censals morts. A canvi d'aquesta indemnització, Guerau Sescomes havia d'assumir un conjunt d'obligacions vers el monestir de Sant Jeroni de la Murtra: li havia de transferir tots els drets i accions que li corresponguessin amb els vassalls i el comú de Concabella i Gra, excepte l'onzè; hauria de respondre per evicció si algú interposava demanda per aquests dos castells, per la qual cosa aquests censals morts havien de constituir garantia per al monestir; les llüicions dels censals morts s'havien de dipositar obligatòriament a la taula de canvi de la ciutat de Barcelona i només podien ser reinvertits en altres censals morts amb el consentiment explícit del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra; i havia de lliurar als frares totes les escriptures relatives als dos castells.¹⁷⁹⁴ L'àrbitre especificà que Guerau Sescomes no començaria a cobrar les pensions de les rendes assignades fins que acomplís totes aquestes condicions. És interessant remarcar que a la sentència es contemplava la possibilitat que els Ornós o altres poguessin fer reclamacions que obrissin novament qüestions que es consideraven ja tancades (doc. 31).

¹⁷⁹³ El cens de 50 lliures (1.000 sous) sobre el lloc d'Aguiló estava valorat en 16.000 sous.

¹⁷⁹⁴ Les escriptures que havien de lliurar als jerònims eren els testaments de Pere i Elienor Sescomes, l'establiment emfitèutic, els capítols de la dotació del monestir, la presa de possessió, l'època de l'entrada, la confirmació de la jurisdicció, l'època dels 6.000 sous pagats al rei, el deutor de 5.000 sous dels homes de Concabella i les dues sentències arbitrals entre Elienor Sescomes i Gaspar d'Ornós.

El capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra consentí la donació dels quatre censals en reunió del mateix dia de la sentència arbitral (M6). Ben aviat es feren els passos necessaris perquè es pogués executar la sentència. Pere Pau Solanelles, escrivà jurat del notari Antoni Vinyes, rebé 31 florins pels 31 dies de feina per aconseguir totes les fermes per a l'instrument de la sentència, i que se sumaren als honoraris que es pagaren al notari.¹⁷⁹⁵

Poc després s'elevaren alguns dubtes a Joan de Nea, que es pronuncià el 23 d'agost de 1448 (doc. 33). Guerau Sescomes no havia pogut lliurar els instruments de les dues sentències arbitrals entre els Sescomes i els Ornós¹⁷⁹⁶ i, segons els capítols de la sentència, aquesta era una de les condicions perquè rebés la indemnització. L'àrbitre va decidir moderar aquesta condició: va donar dos anys de marge per aconseguir-la durant els quals podria cobrar les rendes assignades per la sentència. No ho faria, però, si després d'aquest termini no havia lliurat encara els dos instruments que li faltaven. Joan de Nea també es pronuncià sobre les 375 lliures que els jerònims havien de donar en metàl·lic i que Guerau Sescomes havia d'invertir en censals morts. El pagament es mantingué, però no amb la finalitat d'adquirir noves rendes, sinó que serviria per saldar deutes de Guerau Sescomes: 55 lliures que ja li havia prestat el monestir, 150 lliures a Dalmau de Queralt, 75 lliures a Escaladei i les ja pagades 8 lliures a Pere Pau Solanelles i 19 lliures 5 sous al notari Antoni Vinyes. L'època d'aquestes 375 lliures, que es féu el 25 de setembre d'aquell any, confirmà tots aquests pagaments i n'afegí un de 77 lliures a favor d'un dels servidors de Guerau Sescomes, Bartomeu Feliu.¹⁷⁹⁷ Els diners per a Dalmau de Queralt, que era cosí germà de Guerau Sescomes, eren pels seus drets en l'heretat de Pere i Elionor Sescomes, que eren els seus avis, i anaren a compte del deute que tenia acumulat amb els jerònims de la Murtra per pensions endarrerides.¹⁷⁹⁸ Com a darrer punt, l'àrbitre obligà els jerònims que fessin fermar la sentència arbitral als consellers de Barcelona, ja que implicava l'alienació de béns procedents de la dotació fundacional. Els consellers donaren el consentiment explícit en l'instrument de donació dels censals morts el 5 de juny de 1449 (M6). Tants maldecaps o la necessitat d'un ingrés per compensar els pagaments imposats degueren inclinar la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra a

---

¹⁷⁹⁵ Tot i que s'havien de pagar a mitges entre les dues parts, el prior Romeu Borrell va pagar la part corresponent a Gerard Sescomes (AHPB, Antoni VINYES, *XXIX manuale comune*, 1448, juny, 5 – 1449, febrer, 14, s. f., 11.07.1448 i 12.07.1448). Pere Pau Solanelles hagué de viatjar fins a l'Aragó. El notari Antoni Vinyes rebé més de 19 lliures pels seus treballs (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 165r-166v).

¹⁷⁹⁶ Sembla que el problema principal era aconseguir les fermes de Gaspar d'Ornós i els hereus d'Arnau Marçal: *que lo dit noble mossèn Guerau d'Espès, d'eci a dos anys primer vinents, haia e sie tengut dar al dit prior e covent bon compliment en e sobre les coses en lo precedent capítol contengudes o fermes sufficients de l'honorable mossèn Gaspar Ornós e Arnau Marçal e d'altres si mester serà, qui en les dites coses hareu hagut o haien o puxen haver dret o interès algú* (docs. 31, 33).

¹⁷⁹⁷ Les 55 lliures que el monestir es retingué les havia prestades a Guerau Sescomes el 26 de gener de 1448 i el pagament de 77 lliures a Bartomeu Feliu es féu el 24 d'agost de 1448. Tots els pagaments s'havien fet ja amb excepció de les 75 lliures a Santa Maria d'Escaladei, que els frares es comprometeren a pagar en un futur (AHPB, Antoni VINYES, *XXIX manuale comune*, 1448, juny, 5 – 1449, febrer, 14, s. f.). Les acabà pagant Romeu Borrell, prior de Sant Jeroni de la Murtra, a Pere Rovira, procurador d'Escaladei, el 12 de novembre de 1450 (AHPB, Antoni VINYES, *XXXII manuale comune*, 1450, març, 27 – 1450, desembre, 10, s. f.).

¹⁷⁹⁸ Tot i que la sentència n'assignà 150 lliures i l'època del 25 de setembre de 1448 comptabilitzà 140 lliures 15 sous, Dalmau de Queralt reconegué a Romeu Borrell, prior de la Murtra, 400 florins (220 lliures) el 27 d'octubre de 1451 (AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum quartum manuale comune*, 1451, setembre, 10 – 1452, setembre, 22, s. f.), dada que es confirma en una font pròpia del monestir (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 165r-166v).

vendre's Concabella. No sabem si se'n desdigueren o bé no trobaren cap comprador, però hi ha constància que l'any 1449 l'orde donà la prescriptiva llicència per alienar aquest castell.¹⁷⁹⁹

Malgrat que la sentència arbitral de Joan de Nea, promoguda per la reina lloctinent Maria, fou el punt d'inflexió en la resolució del contenciós pel castell de Concabella, hi hagué alguns serrells que no es tancaren fins ben entrada la dècada de 1450 i que mostren la complexitat de tot aquest afer.

No tenim la data de la presa de possessió dels censals morts transferits pels jerònims, però devia ser a final de 1448 o principi de 1449, ja que Guerau Sescomes donà potestat a Bartomeu Feliu perquè en prengué possessió el 31 d'octubre de 1448.¹⁸⁰⁰ Els pagaments de les pensions es devien fer amb normalitat. Tanmateix, creiem que els frares deixaren de fer-los al cap dels dos anys del termini que Joan de Nea havia donat a Guerau Sescomes per lliurar dos instruments relacionats amb els Ornós i Concabella. Ens basem en el fet que el 28 de setembre de 1451 Gaspar d'Ornós i la seva muller Violant es comprometeren a lliurar a Sant Jeroni de la Murtra l'instrument de donació que Arnau Marçal féu a favor de Jordi d'Ornós, que aleshores ja no era bisbe de Vic, sinó de Carpentràs –i que després féu donació de tots els seus drets sobre Concabella i Gra al seu germà Gaspar-, pel temor que algun descendent d'Arnau Marçal pogués moure causa contra els jerònims¹⁸⁰¹ i que només al cap de tres setmanes, el 22 d'octubre de 1451, es desbloquegés el pagament de 169 lliures 15 sous 9 diners que el prior de la Murtra havia rebut de pensions que, segons la sentència arbitral de Joan de Nea, corresponien a Guerau Sescomes.¹⁸⁰² Si la nostra hipòtesi fos certa, el temps en què les pensions foren retingudes pels jerònims fou d'un any i dos mesos –entre el 23 d'agost de 1450 i el 22 d'octubre de 1451-, que resulta coherent amb les 106 lliures anuals de renda cedida arran de la sentència arbitral.

Poc després els frares de la Murtra intimaren al síndic de la ciutat de Tarragona, Nicolau Masó, que satisfés la pensió de 15 lliures directament a Guerau Sescomes.¹⁸⁰³ Però en menys d'un

¹⁷⁹⁹ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

¹⁸⁰⁰ Aquell mateix dia Guerau Sescomes també cedí a Bartomeu Feliu la meitat de l'onze de Concabella i Gra (AHPB, Antoni VINYES, *XXIX manuale comune*, 1448, juny, 5 – 1449, febrer, 14, s. f.).

¹⁸⁰¹ *Attendentes etiam vos, religiosum fratrem Romeum Borrelli, priorem, et conventum dicti monasterii esitasse ne forsan exinde per heredes seu successores dicti venerabilis Arnaldi Mersal aut per quamcumque aliam personam ius seu causam ab eodem Arnaldo habentem contra eundem monasterium et conventum lis, questio seu controversia pretextu seu occasione ipsorum iamdictorum castrorum moveretur seu intemptaretur, dubitando predictam donacionem per dictum venerabilem Arnaldum Mersal eidem reverendo domino episcopo factam fuisse, prout superius est assertum, attento premaxime quia ipsam donacionem vobis minime fuit exhibita seu hostensa, et ea propter missiones ac expensas dampnaque et interesse eisdem monasterio et conventui pervenisse fuisseque huiusmodi causa conventum et in pactum deductum ut nos, dicti coniuges, vobis, dominis reverendo priori et conventui eiusdem monasterii presentem faceremus et firmaremus obligationem et securitatem. Idcirco nos, coniuges prelibati, convenimus et bona fide promittimus vobis, predictis priori et conventui, quod predictam donacionem in forma publica et autentica aut translatum auctenticum de eadem vobis aut cui volueritis loco vestri trademus...* (AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum quartum manuale comune*, 1451, setembre, 10 – 1452, setembre, 22, s. f.).

¹⁸⁰² AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum quartum manuale comune*, 1451, setembre, 10 – 1452, setembre, 22, s. f.

¹⁸⁰³ AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum quartum manuale comune*, 1451, setembre, 10 – 1452, setembre, 22, s. f. (29.02.1452). Si els frares havien rebut fins aleshores aquesta pensió, segurament era pel deute de 79 lliures 5 sous que Guerau Sescomes havia reconegut el 1448 que tenia contret amb els jerònims per un préstec, gràcies al qual el prior de la Murtra tenia *plenum posse quod ipsas LXXVIII libras quinque solidos possitis penes vos retinere et vobis semper his exsolvere et ex de illa pensionis quam dictus conventus nobis*

any aquest renda fou llüida. S'aplicà la clàusula de la sentència arbitral que obligava el dipòsit de la llüició, que ascendia a 308 lliures 4 sous 2 diners, a la taula de canvi de la ciutat de Barcelona, i la seva inversió en una nova renda amb el consentiment dels frares de la Murtra. Jaume Ros, procurador del monestir, cedí a tal efecte un censal mort de 21 lliures 3 sous de pensió anual que rebia sobre el comtat de Cardona i que el matrimoni Sescomes havia venut als jerònims el 7 de gener de 1436 per un preu de 9.306 sous 4 diners.¹⁸⁰⁴

L'últim tema conflictiu de què tenim constància és l'onzè de Concabella que, com hem vist, corresponia als Sescomes, ja que no formà part de la sentència arbitral de Joan de Nea de l'any 1448. En un altre arbitratge, Francesc de Torres, jurista de Barcelona, i el donzell domiciliat a Lleida Pere de Santcliment sentenciaren el 2 de novembre de 1448 que Gaspar d'Ornós cedís a Guerau Sescomes tots els drets que tenia contra el monestir de Sant Jeroni de la Murtra i contra els habitants de Concabella i Gra arran de l'onzè, de les millores o de qualsevol altra causa. Així ho féu Gaspar d'Ornós el 22 de novembre següent.¹⁸⁰⁵ D'aquesta manera, segurament a canvi d'alguna compensació econòmica, Gaspar d'Ornós no entorpiria la concòrdia a què havien arribat els frares de la Murtra i Guerau Sescomes. De fet, dos dies abans que es publicués la sentència, el 31 d'octubre d'aquell any, Guerau Sescomes ja havia cedit la meitat de l'onzè al seu servidor, l'escuder Bartomeu Feliu.¹⁸⁰⁶

L'onzè que els habitants de Concabella pagaven a Guerau Sescomes fou causa d'una nova sentència arbitral, en aquesta ocasió de Francesc de Torres i Salvador Gasol, ambdós homes de lleis barcelonins.¹⁸⁰⁷ Al darrere hi devia haver l'interès de Sant Jeroni de la Murtra, que exercia de senyor directe del feu, de quedar-se amb l'onzè i, d'aquest forma, apartar definitivament els Sescomes dels dos castells. La sentència establí el pagament de 600 lliures en tres anys, 375 de les quals corresponien als habitants de Concabella i la resta als de Gra. Com que aquesta quantitat l'acabà pagant el monestir,¹⁸⁰⁸ en realitat el que va tenir lloc és una venda de l'onzè de Concabella

---

dare et exsolvere tenore iuxta formam dicti interpretacionis seu declaracionis (AHPB, Antoni VINYES, *XXIX manuale comune*, 1448, juny, 5 – 1449, febrer, 14, s. f., 25.09.1448).

¹⁸⁰⁴ Com que el preu del censal mort cedit era de 317 lliures 5 sous, Guerau Sescomes va haver de pagar les 9 lliures i mitja que faltaven del que s'havia ingressat per la llüició del censal mort sobre la ciutat de Tarragona (AHPB, Antoni VINYES, *XXX quintum manuale comune*, 1452, gener, 13 – 1453, agost, 13, s. f., 03.02.1453).

¹⁸⁰⁵ En el document de cessió dels drets s'hi inclou una clàusula de la sentència arbitral: *Item pronunciamus et declaramus ex hac nostra arbitrali sententia, laudo seu compositione amicabilem sentenciamus quod dictus nobilis Gaspar d'Ornós teneatur facere locum et cessionem et transportacionem dicto nobili Geraldo ces Comes, àlias Despés, de omnibus iuribus et accionibus sibi competentibus quacumque racione, iure seu causa adversus et contra monasterium et conventum predictum et contra homines locorum de Concabella et de Grasa sive racione undecimorum seu melioracionum seu alias quocumque iure, racione seu causa dicto nobili Gaspar competentibus et competere debentibus* (AHPB, Antoni VINYES, *XXXXI liber comunis*, 1448, juny, 25 – 1448, desembre, 13, s. f.).

¹⁸⁰⁶ AHPB, Antoni VINYES, *XXIX manuale comune*, 1448, juny, 5 – 1449, febrer, 14, s. f.; AHPB, Antoni VINYES, *XXXXI liber comunis*, 1448, juny, 25 – 1448, desembre, 13, s. f.

¹⁸⁰⁷ Fou escripturada pel notari barceloní Miquel Benaula (AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum septimum manuale comune*, 1454, octubre, 7 – 1455, octubre, 20, s. f., 07.06.1452). També en dóna notícia el registre de documents de Concabella i Gra (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁸⁰⁸ Hi ha una primera època de 116 lliures 13 sous 4 diners el dia 23 de març de 1454, que va quedar subjecta a revisió en el segon pagament (AHPB, Antoni VINYES, *XXX sextum manuale comune*, 1453, agost, 17 – 1454, octubre, 1, s. f.), i un segon de 263 lliures 3 sous 11 diners que féu Jaume Planes, frare procurador del monestir, el 22 d'abril de 1454. El total -379 lliures 17 sous 3 diners- inclou les 375 lliures estipulades

entre Guerau Sescomes i els jerònims de la Murtra.¹⁸⁰⁹ Possiblement la intervenció dels àrbitres es limità a fixar-ne el preu. Amb la transferència de la propietat d'aquest dret, finalitzà la presència dels Sescomes en el castell de Concabella, que s'havia allargat gairebé mig segle, si exceptuem alguns pagaments que els frares procuradors de la Murtra feren encara durant alguns anys a nom de Guerau Sescomes.¹⁸¹⁰

Paral·lelament a aquest procés, Sant Jeroni de la Murtra també tingué obert un altre front judicial arran del castell de Concabella. L'actor era el donzell Martí Joan d'Orís. No sabem exactament quina fou la seva petició. La primera notícia documental sobre aquest procés és de 1443, quan la reina lloctinent Maria el posà en mans de tres jutges.¹⁸¹¹ La resolució fou desfavorable per al demandant, que fou condemnat a pagar 100 lliures de costes judicials. La comunitat de la Murtra es conformà només amb 40, que Martí Joan d'Orís es comprometé a pagar en 4 anys a raó de 10 lliures anuals per Nadal.¹⁸¹² La raó de la desestimació fou l'evicció que el seu pare, Berenguer d'Orís, havia fet en vendre Concabella.¹⁸¹³ El cronista de la Murtra dona

---

a la sentència més 4 lliures 17 sous 3 diners per raó del canvi produït l'any anterior (*pro augmento dicte quantitatis racione mutacionis monete que in anno proxime lapsa facta fuit*). A canvi, Guerau Sescomes es comprometé a cedir tots els seus drets al monestir i a no fer-li cap demanda. En una altra escriptura del mateix dia, Guerau Sescomes s'obligà a lliurar als frares totes les escriptures relatives a l'onzè de Concabella (AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum septimum manuale comune*, 1454, octubre, 7 – 1455, octubre, 20, s. f.).

¹⁸⁰⁹ El cronista de la Murtra situa la compra durant el priorat de Reginald Ende, a final de 1456 o el 1457 (Talet, p. 169).

¹⁸¹⁰ Guerau Sescomes va cedir a la cartoixa de Santa Maria d'Escaladei les pensions dels anys 1452, 1453, 1454 i la meitat de la de 1455 del censal mort de 50 lliures de pensió anual sobre les rendes del castell d'Aguiló que li havia estat assignat com a indemnització en la sentència arbitral de Joan de Nea, a causa del deute de 175 lliures per pensions no pagades d'un censal mort que els seus avis, Pere i Elionor Sescomes, havien venut a l'esmentada cartoixa (AHPB, Antoni VINYES, *XXX quintum manuale comune*, 1452, gener, 13 – 1453, agost, 13, s. f., 27.06.1453). S'han localitzat tots els pagaments: 50 lliures (pensió de 1452) el 2 de març de 1454 (AHPB, Antoni VINYES, *XXX sextum manuale comune*, 1453, agost, 17 – 1454, octubre, 1, s. f.), 25 lliures (meitat de la pensió de 1453) el 29 de novembre de 1454, 25 lliures (meitat de la pensió de 1453) el 9 de maig de 1455 (AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum septimum manuale comune*, 1454, octubre, 7 – 1455, octubre, 20, s. f.), 25 lliures (meitat de la pensió de 1454) el 17 de desembre de 1455, 15 lliures 9 sous 4 diners i 9 lliures 10 sous 8 diners (meitat de la pensió de 1454) el 7 de març de 1456 (AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune [XXXVIII]*, 1455, octubre, 21 – 1456, juny, 9, s. f.), 25 lliures (meitat de la pensió de 1455) el 7 de març de 1457. En aquest darrer instrument es diu que es paga el que faltava per saldar el deute de 175 lliures (AHPB, Antoni VINYES, *XXXVIII manuale comune*, 1456, juny, 9 – 1457, juny, 18, s. f.). El 8 de juliol de 1457 Guerau de Queralt pagà 25 lliures sobre les mateixes rendes (AHPB, Antoni VINYES, *XXXX manuale comune*, 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 5r). A final d'aquell any Guerau Sescomes tornà a rebre rendes d'aquest censal, concretament 15 lliures que li donà el frare procurador Jaume Planes (AHPB, Antoni VINYES, *XXXX manuale comune*, 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, p. 29v, 12.11.1457).

¹⁸¹¹ Ramon de Papiol, Francesc Castelló i Antoni Demesa (ACA, C, reg. 3030, f. 6r-6v, València, 17.09.1443).

¹⁸¹² Hi ha constància de tres èpoques: 10 lliures el 15 de novembre de 1445, 10 més el 30 de març de 1448 (ACA, MH, vol. 3833, f. 162r) i les darreres 10 el 26 de març de 1449 (ANC, *Llinatge Sentmenat, marquesos de Castellodorsius*, ANC1-167-T-1825). En aquest darrer document Martí Joan d'Orís és intitulat senyor del castell d'Orís.

¹⁸¹³ *Ítem, divendres a XII del mes de noembre de l'any M CCCC XXXXV, en Martí Johan d'Orís, en poder del discret n'Anthoni Vynyes, assegurà XXXX lliures per rahó de les messions que-s feren en lo plet qui-s manà entre lo covent, de una part, e lo dit Martí Johan d'Orís, d'altre part, en les quals fou condempnat. Les quals eren en suma pres de cent lliures, les quals lo dit covent remeté per les ditas XXXX lliures, les*

referència a una segona sentència sobre aquest afer, del 15 de febrer de 1462, dels jutges Jaume Taravau i Joan Mai, que també fou condemnatòria per a Joan Martí d'Orís respecte a l'evicció pels castells de Concabella i Gra (Talet, p. 182).

Durant una trentena d'anys -de 1436 fins a la fi de la senyoria real dels frares a Concabella, que hem situat l'any 1465- els jerònims gestionaren directament el feu segarrenc. Gràcies a documents escrits pels propis frares, en què anotaven les despeses que feien a compte de Concabella, hem pogut analitzar en capítols anteriors la implicació que suposà per a la comunitat: les contínues anades del prior, la residència habitual d'un frare, les anades i vingudes dels esclaus...

Girem ara la nostra atenció a la repercussió econòmica de la possessió útil d'aquest castell per als frares de la Murtra durant aquest període. Tant Joan II en un document de 1470 - *despossehits del castell e loch desús dits [Concabella], en què stava tota lur sustància e vida* (doc. 53)- com el cronista de la Murtra -*llavors quasi lo sustento y manteniment lo tenían en Concabella* (Talet, p. 185)- indiquen que el seu pes econòmic era destacat. Ens hi intentem aproximar amb les úniques dades amb ingressos, les procedents del *Llibre de les Heres de Concabella* dels anys 1447-1448. En un recompte de tot el que s'havia rebut de gra l'any 1447, s'especifiquen les següents quantitats:¹⁸¹⁴

	Forment		Mestura		Ordi		Civada		Espelta	
	Mitger a	Prunyer a	Mitger a	Prunyer a	Mitger a	Prunyer a	Mitger a	Prunyer a	Mitger a	Prunyer a
Terres pròpies ¹⁸¹⁵	96	8	--	--	24	3'5	16	12'75	14	1'5
Delme	64	7	15	12'75	8	6'25	20	6'5	8	6'75
Cens	6	4	--	--	--	--	--	--	--	--
TOTAL	167	3	15	12'75	32	9'75	37	3'25	22	8'25

Es va recaptar, doncs, entre la producció de les terres dels frares com a senyors del castell i el que donaren els vassalls de Concabella per censos i altres drets, unes 275 mitgeres de gra, la major part del qual era forment (61%) el 1447. La producció pròpia sobrepassava lleugerament (55%) la rebuda per causa pels drets econòmics (delme, onzè, vintè, cens, etc.) que els frares tenien sobre els habitants de la població.

Quin valor aproximat podia tenir aquest gra? En el mateix document hem trobat referències del preu de la mitgera de tres d'aquests productes: el forment, la mestura i la civada. Quant al forment, hem localitzat diferents valors que oscil·len entre els 5 sous 9 diners i els 8 sous. De la mestura hem trobat un sol valor (4 sous) i de la civada, dos (5 sous 6 diners, 6 sous).¹⁸¹⁶ Si apliquem preus mitjans de 7 sous la mitgera de forment, 4 per a la mestura i 6 per a la civada, el

---

quals lo dit Martí Johan prometé pagar, X lliures a Nadal primer sdevenidor, e altres X quescun any en semblant festa fins que pagadas sien. Lo dit Orís nos demane Conquabella e fou condemnat principalment per rahó de la evicció que son pare avie feta a-n Bertran Nicholau, segons apar per sentència, la qual és en la scrivania de n'Anthoni Vinyes, notari de Barchinona, e tenim-ne tretat en paper (ACA, MH, vol. 3833, f. 162r).

¹⁸¹⁴ ACA, MH, vol. 4131, s. f.

¹⁸¹⁵ En els comptes de les terres pròpies ja hi ha descomptades les quantitats donades al vicari de Concabella en concepte de delme i primícia. Les dades vénen donades en mitgeres, prunyeres -que correspon a una setzena part de la mitjera- i quarts de prunyeres.

¹⁸¹⁶ ACA, MH, vol. 4131, f. 9r, 11r, 18r, 37r, 45r, 60v.

valor monetari de la producció conjunta d'aquests tres productes se situa al voltant de les 73 lliures. Si l'ordi i l'espelta haguessin tingut un valor semblant, entre els 4 i els 7 sous, la xifra pujaria a prop de les 90 lliures. Caldria afegir també la producció de safrà, de la qual hi ha algunes traces en el document, però que, a diferència del gra, no se'n fa el recompte global.¹⁸¹⁷

Aquest document, però, només es focalitza en els productes agrícoles. De ben segur que els jerònims devien comptar amb ingressos directament monetaris per altres conceptes, com censals morts o censos en metàl·lic, o drets senyorials no agrícoles. Es fa difícil fer una estimació del que podrien rebre de l'explotació directa de Concabella perquè només comptem amb les dades integrades d'un sol any i, a més, són parcials. No podem conèixer ni les fluctuacions que es devien donar d'un any a un altre ni tampoc els ingressos per altres conceptes. Només podem afirmar, amb nivell alt de versemblança, que el valor del que rebrien anualment de Concabella no devia baixar de les 100 lliures. Cal tenir en compte que, a banda dels ingressos, la propietat útil del castell implicava també despeses, especialment el transport i de treballadors, com ja vam veure en el capítol sobre l'activitat de la comunitat. Hi tornarem més endavant perquè per valorar el global de la renda dels jerònims necessitem fer-ne una, encara que sigui aproximada, de Concabella durant aquest període.

Altres dades ajuden a formar-se una idea de l'explotació econòmica que els frares havien organitzat a Concabella. L'any 1448 hi havia emmagatzemades més de 70 mitgeres de gra¹⁸¹⁸ i el bestiar, que guardava Antoni Canosa, estava format l'estiu de 1449 per 115 caps: 28 anyells, 8 primals, 50 ovelles i 29 anyelles.¹⁸¹⁹ Els 1461 els frares reberen 200 mitgeres de gra dels vassalls.¹⁸²⁰

Els jerònims reberen del fundador també la jurisdicció civil i criminal de Concabella, però no hem trobat cap rastre de l'actuació d'una cúria baronial en aquest terme. No sabem, per tant, si realment en pogueren fer ús –hem comentat els problemes que hi hagué al principi per exercir-la i el pagament de 6.000 sous al monarca per aquest concepte, tot i que la documentació afirma que eren els titulars de la jurisdicció-,¹⁸²¹ si en cediren l'exercici real a algú altre¹⁸²² o bé que no s'ha conservat o no hem localitzat cap procés a l'arxiu.

Sí que ha quedat constància, en canvi, d'un incident violent que requerí la intervenció de la justícia reial. Passat el migdia del diumenge 13 de gener de 1460, un escamot format per cinc homes de poblacions veïnes, tres dels quals cognominats Cortès –Jaume, de Sedó, Antoni, de Verdú, i un tercer de Guissona, als quals s'hi afegiren Antoni Cornellana, de Mont-roig, i Jaume Lladurs, de Pujalt-, irromperen armats amb ballestes, espases, sagetes i llances en una àrea contigua al vall del castell on els habitants del poble ballaven i s'esbargien per la celebració d'un casament. El grup forà va arremetre violentament contra els assistents, tot ferint a alguns greument.

¹⁸¹⁷ Per exemple, Joan Soler devia 9 mitgeres pel delme de safrà, valorades en 2 sous 4 diners, (f. 11r) i Joan Arnau en devia 10, el valor del qual era de 2 sous 6 diners (f. 19v).

¹⁸¹⁸ 26 mitgeres 11'5 prunyeres de forment, 1 mitgera i 15'75 prunyeres de mestura, 10 mitgeres i 3 prunyeres d'ordi, 29 mitgeres i 2'75 prunyeres de civada i 2 mitgeres i 4'75 prunyeres d'espelta (ACA, MH, vol. 4131, f. 73r).

¹⁸¹⁹ ACA, MH, vol. 4131, f. 73v.

¹⁸²⁰ ACA, MH, vol. 4131, f. 74r.

¹⁸²¹ Per exemple, *procurator monesterii Sancti Geronimi Vallis de Batlem, alias de la Murta, cuius est locus et seu castrum de Concabella cum omnimoda iurisdictione* (doc.47).

¹⁸²² A Tous, per exemple, els frares encomanaren la jurisdicció criminal a nobles veïns de la localitat, com els Queralt (Valentí GUAL VILÀ, Carles DÍAZ MARTÍ, «Justícia de senyors: Poblet i Sant Jeroni de la Murtra (segles XVI i XVII)», p. 928-930).

La senyoria acudí a la justícia reial per trencament de la pau i treva i estimà els danys que els malfactors li havien causat en 2.000 florins, més 300 florins per haver violat la salvaguarda, empara i guiatge de què gaudia el feu de Concabella com a possessió dels frares. La demanda fou presentada pel notari Bartomeu Roig, com a representant de la comunitat. La resolució de la justícia reial, del 27 de novembre de 1461, fou la citació dels cinc denunciats davant la Reial Audiència en un termini de 15 dies. Se'ls comminà al pagament d'una multa de 700 florins -500 pels danys i 200 per la violació de la salvaguarda-, sensiblement inferior al que demanaren els jerònims (doc. 47).¹⁸²³

La fi de la senyoria (1465-1477)

El que va marcar la fi de la senyoria de Sant Jeroni de la Murtra sobre el castell de Concabella fou la Guerra Civil Catalana (1462-1472). El llarg conflicte bèl·lic va interrompre el flux continu de persones i vitalles que els frares havien establert entre el cenobi i el feu segarrenc des que el van recuperar del bisbe d'Urgell.

En els primer anys de la guerra els frares mantingueren el domini del feu, però hi tingueren dificultats d'accés. Se'n féu ressò el cronista de Sant Jeroni de la Murtra: abans de 1463 el frare Bartomeu Campanya i dos mossos no pogueren anar a Concabella per terra, com era habitual, sinó que els consellers de Barcelona els obligaren a fer-ho per via marítima i a l'elecció de juliol de 1464 els frares que anaren de Concabella fins a la Murtra s'hagueren de proveir d'un salconduit (Talet, p. 185, 188). La comunitat, però, mantingué el govern del castell, si bé aquestes dificultats devien impedir el normal proveïment de cereal cap al monestir. D'aquesta època també hi ha una notícia relacionada amb la guerra: els jerònims i Joan Queralt, habitant de Concabella, van pagar 300 florins d'or per rescatar un conjunt de persones, la majoria de les quals de Concabella, que havien estat detingudes a Tàrraga per tropes castellanques. El debitori, que tenia data 16 de maig de 1463, no es va cancel·lar fins al cap de disset anys, a final de 1480 (doc. 88).

Concabella devia quedar molt lligada a l'evolució militar i política de la ciutat de Cervera, de la qual dista tan sols una desena llarga de quilòmetres. Mentre Cervera es mantingué en el bàndol de les institucions catalanes, la senyoria de Concabella també hi estigué.¹⁸²⁴ D'aquí les instruccions dels consellers de Barcelona als jerònims. Ara bé, aleshores aquesta zona era molt conflictiva des del punt de vista militar, ja que els reialistes hi ocupaven enclavament importants, com Tàrraga, i hi guanyaren batalles com la de Rubinat.

¹⁸²³ És molt possible que una breu nota datada l'any 1460 –*Testimonis rebuts per un cas criminal de Concabella* (ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.)- faci referència al mateix episodi. El cronista de la Murtra també se'n féu ressò. Comenta que en el trienni 1460-1463 es produí un atreviment i un insult a Concabella, protagonitzat per la família Cortès, que situa com a procedent d'Aguiló. Al final, se'ls perdonà a canvi que paguessin una certa quantitat de diners per a l'església de Concabella (Talet, p. 183-184).

¹⁸²⁴ Tal com posa de manifest que Enric IV de Castella, rei escollit per les institucions catalanes, demanés a tots els seus oficials que no molestessin els habitants de Concabella, propietat de Sant Jeroni de la Murtra, el 22 de gener de 1463 (Jaime SOBREQUÉS CALLICÓ, *Catálogo de la Cancillería de Enrique IV de Castilla, señor del Principado de Cataluña*, p. 70).

Sabem que Concabella fou ocupada militarment quan hi estaven el prior i alguns frares, tal com és narrat en el document de venda del feu de l'any 1477:

Nos seu dictus noster conventus, qui per tempora difusa fuimus licet indebite privati et spoliati tam per gentes armigeras quam alias atempta dictorum castrum et loci nostrorum de Conchabella, et a recepcione censuum et redditum nobis in eisdem pertinenciumpremaxime, quia, licet cum dolore referamus, evenit casus satis fortunatus dictam durante guerra, videlicet quod existentibus personaliter intus dictum castrum nostrum de Conquabella et eiusfortalicium priore cum aliquibus fratribus conventualibus dicti nostri monasterii pro custodia et gubernacione eiusdem castrum, quadam captata hora, satis nocturna aliqui malivoli filii peccati Deum non verentes neque minus timentes dictum castrum de Conchabella elam destine obsevererunt et cum certis artellariis et scalis fusteis versus sumitatem dicti castrum erectis intus dictum castrum manu armata hostiliter et furtive intrantes dictos priorem et fratres ibidem iuventus a castro eodem non satis honeste violenter expulserunt ipsique malivoles in ipsis castro et loco remanentibus (M49).

No sabem, però, quan es produí aquest atac. Ens hi acostem per altres indicis: no tenim cap notícia dels frares i Concabella entre 1465 i 1470 i Cervera caigué del bàndol reialista l'agost de 1465.¹⁸²⁵ A més, una nota de l'arxiu de Sant Jeroni de la Murtra fa referència a un document que testimonia que aquell any Guillem Ramon de Merlès demanà al rei Joan II el castell i lloc de Concabella i que el monarca hi accedí.¹⁸²⁶ Tot apunta, doncs, que els frares foren expulsats l'any 1465. Lògicament, els assaltants es quedaren en el castell i s'apropriaren de les rendes: *et successive per annos diversos ipsum castrum cum iuribus et redditibus suis licet indebite et furtive ad manus eorum tenuerunt fructusque et redditus ipsorum receperunt in evidentibus dampnis, preiudicio et interesse nostri et dicti conventus.*

Se sap que l'any 1468 Joan II recuperà Concabella i Sisteró de mans d'una guarnició de soldats portuguesos.¹⁸²⁷ El 1470 el castell estava custodiat per Dalmau de Queralt i, després de la presa de Montfalcó i la consegüent capitulació, Joan II el concedí a Guillem Ramon de Merlès. Es fa evident a la carta que el monarca adreçà a baró de Queralt el 27 de juliol d'aquell any, en què confessà clarament que la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra havia quedat en *gran misèria e pobresa en què lo dit monastir e frares d'aquell són constituïts per causa de la ocorrent guerra perquè havien estat privats e desposseïts del castell e loch desús dits en què stava tota lur sustància e vida.* L'objectiu de la lletra reial era que Dalmau de Queralt, que havia lliurat el castell a Guillem Ramon de Merlès amb el pacte que li donaria una certa quantitat de la collita, hi renunciés i la donés als religiosos de la Murtra, ja que a ells els corresponia. Segons el rei, la concessió a Guillem Ramon de Merlès no incloïa *los çaffrans, fruyts, conreus ni splets de l'any present, ans restaren e són restats als frares e convent de Sant Gerònim de la Murtra, de qui són e eren e ab lurs despeses e bèsties los havien conreats.* Per això li demanava que ho lliurés alfrare procurador, Jaume Negrell, tot insistint, en carta del 27 de juliol de 1470, que *fossen privats dels dits splets conreats per ells e ab lurs bèsties e despeses seria una cosa molt inhumana e crua* (doc. 53).

El rei, doncs, reservà als frares la collita de l'any anterior a la donació als Merlès, perquè l'havien feta ells, amb les seves despeses i bèsties, malgrat que també deia que havien estat privats i desposseïts del feu. La pregunta que sorgeix és evident: hi havia o no hi havia frares regint el

¹⁸²⁵ Josep Maria SANS I TRAVÉ, *El Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, p. 201.

¹⁸²⁶ ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

¹⁸²⁷ Imma MUXELLA PRAT, *La terra en guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)*, p. 263.

feu de Concabella abans de 1470? Nosaltres creiem que no, que si els frares estaven en gran misèria i pobresa, com assegurava el rei, era perquè havien perdut la possessió real i efectiva de la senyoria força temps abans. En tot cas, potser els frares mantingueren una mínima presència – podria ser que el rei els hagués permès tornar a Concabella, però sobre el terreny no podien imposar els seus drets com a propietaris- o havien delegat a algú de confiança, com el majoral del castell, el poc que els pogués correspondre al feu després que fos ocupat *de facto* per guarnicions dels exèrcits enfrontats i regit per oficials. Interpretem el gest del rei com una mínima compensació als jerònims davant la seva precarietat econòmica, però que no pot amagar el fet que el rei sancionava una concessió que era molt lesiva per a la comunitat de la Murtra.

A principi de 1471 encara no se'ls havia retornat res. Instat pel prior Jaume Tàpies, el rei insistí, aquest cop directament a Guillem Ramon de Merlès, que els esplets de 1470 eren per als frares, malgrat la promesa feta per Joan Agustí de Merlès, prior de Castellfollit de Riubregós,¹⁸²⁸ de donar-los a Dalmau de Queralt. Es contemplava la possibilitat de compensar els frares amb el valor o estimació dels esplets.¹⁸²⁹

Acabada la guerra i en virtut de la Capitulació de Pedralbes, el 17 d'octubre de 1472 Joan II ordenà als seus oficials que restituïssin els béns de Sant Jeroni de la Murtra, entre els quals la senyoria de Concabella, malgrat les donacions, provisions o alienacions que havien tingut lloc durant la contesa bèl·lica (doc. 61). Aquesta capitulació, pactada entre el rei i la ciutat de Barcelona, contemplava la restitució íntegra de tots els béns i drets (castells, jurisdiccions, molins, terres, cases, etc.) que qualsevol persona o institució, com les universitats de les poblacions o els monestirs, posseïssin abans de la mort del príncep Carles de Viana en els territoris que conformaven la Corona d'Aragó, amb la conseqüent revocació de les concessions o gràcies que el monarca hagués conferit durant el temps de la guerra, amb molt poques excepcions.¹⁸³⁰ Es tractava, doncs, d'una restitució a la situació anterior al començament de la guerra, en la qual queia de ple Sant Jeroni de la Murtra. Arran de l'ordre reial, els jerònims, reunits en capítol conventual, atorgaren poders al seu prior, Pere Febrer, al frare Jaume Negrell i al formenter barceloní Antoni Olzinelles perquè recuperessin tots els béns perduts durant el període bèl·lic (taula 13a, M29). Pocs dies després Joan II posà sota especial protecció i salvaguarda el castell de Concabella, *quod esse dicitur monasterii Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murtra*, amb tots els seus vassalls i béns, per la qual cosa es podien posar penons reials en el castell.¹⁸³¹

Com han dit alguns historiadors respecte a aquestes capitulacions, les intencions podien ser molt bones, però eren pràcticament paper mullat perquè els que havien aconseguit mercès arran dels seus serveis militars a la causa realista no estaven disposats a quedar-se sense recompensa.¹⁸³² I aquest devia ser el cas dels Merlès. Els frares de la Murtra no recuperaren la

¹⁸²⁸ A manca de més referències documentals, podria ser que els Merlès que apareixen en aquest episodi de la Guerra Civil Catalana siguin descendents dels titulars del castell homònim situat al Berguedà (Pere CATALÀ I ROCA (dir.), *Els castells catalans*, vol. 5, p. 962).

¹⁸²⁹ En aquesta carta sí s'entreveu que no foren els frares els qui estigueren directament al capdavant de la collita: *sien stats conreats, cultivats e sembrats l'any passat M' CCCC LXX per los dits frares e per altres per ells, o en nom llur, e a obs e utilitat lur e ab lurs bèsties e despeses* (ACA, C, reg. 3385, f. 123r-123v, 30.01.1471, Tortosa).

¹⁸³⁰ Prósper de BOFARULL Y MASCARÓ, *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Barcelona: Establecimiento litográfico y tipográfico de D. José Eusebio Monfort, 1851, vol. 7, p. 39-41.

¹⁸³¹ ACA, C, reg. 3459, f. 110r-110v (Barcelona, 30.11.1472).

¹⁸³² Imma MUXELLA PRAT, *Op. Cit.*, p. 381-383.

possessió del castell fins a final de l'any 1474, si bé, com veurem, amb una hipoteca tant important que acabaria suposant la fi del seu domini.

Després d'acudir a l'autoritat reial, un dels procuradors de Sant Jeroni de la Murtra, el formenter Antoni Olzinelles, va recórrer al poder eclesiàstic i el 19 de març de 1473 va donar poders al frare Benet Santjoan i al notari tarragoní Antoni Martorell perquè impetressin sentències d'excomunicació i interdicte per recuperar el castell de Concabella i altres propietats que els frares intentaven recuperar (taula 13d). Això no fou suficient, ja que l'any següent Joan II ordenà el segrest dels drets del senyor de Concabella, que havien de ser posats en mans dels jurats d'aquesta localitat. La primera instrucció del monarca fou el 2 de juny, però la va haver de repetir el 14 d'aquell mes perquè el veguer d'Agramunt no l'havia executat.¹⁸³³ Ni així aconseguiren els frares el seu propòsit, ja que en reunió capitular del 7 d'octubre de 1474 decidiren que el prior, Pere Febrer, permetés al príncep Ferran, rei de Sicília i fill de Joan II, que donés solució a la controvèrsia que tenien amb els Merlès (taula 13a, M37).¹⁸³⁴ No va ser una decisió fàcil de prendre perquè consta que tres frares no hi estigueren d'acord.¹⁸³⁵ De fet, establir una composició amb els Merlès suposava renunciar al dret de recuperar el feu en els termes que establí la Capitulació de Pedralbes i que el monarca havia confirmat, així com deixar enrere tots els mecanismes legals que s'havien endegat per recuperar el castell.

No sabem en quins termes el príncep Ferran va resoldre la qüestió, però és evident que ho féu molt ràpidament, ja que el 18 de novembre de 1474 escrigué a Rodrigo de Bovadilla per tal que, en el seu càrrec de procurador dels frares a Concabella, mantingués el castell i la població en pau i concòrdia, tot defensant els seus habitants de qualsevol dany. El príncep posava a la seva disposició els veguers i batlles de Cervera, Tàrrrega i Agramunt (doc. 63). El cronista de la Murtra confirma que l'any 1474 els frares prengueren possessió de Concabella i compraren vaixel·la i estris per a la casa. També diu que estigueren custodiats per un capità i quatre soldats (Talet, p. 209). Que l'any 1475 els frares ja actuaven amb normalitat com a senyors del lloc ho posa de manifest que en la procura al frare Joan Feliu decidida en el capítol del 13 de febrer, se li encarregà vendre unes cases a Concabella i una feixa de terra propera al riu Sió, ambdues procedents d'una heretat (M39). El primer dia de 1476 els frares nomenaren procurador general a Concabella a Rodrigo de Bovadilla, que en el document fou intítulat cavaller, capità i conseller reial, amb la

---

¹⁸³³ En el document no es diu en cap moment a quin senyor s'havien de segrestar les rendes i censos. Sant Jeroni de la Murtra tan sols apareix en el títol de la carta (ACA, C, reg. 3344, f. 31r-31v). El registre d'instruments relacionats amb Concabella i Gra n'extracta un de 1475: *lo dit Merlès [Guillem Ramon] tragué de possessió a nostre monastir de dit lloch de Concabella violentament per la concessió que dit rey li féu, per lo que lo archebisbe de Tarragona féu publicar las presents excomunicacions. Y en estos números consta també un secrest que posà lo dit rey en los fruits de dit castell* (ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.). La informació és coherent amb les dades que hem aportat, excepte que l'any és posterior a les nostres referències documentals.

¹⁸³⁴ *Ad compromittendum de iure vel laudo vel amicabile compositione in illustrisimum principem dominum Ferdinandum, regem Sicilie, primogenitumque nostrum et cetera de et super quibusvis accionibus, questionibus, petitionibus et demandis, littibus ac controversiis que sint ac esse sperentur ac habeamus adversus seu contra honorabilem [...] Merlès, militem, racione seu pretextu recuperacionis castri nostri ac loci de Conchabella, terminorum ac iurium illorum, et super quibusvis missionibus et expensis, damnis et interesse per nos seu dictum conventum ex causa dicte recuperacionis passis, factis et sustentis.*

¹⁸³⁵ *De certis nostris scienciis nos, prenominati, excepti tribus infrascriptis qui super hiis acordum eis retinuerunt.* A la part final es dona el nom dels discrepants: *dicti vero frater Petrus Gerona, frater Petrus (sic) Feliu et frater Gabriel Andreu, qui licet in dicta congregacione adessent tam super eorum firmis eis magis desliberacionem retinuerunt.*

potestat de regir i governar el feu, tot exercint-ne la jurisdicció (taula 13a, M43). Aquest personatge, d'origen castellà, avia vingut per fer de soldat durant la Guerra Civil al costat de Joan II. Comptà amb el favor del monarca, que el 1465 li donà el castell de Castellnou, a la Segarra,¹⁸³⁶ si bé el perdé i el recomprà el 1494. Morí el 1497. El seu patrimoni segarrenc passà a la seva neboda Caterina de Cabrera i després, per matrimoni, als Ortiz.¹⁸³⁷

Semblava que els estralls de la guerra havien quedat endarrere definitivament, que els frares ja podien treure rendiment econòmic de Concabella, tal com havien fet fins a l'inici de la guerra. Però alguna cosa no rutllava perquè ben aviat es plantejaren vendre el feu. Tan sols dos anys llargs després de prendre'n possessió, ja havien pactat amb Rodrigo de Bovadilla i la seva muller, Violant de Cabrera, la venda del castell. En aquests capítols, signats a Barcelona el 30 de gener de 1477, s'especificava que el preu, 46.000 sous barcelonesos, es pagaria dels béns dotals de Violant, que n'esdevindria la nova propietària mentre que el seu marit en seria usufructuari. Els diners s'haurien de dipositar a la taula de canvi de la ciutat de Barcelona abans del 30 de novembre. Si el termini s'acomplia, els frares es comprometien a donar possessió de la senyoria i que quan s'invertissin els diners en rendes, aquestes constituïren garantia d'evicció de la venda del castell. El monestir es reservà els drets i les rendes de la localitat fins al mes de novembre. Els deutes dels particulars quedaven fora de la transacció. Els frares es comprometeren també a aconseguir el permís del prior general abans del termini especificat (doc. 66).

Totes les gestions tingueren bon èxit perquè a mitjan octubre el capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra féu la venda i autoritzà el vicari, Benet Santjoan, a donar possessió de Concabella als compradors (taula 13a, M49, M50). La venda incloïa béns, rendes i la jurisdicció alta i baixa, així com l'onzè de la població. Els frares havien aprofitat el capítol general dels jerònims, celebrat a Lupiana a la primavera de 1477, per aconseguir el permís del prior general, Juan de Ortega,¹⁸³⁸ i del definitori, malgrat que el prior de la Murtra no assistí a la reunió (taula 14).

A l'instrument de venda els jerònims feren una exposició dels motius que els havien impulsat a prendre aquella decisió. En primer lloc, els frares afirmaren que la guerra havia deixat Concabella, com tants altres llocs i castells del Principat, en una situació de tanta misèria, destrucció i despoblació que pràcticament no podien rebre sinó una part molt petita dels censos, delmes i drets que els corresponia com a senyors. En segon lloc, els frares pretenien evitar les múltiples i costoses despeses que els havia ocasionat la custòdia i la defensa del castell. Una altra de les raons era la dificultat que suposava la distància entre Concabella i Sant Jeroni de la Murtra. Això havia implicat, en els darrers temps, força perills per als frares i que no poguessin visitar i sostenir el feu com calia. La llarga distància provocava despeses insoportables per transportar la producció fins al cenobi. La comunitat havia arribat a la conclusió, doncs, que pel preu que el seu fundador havia invertit en aquest castell, n'estaven traient un rendiment tan baix que era millor vendre.

Aquests foren els motius oficials que s'adduïren, però a la comunitat hi quedà sempre una sensació d'insatisfacció pel fet que el preu de venda fos tan baix. El mateix cronista de la comunitat, Francesc Talet, es feia ressò de l'opinió d'alguns religiosos que, a inici del segle XVII,

¹⁸³⁶ ACA, C, reg. 3446, f. 1r-2v (16.05.1465).

¹⁸³⁷ Josep Maria LLOBET I PORTELLA, «La família segarrena dels Bovadilla segons alguns documents notariais (1466-1506)», a *Colomi el món català*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1993, p. 525-537.

¹⁸³⁸ Segons el cronista de Sant Jeroni de la Murtra, el general envià el frare Fernando de Córdoba a la Murtra per valorar aquest afer (Talet, p. 216).

pensaven que *se donà per un tros de pa* i que hagués estat molt millor haver-se retingut el domini eminent, que donava dret a un cens, a la fadiga i al lluíme. Però l'opinió del cronista era més indulgent. Pensava que els que prengueren la decisió ponderaren tots els avantatges i inconvenients i feren el que consideraren més adient per al monestir, i que sempre resulta molt fàcil opinar i fer judicis d'assumptes dels quals es desconeixen totes les circumstàncies concurrents. En aquest sentit, apuntava que si no van retenir-se el domini eminent potser fou perquè no hi havia ningú interessat en tenir tan sols el domini útil, sinó que ho volien comprar tot (Talet, p. 217-218).

Però pocs anys després que Francesc Talet escrigués aquestes paraules, la comunitat interposà un plet a la Reial Audiència contra Lluís Ortiz, aleshores senyor de Concabella, per recuperar-ne la propietat. Prengueren aquesta decisió després de la reunió capitular del 31 d'agost de 1608, tot seguint el consell dels advocats del monestir i que venia avalada pel criteri del general dels jerònims, Vicens Montalvà,¹⁸³⁹ que devia conèixer l'afer perquè havia estat prior de la Murtra en dues ocasions (1590-1592 i 1601-1604). La raó de la demanda era que la venda no havia estat lliure, sinó forçada, i que hi havia dos indicis que ho posaven de manifest: el seu preu extraordinàriament baix –afirmaven que aleshores, a principi del segle XVII, es valoraria en més de 20.000 lliures, és a dir, unes deu vegades més del preu de venda de l'any 1477- i que el comprador, Rodrigo de Bovadilla, havia abusat de la seva posició militar de força, *fent las vexacions que feya als religiosos que estàvan governant lo dit lloch per trobar-se ellcapità de cavalls y estar allotjat en lo castell y llochs circumveïns*.¹⁸⁴⁰ La justícia no atengué la petició dels demandants en sentència de l'any 1617, tot adduint que la documentació oficial de la venda – decret del general, llicència dels consellers de Barcelona, les raons adduïdes en el capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra- era correcta i que els Ortiz posseïen amb normalitat el feu des de feia més de 130 anys. Però tan convençuts estaven els religiosos i els seus advocats que la petició era justa, que decidiren interposar causa de suplicació. Consideraren que la sentència s'havia donat *més per rahó de estat que no per iustícia que tinga l'altra part*.¹⁸⁴¹ Però la súplica fou també desestimada.¹⁸⁴²

Es fa difícil jutjar, amb poca base documental, fins a quin punt la venda havia estat o no forçada. D'una banda, considerem que les causes justificatives de la venda són molt versemblants i podien perfectament portar els jerònims a vendre's Concabella. Perquè un feu tan allunyat del cenobi fos rendible, tal com ho havia estat entre 1436 i 1462, era imprescindible un escenari d'estabilitat i pau en el territori. Els frares que havien lluitat judicialment durant anys per recuperar allò que els havien pres per la força de les armes es devien adonar de seguida que el panorama havia empitjorat molt. El país s'havia empobrit. Si això li sumem que el nombre de frares va descendir durant aquells anys, és fàcil imaginar que, cansada de tants problemes i

¹⁸³⁹ ACA, MH, vol. 3834, f. 35r.

¹⁸⁴⁰ ACA, MH, lligall 278, *Segona crònica de Sant Jeroni de la Murtra*, f. 7, 23. En aquest mateix sentit, en el registre de documents relacionats amb Concabella i Gra hi ha l'apunt següent: *1477 – Plech de papers a hont hi ha la venda del lloch de Concabella feta per lo monastir, per força (subratllat a l'original), per haver lo rey fet gràcia de dit castell a don Rodrigo de Bobadilla, per preu de 46.000 sous (ADB, FJSJVH, lligall 8, Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra, s. f.)*.

¹⁸⁴¹ En un primer capítol conventual, celebrat el 23 de juny de 1617, els frares es mostraren favorables a posar causa de suplicació, però preferiren que es consultés amb experts en la matèria. El 6 de desembre del mateix any ho aprovaren definitivament, tot donant potestat al prior que prengués les decisions oportunes sobre aquest tema sense haver de consultar el capítol conventual (ACA, MH, vol. 3834, f. 62r, 63v).

¹⁸⁴² La segona sentència es publicà durant el priorat de Cristòfor Monterde (1621-1623). Votaren contra la súplica tres dels cinc jutges (ACA, MH, lligall 278, *Segona crònica de Sant Jeroni de la Murtra*, f. 29).

difficultats i sense força per afrontar-ne de noves, la comunitat es rendís. Ara bé, això no és incompatible amb el fet que Rodrigo de Bovadilla, un personatge amb ascendent tant amb Joan II com amb el príncep Ferran pels seus serveis militars, abusés de la seva posició de força. No es pot descartar que l'arbitratge del príncep Ferran impliqués la intervenció directa de Rodrigo de Bovadilla i que els frares haguessin d'acceptar-lo com a procurador general. Finalment, el capità i conseller reial va poder utilitzar la seva posició per forçar la venda.

Violant de Cabrera pagà el preu del castell gràcies als 6.000 florins que la seva àvia, Violant d'Aragó, vídua de Bernat Joan de Cabrera, comte de Mòdica i vescomte de Cabrera i Bas, li havia donat com a dot matrimonial. Hem vist que la venda comptà amb el permís del general jerònim i del defensor del capítol general de 1477. També hi fermaren els consellers de la ciutat de Barcelona (26.11.1477) i el vicari general i visitador jerònim a les diòcesis de València i Barcelona, que curiosament era Joan d'Ortega, el que havia extès la llicència com a general, i que fermà l'11 d'octubre de 1478, després de rebre la corresponent patent del nou general, Rodrigo de Orenes (01.12.1477).

Sis dies després de la venda, Benet Santjoan, vicari de Sant Jeroni de la Murtra, donà possessió del lloc i del castell de Concabella a Violant de Cabrera, com a titular, i al seu marit, Rodrigo de Bovadilla, com a usufructuari. Fou un acte solemne que comptà amb la presència d'alguns cavallers de la contrada, com Ramon d'Oluja, senyor del castell d'Oluja, Jofre de Vergós, donzell domiciliat a la vegueria d'Agramunt, i Dídac Avellaneda, donzell domiciliat a Cervera. Després dels tradicionals lliuraments de claus i entrades a diferents llocs, que Benet Santjoan féu davant del portal de la localitat, davant i al cim del castell, els vassalls foren convocats a toc de campana. Hi acudiren 17,¹⁸⁴³ que escoltaren com el frare els absolia del sagrament i homenatge que li devien i els demanava que consideressin els compradors com els seus nous senyors. Després del jurament de vassallatge als nous titulars del feu, Rodrigo de Bovadilla i Violant de Cabrera amnistiaren els habitants de qualsevol delictes o crim del qual estiguessin inculpats i confirmaren Ponç Reguer com a batlle de la localitat. A continuació, un saig llegí un ban en què s'ordenava que *no sie persona alguna, de qualsevol condició sie, que gos metre bestiar en possessió d'altri sots pena o bant de XX sous; ítem que alguna persona no guos ne li sie lícit ne permès dins lo dit castell o térmens de aquell tirar ab balesta a alguna altra persona ne fer homey, sots pena de cors e de haver eguard si qui aguardar si ha*. Els vassalls hagueren de fer un nou jurament d'homenatge i fidelitat, en aquesta ocasió a causa de l'obligació que tenien per l'onze dels fruits que, com hem vist, també formà part de la venda. També ho hagueren de fer les dones, que es comprometeren *se habere et tenere legaliter in colleccione dicti undecimi*. En total, juraren 16 dones.¹⁸⁴⁴ El dia següent prestà el jurament Ramon Sunyer, pagès habitant a Concabella, que el

---

¹⁸⁴³ El batlle (Ponç Reguer), tres jurats (Bernat Reguer, Berenguer Amigó i Antoni Arnau), Ponç Oriola, Antoni Canosa, Guillem Golanor, Berenguer Llorenç major de dies, Joan Lambart, Pere Llorenç, Tomàs Oriola, Lluís Soler, Bartomeu Queralt, Pere Castell, Joan Llorenç menor de dies, Antoni Mora i Ramon Soler.

¹⁸⁴⁴ Joana, muller de Ponç Reguer, Elionor, muller de Lluís Soler, Esperança, muller de Ramon Soler, Antònia, muller de Joan Lambart, Maria, muller de Joan Llorenç, Violant, muller de Guillem Golanor, Caterina, muller d'Antoni Guixer, difunt, Sibilla, muller de Joan Placa, Joana, muller de Bernat Reguer, Beatriu, muller d'Antoni Canosa, Antònia, muller de Pere Castell, Caterina, muller de Tomàs Criola, Francesca, muller de Pere Llorenç, Violant, muller de Berenguer Amigó, difunt, Francesca, muller de Joan Queralt, i Maria, muller de Bartomeu Queralt.

dia anterior havia estat absent.¹⁸⁴⁵ Per tant, en total foren 18 els caps de casa aleshores a la població, per sota dels 22 que l'any 1411 prestaren el jurament al prior Ramon Joan.

Els jerònims cobraren ben aviat els diners de l'operació,¹⁸⁴⁶ que invertiren en les rendes següents:

Censatari	Preu (sous)	Pensió (sous)	Termini
Consolat de Mar de Barcelona (dret de pariatge)	23.200	1.160	15.11 ¹⁸⁴⁷
Ciutat de Barcelona	14.000	700	24.12 ¹⁸⁴⁸
Ciutat de Barcelona	14.015	700 i malla	26.01 ¹⁸⁴⁹
<i>Total</i>	<i>51.215</i>	<i>2.560</i>	

En els instruments de compravenda dels tres censals morts s'hi inclogué una clàusula en què s'especificava que s'havien comprat a partir dels 46.000 sous del preu de la venda de castell i lloc de Concabella i que, en cas de lluçió, els diners s'haurien de dipositar a la taula de la ciutat de Barcelona i no s'hi podien treure si no era per invertir-los en altres rendes a favor del monestir.

Aquí pràcticament finí la relació de la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra amb el castell i lloc de Concabella. Tan sols quedaren pendents els deutes de particulars amb els frares, dels quals ha quedat constància dels 300 florins pel rescat de presoners l'any 1463 i que encara no s'havien saldat. Possiblement hi estigui relacionada la crida de la Reial Audiència a Joan Queralt, habitant de Cervera, fill i hereu universal del Joan de Queralt de Concabella que havia fet el pagament amb els jerònims, perquè es presentés davant del relador per respondre a la súplica presentada pels frares.¹⁸⁵⁰ El 18 de desembre de 1480 es cobrà el deute.¹⁸⁵¹

¹⁸⁴⁵ AHPB, Antoni VINYES, *LXVII liber comunis*, 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, s. f. (Concabella, 23 i 24 d'octubre de 1477).

¹⁸⁴⁶ El 9 de novembre de 1477 el capítol reconegué haver rebut els 46.000 sous i donà potestat al seu procurador perquè els invertís en altres rendes. També es comprometé davant dels compradors que aconseguiria els permisos de l'orde. Com que el del general ja el tenia, entenem que es demanava el que finalment donà el vicari general i visitador Joan d'Ortega (M51, M52, taula 13a).

¹⁸⁴⁷ Feren la venda Antoni Joan Sapila i Joan Bruc, mercaders i còsols de mar de Barcelona, el 15.11.1477 (AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 80r-80v).

¹⁸⁴⁸ Féu la venda Nicolau Viasrosa, mercader ciutadà de Barcelona en qualitat de clavari de la universitat i dels consellers d'aquesta ciutat, el 17.03.1478 (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.).

¹⁸⁴⁹ La venda la féu també Nicolau Viasrosa el 17.03.1478 (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.).

¹⁸⁵⁰ ACA, C, reg. 3350, f. 51v-52r (Barcelona, 17.10.1477).

¹⁸⁵¹ Els pagadors foren Joan Lambard, Tomàs Oriola i altres habitants de Concabella, Antoni Torrededia i el seu fill Antoni, de Sisteró, i Antoni Pahó, de Granyanella. Els frares de la Murtra, representats pel seu procurador, Joan Feliu, acordaren el repartiment dels 300 florins. Finalment, Joan Queralt renuncià a la sentència condemnatòria que havia obtingut contra Ramon Sunyer perquè s'havia adonat que no tenia els diners que reclamava (AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 6r-6v, vegeu doc. 88).

La lluita per la senyoria de Gra (1433-1500)

L'any 1433 el monestir de Sant Pere de les Puelles de Barcelona es féu amb la senyoria de Gra, després que una de les seves monges, Elionor de Requesens, reclamés la legítima i complement de la seva mare. Per sentències de la reina lloctinent Maria de l'any 1437 i 1438, als frares de la Murtra se'ls reconegué la senyoria alodial, que els donava dret a un cens anual de 5 lliures que havien de cobrar el dia de la Mare de Déu d'agost.

Els religiosos no estigueren d'acord amb aquesta resolució que els apartava de la senyoria útil de Gra, justament quan havien recuperat la veïna Concabella. En el seu ànim hi hagué recuperar el castell, si bé no queda clar quan van començar a pledejar. Agustí Gualbes, prior de la Murtra, escrigué vers l'any 1500 que *sobre la repetició o recuperació del dit castell lo nostre monastir hagués pledegat ab la dita monga o ab lo monastir de Sant Pere per spay de més de sexanta anys e fossin stades dades diverses sentèncias*.¹⁸⁵² Això situaria l'inici de les demandes judicials molt poc després de la sentència de la reina lloctinent Maria de l'any 1437 i 1438 i no en un únic procés judicial, sinó en diversos, possiblement arran de recursos i apel·lacions. La sentència definitiva, del 7 de maig de 1499, situa cronològicament els precedents en una súplica dels jerònims contra l'abadessa i el convent de Sant Pere de les Puelles dels anys 1485 i 1488, relacionada per causes entre les parts que foren evocades, i en la vindicació del lloc per part de Sant Jeroni de la Murtra que es remuntava a l'any 1460.¹⁸⁵³ El que diferents fonts coincideixen és que hi havia un plet pendent sobre la titularitat directa del castell que no es resolgué fins a final de segle.¹⁸⁵⁴

Les nostres cerques han permès detectar accions dels jerònims que confirmen les dates expressades per la sentència, si bé no podem descartar que n'hi hagués d'anteriors, és a dir, poc després de l'any 1438. El 21 de novembre de 1459 enviaren un procurador, Bartomeu Roig, fins a la cambra que la monja Elionor de Requesens tenia en el monestir de Sant Pere de les Puelles per fer-li un requeriment. Malauradament, no en sabem el contingut, però de ben segur estava relacionat amb Gra.¹⁸⁵⁵ Al cap de dos mesos, el 28 de gener de 1460, el mateix procurador anà fins al Palau Major de Barcelona per fer un altre requeriment a Martí Joan d'Orís, senyor del castell d'Orís. Gràcies a la resposta del requerit *-responent lo dit Martí Johan d'Orís, axí com li féu ab benifíci de inventari del dit Berenguer de Orís, quondam, pare seu, diu que ell no creu en lo dit nom ésser obligat als dits prior e covent et cetera per les causes deduhides-*,¹⁸⁵⁶ podem saber que els frares volien que respongués per evicció dels problemes legals que tenien en el castell de

¹⁸⁵² ACA, MH, vol. 3833, f. 40v.

¹⁸⁵³ *Visis suplicacionibus oblatis pro parte monasterii Sancti Hieronimi de la Murta, alias de Betlem, diocesis Barchinone, seu eius economi contra abbatissam et conventum Puellarum monasterii Sancti Petri civitatis Barchinone, tam anno octogesimo quinto et anno octogesimo octavo, suplicando causas motas et movendas inter partes evocari, quam anno sexagesimo, vindicando locum nominatum de Grassa, situatum in vicaria Urgelli*. (ACA, MH, vol. 3845, f. 140r).

¹⁸⁵⁴ *E de la altercació de l'altre plen dret [senyoria útil] penge plet indecís en la Audiència Real, lo procés ja instruït que no reste sinó dar-hi sentència* (AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, bossa).

¹⁸⁵⁵ AHPB, Antoni VINYES, *XXXXII manuale comune*, 1459, abril, 28 – 1460, febrer, 6, s. f.

¹⁸⁵⁶ AHPB, Antoni VINYES, *XXXXII manuale comune*, 1459, abril, 28 – 1460, febrer, 6, s. f.; AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimus septimus liber comunis*, 1459, juliol, 28 – 1460, juliol, 16, s. f.

Gra, tal com també apunta el cronista de la Murtra (Talet, p. 171). Dos dies després fou comminat a comparèixer davant la Reial Audiència.¹⁸⁵⁷

De les diferents diligències judicials que hem pogut localitzar, es fa patent que hi hagué un plet entre els jerònims de la Murtra contra Elionor de Requesens, monja de Sant Pere de les Puelles, del qual s'encarregaren els doctors en lleis Jaume Taravau i Joan Mai,¹⁸⁵⁸ i un altre entre Bernat i Elionor de Requesens contra Martí Joan d'Orís –cal pensar, doncs, que aquest respongué a la petició dels frares- i que anà a càrrec dels jutges Joan Dalmau i Pere de Clariana.¹⁸⁵⁹ Com hem comentat, els jutges Jaume Taravau i Joan Mai condemnaren Berenguer d'Orís a estar a evicció pels castells de Concabella i Gra en sentència del 15 de febrer de 1462 (Talet, p. 182).

No tenim cap notícia que vinculi Sant Jeroni de la Murtra i Gra fins que l'any 1474, assabentats els frares que Sant Pere de les Puelles volia vendre's el castell a la família Merlès, senyors del castell de Sant Guim de la Rabassa, també a la Segarra, i que aleshores ocupaven el de Concabella, Antoni Olzinelles, donat del monestir i en qualitat de procurador, féu un requeriment a Joan de Merlès, que estava a Barcelona, en què l'advertí que no es podia comprar el feu, ja que estava en litigi:

A notícia del reverend prior e covent del monastir de Sant Hyerònim de la Vall de Batlem, àlias de la Murta, és novament pervengut que vos, mossèn Guillem Ramon de Marlès, cavaller, hauríeu comprat o volíeu comprar lo castell de Grassa, situat en la vagueria d'Agramunt, lo quall castell és del dit monastir e per dret e iustícia se pertany a aquell per los seus drets e iustíssimos títolls, jatsia indegudament e contra dret e iustícia lo monastir e covent de Sant Pere de las Puellas de Barchinona hage aquell tengut e ocupat per algun temps en gran periudici, dan e interès del dit monastir de Sant Hyerònim, sobre lo quall castell penge plete qüestió entre les parts. E per quant lo dit monastir de Sant Pere no pot vendra ni alienar lo dit castell, ni a menys vos aquell podeu ni daveu comprar per dret e iustícia perquè constituir a vos, dit mossèn Marlès, en maior colp e mala fe e per conservació e defensió del dret e iustícia del dit monastir de Sant Hyerònim, lo dit reverend prior e covent notifica a vos totes les coses dessus dites, requerint a vos que no contracteu de res al dit castell ab lo dit monastir de Sant Pere, la quall cose si vos fareu, lo dit reverend prior e covent protéstan de la nul·litat e invaliditat dels contractes fets e fahedors. E de tot lur plen dret e de tots dans, messions, despeses e interessos contra vos e béns vostres e de tots altres e sengles drets del dit monastir e pertanyents a aquell de present o en asdevenidor. Requerint a vos, notari et cetera.

El mateix dia requerí l'abadessa de Sant Pere de les Puelles, Aldonça de Sentmenat, i a la monja Aldonça Despalau perquè no fessin la transacció, ja que encara estava pendent el plet entre Martí Joan d'Orís, que devia actuar per evicció, i el monestir de Sant Pere.¹⁸⁶⁰

¹⁸⁵⁷ ACA, C, reg. 3329, f. 141r-141v.

¹⁸⁵⁸ ACA, C, reg. 3334, f. 8v-9r (04.02.1460).

¹⁸⁵⁹ ACA, C, reg. 3328, f. 94r (09.02.1460). El primer de febrer, però, s'havia ordenat la compareixença als hereus de les fermances que Bernat de Requesens va donar a Berenguer d'Orís quan li va vendre Concabella i Gra l'any 1403 (ACA, C, reg. 3328, f. 76r-76v). En aquest darrer document es confirma que els frares pretenien que Martí Joan d'Orís els respongués per evicció: *Et cum dicti prior et conventus, coram nobis, in civitate Barchinone, inquietent et molestent ipsum Martinum Joannem d'Oris pro eviccionem, ut ayunt, per eius patrem in vendicione dictorum castrorum prestita.*

¹⁸⁶⁰ AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune LII*, 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f.; AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune LII*, 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, bossa (28.06.1474).

Però els advertiments no feren cap efecte, ja que el capítol de Sant Pere de les Puelles va vendre a Pere Morer, mercader ciutadà de Barcelona, el castell i lloc de Gra, per 12.000 sous el dia 21 de juny de 1474. Pere Morer després féu reconeixement que aquesta compra l'havia fet en nom de Margarida, vídua d'Andreu de Merlès, donzell i senyor de Sant Guim de la Rabassa, i dels seus fills, el cavaller Guillem Ramon, Joan Agustí, prior de Castellfollit de Riubregós, i el donzell Francesc.¹⁸⁶¹ Així que els frares de la Murtra se n'assabentaren, feren una nova tanda de requeriments per denunciar que aquesta transacció s'havia d'anul·lar perquè atemptava contra els seus drets com a propietaris alodials del feu.

A Guillem Jordà, que havia estat el notari que havia escripturat la venda, Antoni Olzinelles li demanà el 16 de febrer de 1475 que li mostrés aquests instruments, tot al·legant que com a senyor alodial del lloc hi tenia dret, ja que *la constitució que començe Difficultati notariorum etcetera, feta per lo rey en Pere, de gloriosa memòria en la Cort de Perpenyà, és disposat tots notaris e scrivans dels instruments de tals alienacions e transportacions haver a fer exhibició e hostenció e encare dar còpia a despeses dels dits senyors alodials de tals instruments en llur poder fets perquè de aquesta matèria los dits prior, procurador e covent hagen ple na notícia fahent fer de les dites sentències per exhibició de aquelles e encare de la evocació no a altre efecte sinó per saber si tals alienacions e transportacions són en ésser*. Al cap de quatre dies el notari respongué que faria el que el seu jutge ordinari li ordenés, ja que l'abadessa de Sant Pere de les Puelles li havia requerit que no mostrés cap document als jerònims. L'endemà Antoni Olzinelles insistí en els seus arguments basats en la constitució *Difficultati notariorum*, però això no féu canviar el parer del notari, que en una segona resposta del 27 de febrer insistí que no era la seva funció entrar en el fons de la qüestió entre els dos monestirs i que, per prudència, es limitaria a seguir el criteri del seu jutge ordinari.¹⁸⁶²

El 16 de febrer de 1475 el regent de la vegueria de Barcelona, Bernat Joan Terré, i Mateu Senya, notari i escrivà major de la cort d'aquesta vegueria, foren requerits perquè anul·lessin la crida pública per purgar la venda del castell de Gra que les monges de Sant Pere de les Puelles havien fet a Pere Morer. La resposta del requerit fou que actuaria conforme el criteri dels dos juristes hebdomadaris de la cort, els doctors en lleis Mateu Cases i Ramon Soler.¹⁸⁶³ Finalment, el dia 18 de febrer Antoni Olzinelles requerí Pere Morer i Aldonça de Sentmenat, abadessa de Sant Pere, perquè anul·lessin la venda. Tan sols consta la resposta del primer, que digué estar disposat a fer allò que la justícia li ordenés.¹⁸⁶⁴ Arran d'una cèdula presentada per l'abadessa de Sant Pere de les Puelles, el dia 21 de febrer Antoni Olzinelles li tornà a fer un requeriment en què insistí en els mateixos arguments.¹⁸⁶⁵ Passats un dies, en acte que va tenir lloc el 2 de març a l'entrada de la casa que l'hostaler Mateu Llinars tenia al carrer dels Candelers de Sèu, es féu el mateix requeriment al prior Agustí de Merlès, a qui es demanà que s'abstingués i s'apartés de la venda feta a Pere Morer en nom d'ell, del seu germà Guillem Ramon i de la mare, Margarida. La

¹⁸⁶¹ Així es reconegué en els precedents de l'instrument de venda de Gra que les monges feren a Pere Bosch el 16 de juny de 1500 (AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 133v-136r).

¹⁸⁶² AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 20v-21r, 24r-24v. Les cèdules es troben a la bossa d'aquest protocol.

¹⁸⁶³ AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 21r-21v. La cèdula amb el text del requeriment complet d'Antoni Olzinelles es troba a la bossa d'aquest protocol.

¹⁸⁶⁴ AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 22r-22v. Les cèdules amb el text dels dos requeriments d'Antoni Olzinelles es troben a la bossa d'aquest protocol.

¹⁸⁶⁵ AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 25r-25v. La cèdula amb el text complet del requeriment d'Antoni Olzinelles es troba a la bossa d'aquest protocol.

resposta fou la següent: *Yo en aquestes coses no he res a fer. Haiau-vos-ho ab la abbadessa de Sent Pere, qui ha venudes aqueixes cases, que yo us fas cert que ella vos farà pledeiar tant quant volreu.*¹⁸⁶⁶ En tots els casos, l'argument dels jerònims de la Murtra fou el mateix: no es podia vendre un bé, la senyoria útil de Gra, que estava en litigi, pendent tan sols de sentència a la Reial Audiència, i que els drets del monestir com a senyor alodial (cens, fadiga, lluisme...) no s'estaven respectant.

La venda no es va anul·lar, com ho demostra el fet que el 28 de març de 1480 els Merlès van traspasar la propietat a Bartomeu Bosch, mercader de Gra, per 12.000 sous.¹⁸⁶⁷ Que el traspàs fos fet a lliure i franc alou demostra que els propietaris estaven molt lluny de reconèixer els frares de la Murtra com a senyors eminents del castell.

Com hem comentat anteriorment, els anys 1485 i 1488 els jerònims feren una súplica a la Reial Audiència contra Sant Pere de les Puelles. Sembla que aquesta insistència dels frares vingué acompanyada d'intents de negociació. Les dues parts enfrontades, més un membre de la família Orís, acudiren a la fórmula de l'arbitratge, tot posant la qüestió en mans dels doctors en lleis Gaspar Vilana, Joan Villar, Joan Mai i Francesc Franc, l'any 1487 (taula 13g). No s'arribà, però, a cap acord.

La via judicial seguí el seu curs lent¹⁸⁶⁸ fins que el 7 de maig de 1499 es publicà la sentència que resultà definitiva (doc. 121). Els jerònims afirmaven que els 10.000 sous de legítima i complement en l'heretat de la mare que una sentència va atorgar a Elionor de Requesens i que va implicar l'execució del lloc de Gra a la dècada de 1430 per un valor de 600 lliures era incorrecta. Argumentaven que quan Guerau d'Oluja va comprar Concabella als marmessors de Berenguer de Peramola no hi havia inclosa ni la castlania ni la jurisdicció criminal, perquè es van adquirir més tard: la castlania la va comprar la mare de Bernat de Requesens i la jurisdicció la va vendre el comte d'Urgell a Bertran Nicolau (1411). Aquesta part, doncs, no es podia incloure com a part de l'heretat de la mare d'Elionor de Requesens i, per tant, no es podia computar com a part de la legítima i complement.

El jutge va avalar aquest fet i va recalcular el que li hagués hagut de correspondre a Elionor de Requesens si s'hagués tingut en compte el que els frares posaven sobre la taula. Partí dels 60.000 sous que Guerau d'Oluja va pagar per Concabella i Gra en tres compres.¹⁸⁶⁹ Si a aquests 60.000 sous se'ls restava 225 lliures 3 sous que estaven obligats i 100 lliures pels funerals, quedaven 53.497. La legítima per als fills corresponia a la meitat d'aquesta quantitat. Com que hi

¹⁸⁶⁶ AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 29v-30r. La cèdula amb el text complet del requeriment d'Antoni Olzinelles es troba a la bossa d'aquest protocol.

¹⁸⁶⁷ AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 133v-136r. També hi ha notícia d'aquesta venda al registre d'escriptures de Concabella i Gra: *1480. Venda del lloch de Gra en libre y franch alou feta per los Marlesos a Barthomeu Bosc, mercader de dit lloch, per preu de 12.000 sous* (ADB, FSJVH, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁸⁶⁸ El 9 de juny de 1488 el capítol de la Murtra autoritzà el seu prior, Benet Santjoan, a rebre declaracions de testimonis relacionades amb el castell de Gra (taula 13a, M90).

¹⁸⁶⁹ *Veniendo ad liquidacionem dicte legitime predictae Elionoris, monialis, pronunciamus et declaramus quod illa debet detrahi de stimacione dictorum locorum de Concabella et de Grassa dumtaxat, sed non de stimacionem caslanie loci de Concabella nec de stimacione iurisdictionis criminalis, qui nunquam fuerunt in bonis dicte Ysabelis nec erant tempore mortis eius, et quod vera stimacio dictorum locorum que erat tempore mortis dicte Ysabelis erat sexaginta mille solidorum, pro quibus Geraldus de Uluja, pater eius, cum tribus empcionibus dicta loca et iura emerat.*

havia cinc fills per repartir, a Elionor li tocaven 5.350 sous (267 lliures 10 sous). Si s'hi sumen 15 lliures 10 sous que es va gastar a causa de la liquidació, el total a rebre hagués hagut de ser de 283 lliures. Elionor havia cobrat del seu pare béns valorats en 183 lliures. Conclusió: només hagués hagut de rebre 100 lliures i no 600. Però com que es va reconèixer un cens de 5 lliures anuals a favor de Sant Jeroni de la Murtra com a propietari alodial, que equivalen a una propietat de 100 lliures, la liquidació fou injustament favorable a Elionor de Requesens en 400 lliures, als quals s'havien d'afegir els interessos al 5%.

El jutge mantingué la senyoria útil a Bartomeu Bosch i l'alou a Sant Jeroni de la Murtra, per la qual cosa també es condemnà Sant Pere de les Puelles a pagar el lluïme als jerònims per la venda del castell a Pere Morer. Tot i que la sentència no donà l'import total que s'havia de pagar a Sant Jeroni de la Murtra, els nostres càlculs l'acosten a les 1.800 lliures.¹⁸⁷⁰

Es tractava, sense dubte, d'una gran victòria dels religiosos de Sant Jeroni de la Murtra que tenia lloc molts anys després, més de 60, que haguessin estat desposseïts de la senyoria útil de Gra. No és estrany, doncs, que el cronista de la Murtra, digués que *és lo plet famós, de què tantes vegades he oyt a parlar als pares antichs com los soldats de la jornada de Pavia, quant prengueren lo rey francès* (Talet, p. 272). En canvi, hagué de ser un cop molt dur per al monestir benedictí femení de Sant Pere de les Puelles, que hagué d'assumir una despesa molt important respecte a una localitat que s'havia venut 25 anys enrere. L'abadessa presentà recurs.¹⁸⁷¹ Tanmateix, les monges hagueren de donar un censal mort de 29 lliures de pensió anual, valorat en 875 lliures, que la sentència havia adjudicat a Sant Jeroni de la Murtra (14.12.1499).

Però al final optaren per la via de la concòrdia perquè, malgrat que ambdues parts estaven convençudes que el recurs de súplica els donaria la raó, no era menys cert que se seguirien més despeses i que era millor que entre monestirs regnés la concòrdia i la caritat cristianes que no pas la discòrdia dels litigis. Preferiren posar l'afer en mans d'algunes persones de gran probitat i perícia, que actuaren com a mediadores, no com a àrbitres.¹⁸⁷²

---

¹⁸⁷⁰ 400 lliures a un 5% d'interès dona un resultat de 20 lliures, que en 66 anys (1437-1499) atenyen la quantitat de 1.320 lliures. A això se li hauria de sumar tant les 400 inicials com el lluïme de la venda, que el cronista de la Murtra situa en 50 lliures (Talet, p. 274).

¹⁸⁷¹ *Veruntamen a dicta sententia, intra tempus debitum, fuit supplicatum pro parte vestri, dicte abbatisse monasterii Sancti Petri, pretendendo dictam sententiam fore et esse corrigendam et emendam in pluribus capitulis ipsius sentencie, in quibus dictum monasterium Sancti Petri fuit lesum et valde preiudicatum* (doc. 126). Si no s'indica el contrari, les següents referències a la concòrdia procedeixen d'aquest font.

¹⁸⁷² *Propterea, omnes littium infractus inter nos et dicta monasteria penitus evitare et fraternum amorem et caritatem inter nos et dicta monasteria conservare ac eciam parcere missionibus et expensis que pro inde fieri haberent, tractantibus et intervenientibus aliquibus personis peritia et probitate dotatis, nos, dicte partes, venimus super predicta et infrascripta omnibus et singulis tanquam de re dubia et litte incerta, nondum finita, ad transactionem, compositionem, concordiam et avinenciam huiusmodi...* Un text pràcticament contemporani al fets ho expressa amb les paraules següents: *e com ia començàssem venir a la exequició e lo dit monastir de Sant Pere se fos apel·lat o hagués suplicat, e axí lo plet stigués encara en pendent, tandem in diebus nostris facta est pax in virtute Dei, çò és que entre lo dit reverend pare prior fra Galseran Augustí de Gualbes e nostre covent, d'una part, e la reverend abbadessa e covent del dit monastir de Sant Pere, de part altre, per extirpar e matar totalment lo dit enveterat plet, és stada tractada, concordada, fermada e iurada transacció e avinença* (ACA, MH, vol. 3833, f. 41v).

El pacte consistí en una rebaixa de la quantitat a pagar de les aproximadament 1.800 lliures que es desprenien de la sentència a tan sols 1.000, de les quals 200 es pagaren en metàl·lic i la resta en forma de censals morts:

Preu (sous)	Pensió (sous)	Censatari	Termini
10.000	500	Bartomeu Bosch, senyor de Gra	15.08
2.100	105	Ciutat de Barcelona	11.01
1.020	51	Ciutat de Barcelona	29.01
1.040	52	Ciutat de Barcelona	06.03
500	25	Ciutat de Barcelona	01.04
300	15	Ciutat de Barcelona	22.06
1.200	60	Ciutat de Barcelona	17.08
<i>16.160</i>	<i>808</i>		

Els frares de la Murtra renunciaren al censal mort de 29 lliures que els havia estat donat abans de la concòrdia i a fer qualsevol altra reclamació (doc. 126). El capítol de Sant Pere de les Puelles, format per l'abadessa i 23 religioses, aprovà la concòrdia, tot renunciant al recurs de la sentència de 1499, en capítol celebrat el mateix dia de l'instrument, el 16 de juny de 1500. Una altra condició imposada pels jerònims fou que es fes una venda simulada del lloc de Gra en què es reconegués explícitament el domini eminent que la sentència els havia reconegut. Per aquesta raó el mateix dia de la concòrdia el monestir de Sant Pere de les Puelles va vendre el lloc i castell de Gra, amb la jurisdicció civil i criminal, a Pere Bosch, mercader d'aquesta localitat, per 12.000 sous. La transacció, com hem comentat, era simulada i tenia com a únic objectiu incloure la clàusula següent: *et tenetur dictum castrum cum omnibus supradictis per dictum monasterium Sancti Hieronimi Vallis de Batlem, alias de la Murtra, per situm reverendum dominum priorem ipsius nomine et sub dominio et alodio dicti monasterii ad censum quinque librarum anno quolibet solvendarum in festo Beate Marie mensis augusti*. Com reconeixia el document en l'exposició de motius, la venda que les monges feren a Pere Morer, l'any 1474, fou en lliure i franc alou.¹⁸⁷³ El 1500, en canvi, Agustí Gualbes, prior, fermà aquest document de venda simulada per raó de domini.

Els instruments relacionats amb el pagament d'aquesta venda confirmen que era simulada. Dels 12.000 sous del preu, 2.000 ja s'havien pagat abans i els 10.000 restants s'abonaren mitjançant un censal mort de 25 lliures de pensió anual,¹⁸⁷⁴ que teòricament anava a càrrec del comprador. Però en realitat, el 17 de juliol de 1500 Pere Bosch i la seva muller Isabel van vendre aquest censal mort (pensió de 25 lliures per un preu de 500) a Constança de Peguera, abadessa, i a la comunitat benedictina de Sant Pere de les Puelles.¹⁸⁷⁵ Aquest censal és el primer que donaren les monges a Sant Jeroni de la Murtra arran de la concòrdia, és a dir, que pagaren a Pere Bosch perquè aquest donés la renda de 25 lliures als jerònims. La simulació va arribar a l'extrem que les

¹⁸⁷³ *nobis, vero dictis abbatissa et conventu dicti monasterii Sancti Petri contrarium asserentibus et pretendentibus dictum castrum cum iuribus et pertinentiis suis per purum, liberum et franchum alodium, uti venditum fuit, ad ipsum monasterium Sancti Petri pertinuisse et spectasse* (AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 133v-136r).

¹⁸⁷⁴ AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 136r-136v.

¹⁸⁷⁵ AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 137r-141r. L'època es troba al foli 141v.

monges donaren possessió del castell a Pere Bosch. Almenys ens consta que nomenaren un procurador, el canonge guissonenc Pere Gual, per fer-ho.¹⁸⁷⁶

Els frares de la Murtra quedaren tan satisfets de la transacció econòmica –en sortien amb una renda d’unes 40 lliures anuals i 200 lliures en metàl·lic que els serviren per lluir un censal mort que feien a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron-, que el prior féu cantar un *Te Deum laudamus* en el cenobi el 14 de novembre de 1500.¹⁸⁷⁷ El cronista creu que arran d’aquest èxit la comunitat es comprometé a dir una tercera oració a matines dedicada a sant Iu (Talet, p. 275). No ho hem pogut confirmar.

Però els frares no es conformaren amb això, sinó que reclamaren a Francí Joan d’Orís, senyor del castell d’Orís, com a hereu i successor de Berenguer d’Orís, les 100 lliures que la sentència reconegué que corresponien a Elionor de Requesens de la legítima i complement de la seva mare. La raó d’aquesta reclamació era l’evicció per la venda que Berenguer d’Orís féu a Jaume d’Urgell. A aquestes 100 lliures se li havien d’afegir tant els interessos de més de 60 anys com les costes judicials. Però els jerònims es conformaren només amb les 100 lliures, *après de haver feta bona transacció e concòrdia ab lo monastir de Sant Pere e tenint-se per content d’ell, és vengut també a concordar-se ab lo dit mossèn Francí Iohan d’Orís; e atesos los lochs e grans treballs que també lo dit mossèn Orís ha sostenguts en la instància e prossequició del dit pleite com la sua gran sol·licitud e diligència ha molt ajudat que sia vengut a bona fi, e haguts encara altres raonables e piadosos sguarts, havem fluxat en açò*. Es pactà un pagament inicial de 6 lliures 5 sous i la cessió durant 9 anys d’una pensió de 10 lliures 8 sous 4 diners d’un censal mort que la muller de Francí Joan d’Orís rebia de la universtat i regne de Mallorca.¹⁸⁷⁸ Poc després els frares reconeixien haver rebut les 1.000 lliures de la concòrdia (08.02.1501, M111).¹⁸⁷⁹

La quèstia d’Òdena

La quèstia és un tribut de caràcter senyorial. En el cas de la d’Òdena, població que pertanyia a la Conca d’Òdena, els senyors eren des del segle XIII els vescomtes –i després comtes i ducs- de Cardona. La primera referència que en tenim és la donació d’un conjunt de privilegis, entre els quals aquesta quèstia, que Alfons el Franc donà al vescomte Ramon Folch de Cardona el 6 de març de 1287.

El tribut requeia en els habitants d’Igualada que tenien terres en el terme del castell d’Òdena. Cal tenir present que, tot i que Igualada pertany geogràficament a la Conca d’Òdena i n’era *de facto* el centre econòmic, no formava part de la baronia. De fet, els pobles que la formaven –Òdena, Claramunt, l’Espelt, Montbui- envoltaven completament Igualada, que era de jurisdicció compartida entre el rei i el monestir de Sant Cugat del Vallès. El seu petit terme quedava isolat enmig de les terres de domini jurisdiccional dels Cardona, la qual cosa era una font

¹⁸⁷⁶ AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 147v-148v (01.09.1500).

¹⁸⁷⁷ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 168r.

¹⁸⁷⁸ Segons debitori fermat davant el notari Bartomeu Sumes el 16 de gener de 1501 (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 132r-132v).

¹⁸⁷⁹ El 27 de febrer de 1501 Pere Benejam, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, rebia més de 9 lliures de Celdoni Despujol, prevere procurador de Sant Pere de les Puelles (AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negociorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 177r).

contínua de conflictes.¹⁸⁸⁰ Per tant, molts igualadins tenien les terres de conreu en els termes veïns, com el d'Òdena.

Les exaccions sobre aquestes terres eren motiu freqüent de conflicte entre els Cardona i la vila, que solia assumir la defensa dels afectats. Hi ha constància que el 1341 els igualadins protestaren davant del rei.¹⁸⁸¹ Al principi la quèstia era de mercè, és a dir, a requeriment del vescomte, que de vegades demanava 40, 50 o 60 lliures. Però el 2 de juliol de 1372, en un intent de fixar les regles de joc i evitar més problemes, la vila d'Igualada i el vescomte de Cardona signaren una capitulació que en regulà el cobrament. Aquest pacte, format per cinc capítols, estava vigent quan els jerònims compraren la quèstia el 1433.¹⁸⁸²

En primer lloc, la contribució es va fixar en 600 sous barcelonesos, que havien de pagar el dia de Sant Miquel els habitants d'Igualada que tinguessin terres, honors o possessions en el terme del castell d'Òdena pel vescomte de Cardona. Si la paga no es feia en el termini establert, el vescomte podia emparar béns dels incomplidors. També s'especificava que quan algun dels terratinents d'Igualada o els seus successors comprassin o els pervinguessin terres en el terme del castell d'Òdena contribuïssin en la quèstia de forma proporcional. La taxació la faria el batlle d'Òdena. En sentit contrari, si es venien alguna peça de terra o alguna possessió i el comprador fos del terme del castell d'Òdena o bé no fos de la vila d'Igualada, la part proporcional es detrauria de la quèstia. No seria així, però, si les terres relinquien, és a dir, si es deixaven de conrear. En aquest cas, doncs, el propietari havia de seguir pagant la part de la quèstia que li corresponia. En el quart capítol el vescomte es comprometé que el batlle, procurador o altre oficial encarregat del cobrament del tribut no demanaria més dels 600 sous anuals pactats. Finalment, ambdues parts podrien disposar de les còpies de les capitulacions que necessitessin.

Encara el 1388 tenim constància que els Cardona demanaren els títols de propietat als terratinents a Òdena, que enviaren síndics per consultar amb els consellers reials si els podien fer aquesta petició.¹⁸⁸³ La darrera notícia abans de l'aparició dels jerònims de la Murtra és que el notari barceloní Bernat Noves va adquirir la quèstia d'Òdena el 13 d'octubre de 1431 per saldar un deute que li havien de pagar. Tanmateix, acordà amb el comte de Cardona, que aprovà la venda el 13 de gener de 1432, que la quèstia podia ser redimida en els vuit anys següents a comptar a partir del 30 de gener d'aquell any.¹⁸⁸⁴

Poc després de la llució de part dels censals morts donats pel fundador, Bertran Nicolau, els frares de la Murtra invertiren el capital rebut en la quèstia d'Òdena. El 23 de juny de 1433 la compraren al notari barceloní Bernat Noves per un preu de 10.220 sous (511 lliures). Segons l'instrument de compra, la renda anual a la qual donava dret era aproximadament de 30 lliures

---

¹⁸⁸⁰ Flocel SABATÉ CURULL, «Igualada, carrer de Barcelona», *Revista d'Igualada*, 4 (2002), p. 7-9.

¹⁸⁸¹ Joan CRUZ RODRÍGUEZ, «El municipi igualadí medieval: una aproximació al seu funcionament (1282 – circa 1388)», *Miscellanea Aqualatensia*, 8 (1997), p. 47-48.

¹⁸⁸² En tenim constància gràcies a la transcripció d'un pergami amb la capitulació que hi ha al *Capbreu Vell: la qual ara novament lo monastir ha haguda in sui forma auctentica en pergami, ço és trelat auctèntich, decretat y auctorizat per los oficials de la dita vila* (ACA, MH, vol. 3833, f. 108v-109r). Les informacions següents sobre les capitulacions procedeixen d'aquesta font.

¹⁸⁸³ Joan CRUZ RODRÍGUEZ, *Op. Cit.*, p. 48.

¹⁸⁸⁴ ACA, MH, vol. 3833, f. 145r-146r.

barceloneses, 24 de les quals pagava la vila d'Igualada el dia de Sant Miquel i les restants els habitants forans d'Igualada que tenien terres en el terme del castell d'Òdena.¹⁸⁸⁵

El 18 de setembre següent Bernat Noves delegà la presa de possessió en Pere Caselles. Poc després, en data desconeguda, els jerònims degueren fer-la efectiva en la persona del frare Joan Febrer. El 3 de gener de 1434 el mateix Pere Caselles va presentar a la vila d'Igualada una carta de la reina lloctinent Maria que facultava els titulars de la quèstia a reclamar despeses i 10 florins suplementaris si els havia estat necessari exigir i reclamar el pagament de la quèstia als seus contribuents. Fins aleshores no estava previst.¹⁸⁸⁶

Ben aviat els religiosos pogueren comprovar les dificultats de cobrar aquest tribut: el 1438 es gastaren més de 3 lliures perquè un procurador n'exigís i en reclamés el pagament.¹⁸⁸⁷ Tres anys més tard consta una època d'11 lliures que el mercader igualadí Antoni Massana va pagar al procurador de la comunitat, el frare Andreu Garriga, com a part de la quèstia d'Òdena. Era tan sols una part del total a pagar.¹⁸⁸⁸ Malgrat que la part del tribut que pagaven els forasters era de 6 lliures anuals, els frares la van vendre l'any 1440 per 12 lliures i per a un període de 4 anys, és a dir, per 3 lliures anuals. Que els endarreriments eren la situació habitual ho posa de manifest que l'any 1450 els religiosos es venguessin els ròssecs de deu anys de la part dels forasters per 40 florins (22 lliures).¹⁸⁸⁹ El 16 de setembre de 1451 el procurador de la comunitat, Jaume Planes, encarregà al sastre barceloní Marcial Torner, que demanés, exigís i cobrés en nom del monestir les quantitats que es devien de la quèstia d'Òdena (taula 13c).

Tenim notícia que els frares optaren per arrendar l'impost per un preu força inferior a les 30 lliures estipulades, la qual cosa interpretem com una manera d'assegurar-se almenys una quantitat i, alhora, lliurar-se de les reclamacions dels impagaments, que lògicament implicaven despeses. L'any 1455 ho feren per un període de 6 anys i un import anual de 18 lliures i mitja. El següent arrendament, ja l'any 1461, fou per 18 lliures anuals. La pèrdua de renda per als jerònims, respecte al que teòricament els corresponia, es movia, doncs, sobre el 40% (doc. 125).

Tal com va passar en altres fonts de finançament, la guerra fou desastrosa quant a la percepció de la quèstia. El comte de Cardona la usurpà i el monestir no en cobrà res fins a l'any 1473.¹⁸⁹⁰ Si abans de la guerra els frares aconseguiren prop de vint lliures mitjançant

---

¹⁸⁸⁵ Es vengué la quèstia *quamville Aqualate et aliqui terras tenentes termini castris de Otine olim faciebat et prestabant et nunc michi facient et prestant et facere et prestare tenentur titulis inferius designatis, que questia vulgariter nuncupatur* la quèstia de Òdena, *et que questia sumam capit in universo triginta libranum barchinonensium, parum plus vel minus, ex qua questia universitas dicte ville solvit et solvere consuevit annuatim in festo Sancti Michaelis viginti quatuor libris barchinonesis, residuum solvunt et solvere tenentur certi forenses seu habitantes extra dictam villam Aqualate* (AHPB, Pere PELLISSER, Manual, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.).

¹⁸⁸⁶ ACA, MH, vol. 3833, f. 145r-146r.

¹⁸⁸⁷ Romeu Borrell, prior, pagà per aquest concepte 62 sous i mig al ciutadà barceloní Jaume Conesa (AHPB, Antoni VINYES, XIII *manuale*, 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f., 03.03.1438).

¹⁸⁸⁸ En el document consta que Antoni Massana era receptor, però a continuació el text està en blanc. Com que era d'Igualada, suposem que ho era de les rendes del comú d'Igualada (AHPB, Antoni VINYES, *Decimum septimum manuale comune*, 1440, juny, 13 – 1441, març, 16, f. 74r, 12.01.1441).

¹⁸⁸⁹ ACA, MH, vol. 3833, f. 109v.

¹⁸⁹⁰ En l'ordre de Joan II perquè es restituïssin a Sant Jeroni de la Murtra els béns perduts durant la guerra, en seguiment de la Capitulació de Pedralbes, s'inclouia la quèstia d'Òdena (doc. 61). També s'hi inclogué en els poders de procuració als frares Pere Febrer i Jaume Negrell i al formenter barceloní Antoni Olzinelles del 19 de novembre de 1472 (M29, taula 13a).

l'arrendament de la quèstia, després de 1473 els rendiments se situaren a la meitat d'aquest valor. La comunitat no deixà, però, de reclamar tot el que es devia. Fins i tot acudiren al rei, que ordenà al sotsveguer d'Igualada que forçés el pagament del deute. En carta del 20 de maig de 1474, Joan II es feia ressò que els terratinents recusaven fer-ho, la qual cosa causava un greu perjudici a la comunitat.¹⁸⁹¹ A partir de la dècada de 1480 els frares reberen unes 13 o 14 lliures anuals. Entre 1490 i 1495, la quantitat pujà fins als 15 o 16 lliures, però els anys 1496, 1497 i 1498 tornà a baixar a les 13 (doc. 125). D'aquest període, concretament de 1497, s'ha localitzat un llevador de la quèstia d'Òdena, que hem transcrit a la taula 28, en què la recaptació de la part dels terratinents d'Igualada suma 18 lliures 5 sous 10 diners. Per tant, si és cert que cobraren realment al voltant de les 13 lliures, això implica que no es recollia tot el que pertocava. De fet, en algunes anotacions consten reduccions i gràcies fetes pels frares als contribuents.

L'arribada d'Agustí Gualbes al priorat de la Murtra va suposar la revisió d'aquest dret econòmic del monestir. L'any 1499 es reconegueren els contractes, les vendes i els arrendaments a la cerca d'informació del que s'havia anat fent des que s'havia adquirit la quèstia. Es descobrí que no tenien els capítols que la regulaven i que a Igualada *sobre lo modo de exhigir e pagar la dita quèstia lo cap de fil se era ia perdut, car un parayre, qui-s deya Pere Rosseta, cullia la quèstia y donave al nostre procurador çò que-s volia e, interrogat per lo prior qui l'havia a ell posat cullidor de la quèstia, respòs falsament que lo procurador l'on havia preguat, que ell no se'n fóra curat, lo que fóra molt perjudicial y en total desconcert de nostres contractes*. En deixà constància escrita en el *Capbreu Vell* (doc. 125).

El prior intentà posar ordre a aquest desgavell que anava en contra dels interessos i dels drets econòmics de la comunitat. Es reuní amb les autoritats municipals igualadines i amb els procuradors dels terratinents amb la intenció de fer valer el contracte que regulava el tribut. I ho aconseguí, ja que l'any 1500 el collidor de la quèstia, Antoni Rosseta,¹⁸⁹² pagà 15 lliures a compte de les 30 del contracte. A més, encarregà al notari Pere Franquesa que fes el llistat dels forasters que tenien terres al castell i terme d'Òdena perquè l'any següent poguessin reclamar-los la part de la quèstia que els corresponia. Finalment, tot superant dificultats –*ab endressa de alguns amichs y devots nostres, havem haguda bona sort per gràcia de Nostre Senyor*–, va aconseguir un trasllat de la capitulació, base de dret per reclamar la renda de 30 lliures. És clar, doncs, que els priors i procuradors anteriors anaren perdent memòria dels drets i que això tingué com a conseqüència una disminució progressiva de les quantitats recollides.

El procediment que se seguí aleshores –o almenys aquell que es començà a aplicar o es dissenyà després de la intervenció del prior Gualbes– consistia a fer cada any una valoració de totes les terres que tant els igualadins com els forasters tenien en el terme d'Òdena pel duc de Cardona. Un cop valorades, s'havia de repartir proporcionalment el tribut per tal que la suma de totes les contribucions sumessin 30 lliures. Dos o tres procuradors d'Igualada s'havien d'encarregar d'aquesta feina comptable, que es concretava en un memorial que s'havia de lliurar al frare procurador. El prior Gualbes advertí els frares que anessin amb compte perquè no es carregués més als forasters *per alleugar y descarregar la part de la vila*. La universitat d'Igualada havia de pagar la part que corresponia als seus vilatans, mentre que la dels forasters es feia directament al monestir. S'havien de rebre 30 lliures netes, per la qual cosa els salaris de notaris i procuradors havien d'anar a càrrec dels contribuents.

---

¹⁸⁹¹ ACA, C, reg. 3344, f. 8v-9r.

¹⁸⁹² Possiblement parent de Benet Rosseta, que havia estat frare de la Murtra, mort el 1488.

Censals morts

Una part molt important del patrimoni de Sant Jeroni de la Murtra estava format per censals morts, les pensions dels quals donaven quasi tota la renda que els frares tenien disponible per sufragar les despeses pròpies de la seva activitat. Aquests censals morts, però, anaren canviant al llarg del temps. La dotació inicial es va anar modificant per dues causes fonamentals. La primera, que els censals morts podien ser lluïts pel censatari si pagava tot o una part del preu o propietat, la qual cosa implicava la disminució o anul·lació completa de la pensió. Els censataris, lògicament, intentaven lluir els censals amb un major interès, de manera que, si el mercat atenia les seves ofertes de crèdit, en podia obtenir per fors inferiors. Això implicava que, quan els frares compraven altres censals morts amb els diners rebuts d'aquestes lluïcions, generalment la renda comprada era inferior a la venuda. D'altra banda, alguns benefactors del monestir llegaren als frares aquests instruments de crèdit, tal com hem vist en el capítol anterior, la qual cosa els permetia augmentar la renda.

Hi ha un grup de censals morts que tractem de manera separada: els comprats als barons de Queralt i que estaven garantits sobre el feu d'Aguiló. No tan sols perquè en tenim més informació que per a la resta, sinó també perquè tenen un component senyorial, de domini d'un territori, aspecte que està absent a la resta de censals morts.

Aguiló i els Queralt

Antecedents

Aguiló és un poble que actualment pertany al municipi de Santa Coloma de Queralt –a la comarca de la Conca de Barberà, tot i que geogràficament pertany a la Baixa Segarra-, de la qual dista un parell de quilòmetres al nord-oest (imatge 17b). El poble s'enfila en un turó que estava coronat per un castell, del qual només en queden algunes restes (imatge 17a). La seva església està dedicada a Santa Maria. La primera referència del castell és del segle XI. Quan els jerònims entraren en contacte amb la població d'Aguiló, durant la primera meitat del segle XV, el seu castell era el segon en importància de la baronia de Queralt. En formava part des de mitjan segle XIV. Abans el castell havia passat per les mans de diferents llinatges, com els Aguiló, els Timor i els Cervelló.¹⁸⁹³

El castell i el seu nucli adjacent, però, no eren els únics elements en el terme del castell d'Aguiló, sinó que al voltant hi havia altres poblaments, com els llocs o quadres d'Almenara, la Pobl de Carivenys, la Portella i les Roques, així com una desena de masos dispersos (mas d'Agaçó, d'en Balcells, d'en Bosc, de la Camira, de Déunosajut, de l'Edra, d'en Jordà, d'en Llorenç, del Marcadell, d'en Ninot, de la Portella, d'en Roca, d'en Sorolla, de la Torre i d'en Tous). Segons un capbreu del terme de castell d'Aguiló elaborat entre 1417 i 1426, hi havia 65 declarants, dels quals 48 no eren forans. La seva distribució era la següent:

¹⁸⁹³ Pere CATALÀ I ROCA (dir.), *Els castells catalans*, vol. 4, p. 306.

Aguiló	Almenara	La Pobla de Carivenys	La Portella	Les Roques	Masies i altres
19	2	8	1	5	13

Gairebé tots els habitants eren pagesos que tenien terres, cases o altres béns que els havien estat establerts en emfiteusi pels senyors del territori, que aleshores eren principalment el titular de la baronia i senyor de la vila de Santa Coloma, Gaspar de Queralt, i el castlà major d'Aguiló, Joan de Boixadors. Els dos, per exemple, es repartien a parts iguals els censos i els drets de traspàs dels béns comunals del terme, tot i que hi havia diferències en altres contribucions, com en el delme, que era majoritàriament per al castlà. En l'exacció econòmica també hi intervenien altres personatges, com l'hereu de Pere Galceran de Miralles, castlà associat a la Pobla de Carivenys.¹⁸⁹⁴ Quant a la jurisdicció, el baró es reservava l'alta justícia, mentre que la baixa es repartia entre aquest i el castlà.¹⁸⁹⁵

L'estudi de Galceran Garbeller, del qual hem extret les dades anteriors, presenta una visió completa i global de l'extracció de rendes que els senyors feudals detenien a la baronia de Queralt. Una de les seves fonts és un capbreu fet a Aguiló entre els anys 1417 i 1426, que aporta nombroses dades sobre aquesta població. És un molt bon punt de partida per a l'estudi de la relació de Sant Jeroni de la Murtra amb Aguiló, que començà l'any 1432. Tanmateix, Garbeller se centra més en l'impacte econòmic sobre els vassalls, tot analitzant les diferents formes d'extracció econòmica que havien de suportar, mentre que nosaltres ens focalitzarem més en els extractors de rendes, és a dir, els senyors, ja que els jerònims s'inseriren en aquesta categoria en la seva vinculació en aquest territori.

Hem trobat canvis en el domini del castell d'Aguiló poc abans de l'entrada en escena dels jerònims. Concretament, el nou baró de Queralt, Gerard, que va succeir el seu germà Gaspar, va comprar el feu d'Aguiló per 74.000 sous barcelonesos a Joan de Boixadors, que malgrat que sabem que era castlà del castell d'Aguiló i que, per això, tenia dret a rendes i emoluments en aquest territori, en el document que hem consultat apareix com a cavaller i senyor de Savallà. Per tant, Joan de Boixadors era un feudal molt proper a la baronia de Queralt, ja que el castell de Savallà, al municipi actual de Savallà del Comtat, es troba només a una desena de quilòmetres a l'est de Santa Coloma. El document de compravenda fou escripturat per Ramon Tomàs, notari habitant a Prats de Rei, a la casa de l'Espelt, en el terme del castell d'Òdena, el 7 de desembre de 1426.

El preu no es pagà al comptat, sinó que s'utilitzà el recurs de la creació de censals morts i del traspàs de deutes ja existents. Guerau de Queralt va vendre un censal mort de 3.125 sous de pensió anual a Guillem Armengol, senyor del castell de Vallespinosa –relativament proper a la baronia de Queralt, ja que es troba al municipi de Pontils, a la Conca de Barberà- per un preu de 50.000 sous. Les rendes del castell d'Aguiló, l'onzè de Puigverd i 5.500 sous de renda que rebia Guerau de Queralt anualment sobre la seva baronia constituïren la garantia del pagament de la

¹⁸⁹⁴ Gerard CARCELLER I BARRABEIG, *La baronia de Queralt al segle XV. Organització del territori i gestió econòmica d'un espai feudal*. Montblanc: Consell Comarcal de la Conca de Barberà, 1998, p. 15-17, 112, 138, 214-224.

¹⁸⁹⁵ Gerard CARCELLER I BARRABEIG, «L'exercici de la justícia senyorial a la baixa edat mitjana: el cas de la baronia de Queralt», *Aplec de Treballs*, 15 (1997), p. 8-13.

pensió d'aquest censal mort, que s'havia de satisfer cada primer de novembre.¹⁸⁹⁶ El 31 de gener de 1429 Guerau de Queralt reconegué que li n'havien pagat el preu. De fet, el pagament es féu a la taula de canvi de la ciutat de Barcelona directament a nom de Joan de Boixadors com a part del preu de venda del feu d'Aguiló.¹⁸⁹⁷ En segon lloc, per un valor de 11.000 sous Guerau de Queralt es va comprometre a lluir un censal mort de 33 lliures anuals que Joan de Boixadors satisfesia al cavaller Joan de Montbui.¹⁸⁹⁸ A tal efecte, el baró de Queralt assegurà una renda anual idèntica sobre el terme del castell d'Aguiló a Joan de Boixadors.¹⁸⁹⁹ Finalment, Guerau de Queralt assumí també el preu d'una compra feta per Joan de Boixadors, concretament els 10.500 sous per un feu que Bernat d'Argençola, senyor del castell d'Argençola, tenia en el terme de les Piles.¹⁹⁰⁰

Com a conseqüència de la venda del feu, Joan de Boixadors donà possessió del castell i lloc d'Aguiló al baró de Queralt. Ho féu el 16 de novembre de 1428, a la rectoria del poble, on també s'hi congregaren, per mandat del batlle, Ramon Mulet, 34 caps de casa per fer el corresponent jurament de fidelitat i homenatge al nou senyor.¹⁹⁰¹ Però com que les rendes d'Aguiló havien estat obligades per donar garantia a les obligacions econòmiques contretes pel baró, aquest també donà possessió, i els caps de casa també feren el preceptiu homenatge de fidelitat, a Joan de Boixadors i a Guillem Armengol pels 11.000 i pels 50.000 sous respectivament.¹⁹⁰²

A l'època de la venda, que es féu a Barcelona l'11 d'abril de 1429, Joan de Boixadors reconegué haver rebut 71.500 sous -50.000 del censal mort de Guillem Armengol, 11.000 per lluir

¹⁸⁹⁶ AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1428, setembre, 9 – 1429, desembre, 13, s. f (16.11.1428, rectoria d'Aguiló). En aquest document hi ha la referència a la venda del feu d'Aguiló a Guerau de Queralt.

¹⁸⁹⁷ AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1428, setembre, 9 – 1429, desembre, 13, s. f.

¹⁸⁹⁸ Així s'explicita en l'època de la compra del feu d'Aguiló (BC, *Fons del comtat de Queralt*, ARX 739), que fa referència a un document del 16 de novembre de 1428 del notari Pere Pellisser.

¹⁸⁹⁹ *Capitula concordata et firmata inter nobilem Geraldum de Queraltum, dominum baronie Sancte Columbe de Queralt, ex una parte, et honorabilem Johannem de Boxadors, militem, dominum castri de Avellano, ex parte altera, et honorabilem Guillerum Armengol, militem, dominum castri de Vall Spinosa, ex parte altera, de et super securitate illorum undecim mille solidorum barchinonensium qui per nobilem Geraldum de Queraltum, predictum, per viam censualis assecurati fuerint dicto honorabili Johanni de Boxadors, specialiter super feudo de Aquilone, et est pensio dicti censualis triginta tres libre barchinonenses. Fiat instrumentum securitatis dictorum undecim mille solidorum iuxta formam dictorum capitulorum stat in cedula* (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1428, setembre, 9 – 1429, desembre, 13, s. f.).

¹⁹⁰⁰ Ho sabem per l'època de la compra del feu d'Aguiló, que es refereix a un document del 16.11.1428 del notari Pere Pellisser i que no hem trobat en el seu manual.

¹⁹⁰¹ Els caps de casa presents foren Jaume Cervera, Lluís Llorenç, Pere Avellà, Pere Bover, Joan Domènec, Pere Ferrer, Pericó Balcells, Vicenç Tous, Ramon Senyechs, Pericó Cervera, Pere Ferrer, Bartomeu Peret, Guillem Ninot, Berenguer Balcells, Pericó Gra, Pericó Mateu, Ramon Delà, Jaume Queralt, Guillem Biosca, Pasqual Padró, Guillem d'Oms, Berenguer Espelt, Jaume Mateu, Berenguer Segura, Pere Tarragona, Guillem d'Anguera de la Portella, Guillem d'Anguera del Mas, Bernat Jordà, Pere Gaçó, Pere Simó, Pericó Déunosajut, Pere Bover, Arnau Baucell i Jaume Delà (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1428, setembre, 9 – 1429, desembre, 13, s. f.). Els cognoms que apareixen són pràcticament els mateixos que en el capbreu de 1417-1426 (Gerard CARCELLER I BARRABEIG, *La baronia de Queralt al segle XV*, p. 219).

¹⁹⁰² *Item post traditam possessionem dicto honorabili Johanni de Boxadors pro dictis undecim mille solidis, in presencia mei, dicti notarii, et dictorum testium, non divertendo ad alios actus, fuit tradita possessio dicto honorabili Guillermo Ermengol de dicto feudo olim cum iuribus suis. Et dicti probi homines prestiterunt homagium dicto honorabili Guillermo Armengol sicut etiam sibi possessio de fortalicio* (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1428, setembre, 9 – 1429, desembre, 13, s. f.).

un censal mort a Joan de Montbui i 10.500 per una compra a Joan d'Argençola- de Guerau de Queralt. Però en quedaven encara 2.500 per satisfer el preu de la venda, que era de 74.000, més algunes despeses que Joan de Boixadors havia hagut d'assumir en lloc del baró de Queralt: 20 florins al notari Ramon Tomàs per l'escriptura de la compra, 10 florins al bisbe de Barcelona pel salari de la sentència d'excomunió i 6 florins per l'escriptura de terç de la cúria del veguer de Barcelona. Totes aquestes quantitats quedaven pendents de pagament i Joan de Boixadors les hi podria reclamar quan ho considerés oportú.¹⁹⁰³

Inversió en deute dels barons de Queralt

L'aparició de Sant Jeroni de la Murtra com a actor en el terme del castell d'Aguiló fou un fet col·lateral a l'establiment emfitèutic de Concabella i Gra a Elionor Sescomes. Com hem comentat a l'apartat dedicat a aquests dos feus segarrencs, la meitat de l'entrada de l'establiment (1.050 lliures) es pagà mitjançant un censal mort de 52 lliures i mitja de pensió anual que estava garantit per un altre censal mort que el matrimoni Sescomes rebia de la ciutat de Lleida. Arran de les llucions successives d'aquest darrer censal mort, els Sescomes disposaren d'un capital de 16.000 sous que invertiren en rendes a Aguiló i que li reportaven 50 lliures cada any. No ho feren directament, sinó a través de Guillem Armengol. Potser foren part dels 3.125 sous de pensió anual que comprà a Guerau de Queralt l'any 1428.¹⁹⁰⁴ En tot cas, en escriptura del 8 d'agost de 1431, Guillem Armengol va reconèixer que part de la pensió que rebia, 50 lliures, eren en realitat per a Elionor Sescomes. Els jerònims n'estaven assabentats perquè Guillem Armengol actuà amb poders de procuració atorgats pel capítol conventual i pel matrimoni Sescomes. D'aquesta manera, els frares requeriren que les 50 lliures de renda anual sobre el castell d'Aguiló que es feia a Elionor Sescomes la fessin d'ara en endavant directament a ells. Ho demanaren a Guerau de Queralt el 13 de maig de 1432.¹⁹⁰⁵

Aquesta primera aparició de Sant Jeroni de la Murtra tan sols implicava cobrar una pensió d'una localitat, Aguiló, en lloc d'una altra, Lleida. Però ben segurament, això posà en contacte els jerònims amb el baró de Queralt, Gerard,¹⁹⁰⁶ les necessitats de capital del qual entraren en consonància amb l'interès dels frares d'invertir els diners procedents de llucions de censals morts.

Justament en aquells anys foren lluits alguns censals morts donats pel fundador a la comunitat de la Murtra i els religiosos es van veure compel·lits a invertir-los ràpidament, tal com era prescriptiu segons el contracte fundacional. I un dels llocs en què això va tenir lloc fou a Aguiló. El primer que feren és quedar-se tot el censal mort de 3.125 sous (156 lliures 5 sous) que Guillem Armengol havia comprat als Queralt. Com que els frares ja en rebien 50 lliures per subrogació d'Elionor Sescomes, per completar l'adquisició havien de comprar la renda restant, és a dir, 106 lliures 5 sous. El preu que en pagaren fou de 1.700 lliures, que era exactament la part proporcional de la pensió comprada (68%) aplicada sobre el preu inicial (2.500 lliures). Aquests

---

¹⁹⁰³ BC, *Fons del comtat de Queralt*, ARX 739.

¹⁹⁰⁴ Hi ha una font indirecta que apunta en aquesta direcció (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

¹⁹⁰⁵ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 146v.

¹⁹⁰⁶ El 17 de juny de 1433 el frare Joan Febre, procurador de Sant Jeroni de la Murtra, féu un requeriment al baró de Queralt a Barcelona. No en sabem, però, la causa (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.).

diners anaren a parar a Guillem Armengol, que va considerar lluit el censal mort. L'avantatge per a Guerau de Queralt era que la pensió que havia de satisfer als jerònims de la Murtra havia baixat significativament, fins a les 85 lliures, la qual cosa representa una reducció del 20%. El contracte de compravenda del censal mort, que es va escripturar el 2 de juliol de 1433, aportà com a garanties de pagament les mateixes que anys enrere havia donat a Guillem Armengol: el feu d'Aguiló, l'onzè de Puigverd i 500 florins anuals procedents de la baronia de Queralt.¹⁹⁰⁷ Com a conseqüència del canvi de titularitat dels drets sobre les rendes d'Aguiló i l'onzè de Puigverd, Guillem Armengol hi va renunciar públicament i els frares de Sant Jeroni de la Murtra, representats pel seu procurador, Joan Febrer, en rebé la possessió i el corresponent jurament i homenatge de fidelitat dels habitants dels dos llocs. Ho feren el 28 d'agost davant dels 26 caps de casa de Puigverd¹⁹⁰⁸ i dos dies més tard davant dels 30 d'Aguiló.¹⁹⁰⁹

Els frares seguiren invertint el capital lluit dels seus censals morts sobre el General d'Aragó en aquest territori. Si amb l'operació anterior s'havien fet amb tot el censal mort que Guillem Armengol havia venut al baró de Queralt arran de la compra del feu d'Aguiló, poc després féu una operació molt semblant amb el de 33 lliures que els Queralt s'havien compromès a lluir a Joan de Montbui. Els jerònims van vendre un censal mort de 36 lliures 10 sous de pensió anual a Guerau de Queralt per un preu de 730 lliures, que serviren al darrer per lluir les 33 lliures¹⁹¹⁰ esmentades més un altre de 6 lliures 13 sous 4 diners i 100 lliures de preu que Guillem Armengol, senyor del castell de Vallespinosa, havia de satisfer a Berenguer Oliver cada 4 de febrer. Les obligacions de pagament d'aquest darrer censal mort també foren assumides per Guerau de Queralt arran de la compra d'Aguiló, malgrat que no apareixen a l'època de 1429. A l'instrument de compra, datat a Barcelona el 13 de gener de 1434, hi ha el consentiment explícit dels consellers de Barcelona.¹⁹¹¹ El baró de Queralt aconseguia novament una reducció de la pensió, ja que passava de gairebé 40 lliures a tan sols 36 i mitja. A més, el preu que en rebia era superior al preu dels dos censals lluits. Molt possiblement el romanent serví per saldar pensions endarrerides. En tot cas, l'operació li era força favorable.

---

¹⁹⁰⁷ AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f. En el mateix manual hi ha la minuta de la llució del censal mort de Guillem Armengol a favor de Guerau de Queralt amb data 19 d'agost de 1433.

¹⁹⁰⁸ El batlle Pere Pau de Guardiola, els tres paers Guillem Armengol, Pere Bafarull i Bartomeu Solzina, Guillem Bafarull, Pere Martí, Pere Moneres, Guillem Cortès, Bernat Corts, Antoni Santjoan, Joan Guardiola, Bernat Axada, Pere Ramon Maneres, Arnau Serra, Joan Gili, Jaume Çaia, Francesc Sala, Berenguer de Santmartí, Berenguer Martí, Antoni Codó, Domènec Baça, Simó Bosch, Antoni Martí, Antoni Torres, Antoni Ferrer i Arnau de Santmartí (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.).

¹⁹⁰⁹ Ramon Mulet, batlle, els dos paers Jaume Cervera i Arnau Balcell, Bartomeu Peret, Pere Ferrer menor de dies, Lluís Llorenç, Pere Avella, Pere Bover, Joan Domènec, Pere Ferrer menor de dies, Pere Balcell, Bernat Porta, Guillem Roca, Pere Bover de Mas, Pere de Gaçó, Vicenç Tous, Ramon Senyechs, Jaume Delà, Guillem Ninot, Berenguer Balcell, Ramon Delà, Guillem Biosca, Pasqual Pedró, Jaume Mateu, Pericó Gaçó, Guillem d'Anguera de la Portella, Guillem d'Anguera del Mas, Guillem Queralt, Berenguer Segura i Mateu Espelt (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.). En el mateix manual es troba la intimació que el frare Joan Febrer féu al receptor de les rendes de la baronia de Queralt, Andreu Solsona, de l'obligació contreta pel baró de 500 florins anuals a favor de Sant Jeroni de la Murtra (19.09.1433).

¹⁹¹⁰ Joan de Montbui va cedir als jerònims de la Murtra el censal mort de 33 lliures que li pagava Guerau de Queralt (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f., 13.01.1434).

¹⁹¹¹ AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.

Els jerònims de la Murtra posaren, doncs, part de la seva renda en mans del baró de Queralt i especialment vinculada al terme del castell d'Aguiló. Segons els pactes establerts, havien de rebre les dues pensions -85 lliures el 15 de juliol i 36'5 el 13 de gener- a Barcelona, lliures de totes càrregues. Si no es feia el pagament en el lloc i en el termini previstos, tenien dret de *trametre son procurador al dit castell e terme de Aguiló qui, anant e tornant tant com iurarà, comtarà cascun dia XX sous de salari; e com lo dit procurador serà allà, de les rendes collides ell mateix se pot íntegrament pagar e satisfer, axí en les pensions com en los salaris e altres despeses e missions fetes per causa de exhigir e recobrar les pensions dels dits censals; e si res hisobrarà de les dites rendes aprés que lo monastir e procurador és èntegrament pagat e satisfet o de les rendes matexes o per altra via, allò és del dit noble; e no són tenguts lo monastir e procurador dar comte ni raó de res al dit noble ni a sos successors; e si no bastaven los emoluments dels dits castell y terme, pot lo monastir exequitar lo dit noble e les altres specials obligacions fins que èntegrament és en tot e per tot satisfet. Pot encara lo monastir, en cars de pagua cessada, vendre e alienar part o tots eciam ad imperpetuum. E moltes altres obligacions, drets e accions ha lo monastir per raó dels dits censals sobre los dits castell e terme e feu de Aguiló e onzè de Puigvert e generalment en tota la baronia de Queralt.*¹⁹¹²

Aquesta darrera referència indirecta dels pactes establerts entre ambdues parts es limita als drets econòmics dels frares. Però també s'hi degueren incloure drets jurisdiccionals sobre el terme del castell d'Aguiló, ja que el mateix dia de la venda del censal mort el frare Joan Febrer, en representació de la comunitat, nomenà procurador substituït Guerau de Queralt per regir la jurisdicció d'Aguiló en nom del convent.¹⁹¹³ Referències posteriors confirmen que els jerònims foren titulars de la jurisdicció. Creiem, però, que no era la seva intenció involucrar-se en la gestió directa del feu, sinó simplement tenir unes rendes que, en la mesura del possible, estiguessin ben garantides. Almenys, al principi. Si el noble no pagava directament a Barcelona, que devia ser el més habitual, podrien cobrar-les directament a Aguiló. La darrera notícia que tenim d'aquesta darrera adquisició és que Guerau de Queralt es va comprometre a donar possessió del lloc d'Aguiló als frares el mateix dia de la compra del censal mort. Tanmateix, no n'hem trobat l'escriptura.¹⁹¹⁴

L'any 1438 els frares tornaren a invertir a Aguiló. Els seus habitants s'havien compromès davant Guerau de Queralt a pagar-li 500 florins perquè pogués lluir un censal mort que feia a Joan de Boixadors, senyor del castell de Savallà, arran de la compra que li havia fet d'un feu en el terme del castell. Finalment, dos dels habitants del poble, Pere Ferrer i Jaume Queralt,¹⁹¹⁵ van

¹⁹¹² ACA, MH, vol. 3833, f. 43r-44r.

¹⁹¹³ *ad regendum iurisdictionem castri de Aquilone pro dicto conventu racione dicte specialis obligationis* (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.).

¹⁹¹⁴ Es devia fer després del 2 de març de 1434, darrer dia del darrer manual de Pere Pellisser. Encara el dia 21 de gener els jerònims intimaren els receptors de la baronia de Queralt pel censal mort de 36 lliures 10 sous de pensió.

¹⁹¹⁵ La procura perquè Pere Ferrer i Jaume Queralt poguessin vendre aquest censal mort es féu a la plaça de l'Hospital del castell d'Aguiló el 19 de juny de 1438, en una reunió convocada pel batlle. Hi assistiren 34 caps de casa: Ramon Mulet, batlle, Guillem Biosca i Jaume Delà, jurats, Pere Balcell, Joan Domènec, Pere Bover, Lluís Llorenç, Jaume Cervera, Ramon Senyencs, Vicenç Tous, Pere Cervera, Pere Ferrer major de dies, Bartomeu Peret, Guillem Ninot, Joan d'Anguera, Berenguer Baucell, Pere Gras, Ramon Delà, Pasqual Padró, Berenguer Espelt, Jaume Mateu, Berenguer Segura, Pere de Gaçó, Arnau Torrents, Guillem d'Anguera de la Portella, Guillem d'Anguera del Mas, Bernat Jordà, Joan de Gaçó, Pere Ferrer menor de dies, Jaume Gilabert, Pere Bover, Jaume Queralt, Francesc Vallmanyar i Arnau Baucell (AHPB, Antoni VINYES, *XIII manuale*, 1438, abril, 28 – 1439, gener, 10, s. f.).

vendre un censal mort de 275 sous de pensió anual (13 lliures 15 sous) a Sant Jeroni de la Murtra per un preu de 275 lliures el 23 de juny de 1438.¹⁹¹⁶

Per tant, en aquesta primera fase inversora els frares compraren 135 lliures 5 sous de renda anual que estaven assegurades pels drets senyorial que els barons de Queralt tenien en el castell d'Aguiló. No documentem cap canvi en la situació patrimonial fins que, arran de la sentència arbitral de Joan de Nea que suposà el final del conflicte entre els jerònims de la Murtra i els Sescomes a causa de Concabella, l'any 1448 els jerònims hagueren de tornar el censal mort de 50 lliures de pensió anual i 800 lliures de propietat i el de 13 lliures 15 sous de pensió i 275 lliures de propietat a Guerau Sescomes, nét d'Elionor i Pere Sescomes.¹⁹¹⁷ Després de la sentència, doncs, la renda procedent d'Aguiló disminuí fins a les 71 lliures i mitja anuals. Tanmateix, gràcies a la documentació posterior sabem que els frares recuperaren la renda de 50 lliures donada als Sescomes, ja que als anys setanta es reconegué als jerònims que tenien dret a una pensió de 121 lliures 10 sous sobre el lloc d'Aguiló. No sabem, però, quan recuperaren aquesta part.

Des d'aleshores fins al final de la Guerra Civil Catalana no hem recollit pràcticament cada dada de la relació entre la comunitat de la Murtra i el feu d'Aguiló. Entenem que, amb més o menys dificultats, els frares anaren rebent les rendes que els corresponien, almenys fins que el conflicte bèl·lic trastocà profundament el normal exercici dels drets econòmics i jurisdiccional del territori. Les poques referències denoten que els frares continuaren essent els titulars del feu i que n'exerciren la jurisdicció. El 23 de juny de 1451 la comunitat va demanar a un habitant de Cervera que impartís justícia en una causa entre la universitat d'Aguiló i un dels seus habitants, Guillem Queralt, després que s'hagués fet recurs d'apel·lació a la sentència dictada pel batlle.¹⁹¹⁸

En un altre episodi, el baró de Queralt hagué de justificar davant del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra, -els quals *vigore certi censualis mortui quod nos vobis facimus et prestamus habetis, tenetis et possidetis castrum et locum de Aguiló, cum hominibus et feminis, censibus et redditibus, iuridiccione alta et baxia, civil et criminali, et omnimoda iurisdiccione*- que Dalmau de Queralt, fill primogènit del baró, hagués detingut i emportat-se pres Jaume Balcells, ja que els frares consideraren que s'havia fet sense respectar els seus drets. Ho féu en un instrument datat el 12 de novembre de 1455, en el qual el baró, que negà la intenció de perjudicar els jerònims, justificà l'actuació en els danys que hagués comportat per al terme del castell d'Aguiló i els seus habitants l'actuació del sometent de Cervera (doc. 39). Cal inscriure aquest episodi en la lluita per perseguir delinqüents que estaven sotmesos a jurisdiccions diferents a les

¹⁹¹⁶ El pagament es va fer *pro habendis illis quingentis florenis auri Aragonum, quos dicta universitas et eius singulares dare promiserunt et obtulerunt dicto nobili Geraldo de Queralt, contemplacione empcionis quam dictus nobilis Geraldus de Queralt fecit ad honorabili Johanne de Boixadors, milite domino castri de Çavallà, de feudo quod dictus honorabilis Johannes de Boixadors habebat in dicto castro de Aquilione, cuiusquidem castri dictus nobilis Geraldus de Queralt dominus est proprietarius*. De les 275 lliures pagades pels jerònims, 145 es dipositaren en una taula de canvi de la ciutat de Barcelona i la resta, que eren per a Guerau de Queralt, foren retingudes pels frares a compte de les pensions que els devia de l'any anterior i part de la següent (AHPB, Antoni VINYES, *Decimus nonus liber*, 1438, març, 11 – 1439, setembre, 13, f. 119v-124v).

¹⁹¹⁷ Es tracta del mateix censal mort del qual s'havien apoderat l'any 1432 després que Guillem Armengol reconegué que les 50 lliures de renda corresponien a Elionor Sescomes (AHPB, Antoni VINYES, *Llibre comú*, 1447, octubre, 5 – 1448, agost, 23, s. f.).

¹⁹¹⁸ AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum tercium manuale comune*, 1450, desembre, 11 – 1451, setembre, 9, bossa.

del lloc on cometien els delictes.¹⁹¹⁹ Si, tal com sembla, Jaume Balcells havia delinquit contra Cervera i es refugià a Aguiló, que era de jurisdicció senyorial, no podia ser perseguit sense el consentiment del titular de la jurisdicció. Els barons de Queralt devien acceptar el requeriment dels paers cerverins per detenir el malfactor, però, tal com posa de manifest el document, no podien prendre aquesta decisió, ja que els jerònims de la Murtra n'eren els titulars.

Poc abans d'aquest darrer episodi, els jerònims de la Murtra donaren permís als habitants d'Aguiló d'adherir-se a la concòrdia que els llocs de la baronia de Queralt havien establert amb els seus creditors i que suposava posar en mans d'aquests darrers les rendes, quèsties i altres emoluments que hi tenien els barons de Queralt. Aleshores els creditors la cedirien als prohoms de cada localitat sota la condició de donar-los 15.000 sous. La intenció era evitar les vexacions i danys que els creditors els ocasionaven. Els frares hi accediren, si bé es reservaren la condició que no fossin perjudicats respecte als seus drets econòmics com a senyors del castell.¹⁹²⁰ És evident, doncs, que els barons de Queralt patien dificultats econòmiques que repercutien en els seus vassalls en una espiral d'endeutament habitual en els nobles de l'època.

Tingueren els frares algun tipus de presència regular a Aguiló entre la seva primera intervenció documentada, l'any 1432, fins a l'inici de la Guerra Civil Catalana? Es va reproduir l'esquema d'explotació agrària i econòmica que els frares tingueren a Concabella des de l'any 1436? Hem de dir que no tenim constància, a diferència de Concabella, que hi hagués desplaçat de forma permanent un frare que gestionés el feu en nom de la comunitat. Això no vol dir que no n'hi hagués, però resulta significatiu que el cronista, Francesc Talet, aportí tantes dades sobre Concabella –anades i tornades de frares, servidors i esclaus- i, en canvi, no faci cap referència a Aguiló durant aquests anys. En aquest sentit, sabem que els frares feren un llibre de Concabella i no consta que n'escrivissin cap sobre Aguiló. I això que, com hem vist, els frares eren reconeguts com a senyors i els mateixos barons de Queralt, en el territori de la qual formava part Aguiló, s'haguessin d'excusar per haver empresonat un vassall sense el consentiment dels frares, titulars de la jurisdicció. La conservació de documentació que testimonia la presència continuada activa dels jerònims a Concabella i la nul·la respecte a Aguiló és fruit només de l'atzar o respon a diferents realitats econòmiques?

Des de la sempre aconsellable cautela quan s'ha consultat un arxiu monàstic incomplet i que no es pugui descartar que hi pugui haver documentació en altres arxius que contradigui la nostra hipòtesi, creiem que els frares no implantaren el mateix model econòmic a Concabella que a Aguiló. I això, entre d'altres raons, perquè la base legal del seu domini era diferent als dos llocs: a Concabella eren senyors directes i aloers del castell i terme, mentre que a Aguiló havien de compartir forçosament els seus drets amb els Queralt, a la baronia dels quals pertanyia Aguiló. Si la situació entre ambdós feus, Concabella i Aguiló, hagués estat anàloga, tindria sentit que els frares es desplaçessin i s'hostatgessin sovint a Concabella –i en tinguéssim tants rastres documentals, directes i indirectes-, i, en canvi, no ho fessin a Aguiló, malgrat que aquesta darrera població tenia més habitants que Concabella, una trentena de caps de casa respecte a un vint? A més, després de la venda de Concabella (1477), els jerònims de la Murtra encara conservaren Aguiló un quart de segle més, fins a l'any 1505.

Per tant, malgrat que a la documentació dels anys cinquanta els jerònims apareixen com a senyors i titulars de la jurisdicció d'Aguiló, no creiem que en fessin la gestió directa, sinó que

---

¹⁹¹⁹ Flocel SABATÉ, *El sometent a la Catalunya medieval*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2007, p. 9-14.

¹⁹²⁰ AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune [XXXVIII]*, 1455, octubre, 21 – 1456, juny, 9, bossa (04.12.1454).

es limitaren, en la mesura que això els fou possible, a cobrar-ne les rendes que, com hem comentat, procedien de censals morts. De fet, si cobraven la pensió del censal mort a Barcelona, no calia que possessin els peus a Aguiló. Això no vol dir que no hi tinguessin un contacte relativament sovintejat. En el llibre de despeses de Concabella hi ha rastre de l'anada del prior o el procurador a Aguiló o a Santa Coloma de Queralt, però dista molt de la presència gairebé contínua i de l'explotació agrícola i ramadera que els jerònims gestionaven a Concabella durant aquells anys. Les dues referències a la jurisdicció que hem trobat possiblement es degueren a friccions i desacords amb els barons de Queralt en un marc general en què aquests l'exerciren habitualment en qualitat de procuradors generals del monestir.

Els efectes de la guerra civil

La guerra civil implicà la divisió familiar dels Queralt. Mentre Guerau, el titular de la baronia, se situà al costat de la Generalitat, el seu fill, Dalmau, fou partidari de Joan II. La presa de Santa Coloma de Queralt per les tropes reialistes el 1462 implicà que Dalmau confiscà la baronia al seu pare. Aguiló, però, continuava al costat de la terra. Estava en mans de Baltasar de Queralt, germà de Guerau. Caigué l'any següent.¹⁹²¹ Per tant l'any 1463 Aguiló quedà políticament separada de Sant Jeroni de la Murtra.

L'adveniment del conflicte bèl·lic suposà la pèrdua de qualsevol dret dels jerònims a Aguiló. En virtut de la Capitulació de Pedralbes, el 17 d'octubre de 1472 Joan II ordenà als oficials reials que, entre altres béns perduts per Sant Jeroni de la Murtra durant la guerra, *li façau respondre dels censals que reben e rebre deuen sobre la terra del dit noble mossèn Dalmau de Queralt e metre en possessió corporal e quasi del feu, iureddicció e rendes e drets del feu de Aguiló e homenatges dels hòmens de aquell, iuxta forma de lus contractes* (doc. 58). Es feren els mateixos passos que per a Concabella: presentar l'ordre del monarca davant les autoritats reials al territori perquè l'executessin (M29) i impetrar a l'autoritat eclesiàstica sentències d'excomunicació i interdicte.¹⁹²²

Però no tingueren cap èxit, ja que quatre anys més tard, el 15 de febrer de 1477, feren l'enèsim requeriment a Dalmau de Queralt amb el suport d'una ordre del primogènit Ferran que el compelia a pagar tot el que devia als jerònims de la Murtra i en què es reconeixia que, *malgrat tantes y tan continuades lretres vos havem menat scriure sobre la restitució pervós fahedora del loch de Aguiló, no havia aconseguit res, ans perserverau en vostra pertinàcia, de què podeu creure stam no sens gran anuig e indignació*. El procurador de Sant Jeroni de la Murtra, Joan Feliu, reclamà més de 1.700 lliures de les pensions no pagades i que desocupés el castell i lloc d'Aguiló (doc. 67). Gràcies a aquesta reclamació, podem deduir quan els jerònims perderen el seu domini. Si tenim en compte que la pensió a pagar era de 121 lliures i mitja, les 1.700 lliures corresponen a 14 pensions, és a dir, a partir de 1463,¹⁹²³ poc després de començar la guerra. Per

¹⁹²¹ Joan SEGURA I VALLS, *Història de Santa Coloma de Queralt*. Santa Coloma de Queralt: Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, 1984, p. 214-217.

¹⁹²² El formenter Antoni Olzinelles, procurador de la comunitat, donà poders al frare Benet Santjoan i al notari tarragoní Antoni Martorell per fer recuperar el feu d'Aguiló (taula 13d).

¹⁹²³ Altres documents donen un valor inferior. Per exemple, són 1.600 lliures a la concòrdia final sobre el pagament d'aquest deute. Això portaria a retardar el cessament del pagament un any, és a dir, a 1464.

tant, els jerònims estigueren molt lluny del compliment íntegre i ràpid de les Capitulacions de Pedralbes. Ben al contrari, Dalmau de Queralt aprofità la seva posició de força per mantenir l'ocupació del feu.

El resultat tangible de les pressions dels frares i de la monarquia sobre Dalmau de Queralt fou la concòrdia signada entre ambdues parts el 12 de març de 1478, poc després que els frares s'haguessin venut Concabella a Violant de Cabrera i Rodrigo de Bovadilla. El pacte establí que el baró restituís als jerònims la possessió d'Aguiló, l'onzè de Puigverd i dels altres béns que estaven obligats a causa dels dos censals morts de 121 lliures i mitja de pensió anual. Quant a les pensions degudes, que sabem que atenyien l'extraordinària quantitat de 1.700 lliures –per la venda Concabella n'havien rebut 2.300–, no acordaren cap xifra, sinó que les parts es comprometeren a cenyir-se a allò que decidissin les corts que aleshores estaven reunides a Barcelona. Si les corts no donaven cap consigna sobre el pagament de ròssecs, els jerònims es reservaren la potestat de continuar la reclamació. L'últim punt de l'acord fou una rebaixa de la pensió a 80 lliures anuals durant els propers deu anys a comptar a partir de 1478, que el baró es comprometé a pagar el dilluns anterior a la Pasqua. Els frares es reservaren també la possibilitat de cobrar-se part o tota la pensió en forment i es reiterà que, si per qualsevol raó no rebien les 80 lliures pactades, el baró els hauria de pagar per la part no satisfeta. Si no es feia així, es consideraria nul·la la reducció paccionada de la pensió (doc. 72).

El 15 d'abril següent es posà en execució el primer punt del pacte. Benet Santjoan, prior de la Murtra, prengué possessió del castell, tot rebent el jurament de fidelitat i homenatge dels vassalls que, en nombre de 16, es reuniren en el castell d'Aguiló. Després féu dos nomenaments: Miquel Mulet com a batlle i Dalmau de Queralt com a procurador general.¹⁹²⁴ Els efectes de la guerra s'havien fet notar, almenys en el nombre d'habitants del poble, molt inferior que quaranta anys enrere. Potser aquesta fou un de les causes de la reducció de la renda per a Sant Jeroni de la Murtra.

Clausurades les corts per mort del rei Joan II sense que s'hagués legislat sobre els ròssecs dels censals morts, els frares de la Murtra tornaren a reclamar les 1.700 lliures al baró de Queralt. Ho féu Ferran II, que va escriure a Dalmau de Queralt el 15 de setembre de 1479,¹⁹²⁵ sense cap resultat. El 29 de juliol següent el virrei, l'infant Enric, va ordenar al veguer d'Agramunt que donés possessió de l'onzè de Puigverd als jerònims de la Murtra –això estava inclòs en la concòrdia, però encara no s'havia fet-¹⁹²⁶ i al veguer de Cervera que executés el mandat del veguer de Barcelona,¹⁹²⁷ que implicava l'execució de béns del baró per valor de 200 lliures. Aquest fet va provocar que el baró accedís a posar la qüestió en mans de dos àrbitres, que foren el secretari i conseller reial Pere Camanyes i el notari barceloní Antoni Vinyes, gran benefactor de Sant Jeroni de la Murtra.¹⁹²⁸ Possiblement per aquesta raó el 1480 es confegí un capbreu d'Aguiló, en què

---

¹⁹²⁴ Els jurats Bartomeu Ninot i Joan Ferrer, Berenguer Segura, Jaume Llorenç, Jaume Domènec, Antoni Tous, Pere Pedró, Vicenç Biosca, Pasqual Cervera, Bernat Ninot, Antoni Soler, Pere Balcells, Ramon Tarragona, Pere Queralt, Antoni Malbech i Miquel Mulet. El baró de Queralt fou nomenat procurador *ad regendum civilem et criminalem castrum de Aquilone* (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa).

¹⁹²⁵ ACA, C, reg. 3634, f. 136r-136v.

¹⁹²⁶ ACA, C, reg. 3692, f. 44v-45r.

¹⁹²⁷ ACA, C, reg. 3691, f. 31r.

¹⁹²⁸ Segons el cronista, que es basa en el Llibre de Rebudés de 1481, el monestir nomenà Pere Camanyes i Dalmau de Queralt, Antoni Vinyes (Talet, p. 232-233).

s'especificà quina quantitat de forment, ordi, civada havia de pagar cadascun dels vassalls.¹⁹²⁹ Els àrbitres dictaminaren que de les 1.600 lliures degudes del temps de la guerra, el baró en pagués tan sols 300: 83 lliures i mitja en forment el mes de març de 1480 i les 216 lliures i mitja restants en set terminis anuals, cada mes de setembre, de 31 lliures, excepte la darrera, de 30 lliures i mitja. Els frares podien decidir si volien rebre les darreres quantitats en metàl·lic o en forment. L'acord fou signat per Benet Santjoan, prior de la Murtra, i Dalmau de Queralt el 30 de gener de 1481 (doc. 89).

És obvi que els pactes econòmics foren molt perjudicials per a Sant Jeroni de la Murtra. Amb la reducció de la pensió de 122 lliures a 80 en un període de 10 anys en perdia 400 entre 1478 i 1487, quantitat que quedava per sota del que va rebre com a compensació d'haver perdut tota la renda a què tenia dret durant l'època de la guerra. Amb les 30 lliures anuals entre 1481 i 1487, es quedava per sota de la pensió original. El resultat global era un pèrdua de 1.600 lliures. Aquesta era la factura que els religiosos hagueren de pagar per la guerra pel que fa a Aguiló i que se suma a la pèrdua de Concabella. Les penúries econòmiques de la comunitat la situava en una situació feble a l'hora de negociar amb un baró que comptava amb una posició de força en el territori.

Al cap de poc temps la relació entre els jerònims i el baró empitjoraren, tal com ho indica que el capítol conventual celebrat a la Murtra el primer de febrer de 1484 decidís posar Rodrigo de Bovadilla, senyor de Concabella, com a procurador general perquè exercís la jurisdicció que detenien en el castell d'Aguiló (M77). Sense dubte, això suposava un greuge per als Queralt, ja que implicava que un noble forà governés un dels castells més importants de la seva baronia. Als tres anys, el 13 d'agost de 1487, la comunitat féu el mateix amb un dels seus, Jaume Negrell (taula 13a). Però fou per molt poc temps, ja que Dalmau de Queralt i els jerònims feren les paus, que es traduïren en el reconeixement del baró de les vendes dels dos censals morts que havia fet el seu pare i que obligaven el castell d'Aguiló, inclosa la jurisdicció, als frares i el seu compromís de no perjudicar-los en els seus legítims drets¹⁹³⁰ —raó per pensar que darrerament havia actuat en sentit contrari— i, en contraprestació, el capítol conventual reunit el 13 d'octubre de 1487 nomenà el baró procurador general per exercir la jurisdicció a Aguiló en nom de la comunitat (M87, taula 13a). Tanmateix, si li posaren algunes restriccions que donen pistes de quins havien estat les causes dels conflictes anteriors. Se li prohibí exercir la jurisdicció si el prior de la Murtra estava present en el feu i fer composicions sobre delictes comesos pels vassalls sense el consentiment escrit del prior o del procurador dels religiosos. Està clar, doncs, que el baró no havia estat prou curós a l'hora de respectar la preeminència dels frares i/o que havia exercit la jurisdicció amb uns criteris que no eren compartits per la plana major de la comunitat. En un gest que interpretem com de cautela i malfiament vers Dalmau de Queralt, la comunitat va facultar el prior i el procurador actuals i els futurs a revocar la procuradoria general a Dalmau de Queralt si ho consideraven convenient, en reunió capitular del 2 de novembre de 1487 (M88, taula 13a). Encara el 9 de juny

¹⁹²⁹ ACA, MH, lligall 278, T-186.

¹⁹³⁰ Dalmau de Queralt *verbo ad cautelam si et quatenus opus sit laudavit et approbavit quasdam vendiciones censualium mortuorum per nobilem patrem suum et ipsum factas priori et conventui dicti monasterii* [Sant Jeroni de la Murtra], *cum generali obligacione bonorum et de speciali obligacione inter alia de castro sive loco de Aquilone, cum hominibus et feminis et cetera et iuredictione et cetera, confitens que durantibus dictis censualibus aliquid non fecit seu facere attemptavit in preiudicium dicte specialis obligacionis dictorum censualium seu specialium (sic) obligacionum. Et si qua fecit illa, de facto revocavit et pro revocata haberi voluit* (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum septimum manuale comune*, 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f.).

de 1488 el capítol autoritzà el prior, Benet Santjoan, a exercir la jurisdicció a Aguiló (M90, taula 13a).

Estabilització del domini (1488-1504)

Justament l'any 1488 s'acabà el termini establert en les concòrdies i, en principi, s'havia de tornar a satisfer als frares la pensió anual completa de 121 lliures 10 sous. Després dels darrers episodis conflictius, la relació entre Sant Jeroni de la Murtra i el baró de Queralt entrà en una fase d'estabilitat. Si no fos així, no s'entendria que el 9 d'octubre Dalmau i el seu germà Pere venguessin al prior i convent de la Murtra un censal mort de 6 lliures de pensió anual per un preu de 120 lliures, garantides amb les rendes del feu de l'hereu de Pere Galceran Miralles, situat en el terme del castell d'Aguiló. Amb aquest venda els Queralt lluíren un violari que satisfieien al ciutadà barceloní Pere Galceran Descoll i que els suposava el pagament d'una pensió de 17 lliures anuals. Dos dies abans Gilabert Salvà, donzell domiciliat a Barcelona, havia venut a Dalmau de Queralt l'esmentat feu per un preu de 130 lliures, que l'escriptura especificà que pagaren els jerònims mitjançant la taula de canvi de la ciutat de Barcelona.¹⁹³¹ Al nostre entendre, l'operació a tres bandes només es pot entendre si es parteix de la base que els barons de Queralt havien venut abans el feu a canvi que Gilabert Salvà pagués la renda del violari a Pere Galceran Descoll. Així, doncs, el que feren els jerònims és lluir el violari, tot pagant 130 lliures, a canvi de quedar-se'n 6 de renda procedents d'Aguiló i que s'afegiren a les 121 i mitja que ja tenien.¹⁹³²

Finalment, el 18 de maig de 1499 els jerònims de la Murtra feren l'última compra de deute als barons de Queralt. En aquesta ocasió el venedor fou Gerard, nebot de Dalmau, ja difunt. El censal mort tenia una pensió de 34 lliures i en pagaren 680. Com a la resta dels censals morts adquirits pels frares obligava generalment tota la baronia de Queralt y *specialment los feus, castell, loch y terme de Aguiló, rendes, vassalls, iurisdicció civil y criminal, axí pròpiament y en aquella forma matexa y ab totes aquelles matexes obligacions y seguretats que té lo monastir per los altres censals que reb sobre la dita baronia e castell y terme de Aguiló a XIII de janere a XV de juliol, exceptat que per aquest censal no tenim specialment obligat lo onzè de Puigvert, com fem en los altres*. Això provocà novament la conseqüent presa de possessió i els juraments d'homenatge i fidelitat dels homes d'Aguiló, que recaigueren en el procurador de la comunitat, el frare Joan Feliu.¹⁹³³

Amb aquesta darrera compra, els jerònims de la Murtra sumaren una inversió global de 3.230 lliures que li rendien 161 lliures i mitja anuals (interès del 5%). Ho mantingueren fins a l'any 1504, en què els Queralt lluíren els quatre censals morts (Talet, p. 283).

¹⁹³¹ AHPB, Guillem JORDÀ, *Vicesimum octavum manuale*, 1488, setembre, 24 – 1489, març, 23, s. f.

¹⁹³² El dia 11 d'octubre Gilabert Salvà reconegué haver rebut les 130 lliures del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra i es comprometé a fer la preconització o, si no ho feia, a pagar 65 lliures (AHPB, Guillem JORDÀ, *Vicesimum octavum manuale*, 1488, setembre, 24 – 1489, març, 23, s. f.).

¹⁹³³ L'instrument fou pres pel notari barceloní Bartomeu Sumes. Com que no s'ha conservat cap protocol d'aquests anys, les dades s'han extret del *Capbreu Vell* (ACA, MH, vol. 3833, f. 64r-65r).

Les diputacions generals d'Aragó i de Catalunya

Un dels censataris més importants en el segle XV per a Sant Jeroni de la Murtra fou la Diputació del General d'Aragó. De fet, la seva singladura històrica començà amb dos censals morts que satisfieia aquesta institució. El més gran tenia un valor de 7.500 lliures i rendava 468 lliures 15 sous, mentre que l'altre era de 549 lliures 4 sous i pensió 34 lliures 7 sous. Ambdós tenien, doncs, un interès del 6'25%. I així fou durant més de 20 anys, fins que l'any 1433 els diputats lluiren el primer censal mort, el de més capital.¹⁹³⁴ No és estrany, ja que l'interès era relativament elevat. Tal com estipulava el fundador, els frares tenien l'obligació d'invertir els diners rebuts en altres rendes segures amb el consentiment dels consellers de Barcelona.¹⁹³⁵ I així ho feren. Durant els anys següents invertiren les 7.500 lliures (150.000 sous) en un conjunt de rendes. En aquesta inversió cal destacar, en primer lloc, que diversificaren el capital en cinc censataris diferents: els propietaris de terres a Òdena (511 lliures), els barons de Queralt (2.430),¹⁹³⁶ el General de Catalunya (4.210),¹⁹³⁷ la ciutat de Tarragona (300) i uns particulars (130).¹⁹³⁸

La comunitat confià una gran part del capital rebut, més de la meitat, al General de Catalunya, que també fou l'única institució pública a la qual compraren deute, malgrat que l'interès era inferior al 5% que oferia tota la resta. Possiblement els frares no pogueren col·locar aquesta quantitat tan gran –més de 4.000 lliures- a altre censatari que no fos una gran institució i escolliren una que tenien relativament a prop. La Diputació del General de Catalunya travessava aleshores una situació financera força compromesa arran de les demandes de la Corona i la disminució dels ingressos fiscals.¹⁹³⁹ En aquest sentit, els frares acudiren a l'emissió de deute ofert

---

¹⁹³⁴ *Facta fuit luicio de predicto censuale XXVII die madii, anno Domini M° CCCC° XXXIII° in posse discreti {...} Carreres, notarii publici Barchinone* (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 5r). La Diputació del General d'Aragó es trobava aleshores en un pla de desendeutament que resultà exitós. Es donà prioritat a la redempció de censals morts que es pagaven a Barcelona, que eren la majoria (J. Ángel SESMA MUÑOZ, «La burbuja censalista y las crisis financieras en Aragón. Ajustes y medidas para evitar la bancarrota (siglos XIV-XV)», a *Estados y mercados financieros en el Occidente cristiano (siglos XIII-XVI)*. Pamplona: Gobierno de Navarra, 2015, p. 230.

¹⁹³⁵ Per exemple, a la compra del censal mort sobre les imposicions de la carn de Tarragona, es diu que els frares pagaren *ex et de illis VIIIM Dlibris barchinonensibus que dicto conventui restitute fuerunt pro parte Generalis Regni Aragonum pro luicione aliquorum censualium que dictum Generale dicto conventui faciebat et prestat, quod precia esmerciari habent de consensu et voluntate honorabilium consiliariorum civitatis Barchinone* (AHPB, Antoni VINYES, *XIII manuale*, 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f., 31.01.1438).

¹⁹³⁶ El 2 de juliol de 1433 compraren 85 lliures de renda per 1.700 lliures i el 13 de gener de 1434 en compraren 36 i mitja més per 730 lliures, tal com hem vist a l'apartat anterior.

¹⁹³⁷ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 153r. L'instrument de compravenda fou redactat pel notari Pere Pellisser el 13 de gener de 1434.

¹⁹³⁸ Ambdós censals morts seran analitzats en l'apartat dedicat a altres censataris.

¹⁹³⁹ Antoni RIERA MELIS, «La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 30 (2010), p. 225-226.

pel General de Catalunya amb la intenció de rebaixar el volum de les pensions, tot substituint els censals morts per altres amb interès més baix.¹⁹⁴⁰

Aquest procés, però, va afectar també els frares, que van veure com aquesta institució li redimia parcialment tant el capital com la pensió d'aquesta gran censal mort en tres ocasions consecutives: 1452,¹⁹⁴¹ 1455¹⁹⁴² i 1460.¹⁹⁴³ Aquesta reducció superà per molt poc la meitat del censal mort comprat el 1433 i es passà d'una pensió superior a les 187 lliures a una que fregava les 91. Per tant, quedaren en mans dels jerònims un capital de 2.120 lliures, de les quals tan sols ens consta que n'invertiren 512 en un censal mort de gairebé 23 lliures de pensió, també sobre el General de Catalunya. No el compraren directament als diputats, sinó a un censalista, el cavaller Arnau Fonolleda. Havia estat creat l'any 1432 i inicialment tenia una pensió de gairebé 28 lliures, però posteriorment fou reduïda. En l'instrument es fa constar que aquesta compra es va fer amb les 1.000 lliures rebudes en la lluçió de 1460, tot seguint la voluntat del fundador, Bertran Nicolau, i amb el consentiment dels consellers de Barcelona.¹⁹⁴⁴ Els dos censals morts que pagava la diputació catalana tenien un for al voltant del 4'5%.

El 23 de gener de 1445 els frares compraren 6 lliures de renda al mercader barceloní Jaume Aparici que satisfecia cada primer de juny el General d'Aragó per 180 lliures.¹⁹⁴⁵ Però va estar molt poc temps en mans dels jerònims, ja que fou lluit el 15 de juny de 1448,¹⁹⁴⁶ possiblement pel seu alt interès (5'56%), poc després que els frares donessin a Guerau d'Espés i Sescomes el censal mort que encara els quedava del temps de la fundació, el de poc més de 34 lliures de pensió, arran de la sentència arbitral de Joan de Nea sobre el conflicte de Concabella.

Durant gairebé vint anys els frares no reberen cap pensió d'aquest censatari, fins al 1466, quan Francina Santjoan féu les seves primeres donacions que culminaren amb l'heretat universal

¹⁹⁴⁰ Els censals venuts a principi de segle tenien un interès del 5%, mentre que a mitjan segle havien disminuït al 4% (Isabel SÁNCHEZ DE MOVELLÁN TORENT, *La Diputació del General de Catalunya, (1413-1479)*, p. 371).

¹⁹⁴¹ Ítem a XXXI del mes de juliol de l'any M CCCC LII per lo reverent abat de Ripol e mossèn Francí Dezplà, cavaller, e en Pere Duray, ciutadà de Barchinona, deputats en lo dit any, e hoydós de comptes del dit General lo prior de Sant Pau e en Montagut e en Cardona de Guissona foren luïdes al present monestir del dit censal de Catalunya DCXXX lliures de propietat e DLXXXII sous e maylla de pensió annual, per quant restarie que haurie lo present monestir sobre lo dit General de Cathalunya III M CCCC LXXX lliures de propietat e CLVIII lliures III xoux V diners (ACA, MH, vol. 3833, f. 153r).

¹⁹⁴² Ítem aprés, a VII del mes de juny de l'any M CCCC LV per lo reverent abat d'Àger e mossèn Berenguer de Montpalau, cavaller, e mossèn Francesch Burguès, ciutadà de Tortosa, deputats del dit General en lo dit any, foren luïdes o quitades del dit censal CCCCLXXX lliures de propietat e de pensió CCCXXXVI sous III diners, perquè restarie en lo dit General que y haurie lo dit monestir de propietat III M lliures e de pensió CXXXVI lliures VII sous I diner (ACA, MH, vol. 3833, f. 153r).

¹⁹⁴³ Ítem a XXXI del mes de juliol de l'any M CCCC LX per lo reverent frare Anthoni Pere, abat de Montserrat, e mossèn Luís Yvorra, cavaller, e mossèn Miquel Cardona, ciutadà de Barchinona, diputats del dit General en lo dit any, foren luïdes o quitades del propdit censal mil lliures de propietat e XXXV lliures VIII sous I diner, perquè restarie en lo dit General que hi haurie lo present monestir II M lliures de propietat e de pensió LXXX lliures XVIII sous (ACA, MH, vol. 3833, f. 153r).

¹⁹⁴⁴ AHPB, Antoni VINYES, *XLIII manuale comune*, 1460, octubre, 3 – 1461, setembre, 9, f. 20v-21v; *LVIII liber comunis*, 1460, juliol, 19 – 1461, març, 9, s. f. (28.11.1460).

¹⁹⁴⁵ Era només una part dels 503 sous de pensió que havien comprat (AHPB, Antoni VINYES, *Vicesimum tercium manuale comune*, 1444, octubre, 24 – 1445, juny, 18, s. f.; *Tricesimum primum liber comunis*, 1444, desembre, 5 – 1445, maig, 20, s. f.).

¹⁹⁴⁶ ACA, MH, vol. 3833, f. 163v-164r.

l'any 1468. Això implicà la incorporació de dos censals morts sobre el General d'Aragó de 10 i 22 lliures de pensió anual.¹⁹⁴⁷ Ho feien justament en un moment en què no en podien rebre cap renda, ja que, arran de la guerra, Joan II prohibí als diputats aragonesos que abonessin cap pensió en moneda barcelonesa.¹⁹⁴⁸ Per això el prior de la comunitat viatjà, en temps de guerra, a Saragossa per prendre'n possessió i cobrar-ne els ròssecs. En rebé 69 lliures, que correspondrien a poc més de tres anualitats senceres (Talet, p. 201). Només tres anys després arribaren dos censals morts més sobre el General d'Aragó, de 16 lliures i mitja un i de 8 lliures 15 sous l'altre, arran d'una donació de Caterina Castell.¹⁹⁴⁹ L'any 1470 dos frares de la comunitat, Benet Santjoan i Jaume Negrell, anaren fins a la capital aragonesa amb el mateix objectiu que el prior i retornaren al monestir amb poc més de 73 lliures, que corresponien també a tres pensions.¹⁹⁵⁰

Malgrat el llarg desplaçament que implicava cobrar les pensions -poc adient per a l'estabilitat monàstica-, els frares confiaren en el General d'Aragó com a font d'ingressos. A diferència de la majoria de barcelonins, sembla que tenien a l'abast la possibilitat de cobrar-les. Per això, el 24 de febrer de 1471, encara en temps de guerra, el capítol conventual decidí permutar un censal mort: van donar a Bartomeua, muller de Pere Banyils, un de 100 sous de pensió anual i 100 lliures de propietat que havia de satisfer Joan Espona i que procedia de l'heretat de Francina Santjoan a canvi d'un de 6 lliures 7 sous 3 diners de pensió anual i 127 lliures 5 sous de propietat que satisfesia el General d'Aragó. Com que hi havia 27 lliures de diferència, els frares es comprometeren a retornar-les en cinc anys (M24). I poc després feren el mateix amb un de 2 lliures i mitja de pensió: els frares donaren part del que tenien sobre la ciutat de Barcelona de l'heretat del frare Francesc Vic i reberen un sobre el General d'Aragó.¹⁹⁵¹ A final de la dècada de 1460 els jerònims reberen de la família Vic un censal mort sobre el General de Catalunya de 15 lliures de pensió.

Resta fora de dubte, doncs, que en els darrers anys del conflicte bèl·lic els frares preferiren tenir com a censatari la Diputació del General d'Aragó que no pas a particulars o a institucions més properes, com el General de Catalunya o la ciutat de Barcelona. Devien olorar quin seria el sentit final de la guerra o, simplement, no devien confiar en unes institucions que, arran del conflicte bèl·lic, havien arribat a un nivell d'endeutament que faria insostenible el pagament ordinari de les pensions. Això ens fa pensar que les abundants procuracions per cobrar pensions del General d'Aragó no eren per endarreriments, sinó per cobraments ordinaris que, per la raó que fos, ja no es feien a Barcelona, sinó directament a Saragossa. Jaume Negrell, per exemple, hi anà en el trienni 1472-1475 (Talet, p. 214). Si a l'inici de la guerra els frares no en rebien ni una sola lliura, cap a 1480 tenien sis censals morts¹⁹⁵² d'aquest censatari que rendien més de 66 lliures

¹⁹⁴⁷ Havien estat comprats els anys 1437 i 1441 amb un rendiment del 5% (AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manuale comune*, 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f.), que era l'interès que s'oferia aleshores als censalistes (J. Àngel SESMA MUÑOZ, *Op. Cit.*, p. 233).

¹⁹⁴⁸ J. Àngel SESMA MUÑOZ, *Op. Cit.*, p. 239.

¹⁹⁴⁹ Ambdós havien estat comprats l'any 1437 i tenien un interès del 5% (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 54r-55r).

¹⁹⁵⁰ Talet, p. 204. El 7 de desembre de 1469 els frares reberen l'autorització del prior per reclamar pensions del General d'Aragó, però també a vendre-les o cedir-les (taula 13b).

¹⁹⁵¹ La permuta es féu amb Clara, muller del mercader Hug Desmàs el 7 de novembre de 1471 (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 12v).

¹⁹⁵² Serien set si es féu efectiva la donació del mercader Pere de Casafanica d'un censal mort de poc més de 235 sous jaquesos de pensió (4.100 de propietat), del qual es devien quatre pensions senceres i un quart d'una cinquena (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 90v, 29.04.1473). Com que no hem trobat referències posteriors d'aquest censal mort, especialment en el *Capbreu Vell*, no podem estar segurs si acabà en mans dels religiosos.

anuals. Tots arribaren a final de segle. Les referències que tenim donen testimonis d'endarreriments mínims tan sols entre 1479 i 1481.¹⁹⁵³

En canvi, les pensions del General de Catalunya no arribaren amb fluïdesa, sinó que s'acumularen endarreriments del temps de la guerra o postguerra. No fou fins a les Corts de Barcelona de 1480-1481 que es legislà respecte a aquest tema. Justament l'any 1482 es va reduir al 3'13% l'interès de la pensió del censal mort de 15 lliures que havien rebut de la família Vic – la resta no es tocà-, que passà a poc més de 9 lliures,¹⁹⁵⁴ i es pagaren als frares 835 lliures de ròssecs (Talet, p. 239). Encara devien perdurar les dificultats els anys posteriors perquè el 1486 els frares nomenaren un procurador perquè en reclamés o cobrés pensions (taula 13a).

Però després es degué normalitzar la situació, com ho indica el fet que la comunitat comprés l'any 1489 al General de Catalunya una pensió de 6 lliures 17 sous 6 diners per 200 lliures arran de la necessitat de reinvertir el capital per la llució d'un censal mort sobre el tresor de Rodes¹⁹⁵⁵ i que fes cessions de pensions futures a terceres persones.¹⁹⁵⁶ Tampoc no consten més procures per a reclamacions.

L'evolució de la renda procedent d'aquestes dues institucions públiques al llarg del segle fou d'una devaluació progressiva, que va passar d'un interès del 6'25% a la fundació de Sant Jeroni de Montolivet (1413) a estar per sota del 5% a l'entrada del segle XVI. No obstant això, els frares hi confiaren el seu capital, tot comprant-ne censals morts de pensions força elevades. Possiblement hi hagué dues causes: la seguretat que oferien i perquè eren les úniques que compraven volums molt alts de deute. L'alternativa hagués estat comprar molts censals morts i violaris a particulars de quantitats més reduïdes, amb la conseqüent multiplicació de la gestió per part dels frares procuradors. Quan pitjor estava la situació al Principat, els frares buscaren refugi a la diputació aragonesa, però després de les solucions financeres de principi de la dècada de 1480, ja no hi acudiren més i se centraren en els censataris catalans.

---

¹⁹⁵³ Ferran II ordenà als oficials reials que obliguessin els receptors i administradors dels drets del General d'Aragó a pagar 66 lliures a Sant Jeroni de la Murtra (ACA, C, reg. 3634, f. 135r-135v; 15.09.1479, Barcelona). El 8 de desembre de 1480 el capítol conventual autoritzà Ferran i Pere de la Cavalleria a rebre les 22 lliures que els devien del mes de novembre anterior i el 25 d'abril següent feren el mateix amb Nicolau Bret per les pensions de setembre de 1480 i abril de 1481 (taula 13a).

¹⁹⁵⁴ *Lo dit censal tempore sue creacionis era de pensió de XV lliures, a raó de XX mil. Emperò, après, per la sentència dada a V de setembre any M CCCC LXXXII en les Corts celebrades en Barchinona per lo senyor rey don Ferrando, és stat reduyt a XXXII mil, car era dels censals esmerçats en lo temps de la guerra. E açò és notat al peu de la carta del censal, la qual té lo monastir en sa forma* (ACA, MH, vol. 3833, f. 84r). Les Corts de 1480-1481 permeteren reduccions d'entre el 20% i el 40% (Gaspar FELIU, «Finances, moneda i fiscalitat als segles XIV i XV», *Catalan Historical Review*, 9 (2016), p. 138).

¹⁹⁵⁵ El venedor fou el sabater gironí Narcís Mieres. Curiosament, s'hagué de redactar l'instrument dues vegades perquè a la primera s'havia comès l'error de dir que la pensió era de 7 lliures (AHPB, Lluís JORBA, *Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f., 04.09.1489).

¹⁹⁵⁶ La pensió de 6 lliures 17 sous 6 diners que havia de satisfer el General de Catalunya el següent 25 de juliol es cedí al candler de cera Pere Maiol (AHPB, Lluís JORBA, *Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f., 22.05.1490) i les 22 lliures 14 sous 6 diners i malla de la pensió de 1493 d'un altre censal mort sobre el General de Catalunya, al ciutadà barceloní Joan Llull (AHPB, Guillem JORDÀ, *Tricesimum quartum manuale*, 1493, gener, 2 – 1493, juliol, 23, s. f., 20.03.1493).

A final de segle els frares de la Murtra eren propietaris d'una desena de censals morts que tenien com a censataris les diputacions catalanes i aragoneses, amb un total de 164 lliures anuals de pensió i més de 3.500 de capital (4'7% d'interès), el segon i quart en volum l'any 1500.

La ciutat de Barcelona i el dret de pariatge

La participació de la ciutat de Barcelona en les rendes ordinàries de Sant Jeroni de la Murtra fou residual fins a la venda de Concabella l'any 1477. Fins aleshores els frares preferiren invertir el capital en els barons de Queralt i en les diputacions catalana i aragonesa. Com ja hem vist a l'apartat anterior dedicat a aquest feu segarrenc, els frares invertiren les 2.300 lliures rebudes per aquesta venda en tres censals morts. Inicialment foren dos de 35 lliures de pensió anual cadascun sobre la ciutat de Barcelona¹⁹⁵⁷ i un tercer de 58 lliures venut pels cònsols de mar de la capital catalana garantit pel dret del pariatge,¹⁹⁵⁸ un impost indirecte sobre l'entrada i sortida de mercaderies dels ports catalans i que la Corona havia concedit al Consell de la Mercaderia.¹⁹⁵⁹ Els interessos eren del 5%. Els jerònims confiaren, doncs, en les finances municipals barcelonines, redreçades des de 1468.¹⁹⁶⁰ Tots els indicis apunten al fet que aleshores, o poc després, compraren 55 sous més de pensió arran de la venda d'un censal mort rebut de l'heretat de Joan Quintà. El permutaren amb l'Hospital de Sant Sever el desembre de 1484.¹⁹⁶¹

Poc després hi hagué un ajust mitjançant una permuta amb el mercader Francesc Jofre. El 28 de març de 1479 els jerònims li cediren 22 lliures 2 sous de pensió anual sobre la ciutat de Barcelona –passaren, doncs, de 35 lliures a 12 lliures 8 sous- i reberen com a contraprestació 16 lliures 12 sous 15 diners de pensió sobre el dret de pariatge (M59). Malgrat la diferència de les pensions, els preus eren quasi idèntics -442 lliures el cedit i 462 lliures 10 sous el rebut pels jerònims- perquè l'interès de la renda rebuda sobre l'esmentat dret era del 3'6% en lloc del 5%. El moviment revela una minva en la confiança en els finances barcelonines just en el moment que la negativa de la Generalitat de liquidar els deutes contrets durant la guerra amb la capital catalana contribuï a la degradació de la seva situació financera.¹⁹⁶² D'altra banda, tenim testimonis d'endarreriments en la paga d'aquesta renda per part del municipi barceloní: la de desembre de 1479 i gener de 1480 no es van pagar, com a mínim, fins al 1481.¹⁹⁶³

¹⁹⁵⁷ AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. (17.03.1478).

¹⁹⁵⁸ AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 80r-80v (15.11.1477).

¹⁹⁵⁹ Claude CARRÈRE, *Barcelona 1380-1462. Un centre econòmic en època de crisi*, vol. 1, p. 51-52.

¹⁹⁶⁰ Imma MUXELLA PRAT, *Op. Cit.*, p. 615.

¹⁹⁶¹ *E après, ab altra carta rebuda per lo dit notari matex, a II de deembre any MCCCC LXXXIII, los dits administradors cambiaren o permutaren ab lo nostre monastir lo dit llur censal ab altres LV sous de pensió e LV lliures de propietat que lo monastir los donà de un censal que rebia lo monastir sobre la ciutat a XXIII de juliol* (ACA, MH, vol. 3833, f. 123r). Creiem que prové de Joan Quintà per dues raons: se li reconegué una contribució de 50 lliures en la renda en què desembocà aquesta permuta i que, com veurem més endavant, els frares reberen 100 lliures per la venda d'un censal mort de la seva heretat l'any 1477.

¹⁹⁶² Francesc CARRERAS I CANDI, *Geografia general de Catalunya*. Barcelona: Establiment Editorial de Albert Martín, 1916, vol. 5 (*La ciutat de Barcelona*), p. 696, 697.

¹⁹⁶³ El 6 de febrer de 1481 Joan Feliu, procurador general de Sant Jeroni de la Murtra, va cedir les 35 lliures de la pensió que havia d'haver cobrat a final de 1479 a l'argenter barceloní Berenguer Palau i les 18 lliures

A banda d'aquesta inversió tan destacada, arribaren als jerònims de la Murtra alguns altres censals morts sobre la ciutat de Barcelona llegats per benefactors. Lògicament, les rendes eren més petites: 2 lliures de Miquel Saiol (1465), 2'5 lliures de Francina Santjoan (1469), 4'55 i 1'7 de Beatriu Torres (1482), 10 lliures d'Antoni Vinyes (1489) i 7 sous i mig de Joan Ginebret (1491). Es tractava, doncs, d'inversions de ciutadans barcelonins en emissions de deute de la seva ciutat que anaren a raure al patrimoni dels frares de la Murtra, que també invertiren les 30 lliures donades per Margarida Moliner en el municipi barceloní l'any 1485.¹⁹⁶⁴

L'any 1496 els frares unificaren en un sol instrument carregat sobre la ciutat de Barcelona diferents rendes de benefactors, a les quals hi afegí diners propis. Aquest censal mort, que se satisfia cada 12 de juny, tenia una pensió superior a les 15 lliures (llista 27). El darrer comprat pels frares ho fou com a conseqüència de la sentència definitiva pel conflicte de Gra entre la comunitat jerònima i les monges de Sant Pere de les Puelles. De les 1.000 lliures rebudes, n'invertiren 350 en una pensió de 14 lliures el 4 de setembre de 1500.¹⁹⁶⁵

A diferència de les rendes sobre la ciutat, que fins aleshores tenien un 5% d'interès, les dels dret de pariatge s'anaren devaluant a final de segle. Ja hem vist que la permuta implicà l'adquisició d'una renda amb un for relativament baix, del 3'6%. L'altre censal passà de 58 lliures a 52 lliures 14 sous el 1496 (4'56%) i 46 lliures 8 sous el 1498 (4%).¹⁹⁶⁶

Arribat a inici del segle XVI, els frares comptaven amb 6 censals morts sobre la ciutat de Barcelona que sumaven gairebé 90 lliures de renda anual. Presentaven un interès força elevat en aquell conjuntura, un 5%, excepte el darrer, que se situava en el 4%. Era el tercer censatari darrere dels Queralt i la Diputació del General de Catalunya. Si hi afegim les poc més de 63 lliures dels dos censals morts sobre el dret de pariatge, amb un 3'9% de for mitjà, serien els segons.

Es pot concloure, doncs, que a partir de l'últim quart del segle XV els frares invertiren en deute públic municipal i, en menor mesura, en les activitats mercantils barcelonines. El percentatge ofert era atractiu, almenys en comparació al de la Diputació del General de Catalunya, i no es detecten impagaments ni reclamacions.¹⁹⁶⁷ Ans al contrari, els frares cediren pensions properes en el temps per saldar deutes amb tercers, la qual cosa interpretem com un signe de confiança en el censatari.¹⁹⁶⁸ De fet, les úniques compres en l'última dècada es feren a la capital catalana. Tanmateix, una part de la renda sobre aquest municipi procedia de censals morts donats per benefactors.

---

12 sous de la de gener de 1480 a l'apotecari Joan Roviola (AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 12v). Berenguer Palau va restituir-la als jerònims el següent 12 de maig (f. 30r-30v), per la qual cosa tot indica que no la cobrà i, per tant, que encara restava pendent a mitjan 1481.

¹⁹⁶⁴ El 10 de novembre de 1485 els frares compraren 40 sous 11 diners de pensió a la ciutat de Barcelona per un preu de 40 lliures 18 sous i 4 diners, dels quals 30 procedien del llegat de Margarida Moliner (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 73v-75r).

¹⁹⁶⁵ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 99r.

¹⁹⁶⁶ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 122r.

¹⁹⁶⁷ Només l'any 1486 es nomenà un procurador per reclamar o cobrar deutes als còsols de mar (taula 13a).

¹⁹⁶⁸ La pensió de 16 lliures 12 sous 5 diners sobre el dret de pariatge que els frares havien de rebre el juliol de 1489 es va cedir a Pere Madrencs (AHPB, Andreu MIR, *Esborrany*, 1489, març, 21 – 1489, setembre, 2, s. f., 06.07.1489) i la de 12 lliures 18 sous que la ciutat de Barcelona havia d'haver pagat l'any 1493 es va cedir a Pere Joan d'Olorde (AHPB, Guillem JORDÀ, *Manual*, 1494, setembre, 25 – 1495, abril, 2, s. f., 07.11.1494).

Altres censataris

Al costat dels censataris més importants hi havia un conjunt de rendes que satisfieien altres deutors, generalment particulars. Tot i que eren de poca quantia, la seva suma global atenyia xifres significatives. En el recompte de rendes del 1500 els 10 que apareixen sumen unes 48 lliures anuals. Val a dir que n'hi ha un de 25 lliures que emmascara una majoria que es troba per sota de les 3 lliures. En alguns casos gravaven cases, la qual cosa donava dret a fer-se amb la propietat si no s'abonaven les corresponents pensions.

Arran de la llució del censal mort de 7.500 lliures de propietat donat pel fundador (1433), en compraren dos. El primer, el 17 d'abril de 1436, a Gabriel Berenguer, canviador, a la seva muller Violant, a Tomàs Gras, flassader, a la seva muller Antònia, i a Micaela, vídua de Joan Ferrigal, sastre. Com que Micaela fou posteriorment benefactora del monestir, és possible que aquesta transacció fos un ajut encobert. Almenys, sabem que els venedors lluiren un censal de la mateixa propietat, però amb pensió superior. El preu fou de 130 lliures i la pensió de 6 lliures i mitja.¹⁹⁶⁹ Fou lluit completament el 6 de juliol de 1443.¹⁹⁷⁰ El segon, de 15 lliures de pensió i 300 de propietat, fou venut per la ciutat de Tarragona el 31 de gener de 1438. Estava garantit per les imposicions de la carn.¹⁹⁷¹ Els frares tan sols el posseïren fins al 1448, en què fou donat a Guerau d'Espès i Sescomes a causa de la sentència arbitral sobre el conflicte de Concabella.

La pabordia de Palau del monestir de Sant Cugat del Vallès pagava per un censal mort que gravava tres masos vallesans 50 sous anuals, que van passar a 35 després que els frares jerònims en fossin suplicats per l'abat de Sant Cugat. Procedia de l'heretat de Joan Vidal (1448).¹⁹⁷² El 6 de febrer de 1465 els frares reclamaren, mitjançant requeriment d'un procurador seglar, dues anualitats al preposít de Palau de Sant Cugat del Vallès per la pensió de 2 lliures.¹⁹⁷³

El següent és un dels llegats del prevere Joan Quintà (1459), que consistí en un altre censal mort, de 15 lliures de pensió anual, que havien de pagar els hereus del flaquer Francesc

¹⁹⁶⁹ AHPB, Antoni VINYES, *Decimum manuale*, 1436, gener, 10 – 1436, juliol, 10, s. f.; AHPB, Antoni VINYES, *XIII manuale*, 1437, octubre, 5 – 1439, abril, 23, bossa). Els frares en prengueren possessió el mateix dia de la compra.

¹⁹⁷⁰ Es pagaren les 130 lliures de la propietat i 18 sous 5 diners per la part proporcional de la darrera pensió (AHPB, Antoni VINYES, *Vicesimum manuale comune*, 1442, juliol, 18 – 1443, juliol, 27, s. f.).

¹⁹⁷¹ Fou venut per Bartomeu de Bas, mercader i cònsol, Pere Sabater, llicenciat en lleis, i Berenguer Solà, mercader, ciutadans de Tarragona, procuradors d'aquesta ciutat, per poder pagar els 3.500 florins que els havia costat aconseguir alguns privilegis d'Alfons el Magnànim (AHPB, Antoni VINYES, *XIII manuale*, 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f.; AHPB, Antoni VINYES, *Decimus octavus liber*, 1437, novembre, 8 – 1438, març, 11, f. 91r-98v; ACA, *MH*, vol. 3833, f. 158v). De fet, els creditors foren sis, als quals es donà possessió dels censals morts corresponents el 12 de febrer de 1438, en un acte que es féu a la casa de Bernat Calaf, a la quadra del castell de Mulnars, en el terme de Tamarit. L'espaser Miquel Iranzo, que havia estat nomenat procuradors dels sis creditors el 2 de febrer anterior, en va rebre la possessió (AHPB, Antoni VINYES, *XIII manuale*, 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f.; AHPB, Antoni VINYES, *Decimus octavus liber*, 1437, novembre, 8 – 1438, març, 11, f. 134r-136r).

¹⁹⁷² ACA, *MH*, vol. 3833, f. 107r, 164v.

¹⁹⁷³ AHPB, Antoni VINYES, *XLVII manuale [comune]*, 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.

Llorenç per una casa amb botiga a la plaça Nova.¹⁹⁷⁴ No tenim notícies fins a 1472 quan, per impagament de la pensió, la comunitat va poder fer ús dels seus drets sobre l'habitatge i el llogà per un any al cirurgià Jaume Ballester i a la seva muller Gabriela.¹⁹⁷⁵ A l'any hi hagué canvi d'inquilins: el lloguer es féu a l'argenter barceloní Jaume Plana per tres anys.¹⁹⁷⁶ En ambdós casos els frares demanaren 15 lliures anuals a pagar en dos terminis. Podria ser que els lloguers fossin encara anteriors al 1472, ja que justament els darrers llogaters, Jaume Ballester i Gabriela, reconegueren un deute de 14 lliures 15 sous, que es comprometeren a saldar en pagaments setmanals de 5 sous el 14 de juliol de 1470.¹⁹⁷⁷ Molt possiblement era pel lloguer de la casa.

Després del darrer lloguer, que vencia a final de 1476, els frares optaren per la venda. La raó era que, un cop descartada l'opció de rescabalar-se amb els béns dels hereus de Francesc Llorenç, les despeses que li ocasionava la casa superaven els ingressos. El lloguer no compensava el cens, les obres en un habitatge que amenaçava ruïna¹⁹⁷⁸ i altres despeses. Així que, després d'un intens debat, els frares optaren per vendre el censal mort –la casa no, perquè no n'eren propietaris– a Marquesa, muller de l'apotecari Pere Camps, a canvi de 100 lliures en metàl·lic més una pensió anual de 10 lliures. La transacció, amb data 4 de novembre de 1477, comprenia uns capítols entre les dues parts que n'especificaven les condicions, la venda del censal mort original i la compra d'un de 10 lliures de pensió anual per un preu de 200 que, òbviament, els frares no pagaren. No es produí una desvinculació completa dels frares de la casa de la plaça Nova, ja que es reservaren els drets inherents del censal mort original fins que Marquesa lluí tot el de 200 lliures. Fins aleshores, no lliurarien les escriptures de venda. Permitiren llüicions parcials, que comportarien la corresponent reducció de la pensió, però mai per sota de les 50 lliures.¹⁹⁷⁹

Això passà al cap de nou anys. Després que el capítol conventual del 3 de setembre de 1486 atorgués poders al procurador general sobre aquest censal mort (M81, taula 13a), Pere Camps i la seva muller el llüiren completament als deu dies.¹⁹⁸⁰ Sembla que els frares invertiren el capital en un censal mort sobre la ciutat de Barcelona que, en ser llüit l'any 1499, es reinvertí sobre el feu d'Aguiló (taula 26). La meitat de les 100 lliures en metàl·lic rebudes en la venda de 1477, més 5 que hi afegiren els frares, serví per comprar una renda de 55 sous anuals sobre la

¹⁹⁷⁴ *Item dimitto fratri Johanni Say et seu eius contemplacione dictis monasterio et conventui Sancti Hieronimi Vallis de Bellem, alias de la Murtra, predictis totum illud censuale tam in precio quam in pensionibus quod precio trescentarum librarum Barchinone quas honorabilis Arnaldus Say, quondam, canonicus Barchinone, in suo ultimo testamento michi legavit emi quodque recipintur specialiter et expresse de et super quodam hospicio tabulis et envanis quodque hospicium situm est in platea Nova civitatis Barchinone et fuit Francisci Colomer, quondam, barbitonsori, nunc vero est heredum seu successorum Francisci Laurencii, quondam, flaquerii. Item quod ipse conventus seu eius procurator et yconomus et seu quos ipse conventus voluerit recipiat anno quolibet pensiones dicti censualis* (AHPB, Francesc MATELLA, *Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1441, juny, 23 – 1468, març, 18, f. 87r-90v).

¹⁹⁷⁵ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 53v (27.11.1472).

¹⁹⁷⁶ AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune LII*, 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f. (13.11.1473).

¹⁹⁷⁷ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.

¹⁹⁷⁸ El cronista assenyala les obres com a motiu de la venda (Talet, p. 214).

¹⁹⁷⁹ AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 75v-78r. Vegeu els capítols al doc. 71.

¹⁹⁸⁰ Els frares lliuraren els instruments de venda, tal com s'havien compromès, el 13 de setembre de 1486. En aquest instrument es dóna la referència de la llüició del censal, que fou escripturada pel notari Esteve Malet aquell mateix dia (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum septimum manuale comune*, 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f.).

ciutat de Barcelona que es permutaren amb una quantitat idèntica sobre la quadra de les Illes, prop de Martorell.¹⁹⁸¹

L'heretat universal de Pere de Mitjavila va suposar per als frares de la Murtra quatre rendes. En primer lloc, poc després de la mort d'aquest benefactor (1442), un censal mort de 50 sous de pensió anual -37 lliures i mitja de propietat- que tenien com a censataris Violant, vídua de Pere Martina, i el seu fill Ramon. Un dels garants d'aquest censal mort era Bartomeu Cabreria, senyor del mas Cardona de Montcada. Per això l'any 1500 es cobrava com un cens fruit de l'establiment d'aquest mas.¹⁹⁸²

La segona renda la reberen el 1444. Tenia 66 sous de pensió anual que prestava el convent de Sant Agustí de Barcelona per cessió de 5 morabatins d'unes cases a la plaça de la Blanqueria i 2 i mig d'uns altres al carrer dels Cotoners.¹⁹⁸³ L'abril de 1488 el convent de Sant Agustí de Barcelona el va lluir completament.¹⁹⁸⁴ Amb els diners obtinguts els frares compraren un censal mort sobre les rendes del duc de Cardona que, si bé inicialment tenia un preu de 200 lliures i una pensió de 12 lliures i mitja, s'havia reduït progressivament: primer a 10 lliures i després de les Corts de 1480-1481 a 5. L'interès era, per tant, del 2'5%. La propietat seguia essent de 200 lliures, però els frares en pagaren tan sols 50 al venedor.¹⁹⁸⁵

Les altres dues rendes procedents de l'heretat de Pere de Mitjavila es reberen força més tard, ja a la dècada de 1470 o poc abans, i com a resultat de reclamacions: 20 de sous de pensió anual, que requeia en el senyor del mas Cardona, i 40 sous sobre el propietari del molí Ripoll, en mans d'un pareire de nom Ferrís, a qui els frares reclamaren pensions en data indeterminada¹⁹⁸⁶ i la pensió de 1470.¹⁹⁸⁷ Ambdues es mantingueren a l'inici del segle XVI.

Sobre el mas Cardona requeien, doncs, 70 sous de pensió, 20 per cens i 50 per censal mort. El 1475 Pere Puig de Roda, de Ripollet, en devia una anualitat completa. Se'n féu càrrec el seu germà Joan, que es comprometé a pagar abans de la festa de Sant Pere i Sant Feliu i que

---

¹⁹⁸¹ Vegeu nota 1961.

¹⁹⁸² *E vuy en dia reb lo monastir, per raó del dit censal, cinquanta sous de cens in nuda perceptione sobre lo dit mas Cardona, ço és XXX sous a Nadal, ço és XXV sous en diners e un parell de capons o V sous en paga dels capons, e XX sous a Sant Pere e Sant Feliu. Lo qual cens apar en la carta del stabliment del dit mas* (ACA, MH, vol. 3833, f. 45r).

¹⁹⁸³ Segons l'anotació del *Capbreu Vell*, el censal mort fou venut a Eulàlia Barba com a usufructuària i als jerònims com a propietaris el 5 de febrer de 1444 (ACA, MH, vol. 3833, f. 162v). Però hem argumentat en el capítol anterior la nostra hipòtesi que en realitat quedà des d'un principi en mans dels religiosos com a part del pagament del molí de Ripoll.

¹⁹⁸⁴ En pagà 50 lliures del preu més 4 lliures 9 sous 6 diners per pensions endarrerides (AHPB, Antoni VINYES, *Manuale sive reportorium*, 1487, juliol, 2 – 1489, abril, 1, s. f.; *Quinquagesimum septimum manuale comune*, 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f., 01.04.1488).

¹⁹⁸⁵ La compra del censal mort té data 13 de novembre de 1486, és a dir, anterior a la llució del censal mort que pagava el convent de Sant Agustí. Tanmateix, en el *Capbreu Vell* s'afirma que s'hi destinaren els diners d'aquella llució: *Les L lliures que lo monastir ha paguades per la compra del dit censal eren procehides de la luició de aquell censal que lo monastir rebia per la herència de mossèn Pere de Migavila, rector de Sant Steve de Ripollet, sobre lo monastir de Sant Augustí de Barchinona* (ACA, MHisenda, vol. 3779, f. 12v; vol. 3833, f. 121r).

¹⁹⁸⁶ AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manuale comune*, 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, bossa.

¹⁹⁸⁷ El requerit va respondre que no calia que el creditor s'angoixés perquè ja treballava en tenir els diners per pagar (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f., 15.12.1470).

justificà l'impagament perquè el germà se n'havia anat a Sardenya.¹⁹⁸⁸ L'endarreriment es repetí l'any 1489. No només es devia l'annualitat de 70 sous, sinó també un préstec de 30 sous donat pels frares. Aleshores Pere ja era mort i fou la seva vídua, Clara, representada pel seu cunyat Joan, la que cedí als jerònims 5 lliures de les 35 d'una pensió sobre l'illa de Menorca.¹⁹⁸⁹

Francina Santjoan no tan sols donà rendes sobre el General d'Aragó i la ciutat de Barcelona. També llegà als jerònims de la Murtra tres censals que gravaven sengles cases a la ciutat de Barcelona (1468). El primer, que no apareix a l'inventari postmortem de la benefactora, tenia una pensió d'11 lliures anuals i afectava una casa situada prop del forn d'en Lacera, del lloc conegut com a Cúria Comtal i del monestir de Santa Maria de Jonqueres. Els censataris eren els hereus del mercader barceloní Tomàs Vives i la seva muller Llúcia. Com la que tenien a la plaça Nova, els frares no cobraven la pensió, per la qual cosa feren ús dels seus drets. Sabem que el 19 d'agost de 1478 la llogaren per un període de tres anys al barber Pere Oristà i a la seva muller Joana. El lloguer anual establert fou de 8 lliures 5 sous, mentre que els frares es feren càrrec del cens de 55 sous.¹⁹⁹⁰ Novament el capítol conventual arribà a la conclusió que era millor desprendre's d'aquest censal mort, encara que hi perdessin diners, perquè des que el l'havien posseït no n'havien obtingut beneficis.¹⁹⁹¹ El 7 de març de 1485 es va encarregar al frare procurador, Joan Feliu, que el vengués (M78, llista 13a). I malgrat que el preu era de 165 lliures, la venda es féu al cap de tres dies a Pere Joan Morros per tan sols 30, que no es cobraven directament, sinó mitjançant un censal mort d'una lliura i mitja de pensió garantit amb el censal mort original. És a dir, es passà d'una teòrica, però no real, renda superior a les 11 lliures a una d'1'5.¹⁹⁹² L'endemà se cediren les pensions del nou censal mort durant els propers 5 anys a un beneficiat de l'església de Sant Joan de Barcelona per saldar un deute de 7 lliures i mitja de censos de la mateixa casa.¹⁹⁹³ El nou censal mort restava vigent a inici del segle XVI.

La informació sobre els altres dos censals morts són confuses perquè en tenim poca informació. D'una banda, n'hi havia un de poc més de 3 lliures anuals que obligava una casa en el carrer de Montcada. Així apareix en l'inventari dels béns de Francina Santjoan. Els censataris originals eren el vanover Berenguer Bac, la seva muller Francesca i el seu fill comú, Antoni. El 15 de juliol de 1473 un procurador de la comunitat, Antoni Olzinelles, revocà al moliner Francesc Traginer el precari sobre una casa situada al cap del Born –*que sita est in capite Bufurni*– i que

¹⁹⁸⁸ AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 55r-56r.

¹⁹⁸⁹ AHPB, Guillem JORDÀ, *Vicesimum nonum manuale*, 1489, març, 27 – 1489, desembre, 12, f. 43r (26.06.1489). El 19 de setembre de 1491 Pere Llavaneres es va comprometre davant del frare Joan Feliu, vicari de la Murtra, que li pagaria 55 sous quan rebés les més de 31 lliures que la muller de Pere Puig de Roda li havia cedit d'un censal mort sobre l'illa de Menorca (AHPB, Guillem JORDÀ, *Tricesimum secundum manuale*, 1491, setembre, 2 – 1492, abril, 5, s. f.).

¹⁹⁹⁰ Els frares llogaren la casa al prevere beneficiat de la seu de Barcelona Bernat Poc, que el mateix dia féu reconeixement que ho havia fet en nom i per a Pere Oristà i Joana (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.).

¹⁹⁹¹ *Com lo monastir, axí com a succehint a madona Francescha Santjoan, mara de fra Benet Santjoan, frare del dit monastir, tengués e possehís un censal de preu o propietat de CLX lliures e de pensió de XI lliures, lo qual se rebia sobre unes cases que són prop la Clavaguera de Jonqueres, e com no-s trobassen altres béns ni hereu que lo monastir se pogués pagar, sinó les dites cases, lo lloguer de les quals no bastave al cens e a les obres, e axí lo monastir no n'havia profit, ans hi havia fer tornes.* (ACA, MH, vol. 3833, f. 50r).

¹⁹⁹² ACA, MH, vol. 3779, f. 5r-6v; lligall 280, s. f.

¹⁹⁹³ El document no diu que fossin de la mateixa casa, però ho suposem per la proximitat temporal (ACA, MH, vol. 3779, f. 7r).

estava obligada per un censal mort de pensió no especificada.¹⁹⁹⁴ A l'any i mig se li féu un requeriment perquè pagués dues pensions de 3 lliures 1 sou 2 diners del censal mort que gravava la casa on vivia.¹⁹⁹⁵ Gràcies a aquesta darrera informació, que proporciona el valor de la pensió, podem estar segurs que es tracta de la casa del carrer Montcada. No hem trobat més informació en els protocols notariais. Segons el *Capbreu Vell*, es lluï un censal mort de 55 sous anuals –una reducció pactada?–, del qual diu que havia pagat el vanover Berenguer Bach –la qual cosa permet identificar-lo amb el que gravava la casa del carrer Montcada. Part del seu capital fou reinvertit en una altra renda de 40 sous de pensió i 40 lliures de propietat que gravava una sabateria l'any 1496. A inici del segle XVI els censataris eren el sabater Joan Olivella i la seva muller Isabel.¹⁹⁹⁶

El tercer censal mort, que apareix en l'inventari de la difunta Francina Santjoan, obligava una casa situada al carrer de na Canuda. La seva pensió era de 5 lliures i la pagava el llaner barceloní Joan Espona cada primer de juny.¹⁹⁹⁷ No en tenim cap notícia ni hi ha cap renda del *Capbreu Vell* que s'hi refereixi. El fet que d'aquest censal mort, que consta en l'inventari i a la crònica (Talet, p. 203), no en tinguem més referències i, en canvi, sí que en tinguem, i moltes, del que gravava un habitatge proper al monestir de Jonqueres, que no apareix en l'inventari, permet llançar la hipòtesi que tal vegada hi hagué alguna permuta que no hem documentat, és a dir, que s'intercanviessin els dos censals morts, de manera que els jerònims donessin el del carrer Canuda i adquirissin el proper al monestir de Jonqueres.

El 1479 el novici Miquel Estela donà als jerònims 15 lliures de renda i 375 de propietat (4%). El censatari era el tresor de Rodes de l'orde de l'Hospital. Fou lluït íntegrament l'any 1488¹⁹⁹⁸ i el seu preu reinvertit en censals morts sobre els Queralt i el General de Catalunya,¹⁹⁹⁹ la qual cosa va suposar un augment de la renda, que superà les 19 lliures (llista 27).

Dels instruments de crèdit que formaven per part de l'heretat de Pere Sassala (1480), n'hi hagué un que acabà en el patrimoni monàstic. Es tracta d'un censal mort que satisfieien el jurista Ponç d'Ornós i la seva muller Aldonça. La pensió era de 3 lliures i la propietat de 33. El censatari va demanar que l'interès fos del 5%, a la qual cosa els frares hi accediren. Així, el 6 d'octubre de 1487 li van comprar un de 2 lliures per un preu de 40. En aquesta darrera quantitat hi anava inclosa les 33 lliures del preu del censal anterior, que es lluï, i 7 lliures de ròssecs. La garantia era un altre censal mort de 2 lliures anuals (40 de propietat) que Ponç d'Ornós rebia sobre la quadra d'Illes, prop de Martorell.²⁰⁰⁰ No era casual aquella elecció perquè els religiosos ja feia dos anys que rebien rendes d'aquell censatari: el 2 de desembre de 1484 van adquirir-ne 55 sous anuals per permuta amb els administradors de l'Hospital de Sant Sever d'una quantitat igual sobre la ciutat

¹⁹⁹⁴ AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune LII*, 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f.

¹⁹⁹⁵ AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 16v (10.02.1475).

¹⁹⁹⁶ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 67r.

¹⁹⁹⁷ ACA, *MH*, vol. 2489, s. f.

¹⁹⁹⁸ El capítol conventual del 28 de juny de 1488 va autoritzar el frare procurador general a fermar la lluïció d'aquest censal mort (M91).

¹⁹⁹⁹ En compraren dos a Dalmau de Queralt, de 6 lliures i de 6 lliures i mitja de pensió el 9 d'octubre de 1488 (ACA, *MH*, vol. 3779, f. 17v-19r) i un al General de Catalunya de 6 lliures 17 sous 6 diners el 4 de setembre de 1489 (AHPB, Lluís JORBA, *Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f.). A aquest darrer s'hi afegiren 5 lliures donades per Felip Santceloni (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 83v).

²⁰⁰⁰ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 15v-16r.

de Barcelona.²⁰⁰¹ Finalment, amb 15 de les 18 lliures llegades per Isabel Canals (1495), els frares compraren 15 sous més a Ponç d'Ornós i a la seva muller que satisfèia el mateix censatari,²⁰⁰² que així proporcionà una renda de 110 sous (5 lliures i mitja) l'any 1500.

De l'heretat d'Isabel de Vic, que els jerònims tan sols poden gaudir en usdefruit en vida del frare Francesc Vic, hi havia un censal mort que gravava una casa situada al carrer dels Tapiners. Tenia una pensió de 165 sous i una propietat de 165 lliures. Ho sabem perquè els propietaris l'any 1483, el frere Jaume Bofill i la seva muller Serena, la van vendre al batifuller Jaume Enric. Van lluir parcialment el censal mort. Amb el pagament de 55 lliures, procedents de la venda d'una altra casa, tan sols haurien de pagar 110 sous anuals. Els compradors es feren càrrec dels 55 sous anuals que havien estat lluits, tot venent un censal mort per 55 lliures als frares.²⁰⁰³ Com que aquesta transacció implicava la venda de part d'un censal mort propietat dels religiosos, Jaume Enric va pagar-los 4 lliures 2 sous en concepte de lluíisme el 24 de febrer de 1484. Per la ferma de domini, per la qual hagués hagut de pagar unes altres 4 lliures 2 sous, l'eximiren sempre i quan pagués les pensions amb puntualitat.²⁰⁰⁴ Després de la mort de Francesc Vic, els béns d'Isabel havien de ser per al seu hereu universal, que era la capella de Sant Sever. Així, quant a aquesta propietat, els frares donaren els diners cobrats del lluíisme a Berenguer Montmany, successor dels administradors de l'esmentada capella. Així ho reconegué el propi Berenguer Montmany i Jaume Enric el 6 de juny de 1495.²⁰⁰⁵ El següent 7 de juliol els administradors d'aquella capella reberen també dels jerònims més de 8 lliures de lluíisme per altres vendes no especificades.²⁰⁰⁶

L'heretat d'Elisabet Borrassà (1492) implicà l'arribada d'un censal mort de 36 sous de pensió i 36 lliures de propietat que satisfèia el pareire Vicenç Valls.²⁰⁰⁷ Com hem comentat a l'apartat dedicat als benefactors, els frares jerònims tan sols se'n podien quedar una tercera part, ja que la resta era per al monestir de Santa Maria de Jesús. Finalment, el 8 de juny de 1496 els frares en compraren un altre amb la mateixa pensió i que tenia com censatari el boter barceloní Joan Batlle. Obligava la casa que posseïa a la Ribera, davant la Torre Nova.²⁰⁰⁸

El censal mort més important a final de segle és el van comprar arran de la sentència de Gra, que va posar en mans dels jerònims 1.000 lliures. Una part d'aquests diners es destinaren a un censal mort de 25 lliures anuals que havia de pagar el propietari útil del lloc, Perot Bosch, tal com hem comentat en l'apartat dedicat a aquesta petita localitat.

Béns immobles

A banda del propi cenobi i la casa del procurador a Barcelona, els frares posseïren altres béns immobles, ja sigui com a propietaris útils o alodials. No foren molts, com veurem.

---

²⁰⁰¹ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 123r.

²⁰⁰² ACA, *MH*, vol. 3779, f. 29r (25.05.1495).

²⁰⁰³ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 1r-2v (20.08.1483).

²⁰⁰⁴ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 4r-4v.

²⁰⁰⁵ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 29v-30r.

²⁰⁰⁶ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 30r.

²⁰⁰⁷ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 47v.

²⁰⁰⁸ Es comprà amb 15 lliures procedents d'una lluíció d'un censal mort de Francina Santjoan, 18 de Blanquina Santjoan i 3 d'Isabel Canals (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 72r).

El primer en ordre cronològic és de tipus alodial i li donava dret a un cens de 45 sous de renda sobre una casa i hort que estaven prop de la Porta Ferrissa. Procedien del llegat de Bernat de Montpalau. Els frares, però, tan sols els corresponien 14, ja que la resta estava destinada a obres pies (Talet, p. 147). Tot i que no apareix en el capbreu de rendes de l'any 1500 (taula 26), tenim una referència sobre una reclamació l'any 1475²⁰⁰⁹ i estava vigent en els segles XVII i XVIII.²⁰¹⁰ Potser estava en litigi a final del segle XV o el responsable del capbreu se'l va oblidar. Es tracta, no obstant això, d'una quantitat petita.

En tot el segle XV els frares tan sols consta que establissin una peça de terra a Badalona. Fou el 29 de juliol de 1445, a Antònia, vídua del badaloní Antoni Tarragó, a canvi d'un cens de 2 sous anuals. La peça de terra, plantada de vinya, estava situada al lloc anomenat Vallmajor. No fou una iniciativa dels frares, que no feren cap més establiment de terra en els seus dominis badalonins, sinó que la vídua ho va demanar després dels dubtes que li generava que fos Joan Safont, propietari de la casa de la Murtra, el que l'establís a Bernat Tarragó l'any 1424, quan ja s'havia venut la Murtra als frares. Per tant, més que un establiment, fou confirmació d'un establiment per part del nou propietari.²⁰¹¹ La renda es mantingué fins a final de segle. Aleshores la pagava el pescador Bartomeu Arenys, àlies Barriga (taula 26).

A principi de la dècada de 1460 Sant Jeroni de la Murtra va rebre la propietat d'una carnisseria situada en el carrer Sant Pere de Barcelona. La donatària fou la benefactora Miqueleta Ferrigal. Els frares tenien aquesta botiga llogada. El 5 de maig de 1464 el carnisser Joan Cortit reconegué un deute pel lloguer de la carnisseria de 14 lliures, per la qual cosa els cedí el deute de la mateixa quantitat que li havia de saldar el carnisser Jaume Ferrer, habitant a Badalona.²⁰¹² La següent notícia és de 1474. Aleshores apareixen nous propietaris. El 22 de març el metge Pere Artigó, el mercader Pere Joan Gras i Sant Jeroni de la Murtra llogaren la carnisseria a Joan Cortit i al seu gendre Joan Tarroja per un preu de 10 lliures anuals a pagar en dos terminis, el primer de març i el primer de novembre. Els cens emfitèutic aniria a càrrec dels propietaris.²⁰¹³ En data posterior indeterminada, no es van pagar les 5 lliures del primer termini i el donat Antoni Olzinelles, en nom de la comunitat, i Pere Artigó feren un requeriment als dos carnisseres per reclamar-les.²⁰¹⁴

El 14 de desembre de 1481 la comunitat va vendre la carnisseria arran dels plets que hi sorgien i que els censos no compensaven el lloguer, que era de 6 lliures 12 sous anuals.²⁰¹⁵ El problema principal va ser la competència d'una altra carnisseria que Bernat Turell havia posat molt a prop, a les grades de Sant Pere de les Puelles, i que n'havia fet disminuir els ingressos. Els propietaris, Pere Joan Gras, els hereus del metge Pere Artigó i els frares jerònims de la Murtra acudiren a principi de 1481 a la Batllia General de Catalunya per reclamar que es derogués la concessió a Bernat Turell pel perjudici que els causava, sobretot perquè el cens que pagava Bernat Turell era de 2 morabatins anuals, mentre que el seu era de 8, per la qual cosa intentaren involucrar també el procurador fiscal. Argumentaren que no era tan sols lesiu per als seus interessos

²⁰⁰⁹ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

²⁰¹⁰ Talet, p. 147; ACA, *MH*, lligall 277, s. f.

²⁰¹¹ AHPB, Antoni VINYES, *XXXII liber comunis*, 1445, maig, 20 – 1445, novembre, 6, s. f. El prior va fermar època dels 20 sous d'entrada.

²⁰¹² AHPB, Antoni VINYES, *XLVI manuale comune*, 1462, novembre, 24 – 1464, juny, 5, s. f.

²⁰¹³ AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune LII*, 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f.

²⁰¹⁴ AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune LII*, 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, bossa.

²⁰¹⁵ Talet, p. 232. Per això aquell mateix dia es pagaren els censos pendents a en Sapila, que en tenia la senyoria directa (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 188r).

econòmics, sinó també per al fisc reial. La part contrària es defensà amb l'argument que la causa que el seu cens fos més petit i que els emoluments de la carnisseria del carrer Sant Pere haguessin disminuït era la malícia del temps –*maliciam temporis*. Des de mitjan abril la part demandant reiterà la petició que la part contrària comparegués per respondre als articles de l'acusació i el 20 de març de 1482 es demanà que s'assignés dia per una sentència que desconeixem. Tanmateix, el 4 de maig d'aquell any els frares i els altres dos propietaris renunciaren a les carnisseries del carrer Sant Pere davant el batlle general de Catalunya que, així, tingué llibertat per tornar-les a establir.²⁰¹⁶

Una sentència reial de 1464 va donar la propietat d'unes cases amb hort del carrer de n'Estruc çà Carrera a Sant Jeroni de la Murtra. Com a conseqüència, el 19 de juliol de 1465 en fou confirmat l'establiment per Agnès, muller de Guillem Oliver, a canvi d'un cens de 2 morabatins i 9 sous d'entrada.²⁰¹⁷ Malauradament, no en sabem ni la raó per la qual els frares en foren titulars ni fets posteriors a aquest establiment.

En morir Francina Santjoan en el mes de desembre de 1468, la propietat de la seva casa de la plaça del Born de Barcelona va passar a Sant Jeroni de la Murtra. A diferència de la resta d'habitatges de l'heretat d'aquesta benefactora –cases dels carrers Montcada, Canuda i la situada prop del monestir de Jonqueres-, en què els frares posseïen un censal mort garantit per cadascuna d'aquestes cases, en aquesta ocasió els frares eren els propietaris útils. Ho foren poc més d'una dècada.

Des d'un principi la comunitat optà pel lloguer per treure'n rendiment econòmic. El 1469 el llogater era Joan Cerdà, que devia 6 lliures que el frare procurador, Benet Santjoan, cedí al formenter Antoni Olzinelles com a retorn d'un préstec.²⁰¹⁸ El 12 de març de 1474 es llogà per tres anys, a comptar a partir del dia 15 d'aquell mes, al ciutadà barceloní Antoni Vilardaga per 10 lliures anuals. S'havia de fer un pagament inicial de 10 lliures i posteriorment 5 abans de cada semestre. De la casa es diu que era a prop de l'església de Santa Maria del Mar i que comptava amb botiga. Els frares es farien càrrec del cens emfitèutic, que era de 5 lliures 17 sous anuals.²⁰¹⁹

Abans de 1476 els jerònims decidiren dividir la casa en dues mitjançant la construcció d'una separació sota d'un arc. El ciutadà Pere Romeu no hi estava d'acord i la qüestió fou dirimida pel mostassaf barceloní, almenys en primera instància. Els frares al·legaren que les dues cases, malgrat que havien estat unides en el passat, originalment estaven separades, ja que l'establiment d'una d'elles era des del portal fins a l'esmentat arc, tal com especificava un document que posaven a disposició del mostassaf. En un requeriment del dia 3 d'octubre de 1476 perquè prengués una decisió sobre aquest afer, Antoni Olzinelles, en nom de la comunitat, afirmà que les dues cases tenien senyories diferents: *que són la una en la plaça del Born, qui-s té sots senyoria mijana d'en Puiades, ciutadà de Barchinona, e l'altra en un carrer qui-s diu d'en Pere Romeu, qui-s té sots senyoria mijana de l'honorable en Pere Romeu, ciutadà* (doc. 65). No sabem com acabà l'afer, però tot indica que se sentencià a favor dels jerònims, ja que en els documents posteriors, incloses les dues vendes definitives, apareixen dues cases en lloc d'una.

---

²⁰¹⁶ ACA, *Patrimoni, Batllia General de Catalunya*, Processos, 1481, n. 1, F.

²⁰¹⁷ AHPB, Antoni VINYES, *XLVII manuale [comune]*, 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.; *LXII liber comunis*, 1464, setembre, 20 – 1467, desembre, 31, s. f.

²⁰¹⁸ AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manuale comune*, 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 83r (06.09.1469).

²⁰¹⁹ AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune LII*, 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f.

El 21 d'agost de 1478 es llogaren les cases –el document parla de la venda de l'usdefruit: *usufructum et habitacionem illarum domorum quas dictum conventum habet et possidet in civitate Barchinone, in platea vocata de Buffurno*– al canviador barceloní Moisès Cerdà per tres anys a raó de 13 lliures anuals a partir de l'endemà. Els pagaments serien semestrals i per avançat. Però el capítol conventual del 16 de gener va decidir vendre o alienar les dues cases contigües perpètuament o per un temps determinat, assumpte que encarregaren al seu procurador general, Joan Feliu.²⁰²⁰

L'actuació a partir d'aleshores fou una mica erràtica. El 26 de gener de 1480 Joan Feliu vengué les dues cases, en instruments separats, al cirurgià barceloní Joan Altadell.²⁰²¹ Els instruments es cancel·laren el 4 de febrer següent perquè el frare procurador s'havia oblidat que hi havia un lloguer en vigor. En una setmana arribà a un acord amb el llogater que, en data 11 de febrer,²⁰²² molt abans del termini previst del contracte, el donà per anul·lat, de manera que les cases quedaven a disposició dels jerònims per fer-hi el que consideressin oportú. El següent pas, executat el 2 de març, fou llogar-les al llibreter Pere Ripoll per a un període de 5 anys a canvi de 65 lliures a comptar aquell mateix dia. A diferència dels lloguers anteriors, es preveia un pagament únic abans de Pasqua. El mateix dia el nou llogater, Pere Ripoll, confessà que el lloguer l'havia fet per al cirurgià Joan Altadell, a qui traspassà tots els drets i obligacions inherents al contracte que acabava de signar.²⁰²³ L'endemà es féu la venda definitiva de les dues cases a Joan Altadell per 75 lliures barceloneses unes i 30, les altres.

Per què els frares llogaren la casa al comprador o persona interposada per ell? Creiem que era una forma d'estalviar-se el lluïisme. El preu pagat, entre venda i lloguer, per Joan Altadell fou de 170 lliures per les dues cases. Lògicament, com que el lluïisme afectava tan sols el preu de la venda, era beneficiós passar part d'aquest com a lloguer. Així també pren sentit que el pagament del lloguer fos únic en lloc de fraccionar-se en terminis semestrals. L'època de les 65 lliures del lloguer es féu el 14 de juliol de 1480.

Gràcies als dos contractes de venda podem conèixer-ne els motius i més informació sobre les dues cases.²⁰²⁴ La causa és la ja comentada mà morta, és a dir, la propietat útil d'un immoble en mans d'una institució religiosa que no en té l'alou. Ambdues cases havien estat en mans laiques –la família Santjoan– i tenien diverses senyories, mitjanes i aloeres, que veieren afectats els seus drets econòmics, com el lluïisme, si la propietat útil restava en mans d'una comunitat eclesiàstica com el monestir de Sant Jeroni de la Murtra. Per això, en repetides ocasions, amb gran insistència i verbalment van denunciar al prior i al convent amb la intenció que les venguessin a una persona laica. A causa de la vida indefinida de les institucions eclesiàstiques, els immobles no serien objecte de transacció en el futur i, per tant, no generarien lluïsmes al propietari aloer. Segons les

²⁰²⁰ *Ad vendendum et aliter alienandum ad imperpetuum vel ad certum tempus illa duo hospicia contigua sive illas domos que sive quas dictum monasterium habet et possidet certis iustis titulis atque causis in civitate Barchinone, in platea vocata de Buffurno* (M64, taula 13a).

²⁰²¹ Es tracta d'una altra mostra de la separació efectiva de les dues propietats. A la primera s'hi refereix com *domibus sive hospicio que sunt in platea Bufurnii civitatis Barchinone*, mentre que *quibusdam aliis domibus que sunt retro alias proxime dictas alias domos* és la referència de la segona (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.).

²⁰²² AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.

²⁰²³ AHPB, Antoni VINYES, *LVIII liber comunis*, 1478, setembre, 12 – 1481, setembre, 14, s. f.

²⁰²⁴ La versió més completa es troba al protocol ressenyat (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23), però a la seva bossa.

lleis i les constitucions catalanes, l'aloer podia obligar a vendre el bé en mà morta al titular en el termini d'un any o bé a pagar-li tres lluísmes.²⁰²⁵

La primera casa tenia botiga i dos portals que donaven al carrer, la plaça barcelonina del Born, que li quedava al nord. La cadena emfitèutica començava pel ciutadà Guillem Pujades, continuava pel cavaller Peregrí Corbera, senyor del castell de Far, aleshores difunt, i finalitzava amb l'aloer, que eren les prepositures dels mesos de febrer i agost de la catedral de Barcelona. La segona casa quedava al sud de la primera. Tenia tan sols una sortida al carrer conegut com de Pere Romeu, que li quedava a l'oest. La cadena de senyoria emfitèutica era la mateixa amb l'excepció del primer nivell, que enlloc d'estar en mans de Guillem Pujades ho estava dels hereus de Guillem Romeu. Tampoc no podem descartar que al darrere hi hagués altres causes. El cronista ens parla d'un plet en què Pere Romeu reclamà uns censos, arran del qual els frares li hagueren de pagar més de 40 lliures (Talet, p. 214).

Encara sorgí un problema perquè els propietaris aloers, les prepositures de febrer i agost, feren ús de la fadiga en la persona del botiguer Benet Ram després que s'hagués fet ja la venda a Joan Altadell. Com que la fadiga és el dret del propietari aloer a quedar-se el bé si igualava la millor oferta del venedor, entenem que Benet Ram estigué interessat en quedar-se la propietat pel preu al qual els jerònims l'havien venuda –recordem que el preu oficial, 105 lliures, era inferior al real, ja que el comprador també pagà 5 anys de lloguer- i aprofità el dret de què disposava l'aloer perquè la seva proposta passés al davant. I en un primer moment ho aconseguí, ja que el veguer de Barcelona va donar tres dies als jerònims perquè fermessin el contracte de venda per a Benet Ram. Ho sabem perquè consta que els frares van acudir al lloctinent perquè revoqués aquesta ordre. Argumentaren que la venda a Benet Ram s'havia fet inadvertidament i sense subhasta en encant públic. En definitiva, sense els procediments que s'haurien d'haver observat, la qual cosa era perjudicial per a l'interès econòmic del monestir, sobretot si es tenia en compte que després de la venda hi havia qui estava interessat a oferir un major preu. Concloïen els frares amb la petició que ordenés la subhasta pública de les cases i que no evoqués la causa a la Reial Audiència, sinó que la posés en mans d'algun doctor (doc. 82). Sembla que el lloctinent atengué aquesta súplica, ja que les dues parts enfrontades, els jerònims i Joan Altadell, d'una banda, i Benet Ram, de l'altra, nomenaren un àrbitre perquè dirimís la qüestió el 12 de desembre de 1480 (llista 13g). No sabem què dictaminà.

Poc després de la mort de Francina Santjoan i, per tant, que comencés la gestió de les cases de la plaça del Born, els frares van fer una gran inversió econòmica, la més gran del segle quant a la compra d'un bé econòmic per iniciativa pròpia, és a dir, sense que procedís directament o indirecta d'un benefactor. A més, es féu durant la guerra, en un context de penúries econòmiques.²⁰²⁶ El 9 de novembre de 1469 compraren al donzell barceloní Pere Galceran Pallarès, propietari de la Torre Pallaresa, edificació senyorial propera a Sant Jeroni de la Murtra, el domini, censos i drets alodials dels masos i borges Canyet, Nadal, Berga, Arenys, Tàpies, Oliver, Closa i Rovira i de dues peces de terra, tots situats en els límits parroquials de Santa Maria de Badalona, per un preu de 300 lliures. Es pactà un pagament immediat de 200 lliures i les 100

---

²⁰²⁵ Víctor FERRO I POMÀ, *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, p. 92.

²⁰²⁶ Tot i que el cronista ho justifica per un increment dels diners rebuts per la comunitat en el trienni de Jaume Tàpies (1469-1472), del qual fa una balanç econòmic molt positiu (Talet, p. 205-206), la compra es decidí justament al principi del seu mandat.

restants en un any.²⁰²⁷ Els frares recuperaren, així, un bé que havia estat en mans del propietari de la casa de la Murtra fins a principi de segle, quan Joan Safont el va vendre a Miquel de Bosc (1406), que el traspassà als senyors de la Torre Pallaresa.²⁰²⁸ Els censos i els drets comprats tenien un valor aproximat de 15 lliures, a banda d'algunes prestacions en espècie.²⁰²⁹

De les dificultats per afrontar el pagament en dóna bona mostra la decisió del capítol conventual del mateix dia de la compra, en què els frares encarregaren al seu procurador, Benet Santjoan, que vengués censals morts, dos canelobres i una gran creu de plata per pagar el primer termini (M21).²⁰³⁰ Però no consta que fos necessari. La presa de possessió, l'evicció del venedor i l'època del preu, que es féu en comptants –*numerando et in pecunia auri iusti et rectiponderis*– féu el 5 i el 7 de desembre següents.²⁰³¹ Tanmateix, aparegué un problema que va estar a punt de fer enrere l'operació. Sobre aquest domini alodial hi havia una assignació al benefici de Sant Àngel i Sant Rafael de la seu de Barcelona. Pere Galceran Pallarès afirmà que era de 6 lliures 17 sous anuals, però no pogué lliurar o mostrar cap document que ho acredités. Els jerònims havien sentit a dir que era de 10 lliures. Després de posar el tema en mans de quatre notaris, es dictaminà que es donaria un temps de dos anys al venedor perquè ho demostrés. Si no ho aconseguia, hauria de pagar 60 lliures o donar un censal mort de 3 lliures 3 sous de pensió anual per compensar la diferència.²⁰³² L'11 de gener de 1471 es donà per completat el pagament de les 300 lliures.²⁰³³

Un esforç econòmic d'aquesta magnitud enmig de les penúries de la guerra havia d'estar prou justificat per dur-se a terme. Al nostre entendre, allò que més valoraren els frares era disposar d'una renda molt propera al monestir. Devien tenir ben present el que els estava passant amb les que no podien rebre d'Aguiló ni d'Igualada. És en aquest context –i també de l'oportunitat que es posés a la venda– que hem d'interpretar aquesta transacció: disposar d'una renda a poca distància del monestir.

La següent adquisició fou també del veïnatge del cenobi: el 17 de març de 1472 els frares van comprar el mas Arenys o Montoliver a Francesca, muller de Joan Lart, pagès de Tiana, per 32 lliures barceloneses. Era un dels vuit dels quals els jerònims havien adquirit la propietat alodial i donava dret a un cens de 48 sous. Aquest mas, situat al cap de la vall de Poià, havia estat establert pels Pallarès als ascendents de Francesca, els Montoliver, l'any 1427. Com que la venda incloïa

²⁰²⁷ AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manuale comune*, 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 89v-90v; *LXIII liber sive capibrevium comune*, 1469, novembre, 9 – 1471, octubre, 15, s. f.

²⁰²⁸ Sobre els masos, la majoria desapareguts, vegeu Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 154-156.

²⁰²⁹ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 129r.

²⁰³⁰ El mateix dia el capítol també es comprometé, mitjançant escriptura pública, a pagar a Pere Galceran Pallarès 100 lliures en el termini d'un any (M22). L'endemà es féu un primer pagament en metàl·lic de 25 lliures (AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manuale comune*, 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 91v-92r).

²⁰³¹ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f. S'hi destinaren 10 lliures donades per Damiana Aguilar per a un aniversari: *En lo any 1470 Damiana Aguilar féu llegat al present nostre monestir de 10 lliures en preu per a que focen esmersades a for de sensal per obs de un anniversari celebrador cada any per la sua ànima, lo qual se troba fou reduït a tres missas baixas. Las ditas 10 lliures foren rebudes com apar en lo llibre de rebudas del sobradit any y foren esmersades junt ab altres diners, en la compra dels sensos dels masos directas al nostre monestir* (ACA, *MH*, vol. 2497, f. 15v).

²⁰³² AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.; *XLVIII manuale comune*, 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, bossa (07.12.1469).

²⁰³³ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.

específicament els recipients de vi que hi havia al mas, creiem que les seves terres devien estar dedicades a aquest conreu.

El motiu de la venda era que Francesca volia alliberar el seu fill Antoni, també pagès de Tiana.²⁰³⁴ Arran de la guerra, que no acabà fins al final d'aquell any, estava empresonat al Castell Nou de Barcelona per manament del ciutadà Bernat Llobet. El seu carceller era el ferrer Berenguer Tolosa. Tres dies abans de l'instrument de venda, un procurador dels jerònims, Antoni Olzinelles, donà una fiança de 4 lliures i 4 sous a Berenguer Tolosa, que es comprometé que tornaria quan en fos requerit. Tot i que el document no ho diu, el motiu d'aquesta fiança era l'excarceració provisional d'Antoni Lart perquè pogués fermar l'instrument de venda del mas de la seva mare als frares.²⁰³⁵ A més, Berenguer Tolosa es va comprometre davant Bernat Llobet a restituir Antoni Lart a la presó si així li ho requeria,²⁰³⁶ circumstància que només es donaria si no cobrava el preu del rescat. Tot va anar segons el previst: el dia 24 de març Antoni Lart fermà l'instrument de venda a Barcelona i els frares pagaren directament les 32 lliures a Berenguer Tolosa. Quatre dies més tard el prior, Pere Febrer, prengué possessió del mas.²⁰³⁷ Amb aquesta adquisició els frares pogueren ampliar el terme del monestir (Talet, p. 208). A causa d'una peça de terra que depenia d'aquest mas, anomenada de les Tires, el bisbe de Barcelona reclamà i rebé, en data 27 de març de 1482, 2 lliures i mitja dels jerònims, malgrat que es devien del temps anterior a la venda de Francina Lart.²⁰³⁸ El mas fou destruït posteriorment a la venda, tot i que no sabem exactament quan.²⁰³⁹

Un dels béns que els frares reberen del novici Francesc Vic fou una casa al carrer d'en Gimnàs que havia estat del seu pare. En tenim notícia perquè el 20 de setembre de 1473 dos corredors públics, Galceran Sacomella i Salvador Grau, la taxaren per 60 lliures. Amenaçava runa per la seva antiguitat (taula 25b). No en tenim més notícies, però és de suposar que el motiu de la valoració era vendre-la, ja fos perquè no en podien treure rendiment econòmic o perquè havia caigut en mà morta i en foren requerits pels aloers. Almenys aquestes són les causes que trobem en els casos documentats.

Els frares reberen una casa de l'heretat de Rafael Osona, donat del monestir, de la qual en treien 40 sous anuals (Talet, p. 219). Però no degué durar molt aquesta renda perquè, com hem comentat al capítol anterior, la casa fou adjudicada a Pere Açolf només dos anys després de la mort de Rafael Osona (1474-1476).

Gràcies a l'heretat dels germans Coloma, Pere i Bartomeu, els frares estigueren en possessió d'alguna casa a la ciutat de Barcelona. En tenim notícia tan sols per una resolució judicial que va obligar els jerònims a pagar una sèrie de quantitats a final de 1478 i principi de 1479: poc més de 7 lliures al causídic Joan Sec (11.12.1478), 6 lliures 14 sous al doctor en lleis Jaume Ferrer (23.12.1478) i 27 lliures al sabater Gabriel Serra (21.01.1479). La causa era el

---

²⁰³⁴ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 25v-26r.

²⁰³⁵ L'instrument fou cancel·lat el 18 de juny següent (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 25r).

²⁰³⁶ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 25r.

²⁰³⁷ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 28r-29r.

²⁰³⁸ AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 58r.

²⁰³⁹ Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*. Badalona: Museu de Badalona, p. 154.

pagament d'obres i les costes judicials per una casa que els frares tenien prop del monestir de predicadors.²⁰⁴⁰ El 29 d'octubre de 1486 pagaren 5 lliures de llúisme per unes cases al monestir de Sant Pere de les Puelles.²⁰⁴¹

De les dades recollides, es desprèn que els jerònims de la Murtra no acumularen béns immobles al llarg de la centúria. Ben al contrari, la seva conservació dins el patrimoni de la comunitat implicava tot un seguit de problemes, com la mà morta, els censos, els lloguers insuficients, els plets judicials, etc. Això féu que a la majoria de casos, els frares optessin per vendre'ls i invertir el preu en altres actius, com els instruments de crèdit.

Altres ingressos

A banda de les rendes proporcionades pels censals morts i les propietats immobles, els frares també es dedicaren a generar activitat econòmica que els generés ingressos alternatius. És el que el cronista anomena genèricament com a *grangeries* i que podríem traduir com a negocis, associats a l'activitat agrícola i ramadera. En aquest sentit, els frares s'especialitzaren en alguns productes per vendre'n els excedents. La majoria de dades sobre aquesta faceta de l'economia de Sant Jeroni de la Murtra procedeix de la crònica de Francesc Talet.²⁰⁴²

Durant el període d'explotació directa de Concabella per part dels jerònims (1436-1462) fou pràctica habitual la venda de forment i safrà, tal com hem vist a l'apartat d'activitats. A prop del cenobi, el producte que comercialitzaren fou el vi. La iniciativa començà a mitjan segle amb plantades de vinya. En consten els anys 1451, 1454, 1461, 1462 i 1463, base de la producció posterior, ja que no tenim cap més referència a l'augment de la superfície vitivinícola fins al trienni 1486-1489. Les referències de producció i guany són les següents: 43 lliures de vi grec (1469-1472), més de 150 lliures (1475-1578), més de 70 de vi blanc, vermell i cuit (1481-1483), una gran quantitat no especificada en el trienni 1483 i 1486 i 160 lliures en el període 1486-1489.

A partir de 1472 els frares optaren per vendre vi al detall en un taverna de Barcelona. Segons el cronista, era fonamental que hi tinguessin una persona interposada i que en cap cas els consumidors finals sabessin que procedia de religiosos, *per no donar ocasió de murmurar*. D'aquests anys és la relació amb l'hostaler Andreu Castelló, de Sant Andreu de Palomar, a qui els frares vengueren 16 salmes de vi negre per 11 lliures 12 sous. El 6 de maig de 1476 l'hostaler reconegué que encara devia 6 lliures als frares.²⁰⁴³ En algun moment s'aturà aquest tipus de comercialització, però es reprengué a final de la dècada de 1480 i es mantingué durant el que faltava de segle. Justament en el primer trienni d'Agustí Gualbes (1498-1501), l'encarregat de vendre-la era Joan Teixidor, a qui els frares donaven una comissió per cada lliura de vi venuda. A més, per maximitzar els beneficis, els frares decidiren que en lloc de donar vi de la pròpia collita als mossos que treballaven en el monestir –*que en beurían més que de aygua si fos bo, que sempre lo món és de una manera y sempre se troben flamenchs per lo món*– els en donarien unde comprat més barat.

²⁰⁴⁰ AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.

²⁰⁴¹ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 12r.

²⁰⁴² Si no s'indica el contrari, les dades procedeixen d'aquesta font.

²⁰⁴³ AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 14r-14v.

Tot i que també conrearen cereal arran de la pèrdua de Concabella, des de la meitat de la dècada de 1460, no consta que en comercialitzessin, sinó que devia ser per consum propi i, així, estalviar a l'hora de comprar-ne.

Quant a la ramaderia, una altra font d'ingressos fou la cria de cabres. Les primeres notícies són de la meitat de la dècada de 1460, amb la compra de cabres i el pagament de soldades a pastors en el trienni 1466-1468. En el trienni següent (1469-1472), els frares en compraren més i en tragueren un benefici de 91 lliures. Altres xifres de guanys per la capricultura són més de 100 ducats (1472-1475), 84 lliures (1478-1481) i 50 lliures (1486-1489). Es mantingué aquesta activitat com a mínim fins al mandat següent, el de 1489-1491. En algun moment posterior s'aturà i es recuperà a inici del segle XVI, entre 1504 i 1507. N'hem trobat rastre també a la documentació notarial: el 16 de gener de 1480 el badaloní Antoni Pujol reconegué un deute de més d'11 lliures per la compra de 38 cabres als frares de Sant Jeroni de la Murtra i es comprometé a tornar-les en tres pagaments.²⁰⁴⁴ En el trienni 1478-1481 els frares també es dedicaren al ramat vaquí, ja que consta la venda de vedells.

Una altra activitat lucrativa per als frares fou la sericultura. La primera notícia és de 1469-1472: contractaren una dona perquè la tragués del capell dels cucs de seda i en vengueren alguna quantitat. En el període següent, 1472-1475, en tragueren unes deu o dotze lliures. La darrera notícia, poc concreta, és la venda d'una quantitat indeterminada en el trienni 1475-1478. Hi ha també una única referència, de 1460-1463, a una altra branca de la ramaderia: l'apicultura. Concretament, els frares compraren 27 bucs d'abelles. En aquest mateix període els frares vengueren guix.²⁰⁴⁵

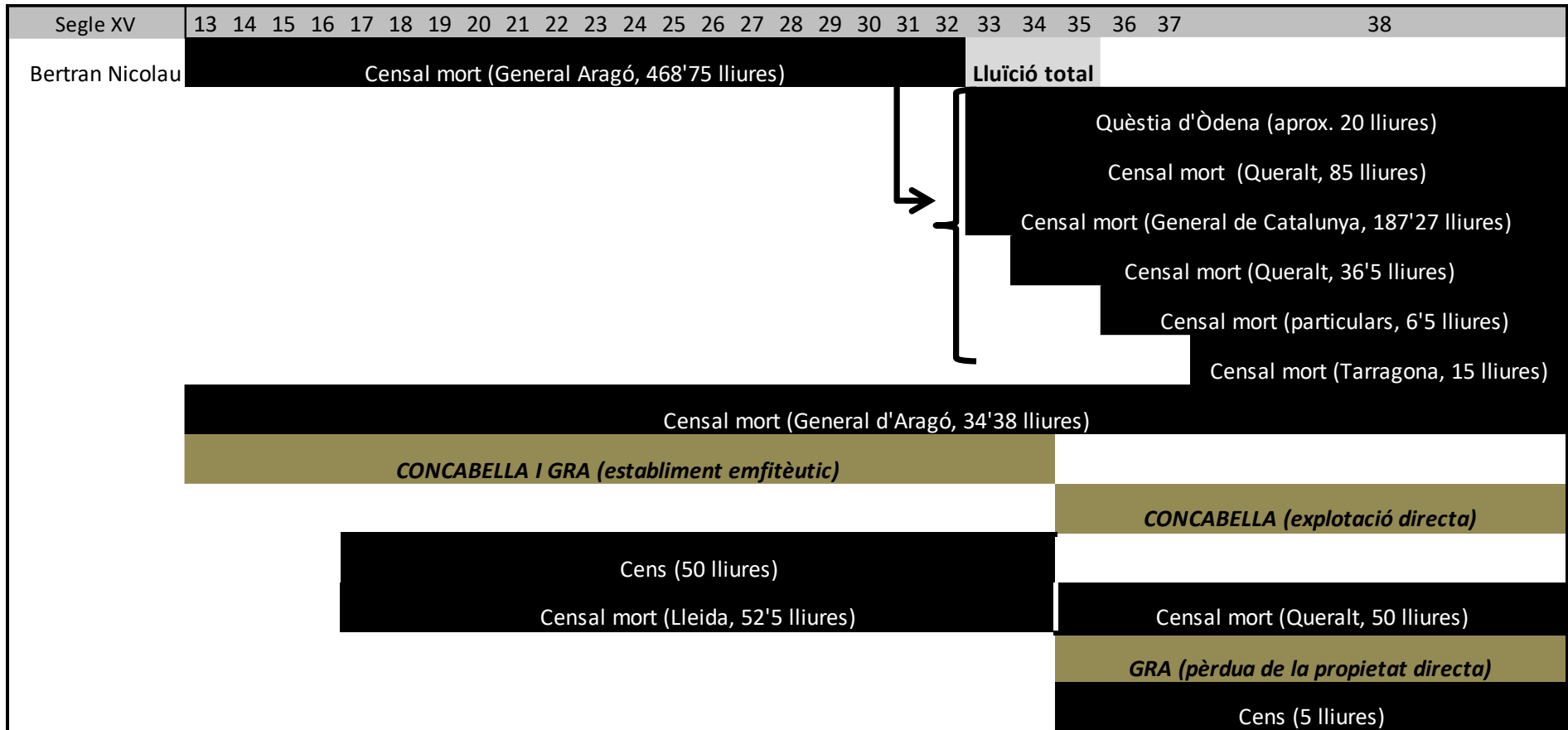
En resum, després de la pèrdua de fet dels feus segarrencs, els religiosos incrementaren la seva activitat agrícola i ramadera. Produïren excedents per comercialitzar sobretot en viticultura i capricultura. Tot i que devien oscil·lar a causa de la irregularitat de les collites i del preu d'aquests dos productes, de les dades d'ingressos triennals que proporciona el cronista podem calcular unes entrades anuals al voltant de les 50 lliures. Altres activitats complementàries, que no foren constants al llarg de la segona meitat de segle, proporcionaren quantitats menors.

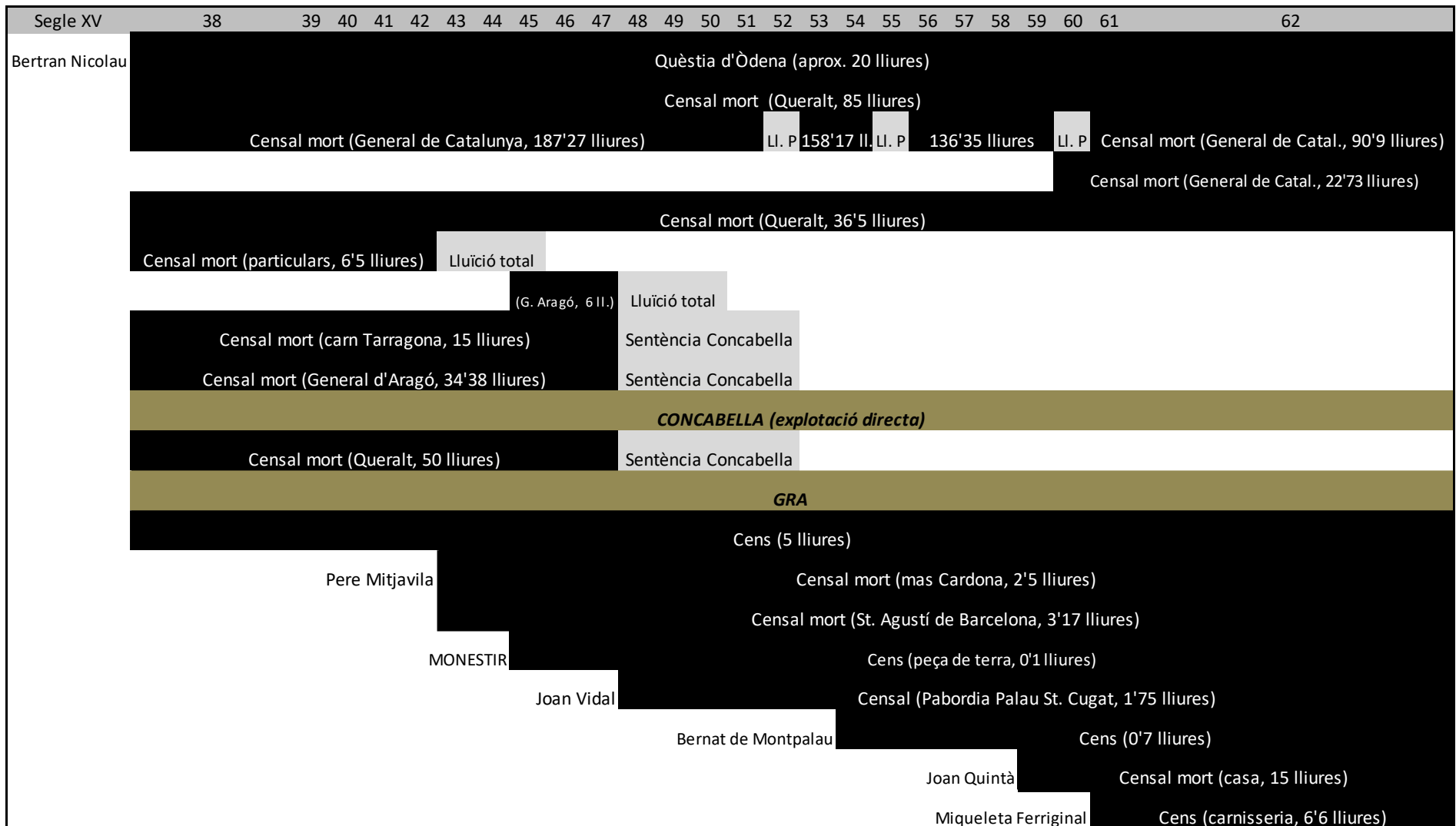
Evolució temporal

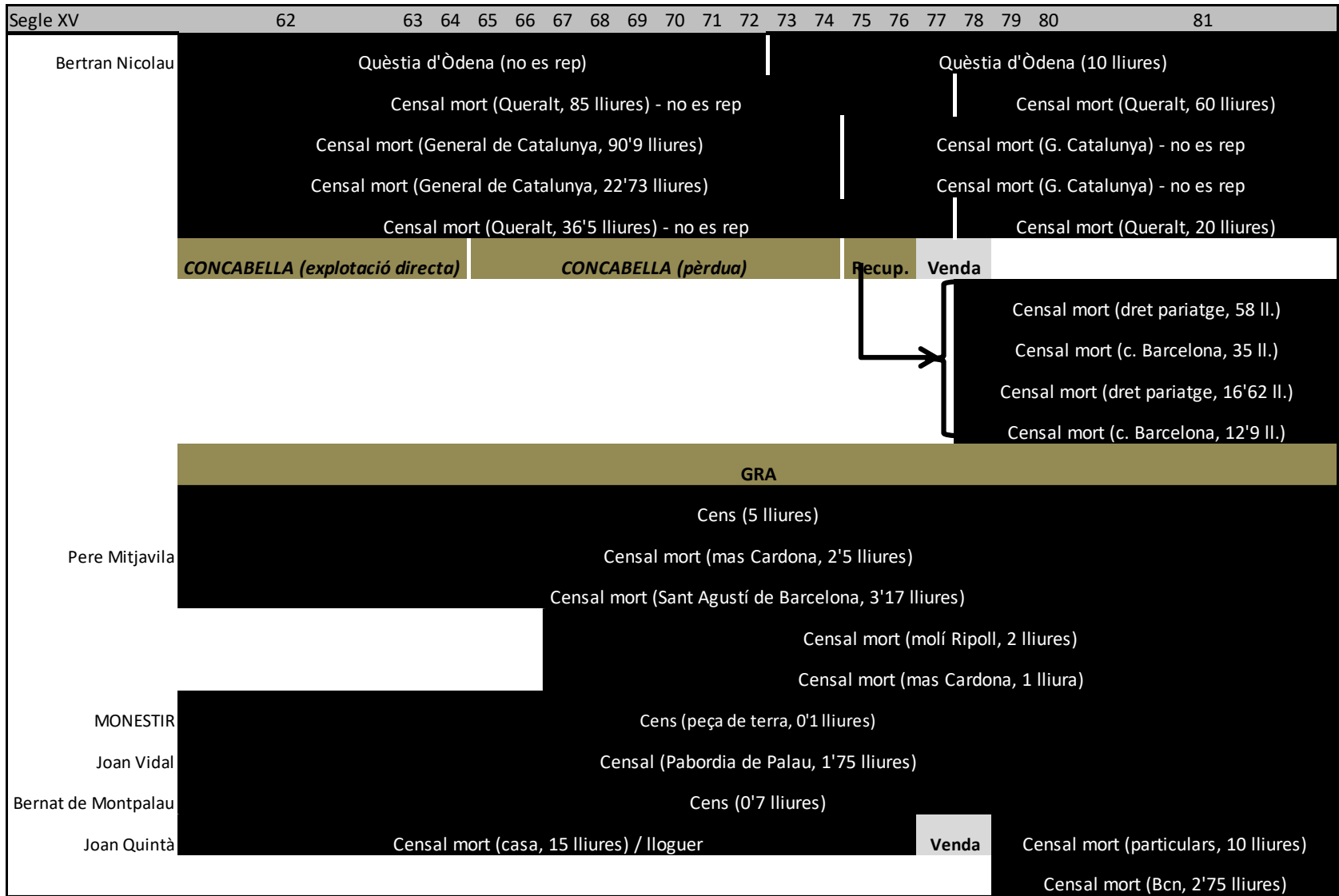
Gràcies a la completesa de la informació econòmica de Sant Jeroni de la Murtra, hem elaborat un cronograma de les seves rendes amb l'objectiu d'elaborar un gràfic de la seva evolució temporal que permeti la detecció de les diferents etapes en què es pot dividir la seva percepció en aquest monestir. Aquest gràfic, tanmateix, ha de prendre's com una tendència aproximada i no com els valors exactes de la renda per a cada any. Malgrat que d'aquest monestir n'hem pogut extreure una gran quantitat de dades referides a les seves rendes, n'hi ha que no són exactes i, com veurem, en falten. De fet, haurem de modificar-lo per fer-ne una segona versió ateses algunes incongruències que hem detectat en les dades.

²⁰⁴⁴ AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.

²⁰⁴⁵ Talet, p. 143, 174, 179, 194, 202, 208, 218, 222, 231, 238, 245, 250, 251, 268, 283.

Segle XV

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

Miqueleta Ferrigonal

Cens (carnisseria, 6'6 lliures)

Retorn a la Batllia General

Ramon Bertran

0'5 lliures per pitaça

Miquel Saiol

Censal mort (ciutat de Barcelona, 2 lliures)

Baltasar Seguriales

(1 lliura)

Francina Santjoan

Censal mort (General d'Aragó, 22 lliures)

Censal mort (General d'Aragó, 10 lliures)

Censal mort (ciutat de Barcelona, 2'5 lliures)

Censal mort (casa, 11 lliures)

Lloguer (8'25 lliures)

c.m (5 ll. P

Censal mort (General d'Aragó, 6'36 lliures)

Censal mort (casa, 2'75 lliures)

Lloguer casa (10 lliures)

Venda

MONESTIR

Censos dels masos propers al monestir (15'73 lliures)

Francesc Vic Bcn, 2'5 P

Censal mort (General d'Aragó, 2'5 lliures)

Isabel / Francesc Vic

Renda aproximada de 30 lliures

Caterina Castell

Censal mort (General d'Aragó, 16'5 lliures)

Venda parcial per sentència

Censal mort (General d'Aragó, 8'75 lliures)

Rafael Osona

Lloguer (2 ll.)

Miquel Estela

c. m. (Tresor de Rodes, 15 lliures)

Pere Sassala

c. m. (particular/quadra lles, 2 lliures)

Segle XV	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	1500	
Bertran Nicolau	Quèstia d'Òdena (15 lliures)																				
	Censal mort (Queralt, 60 lliures)								Censal mort (Queralt, 85 lliures)												
	Censal mort (General de Catalunya, 90'9 lliures)																	Ll.P	Censal mort (G. Cat, 71'51 lliures)		
																			<i>Censal mort (Queralt, 21'31 lliures)</i> ¹		
	Censal mort (General de Catalunya, 22'73 lliures)																				
	Censal mort (Queralt, 20 lliures)								Censal mort (Queralt, 36'5 lliures)												
	Censal mort (dret de pariatge, 58 lliures)																	Red.	52'7 ll.	Red.	Censal mort (dret de pariatge, 46'4 lliures)
																			Censal mort (ciutat de Barcelona, 35 lliures)		
																			Censal mort (dret de pariatge, 16'62 lliures)		
																			Censal mort (ciutat de Barcelona, 12'9 lliures)		
																	GRA	Sentència			
	Cens (5 lliures)																				
																			Censal mort (Gra, 25 lliures)		
																			<i>Censal mort (Barcelona, 12,89 lliures)</i> ⁵		
Pere Mitjavila	Cens (mas Cardona, 2'5 lliures)																				
	Censal mort (Sant Agustí, 3,17 lliures)							Ll. T	Censal mort (duc de Cardona, 5 lliures)												
																			Censal mort (molí Ripoll, 2 lliures)		
																			Censal mort (mas Cardona, 1 lliura)		
MONESTIR																			Cens (peça de terra, 0'1 lliura)		
Joan Vidal																			Censal (Pabordia de Palau, 1'75 lliures)		
Bernat de Montpalau																			Cens (0'7 lliures)		

Segle XV	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	1500						
Joan Quintà	Censal mort (particulars, 10 lliures)						L. T														Censal mort (ciutat de Barcelona, 10 lliures)		L. T		Censal mort (Queralt, 10 lliures) ¹	
	Censal mort (c. Bcn, 2'75 lliures)					P.																			Censal mort (Quadra de les Illes, 2'5 lliures) ⁶	
Ramon Bertran																									0,5 lliures per pitaça	
Miquel Saiol																									R.	Censal mort (ciutat de Barcelona, 2 lliures) ³
Baltasar Seguriol																										Censal mort (ciutat de Barcelona, 1 lliura) ³
Francina Santjoan																										Renda 20 lliures (1 lliura)
																										Censal mort (General d'Aragó, 22 lliures)
																										Censal mort (General d'Aragó, 10 lliures)
																										Censal mort (ciutat de Barcelona, 2'5 lliures)
																										Lloguer (8'25 lliures)
																										V.
																										Censal mort (particulars, 1'5 lliures)
																										Censal mort (General d'Aragó, 6'36 lliures)
																										Censal mort (particulars, 2,75 lliures)
																										L. T
																										Censal mort (particulars, 2 lliures)
																										Censal mort (particulars, 0'75 lliures) ²
MONESTIR																										Censos dels masos propers al monestir (15'73 lliures)
Francesc Vic																										Censal mort (General d'Aragó, 2'5 lliures)
Isabel Vic																										Renda aproximada de 30 lliures
																										Leg.
																										Censal mort (General de Catalunya, 9'38 lliures)
Caterina Castell																										Censal mort (General d'Aragó, 3'63 lliures)
																										Censal mort (General d'Aragó, 8'75 lliures)
Miquel Estela																										Censal mort (Tresor de Rodes, 15 lliures)
																										L. T
																										Censal mort (General de Catalunya, 6,53 lliures) ⁴
																										Censal mort (Queralt, 6'5 lliures)
																										Censal mort (Queralt, 6 lliures)
Pere Sassala																										Censal mort (quadra Illes, 2 lliures) ⁶

Segle XV	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	1500	
	Beatriu Torres															R.					<i>Censal mort (ciutat de Barcelona, 6'25 lliures)</i> ³
																R.					<i>Censal mort (ciutat de Barcelona, 1'7 lliures)</i>
		Margarida Moliner														R.					<i>Censal mort (ciutat de Barcelona, 1'5 lliures)</i> ³
							Antoni Vinyes														<i>Censal mort (ciutat de Barcelona, 10 lliures)</i>
							Felip Santceloni														<i>Censal mort (General de Catalunya, 0'34 lliures)</i> ⁴
									Joan Ginebret								L. T				<i>Censal mort (Queralt, 0'38 lliures)</i> ¹
									Elisabet Borrassà												<i>Censal mort (particulars, 0'6 lliures)</i>
																	Elisabet Canals				<i>Censal mort (particulars, 0'15 lliures)</i> ²
																					<i>Censal mort (quadra Illes, 0,75 lliures)</i> ⁶
																	Elionor Porta				<i>Censal mort (ciutat de Barcelona, 1'5 lliures)</i> ³
																	Blanquina Jordà				<i>Censal mort (particulars, 0'9 lliures)</i> ²
																	Magdalena Castelló				<i>Censal mort (Queralt, 1'8 lliures)</i> ¹
																					<i>Censal mort (ciutat de Bcn, 0'64 lliures)</i> ⁵
																	Marina Tartrat				<i>Censal mort (ciutat de Bcn, 0'48 lliures)</i> ⁵
																	Pere Arnau				<i>Censal mort (Queralt, 0'25 lliures)</i> ¹
																	Jeroni Rajola				<i>Censal mort (Queralt, 0'25 lliures)</i> ¹

*1 Censal mort (Queralt, 34 lliures)

*4 Censal mort (General de Catalunya, 6'88 lliures)

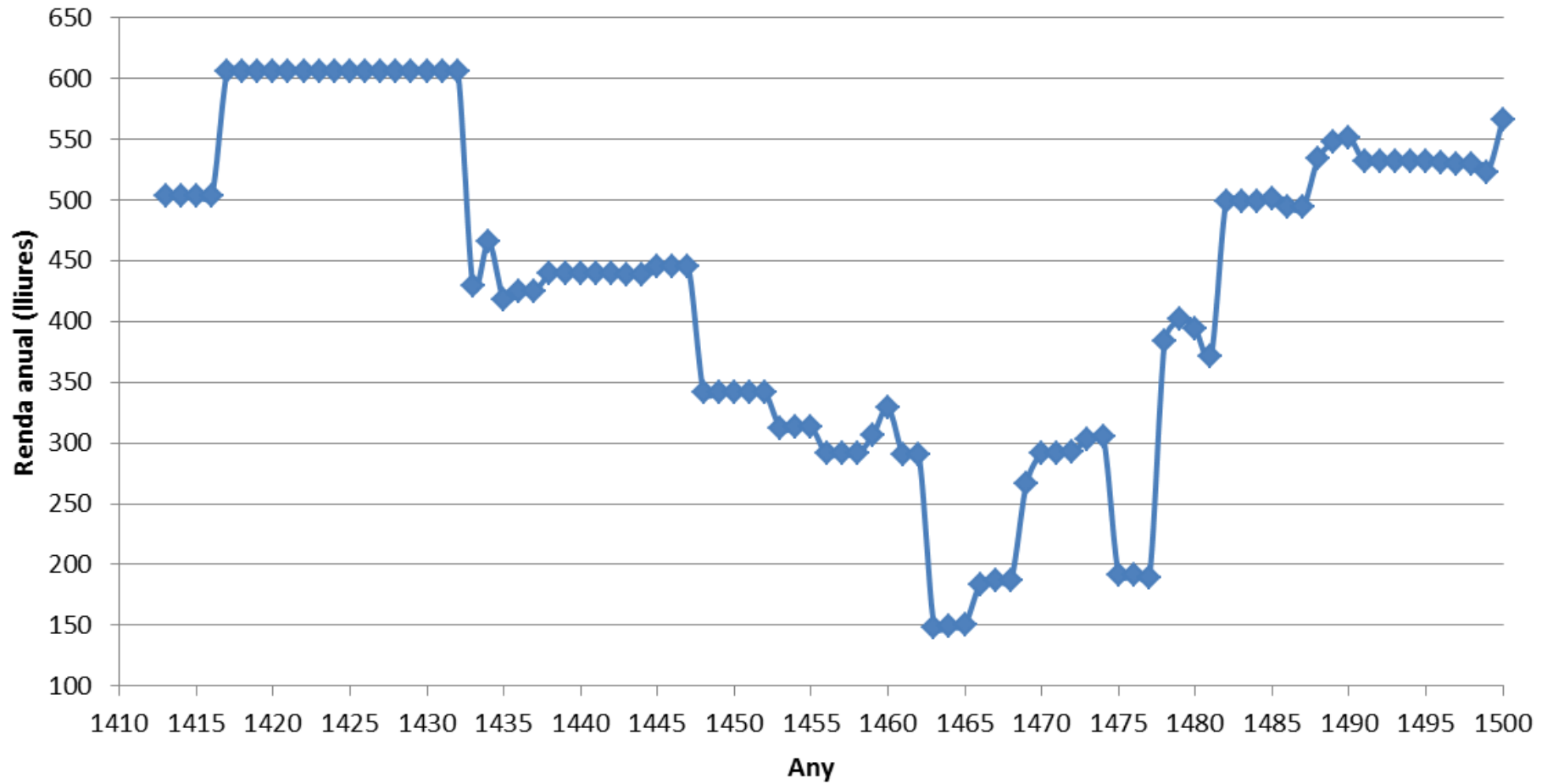
*2 Censal mort (particulars, 1'8 lliures)

*5 Censal mort (ciutat de Barcelona, 14 lliures)

*3 Censal mort (ciutat de Barcelona, 15'41 lliures)

*6 Censal mort (quadra Illes, 5'5 lliures)

Renda Sant Jeroni de la Murtra

En l'elaboració del cronograma hem utilitzat les abreviatures següents: Ll. P. (lluïció parcial), Ll. T. (lluïció total), Recup. (recuperació), P. (permuta), Red. (reducció), R. (reestructuració), Leg. (legítima).²⁰⁴⁶ Hem escrit a la part esquerra el benefactor que és origen de la renda. Si en va aportar més d'una, tan sols s'escriu a la primera línia. Com que hi ha rendes que tenen contribucions de diferents benefactors, hem utilitzat un nombre com a superíndex per indicar que es tracta de la mateixa renda. Per a la quèstia d'Òdena hem pres uns valors mitjans per a cada període atenent als valors coneguts per a alguns anys propers.

La sospita més gran d'aquesta ocultació és la manca d'evidències d'inversió del capital lluit del censal mort de més de 187 lliures sobre la Diputació del General de Catalunya. En les tres llüicions parcials successives els anys 1452, 1455 i 1460, el censatari va reduir pràcticament a la meitat tant la pensió com la propietat. Això implicava que als jerònims se'ls tornà 2.120 lliures, de les quals només ens consta que n'invertiren 512 en un censal mort de gairebé 23 lliures de pensió, també sobre el General de Catalunya. En l'instrument es fa constar que aquesta compra es va fer amb les 1.000 lliures rebudes en la llüició de 1460, tot seguint la voluntat del fundador, Bertran Nicolau, i amb el consentiment dels consellers de Barcelona.²⁰⁴⁷

La pregunta és clara: si només sis mesos després que els llüessin 1.000 lliures ja n'havien esmerçat la meitat en un nou censal mort, no és lògic deduir que feren el mateix amb les llüicions anteriors de 1452 i 1455, malgrat que no en tinguem constància documental, sobretot tenint en compte que era renda procedent de la dotació i, per tant, subjecte a la clàusula fundacional de reinversió obligatòria amb el vistiplau de les autoritats municipals barcelonines? Al nostre entendre, sí. Si fos així, apareixeria una vuitantena més de lliures de renda que acostarien les quasi 300 lliures que tenim localitzades a les prop de 400 reconegudes pels religiosos l'any 1461. Movent-nos en el terreny de les hipòtesis, una possibilitat és que invertissin en comprar deute a Concabella, ja fos a particulars o al comú. Justament entre 1436 i 1462 els frares prengueren les regnes de l'exportació econòmica del feu. Al voltant de 1454, per exemple, compraren l'onzè de Concabella per 600 lliures.²⁰⁴⁸ Si hagués estat així, l'adveniment del conflicte bèl·lic i la posterior venda forçada de Concabella hagués fet perdre aquesta inversió. Si no fou tota, una bona part. Això explicaria també la falta de referències posteriors a la documentació. En resum, a la segona versió del gràfic fem la hipòtesi que aquestes rendes es reinvertiren i les fem durar fins a l'any 1462. Com que els frares recuperaren el lloc a inici de 1475, pogueren obtenir algunes rendes. Devien ser molt inferiors a les d'abans de la guerra. Sumem 75 lliures –la meitat– per als anys 1475-1477.

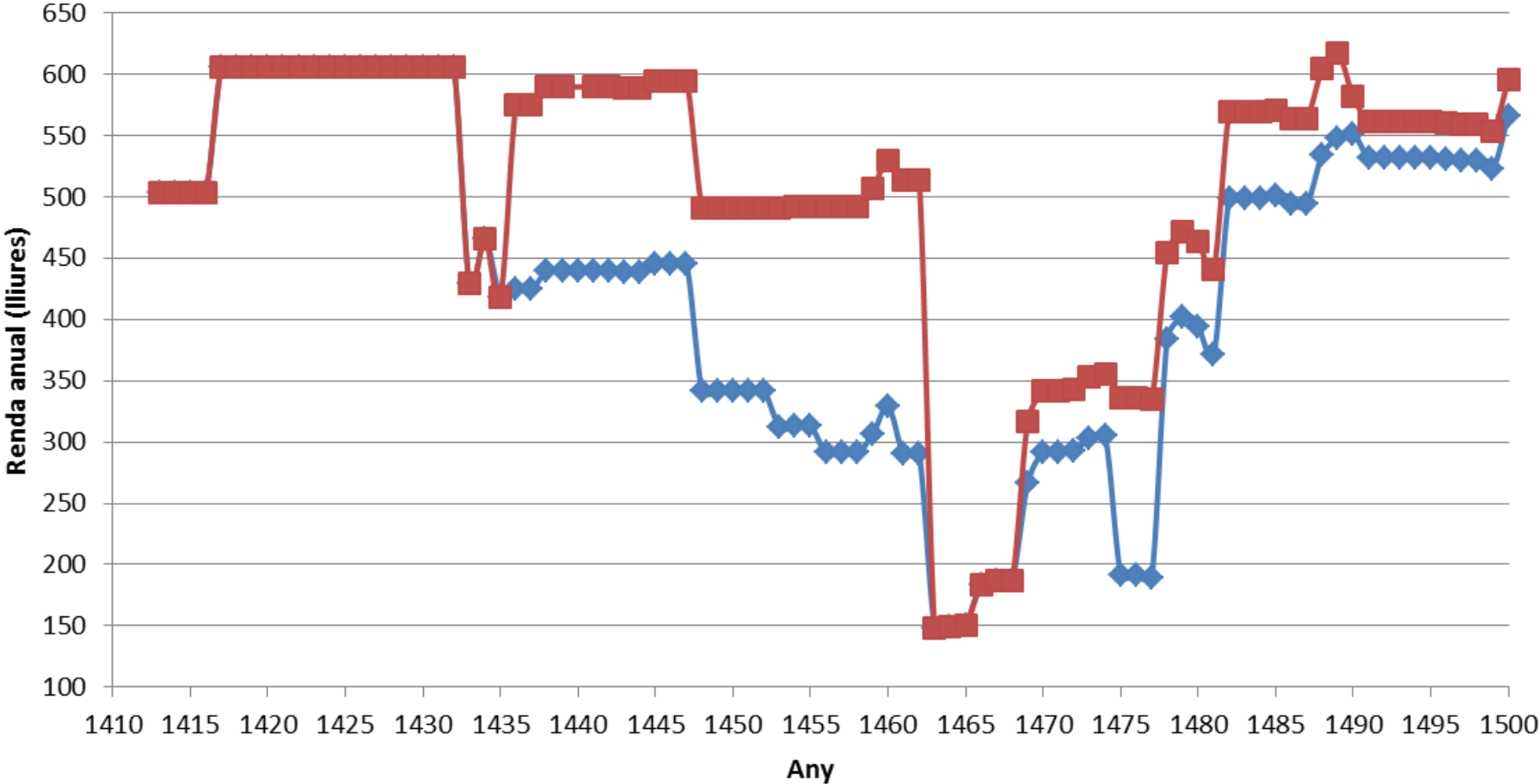
---

²⁰⁴⁶ La darrera abreviatura s'utilitza únicament en el llegat d'Isabel Vic, que tan sols estigué en poder dels religiosos en vida del seu fill, el frare Francesc Vic, que morí l'any 1490. Després l'hereu universal donà als jerònims una renda per la legítima.

²⁰⁴⁷ AHPB, Antoni VINYES, *XLIII manuale comune*, 1460, octubre, 3 – 1461, setembre, 9, f. 20v-21v; *LVIII liber comunis*, 1460, juliol, 19 – 1461, març, 9, s.f. (28.11.1460).

²⁰⁴⁸ AHPB, Antoni VINYES, *XXX sextum manuale comune*, 1453, agost, 17 – 1454, octubre, 1, s. f., 23.01.1454, 22.04.1454).

Renda Sant Jeroni de la Murtra (versió 2)

Per aproximar-nos al màxim a la situació real de les rendes de la comunitat, hauríem de fer una valoració del rendiment econòmic que els religiosos obtenien del feu de Concabella en el període en què el gestionaren directament, aproximadament entre 1436 i 1462. Com que gran part dels drets que tenien eren en espècie –delmes, onzens, vintens, quèsties, censos, etc.–, és complicat fer-ne una valoració en diners, ja que hauríem de saber el seu valor en el mercat, a més que aquests rendiments no eren constants, sinó depenents de la collita. Alguns valors, però, ens poden servir de referència. L'establiment emfitèutic de Gra i Concabella, l'any 1416, suposà per als Sescomes una inversió de 3.100 lliures, que és l'equivalent a una renda de 155 lliures. Aquesta quantitat s'ha de considerar una cota inferior, ja que l'emfiteuta treia benefici, és a dir, havia de rebre més del feu del que havia de pagar al propietari eminent. Ara bé, cal tenir present que es tracta no tan sols de Concabella, sinó també de Gra. D'altra banda, la venda de Concabella a Violant de Cabrera i Rodrigo de Bovadilla l'any 1477 es féu per 2.300 lliures, que suposa una renda de 115 lliures anuals a un rendiment estàndard del 5%. Com hem vist a l'apartat corresponent, la posició de força dels compradors i la delicada situació demogràfica de Concabella després de la guerra féu abaixar el preu. Segurament abans de la guerra el preu hagués estat més alt. Tenint en compte aquestes dues xifres, creiem que una renda mitjana aproximada per al període que ens ocupa es podria situar al voltant de les 150-160 lliures. De fet, el preu al qual Bertran Nicolau comprà els dos feus fou de 4.000 lliures, que equivaldrien a una renda de 200 lliures anuals. Tenint en compte que Concabella era el feu més poblat dels dos -22 focs per 5 de Gra el 1410- la proporcionalitat numèrica ens aproxima a l'interval assenyalat. Per tant, afegim aquesta quantitat en el període 1436-1462.

Finalment, introduïm també els ingressos extraordinaris fruit de la comercialització d'excedents agrícoles i ramaders. Afegim 50 lliures anuals a partir de 1469, que és l'any en què tenim la primera referència de venda, l'augmentem fins a 70 a partir de la meitat de la dècada de 1470 i el situem en 30 a la darrera dècada de segle, ja que es va deixar la granjeria de les cabres i el cronista no dóna constància de més vendes de vi.

Amb aquests tres afegits confegim la segona versió, que presentem juntament amb la primera en un mateix gràfic perquè se'n puguin apreciar les diferències. Insistim que es tracta de valors aproximats que ens han de servir per identificar les tendències generals. Abans de passar a la periodització, fem esment que la renda al 1460 se situa al voltant de les 500 lliures en lloc de les 400 declarades pels frares. Això és perquè hem incorporat els rendiments del lloc de Concabella, que segurament els frares no van tenir en compte, entre d'altres raons perquè no era ni un valor fix i perquè, en cas de dubte, era preferible no comptar-lo per justificar amb més fonaments la seva petició d'unió de la rectoria de Santa Maria de Badalona. De fet, als visitadors diocesans de 1414 només els digueren que tenien 500 lliures de renda anual. Això implica que comptaren, a la baixa, només els censals morts i no el rendiment que podien treure de Concabella i Gra.

Manteniment de la renda fundacional (1413-1462)

Durant aquest període la renda dels frares va oscil·lar entre les 500 i les 600 lliures anuals. Només la inestabilitat i els plets sobre la titularitat de Concabella i Gra, amb la sortida dels Sescomes, i la redempció total del censal mort de 468 lliures sobre el General d'Aragó provocaren una caiguda pronunciada de les rendes. Però la ràpida inversió del capital lluit i sobretot

l'explotació econòmica directa de Concabella feren d'aquesta disminució un període relativament curt, aproximadament de 3 o 4 anys (1433-1436).

Els frares decidiren diversificar les 7.500 lliures rebudes del General d'Aragó a cinc censataris catalans: els propietaris de terres a Òdena, els barons de Queralt, el General de Catalunya, la ciutat de Tarragona i uns particulars. La rendibilitat mitjana d'aquests censals morts era d'un 4'81% en comparació al 6'25% que rendia el censal mort lluit. Però aquesta caiguda va ser compensada, segons les nostres estimacions, pels beneficis obtinguts en l'explotació directa de Concabella, sense que cap intermediari, ja fos un emfiteuta o un arrendatari, es beneficiés de part dels drets senyorials. Això va permetre assolir i mantenir durant una dècada llarga una renda al voltant de les 600 lliures, si bé la contrapartida era la involucració dels frares en afers purament temporals, amb els conseqüents sortides, viatges i estades que comportava.

La sentència arbitral de Joan de Nea, que tancava les disputes amb els Sescomes, va suposar la pèrdua de 100 lliures l'any 1448. Tanmateix, això no va fer perdre la cota de les 500 lliures. A més, és de suposar que una dècada després d'implantar-se a Concabella, els frares podrien treure un major profit econòmic que compensés aquesta disminució.

El període també es caracteritzà per l'entrada de rendes d'altres benefactors. Ho feren a partir de 1444 i en quantitats modestes, almenys en comparació amb el capital de 14.000 lliures aportat per Bertran Nicolau. Però la seva suma l'any 1462 superava les 30 lliures, una xifra que devia ajudar els frares a quadrar els seus comptes.

Els efectes negatius de la guerra i de la postguerra (1462-1478)

Catalunya es dividí en dos bàndols enfrontats en un conflicte que s'allargà una dècada (1462-1472). Sant Jeroni de la Murtra quedà dins la zona rebel, capitanejada per la Diputació del General de Catalunya i el Consell de Cent de Barcelona. Això implicà a la pràctica que els frares perderen les rendes que procedien geogràficament del bàndol ocupat per l'exèrcit reialista. La disminució fou severíssima. En el moment més baix, la renda es quedà en unes 150 lliures. Els frares tan sols pogueren gaudir d'un 30% de les rendes que tenien a principi de la dècada de 1460. L'impacte degué ser molt fort en una comunitat que havia tingut fins aleshores uns ingressos molt superiors. Tot i que en la segona versió del gràfic la caiguda es produeix abruptament entre 1462 i 1463, és possible que en realitat fos menys pronunciada, tot dilatant-se, com a tard, fins a 1465. Amb tota seguretat, però, aquest any ja havia tingut lloc amb la pèrdua real i efectiva de Concabella i l'impagament sistemàtic de les rendes d'Aguiló i Òdena. La demanda per recuperar aquestes tres fonts d'ingressos foren contínues un cop acabat el conflicte.

Tot i ser les més importants, no foren les úniques. Els endarreriments foren freqüents, tal com demostren els requeriments que hem trobat a la documentació, pràcticament inexistents abans de 1462: dues anualitats al preposít de Palau de Sant Cugat del Vallès per la pensió de 2 lliures, un nombre indeterminat de pensions a un pare de nom Ferrís per la renda de 2 lliures anuals i, més endavant, la pensió de 1470, una pensió de més de 3 lliures a Eulàlia, muller del moler Francesc Traginer (18.01.1469)²⁰⁴⁹ i dues pensions més endavant per una casa al Born. També són significatius dos compromisos de pagament: 14 lliures 15 sous del cirurgià barceloní

²⁰⁴⁹ AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manuale comune*, 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 36v-37r.

Jaume Ballester i de la seva família i 3 lliures i mitja per una anualitat d'un cens i d'un censal mort de Joan Puig de Roda, paraire de Ripollet, l'11 de juny de 1475. Veiem, doncs, que els frares reclamaren pensions a particulars per quantitats relativament petites, la qual cosa demostra la seva fretura de diners.

Els frares reaccionaren davant un panorama econòmicament tan advers. Amb la inseguretat d'una guerra que no s'acabava, a la segona dècada de 1460 buscaren alternatives en l'únic lloc que els podia proporcionar una certa seguretat: el seu entorn més immediat. D'una banda, intensificaren la producció de vi i comercialitzaren els seus excedents a Barcelona. De l'altra, invertiren capital estalviat en la compra del domini eminent de vuit masos badalonins, que els proporcionà 15 lliures de renda. Hagueren de fer un esforç econòmic important per fer aquesta adquisició. Entre el primer i segon termini de pagament, els frares es van vendre un censal mort de 27 sous 4 diners de pensió anual per un preu de 25 lliures per les necessitats en temps de guerra: *quod attento presenti tempore guerrarum cum magna difficultate exsolvere possunt annuatim annuas pensiones dictorum censualium, idcirco predictis attentis et premaxime pro occurrendo maximis necessitatibus in quibus dictus conventus propter dictas guerras possit extitit...*²⁰⁵⁰ Un cop finalitzat el conflicte, Joan II va excloure aquestes prestacions de les concessions que havia donat als habitants de Badalona. Ho féu el 28 de desembre de 1472.²⁰⁵¹ Davant de la resistència a complir aquestes ordres, el monarca hi insistí el 31 d'agost següent al batlle de la població, ja que aquestes rendes eren fonamentals per al manteniment de la comunitat monàstica.²⁰⁵²

L'aparició de nous benefactors a final de la dècada de 1460 contribuï a elevar la renda per sobre de les 300 lliures a inici de la dècada de 1470. Els més destacats –Francina Santjoan, Caterina Castells, Isabel Vic– eren familiars dels frares, que devien conèixer de primera mà les penalitats de la comunitat.

El final de la guerra no suposà un retorn automàtic a la situació anterior a l'inici del conflicte. Els Queralt continuaren sense pagar, la quèstia d'Òdena se satisfia sota mínims i cap a 1475 fou la Generalitat de Catalunya la que començà a no complir els seus compromisos davant una situació financera portada al límit en els anys de la guerra. Malgrat que els frares recuperaren Concabella, la situació s'havia deteriorat tant, que al cap de dos anys prengueren la decisió de vendre-la, potser forçats per la posició de força de Rodrigo de Bovadilla, un cavaller al servei dels Trastàmara. El 1478 els frares invertiren el preu en deute públic del municipi barceloní i en el dret de pariatge.

En tot cas, la venda de Concabella a un preu relativament baix fou una decisió que interpretem com l'acceptació dels frares que els temps anteriors no tornarien. S'havien d'adaptar a la nova conjuntura. Havien de renunciar definitivament als seus drets econòmics i acceptar el que els oferien, malgrat que estigués per sota de les seves legítimes expectatives. Possiblement no ho feren de grat, sinó ofegats per deutes i penalitats. La seva capacitat de resistència, que s'havia posat a prova durant més d'una dècada, va donar pas a un exercici de realisme. En aquest mateix sentit, malgrat que els Queralt feia anys que no abonaven ni una sola lliura, els frares acceptaren una rebaixa substancial de la pensió que els havien de pagar, mentre deixaven la

²⁰⁵⁰ Els censataris eren Bartomeu Caules, de Sants, i la seva muller Eulàlia, Gabriel Lledó, paraire barceloní, i la seva muller Antònia, Arnau Tarragona, de Cornellà, i Pere Oliver, de l'Hospitalet. Procedia de l'heretat del frare Francesc Vic (AHPB, Antoni VINYES, *LXIII liber sive capibrevium comune*, 1469, novembre, 9 – 1471, octubre, 15, s. f., 28.09.1470).

²⁰⁵¹ ACA, C, reg. 3461, f. 234r-234v.

²⁰⁵² ACA, C, reg. 3464, f. 181rbis. Encara novament el 15 de desembre de 1473 (ACA, C, reg. 3342, f. 28r).

reclamació dels endarreriments a la decisió de les corts. Gràcies a aquesta política i la inversió del preu de Concabella, els frares finalitzaren el període amb una renda propera a les 450 lliures. El pitjor, doncs, havia passat.

Recuperació amb claroscurs (1479-1500)

L'inici de la dècada de 1480 va suposar un punt d'inflexió respecte a les conseqüències econòmiques del període bèl·lic a Catalunya. Amb un nou monarca al tron, a les Corts de 1480-1481 es van prendre mesures sobre alguns aspectes que no havien estat resolts, com el pagament dels endarreriments de les pensions i l'endeutament de les institucions públiques.²⁰⁵³ Malgrat que aquesta fou una etapa de recuperació neta de renda per a Sant Jeroni de la Murtra, que passà de les 450 a moure's al voltant de les 600 lliures, hi ha constància de greus problemes financers a la comunitat.

Les reclamacions no desaparegueren completament, però sí que disminuïren respecte al període anterior. Les pensions més quantioses es regularitzaren. Malgrat que algunes rendes es devaluaren —els frares es vengueren les cases que no els rendien econòmicament, es reduí la pensió sobre el dret de pariatge, els interessos dels nous censals morts del General de Catalunya eren de poc més d'un 3%—, els frares mantingueren un bon volum de pensions al 5% durant el darrer vicenni de segle. Moltes compres a particulars en aquest període es col·locaren a aquest interès.²⁰⁵⁴ Però la dinàmica general era que els censalistes redimissin aquests censals morts per altres amb fors més baixos. L'afectació als jerònims fou molt gran, però s'esdevingué ja a primers del segle XVI: entre 1501 i 1505 la ciutat de Barcelona, el General d'Aragó i els Queralt llüïren íntegrament 13 censals morts que sumaven una pensió d'unes 280 lliures. Com a conseqüència d'aquestes redempcions massives els frares compraren el lloc de Tous l'any 1505.²⁰⁵⁵

El flux de benefactors no s'aturà durant aquest període, tot compensant les devaluacions. Cap d'ells llegà grans quantitats, però n'aparegué un gran nombre. La suma de la renda que aportaren estigué al voltant de les 25 lliures. L'empenta final, arran de la sentència sobre el lloc de Gra, aportà 50 lliures suplementàries que elevà la xifra total per sobre de les 600.²⁰⁵⁶

Quant a les rendes, doncs, es pot dir que en les dues darreres dècades de segle s'estabilitzà la seva quantia en valors semblants als de la primera meitat. Per tant, l'existència de nombrosos testimonis d'una situació econòmica delicada no creiem que es puguin atribuir, com en el període anterior, a una disminució significativa de les rendes, sinó a altres causes. Entre aquests testimonis hi ha la cessió de pensions a tercers, un creixent endeutament (Talet, p. 259) i, sobretot, la venda a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron d'un censal mort de 116 sous de pensió anual per 116 lliures el

---

²⁰⁵³ Gaspar FELIU, *Op. Cit.*, p. 138.

²⁰⁵⁴ El 25 de maig de 1495 Aldonça, muller i procuradora de Ponç d'Ornós, va vendre als frares de la Murtra un censal mort de 15 sous de pensió per un preu de 15 lliures. El mateix feren Joan Olivella i la seva muller Isabel amb un de 40 sous de pensió i 40 lliures de propietat el 18 de maig de 1496 i el boter Joan Battle amb un altre de 36 sous de pensió i 36 de propietat el següent 8 de juny (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 29r, 67r, 72r).

²⁰⁵⁵ Sobre la presència dels jerònims a Tous, vegeu Josep RIBA I GABARRÓ i Josep Maria CUYÀSI TOLOSA, «El castell de Tous i el govern dels jerònims», p. 151-216.

²⁰⁵⁶ Val a dir que no coincideix amb la suma de les rendes de la taula 26 perquè no s'hi contemplen els ingressos extraordinaris per venda de vi.

7 de juliol de 1495 (M106), en tots els casos per saldar deutes de la comunitat. Es lluí gràcies a la sentència de Gra.²⁰⁵⁷

---

²⁰⁵⁷ Malgrat que en el capítol conventual dels jerònims de la Vall d'Hebron del 27 de setembre de 1500 que considerà lluit el censal, s'afirma que es reberen 66 lliures i que la pensió era de 66 sous (V73), creiem que es tracta d'un error, ja que el preu era de 116 lliures. Així ho diuen el cronista i el *Capbreu Vell* (Talet, p. 275; ACA, *MH*, vol. 3833, f. 39r-42r). Val a dir que l'instrument notarial del capítol conventual d'un dels manuals de Narcís Gerard Gili presenta un ratllat ondulat i l'anotació al marge *est in posse Bartholomei Sumes, quia sic voluit prior monasterii de la Murtra*. Malauradament, no es conserven protocols de l'any 1500 d'aquest notari, per la qual cosa no hem pogut comprovar quina quantitat s'acabà anotant.

Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Els béns donats per la reina Violant

La lleuda de Tortosa

Un dels béns dotals del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron consistia en dues rendes sobre els drets reials a la vegueria i ciutat de Tortosa. La reina Violant, fent ús de la carta de gràcia, que facultava el propietari d'una renda venuda o concedida a recuperar-la si en pagava el preu, les va recobrar el 22 de juliol de 1393. D'una banda, als procuradors de la ciutat de Tortosa, que rebien 3.300 sous des que els reis Pere el Cerimoniós i Elionor els havien venut per 3.000 florins el 12 de juny de 1366,²⁰⁵⁸ i a qui els procuradors de la reina pagaren aquesta quantitat.²⁰⁵⁹ De l'altra, al conseller reial Esperandéu Cardona, que rebia 300 sous amb caràcter vitalici per concessió del rei Joan I el 28 de setembre de 1387,²⁰⁶⁰ li pagaren 70 lliures.²⁰⁶¹ Globalment eren 3.600 sous (180 lliures) que corresponien a una propietat de 34.400 (1.720 lliures). L'interès se situa per sobre del 10%, una taxa molt elevada. La reina, per tant, escollí una renda que estava molt bé de preu entre els drets que havien estat alienats per la Corona a carta de gràcia. Valgui com a comparació que Bertran Nicolau va haver de pagar 4'4 vegades més per un censal mort sobre el General d'Aragó per a Sant Jeroni de Montolivet per obtenir una pensió 2'6 vegades superior. A més, a diferència dels censals morts, aquests drets presentaven l'avantatge que no es devaluaren durant tot el segle. Els diferents monarques anaren confirmant la donació inicial de la reina Violant. A més, no hi havia possibilitat que fossin lluits, totalment o parcial.

Els documents inicials de venda parlen en genèric de drets i emoluments reials a la vegueria i ciutat de Tortosa. Sovint en farem referència com a la lleuda de Tortosa –molts documents així ho fan també-, tot i que no són sinònims, ja que la lleuda no era l'únic dret que els monarques tenien en aquest territori. Hi comptaven també, per exemple, amb salines reials, el dret dels italians (3 diners per lliura), les rendes d'Amposta, la barca de pas de Benifallet, peites i el dret de la novena del peix. A més, la lleuda de Tortosa, que gravava el trànsit marítim, fluvial i terrestre de mercaderies en aquesta ciutat, també es recaptava als ports de Barcelona, Sant Feliu de Guíxols i Palamós. Es tractava d'unes rendes molt importants per a l'erari reial. A mitjan segle, el conjunt d'aquests drets i emoluments suposava el 32% dels ingressos de la Batllia General de

---

²⁰⁵⁸ El rei compensà així que els procuradors tortosins paguessin, a requeriment seu, 3.000 florins al canviador tarragoní Pere Pasqual (AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 1).

²⁰⁵⁹ ADB, *FSJVH*, lligall 12, s. f. Els síndics i consellers de la ciutat de Tortosa van aprovar i ratificar la lliuició d'aquesta renda per a la dotació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en consell reunit el 27 d'octubre de 1394 (ADB, *FSJVH*, lligall 12, s. f.).

²⁰⁶⁰ El monarca li havia concedit aquesta renda el 24 d'abril de 1387. Per agrair-li els serveis i els diners que s'havia gastat en ajudar-lo, el 28 de setembre li donà caràcter vitalici (AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 2).

²⁰⁶¹ Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 20-23 (doc. 4).

Catalunya, tan sols per darrere de Barcelona. Val a dir, però, que el 43% de la col·lecta de la lleuda de Tortosa es recaptava a la capital catalana.²⁰⁶²

Aquests drets i emoluments, com els de la resta de Catalunya, s'arrendaven per un període de 4 o 5 anys. Els de la ciutat i vegueria de Tortosa sumaven uns 32.000 sous anuals l'any 1440, dels quals ja hi havia assignats 5.830 a institucions monàstiques i assistencials i 3.590 a funcionaris reials.²⁰⁶³ El 1393, quan la reina Violant fundà el monestir, l'arrendador era el mercader saragossà Berenguer de Cortiells. El procurador de la comunitat, Joan lo Royer, demanà als procuradors tortosins que l'informessin que des d'aleshores havia de pagar 3.300 sous al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.²⁰⁶⁴

El principal problema d'aquesta renda per als jerònims fou la dificultat a rebre-la en els terminis pactats, que eren 1.100 sous al gener, maig i setembre i 300 a la festa de Sant Joan. Malgrat el privilegi del rei Joan per assegurar-ne la percepció, tot impedit que se'n poguessin donar franqueses o immunitats que la fessin disminuir,²⁰⁶⁵ els retards començaren ben aviat. Després d'un manament general de 1398 en què el rei Martí ordenà el pagament de les 180 lliures en els terminis establerts sota pena de 1.000 florins,²⁰⁶⁶ el 25 de novembre de l'any següent hagué d'insistir sobre el mateix a Mateu de Montsó, procurador reial a Tortosa, perquè s'estaven ajornant els pagaments, la qual cosa podria provocar l'abandonament del monestir -*immo haberent dictum monasterium deserere et eorum vitam querere hostiatim*-. Tanmateix, el fet que el rei ordenés que es fes el pagament sense tenir en compte altres provisions en sentit contrari, que considerà revocades,²⁰⁶⁷ ens dóna una pista de quin era el veritable problema. L'assignació de rendes com a contraprestació per favors rebuts, per pagar qualsevol servei o com a garantia de censals morts devien estar al darrere d'aquestes dilacions. Així es reconegué explícitament en alguns episodis d'endarreriments ocorreguts més endavant. No obstant l'advertència, però, el monarca hagué de reiterar la mateixa ordre al cap d'un any sota l'amenaça de destituir el procurador.²⁰⁶⁸ Encara de Martí I hi ha un nou requeriment del 13 de gener de 1403, instat per la comunitat, perquè no es retardessin els pagaments de les pensions.²⁰⁶⁹

²⁰⁶² Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, «Una aproximación a la estructura del dominio real en Cataluña a mediados del siglo XV: el «Capbreu o memorial de les rendes e drets reials» de 1440-1444», a *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*. Barcelona: CSIC, 1993, p. 381-454; Francisca VILELLA, «El movimiento comercial del puerto de Tortosa, según los "libros de lleuda", del s. XV», *Recerca*, 1 (1995), p. 71-88.

²⁰⁶³ A banda dels 3.600 a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que era l'assignació més quantiosa, es donaven tres càntirs d'oli a l'altar de Santa Maria de l'església de Sant Joan del Castell, 36 lliures de cera a la capella del castell, 78 càntirs d'oli a Vallbona de les Monges, 12 càntirs al monestir de Sixena, 400 sous a l'Hospital de la Font d'en Perelló i 500 sous a l'abat de Benifassà (Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, *Op. Cit.*, p. 430, 432).

²⁰⁶⁴ Segons document datat a Tortosa el 30 d'octubre de 1393 (Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 44-45, doc. 8).

²⁰⁶⁵ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 302.

²⁰⁶⁶ ACA, C, reg. 2117, f. 155r (Saragossa, 18.07.1398).

²⁰⁶⁷ ACA, C, reg. 2172, f. 20r-20v.

²⁰⁶⁸ ACA, C, reg. 2172, f. 114r-114v (Barcelona, 25.10.1400). En dóna referència també Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 305.

²⁰⁶⁹ ACA, C, reg. 2136, f. 104r-104v. Tenim una referència indirecta d'una altra ordre de pagament del rei Martí amb data 22 d'agost de 1408, però sense especificar si és per la lleuda de Tortosa o per algun altre dret reial concedit als jerònims de la Vall d'Hebron (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Escriptures del calaix 3*, s. f.).

En el curt regnat de Ferran I també es repetí aquesta dinàmica. El primer de febrer de 1415 el monarca es féu ressò que encara no s'havien pagat les pensions de setembre de 1414 i del gener següent. Sembla que la causa podria ser l'assignació reial feta a Ramon Savall, Joan Desplà, Esperandéu Cardona, la seva muller i Leonard de Sos, ciutadans de Barcelona, perquè el rei l'esmenta, malgrat que considerava que no justificaven la dilació als jerònims.²⁰⁷⁰ Ho féu després de ser-ne notificat pels religiosos. Com que la situació no devia millorar, va repetir l'orde el 24 de març²⁰⁷¹ i el 30 de novembre següents als dos col·lectors de la lleuda de Tortosa, Martí Querol i Galceran de Clariach. En la darrera lletra el monarca els absolgué del jurament que havien prestat per les assignacions fetes a altres persones, que eren la causa d'un problema que, segons el rei, podia provocar que els frares abandonessin el monestir perquè aquesta renda era fonamental per al seu sosteniment econòmic: *cum fere tota substancia ac sustentacio monasterii antedicti in dictis centum octuaginta libris barchinonensibus annualibus pendeat et existat, et nisi solverentur eidem oporteret fratres ibidem divino cultui intendentes, monasterium ipsum deserere et aliunde querere vitam suam.*²⁰⁷²

En una lletra no datada, però que ha de ser del final del regnat de Ferran I o de l'inici del seu successor, els jerònims es dirigiren al monarca per queixar-se que se'ls devia 150 florins del temps en què Martí Querol havia estat batlle general i 200 del batlle que aleshores estava exercint. Els frares havien reclamat a Martí Querol aquesta quantitat, però ell els havia respost que *no ha diners de les dites leudes, ans ha més pagat que no ha rebut e, per consegüent, no seria rahó ho pagàs del seu propi*. El següent batlle no estava disposat a assumir una obligació anterior al seu exercici. Per això, els frares demanaren al rei que hi posés remei, atesa la situació de pobresa i necessitat per la qual estava passant la comunitat.²⁰⁷³

Hem trobat dues referències del principi del següent regnat, el d'Alfons el Magnànim, del 8 de juliol de 1416 i del 28 de juliol de 1418, perquè els pagaments es portessin a terme.²⁰⁷⁴ Hem vist ja que la reina Violant es dirigí el 1420 al batlle general de Catalunya, Pere Basset, perquè fos conscient del dany que els retards ocasionaven als religiosos.²⁰⁷⁵ L'any 1424 el prior de la comunitat, Ramon Joan, es desplaçà a Tortosa per fer un requeriment públic a Guillem Rotlan, que era el mercader que tenia arrendada la lleuda, perquè fes els pagaments, ja que les lletres que li havia adreçat el batlle general de Catalunya dos mesos abans no havien tingut cap efecte.²⁰⁷⁶ Entenem que la situació havia arribat a agreujar-se respecte als episodis anteriors perquè fins aleshores no ens consten requeriments *in situ* d'un frare. El 18 de maig de 1429 hi ha constància d'un nou manament del rei amb la mateixa finalitat.²⁰⁷⁷

Si exceptuem la reprensió de la reina lloctinent Maria a Joan Dono perquè complís la paraula donada a Tortosa al prior de Vall d'Hebron que pagaria a Barcelona la renda que corresponia a aquest monestir a final de 1437 –que d'altra banda té un to més personal i directa

²⁰⁷⁰ ACA, C, reg. 2373, f. 109v-110r. Hi deu estar relacionat el manament donat el 17 de gener de 1415 per aquests ciutadans al mestre racional perquè Sant Jeroni de la Vall d'Hebron pogués cobrar la seva pensió anual a entera satisfacció (ADB, *FSJVJ*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 74r).

²⁰⁷¹ ACA, C, reg. 2373, f. 152v-153r.

²⁰⁷² ACA, C, reg. 2377, f. 103r-105r; AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 7. Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 308 dóna també testimoni d'aquestes tres lletres.

²⁰⁷³ ADB, *FSJVH*, lligall d, s. f.

²⁰⁷⁴ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Escriptures del caixó 3*, s. f.

²⁰⁷⁵ ACA, C, reg. 2034, f. 122r (31.05.1420).

²⁰⁷⁶ ADB, *FSJVH*, lligall 12, pergami (10.11.1424).

²⁰⁷⁷ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Escriptures del calaix 3*, s. f.

en comparació amb les anteriors, més formals-²⁰⁷⁸ entre 1430 i l'inici de la Guerra Civil Catalana no hem trobat cap més informació sobre manaments als arrendadors o als oficials reials perquè es possessin al dia en l'obligació econòmica vers els jerònims radicats a Collserola. Certament, no hem fet una cerca completa en els registres de la Reial Cancelleria del regnat d'Alfons el Magnànim, però és prou significatiu que en els registres de documents que feren els frares sobre la lleuda de Tortosa no n'hi ha cap d'aquest període, absència que contrasta amb les nombroses referències dels anys anteriors i posteriors.

Creiem que aquesta manca de referències a partir de 1429 no pot ser aliena a la compra feta pel monarca d'un conjunt de censals morts per fer front a l'enfrontament amb el regne de Castella. N'hi ha un que comprà la ciutat de Barcelona per 550.000 sous i que hipotecava les rendes reials a la ciutat i vegueria de Tortosa. Això implicà un major control dels consellers barcelonins sobre aquestes rendes,²⁰⁷⁹ la qual cosa degué fer desaparèixer a la pràctica les concessions reials que hem trobat com a causants dels endarreriments en els pagaments a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Qualsevol concessió d'aquest tipus hagués anat en contra dels interessos de les autoritats municipals barcelonines. Això, de rebot, beneficià els jerònims. Tanmateix, hem documentat l'encàrrec al mercader tortosí Miquel Sesmeró perquè reclamés o cobrés aquestes rendes l'any 1457 (taula 12c).

Segurament és d'aquest període en què la lleuda estigué en mans de la ciutat de Barcelona la petició de les seves autoritats a la comunitat jerònima perquè li lluis la renda mitjançant el pagament de 30.000 sous. La raó era que els censals morts pels quals la ciutat rebia la lleuda tenien un for del 4%, mentre que la dels jerònims se situava al voltant del 10%. És a dir, per la mateixa quantitat prestada, les autoritats municipals rebien molt menys diners de pensió per part del rei que no pas el que havien de cedir als religiosos. A més, el requeridor, que era el sotssíndic Galceran Balaguer, es lamentà que els frares rebessin cada any la seva pensió, mentre que ells tenien un ròssec de 25.000 sous anuals. Si els frares no acceptaven aquest oferiment, el sotssíndic amenaçà que la ciutat se subrogaria els drets de percebre la pensió de 180 lliures: *tot lo que de dret sia tenguda e dega fer vers dit monastir, requerint-vos tots vostres drets a la dita ciutat, posant aquella en lo loc de dit monastir. En altra manera, que no córrega més pensió al dit monastir ni lo receptor ni arrendador de ditas rendas reals de Tortosa no sien obligats en pagar alguna pensió a dit monastir, com és de dret e iustícia.*²⁰⁸⁰ Als frares no els degué plaure la proposta, ja que amb el capital rebut no haguessin aconseguit al mercat de crèdit ni 100 lliures de renda.

Fos perquè les autoritats municipals barcelonines van fer efectiva la seva amenaça o per alguna altra raó, els jerònims no van cobrar la seva pensió a partir de l'any 1463. Així es desprèn d'una súplica que elevaren al rei perquè s'executés una sentència per una demanda que els frares havien interposat als receptors dels drets reials i a la ciutat de Barcelona. Segons exposaven els religiosos, la sentència reconegué l'obligació de la ciutat de pagar-los no tan sols durant el temps que la ciutat havia rebut les rendes de la Batllia General de Catalunya, sinó també pels endarreriments corresponents al temps en què n'havia estat espoliada. Afirmaven que la ciutat

²⁰⁷⁸ ACA, C, reg. 3131, f. 151v-152r.

²⁰⁷⁹ Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, *Op. Cit.*, p. 436.

²⁰⁸⁰ ADB, *FSJVH*, lligall f, s. f. Al final del document, en una lletra diferent, es diu que es presentà el requeriment l'11 de setembre de 1408, la qual cosa és totalment incoherent amb el seu contingut. A més, hi ha un notari a Barcelona amb el nom del sotssíndic, Galceran Balaguer, del qual sabem que exercí la seva activitat professional durant la segona meitat del segle XV i principi del XVI (Lluïsa CASES I LOSCOS, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. 1. Segles XIII-XV*, p. 347) .

havia rebut prop de 2.000 lliures durant els anys 1463 i 1464, en què encara posseïa aquestes rendes, i de ròssecs dels anys en què no les posseï. Així es podria comprovar, deien, en els llibres de rebudes del racional.²⁰⁸¹

Malauradament no sabem la data d'aquesta súplica. Si fos posterior a 1470 estaria relacionada amb la informació següent: el 18 de gener d'aquell any un síndic de la ciutat, Joan Maians, demanà al batlle general que s'oposés a la causa que els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron havien mogut contra Jofre Sirvent, recaptador de les rendes de la Batllia General per la ciutat de Barcelona.²⁰⁸² Per complicar encara més la relació entre aquestes informacions, algunes de les quals no estan datades, hi ha un document, que tampoc no està datat, que certifica el pagament als frares de tota la renda de 180 lliures corresponents a l'any 1465 per part de la ciutat.²⁰⁸³

Malgrat la confusió en les dates, resta fora de dubte que hi hagué dissensions entre els jerònims de la Vall d'Hebron i les autoritats municipals barcelonines a causa de la lleuda de Tortosa. En tot cas, les reclamacions a la ciutat de Barcelona només arribaren a l'any 1465. Arran de la caiguda de Tortosa el juliol de 1466 a mans del bàndol reialista,²⁰⁸⁴ els seus drets i emoluments restaren en mans de Joan II i dels seus partidaris. Per això, les referències posteriors són ja d'aquest rei. La primera, del 28 d'agost de 1466, escrita a Tortosa, és molt interessant perquè el monarca revela que el procurador de la comunitat, Jaume Tàpies, li havia reclamat les pensions a què tenien dret. A més, afirmà que els frares eren fidels a la seva causa i, per tant, contraris a la rebel·lió encapçalada per les institucions de la terra: *los quals ab aquella moderació e probitat de ànimo en tal manera han instituïda lur vida que, detestants la rebel·lió contra Nós e lo nostre stat per alguns dels barcelonins e cathalans comesa, la innada fidelitat a Nós han servada*. El fet que el rei escrigués el nom del procurador, en lloc d'una referència genèrica a un procurador qualsevol, i que afirmés tan rotundament que eren del seu bàndol ens indueix a pensar que Jaume Tàpies anà fins a Tortosa, tot fent ús del guiatge que el monarca havia atorgat al prior de la comunitat per viatjar lliurement pel seu territori.²⁰⁸⁵ Si la seva comunitat no havia rebut les pensions dels tres anys anteriors, devia trobar-se en una situació econòmica tan crítica que va optar per aprofitar que Tortosa havia canviat de bàndol per suplicar que es normalitzessin els pagaments. Si la nostra hipòtesi és certa, es va arriscar a viatjar en temps de guerra com a recurs per salvar econòmicament el monestir. Potser el rei ho va interpretar com una mostra de fidelitat.

El rei ja havia arrendat la lleuda de Tortosa a Mateu Capell, que li havia pagat dos anys d'arrendament a raó de 3.500 lliures anuals. Els frares, per tant, tan sols podien ser satisfets amb rendes que no estiguessin compreses en aquest arrendament, com la peita dels moros i dels jueus, les cenes reials, els càntirs d'oli, el forn i la barca de Benifallet, la novena dels peixos o els censals de la carnisseria. Ho encomanà al mercader tortosí Lluís Gràcia. A partir del tercer any -1468- els

---

²⁰⁸¹ ADB, FJSJVH, lligall 25, s. f.

²⁰⁸² AHCB, Consellers, Eclesiàstics. Inquisició, 1C.XVIII-3/38.

²⁰⁸³ *En los comptes donats al racional per mossèn Joffre Sirvent en cartes CII és lo següent: Dates fetes per lo dit receptor a fra Bernat Colomer, procurador del prior e convent del monastir de Sant Hierònim de la Vall de Ebron per IIII pensions a ell degudes, çò és per lo primer de janer de MCCCCLXV, LV lliures; e lo primer de maig del dit any LXV, LV lliures, e XV lliures lo primer de juny e lo primer de setembre del dit any LXV LV lliures, qui aquelles solien reebre en Tortosa e per la guerra foren per los consellers lavors vists lurs contractes e que eren primers de tots los creedors. E axí li digueren ho pagàs* (ADB, FJSJVH, lligall d, s. f.).

²⁰⁸⁴ Albert CURTO HOMEDES, «La guerra contra Joan II a les Terres de l'Ebre», *Recerca*, 6 (2002), p. 9.

²⁰⁸⁵ ACA, C, reg. 3381, f. 132v (20.05.1466, Tarragona).

religiosos ja podien reclamar directament a Mateu Capell. A més, si no havien estat íntegrament satisfets en els dos primers anys, seria Mateu Capell el que compensaria el que faltés amb les rendes rebudes en el tercer any (doc. 49). No creiem que aquesta resposta satisfés Jaume Tàpies ni que es pogués donar compliment al manament reial, tenint en compte l'exigència de recursos econòmics d'un rei en guerra.

De fet, quatre anys més tard, en carta datada a Montsó el 18 de juny de 1470, Joan II reconegué que els frares no n'havien vist ni cinc i que la seva situació era extremadament crítica: *et propter cessationem solutionis dictarum centum octoginta librarum vos, dicti prior et conventus, in tantam inopiam et mendicitatem devenistis quod alimentis et aliis vite vestre necessariis nullo pacto supplere potestis et nisi vobis de aliquo salubri remedio citius subveniatur, victus necessitate et omnium rerum difficultate monasterium predictum deserere et sic tantum obsequium et laudes quantum omnipotenti Deo in dicto monasterio sancte et devote exhibentur cessare oporteret*. Pobresa, mendicitat, abandonament del monestir, acabament de les oracions... Per compensar-los d'aquesta situació, conseqüència directa del fet que s'havia emparat de les rendes arran de la guerra, el monarca ja els havia assignat 30 lliures el passat 8 de juny i aleshores hi sumà 150 més a rebre de censals morts confiscats a altres censalistes.²⁰⁸⁶

No tenim més notícies fins al 1475,²⁰⁸⁷ en què el rei, en instrucció a Lluís Gràcia, col·lector de la lleuda de Tortosa, establí la prioritat en el pagament de les assignacions sobre aquesta renda: salaris del batlle i de l'alcaid, obra del castell, salari del procurador reial i, davant de tota la resta de creditors, el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.²⁰⁸⁸ Al cap d'un mes el procurador general de la comunitat, Joan Moner, va desplaçar-se fins a Tortosa per fer llegir la carta reial directament al destinatari, que va respondre afirmativament.²⁰⁸⁹

Els pagaments, però, seguiren endarrerits. Segons una lletra reial del 17 de setembre de 1477, adreçada al receptor i al col·lector de la lleuda de Tortosa, a qui apressaren per normalitzar la situació, es devien als frares dues o tres anyades.²⁰⁹⁰ El 8 d'abril de 1478 es reprengué fortament Lluís Gràcia perquè no havia donat als jerònims la prioritat establerta en el pagament de les assignacions. Encara se'ls devien les pensions de tres anys. A tal efecte, li ordenà que anés a la capital catalana per presentar els comptes al mestre racional.²⁰⁹¹

Però curiosament, en una instrucció anàloga del nou monarca, Ferran II, al receptor i al col·lector de la lleuda de Tortosa, datada a Saragossa el 5 de juliol de 1479, en què insistí en la norma que els jerònims de la Vall d'Hebron fossin els primers creditors a cobrar, es reconegué que el deute als frares ascendia a 1.450 lliures, és a dir, a 8 anualitats.²⁰⁹² El panorama descrit pels efectes econòmics és desolador: *cui [a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron] ad solvendum restare dicuntur ex pensionibus solvi cessans ultra mille quadringente quinquaginta libre, ex quarum*

²⁰⁸⁶ Concretament, 64 lliures 12 sous d'un censal mort de 264 lliures 12 sous que el monestir de Domus Dei rebia del regne i ciutat de Mallorca –havia assignat ja 100 lliures a Sant Jeroni de la Murtra i altres 100 a la cartoixa d'Escaladei-, 22 lliures 18 sous 4 diners de l'Hospital d'en Vilar, 20 lliures 16 sous 8 diners de l'escola de mestre Ramon Llull i 55 lliures 3 sous 2 diners d'una causa pia del prevere Antoni Puigmarí que es rebia sobre Mallorca (doc. 52).

²⁰⁸⁷ El 29 de març de 1473 els frares feren procurador el notari tortosí Jaume Rius. El document no ho diu, però és ben possible que fos per reclamar deutes de la lleuda de Tortosa (taula 12c).

²⁰⁸⁸ ACA, C, reg. 3420, f. 83r-83v (Barcelona, 06.06.1475).

²⁰⁸⁹ ADB, FSJVH, lligall 12, s. f. (07.07.1475).

²⁰⁹⁰ ACA, C, reg. 3350, f. 22r-22v.

²⁰⁹¹ ACA, C, reg. 3391, f. 137r-137v.

²⁰⁹² ACA, C, reg. 3632, f. 124v-127r.

*deffectu ita valde creditoribus opprimi asserunt ut argento dicti monasterii iam consumpto nequeant credita sua persolvere nec ad necessitates et vitium ipsorum fratrum sufficere, quin potius cogentur per ordinem sue religionis dispersi incedere nisi de salubri remedio eis absque mora subveniatur.*²⁰⁹³

El problema no era la falta de sensibilitat dels col·lectors o dels arrendadors, sinó de les assignacions dels monarques sobre aquestes rendes en un temps d'escassetat de recursos econòmics de la Corona. Com que devia resultar pràcticament impossible que es rebessin els diners directament de la lleuda, només dos mesos després de reiterar l'ordre sobre la prioritat dels frares, Ferran II els va concedir els fruits i les rendes de Benifallet a la vegada que, en una altra lletra del mateix dia, ordenà que les rendes que darrerament s'havien desmembrat de la lleuda de Tortosa, entre les quals els drets sobre Benifallet, arran de donacions del seu pare, es reintegressin a la lleuda perquè causaven un gran perjudici als creditors, que es veien privats de les seves pensions.²⁰⁹⁴

És ben significatiu que en menys d'un mes el monarca s'hagués de retractar parcialment. Segurament li devien haver explicat que les rendes de Benifallet estaven ja assignades a Gonçal d'Edo per donació de Joan II i, davant la tessitura d'haver de prendre una decisió, va ordenar als seus consellers que investiguessin si aquestes rendes estaven obligades a la lleuda de Tortosa. Si ho estaven, la provisió a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron s'havia de portar a terme. Si no ho estaven i mentre es resolvia la qüestió, continuarien en mans de Gonçal d'Edo.²⁰⁹⁵ Exactament la mateixa resolució va prendre respecte a les rendes i drets d'Amposta, que Ferran II també havia concedit als jerònims poc abans, però que el seu pare havia donat prèviament al conestable de Navarra, Pedro de Peralta, a qui havia succeït Felip de la Cavalleria.²⁰⁹⁶ La conclusió, doncs, és que no tan sols la lleuda estava hipotecada, sinó també altres drets de la veueria de Tortosa. No hi havia manera de compensar una comunitat cada vegada més empobrida. Sembla que els consellers reials resolgueren que els drets havien d'estar units a la lleuda de Tortosa. Almenys, això indica clarament el manament reial del 16 d'abril de 1480, en què a banda de demanar als oficials tortosins que saldessin el deute amb els jerònims de la Vall d'Hebron, també els insistí que reintegressin a la lleuda de Tortosa les rendes i drets d'Amposta, Benifallet, la novena de la sal i del peix i altres, tal com havia estat abans de la guerra. Aquesta decisió, afegí, s'havia sancionat recentment en una pragmàtica. El lloctinent de Catalunya, l'infant Enric, va trametre l'ordre reial el 20 de maig següent. Tant el monarca com el seu representant al Principat havien estat informats de la situació pels mateixos jerònims.²⁰⁹⁷

Els frares enviaren una súplica al rei l'any 1480, que arribà a la cort abans del mes d'abril. Malgrat que li exposaren que estaven privats de les 180 lliures de la lleuda de Tortosa i de les 42 d'un censal mort sobre la Batllia General de Catalunya, no insistiren en què fes les gestions necessàries perquè es normalitzessin aquests pagaments. Es conformaven a rebre els 3.000 sous

²⁰⁹³ Potser amb el canvi de monarca, els frares afegiren les pensions del temps de la guerra a les tres reconegudes a Joan II i que devien ser de la postguerra.

²⁰⁹⁴ ACA, C, reg. 3545, f. 68r-69r (Barcelona, 07.09.1479). En aquesta línia s'ha d'interpretar un document del 15 de setembre següent en què el batlle de Tortosa ordenà als jurats d'Ascó que la cena d'aquell any la paguessin directament al col·lector de la lleuda, Lluís Gràcia (ADB, *FSJVH*, lligall d, s. f.). El fet que hi hagi una còpia d'aquest document en un lligall procedent de l'antic arxiu del monestir indueix a pensar que possiblement els frares acabaren rebent alguna quantitat d'aquest dret.

²⁰⁹⁵ ACA, C, reg. 3521, f. 77v-78r (València, 11.10.1479).

²⁰⁹⁶ ADB, *FSJVH*, lligall g, s. f. (26.10.1479, Toledo).

²⁰⁹⁷ ACA, C, reg. 3798, f. 53v-54v (20.05.1480, Barcelona)

que el seu pare, el rei Joan II, els havia llegat testamentàriament com a lenitiu a la seva situació econòmica de pobresa i necessitat. La comunitat confessava un deute d'un miler de florins.²⁰⁹⁸ Tot i que, com hem vist, el rei seguí insistint als oficials perquè saldessin el deute de la lleuda amb els frares, també va optar per solucions més modestes i alhora més realistes. Es va dirigir al col·lector, Gabriel Garcia, perquè pagués al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron 20 lliures jaqueses de la cena d'Ascó abans de Nadal. A la mateixa comunicació el monarca reconegué que els frares no havien rebut ni una lliura de la lleuda des de 1475: *e de l'any M CCCC LXXV ençà los són degudes pus de nou-centes liures de pensions corregudes y en aquest endemig, perno ésser pagats, ha passat lo dit grandíssima penúria e pobrea, y encara de present està constrenyit en aquella, en tant que per a les festes de Nadal no tenen ab què proveyr-se de les coses necessàries si per nos, de saludable remey, no y és proveyt.*²⁰⁹⁹ El pagament el feren els jurats d'Ascó, a qui el rei demanà el desembre de l'any següent que paguessin directament als religiosos en lloc de fer-ho al col·lector de la lleuda.²¹⁰⁰

A partir d'aleshores els pagaments es regularitzaren. Això no vol dir que no hi hagués retards, però no eren tan llargs com dels de la dècada de 1470. Justament aleshores s'havien acabat les Corts de 1480-1481, que legislaren sobre aquest punt. El rei va rebre un donatiu de 100.000 lliures per compensar els seus partidaris i es permeté rebaixes substancials en l'import de les pensions a pagar, especialment d'aquelles institucions que, com la Generalitat o alguns municipis, estaven en situació molt precària.²¹⁰¹ No fou així per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que mantingué intactes les seves 180 lliures anuals.

Què passà amb els ròssecs del temps de la guerra i de la postguerra? No hem trobat cap referència sobre el tema en les Corts de 1480-1481 a Barcelona²¹⁰² ni, malauradament, hem trobat cap notícia de la decisió definitiva sobre les pensions que es devien als jerònims de la Vall d'Hebron a causa dels freqüents impagaments des de l'inici de la guerra. No creiem que l'economia reial es permetés el luxe de pagar fins a l'última lliura, ja que l'objectiu del donatiu era recompensar els afectes. És possible que es saldés tan sols una part de tot el deute. En aquesta línia hi ha una instrucció del lloctinent del batlle general de Catalunya als col·lectors de la lleuda de Tortosa que, amb data 20 de juny de 1482, atorgà 50 lliures als jerònims *e açò en paga porrata de les pensions a ells degudes*. Tot quedava, però, a l'espera de la decisió final: *E en açò no poseu difficultat alguna, car açò havem deliberat per lo entretant. Aprés e molt prest avant aquí o d'açí stant, donarem la forma del pagament als demont dits e altres creadors o consignataris fahedor.*²¹⁰³

Com hem comentat, vers 1482 els pagaments es normalitzaren. Els oficials de la Batllia General es preocuparen que així fos. En tenim un parell de testimonis. El 2 de setembre de 1484 Gaspar Maimó, lloctinent del batlle general, ordenà a l'arrendador, sota amenaça d'execució de béns, que saldés les 116 lliures que devia a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron entre gener de 1483 i

²⁰⁹⁸ ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.

²⁰⁹⁹ ACA, C, reg. 3521, f. 127v. Aquest document queda incomplet en el registre, ja que abans que acabi en comença un altre diferent al f. 128r. Per això, no l'hem pogut datar, tot i que per proximitat s'hauria de situar a final de 1480.

²¹⁰⁰ ACA, C, reg. 3639, f. 59r-59v (05.12.1481, València).

²¹⁰¹ Gaspar FELIU, *Op. Cit.*, p. 138. En aquest sentit, Sant Jeroni de la Murtra va acordar amb el baró de Queralt una rebaixa de la pensió d'aproximadament una tercera part.

²¹⁰² Així ho reconegueren els frares de Sant Jeroni de la Murtra i el baró de Queralt en el pacte sobre les 1.700 lliures de pensions endarrerides, com s'explica en l'apartat corresponent d'aquest capítol.

²¹⁰³ ACA, *Patrimoni, Batllia General de Catalunya*, vol. 878, f. 12v.

juny de 1484 –un 38% de les 305 lliures que els correspondia en aquest període.²¹⁰⁴ El 4 de gener de l'any següent féu un advertiment anàleg respecte a les 94 lliures de deute fins al desembre anterior. Tot i que encara faltava un tram per pagar, es desprèn d'aquestes dades que l'arrendador havia pagat 77 lliures des del mes de juny, 22 més de les 55 de la pensió del mes de setembre. El mes de juny de 1485 es van completar els pagaments dels anys 1483 i 1484. Ho reconegué en instrument amb fe pública el procurador general de la comunitat, Joan Garriga, el 23 de juny. Es tracta d'un document interessant perquè enumera tots els pagaments.²¹⁰⁵ Curiosament, hi va haver un error i els arrendadors pagaren gairebé 8 lliures de més. Els frares les retornaren als dos dies.²¹⁰⁶

A la darrera dècada del segle els pagaments es portaren a terme de manera fluida. No tan sols no hem trobat reclamacions dels jerònims als arrendadors, als batlles generals o al monarca, sinó que els frares cediren habitualment pensions o part de les pensions sobre la lleuda de Tortosa que encara no havien rebut com a pagament diferit a altres persones amb qui tenien contret un deute. Òbviament, els receptors finals d'aquestes quantitats sobre la lleuda de Tortosa no haguessin acceptat aquest forma de pagament si els retards haguessin estat molt llargs i generalitzats. A més, hi ha nombroses transaccions que en donen testimoni.

El primer cas ve motivat pel deute de 46 lliures que els frares tenien amb l'apotecari Antoni Pellisser. De voluntat seva, el prior de la comunitat cedí aquesta quantitat al notari Pere Antic Mateu. I ho féu el dia 3 de novembre de 1492 sobre la pensió de 90 lliures del mes de juny, que era la darrera que havia vençut.²¹⁰⁷ El 3 de desembre següent Pere Antic Mateu reconegué que havia rebut les 46 lliures del col·lector de la lleuda de Tortosa que es recaptava a la ciutat de Barcelona.²¹⁰⁸

A banda de la conclusió que, com hem dit, els pagaments anaven sense retard, també en podem treure una altra: el pagament es feia per dues meitats, al juny i al desembre, de 90 lliures cadascun, trencant així els terminis tradicionals, que eren quatre (gener, maig, juny i setembre).

---

²¹⁰⁴ ACA, *Patrimoni, Batllia General de Catalunya*, vol. 878, f. 82v-83r.

²¹⁰⁵ Els arrendadors, o altres en el seu nom, feren pagaments al comptat, tant a Barcelona com a Tortosa, i també giraren quantitats mitjançant taules de canvi. També pagaren a creditors dels frares: més de 42 lliures al cavaller Miquel de Gualbes i prop de 3 lliures a Joan Benages. Hi ha també dos pagaments en espècie: 14 quarteres de sal per valor de 2 lliures 9 sous i dues gerres d'oli per 4 lliures 7 sous (AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f.).

²¹⁰⁶ El darrer pagament, del 25 de maig de 1485, el féu el mercader Jaume Vergalí en nom de Fernando de Rebolledo, que ho pagà per Pau Badia, un dels arrendadors de la lleuda. Girà 76 lliures en lloc de les 68 lliures 3 diners que faltaven en realitat (AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f.).

²¹⁰⁷ AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum comunium*, 1492, maig, 3 – 1493, febrer, 25, f. 56v.

²¹⁰⁸ AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum comunium*, 1492, maig, 3 – 1493, febrer, 25, f. 65v.

Hi ha nombrosos casos anàlegs fins a final de segle (1493,²¹⁰⁹ 1494,²¹¹⁰ 1495,²¹¹¹ 1496²¹¹² i 1497²¹¹³), que mostren que la cessió de pensions sobre la lleuda de Tortosa fou un mètode habitual utilitzat pels frares per pagar els seus proveïdors i que els pagaments es feien relativament poc temps després que caigués la pensió.

La renda concedida per la reina Violant sobre els drets i emoluments reials a la ciutat i vegueria de Tortosa era la més important que tenien els jerònims de la Vall d'Hebron. Sumava una renda de 180 lliures, la més gran de totes les que disposaren al llarg del segle XV. D'aquí que l'evolució econòmica de la comunitat fos molt sensible a la seva percepció. No són sorprenents, doncs, els esforços dels frares per reclamar-ne el pagament quan s'endarreraria, fet que no era gens inhabitual, dirigits majoritàriament als monarques, titulars de la renda, i les contínues súpriques quan els estralls de la guerra en paralitzaren el cobrament durant molts anys.

Les cenes d'absència de Gardeny i Casa Antiga de Lleida

Un altre dels béns dotals de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron foren les cenes d'absències de la comandes hospitaleres de Gardeny i Casa Antiga de Lleida. Proporcionaven 900 sous jaquesos, dels quals 400 procedien de Gardeny i els 500 restants de la Casa Antiga. Ambdós es pagaven en el mes de gener. El valor de les rendes era de 10.800 sous. El for era, per tant, del 8'3%, força alt. Com hem comentat arran de la lleuda de Tortosa, la lògica econòmica de la reina

²¹⁰⁹ En data 1 de març de 1493 Jaume Vidal va cedir a Joan Berenguer 40 de les 90 lliures de la pensió de l'any anterior per saldar un deute per la compra de carn. El 13 de juny següent ja s'havien pagat les 90 lliures, entre les quals la part cedida a Joan Berenguer (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 9v-10r, 35v).

²¹¹⁰ El 26 de juny de 1494 Joan Triter, procurador general de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reconegué que Simó Falcó, arrendador de la lleuda de Tortosa, li havia pagat 180 lliures de les pensions del mes de Nadal de 1493 i juny de 1494. D'aquestes, 37 es pagaren directament al notari Antic Mateu, 61 lliures 9 sous a Joan Aguilar i 6 lliures 11 sous al candler Pere Bellit (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 44v-45r). La cessió a Joan Aguilar s'havia fet el 25 de febrer (f. 7v) i les d'Antic Mateu el 3 de juliol de 1493 i l'11 de gener de 1494 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 40r-40v, 92r). Durant la segona meitat de 1494 els frares cediren tota la pensió del mes de Nadal d'aquell any: 28 lliures al mercader Pere Vila per forment, 13 a l'apotecari Antoni Pellisser i, per ell, a Antic Mateu, i les 49 restants al menestral Joan de Mes (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 51v-52r). Els frares reconegueren el pagament d'aquesta pensió l'11 de setembre de 1495 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 26v). D'altra banda, el 12 d'octubre de 1494 els frares cediren la pensió del juny passat al lloctinent del mestre racional, Galceran Bertran, perquè abans havia dipositat aquesta quantitat a la taula de canvi de la ciutat de Barcelona a favor del monestir, és a dir, havia avançat els diners (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 61v-62r).

²¹¹¹ El 20 d'octubre de 1495 el prior del monestir va reconèixer que Miquel Boteller, arrendador de la lleuda de Tortosa, li havia pagat les 90 lliures de la pensió del mes de juny passat (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 37r-37v).

²¹¹² El 18 de juliol de 1496 el prior, Joan Moner, reconegué que havia rebut les 90 lliures de la pensió del mes de juny d'aquell mateix any per part de l'arrendador Joan Boteller (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 93r).

²¹¹³ L'any 1497 el reconeixement del pagament es va fer el mateix dia de la pensió: el 23 de juny. Ho féu el procurador general, Francesc Ferrer, a l'arrendador Joan Boteller (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f.).

fundadora era comprar rendes a preu barat entre les que la Corona havia alienat a carta de gràcia. Ambdues cenes havien estat venudes per Pere el Cerimoniós el 1388.²¹¹⁴ També presentaven l'avantatge que no es podien devaluar.

La cena, originalment de presència, era la contribució que feien les localitats on s'hostajava el rei en els seus desplaçaments pel territori per sufragar les despeses d'allotjament i manutenció. Es remunta al segle XI i cap al XIII derivà en un pagament en metall-lic que no era fix. Durant la primera meitat del segle XIII va aparèixer la cena d'absència, impost de caràcter regular que havien de pagar totes els llocs per on no havia fet estada el monarca en un any. Els dos tributs, la cena de presència i la d'absència, però, a la pràctica no eren excloents. Sabem, per exemple, que les comandes hospitaleres de Gardeny i de la Casa Antiga de Lleida pagaren ambdós subsidis els anys 1366 i 1372: a banda dels 900 sous -400 i 500- per la cena d'absència, Gardeny pagà 700 sous i 550 sous i la Casa Antiga 1.100 i 700 de cena de presència en aquests dos anys respectivament.²¹¹⁵

L'origen d'aquestes dues cases se situa en la participació dels ordes militars més importants, el de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem i el del Temple, en la conquesta feudal de Lleida l'any 1149. La col·laboració els permeté comptar amb nombrosos béns al territori que comportaren la fundació de les dues cases: la de Gardeny, en un turó molt proper a la ciutat, per part del Temple l'any 1156 i la comanda de Lleida pels hospitalers el 1175.²¹¹⁶ Arran de la dissolució de l'orde del Temple a principi del segle XIV, Gardeny passà als hospitalers. És de suposar que a partir d'aleshores l'altra comanda passà a ser coneguda com a Casa Antiga.

Les referències que tenim d'aquest dret dels jerònims a la documentació són sobretot tres sentències judicials i reclamacions per al seu pagament, majoritàriament a través del monarca. Són, però, menys nombroses que les de la lleuda de Tortosa.²¹¹⁷

Les primeres notícies són del regnat del rei Martí. Al principi del seu mandat ordenà als comanadors de les dues cases que fessin el pagament anual de 45 lliures jaqueses als jerònims.²¹¹⁸ Creiem que només era una forma de confirmar als caps de les comandes el dret adquirits pels frares de la Vall d'Hebron. La primera constància de retards la trobem en una carta d'aquest monarca, datada a Barcelona el 22 d'agost de 1408, dirigida als dos comanadors en què els acusà de diferir i dilatar indignantment el pagament de les dues cenes als jerònims, dels quals afirmà que es trobaven en una situació de pobresa i indignència.

---

²¹¹⁴ Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 32.

²¹¹⁵ Marina MIQUEL I VIVES, «La «cena de presència» a la Corona d'Aragó a mitjan segle XIV», a *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*, p. 277-297.

²¹¹⁶ Josep Maria SANS I TRAVÉ, «Els ordes militars a Catalunya», *Catalan Historical Review*, 4 (2011), p. 202-203; Joaquim MIRET I SANS, *Les cases de templers i hospitalers a Catalunya*. Lleida: Pagès editors, 2006, p. 66-68, 188-190.

²¹¹⁷ En un inventari de documentació fet al segle XVII o XVIII es dona compte del següent: *En dit caixó se encóntran diferents provisions reals per a que lo prior de Cathalunya pague al monestir las 45 lliures per rahó de las cenas de absència. Ítem se encóntran diferents sentèncias confirmatòrias contra lo prior de Cathalunya, condemnant-lo a pagar al monestir las ditas 45 lliures* (ADB, FSJVH, lligall 8, Renda ordinària, f. 139v).

²¹¹⁸ ACA, C, reg. 2117, f. 159r-159v (18.07.1398, Saragossa). Poc després, el 23 de gener de 1399, la reina Maria de Luna féu el mateix manament i hi afegí que havien de pagar als jerònims en els terminis establerts, malgrat qualsevol provisió en sentit contrari, que quedava derogada (ACA, C, reg. 2337, f. 6r-6v).

Mort el monarca i en període d'interregne, el governador general de Catalunya, a requeriment de la comunitat jerònima, reenvià la lletra anterior als dos comanadors per insistir que es possessin al dia de pagament.²¹¹⁹ Com que no han pervingut més notícies relacionades amb aquest episodi de Gardeny, el més probable és que aquesta comanda complís les ordres del governador. Però la situació era diferent a la Casa Antiga de Lleida, per la qual cosa els jerònims enviaren el seu procurador, Joan lo Royer, que el 28 de setembre de 1411 féu un requeriment al frare Gispert Galotxer, que es trobava malalt en un llit d'una cambra situada sobre el portal d'aquesta comanda. Li va respondre que el comanador, Guillem de Guimerà, era al castell de Sudanell, propietat de l'orde de l'Hospital. El procurador jerònim anà aleshores a Sudanell, on tornà a requerir el pagament, *jatsie vos sien demanats bé ha cinch mesos e encara sie ara de present demanar a la vostra casa antiga de la ciutat de Leyda al discret frare Gispert Galotxer, procurador vostre, segons se diu que los dits cinch-cents solidos deguts, segons dütés, elldegués pagar, allò fer no ha volgut*. La resposta del comanador, per escrit, va arribar als dos dies: reconegué que tenia l'obligació de satisfer la pensió de 500 sous, de la qual tan sols en devia una, i justificava l'impagament per pobresa, ja que no havia pogut gaudir dels censos, rendes i drets de la comanda. Si els donaven un termini raonable, procuraria pagar el deute al més aviat possible.²¹²⁰

Com que el requeriment no donà resultat, els frares interposaren demanda a la Reial Audiència pel que els devien: tota la pensió de 1412 (500 sous) i parts de les de 1410 i 1411 (41 florins i mig). La sentència, llegida en el palau episcopal de Lleida el 8 de gener de 1414, condemnà el comanador a pagar el que tenia pendent dels anys 1410 i 1411, però no la cena d'absència de 1412 perquè aquell any s'havia acreditat el pagament de la cena de presència i el jutge considerà que cena d'absència i cena de presència eren incompatibles.²¹²¹ Els frares recorregueren la decisió sobre la pensió de 1412²¹²² i aconseguiren el seu propòsit: haver pagat la cena de presència un any no eximia el pagament de la cena de presència, tal com hem vist que passava els anys 1366 i 1372. La sentència es publicà a València el 2 de juliol de 1415²¹²³ i el pagament es féu l'any següent.²¹²⁴

A Gardeny tampoc no pagaren les cenes d'absència de 1412 ni 1413 perquè consideraven que, en haver-los demanat la cena de presència, ja no calia. Amb la sentència favorable

²¹¹⁹ ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f. (17.08.1411).

²¹²⁰ ADB, *PSJVH*, carpeta 2.

²¹²¹ ACA, C, reg. 2417, f. 176r-177r; Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 308.

²¹²² El procés d'apel·lació, amb la presentació de tot un seguit de cèdules per ambdues parts, es troba a ACA, *Gran Priorat de Catalunya*, vol. 503. Hi ha un resum de tot el procés a ACA, *Gran Priorat de Catalunya*, vol. 1134, s. f. Per part dels jerònims actuà el frare Joan Boil. La seva primera actuació és del 15 de gener de 1414 i un dels punts clau, al nostre entendre, per defensar la seva postura, fou la localització d'un precedent de 1407 en el qual el rei Martí reclamà que es pagués a Francesca de Vall les cenes d'absència que no se li volien pagar. Per cert, en l'apel·lació també es reclamà la cena d'absència de 1413, ja que aquell any els hospitalers també recusaren pagar-la en haver hagut de fer front a la cena de presència. El 16 de maig de 1430 es féu un trasllat autèntic d'aquesta sentència, possiblement com a conseqüència d'algun nou conflicte (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 64r, 73r).

²¹²³ ACA, C, reg. 2418, f. 152r-153r. Hi ha registres a ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 63v i *Llibre índexos documentació*, f. 73r. La comanda de la Casa Antiga de Lleida s'hagué de fer càrrec de les costes judicials que havien pagat els jerònims. En total, 85 sous 2 diners (ACA, C, reg. 2418, f. 153r-153v).

²¹²⁴ [Any XVI] *Ítem rebé del mateix XXV sous jaqueses e son per la paga de l'any M CCCC XII* (ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f.).

aconseguida contra la Casa Antiga de Lleida, el 13 d'agost –un mes i escaig després de la victòria judicial- un procurador dels jerònims, el porter reial Antoni Estoper, requerí a un dels oficials reials a Lleida que fes execució en els béns de la comanda de Gardeny per incompliment de la seva obligació de pagar les cenes d'absència dels anys 1412 i 1413, tot recolzant-se en ordres de Ferran I de 1413. L'endemà comparegué el comanador de Gardeny, Dalmau de Vilalba, per justificar-se amb el ja conegut argument que la cena de presència i la d'absència eren incompatibles. També afirmà que no hi havia cap litigi amb els jerònims a la Reial Audiència respecte a aquest assumpte. El 20 de gener de 1416 Antoni Estoper tornà a fer el mateix requeriment als oficials reials.²¹²⁵ Descartada l'opció de pledejar, vist el precedent dels seus veïns de la Casa Antiga de Lleida, Dalmau de Vilalba pagà 20 florins 6 diners el 12 de setembre de 1416 i la resta el 10 de desembre de la cena d'absència de 1412.²¹²⁶

Segons un apunt de l'arxiu de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Alfons el Magnànim féu una provisió perquè es paguessin els drets econòmics dels frares, tant de la lleuda de Tortosa com de les cenes d'absència, el 28 de juliol de 1418.²¹²⁷ De l'any 1419 ha pervingut una notícia sobre una escriptura de terç feta per fra Galotxer, aleshores regent de la comanda de la Casa Antiga de Lleida, a la cúria del veguer de Lleida. Devia estar relacionada amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, ja que un procurador de la comunitat, Antoni Estaper, va rebre més de 49 florins per aquest concepte.²¹²⁸ La curtedat de la referència i la manca d'altres informacions relacionades no permeten anar més enllà.

Una dècada més endavant hi hagué una nova ordre del monarca a la comanda de Gardeny per requerir el pagament de la cena d'absència.²¹²⁹ Els problemes continuaren amb aquesta comanda: el 21 d'abril de 1431 el monarca es dirigí al seu comanador per ordenar-li que no diferís el pagament de les 20 lliures jaqueses al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, tal com estava obligat, tot informant-lo del perjudici i dany que causava a una comunitat en estat de pobresa i necessitat que, entre d'altres penalitats, no es podia proveir ni de vestit ni de calçat. Com que el mandat reial no devia sorgir efecte, el prior de la comunitat, Ramon Joan, féu un requeriment al comanador, Guillem de Barberà. Fou a Barcelona el 5 d'octubre de 1431. L'acusà de recusar el pagament de la pensió d'aquell any, que havia d'haver satisfet el mes de gener, i aportà el recent manament reial. La resposta oficial es presentà l'endemà. No hi estaven d'acord, però es mostraven disposats a parlar-ne amb persones interposades, lluny de la justícia reial o eclesiàstica. El procurador dels hospitalers, referint-se als seus representants, contestà que *no crehen nec revera són tanguts en les coses contengudes e demanades en la qui-s diu requesta, però que si la part raquirent volrà haver son advocat o ab alguna notable persone, aquesta part*

²¹²⁵ ACA, *Gran Priorat de Catalunya*, vol. 231, s. f.

²¹²⁶ [Any CCCXVI] *Ítem rebí en paga prorata a XII de setembre dels anys XII, XIII per mans de l'honorable frare Dalmau de Vilalba, regidor de la comanda de Gardeny, XX florins sis diners. E més, lo dit fra Dalmau, a X de deembre, pagà altra paga* (ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f.). És significativa l'estratègia emprada pels jerònims. Tot i que cap de les dues comandes havia pagat, només actuaren judicialment contra una d'elles. Si haguessin perdut, no haguessin hagut d'assumir les costes dels dos procediments. Un cop van guanyar, no consta que es molestessin a requerir personalment els hospitalers de Gardeny, sinó que anaren directament a demanar l'execució a les autoritats reials.

²¹²⁷ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Esriptures del calaix 3*, s. f.

²¹²⁸ *Ítem any CCCXIX n'Estaper rebé XXXXVIII° florins VIII sous VI jaquesos de fra Goloxer, regent la comanda de la Casa Antiga, per raó de una scriptura de ters que féu en la cort del veguer de Leyda. La obligació se féu a XXII de març any mil CCCXIX e diu an Anthoni Staper, coma procurador del monestir, en la cort de Leyda* (ADB, *FSJVH*, lligall e, s. f.).

²¹²⁹ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Esriptures del calaix 3*, s. f. (13.12.1429).

ne haurà altre, per çò que s'vega summàriament e sens plet e sens scrit si ells són de restanguts o si s trobarà les dites comandes o comanadors, que s'offer de fer pagar e satisfer lo que per iustícia seran obligats, e en açò no vullen d'èsser-ne devant lo reverent archabisbe e canceller del senyor rey et alias de fer-ne lo que per ell ne serà ordenat per iustícia o altre.²¹³⁰ No hi ha més notícies d'aquest episodi d'impagament.

El 14 de novembre de 1437 la reina Maria ordenà a les dues comandes el pagament de la renda a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron²¹³¹ i al cap de sis dia en féu empara o execució.²¹³² No tenim més requeriments de pagament fins a final de la dècada de 1470. Sembla que fins a l'adveniment de la Guerra Civil Catalana els pagaments s'efectuaren amb normalitat.²¹³³ En aquest sentit i a diferència de la lleuda de Tortosa, no sembla que les cenes d'absència de les dues comandes hospitaleres lleidatanes fossin objecte de garantia per censals morts venuts per la Corona. Almenys podem assegurar que no estaven en mans de la ciutat de Barcelona a mitjan segle, que d'altra banda sí que detentà cenes d'absència d'altres llocs que havien format part del patrimoni reial, com les de Tagamanent, Quart d'Onyar, Santpedor o la comanda hospitalera de Vilafranca del Penedès.²¹³⁴

Malgrat que no tinguem instruments datats durant els anys de la guerra i els cinc primers de la postguerra, documents posteriors permeten fer-se una idea del que va passar durant el conflicte bèl·lic. Com per a la lleuda de Tortosa, els impagaments foren generalitzats i les reclamacions no es resolgueren judicialment fins a la dècada de 1480. Una de les diferències que es detecta després de la guerra és que les demandes ja no es fan directament als comanadors de Gardeny i Casa Antiga de Lleida, sinó al prior de Catalunya de l'orde de l'Hospital, que arrendava els drets, rendes i emoluments de les comandes de la seva demarcació, o almenys els de Gardeny i Casa Antiga de Lleida.

El primer document que hem localitzat és del 28 de gener de 1478. Joan II va ordenar al governador general de Catalunya i al veguer de Lleida que obliguessin el batlle de Sudanel, Pere Amorós, en qualitat d'arrendador dels drets i emoluments del priorat de Catalunya, dins del qual estaven situades les dues comandes lleidatanes, a pagar les quantitats degudes per la cena d'absència a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Segons explica la carta reial, Antoni Bardagí, administrador del priorat, havia promès que faria pagar a l'arrendador el que es devia als jerònims.

²¹³⁰ ADB, PSJVH, carpeta 2.

²¹³¹ ADB, FSJVH, lligall 8, *Escriptures del calaix 3*, s. f.

²¹³² Així ho diu l'apunt següent: *Ítem en l'any XXXVII la reyna dona Maria féu empara et cetera. Foren jutges micer Pere Ledó e micer Arnau Dezmàs y en Bernat Cesfàbregues, qui és de la tresoreria, féu notament de tots los dits contractes en lo dit libre de tresorer et cetera. Menester és portar-se'n la provisió de la reyna dona Maria et cetera. Los actes són en la cort del veguer per en Miquel Xiquó, notari, a XX de noembre any sobredit mil CCCC XXXVII* (ADB, FSJVH, lligall e, s. f.).

²¹³³ Hi ha referències a pagaments entre els anys 1439 i 1453: *Torne lo Barthomeu Grinyó pagar en l'any XXXVIII° y en el XL, XLI. Ítem consecutivament pagaren an Ramon Baró, àlies Cerveró, draper en Leyda, procurador del monestir, y al dit Baró, àlies Cerveró, pagaren fins en l'any LIII. La procura se féu al damunt dit en Leyda, en poder d'en Joan Ferrer, notari, a XVI de abril any XLV per frare Joan Bo il, vicari. Torne a repetir a mossèn Francesch Grinyó, prevere, per les pagues de Gardeny en l'any XXV, procurador de mossèn Guimerà, cavaller de Sant Joan, qui era administrador de la casa de Gardeny, y axí continuà fins en l'any LIII. En l'any XXXVIII fonch procurador del monestir en Bernat Cavaller, draper de Leyda. E rebé alguns anys* (ADB, FSJVH, lligall e, s. f.). Tenim confirmació documental de la procura a Ramon Baró (taula 12d).

²¹³⁴ Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, *Op. Cit.*, p. 401-405.

Tanmateix, l'arrendador recusava fer-ho, tot al·legant que ja ho havia complert en el preu de l'arrendament.²¹³⁵

Poc després les parts afectades arribaren a un pacte. Els frares de la Vall d'Hebron van rebre 90 lliures a compte de les cenes d'absència dels anys 1477 i 1478. Féu el pagament el canviador barceloní Gabriel Montsó, a qui es cediren les dues pensions, que corresponien justament a un renda de 90 lliures, el 27 de febrer de 1478. A canvi, els frares es comprometeren a no reclamar res a Pere Amorós, batlle de Sudanell, per quantitats anteriors al seu arrendament (1477-1481), tot i que sí podien reclamar per l'arrendament de les rendes del priorat de Catalunya que, pel període 1470-1481, s'havia fet conjuntament a Antic Riquer, Bernat de Vallesar, Nicolau Rivera i al propi Pere Amorós. Els dos darrers, a més, es comprometeren a pagar les pensions dels anys 1479 i 1480, sempre i quan mantinguessin l'arrendament.²¹³⁶ Pere Amorós, per tant, va apartar l'obligació respecte al deute amb els jerònims de la seva responsabilitat com a arrendador per al període 1477-1481.

El deute, però, continuava pendent. Per això, Joan II insistí novament als seus oficials reials, especialment als de Lleida, perquè anessin fins a Sudanell i fessin execució de béns per satisfer el deute als jerònims de la Vall d'Hebron, en carta datada a Barcelona el 5 de gener de 1479. L'ordre fou reiterada pel seu fill, Ferran II, 5 de juliol següent²¹³⁷ i el 14 de març de 1480. En aquesta darrera lletra es quantificaven els endarreriments en aproximadament 680 lliures.²¹³⁸ Un càlcul senzill permet retrocedir els impagaments a l'inici de la guerra, ja que l'import correspon a 15 pensions i, com hem vist, els frares havien rebut ja l'import de 1477. Per tant, es devia tot el període 1462-1476.

Els frares posaren plet per recuperar aquests diners. Ho sabem gràcies a l'ordre que el 3 de gener de 1484 l'infant Enric donà als veguers de Lleida i Tàrrrega perquè obliguessin Andreu Merlès, àlies Malla, aleshores arrendador dels drets del priorat de Catalunya, a satisfer als jerònims de la Vall d'Hebron la pensió de l'any present –només havien transcorregut dos dies des del termini!– i els endarreriments –entenem que des que era arrendador– de les cenes d'absències de les dues comandes lleidatanes. Andreu Malès s'hi negava perquè el prior de Catalunya li havia posat demanda i s'havia procurat empara en aquestes rendes arran que els jerònims intentessin recuperar les pensions endarrerides. No es considerà un pretext suficient.²¹³⁹ Poc dies després el regent de la vegueria de Lleida, Francesc Companys, instat pel procurador de la comunitat, Joan Garriga, presentà el mandat del lloctinent a un procurador de l'arrendador i li va donar tres dies per obeir-lo.²¹⁴⁰

Finalment, el 24 de setembre de 1487 es dictà sentència sobre la demanda dels jerònims contra Ferran d'Aragó, prior de Catalunya de l'orde de l'Hospital. Malgrat que la pensió a cobrar era, com hem vist, de 45 lliures anuals, tan sols reclamaren la part que era responsabilitat del prior de Catalunya, 23 lliures 6 sous 11 diners anuals, ja que la resta la satisfien els homes de la comanda, segons una divisió convinguda. Entenem que els homes de la comanda, ja que no tenim evidència en sentit contrari, sí havien complert amb la seva obligació o bé havien arribat a un

---

²¹³⁵ ACA, C, reg. 3391, f. 106r-106v.

²¹³⁶ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manuale tercium*, 1477, agost, 13 – 1478, octubre, 24, f. 50v-51v.

²¹³⁷ ACA, C, reg. 3545, f. 3v-4r.

²¹³⁸ ACA, C, reg. 3547, f. 37v-38v.

²¹³⁹ ACA, C, reg. 3699, f. 91r.

²¹⁴⁰ AHPB, Pere TRITER, *Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum*, 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 20v-21r.f. (13.01.1484).

acord amb els jerònims. En total es reclamaren al prior de Catalunya 326 lliures 16 sous 6 diners, que corresponien a 14 anualitats. La sentència judicial acceptà completament la posició dels demandants. Un dels arguments jurídics de la part demandada per justificar la seva postura era que una sentència reial havia perdonat les pensions de censals morts i que el que demanaven els frares era majoritàriament del temps de la guerra. Però els jerònims respongueren que la remissió era de pensions de censals morts i violaris, però no de cenes (doc. 96). Al prior de Catalunya li imposaren a més el pagament de més de 26 lliures per costes judicials.²¹⁴¹ Tanmateix, en menys de dos mesos els frares s'acabaren conformant amb 250 lliures després que algunes persones intercedissin a favor del prior de Catalunya. Es comprometé a pagar-les el mercader Pere Gassó i, a canvi, els frares li cediren el dret de reclamar l'import de la sentència al prior de Catalunya. Es pactaren dos pagaments a meitats per a la festa de Sant Joan dels anys 1488 i 1489,²¹⁴² que es compliren sense retards.²¹⁴³

Quant a la dècada de 1490, i en un nou paral·lelisme amb la lleuda de Tortosa, no hi ha més demandes per impagament, sinó tan sols alguns testimonis que indiquen que els pagaments s'havien normalitzat després de la resolució del conflicte anterior, que s'arrossegava del període bèl·lic. Així, l'11 d'abril de 1494 l'arrendador dels drets del priorat de Catalunya va pagar 23 lliures 6 sous –la part que corresponia al prior– de la pensió d'aquell mateix any a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron²¹⁴⁴ i el 16 de maig de 1496 va rebre les 45 lliures d'un apotecari lleidatà que, amb funcions de procurador, les havia cobrades. Corresponien a la pensió d'aquell any.²¹⁴⁵ Com a mostra del clima de confiança, hem localitzat un cas en què els frares cediren una pensió que encara no havien rebut completament a un tercer. Pràctica que, com hem vist a l'apartat anterior, fou molt generalitzada amb els drets sobre la lleuda de Tortosa. Els frares cediren al seu benefactor, el prevere Joan Lledó, les 45 lliures de la pensió de 1494.²¹⁴⁶

Per tant, la trajectòria d'aquest dret donat per la reina Violant fou paral·lel al de la lleuda de Tortosa. Tanmateix, hi ha una diferència força important. La lleuda de Tortosa estigué en mans majoritàriament del rei, que l'arrendava. Els frares hi tenien una part assignada i era responsabilitat dels arrendadors satisfer-la. Quan això no passava, els frares acudien al rei. Però sovint els arrendadors no pagaven perquè el rei havia fet altres assignacions o havia compromès les rendes a algú altre, en un context de fretura de diners per part de la Corona. En conseqüència, els frares no interposaren cap demanda judicial, si exceptuem la que instaren contra la ciutat de Barcelona en el temps que les rendes estigueren a les mans d'aquest municipi. D'haver-ho fet, s'haurien hagut d'enfrontar directament al monarca. En canvi, les dues cenes no estaven arrendades pel rei perquè eren d'una altra institució. Quan hi havia incompliments, els frares reclamaren de seguida. No s'esperaven gens. Acudiren a les autoritats reials, però si no donava resultat, acudien a la justícia per fer valer els seus drets econòmics.

²¹⁴¹ ACA, C, reg. 3836, f. 136v-137r.

²¹⁴² AHPB, Pere TRITER, *Manuale comune contractuum numero sextum*, 1487, juny, 1 – 1488, juliol, 11, s. f. (15.11.1487).

²¹⁴³ AHPB, Pere TRITER, *Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum*, 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 20v-21r (25.08.1489).

²¹⁴⁴ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 23v-24r.

²¹⁴⁵ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 82r. Aquest apotecari va rebre més endavant del capítol conventual els poders per reclamar i rebre diners a la ciutat i diòcesi de Lleida (taula 12a).

²¹⁴⁶ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 51r-51v (11.07.1494).

Censals morts sobre Fraga i Sarral

Una part de la dotació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va consistir en un censal mort de 1.000 sous jaquesos anuals sobre Fraga.²¹⁴⁷ La seva percepció fou difícil des d'un bon inici. Donat el censal mort l'any 1393, sorgí un conflicte l'any següent, que hagué de ser resolt pel justícia d'Aragó, i el 1395 aparegueren les primeres queixes per retards.²¹⁴⁸

Com a conseqüència d'un període de dificultats econòmiques de la vila aragonesa, en què les seves autoritats municipals es van veure obligades a endeutar-se per fer fronts a les seves obligacions i els monarques demanaren als creditors que rebaixessin l'interès dels seus censals morts, els pagaments a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron s'endarreriren. Almenys, consta que la reina Maria de Luna va demanar als jurats d'aquesta localitat que paguessin els 1.000 sous als jerònims l'any 1406,²¹⁴⁹ petició que fou repetida els dos anys següents pel rei Martí davant la queixa dels frares que no s'estava abonant.²¹⁵⁰

El nou monarca, Ferran I, es trobà amb una situació semblant i reiterà que es paguessin les pensions als frares els anys 1413 i 1414.²¹⁵¹ Però l'excessiu endeutament de Fraga i la despoblació havien portat l'asfíxia econòmica de la vila. Per posar-hi remei, l'any 1418 es pactà una concòrdia i una reducció de la càrrega fiscal, que comportà disminucions de les pensions, la remissió d'algunes contribucions i la recuperació de part del patrimoni reial alienat. Aquesta darrera mesura afectà completament la renda de 1.000 sous jaquesos, que els frares de la Vall d'Hebron perderen definitivament,²¹⁵² ja que no consta que Alfons el Magnànim compensés als jerònims amb alguna altra renda. Per saldar el deute dels darrers anys, es pagaren 4.000 sous jaquesos i la pensió del darrer any, 1418, es pagà en tres terminis. En aquest cas, doncs, s'imposaren les dificultats del censataris.

Quant al censal mort de 1.000 sous barcelonesos de pensió que la reina Violant va assignar, fora del patrimoni fundacional, als frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron sobre la vila de Sarral l'any 1399, ja hem donat referència dels nombrosos testimonis de les dificultats per cobrar-ne la pensió, el darrer dels quals l'any 1428. Molts anys després de la seva mort, que va tenir lloc l'any 1431, els frares reberen dels marmessors de la reina, que eren el capítol de la seu, els consellers de Barcelona i l'arquebisbe de Saragossa, 525 lliures com a lluçió d'aquest censal mort. Procedien de 3.500 lliures que els marmessors van rebre com a conseqüència de la lluçió d'un altre censal mort, de 2.000 sous de pensió anual, que la reina va vendre a Bernat Sabastida i que una sentència dictada pel rei Joan de Navarra, aleshores lloctinent de Catalunya, a mitjan segle XV, dictaminà que havien de compensar diferents beneficiaris de donacions de la reina: el notari Gaspar Maimó, el mercader Sanxís de Calatayud, el donzell Francesc Armand de

---

²¹⁴⁷ Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 12; Joaquim SALLERAS CLARIÓ, *Sant Genís de "La Vall d'Hebron": su relación con Fraga (Huesca)*. Barcelona: Casa de Fraga a Barcelona (1993).

²¹⁴⁸ Jaume RIERAI SANS, *Op. Cit.*, p. 302.

²¹⁴⁹ Joaquim SALLERAS CLARIÓ, *La baronía de Fraga: su progresiva vinculación a Aragón (1387-1456)*, p. 633.

²¹⁵⁰ Joaquim SALLERAS CLARIÓ, *La baronía de Fraga...*, p. 636, 755-756.

²¹⁵¹ Joaquim SALLERAS CLARIÓ, *La baronía de Fraga...*, p. 652; Jaume RIERAI SANS, *Op. Cit.*, p. 308.

²¹⁵² Joaquim SALLERAS CLARIÓ, *La baronía de Fraga...*, p. 660.

Sentmenat, el ciutadà barceloní Galceran Salzet, àlies Carbó, i el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.²¹⁵³ Tot indica que els Sabastida es devien emparar de rendes donades per la reina Violant per rescabalar-se de deutes. Difícilment, doncs, els jerònims cobraren cap pensió sobre Sarral després de la mort de la reina.

Censals morts

Si hem de jutjar per les traces documentals localitzades, el pes dels censals morts a institucions o particulars com a font d'ingressos per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou menys important que per a Sant Jeroni de la Murtra. Els patrimonis fundacionals eren força diferents: mentre que a la Vall d'Hebron l'assignació a rendes reials tenia un pes majoritari, 4 de cada 7 lliures donades pel fundador de la Murtra eren en forma de dos censals morts sobre el General d'Aragó. El volum del capital que els frares radicats a Badalona van moure al llarg del segle per redempció i posterior inversió de censals morts fou superior a la que detectem a la Vall d'Hebron. Un altre indicatiu d'aquesta diferència radica en el nombre de nomenaments per a cobrar o reclamar pensions de censals morts a institucions o particulars, més del doble a favor de la Murtra (taules 12a, 12b, 12c, 13a, 13b i 13c). Com a contrapartida, els jerònims de Collserola acudiren molt més als monarques perquè els abonessin les rendes reials que hi tenien assignades.

La primera notícia de compra de censals morts després del període fundacional és la d'un de 15 lliures 5 sous de pensió anual sobre la ciutat de Barcelona, comprat pel prior Jaume Yáñez el 7 de juliol de 1400 per 275 lliures (5'55%).²¹⁵⁴ Però creiem que els frares també degueren invertir les més de 600 lliures rebudes d'Anaquí lo Flamenc, mort el 1401.

No tenim més notícies fins a la dècada de 1430. En primer lloc, una de les primeres benefactores de la comunitat, Salvadora, vídua del boter Arnau Repàs, donà un censal mort d'11 lliures de pensió anual que tenia com a censatari el General de Catalunya. Poc més tard, arran de la sentència arbitral respecte al llegat de Bertran Nicolau a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, l'any 1434 els frares reberen 66 lliures de pensió anual d'un censal mort que satisfesia la ciutat i regne de Mallorca, 79 lliures 18 sous 1 diner del vuitè de la baronia de Vilademàger i 17 lliures 6 sous 3 diners anuals sobre les terres dels Santcliment a Lleida, tal com hem comentat al capítol precedent. El 9 d'abril de 1458, quan encara restava un deute de més de 34 lliures sobre el dret del vuitè de la baronia de Vilademàger, els frares el van vendre a Joan de Barberà, prepòsit del Papiol, i el mercader Andreu Solsona, que en pagaren tan sols un preu de 14 lliures 7 sous 1 diner (V9).

Arran de l'ingrés a la comunitat de Miquel Medina, a principi de la dècada de 1440, arribà una renda de 25 lliures sobre Casp. Estigué en mans dels jerònims entre 25 i 30 anys, ja que li fou donada pel castellà d'Amposta tan sols durant la seva vida, que s'allargà fins a la segona meitat

²¹⁵³ El 17 de març de 1456 Jaume Tàpies, procurador d'aquest monestir, va fermar àpoca als marmessors i va donar per lluit el censal de 1.000 sous donat per la reina (AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune [XXXVIII]*, 1455, octubre, 21 – 1456, juny, 9, s. f.).

²¹⁵⁴ AHPB, Bartomeu EIXIMENO, *Llibre de negoci del clavari de la ciutat de Barcelona*, 1399, desembre, 31 – 1400, setembre, 4, f. 17v-21v.

de la dècada de 1460. Sabem, per exemple, que la vila de Casp devia 60 lliures als jerònims l'any 1460.²¹⁵⁵

El 1445 els frares estigueren en possessió d'un censal mort de 33 sous anuals de pensió que pagaven els barons de Queralt.²¹⁵⁶ Cinc anys més tard alguns creditors dels Queralt, entre ells els religiosos de la Vall d'Hebron, nomenaren un procurador per reclamar-ne el que els devia (taula 12c). D'altra banda, el 1456 reberen de Joan Soldevila 4 lliures de pensió anual d'un censal mort que satisfien els hereus de Bernat de Tous.²¹⁵⁷ Arran de l'heretat de Margarida Soler, els frares reberen un censal mort de 30 sous de pensió (1459).²¹⁵⁸

El 10 de març de 1460 la comunitat féu una inversió important: 1.050 lliures per a una pensió anual de 42 lliures sobre les rendes i drets de la Batllia General de Catalunya.²¹⁵⁹ Tot i que no en tenim constància documental, el més probable és que per fer una compra d'aquesta magnitud els frares utilitzessin les 525 lliures que el 1456 havien rebut arran de la llució del censal mort sobre Sarral donat per la reina Violant i altres quantitats procedents de redempcions d'altres rendes, ja que no hi ha constància de donacions importants de benefactors en aquelles dates. Els frares, doncs, confiaren en el patrimoni reial malgrat que la taxa d'interès obtinguda, el 4%, no era alta.

En començar la guerra cessaren moltes prestacions econòmiques. A banda de les ja comentades de la lleuda de Tortosa i la cena d'absència de Gardeny i Casa Antiga de Lleida, s'hi afegiren les 42 lliures de la Batllia General de Catalunya,²¹⁶⁰ els 33 sous dels Queralt, les 16 lliures de les terres dels Santcliment i les 66 lliures de la ciutat i regne de Mallorca.²¹⁶¹ El 20 de juny de 1470 Joan II ordenà als seus oficials que obliguessin a saldar els deutes pels censals morts de les

²¹⁵⁵ Joan II ho reclamà al justícia de Casp en una lletra datada a Saragossa el 21 de febrer de 1460 (ACA, C, reg. 3329, f. 161v-162r). El deute era dels dos darrers anys, ja que els frares fermaren època de la pensió de 1457 (AHPB, Antoni VILANOVA, *Quadragesimum secundum manuale*, 1458, agost, 22 – 1459, març, 1, f. 10r-10v, 11.09.1458), de la qual cediren 15 lliures a Joan Caixal, de Casp (AHPB, Esteve MIR, *Manuale vicesimum secundum contractuum comunium*, 1458, novembre, 28 – 1459, març, 29, f. 7v-8r, 05.12.1458).

²¹⁵⁶ El 22 d'abril de 1450 el frare procurador de la comunitat, Miquel de Medina, va reconèixer que Jaume Maimó havia pagat la pensió al frare Joan Boil, que li va donar una albarà amb data 23 de gener de 1445 (AHPB, Antoni VINYES, *XXXII manuale comune*, 1450, març, 27 – 1450, desembre, 10, s. f.).

²¹⁵⁷ AHPB, Miquel FERRAN, *Manual*, 1455, juliol, 21 – 1457, maig, 28, f. 40r-40v; ADB, *PSJVH*, carpeta 4.

²¹⁵⁸ Aquest censal mort gravava una casa del territori de Barcelona, que l'any 1473 es desobligà, possiblement per redempció (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 93r).

²¹⁵⁹ ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.

²¹⁶⁰ A la carta de l'any 1479 o 1480 escrita pels frares de la Vall d'Hebron a Ferran II per exposar-li la mala situació econòmica es feren ressò que no rebien les 42 lliures sobre la Batllia General de Catalunya (doc. 78). Tampoc no és estrany, ja que durant la guerra s'impedí que els censalistes dels territoris hostils a la Corona cobressin rendes procedents del bàndol realista, tal com hem vist per als censals morts de Mallorca i Aragó.

²¹⁶¹ L'interès del censal mort sobre la ciutat i regne de Mallorca era d'un 4'16%, tal com s'estipulà a la Concòrdia de 1431 entre les institucions mallorquines i els censalistes catalans, després d'un període generalitzat d'impagaments. De fet, en un capbreu dels censals morts satisfets per la ciutat i regne de Mallorca de finals del regnat d'Alfons el Magnànim apareixen els jerònims i Montalegre –tot i que la referència és del prior jerònim de Montalegre (sic), entenem que han de ser els dos monestirs per separat, ja que consta que ambdós reberen rendes de Mallorca procedents de l'heretat de Bertran Nicolau (Jordi MORELLÓ BAGET, «El deute exterior mallorquí. Els creditors catalans a partir de l'estudi d'un capbreu de censals del segon quart del segle XV», *Mayurqa*, 28 (2002), p. 249-269).

terres dels Santcliment i dels barons de Queralt.²¹⁶² Quant a aquests darrers, no va tenir l'efecte desitjat perquè l'any 1479, en una lletra de Ferran II dirigida directament a Dalmau de Queralt, li manà que pagués el deute, que ascendia aleshores aproximadament a 30 lliures.²¹⁶³ Aquest import correspon a 18 anualitats de 33 sous, és a dir, que no es pagava des de 1462. Aquestes dades mostren un paral·lelisme evident amb els problemes que tingueren els frares de la Murtra amb els Queralt i el seu feu d'Aguiló, si bé els de Collserola amb unes quantitats molt inferiors.

Quant al censal mort de Mallorca, Joan II va incautar des d'un bon inici les rendes dels censalistes catalans, fossin o no desafectes a la causa reialista, per mantenir les despeses que exigia la guerra.²¹⁶⁴ No és d'estranyar, doncs, que s'acumulés deute respecte a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, com reconegué el propi monarca en una carta adreçada al lloctinent de Mallorca i al governador general de Catalunya el 15 de desembre de 1472. En ella es demanà que, en virtut de la Capitulació de Pedralbes, se saldessin els deutes amb els jerònims malgrat les concessions i donacions fetes pel rei.²¹⁶⁵ Tanmateix, aquestes capitulacions, com ja hem comentat abans, no es pogueren complir perquè els beneficiaris de les incautacions i de les assignacions reials no estaven disposats a regalar-les després d'haver lluitat al costat del monarca. Els creditors catalans i les institucions de l'illa no arribaren a un pacte fins a la Concòrdia de 1484, que ratificà una sentència de Ferran II de tres anys abans que restablís els drets dels censalistes. S'anul·laren les vendes a tercers, es prengueren com a vàlides les condicions de la Concòrdia de 1431 i s'acordà la restitució de les pensions pendents fins a l'any 1483.²¹⁶⁶

Durant els anys de guerra i postguerra hi hagué alguns ingressos nous. Quant a benefactors, arribaren 20 lliures anuals de renda donades per Antònia Sabastida l'any 1460 –no es pagaren, però, entre 1462 i 1464–, 85 lliures de Miquel Prats (1465), un cens de 9 sous i un censal mort sobre la ciutat de Barcelona superior a les 136 lliures de propietat de Francesc Gosset (1468) i 16 lliures sobre el priorat de Catalunya llegats per Bernat Miró (1478).²¹⁶⁷ D'altra banda, la venda d'una casa llegada per Margarida Soler a canvi d'un censal mort aportà 6 lliures suplementàries (1463),²¹⁶⁸ que es reduïren a 4 lliures i mitja l'any 1483, sense que consti redempció parcial per part del censatari (V32). Tot i que no els aportà cap renda, el 26 de gener de 1468 els frares prestaren 20 lliures a uns agricultors de Barcelona perquè redimissin un censal

²¹⁶² ACA, C, reg. 3385, f. 35r-35v.

²¹⁶³ ACA, C, reg. 3634, f. 52v-53v (15.09.1479, Barcelona). Hi ha una còpia a ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.

²¹⁶⁴ Malgrat que les provisions reials distingien entre catalans condemnats i no condemnats, les rendes de Mallorca quedaren en mans del procurador reial (Ricardo URGELL HERNÁNDEZ, «Incautación de bienes y rentas a personas e instituciones de Cataluña por la Procuración Real de Mallorca durante los primeros años de la Guerra Civil Catalana del siglo XV (1462-1466)», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'Estudis Històrics*, 43 (1987), p. 90-91).

²¹⁶⁵ ACA, C, reg. 3460, f. 37v-38r.

²¹⁶⁶ Jordi MORELLÓ I BAGES, «Els creditors barcelonins i la gestió del deute públic de Mallorca» *Barcelona. Quaderns d'història*, 13 (2007), p. 316-317.

²¹⁶⁷ La donació del censal mort té data 18 de gener de 1478 i ja el 30 de juny d'aquell any Andreu Marlès, que havia succeït Bernat Miró, cedí als jerònims de la Vall d'Hebron 20 de les 40 lliures de la pensió que el següent mes d'octubre li havia de pagar el General d'Aragó (AHPB, Lluís JORBA, *Tercium instrumentorum ac contractuum comunium librum*, 1477, febrer, 26 – 1478, setembre, 9, s. f.).

²¹⁶⁸ AHPB, Esteve MIR, *Sextus decimus liber vendicionum*, 1462, febrer, 15 – 1465, març, 22, f. 121v-126r (27.06.1463).

mort de 30 sous anuals que prestaven al colteller barceloní Pere Font, a condició que els tornessin 4 lliures durant els propers 5 anys.²¹⁶⁹

L'any 1479 i 1480 es reberen dos importants donacions, les dels frares Jaume Gerard de Palou i Joan Bernat Avinent, amb quatre censals morts sobre Mallorca: dos del primer, amb una renda total de 30 lliures,²¹⁷⁰ i dos del segon, prop de les 13.²¹⁷¹ Ben aviat van cobrar-se les pensions, ja que les fonts documentals consultades indiquen que al voltant de la sentència reial de 1481 es normalitzaren els pagaments de pensions procedents de Mallorca a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. El 26 d'abril d'aquell any els frares reberen més de 28 lliures que corresponien a les pensions de tres censals morts.²¹⁷² De fet, els frares invertiren les 300 lliures donades l'any 1494 pel novici Francesc Jasso a recuperar rendes d'aquest censatari que havien pertangut a Bernat Joan Avinent, en una mostra que tenien confiança en aquesta font de recursos econòmics. D'aquesta manera, arribaren 15 lliures més.²¹⁷³ D'aquest darrer frare també arribà una altra pensió sobre el General de Catalunya de 2 lliures 9 sous anuals.²¹⁷⁴

Però no foren tan sols les rendes de Mallorca les que es desbloquejaren. Ja l'any 1479 Ferran II ordenà als seus oficials que fessin una crida pública perquè tothom que tingués algun tipus d'obligació econòmica respecte a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron mostressin els instruments corresponents al notari Lluís Jorba, que estava confeccionant un capbreu *pro utilitate et conservacione reddituum et iurium ipsius monasterii et conventus et ne ipsa iura occultari valeant seu alias deperire*.²¹⁷⁵ A principi de 1482 els frares cobraren un primer lliurament del llegat testamentari de la reina Maria: més de 34 lliures anuals sobre el General de Catalunya al 4% d'interès,²¹⁷⁶ que s'afegiren a les més de 18 lliures de dos censals morts del mateix censatari que arribaren també de l'heretat del frare Bernat Joan Avinent.²¹⁷⁷ El 1483 reberen la meitat d'un censal mort sobre el comtat de Cardona, però no en sabem l'import (V30). I dos anys més tard, la

²¹⁶⁹ AHPB, Esteve MIR, *Manuale trigessimum primum contractuum comunium*, 1467, gener, 23 – 1468, febrer, 9, f. 94r-94v.

²¹⁷⁰ Un de 14 lliures 11 sous 8 diners de pensió anual que tenia com a termini el primer de maig i un que es pagava cada 22 d'octubre de 15 lliures 8 sous 4 diners (AHPB, Bartomeu REQUESENS, *Manuale instrumentorum vicesimum quartum numeratum sive computatum*, 1478, setembre, 21 – 1479, novembre, 29, s. f.).

²¹⁷¹ Un de 7 lliures 18 sous 3 diners que s'abonava cada 20 de febrer. L'altre, de 5 lliures, malgrat que no tenim constància que provingués de l'heretat de Bernat Joan Avinent, sí que tenim alguns indicis, com el fet que aparegui justament en aquells anys i que comparteixi el mateix termini de pagament.

²¹⁷² Les de 15 lliures 8 sous 4 diners d'octubre de 1480, 5 lliures i 7 lliures 18 sous 6 diners de febrer de 1481 (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1481, abril, 9 – 1481, juny, 18, s. f.). Un parell d'anys abans el procurador general havia cedit la primera de les pensions, la de més de 15 lliures, a un mercader de Sóller per voluntat del mercader Pere de Casafranca, a qui els frares devien aquesta quantitat per compra d'oli (taula 25a).

²¹⁷³ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 179v.

²¹⁷⁴ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos de documentació*, f. 53r.

²¹⁷⁵ ACA, C, reg. 3634, f. 205r (02.10.1479).

²¹⁷⁶ ACA, C, reg. 3551, f. 200v-201r; ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 142r.

²¹⁷⁷ La compra la feren el 23 de desembre de 1481 a Tomàs Miquel Despuig, oncle de Bernat Joan Avinent. La propietat dels dos censals era de 580 lliures, la qual cosa representa un interès del 3'13%. Els frares en pagaren tan sols la meitat, 290 lliures (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1481, març, 23 – 1484, abril, 12, s. f.). Malgrat que el document es diu que els frares pagaren al comptat, creiem que els diners devien procedir de la venda d'algun bé dels frares que formà part d'un pacte del litigi que enfrontava els antics tutors del frare amb el seu monestir de professió.

donació del prevere Bernat Planes: 11'5 lliures de pensió de dos censals morts sobre la ciutat de Barcelona i 6'5 lliures d'un altre que pagava un beneficiat de la seu barcelonina.²¹⁷⁸

A la dècada de 1490 la milloria fou tan acusada que ben aviat els ajustos i les penúries quedaren enrere. A banda de la normalització del pagament de pensions que ja hem vist per a la lleuda de Tortosa i les cenes d'absència, i que podem ampliar als censals morts de Mallorca,²¹⁷⁹ arribaren nous i elevats ingressos: 50 lliures de renda sobre el General de Catalunya pel llegat de Beatriu de Pimentel l'any 1490,²¹⁸⁰ més de 32 del mateix censatari com a segon i definitiu lliurament del de la reina Maria l'any 1493,²¹⁸¹ la compra ja comentada de renda sobre Mallorca de l'heretat de Bernat Joan Avinent l'any 1494 i que possiblement se sumi a altres entrades d'aquest religiós, com les prop de 22 lliures sobre el General de Catalunya. A més, el monarca lluí el censal mort sobre la Batllia General de Catalunya que els frares havien comprat l'any 1460. Com que el preu era de 1.050 lliures i es devien més de 500 lliures en ròssecs, els frares reberen 1.550 lliures de la forma següent: 150 lliures anuals durant 9 anys i 200 al desè consignades sobre les rendes reials en el marquesat d'Oristany i el comtat de Gociano. L'assignació es féu el 8 de juliol de 1494, els frares encarregaren a un mercader de Càller que presentés el mandat reial el 7 de setembre (taula 12a) i acceptaren la llució en reunió capitular del 23 de novembre (V46).

Ja a mitjans de la dècada de 1490 Sant Jeroni de la Vall d'Hebron mostra un potent múscul financer: ajudà els jerònims de la Murtra tot comprant-los un censal mort de 116 sous de pensió per un preu de 116 lliures (M106); dos dies després facilità el pagament de ròssecs a uns particulars a canvi que invertissin en la rehabilitació d'un mas que es trobava en un estat ruïnós;²¹⁸²

²¹⁷⁸ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 99v.

²¹⁷⁹ Interpretem les cessions de pensions com un signe de regularitat i confiança en els pagaments de les pensions. El 21 de novembre de 1486 els frares cediren la pensió de 15 lliures 8 sous 4 diners d'aquell any més una quarta part de l'any 1484 –fruit de la Concòrdia de 1484, es donà 4 anys per pagar-la, a raó d'una quarta part per any- al ciutadà barceloní Joan Berenguer d'Aguilar (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1486, setembre, 25 – 1487, març, 10, s. f.). En data 8 d'abril de 1489 cediren les dues pensions que havien de rebre el 20 febrer -5 lliures i 7 lliures 18 sous 3 diners- i les més de 14 lliures del primer de maig d'aquell any. De totes tres pensions hi afegiren la quarta part pendent de l'any 1484. Cinc dies més tard cediren al carnisser Pere Rafael, àlies Verntallat, la pensió de 1486 i la quart part de 1484 de la de 66 lliures per la compra de carn (taula 25a.). El ciutadà barceloní Joan Llull va rebre l'11 de juliol de 1494 la cessió, entre d'altres, de la pensió de 66 lliures que els frares havien de rebre aquell mes de juny d'un censal mort de Mallorca (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 52r). El 6 de juliol de 1495 es cedí 25 lliures que havien de rebre els frares el mes de febrer d'aquell any (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 6r). Finalment, les més de 15 lliures de la pensió del mes d'octubre foren cedides al notari Narcís Gerard Gili el 24 de setembre de 1495 (AHPB, Lluís Carles MIR, *Manuale quartum contractuum comunium*, 1494, novembre, 18 – 1495, novembre, 14, s. f.). De la resta de censataris, només hi ha notícia d'una cessió parcial -15 de 26 lliures- d'un censal mort del General de Catalunya, però és anterior, de 1485 (AHPB, Andreu MIR, *Vicesimum septimum manuale contractuum comunium*, 1485, juny, 14 – 1485, octubre, 26, s. f., 22.06.1485). És de suposar que, amb caràcter general, els pagaments es feren puntualment a final de segle, tal com hem vist per a Sant Jeroni de la Murtra.

²¹⁸⁰ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 107v-108r.

²¹⁸¹ ACA, C, reg. 3551, f. 200v-2014, 220v-221v (18.10.1493); ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 54r, 143v.

²¹⁸² Isabel, vídua de Rafael Quitana, cotoner i ciutadà de Barcelona, tutora del seu nét, Benet Rifós, fill de Pere Rifós, de Pedralbes, i Francina, vídua de Pere Rifós, devien 22 lliures 10 sous d'un censal mort de 5 lliures 13 sous 4 diners de pensió anual als jerònims de Vall d'Hebron. El pacte consistí a pagar 7 lliures – a raó de 10 sous anuals a afegir a la pensió ordinària del censal mort- i a no pagar les pensions de 1495 i

el 1496 comprà per 305 lliures les pensions de 9 anys de tres censals morts -sumen unes 45 lliures anuals- confiscats per la Inquisició a dos heretges i posats en subhasta pública²¹⁸³ i 6 lliures de pensió anual assegurada per una casa, comprada a uns particulars.²¹⁸⁴ Després que el capítol general de 1498 ordenés que es destinessin les 1.500 lliures que havien de rebre del rei en la compra de rendes en lloc de construir nous edificis,²¹⁸⁵ els jerònims continuaren comprant censals morts: 60 sous a Francesc Marimon i al seu fill Jordi Benet per 60 lliures (03.07.1498),²¹⁸⁶ 5 lliures anuals sobre la vila de Perpinyà (04.10.1498)²¹⁸⁷ i 22 lliures i mitja que havia de satisfer el poble de Guimerà, garantides pels ingressos de la carnisseria i de les pastures, per 450 lliures (13.03.1499).²¹⁸⁸ Els jerònims posseïren a final de segle més de 3 lliures sobre els Queralt, una pensió superior a la que tenien abans de la guerra.²¹⁸⁹ També rebien 25 lliures d'un censal mort de Miquel Sarriera i la seva muller Elisabet.²¹⁹⁰

Però això no fou tot. Arran de la donació de l'heretat dels Mur al monestir de Santa Engràcia de Saragossa, el 25 d'abril de 1499 Ferran II compensà als jerònims de la Vall d'Hebron donant-los la propietat completa dels tres censals morts dels quals havien comprat 9 pensions a la

---

1496 a canvi d'invertir un mínim de 43 lliures en tres anys en un mas de Pere Rifós que estava en estat ruïnós (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 10v-11r).

²¹⁸³ Els tres tenien com a censatari la vila de Perpinyà. Dos es confiscaren a Joan de Marcandreu i tenien com a pensió 15 lliures 14 sous i 24 sous (314 i 12 lliures de propietat respectivament). El tercer pertanyia a Francesc Falcó i tenia una propietat de 566 lliures 13 sous 4 diners. Als tres dies el procurador general, Francesc Ferrer, fermà carta de gràcia al rei. (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f., 22.11.1496 i 25.11.1496).

²¹⁸⁴ Els venedors foren Francina, que fou muller de Miquel Granada, vitraller de Barcelona, Vicenç Granada, també vitraller barceloní, fill de Francina i Miquel, i la seva muller Coloma i el preu fou de 120 lliures. Serví per pagar part de les 210 lliures del preu d'una casa situada sota el carrer del Born, en el lloc anomenat la Fusteria (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f., 17.09.1496).

²¹⁸⁵ Actas, vol. 2, f. 137v.

²¹⁸⁶ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1498, juny, 2 – 1498, octubre, 20, f. 17r-17v. El document està cancel·lat perquè s'havia fermat per una quantitat superior –*fuit cancellatum et in maiori summam firmatum*–, però el 27 de juny de 1499 es féu exactament per la mateixa quantitat (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.).

²¹⁸⁷ Francesc Maler, notari de Perpinyà, va vendre aquesta renda que provenia de la confiscació de Francesc Falcó als jerònims per un preu de 100 lliures (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1498, juny, 2 – 1498, octubre, 20, f. 44r-44v). El mateix dia Francesc Maler es va comprometre a obtenir el permís de la seva muller en un termini de sis mesos (f. 44v-45r), els frares assignaren gairebé 30 lliures sobre les pensions que ja tenien sobre Perpinyà (f. 45r) i reconegueren que els faltaven 27 lliures 2 sous per completar el pagament (VD).

²¹⁸⁸ Bernat Minguella, síndic del batlle i dels jurats de Guimerà, va vendre aquest censal mort a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, segons escriptura presa al mas Cardona de Vallvidrera. El mateix dia es va comprometre a lliurar al prior en un termini de sis mesos el consentiment del senyor de Guimerà, Felip de Castells, i una donació de 1434. Amb el preu del censal mort es redimí un altre censal mort que la mateixa localitat satisfieia a Clara, filla del cavaller lleidatà Joan Serra, de 24 lliures anuals. Un procurador de Clara, el batxiller Andreu Serra, fermà àpoca de les 450 lliures el 8 de març de 1499 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.).

²¹⁸⁹ El procurador general de la comunitat, Francesc Ferrer, fermà àpoca de la pensió de l'any anterior, 1498, i reconegué que el censatari no tenia cap quantitat pendent d'abonar (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f., 06.06.1499). El mateix féu Joan Moner el 16 de gener de 1500 respecte a la pensió de 1499 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 36r-36v).

²¹⁹⁰ El frare procurador general els fermà àpoca de la pensió de 1499 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 23r-23v, 16.12.1499).

Inquisició.²¹⁹¹ A més, els frares foren beneficiaris principals de les heretats de dos rics benefactors: el prevere Joan Lledó i la donada Florença Cavaller, ja a la ratlla de l'any 1500. Com hem vist al capítol anterior, foren molt nombroses.

És força evident que les rendes de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron havien crescut molt la darrera dècada de segle. Es fa difícil quantificar-les, però creiem que no devien baixar de les 600 lliures, força repartides entre diferents censataris, com el General de Catalunya, Perpinyà, Guimerà, el regne de Mallorca i la ciutat de Barcelona,²¹⁹² a més de les rendes reials de Tortosa i les cenes de Lleida. Si hi sumem les 150 lliures procedents de Sardenya, la xifra ascendeix per sobre de les 700, una situació realment extraordinària pera una comunitat que havia nascut amb una renda al voltant de les 300 lliures.

La rectoria de Sant Genís dels Agudells

Després que els enviats de la reina Violant insistissin una i altra vegada a Benet XIII que unís rectories al recentment fundat monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el pontífex hi accedí amb butlla datada a Avinyó el 20 de febrer de 1396, tot annexionant-li la de Sant Genís dels Agudells, en el terme parroquial del qual estava ubicat el cenobi jerònim, quan estigués vacant. La raó era que les rendes del patrimoni fundacional no eren suficients per completar la construcció dels edificis monacals, aleshores ja començats (doc. 3). El mateix dia va concedir al monestir el privilegi de no pagar delmes ni primícies eclesiàstiques de les terres que tingués en el terme parroquial de Sant Genís dels Agudells i que treballessin els frares o els seus servidors.²¹⁹³

El procurador de la comunitat, Joan lo Royer, presentà la butlla apostòlica d'unió de la rectoria al bisbe de Barcelona el mes de gener de 1397.²¹⁹⁴ Va vacar el 20 de març de 1398 en presentar la renúncia el rector, Domènec Cerdà.²¹⁹⁵ Aquell mateix dia el vicari general donà possessió de la rectoria al prior de la Vall d'Hebron, Jaume Yáñez. La comunitat es comprometé a assumir les obligacions, ordinàries i extraordinàries, que comportava aquesta rectoria com, per exemple, el pagament de les visites diocesanes (doc. 4).

Sant Genís dels Agudells comptava, segons dos dels preveres que en tenien la cura espiritual a principi del segle XV, aproximadament 50 parroquians.²¹⁹⁶ Aquesta dada no es pot equiparar al nombre d'habitants, ja que el concepte de parroquià, com el de foc, està relacionat amb la fiscalitat eclesiàstica, que gravava les famílies o els caps de casa.²¹⁹⁷ Amb l'aplicació dels

²¹⁹¹ AHPB, Narcís Gerard GLI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.

²¹⁹² A final de segle, però, sembla que hi hagué lluïcions de rendes procedents del municipi barceloní, com ho posa de manifest els poders al procurador de la comunitat, el frare Francesc Ferrer, a acceptar-les (31.08.1498, taula 12a).

²¹⁹³ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 303; ACA, *MH*, vol. 3784, f. 4v.

²¹⁹⁴ Hem trobat tres referències a aquest fet, dos de data 2 de gener (ADB, *FSJVH*, lligall a, *Plec de Sant Genís dels Agudells*, f. 14r; lligall 19, s. f.) i el tercer del dia 19 d'aquell mes (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 277r).

²¹⁹⁵ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 277r; lligall a, *Plec de Sant Genís dels Agudells*, f. 14r; lligall 19, s. f.).

²¹⁹⁶ 52 l'any 1414 (ADB, *Visites pastorals*, vol. 11, f. 173r-173v) i 50 el 1421 (vol. 14, f. 269v-271r).

²¹⁹⁷ Lluís MONJAS MANSO, *Les comarques parroquials del Baix Llobregat a finals de l'edat mitjana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 133.

coeficients habituals que relacionen foc i habitant, la població de Sant Genís dels Agudells es podria trobar per sobre de les 200 persones i per sota de les 300.²¹⁹⁸ Les rendes que generava la rectoria (delmes, primícies, etc.) se situava al voltant de les 50 lliures el 1421.²¹⁹⁹ Es tracta d'una xifra que, en comparació, per exemple, de les parròquies del Baix Llobregat, molt properes geogràficament, està clarament per sota de la seva mitjana i que correspon a una rectoria relativament poc poblada i pobra. En aquest sentit, Santa Creu d'Olorda, també situada a Collserola, doblava els ingressos de Sant Genís dels Agudells.²²⁰⁰

La titularitat de la rectoria implicava un conjunt d'obligacions eclesiàstiques com la cura d'ànima dels feligresos, l'administració dels sagraments, la celebració dels òbits i dels aniversaris instituits pels parroquians. Els jerònims no hi estigueren interessats en cap moment. El seu objectiu era l'aïllament i això no quadrava gens amb l'exercici pastoral associat a una parròquia. Però com que tenien la responsabilitat que aquestes funcions s'exercissin correctament, les delegaren en preveres seglars, els vicaris.²²⁰¹ La relació entre la comunitat, en qualitat de rector, i el vicari de la parròquia tenia un vessant econòmic molt destacat. No fou gens estable al llarg del segle, sinó que se succeïren canvis, fruits de reclamacions i concòrdies.

Podem reduir aquesta relació a dos models bàsics. En el primer, de tipus arrendament, el monestir cedia tots o gran part dels seus drets econòmics, com el delme i la primícia, al vicari a canvi d'una quantitat monetària fixa. En el segon, de tipus contracte, els frares conservaven tots o gran part dels seus drets econòmics i pagaven una quantitat fixa al vicari perquè exercís la cura d'ànimes. La percepció dels emoluments, o gran part d'aquests, pertanyia al vicari en el cas de l'arrendament o a la comunitat monàstica en el del contracte. Aquesta percepció directa implicava gestió i variabilitat, ja que estava subjecta a factors que no eren constants, sobretot la producció agrícola. En canvi, arrendar era més còmode per a la comunitat, tot i que potser econòmicament menys rendible. I a la inversa, en el cas del contracte.

Poc temps després de prendre possessió de la rectoria, els frares tingueren un dubte sobre la validesa de la butlla d'annexió de Benet XIII. I és que en el document pontifici no s'esmentava en cap moment que la col·lació o presentació del vicari era potestat del sagristà de la catedral de Barcelona.²²⁰² Elevaren consultes a la cúria papal, que respongué el 26 d'agost de 1400 el cardenal

²¹⁹⁸ El coeficient que s'aplica habitualment és de 4'5 o 5. Tanmateix, cal ser molt prudent, ja que en un estudi en què es va disposar d'una llarga sèrie de dades conjuntes de població adulta i focs, el coeficient oscil·lava entre 6 i 9 (Carles DÍAZ MARTÍ, *La població d'Alella als segles XVI, XVII i XVIII*. Alella: Ajuntament d'Alella, 2006, p. 36-41).

²¹⁹⁹ ADB, *Visites pastorals*, vol. 14, f. 269v-271r. La renda per parroquia és d'1 lliura, valor totalment coherent amb el que es desprèn a la bibliografia (Lluís MONJAS MANSO, *Op. Cit.*, p. 144-145).

²²⁰⁰ Lluís MONJAS MANSO, *Op. Cit.*, p. 145-149.

²²⁰¹ Així apareix a totes les visites pastorals consultades. Per exemple, en la de 1446: *Die martis XV mensis novembris, anno predicto, predictus honorabilis comissarius et visitator visitavit ecclesiam parrochiale Sancti Genesii de Agudellis, cuius est rector venerabilis et religiosus prior monasterii Sancti Geronimi, vicarius vero eius curam et regiminem animarum est discretus Guillelmus Famada, diocesis gerundensis, per se serviens* (ADB, *Visites pastorals*, vol. 19, f. 323v).

²²⁰² *Cum autem sicut exhibita eidem domino nostro pape pro parte vestra peticio continebat quod predicta ecclesia ad collacionem seu presentacionem sacriste ecclesie barchinonensis pertinere dicatur de quo in dictis litteris nulla mencio facta fuit. Et propterea dubitet predictas litteras surrepticias reputari ac unionem, annexionem et incorporacionem predictas que suum iam fuerint debitum sortite effectum viribus non subsistere vosque eciam super eadem parrochiali ecclesia imposterum molestari posse memoratus dominus noster pape ne propterea litere ipse in futurum valeant impugnari* (ADB, *FSJVH*, lligall 12, pergami).

de Tarassona, Fernando Pérez Calvillo -el pontífex estava patint setge a Avinyó-, que sentencià que aquesta omisió no era impediment perquè l'annexió fos de ple dret.²²⁰³ Tot i que el document no ho menciona, és molt possible que el veritable motiu d'aquesta consulta fos que el sagristà volia impugnar l'annexió de la rectoria als jerònims.

En tot cas, la col·lació per part del sagristà durà tan sols 4 o 5 anys més, després dels quals passà definitivament en poder de la comunitat.²²⁰⁴ La següent notícia és del 6 de maig de 1413: el prevere Miquel Bada renuncià a la vicaria perpètua de Sant Genís dels Agudells en mans del vicari general de la diòcesi de Barcelona.²²⁰⁵ Desconeixem la relació econòmica d'aquest prevere amb els jerònims, però el fet que tingués el títol de vicari perpetu -en lloc de vicari simplement- indica que el càrrec era indefinit. El succeí Antoni Ferrer.²²⁰⁶

A partir d'aleshores i fins a mitjan segle el model que se seguí fou el d'arrendament per un temps determinat. El vicaris, per tant, no tenien el qualificatiu de perpetus. Hem localitzat tres contractes d'arrendament d'aquest període. El primer, del 4 de maig de 1417, es féu a Bernat Nicolau, beneficiat de Santa Maria de Castell d'Empúries, a qui es cediren tots els drets i emoluments de la parròquia per un període de tres anys -*omnes et singulos redditus, exitus et proventus, decimas, primicias, partes expletorum, obvenciones, laudimia, tertia et foriscapia ac alia qualibet iura dicte ecclesie pertinentes et pertinencia infra dictum tempus quibuscumque iuribus, racionibus sive causis, domos dicte ecclesie, item omnia vassa vinaria et alia bona mobilia in ipsis domibus contenta prout inter nos et vos sunt inventariata*- a canvi de 20 lliures anuals a pagar per semestre avançat. Només s'exceptuaren els delmes i primícies de les terres de la parròquia que pertanyien al monestir, així com les ofertes fetes a l'església monàstica. Els lluïsmes i altres drets per venda de terres en alou de la rectoria serien per al vicari, però tan sols les que es meritessin a partir d'aleshores, no les anteriors. El vicari quedà obligat a servir l'església tal com havien fet els seus predecessors i a restituir-ne íntegrament els béns al final del termini de l'arrendament: *vos teneamini servire dictam ecclesiam bene et condecenter prout fieri est assuetum per predecessores rectores dicte ecclesie ad comodum et utilitatem dicte ecclesie et parrochianorum eiusdem ecclesie et quod in fine dicti tempus teneamini restituere dictam rectoriam et domos eiusdem ac alia bona mobilia inter nos et vos inventariata*. El termini, però, no s'acomplí perquè el contracte es va anul·lar per voluntat de les dues parts el primer de desembre d'aquell mateix any.²²⁰⁷ Bernat Nicolau no superà el trienni de servei a la parròquia, ja que a la visita pastoral de 1421 hi consta Pere Cardona com a vicari.²²⁰⁸

El 20 de juny de 1436 Ramon Joan, prior de la Vall d'Hebron, arrendà la rectoria per a un període de tres anys al prevere barceloní Nicolau Mercader. El preu havia baixat a la meitat

²²⁰³ ADB, *FSJVH*, lligall 12, pergami.

²²⁰⁴ *Scientes et animadvertentes dictam ecclesiam parrochiam Sancti Genesii fuisse temporibus preteritis unitam et seu pleno iure a Sede Apostolica dicto monasterio collatam, cuius collacionis pretextu semper, preterquam quatuor vel quinque annis, dicti priori et conventus tenuisse ad nutum ipsorum in eadem ecclesia Santi Genesii de Agudellis prebiterum secularem regens curam animarum ipsius ecclesie* (doc. 44).

²²⁰⁵ Hi estigué present el prior de la comunitat de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Guillem de Boadella, a qui es reconegué el patronat de l'església de Sant Genís dels Agudells (ADB, *PSJVH*, carpeta 4).

²²⁰⁶ Tenia llicència des del 27 de juliol de 1413 i fou visitat el 31 de març de 1414. A les preguntes del visitador sobre la seva fama, servei i residència, els parroquians afirmaren unànimament que era molt bona (ADB, *Visites pastorals*, vol. 11, f. 173r-173v).

²²⁰⁷ AHPB, Joan FERRER, *Nonum manuale*, 1416, novembre, 5 – 1417, desembre, 24, s. f.

²²⁰⁸ Li van donar llicència el 26 de gener d'aquell any (ADB, *Visites pastorals*, vol. 14, f. 269v).

respecte a l'any 1417, 10 lliures anuals a pagar en dues meitats al Nadal i a la Pasqua. Aquesta disminució cal atribuir-la a una diferència important respecte a l'arrendament anterior: no s'inclogueren en l'arrendament els lluïsmes i altres drets per les vendes o alienacions d'honors de la rectoria *-demptis laudimiis, terciis et foriscapis provenientibus ex vendicionibus et aliis alienacionibus infra dictum tempus fiendis de honoribus et possessionibus que pro dicta ecclesia teneantur et quas vendiciones dictus dominus prior habeat firmare domini racione.*²²⁰⁹ Amb les mateixes condicions s'arrendà el 19 de desembre de 1446 al sagristà de l'església de Sant Sadurn de Vilafreser, de la diòcesi de Girona, Guillem Famada.²²¹⁰ S'inclogué una nova condició al vicari: havia de pagar els censos a què el monestir estava obligat per la possessió útil d'algunes terres de la parròquia.²²¹¹

A mitjan segle el vicari Pere Jorba aconseguí un canvi en les condicions. Aquestes no afectaven el model bàsic, que seguí sent d'arrendament. El preu es mantingué en 10 lliures anuals, que s'havien de pagar al Nadal, pel qual tenia dret a tots els emoluments de la rectoria, amb l'excepció dels lluïsmes, com en els dos arrendaments anteriors. Només es feren dos nous incisos: que quan fos necessari la ferma de domini del rector de Sant Genís dels Agudells, aquesta l'hauria de fer el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i que els frares es quedarien els drets eclesiàstics per sepultures, deixes o ofertes a l'església del monestir que corresponguessin de dret a l'església de Sant Genís dels Agudells per raó que el cenobi es trobava dins el seu terme parroquial. El canvi principal fou que el càrrec passà a ser vitalici o indefinit. Quan vaqués per mort o renúncia, els frares tindrien la potestat de presentar un candidat de vicari a l'autoritat diocesana, que estaria obligada a acceptar-lo. Se seguí aquest procediment per primera vegada amb el prevere que ja estava exercint el càrrec de vicari, Pere Jorba, de qui es lloaren les virtuts *-cuius vita et mores nobis elucescunt et qui dictam ecclesiam per tempora longiora existis et administrastis in dictis vicariatu et regimine sitis-* i que passà a ser vicari perpetu de Sant Genís dels Agudells el 4 de març de 1453 (doc. 37).

Pere Jorba va permutar la vicaria amb Antoni Roqueta, que va forçar un canvi de model perquè amb el pagament de les 10 lliures anuals no en tenia prou per al seu sosteniment: *et cum dictus Petrus Jorba permutaverit dictam rectoriam mecum, dicto Anthonio Roqueta, cum dicta prestacione et solutione dictarum decem librarum annualium, quarum solutionem ego, dictus Anthonius Roqueta, contradixerim et facere recusaverim, cum redditus dicte ecclesie non sufficient ad mei vite sustentacionem.* El conflicte es resolgué per via de l'arbitratge d'Antoni Coca, beneficiat de la seu de Barcelona, del doctor en decrets Francesc Gosset i, en cas de discòrdia, del cavaller Joan Sabastida (taula 12g).

La sentència arbitral, del 26 d'agost de 1458, determinà el canvi d'un model d'arrendament a un de contracte: els frares rebrien els drets inherents a la rectoria –delmes, primícies, censos, etc.- i pagarien el servei prestat pel vicari perpetu, que es taxà en 27 lliures i

²²⁰⁹ AHPB, Joan FERRER, *Manual*, 1436, març, 12 – 1437, novembre, 26, s. f.

²²¹⁰ Fou visitat per un delegat diocesà el 15 de novembre de 1446. Els parroquians consultats pel visitador donaren una opinió positiva sobre la seva tasca pastoral (ADB, *Visites pastorals*, vol. 19, f. 323v-325r).

²²¹¹ *Sub tali tamen pacto, forma et condicionibus quod vos teneamini solvere omnes morabatinos quarumvis terrarum et possessionum quas dictum monasterium emi a domina na Gombau, quondam, et aliarum terrarum et possessionum quas dictum monasterium nunc possideat ad quorum prestacionem dictum monasterium per totum dictum tempus dicti arrendamenti minime teneatur* (AHPB, Joan FERRER, *XXVIII manuale*, 1446, agost, 26 – 1448, març, 5, s. f.).

mitja anuals,²²¹² a pagar en dues meitats en els mesos de maig i novembre. El vicari podria viure a les cases de la rectoria i rebria el peu d'altar o portes de l'església i qualsevol cens o renda per aniversaris a celebrar a l'església de Sant Genís. Quant als drets de sepultura, donacions, llegats, despulles i altres obvencions fets al monestir de la Vall d'Hebron, serien íntegrament per als frares si procedien de persones que no fossin parroquianes. En cas contrari, el vicari tindria dret a una quarta part. La comunitat es faria càrrec de les despeses per les visites diocesanes i altres subsidis. El salari per a un frare a la quaresma i les despeses per lluminària, sermons i prèdiques als parroquians en les festivitats celebrades a l'església parroquial serien assumides a parts iguals pel vicari i pels jerònims de la Vall d'Hebron.

Els àrbitres confirmaren la titularitat de la rectoria, la condició perpètua del vicari, el dret dels jerònims a presentar candidats i l'acceptació obligatòria per part de les autoritats diocesanes. Les dues parts van acceptar la sentència arbitral, però van voler que fos aprovada pel pontífex, Pius II, que ho féu a Màntua el 7 d'octubre de 1459 (doc. 44).²²¹³ Ben aviat els jerònims comprovaren les dificultats inherents a la recaptació del delme, ja que sorgiren conflictes amb el prior de Santa Maria del Coll. Ambdues parts acudiren a l'arbitratge el 16 de setembre de 1460, que es prorrogà el 31 d'octubre (taula 12g). No en sabem el desenllaç.

El 1466 el vicari perpetu era Francesc Juli,²²¹⁴ però al final de la dècada hi havia també un altre vicari –ordinari, no perpetu– a la parròquia, el prevere Pere Broquetes, que és identificat com a arrendador dels fruits de la rectoria de Sant Genís dels Agudells. El 27 de juliol de 1469 els frares li pagaren les 13 lliures 10 sous corresponents a la meitat de la pensió que havia de satisfer el passat primer de maig al vicari perpetu, Francesc Juli. Sembla, doncs, que el que realment portava la cura d'ànimes de la parròquia era Pere Broquetes, a qui els frares havien arrendat els fruits de la rectoria.²²¹⁵

Francesc Juli reclamà als jerònims el cobrament dels delmes i de les primícies. La qüestió es posà en mans de dos àrbitres, Bernat Planes i Joan Font de Borrell, l'agost de 1469 (taula 12g), que modificaren novament les condicions en sentència del següent 27 d'octubre²²¹⁶ i que suposà un retorn al model d'arrendament. Es tornaren a adjudicar els delmes i primícies de la rectoria al vicari perpetu a canvi d'un pagament anual de 7 lliures a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en dues meitats. S'advertí que si no s'abonava aquesta quantitat, després de tres admonicions es

²²¹² Antoni Coca va valorar-ho en 30 lliures més el peu d'altar i aniversaris. En total, 46 lliures. Francesc Gosset, en canvi, va considerar suficient 40 lliures. Com que hi havia discrepància entre ambdós, fou el tercer àrbitre qui determinà que es paguessin al vicari 27 lliures i mitja anuals. Però com que també s'hi inclogué el peu d'altar i aniversaris, en realitat el valor era de 43 lliures i mitja, un valor gairebé al mig de les estimacions dels dos àrbitres.

²²¹³ El 3 de gener de 1459 Joan II va escriure al seu procurador a Roma, Francisco Ferrer, degà de l'església de Santa Maria de Tudela, perquè supliqués al pontífex que confirmés aquesta sentència (ACA, C, reg. 3364, f. 85v).

²²¹⁴ El 15 de desembre de 1467 reconegué que els frares de la Vall d'Hebron li havien pagat una anualitat i mitja (40 lliures 10 sous) que corresponien als pagaments de novembre de 1466 i maig i novembre de 1467 (AHPB, Esteve MIR, *Manuale trigessimum primum contractuum comunium*, 1467, gener, 23 – 1468, febrer, 9, f. 85v).

²²¹⁵ AHPB, Andreu MIR, Manual, 1469, maig, 20 – 1471, febrer, 22, f. 7r. El 3 de gener de 1470 feren el segon pagament anual, el corresponent al mes de novembre, també a Pere Broquetes (f. 33v-34r).

²²¹⁶ A la minuta notarial tan sols hi ha un apunt sobre l'existència d'aquesta sentència (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1469, maig, 20 – 1471, febrer, 22, f. 23v), que es troba copiada a l'antic arxiu monàstic (ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.). Els frares van confirmar la sentència en capítol conventual celebrat el mateix dia (VI4).

desposseiria el vicari perpetu de les rendes parroquials. El vicari, en contrapartida, s'hauria de fer càrrec de les reparacions de la casa en què vivia, de les despeses per subsidis o visites, de les prèdiques i sermons, etc. Se seguien mantenint en mans dels frares els lluíme per vendes i continuaven exempts de pagar delmes i primícies de les seves terres en el terme parroquial de Sant Genís dels Agudells. Es confirmà també que els religiosos estaven exempts de pagar dret de sepultura pels que no eren parroquians –o que ho eren, però tan sols havien viscut menys d'un any i un dia a la parròquia. Per a la resta, s'hauria de donar una quarta part al vicari perpetu. Quant al personal vinculat al monestir, estarien també exempts dels drets de sepultura, però no de les despulles, que correspondria als curats si la mort hagués tingut lloc *infra annum*. Si morien intestats, els drets es repartirien equitativament entre vicari i comunitat.

Al cap d'una dècada els religiosos i el vicari perpetu, Miquel Grifa, van acordar derogar aquestes condicions i retornar a les anteriors, és a dir, a les de la sentència de 1459, sancionada per Pius II. Miquel Grifa recusà pagar les 7 lliures i considerà perjudicials les condicions econòmiques del vicari. Es tornà al model de contracte: els jerònims rebrien quasi la totalitat dels fruits de la rectoria i pagarien 27 lliures al vicari perpetu pels serveis pastorals que exercia per a la feligresia de Sant Genís dels Agudells (V24). Per això, tornem a trobar ben aviat els jerònims lluitant pels seus drets com a perceptors dels fruits i emoluments de la rectoria: el 4 d'agost de 1481 aconseguiren sentència favorable de la Reial Audiència respecte a la seva pretensió que els masos de l'alou de la torre que Gerard de Vallseca posseïa a Sant Genís dels Agudells paguessin delme i primícia al rector. Tan sols quedaren exemptes la torre i les terres pròpies de Gerard de Vallseca.²²¹⁷

A Miquel Grifa succeí Pere Duran, beneficiat de la seu de Barcelona, que ben aviat entrà en conflicte amb els religiosos. Tot i que, segons les darreres condicions, eren els jerònims els que havien de rebre els fruits de l'església de Sant Genís, Pere Duran se n'aproprià perquè considerà que n'havia estat possessionat un cop fou investit del càrrec per part de les autoritats diocesanes barcelonines.²²¹⁸ El 1482 es mogué litigi a la cúria episcopal, però per evitar despeses

²²¹⁷ *Cum ex meritis presentis processu constet magestati nostre intencionem dicti monasterii Vallis de Ebron quantum ad mansos seu pagenses seu emphiteotas conventos dicti Geraldi de Vallesicca esse fundatam. Idcirco et alias pronunciamus, sententiamus et declaramus quod omnes mansi qui sunt in alodio turris dicti Geraldi de Vallesicca, qui possidentur nunc tanquam dominos utiles quam etiam per dictum Vallesicca, solvant decimam et primiciam ecclesie parrochiali Sancti Genesii de Agudellis, que est unita dicto monasterio, de terris que sunt tam supra iter quam subter, videlicet de blado et vindemia, et etiam quod solvat unum pullum pro quolibet manso. De aliis vero rebus solvatur decima et primitia prout consuetum est per alios parrochianos dicte parrochie. Et hoc tam de dictis mansis qui possidentur nunc per dominos utiles, quam etiam per dictum Vallesicca. Et ad dictam decimam solvendam tam de annis septuagesimo nono et octuagesimo quam ab inde singulis annis dictorum possessores mansorum condemnamus. Quo vero ad turrim dicti Geraldi de Vallesicca et terra dicte turris, quia magestati nostre non constat intencionem dicti monasterii esse fundatam. Idcirco et alias pronuntiamus, sententiamus et declaramus dictum Geraldum de Vallesicca fore et esse absolvendum a petitis tam super decimis quam super primiciis. Et dicto monasterio scilicet imponimus sempiternum neutram partem in expensis condemnando (ADB, FSJVH, lligall 15, s. f.).*

²²¹⁸ *Dictum monasterium vigore unionis, annexionis et incorporacionis de dicti parrochiali ecclesia cum omnibus iuribus et pertinentiis suis facta, ut asseritur, dicto monasterio quorum iurium virtute dictum monasterium dicit se in possessione recipiendi decimas et primicias ac parrochiales esse et illis indebite et iniuste spoliatum fuisse idemque intentabatur restitutorium, dictus vero Petrus Duran vigore resignacionis seu renunciacionis ex causa permutacionis legitime facte de eadem parrochiali ecclesia ac collacionis canonice de subseque per reverendum dominum episcopum barchinonensem seu eius venerabilem vicarium generalem facte et demum possessionis eiusdem ecclesie iurium et reddituum eiusdem canonice*

es va posar en mans de dos àrbitres, Joan Ramon Faner i Lluís Llull (taula 12g). Tanmateix, no s'arribà a cap concòrdia²²¹⁹ fins dos anys més tard. Fermaren pacte el 6 de novembre de 1484.

Tot i que no n'hem localitzat el text complet,²²²⁰ sí que en podem deduir alguns dels seus trets principals gràcies a la confirmació de la unió de la rectoria de Sant Genís dels Agudells al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per part d'Innocenci VIII el 10 de setembre de 1485. S'anul·là el caràcter perpetu del vicari, que a partir d'aleshores seria nomenat i deposat a voluntat dels jerònims.²²²¹ Com a preu, aquests es comprometeren a pagar una pensió vitalícia a Pere Duran, que prengué forma de contracte d'arrendament el 6 de desembre de 1484. Se li pagarien 27 lliures anuals en dos pagaments, Nadal i Sant Joan.²²²² Encara quedaren alguns serrells per tancar: Pere Duran es va comprometre a retornar als jerònims tot allò que s'havien gastat en obres i reparacions a les cases de la rectoria, si el pacte entre les dues parts no sortia efecte, i els frares li pagaren 54 sous pels censos corresponents als anys 1482, 1483 i 1484 de dues peces de terra que el monestir tenia molt a prop de l'església de Sant Genís.²²²³

Els frares pagaren religiosament a Pere Duran, almenys fins a l'any 1500.²²²⁴ Fins a final de segle hem trobat dos contractes d'arrendament de la rectoria, fruit dels drets dels frares. El

---

assequite, quorum iurium pretextu dixit dictus Petrus Duran se legitime possidere et monasterium predictum aut neminem spolicisse, investiture sibi de eadem parrochiali facte per reverendum in Christo patrem dominum barchinonensem episcopum seu eius in spiritualibus et temporalibus vicarium generalem, ad quem reverendum dominum barchinonensem episcopum dictus Petrus Duran collatio, provisio et investitura dicte parrochialis ecclesie asserit pertinere (ADB, FSJVH, lligall 10, s. f.).

²²¹⁹ Així ho testimonia l'anotació inicial del document de nomenament dels àrbitres: *Les coses següents no sortiren en efecte, tant solament foren tractades o menejades entre lo monestir e mossèn Pere Duran, vicari perpetu de Sanct Genís de Agudells, qui succehí a mossèn Miquel Grifa* (ADB, FSJVH, lligall 10, s. f.).

²²²⁰ *Instrumentum concordie capitulorum factum et firmatum per et inter priorem et conventum monasterii Sancti Hieronimi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, nomine dicti conventus, ex una parte, et discretum Petrum Duran, prebiterum, vicarium ecclesie Sancti Genesii de Agudellis, dicte diocesis, ex parte altera, est in bursa* (AHPB, Dalmau GINEBRET, *Manual*, 1484, juny, 2 – 1485, gener, 21, s. f.).

²²²¹ *Et nichilominus vicariam predictam illiusque nomen penitus et omnino extinguentes et supprimentes eisdem prioris et conventui ut per aliquem presbiterum secularem aut dicti ordinis regularem ad eorum nutum amovibilem ipsius ecclesie Sancti Genesii sive premissis sive aliquovis modo aut ex alterius cuiuscumque persona vacet animarum parrochianorum curam exerceri illique in divinis perpetuo deserviri facere, diocesani loci et cuiusvis alterius licencia super hoc minime requisita libere et licite valeat auctoritate et tenore similibus concedimus pariter et indulgemus* (ADB, FSJVH, lligall 25, s. f.).

²²²² AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f.

²²²³ AHPB, Dalmau GINEBRET, *Manual*, 1484, juny, 2 – 1485, gener, 21, s. f. (09.12.1484 i 24.12.1484).

²²²⁴ Hem localitzat 15 èpoques, totes de 13 lliures i mitja (mitja pensió anual): juny de 1485 (AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f., 06.10.1485), juny de 1490 (AHPB, Lluís JORBA, *Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f., 30.06.1490), desembre de 1490 i juny de 1491 (11.07.1491), desembre de 1491 (AHPB, Lluís JORBA, *Manual*, 1491, agost, 27 – 1493, agost, 15, s. f., 21.02.1492), desembre de 1492 (14.01.1493), juny de 1494 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 69r, 08.01.1495), juny de 1495 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 14r, 17.07.1495), desembre de 1495 (f. 59r, 19.01.1496), juny de 1496 (f. 92r-92v, 16.07.1496), desembre de 1496 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f., 05.01.1497), juny de 1497 (08.07.1497), juny de 1498 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1498, juny, 2 – 1498, octubre, 20, f. 18r, 04.07.1498), juny de 1499 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f., 26.06.1499), desembre de 1499 (AHPB, Narcís

primer, al prevere Joan Reig, el 30 d'agost de 1494, per 10 lliures anuals i 3 anys. Era idèntic del que havien pactat abans, probablement tres anys enrere.²²²⁵ Encara exercia a mitjan 1498.²²²⁶ El capítol conventual del 27 d'octubre de 1499 arrendà la rectoria al prevere Jaume Martí amb les mateixes condicions econòmiques que el seu predecessor (V64).

D'aquest període hem trobat tres altres notícies. El 15 de març de 1487 el sagristà de la catedral de Barcelona va arrendar per 12 florins i dos anys el delme de Sant Genís dels Agudells a Bartomeu Gerard Rosella, rector de l'església de Sant Genís (diòcesi de Girona), que el darrer dia d'aquell mes en traspassà la meitat al ciutadà barceloní Benet Serra.²²²⁷ Com que els drets pertanyien als jerònims, o bé es tracta d'una porció del delme que pertocava d'antuvi al sagristà o bé hi havia alguna qüestió entre ambdues parts de la qual no hem trobat cap referència. Sí, en canvi, continuaren les diferències amb el prior del Coll i rector de Sant Joan d'Horta pels fruits de Sant Genís dels Agudells. Arribaren fins a la cort pontifícia, que el 29 de gener de 1488 nomenà l'ardiaca de Santa Maria del Mar i el canonge Pere Llopart perquè les dirimissin.²²²⁸ Finalment, el 4 de setembre de 1500 el boter Joan Castelló féu àpoca de 20 lliures per tres fustes grosses per a la rectoria de Sant Genís dels Agudells als jerònims de la Vall d'Hebron. El vicari, Jaume Martí, pagà aquesta quantitat al comptat.²²²⁹ Al nostre entendre, és a ell al qui pertocava com a receptor de les rendes de la rectoria.

El model d'arrendament, doncs, fou més comú al llarg del segle XV (1413-1459, 1469-1479 i 1484-1500) que el de contracte (1459-1469 i 1479-1484). Donava als frares una renda única sense haver-se de preocupar per exigir els delmes i les primícies de la parròquia. Excepte en dos casos, els arrendaments foren de 10 lliures anuals. Una de les excepcions fou el període 1469-1479, que disminuï a 7, motivat molt probablement per l'efecte depressiu de la guerra en l'economia agrària de la parròquia. L'altra de les excepcions fou el primer arrendament de què tenim constància, de l'any 1417, que fou de 20 lliures, però que, a diferència de la resta, incloïa els lluïsmes i drets per la venda d'honors en alou de la rectoria. Malgrat que aquest dret no donava rendiments constants, ja que depenia del nombre i valor dels honors que es venguessin, es devien valorar en 10 lliures.²²³⁰ Potser també fou fruit d'una previsió excessivament optimista. De fet, aquest arrendament es cancel·là al cap de poc temps.

Per valorar els ingressos nets, cal tenir present que a la renda de la rectoria, que sabem que se situava al voltant de les 50 lliures a principi de segle, caldria restar-li les càrregues, de les

---

Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 25v, 30.12.1499) i desembre de 1500 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f., 22.12.1500).

²²²⁵ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 61r-61v. Podem remuntar la vicaria de Joan Reig fins al juny de 1490, quan consta com a prevere, vicari i notari públic de la parròquia de Sant Genís dels Agudells en el testament de Pere Ferrer (AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum*, 1493, febrer, 25 – 1494, gener, 3, f. 83v-84r).

²²²⁶ Era el vicari a la visita pastoral del 30 de maig de 1498 (ADB, *Visites pastorals*, vol. 25, f. 214r-215r).

²²²⁷ AHPB, Dalmau GINEBRET, *Manuale vicesimum secundum*, 1487, febrer, 16 – 1488, abril, 29, s. f.

²²²⁸ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 65r, 79r; *Escriptures del caxió 2*, s. f.; lligall a, *Plec de Sant Genís dels Agudells*, f. 16r.

²²²⁹ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f.

²²³⁰ Només hem trobat un parell de referències. El 15 d'abril de 1440 Pere Gombau va vendre al pagès Pere Pellerà un hort situat en el lloc anomenat les Tries. Com estava en alou del rector de Sant Genís dels Agudells, el procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va donar el consentiment per raó de domini el 28 de març de 1457, 17 anys més tard (ADB, *PSJVH*, carpeta 3). El 1479 per la venda d'una peça de terra situada sota de l'església de Sant Genís els frares reberen una tercera part del preu com a lluïsmes (ADB, *FSJVH*, lligall a, s. f.).

quals no tenim notícia directa. Tanmateix, altres estudis indiquen que el seu pes proporcional se situava en mitjana al voltant del 10% de la renda,²²³¹ que en el cas de Sant Genís dels Agudells es traduiria en 5 lliures.

La renda que proporcionava als jerònims la titularitat de la rectoria quan estava arrendada devia situar-se al voltant de les 20 lliures, 3 menys entre 1469-1479. Aquest import és el resultat de la suma de l'arrendament que pagava el vicari més els lluïsmes per les terres de l'església parroquial, que devien valorar-se en unes altres 10 lliures. Al vicari li devien quedar, aproximadament, unes 35 lliures anuals, que és el resultat de restar a les 45 netes de la rectoria, les 10 de l'arrendament.

En el model de contracte, el vicari rebia 27'5 lliures més els peus d'altar i aniversaris, que es valoraven en 16 lliures. En total, doncs, 43 lliures i mitja. Als frares els devia quedar ben poca cosa, ja que els ingressos nets eren de 45 lliures, als quals hi hauríem de sumar les 10 procedents de lluïsmes.

Amb la referència del valor de la renda de 50 lliures i unes càrregues aproximades de 5, els resultats dels ingressos nets serien, doncs, els següents:

	Vall d'Hebron	Vicari
Arrendament	20	35
Contracte	10	43'5

Les dades serien molt més coherents si en lloc de 50 lliures, que recordem que és el valor aproximat que va donar el vicari al visitador l'any 1421, elevéssim la xifra fins a les 60:

	Vall d'Hebron	Vicari
Arrendament	20	45
Contracte	20	43'5

Quan Antoni Roqueta va forçar el canvi de model, es va voler assegurar una quantitat fixa. És probable que, a causa d'una disminució en les rendes de la rectoria, els seus ingressos quedessin força per sota dels 45 que havien estat habituals fins aleshores. S'assegurà un quantitat semblant amb el model de contracte. Aquesta davallada l'hagué d'assumir, per tant, la comunitat jerònima, que degué ingressar menys dels 20 que estava rebent fins aleshores. És a dir, la disminució dels ingressos provocà un reajust que perjudicà econòmicament el titular. Potser per això, quan es tornà novament al model d'arrendament, el valor que en pagà el vicari passà de 10 a 7 lliures anuals. Tot plegat indica que la valoració de la rectoria disminuï en el darrer quart de segle. A final de la dècada de 1470 el vicari considerà perjudicials les condicions econòmiques i es tornà al contracte. Arran del conflicte amb Pere Duran, a qui s'hagueren de pagar 27 lliures anuals, els jerònims, que seguien pagant un vicari que regís la cura d'ànimes, es devia quedar pràcticament sense benefici econòmic net o, fins i tot, amb pèrdues fins a l'entrada del segle XVI.

²²³¹ Lluís MONJAS MANSO, *Op. Cit.*, p. 151-153.

Béns immobles

A banda del cenobi i la casa procura, escenaris de la seva activitat, els religiosos tingueren altres béns immobles, ja fos com a propietaris eminents o útils, dels quals també intentaren treure un rendiment econòmic.

Quant al terme parroquial de Sant Genís dels Agudells, les compres de peces de terres i aous durant els primers anys de la fundació (taula 17) no tenien per objectiu establir-les a emfiteutes, sinó adquirir el terme del cenobi al voltant de les cel·les dels antics ermitans i de la nova església, aleshores en procés de construcció. Són molt pocs els testimonis d'establiments de terrenys propers al cenobi des de final del segle XIV fins a l'any 1500: l'11 de març de 1412 una peça de terra erma al lloc anomenat Agudells a Antoni Roig, propietari del mas Roig, a cens de 4 sous i mig anuals i una entrada de 55 sous (V3), tres peces de terra a Ramon Pallejà el 3 de desembre de 1448, després que els frares en fossin establerts dotze anys abans per un beneficiat de la seu de Barcelona a cens de 2 lliures 15 sous anuals,²²³² una peça de terra de dues mujades i plantada de vinya a Joan Alemany a cens d'un morabatí (9 sous) el 8 de novembre de 1459 -fou retornada als frares al cap de set anys per la vídua de l'emfiteuta, Francina, perquè no en treia cap rendiment-²²³³ i dues peces de terra a Francesc Peres per 18 sous anuals el 25 de març de 1487.²²³⁴ No sembla que tinguessin gaire més censos.²²³⁵ A la documentació només hem trobat referència a un altre cens: el de 27 sous anuals per un vinya que tenia el moler Genís Romanyà i que, amb altres quantitats, la comunitat va cedir al fuster Antoni Roig el 20 de maig de 1500 per pagar-li 8 lliures 12 sous.²²³⁶

És clar, doncs, que els frares no es dedicaren intensivament a la compra de terrenys o aous per cobrar-ne els censos, ja que les operacions registrades i els ingressos derivats són absolutament irrellevants en el conjunt de l'economia de la comunitat. En aquest sentit, és molt revelador un document del 29 de maig de 1417 en què el prior, Ramon Joan, demanà i aconseguí de Valença, vídua de Vicenç Desplà, que anul·lés la condició amb què s'havia donat a l'església de Sant Genís dels Agudells el cens de 3 sous anuals d'un hort i que obligava al rector d'aquesta

---

²²³² El segon beneficiat de la Trinitat de la seu de Barcelona establí als frares quatre peces i dos horts contigus el 26 de gener de 1436. Els seus noms eren Batallera, Quintana, Cabanyola i Ollera. Les tres primeres foren reestablertes a Ramon Pallejà perquè els frares les consideraren inútils per al monestir (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 244r-244v).

²²³³ AHPB, Esteve MIR, *Manuale trigessimum primum contractuum comunium*, 1467, gener, 23 – 1468, febrer, 9, f. 15r-16r.

²²³⁴ Les dues peces, situades en els llocs anomenats Canonge i el Pont d'en Gombau, foren comprades pels frares a Eliesèn, muller de Bernat Gombau, el 22 de març de 1425 (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 3r, 244v).

²²³⁵ El 30 d'agost de 1496 Pere Clapers respongué a un requeriment de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, tot dient que els dos morabatins de cens per una peça de terra que posseïa a Sant Genís dels Agudells els pagava al beneficiat de Sant Antoni i Sant Bernat de l'església parroquial de Martorell. Negà qualsevol petició econòmica per part dels frares jerònims (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Plec de documentació diversa*, 1470-1510, s. f.).

²²³⁶ La cessió va incloure els censos dels anys 1499 i 1500 de la vinya de Genís Romanyà, el cens de 24 sous d'una vinya de Francesc Peres, 9 sous d'un aniversari a celebrar a l'església de Sant Genís i 4 lliures 5 sous de la pensió d'un censal mort (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 89r).

església, aleshores el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a fer ús del dret de fadiga si es venia. Com que els propietaris útils el volien vendre, però els frares no estaven interessats a comprar-lo, demanaren l'anul·lació de la condició.²²³⁷

L'any 1463 els frares reberen cases a la ciutat de Barcelona arran de les donacions de Margarida Soler i el novici Pere Joan Sacreu. En tot dos casos les vengueren perquè si haguessin restat en mans de la comunitat, haguessin caigut en mà morta, situació que resultava perjudicial per al propietari al·loer. La de Margarida Soler estava en el carrer d'en Cuch i el 27 de juny d'aquell any el procurador de la comunitat, Mateu Guasch, es va comprometre a vendre-la al paraire Francesc Girona pel preu que determinessin dos mestres de cases en qualitat de taxadors (taula 25a). Poc abans, el 28 d'abril, s'havia compromès al mateix amb Antoni Vilabella respecte a la casa del carrer d'en Círcer que posseïen els jerònims com a hereus del frare Pere Joan Sacreu. Es taxà per 14 lliures.²²³⁸ Quant a l'altra casa rebuda d'aquest frare, situada al carrer Ample, es va vendre a Antoni Borrada, un fuster que treballà sovint per la comunitat (taula 23b), i a la seva família per 120 lliures barceloneses, després que així ho acordés el capítol conventual del 13 de maig de 1463 (V11).²²³⁹ Com que el comprador no devia disposar dels diners, el 27 de juny els frares li van comprar un censal mort de 6 lliures de pensió anual que tenia com a garantia la mateixa casa.²²⁴⁰ És a dir, es canvià la propietat de la casa, que resultava problemàtica, per una renda fixa anual corresponent al 5% del seu valor. Als vint anys es rebaixà la pensió a 4 lliures i mitja (V32).

Tenim notícia d'unes cases que els frares posseïen a Molins de Rei, conegudes antigament com d'en Bonet de Regàs, que comptaven amb terres i vinyes i aparells per al conreu. Serví com a subministrament alimentari per a la comunitat durant la Guerra Civil Catalana. Com que foren objecte de saqueig per part de l'exèrcit de la terra *-quasque nostri exercitus armigeri nonnulli frequentare cohabitareque ac in usu fructuum bonorum et rerum que vobis ac dicto vestro monasterio pro victu ex munimento spectant-*, el lloctinent Joan de Lorena, a petició dels religiosos, les posà sota protecció, inclosos els homes i les dones que hi treballaven, el 27 d'octubre de 1470.²²⁴¹

A principi de la dècada de 1480 els frares reberen una casa del carrer d'en Gimnàs arran de l'heretat del donat Francesc Parellada. Els frares la posaren en lloguer, si bé no sempre hi tenien llogater. La mantingueren gairebé una dècada sense pagar ni un cèntim de llúisme. Per

²²³⁷ ADB, PSJVH, carpeta 3.

²²³⁸ AHPB, Esteve MIR, *Manuale vicesimum septimum contractuum comunium*, 1462, juny, 30 – 1463, juliol, 1, s. f.

²²³⁹ En foren instats per la Pia Almoïna barcelonina per evitar la mà morta: *Attendentes dictum monasterium seu nos nomine eiusdem habere et possidere hospiciam infrascriptum, quod tenetur per Elemosinam Pauperum sedis Barchinone et suos honorabiles administratores nomine eiusdem et sub dominio et alodio eiusdem, quodquidem hospiciam penes dictum monasterium seu nos eius nomine aut in eius seu nostro utili dominio non potest remanere, nec dictum monasterium potest ipsum retinere, prohibentibus hoc more et iure patrie, eo quia dictum monasterium est res ecclesiastica et personam ecclesiasticam representat, ad quam iuxta dictum ius seu morem patrie aliquis fundus emphyteoticalis seu aliqua res que sub dominio et alodio alterius teneatur pervenire non potest, adeo quod penes ipsam valeat remanere eo, quia remaneret penes manum mortuam et dum pro quibus talis fundus tenetur sic privaretur laudimiis et fatiis et aliis esdevenientis quod dictum ius seu mos patrie non patiuntur nec sustinent, ob quod dictum hospiciam necessario habet alienari et transferri in laycam personam.*

²²⁴⁰ AHPB, Esteve MIR, *Manuale sextum vendicionum*, 1461, setembre, 12 – 1468, març, 7, s. f.; AHPB, Esteve MIR, *Sextus decimus libervendicionum*, 1462, febrer, 15 – 1465, març, 22, f. 121v-126r.

²²⁴¹ ACA, C, Intrusos, reg. 43, f. 177r-178r.

evitar la mà morta,²²⁴² el capítol conventual, reunit el 14 de setembre de 1488, va decidir liquidar aquesta propietat, tot encarregant al seu procurador general, Joan Garriga, que pagués els censos a la Pia Almoïna –pujaven aleshores a 29 lliures i mitja- i que busqués comprador (taula 12a, V38). Un dels testimonis d'aquella reunió que se celebrà a la sala capitular de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou Onofre Toralles -segurament hi era per alguna feina que li devien encarregar els religiosos-, que acabà comprant aquesta casa als jerònims per 8 lliures al cap de dos anys. Concretament, el 2 d'agost de 1490 Jaume Vidal l'hi va vendre, tot al·legant que la casa estava vella, buida i pràcticament inhabitable, que necessitava obres, que es devien més de 30 lliures de cens i que, com a conseqüència, no reportava cap avantatge per al monestir. També deia que s'havia arribat a una concòrdia amb els administradors de la Pia Almoïna de la seu de Barcelona per saldar el deute dels censos de la casa amb un pagament a terminis, ja que no ho podien assumir tot de cop.²²⁴³

El mateix dia Onofre Toralles i la seva muller Càndia es van comprometre a pagar 4 lliures el primer de gener de 1491 i les 4 lliures restants el dia de Sant Joan d'aquell mateix any.²²⁴⁴ El primer pagament es féu al comptat el 22 de març de 1491 i el segon el 4 de juliol de 1492 mitjançant la taula de canvi de la ciutat de Barcelona.²²⁴⁵

També consta que el 20 de gener de 1497 els jerònims van vendre o establir una casa del carrer del Vidre al pagès Bernat Teixidor a canvi de 13 sous de pensió anual.²²⁴⁶ No en tenim més notícies.

A final de segle els religiosos reberen força propietats immobles de la donada Florença Cavaller. Potser la més important fou la casa de Salcet, a la parròquia de Sant Iscle de Vallalta. Després de múltiples col·loquis, els frares es decantaren per la venda. A banda del problema de

²²⁴² *Attendens etiam quod, tam pro maiori incommoditate evitanda quam etiam quia ius patrie non sustinet dictas domos, que feudales sunt, cum pro dicta Pia Elemosina et sub eius directo et alodiali dominio teneantur penes dictum monasterium, quod est res ecclesiastica remanere nec per dictum monasterium possideri, cum essent in manu mortua et dicta Elemosina privaretur laudimiis et aliis emolumentis que sequerentur si per personas laycas possiderentur* (AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum nonum numero*, 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f., 02.08.1490).

²²⁴³ *A quibus domibus propter earum vetustatem hucusque dictum monasterium nullum commodum reportavit, immo de et pro censu earundem solum cessato usque in presentem diem, tam propter vaccacionem ipsarum domorum, que inhabitabilis extiterunt et vacue, quam propter conductores ipsarum, qui absque solutione, mercedis et census dictas domos dereliquerunt, et propter paupertatem ipsorum et recessum nichil haberi potuit ab eis debentur dicte Elemosine triginta libre barchinonenses et ultra, de et pro quibus solvendis dicte Elemosine per certos terminos et soluciones cum instrumento recepto die presenti et infrascripta per discretum Petrum Paschasi, auctoritate regia notarium publicum Barchinone, certa fuit facta et firmata per et inter me, dicto nomine, ex una parte, et honorabiles et magne providencie viros dominos administratores dicte Elemosine, ex parte altera, concordia, transactio et avinentia, pro qua certa bona dicti monasterii pro solutione dicti census debiti obligata sunt, cum aliter a solutione dicti census debiti dictum monasterium evadere non potuit* (AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum nonum numero*, 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.).

²²⁴⁴ AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum nonum numero*, 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.

²²⁴⁵ Hem localitzat dos reconeixements d'aquests pagaments: del prior Jaume Vidal el 5 de juliol de 1492 (AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum comunium*, 1492, maig, 3 – 1493, febrer, 25, f. 25v-26r) i de Francesc Ferrer, procurador general, el 10 d'octubre de 1497 (AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum decimum nonum*, 1497, setembre, 27 – 1498, març, 5, f. 6r; AHPB, Pere TRITER, *Llibre comú*, 1497, agost, 19 – 1498, gener, 18, s. f.).

²²⁴⁶ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 128r.

la impossibilitat que tinguessin establerts béns emfiteútics per ser una institució eclesiàstica –la casa estava en alou del vescomte de Cabrera–, perquè restarien en mà morta, s’adonaren que per treure rendiment econòmic mitjançant lloguers i el cobrament de rendes, era necessari tenir un frare anant del cenobi fins a Sant Iscle i tornant-ne alguns dies cada any, amb la despesa que això implicava.²²⁴⁷ Així, doncs, el 10 de novembre de 1499 la casa fou venuda per 112 lliures a Joan Vendrell, de Sant Iscle de Vallalta (V66), que fou el que més devia oferir en subhasta pública, que era el procediment que els frares encarregaren al seu procurador general, Francesc Ferrer, per vendre la propietat ([V64], 27.10.1499).²²⁴⁸ El mateix dia que el capítol féu la venda de la casa, els frares cobraren les 20 lliures que lluien el censal d’11 sous anuals i un altre d’una quartera de forment que Antoni Catà, de Sant Iscle de Vallalta, els satisfesia per unes terres. Aquest cens s’havia exclòs de la venda a Joan Vendrell (V68), com també el que pagava Salvador Galceran, àlies Cabanyes, per una peça de terra, que fou lluida el 9 de gener de 1500 amb el pagament de 5 lliures.²²⁴⁹ Joan Vendrell féu un pagament inicial de 40 lliures, la meitat de les quals la pagà directament al clavari del vescomte de Cabrera en concepte de lluïsmes, i es comprometé a pagar les 72 restants en tres terminis que finalitzaven per Tots Sants d’aquell mateix any. A més, hagué d’afegir-hi 1 lliura 5 sous per alguns estris que hi havia a la casa i que no devien formar part de la venda: *aliquas caxias vigias, unam pannam, unum mortar, unam pasteram et alia utensilia que erant in dicta domo de Salzet*. El 25 de gener de 1500 li fou donada possessió de la casa.²²⁵⁰ Dels tres pagaments previstos, només hem localitzat un de 15 lliures el 19 de febrer de 1500.²²⁵¹

Una altra casa procedent de l’heretat de Florença Cavaller fou la que estava situada en el carrer dels Templers, a prop del Palau del Governador, i de la qual en prengueren possessió l’11 de maig de 1497.²²⁵² Després de fer-hi algunes obres, a principi de l’any següent en feren dos lloguers per a un període de tres anys: un al traginer Joan Traver per 4 lliures 16 sous anuals i un altre al causídic Francesc Salt per 4 lliures cada any. En el segon no estava inclosa la botiga i en ambdós casos els frares es feren càrrec del pagament del cens.²²⁵³ Com era habitual, la possessió d’aquests immobles no estigueren exempts de reclamacions judicials. Els frares reclamaren 100 lliures si Caterina Serra i el seu fill Pere Joan usaven del *ius offerendi* sobre aquestes cases, segons estipulava una sentència de Jeroni Albanell. A aquest requeriment, datat el 3 d’octubre de 1499,

---

²²⁴⁷ *Que omnia iure patrie per dictum monasterium seu eius conventum possideri non possunt. Et ubi possideri possent, visum est nobis nemine discrepante dicto monasterio et eius conventui utilius esse dictam domum, cum omnibus iuribus et pertinenciis suis inferius designandis, vendere quam penes nos et dictum conventum retinere, cum pro habendis logeriis et redditibus illarum oporteat per aliquot dies anni aliquem ex nobis vaccare extra predictum monasterium et eundo et redeundo expensas facere.*

²²⁴⁸ Val a dir que abans de vendre la casa en pública subhasta, el 15 de juliol de 1499 els frares fermaren una concòrdia amb Antoni Catà i el seu fill Joan, de Sant Iscle de Vallalta. Malauradament, el manual només informa de l’existència d’aquests capítols, però no hi ha el text. No podem descartar que pactessin la venda i que per alguna raó que desconeixem no es fes efectiva (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.).

²²⁴⁹ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 32v. Els frares en pagaren un lluïsmes de 23 sous 4 diners al vescomte de Cabrera (f. 59r, 27.02.1500).

²²⁵⁰ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 44r-44v.

²²⁵¹ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 51r-51v.

²²⁵² AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f.

²²⁵³ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1497, octubre, 8 – 1498, febrer, 1, s. f. (10 i 11.01.1498).

respongueren negativament als dos dies, tot reclamant als religiosos 70 sous per bestretes.²²⁵⁴ Els frares acabaren venent-se aquesta casa, però ja després del segle XV.²²⁵⁵

També reberen dues cases amb hort en el carrer del Carme, prop de la Casa dels Mesells. El 12 d'octubre de 1500 Simó Benet de Clariana, donzell i doctor en decrets, en confirmà l'establiment als jerònims a cens d'un morabatí i mig una i 6 diners l'altra. Per la confirmació de l'establiment pagaren 9 sous.²²⁵⁶ En aquesta ocasió no foren compel·lits a vendre's la propietat. Sí, en canvi, una altra que hi havia a la plaça Nova, si bé la venda ja devia ser a principi del segle XVI.²²⁵⁷

La darrera notícia d'un bé immoble és la meitat proindivisa d'una casa a Barcelona donada pel mercader Jeroni Armant el 18 d'abril de 1499.²²⁵⁸ Però com que es reservà l'usdefruit fins a la mort, els frares no en pogueren fer ús ja fins al segle XVI.

Les conclusions sobre la tinença de béns immobles per al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron són anàlogues a les ja exposades per a Sant Jeroni de la Murtra: poc interès en l'acumulació d'aquests béns per les dificultats d'explotació dels pocs que els arribaren per via de donacions de benefactors a causa, sobretot, de la mà morta, els lloguers insuficients i els plets judicials.

Altres ingressos

A diferència de Sant Jeroni de la Murtra, no tenim constància que els frares de la Vall d'Hebron comercialitzessin part de la seva producció agrícola o ramadera per obtenir una ingressos complementaris. Tot i que la major part de les notícies dels frares de la Murtra respecte a les grangeries procedeixen de la crònica de Francesc Talet, hi havia un parell d'instruments notariais de venda de vi i cabres que confirmaven aquestes activitats. En el cas de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, no n'hem trobat.

En aquest apartat s'inclouen altres fonts d'ingressos menys importants, com foren les derivades de l'adquisició de la quadra de Monistrol d'Anoia durant una dècada i algunes referències esparses i poc traçables sobre altres fonts d'ingressos.

Monistrol d'Anoia és un petit nucli situat actualment al nord del municipi de Sant Sadurní d'Anoia. Situat a l'esquerra del riu Anoia, al voltant d'una església dedicada a Santa Maria, els seus orígens es remunten al segle X. Tot i que originalment podia haver pertangut al terme de Subirats, que incloïa quatre parròquies veïnes –avui pertanyents a Subirats i a Sant Sadurní d'Anoia–, a principi del segle XIII caigué sota el domini del monestir de Sant Cugat del Vallès. L'església féu les funcions de parròquia com a mínim des del segle XIV, tot i que l'any 1503 fou unida a la de Sant Sadurní de Subirats, de la qual se'n segregà un segle i mig més tard.²²⁵⁹

---

²²⁵⁴ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, bossa.

²²⁵⁵ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 98v.

²²⁵⁶ ADB, *PSJVH*, carpeta 2.

²²⁵⁷ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre índexos documentació*, f. 98v.

²²⁵⁸ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.

²²⁵⁹ Salvador LLORAC I SANTÍF, «La parròquia i església de Sant Sadurní d'Anoia, olim Subirats, des dels seus orígens fins al moment actual», *Miscel·lània Penedesenca*, 19 (1995), p. 184.

La Guerra Civil afectà molt aquesta quadra. En els deu anys del conflicte bèl·lic en marxaren vassalls com en Salata, en Juliol, en Gabiol i en Sanç, amb les seves respectives famílies, i el resultat fou la despoblació i devastació completes: *sic quod ipse quadra, domus, mansi, terre et possessiones facte fuerunt et sunt inhabiles, devastate et omnino dirute, hereme et inculte*. Un cop finalitzada la guerra, el senyor de la quadra, el paborde del Penedès del monestir de Sant Cugat del Vallès, va incoar un procediment judicial perquè no se li havien pagat ni els censos ni els drets senyorials. En total, reclamà més de 179 lliures. Com que no comparegué cap dels afectats, es posà en subhasta pública els masos, terres i honors amb l'objectiu de rescabalar el senyor. Però el que més oferí per aquells béns devastats i destruïts tan sols arribà a 11 lliures. Com a conseqüència, el 29 de maig de 1476 el jutge va assignar el domini útil de tots els masos, terres i honors de la quadra a la prepositura del Penedès del monestir de Sant Cugat del Vallès.

De poc servia a un senyor tenir totes les propietats si no tenia cap vassall que li proporcionés rendes. Els monjos de Sant Cugat del Vallès decidiren establir-la emfitèticament i a tal efecte arribaren a acords amb els jerònims de la Vall d'Hebron el 12 de març de 1475. Tanmateix, s'esperaren a signar el contracte fins a l'11 de juny de 1476, data en què els dos capítols conventuals aprovaren els capítols prèviament pactats.²²⁶⁰ S'esperaren, doncs, que arribés la sentència definitiva per cloure el contracte d'establiment. Les condicions consistien en un cens de 6 lliures anuals a pagar en dos terminis, Nadal i festa de Sant Pere i Sant Feliu, més 1 lliura addicional com a compensació de la mà morta. L'entrada era de 10 florins. L'establiment emfitètic no inclogué la jurisdicció civil, que continuà en mans de Sant Cugat del Vallès, que es comprometé, però, a no exercir-la sobre cap membre de la comunitat jerònima, fossin frares o donats. El document d'establiment és molt interessant perquè, a banda de les condicions contractuals i els precedents històrics i judicials, també assenyala les afrontacions del terme²²⁶¹ i els masos i terres que el confomaven.²²⁶²

L'alta jurisdicció estava en mans de la Corona, tal com es posa de manifest en un privilegi de Ferran II en què eximí del pagament del maridatge i coronatge i de qualsevol altre impost reial al lloc de Monistrol d'Anoia i es comprometé a no alienar-ne la jurisdicció pel perjudici que causaria a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. El document es fa ressò també de les penalitats que havia passat aquesta localitat: dels vuit masos que hi havia ja no en quedava cap d'habitat *-in qua*

²²⁶⁰ ACA, *Diversos, Monistrol*, Pergamins, 2048. D'aquesta font procedeix la informació sobre la quadra de Monistrol, excepte que s'indiqui el contrari.

²²⁶¹ Alguns dels topònims no es conserven actualment, però d'altres sí. A l'est, el límit el marcava el torrent d'en Feliu –actualment torrent de Monistrol– en la seva confluència amb l'Anoia i continuava pel torrent de l'Esperó. Més al nord, no hem pogut localitzar cap dels topònims *-lo Salt de la Aygua del Prat, lo Comellar o Torrent, la Coma Farta i el Puig Rost*, que separava els termes de Monistrol, Gelida i Subirats. El límit septentrional no es pot llegir bé al document, però tot indica que anava des del Puig Rost fins al cap del torrent de Santa Creu. Aquest torrent fins a la seva desembocadura en el riu Anoia marcava el límit occidental. Aquest riu, entre els torrents de la Santa Creu i el de Monistrol, constituïa el límit meridional.

²²⁶² El mas Rovira, que estava destruït, una peça de terra anomenada la Perallada, el mas de la Torra, el mas Bosquers de la Via, que també estava completament destruït, el mas d'en Bosch de Primamala (parròquia de Sant Pere de Lavern) amb diverses peces de terres contigües, una d'elles ja a la parròquia de Sant Sadurní de Subirats, terres del mas d'en Bosquerol de Pujol, una peça de terra anomenada la Coma de la Parellada (parròquia de Santa Creu de Creixà, terme de Piera), el pujol on estava situat aquest mas, una coma situada al sud d'aquest mas i una peça de terra de nom Lo Mas de Tressera (parròquia de Santa Creu de Creixà).

*olim octo domus habitate erant, hodie autem, ob belli calamitatem, eas domos nemo inhabitat, imo derelictae remanent.*²²⁶³

En uns anys en què les seves principals fonts de finançament estaven tallades, ja que els frares no rebien ni les cenes d'absències ni l'assignació sobre la lleuda de Tortosa, la comunitat decidí fer-se amb el control d'un territori petit, erm i deshabitat, situat a uns 50 quilòmetres del cenobi. És de suposar que la seva intenció era treure'n rendiment econòmic, ja fos establint terres i masos a tercers, ja fos explotant directament alguna part i poder comptar, així, amb producció agrícola pròpia. El baix preu possiblement fou l'esquer per intentar una nova via d'ingressos. Malauradament, hem localitzat tan poques notícies sobre l'efimera vinculació dels jerònims amb aquest enclavament, que resulta impossible avaluar-ne els efectes econòmics sobre la comunitat.

L'orde no veié de bon grat l'adquisició d'aquest quadra i els visitadors en van ordenar la venda o alienació en el capítol general de 1480.²²⁶⁴ Potser fou arran d'aquest advertiment que el 30 de novembre d'aquell any els frares la posaren en mans del matrimoni format per l'oripeller Jeroni Armant i Francina, que la reberen en comanda amb l'objectiu que la governessin i regissin en nom de la comunitat. A canvi, rebrien aliment i vestit. No consta que es fessin donats (taula 12a).

Els anys següents el monarca confirmà dos privilegis que ja tenien els jerònims de la Vall d'Hebron i els va ampliar explícitament a la granja de Monistrol d'Anoia.²²⁶⁵ El 1484 i 1485 consten pagaments del cens emfitèutic,²²⁶⁶ que degueren ser dels últims perquè el capítol general de 1486 va imposar la venda de la granja en el trienni següent. Aquesta mesura tan contundent no comptà amb el suport de la comunitat, que s'hi resistí. De fet, el capítol general la va ordenar per obediència al prior i al capítol conventual i va imposar silenci, sota pena de presó, als frares Joan Moner, Joan Garriga i Valeri Bernat.²²⁶⁷ No sabem els motius del capítol general per instar la venda ni els de la comunitat, o una part significativa d'ella, per oposar-s'hi. En tot cas, va prevaldre el criteri de la màxima institució de l'orde perquè no n'hem trobat cap més referència.²²⁶⁸

A banda de Monistrol d'Anoia, hem localitzat dues referències a dues altres poblacions, concretament als delmes de Subirats (Alt Penedès) i de Salàs (Pallars Jussà). La primera, del 15 de setembre de 1486, deixa patent que els frares rebien el delme d'aquesta població i que Gerard de Rocabertí, senyor del castell de Subirats, els n'havia expropiat: *anno proximo lapsa nos spoliastis de dicta possessione, dicendo et allegando vobis pertinere dictum decimum racione*

²²⁶³ ACA, C, reg. 3633, f. 144v-145v (15.09.1479).

²²⁶⁴ Se'n féu ressò el capítol general de 1480: *Que por este año no sean tenidos a pagar lo de vender ni enajenar que los visitadores mandaron* (Actas, vol. 2, f. 43r). Al nostre entendre, la granja no pot ser altra que la quadra de Monistrol d'Anoia.

²²⁶⁵ AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 11 (03.11.1481).

²²⁶⁶ El 14 d'abril de 1484 i el 29 d'abril de 1485 els frares jerònims pagaren la meitat del cens, 3 lliures i mitja, a Francesc Almenara, que el tenia cedit pel preposít del Penedès del monestir de Sant Cugat del Vallès (AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f.).

²²⁶⁷ Actas, vol. 2, f. 72r-72v.

²²⁶⁸ S'ha afirmat que els jerònims de la Vall d'Hebron vengueren l'alou de Monistrol d'Anoia el 1530 a Honorat de Gualbes i de Vallseca (Salvador LLORAC I SANTÍS, «La demografia de l'antic terme de Subirats, segons els fogatges de 1497, 1515 i 1553», *Miscel·lània penedesenca*, 11 (1988), p. 251). No n'hem trobat confirmació documental, tot i que ens estranya molt que els jerònims venguessin l'alou, que a final del segle XV estava en poders de Sant Cugat del Vallès.

dicti castris. El frare procurador es comprometé davant del noble que si acreditava amb documents autèntics la seva pretensió de possessió del delme, la comunitat li ho reconeixeria. De fet, l'any anterior els frares ho hagueren de demostrar a requeriment del propi Gerard de Rocabertí.²²⁶⁹ Ni sabem d'on pervingué els frares aquesta exacció ni tampoc tenim cap notícia posterior, per la qual cosa és possible que l'acabessin perdent davant l'oposició del senyor de la localitat. Quant al delme de Salàs, l'1 d'abril de 1500 el procurador general reconegué al bisbe d'Urgell que havia rebut 10 lliures de les 20 de la pensió d'un censal mort sobre el delme de Salàs, que s'havia de satisfer als jerònims de la Vall d'Hebron per mandat apostòlic.²²⁷⁰ Tampoc no en sabem l'origen, tot i que, posats a especular, podria estar relacionat amb el frare Jaume Vidal, que era de la Seu d'Urgell. L'evolució posterior entraria ja de ple en el segle XVI.

En tot cas, per les dades recollides no sembla que els frares de Vall d'Hebron tinguessin rendes significatives d'altres fonts d'ingressos a banda de les ressenyades en els apartats anteriors.

Evolució temporal

A diferència de l'anàlisi de l'evolució temporal de Sant Jeroni de la Murtra, per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron no podem ser tan precisos ni tampoc traçar un cronograma, ja que no disposem de cap capbreu o enumeració de les rendes que ajudaria, mitjançant la situació financera en un moment determinat, a copsar millor l'evolució de les rendes. Falta sobretot informació sobre llucions. Per tant, farem una anàlisi més qualitativa.

L'inici són les 284 lliures i mitja anuals donades per la reina Violant. Malgrat que després els frares foren beneficiaris d'algunes donacions de la pròpia reina i del seu cercle, a més de l'annexió de la rectoria de Sant Genís dels Agudells –d'escassa rellevància econòmica–, la pèrdua de la contribució de la vila de Fraga deixà la renda en aproximadament 300 lliures anuals, tal com reconegueren els frares en la visita pastoral de 1414.²²⁷¹ Val a dir que els retards en la renda més important dels frares, la lleuda de Tortosa, devia dificultar el funcionament normal de la comunitat quant a l'aspecte econòmic.

A la dècada de 1430 els frares incrementaren els seus ingressos amb el llegat de Bertran Nicolau. Tot i aquest augment, l'any 1437 la reina lloctinent Maria afirmà, referint-se a les rendes del monestir, que *a penes han de què viure*.²²⁷² No creiem que la situació de la comunitat fos desastrosa. Almenys no detectem un empitjorament respecte a la situació inicial. Possiblement la reina exagerà el panorama per fonamentar millor les seves peticions d'ajut a favor de la comunitat. Però potser aquí estava el problema principal. Tot i que no hi havia hagut un empitjorament respecte a la fundació, la dotació inicial era pobra –la meitat que a Sant Jeroni de la Murtra– si es volia incrementar la comunitat i reemprendre les obres. Els intents de la sobirana d'augmentar les rendes mitjançant l'annexió de Sant Jeroni de la Murtra o la unió de priorats no van tenir èxit i els seus esforços, en vida, van reeixir només en la construcció del cenobi. Més impacte econòmic tingué la seva deixa testamentària, però no s'acomplí fins a final de segle.

²²⁶⁹ AHPB, Guillem JORDÀ, *Vicesimum quartum manuale*, 1486, juny, 27 – 1487, gener, 23, s. f.

²²⁷⁰ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 69r.

²²⁷¹ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 340.

²²⁷² ACA, C, reg. 3131, f. 151v-152r (12.12.1437).

Durant les dècades de 1440 i 1450 arribaren a les arques del monestir alguns llegats de benefactors. No foren molts ni molt quantiosos, però devien ajudar a equilibrar els comptes davant devaluacions o retards –hi hagué dues reclamacions el 1456 i dues més el 1457 (taules 12a i 12c). Els frares, però, arribaren amb una relativa bona salut financera a la dècada de 1460, quan compraren 42 lliures sobre les rendes i drets de la Batllia General de Catalunya, després que rebessin la lluçió del censal mort sobre Sarral que els havia donat la reina Violant, però del qual feia trenta anys que no en rebien cap pensió.

La irrupció de la guerra suposà un gir dràstic de la situació. Gran part de les fonts de recursos econòmics quedaren bloquejades. No arribaren al monestir ni les pensions de la lleuda de Tortosa, ni les de les cenes d'absència de les comandes hospitaleres lleidatanes, ni les dels censals morts sobre la Batllia General de Catalunya, Mallorca, les terres dels Santcliment o la baronia de Queralt. Com a Sant Jeroni de la Murtra, aquest fet va suposar un autèntic daltabaix financer. Malgrat que durant la guerra i postguerra arribaren unes 50 lliures de renda d'altres benefactors, això no compensà, ni de bon tros, les pèrdues properes a les 300 lliures que implicà el tall de subministrament econòmic causat per la guerra. Valgui com a mostra de la situació que la deixa del novici Guillem Fuster per fer una creu de plata, el 1471 s'hagués de destinar a comprar forment (doc. 57).

La precarietat no s'acabà immediatament en acabar la guerra. La lleuda de Tortosa, principal recurs econòmic, no normalitzà els pagaments fins a la dècada de 1480 i a les cartes dels monarques s'insisteix una i altra vegada en la situació de misèria i pobresa de la comunitat. Els ingressos per la rectoria de Sant Genís dels Agudells disminuïren. En la petició del 23 d'abril de 1484 al pontífex perquè unís la rectoria de Riudoms a la comunitat, per exemple, Ferran II deixà constància dels efectes negatius de la guerra sobre l'economia de la comunitat, malgrat que ja havia transcorregut més d'una dècada des de la seva finalització: *conservacionem et augmentum illius in modice peroptamus et preteritis guerrarum calamitatibus illius redditus in tantum imminuti sunt, ut vix sustentacioni dicti monasterii suffecturi sunt indigetque reparacione et alius ad eius decorem pertinentibus utque tantis necessitatibus subveniatur.*²²⁷³

Els frares s'interessaren per la quadra de Monistrol d'Anoia, despoblada i en ruïna després del conflicte bèl·lic. Hi foren establerts emfitèuticament l'any 1476 amb la intenció de treure'n rendiment econòmic, possiblement com a explotació agrícola i ramadera. No en sabem els resultats, però sí que l'orde s'hi oposà i els frares es veieren obligats a deixar-la al cap de deu anys.

Els signes de debilitat s'allargaren durant gran part de la dècada de 1480. Tot i l'arribada de contribucions de nous benefactors, no foren suficients perquè els frares tinguessin una situació econòmica folgada. Potser el cas que més exemplifica aquestes dificultats és la compra d'un censal mort de 30 sous de pensió anual que Antoni Sabater, agricultor de Vilafranca del Penedès, prestava al benefici de Sant Martí del priorat de Sant Quintí de Mediona el 14 de març de 1483. El preu era de 33 lliures. Com que els frares no el podien assumir, es comprometeren a fer-ho més endavant, tot fermant debitori. Però anà passant el temps i ni els frares pagaren el preu ni el beneficiat rebé la pensió.²²⁷⁴ Finalment, tot donant-se per vençut, el capítol conventual del 18 de

²²⁷³ ACA, C, reg. 3800, f. 164v-165r.

²²⁷⁴ En data 15 de desembre de 1484 el titular del benefici, Joan Sabater, encarregà a Joan Pins, prevere beneficiat de la seu de Barcelona, que reclamés als jerònims de la Vall d'Hebron (AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f.).

setembre de 1485 autoritzà la venda d'un censal de 33 sous anuals directament a l'esmentat beneficiat per 33 lliures. Fou l'única manera d'aconseguir-ho, ja que en tot aquest temps la comunitat *non habeat peccunias numerabiles* (V34).²²⁷⁵ Un altre símptoma de la debilitat de les rendes és la decisió del capítol general de 1486 de permetre al monestir vendre censals morts fins a un import de 50 lliures per saldar deutes.²²⁷⁶ El setembre d'aquell mateix any en feren ús per un import molt superior, 110 lliures: en vengueren un de 5 lliures i mitja de pensió (5%) a Joan Munyós, beneficiat de la seu de Barcelona, tot donant com a garantia el censal mort de més de 37 lliures que satisfieia el General de Catalunya (V35). També és molt significatiu que en aquelles dates la comunitat no acceptà l'ingrés definitiu de Joan Antoni Beguer, que havia passat l'any sencer de noviciat, *propter calamitatem et penuriam redditum dicti monasterii, qui tenues sunt*.²²⁷⁷ Com hem vist en el capítol anterior, una de les justificacions que donà l'any 1488 el vicari general de la diòcesi de Barcelona per reduir les obligacions espirituals de sis benefactors de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou la pèrdua de rendes que no permetia augmentar la comunitat.²²⁷⁸

Tanmateix, algunes dades permeten besllumar les bases d'una ràpida recuperació a final de la dècada de 1480 que es consolidà a inici de la següent. La victòria en la sentència pels ròssecs de la cenes d'absència suposà l'entrada de 250 lliures el 1487. Es començaren a saldar els deutes, com un de 40 lliures a l'ermità Joan Àngel, que habitava a Tivissa, el 1491.²²⁷⁹ Durant aquests anys tingué lloc un increment notabilíssim de les rendes gràcies a la generositat de grans benefactors com Beatriu de Pimentel, la reina Maria, la donada Florença Cavaller, Joan Lledó i els Mur saragossans. Hem calculat que, pel cap baix, atenyeren la xifra de les 600 lliures l'any 1500, tot assolint el punt més alt des de la fundació del monestir. L'ajut financer als jerònims de la Murtra, la compra de noves rendes i la represa de la construcció i l'embelliment del cenobi són exemples d'una panorama que deixà molt lluny la precarietat que va caracteritzar l'economia de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron des de la seva fundació i que s'agreujà profundament per uns efectes de la guerra que no s'esvairien fins gairebé la dècada de 1490.

---

²²⁷⁵ L'endemà els frares hagueren de fermar la corresponent escriptura de terç a la cúria del veguer de Barcelona (AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f., 19.09.1485). Hem localitzat l'època de l'any 1489 (AHPB, Lluís JORBA, *Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f., 29.03.1490) i de 1499 (AHPB, Pere TRITER, *Manual*, 1499, setembre, 6 – 1500, maig, 12, f. 32v, 16.11.1499).

²²⁷⁶ Actas, vol. 2, f. 72v.

²²⁷⁷ Se'n féu ressò Gregori Beguer, ciutadà de Càller, en l'instrument en què es comprometé a pagar al seu germà Joan Antoni 10 lliures anuals (AHPB, Dalmau GINEBRET, *Manuale vicesimum primum*, 1486, gener, 14 – 1487, febrer, 13, s. f., 10.10.1486).

²²⁷⁸ AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 14.

²²⁷⁹ Albert CURTO HOMEDES, «Notes sobre l'eremitisme català baixmedieval», *Acta Historica et Archaeologia Mediaevalia*, 3 (1982), p. 92.

Relació amb l'exterior (3): l'estament eclesiàstic

Introducció

No es tindria una visió completa de la trajectòria històrica d'un monestir si no s'analitzés la relació que establí amb l'estament eclesiàstic, ja que aquest tenia una incidència sobre alguns aspectes de la seva activitat. Malgrat que els monestirs tenien una voluntat d'aïllament, formaven part d'una estructura altament jerarquitzada, la cúspide de la qual es reservava un gran poder al qual s'havia de recórrer sovint. Els dos monestirs jerònims catalans no foren aliens a aquesta dinàmica.

L'objectiu d'aquest apartat és l'anàlisi de la interacció dels frares jerònims catalans amb altres instàncies eclesiàstiques i copsar-ne l'impacte, ja sigui la dels frares envers aquestes instàncies –per sol·licitar privilegis, interposar plets, etc.–, ja sigui de les instàncies eclesiàstiques cap als frares jerònims en funcions de supervisió i control.

Hem dividit aquest apartat en dues parts. La primera l'hem dedicada exclusivament a la relació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra amb l'orde dels jerònims, entitat creada l'any 1415 i que agrupava tots els monestirs que volien seguir la regla i les normes d'aquest orde monàstic. Lògicament, la pertinença a un orde suposa ineludiblement una cessió de sobirania de les comunitats respecte a les instàncies comunes de la congregació, que s'atribuïen un conjunt de competències en aspectes tan sensibles com el culte, la formació o la disciplina. Això donava lloc a una certa dialèctica entre la defensa de l'especificitat i del criteri dels monestirs individualment considerats respecte al sentit d'uniformització i homogeneïtzació defensat per les instàncies comunes. El nostre propòsit és analitzar aquesta relació en un sentit bidireccional. D'una banda, com s'hi integraren les dues comunitats catalanes, fins a quin punt ocuparen posicions de poder o participaren en les decisions que afectaven el conjunt de l'organització i, de l'altra, com l'orde influí en els dos monestirs catalans, tant en aspectes d'organització interna, disciplina o trasllat de religiosos. Ha estat decisiu poder comptar amb la transcripció de les actes dels capítols generals i privats dels jerònims que ens ha posat a l'abast l'historiador Fernando Pastor.

En un segon apartat centrarem la nostra atenció en la resta d'actors, que són fonamentalment el papa, com a figura detentora del poder dins l'Església i al qual acudiren els religiosos per demanar privilegis o interposar litigis, i la diòcesi de Barcelona, que actuà sovint com a delegada apostòlica per resoldre qüestions que s'havien elevat al pontífex. És especialment rellevant el paper desenvolupat per aquestes instàncies abans del naixement de l'orde, és a dir, entre 1393, any de la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i 1415.

L'orde jerònim

Introducció

La primera instància religiosa amb què s'hagueren de relacionar els dos monestirs jerònims catalans fou amb l'orde monàstic del qual formaren part des de 1415. Amb l'excepció del període entre la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i la constitució canònica del nou orde (1393-1415), les dues comunitats catalanes quedaren circumscrites en l'univers religiós i jurídic propi d'aquesta nova congregació.

La constitució canònica d'aquest nou orde és conseqüència de la butlla *Licet exigente* que Benet XIII va signar el 18 d'octubre de 1414 i gràcies a la qual els jerònims quedaren exempts de la jurisdicció del seu bisbe i pogueren governar-se a si mateixos.²²⁸⁰ Aquesta capacitat es materialitzà en una arquitectura institucional encapçalada pel prior general i el capítol general, i un cos normatiu, les anomenades constitucions.

El màxim òrgan executiu i legislatiu era el capítol general, assemblea que es reunia amb periodicitat triennal al monestir de San Bartolomé de Lupiana, prop de Guadalajara, casa mare de l'orde, i que començava el tercer diumenge després de la Pasqua de Resurrecció. Hi podien ser membres dos frares de cada monestir: el prior i un representant específic del capítol conventual, anomenat procurador, que era escollit per aquest objectiu pocs dies abans de la celebració del capítol general en una votació en què no hi intervenia el prior.²²⁸¹ Ambdós, prior i procurador, podien delegar la seva representació en qualsevol altre frare d'orde sagrat de l'orde, ja que els llecs hi tenien prohibida la participació. La posició que ocupaven en el capítol general estava fixada per l'antiguitat de la seva casa religiosa.²²⁸²

Per agilitar la presa de decisions en una assemblea tan nombrosa, des d'un inici es va acordar la creació d'una comissió, anomenada definitori, formada normalment per vuit religiosos escollits per escrutini. El capítol general li delegava la seva potestat per *ordenar, establecer y determinar en los negocios particulares, todas y cada una de las cosas que según Dios les pareciere ser de ordenar, establecer y determinar en el capítulo general para mayor y mejor guarda de nuestra orden*. Les decisions preses pel capítol general sobre cada monestir, els anomenats ròtols, eren d'obligat compliment i afectaven aspectes tan diversos com el trasllat de religiosos, el permís per comprar o vendre algun bé o disposicions sobre el culte. Els poders dels definidors només tenien vigència durant la celebració del capítol general.

²²⁸⁰ Ignacio DE MADRID, «La Orden de San Jerónimo en perspectiva histórica», p. 21-23.

²²⁸¹ Malgrat el nom, és una figura diferent de la del procurador general de la comunitat que, com hem vist en apartats anteriors, regia els béns temporals del monestir.

²²⁸² En el segon capítol general (1416) es decidí per primera vegada aquest ordre. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou col·locat en setena posició i Santa Jeroni de Montolivet en la vint-i-cinquena o última (Actas, vol. 1, f. 12r). La darrera ocasió en què es fixà la posició dels monestirs en el capítol general fou a les constitucions de 1714. Vall d'Hebron retrocedí a la novena posició –l'avançà San Lorenzo de El Escorial i Santa Maria de Belén-, mentre que Sant Jeroni de la Murtra avançà a la vintena-i-dosena, gràcies a l'extinció d'algunes cases que havien tingut major antiguitat (*Constituciones y extravagantes de la orden de N. P. S. Gerónimo, máximo doctor de la Iglesia*. Salamanca: oficina de Eugenio Antonio García, 1714, p. 55-56).

A banda, el capítol general legislava per a tot l'orde. S'establí que una norma decidida en un capítol general tenia rang de llei si no era revocada en els dos següents. Quedava a les seves mans la confirmació de tots els priors, que demanaven obligatòriament misericòrdia dels seus càrrecs a l'inici de l'assemblea. A més, nomenava els visitadors i els membres del capítol privat.²²⁸³

El pare general o major de l'orde tenia la potestat del govern entre capítols generals. En paral·lel a la pròpia configuració dels monestirs jerònims, bicèfala, els pares generals no tenien un poder absolut. No podien, per exemple, revocar ni crear noves constitucions i la normativa advertia que, per preservar l'autonomia dels monestirs, no abusessin del seu poder. A més, havia de respondre de la seva gestió en el capítol general i no foren infreqüents els casos de pares generals que foren penitenciats per les greus faltes comeses durant el seu mandat. Durant el capítol general participava en les reunions del definitori.

El càrrec comportava ineludiblement el priorat de San Bartolomé de Lupiana. Si bé els primers capítols generals participaren en l'elecció del pare general, a partir de 1421 quedà reservat en exclusiva als capitulars d'aquest monestir castellà. La unió en una sola persona de les dignitats de prior de Lupiana i general de l'orde i, sobretot, que quedés en mans d'una sola comunitat un càrrec comú per a tots els jerònims comportà greus dissensions i disputes que s'agregaren a partir de la segona meitat del segle XVI i que acabaren comportant, en una clima de crispació i tensió amb la casa mare de l'orde, la separació de les dues dignitats l'any 1687. Des d'aleshores el pare general residí en el col·legi d'Àvila.²²⁸⁴

Hi havia una altra institució intermèdia entre el capítol general i el pare general: el capítol privat. Sorgí per la necessitat del pare general de prendre decisions d'una certa envergadura: *en los negocios que le parecieren ser arduos o que no se pueden diferir sin daño hasta el capítulo general*. Es convocava a petició del pare general i se celebrava a San Bartolomé de la Lupiana, raó per la qual els membres del capítol privat foren molt majoritàriament frares castellans, que així trigaven menys temps a desplaçar-se fins a Guadalajara. No era un òrgan consultiu, sinó una entitat amb poders amplis sobre diferents assumptes que afectaven l'orde. A principi del segle XVI es fixà que la seva elecció quedés en mans del pare general i dels definidors del capítol general.²²⁸⁵ El primer no es féu fins a 1447. En un principi se'n celebraren pocs –els següents són de 1452 i 1457–, però a partir del darrer terç del segle XV fou molt habitual que se'n fessin com a mínim tres entre dos capítols generals consecutius, tal com es pot veure en les seves actes.

El cos normatiu de l'orde anà prenent cos a mesura que s'anaven celebrant capítols generals i els seus membres havien de decidir sobre els diferents aspectes que afectaven les seves comunitats. Cada cert temps fou necessari fer una compilació de tota la normativa, que s'anà fent més complexa a mesura que l'orde va anar creixent i enfrontant-se a situacions que no es podien preveure a principi del segle XV. En aquesta centúria es té constància de dues compilacions normatives: una els anys 1434-1437 i l'altra a la dècada de 1470.²²⁸⁶ Tot i que els primers capítols

---

²²⁸³ *Constituciones y extravagantes...*, p. 5-22.

²²⁸⁴ Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, «La figura del P. General en la Orden de San Jerónimo», a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 1, p. 151-165.

²²⁸⁵ *Constituciones y extravagantes...*, p. 22-23.

²²⁸⁶ Ignacio DE MADRID, «Las “constituciones” de la orden de San Jerónimo. Su historia y ediciones impresas hasta la excomunión de 1835», p. 34-38.

generals tingueren com a missió l'establiment de l'arquitectura constitucional bàsica, es legislà en totes les assemblees.²²⁸⁷

Un aspecte clau en els ordes religiosos era el control sobre els monestirs que el formaven per corregir desviacions que possessin en perill tant la pròpia existència de la comunitat com el correcte desenvolupament de la seva activitat. Per aquesta raó, el control abastava aspectes tan diversos com l'economia, la qualitat del culte i la disciplina. Per aquest objectiu, es feien visites amb periodicitat triennial. Els encarregats de dur-les a terme, els visitadors, eren nomenats pel capítol general.²²⁸⁸

En aquesta estructura religiosa s'integrà el moviment jerònim de la Corona d'Aragó a principi del segle XV i, amb ella, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de Montolivet/Murtra. Aquesta relació amb l'orde, objecte d'aquest apartat, s'analitzarà des de diferents vessants.

En primer lloc, cal veure com s'inseriren les dues comunitats i els seus respectius frares en aquesta estructura, fins a quin punt participaren en les institucions de govern o de les seves decisions executives. Indicadors d'aquest grau d'implicació són l'assistència als capítols generals i el nomenament de professors catalans en els càrrecs de més responsabilitat, ja sigui de pare general, definidor, membre del capítol privat o visitador. També s'haurà d'analitzar qui foren els responsables de transmetre, implantar o controlar les decisions preses per l'orde a les dues comunitats jerònimes catalanes.

Un segon punt de la relació ateny el contingut i l'impacte de les decisions procedents de l'orde tant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron com a Sant Jeroni de la Murtra. Més enllà de qui prengué les decisions o com es fessin arribar, interessa conèixer quines mesures es prengueren i a quins àmbits afectaven i, en la mesura del possible, arribar a algun tipus de conclusió sobre l'abast del seu impacte en la quotidianitat de les dues comunitats.

La font documental bàsica per analitzar aquesta relació són les actes dels capítols generals i privats de l'orde de Sant Jeroni. Malgrat que són molt irregulars quant a la informació –escassa i poc estructurada en els dos primers terços de segle, més completa a partir d'aleshores- forneixen dades importants, encara que de vegades sigui per omissió. Podrem complementar aquesta font amb les valuoses dades que aporta Francesc Talet, sobretot al voltant de les eleccions priorals. Altres fonts –notarial, llibres d'administració de Sant Jeroni de la Murtra, etc.- permeten incorporar, si bé en menor mesura, dades que complementen les anteriors.

Els dos monestirs catalans dins l'orde

Com hem comentat, des de 1415 els dos monestirs jerònims catalans quedaren integrats canònicament en un nou orde religiós. Si fins aleshores les comunitats jerònimes, malgrat compartir alguns trets com l'hàbit o la regla, eren formalment independents les unes de les altres, a partir de la constitució de l'orde formaren part d'una estructura que unificava les diferents cases

²²⁸⁷ *Constituciones y extravagantes...*, p. 22-23.

²²⁸⁸ A la compilació normativa de principi del segle XVII es regulava el nomenament i poder dels visitadors, i es detallava el procediment de la visita ordinària i de l'especial (*Constituciones y extravagantes...*, p. 22-30, 123- 137).

de les corones castellana i aragonesa. La celebració del primer capítol general a Guadalupe el 25 de juliol de 1415 suposà, doncs, l'arrencada d'aquest nou orde monàstic. Els representants de 25 monestirs hi escolliren el primer general, Diego de Alcorcón, i s'establiren les primeres normes.²²⁸⁹

Hi ha motius per pensar que la integració dels cinc monestirs de la Corona d'Aragó –Sant Jeroni de Cotalba, Santa Maria de la Murta, la Trinitat de Mallorca, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de Montolivet-, clarament en minoria davant la vintena llarga de la Corona de Castella, entre els quals hi havia un monestir tan gran i ric com Guadalupe, no fou producte del consens, sinó més aviat al contrari. D'una banda, hi hagué un interès polític perquè consta que Ferran d'Antequera pressionà Benet XIII perquè es donés un superior únic a tots els monestirs jerònims.²²⁹⁰ Que fos un dels grans benefactors dels jerònims de Castella durant la seva regència i que justament pocs anys abans hagués estat entronitzat rei d'Aragó degueren ser factors determinants perquè la branca aragonesa quedés integrada a la matriu castellana, clarament majoritària. En aquest sentit, és significatiu que els jerònims portuguesos, amb una trajectòria cronològica similar, no formessin part d'aquest nou orde, sinó que seguiren una trajectòria independent.²²⁹¹ Però hi ha encara una altra dada més eloqüent. Quan en el primer capítol general es posà sobre la taula el repartiment de les despeses ocasionades per la consecució de la butlla d'unió i exempció, els representants dels monestirs de la Corona d'Aragó es negaren a contribuir perquè, com diu textualment l'acta, *no se había hecho de consentimiento de los sus monasterios ni de alguno de ellos*.²²⁹² Malgrat aquesta oposició, a les comunitats aragoneses se'ls assignà una part d'aquesta contribució: 85 florins -40 per a Cotalba, 18 per a Montolivet, 15 per a la Vall d'Hebron, 7 per a la Murta de València i 5 a per la Trinitat de Mallorca. La proporció respecte als 761 florins que es repartiren entre tots els monestirs dona una idea del pes relatiu de la branca aragonesa: 11'2%.²²⁹³

A això cal sumar-hi que hi hagué monestirs que foren reticents a acceptar els mandats dels primers capítols generals. Tot i que no foren els únics, hi tingueren un protagonisme destacat les dues comunitats jerònimes valencianes. En el de 1415 els dos representants de Sant Jeroni de Cotalba, Joan Pere, procurador del prior, i Guillem Boadella, procurador de la comunitat, advertiren que s'oportarien a les mesures que anessin en contra dels seus costums. S'uniren a aquesta posició els monestirs de la Sisle, Lupiana i Talavera.²²⁹⁴ El 1416 Domènec o Domingo Lloret, que havia estat prior de la Murta de València, presentà una butlla que provocà l'oposició de tot el capítol. Se l'acusà d'actuar subreptíciament i se l'advertí que procedirien prop del pontífex per revocar la seva acció.²²⁹⁵ Lamentablement, no coneixem el fons de la qüestió, però

²²⁸⁹ Ignacio DE MADRID, «La Orden de San Jerónimo en perspectiva histórica», a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*, vol. 1, p. 21-23.

²²⁹⁰ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 328.

²²⁹¹ Foren annexats a l'orde de matriu castellana quan Felip II assolí la corona portuguesa. Comptaven aleshores amb vuit monestirs i un col·legi. El més antic era el de Santa Maria de Penhalonga (Ignacio DE MADRID, *Op. Cit.*, p. 28; Candido Augusto DIASDOS SANTOS, *Os jerónimos em Portugal. Das origens aos fins do século XVII*. Porto, 1977; José SIGÜENZA, *Historia de la Orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 152-156).

²²⁹² Actas, vol. 1, f. 3r.

²²⁹³ Actas, vol. 1, f. 7r.

²²⁹⁴ Actas, vol. 1, f. 5v.

²²⁹⁵ Actas, vol. 1, f. 12v-13r.

creiem que és significatiu que aquests dos moviments fossin protagonitzats pels monestirs de la Corona d'Aragó, sobretot perquè més endavant no foren gaire actius en els capítols generals.

Per la força dels fets consumats, els monestirs de la branca aragonesa foren compel·lits, doncs, a formar part d'una estructura en què constituïen una part força minoritària. El poder del nou orde quedà instal·lat en el centre de la Península i fou ocupat de forma gairebé exclusiva per frares castellans. A més, els dos monestirs catalans, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra, quedaren geogràficament molt apartats en el conjunt de l'orde. Quedava encara més a llevant el de la Trinitat de Mallorca, però a mitjan segle es tancà.

Quant a la figura del pare general, el càrrec fou ocupat exclusivament per frares professors de monestirs castellans. Lògicament, eren els que més coneixien els capitulars de San Bartolomé de Lupiana, que eren els seus electors des de 1421. La llista dels que exerciren aquest càrrec durant els capítols generals és la següent:²²⁹⁶

Capítol general	Pare general	Profés
1415, 1416	Diego de Alcorcón	San Bartolomé de Lupiana
1418	Alonso de Tarancón	San Blas de Villaviciosa
1421	Lope de Olmedo	Santa María de Guadalupe
1425, 1428	Alfonso de Salamanca	Santa María de la Sisle
1431	Juan de los Barrios	Santa María de la Sisle
1434, 1437, 1443, 1446, 1449	Esteban de León	San Bartolomé de Lupiana
1453	Luis de Horche	San Bartolomé de Lupiana
1456	Esteban de León	San Bartolomé de Lupiana
1459, 1462, 1465, 1468	Alonso de Oropesa	Santa María de Guadalupe
1471	Pedro de Córdoba	Santa María de Montamarta
1474, 1477	Juan de Ortega	Santa María de Montamarta
1480, 1483, 1486	Rodrigo de Orenes	Santa María de Montamarta
1489, 1492, 1495, 1498	Gonzalo de Toro	Santa María de Montamarta
1501	Leonardo de Aguilar	San Bartolomé de Lupiana

L'assistència dels frares catalans en els capítols conventuals fou més aviat pobra. Dels 28 celebrats en el segle XV, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron hi va enviar dos representants diferents de prior i comunitat tan sols en 12 (42'9%), la majoria a final de segle. D'aquests, però, en només 5 hi assistiren frares que es desplaçaren des del cenobi barceloní, ja que a la resta delegaren en religiosos d'altres monestirs. No enviaren cap representant en 7 ocasions, la majoria de les quals durant la Guerra Civil Catalana. A la resta, un sol frare representà alhora prior i comunitat. Quant a Sant Jeroni de la Murtra, les xifres són semblants: 13 capítols amb doble representació diferenciada, concentrats a final de segle –només 4 amb frares procedents del propi monestir, ja que als 9 restants hi enviaren procuradors substituïts-, 9 sense cap representant i 6 amb un de sol per a prior i procurador (vegeu taula 14).

La causa d'aquesta presència tan escassa devia ser el cost econòmic que implicava el desplaçament de dos frares des de Barcelona. A més, com que les comunitats no eren molt nombroses, devia resultar complicat mantenir l'activitat diària del monestir si s'havia de prescindir del prior i d'un altre frare durant les setmanes que durés tant el capítol general com els

²²⁹⁶ Seguim aquí les llistes d'assistència i l'índex de religiosos, acompanyats pel seu monestir de professió, proporcionat per Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO coma complement de la seva transcripció de les actes dels capítols generals i privats de l'orde dels jerònims. La llista del *Capbreu Vell*, que comença l'any 1450, coincideix amb les actes (ACA, *MH*, vol. 3833, s. f.).

viatges d'anada i tornada a Guadalajara. Fins al capítol de 1471 o no hi anà ningú o tan sols hi enviaren un representant. Les úniques excepcions són el capítol fundacional, en què hi anà el prior i un procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i el de 1434, en què ambdós monestirs comptaren amb dos frares cadascun. Tal vegada podria estar relacionat amb l'episodi de l'intent de fusió de les dues comunitats a Bellesguard. És possible que per a una decisió tan important com la unió de les dues comunitats motivés que totes les parts –els dos priors i els dos capítols conventuals- volguessin assistir per explicar la seva posició directament als definidors. En els quatre capítols celebrats entre 1443 i 1453 no hi assistí cap religiós. Des d'aleshores i fins a l'adveniment del conflicte bèl·lic, a la majoria dels casos hi viatjà un únic frare. Després del parèntesi de la guerra, compliren amb el seu dret de tenir dos representants, però el més habitual fou que un dels dos fos d'alguna altra comunitat. Sembla, per tant, que a partir de 1470 l'orde exigí un major compliment d'assistència i, com a resposta, els jerònims catalans, amb una situació econòmica delicada, compliren mitjançant el nomenament de procuradors substituïts.

I els definidors? És potser aquesta figura clau en el funcionament del capítol general en la qual s'exemplifica millor quina era la situació real dels monestirs de la Corona d'Aragó dins l'orde. Hem llistat tots els que ocuparen aquest càrrec en els 28 capítols generals del segle XV a la taula 29. En els primers capítols generals hi hagué un representant de la branca aragonesa en el definitori, concretament el prior de Cotalba, Bartomeu Robinats. En el de 1425 n'hi hagué dos: el prior de la Vall d'Hebron, Ramon Joan, i el procurador de Cotalba, Joan Barber. Però el 1428 no se n'escollí cap. Tot i que era la primera vegada que això passava, els monestirs de la Corona d'Aragó demanaren que es reservés una plaça de definidor per a un frare d'aquest territori, el que més vots obtingués, independentment de la seva posició absoluta en el recompte. Tal com relaten les actes, els jerònims aragonesos es devien veure venir que no els escollirien mai davant l'aclaparadora majoria del bloc castellà: *por quanto los priores e frailes de los monasterios del reino de Aragón (sic)*²²⁹⁷ *no son conocidos de todos los más priores e frailes del reino de Castilla que vienen al capítulo general, por lo cual muchas veces acontecía que alguno de los dichos priores o frailes de Aragón no serían elegidos en definidor.*²²⁹⁸ La proposta s'aprovà i formà part del cos normatiu.²²⁹⁹

La majoria de definidors de la branca aragonesa procedia dels monestirs valencians. Aquest fet creiem que respon a la menor distància que separaven els seus cenobis de Lupiana en comparació amb els de Catalunya i que provocà que la presència dels seus priors i conventuals als capítols general fos més alta, més enllà que poguessin generar més consens entre els assistents a les assemblees. Dels 29 que ocuparen una plaça com a definidors, 10 procedien de Santa Maria de la Murtra i 9 de Sant Jeroni de Cotalba, una proporció molt propera als dos terços (65'5%), més del doble que els 9 (31%) -5 de Vall d'Hebron i 4 de Sant Jeroni de la Murtra. Completa la llista l'única presència d'un membre de Santa Engràcia de Saragossa en el capítol general de 1495, el següent després de la fundació d'aquest monestir. La Trinitat de Mallorca no en tingué cap.

Però si mirem amb deteniment els definidors de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra ens adonem que gairebé la meitat correspon a frares que no eren professors

²²⁹⁷ És remarcable el poc coneixement o la poca cura de l'escrivà de les actes, que considerava procedents del regne d'Aragó tots els religiosos que procedien en realitat de la Corona d'Aragó. Per a més imprecisió, fins a final de segle no hi hagué un monestir jerònim al regne d'Aragó, el de Santa Engràcia de Saragossa. Fins aleshores, els únics que assistien als capítols generals procedien del Principat de Catalunya i del regne de València.

²²⁹⁸ Actas, vol. 1, f. 30r.

²²⁹⁹ *Constituciones y extravagantes...*, p. 14-15.

d'aquests dos monestirs catalans, sinó que actuaren com a procuradors substituïts. Concretament, Juan de Trujillo (1462), Fernando de Córdoba (1471), Gonzalo de Maluenda (1477) i Vicent Valentí (1492) foren escollits definidors en qualitat de representants substituïts de les comunitats catalanes. Això deixa la presència en el definitori de frares professors de la Murtra i de Vall d'Hebron en tan sols 5: 3 de Ramon Joan (1425, 1434, 1437), Jaume Planes (1462) i Lluís Palau (1498). Tot i que aquesta mínima presència és conseqüència directa de l'escassa participació en els capítols conventuals, no deixa de ser curiós que alguns capítols generals escollissin com a definidor de la Corona d'Aragó un frare castellà quan n'hi havia de catalans i de valencians. Aquesta dinàmica s'acabà a inici del segle XVI: el capítol general de 1501 va precisar que el definidor d'Aragó havia de ser un frare profés d'aquell territori. Ben segurament ho motivà que l'escollit fos el frare castellà que actuà com a procurador substituït del capítol conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.²³⁰⁰

Com que el capítol privat el formaven frares que no havia d'estar molt apartats de San Bartolomé de Lupiana, que és on s'havia de celebrar la reunió amb el pare general, és lògic que no hi formés part cap religiós ni de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron ni de Sant Jeroni de la Murtra. Quant a la resta de cases de la branca aragonesa, Juan de Ortega, que era profés de Montamarta, fou escollit diputat en el capítol general de 1471 quan exercia el priorat a Santa Maria de la Murta. No assistí al primer capítol privat, l'agost d'aquell mateix any, perquè tant ell com el prior de Guadalupe estaven *muy arredrados de este monasterio* [Lupiana], raó per la qual foren substituïts pels priors de Guisando i Villaviciosa.²³⁰¹ Sí que assistí al del mes de novembre, en què fou escollit prior de Lupiana i, en conseqüència, general de l'orde.²³⁰² Ho fou fins al 1477. Aleshores tornà a ser prior de la Murta i el seu lloc com a membre del capítol privat l'ocupà, per decisió del nou general, Fernando de Córdoba, prior de Guisando.²³⁰³ En el capítol general de 1495 es nomenà membre del capítol privat el prior de Santa Engràcia de Saragossa, Joan Baptista.²³⁰⁴ Assistí al del mes de juliol de 1496, però no al següent, el d'abril de 1497 perquè havia mort. El substituï el prior de la Sisle de Toledo.²³⁰⁵ Els dos únics diputats, doncs, procedents de monestirs de la Corona d'Aragó foren un castellà que exercí de prior a la Murta de València i un valencià, Joan Baptista de Vilaragut, que havia estat nomenat primer prior de Santa Engràcia a requeriment de Ferran II, fundador d'aquest monestir.²³⁰⁶

A la documentació apareix una figura específica per als monestirs de la Corona d'Aragó que no es veu reflectida a les constitucions jerònimes publicades a inici del segle XVII perquè s'havia suprimit molt abans. Es tracta del vicari general o provincial. La primera referència d'aquest càrrec la dona el cronista de Sant Jeroni de la Murtra, que afirma que en el capítol general de 1459 Francesc Domènec fou confirmat en el vicariat provincial i que el reprengueren perquè no volgué acceptar el priorat del seu monestir, Santa Maria de la Murta (Talet, p. 174).²³⁰⁷ A falta de més dades sobre l'origen d'aquest càrrec, sí que podem assenyalar el paral·lelisme cronològic amb l'aparició dels capítols privats. Si a mitjan segle, el creixement de l'orde i la complexitat de

²³⁰⁰ Actas, vol. 2, f. 171v.

²³⁰¹ Actas, vol. 1, f. 93v-94r.

²³⁰² Actas, vol. 1, f. 94v.

²³⁰³ Actas, vol. 2, f. 31v.

²³⁰⁴ Actas, vol. 2, f. 121v.

²³⁰⁵ Actas, vol. 2, f. 131r, 132v.

²³⁰⁶ Javier Cía BLASCO, «Precedentes y orígenes del monasterio Jerónimo de Santa Engracia de Zaragoza», *Revista de Historia Jerónimo Zurita*, 76-77 (2001-2002), p. 55-56.

²³⁰⁷ Segons José SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 511, es resistí a acceptar el càrrec de visitador general.

les situacions aconsellaren la creació d'aquesta comissió per prendre decisions importants que no es podien deixar fins al capítol general següent, potser l'origen de la figura del vicari general de la Corona d'Aragó respongué a la mateixa causa: una instància que permetés actuar entre capítols generals, deslliurant el capítol privat d'aquesta responsabilitat quant als monestirs aragonesos. Cal tenir present que en el capítol privat només hi acudien religiosos que residien a prop de Lupiana, la qual cosa va excloure a la pràctica que es poguessin prendre decisions sobre afers que afectaven els quatre monestirs catalans i valencians, ja que no hi podia acudir ningú que en tingués informació de primera mà. De fet, la presència de conflictes i resolucions que afectessin els monestirs de la Corona d'Aragó en els capítols privats és gairebé testimonial, molt menor que els assumptes castellans. A diferència del capítol privat, format per un grup de sis a vuit religiosos, no calia un grup tan nombrós per a només quatre comunitats, per la qual cosa es devia optar per deixar-ho en mans d'un sol prelat.

Arran de la mort de Francesc Domènec, l'any 1462, el càrrec fou ocupat pel prior de Sant Jeroni de la Murtra, Jaume Planes. Segons el cronista, que és el que aporta aquesta informació, fou nomenat en els capítols generals de 1462 i 1465 (Talet, p. 185, 192).²³⁰⁸ Morí el setembre de 1466, raó per la qual el capítol privat de novembre d'aquell any demanà al pare general que n'escollís un altre.²³⁰⁹ Però sembla que no ho féu, ja que la següent informació és novament del capítol general. En el de 1468 Juan de Ortega, que havia assistit com a procurador de Montamarta, monestir del qual era profés, fou nomenat alhora prior de Santa Maria de la Murtra i vicari general de la Corona d'Aragó.²³¹⁰ Conservà el càrrec fins que, el 1471,²³¹¹ accedí al generalat de l'orde.

El següent Fernando de Córdoba, profés de Lupiana, que el 1472 fou enviat pel pare general a Catalunya per ajudar els dos monestirs catalans.²³¹² Malgrat que les actes no diuen que tingués aquest càrrec, sí que ho afirma el cronista (Talet, p. 210). En el capítol general de 1474, però, es deixà vacant el vicariat general de la Corona d'Aragó *por algunas razones que a ello nos mueven*, tot deixant al general la potestat de nomenar-lo. Quan s'elegí el nou general, a final de 1477, Juan de Ortega tornà a assumir el priorat de Santa Maria de la Murtra²³¹³ i el vicariat general de la Corona d'Aragó.²³¹⁴ No creiem que exercís gaire temps aquesta responsabilitat, ja que el prior de la Murtra valenciana en el capítol de 1480 fou Juan Rosales²³¹⁵ i Juan Ortega no apareix més a les actes.

La següent informació és de 1485. En la venda d'un censal mort que el capítol conventual de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron féu al prevere Joan Sabater (V34), es diu que la decisió fou presa després d'un debat amb la presència del vicari general, Diego de Toledo, prior de Santa

---

²³⁰⁸ Aquesta informació no apareix a les actes dels capítols generals i privats de l'orde de Sant Jeroni. Tanmateix, creiem que el cronista es basa en algun document, ja que és molt precís a l'hora de donar informació sobre els capítols generals. Per exemple, transcriu íntegrament el ròtol de 1468 (Talet, p. 198), que coincideix amb el que apareix a les actes (Actas, vol. 1, f. 83r) i, en general, les seves dades són coherents amb aquesta darrera font.

²³⁰⁹ Actas, vol. 1, f. 77r.

²³¹⁰ Actas, vol. 1, f. 80r.

²³¹¹ Féu la visita i la confirmació de l'elecció de Pere Febrer (Talet, p. 207).

²³¹² Actas, vol. 1, f. 99r.

²³¹³ Actas, vol. 2, f. 32v.

²³¹⁴ Així consta en la ferma que l'11 d'octubre de 1478 féu a l'instrument de venda del castell de Concabella i Gra feta per Sant Jeroni de la Murtra a Violant de Cabrera i Rodrigo de Bovadilla (AHPB, Antoni VINYES, *LXVII liber comunis*, 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, s. f.).

²³¹⁵ Actas, vol. 2, f. 38r.

Maria de la Murta i profés de Montamarta, que va donar llicència amb una patent signada en el cenobi de Collserola el 17 de juny d'aquell any.²³¹⁶ El capítol general de 1486 el nomenà en aquest càrrec.²³¹⁷ No tenim dades per determinar qui ocupà el càrrec entre 1478 i 1485, és a dir, després de Juan de Ortega i abans de la primera referència a Diego de Toledo, però cal pensar que si fou nomenat pel capítol general, Diego de Toledo el tingué, com a mínim, des del capítol de 1483.

A partir d'aquí hi hagué un seguit de moviments que acabaren fent desaparèixer aquesta figura específica per als monestirs de la Corona d'Aragó. Al principi la situació és un xic confusa perquè, tot i que les actes del capítol general de 1486 afirmen que donaren el càrrec a Diego de Toledo, en el capítol privat celebrat l'agost d'aquell any es digué que el nom seria de vicari provincial en lloc de vicari general i que s'havia deixat vacant davant la petició dels monestirs de la branca aragonesa que no el necessitaven. Per conèixer de prop els arguments i tenir informació de primera mà, el capítol privat decidí enviar Joan Say, prior de Sigüenza, als quatre monestirs implicats perquè *sepa la voluntad de los unos e de los otros, e traiga o envíe la información de ello a nuestro padre el general, la cual haya, el dicho nuestro padre disponga lo mejor que le pareciera*.²³¹⁸ El cronista deixà constància del seu pas per Sant Jeroni de la Murtra, on fou confirmador de l'elecció de novembre de 1486 (Talet, p. 199, 241). Com apareix a la seva fitxa al capítol dedicat a la comunitat, Joan Say havia estat profés i prior de Sant Jeroni de la Murtra i, en conseqüència, coneixia molt bé la realitat d'aquestes comunitats. Amb la informació reportada per Joan Say, el capítol privat de 1487 assumí les posicions de les comunitats aragoneses i suprimí la figura del vicari provincial.²³¹⁹

S'acabà així una trajectòria d'aproximadament trenta anys. Si bé en un principi detingueren el càrrec dos frares professors de monestirs de la branca aragonesa, com Francesc Domènec i Jaume Planes, la qual cosa podem interpretar com una forma de permetre una certa autonomia en la gestió dels seus afers, a partir de 1468 els nomenats foren frares castellans: Juan de Ortega, Fernando de Córdoba i Diego de Toledo. Potser per facilitar-los la tasca, tot aproximant-los al territori on havien d'exercir la seva responsabilitat, o potser perquè ja estava establert que el càrrec tan sols podia recaure en un prior d'algun monestir de la Corona d'Aragó, dos d'aquests frares –i Juan de Ortega dues vegades– foren nomenats priors de Santa Maria de la Murta de València al mateix moment que assumiren la vicaria general. Potser l'elecció d'aquest monestir, el més petit d'aquest territori, vingué motivat perquè el seu govern no suposés una càrrega excessiva per al vicari general. L'únic que no consta que fos prior de cap comunitat aragonesa fou Fernando de Córdoba i potser aquesta fou una de les raons per les quals el capítol general de 1474 deixà el càrrec vacant. No és inversemblant imaginar un escenari en què els delegats dels monestirs aragonesos es queixessin que el vicari no coneixia prou la seva idiosincràsia. Tot i que, pel que es dedueix del redactat de les actes del capítol –*porque algunos padres de los monasterios de Aragón se quejaban que hubiesen ellos de tener otro prelado*–,²³²⁰

²³¹⁶ *Habito super his colloquis in capitulo dicti monesterii cum vicario generali, et facta conclusionedum semel, bis, ter, sed pluries, habentes de his specialem et expressam facultatem et potestatem a reverendo fratre Didaco Toletano, priore monesterii Beate Marie de la Murtra (sic), regni Valencie, vicario generali in regnis Aragonum, habente de his plenam potestatem prout de facultate et potestate per dictum reverendum dominum vicarium generalem monesterio et conventui iamdictis concessa constat quadam patente papirea provisione, manu dicti reverendi vicarii generalis signata et sigillo comuni quo utitur a tergo sigillato, que data fuit in dicto monesterio Vallis de Ebron XVII die iunii proxime preteriti.*

²³¹⁷ Actas, vol. 2, f. 68r.

²³¹⁸ Actas, vol. 2, f. 85v.

²³¹⁹ Actas, vol. 2, f. 87v.

²³²⁰ Actas, vol. 2, f. 87v.

la supressió d'aquesta figura seria evitar duplicitats i potser despeses, la realitat és que aquesta circumstància ja existia des d'un bon inici i no havia provocat, o almenys no en tenim constància, queixes. Potser el problema estava en què els frares aragonesos aleshores s'adonaren o acabaren convençuts que aquesta figura no els aportava res. L'autonomia que tenia devia resultar tan minsa que no evitava haver de recórrer igualment al pare general o al capítol general.

La visita és un dels aspectes claus en l'organització d'un orde religiós. La política de nomenaments és, doncs, un indicador de les posicions de poder i del protagonisme dels monestirs i dels frares dins de la congregació. Una de les funcions del capítol general era designar els dos frares que exercirien les visites de cada monestir, tot i que amb el temps aquesta decisió quedà en mans del definitori i del pare general. La distribució es féu des d'un inici per territoris, és a dir, hi havia visitadors diferenciats per a Castella i per a la Corona d'Aragó.²³²¹ Cal tenir present que un frare no podia visitar la casa d'on era prior ni aquella en la qual havia professat.²³²²

La informació de què disposem sobre els frares que foren nomenats visitadors de la Corona d'Aragó és molt escassa fins a la dècada de 1460. Sabem que en el primer capítol general, el 1415, els visitadors foren Bernardo de Ocaña, profés de Lupiana, i Ramon Joan, profés de la Vall d'Hebron.²³²³ Com que el darrer no podia visitar el seu propi monestir, el capítol general deixà l'elecció de l'acompanyant a Bernardo de Ocaña. En canvi, la visita del monestir de la Trinitat de Mallorca fou encomanada a Ramon Joan amb el frare que ell volgués.²³²⁴ En el capítol general de 1416 els dos visitadors de la Corona d'Aragó foren el prior de Santa Maria de la Murta i Joan Ponç, profés de Cotalba.²³²⁵ No tenim més informació fins a 1437, en què es nomenà Ramon Joan més el visitador general de Castella que decidís el pare general, és a dir, o Alonso de Medina, profés de Montamarta, o Juan de la Parra, profés de la Sisle de Toledo.²³²⁶ No sabem els noms dels visitadors que l'any 1439 envià el pare general per resoldre la fusió dels dos monestirs catalans, però sí que eren castellans (doc. 15). A inici de la dècada de 1440, els visitadors foren Juan de Medina, profés de San Blas de Villaviciosa,²³²⁷ i el prior de Santa Maria de la Murta,

---

²³²¹ Davant el creixement de l'orde, s'amplià el nombre de territoris. En primer lloc, Castella es dividí en Castella i Andalusia, i més endavant s'incorporà Portugal (*Constituciones y extravagantes...*, p. 28).

²³²² *Constituciones y extravagantes...*, p. 25.

²³²³ Actas, vol. 1, 8r. Bernardo de Ocaña, *missi a tota religione Sancti Jeronimi ad has partes pro visitando monasteria dicte religionis*, informà Bertran Nicolau que era ineludible el trasllat de la comunitat de Sant Jeroni de Montolivet si es volia evitar la ruïna d'aquest monestir (Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 193).

²³²⁴ Actas, vol. 1, 8r.

²³²⁵ Per a la visita de Santa Maria de la Murta s'assignà Joan Ponç i el prior de Cotalba, mentre que Cotalba havia de ser visitada pel prior de Sant Jeroni de Montolivet i Ramon Joan. Es devia veure com a molt probable que Ramon Joan fos escollit com a prior de Montolivet perquè es va preveure que, si així succeïa, hi aniria amb el frare Romeu Borrell (Actas, vol. 1, f. 14v).

²³²⁶ Actas, vol. 1, f. 38v.

²³²⁷ La reina Maria li adreçà una carta el 5 de desembre de 1442 (ACA, C, reg. 3269, f. 53r).

Francesc Domènec. Per visitar aquest darrer monestir, Juan de Medina podia escollir un frare de Cotalba.²³²⁸ Sembla que fou Pere Puig.²³²⁹

A final de dècada de 1460 Juan de Ortega es féu amb el càrrec de visitador general.²³³⁰ Hi consta per primera vegada en el capítol privat celebrat el gener de 1468. Considerem que el més probable és que com a mínim tingués aquest càrrec des del capítol general anterior, l'any 1465. En el de 1468, com hem vist, fou elevat a vicari general de la Corona d'Aragó, de manera que detingué els dos càrrecs, a més de prior de Santa Maria de la Murtra. A final d'aquell any i principi del següent féu una visita de gran impacte a Sant Jeroni de la Murtra, que finalitzà amb la destitució del prior.²³³¹ Juan de Ortega fou ratificat com a visitador general en el capítol general de 1471 i, segons el cronista de la Murtra, visità el monestir badaloní en companyia del prior de Cotalba, Joan Rogals (Talet, p. 207). De ser certa aquesta informació, que el cronista situa al final del priorat de Jaume Tàpies, havia de ser abans del mes de novembre de 1471, ja que Juan de Ortega participà aquell mes en el capítol privat en què fou elegit prior de Lupiana i general de l'orde.²³³² Com que ja no pogué exercir de visitador, ja que el càrrec de pare general implicava residència contínua a Lupiana, quan va considerar que era necessari que algun frare anés a la Corona d'Aragó, hi va enviar Fernando de Córdoba, aleshores vicari general d'aquest territori, que tanmateix, no consta com a visitador general.²³³³

A partir del capítol general de 1474 les actes dels capítols dels jerònims proporcionen informació detallada dels frares encarregats de les visites de la Corona d'Aragó. Els hem llistat a la taula 30. A l'esquerra de la columna de visitadors, hi hem posat els que són considerats visitadors generals, mentre que a la dreta hi ha els que no tenen aquesta consideració.

Hi ha dos models bàsics. En el primer, adoptat en els capítols entre 1477 i 1486, es nomenaven dos visitadors generals, un procedent d'un monestir castellà i un de la Corona d'Aragó. En aquests quatre capítols generals s'optà perquè el visitador no castellà fos un prior d'una de les comunitats valencianes, Cotalba o Santa Maria de la Murtra. Com que no podia visitar el monestir del qual era prior, era necessari el concurs d'un visitador addicional. A tal efecte, s'escollí un frare de l'altre monestir valencià, és a dir, de la Murtra si el visitador era de Cotalba i viceversa. També és interessant fer notar que els frares visitadors castellans d'aquest període – Juan de Ortega, Diego de Toledo i Fernando de Córdoba- també foren vicaris generals de la Corona

---

²³²⁸ Creiem que aquesta és la interpretació correcta, tot i que el redactat de l'acta del capítol privat de 1441 porta a confusió: *Para los monasterios del reino de Aragón a fray Juan de Medina, visitador, prior del monasterio de la Murta. E para el dicho monasterio de la Murta visitador susodicho fray Juan de Medina e aquel que para si elija del monasterio de Cotalba* (Actas, vol. 1, f. 39r). Si entre *visitador* i *prior del monasterio de la Murta* hi hagués una conjunció copulativa i un article, el nomenament tindria tota la lògica –*Juan de Medina, visitador, y el prior del monasterio de la Murta*-, ja que serien dos, com era habitual, i també tindria sentit que per visitar Santa Maria de la Murtra s'hi preveïés un altre frare. A més, quan Juan de Medina se'l nomena visitador de Castella se'l qualifica de profés de Villaviciosa. També resulta inversemblant que Juan de Medina fos prior de Santa Maria de la Murtra quan sabem que aquest càrrec l'ocupà més de trenta anys ininterrompudament Francesc Domènec des de la dècada de 1430 (José SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 510). Ho fou en els capítols generals de 1431, 1434, 1437, 1443, 1446, 1449, 1453 i 1456, segons es desprèn de la llista d'assistents.

²³²⁹ Actas, vol. 1, f. 41r-41v.

²³³⁰ Actas, vol. 1, f. 78v.

²³³¹ L'episodi i les conseqüències de la visita a Sant Jeroni de la Murtra, en què l'acompanyà Joan Garcia, prior de Cotalba, són explicades per Francesc Talet (p. 196-199).

²³³² Actas, vol. 1, f. 94v.

²³³³ Actas, vol. 1, f. 99r; Talet, p. 210.

d'Aragó. A voltes compaginaven els dos càrrecs. És clar, doncs, que se seleccionaven frares que, malgrat el seu origen castellà, coneguessin de primer mà la realitat dels monestirs visitats.

El segon model apareix en els capítols de final de segle (1489, 1492, 1495 i 1498), just després que es decidís la supressió de la figura del vicari general.²³³⁴ Es caracteritza perquè el visitador general és únic i prior d'alguns dels monestirs castellans. Cap va repetir. Per fer la visita dels quatre monestirs aragonesos –cinc a partir de 1495, arran de la fundació de Santa Engràcia de Saragossa- l'acompanyaven quasi sempre frares d'aquest territori. Quant als catalans, un frare de Sant Jeroni de la Murtra visitava Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i viceversa. Quant als valencians, es feia el mateix, excepte en el capítol general de 1498, que s'encomanà al prior de Villaviciosa. Quant a Santa Engràcia, el 1495 s'optà pel prior de Villaviciosa i el 1498 pel de Cotalba.

Per tant, en el darrer quart de segle una norma no escrita prescrivia que un dels visitadors era castellà i l'altre de la Corona d'Aragó. És molt significatiu que l'única vegada que això no es va complir, l'any 1498, els frares valencians degueren queixar-se, ja que en el capítol general de 1501 es dictaminà que un dels visitadors havia de ser d'aquell territori.²³³⁵ D'una banda hi devien haver consideracions purament econòmiques: les despeses de la visita anaven a càrrec de les cases visitades²³³⁶ i, per tant, si un dels frares era de la Corona d'Aragó, el desplaçament era més curt. Però a banda d'aquesta motivació, les comunitats devien preferir que almenys un dels visitadors fos d'aquell territori perquè comprendria millor la seva idiosincràsia i seria més comprensiu amb les diferències que hi poguessin haver amb les comunitats jerònimes castelleses.

En tot cas, el protagonisme dels frares professors dels dos monestirs catalans fou mínima. L'únic càrrec que tingueren, almenys dels anys que tenim documentats, és de segons visitadors de l'altre monestir jerònim català. No es tracta d'un tema menor, ja que als visitadors generals, com als vicaris provincials, se'ls encarregaven assumptes que anaven més enllà de la pura tasca de control i supervisió associada a una visita. Per exemple, diferents capítols generals encarregaren als visitadors generals de la Corona d'Aragó que s'informessin sobre l'interès d'algunes persones a fundar nous monestirs jerònims a Catalunya.²³³⁷ La prevalença dels frares castellans és més acusada si es té en compte que no hem documentat cap cas de visitador general de la Corona de Castella que fou profés d'alguns dels monestirs de la Corona d'Aragó.

Una altra figura menys rellevant és la de confirmador, que en nombre de dos tenia com a objectiu vetllar perquè les eleccions a prior s'ajustessin a dret. Sense la seva aprovació, l'elecció no tenia validesa. Segons les constitucions d'inici del segle XVII, quan vacava el priorat d'una casa castellana, s'avisava el pare general, que nomenava dos confirmadors. En canvi, els confirmadors de les cases pertanyents a la Corona d'Aragó eren nomenats en el capítol general i quan s'acabava el mandat d'un prior, ja fos perquè havia arribat al límit triennal, per renúncia o per defunció, se'ls avisava directament.²³³⁸ És evident, doncs, que l'objectiu era guanyar temps perquè la casa no quedés molt temps sense govern. Si el monestir hagués hagut d'avisar al general,

---

²³³⁴ Encara que en el capítol general de 1474 només es nomenà un visitador general, el model és més semblant al dels dos visitadors, ja que Francesc Miró l'acompanyà en totes les visites excepte a la de la seva pròpia casa.

²³³⁵ Actas, vol. 2, f. 164r, 165v.

²³³⁶ Consta el pagament de 8 florins als visitadors el 27 de juny i el 12 de novembre de 1433 (ACA, MH, vol. 2527, f. 48r-48v).

²³³⁷ Actas, vol. 1, f. 78v; vol. 2, f. 14v.

²³³⁸ *Constituciones y extravagantes...*, p. 138-139.

que estava a Lupiana, aquest hagués hagut de decidir després quins frares havien d'exercir el càrrec de confirmadors, avisar-los i que es possessin en marxa fins al monestir amb el priorat vacant, hagués transcorregut massa temps.

Recollim a la taula següent els confirmadors dels quals tenim constància que foren nomenats pels capítols generals:

Capítol general	Confirmadors Vall d'Hebron	Confirmadors Montolivet / Murtra	Referència documental
1415	Joan Tomàs, prior de Sant Jeroni de Montolivet, i el frare que esculli	Ramon Joan, profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i el frare que esculli	Actas, vol. 1, f. 8v
1416	Prior de Sant Jeroni de Montolivet i Joan Febrer	Prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Ramon Joan	Actas, vol. 1, f. 14v
1462	--	Jaume Martorell, vicari de la Vall d'Hebron, i el frare que esculli (fou Bernat Colomer, profés de Vall d'Hebron)	Talet, p. 186
1474	--	Francesc Miró, prior de Santa Maria de la Murtra, i el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	Talet, p. 213
1489	--	Francesc Miró, prior de Cotalba. No se sap el nom del segon confirmador, tot i que la font suposa que era de Vall d'Hebron.	Talet, p. 247
1492	Francesc Miró, prior de Cotalba. Pere Benejam, profés de Sant Jeroni de la Murtra	--	Actas, vol. 2, f. 111r
1498	Prior de Sant Jeroni de la Murtra i Pere Benejam, profés del mateix monestir.	--	Actas, vol. 2, f. 138r

S'optà majoritàriament, doncs, perquè un dels frares confirmadors fos de l'altre monestir jerònim català, és a dir, del que no tenia elecció. Aquest era el criteri que seguí el capítol general. Però veiem confirmacions que no s'ajustaren a aquest esquema. Per exemple, l'any 1460 la féu el vicari general de la Corona d'Aragó, Francesc Domènec, prior de Santa Maria de la Murtra, possiblement acompanyat per un profés de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Talet, p. 174). No consta que fos nomenat pel capítol general anterior, però tampoc es podria descartar que el vicari general tingués *de iure* la potestat de confirmar eleccions de la seva demarcació territorial. De fet, segons el cronista, en vacar la casa, avisaren el vicari general. És a dir, el que es feia a Castella amb el pare general, devia ser norma a la Corona d'Aragó amb el vicari general. Els visitadors de 1468 a Sant Jeroni de la Murtra aprofitaren també la seva estada per fer la confirmació de l'elecció del nou prior. Un era Juan de Ortega, vicari general (Talet, p. 200). I el 1486, quan el capítol privat envià Joan Say a tots els monestirs de la Corona d'Aragó per saber de primera mà si volien mantenir la figura del vicari general, se li donà poders per confirmar eleccions.²³³⁹ El capítol general de 1489 va permetre tant al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron com al de la Murtra que poguessin renunciar al seu càrrec durant la visita general, tot mantenint la facultat de tornar-se a presentar per ser reelegits.²³⁴⁰ Ho interpretem com una mesura per disminuir les despeses associades, ja que això permetria que es fessin alhora visita i confirmació d'elecció.

²³³⁹ Actas, vol. 2, f. 85v.

²³⁴⁰ Actas, vol. 2, f. 97v, 101r.

Aquestes dades indiquen que per a la confirmació, que tenia un pes menor que la visita, s'optà per frares propers al monestir implicat. Habitualment un frare de Vall d'Hebron intervenia com a confirmador de l'elecció de la Murtra i viceversa. Entenem que es volgueren estalviar costos i despeses innecessàries i, sobretot, minimitzar el temps de priorat vacant, en el qual el prior no podia seguir exercint el seu poder sobre la comunitat. En aquest sentit, és significatiu que s'aprofitessin també les visites per fer confirmacions, fins i tot forçant aquesta possibilitat amb la renúncia del prior.

El protagonisme, doncs, dels frares professors de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra dins de l'orde jerònim fou molt petit durant el segle XV. Destacaren tan sols Jaume Planes, que assumí la vicaria general de la Corona d'Aragó entre 1462 i 1466, i Ramon Joan, tot i que no ens consta que tingués aquest càrrec. L'assistència als capítols generals i, en conseqüència, la participació en el definitori fou escassa. Si ja passava, en general, amb les comunitats de la Corona d'Aragó, aquest fenomen fou més acusat encara per a les dues cases catalanes, molt separades geogràficament del centre de poder de l'orde. Si fins a la meitat de segle, aproximadament, els dos monestirs participaren molt poc, les dificultats de la guerra agreujaren més aquest fet. A partir de la dècada de 1470, però, s'invertí la tendència, tot i que el recurs a frares procuradors substituïts evidencien que el compliment fou més formal que real.

El control efectiu de la norma, la disciplina i els criteris del centre de poder, a Lupiana, foren exercits per frares castellans. Ja fos amb el títol de vicaris generals o visitadors, la presència de professors dels monestirs de Castella palesa que l'orde no deixà d'exercir el poder sobre la branca aragonesa, que es va veure relegada a exercir de segons visitadors o confirmadors, sobretot a partir de la meitat de segle.

En aquest sentit, no hi hagué paral·lelisme: els frares de la Corona d'Aragó no foren mai visitadors dels monestirs castellans. La unió implicà un desequilibri territorial molt acusat. La mateixa norma que un dels vuit definidors hagués de ser obligatòriament d'aquest territori posa en evidència aquest fet. La lògica numèrica era aclaparadora, indiscutible. Algunes dades ho manifesten clarament: cap dels quinze frares que l'orde envià per fundar San Jerónimo de Granada (1492), ni cap dels catorze per a Nuestra Señora de la Luz (1492) ni, a la mateixa Corona d'Aragó, cap dels que foren enviats a Santa Engràcia de Saragossa en el capítol privat de 1493 procedia dels monestirs valencians ni catalans.²³⁴¹ Per raons demogràfiques i perquè comptava amb les comunitats més nombroses, la matriu castellana s'imposà. Arran de la unió de 1415 i en un procés gradual, però irreversible, s'anà produint un procés d'homogeneïtzació. Tot i que es creà una figura específica, la del vicari general de la Corona d'Aragó, aviat fou ocupada exclusivament per frares castellans, per la qual cosa l'autonomia de criteri i control, si n'hi hagué, fou més formal que real.

---

²³⁴¹ Actas, vol. 2, f. 106v, 108r, 118r-118v.

La influència de l'orde en els dos monestirs catalans

Grans decisions: trasllats, fusions i patrimoni

La pertinença a un orde religiós, com el jerònim, limitava l'autonomia dels monestirs. Les institucions comunes, ja fos el capítol general o el pare general, es reservaren competències exclusives en alguns assumptes, especialment aquells que tenien una major transcendència. I pel que fa a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra en tenim diverses manifestacions al llarg de tot el segle XV, moltes de les quals han sorgit en els capítols anteriors.

Una de les decisions més importants fa referència al trasllat de les seus o a la fusió de monestirs.²³⁴² En data tan primerenca com l'any 1415, el mateix de la constitució canònica dels jerònims, l'orde intervingué en l'abandonament de Sant Jeroni de Montolivet. El desembre d'aquell any Bertran Nicolau autoritzà els seus superiors perquè la comunitat traslladés la seva seu dins els límits de la diòcesi de Barcelona, després que el visitador, Bernardo de Ocaña, nomenat pel primer capítol general, el convencés que era una mesura imprescindible si es volia evitar la ruïna del monestir. I fou el capítol general de 1416, amb document signat pel pare general i el definatori, el que donà llicència per al trasllat a la casa de la Murtra, tot comissionant l'afer al prior de Cotalba i als frares Joan Febrer i Romeu Borrell.²³⁴³

La fusió de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra demanada per la reina Maria l'any 1439 estigué en mans del pare general, que envià dos visitadors per informar-se de l'assumpte, tal com hem analitzat amb deteniment a l'apartat dedicat a aquesta insigne benefactora dels jerònims de Collserola. Abans, el 1434, el capítol general havia donat permís perquè la comunitat de Vall d'Hebron es traslladés al palau de Bellesguard: *otorgaron e consintieron que el monasterio de Valdeherón, que ahora está en lugar que no es conveniente para monasterio, especialmente por la mengua de agua y por el sitio que es estrecho para hacer edificios pertenecientes a monasterio, sea mudado de Belesguart, porque es cerca de la ciudad de Barcelona.*²³⁴⁴

Un segon aspecte molt destacat que havia de comptar amb l'aprovació de l'orde era la venda de patrimoni del monestir. Les actes no en diuen res, però per altres fonts sabem que els jerònims de la Murtra obtingueren permís per vendre el feu de Concabella l'any 1449,²³⁴⁵ que no es féu efectiu, i també el 1477, poc abans de la venda definitiva a Violant de Cabrera.²³⁴⁶ En

²³⁴² Segons la constitució 45a, la fundació, unió o destitució dels monestirs jerònims havia de ser aprovada únicament pel capítol general (*Constituciones y extravagantes...*, p. 93).

²³⁴³ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 193-196.

²³⁴⁴ Actas, vol. 1, f. 35v. Tanmateix, a les actes del capítol general de 1431 no hi ha cap referència a l'intent d'unió dels dos monestirs jerònims catalans a Bellesguard. Creiem, però, que el tema degué comptar amb l'aprovació de l'orde i que la seva absència es deu a la incompletesa de les actes.

²³⁴⁵ ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex d'escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.

²³⁴⁶ La resolució del general i del definatori del capítol general de 1477 consta a l'instrument de venda: *Frater Johannes de Urteca, prior monasterii Sancti Bartholomey de Luppiana, ordinis Sancti Iheronimi et eiusdem ordinis licet indignis generalis et major, et diffinitores capituli generalis quod ad presens in prefato monasterio celebratur, in Christo priori monasterii Sancti Yheronimi de Betlem, prope Barchinonam, eiusque in sacris constitutis fratribus, salutem. Et per temporalium condignam*

aquesta ocasió la iniciativa fou dels frares de la Murtra, que es comprometeren davant els compradors a aconseguir els permisos necessaris. En canvi, l'orde no era partidària que la comunitat de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron mantingués la propietat útil de la granja de Monistrol d'Anoia. Després d'un primer advertiment del capítol general de 1480,²³⁴⁷ que no fou seguit, el de 1486 fou especialment contundent, tot compel·lint la venda *so precepto de obediencia*.²³⁴⁸

Tenim altres exemples documentats de la intervenció de l'orde en la venda de patrimoni. Com la donada el 15 de juny de 1485 perquè Sant Jeroni de la Vall d'Hebron es vengués un censal mort de 33 sous de pensió anual al prevere Joan Sabater (V34) o la concedida el 15 de maig de 1495 pel pare general, Gonzalo de Toro, i el definatori del capítol general perquè els jerònims de la Murtra venguessin un censal mort de 116 sous de pensió anual a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.²³⁴⁹ De ben segur que era prescriptiva. Les actes dels capítols també testimonien intervencions d'aquesta naturalesa: permís a Sant Jeroni de la Murtra per canviar les pensions dels censals morts de Saragossa per altres més properes, que es poguessin vendre béns de Pere Sassala per comprar-ne rendes (1483)²³⁵⁰ i l'ordre que les 1.500 lliures donades pel rei als jerònims de la Vall d'Hebron servissin per comprar rendes i no en fer noves edificacions

---

administracionem spiritualia vitare dispendia, cum lingua iam experientia vos doceat, religionis conservancie, fratrum colleccioni, monasterii proventui ac utilitati conscienciarumpaci et quieti non pro nunc afferre dispendium cultura loci de Conchabella, que cum presenciam religiosi fidelis cultoris exquirat iamque inter dispensatores quis fidelis inveniatur magna sit difficultas ubique, ac locus ipse non parum distet a monasterio, ob quod difficulter colli potest, ymmo cum dampno, quoniam ob quod humiliter eiusdem loci vendendi a nobis licenciam exposcitis et ego, ipse generalis, qui dictorum omnium certam fidem ac oculatim, cum ipsis in partibus visitacionis et generalis vicariatus officia peragerem compari vera fore. Sed et ob alia iustissima animum nostrum movencia ac propter generarum imminencia pericula, ut iusto precio legitimo precedente, tractatu prefati capituli vel majoris parte accedente concensu ac aliis que vis exhigit intervenientibus, ut preffatum locum de Conchabella, cum omnibus suis iuribus et pertinenciis, eo quo ad nos partium modo distrahere ac vendere possitis tenore presencium plenam concedimus et elargimur facultatem, sic tam ut precium quod exinde vobis proveniet non alias quam in eiusdem monasterii profectum et comodum evidentem utilitatem exponi valeat ullomodo. Sed et con tractui et contractibus, quos desuper vos inhire convenerit ac necessarium seu expediens fuerit, hiis quibus supra intervenientibus ut ampliori fulciantur vigore nostram interponamus auctoritatem pariter et decretum. Necnon ut omnia et singula ipsius vendicionis expedicioni necessaria seu quomodolibet oportuna libere et licite promittere et firmare possitis omnibus melioribus via modo quibus de iure possumus et debemus, omnimodam facultatem ac posse vobis per presentes concedimus et elargimur, in cuius rey testimonium presentes nostro nomine consignatas (sic) ac sigilli quo utimur impressione atergo munitas fieri iussimus. Datum in prefato Sancti Bartholomey monasterio XII maii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC° LXXVII. Frater indignus prior generalis, prior Montemarthé, capituli generalis diffinitor, indignus prior de Prado, capituli generalis difinitor, indignus prior Beate Marie de la Murta, capituli generalis diffinitor, prior Sancti Yheronimi Regalis, difinitor, frater vicarius de Guadalupe, frater Petrus de Mondéjar, diffinitor, frater Geraldus, generalis capituli diffinitor, frater Alvarus de Madrid, diffinitor (M49).

²³⁴⁷ Actas, vol. 2, f. 43r.

²³⁴⁸ Actas, vol. 2, f. 72r.

²³⁴⁹ *Obtentaque licencie una videlicet a reverendo domino patre et generali tunc totius ordinis nostri, fratre Gundissalvo de Toro, priore monasterii Sancti Bartholomei de Lupiana, et diffinitoribus capituli generalis quod die proxime scribenda celebrabatur in proxime dicto monasterio, cum quibusdam patentibus literis datis in dicto monasterio Sancti Bartholomei de Lupiana XV madii proxime dimissi, manibus dictorum dominorum generalis et diffinitorum propriis ut previis videbatur aspectibus signatis et sigillo dicti ordinis atergo munitis (M106).*

²³⁵⁰ Actas, vol. 2, f. 58r.

(1498).²³⁵¹ Possiblement per evitar la formalitat d'aconseguir el permís del capítol general cada vegada que es volia vendre o arrendar algun bé, que en devia retardar els terminis, en el de 1495 es determinà que les dues comunitats catalanes es poguessin donar recíprocament llicència per arrendar, vendre o alienar fins a 200 lliures.²³⁵²

L'esperit homogeneïtzador

L'orde tenia un clar efecte unificador entre els diferents monestirs jerònims. Es tracta d'un procés lent i gradual, però irreversible. A poc a poc, les comunitats jerònimes, que abans de la constitució de l'orde eren independents entre si, adoptaren normes i procediments comuns. Gràcies al control exercit pels visitadors, les successives disposicions dels capítols generals, que amb el pas del temps acabaren constituint llei, foren assumides pels monestirs que hi havia tant a Castella com a la Corona d'Aragó.

Aquesta unificació cristal·litzà en una normativa que anà creixent al llarg de tot el segle, abastant aspectes fonamentals de la vida monàstica, com el culte, la disciplina i l'organització interna. Les successives compilacions de les normes que els capítols generals ordenaren demostren com l'acció legislativa avançà de tal manera que aproximadament als trenta anys el corpus anterior quedava obsolet i es feia necessari una posada al dia que donés coherència a tot el conjunt, ja que sovint l'acumulació de normes impedièn la seva funció reguladora. Hi hagué compilacions en el període fundacional (1415-1418), el 1434-1437 i el 1468-1480.²³⁵³ Les regulacions afectaven també al cerimonial, com es pot veure en la següent disposició del capítol general de 1425, que va encarregar a tres frares que *corrijan el salterio y la nuestra regla de San Agustín, así la de latín com la de romance, e compilen un ordinario de ceremonias e tornen en latín los estatutos y ordenaciones de la orden, porque todo por ellos bien enmendado e corregido sea enviado por los monasterios de la orden para que hayan trasuntos ciertos e verdaderos de todo ello, e usen de ello en los dichos monasterios porque haya uniformidad en toda la orden.*²³⁵⁴

En analitzar alguns aspectes del funcionament intern de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de Sant Jeroni de la Murtra al llarg del segle XV, ja hem atribuït alguns canvis a l'acció exercida per l'orde. Hem vist, per exemple, com en el capítol general de 1418 Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va renunciar a la gràcia de l'elecció anual per conformar-se amb la periodicitat triennal que propugnava l'orde. No fou l'únic monestir, ja que Lupiana, la Sisla i Cotalba també

²³⁵¹ Actas, vol. 2, f. 137v.

²³⁵² Actas, vol. 2, f. 127v. En el capítol general de 1498 es va permetre que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron pogués arrendar, vendre o alienar béns tan sols amb el permís de Sant Jeroni de la Murtra. No se n'especifica cap quantitat límit (f. 138r). També es va permetre que Vall d'Hebron autoritzés vendes, arrendaments i alienacions de béns fins a 300 florins fets pel monestir de la Murtra. Tanmateix, quan a les actes apareix la Murtra, fa referència a Santa Maria de la Murtra, ja que per a Sant Jeroni de la Murtra s'utilitzava el nom de Betlem. Tanmateix, creiem que en aquesta ocasió l'escrivà féu referència al monestir català en lloc del valencià (f. 139v).

²³⁵³ Ignacio DE MADRID, «Las “constituciones” de la orden de San Jerónimo. Su historia y ediciones impresas hasta la exclaustación de 1835», p. 31-38.

²³⁵⁴ Actas, vol. 1, f. 25v-26r. Com a conseqüència de l'increment de la normativa, aquestes compilacions s'hagueren de tornar a fer 40 anys més tard, el 1468 (f. 80v). Però com que no es dugué a terme, es repetí la instrucció el 1474 (vol. 2, f. 1v).

renunciaren a l'elecció anual.²³⁵⁵ També hem arribat a la conclusió que la figura del procurador general com a frare electe de la comunitat per encarregar-se de forma exclusiva dels seus afers temporals fou producte de l'acció de l'orde durant la dècada de 1460. D'altra banda, hem considerat que l'orde estigué al darrere de l'augment del temps que els frares estaven sota control del mestre de novicis. També ha quedat documentat com a partir de la dècada de 1470 els frares catalans deixaren de tenir i de servir-se d'esclaus perquè així els ho prescrivia la normativa.

Potser una de les mesures que més clarament mostren aquest ànim d'anivellar totes les comunitats es donà en el camp musical. El capítol general de 1477 es prengué una iniciativa que propugnava eliminar les diferències en el culte en els monestirs jerònims: *Otrosí, porque en los cantos y en las otras cosas del entonario hay grandes diferencias y no somos así conformes como convenía, mandamos que al tiempo de la visitación general vaya un religioso, cual nuestro padre el general deputare, con los visitadores generales, para que mientras ellos visitaren, informe a cada casa de lo que se deba hacer y tener.*²³⁵⁶

En consonància amb les mesures que augmentaren el temps dels nous religiosos sota la disciplina del mestre de novicis, n'hi hagué d'altres que potenciaren els estudis. Per exemple, el capítol general de 1483 exhortà els priors que fessin estudiar cant i gramàtica als frares que veiessin que tenien aptituds. El 1458 hi hagué un primer intent, no reeixit, de crear una escola per a frares a Lupiana.²³⁵⁷ Però a la dècada de 1480 es creà el monestir de San Antonio de Sigüenza com a col·legi per a tot l'orde. Els primers frares s'hi enviaren l'any 1489. Foren dotze, cap dels dos monestirs catalans. De fet, només un procedia de la Corona d'Aragó. Concretament, de Sant Jeroni de Cotalba.²³⁵⁸

En els capítols generals també hi ha altres mostres d'aquest esperit d'homogeneïtzació. Quant a la música, el de 1431 ordenà que tots els monestirs fessin el tonari que hi havia a Santa Maria de Guadalupe, sense cap canvi.²³⁵⁹ En capítols posteriors es legislà sobre els períodes en què no es podia utilitzar l'orgue o fer ús de la polifonia.²³⁶⁰ I en el de 1477 es va demanar que els monestirs tinguessin llibres amb la vida de sant Jeroni per incrementar-ne la devoció.²³⁶¹ Com hem vist al capítol dedicat a l'activitat, els jerònims de la Vall d'Hebron en tenien un.

Per cloure aquest apartat, relatem un episodi que exemplifica com es preservà la unitat en un tema tan sensible com el de l'elecció de prior arran de l'intent de canviar-ne la normativa. La primera informació procedeix del capítol privat d'agost de 1471. Juan de Toro, profés de la Sisle, havia aconseguit una butlla que prescrivia que un prior no podia ser elegit a la següent elecció, és a dir, no es podien encadenar mandats consecutius al capdavant d'un monestir jerònim. Després va anar-ho notificant personalment a diferents comunitats, tot infamant el pare general i involucrant seglars. Davant d'un cas de rebel·lia tan clar, se'l va empresonar a San Bartolomé de Lupiana. Com a penitència, se'l va obligar a reconèixer la culpa davant el capítol conventual de tots els monestirs on havia mostrat la butlla i, en signe d'humilitat, menjar a terra i besar els peus de tots els seus religiosos. El capítol privat determinà que s'enviessin dos frares a Roma perquè

---

²³⁵⁵ Actas, vol. 1, f. 17v-18r.

²³⁵⁶ Actas, vol. 2, f. 17r.

²³⁵⁷ Actas, vol. 1, f. 59r.

²³⁵⁸ Actas, vol. 2, f. 93r-93v.

²³⁵⁹ Actas, vol. 1, f. 31v.

²³⁶⁰ Actas, vol. 1, f. 38r.

²³⁶¹ Actas, vol. 2, f. 16v.

el pontífex revoqués aquesta disposició.²³⁶² Malgrat aquesta mesura inicial, l'orde va ordenar a tots els monestirs que renunciessin a l'esmentada butlla.²³⁶³ Els dos monestirs jerònims catalans ho feren en sengles capítols conventuals celebrats el mes de març de 1472 (V16 i M27). Tot i que Juan de Toro continuà amb la seva actitud contumaç, ja que s'escapà i viatjà a Roma novament,²³⁶⁴ l'orde va aconseguir aturar el seu propòsit i mantenir la vigència de la norma a totes les comunitats. Al cap de molts anys, però, s'acabà adoptant el criteri perseguit per Juan de Toro: primer només per al prior de San Bartolomé de Lupiana i general de l'orde en el capítol general de 1498²³⁶⁵ i a final del segle XVI per a tota la resta.²³⁶⁶

La disciplina

Malgrat que el prior era el responsable de la disciplina de la comunitat que governava, tant el capítol general com el pare general disposaven d'amplis poders en aquesta faceta, que podem dividir en tres grups: el poder de destituir el prior o de condicionar-ne l'elecció, la correcció de faltes a través de la visita i la potestat per dirimir qüestions que superaven el marc estricte d'una sola comunitat.

Quant al primer, l'arquitectura constitucional de l'orde suposava un fre a la discrecionalitat dels priors dels monestirs jerònims, ja que estaven obligats a posar el seu càrrec a disposició –demanar misericòrdia- tot just al començament de cada capítol general.²³⁶⁷ El prior, doncs, no tan sols havia de comptar amb el beneplàcit de la comunitat que l'havia escollit, sinó que havia de respondre a les exigències dels seus superiors jeràrquics. Les disposicions dels capítols generals en forma de ròtols, les visites i les confirmacions eren els tentacles amb què l'orde imposava els seus criteris a les diferents comunitats que l'integraven. Si consideraven que les seves faltes ho justificaven, podien destituir un prior, tot acceptant-li la misericòrdia.

Centrant-nos en els monestirs de la Corona d'Aragó, en tenim alguns exemples procedents dels capítols generals: imposició de Guillem Boadella com a prior de Santa Maria de la Murta (1416),²³⁶⁸ de Jaume Cellera a la Trinitat de Mallorca (1421),²³⁶⁹ de fra Ausiàs a Santa Maria de la Murta i del que fins aleshores n'era prior, Francesc Domènec, a Mallorca (1431),²³⁷⁰ substitució de Tomàs Saera per Juan de Ortega en el priorat de Santa Maria de la Murta (1468),²³⁷¹ privació de vot a l'elecció de prior a tot el capítol conventual d'aquest monestir per haver donat

²³⁶² Actas, vol. 2, f. 93v-94v.

²³⁶³ Així es reconeix en una disposició del capítol privat de 1473, en què es va manar als visitadors que donessin compte d'aquells monestirs que, malgrat la carta enviada, no havien renunciat encara a la butlla que impedia l'elecció consecutiva d'un prior (Actas, vol. 2, f. 106v).

²³⁶⁴ Actas, vol. 2, f. 97r.

²³⁶⁵ Actas, vol. 2, f. 141r.

²³⁶⁶ *Constituciones y extravagantes...*, p. 4.

²³⁶⁷ *Constituciones y extravagantes...*, p. 20-22.

²³⁶⁸ Actas, vol. 1, f. 15r.

²³⁶⁹ Actas, vol. 1, f. 23v.

²³⁷⁰ Actas, vol. 1, f. 38r.

²³⁷¹ Actas, vol. 1, f. 80r.

poders per alienar béns a un frare (1468)²³⁷² i inhabilitació de Jaume Vidal per ser escollit prior a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1495).²³⁷³

Però no foren les úniques accions disciplinàries, ja que a les visites i a les confirmacions es podia procedir contra el prior. En tenim constància per a Sant Jeroni de la Murtra: la destitució de Joan Say com a prior i el seu exili a Castella a final de 1468 (Talet, p. 196-199) i la impossibilitat que el capítol conventual escollís un frare profés del monestir com a prior a l'elecció de 1495 (Talet, p. 261-262). En ambdós casos el prior que sortí elegit fou profés d'un altre monestir, concretament de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. De fet, són els dos únics priors no professors de Sant Jeroni de la Murtra en tot el segle XV. Aquesta dada també ens ha permès fer la suposició que l'elecció de Bartomeu Piera, profés de la Murtra, com a prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1472) fou el resultat de l'acció disciplinària de l'orde arran d'algun problema que no coneixem, ja que és l'únic prior, amb excepció del període inicial, que no era profés d'aquest monestir.

Aquestes actuacions es concentren en dos períodes: 1468-1472 i 1495. El primer coincidí amb l'inici de Juan de Ortega com a prior de Santa Maria de la Murtra i vicari general de la Corona d'Aragó, el primer castellà que consta amb aquest càrrec. El seu mandat arrencà amb decisions que no s'havien vist fins aleshores: destitució i exili del prior de Sant Jeroni de la Murtra i privació de vot a la comunitat de Santa Maria de la Murtra. És evident que es volgué donar un cop d'autoritat en els monestirs de la Corona d'Aragó i que aquest frare castellà, profés de Montamarta i que després accedí al generalat de l'orde, tenia el perfil adient per a aquesta missió. Juan de Ortega actuà amb zel i castigà severament fets que possiblement en altres temps no tingueren conseqüències tan negatives. Aquest gir fou propiciat per les greus acusacions als jerònims que reflecteix el capítol privat d'agost de 1468, que es dedicà exclusivament a aquest assumpte. Els jerònims foren titllats de cobdiciosos, de freqüentar massa el poder polític, d'excedir-se en les sortides i d'estar excessivament involucrats en els negocis temporals.²³⁷⁴ De ben segur que la consigna d'aquest capítol privat fou un augment de l'exigència dels visitadors i actuar amb contundència per tallar de soca-rel aquesta mala reputació. Amb això no volem dir que no hi hagués problemes en els dos monestirs catalans, però sí que es procedí amb un rigor que no s'havia vist fins aleshores. Hem vist que algunes actuacions de Joan Say devien ser dignes de reprensió, com l'adquisició de la casa el carrer d'en Cuch. També hi ha una referència que els frares havien tractat prèviament de l'elecció.²³⁷⁵ Però creiem que pesà més la situació general de l'orde i la voluntat de prendre mesures en unes cases que, arran de la guerra, no havien pogut participar en els capítols generals de 1465 i 1468, la qual cosa els valgué una reprensió en el capítol general de 1468.²³⁷⁶ El segon període fou el 1495, en temps del general Gonzalo de Toro. Les mesures no foren tan dràstiques com el 1468 i estigueren encaminades, almenys en part, a restringir les sortides dels priors. Aquest fou un dels motius de reprensió al prior Jaume Vidal en el capítol general d'aquell any²³⁷⁷ i el cronista de Sant Jeroni de la Murtra apunta aquesta possibilitat en

---

²³⁷² Actas, vol. 1, f. 82v.

²³⁷³ Actas, vol. 2, f. 124v.

²³⁷⁴ Actas, vol. 1, f. 84v-88r.

²³⁷⁵ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 38r.

²³⁷⁶ Actas, vol. 1, f. 83r. El cronista de la Murtra també especula sobre les possibles causes de la destitució i exili del prior Joan Say (Talet, p. 196-198).

²³⁷⁷ Actas, vol. 2, f. 124v.

comprovar en els llibres del monestir les freqüents sortides del prior Gabriel Andreu (Talet, p. 109). Segons una altra font, la raó fou que la casa no estava en pau.²³⁷⁸

Es pot dir, doncs, que aquestes mesures disciplinàries extremes foren extraordinàries durant el segle XV. És dubtós que la renúncia de prior de Sant Jeroni de la Murtra l'any 1483, Joan Feliu, respongui a la pressió exercida pels confirmadors o visitadors. Certament, com diu el cronista, es tractà d'una situació excepcional, ja que en els dos primers segles d'història tan sols hi ha un altre cas, el d'Artal Claramunt, justificat per malaltia (Talet, p. 234). Però podria ser tan sols que el prior renunciés poc abans del seu mandat –li quedaven tres mesos– per evitar despeses innecessàries, ja que l'elecció la feren els visitadors en lloc dels confirmadors (Talet, p. 235).

Habitualment, doncs, els visitadors no destituïen els priors. La seva tasca de correcció de les faltes en la vida monàstica es concretava en un document, la carta de visita, que es guardava tan sols fins a la visita següent amb l'objectiu que servís de referència per als visitadors, que anul·laven físicament l'anotació anterior. Per això, no ha quedat constància de la seva acció supervisora, excepte, com veurem, per aquelles qüestions que deixaven pendents per al capítol general. Les constitucions jerònimes de principi del segle XVII els facultaven per investigar, tot entrevistant-se amb tots els membres de la comunitat, si els priors eren competents tant en el regiment espiritual del monestir –seguiment de la normativa, ja fos del capítol general o de la visita anterior, participació en el culte, aplicació de mesures disciplinàries, etc.– com en el temporal, si hi havia pau i concòrdia entre els religiosos, si tots els frares respectaven els aspectes bàsics de la vida monàstica (castedat, obediència al prior, no tenir béns propis), si se seguia el culte de forma adient, si es guardava silenci, si els frares estaven contents amb allò que se'ls donava i quina era la situació econòmica, especialment si hi havia un deute excessiu.²³⁷⁹ Tenien potestat de castigar les faltes detectades, tot i que es recomanava que, si era possible, es fes secretament. No podien, però, excepte en casos molt extrems, treure un frare del monestir.²³⁸⁰

Gràcies al fet que havien de fer arribar una còpia de la carta de visita al general de l'orde perquè pogués ser consultada en el capítol general,²³⁸¹ podem conèixer una mínima part de la feina exercida pels visitadors. És de suposar que les instruccions contingudes en els ròtols del capítol general es basaven en bona part en la informació aportada pels visitadors, que es podia contrastar amb la que podien donar tant el prior del monestir com el procurador de la comunitat. Creiem que podien respondre tant al fet que els visitadors preferissin deixar la qüestió en mans del capítol general o bé que la comunitat no estigués d'acord amb algunes disposicions del visitadors i acudís al capítol general perquè les revocés.²³⁸²

Referides als dos monestirs catalans, només en tenim a partir de 1480. Totes són de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i algunes ja han aparegut en apartats anteriors: que no hi hagués dones

²³⁷⁸ ACA, MH, vol. 3833, f. 38r-38v.

²³⁷⁹ En el capítol general de 1428 es va prescriure que a les visites es registressin els béns del monestir en carta tancada (Actas, vol. 1, f. 29v-30r).

²³⁸⁰ *Constituciones y extravagantes...*, p. 124-126.

²³⁸¹ *Constituciones y extravagantes...*, p. 130.

²³⁸² Sembla que fou així per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en el capítol general de 1495: *Ítem que cerca de las otras cosas que el procurador propuso, así de las que había mandado el visitador, como de otras que él dijo, queden como antes que se hiciere la visitación, hasta que vayan los confirmadores d-este monasterio, a los cuales amonestamos que vean mucho sobre todas las cosas y en ellas determinen de manera que el convento quede consolado* (Actas, vol. 2, f. 124v).

a la casa procura de Barcelona i que hi tinguessin un procurador seglar (1480),²³⁸³ que venguessin la granja de Monistrol d'Anoia (1486),²³⁸⁴ que el prior de Vall d'Hebron temperés les sortides (1495),²³⁸⁵ que tornés el frare que tenien a Roma i que no es traguessin diners de l'arca comuna sense permís del capítol conventual (1498).²³⁸⁶ Evidentment, el recompte és clarament defectiu, especialment per a Sant Jeroni de la Murtra, que no apareix.

No es pot atribuir aquesta manca de referències a l'absència de problemes disciplinaris, sinó al fet que no es dirimiren en el capítol general o que les actes no en deixaren constància. Molt possiblement aquestes qüestions foren resoltes directament pels visitadors i, en segona instància, pel vicari general de la Corona d'Aragó en el període que aquest càrrec estigué vigent (~1459-1485). I no es pot descartar que la poca assistència de les dues comunitats catalanes en els capítols generals es traduís en una menor reclamació respecte a les decisions dels visitadors. Res es diu, per exemple, a les actes de les greus disposicions de la visita de 1468 a Sant Jeroni de la Murtra ni de les dissensions a la comunitat que provocaren dues visites al principi del trienni de Guillem Fuster (Talet, p. 265). En aquest sentit, les referències a problemes en els dos monestirs valencians són majors.

Cal dir, tanmateix, que algunes de les qüestions que més maldecaps portaren a l'orde durant aquesta centúria només afectaren els monestirs castellans. D'una banda, a la dècada de 1470 la norma del capítol general que els llecs no poguessin portar corona provocà una revolta sense precedents, especialment a Guadalupe. En canvi, a la Corona d'Aragó el problema era completament inexistent, tal com assenyala el capítol general de 1477: *ninguna cosa entendemos pronunciar y pronunciamos cerca de los hermanos legos de Aragón, antes queremos que estén como hasta aquí han estado, y loamos mucho su humildad y conformidad con el derecho.*²³⁸⁷ De l'altra, tampoc afectà als monestirs catalans i valencians l'existència de conversos judaïtzants de la qual es féu ressò el capítol general de 1486 i que provocà la incoació de processos inquisitorials per trobar-ne els culpables.²³⁸⁸ Val a dir que alguns dels casos que apareixen a les actes sobre monestirs castellans són molt greus, com l'apunyament de dos frares de Córdoba i Fresdelval.²³⁸⁹

També tenim notícia de problemes disciplinaris quan provocaren que el capítol general canviés un religiós de monestir. Segons les constitucions, un frare no podia ser mudat de monestir contra la seva voluntat, excepte si ho requerissin les seves culpes –ho podien fer el pare general, el definatori o els visitadors–, per fundar una nova casa o alguna altra causa raonable. En aquestes circumstàncies només ho podien decidir el pare general i el definatori fins al capítol general següent. Si era el frare el que demanava el trasllat, ho havia de sol·licitar al pare general, que

---

²³⁸³ Actas, vol. 2, f. 43r.

²³⁸⁴ Actas, vol. 2, f. 72r-72v.

²³⁸⁵ Actas, vol. 2, f. 124v.

²³⁸⁶ Actas, vol. 2, f. 137v-138r.

²³⁸⁷ Actas, vol. 2, 18r. Encara l'any 1495 s'ordenà que els llecs que fossin rebuts al recentment fundat monestir de Santa Engràcia de Saragossa no portessin corona, tal com era costum als monestirs valencians i catalans (f. 129r).

²³⁸⁸ Actas, vol. 2, f. 68v, 70r. El capítol general de 1492 prohibí a tres frares ser priors dels monestirs que havien estat afectats per la presència de conversos. Tots són monestirs castellans (Actas, vol. 2, f. 107v).

²³⁸⁹ Actas, vol. 2, f. 44v-45r.

havia de prendre una decisió després de conèixer l'opinió del prior del monestir on residia l'interessat en sortir-hi.²³⁹⁰

A les actes dels capítols generals i privats hi ha moltíssimes dades sobre trasllats de frares castellans. A la taula següent hem recollit aquelles que implicaren religiosos de la Corona d'Aragó:

Any ²³⁹¹	Decisió	Referència documental
1466 (CP)	Diego de Nájera, profés de Santa Maria de la Murta, fugitiu, és enviat empresonat al Parral.	vol. 1, f. 76r-76v
	Juan Martínez, profés de Cotalba, ha de continuar al monestir de Talavera fins al proper capítol general.	vol. 1, f. 76v
1468 (CG)	Es deixa en mans del vicari general la dispensa i habilitació de Joan Satorra, profés de Vall d'Hebron, que estava a Cotalba.	vol. 1, f. 80r-80v
	Luis Sancho, profés de Santa Maria de la Murta, és enviat pres a Cotalba o Lupiana per haver alienat béns.	vol. 1, f. 82v
	El frare Miquel, profés de Cotalba, ha de continuar a Guadalupe fins al proper capítol general.	vol. 1, f. 84r
1476 (CP)	Es dóna llicència al frare Juan de Tilón, profés de Vall d'Hebron, per professar a Lupiana o a altre monestir castellà.	vol. 2, f. 15r
1486 (CG)	S'ordena que Pedro de Yebra, que està a Guadalupe, torni a Cotalba i es permet que Pedro Garcia, que està en el monestir de Sevilla, també torni al monestir valencià. Si no ho volgués fer, que es quedi a Sevilla fins al proper capítol general.	vol. 2, f. 72r
1489 (CG)	S'habilita el frare Joan Avinent i se l'envia al monestir de Guisando.	vol. 2, f. 97v
	El frare Onofre, de Santa Maria de la Murta, és enviat a Guadalupe amb la facultat de professar.	vol. 2, f. 98v
1492 (CG)	En el ròtol de Cotalba s'ordena que els frares Fernando de Porres, Jerónimo i Barberà tornin a la seva casa.	vol. 2, f. 110v
1495 (CG)	S'ordena que un frare de nom Sebastià, que està a Sant Jeroni de la Murtra, torni a Cotalba.	vol. 2, f. 124r
	Hi ha diferents trasllats de frares que estaven al recentment fundat monestir de Santa Engràcia de Saragossa, entre els quals hi ha Álvaro de Alcalá, a qui s'ordena que vagi a Sant Jeroni de la Murtra.	vol. 2, f. 129r
1498 (CG)	En el ròtol de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron es diu que els frares Gilibert, profés de Cotalba, i Garcia, profés de Santa Engràcia de Saragossa, vagin a aquest darrer monestir.	vol. 2, f. 138r
	Joan Jaume, que estava a Santa Engràcia de Saragossa, és enviat a la seva casa de professió, Santa Maria de la Murtra.	
	El frare Onofre, que estava a Cotalba, és enviat a la seva casa de professió, Santa Maria de la Murtra.	

Excepte Pedro de Nájera i Joan Avinent, que eren fugitius, Luis Sancho, que havia alienat béns dels seu monestir, i els frares que foren enviats o trets de Santa Engràcia de Saragossa, que aleshores era una casa nova, desconeixem la causa dels trasllats. Com que hem de descartar que els enviessin per fundar un nou monestir, hi ha dues opcions: que fos un trasllat disciplinari o bé que fos demanat pel frare en qüestió. No consta que el capítol general o privat donés llicència a cap frare de la Corona d'Aragó per passar a un altre orde monàstic.²³⁹²

²³⁹⁰ *Constituciones y extravagantes...*, p. 34-35.

²³⁹¹ Indiquem si la decisió fou adoptada pel capítol general (CG) o privat (CP).

²³⁹² Sí, en canvi, per a frares castellans, com Diego de Villafranca, profés de Guadalupe, a la cartoixa (Actas, vol. 2, f. 15), Fernando de Sevilla, profés de la Sisla, als franciscans observants, Diego de Oña, profés de Guadalupe, als benedictins (f. 45v) i Juan de Bilbao, profés de Guadalupe, als framenors (f. 137r).

Un dels problemes més greus que hagué d'afrontar l'orde fou el dels fugitius. Fou un tema recurrent en els decisions dels capítols generals a partir de 1466,²³⁹³ però que no s'eradicà, com ho demostra els mandats del capítol privat de 1486²³⁹⁴ i el general de 1489²³⁹⁵ perquè es milloressin les presons amb la finalitat que els frares no se n'escapessin. En aquella dècada sembla que ja s'havien establert algunes de les mesures disciplinàries que estan reflectides a les constitucions de l'orde,²³⁹⁶ en les quals hi ha una gradació de pena segons la durada i el número de fugues i si la tornada havia estat voluntària.²³⁹⁷

Acabem de veure els casos de Pedro de Nájera, a Santa Maria de la Murta, i el de Joan Avinent, de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. En tenim altres de frares aragonesos a les actes dels capítols generals i privats: s'ordenà que el frare Jeroni, profés de Cotalba, *in pena fugitivi*, romangués a Cotalba fins al proper capítol general (1477),²³⁹⁸ es privà del vot en el capítol de Santa Maria de la Murta als frares Juan Guillén i Honori per haver-se fugat (1486),²³⁹⁹ s'habilità Gabriel Ferrer, de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que era fugitiu (1489),²⁴⁰⁰ i se suspengueren les penitències imposades a Baltasar Piquer i Mateu Fuster, de Sant Jeroni de la Murtra, fins a la següent confirmació (1495).²⁴⁰¹

Però en una nova mostra que les actes no són exhaustives, res no es diu d'altres fugitius que tenim ben documentats per altres fonts, com són Andreu Maig, Miquel Estela i Pere de Rocabertí, de Sant Jeroni de la Murtra, i Joan Avisanda, de Vall d'Hebron.

Andreu Maig i Miquel Estela fugiren del cenobi badaloní sense permís del prior. Com que devien anar a Girona, els frares sol·licitaren a les autoritats diocesanes gironines que emetessin una resolució perquè amenacessin amb pena d'excomunió a aquells que els donessin ajut o auxili. La petició fou atesa i el vicari general del bisbat féu el corresponent advertiment públic el 26 de juny de 1486 (doc. 92). La cerca i captura no funcionà: d'Andreu Maig no hi ha cap més notícia i Miquel Estela tornà a la Murtra a la dècada de 1510, després d'haver estat al capdavant d'un priorat benedictí. Sembla que en aquelles dates el problema adquirí, a la Corona d'Aragó, una certa magnitud, ja que es demanà auxili al poder seclar. En un mandat del 26 d'octubre de 1485, el lloctinent de Catalunya ordenà als oficials reials que detinguessin els frares jerònims fugitius *-nonnulli fratres dicti ordinis per campum licientie affrenate vagantes, incedant extra claustra hinc et inde multa inhonesta et illicita comittentes in animarum ipsorum periculum et totius dicti ordinis scandalum et maximum nocumentum-* quan en fossin requerits per Joan

²³⁹³ Entre altres mesures, es nomenà un procurador a Roma que impedís que els fugitius aconseguissin breus (Actas, vol. 1, f. 75v, 98-98v) o se'ls va permetre professar per segona vegada tot absolvent-los de la pena d'excomunió (Actas, vol. 2, f. 33v).

²³⁹⁴ *Mucho encomendamos a todos los padres priores de nuestra orden que las cárceles que tienen sean tales que los que en ellas estuvieren no se vayan, y si no las tuvieren tales, que las hagan de nuevo, apercibiéndoles que si por su culpa se fueren, serán puestos ellos en su lugar* (Actas, vol. 2, f. 85v).

²³⁹⁵ Actas, vol. 2, f. 92v.

²³⁹⁶ En el capítol general de 1483 ja es fa menció que els frares que s'hagin fugat quatre vegades haguessin d'estar empresonats fins que passessin dos capítols generals, sense possibilitat de ser dispensats (Actas, vol. 2, f. 52r).

²³⁹⁷ *Constituciones y extravagantes...*, p. 88-91.

²³⁹⁸ Actas, vol. 2, f. 22r.

²³⁹⁹ Actas, vol. 2, f. 73r.

²⁴⁰⁰ Actas, vol. 2, f. 97v.

²⁴⁰¹ Actas, vol. 2, f. 127v. A les actes apareix Maties en lloc de Mateu.

Baptista de Vilaragut, vicari de Santa Maria de la Murtra, o per altres prelats, per posar-los a disposició de les seves comunitats.²⁴⁰²

Molt interessant és el testimoni de la sortida de Baltasar Piquer. Mentre que el capítol general de 1495 l'eximia de penitències, a Roma es donava curs a la butlla que el permetia marxar dels jerònims, on es deia que Baltasar Piquer no podia continuar a Sant Jeroni de la Murtra si volia tenir la consciència tranquil·la. Per això, demanava passar a un orde que tingués un regla semblant o més rigorosa. El pontífex l'autoritza a professar en els predicadors o benedictins *-ad ordinem fratrum predictorum seu Sancti Benedicti, qui archioris regule existunt-* sense que li calgués autorització del monestir ni de l'orde, malgrat l'existència de constitucions i privilegis que anessin en sentit contrari (doc. 114). Amb el permís sota el braç, va estar un temps curt a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, on el trobem l'octubre d'aquell any (taula 12e). Potser va ser un darrer intent de reconduir la situació. Però hi estigué poc temps, ja que el febrer de 1496 consta com a monjo benedictí.²⁴⁰³ Tot plegat dona la sensació que pel mig hi va haver alguna qüestió de tipus personal, com un enfrontament amb el prior Gabriel Andreu. Que era un frare ben considerat per la comunitat ho posa de manifest que fou escollit procurador a l'inici del trienni 1491-1494. Tanmateix, alguna cosa passà perquè renuncià a aquesta responsabilitat al cap d'un any d'haver-la assumit i després fou penitenciat. No devien estar molt clares les seves culpes, ja que foren suspeses pel capítol general de 1495.

Poc després de professar a Sant Jeroni de la Murtra, Pere de Rocabertí aconseguí autorització apostòlica per sortir-ne, a condició, però, que anés a viure com a ermità en algun lloc honest i decent i que prestés obediència al bisbe corresponent. Com que escollí una ermita de Sant Llorenç de la Muga, d'on procedia, prestà obediència canònica al bisbe de Girona el 25 de juliol de 1497 (doc. 117).²⁴⁰⁴ No creiem que fos un cas molt conflictiu, sinó més aviat el producte de les vel·leïtats i dels dubtes d'un personatge d'alt llinatge. El 1498 retornà a l'orde, concretament a Vall d'Hebron, i al 1500 el veiem novament a la Murtra (M110, doc. 126). El darrer fugitiu de què tenim notícia és el donat Joan Avisanda. Se n'havia anat a Saragossa, per la qual cosa l'any 1499 el prior de la Vall d'Hebron autoritzà el prior i el vicari de Santa Engràcia a detenir-lo, empresonar-lo i fer-lo tornar a Barcelona.²⁴⁰⁵

Finalment, el tercer aspecte en què les institucions de l'orde tenien competències era aquell que implicava un àmbit superior al del monestir. En primer lloc, hi havia els conflictes entre comunitats. A banda de la ja referida negativa dels freres de Sant Jeroni de la Murtra a fusionar-se amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron a instància de la reina Maria, hem trobat documentat un cas més. En el capítol general de 1443 s'ordenà que es retornés a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron un llibre que un dels seus freres, Abel Joan, s'havia deixat a les cases que el monestir de Cotalba tenia a València i que després havia estat segrestat pels visitadors. En contrapartida, els jerònims de Collserola foren obligats a donar un breviari que era de Cotalba.²⁴⁰⁶ Segurament hi hagué més conflictes entre comunitats, però no ens han pervingut.

D'altra banda, també foren habituals les queixes als visitadors, sobretot per qüestions econòmiques. En el capítol general de 1483 els monestirs aragonesos es queixaren de la despesa

²⁴⁰² ACA, C, reg. 3801, f. 168v-169r.

²⁴⁰³ AHPB, Pere TRITER, *Manuale sextum decimum contractuum*, 1496, gener, 21 – 1496, agost, 8, f. 21v.

²⁴⁰⁴ Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Relacions de Sant Jeroni de la Murtra amb les comarques gironines», p. 57-82.

²⁴⁰⁵ AHPB, Narcís Gerard GLI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.

²⁴⁰⁶ Actas, vol. 1, f. 41r-41v.

dels visitadors, per la qual cosa es determinà que tan sols se'ls pagarien dos dies d'estada a les ciutats de Barcelona i València. Si se n'estaven més, n'haurien d'assumir els costos.²⁴⁰⁷ En els ròtols de Cotalba, Vall d'Hebron i Santa Maria de la Murtra del capítol general de 1489 es reconegué que els visitadors havien gastat més d'allò que els corresponia.²⁴⁰⁸ El visitador hagué de tornar 3 ducats catalans a cadascun dels monestirs catalans perquè portà un tercer frare, tal com referència Francesc Talet, tot reflectint l'oposició a assumir despeses injustificades: *portava lo pare visitador, sense lo visitador de València, altre companyó de Castella que devia ser de son gust, y volia que li pagassen lo gasto del camí. Però agué ni de burlats, que no volgué la orde que estas pobres cases paguassen lo passex de qui no tenían obligació* (p. 246).

Els avantatges

En formar part d'un orde monàstic de l'entitat dels jerònims, els dos monestirs catalans quedaren protegits per una xarxa d'interessos comuns i de solidaritat del qual també en reberen beneficis. Amb la integració en el nou orde constituït el 1415, els monestirs jerònims disposaren d'una força que no tenien quan eren independents els uns dels altres, la qual cosa els permetia afrontar amb més garanties les dificultats que anaren sorgint. Passar de la independència a integrar-se en una nova congregació donava més força a les seves reclamacions, una major visibilitat davant el poder polític i la possibilitat d'aplicar recursos d'escala. Aquest és un fet que no es pot menystenir si es vol fer un balanç global de la pertinença de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra en l'orde dels jerònims.

En primer lloc, les dues comunitats van poder gaudir dels privilegis aconseguits per l'orde, alguns dels quals eren extensions dels que tenien altres monestirs jerònims, com el de Santa Maria de Guadalupe. Eren els instruments més adequats per protegir els seus interessos econòmics. A mitjan segle Nicolau V en va concedir mitjançant dues butlles. La primera, que era confirmació de la d'Eugeni IV del 6 d'agost de 1443, facultava els bisbes de Salamanca, Córdoba i Plasencia per actuar contra aquells que atemptessin contra els béns, els drets i els privilegis dels monestirs jerònims. Gràcies a la segona, estengué a tots els monestirs jerònims els privilegis que els pontífexs havien atorgat a Guadalupe, la Sisle i Montamarta. Poc després que aquestes butlles arribessin a Castella, l'11 de juliol de 1453, els jerònims catalans aconseguiren que un dels comissionats, el bisbe de Salamanca, Gonzalo Pérez de Vivero, traspassés, en document, les seves funcions de comissionat apostòlic a l'ardiaca de la catedral de Barcelona, al prior de Santa Anna, a l'abat de Sant Cugat del Vallès, a l'abat de la Real i a l'ardiaca de la seu de Lleida.²⁴⁰⁹

Aquest acte era necessari si es volia que algú assumís la defensa i protecció dels interessos dels dos monestirs jerònims catalans quan calgués, ja que el bisbe de Salamanca no ho podia fer directament per raons òbvies. Hem documentat que les dues comunitats catalanes en feren ús en quatre ocasions, tot presentant-la a alguns dels eclesiàstics catalans assenyalats pel bisbe de Salamanca: Jaume Planes, prior de Sant Jeroni de la Murtra, el 13 de juny de 1459,²⁴¹⁰ Jaume

²⁴⁰⁷ Actas, vol. 2, f. 58r. En el ròtol de Cotalba de 1495 hi ha un mandat idèntic (f. 124r).

²⁴⁰⁸ Actas, vol. 2, f. 96v, 97v, 98v.

²⁴⁰⁹ AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 8. Hi ha un trasllat de la butlla de confirmació a ADB, *FSJVH*, lligall 12.

²⁴¹⁰ La va presentar a Pere Sort, abat de Sant Cugat, a Mateu Ferran, prior de Santa Anna, i a Pere de Casasàgia, canonge i degà de la catedral de Barcelona. Més endavant, el 19 de juny de 1461, la va presentar

Tàpies, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el 21 de juny següent,²⁴¹¹ Joan Say, vicari de la Murtra, el 15 de febrer de 1465,²⁴¹² i Benet Santjoan, vicari de la Murtra, el 20 de desembre de 1477.²⁴¹³ En tots els casos, els requerits es donaren per assabentats i, a excepció del tercer, en consta la determinació d'actuar com se'ls sol·licitava.

En defensa també dels seus privilegis econòmics d'exempció, el 19 d'agost de 1489 les dues comunitats feren sengles procuracions a dos eclesiàstics lleidatans perquè compareguessin davant el col·lector de la Càmera Apostòlica a la província de Tarragona, Cristòfor Guerau, canonge de la seu de Lleida (taules 12a i 13a). Poc després, el capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra va encarregar a Joan Llorenç la defensa d'aquests privilegis, especialment el d'exempció de pagament de delmes i primícies, davant la cúria pontificia (taula 13a). Una actuació semblant va tenir lloc el mes de novembre de 1497. En actuació conjunta dels dos monestirs jerònims catalans, els procuradors generals presentaren una provisió del bisbe de Salamanca i executor del subsidi imposat per Alexandre VI al col·lector a la província de Tarragona, el canonge barceloní Antoni Godó, i al subcol·lector a la diòcesi de Barcelona, Boi Vicenç, beneficiat de l'església de Sant Joan.²⁴¹⁴ Tot i que els documents no ho explicitin, tot indica que l'objectiu era no pagar aquests impostos eclesiàstics.

Però no s'esgrimiren els privilegis tan sols per qüestions econòmiques, sinó per evitar les ingerències de la jurisdicció diocesana: l'abat de San Facundo, tot assumint la comissió apostòlica d'Innocenci VIII de defensar i fer respectar l'exempció dels monestirs jerònims de la jurisdicció i visita diocesanes, l'11 de febrer de 1495 va instar, en document públic, al bisbe de Barcelona a no incomplir aquest mandat. L'abat de San Facundo fou requerit pel prior del monestir jerònim de Montamarta, que actuà com a procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.²⁴¹⁵ Cal suposar que el procurador general d'aquest darrer monestir, o algú altre designat a tal efecte, va requerir el bisbe de Barcelona, mitjançant aquest document, que s'abstingués de violar l'esmentada exempció. Finalment, el 25 de maig de 1499 el procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Joan Moner, va escollir un canonge de Santa Maria de Solsona, Pere Puig de Ponç, com a subexecutor d'una butlla i procés. Ho acceptà. Desconeixem, però, el contingut d'aquesta butlla.²⁴¹⁶ D'altra banda, no sabem si els jerònims catalans empraren altres privilegis atorgats a tot l'orde que guardaven en el seu arxiu.²⁴¹⁷

---

a l'ardiaca de la seu barcelonina, Joan Pintor (AHPB, Antoni VINYES, *XXXXII manuale comune*, 1459, abril, 28 – 1460, febrer, 6, s. f.).

²⁴¹¹ Aquell dia la mostrà al prior de Santa Anna, Mateu Ferran, i al degà de la seu barcelonina, Pere de Casasàgia. A l'abat de Sant Cugat, el 9 d'agost d'aquell any (AHPB, Antoni VINYES, *XXXXII manuale comune*, 1459, abril, 28 – 1460, febrer, 6, s. f.).

²⁴¹² El destinatari fou l'abat de Sant Cugat, Antoni Alemany (AHPB, Antoni VINYES, *XLVII manuale [comune]*, 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.).

²⁴¹³ Presentà i llegí la butlla a Joan Ribes, abat de la Real i ardiaca de la seu de Lleida, a la casa de la plaça barcelonina de Santa Anna, on vivia (AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 84v-85r).

²⁴¹⁴ Francesc Ferrer, de Vall d'Hebron, i Joan Feliu, de la Murtra, requeriren el subcol·lector el 9 de novembre i cinc dies més tard ho féu tan sols Francesc Ferrer, en representació dels dos monestirs, al col·lector (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1497, octubre, 8 – 1498, febrer, 1, s. f.).

²⁴¹⁵ ADB, *PSJVH*, carpeta 4.

²⁴¹⁶ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.

²⁴¹⁷ Sant Jeroni de la Vall d'Hebron tenia en pública forma el document en què Pedro del Burgo, abat del monestir de San Facundo, acceptava el mandat d'una butlla de Pius II del 25 d'abril de 1460 en què se l'instava a fer respectar la disposició de Nicolau V que concedia als monestirs jerònims castellans i

Els jerònims catalans també van ser receptors de la solidaritat de l'orde. Ja hem vist que, després de la pesta que delmà la població de frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, s'hi envià Joan Garriga, profés de Cotalba, el 1468, i també que els monestirs col·laboraven entre ells per empresonar fugitius, com Joan Avisanda, un donat de Vall d'Hebron que s'havia fugat a Saragossa.

Però fou arran de les dificultats de la guerra i de la postguerra que es féu més patent aquesta solidaritat, ja que es prengueren mesures per alleujar els problemes de les dues comunitats catalanes. El protagonista fou el pare general Juan de Ortega, que coneixia prou bé les penúries que patien Vall d'Hebron i la Murtra perquè havia exercit de vicari general i visitador de la Corona d'Aragó abans d'accedir al generalat de l'orde, és a dir, durant el període bèl·lic. Poc després de prendre el govern dels jerònims, envià Fernando de Córdoba a Barcelona i prestà 50 florins a cada monestir. El capítol privat de 1472 aprovà l'acció del general, acordà que podria prendre mesures semblants si la situació ho requeria i que no es demanés el retorn del préstec fins al següent capítol general.²⁴¹⁸ Els jerònims de la Murtra els empraren per comprar blat (Talet, p. 211). En una carta enviada a tots els monestirs jerònims l'agost de 1472 per justificar el repartiment de la despesa causada per l'enviament a Roma de dos frares per contrarestar la butlla impetrada per Juan de Toro, el capítol privat aprofità per demanar que tinguessin presents els dos monestirs catalans en les seves oracions:

*Ítem, os plega haber mucho encomendado a nuestros hermanos que son en los monasterios de Barcelona, ca según ahora por cierta relación hemos sabido, ellos han pasado aquí muy grandes peligros e daños por las grandes guerras de aquella tierra, e no dudamos que los tendrían mayores si nuestro padre el general no los hubiese socorrido e consolado con letras e dineros como a hijos e personas puestas en última necesidad, los cuales aun ahora cual laborantes in extremis si la misericordia del Señor no les enviase más asazmente algún remedio. El cual ellos, por intercesión de vuestras oraciones, confían alcanzar e así se os encomiendan por la caridad del Señor, per quantum unus sumus in Christo, rogad por ellos con todo amore devoción.*²⁴¹⁹

A més, no els inclogué en el repartiment que era objecte de la missiva.²⁴²⁰ El capítol general de 1474, conscient que la situació econòmica no havia millorat, donà un any més de marge per retornar el préstec i afegí 10 lliures suplementàries per a cada monestir. A més, encomanà al pare general que enviés un frare a Barcelona amb les provisions necessàries perquè se sol·licités al monarca que es reintegrés el patrimoni que les dues comunitats no havien pogut recuperar després de la guerra.²⁴²¹ Segurament aquest frare s'endugué una carta de Juan de Ortega dirigida a Joan II en què, enmig de les lloances als beneficis rebuts pels monarques i de recordar-li les pregàries que els frares contínuament li dedicaven, posà sobre la taula la possibilitat de la desaparició de les dues comunitats si no podien recuperar les rendes: *porque non se ayan a*

---

aragonesos els mateixos privilegis de què gaudien els portuguesos. Pius II també comissionà l'abat de Poblet, a qui no ens consta que els jerònims catalans la presentessin (AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 9).

²⁴¹⁸ Actas, vol. 1, f. 98r.

²⁴¹⁹ Actas, vol. 1, f. 102r.

²⁴²⁰ Actas, vol. 1, f. 102r-102v.

²⁴²¹ Actas, vol. 2, f. 4r. Tant Vall d'Hebron com la Murtra quedaren exclosos d'un nou repartiment de despeses entre tots els monestirs de l'orde (f. 5r).

despoblar en los tempos de vuestra magestad aquellos monasterios que en los tiempos de los anteçesores de aquella se fundaron, lo qual son alguna dubda (doc. 64).

El retorn del préstec de 100 florins s'allargà encara uns anys més. En el capítol general de 1477 Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va demanar que se li condonés, però tan sols li van concedir dos anys de pròrroga, mesura que també s'aplicà a Sant Jeroni de la Murtra.²⁴²² Però no s'acomplí, perquè el capítol general de 1480 posposà novament el termini fins al següent capítol.²⁴²³ Però en aquest tampoc s'havia saldat el préstec. A Sant Jeroni de la Vall d'Hebron se li tornà a concedir tres anys més de marge, mentre que a Sant Jeroni de la Murtra, que devia tenir una situació econòmica una mica millor, se li ordenà que tingués els diners preparats per donar-los als visitadors.²⁴²⁴ L'absència de referències posteriors fa suposar que el tema quedà definitivament resolt abans del capítol general de 1486.

És clar, doncs, que gràcies a formar part d'una congregació com la jerònima, els dos monestirs catalans van aprofitar la infraestructura d'intermediació que tenien amb el poder eclesiàstic i polític. És versemblant creure que els dos monestirs, de forma independent, haguessin aconseguit els avantatges eclesiàstics de què disposaren? En aquest sentit, l'orde va tenir, des d'un inici, un protector a Roma.²⁴²⁵ I és evident que també s'aprofitaren de l'estreta relació dels monarques de la dinastia Trastàmara amb l'orde dels jerònims, que analitzarem més endavant.

---

²⁴²² Actas, vol. 2, f. 22r.

²⁴²³ Actas, vol. 2, f. 43r.

²⁴²⁴ Actas, vol. 2, f. 57v-58r.

²⁴²⁵ La primera referència és del capítol general de 1428 (Actas, vol. 1, f. 29r).

Altres actors

Els jerònims sota la jurisdicció ordinària (1393-1415)

Fins a l'any 1415 els dos monestirs jerònims catalans no formaren part de cap orde canònicament constituït. El seu naixement es basava en la butlla *Salvatoris humani generis* de Gregori XI, datada el primer d'agost de 1374. Aquest pontífex autoritzà l'erecció de fins a quatre monestirs jerònims a la Corona d'Aragó, sempre i quan complissin un conjunt de requisits: seguir la regla de Sant Agustí i els ritus, constitucions i cerimònies del monestir florentí del Sant Sepulcre, ser governats per un prior, confirmat per l'autoritat diocesana, amb un mandat màxim de tres anys, després dels quals s'havia de procedir a nova elecció, i que fossin almenys dotze religiosos. Essent així, es podrien nomenar frares jerònims i vestir un hàbit propi: túnica blanca i escapulari i mantell gris o burell. Perquè es fundés un monestir jerònim, hauria d'intervenir un comissionat apostòlic que certifiqués que es donaven les condicions adients respecte al lloc, als seus membres i a la dotació, i nomenar el primer prior. El comissionat de la primera butlla fou el bisbe de Tortosa, que intervingué en la fundació del primer monestir d'aquestes característiques en el territori de la Corona d'Aragó: Sant Jeroni de la Plana de Xàbia.²⁴²⁶ L'hem transcrita a l'apèndix documental (doc. 1).

Aquest fou el procediment que se seguí per a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, de la qual fou comissionat el bisbe de Lleida, Guerau de Requesens. No foren dotze, sinó vuit els frares que s'hi destinaren, tots procedents de Sant Jeroni de Cotalba, que fou obligat a cedir-los per mandat del vicari general del bisbat de València. Quant a la fundació de Sant Jeroni de Montolivet, Benet XIII delegà l'afer en dos religiosos, els priors de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de Santa Anna de Barcelona. Els religiosos que hi anaren foren set. Ambdós processos han estat tractats en els apartats dedicats als respectius fundadors.

Centrem la nostra atenció en un grup de butlles concedides per Benet XIII a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron el mes de febrer de 1396. N'hem comentat ja quatre, del dia 20: la unió de la rectoria de Sant Genís dels Agudells, d'Alcover i de Tivissa –les dues darreres no acabaren reeixint- i l'exempció de pagar delmes i primícies eclesiàstiques de les terres que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron tingués a Sant Genís dels Agudells i que treballessin els frares o els seus servidors.²⁴²⁷ Una cinquena, de la mateixa data, donava llicència que es poguessin enterrar fidels cristians a l'església, en el cementiri o en altre lloc de l'esmentat monestir sense que calgués permís del bisbe.²⁴²⁸ De totes aquestes ens consta que foren demanades conjuntament per la fundadora, la reina Violant, i la comunitat. Encara hi ha una sisena, del mateix dia, en què es facultà el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per fer absolucions als seus súbdits i de dispensar-los d'irregularitats en les mateixes condicions que ho podia fer un bisbe.²⁴²⁹ Aquestes disposicions permeteren disposar al novell monestir d'un conjunt de prerrogatives que eren

²⁴²⁶ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 280-282.

²⁴²⁷ ADB, *FSJVH*, lligall 12, pergami; ACA, *MH*, vol. 3784, f. 4v.

²⁴²⁸ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 303; ADB, *FSJVH*, lligall c, pergami.

²⁴²⁹ N'hem trobat un resum en un índex de documentació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Llibre d'indexos i documentació*, f. 78r), que es veu confirmat per Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*, vol. 4, p. 64.

habituals en altres institucions monàstiques, però que els jerònims encara no tenien. Sembla, però, que el pontífex es resistí a concedir les unions de les rectories i que ho féu després que la reina hi insistís.²⁴³⁰

N'hi ha dues més, del dia 18, que foren sol·licitades tan sols per la comunitat i que afectaven aspectes fonamentalment eclesiàstics, no econòmics. La primera donava resposta a la sol·licitud dels vuit frares fundadors perquè fossin absolts de la pena d'excomunió, censura eclesiàstica o infàmia en què poguessin ser condemnats arran d'haver sortit de Cotalba per anar a Vall d'Hebron l'any 1393. Tot i que s'havia procedit canònicament en tot el procés fundacional, dubtaven si podien haver caigut en les esmentades penes per haver anat en contra dels estatuts i de les ordinacions del monestir valencià. Demanaven també que es confirmés el seu trasllat, recepció i la designació del prior. Benet XIII posà l'afer en mans del bisbe de Barcelona, que el 10 de juliol següent aprovà tot el que els religiosos havien demanat.²⁴³¹ A l'altra butlla del dia 18 de febrer de 1396, Benet XIII confirmà la dotació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, dimensionada per a tretze frares, ordenà que no depengués de cap altre monestir, que l'elecció del prior era potestat exclusiva del capítol conventual i que havia de ser confirmat pel bisbe de Barcelona.²⁴³²

No deixa de sorprendre que, tot just als dos anys i mig de vida del monestir, es volguessin confirmar uns aspectes que teòricament estaven perfectament assentats: la dotació i l'existència d'un prior havia estat aprovada pel comissionat apostòlic el 1393, mentre que l'elecció del prior i la seva confirmació pel diocesà estaven contemplades a la butlla *Salvatoris humani generis* de Gregori XI. Per què es va fer aquesta sol·licitud? No ho sabem i només podem parlar d'hipòtesis. Potser es volia tan sols que el nou pontífex donés validesa a tot allò que havia aprovat el seu predecessor. Però si combinem la informació de les dues butlles del 18 de febrer de 1396, potser la causa siguin algunes dissensions o friccions entre Sant Jeroni de Cotalba i Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Qui podia, si no era la comunitat de Cotalba, posar problemes al trasllat dels vuit religiosos l'any 1393 per fundar el nou monestir de Barcelona? No creiem que ningú altre pogués estar interessat a posar en dubte la validesa d'un trasllat que havia seguit escrupolosament els procediments canònics. L'aparició d'una menció expressa a la independència de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron -*quod dictum monasterium ab aliquo monasterio vel alio loco dicti vel alterius ordinis non dependeat*- ha d'apuntar indefectiblement al monestir jerònim valencià, ja que era l'únic d'aquest moviment que hi havia aleshores a la Corona d'Aragó.

Potser la clau de la situació ens la pot donar, a falta de més informació, el context. Cal tenir ben present que Vall d'Hebron era aleshores el segon monestir jerònim a la Corona d'Aragó. Era la primera vegada –si descartem el frustrat inici del monestir de la Vall de Miralles (1374-1378), precedent de Santa Maria de la Murta- que hi havia dues comunitats jerònimes coexistint. La comunitat valenciana, origen del moviment monàstic jerònim, tenia ja dues dècades de vida i residia des de 1390 a Sant Jeroni de Cotalba. D'ella havia sorgit la comunitat radicada a Collserola. Com a promotors i iniciadors dels jerònims, devien considerar-se en una posició preeminent i, en

²⁴³⁰ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 303.

²⁴³¹ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 301; Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*, vol. 4, p. 68. El document, que conté la butlla, està publicat a Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 53-55, doc. 11.

²⁴³² *Insuper eadem auctoritate statuimus et etiam ordinamus quod dictum monasterium ab aliquo monasterio vel alio loco dicti vel alterius ordinis non dependeat quodque electio dicti prioris, qui secundum instituta predicta, eligatur ad conventum et confirmatio electionis huiusmodi ad episcopum prefatos pertineat* (doc. 2).

conseqüència, que tenia el dret de prendre decisions per a tot el moviment jerònim. Algunes d'aquestes decisions devien topar amb la resistència de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Fins i tot, és possible que haguessin volgut forçar el retorn d'algun religiós de Barcelona a Cotalba. Això hauria provocat, si fos certa la nostra hipòtesi, que els vuit frares fundadors s'haguessin assegurat, tot acudint al pontífex, que estaven protegits legalment davant la impugnació de la seva vinguda a la capital catalana cridats. Si volien fer-los tornar sota l'amenaça d'un litigi, aquesta via quedava tallada amb l'absolució canònica.

Quant a la independència dels monestirs jerònims, la butlla de 1374 no en diu res. Només es pot deduir per omissió, ja que no s'hi especifica cap dependència orgànica entre les comunitats que es fundessin a partir d'aleshores (doc. 1). Però havien passat molts anys i no hi havia precedents. Com hem comentat, era la primera vegada que hi havia dos monestirs jerònims alhora a la Corona d'Aragó. Sembla, doncs, que per defensar-se de les possibles intromissions de Cotalba, la comunitat catalana va optar per assegurar-se'n la independència, tot recorrent a l'autoritat apostòlica. Per tant, creiem que aquestes dues butlles del 18 de febrer de 1396 responen a una defensa de la sobirania de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron respecte a la casa matriu. Fou un moviment en temps d'esplendor per al nou monestir català, sota el patrocini reial i en ple procés de construcció d'un imponent cenobi. Poc es devien esperar els seus frares que aquell mateix any que reberen aquestes butlles moriria el rei. La penúria en què entraren de ben segur reconduí la seva relació amb Sant Jeroni de Cotalba.

Relacionada amb la independència de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, cal comentar la butlla *Eximie devocionis integritas*, datada a Avinyó el 27 de juny de 1393. Aquesta disposició, adreçada al comissionat apostòlic arran de la fundació d'aquest monestir, l'eximia de la jurisdicció episcopal.²⁴³³ A causa de la nul·la evidència que se'n fes ús, ja que hi ha constància de visites i confirmacions diocesanes, s'ha especulat que fos producte d'una falsificació.²⁴³⁴ No es pot descartar, però tampoc que fos simplement el producte d'un error de la cancelleria apostòlica, potser motivat per la demanda de la fundadora, per desconeixement de les condicions amb què s'havia donat autorització a la fundació de nous monestirs jerònims a la Corona d'Aragó. En aquest sentit, és molt revelador que el document que ha pervingut sigui tan sols l'encàrrec al comissionat apostòlic i que, a diferència de les altres dues butlles relacionades amb el naixement d'aquesta comunitat a la serra de Collserola, no es va incloure ni en l'acta de dotació ni, sobretot, en el document en què el bisbe de Lleida, com a delegat del papa, aprovà l'esmentada fundació.²⁴³⁵ És a dir, no hi constància de l'existència de cap document en què el comissionat apostòlic executés el mandat contingut en la butlla d'exempció de la jurisdicció ordinària. Creiem que una explicació seria, doncs, que el bisbe de Lleida no l'apliqués i, en conseqüència, no tingués cap efecte. O bé que els mateixos frares no la mostressin. Això explicaria que la butlla de comissió romangués a l'arxiu del monestir i que aquest estigués, fins al 1415, sota jurisdicció del bisbe de Barcelona.

En ús d'aquesta jurisdicció, els dos monestirs jerònims foren visitats els anys 1413 i 1414. Se seguí el procediment habitual en les visites a les esglésies parroquials de principi del segle XV –interrogatori sobre el nombre de parroquians i rendes, absolució en el cementiri, inspecció dels altars, els llibres, els vestits i l'edifici i l'interrogatori sobre els costums del rector i dels

---

²⁴³³ La butlla està publicada a Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 15-16, doc. 2.

²⁴³⁴ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 297.

²⁴³⁵ Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 29-30, 38-39.

parroquians-,²⁴³⁶ amb les lògiques variacions per tractar-se de comunitats monàstiques que no feien cura d'ànimes. Allà on hi apareix rector i parroquians s'aplicà al prior i frares respectivament i no era necessari que a les biblioteques hi hagués exemplars de les constitucions provincials i sínodes diocesans. A la visita a l'església parroquial de Sant Genís dels Agudells, que es féu l'endemà de la de Vall d'Hebron, el visitador sí que va exigir que hi hagués aquests llibres més el tractat del patriarca d'Alexandria.²⁴³⁷

Gràcies a l'acurada tasca del visitador, comptem amb dades molt valuoses sobre els frares que formaven aleshores les dues comunitats, les rendes, els llibres, les relíquies i els vestits litúrgics que hem utilitzat abastament en apartats anteriors, especialment per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, ja que a Sant Jeroni de Montolivet no havia transcorregut un any des que els frares s'hi havien instal·lat i encara no ho tenien tot ben agençat.

Les referències als dos cenobis són molt curtes. Es diu tan sols que les cambres i cases – per a Sant Jeroni de Montolivet hi afegeix els llits – estaven bé. Cap menció a la separació de l'església de la resta d'edificis a la Vall d'Hebron de què es lamentava la reina Maria vint anys més endavant. Tenint en compte que la directiva donada als visitadors era que fossin austers en els manaments sobre reparacions i construccions d'edificis,²⁴³⁸ hem de concloure que no es trobà res que necessités una reparació urgent. Les enquestes sobre el capteniment del prior i de l'honestat i obediència dels frares resultaren positives.²⁴³⁹

També consten dues confirmacions d'eleccions de prior, la de Guillem Boadella a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron el 14 de juny de 1412²⁴⁴⁰ i la de Joan Ponç a Sant Jeroni de Montolivet el 22 de desembre del mateix any (doc. 6). En ambdues es fa patent la subjecció dels dos monestirs a la jurisdicció diocesana, ja que els dos priors prometeren obediència al bisbe, ser-li bons i lleials, i juraren no vendre cap bé sense la seva llicència. De fet, quan els jerònims de Montolivet decidiren vendre o alienar els feus de Concabella i Gra, demanaren permís al pontífex, que ho comissionà a un canonge de la seu barcelonina.²⁴⁴¹

Fins i tot per prudència més que no per necessitat, quan l'orde jerònim ja era una realitat, el primer general, Diego de Alcorcón, i els definidors del capítol general de 1416 autoritzaren el trasllat de la comunitat de Sant Jeroni de Montolivet a la casa de la Murtra, sempre i quan hi accedís el bisbe de Barcelona, que ho féu en instrument del 22 d'octubre d'aquell any.²⁴⁴²

²⁴³⁶ Lluís MONJAS MANSO, «El qüestionari de la visita pastoral de Jaume Marquilles, 1413-1414», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 17 (1998), p. 522-523.

²⁴³⁷ ADB, *Visites pastorals*, vol. 11, f. 173r-173v.

²⁴³⁸ Lluís MONJAS MANSO, *Op. Cit.*, p. 524. L'endemà a la visita a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el visitador va demanar que es reparessin sostres i teulades d'alguns edificis de l'església de Sant Genís dels Agudells (ADB, *Visites pastorals*, vol. 11, f. 173r-173v).

²⁴³⁹ ADB, *Visites pastorals*, vol. 11, f. 171r-172v (30.03.1414, Vall d'Hebron) i 241v-242r (24.07.1414, Montolivet).

²⁴⁴⁰ ADB, *Comunium*, vol. 52, f. 46r.

²⁴⁴¹ Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*, vol. 4, p. 382.

²⁴⁴² Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 196-197.

L'annexió de rectories i priorats

Hem vist en apartats anteriors que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron havia sol·licitat que se li unissin rectories o priorats per tal d'augmentar la seva base econòmica. A excepció de la rectoria de Sant Genís dels Agudells, però, no reeixiren, malgrat que foren propiciades pels monarques. En temps de la fundadora, s'intentà l'annexió de les esglésies parroquials d'Alcover (1396) i Tivissa (1396). La reina Maria, a partir de 1444, maldà per la unió dels priorats de Sant Miquel del Fai i Santa Maria de Besalú. També hem vist que Ferran II volgué compensar la donació d'una torre a Saragossa amb el priorat de Sant Pere dels Arquells (1495).

Fou debades. Ja fos per desinterès del pontífex de torn, ja fos per l'oposició dels beneficiaris d'aquestes rendes, el resultat fou sempre negatiu. Els arguments per justificar aquests canvis no trobaren la resposta esperada pels seus promotors. Coneixem bé els de la reina Maria respecte als priorats: els seus titulars no es preocupaven del culte. Estaven tan mal servits, que era molt millor, des del punt de vista religiós, que les seves rendes es destinessin a llocs en què sí se celebrava l'ofici diví regularment i amb devoció, especialment si aquests, com Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, anaven escassos de recursos. Quin sentit tenia, esgrimia la sobirana, que alguns clergues de vida deshonest i gens pietosos fruïssin d'unes rendes mentre que els frares de Collserola patien dificultats econòmiques? Malgrat la bondat d'aquests plantejaments, que implicaven donar facilitats als moviments reformadors i eliminar les múltiples comendes del país, no foren atesos. I en els casos que hem pogut trobar més informació, que són els de Sant Miquel del Fai i Santa Maria de Besalú a mitjan segle, la raó principal fou l'oposició frontal dels seus titulars, que no estaven disposats a perdre unes rendes per afavorir a tercers, unida a l'escàs interès o capacitat del pontífex de vèncer aquesta resistència

Un esquema similar es pot resseguir també en l'únic intent d'unió que ens consta per a Sant Jeroni de la Murtra, el de la rectoria de Santa Maria de Badalona, demarcació territorial on estava situat el cenobi, a principi de la dècada de 1460. Aquesta rectoria estava en mans d'un dels canonges de la seu de Barcelona, concretament del paborde del mes de maig. El culte i la cura d'ànimes, però, anava a càrrec de dos vicaris, ja que el rector no residia a la parròquia.²⁴⁴³

La primera notícia que tenim és del poder donat pel capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra a Pere Bertran, canonge de Mallorca i resident a Roma, per demanar al pontífex l'annexió de la rectoria de Badalona. Es féu el 12 de febrer de 1460 (taula 13a) i tingué com a resultat una butlla de Pius II datada a Siena el 3 de juliol de 1460. Adreçada a l'abat de Montserrat, s'hi explica que la comunitat de la Murtra havia demanat la unió de la rectoria de Badalona perquè amb la renda de què disposava aleshores, que era d'aproximadament 400 lliures anuals, no es podia construir i edificar íntegrament el monestir, ni mantenir còmodament una comunitat que atenyia ja els 18 membres, ni fer front a altres càrregues econòmiques ni tampoc mantenir l'hospitalitat que tenien costum d'observar amb tots els que venien o els visitaven. Posaven com a exemple que, entre altres dependències necessàries, el cenobi no tenia claustre i que altres, especialment les cel·les que habitaven els religiosos, patien ruïna. Els frares argumentaven que podien superar-se aquestes dificultats i mancances -completar la construcció i reparar el que

---

²⁴⁴³ Així es desprèn de les visites pastorals de final del segle XIV i primera meitat del segle XV (Josep Maria CUYÁS I TOLOSA, *Història de Badalona*, vol. 4, p. 158-149, vol. 5, p. 192-195; *Notas históricas de la parroquia de Santa María de Badalona*. Badalona: Raluy, 1943, p. 10).

amenaçava ruïna, sustentar la comunitat i fer front a les despeses habituals, mantenir l'hospitalitat amb el gaudi dels ingressos de la rectoria de Badalona, que s'estimaven en 120 lliures anuals. A la petició de la comunitat de la Murtra s'hi havia sumat la súplica dels reis d'Aragó, Joan II i Joana Enríquez.

Com que el papa no tenia dades fidedignes dels fets, demanà a l'abat de Montserrat que s'informés de tots els aspectes, tot citant els interessats. I si descobria que era tal com li havien reportat, amb autoritat apostòlica hauria d'unir o incorporar l'esmentada rectoria a Sant Jeroni de la Murtra, de forma que, quan es produís la vacant, es donés possessió corporal als frares de tots els seus drets i pertinences, sense que fos necessària llicència del bisbe o del capítol de la seu de Barcelona. Els frares també presentarien al bisbe i al capítol, a qui corresponia la col·lació o provisió alternativament, el vicari o vicaris que haurien d'exercir la cura d'ànimes. Finalment, anul·lava qualsevulla provisió o privilegi que pogués anar en contra d'aquesta unió.²⁴⁴⁴

Un cop arribada la butlla al cenobi badaloní, que suposà un cost de més de 33 lliures (Talet, p. 170), el 27 d'agost de 1460 el capítol conventual de Sant Jeroni de la Murtra encarregà l'afer a dos actors: a Barcelona, al seu vicari, Joan Say, i a Roma, a Ferrer Ram, ardiaca d'Osca i Jaca (taula 13a). Aquell mateix dia Joan Say presentà la butlla a Antoni Pere Ferrer, abat de Montserrat, que va mostrar la seva disposició a executar el mandat apostòlic.²⁴⁴⁵

L'oposició del bisbe de Barcelona, Joan Soler, no es féu esperar. En tenim constància per dues cartes del rei Joan II enviades des de Fraga a principi de setembre de 1460, una per demanar al pontífex que imposés silenci al bisbe i l'altra per sol·licitar directament al prelat barceloní que no empatxés l'execució de la unió. L'argumentari del rei es focalitzava en la necessitat que passaven els religiosos de la Murtra: *havents sguart, no solament a la religió e observança dels dits frares, mas encara a la molta necessitat de aquells, qui sens consemblant almoyna e caritat no porien còmodament suportar la sua vida, altrament que misèrrima*.²⁴⁴⁶ El rei envià ambdues cartes al seu ambaixador a Roma, Francisco Ferrer, degà de Santa Maria de Tudela, a qui pregà que treballés perquè cessés l'oposició del bisbe,²⁴⁴⁷ que aleshores residia a la cúria romana.²⁴⁴⁸ Segons el cronista, els frares es desplaçaren a Fraga per demanar la intervenció del rei (Talet, p. 170).

Però el bisbe no ho féu. Tant ell com el paborde del mes de maig de la seu de Barcelona introduïren una qüestió legal que provocà controvèrsia entre les parts implicades: reclamaren que al paborde del mes de maig li corresponia la presentació i al bisbe la institució a l'església de Santa Maria de Badalona. Pius II encomanà la resolució d'aquest afer al bisbe d'Oviedo, Rodrigo Sánchez de Arévalo, resident a la cort pontifícia. Mentre encara no estava resolta aquesta qüestió, els frares comunicaren al pontífex els seus dubtes que la primera butlla pogués ser considerada subreptícia per no fer cap menció al dret de presentació i d'institució de l'església badalonina. Per aquesta raó, Pius II féu una segona butlla, datada a Roma el 23 de juny de 1461, que era, en contingut, anàloga a la primera, si bé feia l'expressa consideració a l'abat de Montserrat que

²⁴⁴⁴ La butlla està continguda en l'instrument en què l'abat de Montserrat en féu l'execució (doc. 46).

²⁴⁴⁵ AHPB, Antoni VINYES, *XLIII manuale comune*, 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f.

²⁴⁴⁶ L'adreçada al papa és del dia 3 de setembre i la del bisbe de l'endemà (ACA, C, reg. 3374, f. 18r-19r).

²⁴⁴⁷ ACA, C, reg. 3374, f. 19r-19v.

²⁴⁴⁸ No arribà a Barcelona fins al 19 de novembre d'aquell any (Josep Maria SANS I TRAVÉ, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, p. 124).

procedís en l'execució demanada com si es fes menció que la presentació de l'església corresponia al paborde i la seva institució al bisbe.²⁴⁴⁹

A final de setembre de 1461 els frares encomanaren la seva representació en els litigis amb el bisbe i el paborde del mes de maig novament a Pere Bertran, resident a Roma (taula 13a). Després que els frares mostressin la nova butlla al comissionat i que aquest confirmés que les dades sobre el monestir de la Murtra i de la rectoria de Badalona que havia referit el pontífex eren certes, l'abat de Montserrat, Antoni Pere Ferrer, decretà l'esmentada unió i incorporació el 3 d'octubre de 1461.²⁴⁵⁰ En produir-se la vacant a la rectoria, doncs, la comunitat podria possessionar-se dels seus drets, rendes i emoluments. També especificà la relació amb el vicari que exerciria la cura d'ànima dels parroquians badalonins. Se li haurien de pagar 45 lliures anuals en dues pagues semestral, li correspondria el peu d'altar i portes de l'església i podria viure a les cases de l'església parroquial on haurien de fer, tant ell com un convicari i un escolà, residència contínua. En contrapartida, el vicari hauria de fer-se càrrec de les despeses pels drets episcopals o altres qualsevulla, tant ordinàries com extraordinàries. Quant a la provisió del vicari, que era un tema que, com hem vist, estava en discussió, ho deixà obert: seria presentat un candidat al bisbe de Barcelona pel paborde del mes de maig, si a ell li corresponia aquest dret; en cas contrari, ho faria el prior de Sant Jeroni de la Murtra. El document es clou amb els advertiments, tant al bisbe de Barcelona com al paborde, que acceptessin per obediència la unió decretada i que no en dificultessin l'execució sota pena d'excomunió després de seguir-se els procediments habituals en aquests casos (doc. 46).

El bisbe i el paborde del mes de maig, Joan Andreu Sorts, apel·laren. En document datat el darrer dia de 1461, exposaren a l'abat de Montserrat els arguments que, al seu parer, invalidaven aquesta unió.²⁴⁵¹ Els reis tornaren a intervenir perquè el pontífex no la revocés (Talet, p. 171), però els jerònims no acabaren possessionant-se de la rectoria badalonina. Sembla que el tema s'allargà fins al 1464.²⁴⁵²

A final de segle els Reis Catòlics intentaren també la unió de rectories a favor de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. El 1484 Ferran II va demanar al pontífex, aleshores Sixte IV, que unís la rectoria de Riudoms al monestir, atenent l'excel·lència de la religiositat i cerimònia dels seus frares i que la guerra havia afectat greument les seves rendes, molt disminuïdes. Encomanà l'afer al cardenal Margarit.²⁴⁵³ No tenim més dades que la carta al papa i al cardenal, però és evident que la proposta no va reeixir, segurament per l'oposició dels titulars d'aquesta rectoria.

---

²⁴⁴⁹ Aquesta segona butlla també està continguda en l'instrument en què l'abat de Montserrat féu l'execució de la unió (doc. 46).

²⁴⁵⁰ Ho féu a la casa de la Diputació del General de Catalunya, tot i que ja havia acabat el seu mandat com a diputat (Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 1, p. 143, 165).

²⁴⁵¹ AHPB, Antoni VINYES, *XLV manuale comune*, 1461, setembre, 10 – 1462, novembre, 24, bossa.

²⁴⁵² Enmig dels fulls de la procura de Joan Say, vicari de Sant Jeroni de la Murtra, perquè representés la comunitat en l'afer de la unió de la rectoria de Badalona (AHPB, Antoni VINYES, *LVIII liber comunis*, 1460, juliol, 19 – 1461, març, 9, s. f.) hi ha un requeriment de la cúria del veguer de Barcelona, datada el 4 d'abril de 1464, en què se li demanà que fes un trasllat d'aquesta procura i que la lliurés a Miquel Sala, paborde de maig de la seu de Barcelona.

²⁴⁵³ ACA, C, reg. 3800, f. 164v-165v (23.04.1484, Barcelona). Existeix un document, no datat, que conté una petició al pontífex perquè s'unís la rectoria de Riudoms a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, valorada en 60 lliures tomeses. El motiu adduït és que les rendes havien disminuït tant arran de la guerra, que no eren suficients per al sosteniment dels frares i l'exercici de l'hospitalitat (ADB, *FSJV*, lligall h, s. f.).

Més endavant ho intentà la reina Isabel. En carta adreçada el 17 de març de 1493 als seus ambaixadors a Roma, els bisbes de Badajoz i Astorga, afirmà que havia vist amb els seus propis ulls la precària fàbrica de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i els demanà que sol·licitessin al pontífex l'annexió d'algun priorat a aquest monestir jerònim.²⁴⁵⁴ La reina adjuntà un memorial, en què demostra un gran coneixement de la història d'aquest monestir, ja que en refereix la fundació per la reina Violant, l'intent de construir un gran cenobi *-opere mirifico et sumptuoso construi et edificari disposuisset et inchoasset-* que la mort de Joan I va deixar incomplet *-suum desiderium circa construccionem et perfectionem monasterii predicti adimplere minime potuit, ita quod inceptum opus huiusmodi incompletum remansit-* i la vinculació de la reina Maria que, tot compadint-se de la comunitat, va aconseguir d'Eugeni IV la butlla de comissió per a la unió al monestir de Sant Miquel del Fai, que no va executar-se perquè el pontífex va morir abans que vaqués l'esmentat priorat (doc. 107).²⁴⁵⁵ La reina Catòlica repregué la petició d'unió d'algun dels priorats o monestirs següents, tots posseïts o administrats en comenda, dels quals donà informació molt interessant sobre la renda i personal:

Monestir	Personal	Renda (lliures torneses)
Sant Miquel del Fai	Cap monjo profés, sinó que és servit per algun sacerdot.	≤ 250
Sant Sebastià dels Gorgs	Cap monjo profés, sinó que és servit per un prevere seglar. ²⁴⁵⁶	≤ 200
Santa Maria de l'Estany	Servit molt pobrament	≤ 250
Santa Maria del Coll	Cap monjo profés, sinó que és servit per un prevere seglar.	≤ 50

La reina demanà que s'aconguís una butlla que permetés els frares de la Vall d'Hebron prendre possessió dels fruits i de les rendes d'alguns d'aquests monestirs, el que escollissin els frares, quan quedés vacant. A més, demanà que s'incloguessin les clàusules següents: que si no s'aconguia prendre possessió en el primer monestir que vaqués, la butlla seguís essent vàlida fins que no es fes efectiva la unió d'algun dels altres quatre; que se suprimís el permís de l'orde i que el monestir unit pogués ser servit a voluntat de la comunitat de Vall d'Hebron, ja fos per frares jerònims o per altres eclesiàstics. La repercussió econòmica, d'haver-se assolit aquesta unió, hagués estat destacada, ja que la reina quantificà les rendes de Vall d'Hebron en 350 lliures torneses. Però no tingué més èxit que la seva tia: insistí als dos ambaixadors el 21 de juliol i el 17 d'agost es feia ressò que el pontífex havia concedit la petició però que no havia enviat encara la butlla.²⁴⁵⁷ Com que no en tenim més referències, el més probable és que l'afer quedés en via morta.

En conclusió, els intents per augmentar les rendes dels monestirs jerònims catalans, especialment Vall d'Hebron, a base d'adjuntar-li rectories o priorats toparen amb les lògiques

²⁴⁵⁴ Antonio DE LA TORRE, *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*, vol. 4, p. 150.

²⁴⁵⁵ Tot i que no està datat, per la temàtica està íntimament lligat a la petició al pontífex de 1493.

²⁴⁵⁶ Sant Sebastià dels Gorgs era un priorat benedictí situat prop de Vilafranca del Penedès que el 1409 passà de dependre de Sant Víctor de Marsella a Santa Maria de Montserrat, que se n'annexà totes les rendes a mitjan segle XV, tot esdevenint una simple granja de l'abadia montserratina. Tingué prior i tres beneficis que no feien residència, sinó que delegaren les funcions de cura d'ànimes a altres preveres (Antoni PLADEVALL, Joan-Albert ADELL, Francesca ESPAÑOL, *El monestir de Sant Sebastià dels Gorgs*. Barcelona: Artestudi, 1962, p. 61-63).

²⁴⁵⁷ Antonio DE LA TORRE, *Op. Cit.*, vol. 4, p. 251, 279-280.

resistències dels agents locals que les detenien i els resultats foren escassos en comparació amb els esforços que s'hi esmerçaren.

Altres aspectes

Un motiu sovintejat de relació amb l'autoritat pontificia i diocesana es troba en la necessitat que tenien els frares d'acudir-hi quan un afer afectava aspectes que tan sols aquestes autoritats tenien la potestat de modificar o concedir. N'hem vist ja alguns casos en capítols anteriors. El procediment observat sempre és el mateix: s'acut al pontífex que, si ho veu oportú, delega l'afer en l'església local, normalment al bisbe de Barcelona. Així es féu en l'afer de la fusió dels dos monestirs al palau de Bellesguard (1431), en la reducció de la càrrega de misses de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1487) i en l'extinció del personat de Pau Tolosa (1488). També se seguí un procediment anàleg en els litigis, com el causat per la sortida de Joan Bernat Avinent, profès de Vall d'Hebron, a Sant Benet de Bages (1483), el dels fruits de la parròquia de Sant Genís dels Agudells entre els jerònims de Vall d'Hebron i el prior del Coll (1488) o sobre l'heretat dels germans Coloma, que enfrontà Sant Jeroni de la Murtra amb Francesc Gosset i Antoni Daguí. En tots aquests casos, el pontífex delegà la resolució en eclesiàstics que residien a diòcesi barcelonina, majoritàriament canonges del capítol catedralici.²⁴⁵⁸ De fet, és el mateix sistema seguit en aquelles unions que foren comissionades pel papa, com les de Sant Genís dels Agudells o Badalona, o en la defensa dels privilegis d'exempció que els jerònims tenien concedits pels pontífexs. Eren assumptes que l'orde no podia dirimir internament, ja que afectaven altres membres de l'Església, com altres monestirs, parròquies o fidels.

Però hem trobat altres interaccions. Com hem comentat a l'apartat dedicat al fundador de la Murtra, Bertran Nicolau fundà tres beneficis a l'església parroquial del seu lloc de naixement, Sant Pere de Castellet. Cadascun estava dotat amb 25 lliures de renda anual i estaven assignats als altars de Santa Maria, Sant Nicolau i Sant Miquel. Com que en dóna notícia en el seu testament, la seva dotació és anterior a 1403. Especificà clarament que els beneficiats haurien de fer missa cada dia, ajudar a celebrar l'ofici diví i tenir endreçats els altars. Els prohibí que poguessin delegar aquestes funcions en altres clergues i ordenà que si no se seguïen aquestes condicions, en poguessin ser remoguts.

Aquesta fou la seva voluntat testamentària, però la realitat és que abans de la seva mort ja els va anul·lar i unir al monestir jerònim que havia acabat de fundar.²⁴⁵⁹ Ho féu poc abans del trasllat de la comunitat a la casa de la Murtra, el juny de 1415, potser com una manera de sufragar el sobrecost de la mudança. Com que havia dotat els beneficis sense demanar permís ni al pontífex ni al bisbe, féu el canvi sense comptar amb el seu consentiment.²⁴⁶⁰ Almenys en un principi.

---

²⁴⁵⁸ Hem trobat un altre cas, el contingut del qual és desconegut: el 16 de maig de 1499 Francesc Ferrer, procurador general de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, va presentar una apel·lació i protesta a Pere Costa, oficial del bisbat de Barcelona (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.).

²⁴⁵⁹ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 162.

²⁴⁶⁰ Dóna informació d'aquest episodi la nota següent del *Capbreu Vell: Sciens honorabilis Bertrandus Nicholay, ipsum olim instituisse, fundavisse, statuisse, dotavisse ac fieri et institui mandavisse et ordinavisse tria perpetua beneficia ecclesiastica sine cura in ecclesia parochiali Sancti Petri de Castelleto, barchinonensis diocesis, sub certis conditionibus, retencionibus lacius in institutione contentis. Sciens ulterius quod dicta beneficia non fuerunt nec eorum fundacio seu ordinacio non fuit per dominum nostrum*

Perquè els esdeveniments següents mostren que hagueren de demanar-ho també al bisbe, que no va concedir-ho fins al 3 de febrer de 1419.²⁴⁶¹ A més, una nota marginal d'una còpia del testament de Bertran Nicolau especifica que els beneficis foren units a Sant Jeroni de la Murtra amb sentència i butlla apostòlica.²⁴⁶² Alguna cosa devia haver passat, ja que perquè al principi Bertran Nicolau no tenia previst demanar cap autorització eclesiàstica. No creiem que anem molt desencaminats si suposem que aquest gir vingué motivat per l'oposició dels beneficiats, que no es va poder vèncer fins que va intervenir el bisbe.

La relació de la comunitat de la Murtra amb la rectoria de Badalona no va estar exempta de friccions. Vers 1423 hi hagué una disputa sobre l'administració del salpàs i l'aigua beneïda que arribà a la via judicial. En tenim constància pels testimonis aportats en el procés pels frares jerònims, tots procedents de cases religioses, que afirmaren unànimement que no havien vist ni sentit mai que els rectors donessin salpàs i aigua beneïda en els seus monestirs.²⁴⁶³ No en sabem el desenllaç.

Per evitar altres qüestions i plets, el 6 de novembre de 1453 ambdues parts arribaren a un acord econòmic. D'una banda, hi havia el canonge Antoni Sapllana, rector de Santa Maria de Badalona, que actuà amb el consentiment del bisbe i del vicari general de Barcelona, i de l'altra, la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra, encapçalada pel seu prior, Romeu Borell (M9). En resum, es tracta d'un capmàs dels drets del rector sobre les sepultures, ofertes i presentalles fetes al monestir jerònim, tot valorant-los en 22 sous que els jerònims es comprometeren a pagar anualment. Un clàusula específica contemplava, però, que si un parroquià de Badalona era enterrat a la Murtra, el rector tindria dret a una tercera part del dret de sepultura. És evident que aquest era un cas que el rector podia conèixer de primera mà, ja que es tractava d'un dels seus feligresos.

A principi de la dècada de 1460 la comunitat de la Murtra tingué una iniciativa devocional: la concessió d'indulgències per la imatge del Crist que hi havia en una de les capelles de l'església. La van concedir els bisbes de les seus d'Urgell, Elna, Vic i l'arquebisbe de Tarragona, el primer amb 100 dies i la resta amb 40 cadascun. Per tant, els frares aconseguiren 220 dies d'indulgència per als religiosos i per als fidels seglars que visitessin la capella i, agenollats, fessin contrició dels seus pecats, tot meditant sobre la mort i la passió de Crist. La concessió es féu a Barcelona, que

---

papam seu reverendum dominum Barchinone episcopum vel alium ad quem spectet confirmata, laudata, instituta nec auctorizata nec beneficiati quibus per ipsum fuerunt assignata predicta beneficia curarunt seu curant in eisdem residere, celebrare seu aliquot facere servicium. Idcirco dictus honorabilis Bertrandus Nicholay univit et incorporavit nostro monasterio predicta tria beneficia ut lacius continentur in instrumento acto in posse Petri Acrimontis, auctoritate regia notarii publici Barchinone, prima die iunii, anno a nativitate Domini M° CCC° quintodecimo (ACA, MH, vol. 3833, f. 136r). El cronista de la comunitat data el document el dia 20 de juny (Talet, p. 135).

²⁴⁶¹ ACA, MH, vol. 3833, f. 136r-137r.

²⁴⁶² Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 164.

²⁴⁶³ Els testimonis foren l'agustí Antoni Vidal, que havia estat prior de la Casa de Déu, el carmelità Pere Aínés, que havia estat sotsprior del convent de Terrassa, el mercedari Guillem Bou, que havia estat comanador de les cases de Montblanc i Montsó, i el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Ramon Joan. La resposta del darrer, datada el 7 de maig de 1423, fou la següent: *que ell testes no ha vist jamás ni hoït que los rectors ni vicaris de les sglésies parroquials donassen aygua beneyta ni sal en la setmana santa en los monestirs, e specialment en lo monestir de Sent Gerònim del qual ell testes és prior*. La resta de respostes és anàloga (ACA, MH, lligall 282, s. f.).

és on residien aleshores aquests quatre prelats, el 25 d'abril de 1460.²⁴⁶⁴ La no inclusió del bisbe de la capital catalana, Joan Soler, la podem atribuir al fet que no hi arribà fins al novembre d'aquell any²⁴⁶⁵ i que estava en litigi amb els jerònims arran de l'intent d'annexió de la rectoria de Badalona. Consta que el 1450, any de jubileu, Nicolau V concedí indulgència als frares de la comunitat de la Murtra. Amb la condició que els sacerdots celebressin 30 misses durant tot l'any i els llecs resessin cada mes el saltiri i dejunessin els divendres, els frares de la Murtra podrien gaudir de les mateixes indulgències dels que peregrinaven a Roma.²⁴⁶⁶

Hi hagué molt poca interacció amb altres ordes monàstics, més enllà d'alguns episodis puntuals vinculats al repartiment d'herències, com el cas de la de Pere Sassala, que obligà els frares a traspassar un conjunt de llibres als predicadors de Manresa a canvi que es fessin càrrec de 4 aniversaris anuals. Sí que consten alguns moviments per aconseguir participació dels beneficis espirituals d'altres ordes. El 13 d'octubre de 1485 el general dels predicadors en concedí als frares, novicis i donats de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron²⁴⁶⁷ i els jerònims de la Murtra en tingueren també dels framenors de la província d'Aragó.²⁴⁶⁸

---

²⁴⁶⁴ ACA, *MH*, lligall 282, s. f.; Talet, p. 144-145. Per la primera font, l'arquebisbe de Tarragona concedí 80 dies en lloc de 40.

²⁴⁶⁵ Josep Maria SANS I TRAVÉ, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, p. 124.

²⁴⁶⁶ ACA, *MH*, lligall 282, s. f. (07.09.1450).

²⁴⁶⁷ ADB, *FSJVH*, lligall 12, pergamí.

²⁴⁶⁸ Les fonts són discordants respecte a la data d'aquesta concessió: 1453 (ACA, *MH*, vol. 2497, f. 49r) i 1460 (ADB, *FSJVH*, lligall 8, *Índex escriptures de Sant Jeroni de la Murtra*, s. f.).

Relació amb l'exterior (4): el poder polític

Introducció

Una altra branca fonamental de la relació exterior dels dos monestirs fou la que establiren amb el poder polític. La instància que més influència tingué, almenys segons la documentació consultada, fou la dels reis d'Aragó. A l'apartat dedicat als benefactors vam incloure la relació de dues reines que tingueren un protagonisme transcendent per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron: Violant i Maria, esposes de Joan I i Alfons el Magnànim respectivament. En canvi, vam excloure expressament la resta de membres de la monarquia aragonesa, tot i que, com veurem, moltes de les seves accions s'enquadraren en una dinàmica d'ajut i beneficència respecte als frares jerònims catalans. I ho vam fer així perquè vam preferir agrupar tota la informació en un únic apartat que ajudés a tenir una visió global, que no pas dividir el que podíem considerar accions de suport i ajuda respecte a les decisions purament polítiques i/o administratives. A més, en alguns casos és complicat distingir si una certa acció reial fou motivada realment per un desig d'ajudar o auxiliar els jerònims catalans o bé fou senzillament el resultat de l'aplicació d'una norma o d'un criteri que hagués estat el mateix si el sol·licitant o l'afectat hagués estat algú altre. Davant d'aquesta dificultat i sobretot amb l'ànim d'oferir una visió el més completa possible, hem optat per integrar totes les dades.

Com que algunes intervencions reials ja han aparegut en capítols anteriors -la iniciativa o el suport perquè el papa els unís rectories o priorats o la intervenció perquè es fessin els pagaments de les rendes reials, especialment en el cas de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron- se'n farà esment per tenir-les en compte, però es remet al capítol corresponent per conèixer-ne tot el detall. No mencionarem el recurs a la justícia reial, no tan sols perquè ja ha aparegut àmpliament en apartats anteriors sinó perquè no és significatiu de la relació amb un o altre monarca, sinó que respon a la necessitat de denunciar greuges o reclamar drets davant una instància imparcial.

Cal tenir present que la bibliografia monàstica en general, i la jerònima en particular, concedeix gran importància al lligam amb la monarquia perquè és una forma de prestigiar-se. Haver comptat o comptar amb el favor de reis i reines era un actiu del que difícilment es podia prescindir en una societat estamental. L'historiador José Sigüenza, per exemple, tan sols esmenta tres benefactors –descomptat el fundador, Bertran Nicolau- de Sant Jeroni de la Murtra: els reis Joan II, Ferran II i la seva muller Isabel.²⁴⁶⁹ Ni una paraula d'altres que segurament tingueren una incidència econòmica més rellevant. I es pot comprovar avui en dia tot visitant antics monestirs, en què els guies no dubten a remarcar les visites i ajuts diversos oferts pels membres de la monarquia, malgrat que puguin tractar-se d'episodis anecdòtics respecte a la llarga trajectòria històrica de la comunitat que hi residia. Està justificat en el cas que ens ocupa? És en consideració cap al costum inveterat de col·locar els monarques en el pedestal, que intentarem treure

---

²⁴⁶⁹ José SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 358-361.

conclusions de manera independent a la llum del que aporten les fonts documentals i més enllà de les tradicions orals, sovint contaminades per la voluntat d'enllustrar la història.

La segona instància política que interaccionà amb els jerònims catalans fou el poder municipal barceloní. Nogensmenys, ambdós cenobis estaven situats en el territori de Barcelona, zona en què les autoritats municipals exerciren la seva influència. Tot i que menor que la dels reis, en alguns episodis, com en l'intent de fusió dels dos monestirs promoguda per la reina Maria, els consellers barcelonins es mostraren molt actius i cal tenir present que Bertran Nicolau els instituí patrons del monestir de Sant Jeroni de la Murtra amb importants atribucions respecte a l'alienació del seu patrimoni.

Val a dir, com a principi general, que els jerònims catalans no foren actors polítics durant l'edat mitjana. Amb l'excepció de Ramon Joan, ja analitzada, a qui la reina encarregà diferents missions diplomàtiques i de resolució de conflictes tant en l'àmbit monàstic com laic, no consten altres religiosos jerònims que fossin consellers reials. Tampoc no tenien dret de participació a les corts. Els jerònims de la Murtra i de la Vall d'Hebron, per tant, no exerciren poder o influència més enllà dels llocs dels quals eren titulars, com Concabella. Podien comptar amb la simpatia i el suport dels reis, però no eren protagonistes en el món polític. Almenys de moment, l'escenari més versemblant és la d'unes comunitats que tenien interès en mantenir una bona i estreta relació amb la monarquia, però no en intervenir directament en els seus afers. Estem molt lluy de figures com Marc de Vilalba, primer abat de Montserrat,²⁴⁷⁰ o el també abat montserratí Antoni Pere Ferrer i Miquel Delgado, abat de Poblet, durant el conflicte entre Joan II i les institucions catalanes.²⁴⁷¹ Aquests personatges, que tingueren una important activitat pública com a consellers reials o diputats del General de Catalunya, pertanyien als monestirs més rics i més poblats del país, situació a la qual no estaven les dues cases jerònimes catalanes durant el segle XV.

---

²⁴⁷⁰ Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, «A l'entorn de la vida i l'activitat de Marc de Vilalba, primer abat de Montserrat (1409-1439)», *Studia monastica*, 48/1 (2006), p. 135-143.

²⁴⁷¹ Santiago SOBREQUÉS I VIDAL, Jaume SOBREQUÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV: estudis sobre la crisi social i econòmica de la Baixa Edat Mitjana*. Barcelona: Edicions 62, 1973, vol. 2, p. 209-224.

Els reis i les reines d'Aragó

Els darrers monarques del casal de Barcelona

Joan I, a banda de rei d'Aragó, era l'espòs de la fundadora de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Violant de Bar. El seu permís era necessari perquè el propòsit de la reina pogués fer-se realitat. El donà en document de la cancelleria del primer de febrer de 1393, si bé hagué de ser redactat novament, tot incloent l'enfranquiment de tota contribució reial i la concessió dels mateixos privilegis que tenia el monestir de Poblet.²⁴⁷² Com a titular del dret de recuperar béns reials venuts a carta de gràcia, donà a la seva muller aquesta facultat fins a la quantitat de 5.500 sous barcelonesos, posteriorment ampliat fins a 3.600 sous barcelonesos i 1.900 sous jaquesos.²⁴⁷³ S'involucrà en el finançament de la construcció del cenobi: concedí 3.000 florins a la reina sobre els delmes concedits pel papa per a l'expedició a Sardenya, donà 50 pedres del fossar dels jueus i hi destinà una quarta part dels emoluments dels principals oficials reials de la ciutat de Barcelona.²⁴⁷⁴ També va donar una Bíblia en català i un rellotge, que l'armer reial Pere Palau va lliurar al frare Joan lo Royer.²⁴⁷⁵

El 6 de juliol de 1394 i el 14 de maig de 1395 va visitar la nova fundació. Ho sabem perquè des d'allí va concedir privilegi d'exempció d'imposicions a la primera data²⁴⁷⁶ i va imposar una multa de 50 sous als que pasturessin o cacesin en el terme del monestir a la segona.²⁴⁷⁷ Quant al primer privilegi, hem trobat un cas en què els frares reclamaren l'exempció d'impostos. Fou més d'un segle més tard i com a conseqüència que l'arrendador del pontatge de Saragossa els reclamés el dret corresponent. El 13 de febrer de 1500 els jurats d'aquesta ciutat decretaren que els jerònims n'estaven exempts després de veure el privilegi de Joan I.²⁴⁷⁸

El rei, però, no en va ser fundador. Ho hagués pogut ser –Jaume II, proper a la mort, va participar molt més en la fundació de Santa Maria de Pedralbes al costat de la seva darrera muller, Elisenda de Montcada, per exemple-,²⁴⁷⁹ però si és certa la hipòtesi d'Antoni Riera que el motiu de la fundació fou el vot de la reina per tenir un fill mascle, és comprensible que deixés el

²⁴⁷² Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 295. Hi ha una còpia del segon document, datat el 10 de març de 1393, a ADB, *FSJVH*, lligall 12, s. f.

²⁴⁷³ Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 11-12.

²⁴⁷⁴ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 302, 304.

²⁴⁷⁵ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 304; Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Documents culturals medievals (1307-1485)», p. 334-335.

²⁴⁷⁶ AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 4.

²⁴⁷⁷ *Statuimus, disponimus et perpetuum bannum sive pena quinquaginta solidorum barchinonensium de terno quociens contra factum fuerint incurramirremissibiliterque habendarum imponimus universis et singulis personis cuiusvis gradus, dignitatis aut preheminecie fiant que, cum armentis depascendi ac cum canibus, retibus vel alias quomodocumque venandi causa, intraverint possessiones et terminos monasterii Sancti Geronimi fundati* (ACA, C, vol. 1910, f. 36v-37r; Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 304; ACA, C, vol. 1910, f. 36v-37r).

²⁴⁷⁸ ADB, *PSJVH*, carpeta 2.

²⁴⁷⁹ Pere BESERAN I RAMON, Albert CUBELES I BONET, Josep M. JULIÀ I CAPDEVILA, «El convent de Santa Maria de Pedralbes», a *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura I*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002, p. 193.

protagonisme a la seva muller i quedés en un segon pla. Tanmateix, el suport a la seva muller fou destacat. Però el que fou absolutament decisiu fou la mort del monarca abans que acabessin les obres, encara no tres anys després de la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron perquè la reina perdé bona part del seu poder econòmic.

El rei Martí no tan sols no mostrà una devoció especial per als jerònims catalans, sinó que l'any 1407 va sol·licitar a Benet XIII que unís Sant Jeroni de la Vall d'Hebron al monestir de celestins que tenia intenció de fundar al Palau Reial de Barcelona.²⁴⁸⁰ Les seves preferències, a banda dels celestins, es dirigiren vers els cartoixans, ja que els fundà dos monestirs, el de Valdecríst, al regne de València, quan era infant (1385), i el de Valldemossa, en un antic alcàsser a Mallorca (1399), als quals atengué amb múltiples privilegis i atencions.²⁴⁸¹ No consta que tingués una preocupació especial pels jerònims instal·lats a Collserola.

Poc després d'accedir al tron, els va confirmar la donació de 3.000 florins sobre els delmes que havia atorgat el seu germà (1397) i concedí salvaguarda i protecció reial a les persones i béns del monestir, sota pena de 1.000 morabatins als infractors, i amb la facultat de fixar penons reials a la part més alta del cenobi. Aquesta concessió, que té data 13 de juliol de 1397, fou confirmada per monarques posteriors.²⁴⁸² És la fomentació jurídica del senyal de salvaguarda reial que els frares esculpiren en alguna part del monestir i que està format per l'escut i la corones reials adornades amb dos filacteris que contenen la inscripció *Salvaguarda real*. Actualment forma part del fons del Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell (imatge 16).²⁴⁸³

Una ordre donada pel monarca al veguer de Barcelona i del Vallès, Guillem de Bellera, ens assabenta d'un dels problemes que tenien els jerònims: els habitants de la vall de Sant Medir i d'altres contrades s'apartaven del camí general que travessava Collserola, tot passant pel terme del monestir. Es féu necessària la intervenció dels oficials reials perquè els passavolants no feien cas dels advertiments verbals dels religiosos, sinó que *menacen-los e-ls dien paraules iniurioses per les quals los dits frares romanen spaordits e mal tractats*. Martí I féu aquesta provisió des de València el 26 de setembre de 1403 a requeriment de la comunitat jerònima, que imaginem farta de les insolències i de les molèsties causades per aquests veïns ben poc respectuosos (doc. 5).

No podem dir, doncs, que el darrer membre de la dinastia barcelonina fos devot dels jerònims. Més enllà de les disposicions perquè els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron cobressin amb puntualitat les seves rendes o que es mantingués l'ordre públic al voltant del cenobi, no tan sols no hi hagué una acció de patrocini, sinó que pràcticament no féu res per aturar un decandiment progressiu que el portà pràcticament a l'extinció.

²⁴⁸⁰ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 305, 338. El monestir de celestins fou fundat el 1408 i tingué una vida molt efímera, tan sols fins a 1417 (Anna Maria ADROER I TÀSIS, «Algunes notes sobre la capella del Palau Reial Major de Barcelona», *Anuario de Estudios Medievales*, 19 (1989), p. 388).

²⁴⁸¹ Concepció BAUÇÀ DE MIRABÒ GRALLA, «Fundadores y benefactores de la cartuja de Valldemossa. El primer siglo de vida monacal»; Enrique MARTÍN GIMENO, «La fundación real de la cartuja de Valdecrísto y sus relaciones con la de Valldemossa», a *Príncipes i Reis. Promotors de l'orde cartoixà*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, 2003, p. 65-71, 233-260; Eugeni DÍAZ MANTECA, «La fundació de la Vall de Crist (1385-1388). Els orígens d'un monestir cartoixà», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 69 (1985), p. 590-648.

²⁴⁸² Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 305; ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.

²⁴⁸³ Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*, vol. 1, p. 706.

Els Trastàmara

La dinastia Trastàmara accedí al tron castellà pràcticament a la vegada que s'erigiren els primers monestirs en aquest territori. La seva vinculació amb aquest moviment monàstic fou estretíssima, molt més que la que tenien els monarques del casal de Barcelona amb els que s'erigiren a la Corona d'Aragó. Per obra del rei Joan I, que n'era patró, Santa Maria de Guadalupe passà de ser regida per preveres seglars a frares jerònims.²⁴⁸⁴ A més, aquest monestir fou l'escollit com a sepultura per Enric IV i la seva mare, Maria d'Aragó, filla de Ferran I d'Aragó i germana dels reis Alfons V i Joan II. La reina Juana Manuel féu importants donacions al monestir de San Jerónimo de Guisando,²⁴⁸⁵ que també fou afavorit pel seu fill, Joan I.²⁴⁸⁶ L'infant Ferran d'Antequera, regent a Castella durant la minoritat del seu nebot Joan II, es vinculà amb els jerònims a principi del segle XV: edificà gran part del monestir de Santa María de la Mejorada, aconseguí que la vila de Cuéllar donés als jerònims el lloc on s'edificà Nuestra Señora de la Armedilla i contribuí decisivament a l'assentament definitiu dels ermitans jerònims a San Jerónimo de Yuste.²⁴⁸⁷

En ser entronitzat Ferran d'Antequera com a rei d'Aragó arran del Compromís de Casp, aquesta predilecció dels Trastàmara vers els jerònims es trasplantà a la Corona d'Aragó. No és estrany, doncs, que onze jerònims, procedents de cinc monestirs castellans, assistissin a Saragossa a la festa de la seva coronació el febrer de 1414,²⁴⁸⁸ ni que el capítol general de 1416 ordenés a tots els monestirs i a tots els frares pregàries i oficis per a l'ànima del rei, aleshores recentment traspasat.²⁴⁸⁹ La creació d'un orde unificat per a les dues branques jerònimes, castellana i aragonesa, promoguda per Ferran d'Antequera, és pràcticament coincident en el temps amb la implantació de la dinastia castellana dels Trastàmara a la Corona d'Aragó.

Malgrat que no consti cap relació específica amb els jerònims catalans en el curt regnat de Ferran I (1412-1416), la seva arribada a Catalunya fou l'origen que tant els seus descendents com els enllaços matrimonials amb infantes, com Maria de Castella, i nobles castelleses importessin l'estima vers aquest orde monàstic durant el segle XV. Sota aquest enquadrament més general cal interpretar la relació dels monarques Trastàmara, especialment Joan II i els Reis Catòlics, tant amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron com amb Sant Jeroni de la Murtra. Al nostre entendre, la vinculació amb els dos cenobis catalans fou una conseqüència d'aquesta predilecció genèrica vers els jerònims, i no la seva causa. Els reis ajudaren els frares de Vall d'Hebron i de la Murtra perquè formaven part d'una congregació religiosa amb la qual estaven en sintonia i de la qual obtenien suport. Fins i tot econòmic. El 1476, per exemple, els jerònims prestaren plata als Reis Catòlics i, en canvi, la denegaren a l'arquebisbe de Toledo, perquè hi estava enfrontat en les lluites nobiliàries arran de la mort d'Enric IV.²⁴⁹⁰

---

²⁴⁸⁴ José SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 141-142.

²⁴⁸⁵ José Antonio RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*, p. 149.

²⁴⁸⁶ José SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*, vol. 1, p. 121.

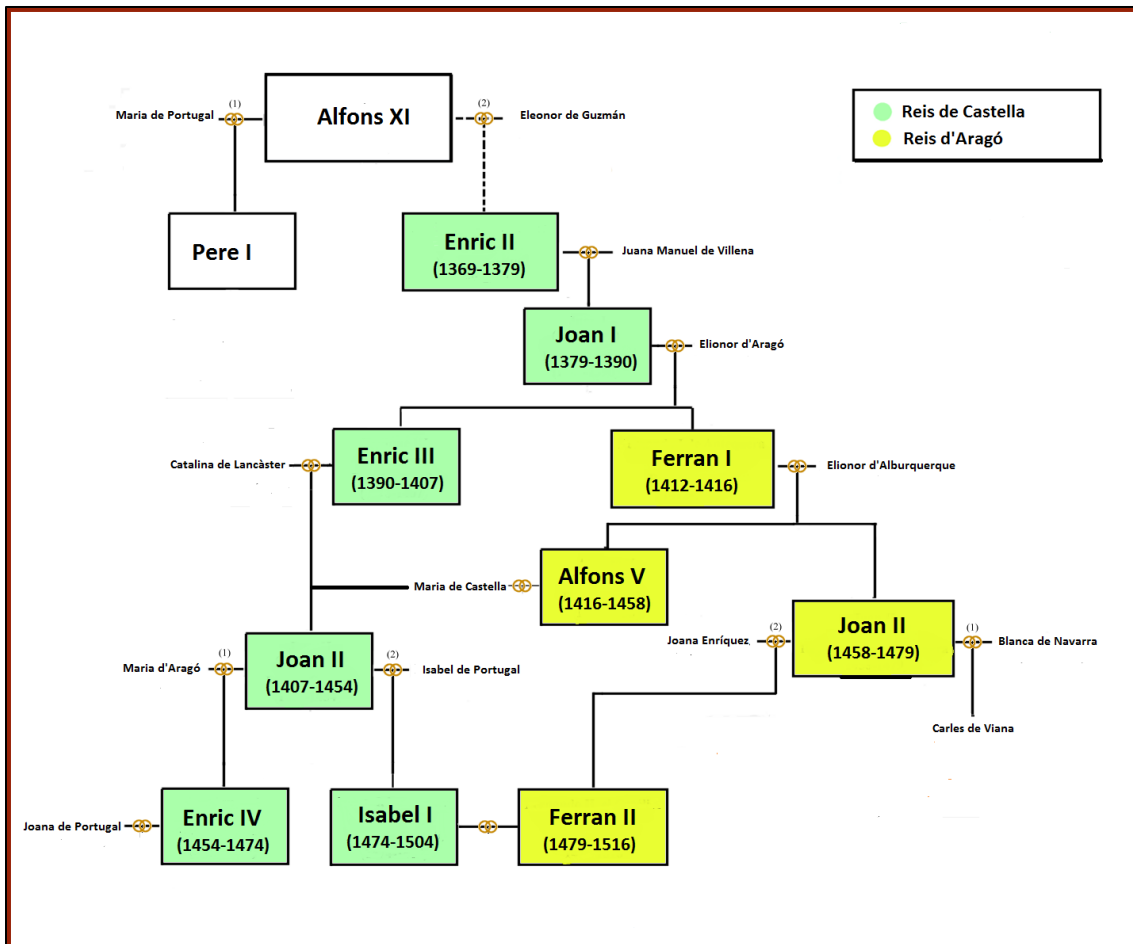
²⁴⁸⁷ José Antonio RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*, p. 205, 493, 497.

²⁴⁸⁸ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 328.

²⁴⁸⁹ Actas, vol. 1, f. 14r.

²⁴⁹⁰ Actas, vol. 2, f. 13r-13v.

La promoció de la religiositat jerònima per part dels sobirans castellans continuà després de la constitució de l'orde. N'hi ha moltes mostres: Joan II afavorí San Jerónimo de Valparaíso; el pare de la reina Joana Enríquez, Enrique Enríquez Guzmán, va fundar el monestir de Nuestra Señora de la Piedad, a Baza; Enric IV fundà el de San Jerónimo el Real a Madrid i s'involucrà en la construcció del Parral de Segovia; i l'infant Enric, cosí del rei Catòlic, fundà el monestir de Santa Maria de l'Esperança a Sogorb.²⁴⁹¹

Ferran I no tingué pràcticament temps d'entrar en contacte amb els jerònims de la Vall d'Hebron ni, encara menys, amb els de la Montolivet/Murtra. Les seves actuacions conegudes es limitaren a confirmar la dotació reial de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i la salvaguarda concedida pel rei Martí, que atorgà el 1413 a petició de la comunitat,²⁴⁹² i a les ja analitzades ordres perquè se'ls pagués puntualment les rendes de Tortosa, Lleida i Fraga. Tanmateix, com diem, fou la llavor de la preferència i l'atenció dels monarques aragonesos vers els jerònims.

No fou el cas d'Alfons el Magnànim. Si no tenim en compte les demandes perquè els arrendadors de la lleuda de Tortosa i els hospitalers de la Casa Antiga de Lleida i de Gardeny complissin els seus compromisos econòmics amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, no es coneix cap més actuació a favor dels seus interessos. Al contrari, el 1421 els féu pagar 16 lliures i mitja

²⁴⁹¹ José Antonio RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*, p. 249, 253, 267, 319, 391.

²⁴⁹² Jaume RIERA SANS, *Op. Cit.*, p. 307. Hi ha una versió en pergamí a AHCEC, *Pergamins*, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, 6.

pel dret de segell del document que contenia el privilegi de concessió de rendes reials que els havia atorgat Joan I 28 anys abans.²⁴⁹³ Sembla que, més interessat en la conquesta de territoris a Itàlia deixà tots aquests afers en mans de la seva esposa, Maria de Castella, que també exercí de lloctinent general. No repetirem aquí la tasca d'aquesta reina en ajut a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron ni la seva estreta relació amb el seu prior, Ramon Joan. Només direm que l'1 d'octubre de 1453 va confirmar el privilegi de salvaguarda reial del rei Martí.²⁴⁹⁴

Quant a l'altre monestir jerònim català, és evident que Sant Jeroni de la Murtra no comptava amb la seva simpatia. Ja fos perquè s'oposà al seu projecte de fusió dels dos monestirs jerònims catalans o per alguna altra raó, ni el tingué en compte en el seu testament ni tampoc l'inclogué, per exemple, en una petició de sufragis per la bona resolució dels afers amb els regne de Castella. Els destinataris foren els monestirs jerònims de la Vall d'Hebron i de Santa Maria de la Murtra, les cartoixes de Portaceli, Valdecris, Escaladei i Montalegre, els convents franciscans observants de València, Morvedre, Tortosa i Barcelona, i els convents femenins de Montsió i la Trinitat de València.²⁴⁹⁵

A banda de la ja comentada intervenció de la reina en la resolució del plet de Concabella, en què delegà l'assumpte en el cartoixà Joan de Nea (1448), hem trobat tres altres relacions amb la comunitat jerònima badalonina. Al principi del regnat atorgà dos privilegis semblants als que ja tenia Vall d'Hebron. Pel primer, del 7 de maig de 1422, va concedir que les terres contigües al cenobi fossin considerades devesa i, per tant, protegides contra tots aquells que hi entraven bestiar per pasturar o n'extreien fusta, plantes o arbres—el document esmenta explícitament el pi, el salze, l'alzina, l'olivera i la vinya—, que serien sancionats amb 50 sous. La petició venia motivada perquè ja s'havien provocat perjudicis d'aquest tipus als frares (doc. 8). El 30 de maig següent dictà una provisió de salvaguarda dels béns i de les persones de l'esmentat monestir, amb multa de 1.000 morabatins als que no la respectessin. També facultava els frares a col·locar penons reials en senyal de protecció.²⁴⁹⁶ La darrera notícia que hem trobat és del darrer dia de 1443. La reina reconegué al prior de la Murtra que un prevere de nom Joan Feyes, procurador de Santa Clara, l'havia enganyat en un afer relacionat amb Pedralbes i li recomanà que en parlés amb el frare franciscà Joan Bernat. La sobirana també mostrà interès en la resolució de l'afer, ja que demanà al prior que li n'escrigués més endavant.²⁴⁹⁷

També hem aplegat alguns testimonis de l'interès de la reina lloctinent en els afers dels jerònims. El 1432 ordenà que s'assistís al frare jerònim Àlvar de Alba, de Lupiana,²⁴⁹⁸ en el seu propòsit de sol·licitar l'execució d'una butlla de Martí V que atorgava gràcies per erigir monestirs. A més, la reina posà les persones i els béns d'aquest orde sota protecció reial sota pena de 5.000 florins.²⁴⁹⁹ Una dècada més tard es va immiscir en l'elecció del prior de Santa Maria de la Murtra amb l'objectiu d'afavorir el frare Francesc Domènec. La carta, adreçada al visitador Joan de Medina, és ben il·lustrativa de la influència que la reina exercia o pretenia exercir:

²⁴⁹³ Jaume RIERA SANS, *Op. Cit.*, p. 309.

²⁴⁹⁴ Document transcrit i traduït per Montserrat TOLDRÀ PARÉS, *Op. Cit.*, p. 943-945.

²⁴⁹⁵ ACA, C, reg. 3264, f. 105r-105v (29.12.1450).

²⁴⁹⁶ ACA, MH, vol. 3833, f. 138v-139v.

²⁴⁹⁷ ACA, C, reg. 3187, f. 82r.

²⁴⁹⁸ Assistí com a procurador de la comunitat de San Bartolomé de Lupiana en els capítols generals de 1418 i 1421 (Actas, vol. 1, f. 16r, 22r).

²⁴⁹⁹ ACA, C, reg. 3124, f. 110r-111r (24.11.1432, Barcelona).

*Venerable religiós e amat nostre. Poch ha vos havem scrit que per los sguarts en nostra letra contenguts, com sguardàssem servey de Déu e augmentació de la devoció de vostra religió e orde e singularment de la casa de Sent Jerònim de la Murta (sic), no mudàsseufrare Francesch Domènch, vicari de la dita casa, ans per consolació dels monges e frares de la dita casa lo fésseu prior del dit monestir. Aprés sou stat ací et per inadvertència vos havem parlat e pregat que procuràsseu que lo prior qui ara és de la dita casa no-n fos remogut, pensat que lo dit fra Francesch ne fos prior. Per què vos pregam que, segons en la dita nostra primera letra és contengut, façats e exequetets, çò és que lo dit fra Francesch no sia remogut, ans sia datorde manera que sia elegit prior.*²⁵⁰⁰

Finalment, a la dècada de 1450 va donar suport a diferents gestions relacionades amb aquest orde: petició al seu ambaixador a Roma perquè ajudés els dos frares jerònims que hi anaven (02.09.1450),²⁵⁰¹ al batlle general del regne de València perquè tingués recomanats als frares Jaume Martorell, de Vall d'Hebron, i Jaume Julià, de la Murtra, que anaven a Castella per assistir a capítol (14.04.1452)²⁵⁰² i al pontífex perquè fos favorable als llegats jerònims que li venien a sol·licitar gràcies per a Santa Maria de Guadalupe i que desfés la revocació de gràcies que havia concedit ja a l'orde dels jerònims arran d'una petició del rei Alfons (03.07.1452).²⁵⁰³

Joan II i la reina Joana

Joan II fou el primer rei aragonès de la casa Trastàmara que tingué intenció de fundar un monestir jerònim. El 1459, encara no un any després d'accedir al tron, féu gestions per convertir l'església de Santa Engràcia de Saragossa en una casa religiosa. Segons l'historiador jerònim José Sigüenza, Joan II prengué aquesta decisió després d'haver sanat d'una malaltia que l'havia deixat pràcticament sense vista i haver demanat favor i intercessió a santa Engràcia.²⁵⁰⁴

Hem trobat rastre d'aquesta intenció reial en un conjunt d'instruccions als seus ambaixadors a la cúria romana. La carta, datada a València el 8 d'abril de 1459, exposa la situació eclesiàstica d'aquesta església saragossana. Pertanyia a la diòcesi d'Osca i era servida per un vicari i alguns preveres i beneficiats seglars. El seu ardiaca era un dels canonges de la catedral d'Osca. Com que s'hi conservaven les restes de santa Engràcia i altres màrtirs morts en temps de Diocleciana, comptava amb gran fervor i devoció, tant a la capital aragonesa com a tot el regne. Per millorar-ne el culte, havia sorgit entre els mateixos devots la proposta que l'església fos transferida als jerònims. Com que no eren frares mendicants, se'ls havia de proporcionar rendes i drets per mantenir-se i el monarca proposà al papa que se'ls traspassés les mateixes que tenien aleshores l'ardiaca, el vicari i el porcioner de l'església de Santa Engràcia. A aquests se'ls hauria de proporcionar altres beneficis, quan vaquessin. Una proposta que li sortia molt econòmica al monarca, que proposà una dotzena de frares, procedents de les comunitats jerònimes valencianes i catalanes, per a la nova fundació, si el pontífex i l'orde ho aprovaven. Fins i tot Joan II suggerí el nom dels comissionats que el papa podria nomenar per portar l'afer: el bisbe de Tarassona i els

²⁵⁰⁰ ACA, C, reg. 3269, f. 53r (05.12.1442, Tortosa).

²⁵⁰¹ ACA, C, reg. 3273, f. 165r.

²⁵⁰² ACA, C, reg. 3275, f. 35v.

²⁵⁰³ ACA, C, reg. 3275, f. 67v-68r. També adreçà carta amb el mateix propòsit al cardenal de Sant Àngel (f. 68r).

²⁵⁰⁴ José SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*, vol. 2, p. 60.

abats de Poblet, Santes Creus i Piedra.²⁵⁰⁵ El dia 13 d'abril es dirigí al general dels jerònims i als definidors del capítol general per informar-los succintament del projecte i avançar-los que tres frares –Francesc Domènec, vicari de la Corona d'Aragó, Jaume Planes, prior de la Murtra, i Jeroni Vilanova, prior de Cotalba- els donarien tots els detalls (doc. 42).

El capítol general de 1459 decidí enviar a Saragossa dos religiosos *para que vean e hayan plenaria información del sitio e lugar del edificio de la dicha iglesia, e la renta e condición de ella con todas las otras cosas que deben ser examinadas e proveídas para ser trasladado en monasterio de nuestra orden la dicha iglesia de Santa Gracia*. Amb la informació rebuda d'aquests dos religiosos, el pare general deliberaria si era convenient acceptar la nova fundació. En cas que així ho considerés, reuniria capítol privat.²⁵⁰⁶ El rei agraií al general de l'orde la bona acollida a la seva proposta,²⁵⁰⁷ però com que en els capítols privats dels anys posteriors no hi ha cap notícia de Santa Engràcia, és evident que el tema no estava prou madur. De fet, el monarca demanà als seus ambaixadors que sol·licitessin al papa que no proveís l'ardiaconat de l'església de Santa Engràcia, que es preveia imminent davant la vellesa de l'ardiac actual.²⁵⁰⁸ Una dècada més tard, des de Prats de Rei, el monarca insistí en la petició d'erecció d'un monestir jerònim en carta al pontífex i demanà ajut als cardenals de València i de Sant Marc.²⁵⁰⁹ Com és sabut, Joan II no va veure complert el seu desig, sinó que l'executà el seu successor, Ferran II.

En totes aquestes cartes, Joan II mostra molta devoció per l'església saragossana i la seva santa. Devia veure els jerònims com l'instrument més adequat per la millora del culte d'aquest santuari aragonès. Algunes expressions de les seves cartes així ho indiquen: *per la devoció que tenim al dit monastir* [Sant Jeroni de la Vall d'Hebron], *hon ab molta religió e sanctimònia se viu, es fa e es celebra lo offici divinal*²⁵¹⁰ o *per la molta devoció que als dits frares e convent* [Sant Jeroni de la Murtra] *tenim per la singular religió e observança de aquell*.²⁵¹¹ De fet, devien ser vistos com els més observants i fiables aquells anys, com ho posa de manifest que a final de la dècada de 1450 rebés la proposta que el monestir de Montserrat es transferís a l'orde dels jerònims (doc. 43).

La relació amb els dos monestirs jerònims catalans es remunta als anys en què exercí la lloctinència al Principat de Catalunya. El cronista de la Murtra afirma que el juliol de 1455 visità el cenobi i la comunitat féu una despesa extraordinària en menjar per complaure'l -un vedell de 25 lliures de pes, oruga, quatre gallines joves, fruita, formatge- i comprà altres objectes, possiblement com a regal: vidre de salicorn i un orinal (Talet, p. 176). Des de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, on s'havia desplaçat arran d'un brot de mortalitat a Barcelona, el 5 de juliol de 1457 prorrogà la cort catalana fins al mes de desembre.²⁵¹² En una mostra del prestigi dels dos monestirs jerònims a Catalunya, quan poc abans de coronar-se demanà les oracions i exèquies acostumades per al seu germà Alfons, els únics monestirs catalans que reberen el prec foren Poblet, Santes Creus, Escaladei, Montalegre, Vall d'Hebron i la Murtra.²⁵¹³

²⁵⁰⁵ ACA, C, reg. 3406, f. 138v-140v.

²⁵⁰⁶ Actas, vol. 1, f. 61r.

²⁵⁰⁷ ACA, C, reg. 3407, f. 120v (Quart, 30.06.1459).

²⁵⁰⁸ ACA, C, reg. 3408, f. 66v-67r (Daroca, 09.09.1459).

²⁵⁰⁹ ACA, C, reg. 3449, f. 93r-94v (13.07.1469).

²⁵¹⁰ ACA, C, reg. 3420, f. 83r-83v (Barcelona, 06.06.1475).

²⁵¹¹ ACA, C, reg. 3374, f. 18v-19r (Fraga, 04.09.1460).

²⁵¹² Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 1, p. 136.

²⁵¹³ ACA, C, reg. 3441, f. 9r-9v (Saragossa, 25.07.1458).

A diferència dels monarques anteriors, Joan II no confirmà els privilegis dels dos monestirs jerònims catalans. Creiem que això es deu al fet que la cort no s'instal·là de forma permanent a la capital catalana durant el seu regnat. La seva primera estada a Barcelona fou curta, de novembre de 1458 a gener de 1459, i la rebel·lia de les seves institucions, que s'allargà durant una dècada, no permeté al monarca tornar-hi a entrar fins al 1472.²⁵¹⁴

Com hem vist, abans de l'inici de la guerra recolzà davant del pontífex la unió de la rectoria de Santa Maria de Badalona a Sant Jeroni de la Murtra (1460) i també creiem que fou en aquesta època que començà l'edificació del seu refector monàstic (imatge 57). Tenim constància de despeses per portes i finestres en el trienni 1460-1463 que fan suposar al cronista que el buc de parets i voltes ja estava construït. Però de ben segur que la guerra degué impedir el normal desenvolupament dels treballs, que s'hagueren d'interrompre. De fet, l'única referència que en dóna el cronista durant el període bèl·lic és la instal·lació d'una reixa de la finestra pel perill que comportava (1463-1464). Segurament es féu, doncs, per imperiosa necessitat. La següent no és ja fins al trienni 1478-1481, amb l'empostissament de les parets. El final de la construcció es data en el període 1483-1486.²⁵¹⁵ Malgrat l'indubtable protagonisme del monarca en la promoció de l'obra *–Rex Johannes me fecit* està inscrit en una de les claus de volta-, no la pogué acabar completament en vida per les vicissituds del seu regnat.

Durant la guerra, atorgà salconduit al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron perquè pogués viatjar lliurement, acompanyat d'un o dos frares, pel territori controlat per les tropes reialistes. Ho féu des de Tarragona el 20 de maig de 1466 i els frares en feren ús, tot desplaçant-se a Tortosa per reclamar el cobrament de les rendes de la lleuda arran d'una situació econòmica molt complicada per a la comunitat. Tot i que el rei els reconegué la fidelitat a la seva causa, creiem que la necessitat de comptar amb aquest recurs econòmic pesà més que l'entesa dels jerònims amb els Trastàmara.²⁵¹⁶ Els mesos abans d'establir el setge definitiu a la capital catalana, el rei anà assentant la seva posició a les poblacions properes, de manera que els dos monestirs jerònims quedaren ja sota el domini de les armes reialistes. D'aquí que els atorgués assegurança i guiatge: el 20 d'octubre de 1471 a Sant Jeroni de la Murtra i als seus vassalls²⁵¹⁷ i el 12 de desembre a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per poder treure vitualles de Barcelona i poder anar lliurement a la granja que tenien a Molins de Rei, però amb prohibició expressa de portar llenya o queviures a la capital catalana.²⁵¹⁸ Més endavant, encara amb la capital catalana sota setge, el rei exclougué els dos monestirs jerònims de la revocació general de guiatges.²⁵¹⁹ El juliol de 1472 es féu parlament a Badalona, que posteriorment es mudà a Pedralbes. No consta, però, que el rei fos a la Murtra en aquelles jornades.²⁵²⁰

²⁵¹⁴ Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. 1, 147-148, 210.

²⁵¹⁵ Talet, p. 176, 187, 221, 237; Mª Reyes JIMÉNEZ DE GARNICA, «Restauració del refector de Sant Jeroni de la Murtra», p. 67.

²⁵¹⁶ ACA, C, reg. 3381, f. 132v; doc. 49.

²⁵¹⁷ També hi inclogué les torres badalonines de Galceran Pallarès, Pere Galceran Descoll, Baltasar Torres i Nicolau Viastrosa (ACA, C, reg. 3451, f. 126r). El document fou transcrit per Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, «Guiatge e salconduit», *Amistad*, 80 (1976), p. 7, si bé el datà incorrectament el dia 8 en lloc del 20 d'octubre.

²⁵¹⁸ ACA, C, reg. 3452, f. 78v.

²⁵¹⁹ ACA, C, reg. 3453, f. 155r-156r (15.03.1472, Torroella de Montgrí).

²⁵²⁰ Fidel FITA Y COLOMÉ, *Los Reyes de Aragón y la seu de Girona desde l'any 1462 fins al 1482*. Barcelona: Estampa Catalana de L. Obradors y P. Sulé, 1873, p. 36-37; Luis BATLLE Y PRATS, «Epistolario gerundense de Juan II de Aragón», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 18 (1996), p. 311.

Sotmesa Barcelona, ja hem analitzat que el rei inclogué els dos monestirs catalans en les disposicions de la Capitulació de Pedralbes perquè se'ls retornessin els béns i poguessin tornar a la situació anterior al conflicte i també hem vist les dificultats pràctiques que es trobaren els religiosos per a la seva aplicació real, especialment per a Sant Jeroni de la Murtra a Concabella i Aguiló.

L'octubre de 1473 Joan II féu una llarga estada al cenobi badaloní. Venia, malalt, del Rosselló. Havia traslladat les corts de Perpinyà a Barcelona i havia firmat treves amb el rei francès. Aprofità per recuperar-se i negociar amb els consellers de Barcelona el ceremonial de la seva entrada a la capital catalana, que es féu amb una solemnitat inhabitual i extraordinària, el dia 29 d'aquell mes. Aquest sojorn està ben documentat en les cartes de la cancelleria reial. El 12 d'octubre desembarcà a Badalona²⁵²¹ i l'endemà ja era a la Murtra.²⁵²² Hi estigué com a mínim una setmana,²⁵²³ però possiblement l'allargà, amb alguna interrupció, fins pocs dies abans de l'entrada triomfal a la capital catalana.²⁵²⁴ També hi anà l'estiu de 1475. Segons els comptes consultats pel cronista, s'hi estigué setze dies a partir del 21 de juliol, acompanyat del seu fill i altres personatges rellevants de la cort (Talet, p. 209-210). Tanmateix, no ho hem pogut comprovar. Sí, en canvi, la darrera estada, del 20 al 25 d'abril de 1478 (p. 225).²⁵²⁵ Per tant, es pot dir que Joan II era força assidu al cenobi badaloní i a la seva comunitat.

La darrera notícia en vida d'aquest monarca és del 12 de novembre de 1478, en què ordenà als oficials reials que prohibissin l'accés als camins propis del monestir de la Vall d'Hebron a les persones alienes a la comunitat, una situació molt semblant a la que ja havien denunciat al rei Martí l'any 1403. Si en aquella ocasió es parlava dels habitants de la vall de Sant Medir, els infractors de 1478 eren les persones que anaven a l'ermita de Nostra Senyora del Bosc. El seu capteniment era encara pitjor: molestaven el normal desenvolupament del culte, destruïen vinyes i horts i responien amb mil impropis si consideraven insuficient el menjar que els frares els donaven. El monarca obligà a no desviar-se del camí general de Collserola i facultà els religiosos a desfer la dreuera.²⁵²⁶

Joan II llegà 250 lliures a Sant Jeroni de la Murtra i 150 a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.²⁵²⁷ No consta que cap del monestirs comprés rendes ni que li fessin sufragis permanents. Potser eren per a una finalitat concreta o simplement es donaren sense cap condició.

²⁵²¹ Miguel RAUFAST CHICO, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la Guerra Civil Catalana (1460-1473)», *Anuario de Estudios Medievales*, 38/2 (2008), p. 1080-1081.

²⁵²² Vera-Cruz MIRANDA MENACHO, *El príncipe de Viana en la Corona de Aragón (1457-1461)*, tesi doctoral presentada a la Universitat de Barcelona (2011), p. 507.

²⁵²³ Hi ha cartes datades a Sant Jeroni de la Murtra els dies 15 d'octubre (ACA, C, reg. 3341, f. 121v-122r, 125r), 16 (ACA, C, reg. 3420, f. 10r-10v), 19 (f. 11r-13v, 14v-20v, 21v-22r, ACA, C, reg. 3413, f. 138v, 139v-140v), 20 (f. 139r-139v) i 21 (f. 141r, 141v, ACA, C, reg. 3413, f. 128v, 129v). Els consellers hi anaren per visitar-lo el 16 d'octubre (Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Cerimonial dels magnífics y regiment de la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Henrich y cía, vol. 1, p. 242).

²⁵²⁴ El 22 d'octubre consta a Barcelona (ACA, C, reg. 3341, f. 129r, reg. 3413, f. 141r), però el 26 i el 27 novament era a la Murtra (f. 141v; Isabel COMPANYS I FERRERONS, Jordi PIQUÉ I PADRÓ, *Catàleg de les cartes reials i dels lloctinents generals (1321-1734)*, Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 1999, p. 35).

²⁵²⁵ Una carta del 23 de maig de 1478 hi està datada (ACA, C, reg. 3394, f. 109v-110r). El 20 era ja a Badalona (f. 109r-109v).

²⁵²⁶ ACA, C, reg. 3392, f. 17r-17v.

²⁵²⁷ El testament de Joan II no s'ha trobat. Quant a la deixa a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, en tenim constància perquè la comunitat demanà a Ferran II que la fes efectiva en súplica de l'any 1480 o poc abans

La reina Joana Enríquez, segona muller de Joan II, també fou benefactora dels jerònims. No hem trobat cap relació amb les dues comunitats catalanes des que fou reina (1458) o lloctinent de Catalunya (1461) fins a la seva mort (1468),²⁵²⁸ però sí una intensa vinculació amb els jerònims castellans, de la qual tenim constància al final de la seva vida. En el capítol privat de l'orde celebrat a Lupiana a mitjan gener de 1468, es determinà que el vicari general de la Corona d'Aragó, Juan de Ortega, visités la reina perquè volia fundar un monestir jerònim a Castella.²⁵²⁹ No creiem que el frare fos a temps de complir el seu propòsit, ja que la sobirana morí al cap de només un mes. Però la reina Joana deixà a l'orde un important llegat testamentari. De fet, s'encomanà als priors de dues comunitats castellanes, el prior de la Sisa i de Madrid, que cerquessin escriptures relacionades amb aquests béns.²⁵³⁰ Un, possiblement el principal, era la meitat de la vila de Pinto. Com que aquella meitat la posseïa aleshores Leonor de Toledo, muller d'Alfonso Carrillo, el capítol privat de 1480 donà poder al prior del monestir del Prado (Valladolid), Fernando de Talavera, perquè negociés amb ella sobre els drets que pertanyien a l'orde arran del llegat de la reina.²⁵³¹ Finalment acordaren compensar els jerònims amb el valor mitjà entre un terç i un quart $-7/24$ o 29'17% de la meitat del valor dels vassalls, de la jurisdicció, de les rendes i de totes els altres drets en què es taxés la vila de Pinto.²⁵³² Per aquesta raó, els capítols generals jerònims següents demanaren als frares sufragis espirituals per a l'ànima d'aquesta reina benefactora.²⁵³³

Tot i que no foren monarques, alguns dels descendents de Joan II tingueren vinculació amb els jerònims catalans. Carles de Viana visità Sant Jeroni de la Murtra el novembre de 1460. La notícia, donada pel cronista de la Murtra (Talet, p. 183), és força versemblant, ja que l'aleshores príncep estigué a Barcelona entre el març de 1460 fins al mes de novembre. El desembre fou pres a Lleida per ordre del seu pare. En aquest període féu una peregrinació a Montserrat i algunes visites a la rodalia de la capital catalana.²⁵³⁴ També tenim notícies de dos dels fills del malaurat príncep de Viana. D'una banda, el guiatge de 1478 a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou instat per Felip, fill natural de Carles.²⁵³⁵ L'altre, Joan d'Aragó i Navarra, va donar als frares de la Vall d'Hebron les relíquies de sant Jordi màrtir i una espina de la corona de Jesucrist que havien pertangut a Joan II i a la seva primera muller, Blanca de Navarra.²⁵³⁶

(doc. 78), mentre que la de la Murtra se'n fa ressò el cronista, que també diu que es cobrà el 1483 (Talet, p. 178).

²⁵²⁸ AHCB, *Consellers*, Eclesiàstics. Inquisició, IC.XVIII-3/38, s. f.

²⁵²⁹ Actas, vol. 1, f. 78v.

²⁵³⁰ Aquesta decisió es va prendre en el capítol privat de 1472 (Actas, vol. 1, f. 99r-99v).

²⁵³¹ Actas, vol. 2, f. 45v.

²⁵³² La taxació es féu l'any 1483 i l'acord fou aprovat pel capítol privat celebrat l'agost d'aquell any a Lupiana (Actas, vol. 2, f. 61r-63r).

²⁵³³ Així consta en els de 1492 i 1498 (Actas, vol. 2, f. 107r, 144r).

²⁵³⁴ Vera-Cruz MIRANDA MENACHO, *El príncipe de Viana en la Corona de Aragón (1457-1461)*, p. 225.

²⁵³⁵ ACA, *MH*, reg. 3452, f. 78v.

²⁵³⁶ No hi ha cap referència que la vinculí ni a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron ni a la Murtra en dues monografies que se li han dedicat (Carmen MUÑOZ ROCA-TALLADA, *Doña Juana Enríquez: madre del Rey Católico*. Madrid: Editora Nacional, 1945; Núria COLL I JULIÀ, *Doña Juana Enríquez: lugarteniente real en Cataluña, 1461-1468*. Madrid: CSIC, Patronato Marcelino Menéndez Pelayo, 1953).

Els Reis Catòlics

Ferran II va continuar la vinculació dels seus pares amb l'orde jerònim en general i amb els dos monestirs catalans, en particular. Però a diferència de la reina Maria amb la Vall d'Hebron o Joan II amb la Murtra, no els féu cap llegat testamentari, la qual cosa constitueix una evidència que les seves preferències religioses no es dirigien de forma tan intensa vers aquests dos cenobis. En el testament del Catòlic hi apareixen els monestirs jerònims de Santa Engràcia de Saragossa i el de Granada, que havia fundat amb la reina Isabel el 1493 i el 1504 respectivament.²⁵³⁷

La primera relació entre Ferran d'Aragó, aleshores encara príncep i rei de Sicília, amb els jerònims catalans és la visita a la Murtra de l'any 1473. En dona referència el cronista (Talet, p. 210). Val a dir que Ferran no havia estat a Catalunya des de 1462. Arribà a Barcelona el 31 de maig, s'hi estigué fins al 23 de juny,²⁵³⁸ anà al Rosselló per auxiliar el seu pare en la lluita contra els francesos i tornà a la capital catalana el mes de juliol, on fou rebut amb gran solemnitat com a primogènit de la Corona.²⁵³⁹ El 1475 intervingué, a requeriment dels frares de Sant Jeroni de la Murtra, en la resolució del conflicte per la possessió del feu de Concabella, que finalment acabà en mans de Rodrigo de Bovadilla.

Un cop assolit el tron aragonès, Ferran II no trigà gens a atendre les nombroses súplices dels jerònims catalans, molt afectats econòmicament per la guerra. En paral·lel als esforços, ja narrats, perquè se saldessin els deutes pels impagaments de les rendes reials, situació que trigà encara uns anys a normalitzar-se, el monarca els concedí alguns privilegis i decretà algunes disposicions al seu favor. En foren quatre durant la primera quinzena de setembre de 1479, emesos des de Barcelona. El primer eximí els monestirs jerònims de la Corona d'Aragó a pagar el dret de segell, tal com ja en gaudien els seus homònims castellans i els monestirs de Poblet i Santes Creus.²⁵⁴⁰ A continuació ordenà l'expulsió de dones de mala vida –*viles et inoestas mulieres*, diu el document- dels voltants de les cases dels procuradors generals de les dues comunitats, que estaven situades en el portal de Junqueres, la de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i al carrer d'en Cuch, la de la Murtra. La raó esgrimida pels religiosos era que de vegades hi havia baralles amb altres dones honestes que vivien a prop, amb els lògics inconvenients per als religiosos que residien en aquestes procures per atendre els assumptes temporals de les respectives comunitats (doc. 81). També posà en salvaguarda i protecció reial el monestir de Jeroni de la Murtra, amb tots els seus béns i persones,²⁵⁴¹ i hagué d'insistir als oficials reials que apliquessin, quan en fossin requerits pels frares de la Vall d'Hebron, l'ordre del 12 de novembre de 1478 amb l'objectiu que no s'utilitzessin camins propers a aquest cenobi per les molèsties que causaven.²⁵⁴² Els dos darrers

²⁵³⁷ En el testament va instituir una missa perpètua a Santa Engràcia de Saragossa (Diego José DORMER, *Discursos varios de la Historia*. Zaragoza: Herederos de Diego Dormer, 1683, p. 421-423). La reina també posà l'ermita de Nuestra Señora de Gracia, a Carmona, sota l'orde dels jerònims (José Antoni RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*, p. 411).

²⁵³⁸ Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. vol. 1, p. 212.

²⁵³⁹ Miguel RAUFAST CHICO, *Op. Cit.*, p. 1079-1081.

²⁵⁴⁰ ACA, C, reg. 3634, f. 202v-203v (01.09.1479).

²⁵⁴¹ ACA, C, reg. 3634, f. 102r-103r (10.09.1479).

²⁵⁴² ACA, C, reg. 3633, f. 145v-146v (15.09.1479).

mandats palesen tant la inseguretat dels frares davant l'actuació de tercers com la dificultat de l'autoritat reial d'imposar l'ordre públic.

Tot i que els frares disposaven de sengles privilegis perquè s'actués contra els que vulneraven la salvaguarda reial, degueren acudir al monarca perquè els oficials actuessin amb major contundència. Però els problemes persistiren: el 12 de novembre de 1480 el monarca imposà un càstig de cent assots i la pèrdua dels arreus a tots aquells atzemblers que tallessin o traguessin llenya dels boscos de la Vall d'Hebron,²⁵⁴³ i al cap d'uns mesos, el 15 de març, atorgà als frares la facultat de trencar el camí que tants maldecaps els estava donant perquè seguia sent transitat per persones que anaven a Sant Cugat o a la capella de Santa Maria del Bosc, els quals destorbaven la tranquil·litat monacal i malmetien arbres, vinyes i fruits. També els autoritzà a construir-hi una tanca i imposà una pena de 100 sous a aquells que l'enderroquessin o que, desviant-se del camí general, entressin a la finca.²⁵⁴⁴ Finalment, el 3 de novembre de 1481 confirmà tots els privilegis atorgats pels seus predecessors a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i amplià a la granja de Monistrol d'Anoia un d'ells, el que imposava una multa de 50 sous als que portessin el ramat a pasturar en les terres del cenobi.²⁵⁴⁵

En el preàmbul d'aquest darrer document, el monarca reconegué la fidelitat dels frares jerònims: *ingenti devocione promoti erga ipsos fratres et totum ordinem Beati Iheronimi, qui vitam profecto celibem agunt et pro nobis et statu nostro iugiter Deum orant*. S'hi recolzà en els seus plans de fundar el monestir jerònim de Santa Engràcia a Saragossa, tot seguint la voluntat que el seu pare no pogué dur a terme. Almenys, es documenten diverses anades de frares de la Murtra a la capital aragonesa a requeriment del rei durant la dècada de 1480 (Talet, 238, 246).

Des d'un bon inici, Ferran II contribuï a la construcció dels dos cenobis: el 1479 donà 100 fustes de pi de Tortosa per ajudar a la fàbrica de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (doc. 80) i poc després consta que féu un ajut anàleg a Sant Jeroni de la Murtra, ja que el procurador d'aquesta comunitat, Jaume Negrell, a final de 1480 donà poders al canonge tortosí Joan Mitjavila per reclamar les fustes que el rei havia concedit a la comunitat (taula 13c). És possible que la tramesa d'aquesta fusta estigui relacionada amb els treballs del refector que, com hem vist, s'acabà anys després de la mort del seu principal impulsor, Joan II, pare del Catòlic. Com hem vist, també instà a col·laborar en la confecció d'un capbreu de les propietats de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1482)²⁵⁴⁶ i sol·licità la unió de la rectoria de Riudoms (1484).

El cronista de la Murtra informa que en el trienni 1489-1491, el darrer del frare Benet Santjoan al capdavant de la comunitat, els Reis Catòlics encarregaren la construcció de cinc claus de volta, per a les quals destinaren 200 lliures, tot i que només se'n cobraren 42 en aquell període (Talet, p. 249). Com que no dóna més notícies de claus de volta, creiem que van ser les últimes

---

²⁵⁴³ *Per quant Nós, volents preservar de inquietacions e damnatges lo monastir de la Vall de Ebron, de la orde de Sent Iherònim, per la molta devoció que tenim a la dita orde e religió, havem provehit e manat, segons ab la present expressament provehim e manam, que ningun azempler de nostra casa e cort o de qualsevol altra persona, ciutat o loch que sie no sie gosat tallar ne fer ne traure lenya alguna del bosch o altre qualsevol loch que sie del dit monastir de Sant Iherònim de la Vall de Ebron, ius pena que lo que ho farà o atemptarà fer encorrega en pena de cent açots e perdre los arreus que portaran en les atzembles, los quals dits cent açots li hagen ésser donats per los lochs acostumats de la ciutat de Barchinona. La qual pena volem que sie exequitada per lo official que per lo prior del dit monastir ne serà request* (doc. 86).

²⁵⁴⁴ AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 10.

²⁵⁴⁵ AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 11; ACA, C, reg. 3639, f. 64r-65r.

²⁵⁴⁶ ACA, C, reg. 3634, f. 205r (02.10.1479).

que es van construir en aquest claustre. De fet, són les més cares de totes les referides per Francesc Talet. Significativament, el principal promotor de l'obra, Antoni Vinyes, va morir l'agost de 1489, poc abans de l'encàrrec. Tot i que aquest notari va deixar 10 lliures anuals per finalitzar el claustre, ja hem comentat que la comunitat va quedar molt disgustada pel seu llegat testamentari. Entrant en el terreny de les hipòtesis, bé podria ser que l'encàrrec reial aprofités el buit creat per la mort de Vinyes i el desencant dels frares –recordem que no es va complir el programa iconogràfic que el notari havia demanat en el seu testament- per imposar una proposta completament diferent de la que hi havia a la resta del claustre. En contrast amb les altres galeries, en el tram de cinc voltes finançat pels dos monarques no hi ha cap element escultòric de temàtica religiosa, sinó que la simbologia reial impregna tot l'espai, des de la claus de volta amb l'escut dels Reis Catòlics – encara sense la magrana del regne de Granada (imatge 53)- fins als bustos, la majoria dels quals corresponen a reis –els dos situats en el tram central corresponen a Ferran i a Isabel (imatge 18)-, ja que porten corona. Es treballà intensament en la construcció d'aquestes cinc claus en el trienni 1491-1494 (Talet, p. 255). De ben segur que quan va arribar la notícia que els reis es desplaçarien a Catalunya, els frares incrementaren el ritme dels treballs. No seria gens estrany que es vogués complaure els monarques amb l'obra enlestida quan fossin a Barcelona. Sabem que feren l'entrada solemne a la capital catalana el mes d'octubre de 1492 i no en marxaren fins al setembre de l'any següent.²⁵⁴⁷

En aquest període encara no d'un any, els monarques van ser, amb gran probabilitat, dues vegades a Sant Jeroni de la Murtra i s'ha especulat amb una visita a Vall d'Hebron el desembre de 1492, tot i que no n'hem trobat cap evidència documental directa.²⁵⁴⁸ Sí, però, que tenim un indici molt sòlid que els Reis Catòlics, o com a mínim la reina Isabel, va ser al monestir de Collserola. Sabem que el 17 de març de 1493 la sobirana va demanar als seus ambaixadors a la cort romana que aconseguissin la unió d'algun priorat a la Vall d'Hebron, tal com hem vist més amunt.²⁵⁴⁹ Interessa remarcar aquí que, en el memorial adjunt, la reina afirmà haver vist pels seus propis ulls –*intuens propriis oculis*- les deficiències en les oficines i en el claustre del cenobi, la qual cosa justificava l'esmentada petició d'unio de beneficis eclesiàstics (doc. 107).

Quant als sojorns a Sant Jeroni de la Murtra l'any 1493, el cronista de la comunitat, Francesc Talet, en refereix un al mes d'abril. Com que també afirma que els monarques estigueren durant la Pasqua, que aquell any s'esqueia el 7 d'abril, hem de concloure que aquesta primera visita fou aleshores.²⁵⁵⁰ Es basa en una anotació d'un ingrés de 90 sous que els criats dels monarques donaren al cellerer. També comenta que els reis ordenaren que es fessin dos terns per a la comunitat, dels quals tan sols les dalmàtiques es pogueren adquirir a Barcelona. La casulla, però, no. Per aquesta raó, la reina Isabel donà una faldilla –*saya*- de brocat perquè se'n fes la casulla (Talet, p. 256-257). El cronista no diu res d'una segona visita, a mitjan juliol de 1493, de la qual sí que en tenim constància per altres fonts. El dietari de la Generalitat de Catalunya explica que l'ambaixador de França anà al cenobi badaloní el dissabte 13 de juliol per entrevistar-se amb

---

²⁵⁴⁷ Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. vol. 1, p. 271, 274.

²⁵⁴⁸ Fèlix OLIVÉ I GUILERA, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, p. 27.

²⁵⁴⁹ Antonio DE LA TORRE, *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*. Barcelona: Patronato M. Menéndez y Pelayo, 1962, vol. 4 (1492-1494), p. 150.

²⁵⁵⁰ Considerem força improbable que hi hagués dues visites al mes d'abril, una per Pasqua i una altra més endavant.

els monarques²⁵⁵¹ i hi ha cartes de la cancelleria reial datades a la Murtra entre el 13 i el 17 de juliol de 1493.²⁵⁵²

El cronista de la Murtra dóna més notícies, no datades, relacionades amb l'estada dels monarques: feren un segon pagament de 50 lliures per les cinc claus de volta, volgueren que es fes un tern amb capa i pal-li de brocat blanc i, com ajut de la sanefa de la casulla i de la capa, la reina donà una certa quantitat de diners que un dels religiosos hauria d'anar a cobrar a Castella. Hi anà Baltasar Piquer, que cobrà 50 ducats d'or, tot i que gastà 19 lliures en el viatge d'anada i tornada (Talet, p. 257). Gràcies als comptes publicats de la reina Isabel, sabem quins foren exactament els donatius als jerònims badalonins: 3.000 maravedisos per una sanefa,²⁵⁵³ nou vares de tela de llenç blanc d'Alemanya per una alba i un amit, amb un valor de 594 maravedisos,²⁵⁵⁴ i 50 ducats d'or (18.750 maravedisos), que s'havien de donar al frare Baltasar Piquer per adquirir certs ornaments.²⁵⁵⁵ Malgrat que la coincidència entre les dades del cronista i els comptes de la reina no és exacta, és evident que l'aproximació de Francesc Talet als fets és honesta i fonamentada i que, en conseqüència, podem donar crèdit a les dades que aporta, especialment dels personatges de la noblesa que visitaren el cenobi aquella temporada, com la filla dels reis, Isabel, aleshores princesa de Portugal, la duquessa de Cardona i els seus fills, el bisbe de Barcelona, Álvaro de Portugal, president del Consell de Castella, i algunes dames del seguici de la reina Isabel. Possiblement també s'hi hostatjà el príncep Joan, primogènit dels monarques (Talet, p. 257-259).

Per tant, hi hagué dues visites, una al mes d'abril i una altra, d'uns quatre dies, al mes de juliol. Entre ambdues el rei tingué corts amb els catalans, que foren inaugurades al monestir barceloní de Santa Anna el 5 de maig.²⁵⁵⁶ La presència dels monarques també incentivà l'any 1493 la presència al cenobi badaloní de personatges d'alta nissaga. Que els Reis Catòlics s'hostatgessin en els dos monestirs jerònims catalans no constitueix cap excepcionalitat. De fet, en un estudi sobre les estades d'aquests dos monarques en monestirs de tots els seus regnes, Rumeu de Armas en documenta 54, ja sigui dels dos sobirans junts o per separat, de les quals 31 foren en cenobis d'aquest orde monàstic.²⁵⁵⁷

Al voltant de la primera visita s'ha creat la teoria que Cristòfor Colom va donar la notícia de la descoberta del Nou Món als Reis Catòlics justament a Sant Jeroni de la Murtra. I diem teoria perquè els seus avaladors sempre han parlat d'una hipòtesi raonable fonamentada a partir d'indicis, però sense evidència documental directa. Tanmateix, malgrat que en els estudis dedicats a aquest

²⁵⁵¹ Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. vol. 1, p. 274.

²⁵⁵² Antonio RUMEU DE ARMAS, *Itinerario de los Reyes Católicos, 1474-1516*. Barcelona: CSIC, 1974, p. 205; Pere CATALÀ I ROCA, «Dos documents expedits per Ferran "El Catòlic" des de Sant Jeroni de la Murtra, el 1493», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 5-6 (1992), p. 14-15. Segons Fidel FITA Y COLOMÉ, *Los Reyes de Aragón y la seu de Girona desde l'any 1462 fins al 1482*, p. 99, els contactes del reis amb els ambaixadors francesos es feren entre el 13 i el 15 de juliol.

²⁵⁵³ El pagament estava inclòs en una cèdula del 6 de setembre de 1493 a favor del reposter de la infanta Joana (Antonio DE LA TORRE, E. A. DE LA TORRE, *Cuentas de Gonzalo de Baeza, tesorero de Isabel la Católica*. Madrid: CSIC, 1956, p. 95).

²⁵⁵⁴ Antonio DE LA TORRE, E. A. DE LA TORRE, *Op. Cit.*, p. 108.

²⁵⁵⁵ La cèdula reial és del 17 de març de 1494 (Antonio DE LA TORRE, E. A. DE LA TORRE, *Op. Cit.*, p. 108), la qual cosa confirma que Baltasar Piquer no trigà a anar a Castella per rebre el donatiu, tal com afirma Francesc Talet (p. 257).

²⁵⁵⁶ Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. vol. 1, p. 273.

²⁵⁵⁷ Antonio RUMEU DE ARMAS, «Jornadas y estancias de los Reyes Católicos en monasterios españoles», a *Homenaje a fray Justo Pérez de Urbel, OSB*. Abadía de Silos, 1976, vol. 1, p. 549-567.

tema en concret s'és força prudent i es parla d'una hipòtesi versemblant,²⁵⁵⁸ a les monografies dedicades al monestir o a les introduccions d'altres treballs es dóna com a fet.²⁵⁵⁹ Tot i que és un episodi circumstancial, fins i tot anecdòtic, en la trajectòria històrica de la comunitat, ja que, d'haver-se produït, es tractà d'un senzill acte de cort sense més repercussió, ens hi aturarem per avaluar-ne la consistència.

Com hem comentat, donem completa versemblança a la notícia aportada pel cronista sobre la visita dels Reis Catòlics a la Murtra l'abril de 1493, malgrat que sigui l'única font que la referenciï. Coincidim amb Jaume Aymar que el fet que no aparegui en els registres de cancelleria no és un impediment per a la seva veracitat.²⁵⁶⁰ Ara bé, discrepem en la durada, ja que creiem que devia ser curta, molt possiblement inferior als quatre dies de la del mes de juliol. Per què? En primer lloc, creiem que és més probable que hagués aparegut en els registres de cancelleria si hagués estat més llarga. D'altra banda, si el diumenge de Pasqua d'aquell any fou el 7 d'abril, els monarques consten ja el 10 a la ciutat comtal, dia que reberen els ambaixadors de la república de Gènova.²⁵⁶¹ També creiem que els diners que els criats donaren al cellerer, 90 rals (180 sous), més aviat apunta a una estada curta.²⁵⁶² Finalment, malgrat que el cronista no dóna notícia directament del sojorn reial del mes de juliol, tot indica que les dades que aporta sobre els donatius dels reis procedeixen d'aquesta segona estada, ja que les cèdules de la reina són posteriors al mes de juliol de 1493.²⁵⁶³ En aquest sentit, l'estada del bisbe de Barcelona hagué de ser posterior al mes de juny, ja que no arribà a Barcelona, procedent de Roma, fins al 7 de juny d'aquell any.²⁵⁶⁴ I les fruites que els frares regalaren als reis, si les feren quan estaven en el cenobi, apunten als mesos d'estiu en lloc de la primera quinzena d'abril (Talet, p. 257). Cap d'aquests fets per si sol prova que l'estada fos curta, però creiem que l'escenari més versemblant és la d'una visita d'un, dos o potser tres dies per celebrar amb la màxima solemnitat la festivitat de la Pasqua. Val a dir que, com ja hem comentat en capítols anteriors, els jerònims excel·liren en la qualitat de la seva litúrgia. Els reis devien adonar-se en els oficis que els terns no tenien la categoria oportuna i, per això, manaren que es canviessin. També devien aprofitar per veure com havia quedat la galeria del claustre que havien sufragat. El mes de juliol hi tornaren. A aquesta segona estada s'han de referir, forçosament, la majoria de dades d'altres donatius i visites de personatges vinculats a la cort reial.

²⁵⁵⁸ Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Cristòfor Colom i Sant Jeroni de la Murtra», p. 47-66; «Cristòfor Colom a Sant Jeroni de la Murtra», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 5-6 (1992), p. 6-12; *Fra Ramon Pané i l'univers simbòlic taí*, p. 28-30.

²⁵⁵⁹ Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 36; «El monestir de Sant Jeroni de la Murtra», a *El Gòtic Català. Arquitectura*, vol. 2, p. 218;

²⁵⁶⁰ Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Cristòfor Colom i Sant Jeroni de la Murtra», p. 65 (nota 53).

²⁵⁶¹ Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. vol. 1, p. 273.

²⁵⁶² L'any 1519 el duc de Sogorb va donar 50 rals per 5 dies d'estada en el monestir (Talet, p. 334). Tenint en compte que els Reis Catòlics eren dos i que devien portar un nombre d'acompanyants força superior al del duc de Sogorb, els 90 rals difícilment poden correspondre a més de tres dies. La duquessa de Cardona en va donar 100 i el bisbe de Barcelona 32 i mig l'any 1493 (Talet, p. 258). Com que no sabem els dies de les estades respectives, no podem fer una comparativa amb la variable temps.

²⁵⁶³ A banda de les tres ja referides, el 13 d'agost de 1493 la reina pagà al prior de Sant Jeroni de la Murtra 16 ducats d'or perquè els donés al seu germà coma pagament del lloguer d'una casa on s'hostatjaven dos personatges, *don Jayme e don Donís*. El lloguer era des del primer de gener fins a final d'agost (Antonio DE LA TORRE, E. A. DE LA TORRE, *Op. Cit.*, p. 90).

²⁵⁶⁴ Josep Maria SANS I TRAVÉ (dir), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. vol. 1, p. 274.

Com que la majoria d'historiadors data l'arribada de Colom a la ciutat de Barcelona a la segona quinzena d'abril, cap al dia 20,²⁵⁶⁵ considerem molt improbable que l'almirall trobés els Reis Catòlics a la Murtra si el 10 ja havien tornat a la capital catalana. Però encara que no tinguéssim aquesta darrera informació, perquè Cristòfor Colom hagués donat la notícia de la descoberta del Nou Món als monarques al cenobi badaloní, hagués estat necessari que la seva estada s'hagués allargat, des del dia 7, una setmana i mitja, la qual cosa considerem altament improbable. Quant a la resta d'indicis que recolzen la teoria de la visita de Cristòfor Colom, coincidim amb Francesc Albardaner que tenen poca consistència:²⁵⁶⁶ tradicions orals de masies badalonines sense aportació documental; la pretesa rellevància que un fill del descobridor, Hernando Colón, adquirís la consuetud parroquial de Santa Maria de Badalona, quan és tan sols un dels 15.000 llibres de la seva biblioteca; la suposada convalescència de Ferran II quatre mesos després de l'atemptat sofert a Barcelona,²⁵⁶⁷ quan el mes de febrer va desplaçar-se a Montserrat; la inexistència del jerònim Ramon Pané o Paner en les comunitats de la Murtra ni de Vall d'Hebron a final del segle XV, la qual cosa invalidaria la hipòtesi que l'almirall conegués a la Murtra aquest religiós que s'enrolà en el segon viatge a Amèrica;²⁵⁶⁸ i la tradició, sense base, que un bust del permòdol del claustre correspongui a l'almirall (imatge 19), fet que per Aymar era prou dubtós.²⁵⁶⁹ El testimoni de vista de l'encontre de l'Almirall amb els monarques no precisen l'escenari, sinó que parlen genèricament de Barcelona. En tot cas, res no diuen d'un monestir.²⁵⁷⁰ Al nostre entendre, doncs, la teoria té massa punts febles per considerar-se creïble.

Si els monarques contribuïren a la construcció del claustre de Sant Jeroni de la Murtra, també feren un ajut anàleg a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron: 100 lliures barceloneses per a la fàbrica de la biblioteca. En tenim constància per la procura feta pel prior de la comunitat, Jaume Vidal, al mercader valencià Guillem Navarro el 13 de novembre de 1493 (taula 12b). Com que l'autoritza a mostrar les lletres reials a l'inquisidor de la diòcesi de València i a un jurisperit també valencià, creiem que el donatiu s'havia de cobrar sobre els béns confiscats per la inquisició valenciana. Sembla que els reis volgueren ser equànimes amb els dos cenobis, ja que havien donat aproximadament la mateixa quantitat per fer les cinc claus de volta del claustre de la Murtra.

Com ja hem analitzat, arran d'una heretat rebuda pels frares de la Vall d'Hebron d'un prohoms saragossà, Ferran II i la comunitat jerònima arribaren a un acord econòmic que va permetre al rei comptar amb un nou bé per al monestir de Santa Engràcia (1495). Més endavant, el rei donà la font de Collserola als frares de Vall d'Hebron i els concedí llicència per extreure aigua en el seu terme. L'aigua extreta de qualsevol d'aquestes fonts la podrien portar al monestir pel mitjà que consideressin més oportú. Aquest privilegi, concedit el 12 de gener de 1496 des de

²⁵⁶⁵ Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Cristòfor Colom i Sant Jeroni de la Murtra», p. 57. Els testimonis apunten la darrera desena del mes d'abril, excepte un, que la situa el 3 d'abril, dada, però, que no concorda ni amb l'estada de Colom a Sevilla ni amb el temps que es necessitava per anar per terra fins a Barcelona (Antonio RUMEU DE ARMAS, *Colón en Barcelona*. Sevilla: CSIC, 1944, p. 37).

²⁵⁶⁶ Francesc ALBARDANER I LLORENS, «Cristòfor Colom i Badalona: una relació fictícia?», *Carrer dels Arbres*, 21 (2010), p. 45-64. En aquest treball s'analitza la procedència de les teories de la vinculació de Cristòfor Colom amb Badalona.

²⁵⁶⁷ El 7 de desembre Joan de Canyamars intentà assassinar el rei Ferran a les escales del Palau Reial. L'episodi ha estat estudiat per Valentí GUAL VILÀ, *Matar lo rei*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2004.

²⁵⁶⁸ Ramon Paner, primer etnòleg del Nou Món per la seva obra *Relació sobre les Antiguitats dels Indis*, es definia com a pobre ermità de l'orde de Sant Jeroni (Jaume AYMAR I RAGOLTA, *Fra Ramon Pané i l'univers simbòlic taí*, p. 30-31).

²⁵⁶⁹ Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Cristòfor Colom i Sant Jeroni de la Murtra», p. 62-63.

²⁵⁷⁰ Antonio RUMEU DE ARMAS, *Op. Cit.*, p. 20-24.

Tortosa, venia a pal·liar la sequedat i aridesa del lloc on estava assentat el cenobi.²⁵⁷¹ Finalment, el 30 de desembre de 1499, des de Granada, posà les persones i béns dels frares jerònims de Vall d'Hebron sota especial salvaguarda i protecció.²⁵⁷² Atesos els precedents anteriors i que ja tenien concedit d'antuvi aquest privilegi, creiem que el més versemblant és que hi hagués hagut prèviament actes que vulneraren els drets dels religiosos.

Els reis de la Barcelona rebel

Hem trobat algunes notícies que relacionen els jerònims catalans amb els reis nomenats per la Generalitat de Catalunya i els consellers de Barcelona en lluita contra Joan II (1462-1472). Malgrat que algun d'aquests monarques pogués tenir simpaties per aquesta congregació –per exemple, Enric IV de Castella, també Trastàmara- i que els dos cenobis estiguessin sota el seu domini durant tot la major part del període, la situació bèl·lica i inestable, la curta durada dels seus mandats i l'absència d'aquests reis en el territori –amb l'excepció de Pere el Conestable de Portugal- cenyí majoritàriament les seves actuacions a qüestions d'ordre públic.

El 22 de gener de 1463, Enric IV ordenà que no es causessin molèsties ni danys als habitants de Concabella, feu de Sant Jeroni de la Murtra. El primer de juliol d'aquell any el monarca castellà envià un notari al cenobi badaloní perquè prengués declaració al frare Pere Segurioles i al qui l'acompanyà a Girona. Aquesta diligència estava relacionada amb una reclamació de diners.²⁵⁷³

La següent dada que tenim és de 1470. El 27 d'octubre d'aquell any, el lloctinent Joan de Lorena posà sota protecció i guiatge reials les cases que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron tenia a Molins de Rei i que li servien per treure aliment. Els frares s'havien queixat que l'exèrcit de la terra els havia causat perjudicis.²⁵⁷⁴

La dues darrers informacions són de final de 1471, quan Barcelona ja patia el setge final de la guerra. El 19 d'octubre, sis dies després de formalitzar-se el setge a la capital catalana,²⁵⁷⁵ el següent lloctinent, Joan de Calàbria, donà autorització perquè dos frares de Sant Jeroni de la Murtra poguessin anar fins a Blanes o on fossin dues galeres del rei Joan per poder-ne rescatar mercaderies i pagar-ne rescate.²⁵⁷⁶ Per minar o afeblir el setge, els assetjats feren escaramusses en el territori de Barcelona. Com a conseqüència, militars del bàndol de la terra havien infligit danys i vexacions als frares de Sant Jeroni de la Murtra i a pagesos d'aquesta zona. Quan aquesta informació arribà al màxim dirigent polític, el lloctinent Joan de Calàbria, ordenà, en provisió del 5 de novembre, que s'aturessin immediatament aquests episodis, no tan sols perquè importunaven greument l'activitat cultural dels que qualificà com a *feels religiosos e devots del dit senyor rey*, sinó que eren completament injustos per afectava vassalls que *són constituïts e en la obediència*

---

²⁵⁷¹ ACA, C, reg. 3574, f. 93v-94r.

²⁵⁷² ACA, C, reg. 3554, f. 223v-224v.

²⁵⁷³ Jaume SOBREQUÉS I CALLICÓ, *Catálogo de la Cancellaría de Enrique IV de Castilla, señor del Principado de Cataluña (lugartenencia de Juan de Beaumont, 1462-1464)*, p. 328-329.

²⁵⁷⁴ ACA, C, Intrusos, reg. 43, f. 177r-178r.

²⁵⁷⁵ Josep Maria SANS I TRAVÉ, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, p. 237.

²⁵⁷⁶ ACA, C, Intrusos, reg. 44, f. 89v-90r.

*del senyor rey viuen.*²⁵⁷⁷ La zona quedà completament en mans reialistes el 1472, com ho posa de manifest que Joan II hi tingués parlament amb els catalans.

---

²⁵⁷⁷ ACA, C, Intrusos, reg. 44, f. 98v-99r.

El poder municipal barceloní

Bertran Nicolau posà Sant Jeroni de la Murtra sota la protecció dels consellers de Barcelona. En una de les clàusules de l'acta fundacional, el mercader barceloní ordenà que si es lluïa algun dels béns dotals, l'import fos dipositat a la Taula de Canvi de la ciutat i que s'esmercés en alguna altra renda amb el consentiment dels màxims detentors del poder municipal. Aquesta disposició fou observada tant en la venda de Concabella com en la lluçió dels censals morts del General d'Aragó, tal com hem vist en l'apartat dedicat a la relació amb les fonts de finançament. També hem analitzat la seva intervenció, tant en el procés de repartiment de l'heretat de Bertran Nicolau com en l'oposició ferma a la fusió dels dos monestirs jerònims promoguda per la reina lloctinent Maria, que atribuï als consellers gran passió en aquest tema. La seva oposició, mostrada per carta al general de l'orde, arribà a inclinar la balança cap a les seves tesis. Basaren la seva argumentació en dos pilars fonamentals: la impossibilitat que la comunitat fusionada pogués gaudir de les rendes de Sant Jeroni de la Murtra, ja que una clàusula de la fundació ho impedia explícitament, i el mal exemple que es donaria en no respectar la voluntat d'un devot, la qual cosa retrauria a altres a fer el mateix.

Els consellers de la ciutat demanaren sovint pregàries a certes comunitats monàstiques en ocasió d'alguns esdeveniments. Aquestes peticions, que tenien com a objectiu inclinar la voluntat divina mitjançant la intercessió dels religiosos, mostren clarament quins eren els monestirs amb una millor consideració per a la institució municipal. En tots els que hem pogut consultar, s'hi inclouen els jerònims, que gaudiren, doncs, d'una bona reputació. A la taula següent n'hi ha uns quants exemples:

Data	Monestirs	Motiu	Referència ²⁵⁷⁸
06.06.1439	Montserrat, Montalegre, Vall d'Hebron, Murtra	Per la salut del rei i per alliberar-se d'epidèmies	vol. 6, f. 90r-90v
20.06.1441	Montserrat, Montalegre, Vall d'Hebron, Murtra, Escaladei, Poblet i Santes Creus	Per alliberar-se d'epidèmies	vol. 8, f. 15r-15v
05.04.1442	Murtra	Per impetrar la pluja	vol. 8, f. 132v
18.05.1444	Escaladei, Poblet, Santes Creus, Sant Cugat, Vall d'Hebron i Murtra	Per la salut del rei	vol. 10, f. 45r-46r
13.09.1444	Montalegre, Escaladei, Poblet, Santes Creus, Sant Cugat, Vall d'Hebron i Murtra	Per la salut del rei	vol. 10, f. 107v-109r
05.05.1473	Montserrat, Montalegre, Vall d'Hebron, Murtra, Escaladei, Sant Cugat, Poblet i Santes Creus	Pel deslliurament del rei en el setge de Perpinyà	vol. 26, f. 16r-17r
10.08.1473	Montalegre, Vall d'Hebron i Murtra	Per la salut del rei	vol. 26, f. 81v
13.05.1475	Montalegre, Vall d'Hebron i Murtra	Per l'èxit de la campanya militar del rei a Perpinyà	vol. 26, f. 196v-197r
21.07.1475	Montalegre, Vall d'Hebron i Murtra	Per la felicitat conclusió de la Cort	vol. 27, f. 12v
24.07.1479	Montalegre, Vall d'Hebron i Murtra	Per l'èxit del redreç del Principat per Ferran II	vol. 29, f. 117r
28.07.1480	Montalegre, Vall d'Hebron i Murtra	Per la salut del príncep Joan	vol. 30, f. 92r-92v
16.12.1480	Montserrat, Montalegre, Vall d'Hebron i Murtra	Per l'èxit del redreç del Principat per Ferran II	vol. 30, f. 119r-119v

²⁵⁷⁸ Totes les referències procedeixen d'AHCB, *Consell de Cent*, Lletres Closes.

10.01.1487	Montserrat, Montalegre, Vall d'Hebron, Murtra, Sant Cugat, Poblet i Santes Creus	Per allunyar perills i sinistres a la ciutat de Barcelona	vol. 32, f. 185v-186v
------------	--	---	-----------------------

Sorprèn que no aparegui cap dels nombrosos convents masculins que hi havia dins el clos emmurallat de la ciutat, com el dels framenors, tant claustrals com observants, agustins, carmelitans o dominics, atesa la relació estreta que tenien amb el municipi.²⁵⁷⁹ El més versemblant és que no hi siguin perquè no era necessari enviar-los una carta per fer-los aquesta sol·licitud, sinó que es podia enviar un missatger del municipi per demanar-ho verbalment.

Els consellers barcelonins contribuïren també a la construcció del cenobi. Arran de la pressió exercida per la reina Maria, cediren 500 somades de pedra de Montjuïc a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1439). S'ha conservat una altra petició, feta directament pel capítol conventual d'aquest monestir, als consellers de Barcelona perquè *los sia permès e donada licència e facultat de poder aver e pendra pedra del tall de la ciutat o fer trancar de aquella tanta com lo dit monastir ne aurà master e necessari a lur cost e massió*. Ho justificaven per l'extrema necessitat d'efectuar reparacions en parts del cenobi que amenaçaven ruïna. Malauradament, el document no està datat, però l'expressió dels religiosos que estaven *en deffensió de la dita ciutat* fa pensar en una al·lusió a la seva fidelitat a la causa de la terra durant el conflicte bèl·lic.²⁵⁸⁰ Com que se sap que el 17 de febrer de 1469 la ciutat aprovà donar pedra al monestir de Sant Jeroni, Sant Agustí i a altres esglésies, és possible que es tracti de la resolució de la petició continguda en la petició que no tenim datada. Si fos certa la hipòtesi, seria de final de 1468 o principi de 1469.²⁵⁸¹ Poc després foren els frares de la Murtra els que feren una petició: el curull del pou que estava davant l'abeurador de la llotja. El Consell de Cent, en reunió del 27 de novembre de 1470, ho aprovà.²⁵⁸² Per tant, allò que en altres circumstàncies haguessin demanat als monarques o que aquests haguessin sol·licitat als consellers de Barcelona, en aquesta ocasió les dues comunitats s'hi adreçaren directament. Nogesmenys, eren el poder de la Barcelona rebel a Joan II i, per tant, la màxima instància política durant el període de la Guerra Civil Catalana.

Quant a afers estrictament religiosos, els consellers de Barcelona intervingueren en dos episodis, tot fent valer el seu paper de protectors i defensors de la vida monàstica catalana. El primer és força interessant perquè posa al descobert una iniciativa per tal que Santa Maria de Montserrat passés a l'orde dels jerònims. Malauradament, és l'única notícia que n'hem trobat. No en sabem ni els instigadors ni si comptava amb el suport d'alguna part de la comunitat benedictina. En tot cas, els consellers de Barcelona s'adreçaren a Joan II en carta del 20 d'agost de 1459 per oposar-se al canvi de congregació del santuari montserratí que *alguns cupdiçiosos* havien presentat al monarca. Els mandataris barcelonins lloaren les bondats de l'orde de Sant Benet, que havia estat escollit per reis i comtes per regir diferents cases religioses, i presentaren el tema gairebé com una espècie de disputa entre dos insignes membres del santoral catòlic: *sia mercè vostra donar repòs en les dites coses e en adiutori de sanct Benet per aquest fet scriure'n*

²⁵⁷⁹ Nikolas JASPERT, «El Consell de Cent i les institucions eclesiàstiques: cap a una visió comprensiva», *Barcelona. Quaderns d'Història*, 4 (2001), p. 119-120.

²⁵⁸⁰ Hi ha una anotació posterior, feta al marge del document, que apunta la hipòtesi de l'any 1465 (AHCB, *Consellers*, Eclesiàstics. Inquisició, 1C.XVIII-3/38).

²⁵⁸¹ Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Cerimonial dels magnífichs consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*, vol. 3, p. 78. Aquesta referència no especifica quin monestir jerònim féu la petició.

²⁵⁸² AHCB, *Consell de Cent*, Registre de Deliberacions, 1B-II-19, f. 87r, 88r, 97r, 98v. També en donen notícia Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Cerimonial dels magnífichs consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*, vol. 3, p. 78 i Talet, p. 201.

favorables letras a nostre Pare Sanct, car la iustícia és lo dit sanct no sia expoliat de tantiustae tant antigua possessió, maiorment a petició de sanct Jerònim, qui li és tant amich (doc. 43). Tot i que no se'n digui ni paraula, és de suposar que al darrere d'aquesta iniciativa hi havia l'intent de reformar Montserrat, encara pendent després del fracàs amb els monjos de Montecassino.

El segon episodi fou el 1486, quan sol·licitaren al general de l'orde, Gonzalo de Toro, que ordenés que el frare Antoni Torres, profés de Cotalba i que havia anat recentment a Sant Jeroni de la Murtra, s'hi quedés almenys durant tres anys. Ho argumentaren per la virtut i honestat d'aquest frare i perquè la comunitat de la Murtra n'aconseguiria benefici i endreça. Els consellers s'atreviren a fer aquest suggeriment al general dels jerònims atenent la seva funció de protectors i defensors dels monestirs de la ciutat i diòcesi de Barcelona (doc. 93). El mateix dia es dirigiren al prior de Cotalba, Pere Coll, perquè acceptés que Antoni Torres residís a Sant Jeroni de la Murtra durant tres anys (doc. 94). Malauradament, els consellers no donaren cap pista sobre quin era el benefici i l'endreça que obtindrien els frares de la Murtra si aquest frare tan virtuós es quedés amb ells una temporada, però tot sembla indicar que alguna cosa no rutllava prou bé en el cenobi badaloní en aquell temps. Sembla que la petició fou atesa, ja que Antoni Torres encara romaní a la Murtra l'any 1488.²⁵⁸³

Finalment, en la seva qualitat de preservar la salut pública de tota la ciutat, el 13 de juliol de 1478 els consellers de Barcelona demanaren als frares de Sant Jeroni de la Murtra que no acollissin cap persona procedent de València, Aragó o altres territoris afectats per pesta pel perill de contagi. El rei ho havia ordenat, tot advertint els habitants de pobles com Cervera, Vilafranca, Manresa o Sitges que si no ho respectaven, ells també tindrien prohibida l'entrada a la capital catalana. L'advertiment als jerònims es féu perquè sembla que no estaven complint amb aquestes disposicions: *Havem sentit que molts qui per mar vénen de València e de altres dels dits lochs hon se moren són acullits per vosaltres en aqueix monastir, d'on sortex eximpli a altres de no duptar acollir dites gents, çò qui és contra la voluntat e ordinació del dit senyor e dan evident, per ell, de aquesta ciutat* (doc. 75).

---

²⁵⁸³ AHPB, Lluís JORBA, *Plec de documentació diversa*, 1485 – 1489, s. f. (08.10.1488).

Els escenaris

Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Les successives destruccions del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron durant el segle XIX l'han fet desaparèixer quasi completament. L'incendi provocat per les tropes franceses durant l'ocupació napoleònica, l'abandonament del cenobi durant el Trienni Liberal i, sobretot, l'incendi i posterior pillatge el juliol de 1835, arran de la desamortització de Mendizábal, van convertir l'edifici monàstic, després de més de 400 anys d'existència, en un conjunt de vestigis pràcticament insignificants enmig dels matolls del vessant meridional de la serra de Collserola (imatge 20). La construcció de la carretera de l'Arrabassada, el traçat de la qual passa enmig del solar on hi havia les dependències principals del monestir, i la instal·lació posterior d'una benzineria han estat un pas més en l'esborrament del seu rastre físic (imatges 21 i 22).²⁵⁸⁴

Òbviament, aquesta situació dificulta enormement el coneixement del cenobi jerònim de Collserola i, encara més, quina era la seva configuració en l'època en què se centra el nostre estudi, el segle XV. La base fonamental per atansar-s'hi és la descripció que en féu el canonge Gaietà Barraquer a partir del testimoni oral d'un treballador a servei dels frares poc abans del fatídic 1835. Quan Barraquer s'hi entrevistà, però, havia transcorregut mig segle i el que havia estat un jove mosso era ja un ancià.²⁵⁸⁵ D'altra banda, comptem amb alguns testimonis gràfics, tots de final del segle XVIII o principi del XIX que, sense dubte, ajuden a fer-se una idea de la disposició dels diferents elements que constituïen el cenobi.

El nostre objectiu en aquest capítol és integrar les notícies sobre l'edifici monàstic que hem trobat a la documentació i contextualitzar-la amb l'ajut dels elements bibliogràfics i gràfics esmentats i també de l'existència d'algunes peces que es conserven en diferents museus, esglésies i algunes col·leccions particulars (imatges 23, 24, 25 i 26). No pretenem fer-ne un estudi artístic exhaustiu ni una descripció completa, que estimem una tasca molt complexa a partir de la informació de què es disposa actualment i de la que aportem nosaltres, però sí establir les principals etapes constructives.

Com hem comentat en l'apartat dedicat al període funcional, el projecte inicial consistí en la construcció *ex novo* d'un nou monestir per a una dotzena de frares jerònims (1393). Fins que no estigués acabat, els religiosos ocuparien la capella i les cel·les que un grup d'ermitans havia tingut en aquell lloc. No sabem exactament des de quan s'hi havien instal·lat, però sí que el 1386 obtingueren la corresponent llicència diocesana per a la seva activitat religiosa. Un d'ells, possiblement el líder del grup, Ponç Astors, fou autoritzat a dir missa en un altar portàtil, confessar, administrar sagraments i enterrar a la resta d'ermitans.²⁵⁸⁶ Considerem molt dubtosa la informació

---

²⁵⁸⁴ Fèlix OLIVÉ I GUILERA, *Op. Cit.*, p. 33-48.

²⁵⁸⁵ Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos...*, vol. 2, p. 248.

²⁵⁸⁶ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 295-296; Josep-Joan PIQUER I JOVER, «Vida ermitana a Barcelona i als seus entorns (1386-1913)», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 49-50 (1976-1977), p. 290.

que proporciona José Sigüenza que aquests ermitans s'emmirallessin en la figura de sant Jeroni, al qual haurien dedicat la capella i que donaria nom a la vall.²⁵⁸⁷ Aquesta dada la tragué de l'informe que li envià la comunitat de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron a final del segle XVI: *fue una capilla o hermita fundada so invocación del bienaventurado nuestro padre sant Hierónimo, la qual estava edificada en el Valle de Huerta, que después se llamó Valdehebrón, en la qual hermita vivían hermitaños, casi en forma de convento, haziendo vida solitaria y heremítica, por lo qual vino a que se llamase este lugar Valle de los Hermitaños.*²⁵⁸⁸ Aquesta pretesa devoció dels ermitans cap a la figura de sant Jeroni contrasta amb la manca de referències en altra documentació. Res es diu, en els documents fundacionals, de l'advocació de la capella ni tampoc en la llicència donada pel vicari general a Ponç d'Astors. Al nostre entendre, aquests ermitans eren totalment aliens al moviment jerònim i, de fet, cap s'integrà a la nova comunitat.

Quant als edificis que ocupaven aquests ermitans, el document fundacional parla d'una capella amb cel·les o cambres, edificis i horts que la reina es comprometé a adquirir per als jerònims.²⁵⁸⁹ I en la presa de possessió del 20 d'octubre de 1393, el prior en va rebre les claus del substitut del comissionat apostòlic, que també li va indicar que la comunitat hi habités i hi celebrés l'ofici diví mentre es construïa el nou monestir.²⁵⁹⁰ Aquests edificis estaven més avall del primer element que es va construir, l'església.²⁵⁹¹ Sabem també que part d'aquestes edificacions primitives encara es conservaven a final del segle XVI. Concretament, algunes cel·les i el refetor, tot i que aleshores tenien un ús diferent.²⁵⁹² De fet, la reunió capitular del 18 de novembre de 1395, quan s'estava bastint la nova església, se celebrà en aquest refetor primitiu.²⁵⁹³ I totes les reunions capitulars de què hem trobat constància abans de 1440 se celebraren en aquesta dependència, la qual cosa demostra que els frares no disposaven de sala capitular.²⁵⁹⁴ També comptava amb una cuina.²⁵⁹⁵ Que es conservà memòria d'aquestes primitives edificacions durant molt de temps queda també ben palès en la ferma que Francina, muller de Jeroni Armant, féu de l'instrument en què la comunitat posà l'administració de la granja de Monistrol d'Anoia en mans d'aquest matrimoni, l'any 1480 (V28). Per no afectar la clausura monàstica, Francina va fermar l'instrument a la casa de Copí, que estava situada en el tancat del monestir antic –*sitam in clauso monasterii antiquioris*. En canvi, el marit ho féu en el capítol conventual.

El lloc escollit, per tant, era propici per a la vida ermitana. Nogensmenys, abans que fos conegut com a Vall d'Hebron, nom anterior al nou monestir, se'n deia *Les Ermites*.²⁵⁹⁶ Documents de la cancelleria reial del temps proper a la fundació qualifica la vall de solitària i pedregosa, però

²⁵⁸⁷ José SIGÜENZA, *Op. Cit.*, vol. 1, p. 157.

²⁵⁸⁸ RBE, C-III-3, f. 271r.

²⁵⁸⁹ Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 34.

²⁵⁹⁰ ADB, FSJVH, lligall d, s. f.

²⁵⁹¹ Així ho indica la reina Maria, quan afirma que els frares vivien en unes cases a sota de l'església i que no hi anaven per la dificultat de pujar-hi (doc. 15).

²⁵⁹² RBE, C-III-3, f. 271r.

²⁵⁹³ AHPB, Bartomeu EIXIMENO, *Vicesimum secundum manuale*, 1398, desembre, 27 – 1399, desembre, 22, f. 85v.

²⁵⁹⁴ Se celebraren en el refetor les de l'11 de març de 1413 (V4), 28 d'abril de 1416 (V5) i una altra del 30 de gener de 1414 (ADB, FSJVH, lligall 12, Pergamí, 20.11.1424).

²⁵⁹⁵ El 14 de juny de 1395 Arnau Bertran va donar a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron l'alou d'una peça de terra que estava prop de la cuina del monestir (ADB, FSJVH, lligall 8, *Llibre d'indexos y documentació*, f. 251v).

²⁵⁹⁶ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 295-296.

boscosa, verdosa i amb abundància d'arbustos i esbarzers.²⁵⁹⁷ En l'escrit remès a José Sigüenza a final del segle XVI, l'autor, frare del monestir, en fa una encesa lloança: gran soledat *—porque contiene este valle una soledad tan quieta y apasible que nunca cansa ny enfada, sino antes deleyta y alegre a los que son amigos de quietud, no sólo el espíritu, sino también el cuerpo—*, abundància d'aigua *—ay en aquel valle muchas fuentes, cuyas aguas son tan buenas que los físicos nunca acaban de alabarlas... y tiene esta casa cinco fuentes que la rodean y de algunas d-ellas se proveen todas las officinas de la casa—*, vegetació exuberant *—son estos montes tan vestidos de árboles y entre ellos están entretejidos unos madronyos y otras plantas en tanta espesura, que no se descubre un solo palmo de tierra, que ny aún los ganados pueden vadearlos, sino es por donde ha poco que se cortaron los madronyos—*, terra fecunda *—se descubre la fertilidad d-esta tierra en que en ella se plantan vinyas, olivos y otros árboles frutales, y todo esto fructifica con mucha abundancia, mayormente por la parte del mediodía y del solano, que es la parte que mira a la ciudad—*, vista extraordinària *—no tan sols es veu tota la ciutat, sinó que la vista s'estén tant que se pierde por él [mar] y no para hasta que viene a rematarse en la isla de Mallorca, que se descubre muy claramente desde esta tierra por las manyanas y tardes estando el cielo y el ayre sereno—* i clima temperat *—los inviernos son templados respeto de otras partes y climas de Espanya... los veranos no se sienten por el mucho y templado ayre del mar que corre de continuo.* La conclusió per a aquest frare és que el lloc no era tan sols escaient per a la vida monàstica, sinó també molt saludable. Com a prova de la salut del lloc, argumenta que *todo esto ha confirmado la experiencia de más de ducientos años con que se prueba ser el sitio sano y bueno, que siempre ha avido en este monasterio que han llegado a muchos años de vejez, y los hemos conocido, y en ningún tiempo ha dexado de aver muchos viejos y de muchos años de hábito, como alcabo d-este tratado se verá, de algún religioso que llegó a ciento y veinte años de edad (sic) y de continuo ha avido en este monasterio religiosos de quarenta y de cinquenta años de hábito y de que han llegado cerca de sesenta.*²⁵⁹⁸ De fet, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou lloc adient per a la coalescència i un refugi sanitari en cas de pandèmies, com ho posen de manifest múltiples testimonis.²⁵⁹⁹

Tot i que l'indret, encara avui, destil·la les virtuts descrites per aquest frare (imatge 27), la documentació mostra que, almenys en el segle XV, no tot foren comoditats. En primer lloc, malgrat que devia ser un lloc solitari, era freqüentat pels que creuaven la serra, ja fos cap a la vall de Sant Medir, a Sant Cugat del Vallès o a l'ermita de Sant Maria del Bosc, avui coneguda com Sant Adjutori.²⁶⁰⁰ Hem vist ja les successives ordres als oficials reials per evitar els problemes que es causaven a la comunitat. Possiblement se solucionà amb la instal·lació d'una tanca, fet que no es produí abans de 1480, ja que aquell any Ferran II n'autoritza la instal·lació.²⁶⁰¹ Quant a problemes amb els veïns, consta tan sols la molèstia i vexació causada per Gaspar d'Ornós, recriminada per la reina Maria el 1444 (doc. 22). El proveïment d'aigua fou un problema que s'arrossegà durant bona part de la centúria. De fet, la manca d'aigua fou un de les causes per les quals el capítol general de 1434 autoritzà el trasllat de la comunitat al palau de Bellesguard, finalment no executat.²⁶⁰² Ferran II motivà la donació de la font de Collserola a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per l'aridesa i sequedat del lloc, que provocava que a l'estiu no hi hagués aigua

²⁵⁹⁷ ACA, C, reg. 1910, f. 33v-34r (14.05.1395); reg. 2012, f. 37r-37v (06.03.1396).

²⁵⁹⁸ RBE, C-III-3, f. 268v, 271v-272v.

²⁵⁹⁹ Oriol DE FÀBREGUES-BOIXAR, «Aspectes sanitaris històrics de Vall d'Hebron, hospital de la muntanya de Collserola», p. 35-36.

²⁶⁰⁰ Josep-Joan PIQUERÍ JOVER, «Vida ermitana a Barcelona i als seus entorns (1386-1913)», p. 284.

²⁶⁰¹ AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 10.

²⁶⁰² Actas, vol. 1, f. 35v.

per als frares ni per als arbres (1496).²⁶⁰³ Per tant, malgrat les bondats del paratge, foren necessàries algunes actuacions que no es pogueren dur a terme en temps de la fundació, segurament per les dificultats econòmiques. Les lloances dels frares a final del segle XVI se sustentaven, doncs, en la implementació de mesures –tanques, canalització d'aigua des de les fonts properes- que no existien durant bona part o tot el segle XV.²⁶⁰⁴ A partir del segle XVI els frares construïren ermites al voltant del cenobi, on la comunitat hi celebrava misses i processons el dia del sant al qual estaven dedicades, però en el segle XV no en consta cap.²⁶⁰⁵

Es fa difícil precisar amb exactitud els límits de la finca que el comissionat apostòlic assignà al nou monestir. La indicació geogràfica és poc precisa: a ponent anava des del punt més alt a l'occident del coll de Serola –pas entre el puig de Santa Maria i el Tibidabo- en direcció sud, tot seguint el corrent de les aigües; al nord seguia el coll de Serola en direcció al puig de Santa Maria; a l'est anava des del punt més alt al nord del coll en direcció migdia fins a l'alou de Guillem Mora, segons la direcció de l'aigua; al sud arribava fins a la capella i edificis dels antics ermitans.²⁶⁰⁶ Les compres fetes poc temps després de la fundació per adquirir tot aquest terreny inclogueren peces de terra situades al puig de Santa Maria, al nord-est, i boscos propers al coll de Serola (taula 17).

Les obres començaren l'estiu de 1394 i consistiren en l'anivellament del terreny i la construcció de l'església. La pedra procedia de Montjuïc i es tallava als afores de la ciutat, al portal de Jonqueres. L'anivellament del terreny fou una tasca prou feixuga, atesa la diferència de cota que hi havia entre diferents punts de l'espai dedicat al cenobi.²⁶⁰⁷ D'aquesta època s'ha conservat una làpida funerària amb una inscripció hebrea, de dimensions 59'5 x 44 x 33'5 cm, que forma part dels fons del Museu d'Història de Barcelona, amb el número de catàleg MHCB-7636 (imatge 28). Fou buidada per la part posterior, possiblement per contenir alguna imatge. No hi ha dubte que procedia de la necròpolis hebrea de Montjuïc, ja que consta documentalment que

²⁶⁰³ ACA, C, reg. 3574, f. 93v-94r (12.01.1496).

²⁶⁰⁴ En aquest sentit, és significatiu que a la història breu de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron de final del segle XVI es recordi que Àngel Millàs, mercader igualadí, va donar tota l'aigua d'una font d'un bosc prop als frares de la Vall d'Hebron l'any 1527 (RBE, C-III-3, f. 294r).

²⁶⁰⁵ La història breu del final del segle XVI n'esmenta quatre: la del Sant Sepulcre, construïda el 1534, la de Sant Sebastià, deguda al prior Vicent Valentí –del qual no tenim constància al segle XV-, la de Sant Onofre, edificada pel llec Jeroni Onofre, que tampoc no tenim documentat al segle XV, i la de Sant Cebrià i Santa Justina, més allunyada i confiada a un seglar (RBE, C-III-3, f. 310r-313v). Al segle XIX s'esmenten la de Sant Onofre, la del Sant Sepulcre i la de Santa Magdalena, situada al nord del cenobi (Gaietà BARRAQUERI ROVIRALTA, *Las casas de religiosos...*, vol. 2, p. 255).

²⁶⁰⁶ Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», p. 43. En un resum de les escriptures fundacionals s'indica el següent: *des del coll de Cerola, comensant de la sumitat d'ell entre ponent y tremuntana y proseguint per tot lo alt de la montanya fins a la declinació de ella envès la part de orient tots los aygua bessants devès migdia y l orient fins als alous de Guillem Mora, tots los quals espays e més té comprats francs en alou dita reyna* (ADB, FSJVH, lligall d, s. f.). En un altre document s'especifica que les possessions del monestir arribaven fins al vèrtex del mont de Serola (ACA, C, reg. 1910, f. 33v-34r).

²⁶⁰⁷ RBE, C-III-3, f. 294v-295r.

Joan I va donar 50 pedres del fossar dels jueus com ajut de la construcció del nou monestir l'any 1395,²⁶⁰⁸ de les quals se n'havia apropiat arran del pogrom de 1391.²⁶⁰⁹

Consta la intervenció del prestigiós arquitecte Arnau Bargués, que alternava aquest encàrrec amb la direcció de les obres de la catedral de Barcelona i el palau del rei Martí a Poblet. La referència al seu treball a Vall d'Hebron és de final de 1398,²⁶¹⁰ quan les obres s'havien paralitzat a causa de la impossibilitat de seguir-les finançant després de la mort de Joan I.²⁶¹¹ És possible, doncs, que, en lloc d'interrompre's completament, se seguís construir l'església, si bé a un ritme molt més lent.

De l'església en parla el canonge Barraquer i també José Sigüenza, que tragué informació de l'informe que li arribà des de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Tot i que algunes dades ja ha estat donades per aquests dos autors, n'hi ha que són inèdites, per la qual cosa creiem que és interessant transcriure la part que dedica al temple conventual:

*Edificó y acabó la yglesia con quatro capillas muy grandes y principales, sin la capilla mayor, que es más espaciosa y autorizada. Cubrió toda la yglesia de arcos de piedra y en ella ay en los arcos quatro claves dentro del cuerpo de la yglesia hasta la capilla mayor, que en todas las claves están las armas reales. Y en la clave de la capilla mayor puso una figura del padre sant Hierónimo. Dentro de la capilla mayor ay, a la parte del Evangelio, otra capilla que sirve de tribuna y oratorio para oyr dende allí los officios divinos quando viene alguna persona principal al monasterio. De la parte de la Epístola está la sacristía dentro de la misma capilla mayor, y tiene la puerta enfrente de la capilla ya dicha y en correspondencia suya. Lugar queda dentro del cuerpo de la yglesia para hazer otras quatro capillas, dos de cada parte. Dentro la capilla mayor ay quatro vidrieras finas pintadas. Puso las armas reales en ellas. Y queda la yglesia muy bien acabada y muy devota.*²⁶¹²

Per tant, tenia quatre trams coronats per claus de volta amb les armes de la reina Violant, mentre que la capella major en tenia una dedicada a sant Jeroni. De les quatre capelles, en tenim informació de tres. Del costat de l'evangeli, la més allunyada del presbiteri, era la de sant Joan Evangelista.²⁶¹³ Anaquí Fabre, cambrer de la reina, va ordenar en el seu testament que fos agençada, que no construïda, tot assignant-li una renda perquè se'n pogués fer retaule, altar, calzes, vestits sacerdotals, missal i tot allò que la comunitat considerés necessari, tot ordenant que tingués aquesta advocació (1400). Al seu costat, en direcció al presbiteri, hi havia la del Crucifix, que havia estat feta construir per un altre cambrer de la reina, Jaume Copí.²⁶¹⁴ La primera notícia de

²⁶⁰⁸ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 304.

²⁶⁰⁹ Xavier PONS I CASACUBERTA, «La comissió creada pel rei Joan I i la reina Violant a partir dels pogroms de 1391. Espoliació del capital i patrimoni dels jueus i conversos», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 30 (2010), p. 120.

²⁶¹⁰ En dona notícia María Rosa TERÉS I TOMÀS («Arnau Bargués, arquitecto de la ciudad de Barcelona: nuevas aportaciones documentales», *Boletín del Museu e Instituto "Camón Aznar"*, 9 (1982) p. 73 i «El Palau del rei Martí: una obra inacabada d'Arnau Bargués i Françoi Salau», *D'Art*, 16 (1990), p. 38) a partir d'una transcripció que havia fet Frederic Pau Verrié d'un registre del Reial Patrimoni (ACA), el 2413, que es considera extraviat o perdut.

²⁶¹¹ Almenys el primer llibre de l'obra, conservat a l'arxiu del monestir a final del segle XVI, arribava fins al gener de 1397 (RBE, C-III-3, f. 295r).

²⁶¹² RBE, C-III-3, f. 268v, 297v.

²⁶¹³ Gaetà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos...*, vol. 2, p. 249.

²⁶¹⁴ AHPB, Bartomeu EIXIMENO, *Secundus liber testamentorum, codicilorum et aliarum voluntatum*, 1378, juliol, 28 – 1408, juny, 27, f. 99r-101v.

la seva advocació és de l'any 1495, quan el novici Francesc Jasso hi va destinar 40 lliures perquè s'hi cremessin llànties perpètuament,²⁶¹⁵ però hem de suposar que ja la devia tenir molts anys abans. A la de la Verge Maria s'hi va voler sebolir una benefactora de la comunitat, Antònia Sabastida (1460).²⁶¹⁶ Aquesta capella era la més allunyada del presbiteri estava pel costat de l'epístola.²⁶¹⁷ La capella major estava dedicada a Sant Jeroni.²⁶¹⁸

Tot sembla indicar, doncs, que abans de 1400 la fàbrica de l'església estava acabada. Ens basem fonamentalment en les dades del testament d'Anaquí Fabre, que va ordenar també que es construís una cel·la al darrere de la capella de Sant Joan Evangelista, tot i que donà llibertat a la comunitat per edificar-la en un altre lloc. Que decidís ornamentar una capella ja construïda i, en canvi, donés diners per a una altra edificació, permet fer la hipòtesi que l'església devia estar ja enllestida.

Com que les obres no continuaren per falta de finançament i es negà la contribució econòmica de Bertran Nicolau, la comunitat seguí residint a les edificacions primitives, que hem de suposar que foren convenientment arranjades, ja que passaren a ser un habitacle provisional a indefinit.²⁶¹⁹ Són les cases i cambres que el visitador diocesà va jutjar com a bones el 1414,²⁶²⁰ però que la reina lloctinent Maria no dubtà en qualificar, probablement exagerant per justificar que el pontífex autoritzés l'annexió de rendes al monestir, de tuguris: *fratres autem ipsius, cum prope ecclesiam se collocare, prohibente loci asperitate, non possent, minus iuxta ipsam se in mansunculis, quasi tuguriis, pro longa tempora receptorunt.*²⁶²¹ El projecte original del nou cenobi quedà en un calaix a l'espera de temps millors. Mentrestant, hi va haver intents de sortir d'aquell indret a la dècada de 1430. Un dels motius adduïts era que l'estretor del lloc dificultava la construcció de nous edificis.²⁶²² Segurament el cost era inassumible amb les rendes ordinàries.²⁶²³

No hi hagué novetats fins a l'aparició de la reina Maria l'any 1438, ja comentada en l'apartat corresponent. Es construï un claustre petit de pedra i algunes dependències adjacents: cel·les situades a migdia, refector, capítol, cuina, celler i altres oficines. Segons es relata a la història breu del monestir escrita a final del segle XVI, aquestes edificacions comptaven amb parets i voltes molt gruixudes perquè la reina tenia la intenció de construir-hi al damunt un palau per a servei de la seva casa i cort. Fins i tot s'afirma que s'havia fet un passadís i una tribuna que connectava l'espai on hi havia d'haver el palau amb la capella major de l'església perquè es pogués assistir a l'ofici diví sense passar per la clausura.²⁶²⁴ No n'hem trobat cap referència, per la qual cosa és difícil pronunciar-se sobre la versemblança d'aquesta informació. En tot cas, no es va arribar a construir mai.

²⁶¹⁵ AHPB, Narcís Gerard GLI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 7r.

²⁶¹⁶ ADB, *FSJVH*, lligall 17, caixa 2b.

²⁶¹⁷ Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos...*, vol. 2, p. 249.

²⁶¹⁸ ADB, *Visites pastorals*, vol. 11, f. 171r-172v.

²⁶¹⁹ *Y es que dio la capilla y hermita o monasterio en que viviesen los frayles mientras que la obra durava y la adereçó lo mejor que pudo* (RBE, C-III-3, f. 297r)

²⁶²⁰ ADB, *Visites pastorals*, vol. 11, f. 171r-172v.

²⁶²¹ ACA, C, reg. 3026, f. 173r-173v (València, 05.02.1444).

²⁶²² Actas, vol. 1, f. 35v.

²⁶²³ Com hem comentat, a la petició d'unió de les rectories de Sant Genís dels Agudells i Alcover es reclamen més diners per fer unes obres que són qualificades d'esplèndides i notables.

²⁶²⁴ RBE, C-III-3, f. 305v-306r.

Les edificacions van ser més modestes que les previstes en el pla original, ja que l'almoïna recollida per la sobirana es va situar al voltant de les 2.000 lliures,²⁶²⁵ encara no una tercera part del que es va gastar la reina Violant entre 1394 i 1397. Tot i que la reina lloctinent Maria hi posés alguna altra quantitat, no creiem que fos molt significativa. Com ja hem relatat anteriorment, la pedra fou proporcionada per la ciutat de Barcelona i la fusta fou donada per diferents prohoms de la ciutat de Tortosa. Com a testimoni d'aquestes obres, ha romàs fins als nostres dies una pedra commemorativa de la construcció que conté les armes de la sobirana (imatge 4).²⁶²⁶

Quant al claustre, en tenim constància per primera vegada en una escriptura del 24 de gener de 1446, que es féu *intus claustrum monasterii Sancti Geronimi Vallis d'Ebron*.²⁶²⁷ Més dades proporciona un altre instrument, del 18 d'agost de 1447, que tingué lloc *in claustro nove superiori monasterii Sancti Jeronimi Collis de Cerola, constructo in loco vocato de Ebron, coram portali maioris ecclesie dicti monasterii*.²⁶²⁸ La façana de l'església donava a la galeria de tramuntana del claustre, cap a l'extrem nord-oriental.²⁶²⁹

El claustre, de dimensions reduïdes, tenia, doncs, un pis superior. Del claustre inferior en tenim notícia directa per dues reunions capitulars que s'hi celebraren per acceptar sengles donats els anys 1476 i 1477 (V19, V23). Abans, però, d'aquesta data la comunitat va signar capítols amb el mestre de cases Jaume Alfonso sobre l'obra o claustre del monestir –*super opere seu claustro eiusdem monasterii fiendo et aliis*. Malauradament, els capítols no s'han conservat i tan sols hi ha la minuta notarial, del 28 de desembre de 1467.²⁶³⁰ Gràcies a l'època del primer pagament, que es féu el 29 de gener següent, sabem que l'import de les obres ascendia a 182 lliures i que els treballs eren per a la construcció del claustre.²⁶³¹

Es reféu novament el claustre que 25 anys abans havia fet la reina Maria? Havia quedat a mig fer i aleshores es repregueren les obres?²⁶³² Abans de formular una hipòtesi sobre la naturalesa de l'actuació de Jaume Alfonso al claustre de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, cal tenir ben present que, en plena Guerra Civil Catalana, una despesa de 182 lliures suposava un cost extraordinari en uns anys en què la comunitat havia deixat de rebre amb regularitat les seves rendes. L'altra informació rellevant és la missiva que els frares van enviar als consellers de Barcelona i que, malgrat no estar datada, tot apunta que és del temps de la guerra. En aquesta carta, els frares exposaven l'*extreme necessitat del monastir, al qual són forçats de obrare refer*

²⁶²⁵ RBE, C-III-3, f. 305v.

²⁶²⁶ Es troba en el Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell (MVR/435).

²⁶²⁷ AHPB, Joan FERRER, *Llibre comú*, 1445, desembre, 4 – 1446, març, 18, s. f.

²⁶²⁸ AHPB, Joan FERRER, *XXVIII manuale*, 1446, agost, 26 – 1448, març, 5, s. f.

²⁶²⁹ Gaetà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos...*, vol. 2, p. 253.

²⁶³⁰ Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, 1 (1948), p. 152.

²⁶³¹ *Sit omnibus notum quod ego, Jacobus Alfonso, magister domorum civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, reverendo fratri Jacobo Tàpies, priori, et conventui monasterii Sancti Geronimi Vallis de Ebron, sciti infra parrochiam Sancti Genesii de Agudells, diocesis Barchinone, quod per modum infrascriptum solvistis et tradidistis michi quadraginta quinque libras et decem solidos monete Barchinone de tercio pro quarta parte illarum CLXXXII librarum Barchinone et prima solutione earundem, quas vos, dicti dominus prior et conventus michi teneamini solvere racione constructionis claustre (sic) eiusdem monasterii* (AHPB, Esteve MIR, *Manuale trigessimum primum contractuum comunium*, 1467, gener, 23 – 1468, febrer, 9, f. 96r).

²⁶³² Descartem la hipòtesi que el claustre no s'havia fet encara i que aleshores es féu de bell nou (M. Rosa TERÈS, Teresa VICENS, *Violant de Bar i Maria de Castella: promoció espiritual i mecenatge*, p. 54-55).

aquell qui en part stà en perill de ruïna, per la qual cosa demanaven que se'ls permetés proveir-se de pedra de Montjuïc del tall de la ciutat,²⁶³³ petició que fou atesa el 17 de febrer de 1469.²⁶³⁴

Totes aquestes dades apunten a una actuació d'urgència per un perill de tipus estructural. Tot i que la quantitat de diners és destacada, està lluny del que suposaria fer un claustre nou, per petit que sigui. Si el cost de construir un tram de claustre a Sant Jeroni de la Murtra es movia en aquelles dates al voltant de les 30 lliures, amb 182 només es podrien fer, com a màxim, 6. Potser algunes més si considerem que es podien fer trams més barats, però veiem poc probable que abastés tot un claustre, que havia de comptar amb més d'una desena d'aquests trams. Una altra possibilitat és que una part del claustre hagués restat inacabat del temps de la reina Maria. Però és versemblant que reemprenguessin aleshores les obres, quan les conseqüències econòmiques del conflicte bèl·lic a Catalunya afectava greument la comunitat, que aquella època va desplaçar un dels seus frares fins a Tortosa per demanar al monarca la renda sobre la lleuda de Tortosa? Creiem que no, sinó que va ser una mesura d'urgència davant d'un perill imminent.

Tot apunta, doncs, que les obres fetes per la reina Maria a la dècada de 1440 no tenien prou solidesa arquitectònica. Encara es feren més actuacions en el claustre: el 8 de febrer de 1489 el capítol conventual va signar capítols amb l'escultor d'imatges Joan d'Alemanya per treballar-hi (V39). La minuta notarial no dona informació dels treballs contractats, més enllà que se cenyien al claustre monàstic. Per la seva activitat professional, imaginària, deduïm que li encarregaren alguns elements ornamentals, com gàrgoles, claus de volta o permòdols. Possiblement es tracti de l'escultor Joan Frederic, que va treballar a Barcelona des de 1489 fins a 1511. Si fos aquest personatge, estaríem davant d'un dels seus primers encàrrecs.²⁶³⁵ De ser certa la datació dels segles XIV o XV de la gàrgola procedent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que es conserva al Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell (MVR/402, imatge 29), podria tractar-se d'un testimoni de la feina de Joan d'Alemanya, si bé la reconstrucció completa del claustre el 1520 planteja molts dubtes de la datació en el segle XV de qualsevol element que hi procedeixi. Té forma de prisma hexagonal amb un cap de lleó esculpit a la part superior. Les dimensions són 62 x 20 x 19.

Tot i les feines d'embelliment del claustre, molt probablement sufragades per Joan Lledó, la reina Isabel va adduir que era imperfecte i amenaçava ruïna com a argument per augmentar les rendes de la comunitat mitjançant l'annexió de priorats (doc. 107). És probable que aquells anys Jaume Alfonso treballés en el claustre perquè el 27 d'abril de 1489 el procurador general, Joan Garriga, li féu un requeriment notarial. Malauradament, no en coneixem la causa perquè l'instrument no l'especifica, però podria estar relacionat amb encàrrecs professionals per a obres en el cenobi, tal vegada en el claustre.²⁶³⁶

²⁶³³ AHCB, *Consellers*, Eclesiàstics. Inquisició, 1C.XVIII-3/38.

²⁶³⁴ AHCB, *Consell de Cent*, Registre de Deliberacions, 1B-II-19, f. 87r, 88r, 97r, 98v.

²⁶³⁵ Sobre Joan Frederic, que sovint apareix a la documentació com a Joan d'Alemanya, hi ha un recull de totes les referències documentals a Montserrat JARDÍ ANGUERA, *Mestres entalladors a Barcelona durant a segona meitat del segle XV i primer quart del segle XVI: de la tradició germànica a la producció local*, tesi doctoral presentada a la Universitat de Barcelona (2006), vol. 1, p. 140-145. Va treballar en el cor de la catedral de Barcelona i possiblement també tallar una carxofa de fusta per a l'altar major de Santa Maria del Mar i una gàrgola per al portal dels Apòstols del claustre de la seu de Lleida.

²⁶³⁶ AHPB, Andreu MIR, *Tricesimum quartum manuale contractuum comunium*, 1489, març, 2 – 1489, setembre, 19, s. f.

Malgrat les intervencions de final del segle XV, el claustre promogut per la reina Maria patia deficiències d'origen. Ho acaba de reblar una dada definitiva que desmenteix que aquest claustre subsistís fins al 1835: al cap de 80 anys de ser construït –és a dir, a la dècada de 1520–, es va desfer per construir-ne un de més gran.²⁶³⁷ Caldrà noves cerques documentals per confirmar aquesta dada proporcionada per un frare a final del segle XVI.

Actualment es conserven almenys tres claus de volta procedents de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Una representa sant Jordi matant el drac i pertany al fons del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), codi MNAC 156075 (imatge 30). Les dimensions són de 35 x 57 cm. La catalogació d'aquest museu indica que és una peça de la primera meitat del segle XV. Potser aquesta datació s'hauria de reconsiderar a partir les dades que aportem sobre el claustre. L'altra clau es custodia al Museu d'Història de Barcelona (MUHBA) amb el número de registre MHCB-7657. Les dimensions són de 45x37. Malauradament, no s'ha identificat l'escena o el sant representat, en força mal estat (imatge 31). Malgrat que la catalogació indica que procedeix de l'església de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, entenem que podria procedir també del seu claustre. La tercera es conserva en el Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell, número MVR/394. A diferència de les dues anteriors, en el centre hi ha esculpit un escut heràldic, del qual només es pot identificar, a causa del seu deteriorament, tres franjes horitzontals a la part inferior (imatge 32). Les dimensions són anàlogues a les claus anteriors: 56 x 54 x 32 cm. És possible, doncs, que les tres procedixin del claustre i que aquest, com el de la Murtra, tingués escuts i representacions religioses a les seves claus de volta.

Quant a la resta d'espais fets bastir per la reina Maria, tenim constància per primera vegada del refector monàstic el 15 de novembre de 1448 perquè s'hi celebrà un capítol conventual.²⁶³⁸ Del llibre de costums de final del XVI es dedueix que es trobava en el pis superior, però no podem assegurar que tingués la mateixa ubicació a la centúria anterior.²⁶³⁹ Com que el lloc de reunió natural d'una comunitat monàstica no és el refector, sinó la sala capitular, hem de concloure que segurament aleshores encara no estava construïda. La primera menció d'una reunió al capítol conventual és del 4 de març de 1453 (V5) i, a partir d'aleshores, s'hi celebra ren sempre les que tenim documentades, a excepció de les dues del claustre inferior ja comentades dels anys 1476 i 1477, una al refector el 27 de maig de 1453²⁶⁴⁰ i una altra en el pati del dormitori del monestir, celebrada l'11 de juny de 1476 (V18). El capítol era, a final del segle XVI, una sala petita amb dos carners, un per a devots i l'altre per als religiosos.²⁶⁴¹ Al segle XIX estava dedicat a Sant Sebastià i tenia entrada des del pis inferior del claustre.²⁶⁴² Però poca cosa en podem dir del segle XV, a banda que hi tenia carner per a benefactors, tal com fa palès el testament del fuster Miquel Prats, amb data 28 de desembre de 1465, en què demanà que el seu cos difunt hi fos sebollit.²⁶⁴³ Però no sembla que fos així, almenys sempre, ni per a tots els benefactors ni per als religiosos, ja que Damiata Aguilar escollí sepultura, en testament datat el 5 d'octubre de 1468, *in ecclesia dicti monasterii Sancti Geronimi Vallis de Ebron, in tumulo videlicet in quo corpora fratrum dicti*

²⁶³⁷ *Con este dinero y con lo que la Reyna dava de su hazienda se labró un claustro pequeño muy polido de piedra. Este, después de pasado 80 años, se deshizo para hazer otro mayor, que es el que oy paresce* (RBE, C-III-3, f. 305v).

²⁶³⁸ AHPB, Antoni VINYES, *XXXII manuale comune*, 1450, març, 27 – 1450, desembre, 10, s. f. (22.04.1450).

²⁶³⁹ Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos...*, vol. 2, p. 249.

²⁶⁴⁰ AHPB, Miquel FERRAN, *Nonum manuale*, 1452, octubre, 25 – 1455, juny, 30, f. 66r (11.10.1454).

²⁶⁴¹ José SIGÜENZA, *Op. Cit.*, vol. 1, p. 163.

²⁶⁴² *Diccionario geográfico universal*. Barcelona: Imprenta de José Torner, 1834, vol. 10, p. 379.

²⁶⁴³ ADB, *PSJVH*, carpeta 5.

*monasterii assueta sunt sepeliri.*²⁶⁴⁴ En l'etapa constructiva promoguda per la reina Iloctinent Maria es bastiren també les cel·les situades a migdia del claustre. El 1471 un dels novicis, Guillem Fuster, ocupava la del cantó del viver (doc. 57).

De la dècada de 1470 hi ha constància de més estances: de la casa de pobres o hospital (doc. 57), d'una cambra situada sobre de la sagristia,²⁶⁴⁵ d'una casa d'acollida²⁶⁴⁶ i de la biblioteca. Aquesta darrera ja existia el 1471, ja que Guillem Fuster féu esment de la llibreria del monestir en el seu testament, però va ser objecte de construcció o remodelació posterior gràcies a Ferran el Catòlic, que hi destinà 100 fusts de pi del bosc reial de Tortosa a final d'aquella dècada (doc. 80).

De totes aquestes dades resulta evident que la intervenció de la reina Maria, tot i representar una millora respecte a la situació anterior, no fou en absolut definitiva, sinó més aviat el contrari. Amb pocs diners i en un terreny poc propici, l'objectiu era agrupar l'activitat dels religiosos al voltant de l'església conventual. Però les intervencions arquitectòniques posteriors i, sobretot, les contínues referències a la imperfecció del cenobi, demostren clarament que l'edifici no tan sols estava lluny de considerar-se definitiu, sinó que va donar alguns problemes. La ubicació del cenobi, en un terreny prou inclinat, no hi ajudava gens.

A la meitat de la dècada de 1480 tingué lloc una fase constructiva i decorativa molt intensa a la Vall d'Hebron, paral·lela tant a la millora econòmica del monestir després de superar-se els efectes de la guerra, com per l'aparició d'un ric promotor, el prevere Joan Lledó, a qui els frares reconegueren la seva contribució a l'ornamentació de l'església, a la sagristia, al claustre, al campanar, al retaule i altres obres del cenobi, tal com hem vist a l'apartat que li hem dedicat. Els treballs en el claustre, amb la intervenció de l'imaginaire Joan d'Alemanya, i possiblement també de Jaume Alfonso, tingueren lloc en aquest període.

El primer testimoni d'aquesta nova etapa és la contractació del retaule major de l'església al pintor Jaume Huguet l'any 1484, un cop el fuster Joan de Formoso l'havia construït. Els capítols especificaven que l'obra inclouria dues imatges corpòries, de la Mare de Déu i de sant Jeroni, que tindria tres històries pintades a cada costat, a més del bancal i dues portes. Es prenia com a referència el que el pintor vallenc havia fet per a la capella reial de Santa Àgata vint anys abans, és a dir, el retaule del Conestable. El preu estipulat fou de 400 lliures a pagar en diferents terminis i es tingué cura d'estipular les obligacions de les parts en cas de mort de l'artista abans de l'acabament de l'obra.²⁶⁴⁷ No fou una previsió sobrera. El 18 de març de 1488 Jaume Huguet rebé

²⁶⁴⁴ ADB, *FSJVH*, lligall 17, caixa 1, s. f.

²⁶⁴⁵ AHPB, Bartomeu REQUESENS, *Manuale instrumentorum vicesimum quartum numeratum sive computatum*, 1478, setembre, 21 – 1479, novembre, 29, s. f. (28.01.1479).

²⁶⁴⁶ AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1477, març, 26 – 1479, setembre, 17, s. f. (09.02.1479).

²⁶⁴⁷ No hem trobat de quin document procedeix aquesta informació, de la qual es dona el contingut més complet a Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*, vol. 1, p. 700, però sense donar-ne cap referència arxivística ni documental. L'any 1929 aquest autor en coneixia l'existència, ja que en fa menció en un treball dedicat al retaule de Sant Agustí de Jaume Huguet («El retaule dels Blanquers», *Arts i Bells Oficis*, novembre de 1929, p. 198). La data del contracte, 4 de juliol de 1484, i la de l'època pel treball de fusteria de Joan de Formoso, el 10 de desembre de 1477, es troben a Josep GUDIOL I RICART, Joan AINAUD DE LASARTE, *Huguet*. Barcelona: Instituto Ametller de Arte Hispánico, 1948, p. 127. No creiem que la font documental es trobi a l'AHPB. No tan sols perquè nosaltres no li hem trobat, sinó perquè tampoc en féu menció Salvador SANPERE I MIQUEL a *Cuatrocentistas catalanes: historia de la pintura en Cataluña en el s. XV*. Barcelona: Tip. L'Avenç, 1906, que sí referència una època dels jerònims de la Vall d'Hebron a Rafael Vergós (vol. 2, p. 48). Tampoc féu esment del contracte dels frares amb Jaume Huguet de 1484

dels jerònims 20 lliures per la pintura del retaule (doc. 97) i després de la seva mort es pagà a la vídua i hereva 10 lliures el 4 de gener de 1494. Gràcies a aquesta darrera època, sabem que havia treballat en el bancal, el sagrari i les portes del retaule (doc. 109).

Aquesta obra, del darrer període artístic de Jaume Huguet, no es pot atribuir únicament a la seva mà, sinó més aviat al seu taller, on hi treballaven diferents artistes. Malgrat que a la documentació notarial hi consti el seu nom, tot apunta que tan sols en coordinava l'execució i intervenia en les parts més sensibles de les pintures.²⁶⁴⁸ No és estrany, doncs, que fossin pintors del seu taller els que continuessin el retaule contractat el 1484. Dos dies abans de la liquidació econòmica amb la vídua d'Huguet, els jerònims fermaren capítols amb el pintor Francesc Mestre, gràcies als quals sabem que aleshores només estava finalitzat el bancal, que s'havia de prendre com a referència per a la pintura de les portes, on s'hi representarien les imatges de sant Pere i sant Pau. La pintura es faria a l'oli i es daurarien les parts que ho requerissin. El preu estipulat fou de 33 lliures i el termini de lliurament, el mes de juny.²⁶⁴⁹ El 23 de setembre es féu l'època corresponent (doc. 111). Aproximadament al cap d'un any es tornaren a signar capítols per a la continuació de l'obra, en aquesta ocasió amb Francesc Mestre i Pere Alemany, un altre dels pintors del cercle de Jaume Huguet.²⁶⁵⁰ Com que Francesc Mestre va morir poc després,²⁶⁵¹ Pere Alemany la continuà amb Rafael Vergós. Ambdós reberen 70 lliures el 20 de març de 1497 (doc. 116).²⁶⁵²

Paral·lelament al treball dels pintors, els frares decidiren encarregar les dues escultures que estaven previstes en el retaule contractat a Jaume Huguet el 1484, i que amb tota seguretat no havia fet, a l'argenter barceloní Miquel o Antoni Miquel Barril. El 13 de setembre de 1493 li encomanaren la imatge d'argent daurat de sant Jeroni i el 3 de juliol següent la de la Verge Maria (taula 25a). Tenim més informació d'aquestes obres gràcies als rebuts signats a favor de l'argenter. El mateix dia que fermaren capítols per a la segona imatge, els frares pagaren a l'artista 42 lliures

---

Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Pedro Nunyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos (Notas para la historia de la pintura catalana de la primera mitad del siglo XVI)», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, 2 (1944), malgrat que dóna testimoni de la resta d'apunts que hem localitzat a l'AHPB relacionats amb aquest retaule (vol. 1, p. 37-38). No hem localitzat cap novetat del treball del cèlebre pintor català a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en la bibliografia posterior: Núria DE DALMASES, Antoni JOSÉ I PITARCH, *Història de l'art català*. Barcelona: Edicions 62, 1984, vol. 3 (*L'art gòtic: segles XIV-XV*), p. 258; Eva MARCH I ROIG, «Jaume Huguet», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura III*, p. 118.

²⁶⁴⁸ Eva MARCH I ROIG, *Op. Cit.*, p. 118.

²⁶⁴⁹ El document és transcrit per Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*, vol. 1, p. 700-701, que dóna com a signatura AHCB, *Fons notarial*, Contractes. No l'hem trobat a la carpeta 6 (AHCB, *Arxiu Notarial*, IX-6), que és la que inclou documentació sobre pintors. Sí, en canvi, hem localitzat la minuta notarial, breu, sobre aquests capítols i dels quals dóna notícia Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Pedro Nunyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos», vol. 1, p. 38. Malgrat que es parli *super pictura facienda per dictum Franciscum Mestre in portis et banchali retrotabuli altaris maioris ecclesie dicti monasterii* (AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum*, 1493, febrer, 25 – 1494, gener, 3, f. 99v), tant els capítols complets com l'època posterior només contemplen el treball a les portes del retaule.

²⁶⁵⁰ A la minuta notarial dels capítols, signats el 6 de setembre de 1495, només es parla genèricament de la pintura del retaule (Josep Maria MADURELL I MARIMON, *Op. Cit.*, vol. 1, p. 37; taula 25a).

²⁶⁵¹ Francesc RUIZ I QUESADA, «Taller dels Vergós (Rafael Vergós i Pere Alemany?): Princesa Eudòxia davant la tomba de sant Esteve», a *La pintura gòtica hispanoflamenca. Bartolomé Bermejo i la seva època*. Barcelona: 2003, p. 342. Arran de la mort de Francesc Mestre, consta que la seva vídua va fer una liquidació de comptes amb Pere Alemany, al qual més endavant va arrendar una casa al carrer de Durfort (Josep Maria MADURELL I MARIMON, *Op. Cit.*, vol. 1, p. 37-38).

²⁶⁵² Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història*, vol. 3, p. 202.

10 sous per la construcció i del marc i 3 unces i mitja d'argent que hi havia hagut de posar. Pesava 6 marcs i 3 unces i mitja (doc. 110). La imatge de la Verge era una verònica que va costar a la comunitat més de 75 lliures, contenia 6 marcs i 2 unces i mitja de plata i estava ornamentada amb pedres precioses. Val a dir que a l'època final, de l'11 d'agost de 1495, es diu que va ser fabricada per a la sagristia del monestir, per la qual cosa és possible que no fos destinada al retaule major (doc. 115).²⁶⁵³ La manca de referències posteriors a 1497 indiquen que probablement el retaule es va acabar amb el pagament de 70 lliures a Pere Alemany i Rafael Vergós.

Però el retaule no fou l'única actuació a l'església conventual. El 27 de febrer de 1492 es contractà la construcció d'un orgue al fuster barceloní Antoni Corts. Poc després s'encarregà a l'argenter Pere Moragues (III) la construcció d'una creu de plata (taula 25a). El 23 d'octubre de 1494 en va rebre 30 lliures per la feina i la plata, a raó de 5 lliures el marc (doc. 112).²⁶⁵⁴ És possible que Pere Moragues continués treballant per als frares jerònims de Vall d'Hebron, ja que era al cenobi l'any 1497 (taula 23a). Actualment es conserva a la parròquia de Sant Joan d'Horta una creu que es considera procedent del monestir jerònim ubicat a Collserola.²⁶⁵⁵ Es tracta d'una reconstrucció feta a partir de parts de diferents èpoques, de les quals el nus podria ser de l'època medieval (imatge 33).

Acabats els treballs del retaule, els jerònims decidiren instal·lar una reixa de ferro davant l'altar major. A tal efecte, acudiren al ferrer Pere Roca, a qui el capítol conventual encomanà aquesta feina l'11 de juny de 1497 (V56): *super fabrica rexiarum ferri fabricandarum pro ecclesia et ante altare maius dicti monasterii*. No sabem ni el preu ni el termini d'execució, ja que la minuta notarial no els explica, però sí que els frares, segons els capítols pactats, proporcionaren ferro i pagaren les quantitats següents al ferrer: 25 quintars de ferro i 18 lliures (24.07.1497, doc. 118), 21 quintars i 35 lliures de ferro castellà (doc. 119) i unes altres 18 lliures barceloneses (13.12.1497).²⁶⁵⁶ Abans d'aquest encàrrec, el 1496, Pere Roca havia batut la reixa vella que tancava la finestra de la sagristia de la catedral de Barcelona.²⁶⁵⁷

Encara per a l'església, el 5 de juliol de 1499 encarregaren dos canelobres de plata a l'argenter Pere Camps (taula 25a),²⁶⁵⁸ després d'haver aconseguit el permís del capítol general de 1498.²⁶⁵⁹ Una vegada finalitzada la feina a la capella major, creiem que els frares dirigiren la seva atenció vers les quatre capelles laterals. Almenys, així ho sembla indicar que el 20 d'octubre de 1500 contractessin quatre bancals a Antoni Duvadripon o Duadripon, que tenia ofici de bancaler (doc. 127, taula 25a). Entenem que era la primera fase de la construcció de quatre nous retaules,

²⁶⁵³ En dona notícia Núria DE DALMASES, *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*, vol. 2, p. 32.

²⁶⁵⁴ Joan Lledó, vicari de Santa Maria del Mar, i contribuí amb 20 lliures (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 51r).

²⁶⁵⁵ Isabel MATEOS GÓMEZ, Amelia LÓPEZ-YARTO ELIZALDE, José María PRADOS GARCÍA, *El arte de la orden jerónima. Historia y mecenazgo*, p. 105.

²⁶⁵⁶ AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum decimum nonum*, 1497, setembre, 27 – 1498, març, 5, f. 39v-40r.

²⁶⁵⁷ Lluïsa AMENÓS I MARTÍNEZ, «La reixeria romànica catalana», *Quaderns del Museu Episcopal de Vic*, 4 (2010), p. 34. Més endavant forjà una reixa per al convent de framenors de Barcelona (Josep Francesc RÀFOLS (dir.), *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña desde la época romana hasta nuestros días*. Barcelona: Editorial Millà, 1954, vol. 2, p. 456).

²⁶⁵⁸ Es tracta d'una segona obra que podem atribuir a Pere Camps després de la custòdia que va fer, amb el també argenter Bartomeu Maduxer, per al mercader puigcerdanenc Pere Pasqual (Núria DE DALMASES, *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*, vol. 2, p. 44).

²⁶⁵⁹ Actas, vol. 2, f. 138r.

en consonància amb el que havia passat vint anys enrere amb el retaule major: abans de la intervenció dels pintors del taller de Jaume Huguet es contractà l'estructura de fusta. El preu dels treballs fou de 17 lliures 17 sous.²⁶⁶⁰

Quant a la sagristia, adjacent al presbiteri pel costat de llevant,²⁶⁶¹ fou receptora d'un bon nombre de teles destinades segurament a vestiments litúrgics, com casulles o dalmàtiques, entre 1494 i 1499: 2 canes de brocat carmesí, 9 canes de setí blanc, 7 pams de brocat carmesí i 4 canes de domàs blanc. El preu d'aquestes quatre comandes s'acosta a les 87 lliures (taula 25a). Per desmar convenientment aquestes peces i altres, els frares demanaren al fuster barceloní Pere Sanou que construís un armari amb quatre calaixos. A final de 1494 ja havia estat lliurat a la comunitat, que en pagà 17 lliures (doc. 113, taula 25a). Possiblement també anaren a raure a la sagristia unes escultures d'alabastre que els frares compraren a la col·legiata del Pilar de Saragossa per 60 lliures i que es trobaven al convent de Santa Maria de Jesús de la capital catalana.²⁶⁶²

En aquesta època també es bastiren o reedificaren algunes dependències, per la qual cosa fou necessari disposar de materials i d'una certa infraestructura. Quant a la calç, els frares decidiren construir en el monestir un forn per coure'n un miler de quarteres -el 9 de febrer de 1489 contractaren aquesta feina al biscaí Joan Amassa.²⁶⁶³ Per proveir-se de la pedra calcària necessària, aconseguiren que el 17 de novembre de 1491 Pere Antoni Falcó, un cavaller domiciliat a Barcelona, els permetés extreure'n d'un puig proper a l'església de Santa Maria del Coll, a canvi de 9 sous anuals, que tan sols havien de pagar els anys que en fessin ús (doc. 105).

Tenim constància que es treballà en la fàbrica de la biblioteca cap a 1493, ja que Ferran II hi destinà 100 lliures d'ajuda (doc. 108). L'altra obra que s'executà en aquelles dates fou el campanar. El 19 de maig de 1493, poc abans de professar, el novici Francesc Jasso destinà 60 lliures a la seva construcció.²⁶⁶⁴ Aquests diners, juntament amb altres quantitats, serviren per comprar un censal mort a la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra, que patia dificultats econòmiques (M106, V50). Se servà la voluntat del donador, ja que, segons reporta el cronista de la Murtra, s'envià el llec Bartomeu Tort a la Vall d'Hebron per construir-lo, ja que era *molt gentil official y destre mestre de cases, que allí féu lo campanar tant famós y gallart de què fins ara gozen y veem tant ben acabat* (Talet, p. 264). Com a conseqüència d'aquests treballs, els religiosos de Vall d'Hebron no cobraren als de la Murtra les pensions dels tres anys en què Bartomeu Tort obrà el campanar, que hagueren de ser de 1495, any de la compra del censal mort, fins a 1498. És a dir, les pensions del censal mort es retribuïren en espècie. És clar, doncs, que les dues comunitats pactaren una solució que donava satisfacció a les dues parts: alleujava els problemes econòmics d'uns i permetia acomplir la voluntat de construcció del campanar dels altres. Joan Lledó, el gran

²⁶⁶⁰ Els frares en pagaren un part, 12 lliures i mitja, el 19 de desembre de 1500 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f.).

²⁶⁶¹ Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos...*, vol. 2, p. 248.

²⁶⁶² La venda tingué lloc el 23 de desembre de 1500 per un procurador de la col·legiata aragonesa, el prevere barceloní Pere Sabata (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f.).

²⁶⁶³ *Capitula facta, firmata et iurata per et inter reverendum fratrem Joannem Moner, priorem monasterii Sancti Geronimi Vallis de l'Abron, diocesis Barchinone, tanquam priorem et ut procuratorem et yconomum ad infrascripta et alia, ut asseruit, fratrum dicti monasterii, ex una parte, et Johannem de Amassa, biscahinum, ex parte altera, super constructione cuiusdam furni calicis et de coctione mille quartiarum calicis per dictum magistrum Johannem de Amassa faciende in dicto monasterio* (taula 25a).

²⁶⁶⁴ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 25v-26r.

benefactor de la Vall d'Hebron, hi va contribuir amb 62 lliures, que va donar el 25 de juny de 1495.²⁶⁶⁵

Quan els treballs de Bartomeu Tort ja devien haver finalitzat, els frares de Vall d'Hebron feren un nou pagament al ferrer Pere Roca. En una època del 9 de setembre de 1499, li donaren 28 lliures barceloneses per l'obra de les reixes i per l'obra de ferro que havia fet per al campanar (doc. 123). La darrera actuació fou col·locar-hi un rellotge. Els frares acudiren al rellotger més prestigiós de l'època, Jaume Ferrer (II), membre d'un nissaga de rellotgers barcelonins que s'extén al llarg del segle XV, especialment sol·licitat després d'haver estat contractat per instal·lar el rellotge mecànic del campanar major de la catedral de Barcelona.²⁶⁶⁶ L'import pagat pels frares fou de 24 lliures, de les quals 10 es pagaren amb un altre rellotge (doc. 124).

El campanar és un dels elements arquitectònics del segle XV del qual podem tenir una idea més exacta de com era, ja que apareix en totes les imatges de què disposem i perquè no consta que els frares el modifiquessin després. Constituïa, sens dubte, un element prou distintiu, tal volta el que més, del conjunt arquitectònic. Tenia tres nivells de finestres que corresponien a sengles cossos superposats, de planta poligonal –el dibuix de Pau Rigalt permet fer la suposició que la base seria octogonal–, coronats per un capitell cònic.²⁶⁶⁷

Les etapes constructives foren, doncs, tres. La primera, de l'època de la reina fundadora, entre 1394 i 1397, implicà la construcció de l'església. El 1439 es reprengueren els treballs gràcies a la intervenció de la reina Maria, en una segona etapa constructiva que s'allargà durant la dècada de 1440. Es bastiren les dependències bàsiques (claustre, refectori, cuina, cel·les, etc.) al voltant de l'església perquè els frares poguessin abandonar l'antic oratori ermità. Finalment, a partir de la segona meitat de la dècada de 1480 i amb l'ajut important de Joan Lledó, es construí el campanar i la biblioteca i es contractaren retaules, creus, custòdies, reixes i rellotges per a ornament de l'església i de la sagristia.

²⁶⁶⁵ Les hi devien les monges de Sant Pere de les Puelles (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 4v-5r).

²⁶⁶⁶ Jaume Ferrer (II) treballà professionalment per a un bon nombre de clients entre final del segle XV i principi del XVI (Lluïsa AMENÓS I MARTÍNEZ, «L'activitat dels ferrers a l'obra de la seu de Barcelona entre el darrer terç del segle XIV i el segle XV», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 25 (2007), p. 67-68). Corregim a l'autora el dia de les capitulacions per a la construcció del rellotge per a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que fou el 8 d'octubre de 1499 (taula 25a).

²⁶⁶⁷ Així ho descriu Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos...*, vol. 2, p. 250. En canvi, segons el *Diccionario geográfico universal* vol. 10, p. 379, només tenia dos cossos. En els testimonis gràfics, però, es pot apreciar clarament tres files de finestres.

Sant Jeroni de Montolivet

La primera seu del monestir fundat per Bertran Nicolau fou Sant Jeroni de Montolivet. L'edifici encara es manté. Està situat a ponent del municipi de Sant Pere de Ribes i és conegut com a Torre del Veguer (imatge 34). Actualment és seu d'un celler vinícola i està catalogat com a patrimoni per la Generalitat de Catalunya. La configuració actual de l'edifici respon a la reforma portada a terme per l'empresari i polític vilanoví Josep Ferrer Vidal a final del segle XIX. D'abans d'aquesta reforma només hi ha la portalada i alguns arcs ogivals a l'interior.²⁶⁶⁸ No es pot atribuir, per tant, cap vestigi a l'efímera ocupació dels religiosos.

El nom de l'edifici comprat pels jerònims no era el de Torre del Veguer, sinó casa del Cortey o Descortey, aleshores en mans de Genís Almugàver. Malauradament, no s'ha conservat o no s'ha localitzat encara l'instrument de venda. A diferència de la casa de la Murtra, els frares no el copiaren en els seus llibres, circumstància ben lògica si tenim en compte que es vengueren la propietat al cap de molt poc temps.²⁶⁶⁹ Sí tenim, en canvi, algunes anotacions en el *Capbreu Vell* que ens assabenten de les dades fonamentals. La comprà, en nom del novell monestir, Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el 27 de setembre de 1413, el mateix dia que Bertran Nicolau va presentar la butlla d'autorització de la fundació als dos comissionats apostòlics, que eren el mateix Ramon Joan i el prior de Santa Anna. A la venda s'hi inclogué també el mas del Viver, que estava situat prop dels molins de Ribes, a la riera de Castellet. El preu fou de 19.400 sous (970 lliures). Totes les propietats eren en franc alou. L'endemà els comissionats apostòlics es desplaçaren fins al lloc –el document parla de la torre o casa de Genís Almugàver– i el consideraren adient com a seu de la nova comunitat.²⁶⁷⁰

Els diners ja estaven consignats el 9 d'octubre, a disposició dels notaris perquè els lliuessin al venedor quan pertoqués.²⁶⁷¹ La suma dels imports dels diferents pagaments fou de 1.200 lliures 16 sous, força superior a les 970 lliures de la venda. Més endavant apuntarem una hipòtesi que pot donar raó a aquesta diferència. Tot i que els requeriments formals, com el consentiment de la filla del venedor, Serena, retardaren l'època definitiva fins al 31 de gener de

²⁶⁶⁸ Pere CATALÀ I ROCA (dir), *Els castells catalans*, vol. 3, p. 950. També es pot trobar informació sobre la història d'aquest edifici a la web del celler Torre del Veguer.

²⁶⁶⁹ El notari d'aquesta escriptura fou Joan Ferrer, que no té manuals ni llibres amb instruments de l'any 1413 que no siguin testaments (Lluïsa CASES I LOSCOS, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. I. Segles XIII-XV*, p. 144-145).

²⁶⁷⁰ Xavier MIRET I SANS, «Els orígens penedesencs de Sant Jeroni de la Murtra. L'oblidat monestir de Sant Jeroni de Montolivet», *Gran Penedès*, 33 (1993), p. 3; Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 115-116, 175-176.

²⁶⁷¹ El primer pagament, de 100 lliures, es féu el dia de la venda, però no es féu efectiu fins al 9 de novembre: *Devem e-n Genís Almugàver, que li dixem per fra Ramon Johan, prior de Sant Hierònim, a XXVII de setembre any M CCCC XIII, los quals sien soltes comen Johan Ferrer, notari, ho dirà. Foren soltes per lo dit notari a VIII° de noembre*. El 9 d'octubre es féu dita a Genís Almugàver de 500 lliures, se li pagaren 16 sous en comptants i també es consignaren 600 lliures als venedors pel preu d'un alberg comprat per Genís Almugàver a la muller i fills de Bernat Coromina. Aquests darrers diners quedaren a disposició del notari Joan Torró: *les quals sien soltes com en Johan Torró, notari, ho dirà* (ACA, MH, vol. 3833, f. 3r).

1414,²⁶⁷² Ramon Joan prengué possessió de la torre el 10 d'octubre. Algunes fonts apunten que el 20 de novembre arribaren els nous frares.²⁶⁷³

Podem ampliar les dades sobre aquesta propietat gràcies a la compravenda anterior: el 5 d'agost de 1401 Genís Almugàver la comprà al ciutadà barceloní Arnau Marquet. La informació és més completa perquè el manual conté *in extenso* els capítols de la venda, la venda pròpiament dita i l'època del preu.²⁶⁷⁴ No és probable que canviés molt en la dotzena d'anys que la casa estigué en mans de Genís Almugàver.

El nom de la propietat que apareix en els documents és casa del Cortey –*domus de Cortilio* en llatí. Antigament se'n deia mas del Cortey Vell (*mansus de Cortilio Veteri*). Pertanyia al terme del castell de Ribes. Comptava en el seu interior amb els aparells i eines necessaris per a la producció i emmagatzematge de vi i d'oli.²⁶⁷⁵ Hi havia cellers per al vi. Comptava amb una caseta, adjunta al casal principal, on s'hi recollia l'oli, amb un trull i una caldera gran de coure a la paret. A l'exterior tenia un pou amb una sínia i un hort tancat amb un gran aljub.²⁶⁷⁶ Els capítols de la venda ens permeten conèixer altres elements presents a la casa. Se'ls va tenir en compte explícitament perquè, en no estar inclosos a la transacció, s'havien de comprar a banda al preu que establirien dos taxadors, un del comprador i l'altre del venedor. En aquesta circumstància s'hi trobaven el bestiar (caprum i muls) i el mobiliari (llits, màrfegues, posts, armaris, taüts, caixes, arquibancs i, en general, mobles de fusta i arreu de cuina).

Com en el cas dels jerònims, a la venda també s'hi inclogué el mas del Viver, que estava en el terme del castell de Castellet, i el preu de la transacció fou exactament el mateix: 970 lliures. Però en els capítols de la venda de 1401 hi havia més propietats objecte de traspàs –el molí de Ribes²⁶⁷⁷ i tres censals per terres properes que proporcionaven una renda de 89 sous-,²⁶⁷⁸ per la qual cosa el preu estipulat en els capítols fou de 1.250 lliures (22.500 sous).²⁶⁷⁹ Aquí hi podria

²⁶⁷² Serena aprovà la venda el 14 de desembre de 1413 (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 35).

²⁶⁷³ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 121.

²⁶⁷⁴ Tot el contingut d'AHPB, Bartomeu EIXIMENO, *Manual*, 1401, agost, 3 – 1401, agost, 5, 1401, desembre, 17, està dedicat a aquest assumpte. Si no s'indica el contrari, les dades següents procedeixen d'aquesta font, no foliada.

²⁶⁷⁵ Els capítols de la venda parla de *tots vexells e altres arreu e forniments, axí de celler e de fer oli com de lauró, qui vuy sian en la dita casa, e ha empriu de aquella de fer e tenir los dits vi e oli e de la dita lauró.*

²⁶⁷⁶ *Cum omnibus et singulis vinariis in dicta domo pro nunc existentibus et cum trullio et quadam calderia magna de cupro in pariete cuiusdam domuncule, in qua oleum fuit et est solitum colligi intus dictam domum de Cortilio afixa, et cum omnibus et singulis faciendi oleum aparatibus, et cum puteo qui ibi extra dictam domum est cum sua sínia, et cum orto sive viridario parietibus circumclauso, cum suo safareig sive aljub magno, et cum arboribus diversorum generum et eciam cum omnibus et singulis terris, vineis, campis, honoribus et possessionibus ipsius domus, tam cultis quam heremis, in montibus et in planis, per omnia loca et cum olivariis aliisque arboribus diversorum generum que ibi sunt et erunt.*

²⁶⁷⁷ Es preveié la seva venda amb tota l'aigua, arreu i forniments. Estava en el terme del castell de Castellet, en la riera del mateix nom, i estava sota la senyoria del senyor de Castellet a cens de tres quarteres d'ordi a mesura de l'esmentat castell.

²⁶⁷⁸ Aquest bé estava subjecte a la senyoria del senyor del castell de Ribes, que aleshores era el bisbe de Barcelona, a qui havia de pagar-se quatre quarteres i mitja d'espelta.

²⁶⁷⁹ *E la dita venda de totes les dites coses farà lo dit en Bernat Marquet al dit en Genís e als seus per preu de XXIIIM D solidos barchinonenses ab larga e bastant evicció e obligació de tots sos béns.* S'estipulà que 6.000 sous corresponguessin a la donació d'un censal mort de 50 sous anuals de pensió que Bernat Marquet i altres havien de pagar a Genís Almugàver per fets i negocis de l'aleshores bisbe de Barcelona, mentre que

haver l'explicació de la diferència entre les 1.200 lliures pagades pels jerònims a Genís Almuçàver respecte a les 970 del preu de la venda de la torre i del mas del Viver. Tot sembla indicar que la venda real incorporava també, doncs, el molí de Ribes i els tres censals. Per què aquests béns no s'escripturaren amb els altres dos? No ho sabem, però segurament la causa estigui relacionada amb el fet que, a diferència del casa i el mas, el molí i els censals no eren posseïts pel venedor en franc alou, sinó que estaven subjectes a altres senyors i, per tant, quedaven obligats a pagar el lluïisme corresponent.

Altres dades interessants que s'extreuen d'aquests documents és que Bernat Marquet havia adquirit la casa del Cortey i el mas del Viver als ciutadans barcelonins Jaume i Pere Verdager, pare i fill, l'any 1394,²⁶⁸⁰ que en absència de Genís Almuçàver, actuà en el seu nom la seva muller i procuradora, Nicolaua, i que l'època es fermà el 17 de desembre de 1401.

Els frares de Sant Jeroni de Montolivet no tingueren temps de fer cap actuació rellevant a l'edifici. Gràcies a la visita pastoral de 24 de juliol de 1414 sabem que hi havia un altar dedicat a sant Jeroni, però encara no tenien reserva. El visitador féu referència en el seu informe a cases, cambres i llits, que eren bons segons les facultats d'aquest monestir.²⁶⁸¹ A més, seguia comptant amb cellers, un corral, un hort tancat, una sína i un aljub,²⁶⁸² elements que trobem a la venda de 1401.

Transcorreguts dos anys de l'arribada dels frares, la determinació de marxar-ne ja era definitiva. El fundador, Bertran Nicolau, donà la seva autorització el 9 de desembre de 1415 després que el visitador, Bernardo de Ocaña, li informés que les males condicions del lloc en provocarien la ruïna i posterior desaparició. La raó oficial que es donà fou l'aridesa del lloc i la manca de boscos que permetessin proveir-se de llenya, però s'ha apuntat que fou un pretext formal, sense credibilitat, ja que l'edifici i el seu entorn havien estat considerats idonis pels dos comissionats apostòlics. Segons Jaume Riera, el factor rellevant fou l'absència d'un nucli important de població que atragués suficients devots i almoines cap a la comunitat, criteri que imposà el visitador castellà.²⁶⁸³

Només quedava el permís de les autoritats eclesiàstiques i trobar un comprador per a l'edifici. Se'l vengueren a Blasc de Castellet el 21 d'octubre de 1416 per 1.000 lliures barceloneses. L'endemà obtingueren el permís del bisbe de Barcelona i compraren la casa de la Murtra.²⁶⁸⁴ Aquesta branca dels Castellet s'intitularen senyors de la casa del Cortey, almenys fins a meitat del segle XV.²⁶⁸⁵

---

la resta es pagarien per mitjà de la taula de canvi de la ciutat de Barcelona o en metàl·lic. Bernat Marquet esmerçaria aquesta darrera quantitat en lluir censals morts que havia assumit en comprar aquesta casa.

²⁶⁸⁰ Concretament en dos dies: el 19 de maig i l'1 de juny. Fou escripturat per Bartomeu Eiximeno.

²⁶⁸¹ ADB, *Visites pastorals*, vol. 11, f. 241v-242r.

²⁶⁸² Xavier MIRET I SANS, *Op. Cit.*, p. 4.

²⁶⁸³ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 316.

²⁶⁸⁴ Carles DÍAZ I MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 125-127.

²⁶⁸⁵ El 29 de març de 1418, Blasc de Castellet, *dominus domus vocate del Cortey*, i la seva muller Isabel van vendre un censal mort de 16 lliures 13 sous i 4 diners a Pere Serra, ciutadà de Barcelona, per preu de 300 lliures (AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1417, abril, 29, 1417, agost, [5] – 1418, juny, 3, s. f.). El 18 de setembre de 1450 el senyor de la casa era Gispert de Castellet, que va donar poders al barber barceloní Antoni Vendrell per vendre unes propietats a la ciutat de Barcelona (AHPB, Esteve MIR, *Manuale octavum contractuum comunium*, 1450, agost, 5 – 1481, abril, 28, s. f.).

Sant Jeroni de la Murtra

Els frares procedents de Sant Jeroni de Montolivet escolliren la casa de la Murtra, situada al nord de la demarcació parroquial de Santa Maria de Badalona. Les circumstàncies del naixement d'aquest nou monestir, quant al seu edifici, són gairebé antagòniques als de l'altre cenobi jerònim català. A diferència de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, no es partí d'un oratori ermità, sinó d'una casa o torre de dimensions notables –no una masia, com sovint es diu-, que senyorejava una vall al vessant meridional de la serralada de Marina des de la primera meitat del segle XIV. En cap moment hi hagué la intenció de bastir un edifici *ex novo*, sinó la d'adaptar la casa o torre comprada perquè fos apta per a la vida monàstica. Però si hi ha diferències notables en la gènesi d'aquests dos cenobis, aquestes encara són més acusades quant a la seva sort després de la desaparició de les seves respectives comunitats arran de la desamortització de Mendizábal. Mentre que del monestir ubicat a Collserola en queden tan sols vestigis enrunats que passen pràcticament desapercebuts, Sant Jeroni de la Murtra manté la seva estructura bàsica. Malgrat haver patit danys importants arran de l'incendi i posterior pillatge de 1835, bona part de les seves dependències es mantenen dempeus: claustre, refetor, celler, cuina, torre de defensa, infermeria, porteria i hostatgeria. Per conservar el seu patrimoni, el govern espanyol li va concedir la categoria de monument històric-artístic de caràcter nacional l'any 1975.²⁶⁸⁶ Si bé la part protegida inicialment fou el claustre, les dependències que el circumden, la torre, l'església i les capelles, després s'ha anat ampliant fins que des de l'any 2014 abasta tot l'antic edifici monàstic i el seu entorn natural immediat.²⁶⁸⁷

Aquest fet constitueix un clar avantatge respecte al seu coneixement. La possibilitat d'observar i gaudir directament aquest monestir ha permès una major difusió i, de retruc, més interès per part d'investigadors i historiadors. És habitual referir-se a Sant Jeroni de la Murtra com a joia del gòtic català. És molt valorat en el seu entorn immediat, la ciutat de Badalona. Des de la dècada de 1970, en paral·lel al seu reconeixement patrimonial i gràcies a la iniciativa dels seus estadans i la col·laboració de particulars, entitats i administració, se n'ha promogut una progressiva restauració. Si inicialment va consistir en la neteja i desbrossament de molts dels seus espais,²⁶⁸⁸ més endavant s'ha recuperat l'aspecte original del refetor²⁶⁸⁹ i una clau de volta del claustre,²⁶⁹⁰ a més de consolidar estructures, com el campanar, la torre prioral o l'absis de l'església.

Tanmateix, encara hi ha un dèficit notable en la recerca arqueològica de l'edifici que permeti determinar amb certa precisió la datació dels seus diferents elements. Les excavacions que s'han dut a terme s'han centrat a l'àrea de l'església i els seus resultats no han anat gaire més enllà de proporcionar dades sobre els materials de reompliment emprats després de l'incendi de 1835. Aquesta tasca, molt lloable i absolutament necessària, ja que he permès redreçar diferents

²⁶⁸⁶ Albert MÜLLER, «Sant Jeroni, monument nacional. Què hi diu la llei?», *Carrers dels Arbres*, 17 (1981), p. 12.

²⁶⁸⁷ BOE del 28 de març de 2014 (n. 76, p. 27.298-27301).

²⁶⁸⁸ GRUP DE SANT JERONI, «Els darrers deu anys de Sant Jeroni de la Murtra i la Casa de Santiago», *Carrer dels Arbres*, 17 (1981), p. 15-22.

²⁶⁸⁹ M. REYES JIMÉNEZ DE GARNICA, «Restauració del refetor de Sant Jeroni de la Murtra», p. 67-72.

²⁶⁹⁰ José Ángel MONTAÑÉS, «Una restauració integral tornarà el seu esplendor al monestir gòtic de Sant Jeroni de la Murtra, a Badalona», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 52 (2010), p. 22-23.

espais i posar al descobert capes contemporànies a l'estada dels frares, no ha tingut en el darrer vicenni la continuïtat desitjada.²⁶⁹¹ El coneixement que tenim de l'edifici en l'època medieval i moderna procedeix fonamentalment, doncs, de les nombroses dades aportades per la documentació.

Els historiadors que més han treballat el cenobi jerònim badaloní han inclòs en els seus treballs apartats dedicats a les seves dependències. Des de Gaietà Soler a final del segle XIX fins a Josep Maria Cuyàs i Jaume Aymar a la segona meitat del XX, comptem amb descripcions de l'edifici, que amplien l'observació directa dels elements conservats amb dades procedents de la documentació, sobretot de la crònica de Francesc Talet.²⁶⁹² Des d'aleshores s'han fet algunes aportacions, com les troballes d'una descripció del monestir i del contracte de la traça de l'hostatgeria, coneguda com a Obra Nova, a mitjan segle XVI.²⁶⁹³ Especialment valuosa és la descripció perquè és el testimoni escrit complet més antic de què disposem del cenobi badaloní. A l'apèndix documental n'hem tornat a fer la transcripció, ja que en el treball esmentat tenia moltes mancances (doc. 128). Finalment, en ocasió del sisè centenari de l'arribada de la comunitat a la Murtra, s'ha editat un llibre que compta amb la darrera aportació en aquest terreny, d'Anna Molina, que no tan sols integra tota la literatura publicada fins aleshores, sinó que també inclou alguna informació inèdita prou rellevant.²⁶⁹⁴

El nostre objectiu no és la descripció actual del monestir. A tal efecte, remetem a la descripció d'Anna Molina. El nostre interès està en com podia ser i com es va anar bastint durant el segle XV. No volem fer un estudi estilístic, ni iconogràfic ni artístic complet del monument, sinó aproximar-nos a la seva estructura i evolució entre la compra de 1416 i l'any 1500, que és el límit temporal del nostre estudi. Per a aquesta finalitat, ens valdrem de les aportacions més generals que acabem de comentar més altres d'específiques, a les quals hi sumarem el que ens diuen les fonts documentals explorades.

Per ajudar a fer el seguiment de la hipòtesi constructiva i la localització de les dependències que hem trobat a la documentació, ens valdrem del plànol general del monestir, on hi superposarem les dades que hem trobat a cada fase, sempre amb un valor indicatiu, i no absolut, ja que només podem fer aproximacions, ja que per ser més exactes seria imprescindible un coneixement arqueològic molt més acurat de tot l'edifici. Per tant, les marques i fites que hi hem posat són simplement una guia de les diferents zones d'actuació arquitectònica i no els límits precisos de les construccions originals, moltes de les quals s'han anat transformant, abans i després de la desaparició de la comunitat monàstica.

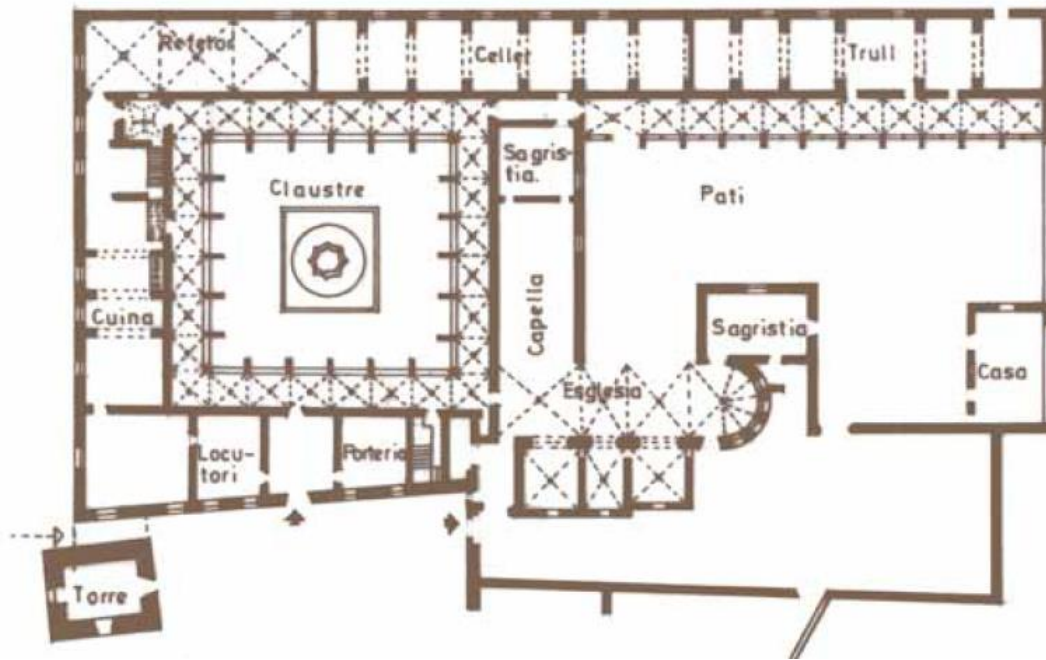
---

²⁶⁹¹ La campanya més ambiciosa es dugué a terme entre els anys 1991 i 1993. Hi ha precedents de treballs arqueològics el 1972-1973 i 1977 (Jordi ALEMANY JOAQUINA, Núria CARRERAS VIDAL, Marisol MADRID FERNÁNDEZ, Montserrat RODRÍGUEZ COLOMÉ, «L'església del monestir de Sant Jeroni de la Murtra: últimes excavacions», *Carrer dels Arbres*, 4 (1993), p. 63-70).

²⁶⁹² Gaietà SOLER, *Badalona. Monografia històrica-arqueològica*, p. 105-113; Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1975, p. 12-20; Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 8-20 i el seu ressenyat treball per a l'*Art gòtic a Catalunya*, «El monestir de Sant Jeroni de la Murtra».

²⁶⁹³ Carles DÍAZ MARTÍ, «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI», *Carrer dels Arbres*, 13 (2002), p. 25-40; «L'Obra Nova de Sant Jeroni de la Murtra», p. 65-86.

²⁶⁹⁴ Carles DÍAZ MARTÍ, Anna MOLINA CASTELLÀ, Antonio GUILLÉN PASTRANA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra. 600 anys d'història*, p. 81-149.

La casa de la Murtra

La primera dificultat amb què topem és el desconeixement de la configuració inicial de la casa que compraren els frares. La primera referència que en tenim és de 1291, quan les quatre filles del difunt Ricolf de Sant Martí i la seva vídua, Berengària, vengueren el mas de la Murtra a Margarita, muller del ciutadà barceloní Ramon de Laceria, per 800 sous. El mas estava en alou de la prepositura del mes de maig de la seu barcelonina, a la qual s'havia de satisfer un cens anual de 24 sous. En ocasió de la publicació d'aquest document, ja vam establir que la identificació que tradicionalment s'havia fet de la casa de Sant Martí amb el mas de la Murtra no es podia sostenir, ja que en l'instrument es fa referència explícita al fet que les venedores del mas de la Murtra havien ja venut la casa de Sant Martí a la mateixa compradora en un altre instrument. Gràcies a alguns indicis documentals prou explícits, vam considerar que la casa de Sant Martí era la masia coneguda actualment com a can Butinyà, situada a uns 800 metres al sud del monestir. La vall, coneguda d'antic com a Poià, comptava amb una capella dedicada a Sant Martí, almenys des del segle XII. No consta enlloc que al mas de la Murtra hi hagués cap capella sota aquesta advocació.²⁶⁹⁵ A diferència de la casa de Sant Martí, que era una *domus*, a final del segle XIII la Murtra era un simple mas. Només sis anys després, el 1296, caigué en mans de Pere de Santcliment, que la comprà per 1.000 sous.

Pere de Santcliment era escrivà i conseller reial. Personatge d'una notable influència política i d'una gran capacitat econòmica, va adquirir moltes propietats al territori de Barcelona. Les més destacades foren la casa de Badalona, per 23.000 sous, l'any 1280, i la Torre de Bell-lloc a Sant Andreu de Palomar. Gràcies a l'inventari dels seus béns, fet el 1303 arran de la seva mort,

²⁶⁹⁵ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 129, 165-167. Sobre la capella de Sant Martí de Poià, vegeu Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Història de Badalona*, vol. 4, p. 50-51.

sabem que a la Murtra hi havia un parell d'esclaus, bestiar de tota mena –una somera, un pollí, tres porcs, dues truges, dos porcells, cinc gallines, un gall, quinze parells de pollastres petits, quatre bous, set abellers, dos rusc d'abelles, cent dotze cabres, set cabrons, vint-i-un bens i quinze anyells-, cent deu formatges i nou pells de be, la qual cosa posa de manifest que era una explotació eminentment ramadera. En dependien diferents masos i terres de bosc, vinya i horta des de Santa Coloma de Gramenet fins a Alella.²⁶⁹⁶ A Pere de Santcliment succeí a la Murtra un dels seus fills, Jaume, que l'any 1305 hi rebé la visita del bisbe de Barcelona, Ponç de Gualba.²⁶⁹⁷ A més, des de 1329 el propietari útil es féu amb l'alou mitjançant una permuta amb Guillem Riquer, preposít del mes de maig de la seu de Barcelona.²⁶⁹⁸

No hi ha dubte que l'arribada dels Santcliment implicà l'engrandiment físic de l'antic mas, tal com queda palesament manifest quan l'any 1350 Bonanat Descoll adquirí la casa o torre de la Murtra per 30.000 sous, és a dir, 30 vegades el valor de 1296. La casa fou posada en subhasta pública pels marmessors del ciutadà barceloní Jaume de Santcliment, que en testament del 22 de març de 1345 havia instituït hereu el seu fill Jaume, que en cas de morir sense descendents seria substituït per un altre fill seu, natural, de nom Pere. En cas que cap dels dos, o els seus descendents, pogués rebre l'heretat, Jaume va instituir hereu universal l'església de Sant Just de la ciutat de Barcelona. Com que ambdós fills moriren en edat pupil·lar, el 1350 els marmessors van subhastar la casa de la Murtra.²⁶⁹⁹ El que més va oferir, 30.000 sous, fou el ciutadà barceloní Bonanat Descoll. L'objecte del traspàs fou la casa de la Murtra, amb vinyes, horts, aigua per regar, oliveres, boscos, terres i honors, més l'alou de deu masos o bordes badalonines i d'un gran nombre de peces de terres escampades pels termes parroquials de Badalona i Santa Coloma de Gramenet.²⁷⁰⁰ Fins que arribaren els frares l'any 1416, es produïren encara dues transaccions més: Ramon Cespunyola, com a pare i tutor de la seva filla Constança, a Pere Terré, per 35.000 sous (1380), i Antoni Terré, fill de Pere, a Joan Safont, de la casa del rei, per 36.000 sous (1390).²⁷⁰¹ Aquell mateix any l'autoritat diocesana donà llicència per celebrar i oir misses a la capella de Sant Miquel

²⁶⁹⁶ Joan J. BUSQUETA I RIU, *Una vila del territori de Barcelona: Sant Andreu de Palomar als segles XIII-XIV*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991, p. 200-209. Sobre la compra de la casa de Badalona i la seva implantació en aquesta població, vegeu Carles DÍAZ MARTÍ, «Dels Sentmenat als Santcliment: les vendes de la casa de Badalona (1277-1280)», *Carrer dels Arbres*, 19 (2008), p. 15-32, i Joan ROSÀS I REVERTÉ, *Edat mitjana. Segles VIII-XV*, a Joan VILLARROYA I FONT (dir.), *Història de Badalona*. Badalona: Museu de Badalona, 1999, p. 72-73.

²⁶⁹⁷ Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Història de Badalona*, vol. 4, p. 156.

²⁶⁹⁸ Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 153; ACA, *MH*, vol. 3753, f. 25r-29r; vol. 3753, f. 35v-36r.

²⁶⁹⁹ Aquests Jaumes de Santcliment que apareixen com a propietaris de la casa de la Murtra durant la primera meitat del segle XIV no estan encara ben encabits a les genealogies d'aquest important llinatge català (vegeu els arbres genealògics de Carles VELA AULESA, «Aproximació genealògica als Santcliment de Barcelona», a *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani*, p. 681-683). Si el primer, com a cabiscol de la catedral de Barcelona, no podia tenir descendència, una de les hipòtesis plausibles seria que el darrer, el ciutadà barceloní Jaume, fos un dels fills de Bernat (II), senyor de Badalona, germà del cabiscol i fill de Pere (I). S'ha considerat que aquest Jaume fou el que morí assassinat l'any 1368 i que possiblement també seguís la carrera eclesiàstica (p. 680), però amb les dades de filiació que mostrem relacionades amb la casa de la Murtra potser s'haurà de plantejar altres hipòtesis. El tema resta obert.

²⁷⁰⁰ ACA, *MH*, vol. 3753, f. 27v-35r. La historiografia local badalonina ha transmès la data de 1370 en lloc de 1350 (Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Història de Badalona*, vol. 4, p. 51) i, com a conseqüència, han identificat el darrer propietari, Jaume de Santcliment, amb el conseller barceloní que fou assassinat el 1368 (Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 155).

²⁷⁰¹ Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 155. En aquesta darrera venda apareixen novament deu masos dependents de la Murtra, les terres i possessions de la qual s'estenien tant pel terme parroquial de Badalona com pel de Santa Engràcia de Montcada (ACA, *MH*, vol. 3753, f. 39v-345r).

de la casa de la Murtra.²⁷⁰² Per eixugar deutes, Joan Safont va vendre l'any 1406 l'alou dels masos deponents de la Murtra per gairebé un miler de lliures a Miquel de Bosc, que els traspassà a Jaume Ombau, que els passà als propietaris de la Torre Pallaresa.²⁷⁰³

Joan Safont va testar el 12 de març de 1408. Els hereus universals foren els seus fills Joan, en dues terceres parts, i Antic, en la tercera part restant. En cas que un dels dos morís, l'altre rebria tota l'heretat. Però si els dos morien sense descendència, l'heretat recauria en les seves filles, Elionor i Eulàlia, a parts iguals.²⁷⁰⁴ Ja mort Joan Safont pare, el fill Joan va vendre la casa de la Murtra a Joan Tomàs, prior de Sant Jeroni de Montolivet, per 38.500 sous barcelonesos. De la casa se n'esmenten vinyes, horts, camps, aigües, aqüeductes, terres, oliveres, arbres, muntanyes, planes, pastures, boscos, un celler amb cups, portadores, una premsa per fer vi grec, eines per al servei del celler, taules, llits, màrfegues, un molí de fusta i vi blanc i vermell.²⁷⁰⁵ Com que Sant Jeroni de Montolivet es va vendre per 20.000 sous i no consta que Bertran Nicolau fes cap contribució extraordinària, creiem que l'operació es va poder sufragar amb les 1.050 lliures que els frares reberen en metàl·lic com a part de l'entrada per l'establiment emfitèutic dels feus de Concabella i Gra a Pere i Elionor Sescomes.

La venda de la casa no estigué exempta de conflicte. Al cap de només sis dies de la seva escriptura pública, Arnau Escarit, que també actuà en nom del tarragoní Gabriel Pasqual, requerí els frares que no paguessin el preu de la casa, ja que estava obligada en 3.000 lliures per sentències judicials, sinó que el dipositessin a la taula de canvi de la ciutat de Barcelona. Un dels testimonis d'aquest requeriment, que es féu a la cúria del veguer de Barcelona, fou el fundador de la comunitat, Bertran Nicolau. Els frares feren una resposta formal el 2 de novembre següent. Al·legaren que no eren coneixedors d'aquesta circumstància abans del requeriment i que, com que ja n'havien pagat el preu, consideraven que Arnau Escarit i Gabriel Pasqual havien d'actuar directament contra Joan Safont. L'endemà el veguer de Barcelona emparà el preu de la venda, segurament convençut de les raons aportades pel causídic dels dos litigants, que el dia 5 els replicaren, tot afirmant que els frares estaven al corrent de la situació i que, a més, encara no havien fet efectiu tot el pagament de la casa.²⁷⁰⁶ I no els faltava raó, ja que els jerònims tingueren molta cura, possiblement a instància del venedor, de no fer-li cap pagament directe.

Els 38.500 sous del preu es van dividir en dues parts. En primer lloc, 18.500 es pagaren mitjançant un censal mort que Miquel de Roda, cunyat de Joan Safont per matrimoni amb la seva germana Elionor,²⁷⁰⁷ va vendre als jerònims el mateix dia de la compra de la casa de la Murtra. La seva pensió era de 55 lliures. Per aquesta raó, el mateix dia que els frares prengueren possessió de la casa de la Murtra de mans de Joan Safont, el 24 d'octubre, aquests donaren possessió també

²⁷⁰² El 1352 també havia rebut una autorització anàloga, però sense esment a cap capella (Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, *Història de Badalona*, vol. 4, p. 51).

²⁷⁰³ Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*, p. 155-156. Aquesta torre, avui sortosament conservada, pertanyia al terme parroquial de Badalona i fou adquirida pels Pallarès a final del segle XIV (Agustí DURAN I SANPERE, *La Torre Pallaresa. Historia de una mansión señorial*. Barcelona, 1949, p. 21).

²⁷⁰⁴ ACA, *MH*, vol. 3833, f. 31r-31v.

²⁷⁰⁵ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 127.

²⁷⁰⁶ Els requeriments, les seves successives respostes i l'empara de la cúria del veguer de Barcelona es van transcriure en un quadern relacionat amb el procés judicial endegat per Arnau Escarit i Gabriel Pasqual (ACA, *MH*, lligall 107, s. f.).

²⁷⁰⁷ Així apareix en el consentiment de la venda que feren els germans de Joan Safont (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 23r).

a Miquel de Roda. El censal fou lliuït el 5 de desembre següent.²⁷⁰⁸ Sembla que fou la manera de saldar deutes que Joan Safont havia contret amb Miquel de Roda. Almenys, així ho indica que el 18 de maig de 1417 ambdues parts fermaren un instrument de liquidació amb el qual, una vegada Joan Safont pagà 9 lliures a Miquel de Roda, es donaven per satisfetes.²⁷⁰⁹

D'altra banda, hi havia 20.000 sous que els frares no pagaren fins al 26 de novembre de 1416 als notaris Gabriel Forest i Gilabert de Malla, que també era cunyat de Joan Safont per matrimoni amb la seva germana Eulàlia. Se'n havia fet debitori el dia de la compra de la casa de la Murtra. El pagament es féu a favor del canonge Pere Regassol mitjançant la taula de canvi de la ciutat de Barcelona²⁷¹⁰ i es va utilitzar per comprar dos censals morts, de 21 lliures 3 sous 1 diner i de 75 lliures de pensió anual i que tenien preu de 275 i 630 lliures respectivament. Tot i que el compraren Gilabert de Malla i Gabriel Forest el primer, i Pere Regassol el segon, més endavant reconegueren que ho havien fet amb els 20.000 sous rebuts pels jerònims, per la qual cosa traspasaren els drets sobre els dos censals a Joan Safont.²⁷¹¹

És clar, doncs, que Joan Safont tenia una mala situació econòmica i que molt possiblement això el va empènyer a vendre la casa de la Murtra. El litigi amb Arnau Escarit i Gabriel Pasqual continuà viu fins a mitjan segle. Una nota no datada de l'arxiu del monestir informa que Miquel Pasqual (*sic*) mogué demanda contra l'hereu de Joan Safont pare, que fou resolta favorablement als Safont i, de retruc, als jerònims, que n'haguessin pogut sortir perjudicats.²⁷¹² El cronista informa que es donà sentència definitiva l'any 1455 (Talet, p. 160). És molt possible que fos el resultat del darrer recurs dels denunciants, que no tingué èxit. Segons el cronista, per prescripció.

Quant a les característiques físiques de l'edifici, a banda de la ja comentada existència d'una capella sota invocació de sant Miquel, sabem que tenia més cambres i edificis que la casa de Cortey, que comptava amb prou zona boscosa al voltant per proveir-se fàcilment de llenya i que hi brollava aigua amb abundància tant a la casa com en el pati. Almenys aquesta era l'opinió amb què els frares encarregats del trasllat pel capítol general justificaren el trasllat des de Sant Jeroni de Montolivet.²⁷¹³

La tipologia constructiva de les edificacions qualificades com a *domus* o *turris* presenta una gran diversitat, si bé a l'època del gòtic acostumaven a tenir planta rectangular, un pati central

²⁷⁰⁸ Els instruments estan copiats al *Capbreu Vell* (ACA, MH, vol. 3833): venda del censal mort a Miquel de Roda (f. 27v-28r), presa de possessió de la casa de la Murtra per part dels jerònims (f. 26r-27r), presa de possessió de la casa de la Murtra per part de Miquel de Roda (f. 28r-29r) i lliuïció del censal mort (f. 29r-30r).

²⁷⁰⁹ ACA, MH, lligall 107, s. f.

²⁷¹⁰ ACA, MH, vol. 3833, f. 23r, 30v.

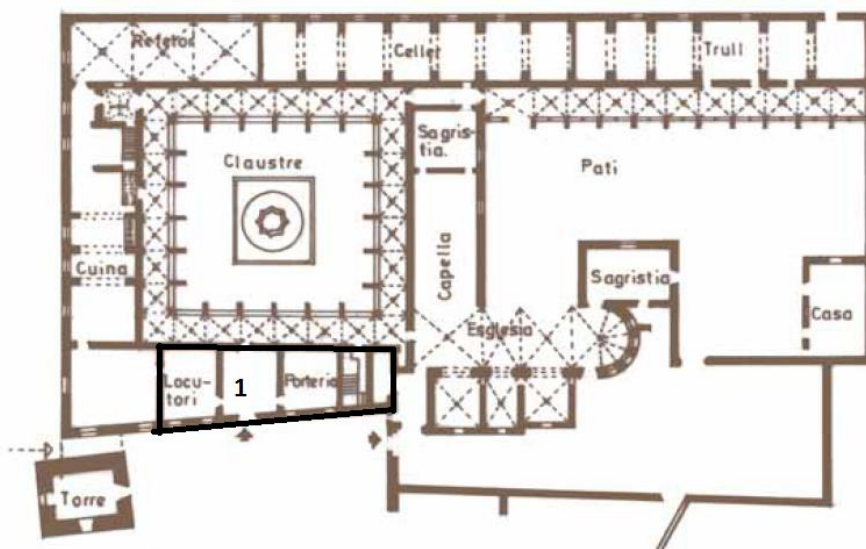
²⁷¹¹ El 30 d'octubre de 1416 Gilabert de Malla i Gabriel Forest compraren el primer censal mort al cavaller castellà Garcia de Ferrer. Pere Regassol comprà el segon, que tenia com a censatari el General d'Aragó, a Angelina, muller de Joan de Monrós, el 23 de gener de 1417. Els reconeixement que aquestes compres s'havien fet amb 20.000 sous de la compra de la casa de la Murtra i la cessió dels drets a Joan Safont tenen data 15 de maig de 1417 (ACA, MH, lligall 107, s. f.).

²⁷¹² Ítem, *après mort en Johan Cefont, en Miquel Paschual féu o mogué certa demanda o qüestió a la muller o hereu del dit Johan Cefont, quondam, lo procés de la qual qüestió se mena en poder del discret en Pere Bencells, notari de la Governació, en lo qual procés, segons se diu, se donaren certas declaracions o sentències en favor dels dits muller o hereu e, per consegüent, en favor del present monastir qui antigament solia ésser casa del dit Johan Cefont* (ACA, MH, vol. 3833, f. 36v).

²⁷¹³ Carles DÍAZ MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 196-197.

o un simple celobert i normalment comptaven amb tres nivells.²⁷¹⁴ La torre que Joan Bussot tenia a Sant Andreu de Palomar, al territori de Barcelona, l'any 1433 comptava amb un pati envoltat d'una capella, pallissa, estable, cuina i rebost. A la planta baixa hi tenien cambres per al servei, un celler i un galliner, mentre que el pis comptava amb menjador i dormitoris per als senyors. La torre Baldovina, a Santa Coloma de Gramenet, que era habitada per Bernat de Montpalau, que ja hem vist que tingué relació amb els frares jerònims de la Murtra, no consta que tingués pati el 1439, però l'estructura de l'edifici presenta moltes similituds amb la torre de Joan Bussot, amb capella i cellers a la planta baixa, cambres, cuina i dormitoris al primer pis i galliner i presó a les golfes. Configuracions anàlogues es troben en aquells anys tant a la torre de Guerau de Palou a Sant Cugat del Vallès com a la torre que Antoni Sabastida tenia a Sant Genís dels Agudells.²⁷¹⁵

Joan López Droch ha identificat la zona d'entrada, a la façana principal, com un element procedent de l'antic mas de la Murtra. Es basa fonamentalment en la seva forma geomètrica trapezoïdal, que contrasta amb l'ortogonalitat de la resta de la planta del cenobi (zona 1). Aquesta part més antiga estaria formada per tres cossos de superfície semblant que tenien a la seva dreta l'antiga torre, les parets de la qual són molt més gruixudes. El cos de l'esquerra presenta una caixa d'escala a la seva paret. La diferent distribució de les finestres en cadascun dels pisos són indicis prou evidents que estem davant de diferents fases d'edificació. Durant el segle XIV es van anar afegint pisos –fins a les golfes- de manera que la façana van assolir gairebé la mateixa alçada que la torre de la dreta.²⁷¹⁶ Creiem que és molt versemblant la hipòtesi plantejada, que també contempla l'existència d'altres dependències que acabaren sent enderrocades pels frares. A la vista del poc que ens diu la documentació i dels casos contemporanis, creiem que al darrere d'aquestes tres cossos, on ara hi ha el claustre, hi devia haver un pati, que estaria circuit per altres dependències, com la capella, estables o cellers, que foren substituïdes progressivament pels frares mentre anaren construint les noves edificacions.

²⁷¹⁴ Antoni PLADEVALL I FONT, «Les cases fortes», a *El gòtic a Catalunya. Arquitectura III*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 269-271.

²⁷¹⁵ EQUIP BROIDA, «Ús de l'espai en els castells i torres dels segles XIV i XV», p. 233-237.

²⁷¹⁶ Joan LÓPEZ I DROCH, «L'antic mas de Sa Murtra. Una hipòtesi evolutiva», p. 15-28.

Evolució constructiva

Fins a la meitat del segle XV tenim molt poca informació sobre l'edifici monàstic. El capítol conventual del 3 de maig de de 1418 es va celebrar *in ecclesia sive quandam domum eiusdem monasterii, in qua divinum celebrant officium*, ja que l'església encara no estava contruïda o acabada (M2). Deu anys més tard els frares no comptaven encara amb sala capitular, ja que la reunió del 16 d'octubre de 1428 tingué com a escenari el refetor de la comunitat (M4). La primera constància de l'existència de capítol conventual és de 1440 (M5) i des d'aleshores fou l'únic lloc on els frares es reuniren per dirimir els seus assumptes, amb l'excepció del 20 de març de 1478, en què s'utilitzà la cambra prioral a causa de la malaltia d'alguns religiosos (M53).²⁷¹⁷ Ja des de la dècada de 1440 consta com a lloc d'enterrament de benefactors, com Pere de Mitjavila (1442) o Joan Vidal (1449).²⁷¹⁸

La primera menció del cronista a obres al monestir de la Murtra és de 1442, concretament d'uns ferros per assentar unes vidrieres. Fa la suposició que devia tractar-se de les vidrieres de la biblioteca perquè aleshores l'estaven construint. Però es tracta d'una hipòtesi poc versemblant perquè a continuació diu que els anys 1450 i 1451 es van fer moltes despeses per a la biblioteca (Talet, p. 140). Independentment que les vidrieres fossin o no de la biblioteca, el que interessa remarcar és l'absència de notícies d'obres fins a 1440. Certament, el cronista diu que hi havia molt poc rastre documental de l'activitat generada per la comunitat abans d'aquesta data, però creiem que durant aquest primer quart de segle de vida de Sant Jeroni de la Murtra els seus frares no tingueren la intenció d'executar un pla general d'obres per convertir la casa en un vertader edifici monacal. Això no vol dir que no fessin res. A banda de la falta de rastre documental, hi ha altres raons que ho justificarien. En primer lloc, no tenien un problema d'espai. La casa era prou gran i la comunitat no superà en aquest període la quinzena de membres. A més, tal com hem comentat, estava en projecte la unió dels dos monestirs jerònims catalans, primer a Bellesguard i després directament a Vall d'Hebron. Per tant, abans d'emprendre un projecte integral de construcció era prudent esperar què acabaria passant.

En aquest període bastiren una església nova i el capítol, que hi estava integrat, tal com queda de manifest en el testament de Pere Martí, que es volgué sebollir *in capitulo ecclesie dicti monasterii Sancti Jeronimi*.²⁷¹⁹ Tot indica que el capítol es trobava al costat de l'evangeli. Si la hipòtesi de López Droch és certa i la façana actual marca les dimensions de l'antiga casa de la Murtra, els frares decidiren construir l'església fora de la seva àrea perimetral, a llevant de la torre que delimita el seu costat dret. Els frares degueren arribar a la conclusió que era millor opció que no pas arranjar algun espai interior de la casa. Dificilment n'hi devia haver dins de la casa un de prou gran per adaptar-lo a aquest ús i, en cas que hi fos, la seva ubicació difícilment respondria a la importància que el temple havia de tenir en el conjunt del monestir. La indicació del capítol de 1418, amb l'ús provisional d'una estança de la casa com a església mentre encara no se n'havia acabat la construcció, apunta en aquesta direcció.

²⁷¹⁷ Els frares es congregaren *intus cameram prioralem eiusdem monasterii quem locum, pro causa subscripta et alias, pro capitulo tenendo ex causa infirmitatis aliquorum nostri dictorum fratrum...*

²⁷¹⁸ Talet, p. 148; ACA, MH, vol. 3833, f. 164v.

²⁷¹⁹ AHPB, Guillem JORDÀ, *Primus liber testamentorum*, 1426, desembre, 7 – 1457, juliol, 25, f. 112v-113r (24.07.1450).

El sector sud-oriental (dècada de 1450)

A partir de mitjan segle ja comencem a disposar de nombroses dades sobre activitat constructiva. Hem d'entendre que fins que no es completaren les obres, cohabitaren els dos espais: les dependències de la casa de la Murtra que ja existien el 1416 i les noves edificacions. El més versemblant és que, un cop definit el projecte arquitectònic, s'enderroquessin espais antics mentre se n'edificaven els nous. I parlem d'edificar perquè no hi ha continuïtat entre la planta dels tres cossos trapezoidals i la torre adossada a ells que es troben a la façana principal, i que hem considerat que procedeixen de l'antiga casa, respecte a la resta de la planta de l'edifici.

La meitat de segle marca un augment molt significatiu de les referències a obres. De fet, en aquest període el cronista dóna testimoni de tres fornades de rajola i teula els anys 1444, 1449 i 1454 (Talet, p. 143). A la primera meitat de la dècada de 1450 se'n feren al sector sud-oriental de l'actual monestir (zona 2 en el plànol), el que aniria del cos, actualment derruït, paral·lel a la galeria de llevant del claustre a l'església: biblioteca i cel·les que hi tenia al davant, capelles de l'església, sagristia i cel·la del sagristà (Talet, p. 140-142). En aquest període es feren altres obres, com la pavimentació del refetor, la canalització d'aigua per a la cuina i l'hostatgeria, però creiem que són fruit d'obres de millora de les dependències de l'antiga casa de la Murtra abans que es construïssin els nous i definitius refetor, cuina i hostatgeria.²⁷²⁰

Quant a l'església, tot apunta que les obres consistiren en la seva ampliació mitjançant la construcció de quatre capelles, tres al costat de l'epístola i una a la de l'evangeli. Aquesta és la configuració que vam deduir que tenia a mitjan segle XVI i tots els indicis apunten que procedeix d'aquesta etapa constructiva. La primera capella de la qual tenim constància és la dels Set Goigs, després anomenada del Roser, la més propera al presbiteri en el costat de l'epístola. Es bastí als volts de 1451 sota el patrocini del mercader Ramon Bertran.²⁷²¹ Al seu costat hi havia la de la Verge Maria. No hem trobat cap referència de la seva construcció, més enllà que estigui inclosa en les que, segons el cronista, estaven al costat de l'hort i de les quals consten despeses l'any 1455 (Talet, p. 143). A final de segle es va deixar constància que s'hi cremava la llàntia que havia disposat testamentàriament Beatriu Torres.²⁷²²

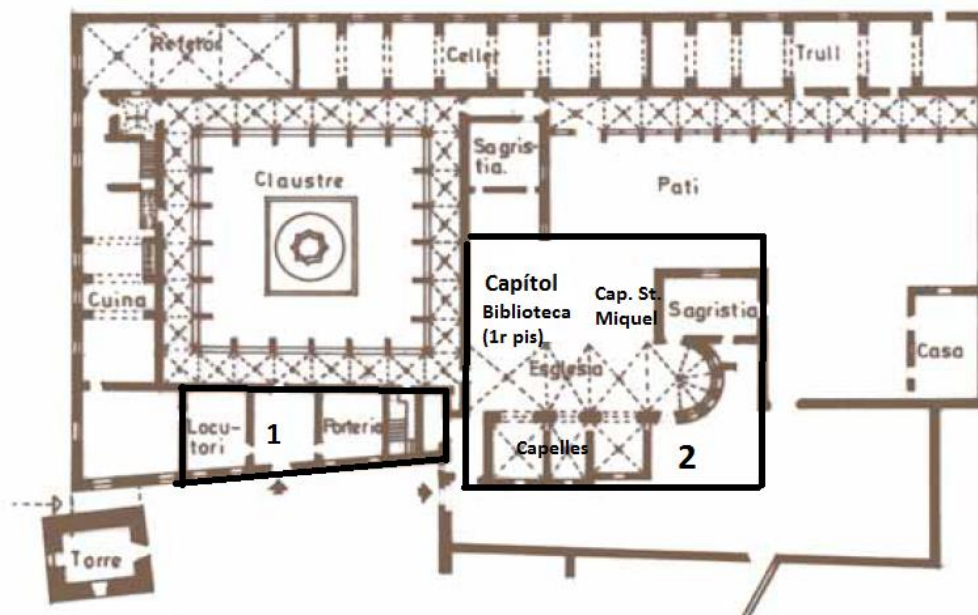
²⁷²⁰ De fet, el cronista afirma que aquesta cuina estava situada on al segle XVII hi havia el celler i els cups (Talet, p. 142).

²⁷²¹ Tot i que el cronista considera que les armes que hi ha a la capella són d'Aldonça Sabastida (Talet, p. 141), ja hem vist a l'apartat de benefactors que és molt poc probable que fos així, ja que la considerà erròniament filla de Ramon Bertran. Potser en fou néta, la qual cosa faria cronològicament impossible que contribuís a una obra de mitjan segle XV. L'escut de la imposta –de gules, un xevró d'or amb una estrella en punta– també correspon al llinatge Bertran (Alberto GARCÍA CARRAFFA, *El solar catalán, valenciano y balear*. San Sebastián: Librería Internacional, 1968, vol. 1, p. 231-234). En aquesta obra es diu que fou Jaume Ramon Vila el que considerà que aquest escut pertanyia als Sabastida (vol. 4, p. 87). No seria estrany, doncs, que atesa la familiaritat d'aquest erudit català del segle XVII amb els jerònims de la Murtra, a qui llegà la seva important biblioteca (Jaume AYMAR I RAGOLTA, «La biblioteca del monasterio de Sant Jeroni de la Murtra», p. 700-702), incorporés aquesta confusió en el seu armorial.

²⁷²² *E per quant lo que la dita defuncta lexave al monastir no basta per fer totes les dites coses que volia en son testament, per tal lo retaule ni lo carner no s'és fet, mas la dita clau se és feta, que costà XXXX lliures, e los anniversaris se celebren e la llàntia creme los dies que ella mane en la capella de la Verge Maria, dins la sglésia* (ACA, MH, vol. 3833, f. 73v-75r).

Al seu costat, als peus de l'església, hi havia la del Crucifix. El promotor principal fou el notari Antoni Vinyes, que hi tenia les seves armes, actualment desaparegudes. La capella es bastí als volts de 1455. El cronista l'atribueix a un mestre de cases de nom Pellisser, a qui l'encarregaren per 35 lliures. Els frares hi tenien la imatge del Crucifix, pintada per Lluís Dalmau (Talet, p. 143-144).²⁷²³ Amb tota seguretat la capella i tota la seva ornamentació estava acabada el 1457, ja que aquell any s'instituí una missa quotidiana per a Antoni Vinyes. Entre d'altres contribucions, se li agraià la construcció d'aquesta capella, que comptava amb altar, retaule, cortina i vidriera (doc. 41). Al Museu de Badalona es conserva un fragment de paviment, format per una rajola quadrada i quatre alfardons, datat al segle XV, que es considera que formaven part d'aquesta capella (MB 28, 30, 32, 34 i 99, imatge 35). En bona lògica, si la dels Set Goigs és de 1451 i la de Crucifix de 1455, cal concloure que la de la Verge es devia fer entre aquests dos anys. El 1453 Ramon Bertran féu el carner que hi ha a la nau central de l'església (Talet, p. 142).

Quant a la quarta capella, la de Sant Miquel, en tenim constància pel testament de Margarida, vídua d'Antoni Riera, datat el 6 de desembre de 1466. Aquesta benefactora donà una renda a canvi que se li celebrés una missa setmanal a l'altar de Sant Miquel construït a l'església de Sant Jeroni de la Murtra.²⁷²⁴ La ubicació no pot ser altra que la que tingué després: la primera del costat de l'evangeli comptant des del presbiteri. És possible que els frares volguessin mantenir l'advocació a aquest sant que ja tenia capella a la casa de la Murtra, però difícilment hi pot haver una continuïtat en la ubicació si tenim en compte la seva separació respecte a l'espai ocupat per l'antiga edificació comprada pels religiosos el 1416.

Quant a la resta de dependències d'aquesta zona del cenobi, el capítol ja devia estar enllestit força abans, ja que els frares l'utilitzaren com a lloc de reunió com a mínim des de 1440.

²⁷²³ El cronista aporta com a testimoni els pagaments que el prior féu a Lluís Dalmau mitjançant la taula de canvi de la ciutat de Barcelona l'any 1454. L'atribució és coherent amb l'itinerari artístic del pintor valencià, ja que hi ha documentats encàrrecs a Barcelona i Mataró aquells anys (Francesc RUIZ I QUESADA, «Lluís Dalmau», *El gòtic a Catalunya*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, vol. Arquitectura-III, 2003, p. 54-55).

²⁷²⁴ ACA, MH, vol. 3783, f. 31r.

A més, si el bisbe que va beneir el claustre el 1457 també va consagrar el capítol, és que aleshores ja estava finalitzat (Talet, p. 168). Estava situat al costat de l'evangeli de l'església. La sagristia, que havia d'estar propera a l'església –el 1835 era una dependència adjacent al presbiteri pel seu costat nord-, també creiem que havia d'estar construïda a la meitat de la dècada de 1450, ja que abans de 1456 hi ha despeses per a una vidriera i a la dècada següent, per a un armari i una reixa (Talet, p. 143, 175). La biblioteca, que estava situada sobre del capítol, també fou objecte de construcció durant aquest període, ja que sabem que s'hi feren dues vidrieres que portaven les armes de Lluís Clos en el mandat del prior Reginald Ende (1456-1457, p. 168). Al seu voltant s'hi feren les primeres cel·les per als religiosos (p. 152). Fins aleshores, cal suposar que ocupaven cambres de l'antiga casa de la Murtra convenientment adaptades.

El claustre (1457-1493)

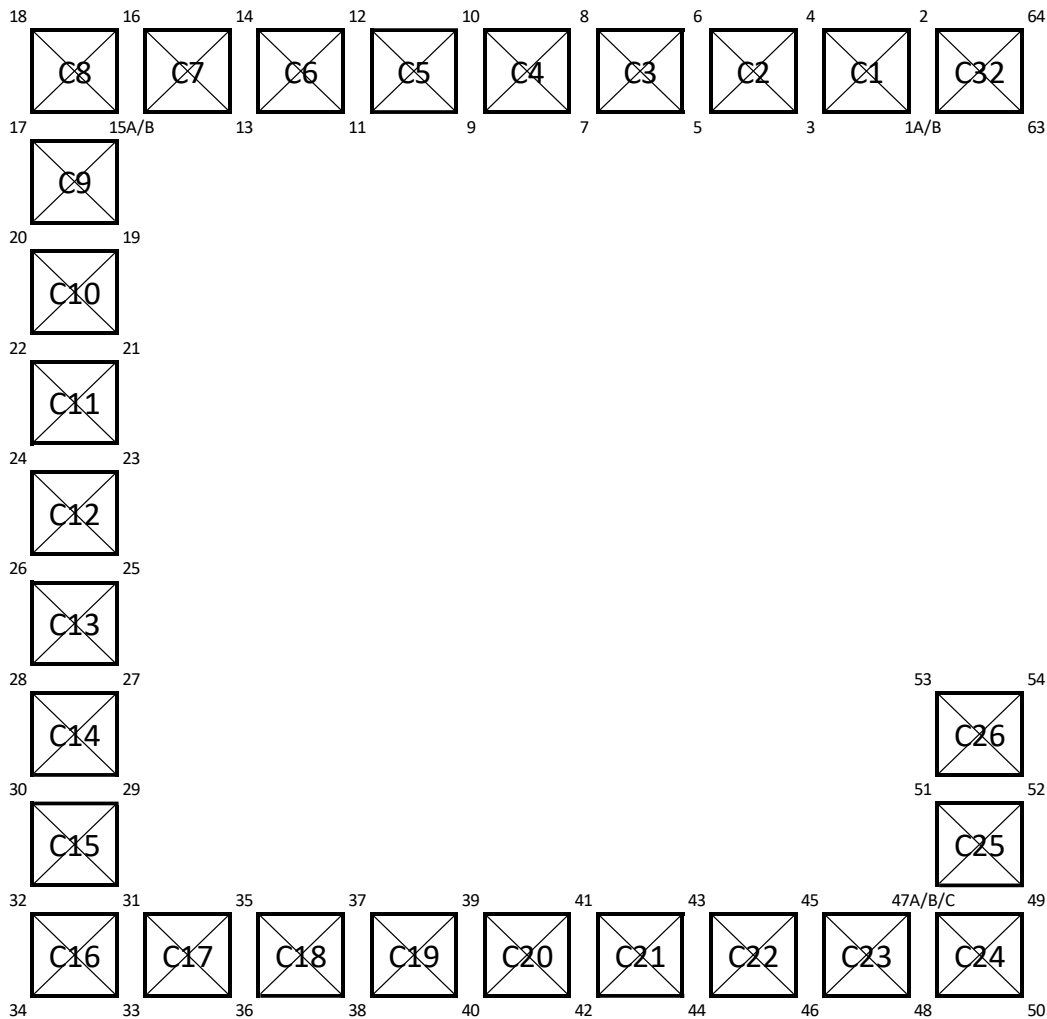
A la segona meitat de la dècada de 1450, comença una obra cabdal: el claustre. Les obres ja havien arrencat el 1457, ja que el 6 de setembre d'aquell any un bisbe²⁷²⁵ el va beneir (Talet, p. 168). El 1459 Joan Quintà el menciona en el seu testament.²⁷²⁶ La darrera intervenció documentada és del trienni 1491-1494 (Talet, p. 255), la qual cosa suposa un període d'entre 35 i 40 anys. N'estudiarem les fases de construcció, per la qual cosa trencarem l'esquema purament cronològic que hem seguit fins ara i que continuarem més endavant perquè és necessari analitzar totes les dades conjuntament per establir amb certa grau de versemblança la seva evolució temporal. Per estudiar-ne les fases de construcció, disposem d'un conjunt d'informació heterogènia i fragmentària.

Per facilitar-ne l'anàlisi, hem elaborat un esquema del claustre. Els elements que poden ajudar a datar les diferents fases de construcció són les claus de volta i els permòdols que hi ha a l'arrencada dels nervis de les voltes, on majoritàriament es troben àngels que sostenen escuts heràldics. Probablement també hi ajudarien els bustos de personatges que hi ha als arcs de la galeria, però no introduïrem en l'anàlisi aquesta variable que ha estat tan poc estudiada i de la qual no tenim documentació. Hem assignat un codi a cada clau de volta. Està format per la lletra C seguida d'un nombre. En el cas dels permòdols, hem seguit el mateix sistema, però la lletra inicial és la P. La numeració es fa en sentit antihorari i amb inici a l'angle nord-oriental. En tres permòdols, els de les cantonades, es va aprofitar el gir de la galeria per esculpir més d'un escut. En aquest cas, darrere del nombre hem afegit les lletres A, B i C per distingir-los. Cal tenir en

²⁷²⁵ Al nostre entendre, el més probable és que es tractés del bisbe d'Elna, Joan Margarit i de Pau, personatge de relleu de Joan II i Ferran II, de qui fou preceptor, a qui corresponen possiblement tres bustos de personatges esculpits al claustre de Sant Jeroni de la Murtra (imatge 12), en què apareix un bisbe amb dues margarites a la mitra que segurament en serien retrats, i de qui tenim documentada una estada de el 29 de setembre, vigília de la festivitat de sant Jeroni, de 1454, quan era bisbe d'Elna (ACA, *MH*, vol. 4131, s. f.). Podem descartar que fos el seu oncle, Bernat de Pau, bisbe de Girona, perquè el 1457 ja havia mort (Lluís PRATS, «El sepulcro de Bernat de Pau, obispo de Girona (1436-1457)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 33 (1994), p. 458-459), i el bisbe de Barcelona, perquè després de la mort de Jaume Girard el 1456, Joan Soler no arribà a la capitania catalana fins a final de 1460 (Josep Maria SANS I TRAVÉ, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*, p. 124).

²⁷²⁶ AHPB, Francesc MATELLA, *Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum*, 1441, juny, 23 – 1468, març, 18, f. 87r-90v.

compte que originalment formaven el claustre 32 voltes de dimensions geomètriques idèntiques, de les quals se'n conserven 27. Les 5 desaparegudes estaven a la galeria de llevant.

Una primera informació prou rellevant per detectar les diferents campanyes constructives procedeix de l'observació directa del claustre. Malgrat el seu caràcter homogeni, hi ha algunes diferències en els diferents trams que han passat inadvertides, en part, a la bibliografia. Les claus que tenen per codi C1 a C3 i C22-C32 es caracteritzen perquè a la part superior de la clau, a l'espai que deixen els quatre nervis de la volta, hi ha dos escuts caironats. Fins i tot una clau de volta enrunada que darrerament s'ha extret d'una paret de la infermeria, i que ha de procedir forçosament de la galeria de llevant, té aquesta configuració (imatge 38). En canvi, a la resta de claus de volta, amb excepció de les que hi ha a les cantonades (C8, 16), més ornamentades, la part superior està envoltada amb una continuació dels nervis que les cobreix exteriorment (imatge 36).

A més, hi ha altres diferències que acompanyen l'anterior als mateixos trams. En aquelles que tenen els escuts caironats, la peanyes de l'arrancament dels nervis són d'una sola peça (P1-P6, P43-P64), mentre que la resta presenta dues interrupcions principals, de manera que es dona l'efecte que estan formades per tres parts, una central i dues laterals (imatge 37).

També hi ha una diferència notable quant a les representacions escultòriques de les claus. A les primeres hi ha un predomini dels escuts heràldics. N'hi ha a les claus C22, C23, C25 –és a

dir, al voltant de l'angle sud-oriental-, però també en tenia una, la de Pere Desvalls, que estava entre les entrades del capítol i de l'església (Talet, p. 178) i que actualment està encastada en un arc del recinte monàstic allunyat del claustre (imatge 39), com també ho està una altra clau en què hi ha representat sant Honorat (imatge 40) i que fou promogut per Honorat Pasqual. En canvi, a la resta només hi ha les cinc dels Reis Catòlics (C11 a C15), que hem de considerar una excepció causada per la rellevància política dels seus promotors, els monarques. Al nostre entendre, fou aquesta la causa per la qual cediren la clau de volta per a l'escut reial, ja que pocs anys abans relegaren al permòdol l'escut de Pere Boquet, tot i que aquest benefactor havia demanat explícitament en el seu testament que fos col·locat a la part superior de la clau *—in clavis summitatis dicti claustri.*²⁷²⁷ Per tant, sembla que els frares començaren el claustre al voltant de l'angle sud-oriental, el que està a prop de l'entrada de l'església, i que inicialment permeteren que l'escut del promotor es col·loqués a la clau de volta. Al cap d'un temps, decidiren que els escuts anirien exclusivament als permòdols i que a les claus hi hauria representacions de temàtica religiosa. No s'atreviren a seguir aquest criteri quan foren els Reis Catòlics els que s'interessaren en sufragar les darreres cinc claus de volta. Val a dir que totes les cantonades, fins i tot la que està al davant de l'entrada de l'església, tenen una representació de tema religiós, la qual cosa posa de manifest que des d'un inici els frares els donaren rellevància.

També és molt significatiu que hi hagi àngels que sostinguin escuts heràldics en tots els permòdols excepte en els que estan al voltant de l'entrada de l'església, concretament els P43-P52, en què trobem escuts caironats (P43, P44, P46, P47, P50, P52) o una representació vegetal molt senzilla (P45, P48, P49, P51), que serveix de fons també als anteriors.

L'heràldica present en el claustre permet també la identificació d'alguns dels benefactors, la qual cosa pot contribuir a datar part de l'obra. El monestir compta amb dos treballs específics dedicats als seus escuts.²⁷²⁸ Són contribucions que, al nostre entendre, no superen un escull fonamental. Per passar d'escuts heràldics a persones concretes és necessari comptar amb informació prou completa sobre els benefactors del monestir, ja que la representació heràldica no és unívoca, és a dir, un escut pot procedir de diferents llinatges. Certes assignacions, com els Ortigós, Trullols o la ciutat de Vic, són molt dubtoses ateses les relacions establertes pels jerònims de la Murtra amb el seu entorn.

Dit això, hi ha força casos en què la relació entre els jerònims de la Murtra i els benefactors identificats només procedeix de la crònica de Francesc Talet. Fins i tot, del Cornet a qui s'esculpí l'escut a la galeria de migdia no n'hem trobat cap vincle documentat. Això indica clarament que hi hagué persones que feren aportacions per a la construcció del claustre i que el seu suport no degué anar més enllà. Com que els benefactors de qui queda més constància són aquells que feren llegats destacats en els seus testaments o instituïren misses o aniversaris, és molt possible que alguns promotors del claustre no els fessin perquè tenien descendents que podien heretar la major part dels seus béns o perquè consideraven que ja havien contribuït prou. Tot i que es pugui admetre que hi hagi escuts que siguin de persones de les quals no hi hagi cap vincle documentat amb els frares, no creiem que es pugui admetre qualsevol hipòtesi que no vagi acompanyada d'algun tipus de justificació versemblant. Creiem més prudent manifestar desconeixement que assignar certs llinatges.

²⁷²⁷ BC, *Pergamins* 19.910.

²⁷²⁸ Francisco de A. FERRER-VIVES, *Heràldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Ajuntament de Badalona, 1975; Antoni POYO I CREIXENTI, *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Cercle Català d'Estudis Heràldics i Nobiliaris, 1999.

A la taula següent mostrem els elements del claustre que tenen simbologia heràldica i que tenen una assignació que combina perfectament els benefactors documentats del monestir amb la literatura d'aquesta disciplina auxiliar de la història. Estan inclosos en els dos treballs anteriorment mencionats i els considerem correctes.

Element	Atribució	Suport
C11-C15	Reis Catòlics	Talet, p. 249.
C22	Nicolau Viastrosa (imatge 12)	Talet, p. 190.
C23, C25, P1, P2, P15B, P17, P18, P31-34, P46, P47A/B/C, P50, P52, P64	Antoni Vinyes (imatge 6)	Benefactor molt notable del monestir
[C26/C27]	Pere Desvalls	<i>Misser Pere Dezvalls féu una clau que està davant del capítol, que és la en què estan pintades unes ones blaves y enmitx una rosa vermella</i> (Talet, p. 178)
P3	Lluís Clos (imatge 10)	Benefactor del monestir
P19-P20 i/o P13-P14	Malet	Talet, p. 230.
P21	Boquet (imatge 15)	Talet, p. 251 i testament.
P39, P40	Bernardí Aguilar	Talet, p. 222.
P41, P42	Cornet (imatge 41)	Tot i que no hi ha suport documental de cap Cornet relacionat amb els jerònims de la Murtra, aquest escut va únivocament relacionat amb aquest llinatge. ²⁷²⁹

Una primera aproximació cronològica situaria la construcció dels trams propers a l'entrada de l'església a final de la dècada de 1450 i inici de la de 1460 (Viastrosa, Vinyes, Desvalls i també la d'Honorat Pasqual). La de Bernardí Aguilar seria del trienni 1478-1481, la de Malet, de 1481-1483 i les dels Reis Catòlics, de principi de la dècada de 1490. Gràcies a la crònica de Francesc Talet i a la documentació notarial, coneixem el nom d'altres promotors, tot i que l'atribució als senyals heràldics no és tan clara com en els casos inclosos en aquesta taula.

En primer lloc, tenim quatre benefactors que actuaren coordinadament per construir sengles claus de volta. Són Baltasar Savila, Pere Joan d'Olorde, Miquel Piquer i Jeroni Rajola, dels quals hem parlat a l'apartat dedicat als benefactors. El 5 d'octubre de 1470 van signar els capítols amb els mestres de cases Jaume Alfonso i Pere Basset. El preu fou de 40 lliures, 30 per clau. El primer pagament, d'una quart part del total, es féu al cap de deu dies (doc. 55). Poc després els frares s'asseguraren el proveïment de pedra calcària gràcies a un contracte amb un pagès badaloní.²⁷³⁰ Al sis mesos es pagà una altra quarta part.²⁷³¹ Degué sorgir algun contratemps, ja que al cap d'un any del començament de les obres, el 22 d'octubre de 1471, els quatre promotors donaren poders a Antoni Olzinelles, donat de la comunitat, perquè fes una protesta formal per l'obra del claustre de la Murtra.²⁷³² Sigui per aquest nomenament o per un de posterior, sabem que Antoni Olzinelles féu un requeriment als dos mestres de cases el 22 de maig de 1472. La resposta de Pere Basset fou que estava astorat pel que li deien, ja que tant ell com Jaume Alfonso

²⁷²⁹ Martí de RIQUER, *Heràldica catalana*, vol. 2, p. 774.

²⁷³⁰ Carles DÍAZ MARTÍ, «Pedra calcària badalonina per a Sant Jeroni de la Murtra», p. 35.

²⁷³¹ Concretament, el 2 d'abril de 1471 (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.).

²⁷³² AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 11r.

pensaven fer allò que era degut. En canvi, aquest darrer va respondre al requeridor que *de aquestes coses que ell (sic) ne parlaré ab los frares, e encare ab los benefactors de la dita obre*.²⁷³³

Aquest problema degué tenir el seu vessant econòmic, ja que el 24 d'octubre següent els dos mestres de cases reconegueren que els frares els havien pagat les 25 lliures promeses com ajut de la construcció de cinc claus de volta. A més de les quatre ja conegudes de Baltasar Savila, Jeroni Rajola, Miquel Piquer i Pere Joan d'Olorde, hi havia la del notari Antoni Vinyes.²⁷³⁴ És molt significatiu que el pagament el fes directament el prior de la comunitat, Pere Febrer, i no els benefactors. Podria ser un requisit específic no previst a l'inici de la construcció de les claus o una compensació per algun material que no havia estat proporcionat als mestres de cases. També queda palès que les claus de volta que manava construir el notari Vinyes no es devien protocol·litzar per via notarial, sinó que se seguí un procediment menys formal. L'obra estava acabada a final de 1472, ja que el mes de desembre s'estengueren les corresponents èpoques de l'import total.²⁷³⁵ Durant aquest període constructiu els frares compraren cert tipus de pedres per al claustre al notari barceloní Francesc Joan Fuster per 11 lliures.²⁷³⁶

D'altra banda hi ha el contracte establert amb els dos mestres de cases per a la construcció de la clau de volta C19, encarregada pels frares a Jaume Alfonso el 22 de desembre de 1478. L'encàrrec formal el féu el prior de la comunitat, Benet Santjoan, i tingué un preu de 40 lliures. Es tracta d'un document d'un gran valor perquè s'especifica, amb un alt grau de concreció, cadascun dels elements de l'obra arquitectònica, la procedència dels seus materials, la decoració i, òbviament, la responsabilitat de cadascuna de les parts quant a pagament, termini –es van preveure 5 mesos- i proveïment dels materials necessaris. Pel contracte es dedueix que es bastien paral·lelament els trams dels pisos inferior i superior del claustre (doc. 76). Que fou una època constructiva de certa envergadura queda de manifest perquè els anys 1477 i 1478 els frares compraren 200 somades de pedra al moler Joan Montmany. En el primer contracte s'especifica que eren per a la construcció del claustre (docs. 70 i 73, taula 25b).

Gràcies a la crònica de Francesc Talet tenim notícia de tres benefactors més que feren claus de volta: Beatriu Torres, Madrigal i Jeroni Albanell (Talet, p. 211, 222, 230, 243). La darrera és clarament la que correspon a l'escut heràldic del permòdol P7, en què hi ha una àguila.²⁷³⁷ Quant a Beatriu Torres, àlies Màrgens, no hem trobat als armorials consultats cap escut de la família Màrgens que coincideixi amb els del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Donat per assentat que es construí la clau de volta a principi de la dècada de 1480, tal com hem exposat a

²⁷³³ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 35r.

²⁷³⁴ *Omnnes illas viginti quinque libras monete Barchinone quas vos, dictus prior et procurator, nobis promisistis et stipulastis in auxilium operis illarum quinque clavium sive croarades quas Baltasar Çavila, legum doctor, Geronimus Raiola, Michael Piquer et Petrus Johannes de l'Orde, mercatores, ac Anthonius Vinyes, notarius infrascriptus, cives dicte civitatis, nobis operari fecerunt in claustro dicti vestri monasterii* (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 43v).

²⁷³⁵ Del 6 de desembre són les de Pere Joan d'Olorde i Miquel Piquer (AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 57r) i el 14 la de Jeroni Rajola (f. 60v). No hem localitzat la de Baltasar Savila.

²⁷³⁶ AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 20v (24.02.1472).

²⁷³⁷ Martí de RIQUER, *Heràldica catalana*, vol. 1, p. 239. Antoni POYO CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 91 hi veu erròniament un griu, per la qual cosa atribueix l'emblema als Desbrull.

l'apartat que hem dedicat a aquesta benefactora en capítols anteriors, creiem que el més versemblant és atribuir-li la clau P10, on apareix una espècie de cossi, tal com també indica el cronista: *en què y ha esculpida una torra y està prop de sanct Jordi* (Talet, p. 211, imatge 42). Finalment, la de Madrigal, de qui no tenim cap altra constància que el patrocini d'una clau de volta, creiem que el més probable és que es tracti de la P12, en què hi ha, d'atzur, un lleó rampant d'or (imatge 43),²⁷³⁸ tot i que no podem descartar que sigui la mà dels permòdols P13 i P14, tal com considera el cronista (Talet, p. 222).²⁷³⁹

Tornem novament als quatre benefactors que construïren quatre claus entre 1470 i 1472 per intentar identificar-los. En bona lògica, els seus trams haurien de ser adjacents, ja que van ser encarregats alhora. Quins podrien ser? El que està situat al permòdol P1A –un contrafaixat de sis peces (imatge 44)- coincideix amb un dels escuts del llinatge Olorde.²⁷⁴⁰ D'altra banda, l'emblema dels Piquer incorpora pics al seu camper, tal com apareix en el permòdol P5. Segons els armorials, són cinc d'atzur amb el mànec de gules i col·locats en sautor.²⁷⁴¹ En canvi, l'escut de Sant Jeroni de la Murtra es presenta en escartell, amb un sol pic al segon i tercer camper i una pinya al primer i quart (imatge 45). En heràldica medieval, era molt habitual dividir l'escut en quatre parts, encara que realment apareguessin dos emblemes, que es repetien. Era una manera d'incorporar llinatges a l'escut familiar.²⁷⁴² Creiem que és força probable que es tracti de l'emblema de Lluís Piquer, tot i que no podem justificar la presència de les pinyes perquè no coneixem els ascendents familiars dels Piquer o de la seva muller Gabriela.²⁷⁴³ Sí podem dir, però, que difícilment s'haguessin pogut representar cinc pics a cada quarter, que seria la representació heràldica original, per manca d'espai. Val a dir també que al davant d'aquest escut, en el permòdol P6, hi ha una marca de mercader que ben podria correspondre també a Miquel Piquer, ja que a la part inferior s'hi distingeix clarament la lletra P (imatge 46). El que té al costat, el P8, també és una marca amb una P a la part inferior, però la descartem perquè forma part d'una altra etapa constructiva, ja que tant la clau de volta com les peanyes són diferents. Quant a Jeroni Rajola, no hem trobat cap escut heràldic als armorials consultats. Tampoc no n'apareix cap en què hi hagi representada una rajola que permeti una identificació com a escut parlant.

De Baltasar Savila hi ha els de Vila -de gules, una vila d'argent-²⁷⁴⁴ als permòdols P35 i P36 (imatge 47). Aquesta darrera localització presenta una problemàtica important, ja que no és adjacent ni al tram de Pere Joan d'Olorde ni al de Miquel Piquer. Si aquests dos es troben al voltant de l'angle nord-oriental, el de Vila està a la galeria de migdia, a prop de la porteria, al costat d'una clau de volta que sabem que es va contractar l'any 1478, sis anys més tard que s'acabessin els encàrrecs dels quatre benefactors. Pot ser que hi estigui relacionat que a final de 1472 els mestres de cases fermaren àpoques a tots els benefactors excepte a Baltasar Savila?

²⁷³⁸ Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari general català de llinatges: Catalunya, València, Mallorca, Rosselló*. Barcelona: Montaner y Simón, 1923-1928, vol. 2, p. 75); Jaume Ramon VILA, *Armoria* (BC, Ms. 2319), vol. 2, f. 23r.

²⁷³⁹ Ens inclinem pel lleó perquè els colors de les mans del llinatge Madrigal no coincideixen amb les que es veuen al claustre de Sant Jeroni de la Murtra.

²⁷⁴⁰ Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari general català de llinatges*, vol. 2; Alberto GARCÍA CARRAFFA, *El solar catalán, valenciano y balear*, vol. 3, p. 199-200. Antoni POYO CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 61 l'identifica amb el llinatge Llodrà, del qual no hem trobat cap vincle amb el monestir.

²⁷⁴¹ Alberto GARCÍA CARRAFFA, *El solar catalán, valenciano y balear*, vol. 3, p. 331.

²⁷⁴² Martí de RIQUER, *Heràldica catalana*, vol. 1, p. 303-305.

²⁷⁴³ Almenys ho considerem més versemblant que la hipòtesi que es tracti de Joan Tomàs, un dels primers prior de la Murtra (Antoni POYO CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 18).

²⁷⁴⁴ Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari general català de llinatges*, vol. 3.

Quedà pendent l'obra i s'optà per reconèixer la seva contribució més endavant? No ho sabem. Tampoc no podem descartar que hi hagués un altre escut dels Vila a la part de la galeria de llevant que va quedar enrunada arran de l'incendi de 1835. De fet, el del permòdol P54, tot i que força malmès, sembla que correspon a aquest emblema, ja que s'hi distingeix una vila (imatge 48). A més, no tenim cap garantia que la ubicació actual del permòdol P54 sigui la mateixa que abans de la desamortització, perquè els trams de la galeria de llevant foren reconstruïts.²⁷⁴⁵ Podria ser que abans fos adjacent a la de Pere Joan d'Olorde. Tampoc no podem descartar que fes dues contribucions, una al principi de la dècada de 1470 a la galeria de llevant i una altra al final d'aquella dècada a la galeria de migdia. Hi ha moltes possibilitats no excloents. Finalment, creiem que la d'Antoni Vinyes seria justament la de la cantonada nord-oriental, on hi ha el seu escut a la part superior de la clau de volta.

El cronista de Sant Jeroni de la Murtra identifica alguns períodes amb moltes despeses en la construcció del claustre: 1465 i en els triennis 1472-1475, 1481-1483 i 1486-1489 (Talet, p. 189, 207, 230, 242). En altres dóna testimoni que es feren tasques de pintura i emblanquiment, com en els triennis 1483-1486 i 1491-1494 (p. 237, 255).

Amb totes aquestes dades recollides sobre el claustre, elaborem una hipòtesi sobre l'evolució temporal de la seva construcció. Es començà durant la segona meitat de la dècada de 1450 a l'angle sud-oriental, en un punt de referència, la façana de l'església, que aleshores ja estava determinat. El protagonisme del notari Antoni Vinyes, que considerà en el seu testament que l'obra es començà per iniciativa seva, és molt notable. El seu escut es troba a la part superior de la clau i en els permòdols del tram que fa cantonada i a la clau dels dos adjacents. En aquesta primera fase sembla que els frares permeteren als benefactors escollir la representació heràldica de la clau de volta. Així es féu per Nicolau Viastrosa, Pere Desvalls i Honorat Pasqual. En canvi, es reservaren la de la cantonada, que dedicaren al patró, sant Jeroni. En aquest primer període la construcció avançà, a partir de l'angle sud-oriental, per la galeria de migdia -2 claus- i de llevant -almenys 3 claus, ja que la de Pere Desvalls estava a l'entrada del capítol (Talet, p. 178), aproximadament al mig de la galeria. Creiem que aquesta primera fase acabà cap a 1465. Els efectes econòmics de la guerra degueren aturar unes obres de les que no tenim cap referència durant la segona meitat de la dècada de 1460.

Després d'aquesta primera interrupció, les obres es reprengueren l'any 1470. Coneixem la contribució de cinc benefactors que es feren càrrec de cinc claus de volta. Creiem que això va permetre acabar la galeria de llevant, fer el tram de l'angle nord-oriental i fer els dos primers de la galeria de tramuntana. En aquesta ocasió, els frares optaren per escollir la representació escultòrica de les claus i col·locar els escuts heràldics en els permòdols i a la part superior de la clau de volta. Hi ha els escuts reconeguts de Pere Joan d'Olorde, Antoni Vinyes i, probablement, de Miquel Piquer. S'han apuntat altres llinatges a partir dels escuts heràldics, però no passen de ser suposicions sense suport documental.²⁷⁴⁶

²⁷⁴⁵ Així queda palès en la fotografia que publica Jaume AYMAR I RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 51.

²⁷⁴⁶ En el permòdol P53, que possiblement no estigui en el seu lloc original arran de la reconstrucció de part de la galeria de llevant, s'ha identificat amb la família Ferrer (Antoni POYO I CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 44-46). Però no hi ha cap Ferrer vinculat als jerònims en aquesta etapa. Sí d'un Gaspar Ferreres, que en el trienni 1460-1463 féu un cel·la en el monestir (Talet, p. 178). Creiem, però, que hauria de tractar-se de l'escut d'una dona maridada, tal com és habitual als escuts partits en pal, en què les armes de la família de la dona estarien al costat esquerre i els del marit a la dreta (Martí DE RIQUER, *Heràldica catalana*, vol. 1, p.

La fase següent implicà canvis en la forma de les peanyes i de la part superior de les claus de volta. Totes les representacions escultòriques de les claus són de temàtica religiosa. Començà a la segona meitat de la dècada de 1470 en dues direccions: a la galeria de migdia i de tramuntana cap a ponent. Degueren començar per la galeria de migdia, ja que podem datar amb seguretat la clau de volta P19, al davant de la porteria, l'any 1478. Un cop acabada, ja a l'inici de la dècada de 1480 es treballà intensament la galeria de tramuntana, que presenta una gran homogeneïtat, especialment en la fesomia dels àngels. Almenys els trams amb els escuts d'Albanell, Torres i Madrigal es feren durant la primera meitat d'aquesta dècada.²⁷⁴⁷ Per tant, les dues galeries no es treballaren de forma paral·lela, sinó que sembla que primer s'acabà la de migdia i després es treballà la de tramuntana. Creiem que cap a 1484 s'acabà aquesta fase perquè consta que Joan Safont treballava aleshores en un arcbotant.²⁷⁴⁸ Com que els únics arcbotants es troben a les cantonades del pis superior del claustre, entenem que es refereix al de l'angle nord-occidental.

Els mestres de cases Jaume Alfonso i Pere Basset treballaren al claustre almenys des de 1470 i el seu vincle professional amb Sant Jeroni de la Murtra s'allargà com a mínim fins l'any 1486 quan, arran d'algunes desavinences per construccions no especificades, es nomenaren àrbitres per dirimir-les (taula 13g). La sentència es dictà el 14 de febrer d'aquell any²⁷⁴⁹ i sembla que Jaume Alfonso hagué de compensar els jerònims, ja que al cap d'un any el procurador de la comunitat admeté haver-ne rebut certes quantitats.²⁷⁵⁰ D'altra banda, Pere Basset consta a la Murtra el mes de juny de 1488 (taula 23b). Sembla, per tant, que després d'haver treballat al

---

294). Per tant, creiem que el més probable és que es tracti d'una dona que va fer un ajut al monestir entre les dècades de 1460 i 1470. En aquest sentit, el cronista fa referència a la mare d'un frare que en el període 1460-1463 donà 15 lliures per a l'obra de la sagristia (Talet, p. 180). L'escut del permòdol P63 té tres faixes horitzontals. S'ha identificat amb el llinatge Rovira. De fet, hi ha un misser Rovira que va contribuir a la construcció de la capella de Sant Onofre a final de segle (Talet, p. 269-270; Antoni POYO CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 47-49; Francisco de A. FERRER-VIVES, *Op. Cit.*, p. 5). Aquesta assignació, però, no és coherent amb la cronologia que proposem, ja que aquesta part es va construir 30 anys abans. A banda, el Rovira que més rastre ha deixat com a benefactor de Sant Jeroni de la Murtra i Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fou Gabriel Rovira, abat de Santa Maria de l'Estany. L'escut dels Rovira que hi ha a l'entrada del claustre d'aquesta abadia no es correspon al del permòdol P63, ja que hi ha representat un roure travessat per una sageta (Antoni PLADEVALL I FONT, Jordi VIGUÉ I VIÑAS, *El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany*, p. 157). Val a dir que un dels escuts del llinatge Olorde està format per tres faixes de gules (Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Op. Cit.*, vol. 2). Finalment, s'ha identificat l'emblema del permòdol P4 amb els Trullols, novament sense cap base documental de vincle amb la comunitat jerònima (Antoni POYO CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 60).

²⁷⁴⁷ Segons la nostra hipòtesi, la construcció anà de la clau C4 a la C8, és a dir, en direcció ponent. Tanmateix, les dates que aporta el cronista van en direcció contrària, ja que la d'Albanell (P7) és de 1486-1489, la de Torres (P10) de 1481-1483 i la de Madrigal (P12) és de 1478-1481. Ens inclinem per mantenir la nostra hipòtesi i fer algunes apreciacions respecte a les informacions aportades pel cronista de Sant Jeroni de la Murtra. És possible que l'anotació que llegís en els registres de la comunitat fos la donació o la voluntat de donar uns diners per a construir una clau de volta, i no la construcció en si mateixa. Entenem que, tot i que un benefactor donés diners i que aquests es rebessin, la comunitat no començaria les obres tan sols per una clau, sinó que s'esperaria a poder contractar un tram d'unes quantes voltes. L'homogeneïtat estilística de la galeria nord des de C4 a C8 apunta en aquest sentit. Quant a Albanell, que s'aparta força de la cronologia, ens inclinem a pensar que el manament per a la construcció d'una clau de volta fos per ordre de Ferran el Catòlic, de qui era conseller.

²⁷⁴⁸ Carles DÍAZ MARTÍ, «Un fragment del llibre de despeses del procurador de Sant Jeroni de la Murtra (segle XV)», p. 8.

²⁷⁴⁹ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 9v.

²⁷⁵⁰ AHPB, Guillem JORDÀ, *Vicesimum quintum manuale*, 1487, gener, 23 – 1487, agost, 14, s. f. (13.03.1487).

claustre de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de la construcció del claustre gòtic de Montserrat,²⁷⁵¹ estigueren al capdavant de les obres a Sant Jeroni de la Murtra en una etapa constructiva força intensa, la qual cosa no és incoherent amb la presència professional d'altres mestres de cases al monestir badaloní, com Joan Safont o Pere Gombau.

Es treballà, doncs, la galeria sud, des de la clau C21 a C17, durant la segona meitat de la dècada de 1470. Quant a la clau de la cantonada sud-occidental (C16), la presència de *putti* en lloc d'àngels (P31, P32 i P34, imatge 49), ens inclina a pensar que es féu en una fase posterior, però també és possible que es construís la volta cap a 1480 –el P33 és un àngel, per exemple- i que s'inserissin aquests elements ornamentals més endavant. Quant als escuts heràldics, hi ha identificats els de Cornet, Aguilar i Savila, tot i que del primer no hi ha cap referència documental del seu lligam amb els jerònims i que del darrer ja hem comentat les dificultats cronològiques que presenta si el volem relacionar amb el jurista Baltasar Savila. Quant als no identificats, un és una marca de mercader (P38) i l'altre s'ha relacionat amb el llinatge Artigós (P37),²⁷⁵² tot i que d'aquest darrer hi ha altres possibilitats, que tampoc és possible relacionar amb benefactors del monestir, com Camps, Saera o Forment.²⁷⁵³

Els trams C21 a C16 es construïren durant la primera meitat de la dècada de 1480. Més enllà dels ja comentats d'Albanell (imatge 14), Torres, Madrigal i Vinyes, en tenim d'altres que o bé continuen en l'anonimat, com les marques dels mercaders que hi ha a P8 i P11 o alguns amb una heràldica força complexa, com el lleó cintat amb una bordura de peces carregades amb tres bandes (P9), o bé s'han fet propostes que, en la línia del que ja hem comentat, tenen l'inconvenient que no hi ha cap vincle documentat amb els jerònims, com els Vilalba (P15A, P16). També s'ha apuntat que els escuts dels permòdols P13 i P14 puguin pertànyer també als Malet, com els P19 i P20.²⁷⁵⁴ No ho podem descartar, com tampoc que aquestes mans puguin ser de Madrigal. A més, els colors d'aquests dos escuts no estan gens clars, ja que no coincideixen els que hi ha al P13 amb els del P14. En tot cas, el fet que es trobin tots força a prop en el claustre, implica que aquesta dificultat d'identificació no afecta la hipòtesi general sobre l'evolució constructiva.

Si la nostra teoria és certa, cap a 1485 quedava només pendent de construir la galeria de ponent. No es pot descartar que la fase anterior inclogués també dues claus d'aquesta galeria, la C9 i C10, tot i que tant les escultures de la volta com els àngels són diferents dels que trobem a la galeria nord. Mentre que els d'aquesta galeria tenen la cara molt rodona, quatre tofes lleugerament ondulades a cada costat i l'escut els tapa pràcticament tot el tronc (imatges 6 i 50), els àngels de la galeria de ponent que ocupen les posicions P19, P20 i P21 tenen l'escut més petit i l'únic que conserva la cara no té les tofes esmentades (imatge 15). El tipus de roba que els cobreix tampoc no és igual (imatge 51). Aquestes diferències tan notables ens inclinen a considerar que no hi hagué continuïtat entre l'acabament de la galeria de tramuntana i el començament de la de ponent. Creiem, doncs, que es aquestes dues claus es degueren bastir ja a final de la dècada de 1480 o inici de 1490. De fet, un dels escuts correspon a Pere Boquet (P21, imatge 15), que féu un llegat testamentari per a aquest efecte que no es va poder executar fins a

²⁷⁵¹ El frare montserratí Llorenç Moruny contractà Jaume Alfonso i Pere Basset el 20 de setembre de 1476 (Anselm M. ALBAREDA, *Història de Montserrat*, p. 64).

²⁷⁵² Antoni POYO I CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 40.

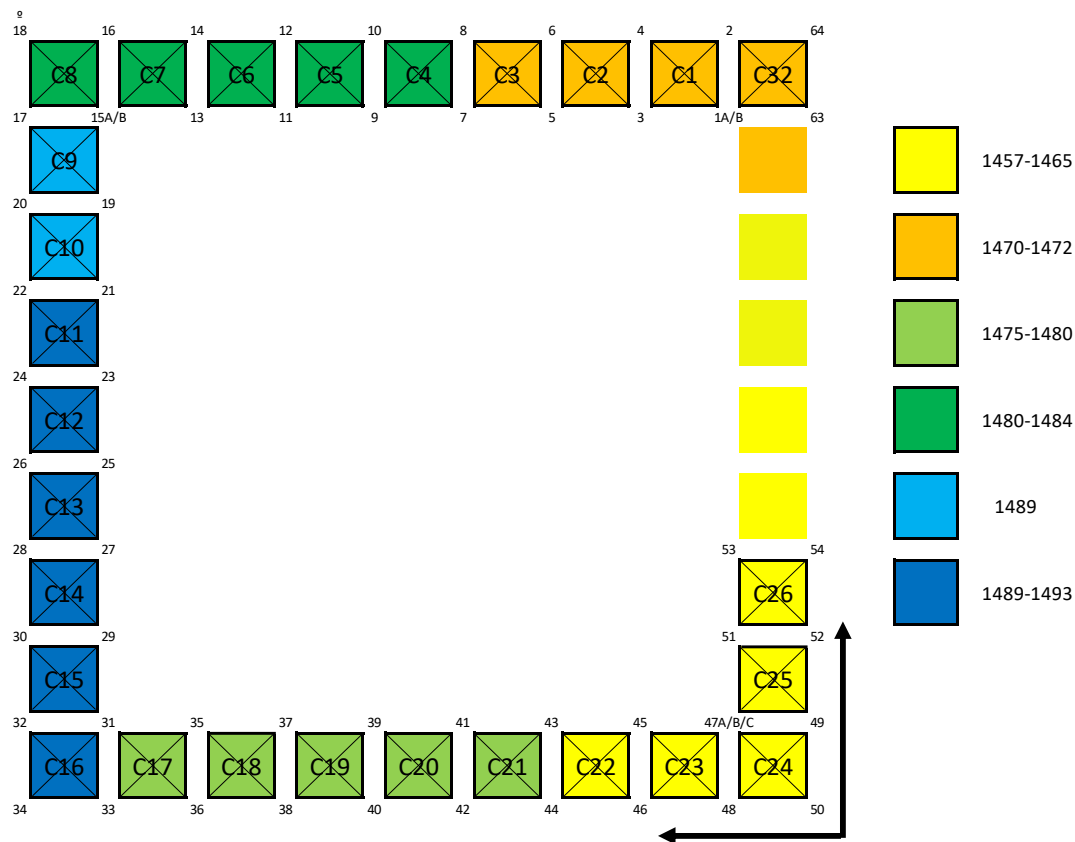
²⁷⁵³ Jaume Ramon VILA, *Armoria*, vol. 1, f. 128r; vol. 2, f. 107r; Martí de RIQUER, *Heràldica catalana*, vol. 2, p. 780.

²⁷⁵⁴ Antoni POYO I CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 55. Creiem que, per error, va considerar com del llinatge Ferrer una de les mans en el quadre final del treball (p. 78-79), que s'ha transmès als dos permòdols (Jaume AYMAR I RAGOLTA, «El monestir de Sant Jeroni de la Murtra», p. 223).

la seva mort, que sabem que va ocórrer en el darrer priorat de Benet Santjoan (1489-1491). Ja hem comentat la possibilitat que els escuts P19 i P20, amb mans, siguin d'algun membre de la família Malet i la problemàtica amb els colors amb altres armes del claustre.

Per aquests anys va testar i morir un dels impulsors de l'obra, el notari Antoni Vinyes. Com hem comentat a l'apartat corresponent, va donar una renda de 10 lliures anuals per acabar el claustre amb unes instruccions molt precises: les seves armes en les repeses –els permòdols– i escenes de la passió de Crist a les claus. Els frares no les seguien.

Resulta evident que l'encàrrec de cinc claus de volta per part dels monarques va interrompre bruscament el que s'estava fent aleshores. És molt simptomàtic que l'àngel que hi ha al davant de l'escut de Boquet i que, per tant, pertany al mateix tram de volta, tingui unes característiques completament diferents. Els seus trets l'assimilen inequívocament amb els àngels dels trams següents: les tofes són menys prominents, els escuts són menys plans perquè es corben cap a la paret en la seva part inferior i les mans agafen els escuts per la part mitjana o inferior –mai per la superior (imatge 52). Es trenca la norma que les representacions escultòriques de les claus de volta es destinin a tema religiós. Tot sembla indicar que o bé es volgué complaure el rei o bé arribaren instruccions molt precises del que es volia fer. En tot cas, es contractaren millors artistes dels que havien treballat a les claus C9 i C10. La qualitat de l'escultura de les claus de volta amb l'escut dels Reis Catòlics (C11-15) ho posa clarament de manifest (imatge 53). Aquesta fase constructiva degué finalitzar abans de la visita dels sobirans al cenobi l'any 1493.

Quant a l'heràldica dels permòdols, trobem institucions en lloc de benefactors particulars. S'hi distingeix clarament els del Principat de Catalunya (P27, P30), del regne de Mallorca (P24)

i de la ciutat de Barcelona (P28).²⁷⁵⁵ N'hi ha una que mostra un escut dividit en flangé i que està incomplet perquè només s'hi aprecien els quatre pals a la part superior i inferior, però res als dos flancs (P26). Podria tractar-se de l'escut de Sicília. Si fos així, faltarien les dues àguiles negres. Catalunya, Mallorca, la ciutat de Barcelona, potser Sicília... Amb aquesta sèrie, difícilment pot atribuir-se l'escut del permòdol C22 a la ciutat de Vic, tal com s'ha fet.²⁷⁵⁶ No tindria sentit al costat de la resta d'entitats polítiques representades en el claustre. Al nostre entendre, és més factible que es tracti de l'antic comtat de Cerdanya.²⁷⁵⁷ Hi estaria en representació dels dos comtats, Rosselló i Cerdanya, aleshores ocupats pel rei de França com a conseqüència del tractat de Baiona. Potser per aquesta raó no porten la corona reial a la part superior. Cap de les armes del claustre correspon a l'escut del Rosselló, que està constituït per dues faixes d'atzur amb flors de lis, segons l'armorial de Jaume Ramon Vila.²⁷⁵⁸ Val a dir que alguns escuts d'aquest tram han quedat completament esborrats (P23, P25, P29).

Si unim a aquests escuts la presència de nombrosos reis representats en els permòdols dels arcs que donen al pati central (imatge 54), es pot suposar que hi hagué una clara intencionalitat política en aquestes cinc claus de volta, on hi hauria, d'una banda, territoris sota domini dels monarques i, de l'altra, possiblement els seus avantpassats. Malauradament, no ha sorgit documentació que doni més llum a aquest aspecte tan interessant i que permeti sortir del camp de les hipòtesis.

La zona nord (1460-1466)

La dècada de 1460 comportà una gran activitat constructiva a Sant Jeroni de la Murtra. En el trienni 1460-1463, per exemple, es van fer dues fornades de calç, rajola i teules, una de calç en el període 1464-1466 i una altra de rajola, calç i teula el 1466-1468 (Talet, p. 175, 190, 194). El punt àlgid, però, s'assolí en el darrer trienni de Jaume Planes (1464-1466), en què la combinació d'un ritme intens d'obres i el progressiu empitjorament de la situació econòmica, arran de les conseqüències de la guerra civil, especialment de la pèrdua real del domini de Concabella, Gra i Aguiló, provocà un endeutament creixent de la comunitat: *Per aver empresas tantas obras y no aver tingut qui li fes costat, dexà la casa empenyada lo pare prior perquè, segons diu lo pare fra Benet Sanctjoan, que entrà procurador lo triennisegüent, comapparen lo Llibre de les Despeses (foli 153), que s'eren menjades sis-centes lliures de les propietats y dos-centes lliures que havien cobrades de la herència de mossèn Joan Quintà* (p. 191). A partir d'aleshores, creiem que es disminuï bruscament l'activitat constructiva. Després de la fornada de 1466-1468, que serví tan sols per fer un corral de tàpia, no hi ha constància de més fornades fins al trienni 1472-1475 (p. 208). Aquesta aturada o alentiment notable de les obres cap a 1466 també tingué lloc, com hem vist, en el claustre.

Durant aquest període s'obraren els trams del claustre més propers a la façana de l'església, tot avançant tant a la galeria de llevant com a la migdia. Però no foren les úniques obres.

²⁷⁵⁵ Tot i que habitualment en apareixen els dos pals al primer i quart quarter i la creu en el segon i terç, també hi ha representacions de l'escut de la ciutat comtal com apareix al claustre de Sant Jeroni de la Murtra (Martí de RIQUER, *Heràldica catalana*, vol. 1, p. 307).

²⁷⁵⁶ Antoni POYO I CREIXENTI, *Op. Cit.*, p. 58.

²⁷⁵⁷ Així apareix a Jaume Ramon VILA, *Armoria*, vol. 4, f. 203r.

²⁷⁵⁸ Jaume Ramon VILA, *Armoria*, vol. 4, f. 200r.

El cronista fa referència a les següents: forn, refetor, cel·les, una tàpia a l'hort, els carners del davant de la sala capitular, un molí, una cuina nova, una xemeneia per a l'hospital de pobres, una pastera i el corral de tàpia abans esmentat (p. 175, 178, 179, 187, 189, 194). Són força nombrosos els testimonis de benefactors que contribuïren a l'obra de Sant Jeroni de la Murtra durant la dècada de 1460. A més, a banda de les construccions anteriors, sabem que els frares ja disposaven d'infermeria i hospital.²⁷⁵⁹

Quin fou el pla de construcció? Per respondre aquesta qüestió cal saber la situació de les dependències que s'obraren aleshores. L'única de la qual en podem estar segurs és el refetor monàstic, situat a l'angle nord-occidental del cenobi. Promogut per Joan II, tal com queda reflectit en la inscripció *Rex Iohannes me fecit* d'una de les tres claus de volta, el cronista considera que la seva fàbrica ja estava finalitzada en el trienni 1460-1463, tot i que només es pot moure per indicis, ja que el control de les obres no el portava la comunitat (Talet, p. 176). Al nostre entendre, aquesta cronologia és versemblant amb la trajectòria política del monarca. No creiem que fos possible que es comencés després de 1462, quan l'enfrontament armat amb les institucions catalanes obligà Joan II a concentrar els seus recursos en la guerra. Coherent amb aquesta cronologia és la dada segons la qual el 1464 els frares feren una reixa perquè no caigués la vidriera (p. 187). L'obra quedà interrompuda, ja que es coneixen intervencions posteriors.

Una altra de les dependències de les quals consten despeses en aquest període és la cuina que el cronista considera com a nova, però que no pot tractar-se de la definitiva, situada a llevant del claustre perquè la ubica on en el segle XVII hi havia el celler, els cups i la premsa, que és la situació actual, al nord del claustre. A la meitat de la dècada de 1450, ja hi arribava l'aigua, per la qual cosa hem de considerar que ja estava operativa (Talet, p. 142). Tot i que no en tenim certesa, pensem que, a diferència del refetor, aquesta cuina era el resultat de l'adaptació d'una dependència de l'antiga casa de la Murtra. Quin sentit tindria, doncs, que n'haguessin feta una *ex novo* al nord del claustre per tornar-la a fer nova unes dècades més tard a llevant del cenobi? L'escenari que dibuixem és que, en l'esquema d'alliberament de l'espai inicial de la casa de la Murtra, els frares decidiren aprofitar un espai per posar-hi la cuina. D'aquí que, a mitjan segle, hi constin despeses per a la canalització d'aigua, i no de materials per a la seva fàbrica. De la resta de dependències –hospital, corral, forn...- no sabem on estaven localitzades.

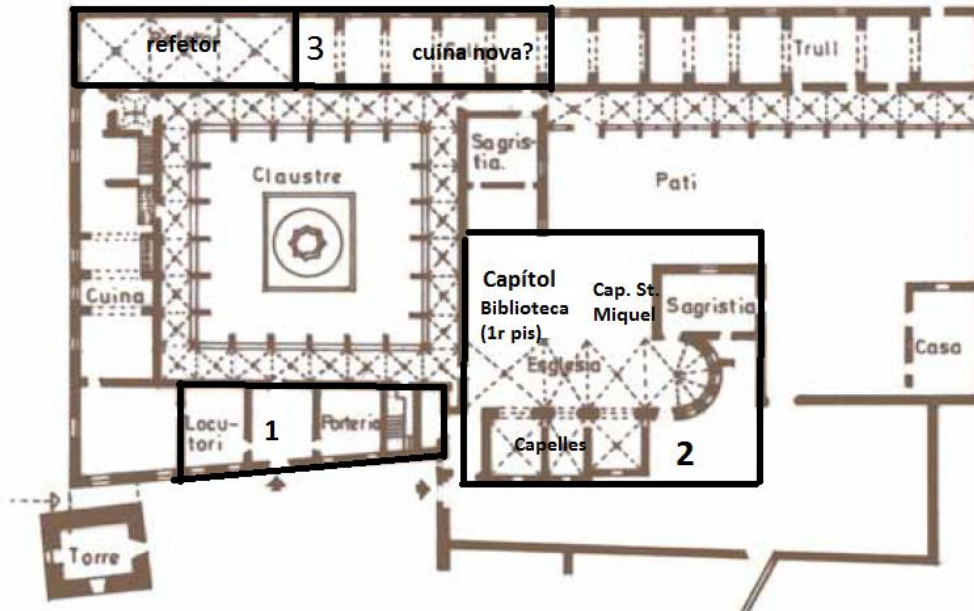
Si a la meitat de la dècada de 1450 estava fixat l'espai de la cuina nova, aquesta representava el límit nord del claustre que es començà a bastir poc després. Quan es van fer els primers trams del claustre propers a la façana de l'església, per tant, ja se sabia exactament quines havien de ser les dimensions de la galeria de llevant. Però com que les claus properes a l'angle nord-oriental, és a dir, la cantonada contigua a la cuina nova, no s'obraren fins a la dècada de 1470, resulta que la construcció de la fàbrica del refetor es va fer abans que la galeria de tramuntana del claustre. Això explicaria potser que el claustre no sigui exactament un quadrat perfecte, sinó que, segons els plànols publicats, les galeries nord i sud no siguin paral·leles. El fet que el claustre tingués el recorregut marcat per la cuina nova i el refetor, d'una banda, i pel cos sud, de l'altra, devia dificultar ajustar-ho amb més perfeccionament, si bé el desajust fou mínim.

En resum, durant la dècada de 1460 continuà la substitució dels vells espais de la casa de la Murtra. Ja bastit el cos de llevant –biblioteca i cel·les adjacents- i part del de tramuntana, amb la cuina nova, se seguí en sentit antihorari amb el refetor, per la qual cosa es tancà el perímetre

---

²⁷⁵⁹ L'hospital apareix en el testament de Francina Santjoan (AHPB, Antoni VILANOVA, Tercius liber testamentorum et codicillorum, 1450, juliol, 7 – 1469, juliol, 4, f. 24v-26r) i la infermeria en l'instrument en què el novici Francesc Vic demanà gràcies espirituals al prior de la comunitat (doc. 51).

septentrional del cenobi (zona 3). Suposem que altres dependències, com l'hospital o la infermeria, ocupaven espais de l'antiga casa. Encara, però, quedava força feina. Al claustre li quedaven tres galeries i els frares es lamentaren, en la seva justificació per demanar l'annexió de la rectoria de Santa Maria de Badalona l'any 1460, que les cel·les que vivien patien ruïna (doc. 46), ben segurament perquè estaven situades en les antigues dependències, ja velles, de la casa de la Murtra. Hi devia haver un contrast força gran entre el que s'estava bastint respecte al que encara continuava dempeus del que la comunitat comprà a Joan Safont el 1416.

Aturada (1466-1477)

Les referències a obres en la dècada llarga que s'escola entre el final del darrer mandat de Jaume Planes al capdavant de la comunitat i el final de la dècada de 1470 són escasses. Sense dubte, l'impacte de la guerra a les arque monàstiques tingueren un efecte directe. No tan sols no s'aconseguí la desitjada annexió de la rectoria de Badalona, sinó que una part important de les rendes ordinàries, que havien permès el creixement de la comunitat, no arribaren amb regularitat al monestir. El refetor, incomplet, continuà aturat. El claustre avançà per l'angle nord-oriental, però fou sobretot gràcies a la generositat de cinc benefactors barcelonins, Baltasar Savila, Pere Joan d'Olorde, Jeroni Rajola, Miquel Piquer i Antoni Vinyes. Signe de la debilitat d'aquests anys és la petició del curull del pou que estava davant l'abeurador de la llotja de Barcelona, que serví per fer el pou que hi ha al pati del claustre, davant de la porteria (1469-1470).²⁷⁶⁰ Es posaren reixes a les capelles de l'església en el trienni 1469-1472, període en el qual consta també una fornada de calç i obra de rajola (Talet, p. 202). Possiblement les despeses que consten per al claustre durant el període 1472-1475 corresponguin a les claus de volta dels cinc benefactors esmentats o potser alguna posterior (p. 207). En tot cas, l'alentiment respecte al que s'havia fet des de mitjan segle XV és patent. En aquest sentit, no hi ha referència de cap obra en el trienni 1475-1478,

²⁷⁶⁰ AHCB, *Consell de Cent*, Registre de Deliberacions, 1B-II-19, f. 87r, 88r, 97r, 98v; Talet, p. 201.

absència que el cronista atribueix a l'endeutament de la comunitat (p. 214). També disminueixen el nombre dels mestre de cases que resideixen en el monestir en aquest període (taula 23b).

Compleció i millores (1478-1490)

Cap a 1477 es detecta un canvi de tendència, que coincideix amb la venda del castell de Concabella a Violant de Cabrera i a Rodrigo de Bobadilla. Les referències a fornades i compres per proveir materials, clar indicatiu d'activitat constructiva, són freqüents: una fornada de calç i compra de 250 quintars de guix i centenar de rajoles entre 1478-1481, algunes fornades de calç, rajola i teula en el forn major i una altra de calç en el forn petit en el període 1481-1483, dues fornades de calç en el trienni 1483-1486, i una fornada de calç i obra en el priorats següents, és a dir, 1486-1489 i 1489-1491 (Talet, p. 222, 230, 237, 243, 251). També és significatiu que sigui justament de febrer de 1477 un dels pocs testimonis de l'encàrrec d'una obra d'orfebreria, la custòdia de plata daurada que el vicari de la comunitat, Benet Santjoan, contractà a Berenguer Palau (doc. 68).

A l'inici d'aquest període es reprengué la construcció de la galeria de migdia del claustre. A final de 1478 els frares contractaren el tram del davant de la porteria, amb les armes dels Aguilar, als mestres de cases Jaume Alfonso i Pere Basset. El mateix dia els encarregaren una altra obra: un passatge entre la porta de l'hort que estava davant del celler –*sellararia* en el document- fins a la porta baixa de la privada. Consistia en sis arquets i un setè amb arc de mig punt –forma de nansa de paner, segons el contracte-, tres columnes amb les corresponents bases i capitells, tot de pedra de Montjuïc, entaulament, nou represes i ampit baix de maons o rajola. El preu acordat fou de 32 lliures i mitja (doc. 77).

Sembla, per tant, que el passatge contractat havia de tenir tres trams anèlegs estructuralment al claustre, ja que això explicaria que hi hagués sis arcs, és a dir, tres parelles, separades per les corresponents tres columnes que apareixen en el document. La galeria, però, no tindria volta, sinó que seria plana, com en el claustre superior de la Murtra o el de Montserrat. Una altra diferència és que no s'utilitzaria pedra de Girona, més esvelta i elegant, per a les columnes, bases i capitells, sinó la de Montjuïc. Creiem que el darrer arc, amb forma de nansa de paner, devia ser perpendicular als altres tres, és a dir, travessaria el passatge, tot tancant-lo per un dels seus extrems. Més complicat és encabir-hi les nou represes o permòdols que contempla el contracte perquè, de l'estructura arquitectònica anterior, se'n desprenen 8: 6 a cadascun dels arquets i 2 en l'arc transversal.

Hi ha una dada molt valuosa en el contracte: es va preveure que hi hagués estels en les represes dels arcs, senyal inequívoc que el promotor de l'obra fou el frare Miquel Estela, que poc després, encara novici, va donar 15 lliures de renda anual per a l'obra de Sant Jeroni de la Murtra (1479).²⁷⁶¹ Aquesta informació no tan sols permet conèixer qui hi havia al darrere d'aquesta construcció, sinó apuntar la seva localització en el cenobi, que no és possible determinar únicament amb les dependències que apareixen en el document, ja que no sabem on estaven l'hort, les latrines i hi ha força dubtes amb el celler, ja que hem deduït abans que a la dècada de 1460 hi havia una cuina on actualment hi ha el celler, si bé l'espai és prou gran perquè ambdues dependències no fossin incompatibles. Fins i tot el cronista, a inici del segle XVII, tenia dubtes

²⁷⁶¹ ACA, MH, vol. 3783, f. 29v.

perquè la configuració del pas a les latrines s'havia modificat. Per això, afirma que el pas *no deu ser lo que tenim vuy, segons se mostren molts portals tancats, y devia exir des de la cuyna de la enfermeria fins a les necessàries* (Talet, p. 222).

La semblança de l'obra especificada en el contracte amb els mestres de cases Jaume Alfonso i Pere Basset i el claustre de la infermeria –a llevant del claustre principal, al nord de l'església– són evidents: ambdós tenen estels als permòdols (imatge 7) i estan formats per parells d'arcs separats amb columnes, bases i capitells de pedra de Montjuïc (imatge 55). No podem fer una identificació automàtica dels dos elements perquè el passatge tenia tan sols tres trams, en lloc dels onze de tota la galeria del claustre de la infermeria. A més, el claustre inferior de la infermeria té volta de guix.

És possible que el tram inicial d'aquest claustre fos el passatge de 1478? Al nostre entendre és el més versemblant. D'una banda, el cronista el devia situar en aquest espai, ja que la infermeria –i, per tant, la seva cuina– es trobava en aquell lloc del cenobi.²⁷⁶² A més, sabem que el 1512 l'espai que hi havia a llevant de la casa de les bugades estava buit.²⁷⁶³ Com que la casa de les bugades i el forn eren dependències accessibles des del claustre de la infermeria, està clar que a final del segle XV aquella part estava parcialment construïda, la qual cosa seria coherent amb un passatge, passadís o corredor únicament de tres trams. De fet, en el trienni 1520-1523 els frares van pagar per fer tres arquets fets davant de la casa de les bugades (Talet, p. 343). Si fos certa aquesta hipòtesi, la discontinuïtat en la construcció del claustre de la infermeria seria paral·lela a la pròpia trajectòria del frare Miquel Estela, que va fugir del cenobi badaloní el 1485 i no hi tornà fins al trienni 1511-1514. Queda fora de dubte, però, que el passatge es construï, ja que el 12 d'abril de 1480 els frares pagaren al mestre de cases Pere Gombau per haver-hi treballat –*in operando quoddam passagium vocatum lo passatge de l'ort* (doc. 84, taula 25b). No es pot descartar, però, que aquest passatge estigués ubicat en algun altre lloc i que els frares hi seguissin l'estructura arquitectònica que hi havia al claustre.

Però els frares no pagaren a Pere Gombau només per aquest concepte, sinó també per la seva feina en una capella que estava en el cap del claustre del monestir. L'única opció possible és la capelleta que es trobava dins el pati, fent racó amb l'angle sud-oriental del claustre. Apareix documentada a la descripció de mitjan segle XVI amb l'advocació de la Mare de Déu dels Àngels, però va ser enderrocada després perquè impedia la vista del sortidor des de l'església.²⁷⁶⁴ Els tres nervis de la volta voltegen la clau, com en els trams C4-C21, la qual cosa evidencia que la seva construcció és posterior als trams del claustre que té més propers en què, com hem analitzat anteriorment, els nervis no roden la volta, sinó que hi deixen espais per escuts caironats. A la clau de volta hi ha representat l'anagrama IHS (imatge 56).²⁷⁶⁵

Encara més obres entre final de la dècada de 1470 i inici de 1480: tres cambres en el pati exterior, a migdia de la façana principal, en funcions d'hostatgeria, i continuació del refetor, del qual no teníem notícies des de feia una quinzena d'anys (Talet, p. 221). No seria gens estrany que

²⁷⁶² Carles DÍAZ MARTÍ, «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI», p. 33.

²⁷⁶³ Així s'especifica en el conveni entre la comunitat i el canonge tarragoní Miquel Albanell (ACA, MH, vol. 3833, f. 174r; Talet, p. 313).

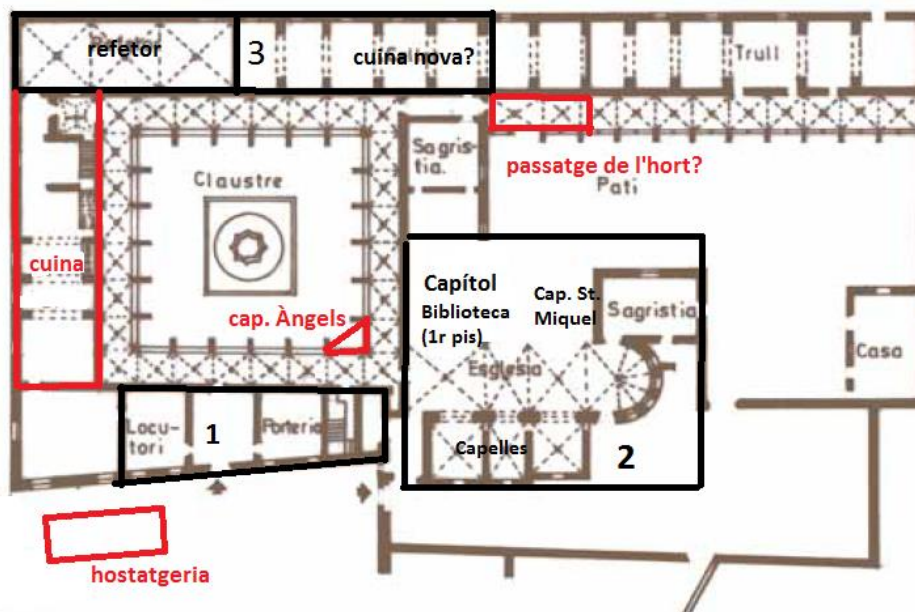
²⁷⁶⁴ Carles DÍAZ MARTÍ, «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI», p. 30.

²⁷⁶⁵ El cronista dona testimoni d'unes despeses per a una capella de la Verge Maria en el trienni 1483-1486 i fa la hipòtesi que es tracti de la capelleta de la Mare de Déu dels Àngels (Talet, p. 237). La cronologia d'aquestes despeses és tardana respecte als treballs de Pere Gombau. Podria ser, doncs, que es tractés de la capella de la Verge que hi havia a l'església monàstica.

la donació de fustes que Ferran II va concedir als jerònims de la Murtra el 1480 estigui relacionat amb la finalització d'aquesta obra començada pel seu pare (M70). De fet, la col·locació de les claus de volta i la seva decoració en el trienni 1483-1486 degueren suposar l'acabament d'aquesta peça tan característica del cenobi badaloní (Talet, p. 237, imatge 57).

A la dècada de 1480 consten actuacions a l'església –col·locació i pintura de les reixes-, al capítol –pintura de la clau de volta-, al pati exterior –bigues i fustes per a un parral-, al pati interior –un sortidor enmig del claustre-, davant del cor –un sortidor i una font, que s'acabà suprimint més endavant- i es va construir el carner de Miquel Setantí i la seva muller, Jerònima Descoll, davant de la porta de la capella del Crucifix, avui sortament conservats, tal com hem comentat a l'apartat de benefactors (Talet, p. 237, 242, 251). Per tant, en aquest període els frares no feren dependències noves, sinó que més aviat completaren o milloraren les que ja tenien bastides, però que havien quedat pendents arran de la guerra civil. Amb els cossos de llevants i tramuntana finalitzats i amb actuacions al davant del cos de migdia, que és el que hem considerat hereu de l'antiga casa de la Murtra, tan sols quedava l'agençament del cos de ponent, on també faltava la construcció del tram corresponent del claustre. Com en els altres casos, el cos de ponent fou bastit abans que la galeria adjacent del claustre, com mostra el fet que es construïssin les voltes de la cuina durant el trienni 1486-1489 (Talet, p. 242). Aquesta cuina no és altra que la que definitivament es va situar al cos de ponent amb un nivell de terra força més baix que el claustre (imatge 58). Abans d'aquesta data es degué produir el canvi de l'anomenada cuina nova, al nord de l'edifici, pel seu emplaçament definitiu. Creiem que aquesta actuació marcà el pas final del projecte de transformació de l'antiga casa de la Murtra en el novell monestir dimensionat per a uns vint a trenta religiosos. La finalització de la galeria de ponent del claustre i la conseqüent construcció de les cel·les del pis superior finalitzà una llarga etapa que havia començat trenta anys abans al voltant de la façana de l'església.

Les dependències bàsiques ja s'havien construït allà on quedaren definitivament –cuina, refector, església, capítol, claustre, cel·les...- i el que vindrà més endavant seran afegits i millores per ampliar-ne la funcionalitat. Les intervencions posteriors mostren clarament que els esforços dels frares van anar dirigits a millorar i decorar els espais ja construïts. La fase constructiva important o la implantació del projecte arquitectònic bàsic ja s'havia acabat.

Darreres actuacions (1491-1502)

Una de les actuacions més destacades d'aquesta dècada tingué lloc al cos de migdia, és a dir, el de la façana principal del cenobi. Els frares dedicaren la planta baixa de la torre que quedava a la dreta a una capella, que posaren sota l'advocació de sant Sebastià per invocar-ne la intercessió en cas d'epidèmia, ja que acabaven de patir les conseqüències mortals de l'esdevinguda el 1490. En el trienni 1491-1494 hi posaren les portes, una reixa de fusta, una vidriera i l'emblanquiren (Talet, p. 248, 255). S'hi accedia des de la galeria de migdia del claustre mitjançant un portal amb arc conopial (imatge 59). Actualment en aquest lloc hi ha una escala que permet pujar al pis superior, obra ja del segle XIX. Tanmateix, es pot apreciar perfectament l'arrencada dels nervis.²⁷⁶⁶ Justament en aquells anys, potser per aquesta obra o per a alguna altra no especificada, Joan Torner, de Cornudella, es va comprometre, en contracte d'afermament amb el mestre de cases Joan Font del 7 de juliol de 1491, a fer tres fornades de rajola o teula per al monestir (doc. 103).

L'únic retaule del segle XV procedent de Sant Jeroni de la Murtra que es conserva actualment procedeix d'aquesta capella. No completament, però. En el Museu de Badalona hi ha la predel·la (MB 1), de dimensions 50'5 x 195 x 13, que està formada per cinc petites taules on hi ha representats, d'esquerra a dreta, sant Fulgenci, sant Joan Baptista, Crist al sepulcre, l'estigmatització de sant Francesc d'Assís i sant Roc (imatge 60). De les dues taules centrals, tot i que actualment estan desaparegudes, en tenim testimoni fotogràfic perquè havien estat, junt amb la predel·la i altres taules laterals pintades al segle XIX pel pintor Narcís Inglada, a la capella de Sant Sebastià construïda després de la desamortització de Mendizábal a la part coneguda com a Obra Nova. A la taula central inferior hi havia sant Sebastià vestit de noble, amb un arc i una sageta a les mans, i a la superior hi estava representada la crucifixió.²⁷⁶⁷

Aquestes taules s'han atribuït al pintor Miquel Nadal, del qual només es conserva amb atribució segura el retaule de Sant Cosme i Sant Damià de la catedral de Barcelona.²⁷⁶⁸ Considerem molt dubtosa aquesta autoria del retaule de Sant Jeroni de la Murtra per una qüestió estrictament cronològica: la capella es va construir i agençar durant la primera meitat de la dècada de 1490, més de trenta anys després de la mort d'aquest pintor.²⁷⁶⁹ De ben segur que si l'historiador de l'art Chandler Rafton Post, el primer que apuntà aquesta autoria, hagués conegut la dada de la construcció d'aquesta capella, no l'hagués atribuït al pintor Miquel Nadal, encara que presenti similituds estilístiques amb el retaule d'aquest autor que hi ha a la catedral de Barcelona.²⁷⁷⁰ També s'ha especulat amb l'autoria del pintor valencià Jaume Baçó, conegut per Jacomart, o del seu col·laborador Joan Reixac,²⁷⁷¹ però tenim el mateix problema cronològic ja

²⁷⁶⁶ Carles DÍAZ MARTÍ, «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI», p. 30.

²⁷⁶⁷ Totes aquestes taules estan descrites a Elena TOLÓ I LÓPEZ, «El pintor Miquel Nadal i el retaule de Sant Sebastià procedent del monestir de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 17 (2006), p. 69-79.

²⁷⁶⁸ Ximo COMPANYY I CLIMENT, Elena TOLÓ I LÓPEZ, «La continuïtat del taller de Bernat Martorell: Miquel Nadal», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura II*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2005, p. 246-250.

²⁷⁶⁹ Miquel Nadal va testar el 23 de setembre de 1457 (Elena TOLÓ I LÓPEZ, *Op. Cit.*, p. 74).

²⁷⁷⁰ Chandler Rafton POST, *A History of Spanish Painting. The Catalan School in The Late Middle Ages*. Cambridge: Harvard University Press, 1938, vol. 7, p. 172-195.

²⁷⁷¹ Jaume AYMARI RAGOLTA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 35. Aquesta informació es troba al revers de la fotografia del retaule que hi ha a l'Arxiu Mas.

que el primer fou contemporani de Miquel Nadal i el segon va morir cap a 1484.²⁷⁷² Al nostre entendre, caldrà buscar alguna alternativa a partir de la cronologia de l'obra.²⁷⁷³ Apuntem la possibilitat que fos Pere Alemany o algun altre pintor del taller dels Vergós que, com hem vist, va intervenir en la pintura del retaule principal de l'església de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron durant aquells anys. En aquest sentit, el pintor estava relacionat amb la comunitat jerònima badalonina, ja que el 1494 va actuar conjuntament en un litigi contra un mestre vidrier (taula 13c). A més, comptem amb un retaule dedicat a Santa Tecla i Sant Sebastià a la catedral de Barcelona que es va fer en el taller dels Vergós entre 1486 i 1498, en què aquest sant màrtir té força similituds amb la taula que hi havia a Sant Jeroni de la Murtra.²⁷⁷⁴ Ho diem amb la prudència de no fer-ne cap estudi estilístic, sinó tan sols per justificar una hipòtesi versemblant amb la cronologia de la capella.

Mentre agençaven aquesta capella, els frares compraren dos retaules de fusta per a l'església. Encara devien quedar alguns serrells perquè la cuina estigués completament operativa, perquè hi ha constància que les obres perquè hi arribés l'aigua es van fer en el trienni 1495-1498. L'altra intervenció documentada en aquest període és la col·locació de filferros a les vidrieres del refetor i de la capella de Sant Sebastià per evitar que es trenquessin (Talet, p. 255, 264). No seria gens estrany, doncs, que el litigi que tingueren els frares i el pintor Pere Alemany amb un mestre de vidrieres estigués relacionat amb aquesta intervenció.

A final de segle es detecta un increment notable de l'activitat constructiva. De la mateixa manera que la venda de Concabella l'any 1477 va suposar una reactivació del projecte original, és molt possible que el resultat positiu del litigi amb Sant Pere de les Puelles pel castell de Gra tingué una conseqüència anàloga. S'acabaren algunes cel·les, es va fer una portalada i una paret davantera –el cronista apunta a la façana principal–, s'emblanquí una de les dues escales que pujaven al pis superior del claustre, es construïren els cellers i es posà teulada en l'edifici de migdia. Fins i tot es bastí una capella en un puig proper al monestir, que els frares dedicaren a sant Onofre (imatge 61). Per fer totes aquestes intervencions, s'emprà novament el recurs a les fornades de calç, obra i teula (Talet, p. 267-269). La darrera intervenció que tenim documentada és del 4 de gener de 1502 per al sortidor del pati del claustre (imatge 62).²⁷⁷⁵ Es tracta d'obres de millora del conjunt arquitectònic. Potser el que millor exemplifica que no quedava res important pendent de construir és que es destinessin recursos a fer una capella, la de sant Onofre, que estava apartada del cenobi.

---

²⁷⁷² Ximo COMPANYY I CLIMENT, «El flamenquisme al País Valencià i Lluís Dalmau», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura III*, p. 82.

²⁷⁷³ L'afirmació de Ximo COMPANYY I CLIMENT, Elena TOLÓ I LÓPEZ, *Op. Cit.*, p. 250, que la capella és anterior a l'època dels Reis Catòlics i que el retaule s'hauria pogut fer pels volts de 1460 no té cap base documental.

²⁷⁷⁴ Joan MOLINA I FIGUERA, «Al voltant de Jaume Huguet», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura III*, p. 127.

²⁷⁷⁵ Malauradament, la minuta notarial no identifica la persona a qui els frares feren l'encàrrec (AHPB, Bartomeu SUMES, *Manual*, 1501, novembre, 17 – 1502, juny, 23, s. f.).

Les cases dels procuradors de Barcelona

Ambdós monestirs tingueren cases a Barcelona per a servei dels seus procuradors. Els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en disposaren ben aviat, ja que la comprà la fundadora l'any 1394 a Eimeric de Centelles. Estava situada al costat del monestir de Jonqueres,²⁷⁷⁶ a prop del portal del mateix nom. Des d'aquest immoble els frares de Sant Jeroni de Montolivet van comprar a Joan Safont la casa de la Murtra el 22 d'octubre de 1413.²⁷⁷⁷ En canvi, els jerònims de la Murtra en tingueren una de llogada (Talet, p. 194) fins que l'any 1468 adquiriren la del carrer d'en Cuch, actual carrer de la Verge del Pilar. A l'apartat dedicat als familiars del capítol sobre els benefactors hem analitzat les circumstàncies especials que acompanyaren l'adquisició d'aquesta casa, que era de la germana del prior de la comunitat, Joan Say, que justament fou destituït pels visitadors i exiliat a Castella molt poc temps després.

No tenim gaire notícies de les dues cases que, a més, els frares no mantingueren a l'edat moderna: la casa procura de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron el 1835 estava en un carrer que connectava la plaça de Santa Anna i el Portal de l'Àngel,²⁷⁷⁸ mentre que els jerònims de la Murtra adquiriren una casa al carrer Sant Pere més Baix en el segle XVI (Talet, p. 397). Del XV n'han pervingut tan sols dues notícies, una que afecta les dues i una altra tan sols a Vall d'Hebron.

La comuna refereix l'existència de baralles a prop de les dues cases entre dones honestes i altres de vida impúdica, que provocava molèsties als frares que vivien a les cases dels procuradors per gestionar els negocis temporals de les respectives comunitats. Per resoldre el problema Ferran II ordenà l'expulsió de les dones de vida deshonestes, en mandat expedit el 7 de setembre de 1479 (doc. 80).

El segon episodi és un pacte entre el procurador general dels jerònims de la Vall d'Hebron, Joan Garriga, i Aldonça de Jonques, monja de Jonqueres, fermat el 17 de maig de 1480 sota els auspicis de la prioressa d'aquest monestir, Agnès de Romeva. Resolia el conflicte obert arran de la construcció d'una xemeneia a la paret que dividia la casa o cambra que tenia la monja en el segon claustre del monestir i l'hort de la casa procura de la Vall d'Hebron. Com que el frare Joan Garriga temia que el foc de la xemeneia fes caure o deteriorés aquesta paret, Aldonça de Jonques es va comprometre a fer-se càrrec de la reparació si això succeïa. No ho feia tan sols en el seu nom, sinó també en el de totes les monges que en un futur visquessin en aquesta cambra (doc. 85).

²⁷⁷⁶ Jaume RIERA I SANS, *Op. Cit.*, p. 302.

²⁷⁷⁷ Carles DÍAZ I MARTÍ, *Bertran Nicolau, fundador de Sant Jeroni de la Murtra*, p. 127.

²⁷⁷⁸ Gaetà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, vol. 2, p. 256.

Les etapes de l'establiment dels jerònims a Catalunya

Una configuració inicial inestable (1393-1439)

En primer lloc, cal inscriure les coordenades bàsiques de l'establiment dels jerònims a Catalunya, que començà amb la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron l'any 1393. El novell moviment, fruit de la transformació de nuclis ermitans en comunitats monàstiques, fou exportat des del regne de València. A Catalunya no consten grups d'ermitans que tinguessin com a referència sant Jeroni ni tampoc de cap que es decidís a donar el pas de convertir-se en monestir a partir del permís de Gregori XI el 1374 (doc. 1). Ben al contrari, els eremites que hi havia al lloc on es fundà el monestir de Vall d'Hebron, a Collserola, no tan sols s'hi integraren, sinó que més aviat entorpiren la nova comunitat. No consta que altres grups d'ermitans que hi pogués haver al país al marge de les estructures eclesials tingués interès en afegir-se al moviment.

Els jerònims nasqueren, doncs, a Catalunya ja com a moviment monàstic. L'origen ermità quedava geogràficament i cronològica força lluny. El pas d'ermitans a cenobites havia tingut lloc a la Plana de Xàbia dinou anys abans que els jerònims arribessin al Principat. Els frares que vingueren des de València per poblar la Vall d'Hebron el 1393 o no havien estat mai ermitans o bé ho havien deixat de ser feia tants anys que devia quedar com una experiència llunyana.

En segon lloc, l'exportació del moviment no fou el resultat d'un creixement intern, del fruit de l'expansió d'un grup religiós o de l'adhesió d'un nombre creixent d'adeptes. Des que havia nascut el primer monestir jerònim a la Corona d'Aragó, Sant Jeroni de la Plana de Xàbia (1374), que es va traslladar Sant Jeroni de Cotalba l'any 1390, no s'havia fundat cap altra comunitat. El moviment, per tant, mostrà una feblesa de base en no ser capaç d'atreure un nombre prou important de vocacions que permetés fundar nous monestirs.

Si els jerònims del tercer quart del segle XIV no tenien força suficient per créixer internament ni tampoc s'hi va unir cap grup originari, cenobític o eremític, de Catalunya, la iniciativa per a la seva implantació al Principat havia de procedir d'elements externs al moviment. Va ser necessari el concurs de persones alienes a aquest corrent monàstic perquè es transplantés a Catalunya. Sense la influència i els diners de personatges tan rellevants com la reina Violant durant el regnat de Joan I o el mercader barceloní Bertran Nicolau difícilment el moviment hagués arrelat en terres catalanes. Qui podia tenir més empenya que la muller del monarca per obligar els frares de Cotalba a enviar vuit dels seus, inclòs el seu prior, a Barcelona?

Algunes circumstàncies que envoltaren l'enviament de part de la comunitat de Cotalba a Vall d'Hebron posen de manifest la feblesa del moviment jerònim enfront la força de la reina. Només vuit frares hi anaren des de Cotalba, quan la dotació s'havia dimensionat per a dotze, i el procediment formal per donar cobertura al trasllat, que va comportar que el vicari general de la diòcesi de València obligués el sotsprior de Cotalba a acceptar la renúncia dels religiosos escollits per anar a Catalunya, inclòs el prior, apunta a resistències a la proposta règia. Era realment necessari, si no hi hagués hagut oposició, recórrer a l'autoritat diocesana? No s'hi va acudir –o

almenys no ens consta- quan els frares de Vall d'Hebron i de Cotalba van passar a fundar el monestir de Sant Jeroni de Montolivet el 1413. Actuacions posteriors de la reina mostren una actitud prepotent davant els posicionaments dels frares jerònims. No sembla que tingués en compte els interessos del moviment jerònim considerat globalment, sinó que sempre va prioritzar la supervivència del seu monestir, malgrat que no fos l'opció més raonable.

Això no vol dir que no tingués un sincer interès a crear un gran monestir i que els frares que el fundaren no ho veiessin com una molt bona oportunitat perquè els jerònims poguessin ampliar la seva base social i econòmica. Segurament un dels que va creure que allò era un trampolí excel·lent per fer créixer aquest corrent monàstic fou el prior, Jaume Yáñez, que no en va marxar quan les circumstàncies empitjoraren greument l'any 1396.

Els inicis foren prometedors. La reina projectà un edifici imponent que fos una mostra de la puixança de la monarquia. No es tingué cap recança d'escollir un indret que suposava una dificultat evident a l'hora de construir. Es contractà l'arquitecte més prestigiós per bastir l'església. El rei també hi contribuí, tant amb aportacions econòmiques com en la concessió de privilegis. Tot i que els frares s'instal·laren en la capella i les cel·les dels antics ermitans, aquesta era una situació que es preveia provisional, ja que després de l'església s'edificaria la resta de dependències del cenobi. La reina, a més, aconseguí la unió de la rectoria de la parròquia on estava el monestir, Sant Genís dels Agudells.

A escassos quilòmetres de la capital i amb els monarques com a promotors, tot indicava que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron no tan sols esdevindria el monestir més important dels jerònims a la Corona d'Aragó, sinó que podria convertir-se en un nou referent del monacat català, com Poblet, Montserrat o Escaladei. Això degué aixecar alguns recels a Cotalba, que provocaren que la Vall d'Hebron demanés confirmació apostòlica de la seva independència. La temença que fossin obligats a retornar a Cotalba és la causa més versemblant que hi ha al darrere de la petició dels frares fundadors de Vall d'Hebron que fossin absolts de les penes eclesiàstiques per haver canviat de comunitat l'any 1393. La sol·licitud fou resolta favorablement.

L'escenari, però, canvià bruscament amb un fet inesperat, la mort de Joan I l'any 1396, que deixà la nova comunitat sense l'element decisiu que l'havia fet néixer. El nou monarca, Martí l'Humà, no mostrà cap interès a continuar l'obra del seu germà i de la seva cunyada. Sense recursos econòmics ni el suport del poder polític, l'obra frenada el 1397. Tan sols s'havien completat els fonaments i la fàbrica de l'església. Quedaren aleshores al descobert la migradesa de les rendes dotals i la poca idoneïtat del lloc escollit. Malgrat que la reina vídua i algunes persones del seu cercle, com Anaquí lo Fabre o Jaume Copí, donaren ajuts, aquests foren clarament insuficients per continuar el projecte amb els mateixos paràmetres amb què s'havia planificat. No hi ha dubte que la mort del sobirà fou un esdeveniment que tingué un gran impacte en la trajectòria dels jerònims a Catalunya.

Pocs anys després, al tombant de segle, va sorgir l'oportunitat de recuperar el pla inicial, ja que un mercader molt ric de Barcelona, Bertran Nicolau, es va oferir a completar les obres. Personatge extraordinàriament devot, decidit a invertir la seva fortuna en el patronatge del monacat més renovador, va veure en els jerònims de Collserola l'ocasió de fer una gran acció pietosa. La negativa taxativa de la reina Violant, zelosa del seu protagonisme com a fundadora, va impedir adoptar una solució racional al problema creat amb la mort de Joan I. En una nova mostra de la feblesa del moviment jerònim, la reina Violant va imposar el seu criteri i durant la primera dècada del segle XV actuà amb plens poders, tot expulsant frares que arribaren de Cotalba sense la seva autorització i demanant-ne altres quan ho considerà convenient.

El refús a la col·laboració de Bertran Nicolau tingué també conseqüències molt rellevants per als jerònims. Davant la impossibilitat d'ajudar els de Vall d'Hebron, el mercader barceloní va orientar la seva acció cap a la fundació d'un nou monestir. N'obtingué l'autorització apostòlica el 1403. El seu projecte era econòmicament molt més sòlid, però topà amb la dificultat de la falta de frares. Nogensmenys, els anys anteriors Cotalba n'havia enviat per a les fundacions de la Trinitat de Mallorca (1400) i de Santa Maria de la Murta (1401). Tot i que no foren tants com a Vall d'Hebron, ja que hi havia un nucli d'ermitans de base en ambdós monestirs, no hi devia haver disponibilitat de frares i el desmantellament de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron resultava impossible arran de l'actitud intransigent de la reina Violant. Val a dir que, malgrat els problemes, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron va ser capaç de captar les primers vocacions jerònimes catalanes, unes cinc a la primera dècada de 1400. La comunitat estava lluny de ser autosuficient, ja que seguia necessitant la tramesa de frares de Cotalba per mantenir-se, però aquestes professions catalanes foren, sense dubte, un primer èxit de la implantació del moviment.

Entre les noves incorporacions i els frares valencians, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron arribà a la xifra de 12 frares d'orde sagrat el 1412. Es va considerar que ja es podia començar la projectada fundació de Bertran Nicolau, Sant Jeroni de Montolivet, que començà la seva singladura històrica amb tan sols set frares jerònims el 1413, tot i que es dotà generosament per a 12. Creiem que tot aquest procés es féu amb el consentiment de totes les parts implicades, inclosa la reina Violant.

Cal remarcar que l'existència de dues cases religioses jerònimes, fruit de la manca de col·laboració de la reina Violant i el mercader barceloní Bertran Nicolau, que foren els veritables impulsors de la implantació d'aquest corrent monàstic a Catalunya, responia més a qüestions personals que no pas a un plantejament racional de quina era la millor manera d'establir-se en un territori. Malgrat que els dos monestirs estaven dotats per a una dotzena de religiosos, quan va néixer Sant Jeroni de Montolivet n'hi ha a tot estirar una quinzena, la majoria dels quals havia professat per primera vegada a Cotalba. Així, doncs, la presència d'aquestes dues comunitats no és representativa de l'èxit de la implantació en el país. El ritme amb què el moviment anà assentant-se a la societat catalana de final del segle XIV i XV era inferior a les demandes dels seus dos principals promotors. Aquesta disfunció cristal·litzà en dues comunitats monàstiques petites en lloc d'una més gran.

Aquest fet es va veure agreujat quan els frares de Montolivet van decidir mudar-se a prop de la capital catalana, tot donant origen a Sant Jeroni de la Murtra (1416). Que dues comunitats d'un mateix orde monàstic se situessin a tan sols tretze quilòmetres de distància, a prop d'una mateixa ciutat, constitueix una gran anomalia històrica. Subratllem aquest fet perquè, segons el nostre criteri, és una característica singular de la implantació dels jerònims a Catalunya i amb conseqüències importants. Pràcticament no hi ha precedents de dos monestirs tan propers, encara més si s'han fundat amb pocs anys de diferència.. No és una afirmació gratuïta, sinó que hem analitzat la situació geogràfica de diferents ordes monàstics a Catalunya a principi del segle XV, tant de les branques masculines com de les femenines, per comprovar-ho.²⁷⁷⁹

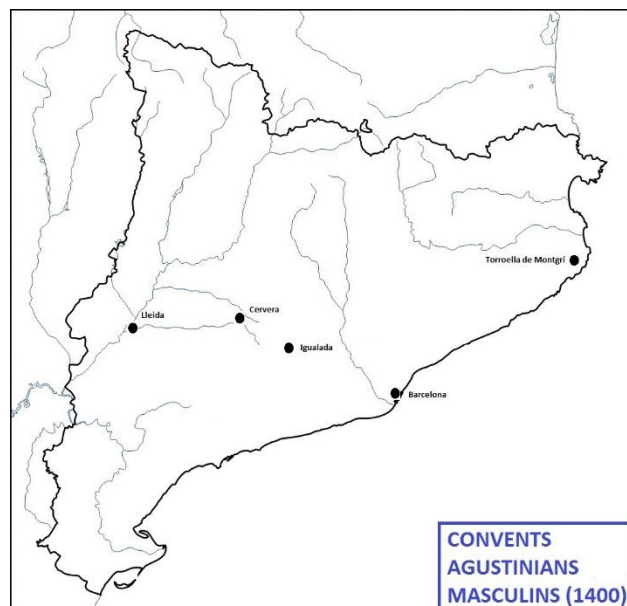
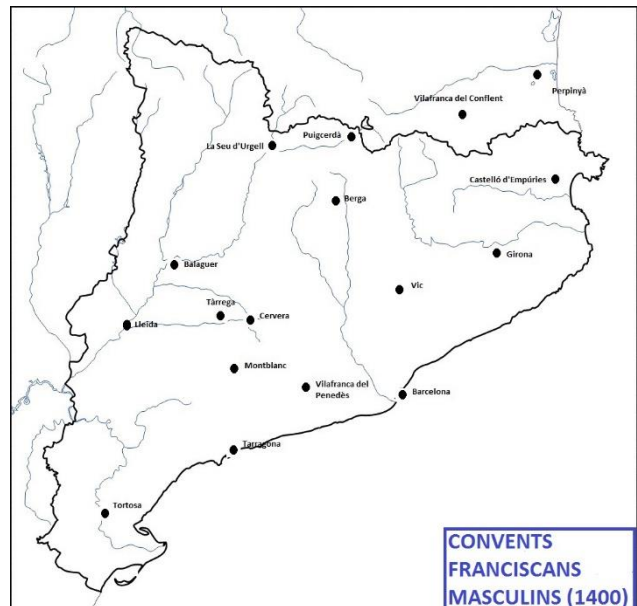
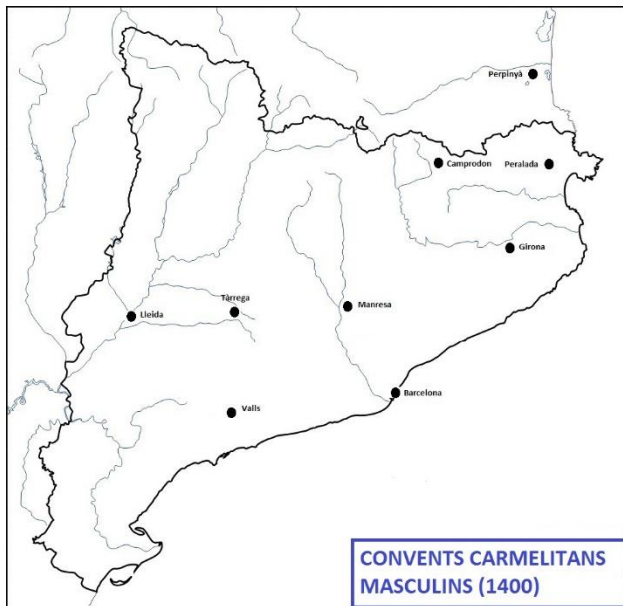
Quant als ordes mendicants masculins, els que tenien més d'un convent a Catalunya l'any 1400 eren els framenors, els dominics, els agustins i els carmelitans. Majoritàriament estaven situats a prop de les ciutats i viles més importants del país (Barcelona, Girona, Lleida, Cervera, Tarragona, Manresa, Balaguer, etc.), però tan sols n'hi havia un per cada aglomeració urbana.

---

²⁷⁷⁹ Joan BADA, Genís SAMPER (dir.), *Catalònia religiosa*. Barcelona: Editorial Claret, 1991.

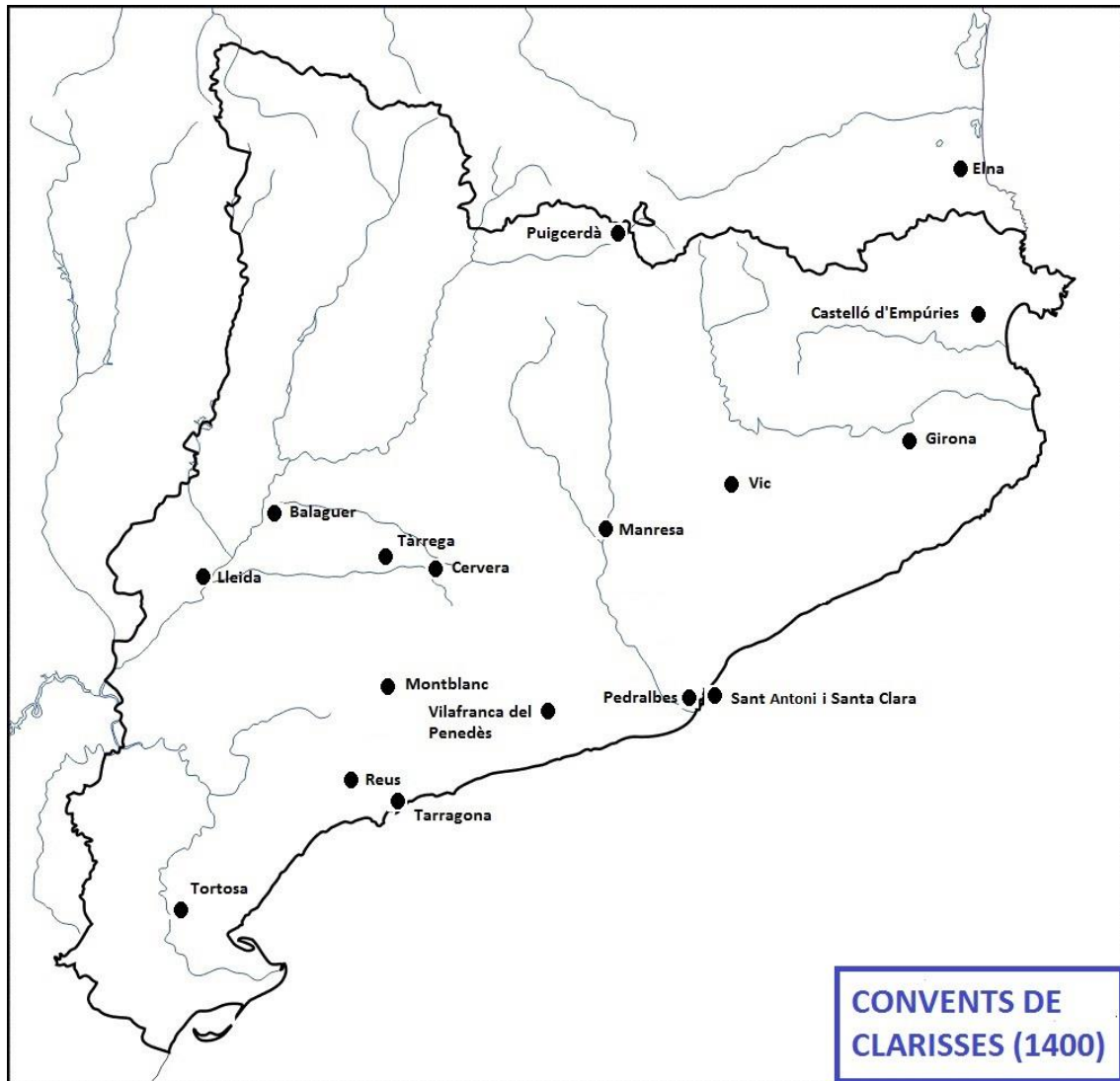

Quant a les branques femenines, predicadors i agustins només tenien un convent a Barcelona, Montsió i Santa Maria Magdalena respectivament.

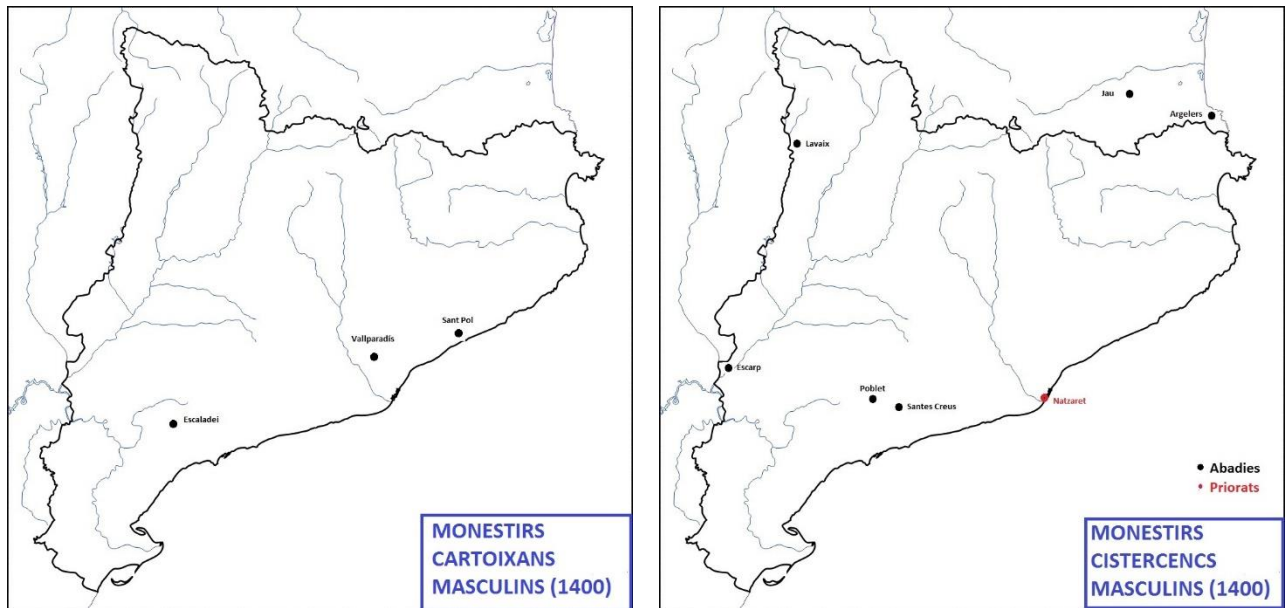

En canvi, les clarisses tenien 17 convents a Catalunya, dos dels quals a la capital catalana, Sant Antoni i Santa Maria de Pedralbes. Aquests dos monestirs constitueixen els dos únics casos de cases religioses mendicants que, per situar-se dins o molt a prop de la conurbació de la capital catalana, presenten una analogia amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de la Murtra. Tanmateix, una anàlisi de la seva història, permet una justificació que l'allunya força de les circumstàncies dels dos monestirs jerònims.²⁷⁸⁰

²⁷⁸⁰ El monestir de Sant Antoni, fundació del 1237, estava situat a l'extrem sud-oriental del clos emmurallat de Barcelona, dins de l'espai urbà en què al segle XVIII es va construir la Ciutadella. La reina Elisenda de Montcada fundà Santa Maria de Pedralbes, extramurs de la ciutat, gairebé un segle més tard. L'acte d'inauguració fou el 1327 i el poblà inicialment una dotzena de monges procedents de Sant Antoni. La

reina va decidir emplaçar-lo en el territori de Barcelona perquè volia estar a prop de la cort durant les seves freqüents estades en el nou monestir. La ubicació original, que fou descartada, fou Valldaura, entre Cerdanyola i Montcada. Per tant, el lapse temporal entre les dues fundacions fou molt més gran que en el cas dels dos monestirs jerònims. Però no és l'única diferència. Malgrat compartir espai geogràfic, les dues comunitats tingueren un alt nombre de religioses durant el segle XIV: 50 (1328), 48 (1337) i 77 (1378) a Sant Antoni i 51 (1350) i unes 80 a final de segle a Pedralbes. Hi havia, doncs, prou vocacions per mantenir els dos convents. A més, sembla que hi havia una diferenciació social entre les monges d'una i altra casa: més propera a l'oligarquia municipal i a l'estament mercantil i professional barceloní Sant Antoni, mentre Pedralbes acollia elements més aristocràtics (Núria JORNET I BENITO, *El monestir de Sant Antoni de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 89-91, 201, 204-205, 210; Anna CASTELLANO I TRESSERRA, *Pedralbes a l'edat mitjana. Història d'un monestir femení*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 35-37, 239-248).

Si ens fixem en els ordes d'arrel benedictina, també podem comprovar que els casos de cases molt properes són excepcionals. Ni els cistercencs, masculins ni femenins,²⁷⁸¹ ni els cartoixans tenien monestirs propers. Sí que n'hi havia entre les moltíssimes abadies i priorats benedictins, com el de Sant Cecília i Santa Maria de Montserrat,²⁷⁸² o els priorats de Santa Maria del Coll i Sant Pau del Camp,²⁷⁸³ que exemplifiquen clarament la dificultat o gairebé la

²⁷⁸¹ De les dades de les taules de *Catalònia religiosa*, p. 104 es desprèn la coexistència de dos monestirs de monges cistercenques a Berga: Santa Maria de Montbenet (1338-1461) i Sant Joan de Berga (1374-1461). En realitat, però aquestes dues cases no existiren a la vegada, sinó que el monestir de Santa Maria de Montbenet s'hagué d'enderrocar per obres a la muralla berguedana l'any 1377 i les monges adquiriren l'antic convent hospitaler de Sant Joan, on passaren a residir. La comunitat, única, va subsistir fins al 1568, quan l'orde el convertí en priorat de Poblet (M. Dolors SANTANDREU, «El monacat femení al Berguedà: Santa Maria de Valldaura i Santa Maria de Montbenet», *Erol*, 112 (2012), p. 30-32; Josep BUSQUETS CASTELLÀ, «Montbenet, el primer monestir femení de Berga», *Erol*, 106 (2010), p. 21).

²⁷⁸² Santa Cecília fou una abadia benedictina fundada a mitjan segle X. En depenien les nombroses ermites de la muntanya fins que Ripoll féu valer els seus drets i fundà un priorat a l'ermita de Santa Maria a principi del segle XI. Mentre Santa Maria va créixer i es convertí en un centre religiós de primera magnitud a Catalunya, tot assolint la independència de Ripoll i la categoria d'abadia l'any 1409, Santa Cecília entrà en decadència al segle XIV. En el XV estigué ja sota l'òrbita de Santa Maria de Montserrat, al qual fou annexionat definitivament el 1539 (Anselm M. ALBAREDA, *Història de Montserrat*, p. 11-13, 51; Ernest ZARAGOZA I PASQUAL, *Història de la Congregació Benedictina Claustal Tarraconense (1215-1835)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004, p. 332-333).

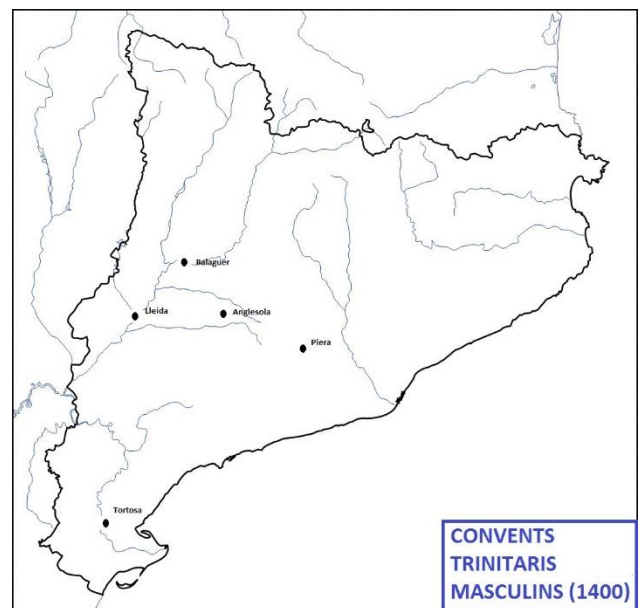
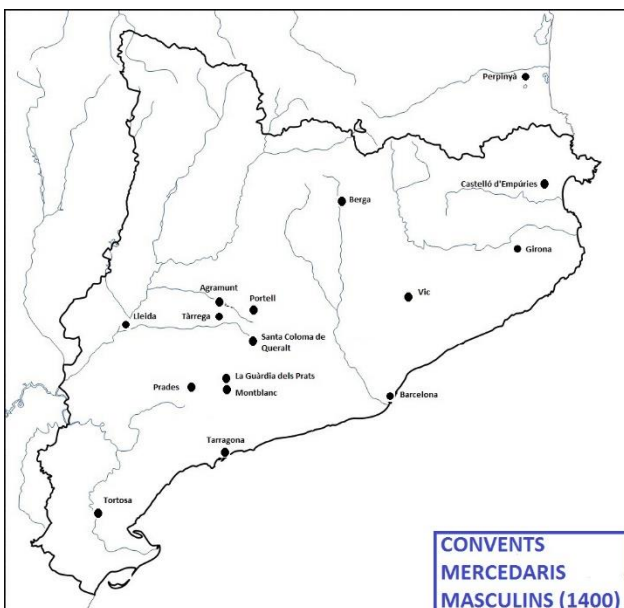
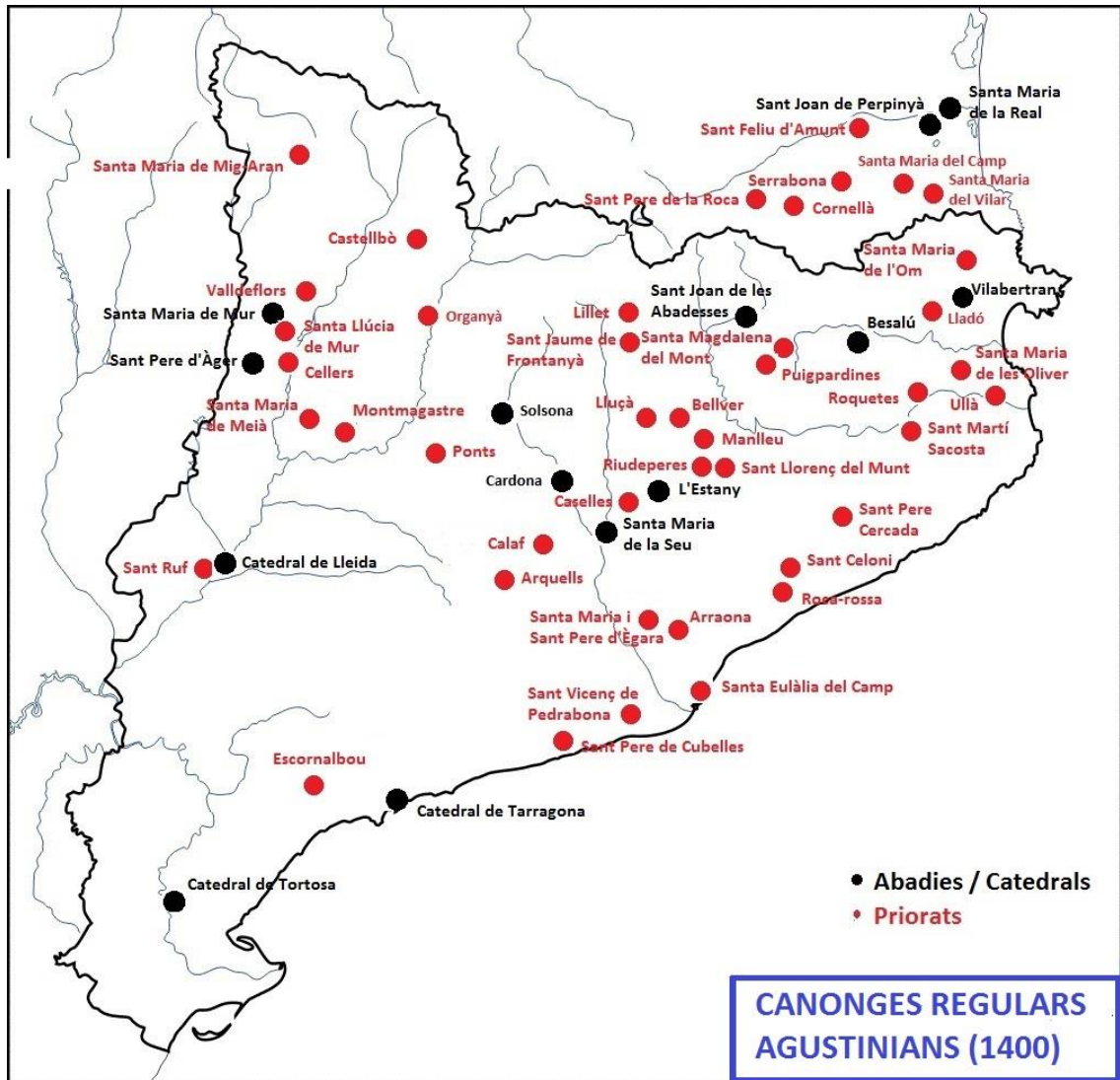
²⁷⁸³ Ambdós priorats foren fundats a final del segle XI i principi del XII. Malgrat que no es caracteritzaren per tenir comunitats nodrides, la situació no era comparable: Santa Maria del Coll tenia tan sols un prior i algun beneficiat (Ernest ZARAGOZA I PASQUAL, *Op. Cit.*, p. 348; Josep BAUCCELLS I REIG, «Els monestirs del bisbat de Barcelona durant el pontificat de Ponç de Gualba (1303-1334)», *II Col·loqui d'Història del monaquisme català*, vol. 1, p. 122-123), mentre que a Sant Pau del Camp hi havia hi havia alguns monjos, tot i que pocs (Josefina MUTGÉ I VIVES, *Pergamins del monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (segles XII-XIV)*. Barcelona: CSIC, 2002, p. 57-78) i era seu dels capítols de la Congregació Benedictina Claustal Tarraconense (Ernest ZARAGOZA I PASQUAL, *Op. Cit.*, p. 320-321).

impossibilitat de coexistència de dos monestirs tan pròxims.²⁷⁸⁴ Com que els benedictins comptaven amb moltes cases religioses a la Catalunya Vella, n'hi havia d'altres que també eren properes, si bé no tant com les de Montserrat i Barcelona. Tanmateix, aquesta distribució entrà en crisi: molts priorats estaven pràcticament deshabitats, es caigué en la comenda i a final del segle XVI alguns foren suprimits. Una situació semblant es dona en els monestirs de canonges regulars agustinians.²⁷⁸⁵ Els casos de gran proximitat presenten similituds amb els anteriorment descrits

²⁷⁸⁴ Ernest ZARAGOZA I PASQUAL, *Op. Cit.* p. 320-321.

²⁷⁸⁵ Quant a les canongesses regulars, el llistat proporcionat per *Catalònia religiosa*, p. 107, mostra la coexistència de Santa Maria de Montalegre, a Barcelona, i Sant Joan de l'Erm, a la propera parròquia de Sant Just Desvern. Tanmateix, aquesta darrera comunitat no adoptà mai la regla de Sant Agustí ni se subjectà a aquest orde establert, sinó que mantingué la seva condició de comunitat de donades fins a la seva annexió a Montalegre l'any 1466 (Lluís MONJAS MANSO, «Les deodates de Sant Joan de l'Erm: una comunitat femenina heterodoxa de la baixa edat mitjana», a *Les dones i la història al Baix Llobregat*. Barcelona: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, vol. 1, p. 178).

per als benedictins.²⁷⁸⁶ Quants als ordes redemptors, només trobem dues cases molt pròximes, la

que l'orde de la Mercè tenia a Montblanc i a la Guàrdia de Prats, fundades amb molt pocs anys de diferència, 1249 i 1240 respectivament. S'acabaren unint a Montblanc, tot i que els mercedaris mantingueren la possessió de la Guàrdia dels Prats.²⁷⁸⁷

Per tant, la coexistència de monestirs d'un mateix orde molt propers geogràficament fou un fenomen inhabitual i que, amb l'única excepció de Sant Antoni i Santa Maria de Pedralbes, conduïa inexorablement a la disminució progressiva d'un d'ells, fins i tot a l'extinció, o a la unió d'ambdós. En aquest sentit, val la pena fixar l'atenció a l'orde cartoixà, que presenta força similitud amb els jerònims. A inici del segle XV, s'hi produí un moviment de concentració. Dues de les seves tres cartoixes, Sant Pol de Mar i Sant Jaume de Vallparadís, es fusionaren. Les seves possibilitats de creixement, per separat, eren escasses, ja que els edificis eren estrets i petits. Ambdues cases estaven pensades per a una dotzena de religiosos. L'orde preferí fusionar-les en un nou edifici, construït *ex novo* a prop de Barcelona, especialment dissenyat per a la vida cartoixana. Nasqué així Santa Maria de Montalegre (Tiana), que heretà la comunitat de Sant Jaume de Vallparadís el 1415 i que el 1434 rebé la de Sant Pol. S'optà, doncs, per unir dues comunitats petites per fer-ne una de més gran,²⁷⁸⁸ fet que no s'esdevingué, com veurem, amb els jerònims catalans. L'aposta fructificà, ja que a inici del segle XVIII hi havia a Montalegre més de 50 cartoixans, 30 dels quals eren monjos sacerdots.²⁷⁸⁹

I què trobem a l'orde dels jerònims? L'any 1420 hi havia 17 monestirs al regne de Castella i 5 als territoris que conformaven la Corona d'Aragó.²⁷⁹⁰ No hi ha cap cas anàleg al de Sant Jeroni de la Murtra i Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Ben al contrari, un dels quatre primers monestirs jerònims castellans, San Jerónimo de Corral Rubio, fundat el 1384, es tancà perquè el lloc on estava era malsà i perquè era molt pròxim a un altre monestir, el de la Sisla de Toledo. Les paraules de l'historiador jerònim José Sigüenza posen de relleu la dificultat que implica la proximitat de dues comunitats: *Como el monasterio de la Sisla estaba tan cerca y tan acreditado no dejó crecer al recién fundado, porque la devoción de la Ciudad de Toledo para con la Orden de San Jerónimo estaba plantada en la Sisla.*²⁷⁹¹ En el moment de la desamortització, dels 47 monestirs de l'orde dels jerònims, n'hi havia dos que també presentaven una gran proximitat

²⁷⁸⁶ Per exemple, l'abadia de Santa Maria de Mur, situada al costat del castell homònim del Pallars, tenia un petit priorat, Sant Llúcia de Mur, que tenia per objectiu la cura d'ànimes de la parròquia propera. Pràcticament no tenia comunitat. A Perpinyà hi havia, des de mitjan segle XIV, dues canòniques: Sant Joan el Vell i una antiga parròquia, Santa Maria de la Real, que el monarca mallorquí posà en mans de canonges. Però mentre Sant Joan el Vell acabà essent la seu del bisbat rossellonès, Santa Maria de la Real fou secularitzada el 1592.

²⁷⁸⁷ Tanmateix, hem trobat referències a una implantació més tardana de la casa montblanquina, concretament a final del segle XIII. Malgrat que *Catalònia religiosa*, p. 112, dati la fi de la Guàrdia de Prats l'any 1500, en altra bibliografia no s'especifica cap data.

²⁷⁸⁸ L'episodi ha estat a bastament estudiat. Vegeu, per exemple, Irenée JARICOT, *La cartuja de Santa Maria de Montalegre. Compendio histórico*, p. 35.

²⁷⁸⁹ Carles DÍAZ MARTÍ, «La comunitat monàstica de Montalegre durant els priorats d'Agustí Massot i Francesc Vidal (1713-1732)», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 24 (2006), p. 132.

²⁷⁹⁰ Els dos mapes s'han elaborat a partir de la informació proporcionada per Antonio RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles* i amb l'ajut d'altra bibliografia suplementària. Si no es diu el contrari, les dades sobre els monestirs jerònims estan extretes d'aquest llibre.

²⁷⁹¹ José SIGÜENZA, *Op. Cit.*, vol. 1, p. 122.

geogràfica, si bé les circumstàncies històriques, prou diferents a la dels dos catalans, ho justifiquen.²⁷⁹²

Per tant, la ubicació dels dos monestirs jerònims masculins catalans constitueix una excepcionalitat respecte a la forma normal com les cases religioses dels ordes monàstics es distribuïen en un territori. Els precedents il·lustren que aquesta situació no era sostenible al llarg del temps, potser amb l'única excepció de les clarisses de Barcelona. No hi ha dubte que els protagonistes d'ambdues fundacions, tant els frares com els seus fundadors, eren perfectament conscients d'aquesta anomalia.

Un altre fet que també va canviar decisivament l'enquadrament de l'establiment dels jerònims a Catalunya fou la creació d'un únic orde tant per als monestirs castellans com per als aragonesos (1415). Els jerònims foren els primers frares catalans que caigueren sota la dependència d'institucions castellanes, conseqüència de l'entronització dels Trastàmara a la

²⁷⁹² Es tracta de San Jerónimo de Buenavista, a Sevilla, i San Isidoro del Campo, a Santiponce, que disten una desena de quilòmetres. La peculiaritat d'aquests dos monestirs és que, malgrat que el 1835 formaven part del mateix orde monàstic, quan es van fundar, a la primera meitat del segle XV, eren de dos ordes diferents: Buenavista s'integrà a l'orde dels jerònims l'any 1426 mentre que San Isidoro del Campo, que fins aleshores havia estat un monestir cistercenc, fou donat el 1431 a l'orde dels ermitans de Sant Jeroni o isidres, branca escindida dels jerònims pel frare Lope de Olmedo («Iglesia y monasterio de San Isidoro del Campo», *Betica, Revista Ilustrada*, 1 (1913), p. 9-19). El 1568 San Isidoro del Campo i sis monestirs isidres més foren incorporats a l'orde dels jerònims (Ignasi FERNÁNDEZ TERRICABRAS, «La incorporación de los isidros y de sus bienes a la orden de San Jerónimo (1567-1568)», *La Orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo del Escorial, 1999, vol. 2, p. 1003-1013). D'altra banda, malgrat que la distància entre els monestirs de la Victoria de Salamanca i San Leonardo sigui de poc més d'una vintena de quilòmetres, la situació és diferent que la Vall d'Hebron i la Murtra perquè estaven vinculats a dues ciutats diferents, Salamanca i Alba de Tormes. En canvi, els dos monestirs catalans voltaven una única ciutat, Barcelona.

Corona d'Aragó en el Compromís de Casp (1412). Es podria argumentar que hi havia ordes religiosos que tenien els seus superiors en altres regnes, com els cartoixans i els framenors. Però aquests ordes estaven extesos per tot Europa i comptaven amb entitats organitzatives, com les províncies, que permetien una certa descentralització administrativa i que solien respectar les fronteres de les grans entitats polítiques. En canvi, els jerònims tenien una implantació molt irregular. Hi havia alguns monestirs, pocs, a Itàlia i a Portugal, però allà on el moviment prengué més força va ser a Castella. Els jerònims catalans, i també els valencians, quedaren integrats en una estructura on eren clarament minoritaris, relegats en una posició clarament secundària davant la potència de les grans cases castellanes. A partir d'aleshores les grans decisions quedaren en mans del pare general, el capítol general i el capítol privat, institucions que quedaren en mans dels frares castellans de forma quasi exclusiva. La informació de què disposem permet afirmar que aquesta integració no comptà amb el consens dels monestirs de la Corona d'Aragó.

La fusió de les dues comunitats era un objectiu clarament desitjable i hi hagué intents perquè es fes efectiva. Era molt millor comptar amb un únic monestir gran, que fos un potent focus d'irradiació dels jerònims a Catalunya, que no pas dos de petits tan propers. Els frares ho sabien i ho intentaren. Però hi havia un impediment: Bertran Nicolau inclogué una clàusula a l'acta fundacional que prescrivia que si Sant Jeroni de Montolivet/Murtra era annexionat a qualsevol altre monestir, perdria la seva dotació econòmica a favor de l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. Després que els litigis respecte als llegats de Bertran Nicolau entressin en via de solució, l'any 1431 les dues comunitats demanaren conjuntament al pontífex unir-se al palau de Bellesguard, que els havia ofert Elionor de Cervelló, una de les persones més properes a la reina vídua Violant. El pontífex va posar l'afer en mans del bisbe de Barcelona, però per causes que desconeixem, no reeixí.

Durant aquests anys es detecta una diferència en les tendències de les dues comunitats. Mentre que Sant Jeroni de la Vall d'Hebron presenta una situació d'estancament, a la Murtra la comunitat no va parar de créixer. A la petició del 1431 es parla de 6 frares del primer monestir per 13 o 14 del segon. No és aliena a aquesta diferència la menor dotació de la comunitat ubicada a Collserola, que es va veure agreujada per la pèrdua de la rendes de Fraga (1418). No és estrany, doncs, que tres anys més tard es plantegés el trasllat dels frares de Vall d'Hebron a Bellesguard.

El final d'aquest període inicial coincideix amb la iniciativa per completar la construcció de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per part de la reina lloctinent Maria, que va posar sobre la taula la conveniència que els de la Murtra s'hi unissin. Va plantejar-ho al prior general, però els frares del cenobi badaloní i els consellers de Barcelona s'hi oposaren fermament. Finalment, els visitadors de l'orde ho desestimaren (1439). Al nostre entendre, va ser la darrera oportunitat de revertir l'anomalia que s'arrossegava des que la negativa de la reina Violant a la col·laboració de Bertran Nicolau havia provocat l'existència de dos monestirs tan propers. Amb la represa de les obres a Vall d'Hebron la situació esdevingué ja irreversible. Tenia sentit abans de començar-les, però no després. De fet, les primeres referències a obres a la Murtra per convertir-la en un monestir són de la dècada de 1440, com si s'estigués a l'espera de la solució definitiva.

No sabem quins foren els motius de l'oposició dels frares de la Murtra, però és clar que no és el mateix que les dues comunitats s'unissin en una tercera seu, com Bellesguard, que integrar-se sense més a Vall d'Hebron. L'evident predilecció de la sobirana pel monestir de Collserola –de la Murtra va escriure que *era casa es más deleitable, pero menos devota* (doc. 15)– i la sospita que hi havia un intent d'adjuntar-li sense més les rendes, tot esborrant el llegat de Bertran Nicolau, degueren ser factors que impediren que els de la Murtra donessin el seu consentiment a la intenció règia, més enllà dels impediments legals.

Es tancà així un període inicial que hem qualificat d'instable pel fort impacte d'esdeveniments externs, en una mostra més que la feblesa intrínseca del moviment jerònim a Catalunya el féu dependre de les circumstàncies vitals dels seus dos fundadors. Començà amb la possibilitat d'un gran monestir sota patrocini reial i acabà amb dos monestirs de mida petita o mitjana -lluny de la grandària de les grans cases religioses del país- tan propers que s'havien de repartir la influència en un mateix espai geogràfic. Aquesta configuració, anòmala, creiem que anà en detriment de l'expansió dels jerònims en territori català perquè no és el mateix un monestir de trenta religiosos que dos de quinze. Un sol monestir a Barcelona hagués pogut tenir molta més rellevància i un pes més gran, tant dins l'orde dels jerònims com en el panorama religiós i monàstic del país.

Malgrat no aconseguir la solució òptima, les dues comunitats presentaren al final d'aquest període una trajectòria positiva. Des de la primera professió d'un jerònim aliè a la comunitat de Cotalba, que molt probablement fou Jaume Sapila cap a 1402, fins al final de la dècada de 1430 hi hagué pel cap baix una trentena de noves incorporacions de frares d'orde sagrat. Això féu que les dues comunitats no depenguessin ja més de les trameses de frares valencians, tot i que els que restaven del període inicial -Ramon Joan, a Vall d'Hebron, i Romeu Borrell i Joan Febrer, a la Murtra- no tan sols hi continuaren, sinó que en foren els únics priors. No serà fins a la dècada de 1450 que els frares catalans es posaren al capdavant del govern de les seves comunitats.

En el sostre del creixement (1440-inici de la guerra)

Durant aquest període seguí la tendència positiva de la dècada de 1430. Continuà el devassall de vocacions catalanes cap a les dues comunitats, que traspasaren amb escreix la xifra de la dotzena de religiosos amb què s'havien previst les respectives dotacions econòmiques. Justament el 1443 els jerònims catalans i valencians es van veure amb la suficient capacitat per assumir una nova fundació a Lleida, que finalment, per causes que desconeixem, no va reeixir.

Que hi hagués un creixement no implica que les professions fossin numèricament importants: entre 1440 i 1465 n'hem comptabilitzat 25 de frares d'orde sagrat entre la Vall d'Hebron i la Murtra, la qual cosa implica una incorporació cada dos anys per a cadascuna de les comunitats, una mica més si hi comptéssim els frares llecs. Però aquí cal tenir ben present que els jerònims tenien prescrit no acceptar més membres si les rendes no permetien el seu manteniment, ja que no els era lícit demanar almoïna.²⁷⁹³ Per superar els límits que imposaven les rendes fundacionals, era necessari, doncs, l'existència de nous benefactors que incrementessin els ingressos ordinaris. I això no va ocórrer, ja que en tots aquests anys es mantingueren els comptes de les respectes dotacions inicials. L'únic canvi significatiu va ser l'arribada del llegat testamentari de Bertran Nicolau a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que compensà la pèrdua de les rendes que aquest monestir havia tingut a Fraga.

Creiem que en aquest període les dues comunitats fregaren el límit que els permetien les seves respectives rendes, sobretot Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que atenyé l'any 1465 els 15 frares d'orde sagrat. Per superar aquest límit de població era imprescindible ampliar-les. D'altra manera, es podria arribar al colapso econòmic. Com que no hi havia prou benefactors o els que hi havia no tenien suficient capacitat econòmica, el límit es va mantenir. Els insistents precs de la reina Maria davant el pontífex perquè annexionés al cenobi de Collserola rendes procedents de priorats mal servits, com Sant Miquel del Fai o Santa Maria de Besalú, s'inscriuen en aquest context. Però no tan sols a la Vall d'Hebron. També a la Murtra s'intentà el mateix amb la rectoria de Badalona amb el suport de Joan II l'any 1460. Aleshores al cenobi badaloní hi havia 18 frares. Tant en un cas com l'altre la resistència dels titulars de les rendes, que eren membres dels capítols catedralicis catalans, s'imposaren a les pressions reials. El suport d'una monarquia en necessitats econòmiques no fou suficient perquè els jerònims poguessin donar un pas endavant en el seu assentament en territori català. Les elits eclesiàstiques locals no tingueren cap interès en despendre's dels seus beneficis a favor d'uns frares amb qui no tenien cap vincle i s'hi oposaren fermament. Com que el papat va optar per no enfrontar-s'hi, els projectes dels monarques no avançaren. De fet, el resultat de les peticions d'unió de rendes eclesiàstiques fou un rotund fracàs, ja que tan sols s'aconseguí la de Sant Genís dels Agudells, de quantitat força modesta, el 1396.

Es podria argumentar que no hi ha constància que hi hagués una demanda per entrar en els dos monestirs jerònims que fos rebutjada per qüestions econòmiques. I és veritat, ja que no ens consta que hi hagués candidats que truquessin a la porta del monestir a qui es refusés perquè no se'ls podria mantenir. És a dir, no sabem si hi havia més persones interessades a ingressar en els dos monestirs jerònims catalans dels que apareixen a les nostres llistes. Sent això cert, no es pot negar que els intents d'incorporar noves rendes, protagonitzades en aquest període per la reina

---

²⁷⁹³ *Constituciones y extravagantes...*, p. 74.

lloctinent Maria i Joan II, tenien com a principal objectiu que ambdues comunitats poguessin incrementar el nombre de frares.

Malgrat que la retòrica de les peticions als pontífexs al·leguessin altres causes, com la pobresa, la necessitat de mantenir l'hospitalitat o poder pagar les obres –no hi ha claustre i les cel·les estan en ruïnes, van dir els frares de la Murtra el 1460-, creiem que en el fons la finalitat fou fer créixer els dos monestirs que l'orde dels jerònims tenia a Catalunya. De fet, l'anàlisi de l'evolució de les rendes no presenta una minva significativa respecte al període fundacional, almenys fins a l'adveniment de la Guerra Civil el 1462. Els frares de la Murtra, que comptaven amb unes 500 lliures de renda anuals donades per Bertran Nicolau el 1414, afirmaren que en tenien unes 400 l'any 1460, dada que està per sota del que resulta dels nostres càlculs i que, per això, considerem que fou rebaixada pels frares per justificar millor la seva petició. Amb la rectoria de Badalona esperaven sumar-ne 120 més. Però són versemblants els seus arguments? Creiem que no: al·legaren pobresa, però eren 18 frares, és a dir, un 50% més del que el fundador havia previst i deien no en tenien prou amb les rendes ordinàries, però des de feia tres anys havien començat a bastir el claustre i, malgrat que no aconseguiren l'annexió de la rectoria de Badalona, no disminuïren l'activitat constructiva fins a l'any 1466, tal com hem vist a l'anàlisi de les obres dutes a terme en el cenobi badaloní. I Vall d'Hebron? Al nostre entendre, no resulta molt coherent que una comunitat que la reina Maria qualificava de pobre es permetés l'any 1462 invertir més de 1.000 lliures per comprar un pensió de 42 a la Batllia General de Catalunya.

Ni a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron ni a Sant Jeroni de la Murtra, doncs, detectem problemes greus de finançament per mantenir comunitats al voltant de la quinzena de membres d'orde sagrat. No volem dir que anessin sobrats, però sí que no en tenien prou si volien traspasar la barrera que els imposaven les dotacions fundacionals. De fet, cap a 1460 els dos monestirs arribaren al seu màxim d'ocupació en tot el segle. L'expansió de l'orde a Catalunya havia de passar inexorablement per incorporar nous promotors de l'orde, persones que, com Bertran Nicolau, estiguessin disposades a oferir grans quantitats de diners. Però els benefactors que van aparèixer en aquest període estaven molt lluny de fer les contribucions de l'acabat mercader barceloní.

El suport més rellevant que obtingueren en aquest període fou la dels monarques, especialment la de la reina Maria. I és que el dels jerònims fou l'orde amb qui més es vincularen els Trastàmara, ja fossin de la branca aragonesa o de la castellana. Perquè fossin un orde estrictament hispànic i, per tant, sense dependència d'elements estrangers, o per altres raons, és evident que els monarques s'hi recolzaren per implementar la seva política religiosa. La reina Maria, zelosa que els monestirs dels seus territoris fossin un exemple de religiositat, s'hi recolzà per dur a terme els seus plans de reforma d'alguns monestirs tan importants com el de Santa Maria de Montserrat. Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, fou una peça clau en la seva política de resolució de conflictes i correcció de faltes i indisciplines en convents i monestirs de la Corona d'Aragó. A requeriment de la sobirana, s'implicà en la reforma del monestir agustinian de la Casa de Déu, dirigí la reforma cassinesa a Montserrat i intervingué en conflictes d'autoritat a Santa Maria de Montsió, Sant Pere de les Puelles o Santa Anna de Barcelona. No hi ha dubte que la reina va veure en els jerònims, en general, i en Ramon Joan, en particular, el model de monacat que volia generalitzar en els seus regnes. Observança, devoció, pietat, autoritat, disciplina... Aquestes són les preocupacions de la reina i que lloa en Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. El seu afecte per aquest monestir català fou profund, ja que és el segon en preferència en el seu testament, només per sota del que sentí per la Trinitat de València, convent femení de clarisses que havia fundat i on va ser sebollida.

La reina, però, no tenia els recursos econòmics necessaris. Com a conseqüència, la seva acció benefactora va encaminar els seus esforços a aconseguir-los d'altres actors. No tan sols foren les comentades peticions al papat perquè annexionés priorats a les arque de Vall d'Hebron, sinó que per sufragar les obres d'aquest monestir no va dubtar en pressionar les forces vives del país perquè hi contribuïssin econòmicament, com els procuradors de Tortosa, que van haver de donar fusta. Amb tot, els diners aconseguits foren clarament insuficients i les obres per completar el cenobi de Collserola –claustre, cel·les, refetor, sala capitular- al voltant de l'església construïda per la reina Violant necessitaren reformes al cap de pocs anys. Que la deixa testamentària de la reina Maria, que morí el 1458, a favor de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, no es cobrés fins al 1493, 35 anys més tard, i que només es fes per la meitat del que havia llegat en el seu testament és prou indicatiu de les insuficiències financeres dels monarques aragonesos, almenys en aquests temes.

També Joan II establí una vinculació amb els jerònims de la Murtra. Es remuntava al final del regnat d'Alfons el Magnànim, quan exercia la lloctinència general a Catalunya. Al poc d'heretar la Corona d'Aragó, contribuí amb la construcció del refetor, si bé les dificultats polítiques del seu regnat al país impediren no tan sols que finalitzés aquesta dependència monàstica durant el seu regnat, sinó fer qualsevol altre ajut propi d'un benefactor de la seva rellevància. Les visites al cenobi i una deixa testamentària destacada il·lustren que el monarca sentí predilecció pels frares jerònims.

Considerem, per tant, que en aquesta etapa fou la que hi hagué un lligam més estret entre la monarquia i els jerònims catalans. A diferència d'èpoques posteriors, aquesta vinculació fou més personal, sobretot per part de la reina Maria, i es traduí en visites i ajut en la construcció dels respectius cenobis. Més endavant els monarques ho foren d'entitats polítiques tan grans que els fou impossible establir-hi un contacte tan sovintejat. Això no vol dir que no anessin als dos cenobis quan eren a Barcelona –així consta a la Murtra per als Reis Catòlics en el segle XV, però també de Carles I i Felip II en el XVI-, però era, al nostre entendre, més aviat una conseqüència que els dos monestirs pertanguessin a l'orde dels jerònims, el més vinculat als Trastàmara i als Àustria, que no pas per relació personal i coneixença amb els seus membres.

Que els jerònims fossin model a seguir i que comptessin amb el suport de la monarquia no foren factors suficients per créixer. No hi havia prou agents empenyent en direcció a la reforma monàstica –o no tenien suficient força- per trencar les lògiques resistències dels que preferien conservar la seva situació. En aquest sentit, és prou significatiu que el 1459 s'arribés a proposar que un monestir tan important com Montserrat, amb una necessitat imperiosa de reforma, almenys a ulls dels reis –la introduïda per la reina Maria havia fracassat uns anys abans-, passés als jerònims i que els consellers de Barcelona s'hi oposessin sense oferir més argument que la suposada afrenta a sant Benet per preferir a una altra figura del santoral catòlic, sant Jeroni.

És en aquesta necessitat de buscar suport econòmic en la societat del seu temps que s'entén la institució d'una missa quotidiana que els frares de la Murtra oferiren el 1457 al notari Antoni Vinyes, un personatge amb rellevància política a la societat barcelonina de la segona meitat del segle XV. El sorprenent és que es fes en vida del benefactor, ja que aquesta obligació es contraïa habitualment per llegats testamentaris o, almenys, en contraprestació d'una renda i no per ajuts rebuts en negocis o en la construcció d'una capella. D'aquí que, quan a la mort el notari els llegà tan sols 10 lliures anuals per acabar l'obra del claustre, el disgust fos tan notori que van deixar de celebrar-li la missa quotidiana.

Però Antoni Vinyes no fou l'únic. A poc a poc, els jerònims s'anaren obrint camí en el mercat devocional de la societat barcelonina de mitjan segle XV i algunes persones, d'estaments molt diferents, se'ls atansaren. No foren moltes, certament, però sí significatives, sobretot si tenim en compte que, a diferència dels convents mendicants, estaven a una distància considerable de la ciutat de Barcelona. Calia un desplaçament d'algunes hores per conèixer els dos monestirs. Els més destacats foren alguns clergues, com el beneficiat de la catedral barcelonina Joan Quintà, l'ermità Pere Torelló, els rectors Pere Martí i Pere de Mitjavila, el mercader Ramon Bertran, el pare Joan Vidal i personatges de l'entorn dels monarques, com els Pau. Les seves contribucions econòmiques ajudaren a bastir les noves edificacions i a compensar les devaluacions dels censals morts donats per Bertran Nicolau, però no suposaren un increment prou notable perquè les comunitats atenyessin xifres de població més crescudes.

Durant aquest període també cal destacar el canvi d'orientació que els jerònims de la Murtra donaren al feu de Concabella. Inicialment havien optat per establir-lo a tercers a canvi d'una renda. D'aquesta manera es podien despreocupar de la seva gestió, una opció força coherent amb la dedicació al culte que requeria la seva activitat. Però després d'un conjunt de litigis, a final de la dècada de 1430 optaren per la gestió directa del feu, la qual cosa implicà que un frare hi estigués desplaçat una bona part de l'any i que altres frares, especialment el prior, hagués de viatjar-hi sovint per resoldre tot tipus de problemes dels quals no podien quedar al marge, ja que eren els titulars del castell. En aquest sentit, hem posat al descobert un episodi prou interessant de violència durant la celebració d'un casament que tingué lloc a Concabella el 1460 (doc. 47). Tot i que potser era l'opció econòmica més rendible, tingué com a contrapartida una involucració excessiva en aspectes purament temporals i, per tant, molt allunyats de l'aïllament dels ordes monàstics contemplatius que, com els jerònims, s'enorgullien del seu origen ermità. A Sant Jeroni de la Vall d'Hebron no es detecta aquest fet perquè no era titular de cap feu.

Un altre fet a destacar en tot aquest període és la manca de referències a intervencions per part de les altres instàncies de l'orde. Sembla que durant tot aquest període, i també en l'anterior, els jerònims catalans i valencians gaudiren d'una notable autonomia. Alguns símptomes d'aquest feble lligam és l'absència generalitzada dels jerònims de la Murtra i de la Vall d'Hebron al capítol general que cada tres anys se celebrava a San Bartolomé de Lupiana –no podem descartar que aleshores no fos obligatòria- i l'existència, documentada des de 1459, de la figura del vicari general de la Corona d'Aragó, càrrec que recaigué en un dels professors de Sant Jeroni de la Murtra, Jaume Planes, durant la dècada de 1460. La llibertat amb què Ramon Joan es mogué per la Corona d'Aragó i, fins i tot, a Castella –la reina demanà permís al pare general quan ja feia anys que li donava encàrrecs- són il·lustratius que, tot i que subjectes formalment al poder de les institucions comunes de l'orde, tant Sant Jeroni de la Vall d'Hebron com Sant Jeroni de la Murtra no tenien interferències en la seva activitat. També és possible que aquesta falta de referències d'intervencionisme de l'orde vingués motivada per la falta de conflictivitat que es detecta des de l'inici d'ambdues fundacions fins a principi de la dècada de 1460. A diferència del que passarà més endavant, no hi ha constància de fugues ni conflictes greus entre religiosos.

De fet, durant aquest període continuaren els dos llargs mandats dels priors Ramon Joan i Romeu Borrell a la Vall d'Hebron i la Murtra respectivament. Professos de Cotalba, arribaren a Catalunya a la dècada de 1410 i se succeïren quasi ininterrompudament fins a les seves morts respectives, el 1457 i el 1456. Aquest fet mostra l'estabilitat en el govern dels dos monestirs al llarg de gairebé 40 anys, que no es trencà després perquè ambdues comunitats trobaren dos religiosos que en prengueren el relleu, que foren Jaume Tàpies a Vall d'Hebron i Jaume Planes a la Murtra. Síntoma del bon moment dels jerònims catalans a la dècada de 1460 són el

nomenament de Jaume Planes com a vicari provincial i que Jeroni Vilanova, profés de la Murtra, fos escollit prior de Cotalba.

El daltabaix de la guerra

La trajectòria ascendent de les dues comunitats es va veure greument afectada pel conflicte bèl·lic entre la monarquia, d'una banda, i la Generalitat de Catalunya i el Consell de Cent de Barcelona, d'una altra. S'inicià per als jerònims una etapa molt diferent, marcada per les dificultats. La durada del conflicte, a més, en multiplicà les conseqüències negatives. Després d'una dècada d'enfrontament armat, costà molt capgirar la situació i no es detecta una certa normalitat fins a final de la dècada de 1470. La conjuntura política, doncs, impactà profundament en la trajectòria dels jerònims catalans durant un vicenni, en què hagueren de fer front a circumstàncies a les quals no estaven acostumats. Les tres més importants foren un fort deteriorament econòmic, la inestabilitat de les poblacions i un augment destacat de la presència de l'orde i de la imposició dels seus criteris.

L'inici de la contesa bèl·lica tingué un cert impacte en les comunitats. Sabem, per exemple, que set frares de la Murtra quedaren un mes dins de la ciutat de Barcelona durant el setge que els francesos li imposaren l'any 1462 (Talet, p. 184). Però el més greu havia d'arribar, perquè ambdós monestirs quedaren, excepte els mesos anteriors a la signatura de les capitulacions de Pedralbes (24 d'octubre de 1472), en territori rebel a la monarquia, per la qual cosa no tingueren accés a la majoria de les seves rendes, que estaven situades en territoris en mans de l'exèrcit reialista. Les fonts de finançament quedaren tallades i l'empobriment econòmic fou molt sever. A Sant Jeroni de la Murtra, que és el monestir del qual disposem d'una informació econòmica més completa, en el pitjor moment els frares només pogueren retenir aproximadament una tercera part de la renda anterior a la guerra.

Com que els frares jerònims tenien bona part dels seus ingressos econòmics lluny de Barcelona, tan bon punt les poblacions on es generaven aquests emoluments quedaven sota l'òrbita de Joan II, els rendiments deixaven d'arribar a les arques monàstiques. Els Queralt, partidaris del monarca, deixaren ben aviat de pagar les més de 100 lliures de pensió anual als jerònims de la Murtra, que quedaren desposseïts completament del seu domini a Aguiló. Les 180 lliures que els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron havien de rebre cada any de la lleuda de Tortosa es deixaren de pagar des del principi del conflicte, primer pels consellers de Barcelona i, després de la caiguda de Tortosa l'any 1466, pel sobirà. El monarca assignà els ingressos d'aquesta lleuda per saldar els seus deutes i aquest fet impossibilità que la concessió als jerònims es pogués fer efectiva. També al principi de la guerra es deixaren de pagar les cenes d'absència que les dues comandes hospitaleres de Lleida feien als jerònims de Collserola. I el mateix passà amb la quèstia d'Òdena. Quant a Concabella, que durant el quart de segle anterior havia esdevingut una explotació directa de Sant Jeroni de la Murtra, fou ocupada militarment l'any 1465. Si fins aleshores els frares havien tingut dificultats d'accés i havien pogut notar els efectes depressius sobre la producció agrícola i el comerç, la usurpació armada i violenta del castell els deixà sense un dels fonaments de la seva economia. També quedaren interrompudes les trameses de l'exterior, gens negligibles per a les dues comunitats, com les pensions de censals morts de Mallorca i de l'Aragó. Alguns ingressos quedaren tallats més aviat que altres, però l'any 1465 pràcticament tots els que no procedien de la ciutat de Barcelona i la seva zona d'influència no arribaven als jerònims. És remarcable que el 1473 la comunitat de la Murtra envià dos dels seus religiosos a Itàlia per reclamar diners al rei Ferran de Nàpols.

Lògicament, els frares reaccionaren davant aquest panorama econòmicament tan advers. En primer lloc, no deixaren de reclamar els seus drets, sobretot davant del monarca. Tot i que les ordres reials recolzaven les seves peticions, la realitat dels fets s'imposà: les rendes estaven hipotecades o els seus censataris –cas dels Queralt, per exemple- no tenien cap intenció de satisfer-les. Els frares també optaren clarament per disminuir les seves despeses, com es posa de relleu a Sant Jeroni de la Murtra, en què a partir de 1466 s'interromperen les obres de construcció del cenobi enmig d'un fort endeutament de la comunitat. No es reprengueren fins al cap d'una dècada i si se'n feren algunes, poques, van ser per contribucions d'alguns benefactors. Les escasses actuacions documentades a la Vall d'Hebron les hem interpretat com a reparacions urgents davant les imperfeccions de les obres realitzades per la reina Maria durant la dècada de 1440. Una altra forma de disminuir les despeses ordinàries fou restringir la incorporació de nous frares d'orde sagrat. A la Murtra només hi professaren 3 novicis entre 1462 i 1478, un dels quals, Francesc Vic, amb una donació important per a la seva comunitat. A Vall d'Hebron en foren més, però aquest fet vingué condicionat per la mortalitat de la pesta de 1466, com veurem més endavant. La darrera forma de reaccionar davant les penúries ocasionades per la guerra fou buscar recursos econòmics en l'entorn més proper. Així, malgrat que no disposaven de tots els diners per fer-hi front, els jerònims de la Murtra compraren l'alou dels masos del voltant del monestir. Era la manera de comptar amb unes rendes més segures. Un moviment semblant feren els jerònims de la Vall d'Hebron quan foren establerts emfiteùticament a Monistrol d'Anoia el 1476.

Una altra de les característiques fou la inestabilitat de les dues poblacions. A la Murtra es detecten situacions anòmales al principi de la dècada de 1460 amb sortides i retorns de frares. Fins a cinc marxaren entre 1461 i 1464, dels quals en tornaren quatre als volts de 1470. De dos sabem que estigueren a Vall d'Hebron. També hem detectat que el prior, Joan Say, en contra del que era habitual, féu sovint tasques de gestió en lloc del procurador general. No coneixem les causes d'aquests moviments, però ens inclinem més perquè foren conseqüència de problemes interns de convivència entre els frares que no dels avatars de la guerra, si bé no podem descartar que ambdues causes puguin estar relacionades, és a dir, que la divisió dels país en dos bàndols també es reproduís a petita escala en el monestir. Sembla que aquesta mala maror es resolgué amb la destitució fulminant i l'enviament a Castella del prior el 1468, ja que a partir d'aleshores tornà la major part dels frares que havien estat absents de la Murtra des de 1462. Tanmateix, durant els anys següents, la comunitat fou posada sota control ferri pel nou prior, Jaume Tàpies, que acaparà la gestió dels afers del monestir. Aquesta situació es mantingué fins a 1473.

Quant a Vall d'Hebron, el fet determinant fou la pesta de 1466, que delmà fins a tal punt la comunitat que fou necessària la tramesa de religiosos d'altres cases. Segons els nostres càlculs, tan sols sobrevisqueren sis frares d'orde sagrat. Per això, malgrat les dificultats econòmiques per mantenir els frares, hi hagué més professions que a la Murtra perquè la comunitat estava sota mínims. Poc després de la pesta, vingué un frare des de Cotalba i hi professaren tres més, un dels quals, Felip Álvarez, possiblement vingut d'alguna altra comunitat. Durant la dècada de 1470 s'incorporaren al cenobi de Collserola tan sols tres frares més. Un dels que entrà aleshores fou Guillem Fuster, un jove amb una bona posició econòmica i una gran inclinació cap a les lletres. Tenia una formació humanística destacada i es relacionà amb personatges de relleu d'aquest corrent a la Barcelona de final de segle, com Pere Miquel Carbonell.

Durant aquest període convuls les comunitats volgueren mantenir les seves poblacions ordenades al voltant de la desena o dotzena de membres, una mica més si consideréssim els frares llecs. La situació econòmica no permetia augmentar aquesta xifra, de manera que quan s'assolia,

l'entrada de novicis s'aturà. Però quan disminuï, com a Vall d'Hebron a causa de la pesta, es recuperà aviat amb l'entrada de noves vocacions o l'arribada de frares d'altres contrades.

Aquesta inestabilitat causà perjudicis en el normal funcionament de les dues comunitats. L'evident dèficit de professions les envellí i la disminució dels nombre de religiosos afectà algunes facetes menys crítiques, com l'escriptura de llibres de cor o la documentació, que es descurà de manera molt clara a la Murtra durant tots aquests anys. Fou també aquest el període en què hi hagué més canvis al capdavant de les dues cases religioses. En els 15 anys següents a la mort de Jaume Planes a la Murtra (1466) se succeïren sis priors diferents. Amb l'excepció ja comentada de Joan Say, que fou destituït i exiliat pels visitadors, no creiem que la resta de canvis fos motivat per mals governs, ja que molts assumiren altres responsabilitats després dels seus priorats, com Miquel Piquer i Joan Feliu. En el mateix període a Vall d'Hebron hi hagué quatre priors diferents. El frare més destacat de tota aquesta etapa fou Jaume Tàpies, dues vegades prior a la seva casa de professió, la Vall d'Hebron, i una a la Murtra. De fet, en aquest darrer mandat es va veure obligat a viatjar molt per afers relacionats amb el monestir.

Un tercer tret d'aquesta etapa és l'increment de la presència de l'orde en la trajectòria de les dues comunitats. Si fins aleshores no constaven intervencions destacades i els jerònims catalans feien el seu camí amb una subjecció més formal que real a Lupiana, és a partir de la dècada de 1460 en què es detecten canvis que foren imposats des de les altes instàncies de la congregació i que impactaren en diversos àmbits. La destitució i exili de Joan Say a la Murtra i la imposició d'un prior forà, Jaume Tàpies, n'és potser l'episodi més cridaner. Però no creiem que fos el més rellevant. Al capdavant, se li degué atribuir la responsabilitat dels problemes de convivència que hem comentat, sense que es puguin descartar –no ens consten, però– altres motivacions polítiques. Fou, sense dubte, un cop d'autoritat de l'orde, però entra dins les funcions ordinàries dels visitadors la resolució d'aquest tipus de conflictes, fins i tot amb l'aplicació de mesures tan dràstiques.

Altres canvis, però, s'anaren introduint de forma progressiva. En primer lloc, l'assistència als capítols generals es normalitzà i tant Sant Jeroni de la Murtra com Sant Jeroni de la Vall d'Hebron hi tingueren representants, tot i que molt sovint no eren cap dels seus frares professors, molt possiblement per evitar les despeses del llarg viatge fins al centre de la península. D'altra banda, s'instaurà la figura del procurador general, amb caràcter electiu, que tenia com a finalitat la gestió dels afers temporals, dels quals se'n volia deslliurar el prior, a qui es volia més bolcat en els assumptes espirituals i a mantenir l'observança i la disciplina de la comunitat. A la dècada de 1470 l'orde prohibí als dos monestirs la tinença d'esclaus i és molt significatiu que els promotors de la fundació d'un monestir jerònim a Lleida es dirigessin directament a l'orde i no als dos monestirs catalans.

El protagonista d'aquesta intervenció de l'orde a Catalunya fou el frare castellà Juan de Ortega. Nomenat prior de Santa Maria de la Murtra, detingué el càrrec de vicari provincial de la Corona d'Aragó entre 1468 i 1474, després del qual fou elegit prior de San Bartolomé de Lupiana i, per tant, general de l'orde. Se li ha d'atribuir, doncs, la iniciativa en les mesures disciplinàries i de funcionament intern que hem comentat i també la preocupació per la supervivència econòmica dels dos monestirs jerònims. Durant els anys de la guerra, el capítol general els ajudà econòmicament i també pregà al monarca aragonès perquè se'ls retornessin les rendes (doc. 64).

Cal remarcar també que durant aquests anys de dificultats els frares reberen l'ajut econòmic d'algunes persones properes a les dues comunitats. N'hi ha que hi tenien un lligam familiar, com Francina Santjoan, mare d'un dels frares de la Murtra, que féu la contribució més

quantiosa del segle després de la dotació de Bertran Nicolau, el canonge Baltasar Segurioles, parent del frare llec Pere Segurioles, el mercader Miquel Piquer, pare de dos frares del monestir, que sufragà una clau de volta, o Damiana Aguilar, que es féu càrrec del jove Bernardí Aguilar, que acabà professant a la Murtra el 1480. D'altres, en canvi, només se'n coneix el veïnatge, com Joan Canyelles, rector de la parròquia de la Santa Creu d'Olorda, molt prospera a Vall d'Hebron, o Nicolau Viastrosa, mercader barceloní que tenia una torre a Badalona.

També per primera vegada consten persones que foren benefactors dels jerònims mitjançant la figura de la donació. A diferència de la resta de donats, però, no oferiren el seu treball, ja fos a l'agricultura o a la cuina, per exemple, sinó que se'n feren per despreocupar-se del seu manteniment a la vellesa a canvi de donar els seus béns a la comunitat que els acollia. El capítol conventual acceptava alimentar, vestir i vetllar per la salut d'aquell donat, que oferia a canvi els seus béns. El primer a la Murtra, el prevere Rafael Osona, es féu donat el 1470. El seguí l'any següent un personatge força singular, el doctor en lleis Pere Cerdà, greument injuriat pel comportament libidinós de la seva muller. A Vall d'Hebron es feren donats el matrimoni format pel fuster Francesc Parellada i Caterina, ja l'any 1479.

Un fet que resulta evident de la documentació consultada és que els frares jerònims foren subjectes passius de la guerra. No tingueren cap protagonisme polític i s'atansaren a les dues autoritats per defensar els seus interessos. La seva preocupació devia ser sobreviure en aquella conjuntura complexa i a aquesta finalitat dedicaren els seus esforços. Tant Joan II com els reis i lloctinents de la Catalunya rebel els consideren fidels a la seva causa a la correspondència que hem consultat. I de ben segur que, malgrat que potser els frares tenien alguna inclinació vers un o altre actor polític, s'imposà la realitat d'adreçar-se a aquell que podia resoldre els seus problemes o ajudar-los, com els consellers de Barcelona, que donaren pedra a la Vall d'Hebron i un pou a Sant Jeroni de la Murtra a final de la dècada de 1460.

La sortida de la crisi i el final de segle

La sortida de les dificultats provocades per la Guerra Civil Catalana no fou igual per als dos monestirs. A Sant Jeroni de la Murtra hi hagué un canvi molt sobtat de tendència l'any 1478 que coincidí amb l'elecció de Benet Santjoan com a prior de la comunitat. S'adoptaren decisions que implicaren una tornada a la normalitat econòmica. D'una banda, la venda de Concabella (1477) i la inversió del preu en censals morts sobre la ciutat de Barcelona i el dret de pariatge permeté comptar amb unes rendes fixes fins aleshores inexistents. De l'altra, el 1478 s'arribà a un acord amb Dalmau de Queralt que trencà un bloqueig que impedia que els jerònims rebessin ingressos dels censals morts garantits amb el feu d'Aguiló. Els frares acceptaren una rebaixa de les pensions durant una dècada i, com a contrapartida, el noble els tornà a donar possessió del castell. A més, poc després d'acabar la guerra, els frares recuperaren la quèstia d'Òdena, que sumaren a les pensions sobre el General d'Aragó, que començaren a rebre novament als volts de 1470.

Amb la normalització dels ingressos, el prior apostà clarament per una política de creixement. No tan sols reemprengué la construcció del claustre, al qual encara li faltaven aproximadament dos terços per completar-se, i el refetor, sinó que obrí la porta a la incorporació de noves vocacions. En el seu primer mandat (1478-1481) professaren set novicis, és a dir, més del doble que en els quinze anys anteriors. A més, d'un d'ells, Miquel Estela, se'n rebé un censal mort. Fins a final de segle, hi entraren sis més.

A Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, en canvi, la regularització trigà uns anys més perquè la lleuda de Tortosa, principal font d'ingressos, no normalitzà els seus pagaments fins a l'any 1482. Les cenes d'absència es recuperaren abans, cap a 1478 i la comunitat va litigar amb èxit per cobrar els endarreriments. La sentència, però, no arribà fins al 1487. Que la recuperació de Vall d'Hebron fou més lenta que la de la Murtra en dona testimoni la decisió del capítol general de 1483, que donà un trienni més de temps a aquest monestir per tornar el préstec de 100 florins que li havia concedit el 1472. Però també hi hagué una aposta pel creixement, ja que entre 1479 i 1484 hi ingressaren set nous religiosos, quatre dels quals els anys 1480 i 1481.

Malgrat aquests intents de créixer, una de les característiques de la dècada de 1480 és la manca d'arrelament de les noves incorporacions. Es detecta un fenomen que no havia tingut lloc abans, o almenys no ho havia fet amb tanta intensitat. De les tretze incorporacions a la Murtra entre 1478-1481, quatre marxaren del monestir, tres de les quals es passaren als benedictins. Però n'hi hagué dos que tingueren una estada tan curta, que considerem molt probable que abandonessin el monestir. A la Vall d'Hebron, dels set que professaren entre 1479 i 1484, tres no perserveraren: un tingué una estada tan curta que creiem que devia abandonar poc després de la professió, un altre consta que es fugà diverses vegades i un tercer, Joan Avinent, que llegà un ric patrimoni a la comunitat, es passà als benedictins, concretament a Sant Benet de Bages. És a dir, prop de la meitat de les vocacions que entraren en els dos cenobis jerònims catalans per omplir unes comunitats envellides pels efectes de la guerra i de la postguerra no arrelà.

És especialment significatiu que els quatre que sabem que ingressaren en altres ordes ho fessin als benedictins claustrals, que no es caracteritzaven precisament per ser el paradigma de l'observança i el rigor monacals. Es podria dir que potser hi anaren perquè eren els que els posaven menys condicions per ingressar o que era l'orde que tenia més cases a Catalunya. Tot i que això

fos cert, és evident que no anaren a monestirs amb una regla més estricta, com podrien ser, per exemple, els cartoixans, que tenien molt a prop, ja que Santa Maria de Montalegre està a escassos quilòmetres de la Murtra i de la Vall d'Hebron.

No sembla, per tant, que la cerca d'un monacat més observant estigui al darrere d'aquestes desercions. Al nostre entendre, hi ha tres causes no excloents entre si. En primer lloc, és molt possible que la necessitat d'entrada de nous joves després de la guerra en fes abaixar els criteris de recepció. Potser s'hagueren d'acceptar candidats que en altres circumstàncies no haguessin entrat. Una segona causa podria ser que alguns dels novicis volguessin tenir algunes condicions especials. Estem pensant sobretot en els dos que disposaren d'un patrimoni més crescut, Joan Avinent i Miquel Estela. Possiblement aquests frares podrien gaudir de més privilegis, d'una vida més còmoda i de part dels seus emoluments a l'orde de Sant Benet. I la tercera serien les dificultats de convivència dins de les comunitats. En aquesta direcció apuntarien dos fets vinculats al cenobi badaloní: que els consellers de Barcelona demanessin a l'orde que un frare procedent de Cotalba romangués tres anys a la Murtra pel seu benefici i endreça i que part d'aquests frares tornés a la comunitat en el segle XVI.

Uns potser marxaren per desavinences amb els seus superiors i altres perquè no els provava la vida que havien escollit, però creiem que podem descartar un relaxament generalitzat de la vida monacal. Això no vol dir que no hi hagués faltes en la disciplina i l'observança, però foren corregides per les instàncies superiors de l'orde, que ja no deixaren d'exercir la creixent influència que hem detectat des de la dècada de 1460: es privà que un prior de Vall d'Hebron fos elegit per al següent mandat, s'imposà a Sant Jeroni de la Murtra un prior profés d'un altre monestir (1495), s'obligà els frares de Vall d'Hebron a desprendre's de la quadra de Monistrol d'Anoia (1486), es prengueren altres mesures disciplinàries i es reservà l'última paraula en la venda de patrimoni. Al nostre entendre, aquestes dades mostren alhora una major problemàtica interna respecte al temps anterior a la guerra, però també que s'actuà per corregir-la.

Altres mesures impulsades per l'orde en aquest període, com l'increment del període de formació o l'augment en la qualitat del cant, no s'implantaren a Catalunya fins al segle XVI, possiblement per falta d'efectius. També fou durant aquests anys que desaparegué, per iniciativa dels monestirs catalans i valencians, l'única institució comuna que tenien, la del vicari general de la Corona d'Aragó. I no creiem que el motiu fos que s'oposessin a aquesta figura, que els permetia certa autonomia, sinó perquè des de final de la dècada de 1460 era ocupada de forma exclusiva per frares castellans. Sense el sentit original que havia tingut quan es va crear, els monestirs de la Corona d'Aragó optaren per eliminar-la per evitar despeses innecessàries.

Quant a l'aspecte econòmic, hi hagué una clara recuperació. Les rendes anaren creixent fins a final de segle. Mentre que a Sant Jeroni de la Murtra s'arribà a les xifres anteriors a la guerra, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron donà un pas endavant decisiu amb nous ingressos de generosos benefactors i deixà enrere el sostre que tenia des del període fundacional. Segons els nostres càlculs, es capgirà l'avantatge econòmic que els jerònims de la Murtra havien tingut des de la seva fundació respecte als de Vall d'Hebron. Però aquesta millora fou lenta perquè fou necessari dedicar recursos a eixugar deutes –es cobrà una part molt petita de les rendes no rebudes durant la guerra- i a atendre necessitats que havien quedat descurades en el període anterior.

Per això, s'imposà la prudència. A Vall d'Hebron, per exemple, no s'acceptà un frare l'any 1486 per qüestions econòmiques i aquest fou un dels arguments que s'esgrimiren per reduir les obligacions espirituals contraetes amb els benefactors (1488). A més, s'escolà una dècada entre dues professions d'orde sagrat consecutives: Joan Triter (1484) i Francesc Jasso (1494). Amb

algunes incorporacions a final de segle, la comunitat quedà estabilitzada al voltant de la desena de membres d'orde sagrat. A Sant Jeroni de la Murtra hi hagué un episodi de sobremortalitat per efecte de la pesta de 1491, que féu abaixar el capítol conventual a set membres. En una nova mostra de la capacitat de recuperar-se, a la darrera dècada de segle entraren prou vocacions per situar la comunitat en 10-12 religiosos d'orde sagrat, en un episodi semblant a l'esdevingut a la Vall d'Hebron l'any 1466.

Tot indica que no hi havia problemes importants a l'hora de repoblar una comunitat disminuïda, ja fos per una pandèmia o pels efectes d'una llarga guerra. Els dos monestirs jerònims eren capaços de recuperar la xifra al voltant de la dotzena de religiosos sacerdots en un temps relativament breu. És a dir, no faltaven vocacions, tot i que en el darrer quart del segle XV les desercions, abandonaments i fugides tingueren una notable incidència. Però quan s'atenyia aquesta xifra, el flux d'entrades s'interrompia. Com que no sembla que fos un problema de vocacions, cal concloure que era per voluntat pròpia de no créixer per sobre de les possibilitats econòmiques. Admetre un frare suposava l'acceptació d'una despesa per a unes quantes dècades i l'orde era taxativa en ordenar que no es tinguessin més membres dels que es podien mantenir amb les rendes ordinàries.

Una part de la millora econòmica s'invertí en obres. A Sant Jeroni de la Murtra enllestiren la construcció del cenobi a principi de la dècada de 1490, després d'una fase intensa durant la dècada anterior. Les parts fonamentals –claustre, refetor, cuina, sala capitular, església, cel·les...- es construïren en aquest període i a partir d'aleshores se'n bastiren de noves que tenien un caràcter complementari, com la capella de Sant Sebastià o una ermita al capdamunt d'un turó proper. A la Vall d'Hebron es feren moltíssimes actuacions: campanar, rellotge, biblioteca, ornamentació del claustre, retaule major, peces d'orfebreria per a la sagristia... Síntoma de la bona salut econòmica de final de segle és la contractació dels més cotitzats artistes i professionals per a executar-les, com el pintor Jaume Huguet o el rellotger Jaume Ferrer.

Aquesta tendència positiva de l'economia, que es féu patent a la darrera dècada del segle, fou conseqüència de l'existència de nous benefactors. A la Murtra n'hi hagué més que en els períodes anteriors, però en general les seves aportacions foren escasses i totes juntes tan sols compensaren la pèrdua de rendibilitat de la dotació fundacional. Per això, la comunitat jerònima badalonina assolí les rendes del període fundacional, però no les traspassà. El benefactor més destacat fou Pere Sassala, que llegà una important biblioteca que els frares es vengueren. En canvi, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron comptà amb aportacions molt quantioses de Joan Lledó, vicari perpetu de Santa Maria del Mar, la vídua Florença Cavaller, que es féu donada, i Beatriu de Pimentel, mare del lloctinent Enric d'Aragó, a les quals cal sumar el cobrament de la meitat de la deixa de la reina Maria.

Durant aquesta etapa les dues comunitats seguiren comptant amb el suport d'una monarquia que amb els Reis Catòlics eixamplà els seus dominis territorials. Com a membres d'un orde netament hispànic i ferm partidari dels Trastàmara, els dos monestirs catalans gaudiren de la protecció, suport i ajut dels monarques, que es traduïu no tan sols en peticions al pontífex perquè se'ls unís algun priorat, que foren estèrils, sinó també en contribucions econòmiques per bastir una part del claustre de la Murtra o la biblioteca de la Vall d'Hebron. Els cinc trams de la galeria de ponent del claustre de Sant Jeroni de la Murtra, amb l'escut dels Reis Catòlics i els bustos de diferents monarques, n'és un testimoni ben viu.

És interessant relacionar els fets descrits amb els mandats dels priors. La sortida de la crisi fou gestionada per Joan Moner, que estigué al capdavant de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

en tres ocasions entre 1477 i 1490, període en el que prevalgué la prudència. A partir d'aleshores, fou Jaume Vidal el que fou escollit prior, responsabilitat que exercí durant gairebé tota la dècada de 1490, que es caracteritzà per la millora econòmica i per les obres per completar i embellir el cenobi. Ja hem dit que l'elecció de Benet Santjoan com a prior de la Murtra el 1477 va suposar un tomb respecte a la dinàmica depressiva anterior: entraren molts novicis i es reprengueren amb força les obres. Els seus mandats s'allargaren fins a la pesta de 1491, per la qual cosa cal atribuir-li la iniciativa en l'acabament del cenobi segons el pla que s'havia començat a executar a la dècada de 1450. Després de la seva mort, hi hagué un període convuls amb el priorat de Gabriel Andreu, que fou seguit per Guillem Fuster, profés de la Vall d'Hebron. El 1498 fou escollit un frare jove, Agustí de Gualbes, que marcarà un llarg període d'estabilitat en el govern del cenobi badaloní que abraçarà les tres primeres dècades del segle XVI.

A la ratlla del 1500, per tant, les dues comunitats havien superat amb escreix els problemes ocasionats per la guerra, havien pogut establir les seves poblacions al voltant de la dotzena de frares i havien pogut completar la construcció dels cenobis. Els Sant Jeroni de la Vall d'Hebron havia augmentat molt notablement la seva dotació inicial durant els darrers anys de segle i creiem que estava en disposició d'augmentar el seu nombre de frares. La Murtra acabà el segle amb una sentència favorable respecte al lloc de Gra que li va permetre recuperar els valors de la renda donada per Bertran Nicolau el 1416, que era prou crescuda per també plantejar-se un augment de la seva població. Estudis posteriors, però, hauran de confirmar si se seguí aquesta tendència.

Conclusions

Al final d'alguns dels apartats ja hi hem inclòs algunes conclusions sobre els diferents aspectes estudiats. En aquest capítol final fem una valoració global. Quant a l'aproximació metodològica, les conclusions són les següents:

- 1) Creiem que el nostre enfocament ha estat l'adequat per analitzar la gran quantitat de dades que hem pogut recollir de les diferents fonts documentals. La classificació de les dades en diferents apartats i el seu anàlisi individualitzat permeten focalitzar-se en un aspecte concret sense dependre de la resta. La proposta d'estructura en comunitat, activitat i relació amb l'exterior, que hem subdividit en benefactors, fonts econòmiques, poder eclesiàstic i poder polític, amb un apèndix sobre els escenaris, ha permès encabir totes les dades de què disposàvem sense haver de repetir-nos. Creiem que aquesta és una contribució prou flexible per ser utilitzada en l'estudi d'altres comunitats monàstiques en un període de temps determinat. Considerem, però, que l'apartat de comunitat ha de ser el primer de tots, ja que els seus resultats són necessaris per a la resta, i que hi ha d'haver un apartat final que agrupi tots els capítols en un únic discurs, ja que la realitat es conforma de tots els aspectes considerats conjuntament. De vegades, la literatura ofereix anàlisis de les diferents facetes, però manca, al nostre entendre, un apartat global que les integri i que permeti extreure conclusions sobre la seva interacció.
- 2) Una característica del nostre treball és l'aprofitament de qualsevol dada, malgrat la seva aparent irrelevància, com el nomenament de procuradors o àrbitres per a tasques que ens són desconegudes perquè la minuta notarial no les explicita. Tan sols amb conèixer qui era el qui feia aquests nomenaments –capítol conventual, prior o procurador general- hem pogut detectar un fort canvi de tendència en la forma d'organització a partir de 1460 i també alguns períodes amb comportaments anòmals per la intervenció d'altres membres de la comunitat en tasques de gestió, com el vicari. En aquest sentit, s'han aprofitat les dades d'uns documents especialment valuosos, els capítols conventuals, que han permès analitzar en profunditat l'evolució numèrica de la comunitat. Però també ha estat molt útil per conèixer el personal que estava present en els monestirs, que ha estat tractat de forma sistemàtica, un fet que tampoc és habitual a la literatura monàstica del nostre país. Gràcies al buidat dels testimonis d'aquests instruments i de les seves dades associades – d'alguns es diu que eren residents i sovint s'especificava la seva procedència geogràfica- hem pogut extreure conclusions força interessants.
- 3) Un altres dels punts forts de la nostra metodologia és la integració i l'encreuament de les dades procedents de diferents fonts documentals. L'ús sistemàtic de la documentació notarial ha aportat una gran riquesa de dades, que és complementada sobretot per allò que

s'ha conservat dels antics arxius monàstics. Especialment rellevants són dues fonts documentals que també s'han explotat intensament: les actes dels capítols generals i privats de l'orde dels jerònims, que permet avaluar tant la interacció de l'orde amb els dos monestirs catalans com l'evolució de tota la congregació, i la crònica de Francesc Talet, treballada per nosaltres amb l'objectiu de ser utilitzada amb rigor per al seu ús posterior com a font secundària, ja que el cronista la va escriure un segle més tard del nostre període d'estudi.

- 4) L'anàlisi de l'apartat de la comunitat, amb un tractament matemàtic important a partir de les dades procedents sobretot dels capítols conventuals i les ordenacions eclesiàstiques és una de les fites d'aquest treball, ja que no hi ha cap anàlisi semblant a la literatura sobre monestirs catalans. En aquest sentit, considerem que l'anàlisi numèrica dels membres de les comunitats és un paràmetre essencial en el seu estudi, aspecte que sovint és tractat amb poca profunditat. Com es pot avaluar correctament, per exemple, la presa de certes decisions de tipus econòmic si no es coneix la composició del monestir? Dins de les possibilitats que ofereixen les fonts documentals considerem que és molt rellevant conèixer els aspectes purament demogràfics, ja que la seva anàlisi permet aflorar altres realitats. Per exemple, si s'és capaç d'analitzar abandonaments i retorns de frares, és possible identificar períodes amb problemes de convivència o disciplinaris, que a voltes no es poden detectar a partir d'altres fonts documentals. La metodologia numèrica que hem utilitzat en l'apartat de comunitat no es pot generalitzar perquè depèn fortament de la quantitat i de la qualitat de les dades demogràfiques de què es disposa. Amb unes altres dades, el tractament matemàtic hagués hagut de ser diferent, però sempre amb el doble objectiu d'extreure el màxim de conclusions i alhora modelitzar i incorporar la incertesa en l'anàlisi. Per aquesta raó, per exemple, hem donat dues corbes –de màxims i de mínims– a la població ordenada. També ens ha estat de molta utilitat la creació i l'ús del concepte d'estada, amb les seves diferents classificacions, ja que ha permès encabir les molt variades circumstàncies dels frares respecte a la residència en els monestirs. No s'han descurat tampoc altres aspectes relacionats amb la comunitat, com la procedència geogràfica i social dels seus membres, però malauradament ha estat escassa, només d'un 30% per als frares d'orde sagrat, d'un 15% per als conversos i un 86'4% per als donats que hem identificat.
- 5) Una altra de les fites d'aquest treball, i que és una de les conseqüències del tractament acurat fet en el capítol dedicat a la comunitat, és la identificació dels criteris d'elecció dels frares per als seus càrrecs principals, que han estat el de prior, vicari i procurador general. S'han extret conclusions prou rellevants. Per això ha calgut identificar els frares que ocuparen aquests càrrecs amb l'encreuament de diferents tipus de dades.
- 6) Una altra fita metodològica ha estat l'anàlisi econòmica de les rendes de les dues comunitats monàstiques, que ha pogut ser molt més acurada per a Sant Jeroni de la Murtra gràcies a l'existència d'un capbreu de l'any 1500, en una nova mostra de la dependència dels nostres anàlisis de la qualitat i de la quantitat de les fonts documentals. Especialment valuós ha estat confeccionar un cronograma de les rendes de Sant Jeroni de la Murtra des de la fundació fins a l'entrada al segle XVI.
- 7) També cal destacar l'aproximació general per a l'apartat dels benefactors, allunyat de les habituals preferències cap als nobles i als reis. S'ha inclòs qualsevol tipus de persones per

a les quals constés algun tipus d'ajut i això ha permès descobrir la gran diversitat de formes amb què els devots es vincularen, amb més o menys intensitat, a les dues comunitats monàstiques i les càrregues espirituals que aquest fet comportà als frares. Des dels que donaren petites quantitats per a sufragis després de la seva mort fins a aquells que feren grans contribucions per a la construcció dels cenobis. Això ha permès veure fins a quin punt influïren els lligams de família, el veïnatge o la política.

- 8) Un darrer aspecte que hem tingut molt present és no confondre la legislació que s'aplicava en els dos monestirs, que considerem un indicador de com es volia que funcionessin les comunitats, amb el seu funcionament real. Aquest fet ha estat especialment rellevant, ja que les constitucions de l'orde dels jerònims foren canviant al llarg del segle XV i no es publicaren fins a final del segle XVI, i els costums més antics que s'han conservat, els de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, són també posteriors al nostre període d'estudi. Hem intentat ser prudents a l'hora de traslladar, sense més, aquestes normes i, de fet, hem posat al descobert alguns procediments que estaven vigents en algun moment del segle XV i que no apareixen a la normativa posterior perquè es van canviar, com la figura del vicari general de la Corona d'Aragó.

Respecte als continguts, les conclusions més importants de l'assentament dels jerònims a Catalunya són les següents:

- 1) Les circumstàncies personals dels principals promotors dels jerònims a Catalunya afectaren decisivament en la definitiva configuració de la seva implantació en el nostre país, que adoptà la forma de dos monestirs de mida mitjana molt propers, ambdós en el territori de Barcelona. Hagués estat molt més lògic i útil per a l'expansió dels jerònims l'existència d'un únic monestir a prop de la capital catalana. Com a referència principal, hagués pogut créixer molt més que no pas la suma dels dos que acabaren existint i, de retruc, hagués habilitat la creació d'altres comunitats en altres contrades catalanes. Creiem que aquesta fou la intenció original quan la reina Violant fundà Sant Jeroni de la Vall d'Hebron a Collserola l'any 1393 amb el suport del seu marit, Joan I. Amb el recolzament de la monarquia, els jerònims entraren amb molta força a Catalunya després del seu naixement vint anys abans al regne de València. Creiem que fins i tot hi hagué una rivalitat entre el primer monestir del moviment, Sant Jeroni de Cotalba, i el fundat per la reina Violant. Com ja hem comentat, la mort inesperada de Joan I i la manca d'entesa de la reina fundadora amb l'altre gran promotor de l'orde, el mercader barceloní Bertran Nicolau, van comportar la fundació d'un altre monestir, inicialment Sant Jeroni de Montolivet i després Sant Jeroni de la Murtra. La inclusió d'una clàusula en aquest darrer monestir que n'impedia el cobrament de les rendes dotals en cas d'annexió o trasllat i l'existència d'una deïxa testamentària molt crescuda a favor de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron foren factors determinants alhora d'impedir que les dues comunitats s'unissin, fet que hagués contribuït, al nostre entendre, a una racionalització dels recursos i a una conseqüent millora de la implantació dels jerònims en territori català. Si s'hagués aconseguit aquesta fusió, intentada pels frares el 1431 i anhelada per la reina lloctinent Maria fins a 1440, els jerònims haguessin comptat amb un monestir de mida entre mitjana i gran —entre 20 i 30 frares d'orde sagrat— en lloc de dos de més petits —entre 10 i 15 membres sacerdots. Segurament hagués actuat com un pol d'atracció molt més fort, hagués comptat amb una xarxa social i política de suport més densa i, com a conseqüència, hagués pogut obtenir més ajut econòmic per créixer numèricament i atansar-se als grans

centres monàstics del país. L'existència d'aquests dos monestirs tan propers, anòmala des de tots els punts de vista i que s'explica fonamentalment per qüestions estrictament personals dels dos promotors dels jerònims a Catalunya, suposà un fre per a l'expansió del moviment.

- 2) Que l'orde dels jerònims no fos mendicant és també un factor clau per entendre la seva evolució en territori català. A diferència de la difusió del moviment franciscà, que s'extengué ràpidament a les ciutats catalanes durant la primera meitat del segle XIII, als jerònims no els era permès acceptar. Les seves fonts de finançament havien de provenir, forçosament, de la donació de benefactors. Ni la prèdica, ni l'administració de sagraments ni l'apostolat formaven part de la seva activitat religiosa, sinó tan sols l'oració i el culte. La normativa no permetia acceptar més frares que els que es podien mantenir amb les rendes ordinàries. En aquest sentit, els jerònims presenten semblances amb els cartoixans, que també requerien ajuts externs per a la fundació dels seus monestirs i que arribaren a tenir només tres cases religioses a Catalunya –Escaladei, Sant Pol i Sant Jaume de Vallparadís-, si bé des de 1415 fins a 1835 tan sols en foren dues, Escaladei i Montalegre. L'expansió depenia, per tant, de la capacitat d'atreure benefactors amb grans possibilitats econòmiques i això no va succeir durant el segle XV. Als responsables que l'orde s'introduís a Catalunya, que foren la reina Violant i, sobretot, el mercader Bertran Nicolau, no els va seguir ningú amb aquesta gran capacitat econòmica, que hagués permès créixer les comunitats. És revelador que a final del segle XV, Sant Jeroni de la Murtra tenia aproximadament la mateixa renda que en la moment de la fundació i que la que procedia de la dotació inicial, que s'havia anat devaluant, suposava encara un 72% del total. És evident, doncs, que les grans fortunes del país, aquelles que haguessin permès una expansió més exitosa dels jerònims, no s'hi sentiren atretes. Certament, els monarques sí que s'hi vincularen, però les seves possibilitats econòmiques eren molt escasses i fiaren la seva contribució a convèncer el pontífex i a les autoritats eclesiàstiques locals que els cedissin rendes, és a dir, demanaren a l'estament eclesiàstic allò que ells no podien donar directament. Certament, aquesta manca de contribucions destacades no és aliena a les dificultats econòmiques que patí el país durant el segle XV, sobretot després que el conflicte bèl·lic i les lluites remences l'empobrís a partir de la dècada de 1460. L'embranchida inicial, que cristal·litzà en dos monestirs de mida relativament petita, no tingué continuïtat. Cap onada de contribucions va permetre l'erecció de noves comunitats i els intents, coneguts gràcies als capítols generals dels jerònims, de fundar-ne a Lleida i al comtat de Prades no van reeixir. En el conjunt del monacat català, els dos monestirs jerònims no tingueren, doncs, una incidència numèricament rellevant. Valgui com a dada significativa que a final de segle Poblet comptava amb 94 monjos, 8 novicis i 35 conversos.²⁷⁹⁴

- 3) El dels jerònims fou un moviment importat a Catalunya des de València. Quan hi arribà, ja no quedaven vestigis del seu origen eremític. No consta cap ermità que s'hi incorporés. Els jerònims no van fer forat en aquest àmbit perquè quan arribaren a Barcelona i fundaren Sant Jeroni de la Vall d'Hebron es presentaren ja com un moviment cenobític. Anar de la mà dels monarques no devia resultar atractiu per a aquells elements de la societat que volien seguir una vida religiosa solitària i retirada. Tenien opcions més sòlides per fer d'ermitans abans de professar com a jerònims. Es podien mantenir fora de

---

²⁷⁹⁴ Agustí ALTISENT, *Història de Poblet*, p. 425.

l'estructura eclesial, però també podien vincular-se al monestir de Santa Maria de Montserrat, que els reconeixia el seu estatus d'ermitans si vivien en alguna de les ermites disseminades per la muntanya.²⁷⁹⁵ Malgrat les apel·lacions iconogràfiques a sant Jeroni retirat en el desert i a la construcció, ja a final de segle XV o principi del XVI, d'ermites properes als dos monestirs jerònims, no hi ha rastre d'activitat eremítica i en tot moment els jerònims actuaren com a membres d'una comunitat monàstica. És simptomàtic que Pere de Rocabertí a final del segle XV i alguns religiosos del segle següent, com Mateu Blanch o Damià Marruff, haguessin de sortir del monestir de Sant Jeroni de la Murtra per fer vida d'ermitans.²⁷⁹⁶ És clar, doncs, que això no els era possible dins l'estructura jerarquitzada i altament normativitzada d'una comunitat monàstica jerònima.

- 4) La creació de l'orde dels jerònims l'any 1415, que suposà l'agrupació tant de les cases de la Corona d'Aragó com les de la Corona de Castella dins la mateixa estructura, deixà en una situació marginal els dos monestirs catalans, que quedaren molt allunyats del centre de poder. Passaren de ser monestirs formalment independents els uns dels altres i subjectes a la jurisdicció del bisbe de Barcelona a formar part d'una congregació dominada per la branca castellana. La pobra demografia de les comunitats de la Corona d'Aragó, molt petites al costat de les grans cases castellanes, com Guadalupe o Lupiana, els restà protagonisme. A més, a diferència del que passà a Catalunya i al regne de València, els jerònims s'expandiren a Castella durant tot el segle XV amb la fundació de noves comunitats. A poc a poc s'imposaren els paràmetres castellans. Hem detectat un canvi de tendència a una major influència dels criteris de l'orde cap a 1460 en àmbits econòmics, disciplinaris i organitzatius. Numèricament insignificants, els frares jerònims catalans pràcticament no tingueren cap rellevància dins l'orde. Amb prou feines participaren en les assemblees generals. Que el monestir de Santa Engràcia de Saragossa arranqués la seva trajectòria històrica sense la participació de cap frare català és un indicador prou evident de la irrellevància de les dues cases catalanes a final del segle XV. Aquest fet, però, també tingué el seu revers positiu, ja que tant Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra reberen la solidaritat de l'orde en moments difícils i gaudiren dels privilegis que comportava pertànyer a una congregació d'aquesta magnitud. Un d'aquests privilegis era comptar amb el suport de la monarquia, que es recolzà en aquest orde per fomentar la seva política religiosa.
- 5) Tot i que els jerònims constituïren un moviment reformador en un monacat dominat per la comenda, la indisciplina i manca de seguiment de les regles monàstiques, no tingueren prou força per imposar-se. El suport de la monarquia no fou suficient i els intents reiterats dels reis perquè se'ls annexionessin rendes de priorats mal servits, com Sant Miquel del Fai o Santa Maria de Besalú, no obtingueren la resposta esperada. Els interessos econòmics i el poder dels titulars de les rendes d'aquests monestirs en decadència foren més forts a l'hora de decantar la balança. Tan sols una política eclesial decidida a afavorir els moviments reformadors hagués permès fer-los avançar i créixer. Però els precs dels sobirans en aquesta direcció toparen una i altra vegada amb la negativa o la indiferència dels pontífexs de torn, que adoptaren una política de no confrontació amb les elits eclesials locals. La reforma no era percebuda com una necessitat majoritària entre els

²⁷⁹⁵ El 1417 hi havia 8 ermitans associats al monestir de Santa Maria (Ernest ZARAGOZA I PASQUAL, *Els ermitans de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, p. 21).

²⁷⁹⁶ Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Relacions de Sant Jeroni de la Murtra amb les comarques gironines», p. 61-63.

dirigents polítics i eclesials. La reina Maria lluità per introduir-la a Montserrat i, quan ja estava pràcticament consolidada, el seu marit la malbaratà amb l'elecció com a abat de Antoni Pere Ferrer. I quan es plantejà que Montserrat passés als jerònims, els consellers de Barcelona s'hi oposaren, tot al·legant a la tradició, sense preocupar-se per les causes dels problemes que aconsellaven aquell canvi. Val a dir, però, que en el darrer quart de segle es comencen a detectar en els dos monestirs jerònims catalans problemes que reflecteixen una pèrdua de l'observança i la convivència entre els frares.

- 6) L'anàlisi conjunta de l'economia dels dos monestirs i l'entrada de les vocacions reflecteix la relació següent: les comunitats eren reticents a admetre frares per sobre de les seves possibilitats econòmiques. Quan la comunitat disminuïa bruscament per efecte d'una pandèmia, si hi havia suficients recursos econòmics s'obria la porta d'entrada i s'admetien candidats fins a omplir el monestir. En cas que les rendes disminuïessin o s'hagués arribat a la màxima capacitat que permetien els ingressos ordinaris, la porta quedava tancada. Aquest fenomen explica les fluctuacions en la població i la renda en els dos monestirs, especialment acusades després dels efectes de la guerra civil. El sostre de les dues comunitats se situa en la vintena de membres, xifra que s'assolí cap a 1460, que fou el moment més pròsper de tot el segle.
- 7) L'únic frare jerònim dels monestirs catalans amb una certa rellevància fou Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron durant quatre dècades. D'origen valencià i procedent de Cotalba, arribà a Barcelona el 1409 per petició de la reina Violant i aviat va prendre les regnes de la comunitat. Fou conseller i confessor de la reina Maria en la seva etapa com a lloctinent de Catalunya. Li encarregà diferents missions per tot el país perquè fes efectives les seves resolucions, ja fos en àmbits estrictament religiosos, com la reforma de diferents monestirs, com la Casa de Déu i Santa Maria de Montserrat, o la resolució de conflictes a Sant Pere de les Puelles o Santa Maria de Montsió, o polítics, com les lluites nobiliàries a Barcelona o la recuperació de les viles de Borja i Magallón per a la corona. Fins i tot fou enviat a Castella com a ambaixador el 1445 davant Joan II per intentar aconseguir una treva en les lluites armades amb els seus cunyats, els infants d'Aragó. Les cartes de la cancelleria reial transmeten que Ramon Joan fou un suport emocional per la reina en els moments difícils. El nomenà marmessor testamentari, però no pogué exercir aquesta responsabilitat perquè morí poc abans que la sobirana. Ramon Joan representa un cas excepcional dins l'atonia dels frares jerònims durant el segle XV, que no tingueren cap més intervenció pública de certa envergadura. Malgrat la predisposició de la monarquia, no consta que ni Joan II ni els Reis Catòlics reclutessin per al seu servei cap dels frares jerònims dels dos monestirs catalans com sí féu la reina Maria amb Ramon Joan a partir de la dècada de 1440. Tanmateix, potser noves troballes documentals matisaran aquesta darrera afirmació.
- 8) L'afectació de la guerra civil catalana fou molt destacada en els dos monestirs i el seu impacte es féu sentir durant dues dècades. Va interrompre bruscament la bona dinàmica anterior i es passà a una fase depressiva que alterà el funcionament que havien tingut fins aleshores. La pèrdua progressiva de les rendes situades en el bàndol oposat a la ciutat de Barcelona provocà un fort empobriment, que tingué com a conseqüència la interrupció del normal relleu generacional. Es tancaren les portes a les vocacions davant la impossibilitat de mantenir-les. S'aturaren les obres. Alguns frares sortiren del monestir. A més, la pesta afectà greument Sant Jeroni de la Vall d'Hebron l'any 1466 i els frares

de la Murtra foren desposseïts violentament de Concabella, un dels seus principals recursos econòmics. Acabat el conflicte, no es pogueren aplicar les Capitulacions de Pedralbes de 1472, que prescrivien el retorn a la situació anterior a la guerra, de forma que les dues comunitats hagueren d'esperar-se fins als volts de 1480 per normalitzar els seus ingressos. La major part dels ròssecs de l'època de la guerra no es recuperaren i hagueren de transcórrer uns quants anys per eixugar els deutes acumulats. Els frares de la Murtra es malvengueren Concabella i la Vall d'Hebron pledejà molts anys per recuperar les cenes d'absència de les dues comandes hospitaleres de Lleida.

- 9) L'anàlisi dels llibres d'administració interna ha permès besllumar una petita part de l'activitat quotidiana dels monestirs jerònims. Especialment valuós ha estat el llibre de despeses de Concabella entre 1449 i 1456 i el fragment del llibre de despeses del procurador de Barcelona de 1484, ambdós de la Murtra. Hi hem pogut copsar la importància de les contínues gestions per afers temporals a què havien de fer front els religiosos, amb desplaçaments continuats a diferents llocs. Tot i que estava previst que el procurador general –càrrec creat al voltant de 1460- se'n fes càrrec de forma exclusiva, la realitat era que altres membres de la comunitat s'hi veien implicats. Les anades contínues del prior a Concabella per resoldre multitud d'afers, el desplaçament d'un frare per controlar l'explotació econòmica durant una bona part de l'any i la intervenció d'altres religiosos palesen que els frares s'hagueren d'implicar en assumptes ben allunyats del culte i de l'oració. La reina Maria ho expressà clarament en carta al general de l'orde del 1439: *car stando cada uno por si con dotze frayres e cada uno appartados, los qui por negocios qui por otras necessitades e accidentes son empatxados, los qui quedan a la yglesia son tan pocos que non pueden celebrar el officio en la manera que conviene* (doc. 15). Aquest fet tingué un impacte proporcionalment important a causa del fet que les comunitats eren relativament petites. En el quadre general dels dos monestirs cal tenir ben present aquesta interacció sovintejada amb l'exterior, que no es pogué restringir tan sols al procurador general, que n'era, tanmateix, el màxim responsable. Aquest fet es va veure incrementat també per la llunyania de les principals fonts de finançament respecte a l'enclavament dels dos cenobis.
- 10) Amb l'excepció de Ramon Joan, ja comentada, els frares no es dedicaren a activitats alienes als seus monestirs. A més, en tot moment l'economia i l'administració es mantingué centralitzada. Els frares mantingueren la sobirania en l'elecció dels càrrecs, tot i que els visitadors podien alterar-la, en principi de forma justificada. Amb poques excepcions, s'escolliren priors professors dels dos monestirs. No consten interferències polítiques. Els càrrecs principals foren el de prior, vicari i procurador, pels quals es valorà l'antiguitat i l'experiència prèvia. Quasi sempre les comunitats escolliren com a priors frares que havien tingut responsabilitats de govern o gestió. En el cas del procurador, però, no es donà a frares amb molta experiència, segurament perquè era una de les responsabilitats més exigents.
- 11) Els jerònims catalans durant el període estudiat no consideraren la formació dels seus membres com un aspecte prioritari. No ens consta que cap d'ells hagués estudiat a la universitat. Els més destacats foren Guillem Fuster, profès de Vall d'Hebron, que tenia formació humanística i mantenia correspondència amb un personatge de la talla intel·lectual de Pere Miquel Carbonell, i Pere Benejam, profès de la Murtra, i autor de

l'Speculum presbiteri, un recull de sentències d'autoritats sobre l'activitat d'un bon prevere.

- 12) Un dels resultats d'aquest treball és l'anàlisi de com es van construir els dos cenobis, aspecte que ha estat integrat amb les dades de l'apartat econòmic. La Vall d'Hebron, a Collserola, fou un emplaçament que donà molts problemes per les dificultats d'edificació en un terreny pedregós i costerut. Només tenia sentit si hi havia prou recursos econòmics. Quan aquests van desaparèixer arran de la mort de Joan I, el cenobi quedà incomplet – tan sols s'edificà l'església- durant gairebé mig segle, període durant el qual hi hagué diferents intents de trasllat en indrets més adients. Hem vist com les obres de la reina Maria, tot i que aconseguiren l'objectiu de completar el cenobi al voltant de l'església, presentaren força deficiències. No fou fins a la darrera dècada del segle, tot aprofitant la millora econòmica, que s'executà un pla més ambiciós d'embelliment i construcció. En canvi, a la Murtra el procés fou més continu a partir de 1440, amb l'execució d'un pla que suposà la substitució de les edificacions de la casa de la Murtra per les noves dependències. Hem pogut veure el sentit i la periodització d'aquestes obres, especialment les del seu claustre, que ocuparen bona part de la segona meitat del segle XV.
- 13) Malgrat el seu caràcter clarament secundari respecte a l'esdevenir del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, la popularitat de la creença que fou l'escenari de la trobada dels Reis Catòlics amb Cristòfor Colom per donar-los la notícia del descobriment del Nou Món ens ha obligat a definir-nos-hi. A partir de totes les dades disponibles i la bibliografia específica, la nostra conclusió és que aquest encontre no es produí.

Globalment creiem que hem contribuït a una substancial millora del coneixement d'aquestes dues cases religioses, tot aportant una multitud de dades inèdites i integrant-les en un discurs coherent. Tanmateix, cal tenir present algunes mancances:

- 1) Tot i que s'han donat moltes dades de la relació amb la monarquia, no s'han explorat totes les fonts documentals on s'hi podrien trobar-ne més, sobretot els registres de la cancelleria reial. El seu buidat sistemàtic permetria donar llum a aspectes com el suport dels monarques, estades reials i, especialment, més informació sobre les dependències que feren en els dos cenobis, com el refector i un tram del claustre de Sant Jeroni de la Murtra, i les obres de la reina Maria a Vall d'Hebron. Potser així es podria respondre a l'interrogant de quin són els bustos dels reis de la galeria de ponent del claustre de la Murtra o els constructors o artistes que intervingueren en totes aquestes obres.
- 2) Per valorar l'impacte de la implantació dels jerònims a Catalunya és necessari un coneixement més acurat de la situació del monacat català durant el segle XV que integri la nombrosa bibliografia. No existeix encara aquesta visió de conjunt de la situació en què poder inserir el moviment jerònim. I aquesta tasca creiem que encara està lluny perquè hi ha molts monestirs importants, a la mateixa ciutat de Barcelona, que no compten encara amb estudis a l'alçada de la seva rellevància històrica.
- 3) Caldria explorar també més documentació en altres arxius, especialment l'ADB i l'AHCB. Les cerques que hem fet no han estat completes, sinó dirigides a algunes seccions concretes, i creiem que és força probable que pugui aparèixer més documentació relacionada amb els dos monestirs jerònims.

- 4) Per completar el treball hagués estat molt adient poder comparar els resultats i les conclusions obtingudes amb altres estudis tant de monestirs catalans com de jerònims d'altres contrades. D'aquesta manera es podria valorar si la dinàmica dels dos monestirs jerònims catalans presenta paral·lelismes.

Fonts i bibliografia

Fonts documentals

S'inclou en aquest apartat aquells documents que s'han consultat, independentment que continguin o no documentació relacionada amb els dos monestirs jerònims catalans. Hi ha informació bàsica del que s'ha trobat al capítol introductori.

ACA

Diversos: *Monistrol*, pergamins 680, 681, 2048.

ORM: *Monacals*:

lligalls 106, 107, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288.

volums 1196, 2489, 2496, 2497, 2498, 2504, 2516, 2527, 2528, 3753, 3779, 3783, 3784, 3833, 4131, 4132, 4395.

Reial Cancelleria: *Reg. Violant*: 2034, 2036, 2042.

Reg. Martí: 2117, 2136, 2172, 2178, 2337.

Reg. Ferran I: 2361, 2373, 2377, 2393, 2417, 2418,

Reg. Alfons V: 2967, 2969, 2977, 2986, 2993, 2996, 2997, 2998, 2999, 3000, 3001, 3002, 3007, 3011, 3019, 3020, 3026, 3027, 3028, 3029, 3030, 3031, 3032, 3033, 3034, 3038, 3040, 3041, 3048, 3050, 3060, 3105, 3120, 3124, 3125, 3131, 3133, 3134, 3136, 3158, 3159, 3166, 3177, 3178, 3179, 3180, 3181, 3182, 3183, 3184, 3185, 3186, 3187, 3188, 3189, 3190, 3191, 3192, 3193, 3194, 3195, 3196, 3197, 3198, 3199, 3200, 3201, 3207, 3213, 3215, 3229, 3230, 3244, 3264, 3269, 3270, 3271, 3272, 3273, 3274, 3275.

Reg. Joan II: 3124, 3131, 3136, 3159, 3324, 3325, 3328, 3329, 3333, 3334, 3335, 3338, 3341, 3342, 3344, 3350, 3353, 3354, 3355, 3356, 3361, 3361, 3362, 3363, 3364, 3365, 3366, 3367, 3368, 3369, 3370, 3371, 3372, 3373, 3374, 3375, 3376, 3377, 3378, 3379, 3380, 3381, 3382, 3383, 3384, 3385, 3386, 3387, 3388, 3389, 3390, 3391, 3392, 3393, 3394, 3406, 3407,

3408, 3409, 3410, 3411, 3412, 3413, 3414, 3415, 3416, 3417, 3420, 3428, 3441, 3442, 3445, 3446, 3447, 3448, 3449, 3450, 3451, 3452, 3453, 3454, 3455, 3456, 3457, 3458, 3459, 3460, 3461, 3462, 3463, 3464, 3465, 3499, 3513.

Reg. Ferran II: 3521, 3545, 3546, 3547, 3548, 3549, 3550, 3551, 3552, 3553, 3554, 3561, 3562, 3563, 3565, 3566, 3567, 3568, 3569, 3570, 3574, 3616, 3630, 3631, 3632, 3633, 3634, 3635, 3636, 3637, 3638, 3639, 3640, 3663, 3691, 3692, 3693, 3697, 3699, 3798, 3799, 3800, 3801, 3802, 3836, 3845, 3858, 3859.

Intrusos: 43, 44.

Reial Patrimoni: *Batllia General de Catalunya:*

Processos: 1481, n. 1, F

Registres 874, 875, 876, 877, 878.

ACAN

Arxiu Parroquial de Santa Maria d'Igualada, caixa 32.

ADB

Comuniuim: Vols. 52 (1411-1418), 59 (1487-1494), 60 (1495-1505).

Ordinatorum Reg. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

Processos: 1501.

FSJVH: lligalls 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, a, b, c, d, e, f, g, h.

PSJVH *Es van consultar tots el que hi havia, més de 600.*

Visites Pastorals vols. 11, 14, 19, 25.

ADG

Llibres U-174, D-207.

AGP

Lligall 1790.

AHCB

Consell de Cent: *Lletres closes*, vols. 1B.VI-3 (1433-1435), 1B.VI-4 (1435-1436), 1B.VI-5 (1436-1438), 1B.VI-6 (1438-1440), 1B.VI-7 (1440-1441), 1B.VI-8 (1441-1442), 1B.VI-9 (1442-1444), 1B.VI-21 (1458-1460), 1B.VI-22 (1460-1462), 1B.VI-23 (1462-1468), 1B.VI-24 (1468-1471), 1B.VI-25 (1471-1473), 1B.VI-26 (1473-1475), 1B.VI-27 (1475-1477), 1B.VI-28 (1477-1478), 1B.VI-29 (1479-1480), 1B.VI-30 (1480-1482), 1B.VI-31 (1483-1485), 1B.VI-32 (1485-1486).

Lletres comunes, 1B.X-5 (1420-1429), 1B.X-6 (1430-1434), 1B.X-7 (1435), 1B.X-8 (1436), 1B.X-9 (1437-1439), 1B.X-10 (1440), 1B.X-11 (1441), 1B.X-37 (1470-1471), 1B.X-41 (1477-1499).

Registre de deliberacions, 1B-II-19 (1469-1470).

Consellers: *Eclesiàstics. Inquisició*. 1C.XVIII-3/28, 1C.XVIII-3/29, 1C.XVIII-3/38.

Fons Notarial: IX-6.

AHCBdn

Museu de Badalona. Arxiu Josep Maria Cuyàs. Col·lecció monestir de Sant Jeroni de la Murtra, C45/11.

AHCEC

Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.

AHHSPSC

Testaments, carpeta 2.

AHN

Clero, carpeta 3.153, n. 2.

AHPB

Joan EIXIMENIS: 29/5, 29/6, 29/7.

Bartomeu EIXIMENO: 43/1, 43/5, 43/6, 43/7, 43/8, 43/9, 43/10, 43/11, 43/12, 43/19, 43/20, 43/21, 43/23, 43/27, 43/28, 43/30, 43/33, 43/35, 43/38, 43/39.

Pere PELLISSER: 68/6, 68/7, 68/8, 68/9, 68/10, 68/11, 68/12, 68/13, 68/14, 68/15, 68/16, 68/22, 68/23, 68/27, 68/29, 68/30, 68/31, 68/32, 68/33, 68/35, 68/57, 68/58.

Pere BRINES: 78/1, 78/2, 78/3.

Joan FERRER: 104/1, 104/2, 104/3, 104/4, 104/5, 104/6, 104/7, 104/8, 104/9, 104/10, 104/11, 104/12, 104/13, 104/14, 104/15, 104/16, 104/19, 104/21.

Joan FRANC: 107/112.

Pere AGRAMUNT: 118/1.

Guillem JORDÀ major: 134/18, 134/19, 137/72.

Antoni VINYES: 154/1, 154/2, 154/9, 154/10, 154/11, 154/12, 154/13, 154/14, 154/15, 154/16, 154/17, 154/18, 154/19, 154/20, 154/21, 154/22, 154/23, 154/24, 154/25, 154/26, 154/27, 154/28, 154/29, 154/30, 154/31, 154/32, 154/33, 154/34, 154/35, 154/36, 154/37, 154/38, 154/39, 154/40, 154/41, 154/42, 154/43, 154/44, 154/45, 154/46, 154/47, 154/48, 154/49, 154/50, 154/51, 154/52, 154/53, 154/62, 154/63, 154/64, 154/65, 154/66, 154/67, 154/68, 154/69, 154/70, 154/71, 154/72, 154/73, 154/74, 154/75, 154/76, 154/77, 154/78, 154/79, 154/80, 154/81, 154/82, 154/83, 154/84, 154/85, 154/86, 154/87, 154/88, 154/89, 154/90, 154/91, 154/92, 154/93, 154/94, 154/95, 154/96, 154/97, 154/98, 154/99, 154/100, 154/101, 154/102, 154/103, 154/104, 154/105, 154/106, 154/107, 154/108, 154/109, 154/110, 154/111, 154/112, 154/139.

Bernat MONTSERRAT: 159/12.

Antoni PARERA: 161/9, 161/10

Antoni VILANOVA: 165/35, 165/100.

Francesc TERRASSA: 174/5, 174/12, 174/24, 174/40.

Miquel FERRAN: 177/6, 177/7.

Bartomeu COSTA: 175/39.

Francesc MATELLA: 179/26.

Esteve MIR: 181/5, 181/6, 181/7, 181/8, 181/9, 181/10, 181/11, 181/12, 181/13, 181/14, 181/15, 181/16, 181/17, 181/22, 181/23, 181/24, 181/25, 181/26, 181/27, 181/28, 181/29, 181/30, 181/31, 181/32, 181/33, 181/34, 181/35, 181/36, 181/37, 181/38, 181/39, 181/40, 181/41, 181/42, 181/43, 181/44, 181/45, 181/48, 181/50, 181/51, 181/52, 181/53, 181/54, 181/55.

Pere PASQUAL: 191/72, 191/73.

Bartomeu REQUESENS: 203/23, 203/27, 203/78, 203/79, 203/80.

Joan FOGASSOT: 209/2.

Joan FANER: 213/4, 213/5, 213/8, 213/12.

Miquel FRANQUESA: 212/38.

Guillem JORDÀ menor: 216/18, 216/19, 216/20, 216/21, 216/22, 216/23, 216/24, 216/25, 216/26, 216/27, 216/28, 216/29, 216/30, 216/31, 216/32, 216/33, 216/34, 216/35, 216/36, 216/37, 216/38, 216/39, 216/40, 216/41, 216/42, 216/45, 216/65, 216/66, 216/67, 216/74, 216/75.

Dalmau GINEBRET: 219/19, 219/20, 219/21, 219/22, 219/23, 219/24, 219/25.

Joan MATES: 221/4.

Joan MIRAVET: 228/1.

Andreu MIR: 234/1, 234/2, 234/3, 234/4, 234/5, 234/6, 234/7, 234/8, 234/9, 234/10, 234/11, 234/12, 234/13, 234/14, 234/15, 234/16, 234/17, 234/18, 234/19, 234/20, 234/23, 234/24, 234/25, 234/26, 234/27.

Narcís Gerard GILI: 235/1, 235/2, 235/3, 235/4, 235/5, 235/6, 235/7, 235/8, 235/9, 235/10, 235/11, 235/12, 235/17, 235/18, 235/21, 235/22.

Bartomeu SUMES: 237/2, 237/7.

Lluís JORBA: 238/1, 238/2, 238/3, 238/4, 238/15, 238/6, 238/7, 238/12, 238/13, 238/14, 238/15, 238/16, 238/17.

Pere TRITER: 239/4, 239/5, 239/6, 239/7, 239/8, 239/9, 239/10, 239/11, 239/12, 239/13, 239/14, 239/15, 239/16, 239/17, 239/18, 239/19, 239/20, 239/21, 239/22, 239/23, 239/24, 239/35, 239/36, 239/37, 239/38, 239/39, 239/40, 239/41, 239/42, 239/43, 239/44, 239/45, 239/47,

239/48, 239/49, 239/50, 239/51, 239/52, 239/53, 239/54, 239/64, 239/66, 239/67, 239/68,
239/69, 239/70, 239/71, 239/72.

Lluís Carles MIR: 261/6.

Antoni Simó FONOLL: 265/6, 265/8.

AMSPP

Guillem JORDÀ: *Sextum manuale negocium monasterii et conventus Sancti Petri Puellarum...*
1486, gener, 10 – 1489, desembre, 22.

Joan FANER: *Secundus liber contractuum et negociorum [...]*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 27.

ANC

Llinatge Sentmenat, marquesos de Castellodorsius, ANC1-167-T-1825.

Reial Audiència de Catalunya, ANC1-398-T-2918.

APSJP

Llibre d'òbits, 27 (1477).

BC

Fons i Col·leccions de l'Arxiu Històric, pergamins 19910, 21936, 22752, 24546.

Fons del comtat de Queralt, ARX 739.

Manuscrits, 315 (*Llibre de costums de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*)

RBE

C-III-3

Bibliografia

Es llisten els treballs que han estat citats, que no merament consultats, durant l'elaboració d'aquesta tesi doctoral.

Anna Maria ADROER I TASIS, «Algunes notes sobre la capella del Palau Reial Major de Barcelona», *Anuario de Estudios Medievales*, 19 (1989), p. 385-392.

Antoni ALBACETE I GASCÓN, Margarida GÜELLI BARÓ, *El reial monestir de Santa Maria de Valldonzella (1147-1922)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.

Francesc ALBARDANER I LLORENS, «Cristòfor Colom i Badalona: una relació fictícia?», *Carrer dels Arbres*, 21 (2010), p. 45-64.

Anselm M. ALBAREDA, *Història de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1988.

Sergi ALCALDE VILA, «Canetencs presents a la presa de possessió del vescomte de Cabrera i de Bas (1527)», *El Sot de l'Aubó*, 44 (2003), p. 27-29.

Jordi ALEMANY JOAQUINA, Núria CARRERAS VIDAL, Marisol MADRID FERNÁNDEZ, Montserrat RODRÍGUEZ COLOMÉ, «L'església del monestir de Sant Jeroni de la Murtra: últimes excavacions», *Carrer dels Arbres*, 4 (1993), p. 63-70.

Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, «A l'entorn de la vida i l'activitat de Marc de Vilalba , primer abat de Montserrat (1409-1439)», *Studia monastica*, 48-1 (2006), p. 101-164.

- «L'abat Antoni d'Avinyó i la reforma observant de Santa Maria de Montserrat (1439-1450)», *Studia monastica*, 51-1 (2009), p. 197-329.

Agustí ALTISENT, *Les granges de Poblet al segle XV*. Barcelona: IEC, 1972.

- *Història de Poblet*. Poblet, 2014 (reedició de l'obra apareguda el 1974).

- «Notes de cultura i art de Poblet (s. XII-XVII)», *II Col·loqui d'Història del monaquisme català*. Barcelona: Abadia de Poblet, 1974, vol. 2, p. 133-212.

Lluïsa AMENÓS I MARTÍNEZ, «L'activitat dels ferrers a l'obra de la seu de Barcelona entre el darrer terç del segle XIV i el segle XV», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 25 (2007), p. 47-96.

- «La reixeria romànica catalana», *Quaderns del Museu Episcopal de Vic*, 4 (2010), p. 31-48.

Higini ANGLÈS, *La música a Catalunya fins al segle XIII*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Biblioteca de Catalunya, 1935.

Joan ARAN I SURIOL, *Santa Anna de Barcelona. Monestir, col·legiata, parròquia*. Barcelona: Editorial Mediterrània, 2002.

Jaume AYMAR I RAGOLTA, «Cristòfor Colom a Sant Jeroni de la Murtra», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 5-6 (1992), p. 6-12.

- *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Ajuntament de Badalona, 1993.
- «Cristòfor Colom i Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 5 (1994), p. 47-66.
- «La biblioteca del monasterio de Sant Jeroni de la Murtra», a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina, 1999 vol. 2, p. 693-710.
- «Carles I i Felip II al monestir de Sant Jeroni de la Murtra», a *La Murtra i el Toisó*. Barcelona: Edimurtra, 2000, p. 9-27.
- «El monestir de Sant Jeroni de la Murtra», a *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura II*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 217-223.
- *Fra Ramon Pané i l'univers simbòlic taí*. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 2009.
- «Relacions de Sant Jeroni de la Murtra amb les comarques gironines», *Estudis del Baix Empordà*, 29 (2010), p. 55-82.

Joan BADA, Genís SAMPER (dir.), *Catalònia religiosa*. Barcelona: Editorial Claret, 1991.

Josep Maria BADIA I MASGRAU, *El monestir de Santa Maria de Serrateix*. Serrateix: Patronat d'Amics de Serrateix, 2004.

Elisa BADOSA COLL, «La diversificada explotació de les propietats del monestir de la Vall d'Hebron», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 11-12 (1983-1984), p. 212-238.

Mariano de la Roca BAIG ALEU, «San Lorenzo de la Muga. Notas históricas», *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 9 (1972-1973), p. 97-175.

Elisabeth BALDOR ABRIL, *El monestir de Santes Creus des del primer abadiat quadriennal a la guerra dels Segadors (1619-1640)*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1999.

Ramón Agustín BANEGAS LÓPEZ, *L'aprovisionament de carn a Barcelona durant els segles XIV i XV*. Universitat de Barcelona (2007).

Gaietà BARRAQUER I ROVIRALTA, *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*. Barcelona: Impr. de F. J. Altés y Alabart, 1906.

- *Los religiosos en Cataluña durante la primera mitad del siglo XIX*. Barcelona: F. J. Altés y Alabart, 1915-1917.

Eulàlia BARRASSETAS, Montserrat BLASCO, Isabel CARPIO, *Marques de canteria del monestir de Sant Jeroni de la Murtra*, 1981-1982.

Enric BASSEGODA, «Pere de Rocabertí, més enllà del capità de la Força de Girona», *Revista de Girona*, 244 (2007), p. 38-42.

Carme BATLLE GALLART, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*. Barcelona: CSIC, 1973.

- Luis BATLLE Y PRATS, «Epistolario gerundense de Juan II de Aragón», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 18 (1996), p. 261-346.
- Concepció BAUÇÀ DE MIRABÒ GRALLA, «Fundadores y benefactores de la cartuja de Valldemossa. El primer siglo de vida monacal», a *Prínceps i Reis. Promotors de l'orde cartoixà*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, 2003, p. 63-79.
- Josep BAUCCELLS I REIG, «Els monestirs del bisbat de Barcelona durant el pontificat de Ponç de Gualba (1303-1334)», *II Col·loqui d'Història del monaquisme català*. Barcelona: Abadia de Poblet, 1972, vol. 1, p. 65-197.
- Pere BESERAN I RAMON, Albert CUBELES I BONET, Josep M. JULIÀ I CAPDEVILA, «El convent de Santa Maria de Pedralbes», a *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura I*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2002, p. 193-200.
- Joaquim BOTET I SISÓ, «Nota sobre un segell de plom del convent de la Santíssima Trinitat de València», a *Obra numismàtica esparsa i inèdita de Joaquim Botet i Sisó*. Barcelona: IEC, 1997, p. 415-417.
- Elena BOTINAS I MONTERO, Julia CABALEIRO I MANZANEDO, Maria dels Àngels DURAN I VINYETA, *Les beguines*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.
- Dawn BRASTCH-PRINCE, «A Queen's task: Violant de Bar and the experience of royal motherhood in fourteenth century», *La Corónica*, 27 (1998), p. 21-34.
- *Violante de Bar (1365-1431)*. Madrid: Ediciones del Orto, 2002.
  - «The politics of Self-Representation in the Letters of Violant de Bar (1365-1431)», *Medieval Encounters*, 6 (2000), p. 2-25.
- Esteve Gilabert BRUNIQUER, *Cerimonial dels magnífics consellers y regiment de la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Henrich y cía, 1912-1916.
- Joan J. BUSQUETA I RIU, *Una vila del territori de Barcelona: Sant Andreu de Palomar als segles XIII-XIV*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana. 1991.
- Josep BUSQUETS CASTELLÀ, «Montbenet, el primer monestir femení de Berga», *Erol*, 106 (2010), p. 19-25.
- Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, maig de 2008.
- Fermín CABALLERO, *Conquenses il·lustres*. Madrid: Imprenta del Colegio Nacional de Sordo-Mudos, 1868-1875.
- Joan Ferran CABESTANY FORT, «Repertorio de cartas reales conservadas en el Instituto Municipal de Historia (1269-1458)», *Estudios y documentos*, 16 (1967), p. 121-316.
- «Fray Ramón Juan, prior de San Jerónimo del Valle de Hebrón (1419-1458)», a *Studia Hyeronimiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 1, p. 225-251.

- Lluís CABRÉ, Montserrat FERRER, «Notícies d'unes *Exclamacions sobre la Passió de Crist* (BC, ms. 473) i la seva relació amb l'*Arbor* d'Ubertí de Casale», *Caplletra*, 55 (2013), p. 9-25.
- Luis CABRÓS CAMUJA, «Un libro de la tesorería real de Renato de Anjou», *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, 1 (1946), p. 55-93.
- Manuel CAMPS I CLEMENTE, Manuel CAMPS I SURROCA, *La pesta del segle XV a Catalunya*. Lleida: Universitat de Lleida, 1998.
- Beatriz CANELLAS, Alberto TORRA, *Los registros de la Cancillería de Alfonso el Magnánimo*. Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2000.
- Sanç CAPDEVILA, *La Seu de Tarragona*. Barcelona: Biblioteca Balmes, 1935 (annex a *Analecta Sacra Tarraconensia*, 10).
- Gerard CARCELLER I BARRABEIG, *La baronia de Queralt al segle XV. Organització del territori i gestió econòmica d'un espai feudal*. Montblanc: Consell Comarcal de la Conca de Barberà, 1998.
- Lorenzo CARDELLA, *Memorie storiche de' cardinale della santa Romana chiesa*, Roma: Stamperia Pagliarini, 1793.
- Francesc CARRERAS I CANDI, «Bellesguart, real sitio de Martín I», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras*, 1 (1901), p. 55-64.
- «Visites de nostres reys a Montserrat», *Butlletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona*, 2 (1904), p. 339-388.
  - *Geografia general de Catalunya*. Barcelona: Establiment Editorial de Albert Martín, 1916, vol. 6 (*Catalunya*).
  - *Geografia general de Catalunya*. Barcelona: Establiment Editorial de Albert Martín, 1916, vol. 5 (*La ciutat de Barcelona*).
- Montserrat CARRERAS I GARCÍA, «La historiografia badalonina (ff. s. XVIII-XX)», *Carrer dels Arbres*, 2 (1991), p. 9-20.
- Claude CARRÈRE, *Barcelona 1380-1462: un centre econòmic en època de crisi*. Barcelona: Curial, 1977.
- Lluïsa CASES I LOSCOS, *Inventari de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. I. Segles XIII-XV*. Barcelona: Fundació Noguera, 2001.
- *Catàleg dels protocols notarials de Barcelona (2. Altres arxius)*. Barcelona: Fundació Noguera, 1990.
- Anna CASTELLANO I TRESSERRA, *Pedralbes a l'edat mitjana. Història d'un monestir femení*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998.
- Pere CATALÀ I ROCA, «Dos documents expedits per Ferran "El Catòlic" des de Sant Jeroni de la Murtra, el 1493», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 5-6 (1992), p. 14-15.
- *Els castells catalans*. Barcelona: Rafael Dalmau editor, vol. 6, 1967-1979.

Alexandra CHAVARRÍA I ARNAU, «L'art barroc al monestir de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer els Arbres*, 6 (1995), p. 29-34.

Javier CÍA BLASCO, «Precedentes y orígenes del monasterio Jerónimo de Santa Engracia de Zaragoza», *Revista de Historia Jerónimo Zurita*, 76-77 (2001-2002), p. 7-90.

Núria COLLIJULIÀ, *Doña Juana Enríquez: lugarteniente real en Cataluña, 1461-1468*. Madrid: CSIC, Patronato Marcelino Menéndez Pelayo, 1953).

Ximo COMPANYY I CLIMENT, «El flamenquisme al País Valencià i Lluís Dalmau», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura III*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, p. 82.

Ximo COMPANYY I CLIMENT, Elena TOLÓ I LÓPEZ, «La continuïtat del taller de Bernat Martorell: Miquel Nadal», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura II*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2005, p. 246-250.

Isabel COMPANYS I FERRERONS, Jordi PIQUÉ I PADRÓ, *Catàleg de les cartes reials i dels lloctinents generals (1321-1734)*, Tarragona: Ajuntament de Tarragona, 1999.

Constituciones de los frayles de la orden del glorioso doctor nuestro padre San Hierónimo. Madrid: Imprenta Real, 1597.

Constituciones y extravagantes de la orden del glorioso doctor nuestro padre san Gerónimo. Madrid: Imprenta Real, 1613.

Eduardo CORREDERA GUTIÉRREZ, *Santa Maria de Bellpuig de les Avellanès*. Germans Maristes Catalunya, 1997.

Cristian CORTÈS, *Els Setantí*. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1973.

Ma Mercedes COSTA, «Los documentos de la Orden de San Jerónimo en el Archivo de la Corona de Aragón», *Studia Hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 2, p. 667-675.

Virgínia COSTAFREDA PUIGPINÓS, «Cecília d'Urgell, germana de Jaume el Dissortat, darrera representant d'aquesta família comtal a Catalunya», *Urtx*, 25 (2011), p. 277-303.

Joan CRUZ RODRÍGUEZ, «El municipi igualadí medieval: una aproximació al seu funcionament (1282 – circa 1388)», *Miscellanea Aqualatensia*, 8 (1997), p. 19-58.

Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*. Zaragoza: Institución «Fernando el Católico», 2009, vol. 4 (*El papa Luna (1394-1423), promotor de la religiosidad hispana*).

Albert CURTO HOMEDES, «Notes sobre l'eremitisme català baixmedieval», *Acta Historica et Archaeologia Medieevalia*, 3 (1982), p. 71-92.

- «La guerra contra Joan II a les Terres de l'Ebre», *Recerca*, 6 (2002), p. 9-42.

Marta CUSÓ SERRA, *Un monestir cistercenc femení català durant el primer segle borbònic espanyol. Santa Maria de Vallbona (1701-1802)*. Universitat Autònoma de Barcelona, 2008.

Josep Maria CUYÀSITOLOSA, *Notas históricas de la parroquia de Santa María de Badalona*. Badalona: Raluy, 1943.

- *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Raluy, 1943.
- *Libre V dels actes capitulars del monestir de Sant Gerònim de la Murtra*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1966.
- «Costumbres del monasterio de San Jerónimo del a Murtra», a *Studia hieronymiana*. Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 2, p. 123-135.
- *Resumen histórico del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1975.
- «Guiatge e salconduit», *Amistad*, 80 (1976), p. 7.
- *Història de Badalona*. Badalona: Artes Gráficas Duran, 1979, vol. 5.

Manuel DE BOFARULL Y DE SARTORIO, *Colección de documentos inéditos del Archivo General de la Corona de Aragón*. Barcelona: Imprenta del Archivo, 1865, vol. 28 (*Opúsculos inéditos del cronista catalán Pedro Miguel Carbonell*).

Núria DE DALMASES, *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500 (aproximació a l'estudi)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1992.

Núria DE DALMASES, Antoni JOSÉ I PITARCH, *Història de l'art català*. Barcelona: Edicions 62, 1984, vol. 3 (*L'art gòtic: segles XIV-XV*).

Oriol DE FÀBREGUER-BOIXAR, «Aspectes sanitaris històrics de Vall d'Hebron, hospital de la muntanya de Collserola», *Gimbernat*, 65 (2016), p. 31-42.

Rafael DE FANTONI Y BENEDÍ, «Los Martínez de Luna: casa de Illueca. Condes de Morata», *Hidalguía*, 286-287 (2001), p. 337-357.

Armand DE FLUVIÀ I ESCORSA, «Índice de religiosos del real monasterio de San Jerónimo del Vall de Hebrón o de Collcerola», *Hidalguía*, 66 (1964), p. 587-592.

- «Per pagesos, parent de marquesos», *Paratge*, 11 (2000), p. 87-94.

Antonio DE LA TORRE, *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*. Barcelona: Patronato M. Menéndez y Pelayo, 1965, vol. 5 (1495-1497).

Antonio DELA TORRE, E. A. DELA TORRE, *Cuentas de Gonzalo de Baeza, tesorero de Isabel la Católica*. Madrid: CSIC, 1956.

Sandra DELA TORRE GONZALO, *La élite mercantil y financiera de Zaragoza en el primer tercio del siglo XV (1380-1430)*. Zaragoza, 2016.

Pedro DE LA VEGA, *Crónica de los frayles de la orden del bienaventurado Sant Hierónimo*. Alcalá de Henares: casa de Juan de Brocar, 1539.

- Ignacio DE MADRID, «La Orden de San Jerónimo en perspectiva histórica», a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina, 1999, vol. 1, p. 27.
- «La bula fundacional de la orden de San Jerónimo», a *Studia Hieronymiana*, Madrid: Rivadeneyra, 1973, vol. 1, p. 66.
  - «Las “constituciones” de la orden de San Jerónimo. Su historia y ediciones impresas hasta la exclaustración de 1835», a *Homenaje a Pedro Sainz Rodríguez*. Madrid: Fundación Universitaria Española, 1986, vol. 1, p. 21-56.
- Jaume DE PUIG I OLIVER, «Catàleg dels manuscrits de les obres de Francesc d'Eiximenis, O.F.M., conservats en biblioteques públiques», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 28 (2009), p. 455-612.
- Martí DE RIQUER, *Heràldica catalana des de l'any 1150 al 1550*. Barcelona: Quaderns Crema, 1983.
- Alfonso DE VICENTE DELGADO, *Los cargos musicales y las capillas de música en los monasterios de la orden de San Jerónimo (siglos XVI-XIX)*. Madrid, 2010.
- Francisco DE ZAMORA, *Diario de los viajes hechos en Cataluña*. Barcelona: Curial, 1973.
- Mario DEL TREPPO, *Els mercaders catalans i l'expansió de la Corona Catalano-aragonesa*. Barcelona: Curial, 1976.
- Máximo DIAGO HERNANDO, «Los intereses económicos de la reina María, esposa de Alfonso el Magnánimo, en el reino de Castilla», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 29 (2008), p. 437-477.
- Candido Augusto DIAS DOS SANTOS, *Os jerónimos em Portugal. Das origens aos fins do século XVII*. Porto, 1977.
- Eugeni DÍAZ MANTECA, «La fundació de la Vall de Crist (1385-1388). Els orígens d'un monestir cartoixà», *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura*, 69 (1985), p. 590-648.
- Carles DÍAZ MARTÍ, «Primera menció del futur monestir de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 15 (2004), p. 17-26.
- «Visita de Felip II a Sant Jeroni de la Murtra», a *Claustre Obert*. Sant Jeroni de la Murtra, 2004, p. 25-30.
  - «La comunitat monàstica de Montalegre durant els priorats d'Agustí Massot i Francesc Vidal (1713-1732)», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 24 (2006), p. 119-170.
  - *La població d'Alella als segles XVI, XVII i XVIII*. Alella: Ajuntament d'Alella, 2006.
  - «Aspectes sanitaris rellevants en la primera crònica de Sant Jeroni de la Murtra (segles XV i XVI)», *Carrer dels Arbres*, 17 (2006), p. 37-52.
  - «Dels Sentmenat als Santcliment: les vendes de la casa de Badalona (1277-1280)», *Carrer dels Arbres*, 19 (2008), p. 15-32.
  - «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 29 (2008), p. 9-56.

- «Pedra calcària badalonina per a Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 20 (2009), p. 25-40.
- «Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle XV)», a *Els monestirs medievals (IV Jornades d'Història i Arqueologia del Maresme)*. Mataró: Grup d'Història del Casal de Mataró, 2010, p. 157.
- «L'Obra Nova de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 21 (2010), p. 65-86.
- *La primera crònica del monestir de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1604) de Francesc Talet*. Barcelona: Fundació Noguera, 2013.
- «Un fragment del llibre de despeses del procurador de Sant Jeroni de la Murtra (segle XV)», *Carrer dels Arbres*, 23 (2013), p. 17-58.
- «Noves aportacions sobre el mercader barceloní Bertran Nicolau (c. 1355-1421): riquesa, ordes monàstics i llegat testamentari», *Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 32 (2014-2015), p. 525-577.

Carles DÍAZ MARTÍ, Anna MOLINA CASTELLÀ, Antonio GUILLÉN PASTRANA, *El monestir de Sant Jeroni de la Murtra. 600 anys d'història*. Badalona: Museu de Badalona, 2016.

Diccionario geográfico universal. Barcelona: Imprenta de José Torner, 1831-1834.

Fèlix DOMÈNECH I ROURA, *Nobiliari general català de llinatges: Catalunya, València, Mallorca, Rosselló*. Barcelona: Montaner y Simón, 1923-1928.

Diego José DORMER, *Discursos varios de la Historia*. Zaragoza: Herederos de Diego Dormer, 1683.

Eulàlia DURAN (dir.), *Repertori de manuscrits catalans (1474-1620)*. Barcelona: Institut Joan Lluís Vives, IEC, 1998.

Agustí DURAN I SANPERE, «El retaule dels Blanquers», *Arts i Bells Oficis*, novembre de 1929, p.193 -212

- *La Torre Pallaresa. Historia de una mansión señorial*. Barcelona, 1949.
- «El dret de veïnatge a Cervera», a *Estudis d'Història Medieval*. Barcelona: IEC, 1970, vol. 3, p. 75-83.
- *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Curial, 1973.

Agustí DURAN I SANPERE, Josep SANABRE, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*. Barcelona: Institució Patxot, 1930.

Theresa EARENIGHT, *The king's other body: María of Castile and the Crown of Aragon*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2010.

EQUIP BROIDA, «Ús de l'espai en els castells i torres dels segles XIV i XV», a *Fortaleses, torres, guaites i castells de la Catalunya medieval (Acta historica et archaeologica medievalia, annex 3)*. Barcelona: Universitat de Barcelona (1986), p. 217-295.

Esther ESPEJO DEL PINO, «Art barroc a Badalona: Sant Pasqual Bailón», *Carrer dels Arbres*, 3 (1992), p. 61-71.

- EUSEBI, AGUSTÍ, CIRIL, *Tres epístoles sobre la Vida i Trànsit del gloriós sant Jeroni* (edició a cura de Curt WITTLIN). Barcelona: Curial Edicions Catalanes, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- María Isabel FALCÓN PÉREZ, «La localidad aragonesa de Borja: su azaroso tránsito de villa a ciudad», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 26 (2005), p. 205-219.
- Gaspar FELIU, «Finances, moneda i fiscalitat als segles XIV i XV», *Catalan Historical Review*, 9 (2016), p. 129-146.
- Marià FERNÁNDEZ TARRATS, *Costumbres que se deben observar en nuestro monasterio de N. S. de Bethlem, alias de la Murta, de Barcelona. Fueron confirmados por Nuestro Capitulo General que se celebró el año 1789*. Badalona: 2014.
- Ignasi FERNÁNDEZ TERRICABRAS, «La incorporación de los isidros y de sus bienes a la orden de San Jerónimo (1567-1568)», *La Orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo del Escorial, 1999, vol. 2, p. 1003-1013.
- Josep FERNÁNDEZ I TRABAL, *Els Desvalls i Catalunya: set-cents anys d'història familiar d'una família noble catalana*. Lleida: Pagès, 2013.
- Maria Teresa FERRER MALLOL, «Cartes i bitllets privats en els manuals del notari barceloní Narcís Guerau Gili (segle XV)», a *Miscel·lània Aramon i Serra*. Barcelona: Curial, 1980, vol. 2, p. 197-217.
- «Flix, un port fluvial blader per a Barcelona. La compra de la baronia de Flix i la Palma l'any 1400», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 23-24 (2002), p. 465-507.
- Francisco de A. FERRER-VIVES, *Heráldica del monasterio de San Jerónimo de la Murtra*. Badalona: Ajuntament de Badalona, 1975.
- Víctor FERRO I POMÀ, *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo Editorial, 1999.
- Fidel FITA Y COLOMÉ, *Los Reys de Aragón y la seu de Girona desde l'any 1462 fins al 1482*. Barcelona: Estampa Catalana de L. Obradors y P. Sulé, 1873.
- Joaquim FONT I CUSSÓ, *62 articles*. Badalona: Museu de Badalona, 1980.
- Alberto GARCÍA CARRAFFA, *El solar catalán, valenciano y balear*. San Sebastián: Librería Internacional, 1968.
- Sofia GARÇON I PEYRÍ, «Neteja de sang del fons del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. I», *Paratge*, 19 (2006), p. 113-146.
- «Els expedients de neteja del fons del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (II)», *Paratge*, 20-21 (2007-2008), p. 167-197.
  - «Buidatge d'expedients de neteja de sang (3a part)», *Paratge*, 22 (2009), p. 63-88.

Josep David GARRIDO I VALLS, «El procés de lluçió de la baronia d'Elx i Crevillent», *Barcelona. Quaderns d'Història*, 5 (2001), p. 111-125.

Andrés GIMÉNEZ SOLER, «Retrato histórico de la reina doña María», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 1 (1901), p. 71-81.

Carme GIRALT, Rosa JUNYENT, Sergi PLANS, *El retaule del Roser de Sant Martí de Tous*. Sant Martí de Tous: Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, 1998.

Mª Carmen GÓMEZ, «A propósito de un credo polifónico del «Cantore S. Jeronimi» (E-Bd 251)», *Revista de Musicología*, IV-2 (1981), p. 309-318.

Ezequiel GORT JUANPERE, *Història de la cartoixa d'Escaladei*. Reus: Fundació Roger de Belfort, 1998.

GRUP DE SANT JERONI, «Els darrers deu anys de Sant Jeroni de la Murtra i la Casa de Santiago», *Carrer dels Arbres*, 17 (1981), p. 15-22.

Valentí GUAL I VILÀ, *Matar lo rei*. Barcelona: Rafael Dalmau, 2004.

Valentí GUAL I VILÀ, Carles DÍAZ MARTÍ, «Justícia de senyors: Poblet i Sant Jeroni de la Murtra (segles XVI-XVII)», *Pedralbes*, 28 (2008), vol. 2, p. 925-940.

Josep GUDIOL I RICART, Joan AINAUD DE LASARTE, *Huguet*. Barcelona: Instituto Ametller de Arte Hispánico, 1948.

Jordi GÜNZBERG I MOLL, *Los notarios y su organización social en Barcelona (1275-1544)*. Universitat de Barcelona, 1991.

- «Antoni Vinyes: notari, ambaixador i polític (Barcelona-Nàpols: 1424-1488)», *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona: Fundació Noguera, 1994, p. 373-387.

Anna HERNÁNDEZ TUDELA, Treball Final de Grau a la Universitat Autònoma de Barcelona (2013), consultable a <http://hdl.handle.net/2445/49467>.

Josep HERNANDO I DELGADO, «El libro, instrumento de cultura y objeto económico. Pere Sa Sala, escribano real (siglo XV)», *Anuario de Estudios Medievales*, 29 (1999), p. 409-427.

- «Crèdit i llibres a Barcelona, segle XV. Els contractes de venda de rendes (censals mort i violaris) garantits amb vendes simulades de llibres. El llibre, instrument econòmic i objecte de cultura», *Estudis històrics i documents dels arxius de protocols*, 18 (2000), p. 7-222.

- «Obres de Francesc Eiximenis en biblioteques privades de la Barcelona del segle XV», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 26 (2007), p. 385-568.

- «Irregularitats per il·legimitat i altres causes i l'accés a l'orde clerical. Diòcesi de Barcelona, segle XV», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 31 (2011-2013), p. 349-351.

- «Llibres d'òbits o llibres de funeràries de les parròquies de Santa Maria del Pi i dels Sants Just i Pastor i els notaris de Barcelona (1372-1500)», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 32 (2014), p. 113-204.

«Iglesia y monasterio de San Isidoro del Campo», *Betica, Revista Ilustrada*, 1 (1913), p. 9-19.

Antoni IGLESIAS FONSECA, *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XV. Les biblioteques de clergues, juristes, metges i altres ciutadans a través de la documentació notarial (anys 1396-1497)*. Universitat Autònoma de Barcelona, 1996.

- «El bibliòfil Bernat d'Esplugues († 1433), notari i escriptor del Consell de Cent», *Barcelona. Quaderns d'Història*, 5 (2001), p. 57-78.
- «De drassanes i drassaners: Eloi de Navel (+1457), un drassaner lletraferit», *Drassana: revista del Museu Marítim*, 11 (2003), p. 84-96.

Josep IGLÉSIES I FORT, *El fogatge de 1497. Estudi i transcripció*. Barcelona: Fundació Salvador Vives i Casajuana, 1991.

Montserrat JARDÍ ANGUERA, *Mestres entalladors a Barcelona durant a segona meitat del segle XV i primer quart del segle XVI: de la tradició germànica a la producció local*. Universitat de Barcelona (2006).

Irenée JARICOT, *La cartuja de Santa Maria de Montalegre. Compendio histórico*. Santa Maria de Montalegre, 1960.

Nikolas JASPERT, «El Consell de Cent i les institucions eclesiàstiques: cap a una visió comprensiva», *Barcelona. Quaderns d'Història*, 4 (2001), p. 108-127.

Mª Reyes JIMÉNEZ DE GARNICA, «Restauració del refector de Sant Jeroni de la Murtra», *Carrer dels Arbres*, 5 (1994), p. 67-72.

Núria JORNET I BENITO, *El monestir de Sant Antoni de Barcelona*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007.

Adela LABORDA, «Antoni de Llonye», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura III*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2006, p. 206-211.

Carlos LALIENA CORBERA, María Teresa IRANZO MUÑO, «Poder, honor y linaje en las estrategias de la nobleza urbana aragonesa (siglos XIV-XV)», a *Revista d'història medieval*, 9 (1998), p. 41-80.

Josep M. LLOBET I PORTELLA, «Un fogatge de Cervera de 1467», *Miscel·lània Cerverina*, 7 (1991), p. 179-190.

- «La família segarrenca dels Bovadilla segons alguns documents notariais (1466-1506)», a *Colom i el món català*. Barcelona: Rafael Dalmau, 1993, p. 525-537.

Salvador LLORAC I SANTÍS, «La demografia de l'antic terme de Subirats, segons els fogatges de 1497, 1515 i 1553», *Miscel·lània penedesenca*, 11 (1988), p. 245-266.

- «La parròquia i església de Sant Sadurní d'Anoia, olim Subirats, des dels seus orígens fins al moment actual», *Miscel·lània Penedesenca*, 19 (1995), p. 179-200.

Joan LÓPEZ I DROCH, «L'antic mas de Sa Murtra. Una hipòtesi evolutiva», *Carrer dels Arbres*, 10 (1999), p. 15-28.

Carlos LÓPEZ RODRÍGUEZ, *Nobleza y poder político. El Reino de Valencia (1416-1446)*. València: Universitat de València, 2005.

Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Pedro Nunyes y Enrique Fernandes, pintores de retablos (Notas para la historia de la pintura catalana de la primera mitad del siglo XVI)», *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, 2 (1944).

- «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, 1 (1948), p. 105-199.
- *Mensajeros barceloneses en la corte de Nápoles de Alfonso V de Aragón (1435-1458)*. Barcelona: CSIC, 1963.
- «Mestre Felip de Malla», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 30 (1964), p. 499-626.
- «Documents culturals medievals (1307-1485)», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 38 (1981-1982), p. 301-473.

Chiara MANCINELLI, *Francesc Eiximenis y el convento del Santo Espíritu del Monte: la cuestión de un modelo económico, político y religioso*. Universitat Autònoma de Barcelona, 2014.

Eva MARCH I ROIG, «Jaume Huguet», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura III*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2006, p. 92-121.

Josep M. MARQUÈS, «Els personats i les permutes de beneficis al bisbat de Girona (s. XVI-XVIII)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 40 (1999), p. 145-183.

Josep Maria MARTÍ BONET, «Archivo San Jerónimo de la Vall d'Hebron», *Memoria ecclesiae*, 7 (Órdenes monásticas y archivos de la Iglesia (II). Santoral hispano-mozárabe en España), p. 45-55.

Enrique MARTÍN GIMENO, «La fundación real de la cartuja de Valdecristo y sus relaciones con la de Valldemossa», a *Príncipes i Reis. Promotors de l'orde cartoixà*. Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, 2003, p. 233-260.

Teodoro MARTÍN MARTÍN, *Fray Marcos de Cardona, jardinero de Carlos V y Felipe II en Yuste y El Escorial*. San Lorenzo de El Escorial: Sociedad de Fomento y Reconstrucción del Real Coliseo Carlos III, 2008.

Isabel MATEOS GÓMEZ, Amelia LÓPEZ-YARTO ELIZALDE, José María PRADOS GARCÍA, *El arte de la orden jerònima. Historia y mecenazgo*. Madrid: Encuentro, 1999.

Jaume MEDINA, «Ciceró a les terres catalanes. Segles XIII-XVI», *Faventia*, 24-1 (2002), p. 179-221.

Robert MESURET, «Antoni de Lonhy», *Anales y boletín de los museos de Arte de Barcelona*, 9 (1951), p. 13-18.

- Marina MIQUEL I VIVES, «La «cena de presència» a la Corona d'Aragó a mitjan segle XIV», a *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*. Barcelona:CSIC, 1993, p. 277-297.
- Vera-Cruz MIRANDA MENACHO, *El príncipe de Viana en la Corona de Aragón (1457-1461)*. Universitat de Barcelona (2011).
- Joaquim MIRET I SANS, *Les cases de templers i hospitalers a Catalunya*. Lleida: Pagès editors, 2006.
- Xavier MIRET I SANS, «Els orígens penedesencs de Sant Jeroni de la Murta. L'oblidat monestir de Sant Jeroni de Montolivet», *Gran Penedès*, 33 (1993), p. 2-4.
- Joan MOLINA I FIGUERA, «Al voltant de Jaume Huguet», a *L'art gòtic a Catalunya. Pintura III*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2006, p. 51-67.
- Lluís MONJAS MANSO, «El qüestionari de la visita pastoral de Jaume Marquilles, 1413-1414», *Arxiu de Textos Catalans Antics*, 17 (1998), p. 5214-534.
- «Les deodates de Sant Joan de l'Erm: una comunitat femenina heterodoxa de la baixa edat mitjana», a *Les dones i la història al Baix Llobregat*. Barcelona: Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002, vol. 1, p. 141-181.
  - *Les comarques parroquials del Baix Llobregat a finals de l'edat mitjana*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005.
- José Ángel MONTAÑÉS, «Una restauració integral tornarà el seu esplendor al monestir gòtic de Sant Jeroni de la Murtra, a Badalona», *Butlletí del Centre d'Estudis Colombins*, 52 (2010), p. 22-23.
- Jordi MORELLÓ BAGET, «El deute exterior mallorquí. Els creditors catalans a partir de l'estudi d'un capbreu de censals del segon quart del segle XV», *Mayurqa*, 28 (2002), p. 249-270.
- «Els creditors barcelonins i la gestió del deute públic de Mallorca», *Barcelona. Quaderns d'història*, 13 (2007), p. 313-350.
- Albert MÜLLER, «Sant Jeroni, monument nacional. Què hi diu la llei?», *Carrers dels Arbres*, 17 (1981), p. 11-14.
- Miguel Carlos MUÑOZ FELIU, «La productividad bibliográfica de los jerónimos españoles en los siglos XVI y XVII: una aproximación bibliométrica», a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina, 1999, vol. 2, p. 655-664.
- Carmen MUÑOZ ROCA-TALLADA, *Doña Juana Enríquez: madre del Rey Católico*. Madrid: Editora Nacional, 1945.
- Susanna MURIEL ORTIZ, Núria TÉLLEZ RODERO, *Guia dels arxius històrics de Catalunya, 9. Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya i Arxiu Històric del Centre Excursionista de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2011.

Josefina MUTGÉ I VIVES, *Pergamins del monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (segles XII-XIV)*. Barcelona: CSIC, 2002.

Imma MUXELLA PRAT, *La terra en guerra. L'acció de les institucions durant el regnat de Renat d'Anjou (1466-1472)*. Universitat de Barcelona (2013).

Pelayo NEGRE PASTELL, «El linaje de Requesens», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 10 (1955), p. 25-148.

Montserrat OBIOLS BOU, *El monacat femení en la Catalunya medieval: Santa Maria de Valldaura (1241-1399)*. Universitat de Barcelona, 2005.

Fèlix OLIVÉ I GUILERA, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*. Barcelona: Parròquia de Sant Jeroni de Montbau, 1995.

Ramon ORDEIG I MATA, *El monestir de Ripoll en temps dels seus primers abats (anys 879-1008)*. Vic, 2014.

Ordinario, según el rito y ceremonias de la orden de Nuestro Padre San Hierónimo. Madrid: Imprenta Real, 1597.

Fernando PASTOR GÓMEZ-CORNEJO, «La figura del P. General en la Orden de San Jerónimo», a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina vol. 1, p. 151-165.

Antonio PAULÍ MELÉNDEZ, *Efemérides históricas del real monasterio de San Matías (monjas jerónimas) de Barcelona: 1426-1941*. Barcelona: el Monestir, 1941.

Antoni PLADEVALL I FONT, *Sant Miquel del Fai: 1000 anys d'història*. Barcelona: Tip. Cat. Casals, 1970.

- «Les cases fortes», a *El gòtic a Catalunya. Arquitectura III*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 269-271.

Antoni PLADEVALL, Joan-Albert ADELL, Francesca ESPAÑOL, *El monestir de Sant Sebastià dels Gorgs*. Barcelona: Artestudi, 1962.

Antoni PLADEVALL I FONT, Jordi VIGUÉ VIÑAS, *El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany*. Barcelona: Artestudi, 1978.

Gloria POLONIO LUQUE, *Exportación e importación en y desde el Mediterráneo en la Baja Edad Media. Mercaderes, mercancías y rutas comerciales (1349-1450)*. Universitat de Barcelona (2012).

Xavier PONS I CASACUBERTA, «La comissió creada pel rei Joan I i la reina Violant a partir dels pogroms de 1391. Espoliació del capital i patrimoni dels jueus i conversos», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 30 (2010), p. 119-152.

- Claire PONSICH, «L'espace de la reine dans le palais: l'exemple de la confédération catalano-aragonaise (fin XIVe-début XVe siècle)», a *Palais et pouvoir, de Constantinople à Versailles*. Saint-Denis: Presses Universitaires de Vincennes, 2003, p. 183-227.
- «Perpignan la féminine (1380-1431). Quand une femme de pouvoir codifie l'espace, maîtrise l'émotion politique mais libère le sentiment familial», a *Perpignan, Une et plurielle*. Perpinyà: éd. Trabucaire/Archives de la ville de Perpignan, 2004, p. 177-203.
- Chandler Rafton POST, *A History of Spanish Painting. The Catalan School in The Late Middle Ages*. Cambridge: Harvard University Press, 1930-1966.
- Antoni POYO I CREIXENTI, *Heràldica i llinatges a Sant Jeroni de la Murtra*. Barcelona: Cercle Català d'Estudis Heràldics i Nobiliaris, 1999.
- Lluís PRATS, «El sepulcro de Bernat de Pau, obispo de Girona (1436-1457)», *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 33 (1994), p. 453-479.
- José QUER MONTSERRAT (ed. José Luis SANTIAGO), *Libro de la historia y narración de las cosas más memorables del convento de la Casa de Dios*. Madrid: Revista Agustiniiana, 2001.
- Carles QUINTANA I SEÑER, *Ceràmica de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*. Barcelona: Parròquia de Sant Jeroni de Montbau, 1997.
- Josep Francesc RÀFOLS (dir.), *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña desde la época romana hasta nuestros días*. Barcelona: Editorial Millà, 1954.
- Maria Cinta RAÑÉ I MAS, Manuel ROVIRA I SOLÀ, *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona*, vol. 5 (anys 1501-1530).
- Miguel RAUFAST CHICO, «Ceremonia y conflicto: entradas reales en Barcelona en el contexto de la Guerra Civil Catalana (1460-1473)», *Anuario de Estudios Medievales*, 38/2 (2008), p. 1037-1085.
- Josemaría REVUELTA SOMALO, *Los jerónimos: una orden religiosa nacida en Guadalajara*. Guadalajara: Institución Provincial de Cultura "Marqués de Santillana", 1982.
- Josep RIBA I GABARRÓ, Josep Maria CUYÀS I TOLOSA, «El castell de Tous i el govern dels jerònims», a *Tous, mil anys d'història*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1981, p. 151-216.
- Antoni RIERA MELIS, «La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autònoma medieval en un context conflictiu», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 30 (2010), p. 153-249.
- Jaume RIERA SANS, «Els primers monestirs de jerònims a la Corona d'Aragó (1374-1414)», *Studia monastica*, 50-2 (2008), p. 275-344.
- Manuel RIU I RIU, «Esquema metodològic per a l'estudi d'un monestir», *I Col·loqui d'Història del Monaquisme Català*. Santes Creus: 1966, vol. 1, p. 309-323.

Josep Maria ROCA, *Johan I d'Aragó*. Barcelona: Institució Patxot, 1929.

Ceferí ROCAFORT I SANSÓ, *Geografia General de Catalunya. Província de Lleida*. Barcelona: Establiment Editorial de Albert Martín, 1920.

Montserrat RODRÍGUEZ CANO, «Notícies documentals de la cartoixa de Sant Pol de Mar», a *La província cartoixana de Catalunya. La cartoixa de Montalegre*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Analecta Cartusiana. Institut für Anglistik und Amerikanistik. Universität Salzburg, 2006, p. 465-490.

Joan ROSÀS REVERTÉ, *Edat mitjana. Segles VIII-XV*, a Joan VILLARROYA I FONT (dir.), *Història de Badalona*. Badalona: Museu de Badalona, 1999, p. 53-78.

Manuel ROVIRA I SOLÀ, *Catàleg dels pergamins municipals de Barcelona*, vol. 3 (anys 1396-1440).

- *Catàleg de pergamins municipals de Barcelona*, Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2009, vol. 4 (anys 1440-1500).

José Antonio RUIZ HERNANDO, *Los monasterios jerónimos españoles*. Segovia: Caja Segovia, 1997.

Francesc RUIZ I QUESADA, «Lluís Dalmau», *El gòtic a Catalunya. Pintura III*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 2003, p. 51-67.

- «Taller dels Vergós (Rafael Vergós i Pere Alemany?): Princesa Eudòxia davant la tomba de sant Esteve», a *La pintura gòtica hispanoflamenca. Bartolomé Bermejo i la seva època*. Barcelona: 2003, p. 340-345.

Antonio RUMEU DE ARMAS, *Colón en Barcelona*. Sevilla: CSIC, 1944.

- *Itinerario de los Reyes Católicos, 1474-1516*. Barcelona: CSIC, 1974.

- «Jornadas y estancias de los Reyes Católicos en monasterios españoles», a *Homenaje a fray Justo Pérez de Urbel, OSB*. Abadía de Silos, 1976, vol. 1, p. 549-567.

Flocel SABATÉ CURULL, «Igualada, carrer de Barcelona», *Revista d'Igualada*, 4 (2002), p. 7-31.

- *El sometent a la Catalunya medieval*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2007.

Carles SÁIZ I XIQUÉS, «Sant Pere de Romaguera, un punt estratègic per a la interpretació de la història de Canet», *El Sot de l'Aubó*, 48 (2014), p. 3-10.

Roser SALICRÚ I LLUCH, «La llució de 1419 segons les primeres inscripcions del castell de Mataró als llibres de comptes del Batlle General de Catalunya (1420-1421)», *Sessió d'Estudis Mataronins*, 11 (1994), p. 63-72.

- *Esclaus i propietaris d'esclaus a la Catalunya del segle XV. L'assegurança contra fugues*. Barcelona: CSIC, 1998.

Joaquim SALLERAS CLARIÓ, *Sant Genís de "La Vall d'Hebron": su relación con Fraga (Huesca)*. Barcelona: Casa de Fraga a Barcelona (1993).

- *La baronia de Fraga: su progressiva vinculació a Aragón (1387-1458)*. Universitat de Barcelona (2006).

- Jaime SALVÁ, MARQUÉS DE LA TORRE, «La baronía de Vallmoll», *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, 37 (1979), p. 137-150.

- Pere SANAHUJA, «Monestir dels framenors observants de Lleida», *Analecta Sacra Tarraconensia*, 11 (1935), p. 179-202.

- Isabel SÁNCHEZ DE MOVELLÁN TORENT, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya; Institut d'Estudis Catalans, 2004.

- Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, «Una aproximación a la estructura del dominio real en Cataluña a mediados del siglo XV: el «Capbreu o memorial de les rendes e drets reys» de 1440-1444», a *Estudios sobre renta, fiscalidad y finanzas en la Cataluña bajomedieval*. Barcelona: CSIC, 1993, p. 381-454.

- Enrique SÁNCHEZ NIEVAS, «Contribucions de la hisenda reial mallorquina al Principat de Catalunya de mitjans segle XV», *Pedralbes*, 23 (2003), p. 155-166.

- Salvador SANPERE I MIQUEL, *Las damas d'Aragó*. Barcelona: Imprenta de la Renaixencia, 1879.
- *Cuatrocentistas catalanes: historia de la pintura en Cataluña en el s. XV*. Barcelona: Tip. L'Avenç, 1906.

- Josep Maria SANSTRAVÉ, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484) de Jaume Safont*. Barcelona: Fundació Noguera, 1992.
- *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1994, vol. 1 (*Anys 1411 a 1539*).
- «Els ordres militars a Catalunya», *Catalan Historical Review*, 4 (2011), p. 201-225.

- Jaime SANTACANA TORT, *El monasterio de Poblet (1151-1181)*. Barcelona: CSIC, 1974.

- Álvaro SANTAMARÍA, «Coyuntura política de Mallorca al morir Isabel la Católica», *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana: Revista d'Estudis Històrics*, 49 (1993), p. 141-168.

- M. Dolors SANTANDREU, «El monacat femení al Berguedà: Santa Maria de Valldaura i Santa Maria de Montbenet», *Erol*, 112 (2012), p. 29-32.

- Esteban SARASA SÁNCHEZ (pres.), *Fernando II de Aragón, el Rey Católico*. Zaragoza: Instituto Fernando el Católico, 1996.

- Tilman SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ, *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2016.

- Joan SEGURA I VALLS, *Història de Santa Coloma de Queralt*. Santa Coloma de Queralt: Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, 1984.

Francesc SERRA I SERALLÉS, *Sant Benet de Bages a l'època montserratina (segles XVI-XIX)*. Universitat Autònoma de Barcelona, 2005.

J. Àngel SESMA MUÑOZ, «La burbuja censualista y las crisis financieras en Aragón. Ajustes y medidas para evitar la bancarrota (siglos XIV-XV)», a *Estados y mercados financieros en el Occidente cristiano (siglos XIII-XVI)*. Pamplona: Gobierno de Navarra, 2015, p. 215-241.

José SIGÜENZA, *Historia de la orden de San Jerónimo*. Valladolid: Junta de Castilla y León, 2000.

Jaume SOBREQÜÉS CALLICÓ, *Catálogo de la Cancillería de Enrique IV de Castilla, señor del Principado de Cataluña*. Barcelona: CSIC, 1975.

Santiago SOBREQÜÉS I VIDAL, Jaume SOBREQÜÉS I CALLICÓ, *La guerra civil catalana del segle XV*. Barcelona: Edicions 62, 1973.

Xavier SOLÀ I COLOMER, *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna*. Barcelona: Fundació Noguera, 2010.

Ferran SOLDEVILA, «La reyna Maria, muller del Magnànim», *Memoria de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 10 (1928), p. 213-347.

Gaietà SOLER, *Badalona. Monografia històrica-arqueològica*. Barcelona: Impremta de Fidel Giró, 1890.

Juan Miguel SOLER SALCEDO, *Nobleza española. Grandeza inmemorial 1520*. Madrid: Vision Libros, 2014.

Marc SUREDA I JUBANY, «Litúrgia i cultura en una canònica medieval catalana: un inventari de la biblioteca de Santa Maria de Besalú (1429)», *Miscel·lània litúrgica catalana*, 20 (2012), p. 309-344.

Rafael TAVIS I MARCA, *Joan I: el rei caçador i músic*. Barcelona: Aedos, 1959.

María Rosa TERÉS I TOMÀS, «Arnau Bargués, arquitecto de la ciudad de Barcelona: nuevas aportaciones documentales», *Boletín del Museu e Instituto "Camón Aznar"*, 9 (1982) p. 72-86.

- «El Palau del rei Martí: una obra inacabada d'Arnau Bargués i Françaçoi Salau», *D'Art*, 16 (1990), p. 19-39.

- «Violant de Bar: les inclinacions artístiques d'una reina francesa a la Corona d'Aragó», a *Capitula facta et firmata: inquietuds artístiques en el quatre-cents*. Valls: Cossetània, 2009, p. 9-69.

Maria Rosa TERÉS, Teresa VICENS, *Violant de Bar i Maria de Castella: promoció espiritual i mecenatge*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2015.

Eduard TODA Y GÜELL, *Història de Escornalbou*. Tarragona: Reyal Societat Arqueològica, 1926.

Montserrat TOLDRÀ PARÉS, *La reina Maria, dona d'Alfons V el Magnànim: vida i obra de govern (1401-1458)*. Universitat de Barcelona (2013).

Ricardo URGELL HERNÁNDEZ, «Incautación de bienes y rentas a personas e instituciones de Cataluña por la Procuración Real de Mallorca durante los primeros años de la Guerra Civil Catalana del siglo XV (1462-1466)», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'Estudis Històrics*, 43 (1987), p. 85-103.

Joan VALLS I PUEYO, «La història de Castellbell i el Vilar, un projecte en marxa», *Dovella*, 51 (1996), p. 29-36.

Onofre VAQUER BENNASAR, «El comerç entre Catalunya i Mallorca als inicis de l'edat moderna», *Pedralbes*, 18 (1998), vol. 1, p. 39-56,

Carles VELAI AULESA, *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana*. Barcelona: Fundació Noguera, 2007.

- «Aproximació genealògica als Santcliment de Barcelona», a *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani*. Barcelona: CSIC, 2013, p. 671-683.

Francisca VENDRELL GALLOSTRA, *Violante de Bar y el Compromiso de Caspe*. Barcelona: Real Academia de Buenas Letras, 1992.

Joaquim VENTURA, «Probanzas de limpieza de sangre, 'vita et moribus' en el Reial Monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Barcelona)», a *La orden de San Jerónimo y sus monasterios*. San Lorenzo de El Escorial: Real Centro Escorial – María Cristina, 1999, vol. 2, p. 1049-1056.

Jordi VENTURA, «Les equivalències monetàries oficials a Catalunya a principis de l'edat moderna», a *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 1984, vol. 1, p. 435-442.

Pere VERDÉS PIJUAN, «*Per ço que la vila no vage a perdició*». *La gestió del deute públic en un municipi català (Cervera, 1387-1516)*. Barcelona: CSIC, 2004.

Carme VERGÉS, Xavier ERITJA, Maria GARGANTÉ, «El Centre d'Interpretació dels Castells del Sió», *Arqueologia Medieval*, 2 (2006), p. 36-45.

Teresa VICENS I SOLER, «Aproximació al món artístic de la reina Maria de Castella», a *Capitula facta et firmata: inquietuds artístiques en el quatre-cents*. Valls: Cossetània, 2009, p. 193-262.

Jaume VICENS I VIVES, *Els Trastàmars (segle XV)*. Barcelona: Edicions Vicens Vives SA, 1991.

Jaume Ramon VILA, *Armoria (BC, Ms. 2319)*.

Mariàngela VILALLONGA, *La literatura llatina a Catalunya al segle XV*. Barcelona: Curial, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

Francisca VILELLA, «El movimiento comercial del puerto de Tortosa, según los “libros de lleuda”, del s. XV», *Recerca*, 1 (1995), p. 71-88.

Jaime VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España*. Madrid: Imprenta de la Real Academia de la Historia, 1803-1852.

Joan VILLARI TORRENT, Núria SURIÀ I VENTURA, *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*. Barcelona: Fundació Noguera, 2005.

Teresa VINYOLES VIDAL, «Les dones i la pau en el context de les guerres del segle XV», *Pedralbes*, 28 (2008), vol. 9, p. 367-384.

Jill WEBSTER, *Carmel in medieval Catalonia*. Leiden, Boston, Köln: Brill, 1999.

- *Els franciscans catalans a l'Edat Mitjana*. Lleida: Pagès, 2000.
- «Deu documents sobre els problemes dels religiosos i dels eclesiàstics durant la lloctinència de la reina Maria de Castella», a *La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani*. Barcelona: CSIC, 2013, p. 737-746.

Curt WITTLIN, «El *Psalterium*, un llibre per a papes, reis i bisbes», a *Francesc Eiximenis (c. 1330-1409): el context i l'obra d'un gran pensador català medieval*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2015, p. 290-303.

- «Un centenar de oraciones del “*Psalterium* (alias *Laudatorium*)” de Francesc Eiximenis traducidas al catalán por Guillem Fontana en 1416, con una oración original», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, 42 (1987-1988), p. 163-190.

Ernest ZARAGOZA I PASQUAL, *Els ermitans de Montserrat*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

- *Catàleg dels monestirs catalans*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1997
- *Història de la Congregació Benedictina Claustal Tarraconense (1215-1835)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2004.

Apèndix

Taules documentals

Taula 1a - Capítols conventuals de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1393-1500)

	Data	Font documental	Conventuals
V1	19.10.1393	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 1. ²⁷⁹⁷	Jaume Yáñez (prior), Joan Tomàs, Bartomeu Alfagerí, Antoni Revé, Ramon Soler, Joan Sanç, Miquel Rainer. És una procura a favor del frare Joan lo Royer.
V2	20.03.1398	doc. 4	Jaume Yáñez (prior), Miquel Rainer, Joan Tomàs, Joan Teixidor, Tomàs Carrasquer, Joan lo Royer, Antoni Revé.
V3	11.03.1412	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2.	Ramon Joan (prior), Joan Tomàs (subprior), Joan d'Alvèrnia, Jaume Sapila, Romeu Borrell, Joan Boïl, Gabriel Tries, Joan lo Royer, Francesc Mestre, Pere de Sitges, Jaume Lull.
V4	28.04.1416	AHPB, Joan FERRER, <i>Octavum manuale</i> , 1415, maig, 13 – 1416, novembre, 3, s. f.	Guillem Carbonell (prior), Ramon Joan (subprior), Joan d'Alvèrnia, Jaume Sapila, Joan Boïl, Pere Moner, Jaume Lull.
V5	04.03.1453	doc. 37	Ramon Joan (prior), Jaume Cellera (vicari), Pere Frontera, Jaume Martorell, Mateu Guasch, Jaume Tàpies, Antic Nebot, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra.
V6	30.03.1456	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 4.	Ramon Joan (prior), Jaume Martorell (vicari), Pere Frontera, Jaume Cellera, Mateu Guasch, Jaume Tàpies, Antic Nebot, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra, Bernat Colomer.
V7	28.03.1457	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale contractuum comunium decimum nonum</i> , 1456, desembre, 7 – 1457, juny, 20, s. f.	Jaume Martorell (prior), Jaume Tàpies (vicari), Pere Frontera, Jaume Cellera, Mateu Guasch, Antic Nebot, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra, Bernat Colomer, Joan Lledó.
V8	28.03.1457	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale contractuum comunium decimum nonum</i> , 1456, desembre, 7 – 1457, juny, 20, s. f.	Jaume Martorell (prior), Jaume Tàpies (vicari), Pere Frontera, Jaume Cellera, Mateu Guasch, Antic Nebot, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra, Bernat Colomer, Joan Lledó.

²⁷⁹⁷ El document té data 30.10.1393, però conté una llista de conventuals del dia 19.10.1393. Està regestat i transcrit a Carles DÍAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 29 (2008), p. 44-45.

V9	09.04.1458	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 78r-78v.	Jaume Martorell (prior), Jaume Tàpies (vicari), Pere Frontera, Jaume Cellera, Mateu Guasch, Antic Nebot, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra, Joan Lledó, Joan Moner, Joan Prujó.
V10	11.05.1460	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale vicesimum quartum contractuum comunium</i> , 1460, abril, 22 – 1460, desembre, 15, f. 8r-8v.	Jaume Tàpies (prior), Jaume Martorell (vicari), Pere Frontera, Mateu Guasch, Antic Nebot, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra, Joan Lledó, Joan Moner, Joan Prujó, Joan Francesc Soler.
V11	13.05.1463	AHPB, Esteve MIR, <i>Sextus decimus liber vendicionum</i> , 1462, febrer, 15 – 1465, març, 22, f. 117r-119r.	Jaume Tàpies (prior), Antic Nebot (vicari), Jaume Martorell, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra, Bernat Colomer, Joan Lledó, Joan Moner, Joan Prujó, Jeroni Tolosa. Mateu Guasch ferma a Barcelona.
V12	02.04.1465	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale vicesimum nonum contractuum comunium</i> , 1464, juliol, 24 – 1465, octubre, 3, s. f.	Jaume Tàpies (prior), Joan Prujó (vicari), Jaume Martorell, Antic Nebot, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra, Bernat Colomer, Joan Lledó, Joan Moner, Joan Francesc Soler, Jeroni Tolosa, Pere Sacreu (preveres), Gregori Caselles (diaca).
V13	22.07.1465	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale vicesimum nonum contractuum comunium</i> , 1464, juliol, 24 – 1465, octubre, 3, s. f. AHPB, Esteve MIR, <i>Liber quinquagesimus quintus contractuum comunium</i> , 1465, gener, 24 – 1465, setembre, 13, f. 144r-146r.	Joan Prujó (prior), Joan Lledó (vicari), Jaume Martorell, Antic Nebot, Miquel de Medina, Antoni Feixes, Jaume Serra, Joan Satorra, Bernat Colomer, Joan Moner, Joan Francesc Soler, Jeroni Tolosa, Pere Joan Sacreu, Gregori Caselles (diaca). És una procura a favor del frare Jaume Tàpies.
V14	27.10.1469	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1469, maig, 20 – 1471, febrer, 22, f. 23v.	Antic Nebot (vicari), Antoni Feixes, Joan Garriga, Pere Joan Sacreu. És una procura a favor del prior, Joan Lledó, perquè confirmi una concòrdia que ha pactat el frare Joan Moner en nom del monestir.
V15	26.07.1470	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1469, maig, 20 – 1471, febrer, 22, f. 67r.	Joan Lledó (prior), Antic Nebot (vicari), Antoni Feixes, Joan Garriga, Felip Álvarez. És una procura a favor del frare Pere Joan Sacreu.
V16	12.03.1472	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, p. 21r.	Bartomeu Piera (prior), Antic Nebot (vicari), Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Lluís Palau, Lluís Ferrer, Felip Álvarez (professos).
V17	11.04.1475	AHPB, Andreu MIR, <i>Manuale quintum contractuum comunium</i> , 1474, novembre, 16 – 1475, juliol, 11, f. 57r.	Jaume Tàpies (prior), Guillem Fuster (vicari), Antic Nebot, Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Lluís Palau, Felip Álvarez, Lluís Ferrer. És una procura a favor del frare Joan Moner.
V18	11.06.1476	ACA, <i>Diversos, Monistrol</i> , Pergamins, 2048.	Jaume Tàpies (prior), Guillem Fuster (vicari), Antic Nebot, Joan Moner, Joan Garriga, Lluís Palau, Lluís Ferrer, Felip Álvarez.
V19	13.10.1476	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Secundum manuale</i> , 1475, setembre, 2 – 1477, agost, 11, s. f. ²⁷⁹⁸	Jaume Tàpies (prior), Guillem Fuster (vicari), Pere Antic Nebot, Joan Moner, Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Lluís Ferrer, Felip Álvarez.

²⁷⁹⁸ Carles DÍAZ MARTÍ, «Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle XV) », p. 159 (doc. 1).

V20	10.03.1477	AHPB, Andreu MIR, <i>Manuale octavum contractuum comunium</i> , 1476, desembre, 11 – 1477, juny, 21, f. 38v.	Jaume Tàpies (prior), Guillem Fuster (vicari), Antic Nebot, Joan Moner, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Felip Álvarez, Lluís Ferrer, Francesc Ferrer.
V21	20.04.1477	AHPB, Andreu MIR, <i>Manuale octavum contractuum comunium</i> , 1476, desembre, 11 – 1477, juny, 21, f. 63r.	Jaume Tàpies (prior), Guillem Fuster (vicari), Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Felip Álvarez, Lluís Palau, Lluís Ferrer, Francesc Ferrer.
V22	20.04.1477	AHPB, Andreu MIR, <i>Manuale octavum contractuum comunium</i> , 1476, desembre, 11 – 1477, juny, 21, f. 63v.	Jaume Tàpies (prior), Guillem Fuster (vicari), Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Felip Álvarez, Lluís Palau, Lluís Ferrer, Francesc Ferrer.
V23	28.09.1477	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manuale tercium</i> , 1477, agost, 13 – 1478, octubre, 24, f. 18r. ²⁷⁹⁹	Jaume Tàpies (prior), Guillem Fuster (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Joan Garriga, Lluís Ferrer, Felip Álvarez, Francesc Ferrer.
V24	22.07.1479	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 25.	Joan Moner (prior), Guillem Fuster (vicari), Jaume Tàpies, Antic Nebot, Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Lluís Palau, Felip Álvarez, Francesc Ferrer (preveres), Valeri Bernat (sotsdiaca).
V25	19.12.1479	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2.	Joan Moner (prior), Guillem Fuster (vicari), Antic Nebot, Joan Garriga, Lluís Palau, Felip Álvarez, Francesc Ferrer (preveres), Valeri Bernat (sotsdiaca).
V26	04.06.1480	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manuale quintum</i> , 1480, gener, 27 – 1481, juny, 15, f. 33v.	Joan Moner (prior), Guillem Fuster (vicari), Jaume Tàpies, Francesc Nebot, Joan Garriga, Lluís Palau, Felip Álvarez, Francesc Ferrer (preveres), Valeri Bernat (diaca).
V27	04.06.1480	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manuale quintum</i> , 1480, gener, 27 – 1481, juny, 15, f. 33v.	Joan Moner (prior), Guillem Fuster (vicari), Jaume Tàpies, Francesc Nebot, Joan Garriga, Lluís Palau, Felip Álvarez, Francesc Ferrer (preveres), Valeri Bernat (diaca).
V28	30.11.1480	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manuale quintum</i> , 1480, gener, 27 – 1481, juny, 15, s. f.	Joan Moner (prior), Guillem Fuster (vicari), Antic Nebot, Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Lluís Palau, Felip Álvarez, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Llorenç Frigola (preveres), Jaume Vidal, Gabriel Ferrer (sotsdiaques).
V29	24.04.1481	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manuale quintum</i> , 1480, gener, 27 – 1481, juny, 15, s. f. ²⁸⁰⁰	Joan Moner (prior), Guillem Fuster (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Felip Álvarez, Francesc Ferrer, Jaume Vidal, Gabriel Ferrer (preveres), Joan Just, Joan Bellard, Rafael Malloles, Ferran d'Olit, Miquel Nadal (laics), Jaume Gerard de Palou.
V30	20.04.1483	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 67r.	Guillem Fuster (vicari), Antic Nebot, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Felip Álvarez, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Jaume Vidal, Pere Oviedo.
V31	19.09.1483	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 13.	Joan Moner (prior), Guillem Fuster (vicari), Antoni Nebot, Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Felip Álvarez, Jaume Vidal.
V32	09.11.1483	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1481, març, 23 – 1484, abril, 12, bossa	Joan Fuster (prior), Francesc Ferrer (vicari), Antic Nebot, Joan Moner, Pere Joan Sacreu, Joan Garriga, Felip Álvarez, Lluís Palau, Valeri Bernat, Jaume Vidal (preveres), Pere Oviedo.
V33	09.11.1483	ADB, <i>Processos</i> , 1501, s. f.	Guillem Fuster (prior), Francesc Ferrer (vicari), Antic Nebot, Pere Sacreu, Felip Álvarez, Lluís Palau, Valeri Bernat, Jaume Vidal, Pere Oviedo (sotsdiaca). És una procura a favor dels frares Joan Moner i Joan Garriga.

²⁷⁹⁹ Carles DÍAZ MARTÍ, «Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle XV)», p. 160 (doc. 2).

²⁸⁰⁰ Carles DÍAZ MARTÍ, «Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle XV)», p. 161 (doc. 3).

V34	18.09.1485	AHPB, Lluís JORBA, <i>Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium</i> , 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f.	Guillem Fuster (prior), Francesc Ferrer (vicari), Antic Nebot, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Joan Garriga, Felip Álvarez, Jaume Vidal, Gabriel Ferrer, Joan Triter (preveres), Pere Oviedo (diaca), Francesc Sans (sotsdiaca).
V35	04.09.1486	AHPB, Dalmau GINEBRET, <i>Manuale vicesimum primum</i> , 1486, gener, 14 – 1487, febrer, 13, s. f.	Guillem Fuster (prior), Francesc Ferrer (vicari), Antic Nebot, Joan Moner, Lluís Palau, Felip Álvarez, Joan Garriga, Valeri Bernat, Jaume Vidal, Gabriel Ferrer, Joan Triter (preveres), Pere Oviedo (diaca), Francesc Sans (sotsdiaca).
V36	18.12.1486	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1486, setembre, 25 – 1487, març, 10, s. f.	Joan Moner (prior), Francesc Ferrer (vicari), Antic Nebot, Lluís Palau, Felip Álvarez, Guillem Fuster, Valeri Bernat, Jaume Vidal, Gabriel Ferrer, Pere Oviedo, Joan Triter (preveres), Francesc Sans (diaca). És una procura a favor del frare Joan Garriga.
V37	04.01.1487	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1486, setembre, 25 – 1487, març, 10, s. f.	Joan Moner (prior), Francesc Ferrer (vicari), Antic Nebot, Felip Álvarez, Guillem Fuster, Valeri Bernat, Gabriel Ferrer, Jaume Vidal, Joan Triter, Francesc Sans (preveres). És una procura a favor de Jeroni de Mur, cavaller domiciliat a Saragossa, i del frare Pere Oviedo.
V38	14.09.1488	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale comune contractuum numero sextum</i> , 1487, juny, 1 – 1488, juliol, 11, f. 13r.	Joan Moner (prior), Francesc Ferrer (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Felip Álvarez, Guillem Fuster, Valeri Bernat, Jaume Vidal, Pere d'Oviedo, Francesc Sans. És una procura a favor del frare Joan Garriga.
V39	08.02.1489	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale comune contractuum numero sextum</i> , 1487, juny, 1 – 1488, juliol, 11, f. 56v.	Joan Moner (prior), Francesc Ferrer (vicari), Joan Garriga (procurador), Lluís Palau, Guillem Fuster, Valeri Bernat, Jaume Vidal, Pere Oviedo, Joan Triter, Francesc Sans, Pere Joan Sacreu.
V40	19.08.1489	AHPB, Pere TRITER, <i>Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum</i> , 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 18v-19r.	Joan Moner (prior), Guillem Fuster, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Felip Álvarez, Valeri Bernat, Joan Vidal, Joan Triter, Francesc Sans.
V41	02.12.1490	doc. 101	Guillem Fuster, Pere Joan {Sacreu}, Lluís Palau, Felip Álvarez, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Francesc Sans, Joan Triter. És una procura a favor del prior, Jaume Vidal, que està absent.
V42	11.09.1491	doc. 104	Jaume Vidal (prior), Joan Moner (vicari), Guillem Fuster, Pere Joan Sacreu, Felip Álvarez, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Joan Triter, Francesc Sans.
V43	18.11.1491	AHPB, Lluís JORBA, <i>Manual</i> , 1491, agost, 27 – 1493, agost, 15, s. f.	Jaume Vidal (prior), Joan Moner (vicari), Pere Joan Sacreu, Guillem Fuster, Felip Álvarez, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Gabriel Ferrer, Joan Triter, Francesc Sans.
V44	06.04.1494	AHPB, Narcís Gerard GLI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 20r.	Jaume Vidal (prior), Francesc Ferrer (vicari), Joan Moner, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Guillem Fuster, Joan Triter, Francesc Sans.
V45	07.09.1494	AHPB, Narcís Gerard GLI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 61v.	Jaume Vidal (prior), Francesc Ferrer (vicari), Joan Moner, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Guillem Fuster, Valeri Bernat, Francesc Sans.
V46	23.11.1494	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale numero quartum decimum contractuum</i> , 1494, octubre, 10 – 1495, gener, 28, f. 19r-20r.	Jaume Vidal (prior), Francesc Ferrer (vicari), Joan Moner, Guillem Fuster, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Joan Triter, Francesc Sans.

V47	07.04.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 89r-89v.	Jaume Vidal (prior), Francesc Ferrer (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Joan Triter, Francesc Sans, Francesc Jasso. És una procura a favor del frare Joan Moner, que està absent.
V48	05.07.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 6v-7r.	Jaume Vidal (prior), Francesc Ferrer (vicari), Joan Moner, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Joan Triter, Francesc Sans, Valeri Bernat, Francesc Jasso.
V49	05.07.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 6v-7r.	Jaume Vidal (prior), Francesc Ferrer (vicari), Joan Moner, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Joan Triter, Francesc Sans, Valeri Bernat, Francesc Jasso.
V50	14.07.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 12v.	Jaume Vidal (prior), Francesc Ferrer (vicari), Joan Moner, Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Joan Triter, Francesc Sans, Francesc Jasso.
V51	13.12.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 52r.	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Francesc Sans, Francesc Jasso.
V52	13.12.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 52r.	Joan Triter (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Francesc Sans, Francesc Jasso. És una procura a favor del prior, Joan Moner.
V53	08.01.1497	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f. ²⁸⁰¹	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso.
V54	08.01.1497	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f.	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sanç, Francesc Jasso.
V55	21.05.1497	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f.	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Pere Joan Sacreu, Francesc Ferrer, Lluís Palau, Valeri Bernat, Jaume Vidal, Francesc Sans, Francesc Jasso.
V56	11.06.1497	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum et instrumentorum ... decimum octavum numero</i> , 1497, març, 2 – 1497, setembre, 27, f. 44r.	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Ferrer (procurador), Jaume Vidal, Francesc Sans, Francesc Jasso.
V57	16.06.1497	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f.	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Pere Joan Sacreu, Lluís Palau, Valeri Bernat, Jaume Vidal, Francesc Sans, Francesc Jasso (preveres).
V58	03.12.1497	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1497, octubre, 8 – 1498, febrer, 1, s. f. ²⁸⁰²	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Jaume Vidal, Francesc Sans, Francesc Jasso.
V59	01.04.1498	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2.	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Lluís Palau, Guillem Fuster, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Jaume Vidal, Francesc Sans, Francesc Jasso (preveres).
V60	31.08.1498	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2 (mateix document que V59).	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Guillem Fuster, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Jaume Vidal, Francesc Sans, Francesc Jasso (preveres).

²⁸⁰¹ El document té data 25 de novembre de 1496, però conté la resolució favorable del capítol conventual celebrat el 8 de gener de 1497.

²⁸⁰² Carles DÍAZ MARTÍ, «Donats jerònims als protocols del notari Narcís Gerard Gili (segle XV)», p. 162-163 (doc. 5).

V61	31.08.1498	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1498, juny, 2 – 1498, octubre, 20, f. 34v-35r.	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Guillem Fuster, Valeri Bernat, Jaume Vidal, Francesc Sans, Francesc Jasso. És una procura a favor del frare Francesc Ferrer.
V62	01.08.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Joan Moner, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric (preveres).
V63	01.08.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Joan Moner, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric (preveres).
V64	27.10.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Antoni Joan de Bellfort, Francesc Jasso, Sebastià Eimeric. És una procura a favor del frare Joan Moner.
V65	27.10.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Antoni Joan de Bellfort, Francesc Jasso, Sebastià Eimeric.
V66	10.11.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 10r-11r.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Lluís Palau, Joan Moner, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric (preveres).
V67	10.11.1499	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 11r.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Lluís Palau, Joan Moner, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric (preveres).
V68	02.02.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 46r-46v.	Jaume Triter (vicari), Joan Moner, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Ferrer, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric. És una procura a favor del prior, Jaume Vidal, que convoca el capítol.
V69	25.02.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 56v i bossa.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric (preveres). És una procura a favor del frare Joan Moner.
V70	27.03.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 68v.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Joan Moner, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric (preveres).
V71	05.04.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 70v.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Joan Moner, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric (preveres).
V72	19.08.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Joan Moner, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric.
V73	27.09.1500	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f.	Jaume Vidal (prior), Joan Triter (vicari), Joan Moner, Lluís Palau, Valeri Bernat, Francesc Sans, Francesc Jasso, Antoni Joan de Bellfort, Sebastià Eimeric.

Taula 1b - Capítols conventuals de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1501)

	Data	Font documental	Conventuals
M1	22.10.1416	ACA, <i>MH</i> , lligall petit 107.	Joan Tomàs (antic prior de Sant Jeroni de Montolivet), Joan Febrer (sotsprior), Romeu Borrell.
M2	03.05.1418	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1417, abril, 29, 1417, agost, [5] – 1418, juny, 3, s. f.	Joan Tomàs (prior), Joan Febrer, Eusebi Pabia, Romeu Llull (cellerer), Francesc Mestre, Jeroni Mateu, Esteve Mateu.
M3	03.05.1418	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Liber VIII procuracionum</i> , 1428, juny, 8 – 1429, febrer, 18, f. 43r-44r. ²⁸⁰³	Joan Tomàs (prior), Eusebi Pavia, Romeu Llull (cellerer), Francesc Mestre, Jeroni Mateu, Esteve Mateu. És una procura a favor del frare Joan Febrer.
M4	16.10.1428	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Liber VIII procuracionum</i> , 1428, juny, 8 – 1429, febrer, 18, f. 28v-29v.	Romeu Borrell (prior), Joan Tomàs (subprior), Joan Febrer, Jaume Julià, Francesc Guerau, Antoni Moià, Andreu Garriga, Vicenç Creixell, Bartomeu March, Joan Moià, Bernat Savall, Pere Oliver.
M5	19.01.1440	AHPB, Antoni VINYES, <i>Sextum decimum manuale</i> , 1439, setembre, 4 – 1440, juny, 13, s. f.	Romeu Borrell (prior), Joan Febrer (vicari), Jaume Julià, Andreu Garriga, Bernat Savall, Jaume Planes, Rafel de Vallseca, Bartomeu March, Ramon Rovira, Francesc Pedrosa.
M6	16.01.1448	AHPB, Antoni VINYES, <i>Llibre comú</i> , 1447, octubre, 5 – 1448, agost, 23, s. n.	Romeu Borrell (prior), Joan Febrer (vicari), Jaume Julià, Bernat Savall, Jaume Planes, Rafael Coch àlies Vallseca, Miquel Piquer, Reginald Ende, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Gabriel Fonoll, Jeroni de Vilanova, Pere Febrer, Bartomeu March, Ramon Rovira, Guillem Andreu, Joan Desideri.
M7	24.02.1450	AHPB, Antoni VINYES, <i>Tricesimum primum manuale comune</i> , 1449, agost, 26 – 1450, març, 24, s. f.	Romeu Borrell (prior), Bernat Savall (vicari), Joan Febrer, Jaume Julià, Jaume Planes, Rafael Coch, àlies de Vallseca, Miquel Piquer, Reginald Ende, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Gabriel Fonoll, Jeroni de Vilanova, Pere Febrer.
M8	17.12.1450	AHPB, Antoni VINYES, <i>Tricesimum quartum manuale comune</i> , 1451, setembre, 10 – 1452, setembre, 22, s. f. ²⁸⁰⁴	Romeu Borrell (prior), Bernat Savall (vicari), Joan Febrer, Jaume Julià, Rafael de Vallseca, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Gabriel Fonoll, Jeroni de Vilanova, Pere Febrer. És una procura a favor del frare Jaume Planes.
M9	06.11.1453	ACA, <i>MH</i> , vol. 2496, f. 10v-11r.	Romeu Borrell (prior), Joan Febrer (vicari), Jaume Julià, Rafael de Vallseca, Miquel Piquer, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Jeroni Vilanova, Pere Febrer.
M10	27.07.1457	doc. 40	Reginald Ende (prior), Jaume Planes (vicari), Joan Febrer, Bernat Savall, Rafael Vallseca, Miquel Piquer, Llorenç Carbonell, Jeroni de Vilanova, Pere Febrer, Benet Santjoan
M11	21.08.1457	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 12r-12v.	Reginald Ende (prior), Jaume Planes (vicari), Joan Febrer, Jaume Julià, Bernat Çavall, Rafael de Vallseca, Bartomeu Piera, Llorenç Carbonell, Jeroni de Vilanova, Pere Febrer, Joan Say, Benet de Santjoan.
M12	27.08.1460	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f.	Bernat Savall (vicari), Rafael Vallseca, Miquel Piquer, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Pere Febrer, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya. El prior, Jaume Planes, i Joan Say estan absents.

²⁸⁰³ El document té data 28.01.1429, però conté informació sobre el capítol del dia 03.05.1418.

²⁸⁰⁴ El document té data 16.09.1451, però conté informació sobre el capítol del dia 17.12.1450.

		AHPB, Antoni VINYES, <i>LVIII liber comunis</i> , 1460, juliol, 19 – 1461, març, 9, s. f.	Bernat Savall (vicari), Rafael de Vallseca, Miquel Piquer, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Pere Febrer, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Guillem Andreu, Bartomeu Ortells, Jaume Negrell, Pere Girona, Salvi Regàs, Joan Bruges, Jaume Aparici, Jaume Poal. El prior, Jaume Planes, Jaume Julià, Berenguer Serrat, Joan Say i Pere Segurioles estan absents.
M13	27.08.1460	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f.	Bernat Savall (vicari), Rafael Vallseca, Miquel Piquer, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Pere Febrer, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Guillem Andreu, Bartomeu Ortells, Jaume Negrell, Pere Girona, Salvi Regàs, Joan Bruges, Jaume Aparici, Jaume Poal. El prior, Jaume Planes, Jaume Julià, Berenguer Serrat, Joan Say i Pere Segurioles estan absents.
M14	29.09.1461	AHPB, Antoni VINYES, <i>Llibre comú</i> , 1461, març, 10 – 1462, febrer, 10, s. f.	Jaume Planes (prior), Bernat Savall (vicari), Jaume Julià, Rafael Vallseca, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Jeroni de Vilanova, Pere Febrer, Joan Say, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Bartomeu Ortells, Guillem Andreu, Berenguer Serrat, Pere Segurioles, Jaume Negrell, Joan de Bruges, Salvi Regàs, Pere Girona, Jaume Poal.
M15	19.11.1461	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLV manuale comune</i> , 1461, setembre, 10 – 1462, novembre, 24, s. f.	Bernat Savall (vicari), Rafael Vallseca, Llorenç Carbonell, Bartomeu Piera, Jeroni Vilanova, Pere Febrer, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya. El prior, Jaume Planes, Jaume Julià i Jaume Poal estan absents.
M16	29.01.1464	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVI manuale comune</i> , 1462, novembre, 24 – 1464, juny, 5, s. f.	Jeroni Vilanova (prior), Jaume Julià, Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Guillem Andreu, Berenguer Serrat, Pere Segurioles, Joan de Bruges, Joan de Ras. Els frares Jaume Planes i Joan Say estan absents.
M17	20.05.1468	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f.	Joan Say (prior), Llorenç Carbonell (vicari), Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Jaume Poal, Guillem Andreu, Bartomeu Telleres. És una procura a favor del frare Benet Santjoan.
M18	08.01.1469	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 30r-33r.	Jaume Tàpies (prior), Pere Febrer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Jaume Poal, Francesc Vic (profés).
M19	08.01.1469	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 34r-35r.	Jaume Tàpies (prior), Pere Febrer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Jaume Poal, Francesc Vic (profés).
M20	18.10.1469	AHPB, Antoni VINYES, <i>LXIII liber sive capibrevium comune</i> , 1467, desembre, 31 – 1469, novembre, 8, s. f.	Jaume Tàpies (prior), Pere Febrer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Jaume Poal, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M21	09.11.1469	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 91r.	Jaume Tàpies (prior), Pere Febrer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador), Bartomeu Campanya, Jaume Poal, Francesc Vic, {Joan} Feliu, Gabriel Andreu.
M22	09.11.1469	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 91v.	Jaume Tàpies (prior), Pere Febrer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador), Bartomeu Campanya, Jaume Poal, Francesc Vic, {Joan} Feliu, Gabriel Andreu.
M23	13.05.1470	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f. AHPB, Antoni VINYES, <i>LXIII liber sive capibrevium comune</i> , 1469, novembre, 9 – 1471, octubre, 15, s. f.	Pere Febrer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Jaume Poal, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu, Guillem Andreu, Berenguer Serrat, Pere de Segurioles, Joan de Bruges, Bartomeu Telleres. El prior, Jaume Tàpies, està absent.

M24	21.09.1470	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.	Pere Febrer (vicari i president), Bernat Savall, Miquel Piquer, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Jaume Poal, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu. El prior, Jaume Tàpies, està absent.
M25	24.02.1471	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.	Pere Febrer (vicari), Bernat Savall, Miquel Piquer, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador), Bartomeu Campanya, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu. El prior, Jaume Tàpies, està absent.
M26	16.06.1471	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.	Pere Febrer (vicari i president), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador), Bartomeu Campanya, Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu. El prior, Jaume Tàpies, està absent.
M27	13.03.1472	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 21v.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Francesc Vic, Jaume Negrell, Joan Feliu, Gabriel Andreu (professos).
M28	13.03.1472	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 22r-24v.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador), Francesc Vic, Pere Girona, Jaume Negrell, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M29	19.11.1472	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 49r. AHPB, Antoni VINYES, <i>LXV liber sive capibrevium [comune]</i> , 1471, octubre, 17 – 1474, maig, 14, s. f.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador), Bartomeu Campanya, Francesc Vic, Pere Girona, Joan Feliu, Gabriel Andreu. És una procura a favor del prior, Pere Febrer, del frare Jaume Negrell i del donat Antoni Olzinelles.
M30	06.12.1472	AHPB, Antoni VINYES, <i>LXV liber sive capibrevium [comune]</i> , 1471, octubre, 17 – 1474, maig, 14, s. f.	Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan, Bartomeu Campanya, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu, Guillem Andreu, Joan de Bruges, Bartomeu Telleres (professos). El prior, Pere Febrer, està absent.
M31	14.03.1473	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 81v-82r. AHPB, Antoni VINYES, <i>LXV liber sive capibrevium [comune]</i> , 1471, octubre, 17 – 1474, maig, 14, s. f.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador), Bartomeu Campanya, Joan Feliu, Francesc Vic, Jaume Negrell, Gabriel Andreu, Guillem Andreu, Pere Segurioles, Joan de Bruges. ²⁸⁰⁵
M32	14.03.1473	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 82r.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador), Bartomeu Campanya, Joan Feliu, Francesc Vic, Jaume Negrell, Gabriel Andreu.
M33	16.04.1473	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 83r-83v.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Bartomeu Campanya, Benet Santjoan (procurador), Pere Girona, Joan Feliu, Gabriel Andreu.

²⁸⁰⁵ En ambdues versions hi ha els mateixos frares, si bé Francesc Vic i Joan Feliu intercanvien les seves posicions.

M34	09.03.1474	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale comune LII</i> , 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f. AHPB, Antoni VINYES, <i>LXV liber sive capibrevium [comune]</i> , 1471, octubre, 17 – 1474, maig, 14, s. f.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Bartomeu Campanya, Benet Santjoan (procurador), Pere Girona, Gabriel Andreu..
M35	09.03.1474	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale comune LII</i> , 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f. AHPB, Antoni VINYES, <i>LXV liber sive capibrevium [comune]</i> , 1471, octubre, 17 – 1474, maig, 14, s. f.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Bartomeu Campanya, Benet Santjoan (procurador), Pere Girona, Gabriel Andreu.
M36	07.10.1474	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale comune LII</i> , 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Bartomeu Campanya, Benet Santjoan (procurador), Pere Girona, Pere (<i>sic</i>) Feliu, Gabriel Andreu (professos).
M37	07.10.1474	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale comune LII</i> , 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f i bossa.	Pere Febrer (prior), Miquel Piquer (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Bartomeu Campanya, Benet Santjoan, Pere Girona, Pere (<i>sic</i>) Feliu, Gabriel Andreu (professos).
M38	29.01.1475	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 14v-15v.	Miquel Piquer (vicari), Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Benet Santjoan (procurador), Bartomeu Campanya, Pere Girona, Francesc Vic, Jaume Negrell, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M39	13.02.1475	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 17r-19v.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M40	11.06.1475	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 55r.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Jaume Negrell, Joan Feliu (procurador), Francesc Vic, Gabriel Andreu.
M41	01.10.1475	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 78r.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu. És una procura a favor del frare Jaume Negrell
M42	04.11.1475	AHPB, Antoni VINYES, <i>LXVI liber comunis</i> , 1474, maig, 16 – 1476, març, 13, s. f.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu. És una procura a favor del frare Jaume Negrell.
M43	01.01.1476	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 89v.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.
		AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, bossa.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu, Guillem Andreu, Pere de Seguriales, Bartomeu Telleres, Mateu Fuster, Rafael Ferran.
M44	01.01.1476	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 90r i bossa	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.
M45	25.02.1476	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 2v-3r.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Joan Feliu, Francesc Vic, Gabriel Andreu.

		AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, bossa. ²⁸⁰⁶ AHPB, Antoni VINYES, <i>LXVI liber comunis</i> , 1474, maig, 16 – 1476, març, 13, s. f. ²⁸⁰⁷	Miquel Piquer (prior), Bernat Çavall, Llorenç Carbonell, Pere Febrer, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Pere Segurioles.
M46	13.07.1476	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 22r-22v. AHPB, Antoni VINYES, <i>LXVII liber comunis</i> , 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, s. f.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Bernat Savall, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.
M47	30.01.1477	doc. 66	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Jaume Negrell, Bartomeu Campanya, Pere Girona, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.
M48	29.06.1477	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 59v-60r.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Bartomeu Campanya, Gabriel Andreu. És una procura a favor del frare Joan Feliu.
M49	15.10.1477	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, bossa AHPB, Antoni VINYES, <i>LXVII liber comunis</i> , 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, s. f.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.
M50	15.10.1477	AHPB, Antoni VINYES, <i>LXVII liber comunis</i> , 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, s. f.	Miquel Piquer (prior), Benet Santjoan (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu
M51	09.11.1477	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 78r-78v.	Miquel Piquer (prior), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu. És una procura a favor del frare Joan Feliu.
M52	09.11.1477	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 78v. AHPB, Antoni VINYES, <i>LXVII liber comunis</i> , 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, s. f. AHPB, Antoni VINYES, <i>LXVII liber comunis</i> , 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, bossa.	Miquel Piquer (prior), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu. Miquel Piquer (prior), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Joan Feliu (procurador).
M53	20.03.1478	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.

²⁸⁰⁶ La data que apareix en aquest document, que té el mateix objecte i testimoni que el del manual dels anys 1475-1478, és 25.02.1476. Creiem que és un error perquè el 25.02.1476 era diumenge, tal com diu el manual esmentat.

²⁸⁰⁷ En aquest cas, la data que apareix a l'encapçalament del document és 25.02.1476, però a la part final, és 25.02.1475.

M54	20.03.1478	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa. ²⁸⁰⁸	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.
M55	20.03.1478	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 95v-97r.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.
M56	30.06.1478	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu (procurador), Gabriel Andreu.
M57	14.09.1478	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M58	25.10.1478	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
		AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, bossa	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu. És una procura a favor del frare Joan Feliu.
M59	28.03.1479	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M60	28.03.1479	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M61	04.04.1479	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M62	08.07.1479	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu.
M63	10.10.1479	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu.
M64	16.01.1480	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu, Benet Rosseta, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Lluís Piquer.
M65	16.01.1480	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu, Benet Rosseta, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Lluís Piquer.
M66	19.03.1480	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Joan Feliu, Benet Rosseta, Nicolau Martí.
M67	19.03.1480	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Joan Feliu, Benet Rosseta, Nicolau Martí.

²⁸⁰⁸ La data de la versió de la bossa és 19.03.1478.

M68	16.07.1480	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Joan Feliu, Benet Rosseta, Andreu Maig, Jeroni Pou, Miquel Estela, Nicolau Martí, Lluís Piquer, Bernardí Aguilar.
M69	30.07.1480	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell (procurador), Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Joan Feliu, Benet Rosseta, Andreu Maig, Jeroni Pou, Miquel Estela, Nicolau Martí, Lluís Piquer, Bernardí Aguilar.
M70	08.12.1480	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 2v-3v.	Benet Santjoan (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell (procurador), Pere Girona, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu, Benet Rosseta, Nicolau Martí, Lluís Piquer, Jeroni Pou, Andreu Maig, Miquel Estela, Bernardí Aguilar.
M71	18.02.1481	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 16v-18r i bossa.	Joan Feliu (prior), Miquel Piquer (vicari), Benet Santjoan, Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Benet Rosseta, Andreu Maig, Bernardí Aguilar, Nicolau Martí, Lluís Piquer, Miquel Estela. ²⁸⁰⁹
M72	21.03.1481	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 22v-23v.	Joan Feliu (prior), Miquel Piquer (vicari), Benet Santjoan, Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Benet Rosseta, Nicolau Martí, Andreu Maig, Bernardí Aguilar, Lluís Piquer, Jeroni Pou, Miquel Estela.
		AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, bossa.	Joan Feliu (prior), Miquel Piquer (vicari), Jaume Negrell, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Pere Girona, Andreu Maig, Benet Rosseta, Nicolau Martí, Bernardí Aguilar, Lluís Piquer, Miquel Estela, Jeroni Pou.
M73	21.03.1481	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 24r.	Joan Feliu (prior), Miquel Piquer (vicari), Benet Santjoan, Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Benet Rosseta, Nicolau Martí, Andreu Maig, Bernardí Aguilar, Lluís Piquer, Jeroni Pou, Miquel Estela.
M74	25.04.1481	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 29r-29v i bossa.	Joan Feliu (prior), Miquel Piquer (vicari), Benet Santjoan, Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Andreu Maig, Benet Rosseta, Bernardí Aguilar, Jeroni Pou, Miquel Estela, Lluís Piquer.
M75	28.10.1481	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 44v.	Joan Feliu (prior), Benet Santjoan (vicari), Jaume Negrell, Pere Girona, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Benet Rosseta, Nicolau Martí, Andreu Maig, Bernardí Aguilar, Jeroni Pou, Miquel Estela, Lluís Piquer.
M76	18.11.1483	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 68v-69r i bossa.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Andreu Maig, Jeroni Pou, Miquel Estela, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta, Bernardí Jaume, Francesc Benejam.
M77	01.02.1484	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 73r-73v.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Pere Girona, Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Andreu Maig, Jeroni Pou, Miquel Estela, Lluís Piquer, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta, Bernardí Jaume, Francesc Benejam.

²⁸⁰⁹ En ambdues versions hi ha els mateixos frares, si bé Lluís Piquer i Miquel Estela intercanvien les seves posicions.

M78	07.03.1485	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 4v-5r.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Jaume Negrell, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Andreu Maig, Lluís Piquer, Miquel Estela, Jaume Roqueta, Bernardí Jaume, Pere Benejam, Baltasar Piquer. És una procura a favor del frare Joan Feliu.
M79	27.03.1486	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 9v-10r.	Benet Rosseta (vicari), Jaume Negrell, Francesc Vic, Joan Feliu, Gabriel Andreu, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Pere Benejam. És una procura a favor del prior, Benet Santjoan.
M80	27.03.1486	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 10r-10v.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Jaume Negrell, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Pere Benejam. És una procura a favor del frare Joan Feliu.
M81	03.09.1486	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum septimum manuale comune</i> , 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu (procurador), Francesc Vic, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta, Pere Benejam.
M82	03.09.1486	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum septimum manuale comune</i> , 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu (procurador), Francesc Vic, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta, Pere Benejam.
M83	28.10.1486	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 11v-12r.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Francesc Vic, Gabriel Andreu, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Pere Benejam. És una procura a favor del frare Jaume Negrell
M84	23.04.1487	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 13v.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu, Nicolau Martí, Baltasar Piquer, Francesc Vic, Jaume Roqueta, Gabriel Andreu, Jeroni Pou, Pere Benejam.
M85	13.08.1487	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum septimum manuale comune</i> , 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Joan Feliu (procurador), Jaume Negrell, Nicolau Martí, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta, Joan Baptista, Pere Benejam.
M86	09.09.1487	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum septimum manuale comune</i> , 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Joan Feliu (procurador), Jaume Negrell, Nicolau Martí, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta, Joan Baptista, Pere Benejam.
M87	13.10.1487	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum septimum manuale comune</i> , 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. n.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu (procurador), Francesc Vic, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Joan Baptista, Baltasar Piquer, Pere Benejam.
M88	02.11.1487	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum septimum manuale comune</i> , 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Joan Feliu, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Baltasar Piquer, Pere Benejam, Joan Baptista.
M89	03.03.1488	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum septimum manuale comune</i> , 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f. i bossa.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Jaume Negrell, Francesc Vic, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Jaume Roqueta, Baltasar Piquer, Jeroni Pou, Joan Baptista, Pere Benejam.
M90	09.06.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 16r-16v.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Francesc Vic (procurador), Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Joan Baptista, Pere Benejam (preveres), Agustí Gualbes, (sotsdiaca).

M91	28.06.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 16v-17r.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Francesc Vic, Nicolau Martí, Jaume Negrell, Gabriel Andreu, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Baltasar Piquer, Joan Baptista, Francesc Benejam (preveres), Agustí Gualbes (sotsdiaca).
M92	05.10.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 17r-17v.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Francesc Vic, Nicolau Martí, Jaume Negrell, Gabriel Andreu, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Baltasar Piquer, Joan Baptista, Francesc Benejam (preveres), Agustí Gualbes (sotsdiaca).
M93	09.10.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 20r-20v.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Francesc Vic, Nicolau Martí, Jaume Negrell, Gabriel Andreu, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Baltasar Piquer, Joan Baptista, Francesc Benejam (preveres), Agustí Gualbes (sotsdiaca).
M94	24.11.1488	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 21r.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Francesc Vic, Nicolau Martí, Jaume Negrell, Gabriel Andreu, Jeroni Pou, Jaume Roqueta, Baltasar Piquer, Joan Baptista, Pere Benejam (preveres), Agustí Gualbes (sotsdiaca).
M95	19.08.1489	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 21v-22r.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Jaume Negrell, Nicolau Martí, Gabriel Andreu, Jaume Roqueta, Agustí Gualbes, Pere Benejam.
M96	27.09.1489	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Plec de documentació diversa</i> , 1480 – 1496.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Jaume Negrell, Nicolau Martí, Gabriel Andreu, Jaume Roqueta, Agustí Gualbes, Pere Benejam.
M97	19.11.1489	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 22v-23r	Joan Feliu (vicari), Benet Santjoan, Gabriel Andreu, Nicolau Martí, Jeroni Pou, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta, Joan Genover, Agustí Gualbes, Pere Benejam. És una procura a favor del frare Francesc Vic.
M98	05.01.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 24v-25r.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Gabriel Andreu, Agustí Gualbes, Jaume Roqueta, Baltasar Piquer, Pere Benejam. És una procura a favor del frare Jaume Negrell.
M99	22.07.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 25r.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Agustí Gualbes, Pere Benejam, Jaume Negrell, Gabriel Andreu, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta.
		ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 26r. ²⁸¹⁰	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu (vicari), Agustí Gualbes, Pere Benejam, Baltasar Piquer. És una procura a favor del frare Gabriel Andreu. Tot i que Jaume Roqueta no apareix a la llista, es dóna constància de la seva ferma a banda de la resta de la comunitat.
M100	21.10.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 25v.	Gabriel Andreu (prior), Jaume Negrell (vicari), Joan Feliu, Jaume Roqueta, Agustí Gualbes, Pere Benejam. És una procura a favor del frare Baltasar Piquer.
M101	17.11.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 26r-26v.	Gabriel Andreu (prior), Jaume Negrell (vicari), Joan Feliu, Jaume Roqueta, Agustí Gualbes, Baltasar Piquer, Pere Benejam.
M102	02.10.1492	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 27r-27v.	Gabriel Andreu (prior), Jaume Roqueta (vicari), Joan Feliu, Jaume Negrell, Baltasar Piquer, Bernardí Jaume, Francesc Benejam.

²⁸¹⁰ A l'encapçalament apareix la data de 23.07.1491. Tanmateix, es diu que és un dimecres, com l'escriptura del foli 25r. Ambdues tenen la mateix contingut.

			És una procura a favor del frare Agustí Gualbes.
M103	06.10.1492	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 27v-28r.	Jaume Roqueta (vicari), Joan Feliu, Jaume Negrell, Baltasar Piquer, Bernardí Jaume, Agustí Gualbes, Pere Benejam. És una procura a favor del prior, Gabriel Andreu.
M104	15.04.1493	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 28r.	Gabriel Andreu (prior), Jaume Roqueta (vicari), Joan Feliu, Jaume Negrell, Baltasar Piquer, Agustí Gualbes, Francesc Benejam.
M105	17.02.1495	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 28v.	Guillem Fuster (prior), Agustí Gualbes (vicari), Jaume Negrell, Gabriel Andreu, Baltasar Piquer, Jaume Roqueta, Francesc Benejam. És una procura a favor del frare Joan Feliu.
M106	07.07.1495	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 7v-8r.	Guillem Fuster (prior), Agustí Gualbes (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu, Jaume Roqueta, Baltasar Piquer, Francesc Benejam, Pere Torra.
M107	06.08.1495	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 28v.	Guillem Fuster (prior), Agustí Gualbes (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu, Jaume Roqueta, Pere Torra, Gabriel Andreu, Baltasar Piquer, Pere Benejam.
M108	12.10.1495	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 30r-30v.	Guillem Fuster (prior), Agustí Gualbes (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu, Jaume Roqueta, Pere Torra, Pere Benejam.
M109	30.08.1497	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 32r-32v.	Guillem Fuster (prior), Agustí Gualbes (vicari), Joan Feliu, Jaume Negrell, Jaume Roqueta, Pere Benejam, Pere Torra.
M110	19.06.1500	doc. 126	Agustí de Gualbes (prior), Jaume Roqueta (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu, Pere Benejam, Pere de Rocabertí, Pere Torra, Joan Pagan, Simó Álvarez, Jaume Acevedo, Miquel Jorba, Martí Sayes.
M111	08.02.1501	AMSPP, Joan FANER, <i>Secundus liber contractuum et negociorum</i> , 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 175r-175v.	Agustí de Gualbes (prior), Jaume Roqueta (vicari), Jaume Negrell, Joan Feliu, Pere Torra, Pere de Rocabertí, Joan Pagan, Simó Álvarez, Jaume Acevedo, Miquel Jorba, Pere Benejam, Martí Sayes.

Taula 2 - Capítols conventuals incomplets

	Data	Font documental	Conventuals
VA	01.09.1459	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale vicesimum tercium contractuum comunium</i> , 1459, agost, 20 – 1459, desembre, 14, f. 5v.	Jaume Tàpies (prior), Jaume Martorell (vicari), Pere Frontera, Mateu Guasch.
VB	12.01.1472	AHPB, Joan MIRAVET, <i>Manual</i> , 1472, novembre, 12 – 1475, gener, 2, s. f.	Bartomeu Piera (prior)
VC	10.07.1491	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum comunium</i> , 1491, març, 14 – 1492, maig, 3, f. 33r-33v.	Jaume Vidal (prior), Joan Moner (vicari), Guillem Fuster, Pere Joan Sacreu, Felip Álvarez.
VD	04.10.1498	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1498, juny, 2 – 1498, octubre, 20, f. 45r-45v.	Joan Moner (prior), Joan Triter (vicari), Guillem Fuster, Francesc Sans, Jaume Vidal, Valeri Bernat.
MA	18.11.1434	AHPB, Antoni VINYES, <i>XIII manuale</i> , 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f.	Joan Febrer (prior).
MB	14.04.1485	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 8v.	Benet Santjoan (prior), Benet Rosseta (vicari), Jaume Negrell.
MC	21.03.1488	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale sive reportorium</i> , 1487, juliol, 2 – 1489, abril, 1, s. f.	Benet Santjoan (prior), Joan Feliu.
MD	19.12.1491	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 26v.	Gabriel Andreu (prior), Jaume Negrell (vicari), Joan Feliu, Baltasar Piquer.

Taula 3 - Ordenacions de jerònims a Barcelona (1394-1502)

Frare	Monestir	Acolitat	Sotsdiaconat	Diaconat	Preverat
Ramon Soler	Orde de Sant Jeroni	--	--	--	14.03.1394 (V7, f. 167r)
Miquel Reiner	Orde de Sant Jeroni	--	--	14.03.1394 (V7, f. 166v)	03.04.1394 (V7, f. 168v)
Joan Ponç	Orde de Sant Jeroni	--	--	--	18.09.1395 (V7, f. 167r)
Joan Teixidor	Vall d'Hebron	22.09.1396 (V8, f. 12v)	23.12.1396 (V8, f. 14v)	17.03.1397 (V8, f. 17v)	07.04.1397 (V8, f. 20r)
Joan Febrer	Orde de Sant Jeroni	--	24.05.1399 (V8, f. 46v)	20.07.1399 (V8, f. 49r)	20.12.1399 (V8, f. 52v)
Jaume Sapila	Orde de Sant Jeroni ²⁸¹¹	23.09.1402 (V8, f. 88r)	21.12.1402 (V8, f. 91v)	10.03.1403 (V8, f. 94v)	31.03.1403 (V8, f. 97v)
Rafael Saclosa	Orde de Sant Jeroni	23.09.1402 (V8, f. 88r)	21.12.1402 (V8, f. 91v)	10.03.1403 (V8, f. 94v)	31.03.1403 (V8, f. 97v)
Guillem de Boadella	Orde de Sant Jeroni	23.09.1402 (V8, f. 88r)	21.12.1402 (V8, f. 91r)	10.03.1403 (V8, f. 94v)	24.05.1404 (V8, f. 119v)
Antoni Revé	Orde de Sant Jeroni	--	--	--	10.03.1405 (V8, f. 95r)
Joan d'Alvèrnia	Orde de Sant Jeroni	20.02.1407 (V8, f. 159r)	14.03.1407 (V8, f. 151v)	22.03.1407 (V8, f. 166v)	21.05.1407 (V8, f. 167v)
Joan Muñoz	Orde de Sant Jeroni	--	21.03.1409 (V9, f. 5r)	--	01.06.1409 (V9, f. 9r)
Joan Boïl	Orde de Sant Jeroni	--	--	07.03.1411 (V9, f. 22r)	28.03.1411 (V9, f. 25r)
Gabriel Tries	Orde de Sant Jeroni	07.03.1411 (V9, f. 21r)	28.03.1411 (V9, f. 24r)	01.04.1411 (V9, f. 28r)	17.12.1412 (V9, f. 45v)
Ponç Molins ²⁸¹²	Vall d'Hebron	--	14.03.1416 (V9, f. 76r)	04.04.1416 (V9, f. 80v)	18.04.1416 (V9, f. 82v)
Jaume Llull	Vall d'Hebron	04.04.1416 (V9, f. 80r)	18.04.1416 (V9, f. 82v)	13.06.1416 (V9, f. 86r)	19.09.1416 (V9, f. 89r)
Ponç Tiges	Orde de Sant Jeroni	18.04.1416 (V9, f. 82r)			
Simó de Vic	Orde de Sant Jeroni	19.02.1418 (V9, f. 108r)	--	--	--
Joan Amer	Orde de Sant Jeroni	19.02.1418 (V9, f. 108r)	17.12.1418 (V9, f. 119v)	21.12.1420 (V9, f. 140v)	21.03.1421 (V9, f. 144r)
Pere Corona	Orde de Sant Jeroni	20.12.1421 (V9, f. 149v)	04.03.1422 (V19, f. 152v)	--	--
Jaume Julià	Orde de Sant Jeroni	19.12.1422 (V9, f. 162r)	--	28.05.1423 (V9, f. 168r)	--
Antoni Moià	Orde de Sant Jeroni	22.12.1425 (V9, f. 185r)	--	--	21.12.1426 (V9, f. 193r)
Francesc Guerau	Orde de Sant Jeroni	22.12.1425 (V9, f. 185r)	21.12.1426 (V9, f. 192v)	14.06.1427 (V9, f. 198r)	20.12.1427 (V9, f. 201r)
Andreu Garriga	Orde de Sant Jeroni	--	--	14.06.1427 (V9, f. 198r)	--
Vicenç Creixell	La Murtra	21.12.1426 (V9, f. 192v)	20.12.1427 (V9, f. 200v)	--	15.03.1432 (V9, f. 238r)
Salvador Andreu	Vall d'Hebron	18.12.1428 (V9, f. 208r)	--	24.09.1429 (V9, f. 214r)	
Guillem Mercer	Orde de Sant Jeroni	18.12.1428 (V9, f. 208r)	--	--	--
Bernat Savall	La Murtra	24.09.1429 (V9, f. 213v)	--	26.05.1431 (V9, f. 229v)	--

²⁸¹¹ Quan és ordenat prevere es diu que és de l'*ordinis Jerosolimitani*. El mateix passa amb el següent frare, Rafael Saclosa. Ho atribuïm a un error.

²⁸¹² Ponç Molins rebé ordes menors el 12.03.1416 (V9, f. 73r).

Jaume Martorell	Vall d'Hebron	--	24.09.1429 (V9, f. 214r)	--	--
Jaume Planes	La Murtra	24.09.1429 (V9, f. 213v)	26.05.1431 (V9, f. 229v)	22.12.1431 (V9, f. 235v)	--
Galceran de Santapau	Vall d'Hebron	--	06.06.1433 (V9, f. 258v)	19.12.1433 (V9, f. 263v)	20.02.1434 (V9, f. 265v)
Rafael de Vallseca	La Murtra	22.12.1431 (V9, f. 235r)	--	19.12.1433 (V9, f. 263v)	22.05.1434 (V9, f. 271v)
Antic Nebot	Vall d'Hebron	29.03.1438 (V10, f. 6r)	07.06.1438 (V10, f. 9r)	20.12.1438 (V10, f. 14r)	28.02.1439 (V10, f. 19v)
Pere Pont	Vall d'Hebron	29.03.1438 (V10, f. 6r)	--	28.02.1439 (V10, f. 19v)	21.03.1439 (V10, f. 21r)
Mateu Guasch	Vall d'Hebron ²⁸¹³	02.06.1436 (V9, f. 291r)	29.03.1438 (V10, f. 6r)	07.06.1438 (V10, f. 9r)	18.12.1440 (V10, f. 41v)
Jaume Tàpies	Orde de Sant Jeroni ²⁸¹⁴	02.06.1436 (V9, f. 291r)	--	--	--
Ferran Ruiz	Vall d'Hebron	--	24.09.1440 (V10, f. 38r)	18.12.1440 (V10, f. 41r)	18.04.1441 (V10, f. 48v)
Miquel de Medina	Vall d'Hebron	22.12.1441 (V10, f. 54v)	23.12.1441 (V10, f. 54r)	24.02.1442 (V10, f. 55r)	17.03.1442 (V10, f. 57r)
Jaume Serra	Vall d'Hebron	22.12.1441 (V10, f. 54v)	23.12.1441 (V10, f. 54r)	24.02.1442 (V10, f. 55r)	17.03.1442 (V10, f. 57r)
Miquel Piquer	La Murtra	18.04.1441 (V10, f. 48r)	24.02.1442 (V10, f. 55r)	17.03.1442 (V10, f. 56v)	19.04.1442 (V10, f. 60r)
Abel Joan	Vall d'Hebron	07.06.1438 (V10, f. 8v)	28.02.1439 (V10, f. 19r)	--	21.09.1443 (V10, f. 74r)
Reginald Ende	La Murtra	18.04.1441 (V10, f. 48r)	24.02.1442 (V10, f. 55r)	17.03.1442 (V10, f. 56v)	18.12.1445 (V10, f. 100v)
Jaume Ervàs	Vall d'Hebron	22.12.1441 (V10, f. 54v)	23.12.1441 (V10, f. 54r)	24.02.1442 (V10, f. 55r)	02.04.1446 (V10, f. 111r)
Joan Satorra	Vall d'Hebron	22.12.1441 (V10, f. 54v)	23.12.1441 (V10, f. 54r)	24.02.1442 (V10, f. 55r)	02.04.1446 (V10, f. 110v)
Llorenç Carbonell	Vall d'Hebron / Murtra ²⁸¹⁵	22.12.1441 (V10, f. 54v)	24.02.1442 (V10, f. 55r)	17.03.1442 (V10, f. 56v)	16.03.1443 (V10, f. 64v)
Antoni Feixes	Vall d'Hebron	--	--	24.02.1442 (V10, f. 55r)	17.03.1442 (V10, f. 57r)
Joan de la Badia	Vall d'Hebron	19.04.1442 (V10, f. 60r)	--	--	--
Bartomeu Piera	Murtra / Vall d'Hebron ²⁸¹⁶	24.02.1443 (V10, f. 64r)	16.03.1443 (V10, f. 64v)	20.12.1443 (V10, f. 76r)	18.09.1444 (V10, f. 85v)
Gabriel Fonoll	Murtra	24.09.1446 (V10, f. 120r)	04.03.1447 (V10, f. 127r)	03.06.1447 (V10, f. 133v)	23.12.1447 (V10, f. 139v)
Francesc Cardona, àlies Oradeu	Vall d'Hebron	04.03.1447 (V10, f. 126v)	21.12.1448 (V10, f. 155v)	30.05.1450 (V10, f. 180r)	19.12.1451 (V10, f. 202r)

²⁸¹³ Rebé la tonsura el 02.06.1436 (V9, f. 293r).

²⁸¹⁴ Rebé la tonsura el 02.06.1436 (V9, f. 293r).

²⁸¹⁵ Quan rep l'acolitat i el sotsdiaconat es diu que és de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (*Laurencius Carbonelli, ordinis Sancti Jeronimi Vallis d'Abbron*). En canvi, l'atribució canvia a la Murtra en el diaconat i el preverat (*Laurenus Carbonelli, ordinis Sancti Jeronimi de la Murta*).

²⁸¹⁶ En l'acolitat, sotsdiaconat i diaconat se li assigna el monestir de la Murtra (*Bartholomeus Piera, ordinis Santi Jeronimi monasterii de la Murta*). En canvi, quan rep el preverat es diu d'ell que pertany a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (*Bartholomeus Piera, ordinis Sancti Jeronimi, conventualis monasterii Vallis d'Abbron, diocesis Barchinone*).

Jeroni de Vilanova	Vall d'Hebron / Murtra ²⁸¹⁷	18.09.1444 (V10, f. 85r)	04.03.1447 (V10, f. 127r)	09.06.1451 (V10, f. 197r)	04.02.1453 (V11, f. 6v)
Pere Febrer	Murtra	24.09.1446 (V10, f. 120r)	04.03.1447 (V10, f. 127r)	09.06.1451 (V10, f. 197r)	16.03.1454 (V11, f. 23v)
Gaspar Esteve	Vall d'Hebron	04.03.1447 (V10, f. 126v)	--	--	--
Joan Say	Murtra	16.03.1454 (V11, f. 23r)	04.04.1454 (V11, f. 25r)	21.09.1454 (V11, f. 33r)	20.09.1455 (V11, f. 89r)
Bernat Colomer	Vall d'Hebron	--	--	01.02.1456 (V11, f. 95v)	--
Joan Lledó	Vall d'Hebron	18.12.1456 (V11, f. 107r)	12.03.1457 (V11, f. 109r)	02.04.1457 (V11, f. 110r)	24.09.1457 (V11, f. 115v)
Benet Santjoan	Murtra	21.09.1454 (V11, f. 32v)	20.09.1455 (V11, f. 88v)	16.12.1457 (V11, f. 118r)	02.12.1459 (V11, f. 143v)
Joan Moner	Vall d'Hebron	11.06.1457 (V11, f. 113v)	24.09.1457 (V11, f. 115r)	25.02.1458 (V11, f. 120v)	08.03.1460 (V11, f. 145v)
Joan Prujó	Vall d'Hebron	16.12.1457 (V11, f. 117v)	25.02.1458 (V11, f. 120v)	27.05.1458 (V11, f. 124r)	20.12.1460 (V11, f. 157r)
Joan Francesc Soler	Vall d'Hebron	23.12.1458 (V11, f. 128v)	02.12.1459 (V11, f. 143r)	08.03.1460 (V11, f. 145v)	07.06.1460 (V11, f. 151v)
Jeroni Tolosa	Vall d'Hebron	02.12.1459 (V11, f. 142r)	07.06.1460 (V11, f. 151r)	20.12.1460 (V11, f. 156v)	08.02.1461 (V11, f. 158v)
Pere Girona	Murtra	03.05.1461 (V11, f. 161r)	19.12.1461 (V11, f. 167v)	09.03.1462 (V11, f. 170v)	03.04.1462 (V11, f. 172r)
Bartomeu Ortells	Murtra	16.12.1457 (V11, f. 117v)	30.05.1461 (V11, f. 162r)	18.12.1462 (V11, f. 177r)	04.06.1463 (V11, f. 183v)
Pere Joan Sacreu	Vall d'Hebron	11.08.1463 (V11, f. 186r)	17.12.1463 (V11, f. 187v)	25.02.1464 (V11, f. 189r)	17.03.1464 (V11, f. 190r)
Jaume Poal	Vall d'Hebron	--	09.03.1462 (V11, f. 170r)	22.09.1464 (V11, f. 193v)	01.05.1466 (V11, f. 208r)
Gregori Caselles	Vall d'Hebron	11.08.1463 (V11, f. 186r)	17.12.1463 (V11, f. 187v)	30.03.1465 (V11, f. 198r)	30.11.1466 (V11, f. 212r)
Francesc Vic	Murtra	--	27.05.1469 (V11, f. 233v)	23.09.1469 (V11, f. 238r)	23.12.1469 (V11, f. 240r)
Joan Feliu	Murtra	--	27.05.1469 (V11, f. 233v)	23.09.1469 (V11, f. 238r)	23.12.1469 (V11, f. 240r)
Gabriel Andreu	Murtra	--	27.05.1469 (V11, f. 233v)	23.09.1469 (V11, f. 238r)	23.12.1469 (V11, f. 240r)
Lluís Palau	Vall d'Hebron	23.12.1469 (V11, f. 239v)	22.09.1470 (V11, f. 246r)	09.03.1471 (V11, f. 250r)	30.03.1471 (V11, f. 251v)
Lluís Ferrer	Vall d'Hebron	23.12.1469 (V11, f. 239v)	22.09.1470 (V11, f. 246r)	09.03.1471 (V11, f. 250r)	30.03.1471 (V11, f. 251v)
Felip Álvarez	Vall d'Hebron	--	23.12.1469 (V11, f. 239v)	22.09.1470 (V11, f. 246r)	09.03.1471 (V11, f. 250r)
Guillem Fuster ²⁸¹⁸	Vall d'Hebron	--	19.12.1472 (V11, f. 260v)	13.03.1473 (V11, f. 262v)	03.04.1473 (V11, f. 264v)
Francesc Ferrer ²⁸¹⁹	Vall d'Hebron	--	21.12.1476 (V11, f. 307v)	01.03.1477 (V11, f. 311r)	22.03.1477 (V11, f. 312v)
Joan Triter	-- ²⁸²⁰	--	21.12.1476 (V11, f. 307v)	--	23.03.1477 (V11, f. 312v)

²⁸¹⁷ Es diu que és de Sant Jeroni de la Murtra excepte quan rep l'acolitat (*Jeronimus Vilanova, ordinis Sancti Jeronimi, conventualis monasterii Vallis d'Abbron*).

²⁸¹⁸ Rebé ordes menors el 18.12.1472 (V11, f. 259r).

²⁸¹⁹ Rebé ordes menors el 20.12.1476 (V11, f. 306v).

²⁸²⁰ Les dues referències trobades a Joan Triter no el relacionen amb cap monestir jerònim. En la primera es diu *Johannes Triter, oriundus Barchinone, fratris Gasparis Triter, notarii*. A la segona, quan rep l'orde de prevere, hi ha escrit *Johannes Triter, ad titulum Petri Triter, fratris sui*.

Benet Rosseta	.. ²⁸²¹	20.09.1477 (V11, f. 319v)	--	20.12.1477 (V11, f. 322v)	19.02.1478 (V11, f. 325r)
Jaume Negrell	Murtra	--	27.05.1469 (V11, f. 233v)	23.09.1469 (V11, f. 238r)	07.03.1478 (V11, f. 327r)
Nicolau Martí	Murtra	--	--	18.02.1479 (V11, f. 354r)	23.09.1480 (V11, f. 363r)
Valeri Bernat	Vall d'Hebron	20.12.1477 (V11, f. 322r)	19.12.1478 (V11, f. 339r)	26.02.1480 (V11, f. 356v)	23.09.1480 (V11, f. 363r)
Gabriel Comes	Vall d'Hebron	20.12.1477 (V11, f. 322r)	19.09.1478 (V11, f. 335r)	--	--
Bernardí Aguilar	Murtra	--	27.05.1480 (V11, f. 361r)	23.09.1480 (V11, f. 363r)	23.12.1480 (V11, f. 364v)
Jaume Vidal	Vall d'Hebron	--	--	23.12.1480 (V11, f. 364v)	17.03.1481 (V11, f. 367v)
Gabriel Ferrer	Vall d'Hebron	--	--	23.12.1480 (V11, f. 364v)	17.03.1481 (V11, f. 367v)
Jeroni Pou	Murtra	--	18.02.1479 (V11, f. 354r)	23.12.1480 (V11, f. 364v)	22.12.1481 (V11, f. 379r)
Miquel Estela	Murtra	--	18.02.1479 (V11, f. 354r)	23.12.1480 (V11, f. 364v)	19.03.1483 (V12, f. 12v)
Pere Benejam	Murtra	17.02.1483 (V12, f. 6r)	--	20.12.1483 (V12, f. 26r)	13.03.1484 (V12, f. 35v)
Bernardí Jaume	Murtra	--	--	20.12.1483 (V12, f. 6r)	12.06.1484 (V12, f. 44v)
Lluís Piquer	Murtra	--	18.02.1479 (V11, f. 354r)	23.09.1480 (V11, f. 363r)	18.12.1484 (V12, f. 53v)
Jaume Roqueta	Murtra	17.02.1483 (V12, f. 6r)	--	19.03.1483 (V12, f. 12r)	18.12.1484 (V12, f. 53v)
Andreu Arenes	Vall d'Hebron	23.09.1480 (V11, f. 362v)	--	--	--
Joan Avinent	Vall d'Hebron	23.09.1480 (V11, f. 362v)	--	--	--
Baltasar Piquer ²⁸²²	Murtra	23.12.1480 (V11, f. 364r)	--	20.12.1483 (V12, f. 26r)	23.09.1486 (V12, f. 100r)
Pere d'Oviedo	Vall d'Hebron	19.03.1483 (V12, f. 12r)	19.03.1483 (V12, f. 12r)	18.09.1484 (V12, f. 49r)	23.09.1486 (V12, f. 100r)
Francesc Sans ²⁸²³	Vall d'Hebron	--	18.09.1484 (V12, f. 48v)	23.09.1486 (V12, f. 99v)	23.12.1486 (V12, f. 104v)
Agustí Gualbes	Murtra	--	31.05.1488 (V12, f. 146r)	20.12.1488 (V12, f. 162v)	19.09.1489 (V12, f. 185v)
Francesc Jasso ²⁸²⁴	Vall d'Hebron	--	20.12.1494 (V13, f. 61v)	14.03.1495 (V13, f. 67v)	--
Sebastià Eimeric	Vall d'Hebron	09.09.1498 (V13, f. 164r)	09.09.1498 (V13, f. 164v)	22.12.1498 (V13, f. 174r)	23.02.1499 (V13, f. 180v)
Pere de Rocabertí	Vall d'Hebron	09.09.1498 (V13, f. 164r)	09.09.1498 (V13, f. 164v)	22.12.1498 (V13, f. 174r)	--
Joan Pagan	Murtra	10.03.1498 (V13, f. 143r)	10.03.1498 (V13, f. 144r)	23.02.1499 (V13, f. 180r)	14.03.1500 (V13, f. 208r)
Jaume Acevedo	Murtra	21.09.1499 (V13, f. 196r)	21.09.1499 (V13, f. 196v)	21.09.1499 (V13, f. 200v)	14.03.1500 (V13, f. 208r)
Simó Álvarez	Murtra	10.03.1498 (V13, f. 143v)	10.03.1498 (V13, f. 144r)	23.02.1499 (V13, f. 180r)	--
Tomàs Forner	Vall d'Hebron	09.09.1498 (V13, f. 164r)	19.02.1502 (V13, f. 256r)	12.03.1502 (V13, f. 258r)	--

²⁸²¹ No se'l relaciona amb cap monestir jerònim. De fet, en les tres referències és qualificat de *clericus beneficiatus beneficii Sancti Orienti in ecclesia Sancta Maria de Aqualate, diocesis vicensis, de licencia sui diocesis*.

²⁸²² Apareix una Baltasar Piquer, fill de Miquel Piquer, mercader de Barcelona, que rep la tonsura del dia 27.12.1469 (V11, f. 240r). No s'esmenta aleshores que tingué cap relació amb els jerònims.

²⁸²³ Rebé ordres menors el 17.12.1484 (V12, f. 47v).

²⁸²⁴ Rebé ordres menors el 19.12.1484 (V13, f. 61r).

Jeroni Verdaguer	Vall d'Hebron	--	--	--	19.09.1500 (V13, f. 224r)
------------------	---------------	----	----	----	---------------------------

Taula 4 – Vesticions d'hàbit, professions i defuncions segons la crònica de Francesc Talet

Data	Professions
1421-1424	Francesc Guerau i Antoni Moià (p. 136).
1424-1442	Pere Oliver, Joan Moià, Vicenç Creixell, Andreu Garriga, Bernat Savall, Jaume Planes (28.11.1428), Ramon Rovira, Francesc Pedrosa, Mateu Peres, Miquel Piquer, Guillem Andreu, Llorenç Carbonell i Bartomeu Piera (p. 138).
12.06.1463	Joan de Ras (p. 139) ²⁸²⁵
1443-1456	Jeroni de Vilanova, Pere Andreu Febrer, Gabriel Fonoll, Joan Say i Bartomeu Ortells (p.139).
21.09.1457	Pere Segurioles (p. 167).
1469-1472	Joan Feliu (p.201).
1472-1475	Mateu Fuster i Rafael Ferran (p. 207).
1475-1479	Antoni Olzinelles i Joan Cardonet (p. 213).
1478-1481	Miquel Estela, Benet Rosseta, Lluís Piquer, Jeroni Pou, Baltasar Piquer, Andreu Maig i Bernardí Aguilar (p. 220). Miquel Estela professà el 20.05.1479 (p. 406).
1481-1483	Jaume Roqueta, Bernardí Jaume i Pere Benejam (p. 229).
1483-1486	Onofre Bartomeu (p. 235).
1486-1489	Jaume Jeroni, Salvi Tordera, Joan Baptista i Agustí Gualbes (p. 242).
1489-1491	Gabriel Plans, Francesc Maià i Joan Benet del Tello (p. 248).
1491-1494	Pere de Rocabertí, Pere Torra i Joan Pagan (p. 254).
1495-1498	Simó Álvarez, Salvi Espriu, Martí Sayes i el donat Ponç Suquer (p. 264).
1498-1501	Pere Arnau, Jaume de Acevedo, Miquel Jorba, Bernardí Guassó i els donats Bernat Montserrat Tort i Guillem Pràxens (p. 267)

Defuncions –

Romeu Borrell (octubre 1456, p. 139)	Reginald Ende (04.10.1457, p. 169)	Jaume Planes (setembre 1466, p. 192)
Miquel Piquer (17.10.1481, p. 227)	Benet Rosseta (febrer 1488, p. 241)	Francesc Vic (02.11.1490, p. 247)
Benet Santjoan (02.09.1491, p. 253)		

²⁸²⁵ En realitat el cronista creia que havia professat el 12.06.1443. En realitat fou vint anys més tard, tal com ho va posar de manifest un frare en una anotació d'un volum procedent de l'arxiu monàstic. Ara bé, com el que cronista el situa enmig de la llarga llista de professions entre 1424 i 1456, l'any 1443 és la separació entre el primer grup (de Pere Oliver a Bartomeu Piera) i el segon (de Jeroni Vilanova a Bartomeu Ortells).

Taula 5 – Professions de religiosos segons una història breu de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Jaume Sapila (25.05.1400, f. 319r)	Rafael Saclosa (27.03.1402, f. 319r)	Jaume Martorell (24.02.1429, f. 319v)
Joan Prujó (28.10.1457, f. 320r)	Joan Lledó (02.10.1456, f. 320r)	Joan Moner (15.05.1457, f. 320r)
Guillem Fuster (29.09.1471, f. 320v)	Jaume Vidal (29.06.1480, f. 320v)	Joan Triter (25.12.1484, f. 320v)
Joan Bertran, llec (08.10.1458, f. 322v)	Antoni Tritós, llec (08.09.1445, f. 323r)	Valeri Bernat (15.08.1474, f. 323r)
Francesc Sans (12.02.1484, f. 323v)	Agustí Serrano, llec (24.08.1495, f. 324v)	Francesc Jasso (16.02.1494, f. 326r).

Taula 6a – Absències en capítols conventuals de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron(1393-1500)

Frare	Període mínim d'absència	Període màxim d'absència	Altres dades
Jaume Tàpies	De 27.10.1469 (V14) a 12.03.1472 (V16) PerMinAbs = 2'5 anys	De 22.07.1465 (V13) a 11.04.1475 (V17) PerMaxAbs = 9'75 anys	Prior de Sant Jeroni de la Murtra. ²⁸²⁶
	19.12.1479 (V25)	De 22.07.1479 (V24) a 04.06.1480 (V26) PerMaxAbs = 1 any	
Antic Nebot	De 20.04.1477 (V22) a 28.09.1477 (V23) PerMinAbs = 6 mesos	De 10.03.1477 (V20) a 22.07.1479 (V24) PerMaxAbs = 2'5 anys	
	24.04.1481 (V29)	De 30.11.1480 (V28) a 20.04.1483 (V30) PerMaxAbs = 2'5 anys	
Joan Moner	De 27.10.1469 (V14) a 12.03.1472 (V16) PerMinAbs = 2'5 anys	De 22.07.1465 (V13) a 11.04.1475 (V17) PerMaxAbs = 9'75 anys	Procurador. ²⁸²⁷
	De 23.04.1477 (V22) a 28.09.1477 (V23) PerMinAbs = 6 mesos	De 10.03.1477 (V20) a 22.07.1479 (V24) PerMaxAbs = 2'5 anys	Prior. ²⁸²⁸
	20.04.1483 (V30)	De 24.04.1481 (V29) a 19.09.1483 (V31) PerMaxAbs = 2'5 anys	Prior. ²⁸²⁹
	18.09.1485 (V34)	De 09.11.1483 (V33) a 04.09.1486 (V35) PerMaxAbs = 2'75 anys	Procurador. ²⁸³⁰
	02.12.1490 (V41)	De 19.08.1489 (V40) a 11.09.1491 (V42) PerMaxAbs = 2 anys	Prior. ²⁸³¹
	25.02.1500 (V69)	De 02.02.1500 (V68) a 27.03.1500 (V70) PerMaxAbs = 3 mesos	
Pere Joan Sacreu	11.06.1476 (V18)	De 11.04.1475 (V17) a 13.10.1476 (V19) PerMaxAbs = 1'5 anys	
	De 19.12.1479 (V25) a 04.06.1480 (V26) PerMinAbs = 6 mesos	De 22.07.1479 (V24) a 30.11.1480 (V28) PerMaxAbs = 1'25 anys	
	De 04.09.1486 (V35) a 04.01.1487 (V37) PerMinAbs = 3 mesos	De 18.09.1485 (V34) a 14.09.1487 (V38) PerMaxAbs = 1 any	
Joan Garriga	10.03.1477 (V20)	De 13.10.1476 (V19) a 20.04.1477 (V21) PerMaxAbs = 6 mesos	
	De 24.04.1481 (V29) a 20.04.1483 (V30) PerMinAbs = 2 anys	De 30.11.1480 (V28) a 19.09.1483 (V31) PerMaxAbs = 2'75 anys	Procurador. ²⁸³²
	04.01.1487 (V37)	De 18.12.1486 (V36) a 14.09.1488 (V38) PerMaxAbs = 1'75 anys	Procurador. ²⁸³³
Lluís Palau	13.10.1476 (V19)	De 11.06.1476 (V18) a 10.03.1477 (V20) PerMaxAbs = 9 mesos	
	04.01.1487 (V37)	De 18.12.1486 (V36) a 14.09.1488 (V38)	

²⁸²⁶ Al cap de tres anys, a principi de gener de 1472, hi ha un nou prior a la Murtra (Talet, p. 207). Però el març de 1472 Jaume Tàpies no consta en un capítol de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

²⁸²⁷ Procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron durant els anys 1469, 1470 i 1471 i 1472. Exemples de cadascun dels anys: 13.02.1469 (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1469, maig, 20 – 1471, febrer, 22, f. 9r-9v), 23.03.1470 (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1469, maig, 20 – 1471, febrer, 22, f. 43v), 29.09.1471 (ADB, *Fons de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, lligall 18, testament 49) i 16.09.1472 (AHPB, Joan MIRAVET, *Manual*, 1472, novembre, 12 – 1475, gener, 2, s. f.).

²⁸²⁸ Prior en diferents actes dels anys 1477, 1478 i 1479. Per exemple, el 05.11.1477 (AHPB, Francesc TERRASSA, *Manuale vigesimum octavum*, 1476, octubre, 10 – 1477, desembre, 24, f. 86v-87r), el 27.06.1478 (ADB, *PSJVH*, carpeta 2) i el 22.07.1479 (V24).

²⁸²⁹ Prior en diferents instruments dels anys 1481, 1482 i 1483. Per exemple el 15.06.1481 (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1481, abril, 9 – 1481, juny, 18, s. f.), el 26.06.1482 (AHPB, Guillem JORDÀ, *Decimum octavum manuale*, 1482, juny, 25 – 1483, gener, 15, s. f.) i 21.05.1483 (Actas, vol. 2, f. 51r).

²⁸³⁰ Procurador en diferents instruments en aquests anys. Per exemple, el 14.10.1484 (AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f.) i el 15.09.1486).

²⁸³¹ Consta com a prior el 02.11.1489 (AHPB, Pere TRITER, *Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum*, 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 42r-42v) i, per tant, el període màxim d'absència és inferior a dos anys.

²⁸³² Durant els anys 1480, 1481, 1482 i 1483 consta com a frare i procurador del monestir. Posem un exemple de cada any: 14.10.1480 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manuale quintum*, 1480, gener, 27 – 1481, juny, 15, s. f.), 26.04.1481 (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1481, abril, 9 – 1481, juny, 18, s. f.), 20.12.1482 (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1482, agost, 8 – 1483, gener, 30, s. f.) i 21.05.1483 (Actas, vol. 2, f. 51r).

²⁸³³ Durant els anys 1486, 1487 i 1488 consta com a frare i procurador del monestir. L'instrument més proper a l'absència del frare del capítol és del dia 18.12.1486 (V36).

		PerMaxAbs = 1'75 anys	
	31.08.1498 (V60)	De 01.04.1498 (V59) a 01.08.1499 (V61) PerMaxAbs = 1'25 anys	Procurador. ²⁸³⁴
Felip Álvarez	08.02.1489 (V39)	De 14.09.1488 (V38) a 19.08.1489 (V40) PerMaxAbs = 1 any	
Guillem Fuster	De 07.04.1495 (V47) a 03.12.1497 (V58) PerMinAbs = 2'5 anys	De 23.11.1494 (V46) a 01.04.1498 (V59) PerMaxAbs = 3'25 anys	Prior de Sant Jeroni de la Murtra (Talet, p. 109).
Valeri Bernat	24.04.1481 (V29)	De 30.11.1480 (V28) a 20.04.1483 (V30) PerMaxAbs = 2'5 anys.	
	18.09.1485 (V34)	De 09.11.1483 (V33) a 04.09.1486 (V35) PerMaxAbs = 2'5 anys.	Procurador. ²⁸³⁵
	06.04.1494 (V44)	De 18.11.1491 (V43) a 07.09.1494 (V45) PerMaxAbs = 2'75 anys	
Francesc Ferrer	18.09.1489 (V40)	De 08.02.1489 (V39) a 02.12.1490 (V41) PerMaxAbs = 1'75 anys	Vicari. ²⁸³⁶
	08.01.1497 (V53)	De 13.12.1495 (V52) a 21.05.1497 (V55) PerMaxAbs = 1'5 anys	Procurador. ²⁸³⁷
	De 01.08.1499 (V62) a 10.11.1499 (V67) PerMinAbs = 3 mesos	De 31.08.1498 (V60) a 02.02.1500 (V68) PerMaxAbs = 1'5 anys	Procurador. ²⁸³⁸
Jaume Vidal	De 13.12.1495 (V51) a 08.01.1497 (V54) PerMinAbs = 1 any	De 14.07.1495 (V50) a 21.05.1497 (V55) PerMaxAbs = 1'75 anys	Prior i conventual. ²⁸³⁹
Pere d'Oviedo	19.09.1483 (V31)	De 20.04.1483 (V30) a 09.11.1483 (V32) PerMaxAbs = 6 mesos	
Bernat Colomer	De 09.04.1458 (V9) a 11.05.1460 (V10) PerMinAbs = 2 anys	De 28.03.1457 (V8) a 13.05.1463 (V11) PerMaxAbs = 6 anys	
Joan Francesc Soler	13.05.1463 (V11)	De 11.05.1460 (V10) a 02.04.1465 (V12) PerMaxAbs = 3 anys.	Frare. ²⁸⁴⁰
Gabriel Ferrer	De 20.04.1483 (V30) a 09.11.1483 (V32) PerMinAbs = 6 mesos	De 24.04.1481 (V29) a 18.09.1485 (V33) PerMaxAbs = 4'5 anys	
	De 14.09.1488 (V38) a 11.09.1491 (V42) PerMinAbs = 3 anys.	De 04.01.1487 (V37) a 18.11.1491 (V43) PerMaxAbs = 4'75 anys.	Frare fugitiu. ²⁸⁴¹
Joan Triter	14.09.1488 (V38)	De 04.01.1487 (V37) a 08.02.1489 (V39) PerMaxAbs = 2 anys.	
	07.09.1494 (V45)	De 06.04.1494 (V44) a 23.11.1494 (V46) PerMaxAbs = 6 mesos	Procurador. ²⁸⁴²
Francesc Jasso	19.08.1500 (V72)	De 05.04.1500 (V71) a 27.09.1500 (V73) PerMaxAbs = 6 mesos.	

²⁸³⁴ Consta que assistí al capítol general de 1498 com a procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Actas, vol. 2, f. 136r).

²⁸³⁵ El 17.04.1486 consta com a membre de la comunitat (Actas, vol. 2, f. 72v).

²⁸³⁶ El primer d'agost de 1490 consta com a vicari de la comunitat presidint un capítol conventual (AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum nonum numero*, 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.).

²⁸³⁷ Consta com a procurador de la comunitat en diferents actes dels anys 1495, 1496 i 1497. Per exemple, els dies 13.12.1495 (V51), 16.05.1496 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 82r) i 30.03.1497 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f.).

²⁸³⁸ Consta com a procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron en diferents actuacions de l'any 1499. La més propera a l'absència del capítol conventual té data 15.07.1499 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.).

²⁸³⁹ Consta com a prior el 27.10.1495 (AHPB, Pere TRITER, *Manuale quintum decimum contractuum*, 1495, octubre, 10 – 1495, gener, 28, f. 60v) i com a conventual l'11.03.1497 (AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum et instrumentorum ... decimum octavum numero*, 1497, març, 2 – 1497, setembre, 27, f. 2v).

²⁸⁴⁰ El 27.06.1463 consta com a frare de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (AHPB, Esteve MIR, *Manuale vicesimum septimum contractuum comunium*, 1462, juny, 30 – 1463, juliol, 1, s. f.).

²⁸⁴¹ En el capítol de l'any 1489 s'habilita un frare de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron de nom Gabriel per les fugues que havia fet (Actas, vol. 2, f. 97v).

²⁸⁴² Durant l'any 1494 Joan Triter consta com a procurador del convent en diferents instruments. La més propera a l'absència al capítol conventual té data 12.10.1484 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 61v-62r).

Taula 6b – Absències en capítols conventuals de Sant Jeroni de la Murtra (1413-1500)

Frare	Període mínim d'absència	Període màxim d'absència	Altres dades
Jaume Julià	27.07.1457 (M10)	De 06.11.1453 (M9) a 21.08.1457 (M11) PerMaxAbs = 2'75 anys	Conventual. ²⁸⁴³
Bernat Savall	06.11.1453 (M9)	De 17.12.1450 (M8) a 27.07.1457 (M10) PerMaxAbs = 6'5 anys.	Caixer (Talet, p. 167).
	20.05.1468 (M17)	De 29.01.1464 (M16) a 08.01.1469 (M18) PerMaxAbs = 5 anys.	Caixer (Talet, p. 189, 194).
	29.01.1475 (M38)	De 07.10.1474 (M37) a 13.02.1475 (M39) PerMaxAbs = 3 mesos.	
Jaume Planes	06.11.1453 (M9)	De 17.12.1450 (M8) a 27.07.1457 (M10) PerMaxAbs = 5'5 anys	Procurador. ²⁸⁴⁴
Miquel Piquer	17.12.1450 (M8)	De 24.02.1450 (M7) a 06.11.1453 (M9) PerMaxAbs = 2'75 anys.	Conventual. ²⁸⁴⁵
	21.08.1457 (M11)	De 27.07.1457 (M10) a 27.08.1460 (M12) PerMaxAbs = 3 anys.	
	De 29.09.1461 (M14) a 13.05.1470 (M23) PerMinAbs = 8'75 anys.	De 27.08.1460 (M13) a 21.09.1470 (M24) PerMaxAbs = 10 anys.	Procurador. ²⁸⁴⁶
	16.06.1471 (M26)	De 24.02.1471 (M25) a 13.03.1472 (M27) PerMaxAbs = 1 any.	
Reginald Ende	De 17.12.1450 (M8) a 06.11.1453 (M9) PerMinAbs = 3 anys.	De 24.02.1450 (M7) a 27.07.1457 (M10). PerMaxAbs = 7'5 anys.	Prior de Sant Jeroni de la Murtra. ²⁸⁴⁷
Llorenç Carbonell	09.03.1474 (M35)	De 16.04.1473 (M33) a 07.10.1474 (M36) PerMaxAbs = 1'5 anys.	
Bartomeu Piera	27.07.1457 (M10)	De 06.11.1453 (M9) a 21.08.1457 (M11) PerMaxAbs = 3'75 anys.	
Jeroni de Vilanova	27.08.1460 (M12)	De 21.08.1457 (M11) a 29.09.1461 (M13) PerMaxAbs = 4 anys	Prior de Sant Jeroni de Cotalba. ²⁸⁴⁸
Joan Say	19.11.1461 (M15)	De 29.09.1461 (M14) a 29.01.1464 (M16) PerMaxAbs = 2'25 anys.	
Benet Santjoan	09.11.1477 (M52)	De 15.10.1477 (M50) a 20.03.1478 (M53) PerMaxAbs = 6 mesos.	Prior de Sant Jeroni de la Murtra. ²⁸⁴⁹
Jaume Negrell	De 19.11.1461 (M15) a 08.01.1469 (M19) PerMinAbs = 8 anys.	De 29.09.1461 (M14) a 18.10.1469 (M20) PerMaxAbs = 8 anys.	
	De 09.11.1469 (M21) a 13.05.1470 (M23) PerMinAbs = 6 mesos.	De 18.10.1469 (M20) a 13.05.1470 (M24) PerMaxAbs = 6 mesos.	
	24.02.1471 (M25)	De 21.09.1470 (M24) a 16.06.1471 (M26) PerMaxAbs = 9 mesos	
	De 16.04.1473 (M33) a 07.10.1474 (M37) PerMinAbs = 1'5 anys	De 14.03.1473 (M32) a 29.01.1475 (M38) PerMaxAbs = 1'75 anys.	Viatge a Roma. ²⁸⁵⁰
	De 25.02.1476 (M45) a 13.07.1476 (M46) PerMinAbs = 6 mesos.	De 01.01.1476 (M44) a 30.01.1477 (M47) PerMaxAbs = 1 any.	Procurador. ²⁸⁵¹
	14.09.1478 (M57)	De 30.06.1478 (M56) a 25.10.1478 (M57)	

²⁸⁴³ El dia 07.03.1456 consta com a conventual de Sant Jeroni de la Murtra, la qual cosa restringeix molt el període d'absència (AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune [XXXVIII]*, 1455, octubre, 21 – 1456, juny, 9, s. f.).

²⁸⁴⁴ Consta com a procurador de la comunitat en els anys 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456 i 1457. Posem-ne tres exemples: el 16.09.1451 (AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum quartum manuale comune*, 1451, setembre, 10 – 1452, setembre, 22, s. f.), el 02.03.1454 (AHPB, Antoni VINYES, *XXX sextum manuale comune*, 1453, agost, 17 – 1454, octubre, 1, s. f.) i el 17.03.1456 (AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune [XXXVIII]*, 1455, octubre, 21 – 1456, juny, 9, s. f.).

²⁸⁴⁵ Consta en el llibre de Concabella pels volts de 1451 i 1452 (ACA, *MH*, vol. 1196, s. f.).

²⁸⁴⁶ Fou escollit procurador de Concabella a final de l'any 1460 i hi consta, amb el prior Jaume Planes, el 06.11.1463 (Talet, p. 186).

²⁸⁴⁷ Fou escollit prior el 18.11.1456 i, segons el cronista, havia estat vicari el trienni anterior, la qual cosa el situa en aquest monestir a final de 1453. També apareix en el llibre de Concabella en apunts de l'any 1452 (ACA, *MH*, vol. 1196).

²⁸⁴⁸ Fou escollit prior de Sant Jeroni de Cotalba, on hi consta el 13.04.1459 (ACA, *C*, reg. 3406, f. 149r-149v).

²⁸⁴⁹ Fou escollit prior de Sant Jeroni de la Murtra el 07.02.1478 (Talet, p. 220).

²⁸⁵⁰ En el trienni 1472-1475, Jaume Negrell i Francesc Vic viatjaren a Roma (Talet, p. 209). Ben podria ser que l'absència fos deguda a aquest viatge, sobretot tenint en compte que Francesc Vic va estar absent els mateixos capítols.

²⁸⁵¹ El 24.10.1476 va rebre poder per reclamar diners del General d'Aragó (AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 31v-32r).

		PerMaxAbs = 3 mesos.	
	02.11.1487 (M88)	De 13.10.1487 (M87) a 03.03.1488 (M89) PerMaxAbs = 6 mesos.	
	09.06.1488 (M90)	De 03.03.1488 (M89) a 09.06.1488 (M91) PerMaxAbs = 3 mesos.	
	19.11.1489 (M97)	De 27.09.1489 (M96) a 05.01.1491 (M98) PerMaxAbs = 1'25 anys.	Procurador. ²⁸⁵²
Pere Girona	19.11.1461 (M15)	De 29.09.1461 (M14) a 29.01.1464 (M16) PerMaxAbs = 2'25 anys.	
	De 20.05.1468 (M17) a 13.05.1470 (M23) PerMinAbs = 2 anys.	De 29.01.1464 (M16) a 24.02.1471 (M24) PerMaxAbs = 7 anys.	
	De 06.12.1472 (M30) a 14.03.1473 (M31) PerMinAbs = 3 mesos.	De 19.11.1472 (M29) a 16.04.1473 (M33) PerMaxAbs = 6 mesos.	
Jaume Poal	29.01.1464 (M16)	De 19.11.1461 (M15) al 20.05.1468 (M17) PerMaxAbs = 6'5 anys.	
Francesc Vic	De 16.04.1473 (M33) a 07.10.1474 (M37) PerMinAbs = 1'5 anys	De 14.03.1473 (M32) a 29.01.1475 (M38) PerMaxAbs = 1'75 anys.	Viatge a Roma. ²⁸⁵³
	30.01.1477 (M47)	De 13.07.1476 (M46) a 29.06.1477 (M48) PerMaxAbs = 1 any.	Procurador. ²⁸⁵⁴
	De 19.08.1489 (M95) a 27.09.1489 (M96) PerMinAbs = 1 mes	De 24.11.1488 (M94) a 19.11.1489 (M97) PerMaxAbs = 1 any	Procurador. ²⁸⁵⁵
Joan Feliu	09.03.1474 (M34)	De 16.04.1473 (M33) a 07.10.1474 (M35) PerMaxAbs = 1'5 anys.	
	De 01.10.1475 (M42) a 04.11.1475 (M43) PerMinAbs = 1 mes	De 11.06.1475 (M41) a 01.01.1476 (M44) PerMaxAbs = 6 mesos.	Procurador. ²⁸⁵⁶
	08.07.1479 (M62)	De 04.04.1479 (M61) a 10.10.1479 (M63) PerMaxAbs = 6 mesos.	Procurador. ²⁸⁵⁷
	28.10.1486 (M83)	De 03.09.1486 (M82) a 23.04.1487 (M84) PerMaxAbs = 9 mesos.	Procurador. ²⁸⁵⁸
Gabriel Andreu	07.07.1495 (M106)	De 17.02.1495 (M105) a 6.08.1495 (M107) PerMaxAbs = 6 mesos.	Caixer (Talet, p. 264).
Nicolau Martí	27.03.1486 (M79)	De 07.03.1485 (M78) a 03.09.1486 (M81) PerMaxAbs = 1'5 anys	
	28.10.1486 (M83)	De 03.09.1486 (M82) a 23.04.1487 (M83) PerMaxAbs = 6 mesos.	
Jeroni Pou	19.03.1480 (M66)	De 16.01.1480 (M65) a 16.07.1480 (M68) PerMaxAbs = 6 mesos.	
	18.02.1481 (M71)	De 08.12.1480 (M70) a 21.03.1481 (M72) PerMaxAbs = 3 mesos.	
	De 13.08.1487 (M85) a 09.09.1487 (M86) PerMinAbs = 1 mes	De 23.04.1487 (M84) a 13.10.1487 (M87) PerMaxAbs = 6 mesos.	
	De 19.08.1489 (M95) a 27.09.1489 (M96) PerMinAbs = 1 mes	De 24.11.1488 (M94) a 19.11.1489 (M97) PerMaxAbs = 1 any.	
Lluís Piquer	19.03.1480 (M66)	De 16.01.1480 (M65) a 16.07.1480 (M68) PerMaxAbs = 6 mesos.	
	18.11.1483 (M76)	De 28.10.1481 (M75) a 01.02.1484 (M77) PerMaxAbs = 2'25 anys	
Baltasar Piquer	27.03.1486 (M79)	De 07.03.1485 (M78) a 03.09.1486 (M81) PerMaxAbs = 1'5 anys.	
	28.10.1486 (M83)	De 03.09.1486 (M82) a 23.04.1487 (M84) PerMaxAbs = 6 mesos.	

²⁸⁵² Segons el cronista, assumí la procura general el novembre de 1490 (Talet, p. 247).

²⁸⁵³ Vegeu nota de Jaume Negrell.

²⁸⁵⁴ Consta com a frare de Sant Jeroni de la Murtra el 26.11.1476 (AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 35v-36r).

²⁸⁵⁵ Consta com a procurador de la comunitat en diferents actuacions de l'any 1489. La més propera a l'absència dels capítols és del dia 04.09.1489 (AHPB, Lluís JORBA, *Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f.).

²⁸⁵⁶ Consta com a procurador de Sant Jeroni de la Murtra durant el segon semestre de 1475, tal com es posa de manifest en el document del 16.08.1475 (AHPB, Antoni VINYES, *LIII manuale comune*, 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, p. 69v).

²⁸⁵⁷ Consta com a procurador de la comunitat el dia 17.08.1479 (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.).

²⁸⁵⁸ Consta com a procurador de la comunitat a final de 1486 i principi de 1487, com es posa de relleu en les seves intervencions els instruments dels dies 13.11.1486 (ACA, *MH*, vol. 3779, f. 12v).

	09.06.1488 (M90)	De 03.03.1488 (M89) a 28.06.1488 (M91) PerMaxAbs = 3 mesos.	
	De 19.08.1489 (M95) a 27.09.1489 (M96) PerMinAbs = 1 mes.	De 24.11.1488 (M94) a 19.11.1489 (M97) PerMaxAbs = 1 any.	Frare. ²⁸⁵⁹
Jaume Roqueta	02.11.1487 (M88)	De 13.10.1487 (M87) a 03.03.1488 (M89) PerMaxAbs = 6 mesos.	
Bernardí Jaume	De 27.03.1486 (M79) a 17.11.1491 (M101) PerMinAbs = 5'5 anys	De 01.02.1484 (M78) a 02.10.1492 (M102) PerMaxAbs = 8'75 anys.	Benedictí. ²⁸⁶⁰

²⁸⁵⁹ El dia 08.10.1489 consta com a frare de Sant Jeroni de la Murtra (BC, *Fons i col·leccions documentals de l'Arxiu Històric de la BC*, pergami 19.910.

²⁸⁶⁰ Consta com a monjo de Sant Benet de Bages el 09.10.1488 (ACA, *MH*, vol. 3779, f. 19v-20r).

Pere de Sitges	Vall d'Hebron	21.03.1398	11.03.1412	31.03.1414	27.04.1416
Pere d'Oviedo	Vall d'Hebron	19.12.1481	20.11.1482	09.02.1489	18.08.1489
Pere Febrer	Murtra	19.04.1446	19.04.1446	26.02.1476	12.07.1476
Pere Frontera	Vall d'Hebron	27.04.1434	21.04.1450	12.05.1460	12.05.1463
Pere Girona	Murtra	02.03.1460	19.06.1461	30.01.1464	19.05.1468
	Murtra	22.09.1470	23.02.1471	02.02.1484	06.03.1485
Pere Joan Sacreu	Vall d'Hebron	24.10.1462	28.04.1463	17.06.1497	02.12.1497
Pere Moner	Vall d'Hebron	31.03.1414	27.04.1416	29.04.1416	03.03.1453
Pere Pont	Vall d'Hebron	29.12.1436	29.06.1438	22.09.1439	03.03.1453
Pere Torra	Murtra	17.02.1494	07.02.1495	XVI	XVI
Ponç Molins	Vall d'Hebron	12.12.1414	12.06.1416	19.04.1416	03.03.1453
Ponç Tiges	Vall d'Hebron	18.01.1415	18.07.1416	18.04.1416	18.04.1417
Rafael Saclosa	Vall d'Hebron	27.03.1402	27.03.1402	01.04.1403	10.03.1412
Rafael Vallseca	Murtra	22.09.1430	22.03.1432	20.11.1461	28.01.1464
Ramon Joan	Vall d'Hebron	10.09.1409	10.09.1409	22.02.1457	27.03.1457
Ramon Soler	Vall d'Hebron	19.10.1393	19.10.1393	11.07.1396	19.03.1398
Reginald Ende	Murtra	18.01.1440	18.07.1441	04.10.1457	04.10.1457
Romeu Borrell	Vall d'Hebron	10.09.1409	10.09.1409	11.09.1409	12.03.1412
	Murtra	10.10.1413	10.10.1413	31.10.1456	31.10.1456
Salvador Andreu	Vall d'Hebron	18.09.1427	18.03.1429	25.09.1429	03.03.1453
Sebastià Eimeric	Vall d'Hebron	31.08.1497	09.12.1498	XVI	XVI
Simó Álvarez	Murtra	10.12.1496	10.06.1498	XVI	XVI
Simó de Vic	Vall d'Hebron	19.11.1416	19.05.1418	19.02.1418	19.02.1419
Tomàs Carrasquer	Vall d'Hebron	20.10.1393	20.03.1398	21.03.1398	11.03.1413
	Murtra	10.10.1413	10.10.1413	11.10.1413	23.07.1414
Tomàs Forner	Vall d'Hebron	09.06.1497	05.06.1498	XVI	XVI
Valeri Bernat	Vall d'Hebron	28.09.1476	20.03.1478	XVI	XVI
Vicenç Creixell	Murtra	21.09.1425	21.03.1427	26.02.1433	18.01.1440

Taula 8 – Priorats segons la història breu de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Prior	Priorat²⁸⁶¹
Jaume Yáñez	Des de la fundació del monestir (18.10.1393). La data més tardana de què tenim constància com a prior és el 27.03.1402 (profe ssió de Rafael Saclosa).
Jaume Sapila	Va començar l'any 1409 i durà 3 anys.
Ramon Joan	Va començar l'any 1419 i fou prior de forma ininterrompuda fins a la seva mort, l'any 1458.
Jaume Martorell	Fou prior tres anys després de Ramon Joan.
Jaume Tàpies	Fou prior sis anys després de Jaume Martorell [1459-1465]
Joan Prujó	Des de juliol de 1465 fins a la seva mort (11.07.1466)
Jaume Tàpies	Fou prior durant un trienni després de l'any que va durar el priorat de Joan Prujó.
Joan Lledó	1468-1471
Jaume Tàpies	Fou prior un trienni sis anys després del seu últim priorat.
Joan Moner	Fou prior sis anys consecutius [1477-1483]
Guillem Fuster	Va començar l'any 1483 i el seu priorat va durar 3anys.
Joan Moner	Prior durant sis anys consecutius.
Jaume Vidal	Va començar l'any 1489 i fou prior sis anys consecutius [1489-1495]
Joan Moner	Prior durant tres anys [1495-1498]
Jaume Vidal	Prior durant tres anys [1498-1501]

---

²⁸⁶¹ Entre claudàtors intervals temporals calculats per nosaltres a partir de les dades proporcionades per l'autor de la història breu.

Taula 9 – Càrrecs principals segons la crònica de Francesc Talet

Pàg	Data	Causa	Prior	Vicari	Procurador	Caixer	Caixer
138	20.11.1424	Elecció prioral	Romeu Borrell	--	--	--	--
166	18.11.1456	Elecció prioral	Reginald Ende	Jaume Planes	Jaume Planes	Bernat Savall	Miquel Piquer
174	[02.11.1457] ²⁸⁶²	Elecció per mort del prior	Jaume Planes	Bernat Savall	Jaume Julià	--	--
174	06.11.1460	Elecció prioral	Jaume Planes	Bernat Savall	Joan Say	Bartomeu Piera	Pere Febrer
186	02.01.1464	Elecció prioral	Jeroni Vilanova	Jaume Planes	Joan Say	Pere Febrer	Llorenç Carbonell
189	setembre 1464	Elecció per mort del prior	Jaume Planes	Joan Say	Pere Febrer	Bernat Savall	Benet Santjoan
194	02.11.1466	Elecció per mort del prior	Joan Say	Llorenç Carbonell	Benet Santjoan	Bernat Savall	Pere Febrer
201	05.01.1469	Elecció prioral	Jaume Tàpies	Pere Febrer	Benet Santjoan	Bartomeu Campanya	Jaume Poal
207	1472	Elecció prioral	Pere Febrer	Miquel Piquer	Benet Santjoan	Pere Girona	Francesc Vic
213	04.02.1475	Elecció prioral	Miquel Piquer	Benet Santjoan	Joan Feliu	Francesc Vic	Gabriel Andreu
220	07.02.1478	Elecció prioral	Benet Santjoan	Miquel Piquer	Joan Feliu	Francesc Vic	Gabriel Andreu
227	09.02.1481	Elecció prioral	Joan Feliu	Miquel Piquer	Benet Santjoan	Gabriel Andreu	Francesc Vic
227	17.10.1481	Mort del vicari		Benet Santjoan	Benet Rosseta		
235	14.11.1483	Elecció per renúncia del prior	Benet Santjoan	Benet Rosseta	Joan Feliu	Miquel Estela	Gabriel Andreu
241	18.11.1486	Elecció prioral	Benet Santjoan	Benet Rosseta	Joan Feliu	Francesc Vic	Jeroni Pou
242	04.03.1488	Mort del vicari		Joan Feliu	Francesc Vic	Pere Benejam	Jeroni Pou
247	1489	Elecció prioral	Benet Santjoan	Joan Feliu	Francesc Vic	Pere Benejam	Jeroni Pou
247	28.12.1490	Mort del procurador			Jaume Negrell		
254	19.10.1491	Elecció per mort del prior	Gabriel Andreu	Jaume Negrell	Baltasar Piquer	Jaume Roqueta	Pere Benejam
260	09.10.1492 ²⁸⁶³	Renúncia del vicari i del procurador		Jaume Roqueta	Agustí Gualbes.		
260	17.04.1493	Renúncia del procurador			Jaume Negrell		
261	13.02.1495	Elecció prioral	Guillem Fuster	Agustí Gualbes	Joan Feliu	Gabriel Andreu	Pere Benejam
267	15.02.1498	Elecció prioral	Agustí Gualbes	Jaume Roqueta	Joan Feliu	Pere Benejam	Jaume Negrell
276	17.02.1501	Elecció prioral	Agustí Gualbes	Jaume Roqueta	Pere Benejam	Joan Feliu	Jaume Negrell

²⁸⁶² La primera plana del primer trienni de Jaume Planes (1457-1460) no hi són al manuscrit de la crònica de Francesc Talet. La informació s'extreu de forma indirecta del que el cronista explica en el trienni següent.

²⁸⁶³ El cronista no dóna la data de la renúncia de Jaume Negrell, que es va tenir lloc poc abans de la de Baltasar Piquer, que té data 09.10.1492.

Taula 10a – Intervals documentats d'exercici de prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Frare	Data inici	Data final	Comentaris	Font documental
Jaume Yáñez	18.03.1393	19.10.1401	Consta com a prior els anys 1393-1396 i 1399-1401.	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall d Jaume RIERA, p. 306.
Jaume Sapila	09.07.1408	09.07.1408	--	Jaume RIERA, p. 308.
Ramon Joan	09.10.1411	11.03.1412	--	Carles DÍAZ MARTÍ, <i>Bertran Nicolau...</i> , doc. 30 (p. 175). Capítol V3
Guillem Boadella	14.06.1412	06.05.1413	--	ADB, <i>Comunium</i> , 52, f. 46r. ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 4.
Ramon Joan	27.09.1413	21.02.1415	Consta com a prior també l'any 1414	Carles DÍAZ MARTÍ, <i>Bertran Nicolau...</i> , doc. 32 (p. 175-177). AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manuale</i> , 1414, juliol, 2 – 1415, juny, 26, f. 130v
Guillem Carbonell	26.07.1415	28.04.1416	--	Actas, vol. 1, f. 1r. Capítol V4
Ramon Joan	05.05.1417 ²⁸⁶⁴	21.02.1457	Consta com a prior també els anys 1418, 1421, 1423-1425, 1428, 1431, 1433, 1434, 1436-1437, 1441-1450, 1456.	AHPB, Joan FERRER, <i>Nonum manuale</i> , 1416, novembre, 5 – 1417, desembre, 24, s. f. ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2.
Jaume Martorell	28.03.1457	23.04.1459	--	Capítol V7 Actas, vol. 1, f. 60r.
Jaume Tàpies	21.06.1459	02.04.1465	Consta com a prior els anys 1460-1463.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXXII manuale comune</i> , 1459, abril, 28 – 1460, febrer, 6, s. f. Capítol VI2.
Joan Prujó	01.07.1465	11.07.1466	La darrera data és la de la mort.	RBE, <i>C-III</i> , f. 320r.
Jaume Tàpies	13.01.1468	29.01.1468	--	doc. 50 AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale trigessimum primum contractuum comunium</i> , 1467, gener, 23 – 1468, febrer, 9, f. 96r.
Joan Lledó	27.07.1469	17.08.1470	--	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1469, maig, 20 – 1471, febrer, 22, f. 7r.

²⁸⁶⁴ Tanmateix, consta com a prior el dia 13.08.1415 (ACA, *Ordres religioses i militars, Gran Priorat, Volums i lligalls*, 231).

				AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.
Bartomeu Piera	12.01.1472	22.01.1473	--	Capítol VB Capítol V16
Jaume Tàpies	11.04.1475	28.09.1477	Consta com a prior també l'any 1476.	Capítol V17 Capítol V23
Joan Moner	05.11.1477	22.08.1483	Consta com a prior també els anys 1478-1482.	AHPB, Francesc TERRASSA, <i>Manuale vigesimum octavum</i> , 1476, octubre, 10 – 1477, desembre, 24, f. 86v-87r. AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale comune contractuum numero sextum</i> , 1487, juny, 1 – 1488, juliol, 11, s. f.
Guillem Fuster	09.11.1483	04.09.1486	Consta com a prior també l'any 1485.	Capítol V32. Capítol V35.
Joan Moner	18.12.1486	02.11.1489	Consta com a prior també els anys 1487 i 1488.	Capítol V36. AHPB, Pere TRITER, <i>Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum</i> , 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 42r-42v.
Jaume Vidal	07.03.1490	02.12.1495	Consta com a prior també els anys 1491-1494.	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f. Actas, vol. 2, f. 124v.
Joan Moner	13.12.1495	13.10.1498	Consta com a prior també els anys 1496-1497.	Capítol V51. AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1498, juny, 2 – 1498, octubre, 20, f. 48r.
Jaume Vidal	08.03.1499	03.05.1501	Consta com a prior també l'any 1500.	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f. Actas, vol. 2, f. 162r.

Taula 10b – Intervals documentats d'exercici de vicari de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Frare	Data inici	Data final	Comentaris	Font documental
Joan Tomàs	11.03.1412	11.03.1412	--	Capítol V3.
Ramon Joan	28.04.1416	28.04.1416	--	Capítol V4.
Joan Boil	16.04.1445	08.09.1445	--	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall e. RBE, <i>C-III</i> , f. 322r.
Jaume Cellera	04.03.1453	04.03.1453	--	Capítol V5, doc. 37
Jaume Martorell	30.03.1456	30.03.1456	--	Capítol V6.
Jaume Tàpies	14.03.1457	19.08.1458	--	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 25 (07.10.1459).
Jaume Martorell	01.09.1459	11.05.1460	--	Capítol VA. Capítol V10.
Antic Nebot	13.05.1463	13.05.1463	--	Capítol V11
Jaume Martorell	29.12.1463	29.12.1463	--	Talet, p. 186.
Joan Prujó	02.04.1465	02.04.1465	--	Capítol V12
Joan Lledó	22.07.1465	22.07.1465	--	Capítol V13.
Antic Nebot	27.10.1469	12.03.1472	Consta també l'any 1470.	Capítol V14. Capítol V16.
Guillem Fuster	11.04.1475	19.09.1483	Consta també els anys 1476-1477, 1479-1481.	Capítol V17. Capítol V31.
Francesc Ferrer	09.11.1483	01.08.1490	Consta també els anys 1485-1489.	Capítol V32. AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.
Joan Moner	10.07.1491	18.11.1491		Capítol VC. Capítol V43.
Francesc Ferrer	06.04.1494	14.07.1495		Capítol V44. Capítol V50.
Joan Triter	12.12.1495	27.09.1500	Consta també els anys 1497-1499.	Capítol V51. Capítol V73.

Taula 10c – Intervals documentats d'exercici de procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Frare	Data inici	Data final	Comentaris	Font documental
Joan lo Royer	19.10.1393	28.09.1411 ²⁸⁶⁵	Consta també els anys 1395, 1397 i 1410.	Atorgament de poders (Carles DíAZ MARTÍ, «Pergamins referents a la fundació de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron», <i>ACTA</i> , 29 (2008), doc. 8 (30.10.1393). ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2.
Joan Boil	11.03.1412	19.12.1446	Consta també els anys 1415, 1416, 1433, 1434 i 1445.	Atorgament de poders (AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1415, juliol, 2 – 1416, juny, 26, f. 127v-128r, 19.03.1416). AHPB, Joan FERRER, <i>XXVIII manuale</i> , 1446, agost, 26 – 1448, març, 5, s. f.
Miquel de Medina	15.11.1448	11.07.1450	--	Atorgament de poders (AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXII manuale comune</i> , 1450, març, 27 – 1450, desembre, 10, s. f.). ²⁸⁶⁶ AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXII manuale comune</i> , 1450, març, 27 – 1450, desembre, 10, s. f.
Jaume Tàpies	27.05.1453	05.12.1458	Consta també els anys 1454-1457.	Atorgament de poders (AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale sextumdecimum contractuum comunium</i> , 1455, abril, 17 – 1455, octubre, 6, f. 20v-21r, 20.05.1455). AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale vicesimum secundum contractuum comunium</i> , 1458, novembre, 28 – 1459, març, 29, f. 7v-8r.
Mateu Guasch	11.06.1459	07.07.1463	Consta també els anys 1460-1462	Atorgament de poders (AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f., 16.09.1460). AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale sextum vendicionum</i> , 1461, setembre, 12 – 1468, març, 7, s. f. (27.06.1463).
Joan Moner	02.04.1465	02.04.1465	--	Atorgament de poders (capítol V12).
Jaume Tàpies	22.07.1465	28.08.1466	--	Atorgament de poders (capítol V13). ACA, <i>C</i> , reg. 3446, f. 153r-154v.

²⁸⁶⁵ En aquest document també apareix el frare Joan d'Alvèmia com a procurador *una et insolidum* amb el frare Joan lo Royer, ambdós nomenats l'11.01.1410.

²⁸⁶⁶ En el mateix instrument s'especifica que els poders foren també per al frare Jaume Tàpies.

Joan Moner	23.10.1466	07.07.1475	Consta també els anys 1467-1474. ²⁸⁶⁷	Atorgament de poders (AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale trigessimum primum contractuum comunium</i> , 1467, gener, 23 – 1468, febrer, 9, f. 15r-16r, 27.02.1467). ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 12.
Pere Joan Sacreu	20.04.1477	20.04.1477	--	Atorgament de poders (capítol V22).
Joan Garriga	17.10.1477	10.07.1481	Consta també els anys 1478-1480.	Atorgament de poders (AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1477, març, 26 – 1479, setembre, 17, s. f., 07.09.1479). ²⁸⁶⁸ AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1481, abril, 9 – 1481, juny, 18, s. f.
Pere Joan Sacreu Francesc Ferrer	18.07.1482	31.10.1482	Cadascun actua com a procurador en dos instruments.	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Decimum octavum manuale</i> , 1482, juny, 25 – 1483, gener, 15, s. f. AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1482, agost, 8 – 1483, gener, 30, s. f.
Joan Garriga	20.12.1482	25.08.1489	Consta també els anys 1483-1486 i 1488. ²⁸⁶⁹	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1482, agost, 8 – 1483, gener, 30, s. f. AHPB, Pere TRITER, <i>Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum</i> , 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 20v-21r.
Joan Triter	03.12.1489	24.09.1495	Consta també els anys 1490-1491, 1493-1494. ²⁸⁷⁰	Atorgament de poders (AHPB, Dalmau GINEBRET, <i>Vicesimumtercium manuale</i> , 1489, maig, 18 – 1490, febrer, 16, s. f., 19.01.1490). AHPB, Lluís Carles MIR, <i>Manuale quartum contractuum comunium</i> , 1494, novembre, 18 – 1495, novembre, 14, s. f.
Francesc Ferrer	13.12.1495	01.08.1499	Consta també els anys 1496-1498.	Atorgament de poders (capítol V51). AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.

²⁸⁶⁷ Gràcies a un instrument del 26.07.1470 sabem que el frare Pere Joan Sacreu va rebre els mateixos poders que el capítol havia atorgat a Joan Moner el 12.02.1469 (capítol V15). No consta, tanmateix, que fossin poders generals. Tot i això, malgrat que ho fossin, no hem localitzat cap document en què Pere Joan Sacreu exercís com a procurador general de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron durant els anys següents, per la qual cosa hem considerat que no ho fou. Potser actua tan sols puntualment per ajudar Joan Moner en algun afer com a segon procurador. El que sí podem afirmar és que el capítol del 12.01.1472 sí donà poders de procuració general a Joan Moner (AHPB, Joan MIRAVET, *Manual*, 1472, novembre, 12 – 1475, gener, 2, s. f., 16.09.1472).

²⁸⁶⁸ També rebé poders per part del capítol conventual els dies 26.11.1478 (AHPB, Andreu MIR, *Manual*, 1482, agost, 8 – 1483, gener, 30, s. f., 20.12.1482) i 04.02.1481 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manuale quintum*, 1480, gener, 27 – 1481, juny, 15, s. f.).

²⁸⁶⁹ També rebé poders per part del capítol conventual els dies 09.11.1483 (AHPB, Lluís JORBA, *Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f., 22.09.1485) – amb Joan Moner-, 18.12.1486 (capítol V36) i 10.07.1491 (capítol VC). Malgrat aquesta darrera procura, la seva activitat com a procuradors'atura a l'estiu de 1489.

²⁸⁷⁰ A l'instrument del 29.03.1490 només apareix el nom de pila del procurador, Joan, que pot correspondre a Joan Triter i també a Joan Moner (AHPB, Lluís JORBA, *Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f.). Ens inclinem per la primera opció si tenim en compte que en el mateix protocol, un mes abans, apareix Joan Triter com a procurador.

Joan Moner	03.10.1499	19.12.1500	--	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, bossa. ²⁸⁷¹
------------	------------	------------	----	---

---

²⁸⁷¹ No va rebre poders del capítol conventual fins al 25.02.1500 (V69). Fins a aquesta data actuava com a procurador substituït de Francesc Ferrer, almenys així es diu expressament en un instrument del 16.12.1499 (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 23r-23v).

Taula 11a – Intervals documentats d'exercici de prior de Sant Jeroni de la Murtra

Frare	Data inici	Data final	Comentaris	Font documental
Joan Ponç	22.12.1413	10.03.1414	--	doc. 6 ACA, <i>MH</i> , vol. 2527, f. 84r.
Joan Tomàs	24.07.1414	03.05.1418	Consta també els anys 1415-1416	Visita pastoral (1414). Capítol M2.
Joan Febrer	20.09.1419	08.03.1420	--	ACA, <i>MH</i> , vol. 3833, f. 137v. AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1418, juliol, 31 – 1421, març, 18, s. f.
Joan Ponç	30.05.1422	30.05.1422	--	ACA, <i>MH</i> , vol. 3833, f. 137v-138v.
Romeu Borrell	07.05.1425	13.01.1434	Consta també els anys 1428, 1429 i 1433.	Actas, vol. 1, f. 24v. AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.
Joan Febrer	05.02.1434	10.09.1436	--	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f. AHPB, Antoni VINYES, <i>XV liber</i> , 1436, agost, 25 – 1437, febrer, 21, f. 19r-21r
Romeu Borrell	18.06.1437	26.04.1456 ²⁸⁷²	Consta també els anys 1438, 1440-1441 i 1443-1455.	AHPB, Antoni VINYES, <i>Duodecimum manuale</i> , 1437, març, 11 – 1437, octubre, 5, s. f. Actas, vol. 1, f. 55r.
Reginald Ende	19.07.1457	21.08.1457	--	M10, doc. 40 Capítol M11.
Jaume Planes	11.03.1458	06.11.1463	Consta també els anys 1459-1462.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 69v. Talet, p. 186.
Jeroni Vilanova	09.01.1464	23.06.1464	--	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVI manuale comune</i> , 1462, novembre, 24 – 1464, juny, 5, s. f.

²⁸⁷² En la llista de priors que van assistir al capítol general, apareix fra Reginald en representació del prior, fra Ramon. Creiem que es tracta d'una confusió entre els noms de Ramon i Romeu. No hi havia aleshores cap frare a Sant Jeroni de la Murtra amb el nom de Ramon i el més lògic és que fra Reginald hi anés en lloc de Romeu Borrell a causa de la seva edat avançada. De fet, moriria poc després. La darrera constància documental d'aquest prior abans d'aquest capítol general data del 21.08.1455 (AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum septimum manuale comune*, 1454, octubre, 7 – 1455, octubre, 20, s. f.). Cal dir també que hi ha un document amb data 29.10.1455 –i per tant, en temps del prior Romeu Borrell- en què apareix Jaume Planes com a prior de Sant Jeroni de la Murtra tot fent l'escriptura de donació de béns del novici Bartomeu Ortells (AHPB, Antoni VINYES, *Tricesimum septimum manuale comune*, 1454, octubre, 7 – 1455, octubre, 20, s. f.) i que no trobem altra explicació que es tracti d'un error de l'escrivà. Potser sí que va fermar Jaume Planes, però aleshores no podia ser el prior, entre d'altres raons perquè hauria d'haver estat ell el que hagués anat al capítol general de 1456.

				AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVII manuale [comune]</i> , 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.
Jaume Planes	20.09.1464	19.07.1465	--	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVII manuale [comune]</i> , 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f. AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVII manuale [comune]</i> , 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.
Joan Say	08.01.1468	04.10.1468	--	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f. AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 20v-21v.
Jaume Tàpies	08.01.1469	14.10.1471	Consta també l'any 1470.	Capítol M18. AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 10r-10v.
Pere Febrer	21.02.1472	11.10.1474	Consta també l'any 1473.	doc. 58 AHPB, Antoni VINYES, <i>Liber testamentorum</i> , 1427, setembre, 24 – 1480, març, 21, f. 154r-155r.
Miquel Piquer	13.02.1475	15.11.1477	Consta també l'any 1476.	Capítol M39. AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 80r-80v.
Benet Santjoan	12.03.1478	31.01.1481	Consta també els anys 1479-1480	doc. 72 AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 9r-11r.
Joan Feliu	18.02.1481	04.08.1483	Consta també l'any 1482.	Capítol M71. AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Decimum nonum manuale</i> , 1483, gener, 15 – 1483, novembre, 22, s. f.
Benet Santjoan	18.11.1483 ²⁸⁷³	22.07.1491	Consta també els anys 1484-1490	Capítol M76. Capítol M99.
Gabriel Andreu	21.10.1491	15.04.1493	Consta també l'any 1492.	Capítol M100. Capítol M104.
Guillem Fuster	17.02.1495	30.08.1497	--	Capítol M105. Capítol M109.
Agustí Gualbes	07.05.1498	04.01.1502	Consta també els anys 1499-1501.	Actas, vol. 2, f. 136r. AHPB, Bartomeu SUMES, <i>Manual</i> , 1501, novembre, 17 – 1502, juny, 23, s. f.

²⁸⁷³ Consta també com a prior el dia 22.08.1483 (ACA, *MH*, vol. 3779, f. 2r-2v), molt abans de l'elecció que va tenir lloc, segons Francesc Talet, el novembre de 1483.

Taula 11b – Intervals documentats d'exercici de vicari de Sant Jeroni de la Murtra

Frare	Data inici	Data final	Comentaris	Font documental
Joan Febrer	24.11.1416	05.12.1416	--	ACA, <i>MH</i> , lligall 107, s. f.
Joan Tomàs	16.10.1428	16.10.1428	--	Capítol M4
Joan Febrer	19.01.1440	16.01.1448	També consta l'any 1442.	Capítol M5. Capítol M6.
Bernat Savall	24.02.1450	17.12.1450	--	Capítol M7. Capítol M8.
Joan Febrer	06.11.1453	06.11.1453	--	Capítol M9
Pere Febrer	08.03.1454	08.03.1454	--	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Manuale decimum octavum</i> , 1453, juliol, 31 – 1454, maig, 26, s. f.
Jaume Planes	27.07.1457	21.08.1457	--	Capítol M10. Capítol M11.
Bernat Savall	04.06.1458	19.11.1461	Consta també els anys 1459-1460.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 91r-91v. Capítol M15.
Joan Say	15.02.1465	27.09.1466	--	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVII manuale [comune]</i> , 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f. AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f.
Llorenç Carbonell	20.05.1468	06.08.1468	--	Capítol M17. AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 6v-7r.
Pere Febrer	08.01.1469	16.06.1471	Consta també l'any 1470.	Capítol M18. Capítol M26.
Miquel Piquer	13.03.1472	29.01.1475	Consta també els anys 1473-1474.	Capítol M27. Capítol M38.
Benet Santjoan	13.02.1475	20.12.1477	Consta també l'any 1476.	Capítol M39. AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 84v-85r.
Miquel Piquer	20.03.1478	25.04.1481	Consta també els anys 1479-1480.	Capítol M53. Capítol M74.
Benet Santjoan	28.10.1481	28.10.1481	--	Capítol M75.

Benet Rosseta	18.11.1483	02.11.1487	Consta també els anys 1484-1486.	Capítol M76. Capítol M88.
Joan Feliu	03.03.1488	19.09.1491	Consta també l'any 1489.	Capítol M89. AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Tricesimum secundum manuale</i> , 1491, setembre, 2 – 1492, abril, 5, s. f.
Jaume Negrell	21.10.1491	19.12.1491	--	Capítol M100. Capítol MD.
Jaume Roqueta	02.10.1492	15.04.1493	--	Capítol M102. Capítol M104.
Agustí Gualbes	17.02.1495	30.08.1497	--	Capítol M105. Capítol M109.
Jaume Roqueta	19.06.1500	08.02.1501	--	Capítol M110, doc. 126. Capítol M111.

Taula 11c – Intervals documentats d'exercici de procurador de Sant Jeroni de la Murtra

Frare	Data inici	Data final	Comentaris	Font documental
Joan Febrer	26.06.1415	21.01.1434	Consta també els anys 1416-1418, 1429 i 1431-1433.	Atorgament de poders (AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1415, juliol, 2 – 1416, juny, 26, f. 129r, 20.03.1416). ²⁸⁷⁴ AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.
Romeu Borrell	18.11.1434	11.04.1436	--	Atorgament de poders (AHPB, Antoni VINYES, <i>Duodecimum manuale</i> , 1437, març, 11 – 1437, octubre, 5, s. f., 18.06.1437). AHPB, Joan FERRER, <i>Manual</i> , 1436, març, 12 – 1437, novembre, 26, s. f.
Joan Febrer	13.07.1439	23.01.1445	Consta també l'any 1443.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XV manuale</i> , 1439, gener, 10 – 1439, setembre, 4, f. 87r. AHPB, Antoni VINYES, <i>Vicesimum tercium manuale comune</i> , 1444, octubre, 24 – 1445, juny, 18, s. f.
Jaume Planes	17.12.1450	12.11.1457	Consta també els anys 1451-1456.	Atorgament de poders (capítol M8). AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 29v.
Jaume Julià	11.03.1458	-- ²⁸⁷⁵	--	Atorgament de poders per part del prior (AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 69v).
Joan Say	28.11.1460	23.06.1464 ²⁸⁷⁶	Consta també l'any 1461. ²⁸⁷⁷	Atorgament de poders per part del prior (AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1460, octubre, 3 – 1461, setembre, 9, f. 21v). AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVII manuale [comune]</i> , 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.
Pere Febrer	20.09.1464	18.11.1466	--	Atorgament de poder per part del prior (AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVII manuale [comune]</i> , 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.).

²⁸⁷⁴ També va rebre poders el dia 03.05.1418 (AHPB, Pere PELLISSER, *Liber VIII procuracionum*, 1428, juny, 8 – 1429, febrer, 18, f. 43r-44r, 28.01.1429).

²⁸⁷⁵ No hem trobat cap escriptura en què actuï com a procurador de la comunitat. Sí, en canvi, del novici Jaume Negrell (AHPB, Antoni VINYES, *XXXX manuale comune*, 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 91r-91v). A més, segons el cronista, Jaume Julià estava tan vell, que Miquel Piquer hagué d'exercir l'obediència (Talet, p. 175).

²⁸⁷⁶ Hi ha diversos instruments en què Joan Say consta alhora com a vicari i procurador de Sant Jeroni de la Murtra en posterioritat al 23.06.1464, com per exemple, el 15.02.1465 (AHPB, Antoni VINYES, *XLVII manuale [comune]*, 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.) o el 27.09.1466 (AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manuale comune*, 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f.).

²⁸⁷⁷ Va rebre poders per part del capítol conventual el dia 29.01.1464 (capítol M16), a l'inici del mandat de Jeroni Vilanova.

				AHPB, Antoni VINYES, <i>Liber testamentorum</i> , 1427, setembre, 24 – 1480, març, 21, f. 131v-132r (12.07.1457).
Benet Santjoan	20.05.1468	29.01.1475	Consta també els anys 1469-1474.	Atorgament de poders (capítol M17). Capítol M38.
Joan Feliu	13.02.1475	14.07.1480	Consta també els anys 1476-1479.	Atorgament de poders (capítol M39). ²⁸⁷⁸ AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.
Jaume Negrell	16.07.1480	08.12.1480	--	Atorgament de poders (capítol M68). Capítol M70.
Joan Feliu	12.12.1480	06.02.1481	--	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 4v-5r. AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 12v.
Benet Santjoan	18.02.1481	07.04.1481	--	Atorgament de poders (capítol M71). doc. 91
Benet Rosseta	28.10.1481	17.07.1483	Consta també l'any 1482.	Atorgament de poders (capítol M83). AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 68v.
Joan Feliu	18.11.1483	02.11.1487	Consta també els anys 1484-1486.	Atorgament de poders (capítol M76). AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum septimum manuale comune</i> , 1486, març, 31 – 1487, juny, 6, s. f..
Francesc Vic	03.03.1488	22.05.1490	Consta també l'any 1489.	Atorgament de poders (capítol M89). AHPB, Lluís JORBA, <i>Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium</i> , 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f.
Jaume Negrell	05.01.1491	05.01.1491	--	Atorgament de poders (capítol M92).
Baltasar Piquer	21.10.1491	07.07.1492	--	Atorgament de poders (capítol M100). AHPB, Bartomeu COSTA, <i>Tricesimum nonum manuale</i> , 1492, maig, 8 – 1493, setembre, 13, f. 21v.
Agustí Gualbes	02.10.1492	20.03.1493	--	Atorgament de poders (capítol M102). AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Tricesimum quartum manuale</i> , 1493, gener, 2 – 1493, juliol, 23, s. f.
Jaume Negrell	15.04.1493	07.11.1494	--	Atorgament de poders (capítol M104).

²⁸⁷⁸ També va rebre poders del capítol el dia 20.03.1478 (capítol M53).

				AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Manual</i> , 1494, setembre, 25 – 1495, abril, 2, s. f.
Joan Feliu	17.02.1495	18.05.1499	Consta també els anys 1497-1498.	Atorgament de poders (capítol M105). ACA, <i>MH</i> , vol. 3833, f. 64r-65r.
Pere Benejam	20.02.1501	--	--	Atorgament de poders (AMSPP, Joan FANER, <i>Secundus liber contractuum et negociorum</i> , 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 177v, 27.02.1501).

Taula 12a – Procures específiques i nomenaments del capítol de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Capítol	Data	Procurador	Encàrrec / Nomenament
V7	28.03.1457	Pere Vicenç Vilardell, lloctinent del mestre racional	Demandar ajut al rei i al papa i intervenir en causes judicials
[ ] ²⁸⁷⁹	14.03.1457	Jaume Tàpies, vicari	Negociar una concòrdia amb el vicari de Sant Genís dels Agudells.
V8	28.03.1457	Jaume Tàpies, vicari	Reclamar deutes
VA	01.09.1459	Miquel Homedes, escuderi mercader de Saragossa	<i>No especificat</i>
V14	27.10.1469	Joan Lledó, prior	Signar la sentència arbitral sobre el vicari de Sant Genís dels Agudells
V20	10.03.1477	Bernabé Azam, doctor en decrets i ciutadà de Lleida	<i>No especificat</i>
V21	10.03.1477	Gaspar de Casasàgia, ciutadà de Barcelona i habitant a Palerm ²⁸⁸⁰	<i>No especificat</i>
V26	04.06.1480	Joan Lledó, prevere beneficiat de la seu de Barcelona	Reclamar deutes
V28	30.11.1480	Jeroni Armant, oripeller ciutadà de Barcelona, i la seva muller Francina	Regir la granja de Monistrol d'Anoia
V33	09.11.1483	El frare Joan Moner i Joan Garriga, procurador general	Intervenir en causes judicials en nom del monestir
V37	04.01.1487	Jeroni de Mur, cavaller domiciliat a Saragossa, i el frare Pere Oviedo.	<i>No especificat</i>
V38	14.09.1488	Joan Garriga, procurador general	Pagar censos a l'aloer i vendre una casa que el monestir posseeix al carrer d'en Gimnàs
V40	19.08.1489	Antoni Bret, canonge, i Antoni Calaf, beneficiat, ambdós de la seu de Lleida	Presentar al col·lector apostòlic de la província de Tarragona l'exempció concedida pel papa als jerònims
V41	02.12.1490	Jaume Vidal, prior	Acceptar el llegat de Beatriu, mare de l'infant Enric: 50 lliures en rendes per dues misses quotidianes
V44	06.04.1494	Francesc Bartomeu, mercader mallorquí	Lluir o reduir un censal mort sobre Mallorca
V45	07.09.1494	Guillem Ferrer, mercader de Càller	Presentar el mandat reial de cobrament de rendes sobre el marquesat d'Oristany
V47	07.04.1495	El frare Joan Moner	Vendre una torre de Saragossa a Santa Engràcia de Saragossa
V50	14.07.1495	El frare Joan Moner	Vendre l'heretat de Joan de Mur a Santa Engràcia de Saragossa
V52	13.12.1495	Joan Moner, prior	Vendre l'heretat de Joan de Mur a Santa Engràcia de Saragossa

²⁸⁷⁹ ADB, FSJV, lligall 25.

²⁸⁸⁰ Aquest procura la féu el capítol amb Eufrasina, vídua de l'argenter barceloní Ramon Costa.

V54	08.01.1497	{..} de la Pardina, apotecari de Lleida	Reclamar deutes a la ciutat i diòcesi de Lleida
V57	16.06.1497	Antoni Saferrosa, secretari del bisbe d'Urgell	Reclamar 15 lliures llegades per Caterina, que havia estat muller de Miquel Vidal, calciner de la Seu d'Urgell.
V61	31.08.1498	Francesc Ferrer, procurador general	Lluir els censals morts que la ciutat de Barcelona satisfà al monestir i acceptar la donació de Joan Lledó, vicari perpetu de Santa Maria del Mar
V62	01.08.1499	Jaume Fructuós, notari i síndic de Perpinyà	Reclamar deutes de Perpinyà
V68	02.02.1500	Jaume Vidal, prior	Reclamar deutes que corresponen al frare Pere Oviedo i, en general, en el regne d'Aragó

Taula 12b – Procures específiques del prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Data	Prior	Procurador	Encàrrec / Nomenament	Signatura
03.12.1414	Ramon Joan	Antoni Estaper, porter reial i ciutadà de Barcelona	Reclamar deutes i intervenir en litigis	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Liber procuracionum</i> , 1413, octubre, 4 – 1416, octubre, 15, f. 6r-6v
26.02.1482	Joan Moner	Joan Bonet, prevere	Intervenir en litigis	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Decimum octavum manuale</i> , 1482, juny, 25 – 1483, gener, 15, s. f.
16.02.1493	Jaume Vidal	Joan Ferrer, prevere de la seu de Tarragona	Reclamar 75 quarteres de blat a Benet Perallada, sastre de Tarragona	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 5v.
13.11.1493	Jaume Vidal	Guillem Navarro, mercader ciutadà de València	Presentar a Joan Monestir, inquisidor, i a Lluís Esparsa, jurisperit, de València, el mandat reial de 100 lliures per a la fàbrica de la biblioteca del monestir	doc. 108

Taula 12c – Procures específiques del procurador general de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Data	Proc. general	Procurador	Encàrrec / Nomenament	Signatura
11.07.1450	Miquel de Medina ²⁸⁸¹	Bernat Puig, causídic ciutadà de Barcelona	Reclamar deutes a Gerard i a Dalmau de Queralt	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXII manuale comune</i> , 1450, març, 27 – 1450, desembre, 10, s. f.
17.02.1456	Jaume Tàpies	Jaume Mora, mercader ciutadà de Tarragona	Reclamar deutes	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale decimum septimum contractuum comunium</i> , 1455, octubre, 6 – 1456, maig, 1, s. f.
10.12.1456	Jaume Tàpies	Pere Taverner, causídic ciutadà de Tarragona	Reclamar 100 sous que el prior va prestar a Pere Vallespinosa, rector de Gualves (Aragó)	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale contractuum comunium decimum nonum</i> , 1456, desembre, 7 – 1457, juny, 20, s. f.
02.03.1457	Jaume Tàpies	Joan Miró, formenter ciutadà de Barcelona	Reclamar deutes fora de la ciutat de Barcelona	
12.05.1457	Jaume Tàpies ²⁸⁸²	Miquel Sesmeró, mercader ciutadà de Tortosa	Cobrar les rendes de Tortosa	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale contractuum comunium decimum nonum</i> , 1456, desembre, 7 – 1457, juny, 20, s. f.
19.08.1458	Jaume Tàpies ²⁸⁸³	Frare Miquel Medina	Confirmar la sentència de la vicaria de Sant Genís dels Agudells.	ADB, <i>FSJV</i> , lligall 25, s. f.
27.07.1465	Jaume Tàpies	El frare Bernat Colomer	Procurador substituït	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale vicesimum nonum contractuum comunium</i> , 1464, juliol, 24 – 1465, octubre, 3, s. f.
23.03.1473	Joan Moner	Antoni Olzinelles, formenter de Barcelona	Intervenir en litigis	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 83r-83v.
29.03.1473	Joan Moner	Jaume Rius, notari ciutadà de Tortosa	<i>No especificat</i>	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1473, març, 26 – 1473, setembre, 1, s. f.
30.05.1475	Joan Moner ²⁸⁸⁴	Joan Sampini, mercader habitant a Avinyó	Reclamar el llegat de 25 escuts del mercader Cupí Mates	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 47r-47v.
24.05.1479	Joan Garriga	Mateu Sanglada, cavaller domiciliat a Mallorca	<i>No especificat</i>	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1479, març, 29 – 1479, juny, 16, s. f.

²⁸⁸¹ Aquest procura la féu amb altres creditors seglars.

²⁸⁸² A banda de procurador general és també el vicari de la comunitat.

²⁸⁸³ A banda de procurador general era també el vicari de la comunitat.

²⁸⁸⁴ Aquest procura la féu amb Joan Feliu, procurador general de Sant Jeroni de la Murtra.

09.11.1483	Joan Garriga ²⁸⁸⁵	Rafael Puig, ciutadà de Barcelona	<i>No especificat</i>	AHPB, Andreu MIR, <i>Vicesimum quintum manuale contractuum comunium</i> , 1484, juliol, 20 – 1485, gener, 12, f. 5r. ²⁸⁸⁶
22.09.1485	Joan Garriga	Freres Pere Joan Sacreu i Pere d'Oviedo	Reclamar deutes	AHPB, Lluís JORBA, <i>Nonum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium</i> , 1484, juny, 25 – 1485, desembre, 1, s. f.
22.09.1485	Joan Garriga	Bartomeu Landric, ciutadà de Barcelona	Reclamar deutes	
25.11.1497	Francesc Ferrer	El frare Francesc Jasso	Reclamar deutes	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1497, octubre, 8 – 1498, febrer, 1, s. f.

---

²⁸⁸⁵ Aquest procura la féu amb el prior.

²⁸⁸⁶ Aquest document és, en realitat, la revocació de la procura.

Taula 12d – Altres procures específiques de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Data	Dóna poder	Procurador	Encàrrec / Nomenament	Signatura
16.04.1445	Joan Boil, vicari	Ramon Baró, àlies Cerveró, draper de Lleida	Cobrament de les cenes d'absència a les cases hospitaleres de Lleida.	ADB, <i>FSJV</i> , lligall e, s. f.

Taula 12e – Procures externes a religiosos de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Data	Dóna poder	Procurador	Encàrrec / Nomenament	Signatura
09.10.1411	Bertran Nicolau, mercader barceloní	Ramon Joan, prior	Prendre possessió de Concabella i Gra.	ACA, <i>MH</i> , vol. 3753, f. 12v-15r.
15.06.1490	Narcís Gerard Gili, notari barceloní	Jaume Vidal, prior	Reclamar deutes	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.
07.03.1491	Nicolau Vicenç, clergue de la diòcesi de Girona	Jaume Vidal, prior	Reclamar una pensió de 15 lliures d'un censal mort sobre el General de Catalunya	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.
03.03.1493	Francesc Jasso, novici de la Vall d'Hebron	Jaume Vidal, prior	Treure 60 lliures que va dipositar a la taula de canvi de Barcelona	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 11r.
27.10.1495	Galceran Piquer, mercader barceloní	Baltasar Piquer, frare conventual	Reclamar una pensió de 70 sous de l'heretat de la seva mare Gabriela	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale quintum decimum contractuum</i> , 1495, octubre, 10 – 1495, gener, 28, f. 60v.
21.11.1497	Narcís Gerard Gili, notari barceloní	Francesc Ferrer, procurador general	Reclamar 40 lliures que li deu Jordi Miquel Eimeric.	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum decimum nonum</i> , 1497, setembre, 27 – 1498, març, 5, f. 25v-26v.
02.12.1499	Bartomeua, vídua del mercader Bartomeu d'Estany	Jaume Vidal, prior	Reclamar deutes	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 17v.

Taula 12f- Nomenament d'arbitres pel prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Data	Prior	Part contrària	Àrbitres	Conflicte	Signatura
13.09.1492	Jaume Vidal	Tomàs Miquel de Puig, ciudadà de Barcelona	Joan Vilar i Mateu Carbonell, doctors en lleis ciutadans de Barcelona	<i>No especificat</i>	AHPB, Pere TRITER, <i>Liber notularum instrumentorum et contractuum ... numero decimus septimus</i> , 1492, juliol, 3 – 1493, gener, 29, s. f.

Taula 12g – Nomenament d'àrbitres pel procurador general de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Data	Procurador	Part contrària	Àrbitres	Conflicte	Signatura
22.05.1458	Jaume Tàpies ²⁸⁸⁷	Antoni Roqueta, vicari perpetu de Sant Genís dels Agudells	Francesc Gosset, doctor en decrets, i Antoni Coca, beneficiat de la seu de Barcelona. Es nomena Joan Sabastida, cavaller domiciliat a Barcelona, com a tercer àrbitre en cas de discòrdia.	Relació entre el rector i el vicari de la parròquia de Sant Genís dels Agudells.	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 25, s. f.
16.09.1460	Mateu Guasch	Bartomeu Vicenç, prior de Santa Maria del Coll	Nicolau Albanell i Esteve Palau, doctor en lleis i ciutadans de Barcelona.	Col·lecta, recepció i exacció del delme de la parròquia de Sant Genís dels Agudells.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f.
22.04.1469	Joan Moner ²⁸⁸⁸	Andreu Escuder, mestre de cases ciutadà de Barcelona	Joan Fogassot i Joan Artigó, notaris i ciutadans de Barcelona.	Dot i escreix d'Andreua, filla de Miquel Prats.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 61r.
agost 1469	Joan Moner	Francesc Juli, prevere vicari perpetu de Sant Genís dels Agudells	Bernat Planes i Joan Font de Borrell, preveres beneficiats de la seu de Barcelona	Delmes i primícies de Sant Genís dels Agudells	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1469, maig, 20 – 1471, febrer, 22, f. 9r-9v
12.11.1472	Joan Moner	Guillem Pujades, ciutadà de Barcelona	Antoni Miquel i Bartomeu Requesens, notaris ciutadans de Barcelona.	Heretat i béns de Bernat Satorra, causídic ciutadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 45v.
05.11.1477	Joan Garriga ²⁸⁸⁹	Genís Tallada, apotecari ciutadà de Barcelona	Joan Sallent, notari i escrivà de la Batllia General de Catalunya, i Mateu Magret, causídic	Taxació del preu d'una casa situada a la plaça de Santa Anna de Barcelona	AHPB, Francesc TERRASSA, <i>Manuale vigesimum octavum</i> , 1476, octubre, 10 – 1477, desembre, 24, f. 86v-87r.
18.07.1482	Pere Joan Sacreu	Miquel de Gualbes, cavaller habitant a Barcelona	Andreu Solzina i Joan Mai, doctor en lleis ciutadans de Barcelona	Relacionat amb un procés dut a terme pel notari Guillem Jordà	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Decimum octavum manuale</i> , 1482, juny, 25 – 1483, gener, 15, s. f.

²⁸⁸⁷ A més de procurador general, és també el vicari de la comunitat.

²⁸⁸⁸ Actua amb Mateu Rella, mestre en sagrada escriptura i prior de Sant Agustí de Barcelona, ja que ambdós monestirs són hereus del fuster barceloní Miquel Prats.

²⁸⁸⁹ Actua amb el prior, Joan Moner, i Guillem Pujada, ciutadà de Barcelona.

set. 1482	Francesc Ferrer	Pere Duran, prevere beneficiat de la seu de Barcelona	Joan Ramon Faner i Lluís Lull, doctoren ambdós drets i ciutadans de Barcelona	Possessió de la rectoria de Sant Genís dels Agudells	ADB, <i>FSJV</i> , lligall 10, s. f.
07.07.1489	Joan Garriga	Tomàs Miquel de Puig, ciutadà de Barcelona	Bartomeu Requesens i Francesc Galceran Coromina, notaris ciutadans de Barcelona	Heretat de Joan Avinent	AHPB, Pere TRITER, <i>Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum</i> , 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 3r-3v.

Taula 13a – Procures específiques i nomenaments del capítol de Sant Jeroni de la Murtra

Capítol	Data	Procurador	Encàrrec / Nomenament
M4	16.10.1428	Guillem Armengol, cavaller	Esmerçar 15.000 sous jaquesos de Pere Sescomes.
[ ] ²⁸⁹⁰	12.02.1460	Pere Bertran, canonge de Mallorca i resident a Roma	Demandar al pontífex el privilegi de l'annexió de la rectoria de Santa Maria de Badalona.
M7	24.02.1450	Romeu Borrell, prior	Vendre el castell de Concabella
M12	27.08.1460	El frare Joan Say	Prosseguir les accions necessàries per annexionar la rectoria de Santa Maria de Badalona
M13	27.08.1460	Ferrer Ram, ardiaca d'Osca i Jaca, resident a Roma	Intervenir en els litigis arran de l'annexió de la rectoria de Santa Maria de Badalona
M14	29.09.1461	Pere Bertran, canonge de les seus de Mallorca i Girona, resident a Roma	Intervenir en els litigis del monestir amb el bisbe i el prepòsit del mes de maig de la seu de Barcelona arran de l'annexió de la rectoria de Santa Maria de Badalona
M15	19.11.1461	Bartomeu Roig, notari barceloní	Presentar protestos davant les autoritats reials a Barcelona
M20	18.10.1469	Joan Viasrosa i Antoni Tuidor, mercader barcelonins residents al regne de Nàpols	Presentar accions davant del consolat català de Nàpols contra Bernat de Casaldàliga, mercader barceloní, i a exigir-li albarans que reconeixen un deute a Jaume de Vic.
M21	09.11.1469	Benet Santjoan, procurador general	Vendre censals morts fins a 200 lliures de preu, una creu de plata i uns canelobres
M23	13.05.1470	Joan Viasrosa, mercader barceloní	Reclamar deute de 1.600 lliures al rei Ferran de Nàpols
M24	21.09.1470	Benet Santjoan, procurador general	Cedir un censal mort per permuta amb Joan Andreu, doctor en lleis de Barcelona
M26	16.06.1471	Salvador {..}, notari habitant a Nàpols	<i>No especificat</i>
M29	19.11.1472	Pere Febrer, prior, el frare Jaume Negrell i Antoni Olzinelles, formenter de Barcelona	Demandar a l'autoritat política la recuperació del béns i drets que tenien a Concabella, Aguiló i Igualada mitjançant la presentació d'un mandat reial.
M30	06.12.1472	Bessarió, abat del monestir de Sant Severí de Nàpols	Reclamar deute de 1.600 lliures al rei Ferran de Nàpols
M31	14.03.1473	Els frares Francesc Vic i Jaume Negrell	Reclamar deute de 1.600 lliures al rei Ferran de Nàpols
M33	16.04.1473	Els frares Llorenç Carbonell, Benet Santjoan (procurador general) i Joan Feliu	Reclamar deutes, especialment al General d'Aragó, a Dalmau de Queralt, a la vila d'Igualada i actuar contra els Merlès mitjançant lletres patents de l'arquebisbat de Tarragona
M37	07.10.1474	Pere Febrer, prior	Comprometre el príncep Ferran en el litigi contra els Merlès per la recuperació de Concabella
M38	29.01.1475	Antoni Maldà, comensal de la seu de Tarragona	Reclamar deutes al General d'Aragó

²⁸⁹⁰ AHPB, Antoni VINYES, *XLIII manuale comune*, 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f. No forma part de la llista de capítols conventuals perquè no apareix cap nom de frare, sinó que hi ha una referència genèrica: *Instrumentum procuracionis, yconomatus, sindicatus et actorie factum reverendum priorem, vicarium et conventum monasterii Beati Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, quorum nomine in cedula lacius sunt designata*.

M40	11.06.1475	Gabriel Rovira, ardiaca de Santa Maria del Mar, i Jeroni Pau, doctor en ambdós drets, residents a Roma	Reclamar escriptures relacionades amb l'heretat de Bartomeu Coloma, clergue de Tarragona, i participar en litigis que Bartomeu Coloma tenia arran de l'heretat del seu germà Pere.
M41	01.10.1475	El frare Jaume Negrell	Reclamar deutes al General d'Aragó
M42	04.11.1475	El frare Jaume Negrell	Reclamar deutes, especialment al General d'Aragó
M43	01.01.1476	Rodrigo de Bobadilla, capità i conseller reial	Govern, regiment i exercici de la jurisdicció a Concabella
M44	01.01.1476	Pere Bertran, canonge de Mallorca, resident a Roma	<i>No especificat</i>
M45	25.02.1476	Rafael Pou, prevere beneficiat a la seu de Girona	Reclamar deutes a la ciutat o diòcesi de Girona
M46	13.07.1476	Guillem Jordà, notari ciutadà de Barcelona	Reclamar deutes al General d'Aragó
M48	29.06.1477	Joan Feliu, procurador general	Vendre un censal mort de 15 lliures barceloneses de pensió anual a Francesc Llorenç, flaquer ciutadà de Barcelona, i la seva muller Isabel, i a invertir-los en altres censals morts
M49	15.10.1477	Benet Santjoan, vicari	Donar possessió de Concabella al cavaller Rodrigo de Bobadilla i a la seva muller, Violant de Cabrera, i reclamar deutes als habitants de Concabella
[ ] ²⁸⁹¹	15.10.1477	Joan Feliu, procurador general, i Armand Negre, notari	Intervenir en els litigis del monestir
M51	09.11.1477	Joan Feliu, procurador general	Fer dita dels 46.000 sous del preu de la venda de Concabella
M54	20.03.1478	Benet Santjoan, prior	Reclamar deutes dels Queralt i de la quèstia d'Òdena i exercir la jurisdicció a Aguiló
M56	30.06.1478	Benet Santjoan, prior	Vendre censals de l'heretat de Bartomeu Coloma
M57	14.09.1478	Joan Feliu, procurador general	Vendre un censal mort no especificat
M58	25.10.1478	Joan Feliu, procurador general	Intimar el clavari de la ciutat de Barcelona perquè llueixi un censal mort que el monestir rep com a hereu de Bartomeu Coloma.
M60	28.03.1479	Joan Feliu, procurador general	Intimar el clavari de la ciutat de Barcelona de la permuta d'un censal mort que el monestir ha fet amb el mercader Francesc Jofre.
M61	04.04.1479	Joan Feliu, procurador general	Cedir un censal mort a Antoni Daguí, obtentor de la capellania de Corpus Cristi de la catedral de Barcelona
M62	08.07.1479	Joan Eimeric, cavaller i conseller reial	Reclamar deutes al General d'Aragó
M63	10.10.1479	Benet Santjoan, prior, i el frare Jaume Negrell	Reclamar deutes
M64	16.01.1480	Joan Feliu, procurador general	Vendre o llogar dues cases contigües a la plaça del Born de Barcelona
M65	16.01.1480	Joan Feliu, procurador general	Vendre o permutar un censal mort no especificat
M66	19.03.1480	Benet Santjoan, prior, i el frare Jaume Negrell	Reclamar deutes, especialment al General d'Aragó i als Queralt, demanar la presa de possessió de l'onç de Puigverd i exercir-ne els drets del monestir

²⁸⁹¹ AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 75v. No apareix a la llista de conventuals perquè no hi ha cap nom. Tanmateix, de ben segur que serien els mateixos que els frares que participaren en els capítols M49 i M50, del mateix dia.

M67	19.03.1480	Antoni Asbert Santjust, donzell domiciliat a Càller	Reclamar 6 florins llegats per Joan Bertran, habitant a Càller
M69	30.07.1480	Benet Santjoan, prior	Prendre possessió de l'onzè de Puigverd i reclamar deutes als Queralt
M70	08.12.1480	Ferran i Pere de la Cavalleria, mercaders de Saragossa	Reclamar deute al General d'Aragó
M72	21.03.1481	Pere Camanyes, secretari i conseller reial	Reclamar deutes al General d'Aragó
M74	25.04.1481	Nicolau Bret, mercader barceloní	Reclamar deutes al General d'Aragó
M77	01.02.1484	Rodrigo de Bobadilla, senyor de Concabella	Govern, regiment i exercici de la jurisdicció a Aguiló
M78	07.03.1485	Joan Feliu, procurador general	Vendre un censal mort d'11 sous de pensió anual.
M79	27.03.1486	Benet Santjoan, prior	Reclamar deutes al General d'Aragó
M80	27.03.1486	Joan Feliu, procurador general	Subhastar en encant públic els béns del notari Joan Ginebret
M81	03.09.1486	Joan Feliu, procurador general	Reclamar deute d'un censal mort que satisfan Pere Camps, apotecari barceloní, i la seva muller Marquesa al monestir
M83	28.10.1486	El frare Jaume Negrell	Reclamar deutes al General de Catalunya i cobrar les pensions del dret de pariatge
M84	23.04.1487	Joan Feliu, procurador general	Cedir a Antoni Daguí, beneficiat de la capellania de Corpus Cristi de la seu de Barcelona, un censal mort de 150 sous de pensió anual
M85	13.08.1487	El frare Jaume Negrell	Exercir la jurisdicció a Aguiló
M86	09.09.1487	El frare Jaume Negrell	Exercir la jurisdicció a Aguiló
M87	13.10.1487	Dalmau de Queralt, senyor de la vila de Santa Coloma i de la baronia de Queralt	Exercir la jurisdicció a Aguiló
M88	02.11.1487	Benet Santjoan, prior, i Joan Feliu, procurador general, i en general a priors i procuradors generals futurs	Poder de revocar el nomenament de Dalmau de Queralt per exercir la jurisdicció a Aguiló
M90	09.06.1488	Benet Santjoan, prior	Exercir actes de jurisdicció a Aguiló i rebre deposicions relacionades amb la causa entre el monestir i Sant Pere de les Puelles arran del castell i lloc de Gra
M91	28.06.1488	El frare Francesc Vic	Reconèixer la lluçió d'un censal mort de 15 lliures de pensió que el monestir rebia sobre el tresor de Rodes
M92	05.10.1488	Francesc Vic, procurador general	Invertir 130 lliures en la compra d'un censal mort a Dalmau de Queralt
M93	09.10.1488	Francesc Vic, procurador general	Invertir el preu del censal mort lluit pel tresor de Rodes en la compra de censals morts a Dalmau de Queralt
M94	24.11.1488	Francesc Vic, procurador general	Donar un censal mort a l'Hospital de Sant Sever de Barcelona a causa d'una permuta
M95	19.08.1489	Antoni Bret, canonge, i Antoni {Calaf}, ²⁸⁹² beneficiat, ambdós de la seu de Lleida	Presentar al col·lector apostòlic de la província de Tarragona l'exempció concedida pel papa als jerònims

²⁸⁹² En blanc al manual, però ha de tractar-se d'Antoni Calaf per similitud amb la procura anàloga feta per Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (V40).

M96	27.09.1489	Joan Llorenç, procurador de les causes i resident a Roma	Demandar al pontífex privilegis per al monestir respecte al pagament de delmes i primícies i representar-lo en causes judicials
M97	19.11.1489	Francesc Vic, procurador general	Donar un conjunt de llibres al monestir de predicadors de Manresa
M99	22.07.1491	El frare Gabriel Andreu	Ferrar una concòrdia entre {..} Loteres i el capítol de la Seu d'Urgell
[ ] ²⁸⁹³	25.08.1491	Pere Ferrer, canonge de Girona	<i>No especificat</i>
M101	17.11.1491	Gabriel Andreu, prior	Fer un conjunt d'accions (reclamacions, particions, vendes) sobre l'heretat del notari Joan Ginebret
M108	12.10.1495	Joan Feliu, procurador general	Intervenir en els litigis del monestir
M109	30.08.1497	Andreu Màger, causídic barceloní	Denunciar el pastor Joan Bou per provocar un incendi en el terme del monestir

---

²⁸⁹³ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 25v. No forma part de la llista de capítols conventuals perquè no apareix cap nom de frare, sinó que hi ha una referència genèrica al prior i convent.

Taula 13b – Procures específiques del prior de Sant Jeroni de la Murtra

Data	Prior	Procurador	Encàrrec / Nomenament	Signatura
18.06.1437	Romeu Borrell	Guillem Ocelló, notari de Barcelona	Reclamar deutes	AHPB, Antoni VINYES, <i>Duodecimum manuale</i> , 1437, març, 11 – 1437, octubre, 5, s. f.
04.02.1438	Romeu Borrell ²⁸⁹⁴	Miquel Iranzo, espaser de Barcelona	Prendre possessió de les imposicions de la carn de la ciutat de Tarragona en nom dels compradors	AHPB, Antoni VINYES, <i>XIII manuale</i> , 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f.
10.03.1438	Romeu Borrell	El frare Andreu Garriga	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>XIII manuale</i> , 1437, octubre, 5 – 1438, abril, 23, s. f.
12.07.1448	Romeu Borrell	Jaume Hospital	Reclamar deutes	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXIX manuale comune</i> , 1448, juny, 5 – 1449, febrer, 14, s. f.
11.03.1458	Jaume Planes	El frare Jaume Julià	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 69v
20.09.1458	Jaume Planes	Bartomeu Roig, notari ciutadà de Barcelona	Intervenir en litigis	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXI manuale comune</i> , 1458, juliol, 3 – 1459, abril, 28, f. 27v.
28.11.1460	Jaume Planes	El frare Jaume Say	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1460, octubre, 3 – 1461, setembre, 9, f. 21v.
20.09.1464	Jaume Planes	El frare Pere Febrer	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVII manuale [comune]</i> , 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.
10.12.1466	Joan Say	El frare Pere Febrer	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f.
13.02.1467	Joan Say	Pere Francesc, pellisser de Barcelona	Reclamar deutes	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f.
11.02.1468	Joan Say	El frare Benet Santjoan	Prosseguir les causes relacionades amb el novici Francesc Vic	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f.
18.10.1469	Jaume Tàpies ²⁸⁹⁵	Francesc Segurioles, ciutadà de Girona, i els frares Pere de Segurioles i Jaume Negrell	Reclamar deutes a Gastó de Montcada i a la universitat de Cassà d'Illa	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 86v.
18.10.1469	Jaume Tàpies	El vicari, Pere Febrer	Reclamar deutes al General d'Aragó	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 85v-86r.

²⁸⁹⁴ També fan la procura Jaume Ros, ciutadà de Barcelona, i Eulàlia, vídua de Francesc Bleda.

²⁸⁹⁵ Tot i que és el prior de la comunitat, el document justifica la seva actuació pels poders de procuració atorgats pel capítol conventual.

07.12.1469	Jaume Tàpies	Els frares Jaume Negrell i Benet Santjoan	Reclamar deutes al General d'Aragó	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 97r-97v.
24.03.1472	Pere Febrer	El frare Benet Santjoan	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 27v.
08.07.1478	Benet Santjoan	El frare Joan Feliu, procurador general	Procurador substitut en la gestió de l'heretat de Bartomeu Coloma	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.
31.12.1483	Benet Santjoan	Joan Barceló, agricultor de Tortosa	Reclamar i rebre el deute que Antoni Senc, pare de Tortosa, deu a Rafael Ferran, conventual del monestir	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 3r.

Taula 13c – Procures específiques del procurador general de Sant Jeroni de la Murtra

Data	Proc. general	Procurador	Encàrrec / Nomenament	Signatura
29.07.1416	Joan Febrer	[..], donzell, i Berenguer de Vilalta, habitant de Guissona	Govern i administració de Concabella i Gra	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Liber procuracionum</i> , 1413, octubre, 4 – 1416, octubre, 15, bossa
18.03.1417	Joan Febrer	Bernat Savarters, mercader habitant a València	Intervenir en litigis sobre Concabella defensant la posició d'Elionor Sescomes	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Llibre de procures</i> , 1416, octubre, 20 – 1417, setembre, 24, f. 108v-109v.
29.04.1429	Joan Febrer ²⁸⁹⁶	Bonanat Pere, ciutadà de Barcelona	Lliurament d'instruments relacionats amb la venda de Concabella	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1428, setembre, 9 – 1429, desembre, 13, s. f.
05.12.1431	Joan Febrer	Joan Ros, notari públic de Barcelona	Intervenir en litigis	ACA, <i>MH</i> , vol. 2528, f. 55r-58r
13.01.1434	Joan Febrer	Gerard de Queralt	Exercir la jurisdicció a Aguiló	AHPB, Pere PELLISSER, <i>Manual</i> , 1432, novembre, 26 – 1434, març, 2, s. f.
16.09.1451	Jaume Planes	Marcial Torner, sastre ciutadà de Barcelona	Reclamar deutes de la quèstia d'Òdena	AHPB, Antoni VINYES, <i>Tricesimum quartum manuale comune</i> , 1451, setembre, 10 – 1452, setembre, 22, s. f.
10.04.1464	Joan Say	Bartomeu Roig, notari ciutadà de Barcelona	Intervenir en litigis	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVI manuale comune</i> , 1462, novembre, 24 – 1464, juny, 5, s. f.
23.06.1464	Joan Say	Jeroni Vilanova, prior	Procurador substituït	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVII manuale [comune]</i> , 1464, juny, 5 – 1466, agost, 30, s. f.
12.10.1468	Benet Santjoan	Antoni Olzinelles, formenter ciutadà de Barcelona	Reclamar diners i intervenir en litigis	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 21v-22r.
16.08.1474	Benet Santjoan	Antoni Olzinelles, formenter ciutadà de Barcelona	Reclamar deutes al General d'Aragó, a Dalmau de Queralt i altres	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale comune LII</i> , 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f.
13.02.1475	Joan Feliu	El donat Antoni Olzinelles i el frare Benet Santjoan	Procuradors substituïts	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 19v-20r.
30.05.1475	Joan Feliu ²⁸⁹⁷	Joan Sampini, mercader habitant a Avinyó	Reclamar el llegat de 25 escuts del mercader Cupí Mates	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 47r-47v.
26.03.1476	Joan Feliu	Guillem Montllover, causídic ciutadà de Barcelona	Reclamar deutes	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 10r.
06.05.1476	Joan Feliu	Joan Tomàs, causídic ciutadà de Barcelona	Intervenir en un litigi entre el monestir i el canonge Joan Roures i el prevere Pere Oliver	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 14v.

²⁸⁹⁶ Aquest procura la feu amb el cavaller Pere Sescomes.

²⁸⁹⁷ Aquest procura la feu amb Joan Moner, procurador general de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (veure llista 5c).

14.05.1476	Joan Feliu	Pere Joan Armand, clergue de Barcelona	Reclamar deutes a favor del frare Rafael Ferran	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 16r.
01.08.1476	Joan Feliu	<i>En blanc</i>	<i>No especificat</i>	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 24v-25r.
24.10.1476	Joan Feliu	El frare Jaume Negrell	Reclamar deutes al General d'Aragó	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 31v-32r.
14.11.1477	Joan Feliu	Armand Negre, notari de Barcelona	Intervenir en litigis	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 79v.
17.09.1478	Joan Feliu	Macià Oller, causídic ciutadà de Barcelona	Intervenir en litigis entre el monestir i els hereus del notari Joan Ginebret	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.
25.11.1478	Joan Feliu	Benet Santjoan, prior	Procurador substitut	
14.07.1480	Joan Feliu	El frare Jaume Negrell	Procurador substitut	
20.07.1480	Jaume Negrell	Miquel Roders, causídic ciutadà de Barcelona	Requerir pensions de censals morts i violaris als censataris de Pere Sasala, escrivà reial.	
08.12.1480	Jaume Negrell	Joan Mitjavila, canonge de la seu de Tortosa	Reclamar a Bernat Joan, receptor de les rendes reials a Tortosa, les fustes que el rei ha concedit al monestir	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 3v-4r.
27.02.1481	Benet Santjoan	El frare Benet Rosseta	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 19v.
27.02.1481	Benet Santjoan	Miquel Roders, causídic ciutadà de Barcelona	Requerir pensions de censals morts i violaris als censataris de Pere Sasala, escrivà reial.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 20r.
17.07.1483	Benet Rosseta	El frare Joan Feliu	Reclamar deutes	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 68v.
18.11.1483	Joan Feliu	El frare Jeroni Pou	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 71r.
26.11.1483	Joan Feliu	El frare Benet Rosseta	Procurador substitut	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 71v.
07.02.1484	Joan Feliu	Felip Daler, clergue resident a Barcelona	Reclamar deutes	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 73v-74r.
20.05.1485	Joan Feliu	Joan Bonet, prevere beneficiat a l'església major de Cervera	Intervenir en litigis eclesiàstics	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 85r.
13.07.1486	Joan Feliu	Joan Andreu Mager, causídic ciutadà de Barcelona	Intervenir en litigis	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 11v
30.04.1487	Joan Feliu	El frare Gabriel Andreu	Reclamar pensions que han estat cedides al monestir pel donzell Lluís Pou	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 13v-14r
17.03.1489	Francesc Vic	Pere Boix, llicenciat en lleis de Cervera	Demanar escriptures i presentar-les al veguer de Cervera	AHPB, Lluís JORBA, <i>Plec de documentació diversa</i> , 1485 – 1489, s. f.

19.06.1494	Jaume Negrell ²⁸⁹⁸	Domènec Dales, donzell domiciliat a Barcelona	Intervenir en litigis entre el monestir i el mestre vidrier Sever	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 42v
13.10.1495	Joan Feliu	Andreu Màger, causídic ciutadà de Barcelona	Intervenir en litigis	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 30v-31r
11.01.1502	Pere Benejam	Jaume Oriols, causídic ciutadà de Barcelona	Intervenir en litigis	AHPB, Bartomeu SUMES, <i>Manual</i> , 1501, novembre, 17 – 1502, juny, 23, s. f.

---

²⁸⁹⁸ Aquest procura la féu amb Pere Alemany, pintor ciutadà de Barcelona.

Taula 13d – Altres procures específiques de Sant Jeroni de la Murtra

Data	Dóna poder	Procurador	Encàrrec / Nomenament	Signatura
19.03.1473	Antoni Olzinelles, formenter ciutadà de Barcelona, procurador de la comunitat	Benet Santjoan, conventual, i Antoni Martorell, notari ciutadà de Tarragona.	Recuperar els castells de Concabella, Gra i el feu d'Aguiló amb auxili eclesial, impetrar interdictes i excomunicacions.	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 83r.

Taula 13e – Procures externes a religiosos de Sant Jeroni de la Murtra

Data	Dóna poder	Procurador	Encàrrec / Nomenament	Signatura
08.01.1468	Francesc Vic, beneficiat de la seu de Barcelona	Joan Say, prior	Intervenir en causes judicials i treure diners de la taula de canvi de Barcelona	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1464, setembre, 5 – 1468, maig, 20, s. f.
16.08.1475	Guillem Rius, pagès	Benet Santjoan, vicari Joan Feliu, proc. general	Reclamar deutes ²⁸⁹⁹	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 69v.
15.05.1481	Lluís Pou, cavaller domiciliat a Lleida	Joan Feliu, prior Benet Santjoan, vicari	Reclamar deutes	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVIII liber comunis</i> , 1478, setembre, 12 – 1481, setembre, 14, s.f.
29.03.1481	Joan de Santjoan, apotecari de Barcelona	Benet Santjoan	Gestió dels béns	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVIII liber comunis</i> , 1478, setembre, 12 – 1481, setembre, 14, s.f.
08.10.1488	Eufrasina, muller del mercader Nicolau Vlastrosa	Antoni Torres, conventual	Reclamar diners promesos a Joana Jerònima Torres, monja de Jerusalem	AHPB, Lluís JORBA, <i>Plec de documentació diversa</i> , 1485 – 1489, s. f.
08.12.1489	Bernat Farigola, beneficiat de Santa Maria del Mar	Benet Santjoan, prior	Reclamar deutes a Pere Serra, beneficiat de Santa Maria del Mar	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 24v.

²⁸⁹⁹ Concretament el que li deu Jaume Perdigó, pagès de Cervera, 5 florins i un broquer a Constança, que fou muller de Jaume Perdigó, i 6 lliures 7 sous a Bartomeu Riera, de Montpalau.

Taula 13f- Nomenament d'àrbitres pel prior de Sant Jeroni de la Murtra

Data	Prior	Part contrària	Àrbitres	Conflicte	Signatura
17.02.1436	Joan Febrer	Pere Sescomes, cavaller domiciliat a Lleida, i la seva muller Elionor. ²⁹⁰⁰	Lluís de Castellví, Francesc d'Alzamora i Pere Jofre, doctors en lleis	Establiment d'Elionor Sescomes a Concabella i Gra	AHPB, Antoni VINYES, <i>Decimum manuale</i> , 1436, gener, 10 – 1436, juliol, 10, s. f.
18.06.1436 ²⁹⁰¹	Joan Febrer	Jordi, bisbe de Vic, Gaspar d'Ornós, Pere Sescomes i Elionor Sescomes. ²⁹⁰²	Bonanat Pere, doctor en decrets, i Bernat Miquel, llicenciat en lleis, ciutadans de Barcelona	Obres, reparacions i millores fetes per Pere Sescomes a Concabella i Gra	AHPB, Antoni VINYES, <i>Undecimum manuale</i> , 1436, juliol, 18 – 1437, març, 9, s. f.
10.09.1436	Joan Febrer				AHPB, Antoni VINYES, <i>XV liber</i> , 1436, agost, 25 – 1437, febrer, 21, f. 19r-21r.
1447 ²⁹⁰³	Romeu Borrell	Guerau Sescomes, àlies d'Espés, hereu dels Sescomes	Joan de Nea, frare convers de Santa Maria de Montalegre	Concabella i Gra	AHPB, Antoni VINYES, <i>Llibre comú</i> , 1447, octubre, 5 – 1448, agost, 23, s. f.
07.06.1460	Jaume Planes	Gaspar de Vallseca, cavaller	Valentí Gibert i Francesc Pallarès, ciutadans de Barcelona	<i>No especificat</i>	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f.
04.11.1460					AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, octubre, 3 – 1461, setembre, 9, f. 12r.
20.06.1461					AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, octubre, 3 – 1461, setembre, 9, f. 82v.
26.09.1461					AHPB, Antoni VINYES, <i>XLV manuale comune</i> , 1461, setembre, 10 – 1462, novembre, 24, s. f.

²⁹⁰⁰ Elionor Sescomes està representada per Bartomeu Feliu, escuder de Pere Sescomes.

²⁹⁰¹ Només en tenim referència indirecta gràcies a la minuta del document següent: *fiat in omnibus et per omnia ut in alio compromisso consimili inter dictas partes firmato in posse mei, dicti notarii, XVIII die iunii proxime lapsi, quem et omnia acta usque in diem presentem vigore eiusdem compromissa facta laudarunt et approbarunt*. Per tant, el del 10.09.1436 fou exactament el mateix compromís.

²⁹⁰² Elionor Sescomes està representada per Bartomeu Feliu, escuder de Pere Sescomes.

²⁹⁰³ A la sentència arbitral es diu qui nomenà àrbitre a Joan de Nea, però no es dona la data. Com que la sentència és del 16 de gener de 1448, el més versemblant és que el nomenament fos de l'any anterior.

12.09.1471	Jaume Tàpies ²⁹⁰⁴	Elionor, muller de Pere Beuda, germana i marmessora de Beatriu Torres	Joan Artigó, notari ciutadà de Barcelona	Heretat del donzell Joan de Vilalba i de Beatriu Torres	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 7r-7v.
10.04.1472	Pere Febrer	Esperança, vídua de Pere Cerdà, jurisperit ciutadà de Barcelona	Gerard Guardiola i Joan Benet de Coll, doctors en ambdós drets i ciutadans de Barcelona	Dot i drets d'Esperança en l'heretat del seu marit	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 29r.
02.05.1472					AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 31r.
25.02.1491	Benet Santjoan ²⁹⁰⁵	Pere Serra, beneficiat de Santa Maria del Mar	Bartomeu Sumes i Joan Mates, notaris ciutadans de Barcelona	<i>No especificat</i>	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Tricesimum primum manuale</i> , 1491, gener, 22 – 1491, setembre, 2, s. f.

²⁹⁰⁴ Actua amb Bartomeu Berenguer, rector de l'església de Sant Miquel de Barcelona, i en qualitat de marmessors de Beatriu, muller de Baltasar de Màrgens, àlies Torres, cavaller domiciliat a Barcelona.

²⁹⁰⁵ Actua com a procurador de Bernat Frigola, prevere de Barcelona.

Taula 13g – Nomenament d'àrbitres pel procurador general de Sant Jeroni de la Murtra

Data	Procurador	Part contrària	Àrbitres	Conflicte	Signatura
26.10.1470	Benet Santjoan ²⁹⁰⁶	Bernat Gili, de Ripollet	Antoni Miquel i Rafael Roudor, notaris ciutadans de Barcelona	Possessió d'un censal mort que havia pertangut a Eulàlia Barba	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.
26.01.1471					
31.05.1471					
27.01.1475	Benet Santjoan ²⁹⁰⁷	Rafael Soler, mercader ciutadà de Barcelona	Jaume Antoni i Joan Socarrats, doctors en lleis i ciutadans de Barcelona	Llegat de 15 lliures de Joana, muller de Rafael Soler	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 13v-14r.
13.02.1475					Joan Feliu ²⁹⁰⁸
18.07.1476	Joan Feliu	Pere Açolf, assaonador ciutadà de Barcelona	Jaume Antoni i Joan Socarrats, doctors en lleis i ciutadans de Barcelona	113 lliures 6 diners que Pere Açolf considera que va donar en comanda a Rafael Osona	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 22v-23r.
02.12.1480	Jaume Negrell	Antònia, vídua de Pere Àngel, argenter ciutadà de Barcelona, i Anna, muller de Pere Vendrell ²⁹⁰⁹	Gerard Guardiola i Jaume Antoni, doctors en lleis	Donacions de Caterina, vídua del sabater gironí Domènec Castell, al notari Jaume Barrera i al frare Jaume Negrell.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 2r-2v.
09.03.1481	Benet Santjoan				AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 20r-20v.
12.12.1480	Joan Feliu ²⁹¹⁰	Benet Ram, botiguer ciutadà de Barcelona	Jaume Antoni, doctor en lleis ciutadà de Barcelona	Venda de l'usdefruit d'unes cases de la plaça del Born que el monestir féu a Joan Altadell.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 4v-5r.

²⁹⁰⁶ En el primer nomenament actua amb el vicari Pere Febrer.

²⁹⁰⁷ Actua amb el donat Antoni Olzinelles.

²⁹⁰⁸ Actua amb el donat Antoni Olzinelles.

²⁹⁰⁹ Estigué representada per Pere Vendrell, mercader ciutadà de Girona.

²⁹¹⁰ Actua amb Joan Altadell, cirurgià ciutadà de Barcelona.

16.03.1481	Benet Santjoan	Isabel, muller de Pere Salvador Valls, abans secretari reial i ciutadà de Barcelona	Joan Ramon Ferran, cavaller domiciliat a Barcelona, i Joan Badrenya, ciutadà de Barcelona, ambdós doctors en lleis	Procés que dirimeix l'escrivà reial Joan Solsona.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 21r-21v.
17.06.1482	Benet Rosseta	Rafael Gibert, mercader ciutadà de Barcelona	Guillem Jordà i Joan Miravet, notaris ciutadans de Barcelona	Heretat de Bartomeu Coloma	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 62r.
12.04.1485	Joan Feliu	Antoni Daguí, beneficiat de la capellania de Corpus Cristi a la seu de Barcelona	Lluís Sirvent, canonge, i Antoni Sabater, prevere beneficiat de la seu de Barcelona	<i>No especificat</i>	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 7r-8r.
11.01.1486	Joan Feliu	Jaume Alfonso, mestre de cases ciutadà de Barcelona	Pere Oliva i Joan Font, mestres de cases ciutadans de Barcelona	Obres no especificades	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 9r-9v.
01.08.1486	Joan Feliu	Caterina, vídua del sabater barceloní Pere Jaume, i el frare Bernardí Jaume	Ferrer Nicolau de Gualbes i Joan Maurici de Ribes, canonges de la seu de Barcelona	<i>No especificat</i>	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Vicesimum quartum manuale</i> , 1486, juny, 27 – 1487, gener, 23, s. f.
30.03.1487	Joan Feliu ²⁹¹¹	Arnau Artadó, canonge de la Seu d'Urgell i síndic del capítol catedralici	Martí Pere Ponç, canonge de la Seu d'Urgell, i Jaume de Torrent	Dret de Pere Loteres de percebre un censal mort de 20 lliures de pensió anual	AHPB, Dalmau GINEBRET, <i>Manuale vicesimum secundum</i> , 1487, febrer, 16 – 1488, abril, 29, s. f.
07.05.1487	Joan Feliu	Abadessa i convent de Sant Pere de les Puelles i [...] d'Orís, donzell domiciliat a la vegueria de Vic. ²⁹¹²	Gaspar Vilana, Joan Villar, Joan Mai i Francesc Franc, doctors en lleis i ciutadans de Barcelona	<i>No especificat</i>	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Vicesimum quintum manuale</i> , 1487, gener, 23 – 1487, agost, 14, s. f.
04.09.1487	Joan Feliu	Pere Banyils, mercader ciutadà de Barcelona	Guillem Jordà i Pere Pelegrí, notaris	Jaume Negrell és deutor de Pere Banyils.	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale sive reportorium</i> , 1487, juliol, 2 – 1489, abril, 1, s. f.
09.10.1488	Francesc Vic	Caterina, vídua del sabater Pere Jaume, i Bernardí Jaume, frare de Sant Benet de Bages	Macià [...], prevere de Barcelona, i [...] Planes, beneficiat.	<i>No especificat</i>	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 19v-20r.

²⁹¹¹ Actua amb Pere Loteres, prevere obtentor del benefici de Santa Agnès de la seu de Barcelona.

²⁹¹² L'abadessa i el convent de Sant Pere de les Puelles estigueren representats per Francesc Fuster, notari ciutadà de Barcelona, i el donzell Orís pel doctor en lleis barceloní Jeroni Torres.

07.07.1492	Baltasar Piquer	Pere Botell, Bernat Poch, Joan Bofill i Esteve Lledó, beneficiats i procuradors de la capella de Sant Sever de la seu de Barcelona	Lluís Jorba i Galceran Balaguer, notaris ciutadans de Barcelona	Heretat d'Isabel, vídua de Jaume de Vic, mercader ciutadà de Barcelona.	AHPB, Bartomeu COSTA, <i>Tricesimum nonum manuale</i> , 1492, maig, 8 – 1493, setembre, 13, f. 21v.
08.01.1493	Agustí Gualbes	Maria, vídua de Joan Andreu, ciutadà de Tarragona	Pere Jaume Boteller i Jeroni Lacera, doctors en lleis i ciutadans de Barcelona	<i>No especificat</i>	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Tricesimum quartum manuale</i> , 1493, gener, 2 – 1493, juliol, 23, s. f.

Taula 13h – Altres nomenaments d'àrbitres de Sant Jeroni de la Murtra

Data	Procurador	Part contrària	Àrbitres	Conflicte	Signatura
05.04.1475	Antoni Olzinelles, donat i procurador del procurador general	Rafael Soler, mercader de Barcelona	Jaume Antoni i Joan Socarrats, doctors en lleis de Barcelona	Llegat de 15 lliures per a la sepultura de Joana, muller de Rafael Soler	AHPB, Antoni VINYES, <i>LIII manuale comune</i> , 1474, novembre, 19 – 1476, febrer, 9, f. 36v-37r.
14.09.1476	Antoni Olzinelles, donat i procurador del procurador general	Pere Açolf, assaonador de Barcelona	Andreu Solzina i Jaume Antoni, doctor en lleis de Barcelona	Comanda de més de 130 lliures que Pere Açolf va fer a Rafael Osona, donat del monestir	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 28v-29r.
02.10.1476	Antoni Olzinelles, donat i procurador del procurador general, i el frare Francesc Vic	Jaume Segarra, mercader de Barcelona	Jaume Antoni, doctor en lleis de Barcelona	Demandes relacionades amb el frare Francesc Vic	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 30r-30v.
26.11.1476					AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 35v-36r.

Taula 14 – Assistència a capítols generals (1415-1501)

Posem en lletra cursiva aquells frares que no consta que fossin professors de les comunitats que representaven. Les dades entre claudàtors no procedeixen dels capítols generals, sinó que les hem posat a partir d'altres dades.

Capítol	Sant Jeroni de la Vall d'Hebron		Sant Jeroni de la Murtra	
	Prior	Procurador	Prior	Procurador
1415	Guillem Carbonell	Ramon Joan	Joan Tomàs	<i>Ramon Joan</i>
1416	Ramon Joan, procurador del prior [Guillem Carbonell]	Ramon Joan	Joan Tomàs	Joan Tomàs
1418	Ramon Joan	--	Absent, demanà misericòrdia per carta	<i>Pedro Montes, profès de Cotalba</i>
1421	Ramon Joan	--	Absent, demanà misericòrdia per carta	--
1425	Ramon Joan	--	Romeu Borrell	--
1428	Ramon Joan	--	--	--
1431	--	--	--	--
1434	Ramon Joan	Joan Amer	Joan Febrer	Andreu Garriga
1437	Ramon Joan	Ramon Joan	Absent, demanà misericòrdia per carta	--
1443	Joan Boïl, procurador de Ramon Joan	Joan Boïl	Jaume Planes, procurador de Romeu Borrell	Jaume Planes
1446	Absent, Ramon Joan s'excusà.	Absent, la comunitat s'excusà.	Absent, Romeu Borrell s'excusà.	Absent, el convent s'excusà.
1449	Absent. No envià res ni ningú.	Absent. No enviaren res ni ningú.	Absent. No envià res ni ningú.	Absent. No enviaren res ni ningú.
1453	Envià procurador, però no hi arribà	Envià procurador, però no hi arribà	Absent, demanà misericòrdia per carta	--
1456	Jaume Martorell, procurador de Ramon Joan	Jaume Martorell	Reginald Ende, procurador de Romeu Borrell	Reginald Ende
1459	Mateu Guasch, procurador de Jaume Martorell	Mateu Guasch	Jaume Planes	Jaume Planes
1462	Jaume Tàpies	<i>Juan de Ávila, procurador substitut</i>	Jaume Planes	<i>Juan de Trujillo</i>
1465	No van enviar ningú a causa de la guerra			
1468	No van enviar ningú. El capítol general ho atribuï a la guerra			
1471	Absent. No envià res ni ningú.	Absent. No enviaren res ni ningú	Jaume Tàpies	<i>Fernando de Córdoba, profès de Lupiana</i>

1474	Joan Garriga, procurador del prior [Bartomeu Piera]	Joan Moner	[Pere Febrer] ²⁹¹³	<i>Fernando de Córdoba, profés de Lupiana</i>
1477	<i>Diego de Zamora</i> , procurador de Jaume Tàpies	Joan Moner	<i>Juan García, profés de Cotalba, procurador del prior.</i> El prior, Miquel Piquer, s'excusà.	<i>Gonzalo de Maluenda, profés de San Juan de Ortega</i>
1480	Joan Moner	<i>Juan de Castilla</i>	Benet Santjoan	Jaume Negrell
1483	Joan Moner	Joan Garriga	[Mateu Fuster], ²⁹¹⁴ procurador del prior, [Joan Feliu], que s'excusà per legítim impediment.	Francesc Vic
1486	Gabriel [<i>Andreu</i>], profés de la Murtra, procurador del prior [Guillem Fuster]	Jaume Vidal	Benet Santjoan ²⁹¹⁵	<i>Francisco del Castillo</i>
1489	Joan Moner	<i>Diego de Linares</i>	Benet Santjoan	<i>Alonso de San Gil</i>
1492	Jaume Vidal	<i>Valentín</i>	Gabriel Andreu	<i>Guillem [Fuster]</i>
1495	<i>Boil</i> , procurador de Jaume Vidal	Joan Moner	<i>Antonio de Aspa, procurador de Guillem Fuster</i>	<i>Diego de Linares</i>
1498	Joan Moner	Lluís Palau	Agustí Gualbes	Bernardí Jaume
1501	Jaume Vidal	<i>Pedro de la Guardia</i>	Agustí Gualbes	<i>Gonzalo de Carmona</i>

²⁹¹³ En el document hi ha un espai en blanc davant de *prior de Belén*.

²⁹¹⁴ En el document apareix *fray Matías*.

²⁹¹⁵ En el document es diu que el prior era *Juan Bernedo* en lloc de Benet Santjoan, la qual cosa atribuïm a error de l'escrivent.

Taula 15 - Mossos afermats a Sant Jeroni de la Murtra

Mosso	Període	Durada	Preu	Altres dades
Antoni	Del 3 de juny a Nadal [1442]	6 mesos	14 florins	--
	De Pentecosta fins a l'agost	3 mesos	--	--
L'hortolà	Inici: primer de maig [1442]	[6 mesos]	18 sous 4 diners mensuals	Darrer pagament és a final d'octubre
	Inici: 17.04.1447	1 any	8 lliures 10 sous	--
Sanxo	Inici: 9 de desembre [1442]	6 mesos	13 florins	--
	De Pentecosta a Nadal [1443]	6 mesos	14'5 florins	--
	Inici: 01.01.1444	4-6 mesos	13'5 florins per mig any	--
Joan	Gener i febrer [1443]	2 mesos	44 sous	--
	Inici: 3 de novembre [1443]	6 mesos	13'5 florins	--
Bartomeu, hortolà	14.01.1443	1 any	26 florins	S'aferma <i>ab intenssió de fer totas fahenas que bergant deu fer.</i>
Antoni Roca	De 6 de maig a Pentecosta [1443]	[2 mesos]	3'5 florins	--
Francesc Roca			3'5 florins	--
Nadal Aparici	Inici: agost [1443], <i>l'endemà de Sant Salvador</i>	[1 any]	Unes sabates	Hi ha pagament des del mes d'octubre fins al dissabte 9 de maig [1444]
	Inici: 16.01.1445	1 any	22 florins	S'aferma per fer feina d'hortolà
	Inici: dilluns després de Sant Bartomeu (24 d'agost)	1 any	13 florins	--
	Inici: 04.09.1454	6 mesos	7 florins	Se'l considera hortolà
Joan, pastador	Inici: 25 de novembre [1443]	1 any	8 florins	--
Jaume	Inici: 3 de febrer [1444]	3 mesos	6 florins	--
Antonio Asensio	Inici: 17.04.1444	6 mesos	13 florins	Aragonès.
Jaume Navarret	Inici: 26 de juny [1455]	--	33 sous mensuals	--
Bernat, <i>lo gascó</i>	Inici: 31 de juliol [1455]	--	2'5 florins mensuals	--
Jaume de Solivella	Inici: 20 d'abril [1456]	--	27'5 sous mensuals	--
Joan Vidal	Inici: 16 de juny [1444 o 1445]	6 mesos	12 florins	És de Lleida. Comença a servir vuit dies abans de Sant Joan.

Gabriel, missatger	<i>La vespra de Apparici fins a Pasqua de 1445</i>	--	5 florins	--
	Inici: 5 d'abril [1445]	2 mesos	40 sous	
Ramon Sunyer	Inici: 12.01.1445	1'5 mesos	39 sous	--
En Plaça			39 sous	
Antoni Ferrer	Inici: 23.04.1455	--	15 florins anuals	
Arnau, gascó	Inici: 25 d'agost [1455 o 1456]	--	2'5 florins	
Miquel, missatger	Inici: 27 de febrer fins tot el mes de maig [1445]	3 mesos	7 florins i 8 sous	És valencià
Pere, missatger	Inici: 22 de maig [1445]	1 any	27 florins	S'aferma per fer <i>totes fahenes</i> .
Esteve	De sant Joan fins a Nadal	6 mesos	--	--
Antoni	Inici: 10.12.1445	6 mesos	13'5 florins	--
Antoni, hortolà	Inici: 20.04.1446	6 mesos	7 lliures	--
Guillem Biosca	Inici: 01.06.1456	1 any	14 lliures	--
	Del 18 de febrer fins tot el mes d'abril	2'5 mesos	5 florins	--
Jordi Bonanat	Inici: 09.09.1449 ²⁹¹⁶	1 any	30 florins	--
	Inici: primer de desembre [1450]	1 any	30 florins	
	Inici: 15.08.1454	--	11 lliures anuals	
	Inici: 01.10.1455	--	--	
Bernat	Inici: primer de gener	6 mesos	14 florins	--
	Inici: 06.07.1450	6 mesos	14 florins	--
Antoni Mora	Inici: 16 de juliol [1455]	--	25 florins	--
Gimpere, hortolà	Inici: 01.03.1452	--	--	El darrer pagament és del mes de juny.
Bernat, missatger	Inici: 06.08.1451	--	28 florins	El darrer pagament és del 14.01.1453.
Jordi Joan	Inici: 01.11.1451	14 mesos	--	--
Fornet	Inici: 25 d'agost [1455]	--	--	--
Antoni Fontelles	Inici: 07.11.1453	6 mesos	1 florí mensual	--
Pedro	Inici: 21.06.1454		20 sous mensuals	El darrer pagament és del 06.03.1455

²⁹¹⁶ A la plana següent es diu que s'afermà per un any i 30 florins, però que va començar r l'01.10.1449

Joan, <i>lo gascó</i>	Inici: 08.07.1454	6 mesos	15 florins	Havia fet 8 jornals abans d'afermar-se.
Bernat	Inici: 20.09.1453	8 mesos	6 florins	Bernat i Arnau eren germans.
Arnau	Inici 30.09.1453			
Antoni de Concabella	Inici: 10 de desembre	--	2 florins	--
Hortolà	Inici: primer de juliol	1 any	15 florins	--
Bernat de Biern	Inici: 8 de juliol	6 mesos	14 florins	--

Taula 16– Estadades dels religiosos de Sant Jeroni de la Murtra a Concabella (1449-1456)²⁹¹⁷

Religiós	Estada	
Jaume Planes	Inici: maig 1449	<i>Item despení yo, fra Jachme Planes, quant aní a Conquabella e a Senahuia e venguí en lo mes de matg XV sous</i>
	Final: juliol 1449	No està especificada la data de sortida, però sabem que el 02.07.1449 encara estava a Concabella (<i>Item dimecres segon die de juliol despenguem a Cervera fra Planes, March, yo e los muls III sous</i>). Després no hi ha més apunts.
Guillem Andreu	Inici: 30.05.1449	Anà amb el prior (veure estada següent)
	Final: final juny o principi juliol 1449	<i>Item despès frare Guillem com se n'anà de Conchabella ab en Jerònim VI sous XI.</i>
Romeu Borrell (prior)	Inici: 30.05.1449	<i>Dimarts a XXVII de magç partí lo prior de Barchinona ab frare Guillem e March ab II bísties per anar ha Conquabella. Despengueren per lo camí per mesió XX[.]²⁹¹⁸II sous VIII diners.</i> Arribaren el 30.05.1449 (<i>Devendres a XXX de maig atené lo prior a Conquabella</i>).
	Final: 19.08.1449	<i>Item dimarts a XVIII agost partí lo pare prior de Conchabella e despès per lo camí ab en March XI sous XI.</i>
Miquel Piquer	Inici: 12.07.1449	<i>Item despenguí yo, fra Miquel Piquer, per lo camí quant venguí a Conchabella e ariby a XII de juliol IIII sous IIII.</i>
	Final: nov. 1449	No està especificada la data de sortida: <i>Item despís yo, fra Miquel Piquer, com venguí de Conchabella per lo camí V sous VIII.</i> Devia ser pel mes de novembre perquè el darrer apunt datat escrit per Miquel Piquer ho és: <i>Item despenem a Cervera per messió lo jorn de Sant Martí e éran-hi lo pare e yo, en Castellar e March e los dos muls, II sous VIII.</i>
Jaume Planes	agost 1449	No es pot determinar la data amb seguretat, però si suposar que es va tractar d'una estada curta: <i>item despès fra Jacme Planes quant a Conchabella enfre anar e venir X sous.</i> Suposem que fou a l'agost perquè el següent apunt datat és del 19.08.1449.
Romeu Borrell (prior)	Inici: 01.10.1449	<i>Item dimecres primer die de octubre partí lo prior del monastir per anar a Conchabella e astech a Barchinona ab si quant passà per la Vilanova perquè astech per tot lo camí per VII dies, en lo qual temps despès XXXII sous IIII.</i>
	Final: 19.11.1449	<i>Item partí lo pater prior de Conchabella a XVIII de noembre e despès per lo camí amb en March XVIII sous VI.</i>
Jaume Planes	Final octubre 1449	Només hi ha un apunt, la qual cosa permet fer la suposició que fou una estada molt curta: <i>item costà una lliura de peix que aportà fra Jacme Planes de Cervera [..] VI.</i> L'apunt anterior té data 09.10.1449.
Romeu Borrell (prior)	Inici: 18.12.1449	<i>Item dijous a XVIII de dembre partí de Barchinona per anar a Conchabella e despís VI sous III.</i>
	Final: 05.02.1450	<i>Item dijous a V de febrer partí de Conchabella ab Jordi e March e IIII bèsties, e despís los II dies següents III sous X, suma XI sous X diners.</i>
Gabriel Fonoll	gener 1450	No consta ni la seva anada ni sortida, possiblement perquè la seva estada fou molt curta. Tan sols que hi era el 16.01.1450: <i>Item divendres a XVI del dit mes despenem a Cervera frare Fonoll, March e yo e II bèsties II sous X diners.</i>
Romeu Borrell (prior)	Inici: 27.05.1450	<i>Item dijous a XXVII del dit partí de Barchinona per anar a Conchabella, stiguem per lo camí III dies e despís VIII sous IIII.</i>
	Final: juliol 1450	No hi ha un apunt específic que mostri la sortida del prior. El darrer apunt, posterior a un del 13.07.1450, en què apareix el prior és el següent: <i>Item despès lo pare ab frare Reginal e ab fra Gabriel ab tres muls per mesió a Cervera III sous VIII.</i>
Miquel Piquer	Inici: 10.06.1450	<i>Item arribí yo, frare Miquel, a Conchabella a X de juny e despís per lo camí III sous VIII</i>

²⁹¹⁷ La informació s'extreu d'ACA, MH, vol. 1196, que no està numerat.

²⁹¹⁸ Hi ha un forat en el full.

	Final: des. 1450	No està especificat el dia que va sortir: <i>Ítem despís la darrera vagade enfre anar e venir de Concabella a XIII de deembre VII sous VIII</i> . Fou, però, durant el mes de desembre, ja que tenim un apunt d'aquest mes: <i>Ítem doní a IIII de deembre en Jacme Amat per rahó de XXV alnes de drap de stovalles que-ns textí a rahó de XII diners l'alna, XXV sous</i> .
Reginald Ende Gabriel Fonoll	juliol 1450	No consta ni les anades ni les sortides, possiblement perquè foren molt curtes. Tan sols consta en un apunt de juliol de 1450: <i>Ítem despès lo pare ab fra Reginal e ab fra Gabriel ab tres muls per mesió a Cervera III sous VIII</i> .
Miquel Piquer	Inici: des. 1450	<i>Ítem despís la darrera vagade enfre anar e venir de Concabella a XIII de deembre VII sous VIII</i> . Primer passà per Santa Coloma de Queralt amb el frare Jaume Planes: <i>Ítem despenem per nostra part quant anam ab fra Jacme Planes fins a Santa Coloma ab en March e puys nosaltres a Concabella, per tot lo camí XV sous VIIIº</i> .
	Final: febrer 1451	No consta la sortida. El darrer apunt amb la lletra de Miquel Piquer datat és del 03.02.1451: <i>Ítem li donam més per l'any de L, a III de febrer, XI sous</i> .
Romeu Borrell (prior)	Inici: febrer 1451	La primera referència de la presència del prior a Concabella és l'apunt <i>Ítem per la barbe del pater prior [...] sous VI</i> , que no està datada. Les immediatament anterior i posterior que sí estan datades són del 14.12.1450 i 03.02.1451. El fet, però, que el segon apunt escrit pel prior sigui de febrer (<i>Ítem la darrera setmana de febrer costà moltó [...] sous VIII diners</i>) ens inclina a pensar que el prior devia arribar aquest mes a Concabella.
	Final: 19.05.1451	<i>Ítem venguí de Concabella a XVIII de maig e despís per aquesta part VIII sous, car per la stada que fíu de Aguiló és en la altra partida, VIII sous</i> .
Miquel Piquer	Inici: juliol 1451	<i>Ítem despís yo per lo camí quant venguí a Concabella V sous II</i> . L'apunt immediatament anterior, de la mateixa lletra i escrit per Miquel Piquer, té data 01.07.1451
	Final: nov. 1451	No està especificat el dia que va sortir: <i>Ítem despís en lo camí quant venguí de Concabella VI sous III</i> . El darrer apunt amb la lletra de Miquel Piquer datat és del 11.11.1451 (<i>Ítem comprí una destrat petita lo jorn de Sant Marti</i>)
Miquel Piquer	desembre 1451	<i>Ítem despís yo, fra Miquel, quant aní a Concabella enfra anar e venir e altres cosas. Es ver que fra Jacme me féu la messiò, axí a l'anar com al venir d'eci a Golada, IIII sous VIII</i> . L'estada fou molt curta perquè tan sols hi ha tres apunts de despeses. No es pot precisar cronològicament perquè no hi ha cap data, però devia ser durant l'any 1451 perquè no és fins a planes posteriors que no fa el canvi d'any.
Miquel Piquer	Inici: juliol 1452	<i>Ítem despís yo, fra Miquel, per lo camí ab en Jordi Bonanat quant anam a Concabella VII sous VIII</i> . Creiem que fou a final de juliol o principi d'agost perquè un apunt anterior, el primer de l'any 1452, passa comptes amb el majordom des del 21.12.1451 fins al 29.07.1452.
	Final: nov. 1452	No està especificat el dia que va sortir: <i>Ítem despís yo en lo camí quant venguí de Concabella</i> . L'apunt anterior és del mes de novembre: <i>Ítem trobí que de XXI de noembre de l'any LI fins a l'altre noembre de L dos haviem presa carn enfre tot per LXXXIII sous VIII</i> .
Romeu Borrell (prior) Reginald Ende	set-oct 1452	Com que els apunts no informen del dia ni del mes, no podem determinar amb precisió l'inici i el final de l'estada del prior. La situem a l'inici de la tardor de 1452 per una despesa de peix pel dia de Sant Jeroni (30 de setembre) que hi ha dues posicions anteriors a la primera referència de la presència del prior a Concabella: <i>Ítem costà peix quant lo pare e fra Reginal foren a Concabella</i> . No creiem que s'allargués molt perquè hi ha molt pocs apunts.
Romeu Borrell (prior) Reginald Ende	Inici: 02.05.1453	<i>Ítem a II de maig lo prior e fra Reginal ateneren a Conquabella e stiguem per lo camí V jorns e despenem per la part de Conquabella XII sous</i> .
	Final: juny 1453	Després d'un apunt del 04.06.1453, hi ha l'anotació, sense datar, de la sortida del prior: <i>Ítem despenguem quant venguem yo, lo prior, fra Reginalt e en Marçal de Conquabella XV sous V</i> .
Miquel Piquer	Inici: agost 1453	<i>Ítem despís yo quant partí de Barchinona per anar a Concabella per lo camí ab Jordi VII sous X</i> . El situem cronològicament a l'agost perquè un apunt anterior informa de les despeses fetes pel majordom entre el 6 de juny i el 9 d'agost i un de posterior està datat el 13.08.1453 (<i>Ítem doní a n'Anthoni Mora a XIII de agost, los quals donà a son frare, en Romeu XI sous</i>).

	Final: nov. 1453	No està especificat el dia que va sortir: <i>Ítem despís per messió en lo camí per una part V sous VI. El primer apunt anterior datat és del mes de novembre: Ítem doní a l'abat o vicari de Concabella, axí per lo deume del saffrà com per lo deume de la lana e del bestiar, enfre tot suma XIII sous IIII.</i>
Romeu Borrell (prior)	Inici: 13.10.1453	<i>Ítem atené lo pare prior dissapte que contàvem XIII de octubre e despès per lo camí VII sous VII.</i>
	Final: 13.11.1453	<i>Ítem pa[r]tí lo pare prior diluns a XIII de noembre e despès per lo camí X sous VI.</i>
Romeu Borrell (prior) Reginald Ende	Inici: 06.01.1454	<i>Ítem dimenge a VI de janer atenem lo prior e fra Reginal e trobam que en Castellar havie fetes les següents despeses.</i>
	Final: 26.01.1454	<i>Ítem a XXVI de janer partí de Conchabella lo pare prior e fra Reginal e Jordi e passem per Santa Coloma e stiguem aquí per alguns dies per los fes de Aguiló e despenem XXXIII sous, perquè pos en despesa per la part de Conchabella XVIII sous VI.</i>
Romeu Borrell (prior) Reginald Ende	Inici: 27.04.1454	<i>Ítem a XXVII de abril atenem a Conchabella yo, lo prior e fra Reginal e despenguem per lo camí III jorns. Per lo camí e per referrar XIII sous VI.</i>
	Final: maig-juny 1454	No hi ha un apunt específic que mostri la sortida del prior. El darrer apunt, posterior a un del 23.05.1454, en què apareix el prior és el següent: <i>Ítem costaren les barbes del prior e de fra Reginal a Santa Coloma.</i>
Miquel Piquer	Inici: 07.06.1454	<i>A VII de juny de l'any LIIII. Primo me costà un capell de sol de palma I sous IIII. Ítem despenem en Jordi e yo e dues bísties per lo camí VIII sous VI.</i>
	Final: des. 1454	No està especificat el dia que va sortir: <i>Ítem despís yo, fra Miquel, com venguí de Concabella V sous. El darrer apunt datat amb la lletra de Miquel Piquer és del 04.12.1454: Ítem doní en Castellar a IIII de deembre, los quals rebé per mans d'en Noguier per rahó de saffrà qu-é pres X sous III.</i>
Berenguer Serrat	Inici: jul-agost 1454	No està especificada la data exacta: <i>Ítem despès fra Berenguer per lo camí quant vench ab en Johan de Barchinona VII sous. Ho situem cronològicament en els mesos de juliol perquè els apunts anteriors i posteriors datats són del 8 de juliol i del 8 d'agost respectivament.</i>
	Final: ag.-set. 1454	No sabem exactament quan va sortir: <i>Ítem despès fra Berenguer quant se'n tornà ab Jordi de Concabella IIII sous VI. El darrer apunt datat, que està escrit per Miquel Piquer, és del 14.09.1454: Ítem me fiu la barba a XIII de setembre, costà [...] sous VI.</i> ²⁹¹⁹
Romeu Borrell (prior) Reginald Ende	Inici: 16.11.1454	<i>Ítem a XVI de noembre lo pater prior e fra Reginal ab lo missatgé aribaren a Conchabella e despengueren per lo camí dos jorns e mig que hi meteren, XIII sous VI.</i>
	Final: 07.02.1455	<i>Ítem a VII aribem a Barcelona venint de Conchabella lo pare prior, fra Reginal e en Bernard, e estiguem en lo camí V jorns per rahó que esperàvem lo rey de Navarre per parlar ab ell. E despenguem en messió XXVIII sous.</i>
Reginald Ende	Inici: 20.02.1455	<i>Ítem a XX de febrer anà fra Reginal ab en Jordi e dos muls e despengueren per lo camí VIII sous.</i>
	Final: 28.02.1455	<i>Ítem lo darrer dia de febrer venguí yo, fra Reginal, de Conchabella e despenguí per lo camí VI sous.</i>
Reginald Ende	Inici: 17.04.1455	<i>Dijous a XVII de abril de l'any MCCCCLV atení yo, fra Reginal, ab en Jordi e despenguí per lo camí en messió VIII sous VI.</i>
	Final: 03.06.1455	Va tornar amb Romeu Borrell (vegeu estada següent).
Romeu Borrell (prior)	Inici: 27.04.1455	<i>Ítem a XXVII de abril arribà lo pare prior a Conchabella e despès per lo camí VII sous V. Dies abans l'havia anat a buscar Jordi a Barcelona: Ítem a XX de abril anà Jordi en Barcelona per fer venir lo pare prior, e despès per lo camí II sous.</i>

²⁹¹⁹ La lletra de l'apunt de la sortida de fra Berenguer no està escrita per Miquel Piquer, com totes les anteriors i posteriors, sinó per Reginald Ende. Això introdueix dubtes sobre la seva datació, ja que sembla un afegit posterior. Si ens hem de guiar per les despeses de les barbes, poc després del 8 d'agost, n'hi ha un per a les de Miquel Piquer i Berenguer Serrat -*Ítem costaren les barbes de fra Berenguer e de mi I sou*- i les següents ja tan sols són de Miquel Piquer, la primera de les quals és del 28.08.1454: *Ítem costà la mia barbe a XXVIII de agost [...] sous VI.*

	Final: 03.06.1455	<i>Ítem a III de juny partim de Conchabella lo prior, fra Reginal e Jordi ab les bísties, e estiguem per lo camí enfre Guiló e dos jorns que estigueren a Barcelona, on agueren a comprar pa e civade, VI dies, per què ve per la part de Conchabella XIII sous VIII.</i>
Berenguer Serrat	Inici: 27.06.1455	Miquel Piquer anota primer les despeses del majordom entre el 4 i el 27 de juny i després les de fra Berenguer des del 27 de juny fins al 15 de novembre: <i>Axí mateix trobí que fra Berenguer havia fetes les següents despeses de XXVII de juny fins a XV de noembre.</i>
	Final: nov-des 1455	La sortida de Berenguer Serrat ve indicada per l'apunt següent: <i>Ítem fon trobat que fra Berenguer havia feta la següent despesa despuys que fra Miquel ne fon partit fins que lo dit fra Berenguer fon arribat al monestir, contant-hi, emperò, la messió dels camins, XXVIII sous X.</i> Tenint en compte que Miquel Piquer hi estigué poc temps i cap al novembre i que els apunts següents són de final de desembre, situem la sortida entre aquests dos mesos.
Miquel Piquer	novembre 1455	<i>Ítem despís yo, fra Miquell, enfre anar e venir de Concabella, enfre tot XI sous V.</i> L'estada fou curta perquè hi ha molt poques despeses, sinó que Miquel Piquer es fa ressò de les que havia fet el frare Berenguer. L'estada es podria situar al mes de novembre de 1455: <i>Axí mateix trobí que fra Berenguer havia fetes les següents despeses de XXVII de juny fins a XV de novembre.</i>
Reginald Ende	Inici: 30.12.1455	<i>Ítem a XXX de deembre venguí yo, fra Reginal, ab Jordi a Conchabella e despenguem per lo camí en messió VIII sous X.</i>
	Final: 04.02.1456	<i>Ítem a III de febrer venguí yo, fra Reginal, de Conchabella e passí per Montserrat e despenguí per lo camí en messió VIII sous III.</i>
Romeu Borrell (prior) Reginald Ende Gabriel Fonoll	Inici: 03.04.1456	<i>Ítem dissapte a III de abril atenem a Conchabella lo prior e fra Reginal ab dos missatgés e fra Fonoll fins Agolada, e despengueren per lo camí per lur part XII sous.</i> Quant a la tornada, el llibre acaba amb apunts de l'11.06.1456. El prior i la resta de frares encara romanien a Concabella.
Berenguer Serrat	Inici: 03.06.1456	<i>Ítem atené fra Berenguer a Concabella digous, a III de juny, e havie despès per lo camí III sous V.</i> Quant a la tornada, el llibre acaba amb apunts de l'11.06.1456 sense que consti que hagués marxat de Concabella.

Taula 17 – Compres de terres i alous per al terme de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (1395-1401)

Data	Codi	Compra	Venedor	Preu	Referència documental
15.01.1395	--	Alou [1]	Berenguer Roca, obtentor del benefici de Sant Martí de l'església de Sant Pere de les Puelles	11 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre d'indexos d'escriptures</i> , f. 247r-247v
16.01.1395	[1]	Tros de terra plantada de vinya en el lloc Troc Bo	Bernat Codonyes, habitant de Barcelona	10 lliures	
23.01.1395	--	Alou [3]	Jaume de Vallseca, ciutadà de Barcelona	110 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2
11.02.1395	[2]	Peces de terra Sacrespina i Saquintana	Vicenç de Pla, de Sarrià, i la seva muller Valença	20 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 1
16.02.1395	[3]	Mas Coll	Jaume Gombau, de Sant Genís dels Agudells	40 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 3
04.05.1395	[4]	Peça de terra boscosa sota de Collcerola	Bernat de Coll	8 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 249v
05.05.1395	[5]	Peça de terra gran en el lloc Canal	Francesc de Coll, de Sant Genís dels Agudells	137 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 255r
28.05.1395	[6] -- [7]	Peça de terra erma en el lloc Puig Maria Alou d'una peça de terra en el lloc Troc Bo Peça de terra erma en el lloc Ollera	Arnau Bertran, mercader ciutadà de Barcelona	38 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 250r-250v
08.06.1395		Alou [4]	Joan Sabastida	3 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 249v
14.06.1395	[8]	Alou [11]	Arnau Bertran, mercader ciutadà de Barcelona	0 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 251v
15.06.1395	[9]	Tros de bosc a la muntanya de Collcerola	Antoni Sapllana, notari, i la seva muller Maria	16 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 247r
25.06.1395	[10]	Dues peces de terres separades	Dominics	12 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 247v-248r
26.06.1395	[11]	Peça de terra en el lloc Troc Bo	Maties Llorenç, fill de pere Llorenç	5 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 252r
28.06.1395	[12]	Peça de terra erma en el lloc Canal	Bernat Gombau, de Sant Genís dels Agudells	2 lliures	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall, <i>Llibre...</i> , f. 250r
28.06.1395	--	Alou [12]	Joan Sabastida, ciutadà de Barcelona	1'5 lliures	
01.07.1395	[13]	Peça de terra erma en el lloc Torrent de la Coma	Bernat Roig, de Sant Genís dels Agudells	6'6 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 4
01.07.1395	--	Alou [13]	Jaume Vallseca, ciutadà de Barcelona	?	ADB, <i>FSJVH</i> , lligall 8, <i>Llibre...</i> , f. 248r-248v
12.07.1395	[14] [15]	Tros de muntanya erma en el lloc Alafossa Tros de terra en el lloc Pujol	Pere Gombau, de Sant Genís dels Agudells	17 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 3
14.07.1395	--	Alous [14] i [15]	Jaume Vallseca, ciutadà de Barcelona	6 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 3
06.05.1399	[16]	Tros de bosc al lloc Collcerola	Pere Gibert, ferrer ciutadà de Barcelona	2'33 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 3
06.05.1399	--	Alou [16]	Joan Sabastida, ciutadà de Barcelona	2'675 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 2
03.11.1400	--	Alou [17]	Sant Benet de Bages	8 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 1
14.02.1401	[17]	Peça de terra erma	Jaume Vallseca, ciutadà de Barcelona	10 lliures	ADB, <i>PSJVH</i> , carpeta 1

Taula 18 - Llegats testamentaris de Bertran Nicolau (6 de juny de 1403)

Beneficiari	Misses i pregàries	Obra	Bacins	Altres	Beneficis	Llegats pietosos	Personals
Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	--	200 lliures	--	--	4.500 lliures (150 lliures de pensió)	--	
Sant Jaume de Vallparadís	--	200 lliures ²⁹²⁰	--	--	4.500 lliures (150 lliures de pensió)	--	
Sant Francesc	5 lliures	--	--	1 lliura	1.500 lliures (50 lliures de pensió)	--	
Santa Caterina	5 lliures	--	--	1 lliura	--	--	
La Mercè	5 lliures	--	--	1 lliura	--	--	
El Carme	5 lliures	100 lliures	--	1 lliura	1.500 lliures (50 lliures de pensió)	--	
Sant Agustí	5 lliures	50 lliures	--	1 lliura	1.500 lliures (50 lliures de pensió)	--	
Santa Maria de Montserrat	--	10 lliures	--	--	--	--	
Montsió	5 lliures	--	--	--	--	--	
Sant Antoni o Pedralbes	5 lliures	--	--	--	--	--	
Sant Pere de les Puelles	5 lliures	--	--	--	--	--	
Jonqueres	5 lliures	--	--	1 lliura	--	--	
Sant Joan de l'Erm	5 lliures	--	--	1 lliura ²⁹²¹	--	--	
Santa Maria de Montalegre	5 lliures	--	--	--	--	--	
Santa Magdalena (penedides)	30 lliures	--	--	--	--	--	
Santa Maria del Mar	5 lliures	20 lliures	100 lliures	71 lliures ²⁹²²	--	--	
Santa Maria del Pi	--	--	10 lliures	--	--	--	
Catedral de Barcelona	--	20 lliures	--	--	--	--	
Prevere ermitans	10 lliures	--	--	--	--	--	
<i>Altres parròquies de Barcelona</i>	--	--	12 lliures ²⁹²³	--	--	--	

²⁹²⁰ Els dos llegats de 200 lliures per a obres corresponen a la construcció de 6 cel·les per als religiosos del benefici.

²⁹²¹ Els sets apunts d'1 lliura són per a lluminària de cadascuna d'aquestes set esglésies.

²⁹²² 1 lliura per dret de parroquianatge, 20 per a un retaule i 50 per un pali amb frontal.

²⁹²³ En el testament es donen tres lliures per a cada bací de les altres parròquies, és a dir, diferents dels 100 de Santa Maria del Mar i els 10 de Santa Maria del Pi. Creiem que possiblement foren quatre més: Sant Pere de les Puelles, Sant Jaume, Sant Miquel i Sants Just i Pastor.

Sant Pere de Castellet	--	--	--	100 lliures ²⁹²⁴	2.250 lliures (75 lliures de pensió)	--	
Infants orfes	--	--	--	--	--	10 lliures	
Maridar donzelles pobres	--	--	--	--	--	1.000 lliures	
Redimir captius cristians	--	--	--	--	--	1.000 lliures	
Presos	--	--	--	--	600 lliures (20 lliures de pensió)	100 lliures	
Familiars	--	--	--	--	--	--	323 lliures
Amics	--	--	--	--	--	--	45 lliures
Marmessoria ²⁹²⁵	--	--	--	--	--	--	100 lliures
Retorn dot de Constança Rovira	--	--	--	--	--	--	550 lliures
TOTAL	100 lliures	600 lliures	122 lliures	178 lliures	16.350 lliures (545 lliures de pensió)	2.110 lliures	1.018 lliures

²⁹²⁴ Per a forniment dels altars d'aquesta parròquia.

²⁹²⁵ Els marmessors eren els priors de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Sant Jaume de Vallparadís, Sant Agustí i el Carme de Barcelona i el vicari perpetu de Santa Maria del Mar. També hi havia el seu cunyat Jaume de Viladecans, a qui corresponien 100 lliures com a principal marmessor, però que no hem inclòs perquè morí abans que Bertran Nicolau.

Taula 19 – Despeses per la mort de Francina Santjoan

Data ²⁹²⁶	Beneficiari	Treball	Diners	Signatura
10.12.1468	Guillem Guesso, fuster	Per la caixa amb què fou soterrada la difunta	10 sous	Pere Segurioles, frare de Sant Jeroni de la Murtra
15.01.1469	Jordi Turc, traginer	Portar el cos de la difunta a Sant Jeroni de la Murtra	10 sous	Janis Busquets
07.02.1469	Joan des Clergues, majordom de l'ardiaconat de Santa Maria del Mar	Cera i dret de cera per a la sepultura	30 sous	El mateix beneficiari
		Tomba el dia del cos present	8 sous	
		Dret d'hàbit que ha pres la difunta.	20 sous	
		Oferta	3 sous	
09.02.1469	Andreu Tarragona, prevere dels emoluments de Santa Maria del Mar	Unció	7 sous	El mateix beneficiari
		Cos present (professó dels preveres)	3 lliures 1 sou	
		Parroquianatge	10 sous	
25.02.1469	Pere de Serraclara, candeler de cera	7 ciris	4 sous 3 diners	Fill del beneficiari
20.02.1469	Benet Santjoan, procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Hàbit vestit a la difunta	40 sous	El mateix beneficiari
		Pa	7 sous	
		Sepultura i trentenari	70 sous	
		Pitança	40 sous	
03.03.1469	Benet Santjoan, procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Missa cantada en el setè dia, un trentenari començat aquest dia i l'oferta del setè dia.	52 sous	El mateix beneficiari
07.04.1469	Benet Santjoan, procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Missa cantada en el trentè dia, un trentenari començat aquest dia i l'oferta del trentè dia.	56 sous	El mateix beneficiari
08.01.1470	Benet Santjoan, procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Cap d'any, oferta del dit dia i trentenari començat aquest dia	70 sous	El mateix beneficiari.
16.06.1470	Antoni Serradell, draper	Roba posada sobre el cos de la difunta.	8 lliures 8 sous 6 diners	Antoni Serradell, menor

²⁹²⁶ ACA, MH, vol. 2489, s. f.

03.08.1470	Pasqual Gori, peller ciutadà de Barcelona.	Costures d'una roba i un gramelló per a l'esclava de la difunta, i una gramalla i un caperó pel nét de la difunta.	6 sous	Climent Vilar, notari de Barcelona
03.08.1470	Benet Santjoan, procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Marmessoria	40 sous	El mateix beneficiari
03.04.1471	Berenguer Riba, especier ciutadà de Barcelona	Pitança als frare de Santa Maria de Jesús	40 sous	El mateix beneficiari, amb voluntat del guardià del convent.
04.04.1472	Marc Berga, mestre en sagrada teologia dels framenors de Barcelona	20 misses celebrades en el convent a favor de la difunta	20 sous	El mateix beneficiari
		3 misses celebrades per Marc Berga.	3 sous	
05.12.1472	Pere Dauder, prior de l'Hospital de la Santa Creu	L'Hospital de la Santa Creu	5 lliures	El mateix beneficiari.
09.06.1475	Nicolau Julià, administrador del bací dels pobres vergonyants de Santa Maria del Mar	El bací dels pobres vergonyants de Santa Maria del Mar.	10 sous	El mateix beneficiari
19.09.1475	Jaume Seguí i Joan Bofill, preveres i sotsobres de la seu de Barcelona	L'obra de la seu de Barcelona	5 sous	Joan Bofill, un dels beneficiaris
19.09.1475	Jaume Antoni, obrer major de Sant Miquel	Lluminària de Sant Miquel	3 sous	El mateix beneficiari
		Bací dels pobres vergonyants de Sant Miquel	3 sous	
19.09.1475	Gabriel Soler, administrador del bací dels pobres vergonyants de Sant Just i Pastor	Bací dels pobres vergonyants de Sant Just i Pastor	3 sous	El mateix beneficiari
20.09.1475	Bartomeu Requesens, notari i administrador del bací dels pobres vergonyants de Santa Maria del Pi	Bací dels pobres vergonyants de Santa Maria del Pi	3 sous	El mateix beneficiari
20.09.1475	Gaspar Mieres, administrador del bací dels pobres vergonyants de Sant Jaume	Bací dels pobres vergonyants de Sant Jaume	3 sous	El mateix beneficiari
19.09.1475	Bartomeu Ferrer, calafat i prohom de la confraria de Sant Telm i administrador del bací dels captius a reembre	Bací dels captius.	15 sous	Joan Sants, procurador de la confraria de Sant Telm

20.09.1475	Pere Garriga, flassader i procurador dels pobres presos de la presó comuna del veguer de Barcelona	Presos.	20 sous	El mateix beneficiari
20.09.1475	Joan de Santjoan, hereu de Beatriu, muller de Joan Tallant.	Llit, 5 posts de màrfega, matalàs, travesser, llençols, flassades, vànoves que la testadora havia llegat a Beatriu Tallant, muller de Bernat Santjoan, ja difunta.	---	El mateix beneficiari
22.09.1475	Francesc Doll, guardià de Santa Maria de Jesús de Barcelona.	Dos parells de llençols per a la infermeria del convent.	--	El mateix beneficiari
22.09.1475	Antoni Olzinelles, donat i procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Tres parells de llençols per a l'hospital, un parell de llençols per a la infermeria i cinc tovalles, onze tovallons i 3 torcaboques per a la sagristia del monestir	--	El mateix beneficiari.
22.09.1475	Margarida, filla de Joan Frederic.	Vestits per a 4 mesells de drap burell	--	Miquel Riera, notari
22.09.1475	Ramon Queralt, baciner del bací dels pobres vergonyants de Sant Cugat del Rec.	Bací dels pobres vergonyants de Sant Cugat del Rec	3 sous	Antoni Pla
19.09.1475	Joan Borges, prevere administrador del bací de les ànimes del purgatori de Santa Maria del Mar	Bací de les ànimes del purgatori de Santa Maria del Mar	10 sous	El mateix beneficiari
22.09.1475	Antoni Llaurador, prevere procurador de la lluminària de Santa Maria del Mar	Lluminària de Santa Maria del Mar	3 sous	El mateix beneficiari
04.11.1475	Nicolau Benet i Ramon Vila, administrador del bací dels pobres vergonyants de Sant Pere	Bací dels pobres vergonyants de Sant Pere	3 sous	Un dels beneficiaris
13.04.1473 ²⁹²⁷	Marc Berga, mestre en teologia dels framenors de Barcelona	3 misses pels pares de Benet de Santjoan	3 sous	El mateix beneficiari

²⁹²⁷ Apartada de la resta de despeses.

Beneficiari ²⁹²⁸	Treball	Diners
Antoni Vilanova, notari	Salari del testament lliurat en forma a fra Benet Santjohan en la jornada que fou rebut	2 lliures 15 sous
	Salari de la publicació del testament	2 sous 6 diners
	Salari de l'inventari fet de l'heretat i béns de Francina Santjoan	1 lliura 5 sous
	2 dietes per l'inventari	10 sous
	7 fulls que ocupa l'inventari, a raó de 4 diners per full	2 sous 4 diners
	Pels béns venuts en l'encant (13 lliures 12 sous 4 diners) a raó de 3 diners per lliura	4 sous 6 diners

---

²⁹²⁸ AHPB, Narcís Gerard GILI, *Plec de documentació diversa*, 1470-1510, s.f.

Taula 20 – Despeses per la mort de Beatriu Tallant

Data ²⁹²⁹	Beneficiari	Treball	Diners	Signatura
18.02.1469	Jordi Turch, traginer	Portar el cos de la difunta al monestir de Sant Jeroni de la Murtra	10 sous	Janis Busquets.
09.02.1469	Joan des Clergues, procurador majordom de Santa Maria del Mar	Dret de sepultura, cera i oferta	15 sous	El mateix beneficiari
21.03.1469	Andreu Tarragona, prevere	Unció	3 sous 6 diners	El mateix beneficiari
--	procurador dels emoluments de Santa Maria del Mar	Dret de parroquianatge	3 sous	
--		Cos present / Processó general a Santa Maria del Mar	31 sous 6 diners	
22.03.1469	Benet Santjoan, procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Sepultura, cera, pa,	5 lliures	El mateix beneficiari
06.01.1470	Benet Santjoan, procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Cap d'any	50 sous	El mateix beneficiari
20.09.1475	Antoni Llaurador, prevere procurador de la lluminària de Santa Maria del Mar	Lluminària de Santa Maria del Mar	3 sous	El mateix beneficiari
19.09.1475	Joan Borges, prevere administrador del bací de les ànimes dels purgatori de Santa Maria del Mar	Bací de les ànimes del purgatori de Santa Maria del Mar	10 sous	El mateix beneficiari
--	Convent de la Mercè	Deixa testamentària	1 sou	
--	Hospital de la Santa Creu	Deixa testamentària	6 diners	
--	Bací del Mesells	Deixa testamentària	6 diners	
--	Antoni Vilanova, notari de Barcelona ²⁹³⁰	Testament, inventari i encant	2 lliures 13 sous	
--	--	Definició del testament	8 sous	

²⁹²⁹ ACA, MH, vol. 2489, s. f.

²⁹³⁰ Segons uns comptes trobats en els protocols del notari Narcís Gerard Gili, es van gastar 1 lliura 5 sous pel salari del testament, 10 sous per un adob en el testament, 2 sous 6 diners de salari per la publicació, 10 sous pel salari, 1 sou 4 diners per una dieta i 1 sou 4 diners pels 4 fulls que ocupava l'inventari (AHPB, Narcís Gerard GILI, *Plec de documentació diversa*, 1470-1510, s. f.).

Taula 21 – Despeses per la mort de Pere Sassala²⁹³¹

Despesa	Diners
Metges i barber que atengueren Pere Sassala en la seva darrera malaltia	3 lliures 4 sous
Medecines a l'especier Pere Camps	8 lliures 5 sous
Memorial d'un particular en comanda en poder de Pere Sassala	1 lliura 10 sous
Comanda de misser Buguera en poder de Pere Sassala. Inclou despeses de notari, jutges i altres oficials	4 lliures
Despeses per contractes als notaris Berenguer Pedrosell, Joan Font i Antoni Joan	3 lliures 16 sous
Llegat i reclamació d'Isabel, muller de Salvador Valls ²⁹³²	40 lliures
Préstecs d'Antoni Gener, mestre Cosida i Rafael Cervera a Pere Sassala	29 lliures 6 sous 6 diners
Pel que ha faltat dels encants, que no tothom havia pagat	10 lliures
Pel exigir el cobrament dels violaris i altres treballs associats a l'heretat ²⁹³³	30 lliures
Llegat a Isabel, muller de Pere Salvador Valls, i als seus fills	45 lliures
Llegat a Isabel Costa i als seus fills	25 lliures
Llegat a Benet Sescorts, a la seva germana i a la seva filla i a Antoni Sescorts	17 lliures 10 sous
Llegat al jove (Pere d'Albalat) i a la companyona de casa	11 lliures
Llegat al llibreter Roger, a les seves fills i al cirurgià Bellit	4 lliures
Corredors que feren l'encant	2 lliures 4 sous
Al rector de Sant Cugat del Rec per extremaunció, cos present i parroquianatge	5 lliures 3 sous 6 diners
Caxa mortuòria, transport del cos fins a Sant Jeroni de la Murtra, ciris i blanquet per la sepultura i cap d'any	10 lliures 5 sous
Llegat als marmessors	20 lliures
Tres trentenaris celebrats per mestre Oller, mossèn Rafel Ferrer i fra Columba	4 lliures 19 sous
Llegat a l'Hospital de la Santa creu	1 lliura
Llegat a la confraria dels Àngels	1 lliura 10 sous

²⁹³¹ Dades extretes de ACA, *MH*, vol. 3833, f. 190r-193r.

²⁹³² L'11 d'abril de 1483 Isabel va reconèixer haver rebut 60 lliures del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra, de les quals en féu gràcia de 20 (AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 31v i bossa). El frare Benet Rosseta explicà en el *Capbreu Vell* tota la història associada a aquest pagament. La demanda inicial partia de 60 lliures que Isabel havia donades a Pere Sassala quan era pubilla. El marit d'Isabel, el també escrivà Pere Salvador Valls, considerava que corresponien a la seva muller i pledejà amb el monestir. A la mort del marit, s'arribà a un acord entre les parts que consistia en el pagament de 40 lliures i en la devolució d'un drap de ras empenyorat a Isabel. Aquest drap era penyora d'un violari que Pere Salvador Valls havia venut a Pere Sassala, que actuà per persona interposada. Per aquesta raó, Isabel cedia als jerònims les 6 lliures de la llució d'aquest violari (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 189r-189v).

²⁹³³ Sabem, per exemple, que els frares contractaren el causídic Miquel Roders per requerir el pagament de les pensions dels violaris de Pere Sassala el 20.07.1480 (AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.) i el 27.02.1481 (AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 20r).

Llegat a l'obra de la seu de Barcelona	1 lliura
Llegat a la confraria de Santa Eulàlia	1 lliura
Llegat als obrers de Sant Cugat del Rec per l'obra i un reliquiari per a aquesta església	3 lliures 10 sous
Llegat per vestir el jove Pere d'Albalat	4 lliures 13 sous
Salari del notari Miquel Safranquesa per testament, inventari, encant i altres feienes	12 lliures 13 sous

Taula 22– Violaris de l'heretat de Pere Sassala

Censatari	Pensió	Data	Gestió	Signatura
Joan Pedralbes, corredor d'orella	4 lliures 10 sous	17.11.1480	Miquel Roders, procurador de Sant Jeroni de la Murtra, reclama una pensió. El censatari respon que tan sols va prestar el nom al bisbe de Vic.	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.
		20.12.1480	El mateix.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 7r.
Pere Perellada, candeler de cera	--	20.03.1481	El censatari paga 9 lliures i els frares consideren lluit el violari, malgrat que el preu era de 14 lliures i que devia moltes pensions. Li retornen les penyores.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 22v.
Joan Ferrer, mestre en arts i regent de les escoles de la ciutat de Barcelona	8 lliures 10 sous (3 violaris)	22.02.1481	Pacten la lluïció dels dos violaris amb un pagament de 55 lliures en 5 anys i els llibres <i>Responsions als objectes fets contra Sent Thomàs de Johannes Capreolus</i> i la <i>Metafísica</i> de Sant Tomàs d'Aquino. Continuen en poder dels jerònims com a penyores algunes llibres i una coberta de vànova. ²⁹³⁴	doc. 90.
		04.05.1485	Joan Benet, prevere beneficiat de l'església major de Cervera, procurador de Sant Jeroni de la Murtra, informa Joan Ferrer que, com que no paga les 55 lliures a què s'havia compromès, es vendran en encant públic les penyores.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 85v.
		23.06.1485	El frare Joan Feliu, procurador de Sant Jeroni de la Murtra, ven un lot de 36 llibres a Lluís Jorba per 30 lliures. Els drets de compra van anar finalment a Joan Ferrer. ²⁹³⁵	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 86r-87r. ²⁹³⁶
Gabriel Tajadell, doctor en lleis	5 lliures	07.04.1481	Lluïció de la part de Gabriel Tajadell d'aquest violari (14 lliures de preu de les 35) amb el pagament de 8 lliures i el retorn de dos llibres jurídics, la primera part del segon llibre de <i>Lectura in Decretales</i> de Nicolau de Tudeschi (Abat) i les addicions de l' <i>Speculum</i> de Joan Andreu.	doc. 91

²⁹³⁴ Joan Ferrer havia recuperat abans el llibre *Los tests d'Aristòtil de filosofia natural* a canvi d'altres llibres i una coberta de vànova.

²⁹³⁵ La cessió consta a AHPB, Bartomeu REQUESENS, *Manuale instrumentorum vicesimum nonum*, 1484, maig, 6 – 1485, agost, 19. Agraïm a Josep Hernando que ens hagi facilitat aquesta informació.

²⁹³⁶ Aquest document ha estat publicat per Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Documents culturals medievals (1307-1485)», p. 437-440. Tot i que el document no relaciona directament la venda de llibres amb la intimació a Joan Ferrer que es vendrien les penyores donades a Pere Sassala, el fet que en els apunts de la marmessoria es digui que es van cobrar 30 lliures d'aquest violari ho converteix en una hipòtesi confirmada (ACA, *MH*, vol. 3833, f. 192r).

Francesc Blasco, moler	1 lliura	05.06.1481	Miquel Roders, procurador de Sant Jeroni de la Murtra, reclama dues pensions (2 lliures)	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 35r-35v.
Eulàlia, muller del pintor Antoni Dalmau	--	05.06.1471	Miquel Roders, procurador de Sant Jeroni de la Murtra, reclama deute contret per pensions no pagades.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 35v.
Isabel, muller de Pere Salvador Valls	--	11.04.1483	El frare procurador Benet Rosseta llueix el violari després de rebre 6 lliures (el preu era 8 lliures i mitja) i retorna a Isabel la penyora, un pany de ras.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 66r-66v.
Ponç d'Ornós, doctor en decrets	--	<i>No datat</i>	El frare procurador Benet Rosseta redueix l'interès del violari i deixa la pensió a 1 lliura 13 sous anuals.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, bossa.
Joan Torres, canonge de Vic	--	30.03.1486	El frare procurador Joan Feliu llueix el violari després de rebre 5 lliures i mitja (el preu era de 7).	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Vicesimum tercium manuale</i> , 1485, novembre, 27 – 1486, juny, 23, s. f.
		30.03.1486	El frare procurador Joan Feliu retorna a Joan Torres els 6 llibres que constituïen la penyora del violari	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 10v-11r.

Taula 23a – Seglars presents a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron (excepte escrivans i notaris)

Nom	Professió	Data	Observacions	Document
Alfons de Cardona	Pintor	26.07.1470	Ciudadà de Barcelona.	V15
Antoni Almussarra	Teixidor	30.11.1480		V28, doc. 87
Antoni Corts	Fuster	16.06.1497	Ciudadà de Barcelona.	V57
Antoni Oliver	--	02.12.1490	De Nules	V41, doc. 101
Antoni Paraire	--	03.03.1493	De la Seu d’Urgell i habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 11r
	Llaurador	07.09.1494	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron	V45
		09.06.1499		doc. 122
		10.11.1499		V66
		02.02.1500		V68
Bracer	25.02.1500		V69	
Antoni Traginer	Bracer	19.09.1483	Del Camp de Tarragona	V31
Antoni Traver	Traginer	30.11.1480	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron.	V28, doc. 87
Arnau de Ribagorça	Llaurador	02.02.1500	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron.	V68
Baltasar Lledó	Draper	09.04.1458	De Barcelona.	V9
Bartomeu Bonjorn	Bracer	19.08.1500	Ciudadà de Lleida i habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron.	V72
Bartomeu Cases	Bracer	28.03.1457	Natural de Sant Pau de Tresserres (diòcesi d’Urgell).	V7
Bartomeu d’Estany	Mercader	04.06.1480	Ciudadà de Barcelona.	V26
Bartomeu Esbert	Traginer	30.11.1480	De Sant Vicenç de Llobregat.	V28, doc. 87
Bartomeu Ferrer	--	28.09.1477	De Sant Pere Dodat (diòcesi de Vic)	V23
Bartomeu Prats	Agricultor	09.02.1479	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron.	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1477, març, 26 – 1479, setembre, 17, s. f.
Bartomeu Puig	Llaurador	08.01.1497	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron.	V53
	--	05.03.1497	De Valldoreix.	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale numero decimum septimum contractuum</i> , 1496, agost, 9 – 1497, març, 8, f. 97v.
	Llaurador	03.12.1497	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron.	V58
Bartomeu Rovira	--	03.03.1493	De Piera i habitant a Sant Jeroni de la Vall d’Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 11r.
Bartomeu Seguers	--	19.12.1479	D’Ardèvol (comtat de Cardona)	V25
Bartomeu Sellers	Agricultor	04.09.1486		V35

Bernat de Montpaó	Paraire	18.08.1447	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Joan FERRER, <i>XXVIII manuale</i> , 1446, agost, 26 – 1448, març, 5, s. f.
Bernat de Trescents	--	12.03.1472	--	V16
Bernat Lidonzell	Mestre de cases	08.02.1489	Ciudadà de Barcelona.	V39
		06.04.1494		V44
Bernat Olzina	Bracer	28.03.1457	Natural de Sant Miquel de Viver (diòcesi d'Urgell).	V7
Bernat Tort	Pagès	04.10.1498	De Guàrdia Lada (diòcesi de Vic).	VD
Bernat Turell	Donzell	28.01.1479	Domiciliat a Barcelona.	AHPB, Bartomeu REQUESENS, <i>Manuale instrumentorum vicesimum quartum numeratum sive computatum</i> , 1478, setembre, 21 – 1479, novembre, 29, s. f.
Dalmau Quer	Traginer	28.04.1416	D'Igualada.	V4
Damià Escales	Mercader	23.11.1494	De Ripoll.	V46
Egidi Riba	Llaurador	12.10.1494	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GLI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 61v-62r
Felip de Ferrera	--	11.06.1476	Ciudadà de Barcelona.	V18
		07.04.1495		V47
Francesc Batlle	Agricultor	04.09.1486		V35
Francesc Sala	Bracer	11.04.1475	De Santa Maria de Sallent (diòcesi de Vic).	V17
Francesc Torrent	Escultor	28.09.1477	Ciudadà de Barcelona.	V23
Gabriel Cortina	Llaurador	02.02.1500	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V68
Gabriel Pi	Llancer	20.04.1483	Ciudadà de Barcelona.	V30
Galceran Pi	--	12.03.1472	--	V16
Garcia de Santandreu	Porter de la reina	18.08.1447	Ciudadà de Barceloan.	AHPB, Joan FERRER, <i>XXVIII manuale</i> , 1446, agost, 26 – 1448, març, 5, s. f.
Garcia Martínez	Mercader	27.09.1500	Habitant a Barcelona.	V73
Genís Palària	--	04.03.1453	De Sant Genís dels Agudells	V5, doc. 37
Gerili Llobet	--	12.03.1473		V30
Gregori {..}	Teixidor de lli	26.07.1470	Ciudadà de Barcelona.	V15
Jaume Benavent	Bracer	31.08.1498	D'Isona.	V60
Jaume Celleràs	Mercader	19.12.1479	Ciudadà de Barcelona.	V25
		20.04.1483		V30
Jaume Ferrer	Ferrer	04.06.1480	Ciudadà de Barcelona.	V26
Jaume Ferrer	--	23.11.1494	De Sarrià.	V46

Jaume Palau	Agricultor	18.09.1485	De Balaguer i habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V34
Jaume Porta	Agricultor	11.04.1475	Ciudadà de Barcelona.	V17
Joan Alegret	Bracer	31.08.1498	De Vilanova, prop de Sitges.	V60
Joan Amposta	Ulleter	13.12.1495	Ciudadà de Barcelona.	V51
Joan Armengau	Paraire	04.10.1498	Habitant a Perpinyà.	VD
Joan Avisanda	--	07.03.1491	Natural de Vall-de-roures. Després es féu donat del monestir.	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.
Joan Ballaró	--	28.01.1479	Viu amb el donzell Bernat Turell.	AHPB, Bartomeu REQUESENS, <i>Manuale instrumentorum vicesimum quartum numeratum sive computatum</i> , 1478, setembre, 21 – 1479, novembre, 29, s. f.
Joan Bassol	Paraire del llana	06.04.1494	Ciudadà de Barcelona.	V44
Joan Baster	Paraire	02.04.1465	Subbatlle i ciudadà de Barcelona.	V12
Joan Bosquer	Corredor d'orella	18.08.1447	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Joan FERRER, <i>XXVIII manuale</i> , 1446, agost, 26 – 1448, març, 5, s. f.
Joan Comes ²⁹³⁷	Bracer	05.03.1497	De Tuïr.	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale numero decimum septimum contractuum</i> , 1496, agost, 9 – 1497, març, 8, f. 97v.
		21.05.1497	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V55
Joan d'Avinyó	Donzell	18.11.1491	Domiciliat a Barcelona.	V43
Joan de Fama	Fuster	05.07.1495	Ciudadà de Barcelona.	V48
Joan de Picamores	Sastre	30.03.1456	Habitant a Barcelona.	V6
Joan Goterris	Llaurador	14.07.1495	Habitant a Barcelona.	V50
Joan Llull	--	07.04.1495	Ciudadà de Barcelona.	V47
Joan Miquel Roca	--	09.11.1483	Ciudadà de Girona.	V32
Joan Poli	Llaurador	12.10.1494	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Narcís Gerard GLI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 61v-62r
Joan Ramis	--	02.11.1489	De Sant Antoni de Vilamajor.	AHPB, Pere TRITER, <i>Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum</i> , 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 42r-42v.

²⁹³⁷ En el primer document apareix com a Joan Coma, però considerem que ha de tractar-se de la mateixa persona.

Joan Rovira	Barber	24.04.1481	Habitant a Barcelona.	V29
Joan Roviola	Argenter	23.10.1494	Ciudadà de Barcelona.	doc. 112
Joan Vidal	--	23.11.1494	De Sarrià.	V46
Joan Vilar	Llaurador	01.04.1498	Natural de Tírvia.	V59
	--	19.08.1500	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V72
Martí Pérez	Mestre de cases	18.11.1491	Ciudadà de Barcelona.	V43
		13.12.1495		V51
Miquel Alamany	Guarnimenter	21.05.1497	Ciudadà de Barcelona i habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V55
Miquel de Calatayud	Paraire	30.03.1456	Habitant a Barcelona.	V6
Miquel Gibert	Esparter	09.02.1479	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale comune contractuum numero sextum</i> , 1487, juny, 1 – 1488, juliol, 11, f. 56v.
Miquel Oliver	Mestre de cases	04.10.1498	Ciudadà de Barcelona.	VD
Miquel Sadurní	Brodador	13.10.1476	Ciudadà de Barcelona.	V19
Nadal Sanou	Fuster	11.09.1491	Ciudadà de Barcelona	V42, doc. 104
		01.08.1499		V62
Onofre Toralles	Pintor	14.09.1488	Ciudadà de Barcelona.	V38
Pere d'Armedo	Servidor	22.07.1465	--	V13
Pere Gallard	Frener	13.10.1476	Ciudadà de Barcelona.	V19
Pere Joan Vilell	Rajoler	19.05.1493	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Narcís Gerard GLI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 25v-26r.
Pere Labarola	Causídic	23.11.1494	Ciudadà de Barcelona.	V46
Pere Massanet	Teixidor de lli	30.08.1494	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Narcís Gerard GLI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 61r-61v.
Pere Puig	Rajoler	16.06.1497	Ciudadà de Barcelona.	V57
Pere Riba	--	24.01.1446	Familiar del monestir.	AHPB, Joan FERRER, <i>Llibre comú</i> , 1445, desembre, 4 – 1446, març, 18, s. f.
Pere Rosa	Ferrer	01.08.1499	Ciudadà de Barcelona.	V62
Pere Serra	Hostaler	24.01.1446	Habitant de Vilanova i la Geltrú.	AHPB, Joan FERRER, <i>Llibre comú</i> , 1445, desembre, 4 – 1446, març, 18, s. f.
Pere Vidal	Espaser	20.03.1398	De Barcelona.	V2, doc. 4
Pere Vidal júnior	Mercader	30.08.1494	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Narcís Gerard GLI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 61r-61v.
Perot de València	--	03.12.1497	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V58

Ponç Soquer	Sabater	07.09.1494	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V45
Ramon Giraud	Agricultor	24.04.1481	Habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V29
Salvador Goterris	Llaurador	14.07.1495	Habitant a Barcelona.	V50
Sancho de Briones	--	11.03.1412	Castellà	V3
Sebastià Valera	--	05.04.1500	D'Èvora i habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V71
Vicenç Pedol	--	05.04.1500	De Cabacés (diòcesi de Tortosa) i habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V71

Taula 23b - Seglars presents a Sant Jeroni de la Murtra (excepte escrivans i notaris)

Nom	Professió	Data	Observació	Document
Andreu Rufino	Cuiner	12.10.1495	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M106
Andreu Solsona	Mercader	16.01.1448	Ciudadà de Barcelona.	M6
Antoni Bertran	Peller	13.11.1459	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Francesc MATELLA, <i>Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum</i> , 1441, juny, 23 – 1468, març, 18, f. 87r-90v.
Antoni Borrada	Fuster	19.07.1457		M10, doc. 40
		09.11.1469	Servidor del monestir.	M21
		05.12.1469		AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.
		07.12.1469		AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 97r-97v.
		13.05.1470		M23
		18.10.1470		AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.
		17.02.1471		AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.
		24.02.1471		M25
		16.06.1471		AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.
Antoni Canosa	--	19.03.1480	Habitant de Concabella.	M66
Antoni Claramunt	Pagès	21.03.1488	De Pontós.	MC
Antoni Cordell	Cuiner	15.04.1493	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M104
Antoni de Luda	Bracer	19.11.1489	Francès.	M97
Antoni Ferrer	Bracer	09.03.1474	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M35
Antoni Ferreres	--	03.08.1458	D'Igualada.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXI manuale comune</i> , 1458, juliol, 3 – 1459, abril, 28, f. 14r-15r.
Antoni Forès	Fuster	19.07.1457	Ciudadà de Barcelona.	M10, doc. 40
Antoni Gil	Agricultor	21.10.1491	De Badalona.	M100
Antoni Gispert	Mestre de cases	19.11.1461		M15
		18.10.1469	Ciudadà de Barcelona.	M20
		16.06.1471		M26
		13.03.1472	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M28

		20.03.1478	Està servint en el monestir.	M53
Antoni Mercer	Mestre de cases	24.11.1488	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M94
		22.07.1491		M99
Antoni Montoliver	Pagès	29.01.1464	De Badalona.	M16
Antoni Montserrat	Bracer	19.01.1440	Natural del Camp de Tarragona.	M5
Antoni Pla	Fuster	17.05.1479	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.
Antoni Planars	Pescador	11.06.1475	Ciudadà de Barcelona.	M40
Antoni Planes	Fuster	16.01.1480	Habitant de Badalona, però aleshores resident en el monestir	M64
Antoni Rosseta	Paraire	17.05.1479	D'Igualada	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.
Armengol Miquel	Pagès	07.07.1495	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M110
Baltasar Lledó	Draper	21.08.1457	Ciudadà de Barcelona	M11
		04.06.1458		AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 91r-91v.
		17.08.1460		AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f.
Bartomeu Mascord	--	09.11.1477	De Castellbisbal (Girona).	M51
Bartomeu Miquel	Cirurgià	02.08.1468	De Badalona.	doc. 51
Bartomeu Palau	Fuster	05.10.1488	Habitant a Barcelona.	M92
		27.09.1489	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M96
		22.07.1491		M99
Bartomeu Semera	Agricultor	27.03.1486	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M79
Berenguer Mateu	Agricultor	03.03.1488	De Villalta (Urgell)	M89
Bernat Agustí	Agricultor	27.03.1486	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M79
Bernat Bages	Agricultor	04.03.1493	De Badalona.	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Tricesimum quartum manuale</i> , 1493, gener, 2 – 1493, juliol, 23, s. f.
Bernat Caldòfol	Apotecari	29.01.1464	Ciudadà de Barcelona	M16
		08.01.1469		M18
		19.11.1472		M29
Bernat Caldòfol ²⁹³⁸		31.05.1478		doc. 74

²⁹³⁸ Ha de tractar-se del fill perquè l'apotecari Bernat Caldòfol va morir el 21 de desembre de 1476 (Carles VELA I AULESA, *Especiers i candelers a Barcelona a la baixa edat mitjana*, vol. 1, p. 89).

Bernat Canyelles	Pagès	13.03.1472	De Sant Fost.	M27
Bernat Deyda	Mestre de cases	28.08.1455	Habitant de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, <i>Tricesimum septimum manuale comune</i> , 1454, octubre, 7 – 1455, octubre, 20, s. f.
Bernat Donzell	--	03.09.1486	Ciudadà (de Barcelona).	M81
Bernat Montserrat / Tort	Bracer	30.01.1477	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra, natural de Guàrdia Lada de la vila de Cervera.	M47, doc. 66
	Agricultor ²⁹³⁹	24.11.1488	Del lloc de la Guàrdia, prop de Cervera. Consta com a donat del monestir (08.02.1501, M111).	M94
Bernat Segarra	Agricultor	30.08.1497	Del lloc de la Guàrdia, prop de Cervera.	M109
Bernat Sunyol	Servidor	09.11.1469	Servidor del monestir.	M21
Bernat Taraçona	Agricultor	12.10.1495	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra i de la baronia de la Palma (València).	M108
Bertran de Casanoves	Carnisser	04.03.1493	Ciudadà de Barcelona.	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Tricesimum quartum manuale</i> , 1493, gener, 2 – 1493, juliol, 23, s. f.
Cupí Mates	Mercader	04.06.1458	Habitant a Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXX manuale comune</i> , 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 91r-91v.
Esteve d'Espanyac	Mestre de cases	24.11.1488	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M94
Felip Oliva	Bracer	19.11.1489	De Santa Maria de Corcó.	M97
		08.12.1489	De Santa Maria de Corcó i habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 24v
Fernando Sangüesa	--	02.11.1487	Navarrès i resident a Sant Jeroni de la Murtra	M88
	Rústic ²⁹⁴⁰	23.06.1489	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 21r-21v
Francesc Arater	Escuder	04.04.1479		M61
Francesc d'Aguilar	Mercader	16.07.1480	Ciudadà de Barcelona	M68
Francesc de França	Bracer	17.11.1491	Habitant a Barcelona	M101
Francesc Oller	Sabater	27.09.1489	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M96
Gabriel Gener	Mestre de cases	28.06.1488	Habitant a Barcelona	M91

²⁹³⁹ Apareix amb el nom de Bernat Tort. Creiem que es tracta de la mateixa persona, de nom Bernat Montserrat, perquè procedeixen del mateix lloc i, a més, el cronista fa referència un donat de nom Bernat Montserrat Tort (Talet, p. 267).

²⁹⁴⁰ En aquesta segona referència el nom és Ferran Sangüés (*Ferdinandus Sanguis*). Considerem, però, que ha de tractar-se del mateix personatge que actuà com a testimoni en el capítol del 02.11.1487. No se'n diu la professió, sinó tan sols que era rústic. Al nostre entendre, atesa la seva consideració, no creiem que la seva residència a la Murtra pogués estar motivada per una altra raó que no fos la del treball manual.

Gaspar Bertran	Mercader	06.02.1479	Ciudadà de Barcelona	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1477, març, 26 – 1479, setembre, 17, s. f.
Gaspar de Jorba	Mestre en arts i medicina	02.08.1468	Ciudadà de Barcelona	doc. 51
		08.07.1479		M62
Gervasi Coll	Pagès	11.06.1475	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M40
Guillem Dordó	Mestre de cases	07.03.1485	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M78
Guillem Estela	Mercader	30.07.1480	Ciudadà de Barcelona	M69
Guillem Montllover	Causídic	01.10.1475	Ciudadà de Barcelona	M41
		04.11.1475		M42
Guillem Muset	Bracer	27.07.1457	Habitant de Vilanova del Camí	M10
Guillem Rius	Bracer	09.03.1474	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra. Posteriorment consta com a donat del monestir (01.01.1487) ²⁹⁴¹	M34
		07.10.1474		M36
Guillem Saurí	Bracer	14.03.1473	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M32
		07.10.1474	Familiar del monestir	M36
		29.01.1475	Servidor del monestir	M38
		13.02.1475	Familiar del monestir	M39
Guillem Vicenç	Bracer	14.03.1473	Familiar del monestir	M32
Jaume Bernat	Mercader	30.07.1480	Ciudadà de Barcelona	M69
Jaume Cardona	Servidor	09.11.1469	De Cervera i habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M21
Jaume Dezquesos	Fuster	14.03.1473	Ciudadà de Barcelona	M32
Jaume Jornet	--	16.01.1480	De Badalona	M64
Jaume Moristot	Pagès	11.06.1475	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M40
	Agricultor	13.07.1476		M46
	Bracer	30.01.1477		M47, doc. 66
	Bracer	15.10.1477		M49
Jaume Pau	--	06.10.1492	Ciudadà de Barcelona	M103
Jaume Plana	Teixidor de lli	08.12.1480	De Sant Andreu de Palomar	M70
Jaume Soler	Agricultor	03.03.1488	De Cervera	M89
Jeroni Rajola	Mercader	31.05.1478	--	doc. 74
Joan Borràs	Matalasser	02.10.1492	Ciudadà de Barcelona	M103
Joan Cardonet	--	18.10.1469	Natural de Tàrraga i habitant a Sant Jeroni de la Murtra	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLVIII manuale comune</i> , 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 86v.
Joan de la Geltrú	Cavaller	19.07.1457	--	M10, doc. 40

²⁹⁴¹ ACA, *MH*, vol. 3779, f. 13r.

Joan de la Lana	Bracer	27.08.1460	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M12
		29.09.1461		M14
	Agricultor	21.03.1464		AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Primus liber testamentorum</i> , 1426, desembre, 7 – 1457, juliol, 25, f. 112v-113r
Joan de la Mola	--	15.10.1477	Habitant de Cervera	M49
Joan de Prades	Agricultor	04.09.1489	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	AHPB, Lluís JORBA, <i>Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium</i> , 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f.
Joan de Santjoan	Apotecari	18.02.1481	Ciudadà de Barcelona	M71
		21.03.1482		M72
Joan de Santpau	Agricultor	08.12.1489	De la diòcesi de Comenge (França) i habitant a Sant Jeroni de la Murtra	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 24v
Joan Ginebrosa	Mercader	28.03.1479	Ciudadà de Barcelona	M59
Joan Gombau	Bracer	13.08.1487	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M85
	Agricultor	19.12.1491		MD
Joan Lafia	Mestre de cases	09.11.1477	Natural d'Elna i habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M51
		20.03.1478	Està servint en el monestir	M53
Joan Mercer	--	18.11.1483	Natural de Castella i resident a Sant Jeroni de la Murtra	M76
Joan Muntull	Agricultor	13.07.1476	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M46
Joan Obiols	Pintor	09.09.1487	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M88
Joan Paloma	--	15.10.1477	D'Artès (diòcesi d'Urgell)	M49
Joan Ponçarnau	Bracer	21.03.1488	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	MC
Joan Sanxis	De la casa del rei	30.06.1478		M56
Joan Solzina	Apotecari	13.05.1470		M23
Joan Torner	Bracer	17.11.1491	Habitant a Barcelona	M101
Joan Torrent	Traginer	09.10.1488	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M93
Joan Vern	--	10.10.1479	Ciudadà de Girona	M63
Joan Vernosa	Agricultor	21.09.1470	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M24
Joan Vidal	Paraire	24.02.1450	Natural de Castelló d'Empúries	M7
Joan Ximénez	Fomer	07.07.1495	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M106
Leonard Martí	Mestre de cases	07.03.1485	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M78
	Escultor	03.09.1486		M81
	Mestre de cases	28.10.1486		M83

Lluís Piquer	Mercader	30.06.1478	Ciudadà de Barcelona	M56
		31.05.1478		doc. 74
Martí de Reya dels Cavallers	Hortolà	26.10.1459	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	AHPB, Francesc MATELLA, <i>Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum</i> , 1441, juny, 23 – 1468, març, 18, f. 87r-90v
Martí de Vilarc	Pintor	09.09.1487	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M86
Martí de Villena	Pintor	02.10.1492	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M102
Martí de Riverola	Traginer	26.10.1459	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	AHPB, Francesc MATELLA, <i>Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum</i> , 1441, juny, 23 – 1468, març, 18, f. 87r-90v
Martín de Villar	--	02.11.1487	Biscaí i habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M88
Maties Pagès	Pintor	07.03.1456	Ciudadà de Barcelona	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale comune [XXXVIII]</i> , 1455, octubre, 21 – 1456, juny, 9, s. f.
Miquel Gispert	Mestre de cases	08.06.1460	Ciudadà de Barcelona	AHPB, Antoni VINYES, XLIII manuale comune, 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f.
		17.08.1460		
Nicolau {..}	Teixidor	14.03.1473	Ciudadà de Barcelona	M31
Pere Aguilar	Mariner	17.05.1479	Habitant a Tortosa	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quintum manuale comune</i> , 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s.n.
Pere Antoni Blanc	Correu	25.10.1478	Ciudadà de Barcelona	M58
Pere Banyils	Mercader	16.04.1473	Ciudadà de Barcelona	M33
Pere Basset	Mestre de cases	28.06.1488	Ciudadà de Barcelona	M91
Pere Bofill	Esperoner	01.10.1475	Ciudadà de Barcelona	M41
		04.11.1475		M42
Pere Carbó	Sabater	21.10.1491	Habitant a Barcelona	M100
Pere Casafra	Mercader	06.12.1472	Ciudadà de Barcelona	M30
		11.06.1475		M40
Pere Castellar	Agricultor	09.10.1488	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M93
Pere de Junyent	Mercader	16.04.1473	Ciudadà de Barcelona	M33
Pere de Sitges	--	19.07.1457	Ciudadà de Barcelona	M10, doc. 40
Pere de Tresari	Bracer	19.12.1491	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	MD
Pere de Vall	Llicenciat en lleis	24.02.1450	Ciudadà de Barcelona	M7
Pere Eiximenis	Bracer	13.03.1472	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M27
Pere Espanyart	Mestre de cases	01.02.1484	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M77
Pere Galceran Descoll	--	16.06.1471	Ciudadà de Barcelona	M26

Pere Gombau	Mestre de cases	19.03.1480	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M66
Pere Jovet	Fuster	25.02.1476	Ciudadà de Barcelona	M45
Pere Massaguer	Agricultor	19.08.1489	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M95
		04.09.1489	De la vegueria del Penedès i habitant a Sant Jeroni de la Murtra	AHPB, Lluís JORBA, <i>Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium</i> , 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f.
Pere Pintor	Assaonador	26.10.1459	Habitant a Sant Jeroni de la Murtra	AHPB, Francesc MATELLA, <i>Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum</i> , 1441, juny, 23 – 1468, març, 18, f. 87r-90v
Pere Pons	Mercader	06.12.1472		M30
Pere Quirze	Mestre de cases	19.11.1461		M15
Pere Ramon de Roqueta	Apotecari	29.09.1461	De Cervera	M14
Pere Ratera	Agricultor	30.08.1497	Habitant a Sant Andreu	M109
Pere Rufes	Agricultor	28.10.1486	D'Estadella (Aragó) i habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M83
Pere Soquer	Sastre	08.02.1501		M111
Rafael Banyeres	Bracer	13.02.1475	De Granollers i habitant a Sant Jeroni de la Murtra	M39
Rafael Coll	--	16.01.1480	De Badalona	M64
Rafael Puig	Candeler de cera	16.01.1448	Ciudadà de Barcelona.	M6
Valentí Bertran	Bracer	01.01.1487	De Sant Benet de Bages.	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 13r.
Vicenç Tremoler	Fuster	05.10.1488	Habitant a Barcelona.	M92

Taula 24a – Clergues presents a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Nom	Data	Intitulació	Document
{..}	15.06.1490	Clergue de la diòcesi de Girona	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.
Antoni de Fornells	20.03.1398	Canonge	V2, doc. 4
Bernat Guillem	07.03.1491	Clergue de Girona	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.
Bernat Soclard	28.04.1416	Prevere beneficiat a l'església de Sant Feliu de Girona	V4
Francesc Amigué	19.08.1489	Canonge i ardiaca de Corbera (diòcesi de Tortosa)	V40
Gabriel Rovira	19.05.1493	Administrador de l'abadia de Santa Maria de l'Estany.	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 25v-26r.
	05.07.1495	Doctor en decrets i administrador de Santa Maria de l'Estany.	V48
	08.01.1497	Doctor en decrets i habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V53
	03.12.1497		V58
	01.04.1498	Doctor en decrets.	V59
	09.06.1499	Doctor en decrets i habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	doc. 122
	27.10.1499	Doctor en decrets.	V64
	10.11.1499	Doctor en decrets i habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V66
	25.02.1500	Prevere, doctor en decrets.	V69
Guillem Lorella	11.03.1412	Conventual de Sant Jeroni de Cotalba.	V3
Jaume Pere	11.03.1412	Conventual de Sant Jeroni de Cotalba.	V3
Jaume Segur	19.08.1489	Canonge i ardiaca de Burriol (diòcesi de Tortosa).	V40
Joan de Torrocilla	20.04.1477	Comanador de Sant Miquel de les Medes.	V21
Llorenç Frigola	22.07.1479	Prevere habitant a Barcelona.	V24
Marc Àngel	02.11.1489	Clergue resident a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	AHPB, Pere TRITER, <i>Octavum manuale contractuum, vendicionum et aliarum alienacionum et aliorum quorumcumque contractuum</i> , 1489, juliol, 6 – 1490, abril, 29, f. 42r-42v.
Nicolau Vicenç	18.09.1485	Prevere de la diòcesi de Girona.	V34
	14.09.1488		V38
	08.02.1489	Canonge regular i habitant a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.	V39
	15.06.1490	Prevere	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.
	02.12.1490	Clergue de la diòcesi de Girona.	V41, doc. 101
	11.09.1491		V42, doc. 104

Taula 24b – Clergues presents a Sant Jeroni de la Murtra

Nom	Data	Intitulació	Document
Albert Cortès	15.04.1493	Prevere habitant a Barcelona.	M104
Bartomeu Francesc	20.05.1468	Prevere.	M17
Bernat Frigola	19.08.1489	Prevere habitant a Sant Jeroni de la Murtra.	M95
Felip Daler	18.11.1483	Clergue habitant a Barcelona.	M76
Francesc Boscà	07.03.1485	Prevere de la parròquia de Santa Maria de Badalona.	M78
Gabriel Pla	19.06.1500	Prior de Sant Tomàs de Fluvià.	M110, doc. 126
Gaspar Peiró	30.11.1482	Canonge de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 63v
Gerard Miquel de Vilatorra	09.06.1488	Monjo de Ripoll	M90
Guillem Clariana	30.11.1482	Prevere de Barcelona.	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 63v
Honorat Pasqual	21.03.1464	Rector de Sant Vicenç de Vallromanes.	AHPB, Guillem JORDÀ, <i>Primus liber testamentorum</i> , 1426, desembre, 7 – 1457, juliol, 25, f. 112v-113r
Jaume Campaner	29.06.1477	Canonge de la seu de Tarragona.	M48
Joan Morató	13.11.1459	Prevere beneficiat de la seu de Barcelona.	AHPB, Francesc MATELLA, <i>Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum</i> , 1441, juny, 23 – 1468, març, 18, f. 87r-90v
Joan Quintà	07.03.1456	Prevere de Barcelona	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale comune [XXXVIII]</i> , 1455, octubre, 21 – 1456, juny, 9, s. f.
	03.08.1458	Prevere.	AHPB, Antoni VINYES, <i>XXXI manuale comune</i> , 1458, juliol, 3 – 1459, abril, 28, f. 14r-15r.
Joan Salvador	25.04.1481	Clergue estudiant en arts.	M74
Mateu Rella	15.10.1477	Mestre en sagrada escriptura i prior de Sant Agustí de Barcelona.	M49
Miquel Bes	29.06.1477	Canonge de la seu de Tarragona.	M48
Miquel Bonmàs	04.04.1479	Prevere de Guissona.	M61
Nicolau Bages	24.11.1488	Prevere rector de Santa Maria d'Aguiló	M94

Taula 25a – Compra de béns i serveis de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Venedor	Professió	Data	Bé o servei ²⁹⁴²	Document
Miquel Coll	Mercader de Barcelona, natural de Castelló d'Empúries	28.05.1455	Esclau xarquès de 25 anys (procurador)	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale sextum decimum contractuum comunium</i> , 1455, abril, 17 – 1455, octubre, 6, f. 23r-23v.
Gabriel Solsona Miquel Casadevall	Mestres de cases de Barcelona	27.06.1463	Taxació del preu d'una casa al carrer d'en Cuch (procurador)	AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale vicesimum septimum contractuum comunium</i> , 1462, juny, 30 – 1463, juliol, 1, s. f.
Jaume Alfonso	Mestre de cases de Barcelona	28.12.1467	Obra del claustre (capítol)	Josep Maria MADURELL I MARIMON, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», <i>Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos</i> , 1 (1948), p. 152. AHPB, Esteve MIR, <i>Manuale trigessimum primum contractuum comunium</i> , 1467, gener, 23 – 1468, febrer, 9, f. 87r.
Guillem Palla	Teixidor de Barcelona	17.08.1470	Dos bous	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.
Pere Font	Moliner de Barcelona	16.09.1474	Mólta de gra per al monestir (procurador)	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1474, juny, 28 – 1474, novembre, 10, s. f.
Pere Casafra	Mercader de Barcelona	07.09.1479	Oli (procurador)	AHPB, Andreu MIR, <i>Manual</i> , 1477, març, 26 – 1479, setembre, 17, s. f.
Jaume Huguet	Pintor de Barcelona	18.03.1488	Pintura del retaule de l'altar major de l'església	doc. 97
Joan d'Alemanya	Escultor	08.02.1489	Fàbrica del claustre (capítol)	V39
Joan Amassa	Biscaí	09.02.1489	Construcció d'un forn de calç i coccio de mil quarteres de calç (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale comune contractuum numero sextum</i> , 1487, juny, 1 – 1488, juliol, 11, f. 57r.
Pere Rafael, àlies Vermtallat	Carnisser de Barcelona	13.04.1489	Carn (procurador)	AHPB, Andreu MIR, <i>Esborrany</i> , 1489, març, 21 – 1489, setembre, 2, s. f.
Joan Olivella	Sabater de Barcelona	16.07.1489	Sabates (procurador)	AHPB, Andreu MIR, <i>Esborrany</i> , 1489, març, 21 – 1489, setembre, 2, s. f.
Bernat Casanoves	Carnisser de Badalona	26.02.1490	Carn (procurador)	AHPB, Lluís JORBA, <i>Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium</i> , 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f.
Ponç Salania	Procurador de la Pia Almoina de Barcelona	19.06.1490	100 quarteres de civada (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum nonum numero</i> , 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.

²⁹⁴² Al final i entre parèntesi s'inclou el càrrec o la institució responsable del contracte o pagament del bé o servei comprat, a excepció del cas genèric de les èpoques que s'atribueixen al prior i al capítol conventual en conjunt.

Antoni Súrria	Blanquer de Barcelona	29.07.1491	52 lliures i mitja d'estam (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum comunium</i> , 1491, març, 14 – 1492, maig, 3, f. 33r-33v.
Jaume Carnau	Mercader de Barcelona	19.12.1491	7 arroves 25 lliures i 8 unces de cera (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum comunium</i> , 1491, març, 14 – 1492, maig, 3, f. 62v.
Antoni Corts	Fuster de Barcelona	27.02.1492	Construcció d'un orgue per a l'església (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum comunium</i> , 1491, març, 14 – 1492, maig, 3, f. 76v.
Antoni Pellisser	Apotecari de Barcelona	03.11.1492	Medecines (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum comunium</i> , 1492, maig, 3 – 1493, febrer, 25, f. 56v.
Joan Berenguer	Ciudadà de Barcelona	01.03.1493	Carn (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 9v-10r.
Pere Borrada	Fuster de Barcelona	06.03.1493	Construcció d'una litotxa de fusta (prior)	doc. 106
Francesc Jutglar	Paraire de Barcelona	14.05.1493	30 canes d'estamena (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 21v.
Pere Moragues	Argenter de Barcelona	22.05.1493	Construcció d'una creu d'argent per a l'església (prior)	Núria DE DALMASES, <i>Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500</i> vol. 2, p. 103. AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum</i> , 1493, febrer, 25 – 1494, gener, 3, f. 36r.
Joan Pla	Paraire de Barcelona	23.05.1493	14 canes i un pam de burell (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 26v.
Jaume Travesset	Sastre de Barcelona	23.05.1493	2 divuitens de llana blanca (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 26v.
Joan Rovira	Agricultor de Cervera	12.06.1493	Traginar (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum</i> , 1493, febrer, 25 – 1494, gener, 3, f. 41r.
Antoni Pellisser	Apotecari de Barcelona	03.07.1493	Medecines (procurador)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 40r-40v.
Baltasar de Gualbes	Receptor dels drets i emoluments dels Molins Reials i ciutadà de Barcelona	03.08.1493	Mòlta de 150 quarteres de forment en els molins inferiors del Clot (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 48v.
Salvador Mestre	De Tous	11.09.1493	Traginar 100 mitgeres de forment des del castell de Queralt fins a les cases que el monestir té a Barcelona (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 57r.
Antoni Miquel Barril	Argenter de Barcelona	13.09.1493	Construcció d'una imatge d'argent daurat de sant Jeroni (prior)	Núria DE DALMASES, <i>Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500</i> , vol. 2, p. 32. AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 58r.
Joan Olivella	Sabater de Barcelona	07.11.1493	Sabates (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 77v.

Francesc Mestre	Pintor de Barcelona	02.01.1494	Pintar el portal i el bancal del retaule de l'altar major de l'església (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manuale contractuum</i> , 1493, febrer, 25 – 1494, gener, 3, f. 99v.
Joana	Vídua de Jaume Huguet, pintor de Barcelona	03.01.1494	Pintar el bancal del sagrari i els portals del retaule de l'església (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 90v.
Antoni Pellisser	Apotecari de Barcelona	11.01.1494	Medecines (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 92r.
Antoni Sadorní	Brodador de Barcelona	14.02.1494	Dues canes de brocat carmesí ras per a la sagristia (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 4v.
Gaspar Bertran	Mercader de Barcelona	19.02.1494	Nou canes de setf blanc per a la sagristia (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 6r.
Pere Lleó	Calderer de Barcelona	04.04.1494	139 quartans d'oli i una cassa de coure (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 19r.
Bernat Senyenchs	Paraire de Barcelona	20.06.1494	Una peça d'estamenya de trenta canes i quatre pams (prior)	AHPB, Pere TRITER, <i>Manual</i> , 1494, gener, 19 – 1494, octubre, 8, f. 61v.
Lluís Verdera	Formenter de Barcelona	26.06.1494	28 mitgeres i mitja de forment (procurador)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 44v.
Miquel Barril	Argenter de Barcelona	03.07.1494	Construcció d'una imatge de la Verge Maria (procurador)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 48v.
Pere Vila	Mercader de Barcelona	11.07.1494	7 pams de brocat carmesí ras per a la sagristia	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 51r.
Pere Vila	Mercader de Barcelona	11.07.1494	40 quarteres de forment (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 51v.
Pere Sanou	Fuster de Barcelona	22.11.1494	Construcció d'un armari amb quatre calaixos per a la sagristia	doc. 113
Miquel Barril	Argenter de Barcelona	11.08.1495	Construcció d'una verònica de la Verge Maria per a la sagristia (procurador)	doc. 115
Francesc Mestre Pere Alemany	Pintors de Barcelona	06.09.1495	Pintura del retaule de Sant Jeroni de l'església (capítol)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 25v.
Joan Escanelles	Carnisser de Barcelona	24.09.1495	Carn (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 30r.
Francina	Muller de Joan Serradell, pescador de Barcelona	13.01.1496	Peix (procurador)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 57v.
Antoni Joan Malanyec	Matalasser de Barcelona	21.04.1496	Sis matalassos i cinc travessers (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 76v.

Antoni Fàbregues	Formenter de Barcelona	18.08.1496	170 quarteres de forment i transport (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f.
Pere Alemany Rafael Virgós	Pintors de Barcelona	20.03.1497	Pintura del retaule de l'altar major de l'església	doc. 116
Pere Roca	Ferrer de Barcelona	11.06.1497	Construcció d'unes reixes de ferro a l'església (capítol)	V56
Antoni Pellisser	Apotecari de Barcelona	18.08.1498	Medecines	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1498, juny, 2 – 1498, octubre, 20, f. 29v.
Antoni Corts	Fuster de Barcelona	09.03.1499	Construcció de les portes de les finestres d'una casa a Barcelona	doc. 120
Bernat Mahull	Mercader de Barcelona	05.06.1499	Quatre canes de domàs blanc per a la sagristia (procurador)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.
Pere Camps	Argenter de Barcelona	05.07.1499	Construcció de dos canelobres de plata per al servei de l'església (prior)	AHPB, Pere TRITER, [<i>Manuale</i>] <i>vicesimum secundum</i> , 1499, abril, 12 – 1499, setembre, 6, f. 49r.
Jaume Ferrer	Ferrer de Barcelona	08.10.1499	Construcció d'un rellotge (capítol)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.
Joan Nadal	Paraire de Barcelona	06.05.1500	Dos quintals de formatges de Menorca (prior)	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 78r-78v.
Pere Bofill	Patró de barca i mariner de Barcelona	18.07.1500	Civada del Camp de Tarragona	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f.
Joan Castelló	Boter de Barcelona	04.09.1500	Tres fustes grosses per a la rectoria de Sant Genís dels Agudells	AHPB, Narcís Gerard GILI, <i>Manual</i> , 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f.
Antoni Duvadripon	Bancaler de Barcelona	20.10.1500	Construcció de quatre bancals (prior)	doc. 127

Taula 25b – Compra de béns i serveis de Sant Jeroni de la Murtra

Venedor	Professió	Data	Bé o servei ²⁹⁴³	Document
Antoni Avellà	Baster de Barcelona	21.12.1441	Mul de pèl castany	AHPB, Antoni VINYES, <i>Decimum nonum manuale comune</i> , 1441, desembre, 19 – 1442, juliol, 18, s. f.
Serena	Vídua de Galceran de Gualbes, de Barcelona	29.01.1446	8 anys d'un esclau rus (prior)	AHPB, Antoni VINYES, <i>Tricesimus quartus liber comunis</i> , 1446, gener, 27 – 1446, agost, 13, s. f.
Pere Canaletes Antoni Vallès	Habitants d'Igualada	14.02.1455	Mul de pèl castany	AHPB, Antoni VINYES, <i>Tricesimum septimum manuale comune</i> , 1454, octubre, 7 – 1455, octubre, 20, s. f.
Jaume Taravau Joan Mai	Doctors en lleis de Barcelona	21.08.1455	Sentència per un judici contra Miquel Pasqual i Arnau Esquerit, ciutadans de Barcelona	AHPB, Antoni VINYES, <i>Tricesimum septimum manuale comune</i> , 1454, octubre, 7 – 1455, octubre, 20, s. f.
Martí Eiximenis Berenguer Palau	Argenters ciutadans de Barcelona	24.07.1460	Construcció de dos canelobres d'argent (prior)	AHPB, Antoni VINYES, <i>XLIII manuale comune</i> , 1460, febrer, 6 – 1460, octubre, 3, s. f.
Esteve Lledó	Pagès de Badalona	18.10.1470	Permís per extraure pedra de calç del puig d'en Lledó	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum manuale comune</i> , 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.
Francesc Joan Fuster	Notari de Barcelona	24.02.1472	Proveïment d'un tipus de pedra per a la construcció del claustre del monestir (prior i procurador)	AHPB, Antoni VINYES, <i>Quinquagesimum primum manuale comune</i> , 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 20v.
Gabriel Sacomella Salvador Garau	Corredors d'orella de Barcelona	20.09.1473	Taxació d'unes cases situades al carrer d'en Ginmàs (prior i procurador)	AHPB, Antoni VINYES, <i>Manuale comune LII</i> , 1473, juny, 29 – 1474, novembre, 28, s. f.
Miquel Enric	Batifuller de Barcelona	26.06.1476	Dos bous (procurador)	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 20v.
Guillem Saurí	Bracer o traginer natural de Bellcaire (França)	24.10.1476	Salari de traginer per a la comunitat (procurador)	AHPB, Antoni VINYES, <i>L quartum manuale comune</i> , 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 31v.
Berenguer Palau	Argenter de Barcelona	17.02.1477	Construcció d'una custòdia de plata (vicari)	doc. 68
Joan Montmany	Moler de Barcelona	19.05.1477	Proveïment de 200 somades de pedra de Montjuïc per a la construcció del claustre (procurador)	doc. 70
Joan Montmany	Moler de Barcelona	28.04.1478	Proveïment de 200 somades de pedra de Montjuïc per a la construcció del claustre (procurador)	doc. 73.
Jaume Alfonso	Mestre de cases de Barcelona	22.12.1478	Construcció d'un tram del claustre (prior) Construcció d'un passatge (prior)	doc. 76, 77

²⁹⁴³ Al final i entre parèntesi s'inclou el càrrec o la institució responsable del contracte o pagament del bé o servei comprat, a excepció del cas genèric de les èpoques que s'atribueixen al prior i al capítol conventual en conjunt.

Pere Gombau	Mestre de cases natural de Saragossa	12.04.1480	Construcció d'un passatge i d'una capella al cap del claustre	doc. 84
Joan Rovirola	Apotecari de Barcelona	06.02.1481	Medecines (procurador)	AHPB, Antoni VINYES, <i>LVI manuale comune</i> , 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 12v.
Joan Rovirola	Apotecari de Barcelona	04.11.1488	Medecines (procurador)	ACA, <i>MH</i> , vol. 3779, f. 20v

Taula 26 – Rendes de Sant Jeroni de la Murtra l'any 1500

Data pensió	Censatari	Pensió (sous)	Capital (lliures)	Inici cobrament ²⁹⁴⁴	Benefactor	Observació	Font ²⁹⁴⁵
13.01	Guerau de Queralt, baró de Queralt	730	730	1434 (C)	Bertran Nicolau	Reinversió feta a partir de la llüició del censal mort de 7.500 lliures sobre el General d'Aragó donat pel fundador (1413)	f. 43r-44r
17.01	Bartomeu Cabreria, senyor del mas Cardona (Montcada)	50	37'5	1465	Pere Mitjavila	--	f. 45r-45v
26.01	Ciutat de Barcelona	258	258	1478 (C)	Bertran Nicolau	Inicialment era de 700 sous de pensió, però una part es va permutar amb el mercader Franci Jofre. Procedeix d'una reinversió feta a partir de la venda de Concabella (1413)	f. 46v
15.01	Vicenç Valls, paraire de Barcelona	36	36	1492	Elisabet Borrassà	Els frares només es poden quedar una tercera part. La resta és per als frares de Santa Maria de Jesús	f. 47v
10.03	Joan Reixach, carnisser, la seva muller Joana i altres particulars	30	30	1485 (C)	Francina Santjoan	Resultat de la reinversió feta a partir de la venda d'un censal mort que gravava una casa de la benefactora (1469)	f. 50r
16.04	General d'Aragó	200	200	1466	Francina Santjoan	Donació en vida d'aquesta benefactora	f. 52r-52v
16.04	General d'Aragó	77'5	77'5	1469	Caterina Castell	Originalment la pensió era el doble, però s'hagué de reduir després de la reclamació d'alguns parents de la benefactora (1479)	f. 54r-55r
17.04	General d'Aragó	175	175	1469	Caterina Castell	--	
17.04	General d'Aragó	100	100	1471 (C)	Francina Santjoan	Resultat d'una permuta d'un censal mort donat per la benefactora (1469)	f. 57r
		27	27	--	--	Aquesta part la va posar-la comunitat per fer la permuta	
		127	127				

²⁹⁴⁴ Informem l'any en què els frares reberen per primera vegada la renda. Aquesta informació no es troba sempre en el *Capbreu Vell*. Quan no és així, ens basem en la informació del benefactor del capítol corresponent. Marquem amb (C) si es tracta de la continuació d'una altra renda, és a dir, el fruit d'una reinversió feta a partir d'una llüició. Això indica que, en realitat, la renda ja s'estava gaudint anteriorment.

²⁹⁴⁵ ACA, MH, vol. 3833, f.

17.04	General d'Aragó	50	50	1471 (C)	Francesc Vic	Resultat d'una permuta d'un censal mort procedent del benefactor (1469)	f. 58r
01.04	Bartomeu Arenys, àlies Barriga, pescador de Badalona	2	--	1444	--	Cens per establiment emfitèutic	f. 59r
17.05	General de Catalunya	454'5	512	1460 (C)	Bertran Nicolau	Reinversió feta a partir de la llució d'un censal mort sobre el General d'Aragó (1413)	f. 62r-62v
18.05	Guerau de Queralt, baró de Queralt	200	200	1499 (C)	Joan Quintà	Procedent d'una llució d'un censal mort que procedia de l'heretat del benefactor (1459)	f. 64r-65r
		426'5	426'5		Bertran Nicolau	Procedent de la reinversió feta d'un censal mort lluit sobre el General de Catalunya que s'havia comprat amb el dot fundacional (1413)	
		36	36		Magdalena Castelló	Inversió de part de les 52 lliures donades per la benefactora per sufragis (1499)	
		5	5		Pere Arnau	Inversió de les 5 lliures donades per 5 misses anuals (1499)	
		5	5		Jeroni Rajola	Inversió de les 5 lliures donades per 5 misses anuals (1499)	
		7'5	7'5		Joan Ginebret	Inversió de la llució d'un censal mort de 30 lliures de l'heretat del benefactor, a repartir entre 4 hereus (c. 1491)	
		680	680				
18.05	Joan Olivella, sabater, i la seva muller Isabel	40	40	1496 (C)	Francina Santjoan	Inversió de la llució d'un censal mort procedent de l'heretat d'aquesta benefactora (1469)	f. 67r
08.06	Joan Batlle, boter	15	15	1496 (C)	Francina Santjoan	Inversió de la llució d'un censal mort procedent de l'heretat d'aquesta benefactora (1469)	f. 72r
		18	18		Blanquina Jordà	Inversió del diners llegats per aquesta benefactora per 2 aniversaris (1496)	
		3	3		Isabel Canals	Inversió del diners llegats per aquesta benefactora per 2 aniversaris (1495)	
		36	36				
12.06	Ciutat de Barcelona	30	30	1496 (C)	Elionor Porta	Reinversió feta a partir de la llució d'un censal mort llegat per la benefactora per un aniversari (<i>no datat</i>)	f. 73v-75r
		12'25	12'25		--	Aquesta part la va posar la comunitat per completar la compra d'un censal mort del llegat anterior.	

		125	125		Beatriu Torres, àlies Màrgens	Reinversió feta a partir de la lluçió de dos censals morts donats pels marmessors de la benefactora (1482)	
		40	40		--	Aquesta part la va posar la comunitat perquè era la part dedicada a la construcció d'una clau de volta del claustre	
		20	20		Baltasar Segurioles	Inversió del llegat del benefactor per a la celebració d'un aniversari (1466)	
		30	30		Margarida Moliner	Inversió del llegat de la benefactora per a la celebració d'un trentenari (1485)	
		10'92	10'92			Aquesta part la va posar la comunitat per completar la compra d'un censal mort amb el llegat anterior.	
		40	40		Miquel Saiol	Inversió del llegat d'aquest benefactor per a la celebració de 40 misses (1465)	
		308'25	308'25 <small>2946</small>				
09.07	Dret de pariatge	332'42	462'5	1479 (C)	Bertran Nicolau	Resultat d'una permuta d'un censal mort sobre la ciutat de Barcelona que els frares havien comprat arran de la venda de Concabella, feu donat pel fundador (1413)	f. 79r
15.07	Guerau de Queralt, baró de Queralt	1.700	1.700	1433 (C)	Bertran Nicolau	Reinversió feta a partir de la lluçió de béns dotals (1413)	f. 80v- 81r
25.07	General de Catalunya	130'63	95	1489 (C)	Miquel Estela	Reinversió feta a partir de la lluçió d'un censal mort donat pel benefactor (1479)	f. 83v
		6'88	5		Felip Santceloni	Inversió del llegat del benefactor per a la celebració d'un trentenari (1489)	
		137'5	220 ²⁹⁴⁷				
25.07	General de Catalunya	187'5	300	1490	Isabel / Francesc Vic	Part donada pels hereus d'Isabel Vic, després de l'usdefruit del fill, per legítima	f. 84r
13.08	Ciutat de Barcelona	200	200	1488	Antoni Vinyes	Llegat del benefactor per a obres	f. 88r

²⁹⁴⁶ La suma no és exacta per menys d'una dècima. És possible que els frares possessin la diferència entre els preus dels censals lluits i el censal comprat.

²⁹⁴⁷ Tot i que la propietat del censal mort era de 220 lliures, el preu que en pagaren els frares fou de 100.

15.08	Perot Bosch, senyor de Gra	100	--	1499 (C)	Bertran Nicolau	Resultat del reconeixement de la justícia de la senyoria alodial d'aquest feu donat pel fundador (1413)	f. 89r-91r
15.08	Perot Bosch, senyor de Gra	500	500	1500 (C)	Bertran Nicolau	Resultat de la inversió de la meitat del que Sant Pere de les Puelles va pagar als frares arran de la sentència de Gra, feu donat pel fundador (1413)	f. 93r
04.09	Ciutat de Barcelona	257'6	322	1500 (C)	Bertran Nicolau	Reinversió feta a partir de la llució d'alguns censals que Sant Pere de les Puelles va pagar als frares arran de la sentència de Gra, feu donat pel fundador (1413)	f. 99r
		12'8	16		Magdalena Castelló	Inversió de part de les 52 lliures donades per la benefactora per sufragis (1499)	
		9'6	12		Marina Tartrat	Inversió del llegat d'aquesta benefactora per a la celebració d'un aniversari o 10 misses (1500)	
		280	350				
05.09	General d'Aragó	440	440	1466	Francina Santjoan	Donació en vida d'aquesta benefactora	f. 100r
08.09	Bartomeu Marquès, paraire, senyor del molí de Ripoll	40	40	1465	Pere Mitjavila	--	f. 127r
21.09	General de Catalunya	1.430'25	1.573	1433 (C)	Bertran Nicolau	Reinversió feta a partir de la llució del censal mort de 7.500 lliures sobre el General d'Aragó donat pel fundador (1413). És el que resta després de successives llucions parcials.	f. 105r
29.09	Bartomeu Arenys, àlies Barriga, pescador de Badalona	2	--	1445	--	Cens per establiment emfitèutic	f. 106v
29.09	Pabordia de Palau del monestir de Sant Cugat del Vallès	35	35	1448	Joan Vidal	Donació en vida d'aquest benefactor	f. 107r
29.09	Universitat d'Igualada (quèstia d'Òdena)	600 ²⁹⁴⁸	511	1433 (C)	Bertran Nicolau	Reinversió feta a partir de la llució de béns dotals (1413)	f. 108r-111r
06.10	Ciutat de Barcelona	50	50	1469	Francina Santjoan	Formà part de l'heretat universal d'aquesta benefactora	f. 115r
09.10	Guerau de Queralt, baró de Queralt	130	130	1488 (C)	Miquel Estela	Reinversió feta a partir de la llució d'un censal mort llegat per aquest benefactor (1479)	f. 116r
01.11	Aldonça Torres	10	--	1464	Ramon Bertran	Llegat d'aquest benefactor per a una pitança	f. 118r
01.11	Guerau de Queralt, baró de Queralt	120	120	1484	Miquel Estela	Reinversió feta a partir de la llució d'un censal mort llegat per aquest benefactor (1479)	f. 118v

²⁹⁴⁸ Valor teòric de la recaptació. L'anàlisi d'aquest dret es fa a l'apartat corresponent de la relació amb les fonts econòmiques.

01.11	Joan, duc de Cardona	100	200	1486 (C)	Pere Mitjavila	Comprat amb les 50 lliures de la llució d'un censal mort llegat per aquest benefactor (1465)	f. 119v-121r
15.11	Dret de pariatge	928	1.160	1477 (C)	Bertran Nicolau	Reinversió feta a partir de la venda del castell de Concabella, feu donat pel fundador (1413)	f. 122r
19.11	Casa o quadra de les Illes (baronia de Castellví de Rosanes)	50	50	1487, 1495 ²⁹⁴⁹ (C)	Joan Quintà	Reinversió feta a partir de la venda d'unes cases llegades per aquest benefactor (1459)	f. 123r-123v
		40	40		Pere Sassala	Censal mort procedent de l'heretat d'aquest benefactor (1480)	
		15	15		Isabel Canals	Inversió dels diners llegats per aquesta benefactora per 2 aniversaris o 5 misses (1495)	
		5	5		--	Aquesta part la va posar la comunitat per completar la compra del censal mort.	
		110	110				
24.12	Ciutat de Barcelona	700	700	1478 (C)	Bertran Nicolau	Reinversió feta a partir de la venda del castell de Concabella, feu donat pel fundador (1413)	f. 126v
25.12	Hereus de Bartomeu Cabraria, de Ripollet, i el propietari del mas Cardona (Montcada)	20	20	1465	Pere Mitjavila	--	f. 127r
25.12 i altres	Censos 8 masos propers al monestir	314'5	300	1469	--	Comprat directament per la comunitat	f. 129r-133r

²⁹⁴⁹ L'import total d'aquest censal mort és el resultat d'una permuta (55) i dues compres dels anys 1487 (40) i 1495 (15).

Taula 27 - Obligacions espirituals permanents a Sant Jeroni de la Murtra (1500 i 1769)

Benefactor	Aniversaris (1500)	Misses (1500)	Finançament	Aniversaris (1769) ²⁹⁵⁰	Misses (1769)
Bertran Nicolau	52	--	Renda dotal (661'5 lliures)	44	--
Pere Sassala	8	4	Heretat universal, valorada en unes 170 lliures	8	4
Antoni Vinyes	6	--	10 lliures de renda	6	--
Pere Mitjavila	2	52 ²⁹⁵¹	Heretat universal, valorada en unes 60 lliures	2	4
Francina Santjoan	1	33	Heretat universal, valorada en 875 lliures	1	33
Magdalena Castelló	--	52	52 sous de renda	--	8
Margarida Riera	--	52	40 sous de renda	<i>No apareix</i>	
Joan Quintà	--	50	15 lliures de renda	--	42
Miquel Saiol	--	40	40 sous de renda	--	6
Joan Vidal	2	--	Heretat universal, valorada en 100 lliures i renda de 50 sous	2	--
Beatriu Torres	2	--	Llegat testamentari convertit en 125 sous de renda	2	--
Margarida Moliner	--	33	Renda de 30 sous	--	5
Baltasar Segurioles	1	--	20 sous de renda	1	--
Andreu Solzina	1	--	20 sous de renda	1	--
Bernat Caldòfol	1	--	A canvi de l'aniversari, va lluir un censal de 40 sous de pensió que li pagaven els frares	1	--
Elionor Porta	1	--	30 sous de renda	<i>No apareix</i>	
Blanquina Jordà	--	18	18 sous de renda	--	3
Isabel Borrassà	--	12	12 sous de renda	--	2
Marina Tartrat	--	12	12 sous de renda	--	2
Elisabet Canals	--	9	18 sous de renda	--	3
Pere Arnau	--	5	5 sous de renda	--	5
Jeroni Rajola	--	5	5 sous de renda	--	5
Felip Santceloni	--	5	5 sous de renda	--	5
Elisabet Santceloni	--	5	5 sous de renda	--	5
Bernat de Montpalau	--	2	14 sous de renda	--	2

²⁹⁵⁰ ACA, MH, lligall 277, s. f.

²⁹⁵¹ Possiblement fos inferior després que a la mort d'Eulàlia Barba els frares van poder comprovar el que els quedava. En tot cas, no tenim constància documental que es fes la reducció durant el segle XV.

Taula 28 - Llevador de la quèstia d'Òdena (1497)²⁹⁵²

Contribuent	Quantitat
Johan Vall e son areu	5 sous 9 diners
Ítem el matex	2 sous 9 diners
Pere Pal-legrí per en Pallomà del Cugulló	4 sous 9 diners
Johan Giner. Té-u en Gonsalbo	7 sous 10 diners
Antoni Matheu per el matex	3 sous 11 diners
Pere Robió o en Franquesa per el	4 sous 9 diners
Pere Saranató e Matheu Bonastre	1 sou
Gabriell Santacana e en mossèn Armengoll	12 sous 8 diners
Miquel Villa per lo tros de na Merquadera	8 sous 9 diners
Pere Millàs per lo tros de Bonertés que fon d'en Pere Malsoller. És reduyt per los frares a II sous VIII	2 sous 8 diners
Gabaell Boràs per lo tros del Merquedal, és que sté terada	2 sous 6 diners
Ítem per lo tros de Puixcornet qui fonch de mossèn Falip Mercader	2 sous 8 diners
Francesch Artigó, sabater, per lo tros Puyguomet. Pagat IIII sous	5 sous
Lo beneficiat de Abdoni Sarment per la vinya del mas Comyn	3 sous 2 diners
Lo areu d'en Francesch Rovires, quondam, sastre, per lo tros dell Pla de lla Tora	5 sous 6 diners
Bamat Puiggrós per lo tros ha al Pla de la Torra, qui fonc d'en Guarró. Paga en Giner, boter	5 sous
Nicollau Seralongua o son areu per lo tros que comprà de n'Anthoni Giner	7 sous 6 diners
Pere Puggros per lo tros que comprà d'en Marinera. Diu-se que és d'en Masana per títoll de compra ²⁹⁵³	3 sous
Nicollau Giner o son areu per lo tros dell Mercadall, és que s té terada	1 sou 3 diners
Berenguer Cornet per lo tros de Puygcornet	8 sous 10 diners
Visens Orpy per lo tros de Coma d'Arna	7 sous 9 diners
Andreu Segara per la vinya de Berguallones	5 sous 8 diners
Jauma Vidall per la vinya que fon de miser Francesch Spellt. À pagat VII sous	1 sou 4 diners
Ítem per la vinya de Oronies, que fon de son pare	1 sou 4 diners
Ítem per les terres del mas Vidall	5 sous 9 diners
Ítem per lo tros del Pla de lla Tora ²⁹⁵⁴	2 sous 11 diners

²⁹⁵² ACAN, *Arxiu Parroquial de Santa Maria*, caixa 32. El títol és *Llevador de la quístia que fan los hòmens de Agualada tenints terres en lo castell y terme de Òdena als frares de Sanct Hierònym de la Murta*.

²⁹⁵³ Paga na Sabata escrit al marge esquerre.

²⁹⁵⁴ En Col de Sansa per son genra escrit al marge esquerre.

Johan Francollí per lo tros de Bonetes	2 sous
An Johan Canalletes, notari, per çò que fonch de na Canalletes, que comprà d'en Pere Padrós. Sa paga 11 sous 6 diners	4 sous 2 diners
Ítem ha lo que fon d'en Jauma Vidall, ally matex	5 sous 5 diners
Ítem per allò que fon d'en Carió	1 sou 10 diners
Mossèn Francolly, hon ha holiveres	3 sous 4 diners
Ítem dit Pere Canalletes per lo tros de Bonetes, que fon de n'Antoni Artygó. À pagat 11 sous	14 sous 7 diners
Ítem per lo tros d'en Durfort a Puygcomet. Fonch reduyt a II sous III dinés	4 sous 6 diners
Pau Sóller per lo tros que comprà de mossèn Visens Tores	6 sous
Antoni Simon per la vinya que à all Puygs. Feta gràcia a X anys, çò és que pag XV diners	2 sous 9 diners
Bernat Pugoll paga per allò que té al Pla de lla Torra	6 sous 4 diners
Ítem per allò que té ally matex, que fonch d'en Morató	1 sou 10 diners
Na Aldonsa Fareres, per alò que ha a Puygcomet que fon d'en Palau	2 sous 8 diners
Francesch Rosem o son areu per lo tros que à Sererolls ²⁹⁵⁵	8 sous 7 diners
Ítem un altre tros aly matex	3 sous
Pere Fulló o son areu per lo tros de Horonyes o Dells puygs ²⁹⁵⁶	1 sou 10 diners
Francesch Salla, spesier, per lo tros dell Pla de lla Tora. Li donats contans X sous VI	7 sous 11 diners
Ítem per allò que fon de Francesch de Rogés	2 sous 10 diners
Bernady Salla per lo tros que fon de Sent Bartomeu	3 sous
Fra Bernat Simont per alò que fon d'en Boràs a Puygcomet	4 sous 7 diners
Pere Roseta paga per la vinya dell Mas Vidall	4 sous
Johan Tria, ballester, per lo tros dell Pla de lla Tora que fon d'en Bartomeu Fonoll	4 sous 9 diners
Ítem per alò de na Udetà, pagen (<i>sic</i>) en Salvador Tria	2 sous 6 diners
Antoni Roseta per hun tros que té al Pla de lla Tore	4 sous
Ítem per lo tros de Guyrards Pagells e Francesch Salla, specier	1 sou 6 diners
Pere Franquesa per lo tros de Puygcomet, per la part que fa quèstia	11 sous 10 diners
Rafell Sanenga, çabater, per lo tros que fon d'en Tomàs Clliment	1 sou 8 diners
Rafell Val per lo tros que fon de n'Antoni Gener	5 sous 10 diners
Ítem per lo tros que fon de Ramon Ruguell. Té-u en Salla	1 sou
Ítem per alò que fon de na Masana al Mercadall	1 sou 3 diners
Gispert Millàs per lo tros del Pla de lla Tora que fon de Carió	6 sous 11 diners
Ítem per lo tros de Pere Fata que comprà d'en Pere Torre, que fon de mossèn Jauma Tort	2 sous
Nicollau Vey o son areu fa per lo tros de Coma d'Arna	14 sous 7 diners

²⁹⁵⁵ Dupte escrit al marge esquerre.

²⁹⁵⁶ Dupte escrit al marge esquerre.

Antoni Toralló fa per una vinya que fon d'en Agremunt. Eren II sous VII a gràcia de I sou III dinés	1 sou 3 diners
Bernat Sentmiquel per lo tros dell mas Marty que fon d'en mestre Marty. És reduyt per los freres. Soll-ne pagar III sous. Are pagen	1 sou 6 diners
Francesch Salla per alò que à pres d'ells an Remon e d'en Bernat Cabrera. És de Oronyes	4 sous 6 diners
Antoni Rovires per un tros de vinya que té a Oronies que fonch d'en Barthomeu Pedrysa. Paga VII sous VI	8 sous
Ítem per allò que té al mas a Badall	2 sous
Antoni Corts per allò que fonch d'en Grabiell Mas	2 sous 8 diners
Ítem a-n Santacana per lo tros dell Plla de lla Tora que fon d'en Matestach	6 diners
Johan Ballaguer de Sent Genys per lo tros d'en Salmanyas	11 sous
Pere Franquesa per lo tros que era d'en Agustí Canalletes	1 sou 6 diners
Pere Palegry per lo tros de lla Costa d'en Mullner	3 sous 6 diners
Mossèn Luys Armengoll per lo tros de lles Forques. Pagua en Gatell	3 sous
Guillem Fons per lo tros de les Holiveres que té al Puyg de Bri	1 sou 3 diners
Johan Sallanés, forner, per lo tros de lles Dorells. És raduyt a I sou VI e eren II sous X	1 sou 6 diners
Barthomeu Torent per alò d'en Salvador Trener a Puygcomet	1 sou 6 diners
Ítem per alò d'en Grabiell Aguilera al Puyg	1 sou 3 diners
Johan Nadall, texidor, per alò que té a Oronies	2 sous
Johan Balleguer per lo tros que ly lexà an Roseta ²⁹⁵⁷	1 sou 3 diners
Johan Matheu per lo tros d'en Muset, sogre seu, al Cadefall	5 sous
Pere Tria per alò de son sogre a Salnayas. Paga	5 sous
Ítem en Villar per un tros que té a Sererolls	2 sous 10 diners
Grabiell Claramunt per alò de son sogre al Pla de lla Tora	1 sou 6 diners
Simon Bonastre per alò que té de son cunyat a Oronies	2 sous 6 diners
Antoni Sparsa per alò d'en Johan de Serralongua	3 sous 6 diners
Fra Bernat Simont per alò d'en Codinelles als Puygs. Paga V sous	7 sous 7 diners
Francesch Salla per lo Prat d'en Jenovès	5 sous
Ítem per lo tros d'en Bartomeu Fonoll a Salnayas	1 sou 6 diners
En Traver per lo tros que té d'en Masana. Per concòrdia feta paga II sous	3 sous
Bartomeu Toralló per lo tros d'en Jauma Sabater	2 sous
Ítem per lo tros d'en Bernat Mas	1 sou
Salvador Toralardona per lo tros que té d'en Vergilly	2 sous 6 diners
Lonch, corder, per lo tros d'en Robió als Puygs	1 sou
Bartomeu Ferer per lo tros que en Gonsalbo Defryes ly estebbly.	1 sou

²⁹⁵⁷ Forester escrit al marge esquerre.

Taula 29 - Definidors de la Corona d'Aragó (1415-1500)

Capítol general	Frare	Càrrec	Referència documental
1416	Bartomeu Robinats	Prior de Sant Jeroni de Cotalba	Actas, vol. 1, f. 12v
1418			Actas, vol. 1, f. 17r
1421			Actas, vol. 1, f. 22v
1425	Ramon Joan Joan Barber	Prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron Procurador de Sant Jeroni de Cotalba	Actas, vol. 1, f. 25r
1428	--	--	--
1431	Francesc Domènec	Prior de Santa Maria de la Murta	Actas, vol. 1, f. 31r
1434	Ramon Joan	Prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	Actas, vol. 1, f. 34v
1437			Actas, vol. 1, f. 37v
1443	Francesc Domènec	Procurador del prior i convent de Santa Maria de la Murta	Actas, vol. 1, f. 41r
1446		Prior de Santa Maria de la Murta	Actas, vol. 1, f. 47v
1449			Actas, vol. 1, f. 45r
1453			Actas, vol. 1, f. 52r
1456			Actas, vol. 1, f. 55v
1459		Procurador del prior i convent de Santa Maria de la Murta	Actas, vol. 1, f. 60v
1462	Jaume Planes Juan de Trujillo	Prior de Sant Jeroni de la Murtra Procurador del convent de Sant Jeroni de la Murtra	Actas, vol. 1, f. 66r-66v ²⁹⁵⁸
1465	Joan Garcia	Prior de Sant Jeroni de Cotalba	Actas, vol. 1, f. 72r
1468	Juan de Rosales	Procurador del convent de Sant Jeroni de Cotalba	Actas, vol. 1, f. 80r
1471	Juan de Ortega Hernando de Córdoba	Prior de Santa Maria de la Murta Procurador de Sant Jeroni de la Murtra	Actas, vol. 1, f. 91v
1474	Francesc Miró	Prior de Santa Maria de la Murta	Actas, vol. 2, f. 1v
1477	Gonzalo de Maluenda	Procurador del convent de Sant Jeroni de la Murtra	Actas, vol. 2, f. 16r
1480	Francesc Miró	Prior de Sant Jeroni de Cotalba	Actas, vol. 2, f. 38r
1483	Juan Rosales	Prior de Santa Maria de la Murta	Actas, vol. 2, f. 51r

²⁹⁵⁸ En contra del que és habitual a les actes, es diu del frare Jaume que era el prior de la Murta, denominació del monestir valencià de Santa Maria de la Murta, quan hauria de dir Betlem, que és el que s'utilitza per designar Sant Jeroni de la Murtra. No hi ha dubte, però, que es tracta del prior del cenobi badaloní, ja que així apareix a la signatura dels definidors (Actas, vol. 1, f. 70r) i consta com a prior justament aquell any (Talet, p. 174).

1486	Tomàs Saera	Procurador del convent de Sant Jeroni de Cotalba	Actas, vol. 2, f. 67r
1489	Francesc Miró	Prior de Sant Jeroni de Cotalba	Actas, vol. 2, f. 92r
1492	Valentí ²⁹⁵⁹	Procurador del convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	Actas, vol. 2, f. 105r
1495	Joan Baptista	Prior de Santa Engràcia de Saragossa	Actas, vol. 2, f. 119v
1498	Lluís Palau	Procurador del convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron	Actas, vol. 2, f. 136r

---

²⁹⁵⁹ A l'apartat de la comunitat no apareix cap frare de nom o cognom Valentí. Possiblement es tracti de Vicent Valentí, profès de Cotalba, a qui el capítol general de 1492 encarregà la visita i confirmació del monestir del Prado (Actas, vol. 2, f. 114r)

Taula 30 – Visitadors de la Corona d'Aragó (1474-1498)

Capítol general	Visitadors		Ref. doc. ²⁹⁶⁰
1474	Juan de Trujillo, prior de Talavera. Fou destituït l'agost de 1474. ²⁹⁶¹	Francesc Miró, prior de Santa Maria de la Murta, serà visitador, excepte a la visita d'aquest monestir valencià, que recau en Pere Riabau, vicari de Cotalba.	4r
1476 ²⁹⁶²	Diego de Toledo, prior de Madrid		13v
1477	Francesc Miró, prior de Santa Maria de la Murta Gonzalo de Maluenda, profés de San Juan de Ortega <i>Juan de Ortega, prior de Santa Maria de la Murta.</i> ²⁹⁶³	El frare Garcia, profés de Cotalba, visitador de Santa Maria de la Murtra amb Gonzalo de Maluenda.	18v
1480	Francesc Miró, prior de Santa Maria de la Murtra Fernando de Córdoba, prior de Sevilla	El vicari de Cotalba, visitador de Santa Maria de la Murtra, amb Fernando de Córdoba.	39v
1483	Vicent Valentí, prior de Cotalba Diego de Toledo, prior de Fresdelval ²⁹⁶⁴	Pere Barreda, profés de Santa Maria de la Murtra, visitador de Cotalba amb Diego de Toledo.	53r
1486	Diego de Toledo, prior de Santa Maria de la Murtra Juan de Trujillo, ²⁹⁶⁵ profés de Guadalupe	Tomàs Saera, profés de Cotalba, visitador de Santa Maria de la Murtra amb Juan de Trujillo.	68r-68v
1489	Diego de Écija, prior de Madrid	Pere de Lapeda, profés de Santa Maria de la Murtra, visitador de Cotalba; Francesc Miró, prior de Cotalba, visitador de Santa Maria de la Murtra; Benet Santjoan, prior de Sant Jeroni de la Murtra, visitador de Vall d'Hebron; i Guillem Fuster, profés de Vall d'Hebron, visitador de Sant Jeroni de la Murtra.	93v

²⁹⁶⁰ Posarem tan sols el foli, perquè tots pertanyen al vol. 2 de les Actas.

²⁹⁶¹ Actas, vol. 2, f. 12v.

²⁹⁶² Fins al capítol privat celebrat a Lupiana l'agost de 1476, dos anys després de la destitució de Juan de Trujillo, no es nomenà el nou visitador.

²⁹⁶³ Malgrat el nomenament del capítol general de 1477, quan a final d'aquell any Juan de Ortega fou rellevat del generalat de l'orde, recuperà el càrrec de visitador general de les diòcesis de Barcelona i València, en patent que li havia donat el nou general, Rodrigo de Orenes, l'1 de desembre de 1477 (AHPB, Antoni VINYES, *LXVII liber comunis*, 1476, març, 26 – 1478, desembre, 11, s. f.).

²⁹⁶⁴ Assistiren a la confirmació del prior de Sant Jeroni de la Murtra el novembre de 1483 (Talet, p. 235).

²⁹⁶⁵ En altres ocasions apareix com a Pedro de Trujillo, prior de Talavera (Actas, vol. 2, f. 96v; Talet, p. 246).

1492	Juan de Salamanca, prior de la Mejorada	El frare Pardina, profés de Santa Maria de la Murta, visitador de Cotalba; Miguel Manrique, prior de Cotalba, visitador de Santa Maria de la Murta; Gabriel Andreu, prior de Sant Jeroni de la Murtra, visitador de la Vall d'Hebron; i Guillem Fuster, profés de Vall d'Hebron, visitador de Sant Jeroni de la Murtra.	107r
1495	Daniel, prior de Montamarta	El frare Barreda, profés de Santa Maria de la Murta, visitador de Cotalba; Pere Coll, prior de Cotalba, visitador de Santa Maria de la Murta; Gabriel Andreu, prior de Sant Jeroni de la Murtra, visitador de Vall d'Hebron; Joan Moner, profés de Vall d'Hebron, visitador de Sant Jeroni de la Murtra; i Alonso de Ocaña, prior de Villaviciosa, visitador de Santa Engràcia.	122r
1498	Juan de Morales, prior de Montamarta	Alonso de Ocaña, prior de Villaviciosa, visitador dels dos monestirs valencians; Joan Boil, prior de Cotalba, visitador de Santa Engràcia; Agustí Gualbes, prior de Sant Jeroni de la Murtra, visitador de Vall d'Hebron; i Lluís Palau, profés de la Vall d'Hebron, visitador de Sant Jeroni de la Murtra.	140v

Documents

Normes de transcripció i edició

La transcripció s'han realitzat atenent el principi del respecte escrupolós a les grafies que apareixen en els documents. En aquest sentit, s'han respectat les grafies duplicades no intervocàliques, excepte quan estan a l'inici de paraula. Hem fet, però, una excepció: la regularització de la grafia *c* per *ç* quan correspon a una essa sorda davant *a*, *o* i *u* (“Çaragoça” per “Çaragoca”, per exemple). La *i* i la *y* s'han transcrit com a tals i la *c* i la *t* s'han respectat. Quan les grafies *u* i *v* tenen sentit vocàlic, es transcriuen com a *u*. En cas contrari, com a *v*.

Les abreviatures s'han desenvolupat seguint les normes habituals en aquest tipus de documents. Volem fer notar que en fer el desenvolupament de les grafies no escrites, s'ha optat per utilitzar les que apareixen al diccionari (*etiam* en lloc d'*eciam*, per exemple).

Quant a la separació dels mots, s'ha utilitzat el criteri modern, emprant, quan escau, l'apostrofació i els guions. Quan s'han unit dues paraules eliminant una grafia que, segons la normativa actual, no es pot elidir, ja sigui en català o en castellà, s'ha indicat mitjançant un punt volat (“qui·ls”, “l·otro”). També s'han seguit els criteris ortogràfics moderns respecte a l'accentuació de les paraules. Tanmateix, s'ha eliminat la dièresi quan enmig de les dues vocals hi ha una *h* que separa l'hiat (“deim”).

En aquells casos que hem considerat que la paraula usada en el document podria portar a confusió, utilitzem la partícula *sic* per marcar que en el text apareix tal com està en el document. Quan s'ha detectat un error, ja sigui l'omissió d'una paraula, una paraula repetida o la manca d'un signe d'abreviatura, s'ha fet indicar aquesta circumstància en l'aparat crític, on també s'han registrat altres circumstàncies del text, com els subratllats, el ratllats, les anotacions en el marge i a la interlínia, les fermes dels intervinents i les cancel·lacions en les minutes notariales, els espais en blanc. Les grafies que no s'han pogut llegir han estat reemplaçades, sempre que ha estat possible, segons les fórmules habituals. Aquesta situació s'ha marcat en la transcripció mitjançant l'ús de claus (*{*, *}*). També s'ha emprat el criteri modern quant a la puntuació dels documents per tal de facilitar-ne la lectura i la comprensió.

S'ha marcat el número de línia en els documents en format de pergami. Quant a les cartes, s'ha indicat també la informació del dors. Les paraules i els fragments escrits en una llengua diferent de la majoria del document s'han escrit en cursiva. A la taula de tradició s'han inclòs altres versions publicades dels documents que formen part de la mostra. Els documents es publiquen íntegres a excepció del 44, en què no s'ha transcrit, per la seva llargada i caràcter formulari, el clausulat del nomenament de compromissaris per a la resolució de les condicions del vicari de Sant Genís dels Agudells.

1374 agost 1. Noves

Gregori XI encarrega a Guillem [de Torrelles], bisbe de Tortosa, la petició que li han fet recentment el clergue Jaume Joan, i els laics Jaume Dolentorn i Francesc Massanet, com a representants d'un grup d'ermitans, perquè se'ls assigni una regla monàstica i se'ls doni llicència per fundar monestirs. El pontífex proposa al comissionat la regla de Sant Agustí i l'hàbit, les constitucions, els ritus i les cerimònies del monestir florentí del Sant Sepulcre. Els concedeix que, atesa la seva devoció per aquest sant, puguin anomenar-se frares o ermitans de Sant Jeroni, que siguin governats per un prior escollit canònicament i confirmat per l'autoritat diocesana per un mandat de tres anys, que facin normes que no contradiguin les que els són atorgades i que puguin mendicar fins que no tinguin un dot suficient. Com que hi ha una quarantena de persones interessades en integrar-se en aquest moviment monàstic, el papa faculta el comissionat a fundar tres monestirs, sota les condicions anteriors, per a una dotzena cadascun, a les quals rebrà comafraresia un dels quals nomenarà prior, a qui la resta prometrà obediència.

B*. AHN, *Clero*, carpeta 3153, n. 2. Trasllat de l'original, fet per Pere de Loçàs, notari de València, el 26 de novembre de 1376.

a. Roc DE CHABÁS (dir.), «Sección de documentos», *Archivo*, 4 (1890), p. 311-314 (doc. XLII).

Hoc est translatum bene et fideliter factum Valencie, vicesima sexta die novembris, anno a nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, sumptum a quadam carta sive littera beatissimi in Christo domini Gregorii, divina providen-² cia pape XI, eius vera bulla plumbea more curie Romane impendenti sigillata, cuius tenortalis est:

Gregorius, episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Guillermo, episcopo Dertusensi, salutem et apostolicam benedictionem. Salvatoris humani generis Domini Nostri Ihesu Christi vices, licet inmeriti, gerentes in terris, ³ animarum salutem pro qua Salvator ipse, qui erat impassibilis et immortalis, mirabiliter et misericorditer factus homo dignatus est, pati et subire acerbissimam mortem crucis, desiderantes, ab intimis piis votis eorum qui, abnegantes se ipsos, crucem penitencie et voluntarium erumpnarum huius mundi⁴ tollunt spontanee et ipsum secuntur Dominum libenter annuimus eaque indignis graciis et favoribus prosequimur graciosae ut ipsi, freti opportunis presidiiis, nulla in via Dei senciant adversa prepedia, set dilatatis cordibus et expeditis corporibus certatim satagant apprehendere bravium bene currentibus re-⁵ promissum. Sane peticio pro parte dilectorum filiorum Jacobi Johannis, clerici, et Jacobi Dolentorn ac Francisci Maçanet, laicorum diocesis Valentiniensis, nobis nuper exhibita continebat quod ipsi et nonnulli alii viri, tam clerici quam layci, nobiles et plebei regnorum Aragonum et Valencie ac parcium aliarum, iamdudum ⁶ relictis seculi pompis et mundanis diviciis abdicatis, proposuerunt, inchoaverunt et continuaverunt,¹ quandoque plures quandoque pauciores,² prout continuant assidue, in vita heremitica seu solitaria, vivendo de fidelium elemosinis, Altissimo famulari intendentes in huiusmodi vita perseveranter permanere et concludere dies ⁷ suos et quod nuper, ducti saniori consilio et firmati proposito meliori, intra claustra suorum pectorum revolventes non esse bene tutum ipsarum animarum saluti propria libertate potiri, set fore salubrius, proprium captivando arbitrium, se alicuius approbate regule colligare vinculis ac subdere imperio presidentis, ut sicut ⁸ prius servi peccati fuerant in seculo, sic servituti Dei colla spontanee summitentes sint liberiores iusticie per obediencie olocaustum, in votis gerunt aliquam aprobatam regulam per cuius observanciam possint in viam madatorum Domini rectius et tutius dirigi profiteri. Quare nobis humiliter supplica-⁹ runt ut huiusmodi regulam, de qua nobis videretur, eis dare et ad illius professionem per aliquem seu aliquos discretos ipsos supplicantes recipi eis que licenciam fundandi et construendi aliqua monasteria sive loca sub ipsa regula, in quibus ipsi supplicantes et alii qui inibi pro tempore regulam proffite-¹⁰ buntur eandem huiusmodi famulatum quiete possint impendere, de benignitate apostolica concedere dignaremur.

Nos igitur, qui³ propagacionem religionis incensis desideriiis affectamus et libenter modos salvacionis animarum studio sollicitudinis pastoralis apponimus, huiusmodi dictorum supplicancium

propositum, plu-¹¹ rimum habentes acceptum ac dignis laudibus comendantes et de tue probitatis ac circumspencionis industria in hiis et aliis gerentes, in Domino fiduciam pleniorum fraternitati tue committimus et mandamus quatenus preffatis supplicantibus ut ipsi et alii eorum socii regulam Beati Augustini servandam in habitu et ¹² secundum ritum ac constitutiones, cerimonias et observanciam fratrum monasterii Sancte Marie de Sancto Sepulcro, ordinis eiusdem Sancti Augustini, Florentine diocesis, utique laudabiles, prout sumus fidedigno testimonio informati, devote recipiant ex parte nostra studeas suadere. Et ut de huiusmodi ha-¹³ bitu noticia cercior habeatur, illum taliter designamus, videlicet quod tunica sit clausa et ampla et usque ad talos longa ac de panno albo grosso seu vili, cum manicis amplis et clausis, scapulare vero et mantellus, fissus ex parte anteriori, sint de panno griseo dicto burello nullo tincto colore, ipsum ¹⁴ autem mantellum non intelligimus esse de necessitate, set de honestate habitus prelibati, illumque defferent cum in publicum ipsos contigerit proficisci. Et quia iidem supplicantes asseruerunt se et suos socios ad beatum Jeronimum, confessorem et doctorem ecclesie, qui primo incoluit heremum et deinde ¹⁵ in monasterio cum fratribus perpetuo habitavit, specialem devocionem habere et sub ipsius venerando vocabulo cupiunt nominari, ipsis concedas quod fratres seu heremite sancti Jeronimi valeant appellari, ac statuas quod de cetero priores huiusmodi monasteriorum, que per priores regi volumus, cum fundata et in eis instituti ¹⁶ conventus fuerint, a suis conventibus modo canonico eligantur et a locorum diocesanis confirmantur et quod eorum officium duret per triennium dumtaxat, quo elapso, alii idonei vel ipsi de novo eligantur et, ut premittitur, confirmantur, ita tamen quod per hanc iidem priores et fratres ad servandum per omnia ritum, consti-¹⁷ tuciones, cerimonias et consuetudinem prefati monasterii de Sancto Sepulcro nullatenus coartentur. Quinimo permitas eisdem quod alias constitutiones a iure vel predicta regula non discrepantes, de quibus eis videbitur licite facere, valeant et servare. Et quia dotes pro sustentatione priorum et conven-¹⁸ tuum predictorum forsitan non potuerunt cito ut foret expeditum⁴ eisdem monasteriis assignari, tu eisdem concedas quod ipsi utique soliti vitam suam de elemosinis fidelium ducere ne a professione dicte regule propterea retardentur, ipsorum victum de piis elemosinis fidelium eciam hostiatim et alta voce, non tamen ¹⁹ per pulsacionem campanelle vel adunacionem populi, donec ipsa monasteria, secundum Apostolice Sedis vel alterius ad hoc deputandi per eam iudicium, fuerit sufficienter dotata, libere valeant mendicare districtiusque inibeas ne quisquam ipsos in huiusmodi mendicacione audeat impedire et si secus actum fuerit, id ²⁰ auctoritate nostra decernas irritum et inane. Et insuper si contigerit quod iidem supplicantes regulam predictam secundum habitum et constitutiones predictos acceptent et velint recipere humiliter et devote, eis et novem sociis eorum volentibus dictam regulam similiter profiteri, si eos inveneris fore bone conversacionis ²¹ et vite, de quibus plenius te informes, fundandi unum monasterium cum ecclesia, campanili, campanis, claustro et aliis necessariis officinis in loco ad hoc honesto et apto dotandum pro tempore de elemosinis et largicionibus piis fidelium seu fundatum recipiendi, si eis canonice conferatur, auctoritate predicta licenciam lar-²² giaris ac ipsos saltem ad numerum duodenum ad professionem preffate regule, sub habitu et observanciis predictis, in canonicos ⁵ atque fratres monasterii prelibati recipias et eis huiusmodi abitum tradas et ipsi monasterio, postquam fundatum seu receptum fuerit, de persona ideonea hac vice dumtaxat provideas, ²³ ipsamque personam prefficias eidem monasterio in priorem et sibi ab eisdem canonicis ⁶ seu fratribus facias debitam obedienciam et reverenciam exhiberi.

Et quia per eosdem supplicantes fuit nobis expositum quod multe alie persone regnorum et parcium predictorum, eciam circa numerum quadraginta, desiderant preffatam re-²⁴ gulam sub dictis habitu, cerimoniis et observanciis profiteri, Nos, eorum pium desiderium huiusmodi confovere cupientes, fraternitati tue predictae ipsis personis tria monasteria, per priores eciam pro tempore gubernanda, in locis honestis et ad hoc aptis fundandi seu fundata recipiendi, si ea canonice atquirant, ²⁵ iure tamen in hiis omnibus parochialium ecclesiarum et cuiuslibet alterius semper salvo, dummodo in quolibet ipsorum monasteriorum esse debeant duodecim ex eisdem personis, ipsasque eciam hac vice recipiendi in canonicos atque fratres eorumdem monasteriorum et eis dictum habitum exhibendi, necnon singulis ipsis monasteriis ²⁶ de singulis personis idoneis providendi, ipsasque singulas personas prefficiendi eisdem singulis monasteriis in priores et eis faciendi ab eisdem canonicis seu fratribus debitam obedienciam et reverenciam exhiberi, ac contradictores per censuram ecclesiasticam appellacione postposita compescendi. Non obstante, si alicui ²⁷ vel aliquibus a Sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem plenam concedimus tenore presencium quas per triennium tantummodo durare volumus facultatem.

Datum ²⁸ Novis, Avinionensis diocesis, kalendas augusti pontificatus nostri, anno quarto.

²⁹ Sig+num mei, Petri de Loças, notarii publici Valencie, auctoritate illustrissimi domini regis Aragonum et per totam terram et dominacionem eiusdem, qui hoc translatum a sui originali carta sive littera papali preinserta bene et fideliter translatare et scribi ³⁰ feci, et cum eodem diligenter et caute comprobavi

et clausi loco, die et anno in prima linea contentis, cum raso et emendato in VI linea, ubi legitur «et continuaverunt quandoque plures quandoque».

1. continuaverunt, *al ms.* continuavernt. 2. pauciores, *al ms.* pauciors. 3. Nos igitur qui *subratllat*. 4. expeditum, *al ms.* expeditam. 5. in canonicos *subratllat*. 6. canonicis seu *subratllat*.

2

1396 febrer 18. Avinyó

Benet XIII confirma la fundació i dotació del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron per la reina Violant i en decreta la seva independència respecte a qualsevol altre monestiri la potestat exclusiva de la comunitat d'escollir-ne el prior, que haurà de ser confirmat pel bisbe de Barcelona.

ADB, *FSJVH*, lligall c, pergami.

a. Tilmann SCHMIDT, Roser SABANÉS I FERNÁNDEZ, *Butllari de Catalunya: documents pontificis originals conservats als arxius de Catalunya (1198-1417)*, vol. 3, p. 1837-1838 (doc. 1252).

b. Regest a Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*, vol. 4, p. 63-64.

Benedictus, episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. ¹ Hiis que pro divini cultus augmento laudabiliter ac salubriter facta sunt, ut illibata consistent, libenter addicimus apostolica muniminis¹ firmitatem ac mo-³ nasteria et alia loca ecclesiastica personasque in eis et presertim, sub regulari habitu virtutum Domino famulantes, privilegiis et graciis munivimus oportunis. ⁴ Exhibita siquidem nobis pro parte dilectorum filiorum prioris et conventus monasterii Sancti Jeronimi de Valle Ebron, ordinis dicti sancti, sub regula ⁵ Sancti Augustini viventium, Barchinonensis diocesis, petitio continebat quod olim carissima in Christo filia nostra Yolandis, regina Aragonum illustris, de Sedis Apostolice ⁶ licentia speciali dictum monasterium fundavit et illud pro tredecim monachis qui in eo Domino perpetuo servirent, quorumque unus prior eiusdem mona-⁷ sterii existeret, dotavit. Quare pro parte dictorum prioris et conventus fuit nobis humiliter supplicatum ut foundationi et dotationi huiusmodi robur con-⁸ firmationis addicere, ac statuere et ordinare quod dictum monasterium ab aliquo monasterio vel alio loco dicti vel alterius ordinis non dependeat ac electio ⁹ prioris eiusdem monasterii Sancti Jeronimi, qui secundum instituta dicti ordinis eligatur quociens locus vacationis eiusdem monasterii occurret, ad dictos ¹⁰ conventum et confirmato electionis huiusmodi ad episcopum Barchinonensem, pro tempore existentem duntaxat, pertineat de benignitate apostolica dignaremur.

Nos ¹¹ igitur, huiusmodi supplicationibus inclinati, fundationem et dotationem predictas ratas habentes atque gratas illas ex certa sciencia auctoritate apostolica ¹² confirmamus et presentis scripti patrocinio comunimus et insuper eadem auctoritate statuimus et etiam ordinamus quod dictum monasterium ab ¹³ aliquo monasterio vel alio loco dicti vel alterius ordinis non dependeat quodque electio dicti prioris, qui secundum instituta predicta eligatur, ¹⁴ ad conventum et confirmatio electionis huiusmodi ad episcopum prefatos pertineat, ut prefatur, constitutionibus apostolicis ac statutis et consuetudinibus ¹⁵ monasterii et ordinis predictorum, iuramento, confirmatione apostolica vel quacumque firmitate alia roboratis et aliis contrariis non obstantibus quibuscumque. ¹⁶ Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis, communionis, constitutionis et ordinationis infringere vel ei ausu temera-¹⁷ rio contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, se noverit incursurum.

¹⁸ Datum Avinione, XII kalendas marcii pontificatus nostri, anno secundo.

1. muniminis, *al ms.* muniminus.

1396 febrer 20. Avinyó

A petició de la reina Violant, del prior i del convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, Benet XIII annexiona la parròquia de Sant Genís dels Agudells a l'esmentat monestir, per la qual cosa quan quedi vacant, els autoritza a prendre possessió de tots els seus drets i rendes.

ADB, *FSJVH*, lligall 12, pergami. Còpia del 12 de desembre de 1458 (notari Pere Gaspar Capó).
a. Regest a Ovidio CUELLA ESTEBAN, *Bulario de Benedicto XIII*, vol. 4, p. 63-64.

Hoc est translatum bene et fideliter sumptum a quibusdam patentibus pergameneis litteris sanctissimi domini nostri domini Benedicti, pape terdecimi, incorporacionis, aneccionis et unionis infrascriptarum, eius vera bulla plumbea in quibusdam filis circeis vermili croceique colorum impendenti munita, non viciata, non cancellata nec in aliqua ipsarum parte suspecta, |² sed omni prorsus vicio et suspicione carentibus, cuius tenor dignoscitur esse talis:

Benedictus, episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Apostolice Sedis circumspccta benignitas circa ea que eclesiarum et monasteriorum ac personarum ecclesiasticarum in eis et presertim sub regulari habitu virtutum Domino famulantium utilitatem et comoda res -|³ piciunt se libenter exhibet propiciam et benignam. Exhibita siquidem nobis pro parte dilectorum filiorum prioris et conventus monasterii Sancti Geronimi de Valle Ebron, per priorem soliti gubernari, ordinis dicti sancti, sub regula Sancti Augustini vivencium, Barchinonensis diocesis, peticio continebat quod licet carissima filia nostra Yolandis, regina |⁴ Aragonum illustris, de licencia Sedis Apostolice dictum monasterium fundaverit ac inibi multa et sumptuosa opera fieri fecerit et pro dote eiusdem fructus, redditus et proventus, iura, obvenciones et emolumenta quamplurima assignaverit, nichilominus edificia eiusdem monasterii que magnifice et nobiliter incepta sunt, nondum |⁵ omnino completa existunt ac fructus, redditus et proventus, iura, obvenciones et emolumenta huiusmodi pro dote ipsius non sufficiunt ipsaque edificia absque magnis expensarum oneribus compleri non possunt. Quare pro parte dictorum regine, prioris et conventus fuit nobis humiliter supplicatum quatenus parrochialem ecclesiam Sancti Genesii de Gu-|⁶ dellis, dicte diocesis, infra cuius parrochie limites prefatum monasterium consistit, eidem monasterio perpetuo incorporare, annectere et unire de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur eidem priori et conventui in premissis providere, volentes huiusmodi supplicacionibus inclinati, dictam parrochialem ecclesiam cum omnibus iuribus et pertinentiis suis eidem mo-|⁷ nasterio auctoritate apostolica incorporamus, annectimus et unimus, ita quod, cedente vel decedente rectore eiusdem ecclesie qui nunc est aut illam alias quomodolibet dimittente, liceat eidem priori et conventui per se vel procuratorem suum ipsius ecclesie iuriumque et pertinenciarum ipsius corporalem possessionem auctoritate propria apprehendere fructusque, redditus, proventus, iura, |⁸ obvenciones et emolumenta ipsius recipere et eciam retinere ac in suos et dicti monasterii usus convertere libere et licite, diocesani loci et cuiuscumque alterius licencia minime requisita. Non obstantibus, si aliqui super provisionibus sibi faciendis de parrochialibus ecclesiis aut aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales Apostolice Sedis vel le-|⁹ gatorum eius literas impetrarint eciam si per eas ad inhibitionem, reservacionem et decretum vel alias quomodolibet sit processum, quasquidem literas et processus, habitos per easdem ad dictam ecclesiam, volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quo ad assecucionem parrochialium ecclesiarum aut beneficiorum aliorum preiudicium generari et quibuslibet privilegiis, |¹⁰ indulgenciis et literis apostolicis generalibus et specialibus quorumcumque tenorum existant, per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus earum impediri valeat vel differri et de qua cuiusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mencio specialis. Proviso quod dicta ecclesia debitis non fraudetur obsequiis et animarum cura in ea nullatenus |¹¹ negligatur eiusque debite supportentur onera consueta. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane si secus super hiis a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attemptari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre incorporacionis, annectionis, unionis, voluntatis et constitucionis infringere |¹² vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Avinione X kalendas marcii pontificatus nostri, anno secundo.

¹³ Sig+num Johannis Brujó, regia auctoritate notarii publici Barchinone, testis.

Sig+num Bartholomei del Bosch, auctoritate regia notarii publici Barchinone, testis.

¹⁴ S+num Petri Gasparis Capó, regia auctoritate notarii publici Barchinone, qui huius translatum a dictis patentibus pergameneis literis fideliter sumptum scribi fecit et cum eisdem veridice comprobatum unacum pre-¹⁵ nominatis testibus, clausit XII mensis decembris anni nativitatis Domini millesimi CCCⁱ quinquagesimi octavi, cum supraposito in linea II, ubi scribitur «Domino», et cum raso et correcto in linea VII, ubi legitur «eiusdem».

4

1398 març 20. Sant Genís dels Agudells, Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Jaume Ivàñez, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, pren possessió de l'església de Sant Genís dels Agudells, unida per autoritat apostòlica al monestir, després que n'hagi renunciat el darrer rector, Domènec Cerdà. A continuació, amb la presència de Guillem Vallès, vicari general del bisbat de Barcelona, el prior i els frares del monestir, reunits en capítol conventual, prometen pagar les visites i totes aquelles despeses, tant ordinàries com extraordinàries, que fins aleshores els rectors de l'església acostumaven de pagar.

ADB, FSJVH, lligall 25, s. f.¹

Noverint universi quod die iovis intitulata vicesima marcii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LXXXVIII, in presentia discreti Michaelis Padrolo, scriptoris iurati sub me, Francischo Vitalis, notario reverendissimi in Christo patris et domini domni Raymundi, miseracione divina episcopi Barchinone, notario publico, et in presentia etiam honorabilis Anthonii de Fornellis, canonici ecclesie, et Petri Vitalis, spaserii Barchinone, testium ad hec specialiter vocatorum et assumptorum, venerabilis et religiosus frater Iacobus Ivanyes,² prior monasterii Sancti Jeronimi de Valle Ebron, ordinis Sancti Augustini, Barchinone diocesis, habens ad infrascripta specialiter potestatem a sanctissimo in Christo patre et domino nostro domno Benedicto, divina providentia pape XIII°, cum eiusdem domini nostri pape carta pergamenea eiusque vera bulla plumbea in filis sericis rubei croceique coloris impendenti bullata, non viciata, non cancellata nec in aliqua sui parte suspecta, sed prorsus omni vicio et suspicione carente tenores sequentis:

Benedictus, servus servorum Dei, *et cetera ut supra posita est.*³

Attendens, ut dixit, quod predicta ecclesia Sancti Genesii de Agudellis vacabat de iure et de facto per liberam renunciationem de ea factam per venerabilem Dominicum Cerdani, ultimum rectorem eiusdem, constitutus personaliter intus ecclesiam⁴ Sancti Genesii de Agudellis, diocesis Barchinone,⁵ monasterio predicto Sancti Ieronimi, ut predicatur, incorporatam, annexam et unitam auctoritate apostolica sibi, ut premissum est specialiter attributa, possessionem dicte ecclesie et eius iurium universorum corporalem seu quasi accepit in hunc videlicet modum: quare posuit manus supra altare maius dicte ecclesie accepitque calicem argenteum cum sua patina ac quoddam sacerdotale vestimentum et missale tetigitque cordas cimbalarum et quandam campanellam pulsavit, necnon intravit et exivit dictam ecclesiam clausitque et aperuit portas eiusdem et claves accepit in signum vere et pacifice possessionis per ipsum priorem adempte de dicta ecclesia et eius iuribus universis. Qua siquidem possessione per venerabilem et religiosum fratrem Iacobum Ivanyes, priorem predictum, ut premittitur, recepta, idem venerabilis prior simul cum honorabili viro Guillermo Vallesii, canonico ecclesie Barchinone, vicario in spiritualibus et temporalibus generali reverendi domini episcopi antedicti, ad alios actus non divertendo, ad monasterium Sancti Jeronimi predictum personaliter accedendo, in presencia scriptoris et testium predictorum, idem venerabilis prior, de assensu et voluntate religiosorum fratris Michaelis Rayner, fratris Johannis Thome, fratris Johannis Texidor, fratris Thome Carrasquer, fratris Johannis Roger et fratris Anthonii Reva, monachorum monasterii antedicti, more solito convocatorum et congregatorum et conventum facientium et representantium in manu et posse honorabilis vicarii domini episcopi antedicti, per se et omnes suos successores in monasterio antedicto convenit et promisit solvere visitationes et universa et singula onera consueta, tam ordinaria quam extraordinaria, que rectores dicte ecclesie solvere consueverunt antequam esset incorporata, annexa et

adiunta monasterio antedicto. De quibus omnibus et singulis supradictis tam dictus prior quam dictus honorabilis Guillelmus Vallesii, vicarius generalis domini episcopi antedicti, petierunt et instanter requisiverunt eis et cuilibet eorum fieri et tradi⁶ unum et plura publicum seu publica instrumenta per notarium infrascriptum.

Acta fuerunt hec die, loco et anno predictis, presente scriptore et testibus supradictis.

Sig+num mei, Miquelis Padrolo, scriptoris iurati sub discreto Francisco Vitalis, notario reverendi domini episcopi Barchinone, qui de mandato dicti notarii predictis una cum supranominatis, presens vocatus interfui et hec scripsi.

Sig+num mei, Francisci Vitalis, auctoritate in Christo patris et domini domni Raymundi, miseratione divina episcopi Barchinone, notarii publici et eius curie scribe, qui hec scribi feci et clausi.

1. *El títol del document, escrit a la part superior, és Instrumentum possessionis adeptae.* 2. *El nom que ve a continuació en el text està tan esmenat que és de molt difícil lectura. Per aquesta raó, al marge esquerre es va escriure Ivanyes.* 3. *Fa referència al document anterior que hi ha en el mateix plec, que és la d'unió de la rectoria de Sant Genís dels Agudells al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, datada a Avinyó el 20 de febrer de 1396.* 4. *Segueix parrochiale predictam ratllat.* 5. *Sancti Genesii de Agudellis, diocesis Barchinone, escrit al marge esquerre amb lletra diferent a la del cos del text.* 6. *Segueix unam ratllat.*

5

1403 setembre 26. València

El rei Martí ordena a Guillem de Bellera, veguer de Barcelona i del Vallès, que prengui les disposicions que consideri més oportunes a fi i efecte que els habitants de la vall de Sant Medir no agafin camins propers al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a causa de les molèsties que causen als seus religiosos, sinó que transitin pel camí general.

ACA, C, reg. 2178, f. 39v.

Monasterii Santi Jeronimi.

En Martí *et cetera* al noble e amat nostre n'Arnau Guillem de Bellera, veguer de Barchinona e de Vallès o a son loctinent, salut e dilecció. Segons per humil exposició a Nós feta per part dels prior e frares del monestir de Sent Jerònim, situat en lo territori d'aquexa ciutat, havem entès los de la vall de Sent Madir e alguns altres, axí hòmens com fèmbras, fan camí e continuen passar après lo dit monestir, lexants lo camí general qui va o passa per lo coll de Cerola, çò qui torna en dan del monestir, prior e frares damunt dits, com per lo dit passament de hòmens e fèmbras sia prest de seguir e de dar-hi ocasió de mal. E com los dits frares gosen dir a aquells que no vullen passar o fer via per lo monestir damunt dit, raonants -los la causa del mal qui -ls en poria seguir, menacen -los e -ls dien paraules iniurioses per les quals los dits frares romanen spaordits e mal tractats. Per què Nós, volents preservar en quant en Nós serà de tot sinistre lo dit monestir, lo qual stà en protectió e¹ salvaguarda² nostra, e donar loch a cessar tota matèria scandalosa qui s'ipogues seguir, dehim e manam vós de certa sciència e expressament, sots pena de mil florins, que decontinent inhibiscats ab aquelles provisions que us parrà hi sien necessàries que algú de la dita vall ni d'altre qualsevol loch no gos fer generalment o contínua camí per lo dit monastir ni prop d'aquell, sinó per los camins generals per on són acostumats passar, imposant -los aquelles penes les quals remetema vostre bon arbitre. E per açò vos informets de tots aquells qui per la raó demunt dita los han menaçats e³ aquells⁴ e tots los qui per semblant raó los menaçaran d'aquí avant castigquets e puniscats, de manera que a ells sia càstich e a altres eximpli.

Dada en València, sots nostre segell secret, a XXVI dies de setembre en⁵ l'any de la nativitat de Nostre Senyor M CCCC III. *Dalmacius vidit.*

Guillemus Poncii, ex petitione facta per Dalmacium de Sancto Dionisio, cancellarie regentem. Probata.

1. protectió e, escrit a la interlínia. 2. Segueix e protecció ratllat. 3. Segueix tots ratllat. 4. aquells, escrit a la interlínia. 5. Seguei del ratllat.

6

1413 desembre 22. Barcelona

Francesc de Pujol, vicari general del bisbat de Barcelona, confirma Joan Ponç com a prior del monestir de Sant Jeroni de Montolivet. El prior, un cop confirmat, promet obediència canònica, presta jurament de no vendre béns del monestir sense llicència del bisbe i promet ser fidel i acatar tots els mandats i sentències procedents del bisbat.

ADB, *Comunium*, vol. 52, f. 94r-94v.

Confirmatio prioris monasterii Sancti Jeronimi Vallis Montisoliveti, parrochie de Rippis.

Noverint universi quod die veneris intitulata XXII mensis decembris, anno a nativitate Domini M CCCC XIII, in presencia mei, Galcerandi de Podio Bachone, prebiteri, notarii publici et scribe curie reverendi domini episcopi Barchinone, et in presencia eciam discreti Johannis Bruguera, prebiteri, beneficiati in sede, et Johannis Flix, dicte curie scriptoris, testium ad hec specialiter coram honorabili et provido viro domino Francisco de Podiolo, canonico ecclesie vicario in spiritualibus et temporalibus generali reverendi in Christo patris et domini domni Francisci, miseracione divina episcopi Barchinone, comparuit venerabilis et religiosus vir frater Johannes Poncii, prebiter ordinis Sancti Jeronimi, qui, ut dixit, fuit electus in priorem monasterii Sancti Jeronimi Vallis Montisoliveti, nunc noviter instituti per venerabilem Bertrandum Nicholai, mercatorem Barchinone, infra parrochiam de Rippis. Quare supplicavit dicto domino vicario ut ipse in dicto prioratu dignetur confirmare. Et dictus dominus vicarius, acceptantes predicta, dictum fratrem Johannem Poncii in priorem confirmavit hinc ad festum Pentacoste proxime auctoritate dicti domini episcopi. Et incontinenti dictus frater Johannes Poncii, prior, prestit dicto domino vicario, nomine dicti domini episcopi, canonicam obedienciam et manualement reverenciam, ut est moris, ac eciam corporale iuramentum ad sancta Dei quatuor evangelia per ipsum tacta de servando indemnitatem dicti monasterii et de non vendendo seu alienando aliqua bona dicti monasterii absque licencia et permissu dicti domini episcopi et successorum suorum et eciam promisit, virtute dicti iuramenti, esse bonus et legalis dicto domino episcopo et successoribus suis, canonicè intransibilibus,¹ eius mandata et sentencias fideliter observando, salva sui ordinis disciplina. De quibus *et cetera*.

1. Segueix man ratllat.

7

1416 abril 14. Maldà

Llistat d'onze instruments relacionats amb l'establiment que Sant Jeroni de Montolivet fadels castells i llocs de Concabella i Gra a Elionor, muller de Pere Sescomes.

AHPB, Pere PELLISSER, *Manual*, 1415, juliol, 2 – 1416, juny, 26, f. 157r-157v.

Die martis XIII mensis aprilis, anno predicto millesimo CCCC XVI°, fuerunt recepta sequencia undecim instrumenta in loco de Maldano, diocesis Ylerde, licet hic continentur.

Instrumentum capitulorum factorum, concordatorum et firmatorum ratione stabilimenti per religiosum fratrem Johannem Febrerii, yconomi, procuratoris et actoris honorabilium et religiosorum priorum et conventus monasterii¹ Sancti Jeronimi Vallis Montis Oliveti, ordinis Sancti Jeronimi, constructi in parrochia de Rippis, episcopatus Barchinone, facti honorabili domine Elienori, uxori honorabilis Petri çes Comes, domicelli domiciliati in civitate Ylerde, de castris sive locis de Concabella et de Grasa, situatis in episcopatu et comitatu Urgelli *et cetera, est in dictis capitulis.*

Instrumentum stabilimenti predicti per dictum Johannem Febrerii, ut predicatur, dicte honorabili domine Elienori², uxori dicti honorabilis Petri çes Comes, facti de predictis castris *et cetera, est³ in predictis capitulis.*

Instrumentum debitorii facti per dictam dominam Elienorem dictis priori et conventui de quinque mille solidis barchinonensibus *et cetera, est in dictis capitulis.*

Instrumentum loci et cessionis factarum per dictum fratrem Johannem Febrerii, nomine iamdicto, dicte domine Elienori de quinque mille solidis, in quibus eidem conventui tenentur homines et universitas de Concabella *et cetera, est in dictis capitulis.*

Instrumentum acceptacionis⁴ et promissionis factarum per dictam dominam Elienorem de solvendo VI M solidos, causa quo⁵ solvi habebunt ratione iurisdicciois criminalis ditorum castrorum domino regi *et cetera, in dictis capitulis est.*

Instrumentum vendicionis⁶ per dictam dominam Elienorem, principalem, et⁷ Petrum çes Comes, Petrum Bernardum de Torremorell, domicellum⁸ dominum locorum sive castrorum de Pelagalls et de Gonalor,⁹ diocesis Urgelli, et dominam Johannetam, uxorem dicti Bernardi, fideiussores, facte honorabilibus et religiosis priori et conventui Sancti Jeronimi et suis successoribus in dicto monasterio de mille quinquaginta solidis¹⁰ barchinonensibus annualibus *et cetera, est in dictis capitulis.*

Instrumentum gracie firmate per dictum Johannem Febrerii, procuratorem dicti conventus, dicte domine Elienori de redimendo dictum censuale *et cetera, est in dictis capitulis.*

Instrumentum¹¹ aliud gracie firmatum per dictum Johannem Febrerii, dicto nomine, dicte domine Elienori de redimendo infra tres annos¹² quinquaginta libras annuales¹³ et¹⁴ dominium alodiale et directum quas et que sibi retinuerunt in dictis castris¹⁵ ratione dicti stabilimenti *et cetera, est in dictis capitulis.*

Instrumentum encarramenti¹⁶ per dictam dominam Elienorem in se facti de omnibus et singulis debitis et carritis¹⁷ dominium ditorum castrorum tangentibus, ad que dicta castra sive loca teneantur et que domina promisit servare dictum monasterium et eius conventum indemnes *et cetera, est in dictis capitulis.*

Instrumentum promissionis facte per dictum Johannem Febrerii, nomine predicto, facte dicte domine Elienori, qui promisit¹⁸ eidem quod, attento quod conventus dicti monasterii remanet directus et alodiarius dominus ditorum castrorum sive locorum, quod quociens alique questiones moverentur contra dictam Elienorem vel suos per aliquas personas ratione ditorum castrorum, ipse prior et conventus teneantur procuratorem sive procuratores constituere qui, dictam acceptantem, ad ipsius domine et suorum missiones et expensas manuteneant *et cetera, est in dictis capitulis.*

Testes¹⁹ predictorum omnium instrumentorum sunt discreti Bernardus de²⁰ Vilaprunyó, prebiter rector de Maldano, Arnaldus Fusterii, prebiter²¹ prepositus Illerdensis, Petrus Porta, civis Ylerde, Bernardus Savarters, mercator, civis Valencie, et Bernardus Noves, scriptor Barchinone.

Item dicta domina Elienor,²² revocando²³ venerabilem Bernardum de Torramorell, domicellum dominum locorum sive castrorum de Pelagalls et de Gonalor, a quadam procuracione per ipsam²⁴ sibi facta cum instrumento {...}²⁵ constituit, creavit et ordinavit procuratorem suum certum et speciale et ad infrascripta generalem Bernardum Savarters, mercatorem, civem Valencie, presentem, ad²⁶ firmandum scripturam tercii²⁷ quam ipsa firmare tenetur pro censuali predicto per ipsam vendito dicto²⁸ priori et conventui et audiendum sententiam excommunicationis et preceptum de solvendo in curia honorabilis officialis reverendi domini Barchinone episcopi, quam audire tenetur ratione dicti censualis *et cetera, et ad*

omnia que ipsa facere habeat et teneatur iuxta dictorum capitulorum seriem et tenorem *et cetera*, et ad accipiendum et adipescendum et nanciscendum possessionem corporalem dictorum castrorum et utriusque ipsorum *et cetera*, iuramenta que *et cetera*, baiulos largo modo²⁹ *et cetera*, et ad regendum dictos castros *et cetera*, et utendum omnimoda iurisdictione *et cetera*, firmandum in instrumentis *et cetera*.³⁰ Item ad intimandum honorabilibus paciariis et clavario universitatis civitatis Ylerde et aliis quorum intersit specialem obligationem per ipsam factam dictis priori et conventui de toto illo censuali pensionis IIII M solidorum jaccensium, tam in precio quam pensionibus, in illo censuali mille quinquaginta solidorum *et cetera*, dicendumque et mandandum iuxta seriem dicte specialis obligationis *et cetera* et omnia *et cetera* largo modo.³¹

Testes predicti, dempto ipso Bernardo Savarters, que superius nominatur.

1. monasterii, *escrit a la interlínia*. 2. *Segueix* facti. 3. *Segueix* in ceda ratllat. 4. *Segueix* facte et per facte ratllat. 5. quo, *escrit a la interlínia*. 6. *Segueix* facte ratllat. 7. *Segueix* certos ratllat. 8. *Segueix* facte ratllat. 9. *Segueix* situ ratllat. 10. *Segueix* annualibus ratllat. 11. *Segueix* ar ratllat. 12. infra tres annos, *escrit a la interlínia*. 13. *Segueix* quat ratllat. 14. *Segueix* omne ratllat. 15. *Segueix* et ratllat. 16. *Segueix* factum ratllat. 17. *Segueix* que ratllat. 18. *Segueix* et ratllat. 19. *Segueix* que ratllat. 20. de, *escrit a la interlínia*. 21. *Segueix* pro ratllat. 22. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma i l'abreviatura iur per indicar el jurament*. 23. *Segueix* et ratllat. 24. *Segueix* fuit ratllat. 25. *Segueix* un espai en blanc del que falta de línia, aproximadament un terç, i tota la següent. 26. *Segueix* sen ratllat. 27. *Segueix* in libris terciorum ratllat. 28. *Segueix* con ratllat. 29. largo modo, *escrit a la interlínia*. 30. *Segueix* largo modo ratllat. 31. *Segueix* Et consen ratllat. *El fragment entre mandandum i largo modo està escrit en vertical a l'esquerre del text. De fet, el text que segueix, Testes predicti, està a continuació de dicendumque.*

8

1422 maig 7. Barcelona

La reina lloctinent Maria atorga privilegi de vedat, devesa o boalar a favor de les terres que els frares de Sant Jeroni de la Murtra posseeixen en franc alou contigües al monestir, tot imposant una pena de 50 sous a aquells que hi entrin bestiar, en cullin bolets, tallin o extreguin fusta, vinyes o plantes i, en general, facin qualsevol dany sense el permís de la comunitat. Insta els oficials a fer complir aquesta ordre i al veguer de Barcelona i del Vallès a fer-la pública, quan en sigui requerit, tant a la ciutat de Barcelona com a les parròquies veïnes del monestir.

ACA, MH, vol. 3833, f. 137v-138v.

Nos, Maria, Dei gracia regina Aragonum, Scicilie, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comitissa Barchinone, ducissa Athenarum et Neopatrie ac etiam comitissa Rossilonis et Ceritanie, primogenita regni Castelle, locumtenens generalis illustrissimi domini regis, viri et domini nostri carissimi, attendentes pro parte vestri, religiosorum et dilectorum fratrum heremitarum habitancium et serviencium Deo in monasterio sive domo Sancti Jeronimi de Valle Bethleem, alias de la Murta, sistenti in parrochia Beate Marie de Bitulona, diocesis et vicarie Barchinone, nobis fuisse humiliter supplicatum quod, cum vos habeatis in honoribus et possessionibus contiguis monasterio seu domui supradicte per liberum et franchum alodium, uti asseritis, plures vineas et alias diversas arbores generum diversorum, nemora et alias terras nonnullas, tam cultas quam heremas, quarum alique in dicta parrochia site existunt, alique vero in parrochia Beate Marie de Montechateno,¹ et alique persone, Deum non timentes, dampna quamplurima cum eorum familiis et bestiariis grossis et minutis et alias vobis inferant, tam in possessionibus cultis quam etiam heremis, quam in fustibus et lignis monasterii seu domibus domus predictae, dignemur vobis et vestris successoribus in predictis concedere quod possessiones dicte domus, tam culte quam hereme, quantum vestrum alodium pretenditur que sunt monasterii seu domus iam dicte aut que monasterium seu domus predictae habeat de cetero seu adquirere poterit, sint vetatum sive devesia aut boalare vestri et vestrorum successorum.

Nos, huiusmodi supplicacionem admittentes benigne et eam debite moderantes, tenore presentis carte nostre concedimus vobis et vestris successoribus in predictis perpetuo quod omnes possessiones, tene et honores vestre, tam culte² quam hereme, quos vos habetis et possidetis nunc pro libero alodio immediate contigue dicto monasterio seu domui, ut est dictum, sint vetatum sive devesia³ aut boalare vestri et successorum vestrorum, ita quod deinceps aliqua persona, cuius status seu condicionis exitat, non sit ausa in dictum vetatum, devesiam seu boalare aut aliquam partem ipsius bestiarum sua grossa vel minuta, tam pascendi immittere aut negligenti custodia, colligi facere boletos aut scindere, evellere seu truncare vel⁴ scindi, evelli vel truncari facere nec inde extrahere seu extrahi⁵ facere pinus, arbores, salices, quercus, olivos, ligna, vites nec alias arbores seu plantas quas cumque fructiferas aut infructiferas, domesticas vel⁶ silvestres cuiuscumque generis aut speciei existant nec in predictis aliqua dampna inferre nec aliaqua alia ibi facere absque vestri et vestrorum successorum speciali licencia et permissum.⁷ Pro huiusmodi autem privilegii et concessionis observacione, imponimus et inflingimus penam illis qui contrafaciet quinquaginta solidorum barchinonensium cuius tocians quociens contrafactum fuerit, nobis due partes et vobis tercia parts, cum qua custodibus seu guardianis vetati, devesie aut boalariis⁸ predictorum satisfacere valeatis penitus adquirantur et ab infringentibus huiusmodi privilegium et concessionem et bonis eorum exhiquantur penitus et leventur dampno illato penitus et planarie restituta.

Mandamus igitur per hanc eandem gubernatori generali dicti domini regis eiusque vicesgerentibus, vicario Barchinone et Vallensis aliisque universis et singulis officialibus et subditis prefati domini regis atque nostris et dictorum officialium locatentibus,⁹ presentibus et futuris, quatenus privilegium nostrum huiusmodi vobis et vestris successoribus teneant firmiter et observent et faciant observari a cunctis et contra non veniant nec aliquem contravenire permitant aliqua racione. Iniungimus etiam dicto vicario Barchinone et Vallensis qui nunc est et pro tempore fuerit vel eius locumtenenti quod tocians quociens per vos autem vestros requisitus fuerit, hoc presens privilegium in civitate Barchinone et in parrochiis seu locis dicto monasterio seu domui circumvicinis voce preconia faciat proclamari ne per quemquam super hiis ignorancia valeat allegari. Necminus custodem seu custodes aut guardianum seu guardianos iuratum seu iuratos dicti vetati, devesie aut boalaris constituat qui illud custodiant et contra facientes acuserent ad hoc ut idem contrafacientes pro transgressione huiusmodi privilegii pro dicte pene exaccione debite puniantur. Et alii a similibus arceantur quibus custodibus seu gardianis seu iuratis in accusacione dicte pene fidem volumus adhiberi talem qualem aliis guardianis seu custodibus vinearum seu vetatorum¹⁰ solenti in vicaria seu territorio Barchinone. Precipimus insuper eidem vicario seu eius locumtenenti, presenti et futuro, quod dictam penam a dictis transgressoribus exhiberi faciat et levare et de tercia parte vobis et vestris successoribus responderi.

In cuius rey testimonium presentem fieri et sigillo comuni impendenti iussimus comuniri.

Datum Barchinone, septima die mensis madii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo vicesimo secundo, regni que dicti domini regis septimo.

1. Montechateno, *al ms.* Motechateno. 2. culte, *al ms.* cultes. 3. devesia, *al ms.* devesisa. 4. *Segueix* vel *repetit.* 5. *Segueix* p. 6. *Segueix* sivel *ratllat.* 7. permissum, *al ms.* promissum. 8. boalariis, *al ms.* bolariis. 9. locatentibus, *al ms.* locatis. 10. *Segueix* adhiberi talem qualem aliis guardianis seu custodibus vinearum seu vetatorum *repetit.*

1423 febrer 22. Barcelona

La reina vídua Violant demana a Felip de Malla que intercedeixi davant el pontífex en la seva petició que li atorguin la torre situada a Horta que el mercader barceloní Bertran Nicolau va donar al monestir de Santa Caterina de Barcelona i que, en opinió comuna, és un lloc de perdició per als frares joves. Per compensar els dominics, la reina proposa que se 'ls donin beneficis eclesiàstics.

La reyna Yoland.

Mestre Philip. Bé coneixem que donar-vos tants càrrechs com Nós vos havem dats en temps passat e en moltes coses sens que de Nós havets encara obtenguda gràcia alguna és massa, jassia vós liberalment o hajats tots temps exequat sens difficultat alguna. Ara, ab aquesta, ajustans càrrech a càrrech, pus Déu vos ha portat en loch que-ns podets en les coses deiús scrites servir, havem acordat de scriure-us en confians que hi darets aquell recapte que-s pertany e millor que persona que conegam. Ja sabets o presu m hajats oyt dir com en los anys passats en Bertran Nicholau, mercader quondam de aquesta ciutat, comprà una casa que en Luís de Gualbes solia tenir en terra d'Orta, en la parròquia de Sent Andreu de Palomar, la qual casa donà als prehicadors de Barchinona, los quals hi tenen alguns frares jóvens qui hi perden temps e lur studi en loch de salvar la ànima, segons oppinió de molts, la hi perden e, segons comú parlar, en loch de casa de oració és spelunca de perdició e de vicis.

Nós, considerans que nostre Sant Pare és pastor del gran folch e deu de son effort preservar les ovelles, devians reduhir a¹ l'ovili per pahor de lops, havem ymaginat que demanàssem la dita casa a Nostre Sant Pare e que de fet li u suplicam ab una letra, la qual ab aquesta vos trametem. És, emperò, nostre intenció que el dit Nostre Sant Pare, qui ab oppinió comuna servirà de açò² e preservarà molts frares de perdició, donant a Nós la dita casa, la qual costà al dit en Bertran Nicholau ab alguns catius e altres frasques VM florins, fes a la dita³ orde o casa de prehicadors alguna gràcia o condigna remuneració de beneficis ecclesiàstichs, segons pot bé e⁴ fàcilment e segons se acostuma en semblants coses. Vós sots tal que en poqua scriptura comprenets molt. E no plàcia a Déu que, si Nós conexiem que açò fos càrrech de consciència, atesa nostra edat e condició, o demanàssem, mes veem que, demanants -ho per les dites rahons, ne havem mèrit ne-ns mou en açò avarícia alguna. En demanar açò nos ha induhida les rahons damunt dites e are que-s tracte que-ns quiten la casa de Bellesguart, la qual, segons vós sabets, Nós teniem en penyora per cert preu. E per çò que en nostra vellesa haiam alguna cosa en lo territori e prop de Barchinona fem aquesta demanda.

Per çò vos pregam lo més que podem que, pus Déu vos ha portat en avinentesa, presentets al dit⁵ Nostre Sant Pare la dita nostra letra, suplicant-lo de part nostra que de açò no-ns digue de no, car vós trobarets bé esmena de algun beniffet qui portarà més fruyt als prehicadors o casa de Barchinona que no la dita torre. Semblantment scrivim de açò a nostre fill, lo rey Luís, e trametem-vos la letra. Si vehets que⁶ l'hi hajats necessari, apel·lats-lo-y, car ell ne suplicarà al dit Nostre Sant Pare. De açò vos pregam siats eirós, segons de vós confiam, per manera que-ns portets o-ns trametats recapte de la dita bulla. E sia membrant de la gràcia que us parlam en vostra partida de sor Ysabell, baguina.

Dada en Barchinona, a XXII dies de febrer en l'any de Nostre Senyor M CCCC XXIII. La Reyna.

Domina regina mandavit michi, Jacobo Vall. Probata.

A l'amat nostra mestre Philip de Malla.

1. *Segueix al ratllat.* 2. *Segueix de.* 3. *Segueix casa ratllat.* 4. *e, escrit a la interlíniat.* 5. *dit, escrit a la interlínia.* 6. *Segueix dit ratllat.*

1431 febrer 22. Roma

Eugeni IV comissiona el bisbe de Barcelona en l'afer de la petició que li han fet els priors i els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i de Sant Jeroni de la Murtra d'unir-se en un sol monestir situat al palau anomenat Torre de Bellesguard, que els ha estat ofert per Elionor de Cervelló, juntament amb 1.000 florins per a obres de condicionament, amb el compromís de fundar un benefici regit per preveres seglars en un dels dos antics monestirs.

ADB, *PSJVH*, carpeta 2.

Eugenius, episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Barchinonensi, salutem et apostolicam benedictionem. In eminenti Sedis Apostolice specula, divina disponente clementia, constituti, libenter ad ea intendimus per que monasteriis et aliis locis ecclesiasticis, ¹² necnon sub regulari habitu in eis virtutum Domino famulantibus personis in suis oportunitatibus consulitur ac rerum, personarum, locorum et temporum qualitate pensata de monasteriis et personis huiusmodi sepe disponimus ut monasteria ipsa firmiori stabilitate persistent et ¹³ persone huiusmodi cum animi quiete inibi valeant ferventius Altissimo famulari. Sane pro parte dilectorum filiorum Raymundi, Vallis de Ebron, et Romei, de Bethleem, alias de la Murta, ordinis Sancti Jeronimi, Barchinonensis diocesis, monasteriorum priorum, ac eorum conventuum ¹⁴ et fratrum, sub regula Sancti Augustini viventium, nobis nuper exhibita petitio continebat quod licet olim quondam Bertrandus Nicolai, mercator, civis Barchinonensis, de bonis adeo sibi collatis, apostolica suffultus licencia, quoddam monasterium predicti ordinis sub vocabulo Montisoliveti, ¹⁵ in termino de Rippis, prope Villam Novam de Guialtriu, alias de Cubellis, dicte diocesis, fundasset ac inter cetera de castris seu locis de Conchabella et de Grassa, Urgellensis diocesis, cum utriusque sexus illorum habitatoribus ac diversis censibus, censualibus, necnon redditibus ac bonis et re-¹⁶ bus aliis tunc expressis dotasset, pacto seu conditione ac voluntate adiectis quod si ex aliqua causa seu ratione, etiam ex dispositione apostolica vel regali seu predicti ordinis aut motu proprio seu alias, dictum monasterium, tunc Montisoliveti nuncupatum, seu eius conventus per quasvis alias ¹⁷ personas ex quibusvis apparentibus vel non apparentibus rationibus sive causis separaretur aut mutaretur de loco seu termino ubi tunc fundabatur seu instituebatur seu alteri loco ecclesiastico vel seculari, etiam predicti ordinis uniretur seu adiungeretur, ex tunc separabat et pro non ¹⁸ datis, collatis et oblatiis haberi voluit omnia per ipsum dicto per eum fundato monasterio, tunc Montisoliveti nuncupato, data, collata et oblata, et ex tunc castra, censualia et alia bona predicta cuicumque hospitali per eum in vita sua seu post eius obitum instituendo, alioquin Hospitali Sancte ¹⁹ Crucis civitatis Barchinonensis, ea donabat, conferebat et etiam assignabat. Tamen postmodum, idem Bertrandus, voluntate mutata ex certis causis, huiusmodi monasterium Montisoliveti nuncupatum de dicto termino de Rippis, ubi fundatum et dotatum fuerat, ut prefertur, cum mutatione ¹⁰ denominationis illius ad terminum de Badalona, eiusdem diocesis, mutari et transferri permisit et consensit. Ita videlicet quod sicut per antea monasterium Montisoliveti nuncupabatur, ex tunc in antea monasterium de Bethleem, alias de la Murta, exitit nuncupatum, huiusmodi quoque monaste-¹¹ rium de Bethleem, alias de la Murta, per mutationem et translationem necnon permissionem et consensum huiusmodi, unacum castrorum et habitatorum ac censum, censualium, reddituum et bonorum predictorum dote, sub voluntate, pacto et conditione similibus constructum et edificatum exitit in ¹² termino de Badalona prefato, in quo tredecim vel quatuordecim fratres inhabitant de presenti, quodque priores, conventus et fratres prefati, considerantes quod sive ex intemperie aeris sive ex situ loci in quo dictum monasterium de Bethleem, alias de la Murta, situm est sive alias, ¹³ illius fratres, propter frequentes infirmitates quas incurrunt, officia divina ut cupiunt celebrare nequeunt, quinimmo ad talem statum quandoque deveniunt quod unus ex eis alteri nequit iuvamen afferre, sed alie persone habent eis in huiusmodi eorum infirmitatibus deservire ac ¹⁴ propterea ipsum monasterium de Bethleem patiebatur, prout patitur, magnum in spiritualibus et temporalibus detrimentum. Et quod in prefato monasterio Vallis de Ebron sex fratres duntaxat fore noscuntur qui, propter illius reddituum exilitatem, vix habent unde vivant, cupiunt quod ¹⁵ monasteria predicta invicem imperpetuum unirentur et ex illis ac eorum fratribus et bonis in alio loco accomodo monasterium aliud fundaretur, quodque dilecta in Christo filia nobilis mulier Eleonor de Corvilione, domicella dicte diocesis, propter speciale devotionem quam ad prefatum ordi-¹⁶ nem gerit et alias, cupiens terrena in celestia et transitoria in eterna felici comertio comutare, si prefata monasteria, ut premititur, invicem unirentur ut ex eis aliud novum monasterium fundaretur, eisdem prioribus et conventibus ac fratribus pro huiusmodi novo fundando et ¹⁷ construendo monasterio quoddam palatium dictum Torre de Bellesguard, dicte Barchinonensis diocesis, in loco sano et ad id congruo et ydoneo consistente, et per unam leucam duntaxat a dicta civitate distante, et que ab olim clare memorie Martini, regis Aragonum, exitit et postmodum ad eius-¹⁸ dem Eleonoris dominium pervenit, et a de Bethleem, alias de la Murta, per duas leucas, et a de Vallis de Ebron, monasteriis predictis, per mediam leucam modicum plus vel minus distat, et in qua notabilia sunt edificia et que notabiles et multas habet in circuita possessiones, ¹⁹ cum illis omnibus et nonnullis aliis eisdem contiguis iusto titulo per ipsam Eleonorem, prestante Domino, acquirendis possessionibus ad hoc ut inibi de novo monasterium huiusmodi construatur, ad quod Vallis de Ebron et de Bethleem, alias de la Murta, ut prefertur, unita monaste-²⁰ ria predicta transferrentur pro sue ac suorum et omnium fidelium animarum salute omnipotenti Deo et beate Marie Virgini ac prefato beato Jeronimo elargiri, necnon pro fabrica inibi oportuna melius dirigenda mille florenos auri de Aragonia in pecunia numerata exhibere ac reali-²¹ ter assignare desiderat et proponit, quodque priores, conventus et fratres predicti, secundum premissa, sperant et a paupertate relevari et ab infirmitatu huiusmodi incursibus liberari et alias ex maiori numero fratrum ac

bonorum et reddituum accumulatione sequerentur propagatio ¹²² religionis et divini cultus augmentum. Quare pro parte priorum, conventuum et fratrum predictorum asserentium quod parati existunt in altero ex antiquis monasteriis huiusmodi unum perpetuum beneficium ecclesiasticum per seculares prebiteros gubernandi fundare ac etiam cum decenti habitatione pro huiusmodi prebitero competenter dotare, et in reliquo seu in utroque ipsorum alias, prout per te ordinatum fuerit in divinis deservire seu deserviri facere, necnon Eleonoris predicte fuit nobis humiliter supplicatum ut eis, non obstantibus voluntate, pacto et conditione per dictum ¹²⁴ Bertrandum, ut prefertur, appositis, premissa faciendi et exequendi licentiam et facultatem concedere et alias in premissis eis oportune providere de benignitate apostolica dignemur.

Nos igitur, qui nostris presertim temporibus divini cultum augeri et religione propagare intensius ¹²⁵ desiderii affectamus, de premissis certam notitiam non habentes, huiusmodi quoque supplicationibus inclinati fraternitati tuae de qua in hiis et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per apostolica scripta committimus et mandamus quatinus de premissis omnibus et singulis ac eorum ¹²⁶ circumstantiis universis auctoritate nostra te diligenter informes. Et si per informationem huiusmodi premissa reppereris ita esse, prius et ante omnia per dictam Eleonorem palatio cum possessionibus elargitis et donatis ac mille florenis huiusmodi realiter assignatis prioribus, conventibus et fratribus ac ordini supradictis, ac per eosdem priores, conventus et fratres beneficio perpetuo ecclesiastico huiusmodi per seculares prebiteros, ad prioris pro tempore existentis et conventus huiusmodi de novo fundandi monasterii presentationem et ordinarii loci canonica institutionem, ¹²⁸ gubernando cum habitatione et competenti dote fundato, Vallis de Ebron et de Bethleem, alias de la Murta, monasteria supradicta ad premissorum sortiendum effectum cum omnibus tam de non solvendis decimis et primitiis ac habendam libera sepultura quam alias quavis auctoritate cuiuslibet eorum concessis privilegiis necnon castris, habitatoribus, possessionibus, bonis mobilibus et immobilibus ac localibus et ornamentis omnibusque iuribus et pertinentiis suis invicem imperpetuum unias, incorpores et annectas eaque in unum monasterium redigas, ita quod ex tunc ¹³⁰ unum monasterium duntaxat censeatur ipsaque monasteria sic unita et in unum redacta cum omnibus castris et eorum habitatoribus ac censibus, censualibus, fructibus, redditibus, proventibus, emolumentis ac bonis mobilibus et immobilibus, iuribus quoque et pertinentiis ¹³¹ universis et cum privilegiis huiusmodi ad unumquodque ipsorum quomodolibet pertinentibus ad palatium predictum auctoritate prefata transferas ac prioribus, conventibus et fratribus predictis in prefato palatio huiusmodi monasterium, in quo unicus conventus sub unico ¹³² priore in ordine et sub regula predictis ex tunc iugeat, inibi de novo construendi et edificandi seu construi et edificari faciendi plenam et liberam licentiam largiaris eisque concedas quod huiusmodi monasterium, postquam de novo constructum fuerit, ut prefertur, supradictis ¹³³ ac aliis omnibus et singulis apostolica eisdem antiquis monasteriis auctoritate concessis privilegiis perpetuo gaudeant et servantur, illiusque priori pro tempore existenti et conventui presentationem prebiteri secularis ad beneficium huiusmodi hoc primaria vice et sic deinceps quotiens illud vacare contigerit eadem auctoritate reserves. Volumus autem quod in executione presentium informationem super huiusmodi nobis expositis recipiendam, si per te ipsum illam comode recipere nequeas, committere valeas alicui provideo et discreto, non obstantibus prefatis ¹³⁵ voluntate et conditione seu pacto dicti Bertrandi, fundatoris, ac apostolicis necnon provincialibus et synodalibus constitutionibus ac statutis et consuetudinibus monasteriorum et ordinis predictorum, etiam iuramento, confirmatione apostolica vel quacumque firmitate alia roboratis ¹³⁶ ceterisque contrariis quibuscunque.

Datum Rome apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominice millesimo quadringentesimo tricesimo primo, VIII kalendas marci pontificatus nostri anno primo.

1434 octubre 27. Tortosa

La reina Maria sentencia que els frares de Sant Jeroni de la Murtra puguin desposseir Pere Anglesil, batlle, i el bisbe d'Urgell de la possessió del castell de Concabella o els puguin obligar a pagar-los el doble de lluïisme.

ACA, C, reg. 3244, f. 117v-118v.

Sentencia lata inter fratres et conventum monasterii Sancti Jeronimi Vallis Betlem, alias de la Murta, et episcopum Urgellensem super castro de Conquabella.

In nomine Domini Nostri Ihesu Christi. Pateat universis quod Nos, Maria *et cetera*, visa supplicacione¹ nostre serenitati porrecta die decima mensis novembris, anno Domini M^o CCCC^{o2} tricesimo tercio, pro parte fratrum et conventus Sancti Jeronimi Vallis Betlem, alias de la Murta, continente quod, cum castrum de Conquabella possideretur per Gasparem d'Ornós et Arnaldum Marcialis ut dominos utiles pro ipsis fratribus et conventu,³ dominis alodialibus dicti castri, et, absque consensu et firma ipsorum dominorum directorum et alodialium, Petrus Anglesil possessionem dicti castri fuerat adeptus, item petebant dictum detentorem compelli ad deserendum possessionem dicti castri⁴ et, si opus fuisset, ad duplicatum laudimum per iura patrie statutum solvendum, ut hec et alia in dicta supplicacione sunt exarata, visa litera citacionis inde a nostri curia emanata contra dictum conventum et presentacione illius dicto Petro, baiulo venerabilis in Christo patris episcopi Urgellensis, de qua presentacione constat instrumento publico inde acto die terciá decembris, anno preterito,⁵ clauso per Jacobum de Turribus, notarium Celsone, viso instrumento procuracionis per dictum Petrum Anglesil firmato et producto in processu, visa scedula per ipsum Petrum oblata, in qua profitetur actorem animarum facto processu legitimo possessionem dicti castri obtinuisse ac tenere illud et illam seu dictum episcopum Urgellensem contra quos in ea dicit agendum esse, ut in ea continetur, visis etiam titulis et instrumentis productis pro parte dictorum fratrum et conventus per quos et que constat de⁶ fundacione monasterii⁷ Sancti Jeronimi facta per Bertrandum Nicholai auctoritate apostolica, cum dote quatuordecim mille librarum pro fundando et dotando dictum monasterium datarum constitucione, in quo instrumento fundacionis et dotacionis dictus Bertrandus Nicholai pro solucione dictarum quatuordecim mille librarum contulit et concessit ac donavit dictum castrum de Conquabella et alia multa, ut dicto instrumento publico monstratur, acto Barchinone nona octobris, anno Domini millesimo CCCC^{o8} XIII, clauso per Petrum Pellicerii, auctoritate regia notarium publicum Barchinone, de concessione vero dicti castri de Conquabella et Grasa per dictos fratres⁹ et conventum ad censum quinquaginta librarum facta Elionori, uxori Petri Cescomes, cum solemnitate canonica, constat instrumento publico acto diversis kalendiis, cum firmamento et laudacione ac consensu et auctoritate dicti fundatoris ac commissarii apostolici et clauso per Petrum Pellicerii, notarium iamdictum, visa assignacione facta Raymundo Mora, ut procuratori et actori seu deffensori animarum episcopi Urgellensis ad respondendum et¹⁰ dicendum, proponendum et allegandum, et dicto Raymundo dicto nomine intimata, visa potestate Johannis Ros pro parte fratrum et conventus iamdictorum eidem collata, instrumento publico producto mediante, visa etiam potestate procuratoria dicti Raymundi Mora per¹¹ dictum¹² episcopum Urgellensem data et producta mediante instrumento clauso per Poncium Stephani, secretarium dicti episcopi, visa etiam litera regia¹³ producta, data Ilerde, anno Domini millesimo CCCC^o XXX°, in qua mandatur gerenti vices gubernatoris in Catalonie Principatu et vicariis Cervarie et Urgelli et ceteris officialibus regii quod, cum per vicarium Urgelli precio trium mille florenorum actori animarum castrum de Conquabella, tanquam plus offerenti, esset traditum, excausis in ea contentis, quod in realem possessionem¹⁴ dicti castri ipsum actorem mitterent, prout hec et alia in litera predicta sunt contenta, visa scedula per Johannem Ros dicto nomine oblata XXII octobris presentis et petita in ea, visisque tocius cause meritis et alias videndis,¹⁵ consideratis, considerandis factaque relacione in nostri audiencia de eisdem, ubi aderat copia doctorum in utroque iure peritorum, sacrosanctis evangeliiis coram nobis propositis ac reverenter inspectis, ut de vultu Dei omnipotentis nostrum prodeat iudicium et oculi nostri, radice veritatis inspecta, videre valeant semper quod est iustum, die et hora partibus ad sentenciam assignata, sicut etiam cum presenti assignamus ad eandem proferendam, procedimus ut ecce.

Quia, meritis cause atentis, constat dictos fratres et conventum esse dominos directos dicti castri de Conquabella et sic, atentis iuribus patrie et alias, eis pertinere laudimum seu tercium ex et pro nova adquisicione possessionis illius, quodque etiam, per iura patrie et alias, si absque firma vel consensu domini, quis ingreditur possessionem rei feudalis aut emphiteoticarie, ultra alias iuris penas, tenetur ad laudimum vel tercium duplicatum ingrediens possessionem sine domini firma, propterea et alias, ex causis iustis animum nostrum moventibus, pronunciamus et declaramus ac providemus dictum venerabilem in Christo patrem episcopum Urgellensem et dictum Petrum Anglesil seu quoscumque alios dicto nomine aut¹⁶ alias detentores dicti castri compellendos et compelli ad deserendum possessionem dicti castri seu dictum castrum de Conquabella ipsis fratribus et conventui Sancti Jeronimi. Et licere eisdem fratribus et conventui uti contra detentores ipsius castri iuribus patrie, eosdem detentores condemnando ad duplicatum laudimum solvendum ipsis fratribus et conventui, eo quia sine firma et consensu ipsorum adquisiverunt possessionem castri sepius memorati¹⁷ unacum expensis factis, quatenus taxacionem nobis in posterum reservamus.

Lata fuit hec sententia per Nos seu in nostri persona per fidelem consiliarium et regentem cancellariam nostram Petrum Jaufridi, legum doctorem, et lecta et publicata de nostro seu ipsius mandato per fidelem locum tenentem prothonotarii dicti domini regis, Raymundum Baiuli, notarium infrascriptum, in domo capituli sedis civitatis Dertuse, in qua Audiencia nostra palam et publice celebrabatur die mercurii intitulata XXVII^{o18} mensis octobris, anno a nativitate Domini millesimo CCCC^o XXXIII°, regni que dicti domini regis XVIII°, presente, instante et humiliter supplicante Johanne Ros, notario, yconomato et

procuratore fratrum et conventus predictorum, pro una parte, altera vero parte, licet citata, absente, et presentibus etiam pro testibus Antonio de Turribus, utriusque iuris, et Bernardo Ferrarii, legum doctoribus, Gabriele Mascaroni et Bernardo de Caneto, scriptoribus dicti domini regis et nostris, et pluribus aliis in multitudine¹⁹ satis grandi. Petrus Jaufridi, regens.

Signum Marie, Dei gracia *et cetera*, que hanc sententiam tulimus eidemque sigillum regium minus impendenti iussimus apponendum.

Sig+num mei, Raymundi Baiuli, dicti serenissimi domini regis locumententis prothonotarii regiaque auctoritate notarii publici per totam terram et dictionem eiusdem, qui prolacioni dicte sentencie prestitus fui eamque legi et publicavi et in hanc publicam formam redigens per alium scribi feci et clausi, cum rasis et correctis in lineis nona, «monasterii» et XIII, «fratrum».

Raymundus Baiuli ex sententia lata in Audiencia. Probata.

1. supplicacione, *al ms.* supplicacione. 2. *Segueix XXXVIII ratllat.* 3. *Segueix domus ratllat.* 4. *El fragment que hi ha des de et fins a dicti castri està a la part final de la plana, separada del text inicial. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és # i ^ i està al darrere de castri.* 5. *preterito, al ms.* preterito. 6. *Segueix fundamento ratllat i de repetit.* 7. *monasterii, escrit a la interlínia.* 8. *Segueix XX ratllat.* 9. *fratres, al ms.* fratrem. 10. *Segueix ad ratllat.* 11. *Segueix reverendum ratllat.* 12. *dictum, escrit a la interlínia.* 13. *Segueix prodet ratllat.* 14. *Segueix possessionem ratllat.* 15. *videndis, al ms.* videndi. 16. *Segueix alias ratllat.* 17. *Segueix si sepius memorati ratllat.* 18. *Segueix die ratllat.* 19. *Segueix copiosa ratllat.*

12

1439 març 27. Barcelona

La reina lloctinent Maria dóna un conjunt d'instruccions a Pere Joan Despou, lloctinent del batlle general de Catalunya, per tal que la demanda que ha fet als procuradors de la ciutat de Tortosa perquè contribueixin amb cent fusts de pi a l'obra de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron conclogui satisfactòriament.

ACA, C, reg. 2997, f. 138r-138v.

Memorial o instruccions d'algunes coses pies que per ordinació e manament de la senyora reyna en Pere Johan dez Pou, loctinent de batlle general de Catalunya ha fer en Tortosa.

Primerament, com la dita senyora reyna diverses vegades ab diverses letres sues haia scrit e pregat molt affectuosament los procuradors, prohòmens e consell de la dita ciutat que, per¹ fer servey a Nostre Senyor Déu e complaure a la dita senyora reyna, volguessen fer almoyna a la obra de Sant Jerònim del territori de Barchinona, que de present se comença, de cent fusts de pi posats al carregador del riu de Ebro, car d'aquí la dita senyora los faria portar a la dita obra; e los dits procuradors li responguessen que y farien çò que en ells fos, mas per çò com açò se havia fer en consell e la universitat fos molt encarregada e per çò dubtassen que-s pogués obtenir que la universitat pagàs tota la despesa; e la dita senyora après los haia rescrit que la despesa no era tan gran, que en supllir-hi hi hagués difficultat, maiorment a qui ha devoció de fer tal obra de caritat. Però perquè lo càrech no vingués tot al comú, la dita senyora los pregava que de part sua, en virtut de letres de creença que sobre açò los trameté, volguessen amprar alguns singulars de la dita ciutat, axí ecclesiàstichs com seglars, dels quals lo dit loctinent se'n portà letres de creença, que volguessen ajudar a la dita despesa, qui de diners, qui de jornals, qui de vitualles per aquells qui treballarien en la dita obra. E despuys, la dita senyora hi haia tomat scriure, de què no ha cobrada resposta ne sab què han procehit en lo dit fet. Per tal, lo dit en Pere Johan dez Pou, en virtut de la letra de creença que se'n porta dreçada als dits procuradors e prohòmens, parlarà ab ells d'aquest negoci recitant-lus summàriament les dites coses e pregant-los affectuosament de part de la dita senyora ab aquelles millors² e pus inductives paraules que porà en aquesta tan bona e tan sancta obra vullen donar aquella exequió e effecte que la dita senyora d'ells confia. *Protonotarius.*

E sabrà ab ells lo dit Pere Johan dez Pou fins aci què s'i ha procehit. E si trobarà que stiga en bon punt, tendrà a prop que sia la obra acabada fins a ésser los cent fusts a la vora del riu. E cas que la trob empatxada, se informe què és la causa. E si veurà o trobarà de consell que sia necessari, darà les letres de creença que se'n porta a les persones singulars de la dita ciutat, axí ecclesiàstiques com setglars, primerament a aquelles persones que trobarà que sien pus liberals e pus caritatives a fi de induhir les altres e puys a les altres; e pregarà a cascun d'ells de part de la dita senyora ab aquelles millors e pus inductives paraules que porà que vullen ajudar a la dita obra. E faça memorial de la proferta que cascun hi farà e ampre de part de la dita senyora als dits procuradors que hun o dos d'ells vagen ab ell, dit loctinent, a fer los dits ampres. E cas que fer no u volguessen, lo que no creu, vaia ell sens ells, mas que li donen tota aquella ajuda e endreça que puxen. E cascun d'ells com a singular hi vullen ajudar.

E finalment, lo dit Pere Johan, ab sobirana diligència e ab totes aquelles bones maneres e enginys que porà e sabrà, faça que la dita obra dels dits fusts vinga a perfecció. E d'açò que trobarà e exequtarà, rescriurà a la dita senyora. La Reyna.

Data Barchinone, XXVII die marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC XXXVIII°.

Domina regina mandavit michi, Guillermo Bernardo de Brugada. Probata.

1. *Segueix servey ratllat.* 2. *Segueix un ratllat.*

1439 juny 1. Barcelona

Els consellers de Barcelona informen fra Esteban de León, prior general de l'orde dels jerònims, de la clàusula de la dotació del monestir de Sant Jeroni de la Murtra que n'impedeix el trasllat o la unió a un altre monestir per qualsevol autoritat eclesiàstica o seglar sota la pèrdua de tota la renda atorgada, que passaria a l'Hospital de la Santa Creu de Barcelona. En cas que es produís la unió dels dos monestirs jerònims catalans, que està essent instigada per la reina Maria, reclamarien les rendes sense estalviar-ne despeses ni treballs, ja que són regidors de l'esmentat hospital.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 6, f. 87v-88v.

Reverendo patri domino Stephano de Lahó, priori maiori ordinis Sancti Jeronimi.

Reverende pater et domine. Paternitatem vestram credimus non latere venerabilem Bertrandum Nicholay, quondam, mercatorem, civem huius civitatis, de bonis a Deo sibi collatis instituisse, dum viveret, quoddam monesterium non multum distatis ab hac civitate, in parrochia Beate Marie de Bitulona, loco videlicet vocato Vallis Batlem, alias de la Murta, sub titulo et invocacione Beati Jeronimi, excellentissimi confessoris, et pro empcione loci et pro sustentacione¹ prioris et conventus monasterii supradicti dotavit ipsum monasterium, dedit et assignavit eisdem priori et conventui summam annuam in redditibus certi valoris. Et ad predicta accessit auctoritas et decretum santissimi tunc domini nostri pape, cum suis literis apostolicis vera bulla plumbea apostolica in cordulis canapis, mori Romane Curie pendenti munitis, et in instrumento publico de predictis confecto insertis. Et quare fundator et dotator monasterii preexpressi desiderio desiderabat conceptum per eum in dicto propositum firmum et stabile permanere et tanquam fundatum supra firmam petram securius conquiescere ab omni turba ne spe procellarum, voluit ac talem legem inviolabilem et incommutabilem condidit quod prior et conventus monasterii sepedicti dictumque monasterium per Summum Pontificem, dominum regem, ordinem vestrum neque per alias quasvis personas aut motu proprio seu alias quibusvis racionibus sive causis apparentibus vel non apparentibus possent nullatenus separari aut mutari a loco seu terminis ubi fuerunt fundati seu alii monasterio aut persone ecclesiastice aut seculari aut ordini uniri seu adiungi, eciam ubi esset dicti ordinis Sancti Jeronimi. Quod si

fieret seu fieri tentaretur, revocavit tunc pro tunc dotacionem per eum factam iam dicto monasterio de annuis redditibus supradictis et eosdem separavit et pro non datis, collatis nec oblatiis haberi voluit et eodem imminente casu ipsos redditus donavit, concessit et assignavit alicui hospitali pauperum per ipsum Bertrandum Nicholay in vita sua aut post obitum suum instituendo, quod si hospitali aliquod non appareret sua ordinatione institutum eo tunc a simili redditus eosdem annuos donavit, concessit et assignavit Hospitali Sancte Crucis huius civitatis, prout hec et alia in dicto publico instrumento dictarum institutionis et dotacionis ad quod nos refferimus extensius declarantur.

Quod quare serenissima domina regina Aragonum ad supplicacionem, ut fatur oppinio, prioris et fratrum alterius monasterii eiusdem ordinis et sub simili titulo Sancti Jeronimi fundati alias et per alterum fundatorem, proposuit facere et curare quod dicta duo monasteria invicem uniantur, priorque et fratres dicti per Bertrandum Nicholay instituti monasterii ad dictum alias fundatum monasterium cum omnibus redditibus et bonis se transferant et quod, per medium vestre presidencie et regiminis, ipsa serenissima domina regina obtineat votum suum. Quod si fieret, frustatoria esset pia institutio monasterii supradicti, quod² est sagacius considerandam ne forte Christi fideles a suis devocionibus se retrahant, cogitantes se invanum laborare et nichil edificare postquam est qui ordinationes pias nituntur infringere et voluntates et leges in Domino statutas mutare et ad libitum variare. Et inquam sagatissime advertendum ad penam per fundatorem impositam privacionis videlicet reddituum annualium predictorum qui, succedente talis mutacionis casu quesita, sunt donata et assignata dicto Hospitali Sancte Crucis huius civitatis, certificantes ideo de premissis, paternitatem vestram notificamus eidem nostrum firmum propositum que curam, regimen et administracionem iamdicti hospitalis gerimus, quod propositum preteriri non licet quod mutacioni predicta suum sortiatur effectum, nulla via nullave mente poterit conviventibus oculis pertransiri quin ad petendum et habendum nomine dicti hospitalis redditus annuos supradictos eidem hospitali, ut predistingitur, in casu predicto adquisitos et iam donatos et assignatos agatur in quocumque iudicio expensis et laboribus aliquo modo non vitatis. Et sic, reverende pater, decernire quid facere debeatis et que via est potius eligenda. Et dirigat paternitatem vestram feliciter et votive omnipotentia Trinitas.

Scripta Barchinone, die prima iunii, anno a nativitate Domini M CCCC XXX VIII°.

Consilarii civitatis Barchinone, ad vestra beneplacita semper prompti.

1. sustentacionem, *al ms.* sustencionem. 2. *Segueix* esset *ratllat*.

1439 juny 15. San Bartolomé de Lupiana

Esteban de León, prior general de l'orde dels jerònims, respon als consellers de Barcelona sobre l'afere de la unió del monestir de Sant Jeroni de la Murtra al de Vall d'Hebron en relació a la clàusula imposada pel fundador del primer monestir, Bertran Nicolau, que l'impedeix. Els diu que en breu uns visitadors generals viatjaran a Barcelona i en parlaran amb ells i amb els que considerin oportuns per prendre una decisió.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres comunes originals, vol. 9, f. 192.¹

Ihesus.

Valde honorabiles domini. Prelectis quas michi misistis seriosis litteris vestris super negotio unionis monasterii Beati Jeronimi Vallis Betlem, nostri ordinis, monasterio Vallis Ebron, eiusdem ordinis, per aliquos, ut asseritur, procurate, non obstante clausula honorabilis viri Bertrandi Nicholai, quondam, vestri civis eiusdemque de Betlem monasterii fundatoris, debita cum diligencia autumavi, quod vestris reverenciis effectualiter responderem, quibus procul dubio in michi possibilibus placere desidero, et quare negocia multo melius in presencia quamabsencia personarum consueverent sepius expediri, attendens quod generales visitatores monasteriorum nostrorum ad vestram civitatem, post dies non multos, ob nonnulla

nostri ordinis negocis sunt venturi, scripsi eisdem visitoribus et potestatem meam concessi super huiusmodi negocio satis late ipsi quo, dante Domino, ad vestram accedent presenciam et super prelibato negocio, tam vobiscum quam aliis cum² personis quas sepe fatum tanget negocium tractabunt, concordabunt et facient ea que oportuerint et expedierint ad Dei servitium dictique monasterii de Betlem bonum statum et ad firmiter conservandi institutionem piamque voluntatem fundatoris iam dicti. Dignetur igitur prudens reverencia vestra prefatis visitoribus in his que vobis ex parte mea super sepe dicto negocio exposuerint fidem indubiam adhibere.

Donet Altissimus vos atque vestram honorabilissimam civitatem feliciter conservari ad suum servicium vestrarumque animarum salutem.

Scripta in vestro Sancti Bartholomei monasterio, die quintadecima iunii, anno Domini M^o CCCC^o XXX nono.

Frater Stephanus, Sancti Bartholomei prior indignus, vestri capellanus et orator.

Al dors: Multum honorabilibus dominis meis nobilissime civitatis Barcinone consiliariis.³

1. 1439. Sobre unió de los monasterios de Valle de Belén con el de Valdebrón, *escrit al marge esquerre en lletra posterior al document.* 2. cum, *escrit a la interlínia.* 3. *Al final del dors, amb lletra posterior:* Del prior de Sanct Barthomeu, prior general de Sent Jerònim, per la unió que s tracte dels dos monastirs. Rebuda a XIII de juliol M CCCC XXXIX.

15

1439 juliol 31. Saragossa

La reina lloctinent Maria informa Esteban de León, general dels jerònims, que treballarà perquè el monestir de la Trinitat de Mallorca sigui dotat per a dotze frares i que, si això no fos possible, els seus llibres i les seves joies passin a la cartoixa de Vallemossa, i que està tractant que el monestir de Sant Jeroni de la Murtra s'uneixi al de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. També li diu que no es cregui a aquells que afirmen que la idea d'aquesta unió procedeix del prior de la Vall d'Hebron, ja que és completament seva, i se sorprèn que els visitadors que se n'ocupen siguin estrangers, ja que no coneixen tan bé els fets com els del lloc. Més endavant es lamenta que hagi seguit el criteri dels consellers de Barcelona i la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra en tot aquest afer.

ACA, C, reg. 3002, f. 82r-82v.

Venerable e religioso prior. Vuestra letra havemos recebida e hoyda la relación de los visitadores que havéys embiados e, aquellos entendidos, vos respondemos que entendemos trebaiar o en tractar con el obispo e prohombres de Mallorchas que el monasterio de la Trinitad de Miramar de Mallorchas sia dotado por manera que al menos dotze frayres hi puedan bivar. Es verdat que en todo caso los libros e joyas sacadas del dito monasterio¹ han de tomar en el monasterio² si se reformará e si no, a otro monasterio del orden de cartoixa qui es en la³ isla mesma de Mallorques, por no scandalitzar aquella gente.

Otrosy vos certificamos que Nos, veyendo el monasterio de la Vall d'Ebrón, territorio de la ciudat de Barchinona, de gran devoción, ansí por el sitio como por los frayres, qui son personas de grand devoción e honestat, porque la yglesia es muyt solemne e bien obrada e el monasterio no, sino que los dichos frayres stavan en unas casas baxo en do fazían el officio por la difficultat de subir a la yglesia, de que quedava la dita yglesia quasi deserta, havemos dado orden, con ayuda e limosina d'algunas notables personas, a edificar el monasterio cerca la yglesia. E porque, acabado el monasterio iuncto con la yglesia será todo una notable cosa, veyendo que por seyer cosa de tan grand perfección no fallerá, sino que segund la proporción del monasterio e yglesia sea al número de los frayres condecet, por motivo nuestro proprio

havemos considerado e començado tractar que el monasterio de la Murta, situado a pocho más de una⁴ legua del dito monasterio de la Vall d'Ebrón, fuesse unido con⁵ aquell, car stando⁶ cada uno por si con dotze frayres e cada uno appartados, los qui por negocios qui por otras necesidades e accidentes son empatxados, los qui quedan a la yglesia son tan pochos que non pueden celebrar el officio en la manera que conviene. E seyendo totos⁷ iunctos, el divinal officio e la obediencia e las virtudes e todas las cosas de Dios aumentarían e andarían como⁸ devan.

Es verdat que los frayres de la⁹ Murta, porque¹⁰ aquella casa es más deleitable, pero menos devota, tomándolo molestamente, se han lexadas dezir algunas cosas que serían millor calladas que dichas contra el prior del dito monasterio¹¹ de la dita Vall d'Ebrón, dándole cargo que ell haviera movenda aquesta¹² unión. E la verdat es que ne ell ne otro nuncha lo movió, sino Nos por los ditos respectos, los quales nos parecen muyt¹³ razonables. E si algunos han scripto¹⁴ o faulado en otra manera, exo han querido supplir de su cabeça. Eahun que alguno no lo hoviesse¹⁵ movido, la razón mesma lo mueve a todos aquellos qui saben e veyen el uno e l'otro de los dichos monasterios, porque no déys el cargo que no tiene al dicho prior del dicho monasterio de la Vall d'Ebrón, qui es una de las millores e más notables personas que el vuestro orden haya en las partes d-acá. E maravillámosnos mucho porque de los visitadores que haveys embiados no es seydo uno el dicho prior de la Vall d'Ebrón o otro frayre d-aquestas partes, car millor se fazen las visitaciones haviéndohi de uno de la provincia mesma qui sabe lo que es necessario a la reformatión que quando ambos vien en estrangeros e ignorantes los fechos d-acá. De todas estas cosas queremos haver avisado vuestra devoción por beneficio de vuestra religión e de la devoción que havemos a d-aquella. D-aquí adelant, confiat que a todo quanto los dichos visitadores haurán de fazer e ordenar por bienaverir del orden, les daremos e mandaremos dar toda favor e auxilio que sea menester.

Data en Çaragoça, a XXXI días de julio del año M CCCC XXXVIIIº.

Aprés la data nos maravillamos muyto que ansy hayades creydo a todo spirit car, yasea los consellers de Barchinona sían notables personas, pero ansí ellos como el prior e frayres de la Murta han passión en este fecho, cada uno por su interés. E por esto devíades millor deliberar que dispendes cargo a tan notable e tan¹⁶ digna persona como es el prior de la Vall d'Ebrón. E antes de creyer que tan próvida persona e de tal edat fazias cosas indevidas, vos demandes bien informar. A Nos no es interés alguno, car quanto al mundo todo nos vendría bien *sequitur* uno *sequitur* cient monasterio, solament la passión e affección nostra es el benaverir e acrescentamento de virtudes de vuestra religión. Exo será plazer nuestro que será benaverir de vuestro orden.

Data ut supra. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Guillermo
Bernardo de Brugada. Probata.*

Al venerable religioso e amado nuestro don fray¹⁷ Stevan, prior de Sanct Bartholomé de Lupiana, general del orden de Sanct Jerónimo.

1. *Segueix sa ratllat.* 2. de tornar en el monasterio, *escrit a la interlínia.* 3. *Segueix sua ratllat.* 4. *Segueix leuga ratllat.* 5. *Segueix aquest e com ratllat.* 6. *Segueix vengo con aquell ratllat.* 7. *Segueix instados ratllat.* 8. *Segueix demanen ratllat.* 9. *Segueix observança ratllat.* 10. *Segueix pus pas ratllat.* 11. *Segueix tancto ratllat.* 12. *Segueix prena ratllat.* 13. *Segueix razog ratllat.* 14. *Segueix scripto repetit.* 15. *Segueix callado ratllat.* 16. *tan, escrit a la interlínia.* 17. *Segueix Bartholomé de Lupiana ratllat.*

1441 maig 19. Alcanyís

La reina demana a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que intervingui, juntament amb el provincial i els consellers de Barcelona, en la reforma del monestir agustinià de la Casa de Déu, que està en gran desordre.

ACA, C, reg. 3183, f. 9v-10r.

La Reyna.

Venerable prior. Lo monestir de la casa apel·lada de Déu, de l'orde dels agostins, construït e hedificat en la baronia de Martorell, stà en gran desorde, en manera que si no y era remediat, és dupte¹ no vengués a total extermini e perdició. E per çò, tots aquells qui en refformar e metre'l en bon stament e orde treballaran, no poch mèrit ne adquiriran. Com, donchs, los consellers de la ciutat de Barchinona, moguts de caritat e bon zel, nos hagen supplicat que en aquesta refformació volguéssim fer entendre nomenant-nos a Vós que, ab ells ensemps e ab lo provincial dels agostins, guanyàssets aquest mèrit, e a Nós sia ben acceptable així's faça, pregame encarregam-vos, per tant, molt affectuosament e estreta, que per reverència de Déu e contemplació nostra prengats càrech ensemps ab los dits consellers e provincial de la dita refformació e redreça, anant al dit monestir, com ops hi sia, e donant sobre açò aquella bona diligència e recapte que de Vós e d'ells confiam. Certificant-vos que, ultra que-n servireu grantment a Déu, ne complaurets e-n farets plaer molt singular a Nós, lo qual en son cas e loch havent a memòria no poch vos agrahirem.

Data en la vila d'Alcaniz, a XVIII dies de maig, any mil CCCC XXXXI. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Laurencio de Casanova.
Visa per Raymundum Castelló. Probata.*

Al venerable religiós e amat nostre lo prior del monestir² de Sent Gerònim.

1. *Segueix que ratllat.* 2. *del monestir, escrit a la interlínia.*

17

1441 agost 14. Alcanyís

La reina lloctinent Maria proposa al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron l'opció de prendre els 1.300 florins d'or que Jordi Borrell, de Perpinyà, té en vida per mort del seu fill a canvi de donar-li una pensió de 40 lliures anuals, tenint en compte que té una edat d'entre 55 i 60 anys.

ACA, C, reg. 3019, f. 85v.

Curie.

La Reyna.

Venerable prior. Nós havem tatxats a-n Jordi Borrell de Perpinyà mil quatre-cents florins per esmena de la mort de son fill, prevere, enaxí que ell usufructue de sa vida los mil tre-cents e que après son obte sien donats a loch piadós per ànima del mort, havem pensat fossen dats a aquex monastir e que al dit Jordi responguéssets de sa vida cascun any de XXXX lliures. E axí, veiats si us vendrà bé que prengats los mil CCC florins, e que respongats al dit Jordi de les dites XXXX lliures de sa vida, e que les assignets bé a pagar-les-hi cascun any e que après sa mort vos romanguen absolutes. E que la ànima del mort sia recomanada e acullida en les vostres¹ misses, officis e oracions. E axí, rescrivits-nos-en. Lo dit Jordi és de edat de LV fins en LX anys. Açò volem que façats tan secretament com puxats.

Data en Alcanyíç, a XIII dies d'agost de l'any M CCCC XXXXI. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Guillermo
Bernardo de Brugada. Probata.*

Al venerable religiós e amat nostre lo prior del monastir de Sant Gerònim de la Vall d'Ebron.

1. Segueix mans ratllat.

18

1443 agost 16. València

La reina lloctinent Maria demana al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que treballien la resolució de la situació creada al convent de Santa Maria de Montsió arran del cessament de la prioressa.

ACA, C, reg. 3029, f. 8v-9r.

La Reyna.

Religiós e amat nostre. Vostra letra havem reebuda sobre lo fet de la prioressa de les preycadoresses de Barchinona feta a XXVII de juliol proppassat e havem-la ara reebuda, Déus vos perdó de la triga. Havem maça gran enuig del cas e per çò li scrivim que som molt merevallada d'ella, que sens consultar-nos haia renunciat. E no-ns plau, ans volem que sobre son ofici e càrrech escriviu al provincial, encarragant-lo que proveescha als abusos e desordenaments que s'i temptaven, a fi que Déus ne sia servit e la religió e fama de aqueix monastir sia conservada. Pregam-vos per çò e encarragam molt stretament que hi treballets entró a la fi obtada e escriviu-nos-en de tot largament.

Data en València a XVI d'agost de l'any mil CCCC XXXXIII. La Reyna.

Domina regina mandavit michi, Bartholomeo Sellent. Probata.

Al religiós e amat nostre lo prior del monastir de Sant Gerònim prop Barchinona.

19

1443 setembre 13. València

La reina Maria agraeix a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, la seva gestió perquè la prioressa de Montsió recobrés el seu càrrec i li demana que digui a l'abat de Montserrat que els capellans motegen els monjos novells i que seria bo que sortís de la Diputació i anés al seu monestir per solucionar aquests problemes.

ACA, C, reg. 3269, f. 135r-135v.

La Reyna.

Religiós e amat nostre. Vostra letra havem reebuda, a la qual vos responem que havem hagut plaer com la prioressa de prehicadoresses se és condonada a cobrar son càrrech e regiment. E regraciam e loam molt lo que y haveu fet. Creem que lo provincial a l'hora de ara sia stat aquí e que haiats provehit per al sdevenidor que semblant cas non ocorrega. Del que-ns escriviu que los capellans motegen los monges qui y són entrats novells, per què-ns parria diguéssu a l'abat de nostra part hi provehís e hi scrivís e singularment a aqueix batcheller. E farà bé lo dit abat, segons li havem scrit, que donàs orde que pogués

exir de la Diputació e que per passió de amichs ni parents no lexàs lo que és servey de Déu. Car si ell fos a Monsserrat, los qui van eixir, ne exirien e no-s seguirien tals coses.

Data en València, a XIII de setembre de l'any mil CCCC XXXX III. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi,
Bartholomeo Sellent. Probata.*

Al religiós e amat nostre lo prior de Sant Jerònim prop Barchinona.

20

1443 novembre 28. València

La reina Maria demana a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que resolgui la disputa que tenen les monges Satrilla i Marca per raó d'una cambra del monestir de Sant Pere de les Puellas, ja que se'n podrien derivar escàndols i perills entre els familiars.

ACA, C, reg. 3182, f. 192v-193r.

La Reyna.

Venerable prior. Gran necessitat nos parque sia que en lo debat e qüestió qui és entre les monges¹ de Sent Pere na Çatrilla, çò és a saber, e na Marcha per raó de la cambra, se pos remey e deguda fi o per mijà de alguna bona concòrdia o almenys per via de iustícia, car en altra manera Nòs sentim se'n poria seguir scàndol entre los parents e amichs de cascuna de les dites monges. Maiorment perquè-s diria que mossèn Splugues, que vuy regeix la vegueria de Barchinona, ans que tingués lo dit ofici, anà al dit monestir de Sent Pere e per favor e ajuda de la dita Marcha, sa cunyada, volgué violentment metre les portes de la dita cambra e pres per lo braç la monja na Çatrilla, pus jove, e iniuriosament li dix moltes desondries e vils paraules, de què lo frare de la dita monja Çatrilla e altres parents se tenen algun tant per iniuriats. E si aquesta qüestió e debat entre les dites monges no-s levava, duptam no volguessen fer alguna altra semblant o pijor acte, e axí porien venir les parts dels dits parents e amichs a algun o a molts inconvenients e irreparables scàndols. E és Nòs cert que si la qüestió de la cambra és aclarida del passat nunca se parlarà pus. Per tant, vos pregam e molt afectuosament encarregam que per servey de Nostre Senyor Déu e obviar a tants perills e scàndols, Vós vullats pendre càrrech de ésser ab la abadessa del dit monestir e, haguda plena e vertadera informació de aquests affers e hoydes les parts sumàriament, donets orde que per una via o per altra la dita qüestió e debat prenguen e hagen deguda conclusió e fi, donant-hi sentència definitiva, com per altra via no-s posqués fer en aquella forma e manera que segons Déu e vostra bona consciència vos parrà per iustícia e raó ésser fahedor. Com Nòs vullam que la abadessa en aquests affers se regesca totalment al consell e ordinació vostres e que en açò dilació alguna no-s meta per squivar los perills dessús dits, dels quals la dita abadessa en altra manera seria causa. E plaurà'ns mostrets la present letra a la dita abadessa e que la prenga per sua. Certificant-vos que de tot bon recapte que en aquests affers donarets, per lo benefici² qui se'n seguirà, nos complaurets grantment he us ho reputarem a plaer e servey molt singulars.

Data en València, a XXVIII dies de noembre, any mil CCCC XXXXIII. La Reyna.

*Domina Regina mandavit michi, Laurencio
de Casanova. Probata.*

Al venerable religiós e amat nostre lo prior del monestir de Sent Gerònim del³ territori de Barchinona.

1. *Segueix de Sent ratllat.* 2. *Segueix que ratllat.* 3. *Segueix de Barchinona ratllat.*

1444 març 5. Barcelona

La reina lloctinent Maria encarrega a Ferran Roiz, frare prevere de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que comuniqui a Pere de Santa Eulàlia, que és el seu procurador a Roma, que doni al Papa les cartes perquè el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron pugui obtenir alguns priorats a Catalunya que no estan servits de forma convenient.

ACA, C, reg. 3026, f. 174r.

Monasterii Sancti Geronimi.

Les coses que per ordinació e manament de la senyora reyna frare Ferrando Roiz, prevere de l'orde de Sant Gerònim, ha fer e spatxar en cort romana per los prior e convent del monastir de Sanct Gerònim de la Vall d'Ebron. Són les següents:

Primerament ésser en Cort Romana, darà la letra que se'n porta dreçada a micer Pere de Sanctalària, lo qual deurà trobar en la línia del cardenal de Tarragona. Jatsia en la còpia en aquella interclusa sia tocada largament la manera per la qual és tramès, emperò li explicarà largament la necessitat del dit monastir, e la gran devoció que la dita senyora reyna ha a aquell per la bona e loable vida e assiduytat de la laor divina e officis que en aquell se celebren, e comstà en disposició de ésser una de les pus notables cases que sien en aquelles partides. Eaço més per devoció que per granea de edificis ne de convent, puys solament lus sia subvengut de la vida¹ en la letra de nostre Sant Pare contenguda. *Prothonotarius.*

E pot-li dir e affermar segurament que alguns priorats e altres cases són en lo Principat de Catalunya e en lo regne de Aragó quasi solitàries, en què no stà sinó hun prior o beneficiat e en algunes d'aquells no y habiten ne hi fan servey, sinó que stan en ciutats e llà on lus ve de plaer. E solament per algun prevere conductici hi fan dir algunes misses, e açò ben a tart, e la vida d'aquells e lo servici és tal que en transportar aquella renda en lo dit monastir de Sant Gerònim se guanyarà doble mèrit: hun per² detraure³ aquell qui és inútil e un tal no servís més a vicis que a officis; e altre mèrit serà la gran almoyna, subvenció e sustentació del dit monastir de Sant Gerònim. *Prothonotarius.*

Per tal li dirà de part de la dita senyora reyna que Sa Senyoria lo prega affectuosament que per fer-li servey e per guanyar mèrit, axí en dar les letres de nostre Sant Pare e del cardenal de Aquilègia, com en altra manera, la vulla presentar e endreçar a fi que obtinga les provisions e comissió per nostre Sant Pare fahedores sobre les coses en la dita letra contengudes. La Reyna. *Prothonotarius.*

Data Valencie, V die marcii, anno a nativitate Domini M° CCCC XXXX IIII.

*Domina regina mandavit michi, Guillermo
Bernardo de Brugada. Probata.*

1. Segueix d ratllat. 2. Segueix descuyda ratllat. 3. detraure, escrit a la interlúnia.

1444 abril 22. València

La reina lloctinent Maria ordena a Gaspar d'Ornós que deixi de molestar i vexar el monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, ja sigui per veïnatge amb els termes del cenobicomèn foragitar el vicari que la comunitat té a l'església parroquial de Sant Genís dels Agudells.

Li recorda que ella n'és protectora i que hi ha previstes grans penes a tots aquells que perjudiquin o damnifiquin els béns o la comunitat d'aquest monestir.

ACA, C, reg. 3187, f. 132r-132v.

La Reyna.

Mossèn Gaspar. Dies ha que Nós havem clamor que vós maltractau les coses del nostre monestir de Sant Jerònim de la Vall d'Ebron, axí en los térmens qui confronten ab la terra que dieu haveu assats prop lo dit monestir com en forçar-vos de foragitar hun vicari que lo prior e covent del dit monastir tenen en la dita sglésia de Sant Genís, qui és del dit monastir, lo qual a Nós és cert és tal persona que los parroquians de la dita sglésia, dels quals n'i ha assats e de maior condició que vós, lo volen e l cobegen haver per lur curat. Som molt meravellada que no attenau ne considerau que Nós havem construhit lo dit monastir e és contínuament en nostra salvaguarda e protectió, perquè los qui no solament damnifiquen e molesten lo dit monestir, membres, servidors o coses de aquell, mes encara aquells qui hi donen concell, favor e ayuda, encorren en massa grans penes de usatges de Barchinona possades e altres molt greus. E axí poch atteneu e considerau que los del dit monastir són persones religioses e devotíssimes, de què merexen no ésser molestats ne vexats, mas favorits e ajudats. Per què us encarregam e manam molt stretament que, attenent bé e reduhint a vostra memòria totes les dites coses, cessets totalment de tota molèstia, vexació, preiuhí e dan a fer al dit monestir, membres, servidors o coses de aquell, ans los favoriau de tot vostre poder. En altra manera, conexeríeu e sentiríeu que Nós som protectora e deffenedora del dit monestir e procehirem axí fort contra vós, que a vós serà càstich e a altres eximpli.

Data en València a XXII de abril de l'any mil CCCC XLIII. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Bartholomeo
Sellent. Probata.*

A l'amat nostre mossèn Gaspar Ornós.

1444 octubre 24. València

La reina lloctinent Maria encarrega a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que s'informi de la vida de Joan Safont, prior de l'església de Sant Joan de Barcelona, per assabentar-se si és certa la informació que li ha arribat segons la qual Rafael Sapllana, prior de Catalunya, li fa greuges i injúries perquè Joan Safont no ha volgut donar a Narcís Franc, procurador del comanador de la casa de Sant Joan a Barcelona, les joies i els ornaments de l'església. Si fos cert, haurà de requerir el prior de Catalunya, en nom de la reina, que cessi en les injúries. En cas contrari, li demana que li faci arribar la informació per carta.

ACA, C, reg. 3040, f. 45v-46r.

Fratris Johannis Çafont.

La reyna.

Venerabile prior. Alguns servidors nostres e a la derraria dona Sicília de Cabrera nos han humilment supplicat que volguéssam dar algun remey al religiós frara Johan Çafont, prior de la sglésia de Sent Johan de l'Hospital de Barchinona, qui's clama que frare Raphael Çaplana, prior de Cathalunya del dit orde, li faria grans e greus oppressions a instigació d'en Narcís Franch, qui's diria procurador de frare¹

Barutell, comanador de la casa de Sent Johan de la dita ciutat, per tal com no li ha volgudes liurar les joyes e ornaments² de la dita sglésia, imposant-li crims e coses males e no veres. Com se diga que·l dit prior seria molt bona persona e de bona e sancta vida e faent bones obres, axí en preycacions comen obres de caritat e altres pertanyents a bon religiós; e per tal com molts e los demés qui són affligits per lur superior se clamen de iniustícies e iustifican si mateys, e la presumpció és per lo superior, si altra cosa no·s mostra. No volem creure que·l dit prior de Cathalunya li faça greuje ne ingúria, mas tampoch no volríem que si lo dit frare Johan Çafont és tan bona persona com se diu e fa tant de bé e lo dit prior de Cathalunya li fa tort o vexació iniusta³ per no leixar les dites joyes e ornaments al dit Narcís Franch, romengués indeffès. Per tal, vos pregam affectuosament e us encarragam que per guanyar mèrit e servir a Nós cautament e secreta vos vullats informar de la vida del dit frare Johan. E si lo dit prior de Cathalunya li fa greuge o tort, com se diu, e si a tort és vexat, direts de part nostra al dit prior de Cathalunya, pregant-lo e requerint-lo que cesse de la vexació e çò que ha fet torn a degut stament. Eaçò li direts per virtut de una letra de craença que us trametem ab la present. E si trobarets que·l dit prior de Cathalunya no li faça iniúria ne iniusta vexació o que·l dit frare Johan no vischa bé ne en bona fama, no·n curets pus, mas en tot cas nos scrivits de çò que trobarets.

Data en València, a XXIII dies d'octubre de l'any mil CCCC^o quaranta-quatre. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Guillermo
Bernardo de Brugada. Probata.*

Al venerable religiós e amat nostra lo prior del monestir de Sent Gerònim de la Vall de Ebron.

1. *Segueix Ubarell ratllat.* 2. ornaments, *al ms.* ornamets. 3. *Segueix per no leixar ratllat.*

1445 gener 15. València

La reina Maria envia Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i Anton Nogueres, secretari reial, com a ambaixadors a Castella perquè convencin el rei que prorrogui el sobreseïment dels conflictes que té amb el rei de Navarra i l'infant Enric per arribar amb ells a algun tipus de concòrdia. També els demana que s'adrecin al príncep, al conestable de Castella i a Juan Pacheco perquè ajudin a assolir aquesta concòrdia.

ACA, C, reg. 3185, f. 109r-110v.

Spatxament del prior de Sant Jerònim e de mossèn Anthon de Nogueres.

Memorial de les coses que per part de la il·lustríssima senyora la senyora reyna d'Aragó e de Sicília d'acà e d'allà Far han a dir e explicar a l'il·lustríssimo senyor lo senyor rey de Castella, frare seu,¹ los honorables frare Ramon Johan, prior de Sant Jerònim de la Vall d'Ebron, prop Barchinona, e mossèn Anton Nogueres, secretari de l'il·lustríssimo senyor lo senyor rey d'Aragó.

E primerament, dada la letra que se'n pòrtan de mà de la dita senyora al dit senyor rey de Castella e explicada la affectada e acostumada recomendació, diran de part de la dita senyora al dit senyor rey de Castella que la dita senyora reyna, sguardant lo gran deute de sanch qui és entre ells, ha e convé² haver aquell en compte e reputació de pare e per la naxença que ha de la sua casa e regne de Castella sobiranament e contínua, desija³ la honor del dit senyor rey de Castella e la pau, repòs e tranquil·litat dels seus regnes, terres e vassalls, axí properament com dels del dit il·lustríssimo senyor rey, son marit, e com si fossen propis dels dits senyors. E per çò, vehent la dita senyora reyna e considerant los moviments e novitats que en los dits regnes del dit senyor rey de Castella se són fets e seguits, molt contraris a l'honor del dit senyor rey de Castella e a la pau e repòs dels dits sos regnes e vassalls, la dita senyora ha treballat e fet son leal poder enviant diversas embaxades e scrit diverses vegades al dit senyor rey de Castella e als il·lustres rey de Navarra e infant don Enrich perquè tals e tan grans mals e dans,⁴ qui cascun dia se seguien e se speraven seguir, cessassen. E⁵ sabent la bona e verdadera intenció del dit senyor rey, marit seu, ha instat e procurat

que'l dit senyor rey d'Aragó haia enviat al dit senyor⁶ rey de Castella embaxadors e se haia entreposat en aquests affers, segons ha fet de present. *Sellent, secretarius.*

E la dita senyora reyna, perseverant en son propòsit e voluntat, ha enviat a l'il·lustre príncep de Castella, nebot seu, stant en Múrcia e Lorcha, e al dit infant don Enrich, sos embaxadors. E ara envia al dit senyor rey de Castella los dits prior e Anton de Nogueras, los quals de part de la dita senyora reyna lo pregaran e instaran lo mills que poran que li plàcia alargar e porrogar lo temps del sobrecehiment concordat ab lo dit il·lustre rey de⁷ Navarra, e atorgar e dar altre sobresehiment de no fer o manar fer dans o novitats al dit infant ne a ses terres e vassalls ne a servidors de aquell perquè dins lo temps del dit sobrecehiment millor e pus segurament e fàcil⁸ se puga tractar de alguna bona concòrdia e avinença sobre les novitats e dans donats, a fi que en sos regnes e terres haia pau e repòs. *Sellent, secretarius.*

E més, diran al dit senyor rey de Castella per part de la dita senyora reyna que li plàcia attendre a les pràcticas e maneres que en sos regnes e terres en semblants temps se són servades, e la fi e conclusió que se n'ha seguit e en quanta ofensa de Nostre Senyor Déus e vexació e dan de sos vassalls, regnes e terres e encara dels grans e maiors. E per evitar e obviar a aquestes ofensas, dans e inconvenients, la dita senyora reyna lo prega tan afectuosament e streta com pot, li plàcia obrir, venir e condescendre a alguna bona concòrdia e avinença ab los dits il·lustres rey de Navarra e infant don Enrich e per aquells millors mijans que fer se puga, dels quals li plàcia comunicar e⁹ practicar ab los dits embaxadors del dit senyor rey, marit seu, e ab los dits prior e Anthon de Nogueras, a fi que si algunas dificultats hi haurà, per mijà¹⁰ intervenint¹¹ e treball de aquells, se púgan liurar e¹² adoptar per venir e obtenir la votiva fi e conclusió dels affers. De açò la dita senyora reyna haurà consolació en ànima e cors, car en altra manera, sguardant lo gran deute que ha ab lo dit senyor rey de Castella, segons és dit, e axí mateix lo gran deute que és entre lo dit senyor rey, son marit, e los dits il·lustres rey de Navarra e infant don Enrich, per lo qual ha aguardar e reputar¹³ aquells per frares. E per la comarcança que és entre los vassalls dels regnes d'Aragó e de Castella, la dita senyora reyna no pot star sens perpleix e congosa, los quals molt y molt noen a sa persona. E sobre açò dir e explicar e obtenir, aplicaran e tindran totes aquelles millors e més abtes maneres e pertinents que vistes los seran, remetent-ho a lur discreció e arbitre. *Sellent, secretarius.*

Més avant, diran de part de la dita senyora reyna¹⁴ al dit il·lustre príncep, son nebot, al constable e a Johan Petxeco e altrs que vists los sían, que la dita senyora reyna los prega e encarrega per los dits sguarts e motius que en les dites coses, les quals en efecte los poran recitar, tractar e obtenir, ayuden e fassen lur sforç e poder e hi donen concell, favor e ajuda, segons la dita senyora confia d'ells, a fi que Déus ne sia servit e lo dit senyor rey de Castella e sos vassalls, regnes e terres sien preservats de tants dans e inconvenients e sien en repòs. *Sellent, secretarius.*

Data Valencie, die XV ianuarii, anno M° CCCC° XXXXV°.

*Domina regina mandavit michi, Bartholomeo
Sellent. Probata.¹⁵*

1. frare seu, *escrit a la interlínia.* 2. convé, *al ms. conver.* 3. desija, *escrit a la interlínia.* 4. *Segueix* cessassen *ratllat.* 5. *Segueix* ha instat *ratllat.* 6. senyor, *escrit a la interlínia.* A la mateixa *interlínia,* *segueix* senyor *ratllat.* 7. *Segueix* Castella *ratllat.* 8. e fàcil, *escrit a la interlínia.* 9. e, *escrit a la interlínia.* 10. *Segueix* intercessió *ratllat.* 11. *intervenint,* *escrit a la interlínia.* 12. e, *escrit a la interlínia.* 13. *Segueix* los dits *ratllat.* 14. reyna, *escrit a la interlínia.* 15. *Segueix* Fuit scriptum pro premissis negociis, prout in Reginali tercio, in foliis XXXII et XXXIII, dictis regi Castelle, regine Castelle, regi Navarre, principi Castelle, principisse Castelle, Enyego López de Mendoça, cardinali Sancti Petri, Didaco Manríquez, adalantato, archiepiscopo Toletani, Pedro de Quinyones, constabulo, Suero de Quinyones, comiti de Haro, comiti de Benavent, comiti de Alva, almirato Castelle.

1445 gener 15. València

La reina Maria envia Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a parlar amb el rei de Navarra per demanar-li que s'abstingui d'entrar amb gent armada a Castella i obligui l'infant Enric a fer el mateix en els seus intents de conquerir Múrcia. Si ho accepta, li

demana que conegui les raons del rei de Navarra amb la finalitat de poder pactarmés fàcilment una concòrdia amb el rei de Castella.

ACA, C, reg. 3185, f. 110v-111r.

Memorial de les coses que mossèn lo prior de Sant Jerònim ha a dir al senyor rey de Navarra en virtut de la creença per la senyora reyna a ell acomenada.

Et primo que la dita senyora, axí per lo desig que ha que pau e concòrdia e bona avinença fos entre los del regne de Castella, com per la instància que li és stada feta, axí per missatgés com per letres enviades a la dita senyora per lo dit rey de Navarra, que se interposàs e-s metés en aquests affers, enviant-hi alguns de sa part e que fossen acceptes al dit rey de Castella, ha deliberat enviar lo dit prior e Anton de Nogueres, si anar-hi volrà. E per lo dit desig que ha de la concòrdia, no solament hi enviaria, mas si sabia sa persona hi fos necesssari, no planyeria son treball, però que la dita senyora dubte molt se pugua la dita concòrdia e avinença bé tractar per les novitats que lo dit rey de Navarra fa entrant en tal temps en Castella e ab gent armada e lo infant anant a Múrcia e volent-la haver o per tractes o per força d'armes. Per què preguarà e dirà lo dit prior de part de la dita senyora a¹ lo dit rey de Navarra que de tals coses se abstingua e fassa abstenir lo dit infant perquè los affers se púgan millor tractar a concòrdia. E que lo dit rey de Castella no haga causa ho rahó dar neguativa o repulsa a la dita concòrdia e avinença.

E més, li dirà que la dita senyora fa passar lo dit prior per lo dit rey de Navarra perquè si ho deliberarà, lo informe dels affers com són passats e de les scusacions que diu haver a les coses que lo dit rey de Castella li done càrech, a fi que lo dit prior informarà sobre açò hi pugua respondre si li n'és feta mensió, e ab aquella satisfacció se do millor conclusió als.

Axí mateix, li digua si li volrà obrir o moure alguns partits sobre la dita concòrdia perquè si li eren demanats, sabés e sentís la sua intenció e voluntat.

E la dita senyora, perquè los affers se tracten millor, a plaer e favor del dit rey de Navarra, haurà plaer que lo dit Antoni Nogueres hi vage ab lo dit prior. Per çò, dirà al dit rey de Navarra que procur e fassa que lo dit Anton Nogueres hi vage.

Data Valencie, die XV ienuarii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXXXV°.

Domina regina mandavit michi, Bartholomeo Sellent. Probata.

1. a falta al ms.

1445 març 31. València

La reina Maria fa saber a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, el seu dolor per la recent mort de les reines de Castella i Portugal, germanes d'Alfons el Magnànim, i per la situació de divisió i tribulació que hi ha en el regne de Castella. Li demana que en els propers dies vingui a la seva presència perquè la pugui consolar, i que, mentrestant, pregui per l'ànima de les dues reines difuntes. L'avisava també que vingui ben preparat per una possible tornada a Castella.

ACA, C, reg. 3040, f. 92r-92v.

Curie.

La reyna.

Venerable prior. Al rebre de la present, haurets sabut com a Nostre Senyor ha plagut appel·lar al seu regne la molt il·lustre e molt cara germana del senyor rey e de Nós, la reyna de Castella. És al dit senyor rey e a Nós cas de gran dolor e tristor, maiorment ésser tan freschas les làgremes de la mort de la reyna de Portugal e en tan poch temps haver perdudes dues reynes germanes. E si los qui resten en Castella visquessen en pau e en concòrdia, no haguérem pus causa de congoxa, sinó que prenguérem aquell conort que poguérem de çò que Nostre Senyor ha ordenat. Mas com veem al devant la gran tribulació que és en aquell regne e tant com és maior lo grau de la coniuncció, tant maior se prepara lo scàndel entre ells, e ser soltada la regna e leixat tan gran poder a l'enemich de humana natura, pensats que açò no és obra de poder-se'n aconortar, axí com d'èçò que Déu fa a la voluntat del qual som obligats, maiorment on veem los mals perseverar e encara augmentar. D'altra part, nos ha vengut accident no acostumat, axí que a Déu plau que tingam tribulació en la ànima e en lo cors. Desijam molt haver persones devotes ab qui'ns puxamen alguna manera aconsolar, per què us pregam ab tanta affecció com dir se pot que hun dia de la setmana qui ve, vullats venir a nostra presència. Eprovehits entretant de çò que haiats necessari, car porà ésser que haurets a tomar en Castella. E axí mateix, per totes aquestes coses e per les ànimes de les dites reynes farets fer commemoracions e specials oracions e que Nostre Senyor vulla remediar per sa misericòrdia en les dites congoxes e tribulacions. Açò són obres de gran mèrit e pròpies a Vós e de gran complacència a Nós.

Dada en València, a XXXI dies de març de l'any M CCCC XXXXV. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Guillermo
Bernardo de Brugada. Probata.*

Al venerable religiós e amat nostre lo prior del monastir de Sant Gerònim de la Vall d'Ebron.

27

1445 agost 22. València

La reina lloctinent Maria dóna instruccions a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i a Ramon Cerdán perquè Joan II de Castella accepti la seva intermediació en una concòrdia que aturi els enfrontaments que té amb el rei de Navarra i amb altres. A banda de proporcionar tot tipus d'arguments al rei perquè s'adoni que el pacte és la millor solució per resoldre el conflicte, la reina ordena als dos legats que expliquin la seva posició als principals personatges de la cort castellana perquè s'hi sumin.

ACA, C, reg. 3230, f. 71r-72r.

Lo que deven explicar al senyor rey de Castilla de part de la sereníssima senyora reyna de Aragón *et cetera* el prior de Sant Jerónimo e mossén Ramón Cerdán. Es lo que sigue:

Primerament après affectada, re. le dirán como la dita senyora es estada e stá no poco congoxada e tribulada por las scandalosas novedades seguidas entre el dicho rey e sus primos e otros cavalleros grandes e naturales suyos. Eaquesto no sólo por lo passado, mas encara, dudando que el enemigo de humana natura qui aquesto ha ginyado no treballe por ordir tela de maiores inconvenientes special, pues peccados e offensas de Dios le dan massa poder e logar por todo. Eporque a su senyortanto le va, de cada part conviene le treballar por conduzir los fechos a concordia, quanto en ella será obrant la misericordia de Nuestro Senyor, sin la qual res no puede ser fecho de bien. *Sellent, secretarius.*

E diránle como su senyor ante huviera enviado, pero desseava haver sentimiento alguno de Su Altesa e assímesmo del rey de Navarra. Equanto a ell ha sentido que dé logar a la reconciliación de algunos cavalleros con el rey de Navarra, ha praticado sobre la materia de concordia. E ciertament lo ha trobado en buena disposición, demostrando haver plazer por l'entreviniment de la dita senyora. *Sellent, secretarius.*

E pues ell es en sta disposición, ruega muy carament al dicho rey de Castilla que él quiera assí mesmo acceptar e abraçar la paz e concordia. E que la victoria que Dios le ha dado, no lo faga punto apartar de la vía de paz, assí por sguard de Nuestro Senyor como encara porque esta guerra es civil e entestina, que es entre parientes, vassallos e naturales suyos, car de que es encarnada es más cruel que otra e a Dios más odiosa e al mundo de mayor infamia e de mayor destrucción de los reynos e tierras do aquella es. *Sellent, secretarius.*

Ruégale assí mesmo quiera attender a muchos casos, assí en aquel reyno com en muchos otros, e verá quantos males e danyos se son seguidos por guerras civiles, compense assí mesmo el tiempo o disposición presente, e dentro en casa e de fuera, e de allí tomare millor conclusión en lo que havrá a fazer. No cura entrar por scriptura en esta materia particularment, car es massa larga, pero a paraula porán algunas cosas particularment explicar. *Sellent, secretarius.*

Por tanto, le rogarán muy affectuosament de part de la dita senyora que quiera dar todo logar a paz e buena concordia, especialment que se tracte por medio d-ella, car veye que por ser medio tan pertenente e dispuesto, muller del senyor rey d-Aragón e hermana suya, havent la naturalesa que ha en aquell reyno, qualquiere cosa que las partes fagan, aunque en otra manera pareciesen fuertes e que no se deviesen fazer, su medio e entrevección las deve fazer fáciles e braza todo cargo de allá donde se pudiesse seguir cargo, *ultra quod* la coniuñtion de parentesco e naturaleza colora toda cosa. *Sellent, secretarius.*

El medio o partido de concordia parecería a la dicha senyora que, considerado el danyo e males seguidos, que al dicho senyor rey de Castilla plaziesse querer tomar todas las tierras e rendas que ante havía al rey de Navarra en sus reynos e senyorías e en sus libros. Eso mesmo al que será heredero del infante don Enrique, que Dios perdone, e no resmenos a todos los cavalleros e otros que con ellos fueron en todos estos fechos passados. *Sellent, secretarius.*

E no quiera haver esto por stranyo, car rey de França, que oy es depués de tantas offensas, guerras, muertes e danyos, aiustament con sus enemigos *et cetera* se ha concordado e fecho paz con duch de Borgonya e Sua Alteza sabe con qué condiciones. E por la paciencia que ha demostrado, Nuestro Senyor le ha depués no pocho prosperado. David perdonó a los que con su fillo lo perseguieron e otros. E no es maravilla, car Dios promete muchas vezes que los reyes no sean de los suyos bien obedecidos, hoc encara que los sea resistido. Pero la reconciliación deve tanto ser ante e más abraçada con parientes e naturales que con otros, specialmente quando son multitud en el fecho, com es stado en aquesto. *Sellent, secretarius.*

Quiera más considerar que estas cosas, las que en ellas caen, las quieren colorar, diziendo que hay leyes de la tierra que les dan logar e toman títulos que a parescer d-ells les scusan. Como quiera sea, el rey de Castilla no le deve displazer que los suyos se escusen e digan no haver assí errado, que el error sea irremissible. E bien creye la dita senyora que ellos no vinieron assí acordados de tomar extremo, pero vidiéndose estrechos, el sembrador de zizania procuró venir en aquell extremo. Car exemplo es vulgar: el can en el angosto a su senyor se torna al rostro. Esto la dita senyora no dize por scusar ni acusar alguno, mas porque dessea que decline ante a abraçar escusación que tomar el extremo de total rutura. *Sellent, secretarius.*

La real concordia la dicha senyora stima que será a Nuestro Senyor mucho plazient, a las partes útil, special servicio a Su Alteza, porque este fuego es dentro en sus reynos encendido, el qual por todo su poder deve apagar ante con ginyo que con fuerça. E parece a la dicha senyora que es más expedient a su honor acceptar buenos partidos de present usando de liberalidad en tal tempo en que stà, como sabio, que en otro, car las cosas e actos humanales en un momento toman mudamientos e millor e más honorable es acceptar paz en prosperidat que en adversitat o en caso de periglo: la honor es mayor e las condiciones más avantajosas. *Sellent, secretarius.*

Si el príncep será con el rey, dirán todo lo susodicho, él present, e a part lo encargarán mucho de part de la dita senyora quiera venir bien en esta concordia. Si no y será, irán allá do será e explicarle han todas estas cosas, rogándolo que no le abellexcan villas ne logares, car primogénito es e cada día puede haver, e aquell reyno a él se spera. *Sellent, secretarius.*

Fablarán assí mesmo sobre todo esto al condestable e aprés a Pacheco e aprés a todos los prelados, condes e cavalleros que en la corte serán. *Sellent, secretarius.*

Continuarán siempre el scrivir a la dicha senyora, special luego que haurán proppuesto en la manera susodicha. *Sellent, secretarius.*

Data Valencie, die XXII augusti, anno millesimo CCCC XXXXV. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi,
Bartholomeo Sellent. Probata.*

28

1445 setembre 18. València¹

La reina Maria escriu al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron perquè reposi per recuperar-se de l'accident que ha tingut i del qual s'ha assabentat per l'arquebisbe de Saragossa i per Ramon Cerdán. Quan hagi recobrat prou salut, li demana que se'n torni al seu monestir sense apressar-se perquè no recaigui.

ACA, C, reg. 3191, f. 106r.

La Reyna.

Religiós e amat nostre. Per letres de l'arquebisbe de Çaragoça e de mossèn Ramon Cerdán havem sabut lo vostre accident, del qual havem hagut tant de enuig e més per sguart de vostra persona que per los affers que anàveu. E per çò, havem del·liberat que Vós, en nom de Déu, reposeu e prengau bona convalescència. E après, vos ne aneu via dreita a Barchinona, al vostre monestir. Encomanant e pregant-vos que, per voluntat de tornar-hi prest, no cuyteu de partir de aquí fins sia bé fort e en lo camí no façau grans jornades, ans vos ne anau a vostre plaer, a fi que per enuig del cuytar no haguésseu sobreventa de l'accident, car no ho volríem per alguna cosa.

Dada en València, a XVIII de setembre de l'any mil CCCC XXXXXIII. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi,
Bartholomeo Sellent.*

Dirigitur al prior de Sant Gerònim.

1. *Malgrat que l'any que apareix en el document és 1444, considerem que es tracta d'un error perquè les cartes dels fulls adjacents són de 1445 i, a més, de l'estudi biogràfic de Ramon Joan, només hi consten dos viatges amb Ramon Cerdán l'any 1445.*

29

1446 gener 19. València

La reina lloctinent Maria encarrega a Ramon Joan, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que convenci Antoni de Muntanyans i la seva muller que posin en la seva mà el conflicte que tenen amb Jofre de Sentmenat amb la promesa que els conservarà honor i justícia. També li demana que s'adrexi al batlle general de Catalunya perquè col·labori en aquest assumpte i que, si ho considera convenient, es recolzi en els consellers de Barcelona.

ACA, C, reg. 3195, f. 112r-112v.

Pro eisdem.

Memorial de les coses que mossèn lo prior de Sant Gerònim de la Vall d'Ebron ha dir e¹ explicar de part de la molt alta e excel·lent senyora la senyora reyna, lochtinent general del molt alt e molt excel·lent senyor lo senyor rey, a mossèn Anthoni Guillem de Muntanyans e a sa muller, al batle general de Cathalunya e altres en virtut de les crehences a ell acomanades per la dita senyora.

E primerament dirà e explicarà al dit mossèn Antoni de Muntanyans que la dita senyora haurà a singular servey que la qüestió que és entre ell e mossèn Joffre de Santmanat se meta en poder de la dita senyora. E açò per tenir en pau e repòs la terra per lo càrech que la dita senyora ne ha en absència del senyor rey e per molts altres sguarts que ací no curam explicar. Pot confiar lo dit mossèn Anthoni Guillem que, encara que la dita qüestió se meta en son poder, la dita senyora hi administrará la iustícia rasa e hi guardarà sa honor e interès. *Sellent, secretarius.*

Açò mateix dirà a la muller del dit mossèn Anthoni Guillem, pregrant e encarregant-la que en açò ella treball e sia bona e favorable. *Sellent, secretarius.*

Ítem més ne comunicarà ab lo batle general, lo qual pregarà e encarregarà molt stretament que en açò treball e comunich ab lo dit mossèn Anthoni Guillem e sa muller e tots altres qui hi sien necessàries e útils als affers. *Sellent, secretarius.*

Ítem, si vist li serà abans de parlar ab los dessús dits e après del dit material, parlarà ab lo consellers de Barchinona e ls darà la letra de creença que ls aporta e haurà sentiment e consell de aquells en lo dit negoci. *Sellent, secretarius.*

Data Valencie, die XIX ianuarii, anno millesimo quadingentesimo quadragesimo sexto. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Bartholomeo
Sellent. Probata.*

1. e manca al ms.

1446 octubre 10. Barcelona

La reina Maria demana a Esteban de León, prior general de l'orde dels jerònims, que permeti que Ramon Joan sigui un dels seus marmessors testamentaris i que pugui intervenir en els afers que ella li requereix.

ACA, C, reg. 3270, f. 82v.

La Reyna.

Venerable religioso amado e devoto nuestro. Por la gran e buena vida e conversación que conocemos por gran speriencia del religioso e amado nuestro el prior de Sant Gerónimo de la Vall d'Ebrón, cerqua esta ciudat de Barchinona, e la bona voluntat e amor que muestra en nuestra salvación de ánima e de nuestros afferes, tenemos en voluntat facerlo marmesor e exequidor con otros de nuestra çaguera voluntat e assimesmo lo appellamos, haún que sea contra su voluntat, en los ditos nuestro afferes. E como hayamos entendido que él, sin licencia vuestra, bonament no puede tomar cargo de la dita nuestra marmessoría e exequición de nuestra çaguera voluntat e entrevenir en nuestros afferes, rogamos e encargamos a Vos muy streytament que por amore contemplación nuestra, haviendo sguard a las ditas cosas, dedes licencia al dito prior tomar cargo de la dita nuestra marmessoría e quando per Nos será lamado entrevenir en nuestros afferes por nuestra consolación, segunt dito es. E reputárvoslo hemos en servicio singular.

Data en Barchinona, a X días del mes de octubre del anyo de M CCCC XLVI. La Reyna.

Domina regina mandavit michi, Bartholomeo Sellent. Probata.

Al venerable religioso amado e devoto nuestro frare Stheve de León, prior del monasterio¹ de Sant Bartholomeu de Lupiá e mayor del orden todo de Sant Gerónimo.

1. Segueix del monest ratllat.

31

1448 gener 16.

Joan de Nea, frare cartoixà de Santa Maria de Montalegre, fa pública la sentència arbitral que li ha estat encomanada per Romeu Borrell, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i Guerau Sescomes, àlies Despès, cavaller, hereu de Pere Sescomes i de la seva muller Elionor, respecte als castells de Concabella i Gra, que havien estat establerts pel monestir a Elionor Sescomes. La sentència dóna la senyoria completa dels dos castells a Sant Jeroni de la Murtra, que haurà de pagar en compensació a Guerau Sescomes 46.000 sous barcelonesos, la majoria en censals morts. Guerau Sescomes, a banda de renunciar als drets sobre els dos castells, amb l'excepció de l'onzè de Concabella i de Gra, es compromet a respondre dels plets que tercers interposin a causa de les vendes dels castells fetes per Elionor i Pere Sescomes, i a lliurar al monestir els instruments d'establiment, testaments i compravendes, àpoques, deutoris i sentències arbitrals relacionats amb aquest afer.

AHPB, Antoni VINYES, *Llibre comú*, 1447, octubre, 5 – 1448, agost, 23, s. f.

Lo nom de Déu invocat. Jo, frare Johan de Nea, de l'orde de cartoixa, àrbitre e arbitrador, loador e amigable composador en e per les¹ pars deiús scrites comunament elet, çò és per lo reverent frare Romeu Borell, prior e procurador, síndich, ycònom e actor del convent del monestir de Sent Iherònim de la Vall² de Betlem, àlies de la Murta, scituat en lo bisbat de Barchinona, de una part, e per lo noble mossèn Guerau çes Comes, àlies d'Espès, cavaller, hereu e succeïdor en les heretats e béns que foren dels honorables mossèn Pere çes Comes e de la dona na Elienor, muller sua, de la part altre; com jo, dit àrbitre e arbitrador, loador e amigable composador, clarament sie informat dels grans plets e qüestions que d'ací atràs entre les dites parts per rahó dels castells de Concabella e de³ Gra⁴ se són menats e de les grans messions e despeses que en perseguir los dits plets se són fets et sostengudes per les dites parts; axí matex sie informat que les dites parts, volent fugir als dits plets e qüestions, migençant algunes notables persones, havien tractat de e sobre los dits plets et qüestions venir a alguna concòrdia, pacta o avinença, de las quals en part eren ja de acort e en part staven en alguna altercació e diferença; per çò yo, dit àrbitre e arbitrador, loador e amigable composador, pregat e molt encarregat per la molt alta e molt excel·lent senyora la senyora reyna de entrevenir en lo present compromès e sentència, vist lo compromès per les dites parts en mi fet e fermat e la potestat en aquell a mi atribuïda, e més vista en scrits la dita concòrdia ja entre les dites parts principiada, e informat a ple per les dites parts de las diferències que entre ells eren sobre les dites coses, e vistes e ateses et considerades totes coses vahedores et ateses les atenedores, la via de amigable composició e de lou seguint, pronunciu, sentenciu e declar entre les dites pars que elles, dites pars, çò és cascuna de elles, haien et sien tengudes a fer e fermar dins sis jorns⁵ primer vinents la dita concòrdia, composició, transacció, pacte e avinença, les quals per mi, dit àrbitre e arbitrador, són stades vistes, liquidades e abilitades, e més totes e sengles cartes de aquella deppendents. La qual concòrdia, pacte e avinença e transacció són del tenor e sots la forma següent:

En nom de Ihesús. Com en temps passat per los religiosos prior, frares e convent del monastir de Sent Iherònim de la Vall de Betlem, àlies de la Murta, sie estat fet stabliment a la honorable madona Elienor, muller qui fonch de l'honorable mossèn Pere ces Comes, quondam, cavaller, dels castells de Conquabella

e de Gra, scituats en la veguaria de Agramunt, ab homes e fembres, censos, rendes, delmes e altres universals drets de aquells a cens de L lliures *barchinonenses* cascun any paguadores en la {...},⁶ entrada de XXXXII M *solidos* e ab càrrech que la dita madona Elienor agués a pagar al senyor rey sis mília *solidos* per haver confirmació del dit senyor de la iuredicció dels dits castells, e més sots pacte que aquells sinch mília *solidos* qui per los vassalls del dit castell de Concabella éran deguts al dit covent, la dita madona Elienor aquells dits sinch mília *solidos* hagués a pagar al dit covent, però que la dita madona Elienor pogués e agués aquells a recobrar e haver dels dits vessalls del dit castell de Concabella, segons totes aquestes coses e altres pus largament són contengudes en la carta del dit stabliment e capítols de e sobre aquell entre les dites parts fet e fermat.

E après, per la dita madona Elienor ces Comes sia stada feta regonoxença a la dona na Johana, muller que fonch de mossèn Bernat de Torramorell, quondam, cavaller, de la meytat dels dits castells a ella stablits, en la qual regonoxença entrevingueren ferme e consentiment dels dits prior e covent.

E après, segons se afferma per la part de la dita madona Elienor o per sos successors, ella, dita madona Elienor, recobrà de la dita madona Johana de Torramorell o de sos hereus per certs títols la dita part pertanyent a la dita madona Johana en los dits castells.

Ítem, après la dita madona Elienor haia feta venda dels dits castells⁷ a mossèn Gaspar Arnós (*sic*), cavaller, e en Arnau Merçal, burguès de la vila de Perpinyà, ab lo càrrech de senyoria, dret e cens pertanyents als dits prior e covent, segons la forma del dit stabliment, en la qual venda los dits prior e covent, com a senyors directes, fermaren per rahó de senyoria e, per rahó de aquella venda, lo luïme a ells pertanyent agueren e reberen.

E après se afferma per part de la dita madona Elienor e de sos successors que lo dit castell de Concabella pervangué en mans e poder del reverend bisbe d'Urgel per certes rahons per lo dit bisbe preteses e lo castell de⁸ Gra pervangué en mans e poder de la religiosa madona Elienor de Requesens, monja del monastir de Sent Pere de Barchinona, per certes rahons per la dita madona Elienor de Requesens preteses. En axí que, tenint e possehint los dits castells, çò és lo dit senyor bisbe d'Urgel lo dit castell de Concabella e la dita madona Elienor de Requesens lo dit castell de Gra, ells, dits bisbe e madona Elienor, pretengueren, çò és cascú d'ells per si, tenir e possehir los dits castells, no volent atorgar per senyor directa los dits prior e covent. E per consagüent, no volgeren pagar lo dit cens de L lliures al dit covent, per la qual rahó los dits prior e covent,⁹ vehent-se¹⁰ despullats de la dita senyoria e cens, recorregueren sobre aquest preiudici a la Audiència del senyor rey, per mitjà de la qual, ab sentència reyal, obtingueren recuperació del dit castell de Concabella sots certa forma en la dita sentència contenguda. E axí, los dits prior e covent han tengut e possehit et vuy tenen e possehexen lo dit castell de Concabella, per la qual rahó, vivint la dita madona Elienor, per causa de la evicció, la qual pretenie que li havien feta los dits prior e covent en la carta del dit stabliment, mogué qüestió, plet et controvèrsia contra los dits prior e covent, dihent e al·legant que los dits prior e covent no podien tenir e possehir lo dit castell e los fruyts de aquell propis fer, si donchs no tornaven et restituïen a la dita madona Elienor tot çò e quant ella havia paguat e a ella fossen tenguts per causa del dit castell, axí per la dita entrada com per obres per la dita madona Elienor o per lo dit mossèn Pere ces Comes o per abdosos en lo dit castell fetes, com per los fruyts del dit castell per los dits prior e covent rebuts, com encara per los dits sis mília *solidos* per la dita madona Elienor al dit senyor rey paguats per la dita confirmació de la dita iuredicció, com encara per rahó de aquell luïme, lo qual lo dit covent rebé per causa de la dita venda feta per la dita madona Elienor al dit mossèn Gaspar Arnós e Arnau Merçal, com per aquells¹¹ dits sinch mília *solidos* per los hòmens e vasalls del dit castell de Concabella al dit covent, e après a la dita madona Elienor per cessió que lo dit covent li'n féu, deguts, com encara¹² per los fruyts de aquell censal de pensió de L lliures que-s reb sobre les rendes del castell de Aguiló, lo qual la dita madona Elienor donà al dit covent en pagua porrata dels dits XXXXII M *solidos* de la dita entrada, com encara per qualsevol interessos demanats per la desús dita madona Elienor e successivament per los dits mossèn Pere ces Comes e mossèn Guerau ces Comes per causa de la dita entrada, com per messions et despeses fetes per los dits mossèn Pere ces Comes e dona Elienor, muller sua, o qualsevulla d'ells, axí per los dits plets e qüestions comper los plets e qüestions menats entre los dits bisbe de Urgell e madona Elienor de Requesens e los dits mossèn Pere e Elienor conijunctament o divisa, com encare per qualsevulla altres causas e rahons.

E com de e sobre les dites qüestions o alguna de aquelles ja en temps passat sie o fos stat fermat compromès entre la dita madona Elienor, de una part, e los dits prior e covent, de la part altre, en los honorables micer Bonanat Pere e micer Bernat Miquel, doctors en leys, ciutadans de Barchinona, los quals àrbitres sobre açò lur sentència arbitral hàian donada, però aquella, no contrestant la dita madona Elienor sobre les dites coses pronunciades, recors haia hagut a la Audiència Reyal, en tant que ja vivint la dita madona Elienor e après lo dit Pere ces Comes, marit e legítim successor seu, e après lo òbit del dit mossèn

Pere, lo noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, nét e legítim successor dels dits mossèn Pere e madona Elienor, muller sua, hàian continuat e continuen de prosseguir la dita causa en la dita Audiència Reyale açò per¹³ tant com los dits prior e covent han pretès e pretenen lo dit covent no ésser tengut a les dites peticions e demandes fetes per la dita madona Elienor ces Comes e après per los dits sos hereus o successors, per çò lo dit noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, com a legítim successor dels dits mossèn Pere ces Comes e madona Elienor, muller sua, en cert cas qui loch ha,¹⁴ de una part, e los dits prior e covent, de la part altre, tractant e entrevenint en aquestes coses la molt alta e molt excel·lent senyora la senyora reyna e encara altres notables persones per sa ordinació e voler, per fugir a plets e qüestions¹⁵ e a messions e despeses, són avenguts que de e sobre les dites qüestions, peticions e demandes, plets e controvèrsies, exceptions e deffensions ne hàian fermat compromès en lo venerable e religiós fra Johan de Nea, de l'orde de cartoixa, conventual del monestir de Muntalegre. Lo qual, hoïdes a ple les dites parts, ha pronunciat, sentenciat e declarat entre les dites parts que de e sobre les dites qüestions, plets, controvèrsies e demandes, excepcions e deffensions e coses dependents e emergents de aquelles facen e fermen entre elles, dites parts, la transacció, composició, covinença, pacta e concòrdia següents, çò és que lo dit castell de Concabella, ab hòmens e fembres, censos, delmes, rendes,¹⁶ quístia, iuredicció alta e baixa, civil e criminal, e altre qualsevol e ab tots altres drets universals a senyor del dit castell pertanyents sie e romangue e encare pas en tota plena senyoria dels dits prior e covent del dit monastir de Sent Jerònim e dels seus perpetualment. E aquell dit castell de Concabella, ab tots sos drets e pertinències, los dits prior e covent tinguen e possehesquen en e per la forma e manera e per aquell dret que ells,¹⁷ dits prior e covent, lo tenien e possehien ans que lo dit establiment fessen a la dita madona Elienor del dit castell. E açó axí per la dita causa o títol que ja vuy de present lo tenen e possexen, com encara per la donació, cessió e transportació de drets, absolució, diffinició e remissió que lo dit mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, de present¹⁸ los fa e deu fer purament, segons deiús se conté largament e bestant, sens retenció e condició alguna.

E axí mateix, per tant com lo noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, pretén haver dret per los dits títols seus en lo dit castell de¹⁹ Gra, hòmens e fembres e iuredicció, censos e altres drets universals de aquell que lo dit noble ara de present cession e transpost en los dits prior e covent e en los lurs perpetualment tots e qualsevulla drets e accions que a ell, dit noble, ara de present pertanguen o per avant pertànyer púxan e deven o poran o deuran per qualsevulla títol, dret, causa o rahó en lo dit castell de Gra largament bastant, e que los dits prior e covent per totes e sengles accions, qüestions, peticions e demandes, plets e controvèrsies demunt dites fetes e fets contra los dits prior e covent per la dita madona Elienor ces Comes e successivament per los dits mossèn Pere ces Comes e mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, axí per les dites causes, drets e rehons, çò és per la dita entrada del dit establiment e per les dites obres en lo dit castell fetes e per los dits fruyts del dit castell per los dits prior e covent rebuts, e per los dits VI M *solidos* per la dita confirmació de la dita iuredicció paguats per la dita madona Elienor, e per aquell luysme lo qual lo dit covent reebé per causa de la dita venda feta per la dita madona Elienor als dits mossèn Guaspar Ornós e Arnau Merçall, e per aquells dits VM *solidos* per los dits hòmens e vassalls del dit castell de Concabella al dit covent e après a la dita madona Elienor deguts, com encara per los dits fruyts de aquell censal de pensió de L lliures que s reb sobre les dites rendes del dit castell de Aguiló per los desús dits demanats, com encara per los dits e qualsevulla interessos demanats per los desús dits madona Elienor, mossèn Pere ces Comes e mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, per causa dels dits XXXXII M *solidos* de la dita entrada, com encara per les dites messions e despeses fetes per los dits mossèn Pere ces Comes e Elienor, muller sua, e qualsevulla d'ells, axí per los dits plets e qüestions com per los plets e qüestions menats entre los dits bisbe d'Urgell e madona Elienor de Requesens e los²⁰ dits mossèn Pere ces Comes e Elienor, muller sua, e qualsevulla d'ells conijuntament o divisa, com per altres qualsevol drets que lo dit noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, com hereu e successor demunt dit haia o li pertangue ara de present o per avant li pertanyaran o li púxan pertànyer per qualsevol títol, dret, causa o rahó en los dits castells de Concabella e de Gra o en qualsevulla de aquells o contra los dits prior e covent e béns lurs, donen e hàian a donar e pagar al dit noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, sots la forma deiús scrita, quaranta-sis mília *solidos barchinonenses*. Los quals dits quaranta-sis mília *solidos* li hàian a dar e pagar sots la²¹ evicció e cautela e forma següent, çò és que per aquells li hàian a cessionar e *in solutum* dar e transportar los censals següents:

Primo, tot aquell censal mort de pensió anual de L lliures e de preu de DCCC lliures, lo qual lo noble en Guerau de Queralt, senyor de la baronia de Queralt, feya ja a la dita madona Elienor ces Comes e après als dits prior e covent cascun any a la festa de Tots Sants, en lo qual censalsón specialment obligades les rendes del feu del castell de Aguiló. Ítem més, tot aquell altre censal de pensió anual de XXVII lliures X *solidos* e de preu de²² DL lliures, lo qual los dits prior e covent reben cascun any lo primer die de juny sobre lo General d'Aragó. Ítem més, tot aquell altre censal de pensió anual de XV lliures e de preu de CCC lliures, lo qual lo dit covent cascun any reb sobre la universitat e singulars de la ciutat de Terragona. Ítem, tot aquell altre censal de pensió anual de XIII lliures XV *solidos* e de preu de CCLXXV lliures, lo

qual lo dit covent cascun any en la festa de Tots Sants reb sobre la universitat e singulars del castell de Aguiló.

E la resta a compliment dels dits XXXXVI M *solidos*, la qual resta és set mília e D *solidos*, lo dit covent li aia a dar en diners comptans en la forma e terme deiús scrits. Però és axí concordat e pactat entre les dites²³ parts que los²⁴ dits set mília D *solidos* que en diners comptans li han a dar se hàian a smerçar en tot o en part, segons que los²⁵ dits prior e covent ho elegiran, en censal o censals o en altres propietats segures a conexença del dit mossèn Guerau e dels seus, ab consentiment, emperò, exprés dels dits prior e covent e no en altre manera.

E més són de acort les dites pars, e axí los dits prior e covent s'o reserven expressament, que los dits censals o propietats de aquells que demunt li *in solutum* donen, cessionen e transporten sien e romanguen tots temps segurs, salves e obligats e ypothecats, especialment primer e ans que a tots altres creadors de persones als dits prior e covent en e per la evicció deiús escrita que lo dit noble los fa e en loch de aquella. E que en cars de remença dels dits censals e algú de aquells, lo preu o preus de aquells censals per seguretad del dit covent e per la dita evicció hàian ésser deposats en la taula dels deppòsits de la ciutat de Barchinona e de aquí no púxan ésser levats sinó per altre o altres smersos fahedors, çò és que sien convertits en compre o compres de altre o altres censal o censals o propietats ben segures e no en altres coses. Les quals compra o compres se hàian a fer a conexença del dit mossèn Guerau çes Comes e dels seus ab consentiment exprés, emperò, dels dits prior e covent e no en altre manera. E açò se siguescha tantes voltes com luyció dels dits censals o algú de aquells se seguirà. E axí, cascuna volta que tal smerç o compre se seguirà haia ésser contengut e expressat en les carta o cartes que de les dites compres o smerços se faran. E los dits prior e covent prometten ésser tenguts de evicció al dit noble mossèn Guerau dels dits censals que demunt li *in solutum* donen, çò és per fets, contractes, obligacions o negociis propis del dit covent e no en altre manera. E axí e solts la dita e deiús escrita forma, lo dit noble mossèn Guerau ces Comes accepte les dita o dites paga, satisfeció o *in solutum* dacions de censals ab tal, emperò, pacte e reservació e retenció que sens preiudici dels²⁶ dits prior e covent ell, dit noble mossèn Guerau, puxa demenar, recobrar e haver de qualsevol altres persones qui vullen o pretenguen haver dret, qüestió, petició o demanda en la dita heretat de la dita madona Elienor ces Comes les dites messions e despesses per ella fetas per causa dels dits plets e qüestions o algun de aquells.

E lo dit noble mossèn Gerau çes Comes, àlies d'Espès, per contemplació e sguart dels dits XXXXVI M *solidos*, los quals lo dit covent per les causes e rahons demunt dites li done, çò és per la dita entrada del dit stabliment e per les dites obres en lo dit castell fetes e per los dits fruyts del dit castell per los dits prior e covent rebuts, e per los dits VIM *solidos* per la dita confirmació de la dita iuredicció paguats per la dita madona Elienor, e per aquell luysme, lo qual lo dit covent rebbé per causa de la dita venda feta per la dita madona Elienor als dits mossèn Gaspar Ornós e Arnau Merçal, e per aquells dits VM *solidos*²⁷ per los dits hòmens e vassalls del dit castell de Concabella al dit covent e après a la dita madona Elienor deguts, comencara per los dits fruyts de aquell censal de pensió annual de L lliures que-s reb sobre sobre les dites²⁸ rendes del dit castell de Aguiló per los desús dits demanats, comencara per los dits e qualsevulla interessos demanats per los desús dits madona Elienor, mossèn Pere ces Comes e mossèn Guerau ces Comes per causa dels dits XXXXII M *solidos* de la dita entrada, comencara per les dites messions e despesses fetes per los dits mossèn Pere ces Comes e Elienor, muller sua, e qualsevulla d'ells, axí per los dits plets e qüestions comper los plets e qüestions menats entre los²⁹ dits bisbe d'Urgell, madona Elienor de Requesens e los dits mossèn³⁰ Pere ces Comes e Elienor, muller sua, e qualsevulla d'ells coniuñctament o divisa, com per altres qualsevol drets que lo dit noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, com hereu e successor demunt dit, haia o li pertanguen hara de present o per avant li pertanyeran o li púxan pertànyer per qualsevol títol, dret, causa o rahó en los³¹ dits castells de Concabella e de Gra o en qualsevulla de aquells o contra los dits prior e covent e béns llurs, de grat e de certa sciència, per ell e per tots los hereus e succehidors de ell e dels dits mossèn Pere ces Comes e Elienor, muller sua, absol, diffineix e remet als dits prior e covent e als seus perpetualment totes e sengles e qualsevol accions, qüestions, peticions o demandes, plets e controvèrsies e altres qualsevol que ell, dit noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, com hereu e successor demunt dit, ha e haver pot e deu o li pertanyen o pertànyer poden, poran o deuran en qualsevol manera are o en sdavenidor per les causes e rahons e drets demunt larguament expressats e expressades en e sobre los dits castells e cascun de aquells e encare en e sobre lo dit covent e béns de aquells. E més, done, cessione e perpetualment relexe, transporte e transferex en los dits prior e covent e en los seus totes e sengles e qualsevol drets e accions que, segons dit és, a ell, com hereu e legítim successor dels dits mossèn Pere e Elienor, muller sua, en altre manera se pertanyen o pertànyer poden e deuen e poran en los dits castells e cascú de aquells e universitats e singulars de aquells, e encara axí contra la dita Elienor de Requesens, monja, comcontra qualsevol altres persones, universitats e col-legis qui en los dits castells o algú de aquells se donen o-s puxen donar dret, acció, qüestió, petició o demanda. E que aquesta carta de absolució,

diffinició e remisió, donació, cessió e transportació sie ordonada largament e bestant ab totes e sengles clàusules e renunciacions necessàries a tota utilitat del dit covent e dels seus. Reté·s, emperò, lo dit noble que per lo present contracte ne algunes coses contengudes en aquell no entén a cessionar ne transportar ne de si separar lo dret de l'onzè que ell, dit noble, ha o presten haver en los dits castells e térmens de Concabella e de Gra, com aquell dit onzè sie separat del dit contracte de stabliment dels dits castells. Però és axí concordat que lo present contracte no li sie augmentat ne crescut més dret en lo dit onzè, sinó aquell que lo dit noble o lo dit mossèn Gaspar Ornós o altri qui haia causa o títol per si vuy hi ha, si algú n·i ha, e axí li protesten e·s salven los dits prior e covent, car per lo present contracte no li entenen ne volen donar ne atorguar-li lo dit onzè, però que si aquell dit onzè al dit noble se pertany, que cascuna de les parts romangua en son plen dret.

Ítem més, és concordat entre les dites parts que si cars o cassos se seguiran que ara o en sdevenidor lo reverent senyor en Jordi, olim bisbe de Vich, e los dits mossèn Gaspar Ornós e Arnau Merçal, e encara los dits Bernat de Torramorell e madona Johanna, muller sua, o lurs hereus o succehidors o algú o alguns d'ells e encara qualsevulla hereus o succehidors o creadors qui són o per temps seran dels dits mossèn Pere ces Comes e Elienor, muller sua, o altres qualsevol persones, havent-ne títol, causa, dret o rahó dels desús nomenats o de algú o alguns d'ells pretenien o demanaven o pretendran o demanaran haver algun dret, acció, qüestió, petició o demanda en los dits castells de Concabella e de Gra o en la un o en l'altra de aquells, axí per causa, rahó o sguart de la dita venda als dits mossèn Gaspar Ornós e Arnau Merçal feta per la dita madona Elienor d'ells, dits castells, com per causa, rehó o sguart de qualsevol milloraments en los dits castells fets, com per rahó del dit títol de regonoxença feta per la dita madona Elienor ces Comes a la dita madona Johanna, muller del dit mossèn Bernat de Torramorell, com encara per qualsevulla lexes, vincles, substitucions o fideycomissos fetes e apposades o fets e apposats per los dits mossèn Pere ces Comes e Elienor, muller sua, e cascun d'ells e lurs testaments o derrereres voluntats, com per fets, negocis, obligacions e contractes propis dels desús nomenats e de cascú de aquells, com encara per altres qualsevol títols, drets, causes e rahons que los desús dits e cascun d'ells conijunctament o divisa hi puxen o poran demenar, intemptar o moure en juy o fora juy en qualsevol manera; e si per les dites coses o alguna de aquelles, plet, qüestió alguna, petició o demanda contra los dits prior e covent o los lurs per rehó dels dits castells o algú de aquells faran, que en los dits casos e cascú de aquells lo dit noble mossèn Guerau ces Comes e los seus sien tenguts de e sobre les dites coses totes e sengles als dits prior e covent de ferma e leyal evicció e de restitució de tots dampnatges, messions e interessos en juy e fora largament. E perquè los dits prior e covent sien en pus segur de la dita evicció e de la desús dita quantitat que al dit noble mossèn Guerau, segons desús és dit, donen, lo dit noble ne obligua als dits prior e covent e als seus specialment e expressa, ypotheca e de present ara per levors e levors per ara entre mans dels dits prior e covent reserve, posse e met los dits censals tots e sengles demunt specificats, los quals los dits prior e covent per la dita causa li *in solutum* donen, cessionen e transporten e encara altres censals e propietats qui per avant de la dita quantitat o alguna part de aquella se compreran, volent lo dit noble per pacte exprés que en cars que per les dites rehons o alguna de aquelles lo dit castell de Concabella en tot o en part era o serà evencit o tolt o per qualsevulla manera per les causes e rahons demunt dites o alguna o algunes de aquelles perdut als dits prior e covent o als seus, que los dits prior e covent hàian e puxen haver e recobrar en virtut de la present evicció e reservació los dits censals que demunt *in solutum* donen per concorrent quantitat de la cosa que evencida o perduda seria, e aquells dits censals recobrar coma cosa lur pròpria, la qual per tuició e seguretat de la dita evicció los dits prior e covent de si no·s depertexen, attès que, segons dit és, aquells dits censals o les propietats de aquells stan e romanen salves e segurs als dits prior e covent per causa de la dita evicció e de totes messions, dampnatges e interessos que los dits prior e covent ne sostendrien o sostendran. E axí, expressament, los dits prior e covent s'ó retenen e retenir se volen en les dites *in solutum* dacions e transportacions que dels dits censals li fan. E generalment, ne obliga lo dit noble tots sos béns, mobles e immobles, haguts e per haver, e renuncia largament a tot dret e ho iura. E volen que la carta de la present evicció sie ordenada largament e bestant a tot proffit dels dits prior e covent a conoxença del notari del presén contracte.

Ítem és convengut entre les dites parts que los nobles mossèn Dalmau de Queralt e en Pere de Queralt, son frare, e la noble dona Climença de Queralt, monja de Xixena, e encara los nobles mossèn Guerau d'Espès e la dona na Johanna, para e mara del dit noble mossèn Guerau, e encara los germans e germanes del dit noble e encara los hereus o succehidors del dit mossèn Bernat de Torramorell e dona Johana, muller sua, fermen, iuren e consenten largament e bastant en totes e sengles coses per lo dit noble mossèn Guerau desús e deiús fetes, fermades e promeses, los quals prometran, çò és los dits nobles mossèn Dalmau e Pere de Queralt e dona Climença, germana lur, e encara los dits nobles para e mara, germans e germanes del dit mossèn Guerau que no contravendran per rahó de vincles, substitucions, institucions, lexes, fideycomissos, donacions, successions e per altres qualsevulla títols, drets, causes o rahons a ells o algú d'ells pertanyents o pertanyer podens o davents ara o en sdavenidor en los dits castells o algú d'ells,

axí per causa o rahó dels dits testaments d'ells, dits mossèn Pere ces Comes e Elienor, muller sua, com per altres qualsevulla causes o rehons. E los dits hereus o succehidors dels dits mossèn Bernat de Torramorell e Johanna, muller sua, prometran que no y contravendran per nengun dret, títol, causa o rahó que a ell o algú d'ells se pertanguen e-s poguesen pertànyer ara o en sdevenidor en los dits castells o algú de aquells per causa de la dita regonoxença a la dita dona Johana feta de la maytat dels dits castells per la dita dona Elienor e de la possessió per la dita madona Johana o procurador seu presa dels dits castells per causa de la dita regonoxença e per altres qualsevulla títols, causes, drets o rahons davellants de la dita regonoxença, les quals ferma e consentiment feran largament e bastant a tota utilitat dels³² dits prior e covent a conoxença del notari del present contracte.

Ítem és concordat entre les dites pars que lo dit noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, en nom seu propi e com hereu e succehidor desús dit, fassa e ferm evicció als dits prior e covent de e per rahó dels dits sinch mília *solidos* per los hòmens e vasalls de Concabella deguts, la qual evicció serà ten solament per fets, contractes, negocis e obligacions pròpies dels dits mossèn Pere ces Comes e³³ madona Elienor, muller sua, e de hereus e successors lurs e de cascú d'ells, ab obligació special dels dits censals, segons demunt dit és, e general de tots los altres béns ab iurament e renunciacions necessàries. E ultra les dites coses, promet lo dit noble liurar la carta debitòria que los dits vasalls feren dels dits sinch mília *solidos* als dits prior e covent.

Ítem més, entre les dites parts és convengut que lo dit noble mossèn³⁴ Guerau³⁵ ces Comes, àlies d'Espès, fassa cessió e transportació als dits prior e covent de tots e sengles deutes e crèdits que los hòmens e vassalls dels dits castells de Concabella e de³⁶ Gra degen o sien tenguts als dits mossèn Pere ces Comes e Elienor, muller sua, e hereus e succeydors lurs, axí per rahó de quísties, censos, deutes, crèdits, com per altres qualsevulla drets largament e bestant. E que lo dit noble haie e sie tengut dar³⁷ als dits prior e covent totes e sengles cartes o scriptures que per rahó dels dits deutes o crèdits vers ell sien.

Ítem és concordat entre les dites parts, e axí expressament los dits prior e covent s'o reserven, que per la present concòrdia, composició, transacció, avinència e altres coses demunt dites no sie o puxa ésser fet perjudici algú, tàcitament o expressa, als dits prior e covent en lo dret que han e pretenen haver vers o contra los dits mossèn Jordi, olim bisbe de Vich, mossèn Gaspar Ornós e Arnau Marçal per causa dels dits castells o algú de aquells, axí en virtut de una sentència arbitral dada entre los³⁸ dits prior e covent, de una part, e los³⁹ dits bisbe, mossèn Ornós e Arnau Merçal, ensems o departidament, de la part altre, per micer Bonanat Pere e micer⁴⁰ Bernat⁴¹ Miquel, e axí per les causes e rahons en la dita arbitral sentència contengudes, com encara per altres qualsevol causes, drets e rahons, ans lo dit dret que los dits prior e covent pretenen haver sie e los romangue san e segur, axí e segons ere ans de la present avinència e contracte.

Ítem, per tant com segons la forma de la dita concòrdia lo dit castell de Concabella roman e serà perpetual dels dits prior e covent, és concordat entre les dites parts que lo dit noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, haie e sie tengut liurar e donar als dits prior e covent les cartes e scriptures deiús scrites qui fan per lo dit castell e coses deppendents e emergents de aquell sots la forma següent:

Primo, lo dit noble a son cost e mesió haia e sie tengut lliurar e donar als dits prior e covent los testaments e darreres voluntats dels dits mossèn Pere ces Comes e dona Elienor, muller sua, o translat auctèntichs de aquells fe portants.

Ítem més, los haia a dar la carta de la regonoxença feta a la dita madona Johanna de Torramorell de la maytat dels dits castells, si aquella carta haver porà, e per aquella haver, farà segrament que y farà se diligència si haver la porà. E si haver no la pot, a als tant com toqua la dita carta no sie tengut, atès que lo dit noble farà fermar en lo dit contracte los dits hereus e succehidors de la dita madona Johanna de Torramorell. E semblant prometença fa lo dit noble de haver títol sufficient ab lo qual la dita maytat dels dits castells torna a la dita madona Elienor, segons la dita madona Elienor e après sos hereus han a fermar.

Ítem més, los haia a dar e restituir les cartes del dit stabliment fet per los dits prior e covent a la dita madona Elienor dels dits castells e los capítols e translat de la dotalia del monastir de Sent Iherònim feta per en Bertran Nicholau, e la àpocha de la entrada del stabliment, e la carta de la possessió de aquell e totes altres cartes faents per lo castell de Concabella. E per çò, com lo dit noble no sab si les dites cartes e scriptures del present capítol són en son poder o de la heretat del dit mossèn Pere ces Comes, són de acort les dites parts que lo dit mossèn Guerau iure que ell farà tota se diligència de haver aquelles⁴² cartes e scriptures ans que los dits prior e covent li lliuren los dits censals. E si haver les porà en tot o en part, levors o per avant encontinent que haver les porà aquelles lliurarà als dits prior e covent. Reté-s, emperò, lo dit

noble que en açò no sien compreses les cartes del dit onzè. E si per fet de ventura per sdevenidor les dites cartes de stabliment e altres per allò faents se trobaren en qualsevulla part, ara per lavors lo dit noble ne fa regonoxença als dits prior e covent, volent que aquelles los sien liurades com aquelles qui fan per lo dit covent e no per altre persona per la causa del present contracte.

Ítem, que lo dit noble haia a dar als dits prior e covent la provisió de la confirmació de la iuredicció dels dits castells e la èpocha dels VI M *solidos* qui-s paguaren al senyorrey per haver aquella.

Ítem més, lo dit noble haia a restituir als dits prior e covent la carta debitòria del dits VM *solidos* feta per los homes de Concabella e la èpocha de aquells, si en se forma lo dit noble haver-la porà. E si haver no la porà, que de la nota de aquella ne fasa fer una altre, si fer se porà e haver la porà. E si de la dita nota altre carta haver no porà, que sobre aquest dubte les dites parts hàian star a determinació del discret en Johan Franch, notari jutge paccionat deíus scrit.

Ítem més, lo dit noble haia e sie tengut dar als dits prior e covent aquelles dues sentències en se forma pública, les quals lo dit noble afferme són stades donades entre la dita madona Elienor, de una part, e mossèn Gaspar Ornós, de la part altre, ab les quals lo dit noble afferma que los contractes entre los dits madona Elienor e mossèn Gaspar fets sobre los dits castells e milloraments de aquells foren⁴³ resoltos.

Ítem més, lo dit noble haia dar als dits prior e covent memorial bestant e larch de les cartes o dels quitaments qui són fets dels deutes que los hòmens de Concabella devien, los quals deutes lo dit mossèn Pere ces Comes havia a pagar per causa de l'onzè que los dits hòmens a cert temps li donaren.

Ítem més, ultra les dites coses, attanent que la dita madona Elienor çes Comes, ultra la herència que ha feta de mossèn Pere ces Comes en certa forma de sos béns, havia fet altre testament en la ciutat de Leyda, lo qual de present no-s pot haver en la ciutat de Barchinona, e los dits prior e covent hàian dubte que en aquell dit testament de la dita madona Elienor en tot o en part no haia disposat de algunes coses tocants los dits castells o algú de aquells, perçò són axí de acort les dites parts que lo dit mossèn Guerau *in forma debita* haia mostrar lo dit testament als dits prior e covent. E si per aquell testament se mostrarà que la dita madona Elienor haia disposat dels dits castells o algun de aquells en tot o en part, que açò lo dit mossèn Guerau haia a liquidar a conoxença del dit Johan Franch, jutge paccionat.

Ítem, són de acort les dites parts que ans que los⁴⁴ dits prior e covent liuren los dits censals o la possessió de aquells e lo dit compliment de pagua fes en, lo dit noble mossèn Guerau haia e sie tengut a dar e fer bon compliment a totes e sengles coses demunt dites a les quals el dit noble sie tengut, segons forma de la present concòrdia. E que entretant los⁴⁵ dits censals no correguen al dit noble.

E perquè d'aquí avant de e⁴⁶ sobre totes e sengles coses demunt dites e dependents de aquelles no sie plet⁴⁷ ne⁴⁸ qüestió entre les dites parts, són axí de acort que si sobre les dites coses o alguna de aquellas apparien o exien alguns dubtes o havien mester declaració, que les dites parts ne hàian star a dit e pronunciació e correcció del discret en Johan Franch, notari e scrivà del Consell de Barchinona, lo qual ara de present les dites⁴⁹ parts prenen e elegexen en jutge paccionat.

E més, yo, dit frare Johan de Nea, àrbitre e arbitrador demunt dit, en fer fermar e complir totes e sengles coses demunt en la mia present arbitral sentència, pacte, concòrdia e avinença demunt insertes contengudes les dites parts e cascuna de aquellas condampnen sots la pena del compromès. En quant les dites coses saben absolució la una part a l'altre e endessems, absolch. E en quant sabem condempnació, condampnen. Retench-me, emperò, yo, dit àrbitre et arbitrador, poder que si en la mia present arbitral sentència exien o apparien algunas coses obscures o dubtosas o digués de interpretació o correcció, que aquelles yo, dit àrbitre e arbitrador puge coregir⁵⁰ e smenar una volta o moltes, axí dins lo temps del dit compromès com après,⁵¹ e axí a instància de les dites parts o alguna de aquellas com de⁵² mon⁵³ propi motiu.

Ítem més, per la dita e present mia arbitral sentència condempno les dites parts e cascuna de aquellas a loar e emologar la mia dita arbitral sentència e totes e sengles coses en aquella contengudes dins sis jorns primer vinents. E açò sots la pena del compromès.

1. *Segueix pars ratllat.* 2. Vall, *al ms.* Valls. 3. *Segueix Ba ratllat.* 4. Gra, *escrit a la interlínia.* 5. jorns, *al ms.* jons. 6. *Segueix un espai en blanc d'unes 30 lletres.* 7. castells, *al ms.* castell. 8. *Segueix Gra ratllat.* 9. *Segueix veents ratllat.* 10. vehents, *escrit a la interlínia.* 11. aquells, *al ms.* aquelles. 12. *Segueix d ratllat.* 13.

Segueix l ratllat. 14. *Segueix han.* 15. *qüestions, al ms. qüestins.* 16. *Segueix ai ratllat.* 17. *ells, al ms. ell.* 18. *present, al ms. presens.* 19. *Segueix Gra ratllat.* 20. *los, al ms. les.* 21. *Segueix C ratllat.* 22. *Segueix dL ratllat.* 23. *dites, al ms. dits.* 24. *los, al ms. les.* 25. *los, al ms. les.* 26. *dels, al ms. de les.* 27. *Segueix los quals ratllat.* 28. *dites, escrit a la interlínia.* 29. *los, al ms. les.* 30. *Segueix mossèn repetit.* 31. *los, al ms. les.* 32. *Segueix i ratllat.* 33. *Segueix El ratllat.* 34. *Segueix Pere ratllat.* 35. *Guerau, escrit a la interlínia.* 36. *Segueix Gra ratllat.* 37. *dar, al ms. dab.* 38. *los, al ms. les.* 39. *Segueix los repetit.* 40. *Segueix Bonanat ratllat.* 41. *Bernat, escrit a la interlínia.* 42. *aquelles, al ms. aquells.* 43. *foren, al ms. feren.* 44. *los, al ms. les.* 45. *los, al ms. les.* 46. *e, escrit a la interlínia.* 47. *Segueix e ratllat.* 48. *ne, escrit a la interlínia.* 49. *dites, al ms. dits.* 50. *Segueix o sme ratllat. El fragment comprès entre que aquelles i puge corregir està escrit al marge esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir és i està situat darrere de correcció.* 51. *aprés, al ms. apré.* 52. *Segueix nou ratllat.* 53. *mon, escrit a la interlínia.*

1448 març 16. Barcelona

La reina lloctinent Maria sol·licita a Nicolau V que uneixi el priorat de Santa Maria de Besalú al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. En cas que s'acceptés la proposta i en poguessin prendre possessió, el prior i els frares jerònims renunciarien a la unió del priorat de Sant Miquel del Fai que té en comissió l'arquebisbe de Saragossa i la qual el prior del Fai s'oposa rotundament.

ACA, C, reg. 3200, f. 151v-152r.

Sanctissime ac beatissime pater. Dalmacius, reverendus archiepiscopus Cesaragustanensis, ex mandato et commissione Vestre Beatitudinis monasterium Sancti Michaelis dez Fay unire, annectere et incorporare deliberaverit monasterio Sancti Geronimi Vallis d'Ebron nuncupato, diocesis Barchinonensis, respectibus in dicta commissione contentis ac forma commissionis eiusdem in omnibus observata. Quia tamen prior dicti monasterii Sancti Michaelis unionem et incorporacionem huiusmodi verbis ampullosis molestissime ferre hostendit, prior et fratres pretacti monasterii Sancti Geronimi, qui ut agni mites vivere assueti sunt, de hac molestia consciencie sumentes scrupulum dictam unionem et incorporacionem prossequi ulterius non intendunt, velut enim amatores pacis sub eius amenitate cum indigencia Deo servire plus cupiunt, quam aliquantulum pingues seu abundantes prioris renitentis offendere voluntatem.

Nos vero quanto simplicitatem vitam et contemplacionem prioris et fratrum istorum amplius Deo gratam et acceptam conspicimus et nostris populis exemplarem tanto ipsorum miseris et necessitatibus ac dicti eorum monasterii imperfecto operi fervenciori devocione compatimur et unde illis veniat auxilium cogitantes, recordate sumus quod in diocesis Gerundensis est quidam prioratus monasterii Sancte Marie de Enfre Castell vulgariter nuncupatus, ordinis seu regule Sancti Ruffi, in quo prior a magnis citra temporibus habitare non consuevit, sed solum duo vel tres fratres seu canonici regulares, quoniam illum in comenda tenere, consueve sunt persone ecclesiastice a dicto Sancti¹ Ruffi ordine ac regula penitus aliene, uti nunch ipsum in comandam tenet dilectus noster Petrus de Darnicibus, canonicus et sacrista maior ecclesie Gerundensis. Et licet ipsius prioratus fructus et redditus multo sint minoris valoris quam alterius prioratus, contentarentur tamen prior et fratres dicti monasterii Sancti Geronimi ipsum loco alterius unitum et incorporatum habere a Vestra Beatitudine. Et post adeptam pacificam possessionem ipsius, iam delliberate unioni et incorporacioni dicti monasterii Sancti Michaelis renunciare omnino, presertim quia dictus Petrus de Darnicibus paratus est suum in his graciosse prestare assensum.

Vestre igitur Sanctitati, humiliter quo possumus, supplicamus ex corde quatenus supplicacionem per procuratorem nostrum ex parte nostra Vestre Beatitudini offerendam super unione et incorporacione dicti monasterii Sancte Marie pretacto monasterio Sancti Geronimi fienda ad exaudicionis gratiam vestre Sanctitatis pie et misericorditer introducat. Ex hoc quidem, pater beatissime, indigenciis et necessitatibus dictorum fratrum et ne opus dicti sui monasterii imperfectum remaneat aliquantulum satisfiet. Nosque, firmiter credentes quod ex eo cultus divinus in dicto monasterio seu prioratu Sancte Marie augmentabitur fructusque et redditus eiusdem non in profanos, iuxta antiquum usum, sed piissimos convertentur in usus unionem, hanc pro munere reputabimus gracie singularis.

Largitor omnium bonorum personam vestram preelectam ecclesie sue sancte regimini conservare dignetur per tempora feliciter dilatata.

Datum Barchinone, XVI die marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC XXXX° octavo.

Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri et domno domino Nicholao, divina providencia sacrosancte Romane et Universalis Ecclesie Summo Pontifici.

Eius humilis filia et devota Maria, regina Aragonum, Sicilie, citra et ultra Farum *et cetera*. *La Reyna*.

Domina regina mandavit michi, Laurencio de Casanova. Probata.

Fuit duplicata.

1. *Segueix i ratllat.*

1448 agost 23. Barcelona

Joan de Nea, frare cartoixa de Santa Maria de Montalegre, en qualitat d'àrbitre nomenat per Romeu Borrell, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i el cavaller Guerau Sescomes, àlies d'Espès, per dirimir els litigis entre ambdues parts respecte als castells de Concabella i Gra, aclareix un dels capítols de la sentència arbitral del passat dia 16 de gener que especificava que els monjos no donarien possessió dels censals a Guerau Sescomes fins que aquest no els donés l'instrument que contenia la sentència entre Elienor Sescomes, d'una banda, i el cavaller Gaspar Ornós, de l'altra. Es fixa un termini de dos anys, durant els quals Guerau Sescomes puguí cobrar les pensions dels censals, que quedarien interrompudes si no presenta l'instrument requerit. Joan de Nea també especifica uns pagaments a fer pel monestir a compte dels 7.500 sous de la sentència i també ordena que els frares facin fermar la sentència als consellers de Barcelona.

AHPB, Antoni VINYES, *Llibre comú*, 1447, octubre, 5 – 1448, agost, 23, s. f.

Die veneris XXIII augusti, anno a nativitate Domini millesimo CCCC^o XXXX° VIII°.

En nom de Déu. Jo, fra Johan de Nea, de l'orde de cartuxa, àrbitre e arbitrador, loador e amigable composador en e per les parts¹ deiús scrites comunament elet, çò és per lo reverent frare Romeu Borrell, prior e procurador, síndich, ycònome actor del covent del monastir de Sent Gerònim de la Vall de Betllem, àlies de la Murta, de una part, e per lo noble mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, cavaller, hereu e succehidor en les heretats e béns que foren dels honorables mossèn Pere ces Comes, cavaller, e de la dona na Elienor, muller sua, de la part altre. Attenent que jo, dit àrbitre e arbitrador, en virtut de la potestat a mi donada, haia pronunciat, sentenciat e declarat entre les dites parts, entre les altres coses, que los dits prior e covent fossen tenguts dare pagar per les causes e rahons contengudes en la dita sentència al dit mossèn Guerau ces Comes, àlies d'Espès, quaranta-sis mília *solidos barchinoneses* sots certa forma e manera, çò és que per aquells li haguesen a cessionar e transportar certs censals en la dita sentència arbitral largament contengudes e d'altre part li haguesen a dar, a compliment dels dits XXXXVI M *solidos*, set mília cin-cents *solidos* en comptans o en la forma en la dita sentència contenguda. E perquè jo, dit àrbitre e arbitrador, en la dita arbitral sentència haia pronunciat² entre les altres coses e sentenciat que los dits prior e covent no fossen tenguts de liurar possessió dels dits censals al dit mossèn Guerau fins a tant lo dit noble mossèn

Guerau hagués dat bon compliment en certes coses per mi en la dita sentència sentenciades e declarades, e que entretant los dits censals no correguesen al dit noble.

E com entre los altres capítols contenguts en la dita sentència hi sie un capítol qui és del tenor següent: «Ítem més,³ lo dit noble haie e sie tengut dar als dits prior e covent aquelles dues sentències en sa forma pública, les quals lo dit noble afferma són stades donades entre la dita madona Elienor, de una part, e mossèn Gaspar Ornós, de la part altre, ab les quals lo dit noble afferme que los contractes entre les dites madona Elienor e mossèn Gaspar fets sobre los dits castells e milloraments de aquells foren resolts». E com fins lo die present lo dit noble mossèn Guerau d'Espès no haia pogut dar compliment en les coses contengudes en lo present capítol, segons la sèria de aquell, e per consegüent lo dit noble no puxa pasaren la possessió dels dits censals. E sobre açò les dites parts sien stades devant mi altercant sobre aquell dit negoci, çò és lo dit noble demanant la possessió dels dits censals e los dits prior e covent dihent e affermant que no y són tengut fins a tant lo dit noble haia dat compliment en les coses contengudes en lo dit capítol, segons la sèria de aquells.

Per ço, lo dit àrbitre e arbitrador, seguint via de amigable composició, volent les dites parts sobre açò posar en algun repòs, per lo poder a mi donat e encare per mi en la dita arbitral sentència contengut, pronunciu, sentenciu e declar entre les dites parts en la forma següent, çò és que lo dit noble mossèn Guerau d'Espès d'eci a dos anys primer vinents haia e sie tengut dar al dit prior e covent bon compliment en e sobre les coses en lo precedent capítol contengudes o fermes sufficients de l'honorable mossèn Gaspar Ornós e Arnau Merçal e d'altres si mester serà, qui en les dites coses haien hagut o haien o puxen haver dret o interès algú. E que entretant⁴ los dits prior e covent haien e sien tenguts de respondre al dit mossèn Guerau de consemblants interessos o pensions que puguen les anuals pensions dels dits censals per mi al dit noble adjudicats. E si dins lo dit temps de dos anys lo dit noble lo dit bon compliment al dit prior e covent, segons forma del dit capítol e segons demunt és contengut, dat no haurà, que d'aquí avant los dits prior e covent no sien tenguts ne strets a pagar los dits anuals o interessos. Però que per avant tota hora e quant lo dit noble mossèn Gaspar darà bon compliment a les coses contengudes en lo dit capítol, segon la sèria de aquell, que cascuna⁵ de les dites parts sien tengudes e stretes a tenir, servir e complir la dita mia arbitral sentència e totes e sengles coses en aquella contengudes, segon la sèria e tenor de aquella.

Ítem més, interpretant, pronunciu, sentenciu e declar que los dits set milia D *solidos*, los quals los dits prior e covent, segons dit és, en comptant han a dar al dit noble mossèn Guerau d'Espès e los quals se han esmerçaren censalo censals o altres propietats, segons los dits prior e covent⁶ o elegirien, que aquells, la dita condició no contrastant, los dits prior e covent haien e sien tenguts dar al dit noble en aquesta forma, çò és que de aquells lo dit prior e covent se retenguen vers si cinquanta-cinch⁷ lliures, les quals lo dit prior presta al dit noble.

Ítem, les quals lo dit prior de sa voluntat deu dar al noble mossèn Dalmau de Queralt, senyor de la baronia de Queralt CL lliures.

Ítem, les quals de sa voluntat deu dar al covent de Scaladeu (*sic*) LXXV lliures.

Ítem, les quals lo dit covent ha prestets a Ijurat de n'Anthoni Vinyes, notari de la present sentència, per les anades fetes fora Barchinona per pendre les fermes dels que hi havien a fermar, VIII lliures.

Ítem, al dit Anthoni Vinyes, notari, per reste de sos salaris, XVIII° lliures V sous.

Ítem, pronunciu e⁸ condempne lo dit covent que haia a fer fermar o consentir los honorables consellers de Barchinona en la dita sentència⁹ arbitral, tant quant sie necessària lur ferma per causa de la dotació del dit monastir feta per en Bertran Nicholau. E açò sots la pena del compromès.

Les altres, emperò, cosas totes e sengles en la dita arbitral sentència contengudes sien e romanguen en lur força e valor e aquellas ab la present lou, aprov e, en quant¹⁰ les dues cosas saben condempnació, la una part a l'altre condempne e en quant sabem absolució,¹¹ absolch.

Ítem condempne les dites parts e cascuna de aquellas a loar e emologar la mia present arbitral declaració e interpretació per tot lo die present sots la pena del compromès.¹²

1. parts, *al ms.* partes. 2. pronunciat, *al ms.* pronuncia. 3. més, *al ms.* me. 4. *Segueix entretant repetit.* 5. cascuna, *al ms.* costuma. 6. *Segueix haien ratllat.* 7. cinch, *escrit a la interlínia.* 8. *Segueix d ratllat.* 9. *Segueix*

arbitral ratllat. 10. En quant, *al ms. eminent*. 11. *Segueix absolch ratllat*. 12. *Probata cum originale, escrit al marge esquerre*.

34

1450 setembre 24. Perpinyà

La reina lloctinent Maria informa el prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que en la mudança de la cort de Perpinyà a Barcelona confiarà en el criteri dels consellers, que consideren suficient que es pugui fer trenta dies després que hagi desaparegut la pesta en lloc dels dos mesos que havia considerat i concedit inicialment. Li demana també que transmeti aquesta decisió als consellers de Barcelona.

ACA, C, reg. 3207, f. 122r-122v.

La Reyna.

Religiós e amat nostre. Per çò com en lo contracte de la subvenció per la Cort a Nós fahedora nos és stretament demanat per los de aqueixa ciutat Nós anem a aquella e volien que, dins trenta dies après que per informació vertadera constàs que aquí fos la pestilència passada, nos haguéssim aquí a mudar ab la cort, jatsia Nós los respongam sobre açò que ns plau dins dos mesos après que ns constara que sia passada, encara havem deliberat per contentar-los e mostrar que fiam d'ells, Vós de nostra part e en virtut de la creença a Vós acompanyada, los digau que Nós confiam que ells, segons han acostumat bé e loablament, són e seran curosos de nostra salut, com Nós mateixa som contenta de mudar-nos e anar aquí tota hora que la pestilència serà passada dins lo temps que ells no s'esciuran. Car si algun cas se seguia en los de casa nostra de pestilència e per ventura Nós ne haguéssim a exir de la ciutat, seria enugós a la nostra voluntat e a la lur. E axí, confiam que ells ne elegiran lo millor. E totes aquestes coses direu a aquells que en Bertran Torró vos consellarà ab aquelles plus aptes e pertinents maneres que ell vos consellarà perquè ell ha aquests affers menejats. Escriviu-nos del temps, quin hi és ni quant n'i haurà ni com s'i comporta.

Data en Perpenyà, a XXIII de setembre de l'any mil CCCC cinquanta. La Reyna.

Al¹ religiós e amat conseller e confessor nostre lo prior de Sant Gerònim de la Vall d'Ebron.²

1. *Segueix amat conseller ratllat*. 2. *A la carta següent, de la mateixa data, en què la reina avisa els consellers de Barcelona de la tramesa de Ramon Joan, apareix el nom de l'escrivà: Domina regina mandavit michi, Bartholomeo Sellent.*

35

1450 desembre 29. Perpinyà

La reina lloctinent Maria demana al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que preguia Déu per la bona conclusió de la concòrdia amb el regne de Castella i que n'informi als consellers de la ciutat de Barcelona.

ACA, C, reg. 3264, f. 104r-104v.

La Reyna.

Religiós e amat nostre. Vuy havem reebuda una letra del reverend pare en Christ lo archebisbe de Çaragoça, ab la qual nos avisa de la pau e bona concòrdia de Castella. E Déus sab ne havem haüda gran cosolació¹ E per vostre plaer, vos trametem còpia de la dita letra dins la present interclusa. Per què us pregam que, attès lo bé que se'n spera seguir, per nostra contemplació vullau pregar Nostre Senyor Déus hi vulla obrar tota bona conclusió, pregant-vos que, lesta que haiats la dita còpia o feta trelladar, la comunicuets als consellers de Barchinona, car axí·ls ne scrivim. E sforçau-vos bé.

Data en Perpenyà, a XXVIII dies de deembre de l'any mil CCCC cinquanta-hu. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Danieli
Bertrandi. Probata.*

Al religiós e amat conseller e confessor nostre, lo prior de Sent Gerònim de la Vall d'Ebron.

1. Consolació, *al ms.* cosolació.

36

1452 juliol 31. Vilafranca del Penedès

La reina lloctinent Maria demana al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron que, tenint en compte que el prior de Santa Anna està greument malalt, vagi a aquest monestir per evitar que, tal com és habitual en aquestes situacions, hi hagi robatoris i furts de béns i de joies quan el prior mori. Si és necessari, podrà demanar ajut alveguerisals consellers de la ciutat de Barcelona.

ACA, C, reg. 3275, f. 81v.

La Reyna.

Mossèn lo prior. Entès havem que lo prior¹ del monestir de Senta Anna de aqueixa ciutat és detengut de malaltia tal, que és tal punt que de longa vida no se ha alguna sperança. E per çò, com en semblants cassos se acostume fer algunes novitats, ocupacions e dans, axí en les sglésies e joyes de aquelles e altres béns, robes e despulles de aquells, no sens càrrech de les consciències de aquells que axí ho fan, desijant ésser obviat a tals abusos e dans, pregame encarregam a Vós, qui sou vesitador de la dita casa e monestir, ab la maior affecció que podem, anets de continent al dit monestir e a casa de aquels, guardets e provehiats en tal manera que sia obviat a tots dans, abusos e mals que en los béns e joyes del dit monestir e del dit prior e encara en la sglésia e monestir de aquell per la² malaltia e mort de aquell se poguessen seguir, demanant³ auxili, si obs és, als veguer e consellers de aqueixa ciutat, als quals Nós ne scrivim. Haveu-vos en açò segons lo cars e temps requeren e de vos confiam. E si als hi haureu obs, scriuiu-nos-en, car de bona voluntat hi provehiríem e ajudarem.

Data en⁴ Vilafranca de Penedès, a XXXI dies de juliol de l'any mil CCCC cinquanta-dos. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi, Bartholomeo
Sellent. Probata.*

Al religiós e amat⁵ conseller e confessor nostre lo prior de Sant Gerònim de la Vall d'Ebron.

1. *Segueix de casa ratllat.* 2. *per la repetit.* 3. *demanant repetit.* 4. *Segueix Barchinona a ratllat.* 5. *Segueix nostre ratllat.*

1453 març 4. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Ramon Joan, prior, i els frares Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reunits en capítol conventual, volen que d'ara en endavant el prevere que regeixi l'església de Sant Genís dels Agudells, que per concessió apostòlica està unida al monestir, tingui la condició de vicari perpetu, o sigui, que tingui el càrrec durant tota la seva vida. Li cedeixen tots els fruits, delmes, primícies i altres qualsevulla drets i emoluments de l'església a canvi d'un pagament de 10 lliures anuals pagadores per Nadal, amb la condició que es faci càrrec de totes les despeses inherents a l'església, com subsidis, visites o reparacions. El monestir esreté els lluïsmes i altres drets a què té dret l'església de Sant Genís per les vendes o alienacions de les seves propietats, així com els drets que, pels enterraments o altres esdeveniments que tinguin lloc al monestir de la Vall d'Hebron, li poguessin correspondre. També es reserva el dret de presentació al bisbe d'un prevere en cas de vacant en el vicariat perpetu, que haurà de ser admès i instituït pel bisbe o pel seu vicari general. Com a conseqüència, s'apliquen totes aquestes decisions a Pere Jorba, el prevere que fa molts anys que regeix l'església de Sant Genís i que, a partir d'ara, tindrà la consideració de vicari perpetu. Guillem Roca, vicari episcopal, ho aprova i consenteix.

ADB, PSJVH, carpeta 4.

In Dei nomine. Noverint universi quod nos, frater Raymundus Johannis, prior monasterii Sancti Geronimi, in territorio Barchinone, in loco vocato Vall de Ebron constructi, frater Jacobus Sellera, vicarius, frater Petrus Frontera, frater Jacobus Martorell, ¹ frater Matheus Guasch, frater Jacobus Tàpies, frater Anticus Nebot, frater Michael de Medina, frater Anthonius Fexes, frater Jacobus Serra et frater Johannes Çatorre, conventuales dicti monasterii, convocati et congregati more solito, videlicet ad ² sonum campane sive squille in domo capituli dicti monasterii, ubi iam alias conventus ipsius monasterii pro comunibus actibus vel negociis eiusdem convocari et congregari consuevit et capitulum seu conventum eciam dicti monasterii hac de causa facientes, celebrantes et eciam representantes. ³ Attendentes ecclesiam parrochiam Sancti Genesii de Agudellis, dicti territorii Barchinone, vigore concessionis apostolice esse annexam, unitam sive incorporatam cum omnibus et singulis iuribus, proventibus et emolumentis eiusdem dicto monasterio et eius conventui. Attendentes eciam dictum monasterium vigore ⁴ dicte concessionis apostolice esse in possessione ponendi, mittendi et seu instituendi in ipsa ecclesia Sancti Genesii de Agudellis vicarium qui curam animarum recipiat et ipsam in dicta ecclesia exerceat atque regat ipsumque vicarium ad nutum revocandi. Considerantes quod secundum sanctorum patrum sanciones monachorum et ⁵ quorumvis religiosorum ecclesie curam populi habentes non per temporales ad nutum religiosorum removibiles, sed per seculares prebiteros ad eorundem religiosorum presentacionem episcopo presentandos et inibi perpetuo per eundem episcopum instituendos et ex cum causa rationabili destituendos, regi et administrari debent consuetudine ⁶ vel statuto contrario non obstante. Et insuper religiosi predicti tantum de redditibus ecclesiarum predictarum vicario seu vicariis perpetuis per eosdem presentandis assignare debent et tenentur quod possint vitam comode sustentare et episcopalia onera exsolvere.

Predictis igitur consideratis, volentes a sanctionibus ⁷ sanctorum patrum predictis non deviare, gratis et ex nostris certis scienciis, cum auctoritate et decreto honorabilis vicarii generalis et officialis reverendi in Christo patris et domini domni Barchinone episcopi in remotis agentis, volumus et consentimus de cetero quod quicumque prebiter qui in dicta ecclesia regenda et gubernanda ⁸ per dictum monasterium et eius conventum presentatus et per dictum dominum episcopum et seu eius vicarium generalem admissus et seu institutus fuerit sub condicionibus et retentionibus tamen infrascriptis sit vicarius perpetuus eiusdem, volentes et consentientes quod talis prebiter per nos et seu nostros successores presentatus ⁹ et per dictum episcopum seu eius honorabilem vicarium institutus quamdiu in humanis vitam duxerit regat dictam ecclesiam curamque animarum eidem subditorum in eadem exerceat et vicarius perpetuus eiusdem se intitulet. Verum cum sit nature congruum illos non recusare rerum comoda complectuntur et ut inde idem ¹⁰ vicarius quicumque in dicta ecclesia presentatus et institutus fuerit valeat congruam vite sustentacionem habere, volumus et consentimus quod possit exigere, recipere et habere omnes et singulos fructus,

decimas, primicias, census, taschas, agraria, oblationes et alias quosvis redditus et emolumenta dicte ^{|12} ecclesie Sancti Genesii pertinentes etiam pertinencia et qui de cetero etiam pertinebunt. Cupientes igitur quod vos, discretus Petrus Jorba, prebiter, cuius vita et mores nobis elucescunt et qui dictam ecclesiam per tempora longiora rexistis et administrastis in dictis vicariatu et regimine sitis institutus, ^{|13} tenore presentium presentamus vos honorabili vicario generali et officiali dicti reverendi domini Barchinone episcopi, supplicantes eidem quatenus vos in vicarium perpetuum dicte ecclesie instituat et admittat, condicionibus et retencionibus tamen infrascriptis semper remanentibus salvis.

Has autem ^{|14} assignacionem, donacionem, concessionem et presentacionem facimus nos, dicti prior et conventus nomine dicti monasterii, per nos et nostros in dictis monasterio et conventu successores vobis, dicto Petro Jorba, et vestris in dictis vicariatu et ecclesia successoribus, sicut melius dici potest et intelligi, ^{|15} ad vestri vestrorumque in hiis successoribus salvamentum et bonum etiam intellectum. Sub talibus tamen condicionibus et retencionibus videlicet quod vos, dictus Petrus Jorba, et vestri in dictis vicariatu et ecclesia successores teneamini dare dictis monasterio et eius conventui ex redditibus dicte ecclesie Sancti Genesii decem libras monete ^{|16} Barchinone de terno rendales, annuales et perpetuales anno quolibet solvendas in festo Nathalis Domini et quod vos et vestri in predictis successores teneamini solvere quecumque subsidii, visitaciones, opera, reparaciones vasorum vinariorum et alia quecumque onera tam ordinaria quam extraordinaria dicte ecclesie solvere contingencia ^{|17} qualitercumque. Retinemus tamen nobis et expresse salvamus quod quando et quocienscumque dictam ecclesiam Sancti Genesii de Agudellis seu vicarium eiusdem vacare contigerit per cessum vel decessum aut aliter vestri seu vestrorum in eisdem successorum, quod in dictis casibus et in unoquoque eorum nos et successores nostri in dictis ^{|18} monasterio et conventu possimus et possint ad dictam ecclesiam et vicarium eiusdem obtinendam, regendam et administrandam presentare quemcumque voluerimus et voluerint prebiterum actu, bone fame et conversacionis honeste, quem presentatum dictus reverendus dominus Barchinone episcopus et seu ^{|19} eius honorabilis vicarius et officialis generalis teneatur admittere et instituere. Etiamque retinemus nobis et successoribus nostris quod quocienscumque fiet vendicio, transportacio seu quevis alia alienacio alicuius proprietatis et seu proprietatum qui et que teneantur per dictam ecclesiam Sancti Genesii, tam ^{|20} in dominacione alodiali quam aliter in quibus firma seu consensus rectoris et seu vicarii preffate ecclesie qualitercumque sit necessaria et opportuna, quod talis firma seu consensus habeat fieri per priorem dicti monasterii et seu eius legitimum procuratorem et non per vicarium dicte ecclesie Sancti Genesii ^{|21} ullomodo, et quod laudimia sive tercia que ratione predicta provenient seu pertinebunt sint dictorum monasterii et conventus, adeo ut dominum eiusdem omnibus sit manifestum. Denique retinemus nobis et dictis successoribus nostris quod quecumque esdevenimenta et iura tam sepulturarum ^{|22} fiendarum in ciminterio dicti monasterii, offerta, oblationes, lexia et alias quecumque iura qui et que pertineant et pertinebunt dictis monasterio et eius conventui et qui et que tam ex dispositione iuris comunis quam aliter viderentur pertinere preffate ecclesie Sancti Genesii, pro eo quia dictum monasterium est infra limites sue parrochie constructum, quod talia iura ^{|23} et esdevenimenta sint dictorum monasterii et conventus, contradiccione et impedimento rectoris et seu vicarii preffate ecclesie Sancti Genesii et alicuius persone omnino retroiectis. Insuper convenimus et promittimus vobis, dicto Petro Jorba, et vestris pro tempore in dicto vicariatu successoribus quod presentem ^{|24} dotacionem et omnia alia et singula in presenti instrumento contenta semper ratam, gratam et firmam rataque, grata et firma habebimus, tenebimus et observabimus et in nullo contrafaciemus aliquo iure, causa vel etiam racione.

Ad hec ego, dictus Petrus Jorba, laudans et approbans, ratificans et confirmans acceptansque ^{|25} predictum vicarium cum retencionibus et condicionibus predictis, quibus expresse consencio, convenio et promitto vobis, dictis honorabili priori et conventui, quod ego quamdiu dictum vicarium tenuero, dabo et solvam dicto monasterio seu vobis eius nomine, anno quolibet in festo Nathalis Domini, predictas decem libras et alias ^{|26} attendam et complebo, tenebo et observabo omnia alia que per me sint attendenda, complenda, tenenda et observanda. Et ut predicta omnia et singula maiori gaudeant firmitate non vi ne dolo, sed sponte iuramus nos, dicti conventus, ex una parte, ^{|27} et ego, dictus Petrus Jorba, parte ex alia, per Dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia manibus nostris corporaliter tacta predicta omnia et singula in quantum per utramque partem nostrum dicta sunt superius et promissa semper rata, grata et firma habere, tenere et observare et in nullo contrafacere ^{|28} vel venire aliquo iure, causa vel etiam racione. Premissa igitur omnia et singula facimus, paciscimur, convenimus et promittimus nos, dicti prior et conventus, ex una parte, et ego, dictus Petrus Jorba, parte ex altera, in quantum parte utramque partem nostrum dicta sunt superius et promissa per nos et ^{|29} omnes successores nostros in hiis quoscumque nobis adinvicem et vicissim. Necnon et vobis, notario infrascripto, tanquam publice persone pro utraque parte nostrum et vestris in predictis successoribus ac pro aliis etiam personis omnibus quarum interest et intererit recipienti et paciscenti ac etiam legitime stipulanti. Novissime ^{|30} volumus nos, dicte partes, quod de nota huiusmodi contractus duo fiant et fieri possint atque valeant publica consimilia instrumenta, quarum unum utrique parti nostrum tradatur sive tradi possit per notarium infrascriptum.

Actum est hoc intus domum capituli dicti monasterii Sancti Geronimi quarta die mensis ³¹ marcii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio.

S+num fratris Raymundi, prioris. S+num fratris Jacobi Sellera, vicarii. S+num fratris Petri Frontera. S+num fratris Jacobi Martorelli. S+num fratris Mathei Guasc. S+num fratris Jacobi Tàpies. S+num ³² fratris Antici Nebot. S+num fratris Michaelis de Medina. S+num fratris Anthonii Fexes. S+num fratris Jacobi Serra. S+num fratris Johannis Çatorre, conventualium dicti monasterii. S+num Petri Jorba, vicarii, predictorum, qui hec laudamus, firmamus et iuramus.

³³ Testes huius rei sunt Franciscus Gombau et Genesisius Palaya, de parrochia Sancti Genesisii de Agudellis, ac Valentinus Rovires, notarius, civis Barchinone.

Nos, Petrus Guillerms Roca, iuris utriusque doctor canonicus et prepositus ac vicarius in spiritualibus et temporalibus generalis ³⁴ et officialis reverendi domini Jacobi, episcopi Barchinone, huic instrumento et omnibus et singulis in eo contentis, salvis canonicis¹ institutis et auctoritate pro inde dispensantis, auctoritatem interponimus et decretum manu propria subscribentes.

³⁵ Sig+num Johannis Miravet, regia auctoritate notarii publici Barchinone, tenentis certis iustis titulis scripturas scribanie discreti Johannis Ferrarii, connotarii sui, qui hoc instrumentum inventum, firmatum et iuratum sub dicto kalendario ³⁶ ac notatum in quoddam protocollo sive libro negotiorum Sancti Geronimi intitulato, a cuius nota iam aliud fuerat abstractum et clausum traditum instrumentum prout in margine ipsius note tribus lineis lineate clarius ³⁷ est videre, iterum in hanc publicam formam redigens scripsit et ex licencia sibi per honorabilem regentem vicariam Barchinone concessa clausit XVII die mensis novembris, anno a nativitate Domini millesimo ³⁸ quadringentesimo septuagesimo tercio, cum literis in raso positis in lineis XXII «pertineant et pertinebunt dictis monasterio et conventui et qui et que» et XXVI «complenda».

1. canonicis, *al ms. canoni.*

1453 novembre 29. Valladolid

La reina lloctinent Maria agraeix al prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron elseu ajuten l'afere de l'Argentona, li demana que visiti la vídua Boil i prega que la comunitat resi perquè Déu li doni salut i proporcioni bona conclusió als afers del regne.

ACA, C, reg. 3215, f. 98v.

La Reyna.

Venerable prior. Vostra letra havem reebuda de set del present, a la qual vos responem que us agraphim molt vostra bona voluntat e de vós no n speram lo contrari. E quant tocha en lo fet de n'Argentona, havem vista vostra bona intenció e lo bon zel que us promou ascriure'ns de la fahena. E en nos haver scrit del comport, podien pensar e vós creure que no ho fàyeu per no haver voluntat de donar-los recapte, axí com és rahó. E puix axí és, ja ls havem tomat scriure e vós los podeu posar en speranza que al temps e servant lo dit contracte, Déus mediant, hauran son compliment. E no n dupteu gens de la viuda Boyll, nos desplau son mal e trobam e trobarem plaer la visiteu e Nós ja li scrivim que se force. De Nós ésser entrada ací e com nos ha ben reebuda lo il·lustríssimo rey, nostre frare, ja us havem scrit. Per altra dels afers per què y som, no havem parlat encara. Pregam-vos que ensemps ab vostres frares pregueu Nostre Senyor nos do salut e que ns hi endrece per forma que sia salvació a la ànima e repòs dels regnes e que prestament Nós ne puxam tomar, segons desijam.

Data en Valladolid, a XXVIII dies de noembre de l'any mil CCCC L tres. La Reyna.

*Domina regina mandavit michi,
Bartholomeo Sellent.*

Al venerable religiós e amat conseller e confesor nostre, lo prior del monestir de Sent Gerònim de la Vall d'Abbron, prop Barchinona.

39

1455 novembre 12. Barcelona

Guerau de Queralt, senyor de la vila de Santa Coloma i de la baronia de Queralt, justifica la deportació i detenció de Jaume Balcells, del mas d'Alemenara, d'Aguiló, i considera que no es va fer en perjudici dels drets jurisdiccionals sobre aquest terme del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, com ha reclamat, sinó per evitar danys majors a aquest població i al seu castell a causa del sometent de Cervera.

AHPB, Antoni VINYES, *Manuale comune [XXXVIII]*, 1455, octubre, 21 – 1456, juny, 9, s. f.

Nos, Geraldus¹ de Queralto, dominus ville Sancte Columbe et baronie de Queralto, quia vos, reverendus prior et conventus monasterii Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murtra, vigore certi censualis mortui quod nos vobis facimus et prestamus, habetis, tenetis et possidetis castrum et locum de Aguiló cum hominibus et feminis, censibus et redditibus, iurisdictione alta et baxia, civili et criminali, et omnimoda iurisdictione cuiuslibet, quia etiam in mense octobris proxime lapsi nobilis Dalmacius de Queralto, miles, filius hereditatus noster, absque vestri licencia et permissu extraxit Jacobum Balcells, mansi d'Almanara, termini dicti castri de Aguiló, a manso Johannis Agaçó, qui est infra dictum terminum de Aquilone, et ipsum Jacobum Balcells, ut captum, secum deportavit, quas deportacionem et capcionem vos asseritis fuisse facta propter seu contra formam contractus dicti censualis et in preiudicium vestrum. Idcirco, laudantes dictum vestrum contractum censualis, dicimus et declaramus vobis quod non fuit nec est intencionis nostre propter dictam capcionem preiudicasse vos, quoniam dictam capcio et extraccio facta fuit ad evitandum damnum quod sequi sperabatur contra dictum castrum de Aquilone et eius singulares et bona propter *lo sometent* ville Cervarie, quodque dictum castrum sequebatur, eo quia dictus Jacobus Balcells vulneravit acriter quemdam indemnitate ville Cervarie, volentes quod dicta extraccio et capcio non possit trahi in futurum vobis ad consequenciam. Et volumus quod de hiis fiant vobis instrumentum.

Testes Berengarius Vendrell et Michael Yranzo, scriptores Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

40

1457 juliol 19. Sant Jeroni de la Murtra

Joan de la Geltrú, cavaller, fill de Jalbert de la Geltrú, difunt, llicenciat en lleis i ciutadà de Barcelona, i de Constança, encara viva, dona a Reginald Ende, prior, ia Sant Jeroni de la Murtra tot el llegat testamentari que li va fer la seva tia Francina, que fou muller de Miquel de Montjuïc, ciutadà de Barcelona, de 2.000 florins i 100 lliures i, en general, tots els seus béns i drets. Aquesta donació, que es fa arran de la vestició de l'hàbita Sant Jeroni de la Murtra, té dues condicions: la mare de Joan de la Geltrú haurà de rebre en vida seva i mentre no es casi els fruits del censal de 1.000 florins de preu que Francesc Desplà o els seus fills presten a Joan de la Geltrú com a conseqüència de l'heretat de

Miquel de Montjuïc, i el donador es reserva 40 florins per donar al seu escuder Pere Sorista i 100 lliures per a ús personal.

AHPB, Antoni VINYES, XXXX *manuale comune*, 1457, juny, 18 – 1458, juliol, 3, f. 8r-8v.

Dicta die martis fuerunt recepta sequencia duo instrumenta intus monasterium Sancti Jeronimi de la Murta, diocesis Barchinone.

In Christi nomine. Ego, Johannes¹ de la Guialtrú, miles, filius honorabilis Galberti de la Guialtrú, quondam, in legibus licenciati, civis Barchinone, et domine Constancie, eius uxoris, viventis, quia Deo permittente, intrare debeo ac intendo religionem beati Jeronimi et assumere abitum dicte religionis in monasterio Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, ideo ob Dei reverenciam et in remissionem peccaminum meorum, donacione scilicet pura, simplici et irrevocabili inter vivos dono domino Deo et vobis, reverendo domino fratri Reginaldo Ende, priori, presenti, et conventui monasterii Beati Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, et vestris perpetuo, sub forma et retencionibus subscriptis, totum illud legatum per venerabilem dominam Francinam, amitam meam sive *tia*, que fuit uxor honorabilis Michaelis de Monteudahico, quondam, civis Barchinone, michi in eius ultimo testamento seu alia ultima voluntate factum de duobus mille florenis ac C libris sine alia quavis quantitate et generaliter omnia alia et singula bona mea et iura mea, voces, vices et acciones que nunc habeo et michi pertinent seu de cetero habebō ac pertinebunt ubique per quasvis personas quibusvis racionibus, iuribus, titulis sive causis.

Hanc autem *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Sub hiis tamen pactis, retencionibus et condicionibus, scilicet quod dicta venerabilis domina Constancia, mater mea, toto scilicet tempore vite naturalis sue et ipsa existente sine viro² habeat et recipiat fructus illius censualis precii mille florenorum quod honorabilis Franciscus de Plano sive eius filius, propter hereditatem dicti honorabilis Michaelis de Monteudaico, michi faciunt et prestant ac facere et prestare tenentur annis singulis certo termino. Finito tamen dicto usufructu per mortem ipsius matris mee vel si dicta mater mea virum duxerit, dictus usufructus extingatur et proprietates eiusdem vobis, dictis priori et conventui, aplicetur. Item ab huiusmodi donacione retineo michi quadraginta florenos quos possum et valeam dare Petro Sorista, scutiffero meo, quos sibi debeo, eciamque retineo michi ab huiusmodi donacione centum libras, de quibus possum testari et alias meas facere voluntates. Hanc autem *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Et extraho predicta omnia et singula que vobis dono de iure, dominio, proprietate et posse mei et meorum et alterius cuicumque persone *et cetera*. Promittens tradere possessionem *et cetera*. Et ex causa huiusmodi donacionis *et cetera*, do, cedo et mando vobis et vestris omnia iura *et cetera*. Quibus iuribus *et cetera*. Ego enim *et cetera*. Dicens et mandans tenori presentis publici instrumenti *et cetera*. Insuper promitto quod predictam donacionem et alia predicta ego et mei sempre ratam *et cetera* habebō et ipsa non revocabo racione ingratitudinis nec ex quacumque alia racione. Renuncians quo ad hec legi dicenti donacionem posse revocari *et cetera* propter ingratitudinem nec alia racione *et cetera*. Et quia presens donacio summam D aureorum excedit *et cetera*. Ad cautelam insinuo seu insinuare volo et intendo illam honorabili vicario seu baiulo Barchinone *et cetera*. Et ad illam insinuandam, facio et constituo procuratores discretos Franciscum Moles et Marchum Çafont, notarios Barchinone, et utrumque ipsorum insolidum *et cetera*. Hec igitur *et cetera*.

Testes honorabilis Petrus de Cigiis, civis Barchinone, et Anthonius Borrada ac Anthonius Forés, fusterii, cives dicte civitatis.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma i l'abreviatura iur per indicar el jurament.* 2. *Segueix sit v ratllat.* 2. fuit restituta hec donatio in posse notarii subscripti XXI die augusti anni presentis, *escrit al marge esquerre.*

1457 juliol 27. Sant Jeroni de la Murtra

Reginald Ende, prior, i els frares de Sant Jeroni de la Murtra, reunits en capítol conventual, institueixen una missa quotidiana a celebrar perpètuament a la capella del Crucifix per

a les ànimes d'Antoni Vinyes, notari i ciutadà de Barcelona, de la seva muller Marquesa i dels seus parents, en atenció als favors i beneficis rebuts durant vint-i-cinc anys i que li han merescut que el prior general, Esteban de León, i el defintori del capítol general li hagin concedit participació dels beneficis espirituals de l'orde dels jerònims.

BC, Fons històric de l'Hospital de la Santa Creu, Pergamí 21936.

In nomine Domini Nostri Ihesu Christi. Cunctis pateat evidenter quod nos, frater Reginaldus Ende, prior, frater Jacobus Planes, vicarius, frater Johannes Febroarii, frater Bernardus ² Çavall, frater Raphael Vallsecha, frater Michael Piquer, frater Laurencius Carbonell, frater Jeronimus de Vilanova, frater Petrus Febrerii et frater Benedictus de Sancto Jo-³ hanne, omnes fratres conventuales monasterii Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, convocati de mandato dicti reverendi domini prioris ⁴ ad sonum squille, ut moris est, et congregati intus domum capituli eiusdem monasterii, ubi alias pro comunibus et similibus actibus ipsius monasterii conventus monasterii ⁵ eiusdem assuetum est convocari et congregari, et ibidem nos, omnes prenominati, tanquam maior et sanior pars fratrum conventualium ipsius monasterii conven-⁶ tum eiusdem facientes, celebrantes et representantes, recolentes nos qualiter vos, Anthonius Vinyes, notarius et civis Barchinone, devotione sanctissimi patris nostri ⁷ beati Jeronimi, promotus a viginti quinque annis citra dictum nostrum monasterium ac eius conventum in negociis mundanis sive temporalibus, a quibus ⁸ humanam sustinemus vitam, pro viribus vestris diligenti cum cura direxistis, uti de presenti continuatis ac decetero pro vestri caritate speramus, etiamque capellam ⁹ noviter in dicto nostro monasterio constructam, in qua ymago sive figura Crucifixi Salvatoris Domini Nostri Ihesu Christi supra altare eiusdem est recondita, de ¹⁰ substantia vestra propria operari et cum armis sive signis vestris sculpi fecistis, retrotabulum ac cortinam et vitriariam pro oramento capelle ac altaris eiusdem iam de ¹¹ presenti operari et fabricari facitis, et insuper alia opera et beneficia monasterio eidem vestris caritate et devotione a vobis offerri in Domino speramus, in tantum quod ¹² pro huiusmodi caritate et retributione premissorum nos ac dictum conventum, quamplurimum reputamus obnoxios, considerantes insuper quod subscriptus reve-¹³ rendus prior Sancti Bartholomei de Lupiana ac diffinitores generalis capituli, informati de vestris devotione et caritate, vobis et subscribe uxori vestre gratiam sive con-¹⁴ cessionem fecerunt, prout continetur in quibusdam literis pergameneis a tergo, ut est moris, sigillatis, que sunt huiusmodi seriey:

Frater Stephanus Legionensis, ¹⁵ prior Sancti Bartholomei de Luppiana, ordinis Sancti Jeronimi generalis, ac diffinitores, generale capitulum nunc in dicto monasterio celebrantes, venerabili ¹⁶ ac discreto viro Anthonio Vinyes ac Marquesie, uxori sue, salutem et celestium gratiarum continuum incrementum. Exhigente pie devotionis affectu quem ¹⁷ ad ordinem nostrum habetis, concedimus vobis per presentes participationem in omnibus bonis, videlicet missis, orationibus, jejuniis, abstinenciis, vigiliis, laboribus ¹⁸ ceterisque huiusmodi que per fratres nostros in toto ordine ubique terrarum fieri dederit auctor bonorum omnium Dei, filius Ihesus Christus. Datum in dicto mo-¹⁹ nasterio, decima madii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto. Sancti Bartholomei prior.

Ideo, adherentes nos gratie et concessi-²⁰ oni preinsertis, eciam ex quo huiusmodi nostrum monasterium a vobis specialem devotionem et retributionem obtinuit, sit iustum quod a nobis et a dicto nostro ²¹ conventu et a successoribus in dicto nostro monasterio fratribus perpetuo, de thesauro Ecclesie a Domino nobis collato, aliqualem condignam retributionem ²² spiritualem obtineatis. Idcirco nos, omnes dicti prior et fratres dictum capitulum ex huiusmodi sola causa facientes et celebrantes, tenore presentis ²³ publici instrumenti cunctis temporibus valituri, per nos et omnes successores nostros perpetuo fratres conventuales monasterii prelibati, instituimus et fundamus pro vobis, ²⁴ dicto Anthonio Vinyes, perpetuo unam cotidianam missam per nos et successive per nostros perpetuo successores fratres dicti monasterii conventuales celebrandam ²⁵ in dicta vestra capella pro animabus vestri et parentum et uxoris vestrorum et omnium fidelium defunctorum. Et hec nos, dicti conventus et fratres capitulariter, ut ²⁶ preffertur, congregati, per nos et dictos nostros successores bona fide facere et adimplere promittimus in manu et posse notarii subscripti ut publice persone hec a nobis ²⁷ pro vobis recipientis et paciscentis ac etiam legitime stipulantis. Et ut predicta eterne memorie comendentur, volumus et mandamus de hiis fieri duo pub-²⁸ lica consimilia instrumenta, quorum unum apud dictum nostrum conventum remanere, et aliud vobis tradi volumus per notarium subscriptum.

Quod ²⁹ est actum intus dictum monasterium et in capitulo eiusdem, die mercurii vicesima septima mensis iulii, anno a nativitate Domini millesimo ³⁰ quadringentesimo quinquagesimo septimo.

S+num fratris Reginaldi Ende, prioris. S+++++++na fratris Jacobi Planes, vicarii, ³¹ fratris Johannis Febroarii, fratris Bernardi Çavall, fratris Raphaelis Vallsecha, fratris Michaelis Piquer, fratris Laurencii Carbonell, fratris Jeroni-³² mi de Vilanova, fratris Petri Febrerii et fratris Benedicti de Sancto Johanne, predictorum, qui predicta capitulariter laudamus, concedimus ³³ et firmamus.

³⁴ Testes huius rei sunt: Guillelmus Muset, bracerius habitator Villenove de Camino, prope villam Aqualate, et Guillelmus Andreas, ³⁵ faber, donatus dicti monasterii, oriundus loci Spellunche Francolini, et Bartholomeus Blanch, scriptor Barchinone.

³⁶ Sig+num Francisci de Molis, regia auctoritate notarii publici Barcinone, qui hec scribi fecit et clausit cum ³⁷ literis rasis et correctis in linea XXV, ubi corrigitur «or».

1459 abril 13. València

Joan II s'adreça al general i als definidors del proper capítol general dels jerònims perquè aprovin i autoritzin la seva intenció, que també ha comunicat al papa, que l'església de Santa Engràcia de Saragossa es transfereixi a l'orde de Sant Jeroni. Els frares Francesc Domènec, vicari general, Jaume Planes, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i Jeroni Vilanova, prior de Sant Jeroni de Cotalba, informaran detalladament de la intenció reial en el proper capítol general dels jerònims.

ACA, C, reg. 3406, f. 149r-149v.

El rey de Aragón, *et cetera*.

Venerables religiosos amados e devotos nuestros. En la nuestra ciudad de Çaragoça ha una devotíssima iglesia dins invocación de Sancta Engracia e de los mártires innumerables que por sustentación de la sancta fe católica recibieron martirio en aquella. Verdat es que en la dicha iglesia ha un arcidiano con ciertos capellanes seculares, pero por la devoción que siempre havemos havido¹ e havemos a² religión vuestra e por la mucha disposición que ha en la dicha iglesia, en la qual el pueblo de la dicha ciudad,³ aún todo el regno de Aragón, tiene gran devoción e assí mesmo por augmentación del culto divino, desseamos mucho que la dicha iglesia fuesse transferida a la dita vuestra religión. E assí lo embiamos suplicar por nuestros ambaxadores a nuestro Sancto Padre. Per quanto, empero, a esto es necessario la vuestra actoridat e vuestro capítol general que agora devéys celebrar, havemos dado special cargo a los venerables religiosos e amados nuestros fray Francisco Domènec, vicario general vuestro, fray Jayme Planes, prior de la Val de Betlem, e a fray Jerónimo Vilanova, prior del monesterio de Sant Jerónimo de Cotalba, que sobre este fecho hayan de comunicar con vosotros. E por tanto, vos rogamos con toda devoción e affección que en la dicha translación e nueva fundación prestéys vuestra actoridat e consentimiento con aquella amor e caridat que de vosotros confiamos, por manera que nuestro desseo en esta parte haya buena e votiva conclusión, ca nos entendemos ser patrón e protector de la dicha eglezia e daremos la orden que cumple a la dotación e sustentación de los religiosos que serán e viurán en aquella, según que de todo esto poréys ser más largament informados por la relación de los dichos vicario e priores, a los quales daréys fe e creença como a Nos mesmo, que allende que en esto faréys servicio a Nuestro Señor Dios, Nos vos lo hauremos mucho que agradecer.

Dada en la nuestra ciudad de Valencia, a XIII días de abril del anyo M CCCC LVIII. *Rex Ioannes.*

*Dominus rex mandavit michi, Antonio
Nogueres. Probata.*

A los venerables religiosos amados e devotos nuestros los prior mayor, diffinidores del capítol general de los frayes e religiosos de la orden de Sant Jerónimo.

1. havidó, *al ms.* hovidó. 2. a, *al ms.* e. 3. ciudat, *al ms.* ciuda.

43

1459 agost 20. Barcelona

Els consellers de Barcelona demanen a Joan II que aturi les intencions d'algunes persones que volen transferir el monestir de Santa Maria de Montserrat, de l'orde benedictí, als jerònims. Al·leguen que els comtes i reis han fundat gran nombre de monestirs benedictins a Catalunya, que el de Montserrat està en ordre i que la ciutat n'és protector.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 21, f. 118r.

Sacre regie Aragonum, Sicilie, Navarre et cetera maiestati.

Molt alt e molt excel·lent príncep e virtuós senyor.

Los comtes de bona memòria antecessors de vostra majestat, havents en singular e special devoció lo sanct e molt antich orde de Sanct Benet, sots nome retgle de aquell dotaren en aquest principat grans e numerosos monastirs. E entre los altres és lo monastir de Muntserrat, del qual, quant sia stat e és accepta a Nostre Senyor Déu e a la sagrada Verge Maria, declarat s'és e tots dies se mostre per les grans e freqüentades gràcias que per miraculoses operacions aquí singularment són atorgades. Plagué als instituidors per lur gran devoció hagués aquesta ciutat los dits monastirs¹ en protecció e special guarda, de hon acostuma aquesta ciutat tota hora, sent en aquells novitat alguna, occórrer-hi per los medis possibles. Com, donchs, molt alt e molt excel·lent senyor, novament nosaltres haiam sentit que alguns cupdiciosos ocupar-se lo dit monastir més insigne e més venerable de tots los altres haurien a vostra majestat supplicat transferís aquell en l'orde de Sanct Gerònim, a fi que·ls dits supplicants, foragitant sanct Benet, qui plus de cent anys aquell ha conservat, lo habitassen. És nos vista cosa molt nova, inaudita e si, enganats no som, a Déu no accepta que los sants qui en lo món tanta iustícia han servada ara, com són en glòria, la un levàs la casa a l'altre, signantment com lo dit monastir vuy sia en molt orde e lo servey de Déu, tant com la spreadat del loch sopporte, hi és molt diligentment fet. Per tant, senyor molt excel·lent, vostra gran excel·lència supplicant e en do e gran humilment demanant que, així per los respectes dessus mencionats quant encara per sguard e intercessió de aquesta ciutat, sia merçè vostra² donar repòs en les dites coses e en adiutori de sanct Benet per aquest fet scriure'n favorables letras a nostre Pare Sanct, car la iustícia és lo dit sanct no sia expoliat de tant justa e tant antiga possessió, maiorment a petició de sanct Jerònim, qui li és tant amich. E sia, senyor molt excel·lent, la divinitat sancta special protecció de vostra real majestat, la qual pròsperament e per loch temps vulle conservar al feliciíssim regiment de sos regnes e terres.

Scrita en Barchinona, a XX de agost de l'any de la nativitat de Nostre Senyor mil CCCC LVIII°.

Senyor, vostres humils servidors *et cetera*.

1. *Segueix per lur gran devoció ratllat.* 2. *El fragment comprès entre molt diligentment fet i sia merçè vostra escrit a la interlínia i, acabada la línia, al marge dret.*

44

1459 octubre 7. Màntua

Pius II aprova i confirma la sentència arbitral que dirimeix el litigi entre el prevere Antoni Roqueta, vicari perpetu de l'església de Sant Genís dels Agudells, d'una banda, i el prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, titular de l'esmentada església, de l'altra,

sobre la porció que correspon al vicari, que la considera insuficient. La sentència arbitral, dictada per Antoni Coca, beneficiat perpetu de la catedral de Barcelona, i Francesc Gosset, doctor en decrets, amb la intervenció, en cas de discrepància entre ambdós, de Joan Sabastida, cavaller domiciliat a Barcelona, el dia 26 d'agost de 1458, assigna les rendes de la rectoria al monestir a canvi que pagui al vicari perpetu 27 lliures barceloneses anuals en dos terminis. La sentència adjudica al vicari l'ús habitacional de les cases de la rectoria, el peu d'altar, les portes de l'església i els aniversaris, i assigna al monestir jerònim el dret de presentació del vicari, els drets emanats de les sepultures, llegats i despulles fets a l'església conventual i els lluïsmes i altres drets per vendes de terres sota domini de la rectoria de Sant Genís dels Agudells. Els frares hauran de fer-se càrrec de les despeses derivades de la reparació dels edificis parroquials, drets episcopals, subsidis, visites i altres càrregues ordinàries o extraordinàries. En canvi, les despeses que es fan habitualment a la quaresma o en altres festivitats, com col·lacions, sermons i lluminària, es repartiran entre el vicari i els frares.

ADB, FSVH, lligall 25, s. f. Trasllat fet pel notari Lluís Jorba.¹

Pius, episcopus, servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam, Apostolice Sedis copiosa benignitas ad ea que utilitatem et commodum ecclesiarum et monasteriorum, necnon sub regulari habitu, et alias in illis altissimo famulantium personarum, pacem et quietem concernunt libenter intendit et eis quantum expedit favorem apostolicum impartiri consuevit. Sane petitio dilectorum filiorum² prioris et conventus monasterii Sancti Hieronimi, ordinis eiusdem sancti, per priorem soliti gubernari, sub regula Sancti Augustini degencium, et Anthonii Roqueta, perpetui vicarii parochialis ecclesie Sancti Genesii de Agudelles, barchinonensis diocesis, eidem monasterio dudum canonice unite, nuper nobis exhibita continebat quod olim, postquam inter priorem et conventum ac Anthonium predictos super congrua portione perpetui vicarii eiusdem ecclesie illiusque fructibus, redditibus, proventibus ac obventionibus rebusque aliis infrascriptis orta materia questionis, prior et conventus ac Anthonius prefati in dilectos filios Franciscum Gosset, clericum decretorum doctorem, et Anthonium Cocha, perpetuum beneficiatum in ecclesia Barchinone, in eisdem decretis bachallarium, per eos electos arbitros, arbitratores et amiables compositores, compromisserant prefatique arbitri onere huiusmodi, arbitrii in se sponte suscepto controversiis prefatis finem imponere, cupientes quoddam laudum sive quamdam sententiam arbitralem per quod seu quam, quod dicta ecclesia Sancti Genesii esset et remanere deberet dicto monasterio cum omnibus iuribus et pertinenciis suis unita, incorporata atque annexa, prout in litteris quondam Petri de Luna, in sua obediencia Benedicti XIII nuncupati, plenius dicitur contineri, quodam vicariatu et signatione decimarum ac fructuum dicte ecclesie per conventum monasterii huiusmodi dilecto filio Petro Jorba, dudum dicte ecclesie vicario, minime obstante, quam dicti arbitri in quantum potuerunt, cassarunt et annullarunt, et quod dictus Anthonius, perpetuus dicte ecclesie vicarius, animarum curam regeret, post cuius obitum et quociens et quandocumque per cessum vel decessum illius aut alias dicta vicaria vacaret, prior et conventus teneantur infra tempora a iure statuta episcopo barchinonensi pro tempore prebiterum ydoneum in perpetuum vicarium instituendum presentare, vicariusque et successores eiusdem, post illorum institutionem, haberent et possiderent domos seu hospicia eiusdem ecclesie et eisdem domibus terras contiguas, ita quod prior et conventus huiusmodi ad dictarum domorum reparationes tenentur, vicariusque et successores prefati pro vite sustentatione viginti septem libras barchinonenses et pede seu portas ecclesie, necnon provenientia ex anniversariis in dicta ecclesia celebratis vel celebrandis ac dictis et dicendis, excepto iure sepulturarum faciendarum in dicto monasterio et eius cimiterio, percipient annuatim oblationes vero legata et obventiones ad monasterium et conventum huiusmodi, excepta quarta parochianorum directumque ac allodiale et utile dominium bonorum et proventuum dicte ecclesie prefatis priori et conventui eiusdem monasterii cederent, quodque ipsi iura episcopalia, subsidia, procurationes et alia ordinaria atque extraordinaria que deberentur solvere tenerentur nonnullis particularibus, exceptis que mediatim solvi deberent ac omnia et singula premissa et in quodam instrumento de super confecto contenta, comunibus expensis apostolica confirmatione roborari procurarent et obtinerent arbitrati fuerunt, sentenciarunt, pronunciarunt, laudarunt et etiam decreverunt, prout in eodem instrumento, quod in cancellaria apostolica diligenter examinari et inspicere fecimus et quod diligenter per nonnullos fidedignos testes recognitum fuit, cuiusque tenorem presentibus de verbo ad verbum signis et caracteribus omissis inseri fecimus plenius continetur.

Quare pro parte prioris et conventus ac Anthonius predictorum nobis fuit humiliter supplicatum ut arbitrio, sentencie, pronunciationi, laudo ac etiam decreto predictis robur apostolice confirmationis per eorum firmiori subsistentia adiicere et alias in premissis eorum perpetuis paci et quieti opportune providere de benignitate apostolica dignemur, nos igitur, que cunctorum fidelium pacem et quietem intensis desideriis affectamus, huiusmodi supplicationibus inclinati arbitrium, sentenciam et pronunciationem, laudum, decretum ac omnia alia et singula premissa eaque concernencia ac etiam in dicto instrumento contenta auctoritate apostolice tenore presencium ratificamus, aprobamus, confirmamus ac presentis scripti patrocinio communimus, supplentes omnes et singulos defectus si qui intervenerint in eisdem, necnon unionem, annexionem et incorporationem de dicta ecclesia eidem monasterio olim factas super quibus, ut partes ipse asserunt, eorum consensus et superioris etiam auctoritas intervenit cum omnibus inde secutis viribus perpetuo subsistere decernimus, non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon monasterii et ordinis predictorum iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus ceterisque contrariis quibuscumque, huiusmodi instrumenti tenor sequitur, qui talis est:

Noverint universi quod ego, frater Jacobus Tàpies, vicarius monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, territorii Barchinone, procurator, yconomus et actor ad subscripta et alia peragenda legitime constitutus et ordinatus a venerabili priore et conventu fratrum conventualium dicti monasterii, quorum nomina in instrumento procurationis, yconomatus et actorie facto et firmato in posse Petri Gasparis Capó, regia auctoritate notarii publici Barchinone infrascripti, quartadecima mensis marcii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo, singulariter fuit descripta, ex una parte, et ego, Anthonius Roqueta, presbiter, vicarius perpetuus ecclesie Sancti Genesii de Agudellis, diocesis Barchinone, partibus ex altera, scientes et animadvertentes dictam ecclesiam parrochiam Sancti Genesii fuisse temporibus preteritis unitam et seu pleno iure a Sede Apostolica dicto monasterio collatam, cuius collacionis preterito semper, preterquam quatuor vel quinque annis, dicti priori et conventus tenuisse ad nutum ipsorum in eadem ecclesia Santi Genesii de Agudellis prebiterum secularem regens curam animarum ipsius ecclesie. Scientes etiam et animadvertentes quod honorabilis vicarius in spiritualibus et temporalibus reverendi domini Barchinone episcopi voluit dare licenciam discreto Petro Jorba, prebitero, regenti curam animarum dicte ecclesie ad nutum dicti monasterii nisi perpetuo ibidem assignata congrua sustentationem institueretur. Scientes inquam quod dictum monasterium et conventus assignavit eidem vicario perpetuo pro sui congrua sustentacione multos redditus in tanta copia et summa quod ex pacto inter dictos vicarium et monasterium auctoritate dicti honorabilis vicarii in spiritualibus et temporalibus dicti reverendi domini Barchinone episcopi inito et convento, videlicet quod de illis redditibus dicte vicarie et ecclesie per dictum monasterium assignatis, dictus vicarius perpetuus et sui in dicta ecclesia seu vicaria successores dent et solvant dicto monasterio annis singulis et vel honorabili priori decem libras barchinonenses. Et cum dictus Petrus Jorba permutaverit dictam rectoriam mecum, dicto Anthonio Roqueta, cum dicta prestacione et solutione dictarum decem librarum annualium, quarum solutionem ego, dictus Anthonius Roqueta, contradixerim et facere recusaverim, cum redditus dicte ecclesie non sufficiant ad mei vite sustentacionem et ea causa speraretur oriri lis, questio et controversia inter me et dictum monasterium. Ob quod, volentes evadere litibus et controversiis que fines indubios habent, fuit conventum inter nos, partes predictas, ut de predictis compromitteremus in infrascriptis arbitris veris in sentenciando et pronunciendo et arbitratoribus in colligendo et procedendo, qua propter de certis nostris scienciis, nominibus antedictis, et etiam ego, dictus Anthonius Roqueta, nomine meo proprio, agens in hiis ego, idem Anthonius Roqueta, de et cum auctoritate et decreto dicti reverendissimi domini barchinonensis episcopi vel sui in spiritualibus et temporalibus vicarii generalis, compromittimus in vos, honorabilem Franciscum Gosset, clericum decretorem doctorem, et in venerabilem et discretum Anthonium Cocha, in decretis bacallarium prebiterum beneficiatum in ecclesia sedis civitatis Barchinone, tanquam in arbitros veros in sentenciando et pronunciendo et arbitratores in colligendo et procedendo a nobis, dictis partibus, comuniter et concorditer electos, et in vos, honorabilem Joannem Çabastida, militem in dicta civitate Barchinone domiciliatum, tanquam in tertium arbitrum et arbitratorem in casu discordie dictorum arbitrorum et arbitratorum a nobis, dictis partibus, comuniter et concorditer electos, sub pena centum librarum barchinonensium, vobis, dictis honorabilibus arbitris et arbitratoribus et tercio, nobis, predictis³ partibus, pro⁴ stipulatione promissa in et super omnibus et singulis actionibus, questionibus, petitionibus et demandis, litibus et controversiis que sint et esse sperentur inter nos, partes predictas, nominibus predictis, super predictis superius prenarratis et etiam generaliter super omnibus et singulis actionibus, questionibus, petitionibus et demandis que sint inter nos, partes predictas, nominibus predictis, quibusvis aliis rationibus, iuribus, titulis sive causis quovis alio nomine nuncupentur, et inquam super omnibus et singulis exceptionibus et deffensionibus quas una pars nostrum habeat adversus actiones, questiones, petitiones et demandas alterius partis, dictis nominibus, et inquam in et super omnibus et singulis incidentibus, dependentibus et emergentibus ex eisdem, dantes et concedentes nos, iam dicte partes, previo nomine, vobis, dictis arbitris et arbitratoribus et tercio in dicto discordie casu, et non alias plenum posse quod de et super predictis possitis procedere et per nos, dictas

partes, procedi facere breviter, simpliciter, summarie et de plano cum scriptis et sine, tempore feriato et non feriato, de die in diem et in die pluries et alias, prout vos duxeritis procedendum, possitis etiam nos, dictas partes, previo nomine, citare et de contumacia punire et pignora partis inobedientis parti obedienti intradere et deslberare possitis, inquam in et super predictis pronuciare sententiam et declarare inter nos, dictas partes, infra tempus presentis compromissi, de iure laudo vel amicabile compositione, necnon interpretari, corrigere et emendare, siqua in sententia pronuciacione declaratione vestris apparuerint dubia, ambigua vel obscura aut interpretatione et emendatione digna, tam infra tempus dicti compromissi quam etiam postea dum tamen sententia vestra proferatur, de iure et in scriptis nobis, dictis partibus, presentibus vel absentibus, aut altera tamen presente aut altera tam per contumaciam seu alias quomodolibet absente.

{..}

Actum est hoc, Barchinone, secunda mensis maii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo. Signum fratris Jacobi Tàpies. Signum Anthonii Roqueta, predictorum, qui dictis nominibus hec laudamus, firmamus et iuramus, presentibus testibus Francisco Speraneu, mercatore, et Jacobo Balust, scriptore, habitatoribus dicte civitatis.

Postmodum vero die sabbati vicesima sexta mensis augusti, anno predicto, prefati honorabiles arbitri et arbitratores et tercius, visa potestate per dictas partes previis nominibus eis super predictis compromissis in et cum eodem compromisso atributa, et assignato primitus per eosdem arbitros et arbitratores ac tercius partibus eisdem, iamdictis nominibus, ad audiendum super eisdem, sententiam eorum protulerunt, pronunciarunt, sentenciarunt et declararunt inter partes easdem, quibus super nominibus, sententiam in modum et formam sequentes.

Ihesus ac eius genitricis Virginis Marie, nominibus invocatis, amen. Nos, Anthonius Cocha, prebiter, in decretis bacallarius, et Franciscus Gosset, clericus decretorum doctor, arbitri in sentenciando et pronuciando ac arbitratores in colligendo ac procedendo comuniter et concorditer electi a venerabili Jacobo Tàpies, vicario et procuratore, yconomo et actore monasterii et conventus Sancti Hieronimi Vallis Ebron, territorii Barchinonensis, ex una, et discreto Anthonio Roqueta, prebitero, vicario ecclesie parrochialis Sancti Genesii de Agudellis, diocesis Barchinonensis, partibus ex altera, in et super eo principaliter quod in anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio prefatus conventus voluit et consensit quod in dicta ecclesia esset vicarius secularis perpetuus ad curam ibidem animarumperagendam, pro cuius sustentacione vite assignavit et onera supportanda decimas, census, oblaciones et quoscumque redditus dicte ecclesie cum certis conditionibus,⁵ inter quas una illarum fuit quod dictus vicarius solveret et daret venerabili priori dicti conventus et seu dicto conventui singulis annis decem libras. Et sic prior dicti conventus presentavit honorabili vicario in spiritualibus reverendissimi domini episcopi Barchinonensis Petrum Jorba, prebiterum, ad cuius presentacionem fuit admissus et institutus, qui postea permutavit cum dicto discreto Anthonio Roqueta. Et interpellatus per dictum conventum, recusavit et contradixit dictas decem libras solvere, allegando quod dicte decime, census et alii redditus non sufficiebant ad vite eius sustentacionem et onera supportanda. Ac etiam generaliter super omnibus questionibus, actionibus et petitionibus inter dictas partes vigentibus, prout in dicto compromisso lacius continetur. Visa igitur potestate per dictas partes nobis attributa, visa quadam bulla papali que dicta parrochialis ecclesia Sancti Genesii de Agudellis cum omnibus iuribus et pertinenciis suis fuit dicto monasterio incorporata, annecta atque unita cum facultate absque diocesani licencia vel alterius recipiendi et apprehendendi possessionem fructus, redditus, proventus, iura, obventiones et emolumenta retinere et in usus dicti monasterii convertere, dummodo dicta ecclesia debitis non fraudetur obsequiis et animarum cura in ea nullatenus negligatur eiusque debite supportentur onera consueta, viso dicto vicariatu perpetuo in quo fit mentio quod dictum monasterium fuit in possessione instituendi vicarium ad nutum in dicta ecclesia Sancti Genesii usque ad tempus predictum, quo fuit presentatus dictus Petrus Jorba, visa petitione coram nobis per dictum Anthonium, vicarium, oblata, in qua compensatis receptis cum oneribus asserere noluit, quod non poterat solvere dictas decem libras annuales neque congruenter vivere seu sustentari, visis pluribus memorabilibus et de multis annatis in quibus recepte reddituum dicte ecclesie erant descripte per dictum vicarium coram nobis oblatis, visis et intellectis rationibus verbaliter pro parte dicti monasterii factis, visis et consideratis omnibus que circa premissa et infrascripta videnda et consideranda sunt, signanter considerantes pro bo no pacis et concordie et ut materia litium inter dictas partes auseratur quod dictus vicarius dicte ecclesie eo modo quo stat revocetur, anulletur et renovetur, prout infra patebit, venimus ad tractatum quod ego, predictus Anthonius Cocha, arbitrabar quod pro sustentacione vite dicti vicarii debebat dari et assignari in nuda perceptione triginta libre et pedem altaris seu portas ecclesie et anniversaria dicte ecclesie, que omnia ascendebant valorem quadraginta sex librarum, et ego, Franciscus Gosset, pensata conditione persone et situ vel ritu dicte ecclesie, arbitrabar quod sufficiebant quadraginta libre, et cum super hoc fuissemus discordes, adivimus nos, predicti, una cum dictis partibus presenciarum honorabilis et providi viri domini

Joannis Çabastida, militis, nobis in casu discordie per dictas partes dati, assignati et adiuncti, coram quibus dicte partes dixerunt quidquod voluerint dicere, proponere et allegare, tandem segregatis a nobis, arbitris et tercio, dictis partibus, dictus honorabilis tercius reduxit nos, dictos arbitros, quod dictus vicarius haberet de dictis triginta libris viginti septem libras, et ad concordiam infrascriptam,⁶ propterea nos, dicti arbitri, habentes Deum per oculis et sacrosanctis evangeliiis coram nobis propositis et reverenter inspectis, pronunciamus, sentenciamus et arbitramur in modum et formam sequentes:

Et primo, pronunciamus, sentenciamus et arbitramur sequentes: dictam bullam papalem quod dicta ecclesia Sancti Genesii sit et esse debeat dicto monasterio et eius conventui cum omnibus bonis, iuribus, pertinenciis, fructibus, redditibus, proventibus, obventionibus et emolumentis incorporata, annecta atque unita, prout in dicta bulla lacius continetur, dicto vicariatu et assignationes decimarum fructuum dicte ecclesie in eodem per dictum monasterium dicto Petro Jorba, tunch vicario dicte ecclesie, minime obstantibus quemet quam, in quantum possumus, tollimus, cassamus et annullamus.

Uterius ne eadem ecclesie debitis fraudetur obsequiis et in eadem cura animarum non negligatur et onera supportentur consueta, pronunciamus, sentenciamus et arbitramur quod dictus discretus Anthonius Roqueta, vicarius predictus, sit vicarius perpetuus dicte ecclesie et regat curam animarum. Post cuius obitus et quociens et quodcumque per cessum vel decessum aut alias dicta ecclesia vacaverit, conventus monasterii predicti Sancti Hieronimi et seu eius prior habeat et teneatur intra tempora a iure statuta reverendo domino Barchinonensi episcopo vel eius generali vicario prebiterum actu bone fame presentare, qui dictam curam animarum regat et exerceat, et dictus reverendus dominus episcopus illum habeat admittere et instituere.

Item pronunciamus, sentenciamus et arbitramur quod dictus vicarius et sui⁷ successores, presentati prout supradicti est et per dictum reverendum dominum Barchinonensem episcopum admissi, habeant et possideant domos seu hospicia dicte rectorie et terras contiguas dicte domus et hec pro eius habitatione et usu. Declaramus tamen et arbitramur quod dictus conventus teneatur ad opera et reparaciones necessarias dictarum domorum et hospiciorum.

Item pronunciamus, sentenciamus et arbitramur quod dictus vicarius et sui successores habeant pro eius et eorum vite congrua et sufficienti sustentacione viginti septem libras Barchinonenses et pedem altaris seu portas ecclesie ac etiam quecumque anniversaria seu census et redditus pro anniversariis in dicta ecclesia legatis et donatis, dicendis et fiendis. Declaramus tamen et arbitramur quod in dicto proximo capitulo non intelligantur venire iura sepulturarum fiendarum in dicto monasterio et eius cimiterio, offerta, oblaciones, legata, lexias, spolia seu *despulla* et alie quecumque obventiones que pertineant et pertinebunt dictis monasterio et eius conventui, nisi essent parrochiani, de quibus habeat vicarius quartam. Licet ex iure, dispositione et alias, ex eo quod dictum monasterium est situm infra limites dicte ecclesie Sancti Genesii pertinerent ad dictum vicarium, ymmo omnia predicta sint dicatorum monasterii et conventus, contradictione et impendimento dicatorum vicarii et suorum cessantibus.

Declaramus etiam et arbitramur, licet sit clarum quod dictum monasterium et eius conventus habent directum et allodiale dominium, necnon et utile omnium rerum, reddituum, bonorum et fructuum dicte ecclesie et sic si aliqua vendicio sue alienatio proprietatum super quibus dicti census, redditus et fructus recipiuntur fiat vel fieri contingat, firma seu concensus domini ratione spectat dicto monasterio et eius venerabili priori et per consequens laudimia, tercius seu tercia debentur eidem, tamen quia posset dubitari de proprietatibus super quibus census et redditus dicatorum anniversariorum recipiuntur, dicimus et arbitramur quod firma et concensus⁸ spectant dicto monasterio et laudimia et tercia debentur et sint dicti conventus et eius venerabilis prioris, ita quod dictus vicarius habeant solum et dumtaxat annuas pensiones dicatorum anniversariorum, prout hactenus consuete fuerunt prestari per debitores seu emphiteotas.

Item pronunciamus, sentenciamus et arbitramur quod dictum monasterium et eius conventus venerabilis prior teneantur solvere, tradere et dare annis singulis dictas viginti septem libras dicto vicario et eius successoribus in dicto vicariatu per hos terminos, videlicet prima mensis novembris proxime tredecim libras cum dimidia, deducto primitus hoc quod dictus vicarius recepit a prima mensis maii proxime preteriti, et alias tredecim libras cum dimidia prima die mensis maii proxime instantis, et sic de singulis annis similibus terminis dicto vicario et eius successoribus dicta prestatio viginti septem librarum fieri habeant et dictum monasterium teneatur sub obligatione bonorum dicti monasterii ad quod fiendumeundem et eiusdem conventus priorem cum presenti condemnamus.

Item pronunciamus, sentenciamus et arbitramur quod dictum monasterium et eius conventus venerabilis prior, ut habeat locum paragraphus Clementine prime, de iure patronatus, teneantur solvere et

subire iura episcopalia, subsidia, procuraciones que debentur pretextu visitacionis et alia onera ordinaria et extraordinaria que debentur et prestari debent et debentur pretextu et racione ecclesie predicte. Declaramus tamen quod in dictis oneribus prestandis non intelligantur salaria seu quantitates que prestantur seu prestari consueverit pro fratre in quadagesima et parrochianis pro collatione et luminaria, sermonibus seu predicationibus que in aliquibus ac festivitibus anni in dicta ecclesia fiunt, quoniam dicta onera collationes et sermones⁹ fratrum solvantur medium per medium inter dictum monasterium et vicarium perpetuum.

Item pronunciamus, sentenciamus et arbitramur quod dicte partes habeant et teneantur solvere nobis, dictis arbitris, et notario pro salario huiusmodi sentencie id quod de iure nobis et dicto notario competit et pertinet.

Item pronunciamus, sentenciamus et arbitramur quod dicte partes habeant et teneantur sub iuramento et pena in dicto compromisso contentis nostram presentem sentenciam arbitralem et omnia et singula in eadem contenta intra tres dies laudare, approbare et emologare.

Item, pronunciantes et arbitantes nos, dicti arbitri, retinemus potestatem si aliqua dubia vel obscura que interpretatione vel correctione indigeant emergerint, quod illa possimus interpretari, corrigere, declarare et emendare, tam intra quam extra tempus dicti compromissi. Et interpretata, correctata, declarata, emendata, dicte partes habeant et teneantur tenere et observare sub pena et iuramento in dicto compromisso contentis.

Item pronunciamus, sentenciamus et arbitramur, expotestate nobis per dictas partes attributa, quod presentem nostram sentenciam arbitralem et omnia et singula contenta ac etiam correctata, interpretata et emendata, habeant et teneantur facere confirmari et approbari communibus expensis a Sede Apostolica intra tempus duorum annorum, abbreviandum vel prolongandum ad instanciam dictarum vel unius parcium per nos, dictos arbitros.

Item pronunciamus, sentenciamus et arbitramur quod una predictarum parcium alteri parti vicissim habeant et teneantur remittere, absolvere et diffinire omnes actiones, petitiones et demandas atque exceptiones seu deffensiones que una pars posset facere, proponere et allegare contra alteram partem, quoniam nos, dicti arbitri, cum hac nostra presenti sentencia, utrique ipsarum parcium silencium imponimus super omnibus aliis actionibus et litibus, petitionibus et exceptionibus utrique ipsarum parcium quocumque iure, causa vel racione competentibus.

Ego, Anthonius Cocha, arbitrer predictus, predicta omnia et singula in dicta arbitrari sentencia posita et scripta laudo, ratifico atque confirmo et hec manu mea propria subscribo in testimonium premissorum.

Jo, Joan Çabastida, com a terçer, confirme les dites coses e fui present en les dites coses.

Ego, Franciscus Gosset, alter arbitrer, predicta omnia et singula in dicta arbitrari sentencia posita et descripta laudo, ratifico atque confirmo manu propria subscribens.

Lata fuit huiusmodi sentencia, pronuntiatio seu declaracio per dictos honorabiles arbitros et arbitratores et tercium in scriptorio domus habitacionis dicti honorabilis tercii, que sita est in dicta civitate Barchinonensi, in vico nominato *dels Mercaders*, sedentes in quodam archiescanno, more iudicium iudicancium, et lecta de ipsorum voluntate per me, dictum et infrascriptum notarium, dicta die sabbati vicesima sexta presentis mensis augusti, anno predicto a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo, presentibus et predictam sentenciam et declarationem proferi et promulgari petentibus et requirentibus venerabilibus et religiosis fratribus Matheo Guasch et Gabriele Maruny, assertis procuratoribus dicti domini prioris et conventus dicti monasterii, pro parte vero dicti vicarii nemine comparente, presentibus etiam venerabilibus Jacobo Genesio de Vallesicca, Bernardo Dalgàs, mercatore, et Petro Bayona, assaonatore pellium, civibus dicte civitatis, pro testibus ad hec vocatorum specialiter et assumptis.

Postmodum vero die lune vicesima octava predictorum mensis et anni, dictus discretus Anthonius Roqueta, previis nominibus, constitutus personaliter in scribania mei, dicti et infrascripti notarii, que sita est in platea Sancti Jacobi dicte civitatis, laudavit, emologavit, ratificavit et confirmavit predictam sentenciam et omnia et singula in eadem contenta, promittens dictam sentenciam et omnia in eadem expressa attendere et complere, tenere et observare sub bonorum suorum dicteque parrochialis ecclesie

omnium obligatione, presentibus testibus discreto Michaele Ferran, notario, et Michaele de Sancto Jo hanne, pellipario, civibus dicte civitatis.

Deinde vero die mercurii tricesima predictorum mensis et anni, venerabilis religiosus frater Michael de Medina, conventualis prefati monasterii, procurator substitutus ad subscripta et quamplurima alia peragenda a dicto religioso fratre Jacobo Tàpies, vicario et procuratore generali antedicto, cum instrumento dicte substitutionis recepto per me, dictum et infrascriptum notarium, decimanona proxime dictorum mensis et anni, constitutus personaliter in dicta scribania mei, dicti et infrascripti notarii, et dicto nomine, laudavit, emologavit, approbavit, ratificavit et confirmavit predictam sententiam ac omnia et singula in eadem contenta, promittens eandem sententiam et expressa in ipsa dictum priorem et conventum fratrum dicti monasterii, principales suos, attendere et complere, tenere et observare sub bonorum dicti monasterii et conventus omnium obligatione, presentibus testibus honorabilibus Petro de Clariana, domicello utriusque iuris doctore, cive, et Jacobo Ballust, scriptore, habitatore dicte civitatis.

Nos, Nicolaus¹⁰ Puiades, archidiaconus de Mary in ecclesia Barchinonensi, vicarius in spiritualibus et temporalibus reverendissimi in Christo patris et domini domni Joannis, episcopi Barchinonensis, in remotis agendis, predictis auctoritate nostram interponimus pariter et decretum manu propria scriptum, salvus tamen canonicis statutis et etiam salva auctoritate domini episcopi, ita quod per hanc subscriptionem dicto monasterio non acquiratur aliquid iuris in preiudicium episcopalis auctoritatis.

Signum Petri Gasparis Capó, regia auctoritate notarii publici Barchinone, qui hec scribi fecit et clausit, cum supraposito in linea quintadecima, ubi scribitur «aliis» et cum raso et correcto in linea centesima, ubi legitur «expressa».

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrorum ratificationis, approbationis, confirmationis, communitationis, suppletionis et decreti infringere vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Mantue, anno incarnationis Dominice millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono, pridie nonas octobris, pontificatus nostri anno secundo.

Probata cum originali per me, Ludovicum Jorba, auctoritate regia, notarium publicum Barchinone.

1. *El títol del document és Translatum.* 2. *filiorum, escrit al marge dret per una mà diferent de la del cos principal del text.* 3. *predictis, al ms. predictio.* 4. *pro, al ms. per.* 5. *conditionibus, al ms. condictionibus.* 6. *infrascriptam, al ms. infrascripta.* 7. *sui, escrit a la interlínia.* 8. *concensus, al ms. census.* 9. *sermones manca en el ms.* 10. *Nicolaus, al ms. N.*

1459 octubre 17. Barcelona

Joan Bonet, prior de l'església de Sant Joan de Barcelona de l'orde de l'Hospital, es compromet a pagar abans de la propera festa de Pasqua de Resurrecció 17 florins i mig al priori convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron després de descobrir-se que el breviari que havia comprat al bidell de la seu de Barcelona havia estat robat a uns frares jerònims en el coll de Garraf.

AHPB, Esteve MIR, *Manuale vicesimum tertium contractuum comunium*, 1459, agost, 20 – 1459, desembre, 14, f. 27r-27v.

Die mercurii XVII octobris, anno predicto.

Frater¹ Johannes² Bonet, ordinis Sancti Johannis Jherosolimitani priorque ecclesie Sancti Johannis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabilibus et religiosis priori et conventui monasterii Sancti Geronimi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod debeo vobis decem septem florenos et medium currentes, valentes novem libras tresdecim solidos et sex denarios barchinonenses ratione cuiusdam brevii per me empti per manus badelli sedis Barchinone, quodquidem brevii repertum³ fore raptum a quibusdam fratribus dicti ordinis Sancti Geronimi in colle de Garraff. Renuncio *et cetera*. Gratis promitto solvere hinc ad festum Pasce Resurrectionis Domini proxime venturi. Sine dilacione *et cetera*. Salarium procuratoris pro qualibet die tam intus quam extra Barchinone X solidos, ultra quos restituimus damna *et cetera*. Credatur *et cetera*. Ceterum per pactum pro nunc non firmare ius nec allegare guidatica nec opponere excepcionem *et cetera* sub pena L solidorum, de qua pena *et cetera* que tociens *et cetera* quociens *et cetera*. Qua soluta *et cetera*. Nichilominus *et cetera*. Et pro hiis obligo bona *et cetera*. Renuncio privilegio clericali *et cetera*. Submito foro vicarii Barchinone *et cetera*. Iuro manu per me in pectore⁴ *et cetera*. Et firmo scripturam tercii in curia honorabilis vicarii Barchinone, quam ego, ut scriptor iuratus dicte curie, recipio. Cui *et cetera*. Hec igitur *et cetera*.

Testes Bernardus Rovira, parator, civis, et Stephanus Comelles, scriptor Barchinone.

1. *A la part inferior del full* Die martis XXX aprilis, anno sexagesimo, huiusmodi debitum fuit cancellatum de voluntate fratris Mathei Guasch, procuratoris, yconomi et actoris monasterii Sancti Geronimi Vallis de Ebron, ac eius venerabilis prioris et conventus, ut constat eius potestate instrumento recepto per me, notarium, presentibus testibus Clemente Vilar, notario, ac Anthonio Marchi, scriptore Barchinone. 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per indicar la ferma.* 3. *Segueix fui al ms.* 4. manu per me in pectore, *escrit a la interlínia.*

46

1461 octubre 3. Barcelona

Antoni Pere Ferrer, abat de Santa Maria de Montserrat, decreta la unió i annexió de la rectoria de Santa Maria de Badalona al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, en seguiment de les butlles de comissió de Pius II (Siena, 3 de juliol de 1460, i Roma, 23 de juny de 1461). S'hi especifiquen les causes de l'annexió i les condicions que haurà de tenir el vicari perpetu que es faci càrrec de la cura de les ànimes dels parroquians badalonins.

AHPB, Antoni VINYES, *Llibre comú*, 1461, març, 10 – 1462, febrer, 10, s. f.

Unio¹ de rectoria ecclesie Beate Marie de Bitoluna.

Reverendo in Christo patri et domno domino Dei et Apostolice Sedis gracia episcopo Barchinone et honorabilibus capitulo ac proposito mensis maii ecclesie Barchinone, omnibusque aliis et singulis quorum interest vel intererit quosque infrascriptum tangit negotium seu tangere poterit quomodolibet in futurum, comuniter vel divisim, quocumque nomine censeantur et quacumque prefulgeant dignitate vel auctoritate, illique vel illis ad quem seu quos presentes nostre littere seu presens processus pervenerit et fuerit presentatus, frater Anthonius Petri, eadem auctoritate abbas monasterii Beate Marie Montisserrati, Vicensis diocesis, salutem in Domino Ihesu Christo. Et apostolicas² dispositiones³ reverenter et devote acceptare et nostris huiusmodi ymo verius apostolicis firmiter obedire mandatis litteras vivas sanctissimi in Christo patris et domni domini Pii, digna Dei providentia pape⁴ tercii,⁵ bullis plumbeis in cordulis canapis pendentes more Romane curie bullatas, sanas quidem et integras, non vitiatas, non cancellatas nec in aliquibus earum⁶ partibus suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, coramnotario publico et testibus nobis presentatas per venerabilem et religiosum fratrem Johannem Say, ordinis ac procuratorem, yconomum et⁷ actorem honorabilis et religiosi prioris ac religiosorum conventus ac fratrum monasterii Beati Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murtra, diocesis Barchinone, de cuius fratris Johannis Say potestate per notarium subscriptum plena nobis extitit facta fides, cum ea qua decuit reverentia et honore accepimus sub hac forma:

Pius, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio abbati monasterii Beate Marie Montisserrati, Vicensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Ad ea per que monasteriorum et aliorum locorum regularium ac etiam personarum in illis divinis laudibus deditarum indemnitatibus oportune consulitur libenter intendimus, illis⁸ quoque,⁹ quantum cum Deo possumus, favorem benivolum¹⁰ impartimur.¹¹ Exhibita siquidem nobis nuper pro parte dilectorum filiorum prioris et conventus monasterii, per priorem soliti gubernari, Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, ordinis Sancti Jeronimi, sub regula Sancti Augustini degentium, Barchinonensis diocesis, petitio continebat quod, licet monasterium ipsum, de licentia Apostolice Sedis fundatum, in suis structuris, hedificiis et officinis ac illius dote taliter qualiter edificatum, constructum atque dotatum fuerit, nichilominus tamen propter illius fructuum, reddituum et proventuum exilitatem et exhiguitatem totaliter et integre construi et edificari minime potuit, quinymo, inter ceteras officinas monasteriis necessarias, predictum monasterium claustro caret et in aliis ipsius monasterii edificiis, signanter in cellulis in quibus fratres eiusdem monasterii cohabitant, non modicam patitur ruinam, ipsique prior et fratres decem et octo numero et ultra ut plurimum in eodem continue Altissimo famulantes, ex fructibus, redditibus et¹² proventibus huiusmodi propter illorum sterilitatem atque diminutionem¹³ causantibus¹⁴ casmatis aerisque intemperie et aliis sinistris eventibus qui in partibus illis diutius vigerunt, se comode sustentare et alia incumbentia onera suportare, necnon hospitalitatem quam omnibus ad ipsum monasterium venientibus seu illud visitantibus ex illorum ordine et monasterii institutione exhibere consueverunt et observant tenere nequeunt. Et sicut¹⁵ eadem petitio subiungebat, si parrochialis ecclesia Beate Marie de Bitulona, dicte diocesis, infra cuius parrochiam monasterium predictum fundatum atque constructum esse dinoscitur, eidem monasterio perpetuo uniretur, annecteretur et incorporeretur, prior et conventus predicti¹⁶ officinas¹⁷ et edificia que nondum integre constituta et edificate extiterunt huiusmodi construere et construi et edificari facere ac illa que ruinam patiuntur restaurare ac reparare facere, necnon se ipsos sustentare, aliaque incumbentia eis onera suportare ac hospitalitatem huiusmodi tenere comodius possent et valerent, et eo devotius quo quietius in divinis officiis et aliis ad cultum divinum pertinentibus Altissimo famularentur. Quare pro parte prioris et conventus predictorum asserentium quod monasterii quadringerarum ac parrochialis ecclesie predictorum centum et viginti librarum barchinonensium fructus, redditus et proventus, secundum comunem estimationem valorem annum non excedunt, nobis fuit humiliter supplicatum ut propterea ipsam parrochialem ecclesiam cum omnibus iuribus et pertinentiis suis eidem monasterio unire, annectare et incorporare ac alias super his opportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur, qui de premissis certam noticiam non habemus, consideratione carissimi in Christo filii nostri Johannis regis ac carissime in Christo filie nostre Johanne, regine Aragonum illustrium, nobis super his humiliter supplicantium ipsorumque regis et regine, necnon prioris et conventus predictorum, huiusmodi supplicationibus inclinati discretioni tue, per apostolica scripta comittimus et mandamus quatenus, vocatis quorum interest et qui fuerint evocandi, super premissis omnibus et singulis ac eorum circumstanciis universis auctoritate nostra te diligenter informes et si per informationem huiusmodi ita esse reperieris, parrochialem ecclesiam predictam, que ad collationem vel provisionem venerabilis fratris nostri episcopi et dilectorum filiorum capituli Barchinonensis¹⁸ alternis¹⁹ vicibus pertinere dinoscitur, etiam si ex persona illa de presenti obtinentis generaliter vel specialiter dispositioni apostolice reservata existat, reservata tamen pro unius vel duorum perpetui vicarii seu perpetuorum vicariorum, qui illius parrochianorum curam animarum pro tempore gubernet et exerceat seu gubernent et exercent, eidem episcopo vel capitulo, tempore vacationis ipsius parrochialis ecclesie occurrentis, per dictum priorem presentandi seu presentandorum, congrua portione cum omnibus iuribus et pertinentiis suis, prefato monasterio eadem auctoritate perpetuo unias, incorpores et annectas, ita quod, cedente vel decedente moderno ipsius parrochialis ecclesie rectore seu alias illam quomodolibet, preterquam per resignationem ex causa permutationis dumtaxat faciendam, dimittente et cum ea vaccare contigerit, liceat prefatis priori et conventui parrochialis ecclesie iuriumque et pertinentiarum predictorem corporalem possessionem auctoritate propria apprehendere, necnon fructus huiusmodi in suos et dicti monasterii usus et utilitatem convertere et perpetuo retinere, episcopi et capituli predictorum et cuiuslibet alterius licentia super hoc minime requisita, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis, necnon statutis et consuetudinibus ac privilegiis et indultis ecclesie Barchinonensis, etiam auctoritate apostolica concessis, illis presertim quibus caveri dicitur²⁰ quod quecumque uniones de quibusvis parrochialibus ecclesiis ad collationem, provisionem, presentationem seu quamvis aliam dispositionem episcopi et capituli predictorum pertinentibus, etiam auctoritate apostolica, motu proprio ac ex certa scientia facte, nullius roboris vel momenti, etiam si in unionibus et literis apostolicis desuper expeditis seu expediendis de illis specialis et expressa mentio haberetur, quibus quoad hoc alias²¹ tamen²² in suo robore permansuris specialiter et expresse derogamus, etiam iuramento, confirmatione apostolica vel quacumque firmitate alia roboratis ceterisque contrariis quibuscumque, aut si aliqui super provisionibus de huiusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus, speciales vel generales, dicte sedis vel legatorum eius literas impetrarint, etiam si per eas ad inhibitionem, reservationem et decretum vel alias quomodolibet sit

processum, quasquidem literas et processus habitos per easdem et quecunque inde secuta, quoad dictam parrochiam ecclesiam volumus non extendi, sed nullum per hoc eis quoad assequutionem beneficiorum aliorum preiudicium generari et quibuslibet aliis privilegiis, indulgentiis et literis apostolicis, generalibus vel specialibus, quorumcumque tenorum existant per que presentibus non expressa vel totaliter non inserta effectus eam impediri valeat quomodolibet vel differi, de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis, proviso quod dicta parrochialis debitis propterea non fraudent obsequiis et animarum cura in ex nullatenus negligatur, nos enim ex nunc irritum decernimus et inane si secus superhis a quoquam, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit at temptari.

Datum Senis, anno incarnationis Dominice M° CCCC° sexagesimo, quinto nonas iulii pontificatus nostri, anno secundo.

Pius, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio abbati monasterii Sancte Marie Montisserrati, Vicensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Sacre religionis, sub qua dilecti filii prior et fratres monasterii sive domus Sancti Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, ordinis eiusdem sancti, Barchinonensis diocesis, in spiritu humilitatis devotum et sedulum exhibent Domino famulatum, promeretur honestas ut votis eorum presertim, per que sue²³ et dicte domus indemnitati consulitur, quantum cum Deo possumus, favorabiliter²⁴ annuamus.²⁵ Dudum siquidem pro parte eorundem prioris et fratrum nobis exposito quod, licet prefata domus, de licencia Sedis Apostolice fundata, in suis structuris, edificiiis et officinis taliter qualiter edificata, constructa et dotata fuisset, tamen propter illius fructuum, reddituum et proventum exiguitatem totaliter et integre construi et hedificari non potuerat, quinimo, inter ceteras officinas monasteriis²⁶ necessarias,²⁷ domus ipsa claustro carebat et in aliis ipsius edificiiis, et signanter in cellulis in quibus illius fratres habitabant, non modicam paciebatur ruinam, ipsique prior et fratres decem et octo numero et ultra existentes ut plurimum in eadem Altissimo famulantes ex fructibus, redditibus et proventibus huiusmodi propter illorum diminutionem commode sustentari, ac alia dicte domus incumbencia onera supportare, necnon hospitalitatem quam omnibus ad ipsam domum venientibus seu illam visitantibus exhibere consueverant observare nequibant, quodque si parrochialis ecclesia de Bitulona, dicte diocesis, infra cuius parrochiam domus ipsa fundata et constructa est, eidem domui perpetuo uniretur, annecteretur et incorporaretur, prior et conventus prefati officinas et edificia huiusmodi, que nondum integre constructa et edificata erant, construi et edificari, illa vero que ruinam patiebantur instaurari et reparari facere, necnon se ipsos sustentare²⁸ aliaque²⁹ eius incumbencia³⁰ onera supportare ac hospitalitatem huiusmodi commodius tenere possent, ac pro parte prioris et fratrum asserencium quod domus quadringerarum ac parrochialis ecclesie predictarum centum et viginti librarum barchinonencium fructus, redditus et proventus, secundum comunem estimacionem valorem annum non excedebant, nobis supplicato ut ipsam ecclesiam parrochiam cum omnibus iuribus et pertinentiis suis dicte domui perpetuo unire, annectere et incorporare dignaremur.

Nos tunc tibi aliis nostris litteris dedimus in mandatis ut, vocatis qui forent evocandis, super premissis omnibus et singulis ac eorum circumstantiis universis auctoritate nostra te diligenter informares et si per informationem huiusmodi ita esse reperies, parrochiam ecclesiam predictam, etiam si ex persona illam tunc optinentis generaliter vel specialiter dispositioni apostolice reservata existeret, reservata tamen pro unius vel duorum perpetui vicarii seu perpetuorum vicariorum, qui illius parrochianorum animarum curam pro tempore exerceret vel exercerent, venerabili fratri nostro episcopo et dilectis filiis capitulo Barchinonensi, tempore vacationis ipsius parrochialis ecclesie occurrente, per priorem dicte domus pro tempore existenti presentandi seu presentandorum, congrua porcione cum omnibus iuribus et pertinentiis supradictis prefate domui perpetuo unires, incorporares et³¹ annecteres, prout in eisdem literis, in quibus quod ipsa parrochialis ecclesia ad collationem et provisionem episcopi et capituli predictorum alternis vicibus spectare dinoscebatur expressum fuit plenius continetur. Et deinde, sicut exhibita nobis nuper pro parte prioris et fratrum predictorum peticio continebat, orta inter ipsos et prefatum episcopum ac dilectum filium prepositum mensis maii in ecclesia Barchinonensi, asserentes ipsam parrochiam ecclesiam ad presentationem prepositi et institutionem episcopi predictorum spectare, eadem parrochiam ecclesiam et illius occasione materia questionis.

Nos, causam huiusmodi non obstante, quod de sui natura ad Romanam Curiam legitime devoluta et apud illam tractanda et finienda non essent, venerabili fratri nostro Roderico, episcopo Ovetensi, in dicta curia residenti, ad instanciam episcopi Barchinonensis et prepositi predictorum audiendam, commisimus et fine debito terminandam, ac ipse Rodericus, episcopus, in huiusmodi causa citationem cum inibicione dumtaxat que forsan executioni demandate fuerunt ad partes illas quam priorem et fratres predictos dicitur decrevisse. Cum autem, sicut eadem peticio subiungebat, ab aliquibus asseratur dictam parrochiam ecclesiam ad presentationem prepositi et institutionem episcopi Barchinonensis et capituli predictorum aut alterius eorum spectare, ipsique prior et fratres propterea, quia in eisdem literis de iure presentandi et

instituenti huiusmodi mencio facta non exitit, dubitent ipsas literas ad quarum executionem nondum processum est, de surreptione posse notari. Nos ipsorum domus, prioris et fratrum indemnitate oportune consulere ipsisque ne dictarum litterarum frustentur effectu providere volentes, carissimi in Christo filii nostri³² Johannis, regis, et carissime in Christo filie nostre Johanne, regine Aragonum illustrium, pro dictis priore et fratribus dilectis suis nobis super hoc humiliter³³ supplicantium, necnon ipsorum prioris et fratrum in hac parte supplicationibus inclinati discretioni tue, per apostolica scripta mandamus quatenus ad earundem litterarum executionem iuxta illarum formam proinde in omnibus et per omnia procedas ac si in eisdem litteris quod dicta parrochialis ecclesia ad presentationem prepositi et institutionem episcopi Barchinonensis et capituli predictorum aut alterius eorum spectat seu expectare dicitur plena et expressa mentio facta fuisset, non obstantibus premissis ac constitutionibus et ordinationibus³⁴ apostolicis, necnon omnibus qui in dictis literis voluimus non obstare ceterisque contrariis quibuscumque voluimus autem quod si unionem, annexionem et incorporationem prefatas per te predictarum ac presentium litterarum vigore fieri contigerit, vicarius seu vicarii dicte parrochialis ecclesie, si ad prepositum presentatio spectet, per eum illi ex episcopo Barchinonensi vel capitulo³⁵ prefatis, ad cuius seu quorum institutionem ipsa parrochialis legitime pertinet, alias iuxta dictarum litterarum tenorem debeat presentari.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominice M° CCCC° sexagesimo primo, nono kalendas iulii pontificatus nostri, anno tercio.

Post quarumquidem litterarum apostolicarum presentationem et receptionem nobis et per nos, ut premititur, factas, fuimus per dictum procuratorem et yconomum dicti monasterii debita cum instancia requisitus quatenus ad executionem ipsarum litterarum³⁶ et contentorum in eisdem procedere curarem, iuxta traditam seu directam per eas a Sede Apostolica nobis formam.

Nos igitur, frater Anthonius Petri, abbas, iudex et executor prefatus, attendens requisitionem huiusmodi quam de mente et ordinatione dicti sanctissimi domini nostri pape procedit iustam esse et consonam ratione volentesque apostolicum mandatum nobis in hac parte directum reverenter exequi, ut tenemur, vocatis primitus dictis reverendo domino episcopo et capitulo ac preposito mensis maii ecclesie Barchinone in dictis apostolicis literis principaliter nominatis et aliis universis et singulis quorum interest et intererit quosque huiusmodi tangit negotium seu tangere poterit quomodolibet in futurum, ad informandum nos iuxta mentem, seriem et tenorem preinsertarum litterarum apostolicarum de omnibus et singulis expressatis, processimus. Et quia per inquisitionem et diligentiam huiusmodi, comparimus monasterium prefatum auctoritate apostolica constructum fuisse in parrochia seu intra parrochiam de Bitulona et sub³⁷ regula³⁸ Beati Augustini, et quod in dicto monasterio continuo famulanter Altissimo Deo in divinis officiis, diurnis et nocturnis, fratres religiosi dicti ordinis ultra decem et octo numero ac etiam in monasterio eodem per dictos priorem et fratres hospitalitas, omnibus ad memoratum monasterium declinantibus, assidue tenentur, presertim visitantibus, sine personarum exceptione, et quod domus dicti monasterii caret officinis ac cellulis claustrisque necessariis, sic quod dicti fratres et religiosi stricte et multum arcte inibi vivunt taliter quod comode ipsi fratres et multominus visitantes ibidem degere et recipi non possunt, ut eorum numero consueto conveniens atque decens seu necessarium esset, sic quod monasterium prefatum carere necessariis edificiis dici³⁹ potest⁴⁰ de hisque penuriam atque carenciam habere. Comparimus inquam quod fructus et redditus ipsius monasterii casmate et aliis humanis sortibus,⁴¹ que⁴² plurime sunt a foundationis tempore dicti monasterii citra, qui iam fuerant exiles constituti, sic fuere diminuti et extenuati quod quadringentarum librarum barchinonensium secundum comunem valorem summam non excedunt, neque sufficiunt ad sustentationem dictorum fratrum nec ad constructionem necessariam dicti monasterii, immo neque ad reparationem eorum que iam sunt constructa, neque ad tenendum hospitalitatem seu ad subeunda alia incumbencia onera monasterii eiusdem. Constiterit etiam quod dicta ecclesia parrochialis de Bitulona est sita satis prope monasterium prefatum et quod annui redditus eiusdem parrochialis ecclesie non excedunt annum valorem, secundum comunem estimationem, centum et viginti librarum barchinonensium, constiteritque de pluribus aliis intencionem dictorum prioris et conventus fundantibus et seu ad plenam informationem nostram conferentibus. Comparimus nichilominus cetera omnia in ipsis literis apostolicis expressata sic esse et in veritate consistere. Ea propter parrochialem ecclesiam predictam Beate Marie de Bitulona, Barchinonesis diocesis, cum omnibus iuribus et pertinentiis suis predictis prefato monasterio Sancti Jeronimi incorporavimus, univimus et anneximus quemadmodum incorporamus, unimus et annectimus per presentes, ita quod, cedente vel decedente moderno ipsius parrochialis ecclesie rectore⁴³ seu alias illam quomodolibet, preterquam per resignationem ex causa permutationis dumtaxat faciendam, dimittente et cum eam vacare contigerit, liceat prefatis priori et conventui, per se vel alium seu alios loco sui,⁴⁴ parrochialis ecclesie iuriumque et pertinentiarum predictorum corporalem possessionem auctoritate propria apprehendere, necnon fructus huiusmodi in suos et dicti monasterii usus et utilitatem convertere et perpetuo retinere, vestri reverendi domini episcopi ac capituli et prepositi predictorum ac aliorum pro tempore existentium episcoporum ac prepositorum maii

ecclesie prefate Barchinone et cuilibet alterius licencia super hoc minime spectata seu requisita, iuxta mentem, seriem et tenorem literarum apostolicarum preinsertarum.

Sed quin servitium dicte ecclesie cultusque divinus primum locum obtinere debent, propterea ex dictis iuribus et redditibus memorate ecclesie reservabimus, sicuti etiam de presenti et cum presenti⁴⁵ reservamus, de illis ac super illis pro vicario perpetuo eiusdem ecclesie ac eius convicario etiam quem ipse vicarius⁴⁶ tenere⁴⁷ habeat, ut est consuetum, qui illius parrochianorum curam animarum pro tempore gubernet et exerceat seu gubernet et exerceant vobis, dictis reverendo domino episcopo Barchinone vel venerabili capitulo, tempore vacationis occurrente, per prepositum⁴⁸ antedictum, si ad prepositum ipsum presentatio huiusmodi pertineat seu expectet, alias per priorem dicte domus pro tempore existente presentandi, pro congrua portione, atque constituimus et deputavimus sicuti etiam de presenti et cum presenti auctoritate apostolica premissa constituimus et deputamus, quadraginta quinque libras monete Barchinone eidem vicario perpetuo de medio in medium annum inter duas equales solutiones per prenomatos priorem et conventum exsolvendas. Et etiam ultra dictas XXXXV libras, deputavimus, reservavimus et assignavimus reservamusque, deputamus et assignamus eadem auctoritate eidem vicario pedem altaris et portas dicte ecclesie parrochialis necnon in domibus propriis⁴⁹ eiusdem⁵⁰ parrochialis ecclesie seu rectorie congruam habitationem ad noticiam prioris monasterii prescripti pro mansione dictorum vicarii ac etiam convicarii et unius scholaris eorumque ordinarie familie. Declaramus tamen sicuti declaravimus quod ipsam habitationem vicarius ipse perpetuus ac convicarius⁵¹ suis expensis⁵² omnino⁵³ condirectam tenere habeant ac stricti existant huiusmodi, vero reservationem ac assignationem eidem vicario perpetuo ac etiam convicario facientes auctoritate prefata ut inde memoratus vicarius perpetuus decenter sustentari se ac dictum eius convicarium ac scolarem possit, quos in dicta ecclesia pro servicio eiusdem vicarius ipse, prout est fieri assuetum, tenere habeat et stringatur. Quoniam sic fieri eum⁵⁴ quoque⁵⁵ oportere hec eadem auctoritate apostolica statuimus, providimus et declaravimus providimusque et declaramus ac statuimus ipsa eadem auctoritate de et cum presenti, statuentes quod sic predictus vicarius episcopalia iura solvere ac alia incumbentia onera, tam ordinaria quam extraordinaria, supportare teneatur.

Que omnia et singula vobis, reverendo domino episcopo ac capitulo et preposito, vobisque aliis universis et singulis quibus presentes nostre litere seu processus noster dirigitur et tenorem earundem intimamus, insinuamus, manifestamus et notificamus ad vestrasque et unius cuiusque vestrum noticias deducimus et deduci volumus in tenendis et inviolabiliter observandis nostris huiusmodi seu potius apostolicis incorporatione, unione et annexione aliisque universis et singulis supradictis sancte Sedis Apostolice et eius ordinationibus vos conformes⁵⁶ adhibeatis. Ac etiam vos, prefatum dominum episcopum omnesque alios et singulos supradictos, presentes et futuros,⁵⁷ ad quos nostre presentes litere executoriales seu processus apostolicus dirigitur auctoritate apostolica supradicta tenore presentium requirimus et monemus primo, secundo, tercio et peremptorie, comuniter et divisim, vobisque nichilominus et cuilibet vestrum, in virtute sancte obediencie et sub penis infrascriptis districte precipiendo, mandamus quatenus dictos priorem et conventum, suo casu in adeptione dicte possessionis (*sic*) prefate parrochialis ecclesie, nullatenus perturbetis, quinimo in possessionem dicte ecclesie si et cum requisiti fueritis vel alter vestrum requisitus fuerit, si eam non fuerint adepti, inducatis et, in omnem casum et eventum post eam quomolibet adeptam, in ea manuteneatis et deffendatis, ammoto exinde quolibet illicito detentore quem vos etiam quantum possumus auctoritate predicta amovemus et denunciamus amotum ac dictis priori et conventui de ipsius ecclesie fructibus, redditibus, proventibus, iuribus et obventionibus universis, quantum in nobis erit seu ad vos, coniunctim vel divisim, spectabit realiter et cum effectu responderi faciatis. Et si forte nos omnes predicti et singuli quibus noster presens processus dirigitur mandatis et monitionibus nostris huiusmodi, immo verius apostolicis non parueritis seu non paruerint cum effectu, nos dicta auctoritate apostolica in nos et eos omnes et singulos qui culpabiles fueritis in premissis et generaliter in contradictores quoslibet et rebelles ac impediens ipsos priorem et conventum vel eorum procuratorem et yconomum super predictis in aliquo aut ipsos impediens dantes auxilium, consilium et favorem, publice vel occulte, directe vel indirecte, cuiuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis vel conditionis existant, ex nunc prout extunc et extunc prout ex nunc, singulariter in singulos, lapsis sex diebus immediate sequentibus, quorum duos pro primo, duos pro secundo et reliquos duos dies pro tercio et peremptorio termino ac monicione canonica auctoritate apostolica supradicta, assignamus excommunicationis sententiam fermius his scriptis ac etiam promulgamus vobis, vero reverendo domino episcopo Barchinone,⁵⁸ cui⁵⁹ ob reverentiam vestre pontifficalis dignitatis defferimus, in hac parte si contra premissa vel aliquod premissorum per vos vel summis personam aliquid⁶⁰ feceritis, predicta sex dierum canonica monitione pro premissa ingressum ecclesie interdicens in his scriptis. Si vero huiusmodi⁶¹ interdictum⁶² per alios sex dies prefatos seu⁶³ immediate sequentes sustinueritis, vos in his scriptis simili canonica monitione premissa suspendimus a divinis. Verum si forte prefatas interdicti et suspensionis sententias per alios sex dies prefatos duodecim immediate sequentes animo, quod absit, sustinueritis indurato, vobis in his scriptis eadem canonica monitione premissa excommunicationis sententia innodamus.

Ceterum, cum ad executionem premissorum ulterius faciendam propter incertitudinem seu distanciam temporis ac alias⁶⁴ eciam⁶⁵ quoad presens personaliter interesse nequeamus, aliis prepediti negotiis universis et singulis dominis abbatibus, prioribus, prepositis, decanis, archidiaconis, cantoribus,⁶⁶ succentoribus, scolasticis, sacristis, thesaurariis et canonicis, tam cathedralium quam colligietarum, ac parrochialium ecclesiarum rectoribus, vicariis,⁶⁷ quoque⁶⁸ perpetuis, presbiteris, curatis et non curatis, ac clericis, quibuscumque notariis et tabellionibus publicis per civitatem et diocesim Barchinone ac alias ubilibet constitutis et eorum cuilibet insolidum super ulteriori executione dicti mandati apostolici atque nostri facienda, tenore presentium autoritate apostolica comittimus plenarie vices nostras donec eas ad nos duxerimus resumendas, quos et eorum quemlibet insolidum requirimus et monemus primo, secundo, tercio et peremptorie, comuniter et divisim, eisque nichilominus et eorum cuilibet, in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis pena, quam in eos et eorum quemlibet, nisi infra sex dies postquam pro parte dictorum dominorum prioris et conventus fuerint requisiti, quem terminum dictorum sex dierum eis et cuilibet eorum pro termino⁶⁹ peremptorio⁷⁰ ac monicione canonica assignamus fecerint, que eis in hac parte comittimus et mandamus predicta monicione canonica premissa ferimus in his scriptis districte precipiendo, mandamus quatenus ipsi et eorum singuli qui super hoc fuerint requisiti, ita quod alter alterum non expectet nec unus pro alio se excuset. Ad vos, dominum episcopum, ac parrochiam ecclesiam personasque et loca alia de quibus seu ad quos expediens fuerit, personaliter accedant seu accedat et prefatas literas apostolicas et hunc nostrum processum ac omnia et singula in eis contenta vobis, comuniter aut divisim, legant, intiment et fideliter publicare procurent predictosque dictum priorem et conventum in predicta possessione dicte ecclesie de Bitulona cum omnibus iuribus et pertinenciis suo casu manuteneant et defendant ammoto exinde quolibet illicito detentore quem nos inquam potuimus, amovimus et denunciavimus amovimusque et denunciavimus amotum eisdemque priori et conventui de ipsius ecclesie fructibus, redditibus et proventibus, iuribus et obvencionibus, universis et singulis, plenarie et integre responderi faciant ac fieri faciant ac impendi. Et nichilominus omnia et singula nobis in hac parte commissa plenarie exequantur iuxta traditam seu directam a Sede Apostolica nobis formam, ita tamen quod ipsi subdelegati in his exequendis nichil in preiudicium dictorum dominorum prioris et conventus attentari valeant nec in processu huiusmodi per nos⁷¹ habito⁷² sive facto et sentenciis per nos latis absolvendo vel suspendendo aliquod immutare in ceteris atque eisdem priori et conventui nocere possent ipsis subdelegatis nostris et quibuslibet aliis potestatem omnimodam⁷³ denegamus. Et si contingat nos super premissis in aliquo procedere, de quo potestatem nobis omnimodam reservamus, non intendimus propter hoc commissionem nostram huiusmodi revocare, nisi de revocatione ipsa⁷⁴ specialem⁷⁵ et expressam in nostras literas fecerimus mencionem, prefatasque literas apostolicas et hunc nostrum processum ac omnia et singula huiusmodi negocia tangencia volumus penes dictos dominos priorem et conventum remanere, et non per vos seu aliquem vestrum aut quemcumque alium, preter ipsorum dominorum prioris et conventus voluntatem, quomodolibet detineri. Mandamus tamen copiam fieri de premissis vobis et aliis quorum interest vel intererit in futurum, petentibus et habere volentibus, petencium quidem propriis missionibus et expensis. Contrarium vero facientes, prefatis nostris sentenciis, prout in scriptis late sunt, volumus ipso facto subiacere. Absolucionem vero omnium et singulorum qui prefatas nostras sentencias seu earum aliquam incurrerint quoquomodo, nobis vel superiori nostro tantummodo reservamus.

In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premissorum, presentes literas executoriales seu presens⁷⁶ publicum instrumentum processum nostrum huiusmodi in se continentes seu continens, per notarium publicum infrascriptum subscribi et publicari mandavimus nostrique sigilli appensione fecimus comuni.

Datum et actum Barchinone, in domibus Deputationis Cathalonie Generalis, sub anno a nativitate Domini M CCCC sexagesimo primo, die vero sabbati tercia mensis octobris, presentibus ibidem honorabilibus Gabriele Cardona, milite, ac Petro Johanne Ferrarii, domicello Barchinone domiciliatis, pro testibus ad premissa vocatis specialiter et assumptis ac rogatis, ac me, Anthonio Vinyes, notario subscripto.

Vidit abbas et commissarius predictus.⁷⁷

1. littere executoriales in forma presenti instrumenti expedite preter dictae unionis dicte ecclesie de Bitulona, *escrit al marge esquerre*. 2. *Segueix benedictiones ratllat*. 3. disposiciones, *escrit a la interlínia*. 4. *Segueix secundi ratllat*. 5. tercii, *escrit a la interlínia*. 6. earum, *escrit a la interlínia*. 7. et, *escrit a la interlínia*. 8. *Segueix quod ratllat*. 9. quoque, *escrit a la interlínia*. 10. *Segueix impartitur ratllat*. 11. impartimur, *escrit a la interlínia*. 12. et, *escrit a la interlínia*. 13. *Segueix cautibus ratllat*. 14. causantibus, *escrit a la interlínia*. 15. *Segueix sic ratllat*. 16. *Segueix offinas ratllat*. 17. officinas, *escrit a la interlínia*. 18. *Segueix alterius ratllat*. 19. alternis, *escrit a la interlínia*. 20. *Segueix di ratllat*. 21. *Segueix tamen ratllat*. 22. tamen, *escrit a la interlínia*. 23. sue, *escrit a la interlínia*. 24. *Segueix amamus ratllat*. 25. annuamus, *escrit a la interlínia*. 26. *Segueix venissarias ratllat*. 27. necessarias, *escrit al marge esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'insertir el text és + i*

està situada sobre de la paraula ratllada de la nota anterior. 28. *Segueix aliquae ratllat.* 29. *aliaque, escrit a la interlínia.* 30. *Segueix o ratllat.* 31. *Segueix unires ratllat.* 32. *nostri, escrit a la interlínia.* 33. *humiliter, al ms. humiler.* 34. *Segueix predictis ratllat.* 35. *Segueix predictorum ratllat.* 36. *literarum, escrit a la interlínia.* 37. *Segueix rla ratllat.* 38. *regula, escrit a la interlínia.* 39. *Segueix pt ratllat.* 40. *potest, escrit a la interlínia.* 41. *Segueix et ratllat.* 42. *que, escrit a la interlínia.* 43. *rectore, escrit a la interlínia.* 44. *per se vel alium seu alios loco sui, escrit a la interlínia.* 45. *et cum presenti, escrit a la interlínia.* 46. *Segueix servere ratllat.* 47. *tenere, escrit a la interlínia.* 48. *Segueix dicte domus pro tempore existentem ratllat.* 49. *Segueix dicte ratllat.* 50. *eiusdem, escrit a la interlínia.* 51. *ac conviciarius, escrit a la interlínia.* 52. *Segueix omne ratllat.* 53. *omnino, escrit a la interlínia.* 54. *Segueix quod ratllat.* 55. *quoque, escrit a la interlínia.* 56. *Segueix habeatis ratllat.* 57. *presentes et futuros, escrit a la interlínia.* 58. *Segueix cum ratllat.* 59. *cui, escrit a la interlínia.* 60. *aliquid, escrit a la interlínia.* 61. *Segueix stuperi ratllat.* 62. *interdictum, escrit a la interlínia.* 63. *seu, escrit a la interlínia.* 64. *Segueix et ratllat.* 65. *eciam, escrit a la interlínia.* 66. *Segueix in curia ratllat.* 67. *Segueix quod ratllat.* 68. *quoque, escrit a la interlínia.* 69. *Segueix peremptos ratllat.* 70. *Peremptorio, escrit a la interlínia.* 71. *Segueix dicto ratllat.* 72. *habito, escrit a la interlínia.* 73. *Segueix reservamus non intendimus propter hoc ratllat.* 74. *Segueix exp ratllat.* 75. *specialem, al ms. spacialem.* 76. *Segueix processus ratllat.* 77. *Tot l'instrument ratllat per tres línies verticals.*

1461 novembre 27. Barcelona

La reina lloctinent Joana, arran de l'evocació a la Reia Audiència de la querella presentada per Bartomeu Roig, notari, en nom del monestir de Sant Jeroni de la Murtra, pertrencament de la pau i treva i de la salvaguarda reial al terme de Concabella el proppassat 13 de gener de 1460, ordena a Jaume Cortès de Sedó, a en Cortès de Guissona, a Antoni Cornellana de Mont-roig, a Jaume Lladurs de Pujalt i a Antoni Cortès de Verdú que paguin al monestir 500 florins per la injúria infringida i 200 pels danys en un termini de quinze dies. En cas que no ha facin, procedirà contra ells segons les constitucions de pau i treva.

ACA, C, reg. 3499, f. 19 bis r–21 bis r (la numeració).

Sindici monesterii Santi Geronimi de la Murta.¹

Joanna, Dei gracia, regina Aragonum *et cetera*, fideli nostro {...}² Cortès, iuniori, ville Guissone, salutem et gratiam. Noveritis quod die data presencium Bartholomeus Roig, notarius, procurator, syndicus ac yconomus monesterii et conventus Sancti Geronimi Vallis de Batlem, alias de la Murta, coram nobis seu in Regia Audientia contra vos et alios obtulit et humiliter presentavit querelam pacis et treuge seriey subsequentiis:

Iustissime princeps primogenite et locumtenens. Non sine magna querela ad magestatem vestram recurrens yconomus et procurator monesterii Sancti Geronimi Vallis de Batlem, alias de la Murta, cuius est locus et seu castrum de Concabella cum omnimoda iurisdictione, situm in vicaria Urgelli, quod castrum cum terminis et iurisdictione velis regiis apositis constitutum est unacum vassallis, hominibus, feminis et aliis pertinenciis sub guidatico,³ emparamento, protectione et salvaguardia regiis, que omnia in capite vicarie et alibi publicata et nota omnibus ac manifesta sunt, dicens et asserens quod, licet castrum prefatum unacum hominibus, vassallis et aliis inibi degentibus, terminis et iurisdictione sub dicto emparamento, guidatico et salvaguardia sint cum⁴ pace et treuga principis et monesterium,⁵ prior et conventus prefati eorum domini et omnia illorum bona, die terciadecima ianuarii anni millesimi CCCCⁱ sexagesimi, post meridiem dicte diei, dum homines loci inibi tripudiarent et in⁶ solacio forent in quadam area domini, satis prope dictum castrum et contigua vallo, cum illa die inibi nupciem celebrate forent, quidam Jacobus Cortès, loci de Sadahó, *en Cortès*, ville Guissone, Anthonius Cornellana, loci de Munt-roig, Jacobus Ladurç, de Puyalt, Anthonius Cortès, de Verdú, et alii eorum complices et sequaces, Dei timore postposito et iugo temporalis potestatis omisso et⁷ proposito delinquendi, damnificandi et iniuriandi dictum monesterium,⁸ dominum dicti castri, et violandi emparamentum et guidaticum predicta regia ac eciam infringendi et violandi pacem et treugam principis sub quibus castrum, homines, terminus et alia omnia monesterii sunt, balistiis tensis armatique diversis armis offensivis, vim et violenciam facientes in dicto castro et termino,⁹ irruere¹⁰ ferociter et iniuriose, trahendo sagitas, spatias et arma alia, in Romeum Mora et Jacobum Mora, inibi cum aliis

tripudiantes et¹¹ solacium¹² causa dictarum nupciarum facientes, vulnerantes graviter unum ex dictis Mores cum lancea et alium verberando atrociter, frangendo lanceam super dorso sive *la squena de aquell*, ex quibus non¹³ est dubium, et¹⁴ treugas Domini, quia dies dominicus erat, et principis pacem illos violasse et emparamentum rumpisse¹⁵ sive salvaguardiam, et in his monesterium, dominum ipsius castri, multum dampnificatum et¹⁶ iniuratum. Quam iniuriam ilico ad animum revocatam, procurator predictus¹⁷ previo nomine stimavit, prout nunch estimat, contra illos et eorum quemlibet ad duos mille florenos auri Aragonie, quos amisisse malisset de bonis monesterii, quam talem sustinuisse iniuriam, ultra damno, que sumam capiunt floreni trecentorum, salva in his omnibus iudiciali tatzacione semper. Quare, conquerendo procurator predictus coram vestra maiestate pro pacibus et treugis violatis, emparamento,¹⁸ salvaguardia et guidatico ruptis de dictis Jacobo Cortès, de Sadahó, et alio Cortès, iuniori, de Guissona, Antonio Cornellana, loci de Mont-roig, Jacobo Ladurç, castri de Puigalt, Antonio Cortès, de Verdú, et de quolibet eorum et eorum complicibus et sequasibus, sic quod uno solvente ceteri liberentur, fractoribus et violatoribus treuge domini et pacis principis invasoribusque termini et violatoribus et ruptoribus regii guidatico, suplicanto et instante hanc causam miserabilitatis predicti monesterii domini pretextu ad regium evocari consistorium et, evocatam, citari et moneri predictos querelatos et eorum quemlibet, quatenus dent et tradant quantitatem predictam iniurie racione,¹⁹ duos²⁰ mille florenos ipsi monasterio et trecentos florenos racione dampnorum, infra dies quindecim aut amicabilem convenientiam et componant cum eodem et seu infra dictos quindecim dies compareant coram vestra maiestate personaliter et in propriis personis et de iure firment, cum pignoribus tenentibus et bene valentibus, quantitatem predictam, unacum dupla, salva vestra iusta semper moderatione aliaque infra tempus prefatum faciant que volunt constitutiones pacium et treugarum. Alias, quod si hec facere recusant, quod ipso facto habeantur pro eiectis a pace et treuga, unacum factoribus, complicibus, adiutoribus et consiliatoribus et quod contra eos et eorum bona procedatur²¹ tanquam contra²² eiectos a pace et treuga et eorum bona,²³ publicando eos et eorum factores et complices et alias contra²⁴ ipsos procedendo, prout in his volunt constitutiones pacium et treugarum et alia iura patrie et non solum pro hiis, sed etiam pro²⁵ penis rupte²⁶ salvaguardie. Et firmat ius et iure, procurator predictus nomine previo largamodo et, ut est moris et iuris, in posse regie vestre maiestatis ipsis querelatis et cuilibet pro decem solidis cum augmento, obligando omnia bona monesterii, et credit contenta in querela fore vera et non dificere improbando, suplicans querelam admitti et causam evocari et comitti, ut est iuris et moris, et iusticiam expediri iuxta constitutiones pacium et treugarum²⁷ citatorium²⁸ et literas solitas et stilitas decerni. Et procurator facit fidem de sui potestate et loco²⁹ informacionis summarie super foris, factura et aliis in querela deductis, nominat et exhibet presentem informacionem auctenticam, ut ecce suplicans, ut supra, que licet *et cetera*. Altissimus *et cetera*.

Et oblata et humiliter presentata querela ipsa, idem Bartholomeus Roig, dicto nomine, prius prestito per eum in Regia Cancellaria ad sancta Dei quatuor evangelia iuramento iuxta constitutiones Cathalonie generales pacium et treugarum quod credit vera esse contenta in dicta querela, exhibuit et produxit inquisitionem auctenticam de dicto insultu receptam et seu factam et firmavit nomine prehabito ius et de iure in posse nostro vobis et aliis pro decem solidis cum augmento omnia bona dicti monesterii obligando largissime, ut moris est, nostreque humiliter presentavit maiestati, ut notorie paupertatis et miserabilitatis pretextu dictorum monesterii et conventus, de quibus nobis plene constat debita informacione recepta negocium huiusmodi ad nostrum dignaremur evocare consistorium et contra vos et alios, ut ius et ratio, et dicte exhibent constitutiones procedere dignaremur.

Nos³⁰ autem,³¹ eadem admissa suplicacione, quantitatem iniurie ad quingentos florenos et damnorum in dicta querela contentorum ad ducentos florenos ex post moderate fuimus qualitate negocii, personarum condicione et aliis intermediis diligenter attentis, quamobrem presentium serie vos citamus et monemus vobisque dicimus et mandamus quatenus dictas quantitates, ut prefertur moderatas, dicto procuratori at yconomo solvatis et emendetis aut cum eo amicabilem convenientiam vel intra XV dies post presencium presentacionem vobis faciendam in antea continue numerandos personaliter coram nobis seu in nostri Audiencia compareatis,³² et propria persona pro dictis quantitatibus in manu et posse nostris pignora mittatis tenencia et bene valencia quantitates easdem. Alioquin lapsis dictis quindecim diebus, nisi eisdem monicioni, mandato ac citacioni parueritis, ut dictum est, procedemus in premissis prout dicte constitutiones pacium et treugarum et stilus ac usus earundem postulant, volunt et requirunt. Et super his a nobis alias literas seu mandatum minime expectetis, sed has pro primis, secundis, terciis, ultimis et preemtoriis habeatis super presentacione vos presencium relacioni stabimus illarum latoris qui in Regia Cancellaria iuravit illam facere veridicam.

Data Barchinone, die XXVII novembris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo primo. D'Alçamora, vicecancellarius.

Paulus Vida, ex parte facta per vicecancellarium. Visa per Joannem May, cui fuit comissa. Probata pro Çasala.

Sub simili forma, mandato atque signatura fuit scriptum sequentibus: fideli nostro Jacobo Cortès, loci de Sadahó, salutem et gratiam; fideli nostro Antonio Cornellana, loci de Mont-roig, salutem et gratiam; fideli nostro Antonio Cortès, de Verdú, salutem et gratiam; fideli nostro Jacobo Ladurç, de Pujalt, salutem et gratiam.

1. *Segueix* Cortès, iuniori, ville Guissone *ratllat*. 2. *Segueix un espai en blanc d'unes 10 lletres*. 3. *Segueix et ratllat*. 4. *cum, escrit a la interlínia*. 5. *Segueix et ratllat*. 6. *Segueix sono forent ratllat*. 7. *Segueix peproposito ratllat*. 8. *Segueix et ratllat*. 9. *Segueix iruere rallat*. 10. *irruere, escrit a la interlínia*. 11. *Segueix sola ratllat*. 12. *solacium, escrit a la interlínia*. 13. *Segueix dum ratllat*. 14. *dubium et, escrit a la interlínia*. 15. *Segueix et ratllat*. 16. *Segueix iniuria ratllat*. 17. *procurator predictus, escrit a la interlínia*. 18. *Segueix et ratllat*. 19. *Segueix duorum ratllat*. 20. *duos, escrit a la interlínia*. 21. *Segueix contra ratllat*. 22. *contra, al ms. cotra*. 23. *El fragment comprès entre procedatur tanquam i eorum bona, escrit a la part final de la plana, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és X i està situada darrere de bona*. 24. *Segueix eos ratllat*. 25. *Segueix peis ereptis ratllat*. 26. *penis rupte, escrit a la interlínia*. 27. *Segueix citaciones ratllat*. 28. *citatorium, escrit a la interlínia*. 29. *loco, escrit a la interlínia*. 30. *Segueix vero ratllat*. 31. *autem, escrit a la interlínia*. 32. *Segueix et ratllat*.

1462 abril 13. Barcelona

Testament de Pere Torelló, ermità de l'església de Sant Pau de Manresa. Escull sepultura al monestir de Sant Jeroni de la Murtra, al qual llega diversos llibres, un calze daurat i uns hostiers pintats. Dóna altres llibres a Joana, muller del jurista Bernat de Pont, al prevere manresà Bernat Masadella, al seu germà Guillem i als seus nebots, Joan Torelló i Antoni Vidal. Institueix hereu universal Déu, la seva ànima i les causes pies que decideixin els seus marmessors, que són el prior de Sant Jeroni de la Murtra, o el vicari en la seva absència, i Nicolau d'Osó, ermità de Sant Pau de Manresa.

ACA, MH, lligall 282, testament 21.¹

In Christi nomine, amen. Ego, frater² Petrus Torelló, presbiter heremitaque ecclesie Sancti Pauli Minorise, dyocesis Vicensis, ulli regulari ordini non subditus, licet eger corpore, mentis tamen perfruens, racione et cum firma loquela meum facio et ordino testamentum, in quo meos eligo manumis sores et huius mei testamenti executores venerabilem priorem monasterii³ Sancti Geronimi de Betlem, alias de la Murtra, qui nunc est seu pro tempore fuerit, et in sui absentia seu defectu discretum vicarium dicti monasterii, qui nunc est seu pro tempore fuerit,⁴ et discretum et honestum virum fratrem Nicolaum d'Osó, presbiterum et heremitam dicte ecclesie Sancti Pauli, quos, sicut carius posim, deprecor pro caritate animam meam in eorum oracionibus habeat in memoriam, eisdem dono et concedo plenariam facultatem quod si me mori contigerit, prius quam aliud faciam seu ordinem testamentum, ipsi compleant et exequantur hoc meum testamentum seu hanc meam ultimam voluntatem, prout inferius scriptum invenerint et concertum. Et si forsan ambo dicti manumissores mei hiis comprehendis et exequendis noluerint aut non potuerint interesse, saltem alter eorum ea nichilominus exequantur.

In primis, accomendo animam meam suo Altissimo Creatori, cui suplico humiliter et devote ut merito sue salvifice Passionis de sua exuberanti misericordia dignetur eiusdem⁵ mee anime misereri. Et volo et mandoque omnia debita que debeam solvantur et iniurie ad quarum restitutionem tenear restituantur de bonis meis breviter, simpliciter et de plano sine difugio et malicia sine iudicii, estrepitu et figura, secundum Dominum Deum et anime mee forum, prout de eis aparuerit per legitima documenta.

Eligo autem corpori meo sapulturam in illo tumulo quem dictus venerabilis prior monasterii Sancti Geronimi de Betlem, alias de la Murtra, et in eius absentia vicarius eiusdem monasterii, qui nunc sint seu

pro tempore erunt, voluerint et elegerint,⁶ quamquidem sepulturam et exequias volo fieri ad noticiam dicti venerabilis prioris et in eius absentia dicti vicarii.

Item dimitto sive lego dicto monasterio Sancti Geronimi de Betlem, alias de la Murta, et eius conventui libros et bona sequencia, videlicet unum librum meum vulgo nominatum⁷ *Breviari*, necnon quemdam alium librum vulgo nominatum *Biblia* in⁸ pergameneis scriptum, et quemdam alium librum vulgariter nuncupatum *Bertolina*, et quemdam alium librum vocatum *Ignocentius*, *De miseria humane condicionis*, et alium librum meum vulgariter dictum *De les dones*, et alium librum vulgo nuncupatum *Dels Àngels*, et alium librum meum vocatum *Eusebius*, *De tractatu beati Geronimi*, qui est mea manu scriptus, item alium librum meum vocatum *De ira et de paciencia*, qui est mea manu scriptus, et alium librum meum vocatum *Stimulus*⁹ *amoris*,¹⁰ qui similiter est¹¹ mea manu scriptus, et quemdam calicem sive *càlzer* meum argenti deaurati cum sua petena argenti deaurati.

Et nichilominus dimitto sive lego dicto monasterio¹² Sancti¹³ Jeronimi de Betlem, alias de la Murta, altera ostiaria sive *ostiés* ferrea, in quibus est esculpta sive depicta scilicet in medio unius partis eorundem ymago crucifixi, ex utraque¹⁴ parte ipsius crucifixi sunt ymagines Virginis Marie et beati Iohannis et ex altera parte ipsorum ostiariorum est sculpta sive depicta ymago verberacionis sive *lo batiment* nostri Redemptoris, sub tali tamen pacto et condicione dicta ostiaria dimitto dicto monasterio Sancti Geronimi de Betlem quod habeat et teneatur dare et tradere incontinenti post mei obitum monasterio Sancti Geronimi Vallis de Abron et eius conventui altera ostiaria sive *ostiers* ferrea que ego dudum dicto monasterio Sancti Geronimi de Betlem, alias de la Murta, donaveram. Sed si dictus prior Sancti Geronimi de Betlem seu eius vicarius illa ostiaria per me eidem monasterio Sancti¹⁵ Geronimi de Betlem donata maluerit, tunc teneatur predicta ostiaria hic cum suis ymaginibus expressa dare et tradere dicto monasterio Sancti Ieronimi Vallis de Abron et hoc sit in eleccione dicti prioris Sancti Geronimi de Betlem, alias de la Murta, seu eius vicarii.

Item volo et mando quod per dictum fratrem Nicolaum d'Osó, manumissorem meum, celebrentur incontinenti post obitum meum tria trentenaria illarum missarum quas devocio sua maluerit et elegerit, pro caritate quarum habeat quod noverit fore sibi largiendum et tradendum.

Item dimitto reverendo domino¹⁶ Vicensi episcopo,¹⁷ licet ullum in sua diocesi obtineam beneficium neque in alia diocesi, recognicionem domini novem solidos monete Barchinone.

Item dimitto honorabili domine Johanne, uxori honorabilis Bernardi de Ponte, legum doctoris, civis Barchinone, de vita sua tamen, quemdam librum meum vocatum *Vita Christi*. Post obitum vero eiusdem domine Johanne, revertatur et reverti volo et tradi dicto monasterio Santi Jeronimi de Betlem, alias de la Murta.

Item dimitto discreto Bernardo Masadella, prebitero Minorise, quemdam librum meum vocatum *Vicis e virtuts* et alium librum meum in pergamenis scriptum vocatum *Manipulus curatorum*.

Item dimitto Johanni Torelló, nepoti meo sive *nebot*, quemdam librum meum¹⁸ ex corio vermilio cohoptum,¹⁹ qui incipit "Yticalica lingua de flors e de virtuts", in quo libro sunt aliqui tractatus in latino compositi, et eciam dimitto eidem Johanni Torelló duos alios libros meos, quorum unus est parve forme et vulgo dictus *Evangelis* in pergamenis manu mea scriptus, altero vero nuncupatur *Cathalicon* abbreviatus in papiro scriptus.

Item dimitto Guillermo Torelló, fratri meo, meum *Despertador*, quod est parve forme.

Item dimitto Anthonio Vitalis, mercatori, nepoti meo sive *nebot*, quemdam librum meum vocatum *Salterium* in pergamenis scriptum.

Omnia vero alia bona mea habita et habenda, res et iura universa quecumque sint et ubicumque dimitto et concedo Domino Deo et anime mee, illis videlicet piis causis quas dicti mei manumissores noverint expediiri ad salutem anime mee, quas volo tamen valere ac si²⁰ per me nominate²¹ et²² electe fuissent, instituens Dominum Deum et animam meam ipsas videlicet piis causas michi heredes universales, dans et concedens dictis manumissoribus meis plenariam potestatem statim post obitum meum, videlicet dicto venerabili priori dicti monasterii Sancti Jeronimi de Betlem, et in eius absentia seu defectu dicto vicario eiusdem monasterii de Betlem, petendi et recipiendi omnia et singula bona mea que nunc habeo et possideo et in posterum habebō et possidebo²³ in civitate Barchinone dumtaxat, et dicto fratri Nicholao d'Ossó, manumissori meo prenarrato, petendi et recipiendi omnia et singula alia bona mea nunc vel in futurum extra dictam civitatem Barchinone, ubilibet consistencia et michi pertinencia quavis racione sive

causa, et ea que in peccunia non consistent vendendi, alienandi, iura et acciones meas cedendi et mandandi, de evicione cavendi et pro inde cetera bona mea obligandi, possessiones tradendi, precia recipiendi, apochas inde firmandi, precia ipsa, deductis missionibus fiendis, convertendi in executionem huius mei testamenti et quecumque instrumenta in et super hiis necessaria faciendi et firmandi.

Ego enim super hiis et super totali executione predicta et super incidentibus et deppendentibus ex eadem comitto eisdem manumissoribus meis, scilicet utrique eorum, in potestate pro me circa bona mea eisdem superius atributa et concessa plenarie vices meas liberam et generalem administracionem cum plenissima facultate. Et sciens modum mei patrimonii et non ignarus, prohibeo expresse dictis manumissoribus meis detrahare falcidiam de legatis pro piis causis, quas superius heredes institui, quinymmo contenti esse habeant, et eos contentos esse volo, de eo quod ipsis heredibus superaverit solvere et completis omnibus et singulis legatis per me supra factis absque aliquibus detraccione et deffalcacione eorundem legatorum.

Item pono hic ad memoriam quod debeo Raymundo Bertran, mercatori, civi Barchinone, decem florenos auri Aragonum racione mutui per eundem Raymundum Bertran michi gratis et bono amore facti, quos de bonis meis volo sibi dari et restitui per dictum fratrem Nicholaum d'Ossó, manumissorem meum.

Item debeo Anthonio Miralda, lapicide, civi Minorise, quinque libras monete Barchinone sibi restantes ad solvendum ex illis decem libris pro quibus sive quarum precio fecit et operatus est michi quoddam cellarium sive *çeller* in dicta ecclesia Sancti Pauli, prout inter me et ipsum fuerat pactum et conventum. Ultra quasquidem quinque libras dicto Anthonio Miralda tradendas, volo et mando de gracia speciali sibi dari de bonis meis per dictum fratrem Nicholau d'Ossó, manumissorem meum, quadraginta solidos Barchinone.

Hec est autem ultima voluntas mea, quam volo valere iure testamenti et si forte non valet seu valere non poterit iure testamenti, saltem volo quod valeat et valere possit iure codicillorum et nuncupativi et iure cuiuslibet²⁴ alterius ultime voluntatis, quo melius de iure valere poterit et tenere. Novissime volo quod de presenti meo testamento fiant et tradantur per notarium infrascriptum eis quorum intererit tot originalia testamenti clausule et transsumpta quot²⁵ eidem notario visa fuerint facienda esse et tradenda.

Actum est hoc Barchinone, XIII die mensis aprilis, anno a nativitate Domini millesimo LX° secundo.²⁶

1. *A la part superior del plec hi ha ob fieri VII iunii, anno LXIII, in palacio episcopali. En altra lletra, segueix És en lo libre dels testaments, cartes 26.* 2. frater, *escrit a la interlínia.* 3. *Segueix Sancti ratllat.* 4. fuerit, *al ms. fuit.* 5. eiusdem, *escrit a la interlínia. Segueix et quod ratllat.* 6. *Segueix quod ratllat.* 7. nominatum, *al ms. nominatu.* 8. *Segueix pergamen ratllat.* 9. *Segueix morum ratllat.* 10. amoris, *escrit a la interlínia.* 11. est, *escrit a la interlínia.* 12. *Segueix scilicet ratllat.* 13. Sancti, *escrit a la interlínia.* 14. *Segueix ex utraque ratllat.* 15. *Segueix Geronimi ratllat.* 16. *Segueix vicario ratllat.* 17. vicensi episcopo, *escrit a la interlínia.* 18. *Segueix vocatum ratllat.* 19. cohoptum, *escrit a la interlínia.* 20. *Segueix prenominate ratllat.* 21. nominate, *escrit a la interlínia.* 22. *Segueix ell ratllat.* 23. et possidebo, *escrit al marge esquerre.* 24. *Segueix aut ratllat.* 25. *Segueix eid ratllat.* 26. *Segueix, al final del document, In posse discreti Petri Michaelis Carbonell, civis Bachinone, regia auctoritate notarii publici i a 13 de abril 1462.*

1466 agost 28. Tortosa

Joan II assigna durant dos anys al prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i a Pere Falcó, doctor en lleis, un conjunt de rendes a Tortosa i a la seva vegueria, com peïtes, quèsties, cenes i altres drets, com a compensació que no hagin pogut cobrar durant el temps de la guerra les pensions que els corresponien de la lleuda de Tortosa, que són de 180 lliures anuals per als jerònims i de 50 lliures per a Pere Falcó. A tal efecte, encarrega a Lluís Gràcia, mercader tortosí, que rebí aquestes rendes per donar-les als dos beneficiaris. A partir del tercer any, però, si quedés alguna quantitat pendent a rebre,

l'haurien de cobrar directament de l'arrendador de la lleuda de Tortosa, Mateu Capell, i els seus arrendadors posteriors.

ACA, C, reg. 3446, f. 153r-154v.

Conventus et ordinis Sancti Iheronimi et Petri Falcó, legum doctoris.

Don Joan *et cetera* als nobles,¹ magnífichs, amats e feels nostres los portansveus de general governador, batle general en lo Principat de Catalunya, veguer, batle local e altres qualsevol oficials de la ciutat e vegueria de Tortosa e encara a tots e sengles arrendadors, receptós e collidors de las leuda, rendes e drets reals de la ciutat e vegueria qui de present són e en esdevenidor seran, salut e dilecció. A nostra maiestat és stat humilment exposat per lo venerable religiós e amats nostres los prior, frares² e convent del monestir de Sant Hierònim de la Vall d'Ebron, del territori de Barchinona, e de l'amat conseller nostre, micer Pere Falcó, doctor en leys, assessor de vós, dit portantveus de general governador, que iatsia los dits monestir e convent e lo dit micer Pere Falcó, axí com a usufructuari de la dot de la amada nostra na Serena, muller sua, propietària del censal³ deiús⁴ specificat, deien e haien acostumat reebre cascun any sobre les dites leuda, rendes e drets reals, çò és a saber los dits prior e convent cent vuytanta lliures censals, rendals e annuals pagadores, çò és cinquanta-cinch liures en les kalendes de maig, cinquanta-sinch lliures⁵ en la festa de Sent Joan de juny, quinze lliures en les kalendes de setembre, e les restants⁶ cinquanta-cinch⁷ lliures en les kalendes de janer, e lo dit micer Pere Falcó, en lo dit nom, cinquanta liures censals, annuals e rendals, la meytat de les quals se paguen a vuit de juliol e l'altra meytat a vint de janer, e per la dita rahó als dessús dits sien degudes algunes pensions, emperò, obstants les rebel·lions, comocions e altres impediments, aquelles per quant la dita ciutat de Tortosa no stava sots nostra obediència fins ací no han pogut haver, en no poch dan e iactura dels dits monastir e micer Pere Falcó. Mas, per quant la dita ciutat de Tortosa e altres castells, viles e lochs de la dita vegueria són de present reduyts a la nostra obediència, recorrent a nostra maiestat lo⁸ religiós e amat nostre, frare Jaume Tàpies, ycònom e procurador del dit monestir, e lo dit micer Pere Falcó, nos han humilment supplicat que sobre la paga, axí de les pensions fins ací degudes com de les d'ací avant devedores, en los térmens dessús designats, als dits monestir e micer Pere Falcó, en lo dit nom faedora, deguéssende oportú e saludable remey de justícia degudament provehir.

Per què Nós, vehents la dita supplicació ésser iusta e a rahó consonant, considerant maiorment lo zel e gran devoció que havem al benaventurat sent Hierònim e al prior, frares e convent del dit monestir, los quals ab aquella moderació e probitat de ànimo en tal manera han instituïda lur vida que, detestants la rebel·lió contra Nós e lo nostre stat per alguns dels barcelonins e cathalans comesa,⁹ la innada fidelitat a Nós han servada e, de les coses prophanes poc curants, segons de bons e virtuosos¹⁰ religiosos se pertany, en lurs oracions, contemplacions e divinals officis contínuament han entès e vagat, volents donar orde que al dit monestir e convent e al dit micer Pere Falcó les pensions, a ells axí degudes com d'aquí avant devedores, en los dits térmens e pagues sien íntegrament e complida pagades, per quant per causa de¹¹ cert arrendament per Nós fet al feel nostre en Mateu Capell, mercader, de la leuda e drets dessús dits a tres anys per preu de tres milia e cinch-centes liures cascun any, dins lo temps dels dos anys primer vinents, per quant lo dit Mateu Capell nos ha ia pagades e anticipades set milia liures, no poria ésser satisfet als dits prior e convent e micer Pere Falcó en les pensions a ells degudes e dels dits dos anys devedores, havemdel·liberat e provehit e volem, ordenam e manamque, entretant fins les dites dues anyades per les quals, segons dit és, lo dit Mateu Capell nos ha anticipades les dites set milia lliures, sien passades sens, emperò, prejudici, derogació,¹² novació o consignació dels contractes dels censals del dit monestir e del dit micer Pere Falcó, sia en aquesta forma e manera satisfet als dits prior e convent e micer Pere Falcó en les pensions a ells fins ací degudes e en dites anyades devedores, és a saber de aquelles cinquanta lliures de la peyta dels moros e de les cenes reals que-s reeben en la ciutat e vegueria de Tortosa, e dels cantres de oli e drets que són acostumats de rebre en lo terme de Benifalet e en lo terme de Tortosa, de la quèstia e peyta dels jueus, de la novena dels peyxos, del forn e de la barcha de Benifalet, dels censals de la carniceria e de altres drets reals e dels¹³ darreratges que a Nós e a nostra cort són deguts, les quals coses no són compreses sots lo dit arrendament del dit Mateu Capell. Eperquè pus fàcilment e ab millor diligència les peccúnies de les rendes e drets prop dits, qui no són compresos en lo arrendament del dit Mateu Capell¹⁴ sien exigides e reebudes, volem, cometem e manam ab les presents a-n Luís Gràcia, mercader de la dita ciutat de Tortosa, que, prestat, emperò, per ell primerament e ans de totes coses sagrament e homenatge en poder del batle general de Catalunya o de son loctinent en la dita ciutat de Tortosa de bé, feelment e leal haver-se en la recepció e col·lecció infra següent, reeba, exigisca, culla e haia en les dites dues anyades tant solament de aquelles persones qui en açò seran tengudes e obligades les rendes e drets dessús dessignats qui sots lo arrendament del dit Mateu Capell, segons dit és, no són compresos, e del que rebrà albarans e àpoques faça e fer puga,

e de les peccúnies de la dita recepció e col·lecta procehidores responga¹⁵ e respondre faça als dits prior e convent e micer Pere Falcó o¹⁶ a llurs¹⁷ procuradors en paga prorata de les pensions a ells degudes, e en la paga o pagues que farà cobre àpochà e àpoques oportunes, en la primera de les quals lo tenor de les presents sia tot¹⁸ insert¹⁹ e en les següents ne sia feta menció special, car Nós, al dit Luís Gràcia, en e sobre les dites coses e dependents e incidents de aquelles, li cometem e comanam les nostres veus plenament.

Ab les presents volem, emperò, ordenam e manam que, passades les dites dues anyades, la comissió que ab les presents fem al dit Luís Gràcia de la dita recepció e col·lecta sia totalment extinta e²⁰ de nenguna efficàcia e valor. E si per ventura les quantitats procehides e proceïdores de les dites coses íntegrament e complida no bastàvan a satisfacció faedora als dits prior e convent e micer Pere Falcó de les pensions a ells degudes²¹ e dins los dits dos anys devedores,²² los sia fet compliment per lo dit Mateu Capell de les peccúnies del dit arrendament del tercer any, e d'equexes dites peccúnies del dit tercer any²³ lo dit Mateu Capell²⁴ done e pach als dits prior e convent e al dit micer Pere Falcó les pensions que a ells seran degudes en los tèrmen desús specificats del dit tercer any, e d'aquí avant lo dit Mateu Capell o altres qualsevol arendadors, receptors o collidors²⁵ de les dites leuda e drets reals qui per avant seran, responguen e satisfacen als dits prior e convent e micer Pere Falcó, en lo dit nom,²⁶ o a llurs procuradors²⁷ en les pensions devedores, segons en lo temps passat és stat acostumat. E en la paga o pagues que lo dit Mateu Capell o altres arendadors, receptors o collidors de les dites leuda e drets faran als dits prior e convent e micer Pere Falcó cobren d'ells àpochà o àpoques, en la primera de les quals lo tenor de les presents sia totalment insert e en los altres de la present sia feta menció special, car Nós ab les presents manam al mestre racional de la nostra cort e altres qualsevol dels dits Mateu Capell, Luís Gràcia o altres arrendadors, receptors²⁸ e collidors de les dites coses compteoydors, que ells, posant en data en lo temps de lurraciocini les quantitats que als dessús dits hauran pagades e restituïnts les dites àpoques en la forma dessús dita, aquelles en lur compte admeten, tot dubte e dificultat cessants. Per tal Nós, declarants-vos sobre açò la nostra deliberació, intenció e voluntat, ab tenor de les presents vos dehim e manamde nostra certa sciència, deliberadament e consulta, sots incorrimet de la nostra ira e indignació e pena de dos milia florins d'or als nostres cófrens applicadors, que, metents e deduïnts en execució la dita nostra deliberació e voluntat, axí de les dites leuda, rendes e drets reals com de les altres coses desús designades, respongats e respondre façats als dits prior e convent e micer Pere Falcó en totes les pensions a ells fins ací degudes e d'aquí avant devedores en la forma e manera per Nós desús declarada, no contrastants²⁹ qualsevulla gràcies, donacions o transportacions, cessions o altres qualsevol provisions per Nós de les dites rendes, forn, peytes e altres drets reals damunt specificats atorgades o fetes sots qualsevol forma o expressió de paraules, encara que en la present haguessen ésser totalment inserts o de aquelles feta menció special e los quals, ab les presents, revocam e cancel·lam e per revocades e nul·les haver volem. Volents e manants encara que si per les dites donacions o gràcies, cessions, transportacions o provisions se havia pressa possessió de les dites³⁰ coses, remogats³¹ qualsevulla posseïdors o detenedors. Les coses per Nós dessús provehides, ordenades e manades sien complides e inviolablement observades e a real exequió deduhides. E³² guardats-vos per res en³³ açò no metats dilació, excepció o dificultat alguna, per quant la nostra gràcia teniu en car e la dita pena, per la qual seria feta prompta e rigorosa exequió, desijau³⁴ esquivar.³⁵

Dada en la nostra ciutat de Tortosa, a XXVIII dies de agost en l'any de la nativitat de Nostre Senyor M CCCC LXVI. *Rex Ioannes.*

Dominus rex mandavit michi, Bernardo Audor, ad relacionem reverendi patriarche archiepiscopi Terracone, cancellarium, que hanc vidit et Guillerum de Peralta, regentem thesaurariam et Guillerum Vila, regentem, pro conservatore. Probata.

1. nobles, *al ms. noble.* 2. *Segueix del monastir ratllat.* 3. *Segueix dins ratllat.* 4. deíus, *escrit a la interlínia.* 5. cinquanta-cinch lliures *manca al ms.* 6. e les restants, *escrit a la interlínia.* 7. cinquanta-cinch, *al ms. cinquanta-cinch.* 8. *Segueix venerable ratllat.* 9. *Segueix comesa ratllat.* 10. *Segueix reg ratllat.* 11. *Segueix dret ratllat.* 12. *Segueix als ratllat.* 13. e dels, *escrit a la interlínia.* 14. *Segueix e perquè pus fàcilment e ab millor diligència les peccúnies de les rendes e drets prop dits ratllat.* 15. *Segueix e responga ratllat.* 16. *Segueix altres ratllat.* 17. *a llurs, escrit a la interlínia.* 18. *Segueix vist ratllat.* 19. insert, *escrit a la interlínia.* 20. *Segueix derogada ratllat.* 21. degudes, *al ms. deguts.* 22. devedores, *al ms. devedors.* 23. *Segueix e de aquexes dites peccúnies del dit tercer any ratllat.* 24. *Segueix de les peccúnies ratllat.* 25. *Segueix de les ratllat.* 26. *Segueix o altres ratllat.* 27. procuradors, *al ms. curadors.* 28. receptors, *escrit a la interlínia.* 29. *Segueix qualsevol ratllat.* 30. *Segueix terce ratllat.* 31. remogats, *al ms. remoguts.* 32. e, *escrit a la interlínia.* 33. en, *escrit a la interlínia.* 34. *Segueix evitar ratllat.* 35. esquivar, *escrit a la interlínia.*

1468 gener 13. Barcelona

Jaume Vidal, de Lleida, s'ofereix com a donat al convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, per la qual cosa dóna tots els seus béns i fa vots de castedat i obediència. Si intentés sortir del monestir sense llicència, hi podrà ser retornar per la força. El prior, Jaume Tàpies, accepta la donació.

AHPB, Esteve MIR, *Manuale trigessimum primum contractuum comunium*, 1467, gener, 23 – 1468, febrer, 9, f. 91v-92r.

Die mercurii XIII mensis ianuarii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC^o sexagesimo octavo.

Jacobus¹ Vitalis, oriundus civitatis Ilerde, attendens quod natura humana non habet quit pro meritis suo respondeat² Creatori et quod³ ea sola de bonis temporalibus retinentur, que pro Christi amore et eius servicio impenduntur, attendens eciam me, divino inspirante consilio, castitatem Domino Deo promissis et ei in monasterio Beati Geronimi Vallis de Ebron, iuxta collem de Cerola scito,⁴ cui magnam devocionem gero, sua favente gracia famulari proposuisse et vovisse, idcirco, tenore presentis publici instrumenti,⁵ offero et dono me ipsum et omnia et singula bona mea, tam presencia quam futura, Domino Deo et dicto monasterio Sancti Geronimi et vobis eciam, religioso fratri⁶ Jacobo Tàpies, priori dicti monasterii, hiis presenti et acceptanti, et successoribus vestris in dicto prioratu.

Hanc autem donacionem facio *et cetera*. Sicut *mélius et cetera*. Et extraho *et cetera*. Eademque omnia *et cetera*. Promitens vobis, dicto domino priori, et successoribus vestris obedienciam quod si aliquo tempore, quod absit, hinc abire sine licenciam tentavero, liceat servis Dei qui⁷ in dicto monasterio fuerint me plena sui iuris auctoritate requirere coacte et violenter in suum servicium revocare. Et ex causa huiusmodi donacionis *et cetera*. Cedens iura *et cetera*. Quibus iuribus *et cetera*. Ego enim *et cetera*. Renuncio legi dicenti donacionem *et cetera* et omni alii iuri *et cetera*. Iuro *et cetera*. Insuper *et cetera*.

Et ego, frater Jacobus⁸ Tàpies, prior predictus, accepto predictam donacionem *et cetera* et vos, Jacobum Vitalis, predictum, tanquam in deodatum.

Testes Gregorius Augusolis, textor pannorum lini, civis,⁹ et Anthonius Marchi, scriptor Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix Creatori e pro ratllat.* 3. *Creatori et quod, escrit a la interlínia.* 4. *scito, escrit a la interlínia.* 5. *Segueix dono me ratllat.* 6. *fratri, al ms. fratre.* 7. *Segueix hic fuerint ratllat.* 8. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 9. *Segueix b ratllat.*

1468 agost 2. Sant Jeroni de la Murtra

Francesc de Vic, fill de Jaume de Vic, mercader de Barcelona, i d'Isabel, ambdós difunts, novici de Sant Jeroni de la Murtra, greument malalt i amb por de morir, demana a Joan Say, prior del monestir, que, malgrat que no ha arribat a l'any de prova, se'l dispensi per gràcia especial d'aquesta condició per gaudir de les gràcies espirituals dels frares professos de l'orde dels jerònims. La resposta del prior, després de confortar-lo, és que ho comunicarà als frares conventuals, tot confiant que obtindrà una resposta al servei de Déu i de la seva ànima.

AHPB, Antoni VINYES, *XLVIII manuale comune*, 1468, juny, 8 – 1469, desembre, 7, f. 6v-7r.

Die martis secunda mensis augusti, anno a nativitate Domini M° CCCC LXVIII, intus monasterium Beati Jeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone.

Dicta die martis, circa terciam horam post meridiem ipsius diei, in presencia mei, Anthonii Vinyes, auctoritate regia notarii publici Barchinone infrascripti, et in presencia eciam honorabilis Gasparis de Jorba, in artibus et medicina professoris, civis, et Petri Pauli Solanelles, notarii habitatoris, Barchinone, ac Bartholomei Michaelis, chirurgici habitatoris parrochie Sancte Marie de Bitulona, testium *et cetera*, religiosus frater Franciscus de Vich, ordinis Beati Geronimi, conventualis novicius nondumque professus monasterii Beati Geronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, filiusque venerabilis Jacobi de Vich, quondam, mercatoris, civis Barchinone, et domine Isabelis, eius uxoris, defunctorum, constitutus personaliter in camera infirmarie dicti monasterii iacensque in quodam grabato, gravi infirmitate detentus, verbo dixit et exposuit reverendo fratri Johanni Say, priori, ibidem unacum religioso fratre Laurencio Carbonell, vicario, et aliquibus aliis fratribus conventualibus dicti monasterii causa visitacionis dictum infirmum, ut dixerunt, presentibus, et vel similia verba in effectum:

«Pater prior. Prout Summo placet Creatori, iam videtis qualiter id (*sic*) iaceo gravi morbo detentus, de quo in brevi mori timeo. Cupiens igitur gaudere graciis spiritualibus fratribus professis dicti ordinis per summos pontifices concessis, et ut facilius assequi valeam gloriam Dei humiliter, suplico vobis, patri priori, quatenus, non obstante quod ego non sim assecutus annum mee probacionis, dignemini de gracia speciali, attentis predictis, dispensando michi concedere actum professionis, prout expresse datur et conceditur aliis fratribus dicti ordinis post annum probacionis».

Quibus verbis sic per dictum infirmum prolatis, ilico dictus reverendus prior, dirigendo sua verba dicto fratri Francisco de Vich, confortando primitus ipsum circa actus spirituales et temporales, prout karius potuit, dixit sibi verbo quod de hiis per ipsum petitis, ipse prior comunicaret cum fratribus conventualibus dicti monasterii, confidens in Domino quod obtineret talem responsum quod cederet¹ ad servicium Dei et salutem anime sue. Requirentes et petentes tam dictus prior quam dictus frater Franciscus de Vich de premissis fieri et eis tradi unum et plura publica² instrumenta per notarium infrascriptum.

Que fuerunt acta *et cetera*.

1. *Segueix e ratllat.* 2. *Segueix confi ratllat.*

1470 juny 18. Montsó

Joan II assigna 150 lliures anuals a favor de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que se sumen a 30 lliures assignades prèviament, per compensar que els frares no han pogut cobrar les 180 lliures anuals sobre la lleuda de Tortosa perquè, a causa de les necessitats de la guerra, les ha hagut d'emprar per a altres fins. Tanmateix, no podran cobrar aquestes rendes fins que sigui saldat completament el deute que el rei té contret amb l'armada que va enfrontar-se amb els rebels de Menorca i la de 150 lliures anuals no la podrà cobrar fins que la ciutat de Barcelona torni a l'obediència reial o el monestir les pugui recuperar.

ACA, C, reg. 3428, f. 107v-109r.

Monasterii Vallis de Ebron.

Nos Joannes *et cetera*, considerantes quod causantibus defectione et rebellionem per nonnullos ex barchinonensibus et aliis nostri Catalonie Principatus, in maiestatem nostram admissa, ac imminencium guerrarum huiusmodi tempestate, magnam partem lezde ac aliorum iurium regionum civitatis et vicarie

Dertuse, super quibus inter ceteros creditores quibus iura ipsa obnoxia sunt, vos, religiosi et dilecti nostri prior et conventus monasterii Beati Hieronimi Vallis de Ebron centum octaginta libras barchinonenses censuales, annuales et rendales recipiebatis et recipere consueveratis et in quibus omnis¹ fere substantia vestra, qua victui et aliis vite vestre necessariis subveniebatur, consistebat, in alios usus atque opera destinari ac converti oportuit oportetque, et propter cessationem solutionis dictarum centum octoginta librarum vos, dicti prior et conventus, in tantam inopiam et mendicitatem devenistis quod alimentis et aliis vite vestre necessariis nullo pacto supplere potestis et nisi vobis de aliquo salubri remedio citius subveniatur, victus necessitate et omnium rerum difficultate monasterium predictum deserere et sic tantum obsequium et laudes quante omnipotenti Deo in dicto monasterio sancte et devote exhibentur cessare oppoteret, volentes igitur ob² ingentem devotionem quam gerimus ordini Beati Hieronimi et signanter vobis, dictis priori et fratribus monasterii memorati, necessitatibus vestris debite subvenire, tenore presentis scienter, deliberate et consulto, in recompensam dictarum centum octoginta librarum barchinonensium, quoniam iam cum aliis litteris nostris datis Montissioni die octavo presentis mensis iunii, triginta libras barchinonenses ex lezda et aliis iuribus regiis memoratis vobis annis singulis dari et solvi iussimus, ut in eisdem litteris ad quas nos refferimus latissime patere videtur, centum quinquaginta libras barchinonenses ad complementum dictarum centum octoginta librarum barchinonensium, videlicet sexaginta quatuor libras duodecim solidos restantes ex illis ducentis sexaginta quatuor libris duodecim solidis quas et quos monasterium Domus Dei, ordinis Beati Augustini, in partibus excellentie nostre rebellibus constructum, super universitate civitatis et regni Maioricarum percipere annis singulis solebat, iam cum aliis nostris provisionibus ob prefatam rebellionem consistatis super quibus dudum centum libras barchinonenses monasterio Beate Marie Scale Dei, ordinis cartusiensis, et die presenti alias centum libras barchinonenses monasterio Beati Hieronimi de la Murta assignavimus, ut in cartis seu provisionibus dictarum assignacionum lacius continetur, super illis viginti³ duabus libris decem octo solidis quatuor denariis barchinonensibus quas et quos hospitale vulgo dictum d'en Pere Villar, in dicta civitate Barchinone, in una partita, et super illis viginti libris sexdecim solidis octo denariis quas et quos scole magistri Raymundi Lull, civitatis Barchinone, in una partita, et super illis quinquaginta quinque libris tribus solidis et duobus denariis barchinonensibus quas et quos pia causa Antonii Puigmarí, presbiteri, in duabus partitis super civitate et regno predicto Maioricarum recipere consueverant, qui et que nunc ob dictam rebellionem nobis saltem in usufructu et annis pensionibus pertinent annis singulis vobis, dicto priori et conventui dicti monasterii Vallis de Ebron, damus,⁴ concedimus, assignamus et consignamus ac de eisdem centum quinquaginta libris gratiam specialem facimus per vos aut yconomum seu procuratorem vestrum habendas et recipiendas annuatim donec dicta civitas Barchinone per nos, Deo volente, subacta sit et ad obedienciam nostram reducta vel vos alias dictas centum quinquaginta libras annuales et censuales recuperaveritis.

Et hoc non obstantibus⁵ quibusvis gratiis et consignacionibus per nos forsitan aut per quempiam a nobis potestatem habentem de et super redditibus et peccuniis quas vobis cum presenti assignamus alicui seu aliquibus personis sub quacumque forma et verborum expressione factis, quas presencium tenore, deliberate et consulto, ex causis predictis piis et sanctis et aliis bonis respectibus tollimus, revocamus, annullamus ac cunctis viribus evacuamus. Quia tamen personas predictas, quibus forsitan gratias aut consignaciones facte sunt, destitutas nolumus esse seu privatas, cum hac eadem personis eiusdem super aliis redditibus nobis confistatis et nulli concessis quos monasteria, ecclesiastice persone et alie res pie in partibus rebellibus constructa et existentes super et in dicto regno Maioricarum recipiebant, tot peccunias et redditus assignamus, consignamus et concedimus ac solvi mandamus quot super dictis redditibus vobis cum presenti assignatis, consignatis et concessierant.

Et ab huiusmodi revocatione excludimus personas omnes quibus, pro expedicione sive armata contra nobis rebelles insule Minoricarum facta per nostrum locumtenentem et alios officiales dicti regni seu dictum regnum conductis et stipendiatis, stipendia sive soldus debeantur et per nos seu a nobis potestatem habentem pro solutione dictorum stipendorum et soldis super dictis redditibus et rebus piis consignacio facta est, quas personas sive soldatos⁶ ac etiam omnes quantitates et consignaciones per nos aut dictum locumtenentem factas pro debitis et quantitatibus que per curiam nostram debeantur, solvi et compleri volumus prius quam vos aut alii, etiam quibus consignaciones postea facte sunt, recipere aliquid possitis aut possit predictis vero debitis et consignacionibus pro quantitatibus, ut predictur, que per curiam nostram debentur factis sive contractis, solutis et completis, vos recipere possitis ac recipiatis ac totum et quitquid a die date presentium usque ad diem quo presentis virtute recipere incipietis incurrerit solvi cessatum ac debitum fuerit occasione premissorum ex aliis peccuniis reddituum ecclesiasticorum aut causarum et rerum piarum predictarum vobis integre solvatur et resarciatur ac iubemus⁷ resarciari, ut sic presens nostra provisio ex causis predictis piis sanctis nos inducentibus, concessa suum omnino ac sine diminutione aliqua sarciatur effectum.

Mandantes districtius iniungendo dicto spectabili locumtenenti, procuratori regio, baiulo, vicario, iuratis, clavariis civitatis et regni predicti Maioricarum et aliis universis et singulis officialibus et personis dicti regni, presentibus et futuris, ad quos et quas spectet, ad indignacionis nostre iacturam penamque florenorum auri Aragonum quinque milium, quod, soldatis predictis qui in dicta insula Minoricarum serviverunt quantitibusque ac consignacionibus pro peccuniis, ut est dictum, que per curiam nostram habentur factis et contractis solutis, completis atque finitis abinde statim ex et de iamdictis quantitibus superius designatis nobis, ut est dictum, consistatis, dictas centumquingenta libras barchinonenses annis singulis terminis et tandis quibus solvi sunt consuete ac quitquid a die date presencium usque ad diem quo recipere incipietis debitum seu solvi cessatum fuerit in modum predictum vobis seu yconomo et procuratori vestro solvant et respondeant seu solvi et responderi per quos deceat faciant atque mandent provisionemque huiusmodi et omnia et singula mea contenta teneant firmiter et observent tenerique et observari faciant et non contrafaciant vel veniant aut aliquem contrafacere vel venire permittant racione aliqua sive causa, pro quanto gracia nostra eis cara est ac dictam penam cupiunt non subire.

In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus nostro comuni sigillo pendenti munito.

Data in dicta villa Montissoni, die XVIII iunii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXX, regnique nostri Navarre anno XXXXV, aliorum vero regnorum nostrorum XIII. Rex Ioannes.

Dominus rex mandavit michi, Galcerando Bertrando, et viderunt eam⁸ Guillelmus de Peralta, regens thesaurariam, et Vila, regens, pro conservatore. Probata.

1. omnis, *escrit a la interlínia*. 2. ob, *al ms.* ab. 3. *Segueix* libris sexdecim solidis octo denariis quas et quos *ratllat*. 4. *Segueix* cons *ratllat*. 5. *Segueix* g *ratllat*. 6. *Segueix* et *ratllat*. 7. *Segueix* resarciri *ratllat*. 8. *Segueix* regens *ratllat*.

1470 juliol 27. Montsó

Joan II ordena al seu conseller Dalmau de Queralt que, malgrat la promesa que li ha fet Joan Agustí de Merlès, prior de Castellfollit de Riubregós, de donar-li certa quantitat per raó del castell de Concabella, del qual en té la custòdia, els esplets d'enguany d'aquest lloc corresponen al prior i frares de Sant Jeroni de la Murtra, tal com es va especificar en la capitulació feta entre el rei i els Merlès arran de la presa del castell de Montfalcó.

ACA, C, reg. 3385, f. 55r-56r.

Conventus Sancti Geronimi de la Murta.

Lo Rey.

Mossèn Dalmau, noble, magnífich e bé amat conseller nostre. En la gràcia e concessió que, en la capitulació feta entre Nós e los Merlesos com cobram Monfalcó, havem feta a aquells del castell de Concabella, no'ls donam los çaffrans, fruyts, conreus ni splets de l'any present, ans restaren e són restats als frares e convent de Sant Gerònim de la Murta, de qui són e eren e ab lurs despeses e bèsties los havien conreats. Et tota via fon e és stada intenció nostra fossen e sien del dit monastir. E axí, al liurar de la possessió del dit castell per la dita rahó, convenint-se ab vós lo prior Merlès sobre aquestes coses, vos ha feta promesa, obligació e cartell d'aquí a la festa de Nostra Dona d'Agost primer vinent dar-vos certa quantitat, la qual ara recusarien los dits Marlesos pagar als dits frares, dient la obligació ésser dreçada a vós. E com no cregam en alguna manera ésser intenció vostra vós voler-vos apropiari ne aturar-vos la dita quantitat, la qual per la dita rahó és dels dits frares, com seria contra tota rahó e consciència. Car lo Anarta, qui allà stava en nom vostre, ja ell e sa família havien la messió e despesa dels dits frares e, segons som informats, la custòdia de aquell castell vos prenguéis sens perjudici e dan dels dits frares. E ells haver-ho conreat e altres haver los splets o valor d'aquells, rahó no permeta.

Vos pregam e encarregam e manam que la dita quantitat façau dar als dits frares o a lur procurador, frare Jacme Negrell, portador de la present, no contrastant lo dit cartell e promesa deguen¹ a vós, com sia per cosa lur e causa lur e en la capitulació res de açò no sia passat en los Merlesos, com no fos rahó ni sia stada intenció nostra fos de altri qui dels frares e monastir, ne menys puscam creure vós voler açò per vós, com la rahó ni iustícia no us hi acompanyen, considerant maiorment la gran misèria e pobresa en què lo dit monastir e frares de aquell són constituïts per causa de la ocorrent guerra. E ja que són stats privats e desposseïts del castell e loch desús dits en què stava tota lur sustància e vida, e que ara fossen privats dels dits splets conreats per ells e ab lurs bèsties e despeses seria una cosa molt inhumana e crua. E per çò, vos pregam e us encarregam vullau endreçar e haver per recomanats en açò e en altres coses los dits frares. Serà cosa de què, ultra lo mèrit que n'haureu, nos fareu plaer e servey molt agradables.

Data en la vila de Monçó, a XXVII dies de juliol de l'any mil CCCC setanta. *Rex Ioannes.*

Bernardus Andor, mandato regio facto per vicecancellarium, que has vidit. Probata.

Al noble magnífich e bé amat conseller nostre mossèn Dalmau de Queralt.

1. deguen, *al ms.* diguen.

1470 setembre 11. Barcelona

Rafael Osona, prevere de Barcelona, promet estar, habitar i treballar fins a la mort coma donat a Sant Jeroni de la Murtra, per la qual cosa promet obediència i estabilitat i dóna tots els seus béns al monestir, a canvi de ser alimentat i vestit.

AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.

Licet hic continetur fuit receptum sequens instrumentum die martis XI septembris, anno predicto.

In¹ Dei nomine *et cetera*. Ego,² Rafael³ Osona, prebiter Barchinone, attendens quod vivere sub obe{diencia}⁴ est Deo servire, quod servicium est regnare, ideo excerta sciencia et {mente} delliberata *et cetera* in remissionem peccaminum meorum, tenore p{resentis} publici instrumenti, dono et confero corpus et animam meam, eciam omnia et singula bona mea, mobilia et immobilia, ubique habita et habenda, domino Deo et beato Jeronimo et eius monasterio de Betlem, alias de la⁵ Murtra, diocesis Barchinone, ac vobis, reverendo fratri Jacobo Tàpies, priori dicti monasterii, licet absentis, ac venerabili religioso fratri Petro Febrer, eiusdem monasterii vicario, presenti et acceptanti nomine conventus dicti monasterii, ad semper standum, habitandum et laborandum donec vita michi comes fuerit tanquam deodatus sive *donat* in monasterio supradicto et alibi ubicumque vobis placuerit et prout per obedienciam⁶ per vos michi imperatum fuerit et ordinatum, quamque obedienciam et stabiltatem meam vobiscum voveo et promitto vobis. Tamen dictus reverendus prior {et} conventus habeatis et teneamini me providere toto scilicet tempore meo {san}um et egrum in omnibus michi necessariis alimentis. Et iuro *et cetera*. Et nos.

{Testes firme pre}dictorum Raphaelis Osona et vicarii, qui firmarunt in civitate Barchinone dicta die, {sunt venerabilis} Franciscus d'Aguilar, mercator, et Anthoniu Loret, causidicus, cives {Barchinone}, et Johannes Serra, pagesius loci de Vilaçar.

1. Jeronimus, *escrit al marge esquerre*. 2. *Segueix un espai en blanc fins al final de la línia*. 3. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 4. *Marquem entre claus els fragments del text que no es poden llegir a causa de la destrucció del marge exterior del foli*. 5. *Segueix me ratllat*. 6. *Segueix michi ratllat*.

1470 octubre 15. Barcelona

Jaume Alfonso i Pere Basset, mestres de cases ciutadans de Barcelona, reconeixen haver rebut 30 lliures barceloneses de Baltasar Savila, doctor en lleis, Jeroni Rajola, Miquel Piquer i Pere Joan d'Olorda, mercaders i ciutadans de Barcelona, que corresponen a la primera paga del preu de 120 lliures per la construcció de quatre claus de volta en el claustre del monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.

Die¹ lune XV mensis octobris, anno a nativitate Domini millesimo CCCC^o septuagesimo.

Sit omnibus notum quod nos, Jacobus² Alfonso et Petrus³ Bacet, magistri domorum, cives Barchinone, confitemur et recognoscimus vobis, honorabilibus Baltasari Çavila, legum doctori, Hieronymo Raiola, Michaeli Piquer et Petro Johanni d'Olorda, mercatoribus civibus dicte civitatis, quod in solum prorata illarum centum viginti librarum quas vos, prenominati Baltasar Çavila, Hieronymus Raiola, Michael Piquer⁴ et Petrus Johannes d'Olorda, stipulati fuistis nobis debere ratione et pro precio illa{rum} quatuor clavium sive *croarades* quas nos vobis stipulati fuimus ad perfici{endum} ipsas cum toto suo bono complemento intus monasterium Sancti Hieronymi{ Vallis} de Betlem, alias de la Murtra, diocesis Barchinone, in claustro⁵ eiusdem monasterio, prout in capitulis inter vos et nos factis et firmatis super predictis in posse Anthonii V{inyes}, auctoritate regia notarii publici Barchinone infrascripti, quinta die presentis mensis {octobris} lacius describitur, solvistis et tradidistis nobis per modum infrascriptum t{riginta} libras barchinonenses⁶ pro prima solutione illarum quatuor solutionum pro {..} per pactum, ut in dictis capitulis⁷ continetur conventi fuimus.

Predictas autem t{riginta} libras exsolvistis et tradidistis nobis hoc modo: quam ex ipsis triginta {libris} prenominati Baltasar Çavila et Michael Piquer⁸ ditam fecistis, dici et scribi fecistis⁹ in tabula cambii dicte civitatis nobis¹⁰ {quindecim} libras.¹¹ Residuas vero quindecim libras vos, prenominati Hieronymus {Raiola et} Petrus Johannes d'Olorda tradidistis nobis numerando. Et ideo {et cetera}.

Testes honorabilis Franciscus de Conomines,¹² discretus Petr{us Paulus} Solanelles, notarius habitator,¹³ Michael Riera, sartor c{..}, et Michael Riera, notarius, habitator Barchinone.

1. Hieronymus. Pro prima solutione, *escrit al marge esquerre*. 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 3. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 4. *Marquem entre claus les parts il·legibles a causa de la desaparició del marge dret del document. S'hi posa, quan és possible, una hipòtesi del text desaparegut*. 5. *claustro, al ms. clausto*. 6. *Segueix videlicet ratllat*. 7. *capitulis, escrit a la interlínia*. 8. *Segueix dita ratllat*. 9. *fecistis, al ms. fecististis*. 10. *Segueix de ratllat*. 11. *libras, al ms. libris*. 12. *Segueix civis ratllat*. 13. *Segueix va ratllat*.

1471 maig 21. Barcelona

Joan de Santjoan, fill i hereu universal de Bernat de Santjoan, mercader ciutadà de Barcelona, actuant amb el consentiment del seu oncle i tutor Benet Santjoan, frare de Sant Jeroni de la Murtra, promet afermar-se durant cinc anys amb Bernat Caldòfol, apotecari ciutadà de Barcelona, per aprendre'n l'art de l'apotecaria. Durant aquest temps el servirà, li serà fidel i sol·lícit i es compromet a no escapar-se.

AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum manuale comune*, 1469, desembre, 7 – 1471, agost, 9, s. f.

Die martis vicesima prima mensis madii, anno a nativitate Domini M° CCCC° LXXI°.

Ego, Johannes¹ de Sancto Johanne, filius et heres universalis Bernardis de Sancto Johanne, quondam, mercatoris, civis Barchinone, gratis *et cetera*, agens in hiis de et cum consensu, firma et voluntate venerabilis et religiosi fratris Benedicti Sent Johan, ordinis Beati Hieronimi, Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, avunculi et curatoris mei, inferius consencienti, gratis *et cetera* a die presentis firme ad quinque annos primo et continue secuturos mitto et affirmo me² vobiscum, venerabili Bernardo Caldòfol, apothecario, cive dicte civitatis, causa adiscendi dictum vestrum officium sive artem apothecarie et alias causa servendi vobis³ in omnibus mandatis vestris⁴ licitis et honestis de die et de nocte, promittens vobis quod per dictum tempus ero vobis⁵ bonus,⁶ fidelis et legalis, sollicitus et intentus, perquirendo vobis omnia utilita et inutilia pro posse postponendo et evitando, et quod per dictum tempus non recedam a vobis nec a servicio vestro⁷ absque vestri licencia seu permissu⁸ et quod, si fecero, dono vobis plenum posse quod vestra propria auctoritate possitis me ubique sim capere et captum in vestro servicio reducere tociens quociens volueritis. Et quod in fine dicti temporis emendabo vobis omnes dies et oras quas a vobis seu a vestro servicio absens sumus tam racione fugue, infirmitatis seu alias.⁹ Et si pro predictis aut aliter quovismodo seu qualitercumque per dictum tempus absens fuero seu contrafecero in predictis, convenio et bona fide promitto vobis quod eo tunc facto per me predicta contrario habeam et teneam, dabo et solvam vobis et vestris missionem provisionis¹⁰ seu expensas pro primo anno {...}¹¹ servicio factis.¹² Et hec faciam et facere promitto sine aliqua {...} dilacione *et cetera*. Et quod restituam damna *et cetera*. Super quibusquid {...} nibus *et cetera*. Et pro hiis complendis *et cetera*. Obligo personaliter¹³ bona mea *et cetera*. {...} quia minor sum XXV annis, maior tamen quatuordecim anorum {renuntio quantum ad} hec beneficio minoris etatis et ignorancie et restitu {cionem in in} tegrum postulando et omni alii iuri *et cetera*.

Ad hec, ego, Bernardus¹⁴ {Caldòfol}, laudans, aprobans *et cetera* et acceptans vos, dictum Johannem {...} in discipulum, convenio et promitto vobis quod per dictum tempus {...} predictum officium seu artem apothecarie prout vos melius a {...} totis conatibus meis et alias colam vos per totum dictum tempus {...} ad usum et consuetudinem Barchinone. Et pro hiis obligo bona mea {...}.

Ad hec ego, dictus¹⁵ Benedictus¹⁶ Sent Johan, avunculus et curator {...} de Sancto Johanne predictis omnibus et singulis consencio tanquam {...} voluntate *et cetera*. Hec igitur *et cetera*.

Testes firme dictorum Bernardi Caldòfol¹⁷ et Johannes de Sancto {...} et iur.. eadem die discretus Petrus Paulus Solan {elles et Michael} Riera, notarii habitatores, et Anthonius Mora, parator pann {orum..} Barchinone.

Testes firme fratris Benedicti Sent Johan, qui firmavit eadem die {... Petrus} Paulus Solanelles et Michael Riera, notarii.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per indicar la ferma i l'abreviatura iur per indicar el jurament.* 2. *me, escrit a la interlúnia.* 3. *Segueix mandato vestre ratllat.* 4. *Segueix et uxori vestre ratllat.* 5. *Segueix et dicte uxori vestre ratllat.* 6. *bonus, escrit a la interlúnia.* 7. *Segueix racione fugue, infirmitate aut alias ratllat.* 8. *absque vestri licencia seu permissu escrit al marge esquerre, separat del text inicial. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és σ i està situada darrere de vestro.* 9. *El fragment comprès entre Et quod in fine i infirmitatis seu alias escrit al marge esquerre, separat del text inicial. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és ≠ i està situada darrere de volueritis.* 10. *provisionis, escrit a la interlúnia.* 11. *Marquem entre claus els fragments del document que no es poden llegir perquè ha desaparegut el marge exterior del foli.* 12. *Segueix et ratllat.* 13. *personaliter, escrit a la interlúnia.* 14. *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per indicar la ferma.* 15. *dictus, escrit a la interlúnia.* 16. *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per indicar la ferma.* 17. *Segueix qui ratllat.*

Testament de Guillem Fuster, novici de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, en el qual llega llibres al seu cosí germà, Bartomeu Fuster, de Guimerà, i en reserva alguns per a la biblioteca del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, al qual destina els diners de la venda de la seva roba per ampliar-ne l'hospital i 25 lliures per fer una creu d'argent. Reparteix diferents quantitats de diners per a l'esmentat monestir, per a la seva mare i per al seu germà Antoni, de Guimerà, i a la muller de Felip Ferrera. També llega un tovallola a la seva cunyada i fa donació a la seva mare de tots els béns que li corresponguin en el futur. Demana al prior i diputats que, en contraprestació al seu llegat, celebrin un trentenari per al seu pare i un altre per a la seva mare i que li facin un taulell, un banc, una cadira i un travesser per a la seva cel·la i una pellissa. El document també dona informació sobre l'execució d'aquests llegats.

ADB, FSJVH, lligall 18, testament 49.¹

Ihesus. En nom de la sanctíssima Trinitat. A XXVIII del mes de setembre de l'any de la nativitat de Nostre Senyor M CCCC LXXI, yo, Guillem Fuster, frare del sagrat orde de mossèn Sanct Hierònim de la Vayll de Ebron,² volent renunciar a les coses seculares e béns de fortuna, segons és cosa legítima e a vera religió pertinent, ara, en lo ingrés de ma professió, he del·liberat ab la present scriptura feta de mà mia, la qual scriptura vull per tostemps ésser valedora, ordenar e distribuir mes pobres facultats en lo modo següent:

Primo vull que en satisfacció e esmena de mes culpes e per³ amor de Déu, les mies robes de vestir e calçar⁴ sien venudes⁵ e los diners que se n'haurà servexquen en ajudar ampliar la casa dels pobres del present monestir, com més prest fer se puxa, al manquo⁶ dins un⁷ any, preguant affectadament al dit monestir vulle de ses facultats atrestantes pecúnies exposar en ampliar dita casa de pobres, en manera que Déu ne sia lohat. En altra manera, vull que·ls diners proceïts de dites robes⁸ sien donats per amor de Déu a l'Hospital de Barchinona.

Ítem vull que de les pecúnies que yo he accomanades al dit monestir ne servexquen XXV lliures en ajudar fer una creu d'argent al dit monestir. E plau-me que·ls llibres que he portats en dit monestir, exceptats⁹ les *Concordances de la Bíblia* que comprí ensem ab¹⁰ lo primer libre de *Bonaventura, Sobre'l Mestre de Sentències*,¹¹ los quals comprí de I¹² home de Manresa per devuyt¹³ lliures, ítem lo *Mestre de les*¹⁴ *Sentències, Pere Elies maior, Frugell*, qui tracta de prosòdia e orthographia, e¹⁵ les *Epístoles de Gaspari* e I *Psaltiri* en pregamí,¹⁶ los quals vull stiguen en la libreria de dit monestir, sien venuts e les pecúnies servexquen en la fàbrica de dita creu, preguant ab molta caritat al pare prior e diputats¹⁷ del¹⁸ monestir e encarreguant-ho a llurs consciències per alguna via no vullen ne permeten aquestes coses mudar ne aquestes pecúnies en altres usos convertir, axí com algunes veguades se fa en lo segle,¹⁹ e per çò la devoció de alguns,²⁰ tals coses sabents, se refreda en lejar a coses pies. Vull, emperò, que de²¹ dits²² llibres sien reservats e donats com disposició de temps ho²³ portarà a²⁴ mossèn Berthomeu Fuster, cosingermà meu, del loch de Guimerà, un *Doctrinal*²⁵ de pergamí, una *Lectura de París* en paper, un *Boeci, De Consolació*, sistemnat de pergamí de forma de full, un²⁶ *Ebrat* de pergamí, un romanç qui tracta de lahors de Nostra Dona²⁷ de forma de actes, unes *Hores* petites de Nostra Dona, sistemades de pergamí segons lo modo de l'archabisbat de Terragona, uns tractats de lògica en paper en forma de actes, los quals llibres li leixen compensació d'aquells²⁸ que ell me havia prestats.²⁹ Emperò, si per ma mare o germà meu, dit mon cosingermà era de açò³⁰ ia satisfet,³¹ en tal cas dits llibres sien del monestir³² venuts ab los altres e sia tot mès en la fàbrica de la dita creu.³³ Los dits llibres foren restituïts a mon cosingermà mossèn Barthomeu Fuster.³⁴

Més avant vull que de dites pecúnies accomanades al³⁵ dit monestir, per los frares sia dit tant prest com poran un trentenari³⁶ per ànima de mon pare e altre per la³⁷ ànima de ma mare, tantost com d'esta vida exirà.

Encara vull que tantost³⁸ de les³⁹ pecúnies accomanades me sia fet en la cetla un taulell, un banch e⁴⁰ una cadira, tot de fusta, un travesser al lit e més⁴¹ una pellça de bones pells. Fonch fet lo taulell en la cetla del cantó del viver on yo stava e la pellça.⁴²

Vull d'altra part⁴³ que los⁴⁴ DCLXXXIII⁴⁵ croats d'argent e XXXXVI lliures en sisens, los quals⁴⁶ accomaní a la caixa de dit monestir a X de febré⁴⁷ de l'any⁴⁸ present, e⁴⁹ VIII quarts de pacífich⁵⁰ sien

donats⁵¹ a ma mare o a mon frare Antoni Fuster, de dit loch de Guimerà, tota hora e quant quals evol⁵² d'ells los demanarà o demanar farà⁵³ o disposició⁵⁴ de temps serà, que ls los sien tramesos.⁵⁵ A la qual⁵⁶ dita ma mare⁵⁷ renunci e faç donació⁵⁸ de qualsevol⁵⁹ béns, axí mobles com sients, los quals a mi pervenguessen per qualsevol títol o rahó.

Ítem leix una tovallola de li ab vores de seda⁶⁰ a ma cunyada. Fonch-li tramesa dita tovallola.⁶¹

E prech caramente a vos, pare prior, e deputats de dit monestir, vullau entretant en tal manera totes dites pecúnies tenir en custòdia que per alguna necessitat no vullau s'i toque.⁶²

Totes les altres pecúnies accomanades per mi a dit monestir e alguns diners a mi deguts per alguns singulars, dels quals té memorial frare Moner, procurador, sien de dit monestir.⁶³ Ítem més sien de dit monestir⁶⁴ III lliures VI sous les quals me deu la taula de la ciutat e les quals me girà⁶⁵ en Sabastià Puiades, ciutadà,⁶⁶ a III de octubre any LXVII.⁶⁷ Les⁶⁸ altres pecúnies a mi degudes e altres qualsevol béns que tengua en Barchinona sien de⁶⁹ la senyora muller de mossèn Felip de Ferrera, a la qual só molt obliguat.

Les pecúnies lexades a mon frare li foren totes restituïdes en diverses vegades, sinó deu lliures, les quals per mitgà meu foren lexades ací, al monastir, perquè fossen dites misses per ànima de mon pare, ia defunct, e per ma mare, quant d'esta vida seria exida. E lo que costà de mans lo studi que lo pare fra Barthomeu Piera me féu fer de guix e raiola, fonch contenta ma mare fos paguat dels diners a ella e a mon germà lexats. Quant ma mare fonch finada, foren dites les dites misses.

Aquesta scriptura metí ací, entre les scriptures, yo, frare Guillem Fuster, en l'any M CCCC LXXXV, stant prior del dit monastir perquè fos memòria en lo sdevenidor.

Algunes coses damunt ordonades no foren complides per la necessitat e fretura del monastir, ans foren en usus del monastir convertides et *signanter* les XXV lliures lexades per la fàbrica de la creu, que serviren per comprar forment, stant prior lo pare frare Jacme Tàpies.⁷⁰

1. *El plec està format per dues còpies molt semblants, però no idèntiques. Com que la segona és més completa perquè té comentaris sobre l'execució del testament, la transcripció la prendrà com a base o referència. Tanmateix, es deixa constància de les diferències amb la primera versió en nota crítica.* 2. *A la primera versió segueix del bisbat de Barchinona.* 3. *A la primera versió segueix pura.* 4. *A la primera versió segueix que són en poder del rober de dit monestir.* 5. *A la primera versió segueix al més donant.* 6. *almenys en lloc d'al manco a la primera versió.* 7. *I en lloc d'un a la primera versió.* 8. *de dites robes procehints en lloc de proceïts de dites robes a la primera versió.* 9. *Segueix Ítem vull que ratllat.* 10. *e en lloc d'ensems ab a la primera versió.* 11. *Segueix stiga siend la libreria de dit monestir ratllat.* 12. *un en lloc d'I a la primera versió.* 13. *XVIII en lloc de devuyt a la primera versió.* 14. *les no hi és a la primera versió.* 15. *e no hi és a la primera versió.* 16. *e un saltiri en pregamí, escrit a la interlínia.* 17. *deputats en lloc de diputats a la primera versió.* 18. *de dit en lloc de del a la primera versió.* 19. *en lo segle se fa en lloc de se fa en lo segle en la primera versió.* 20. *les gents en lloc d'alguns a la primera versió.* 21. *de, escrit a la interlínia.* 22. *A la primera versió segueix mos.* 23. *ho, escrit a la interlínia.* 24. *Segueix fill ratllat.* 25. *A la primera versió segueix que ell me emprestà.* 26. *I en lloc d'un a la primera versió.* 27. *en paper tracta de la Avemaria en lloc de qui tracta de lahors de Nostra Dona a la primera versió.* 28. *A la primera versió segueix III.* 29. *emprestats en lloc de prestats a la primera versió, en la qual segueix çò és doctrinal e unes parts e un Ebrart.* 30. *d'açò en lloc de de açò a la primera versió.* 31. *A la primera versió segueix o per avant satisfet era.* 32. *del monestir no hi és a la primera versió.* 33. *A la primera versió segueix e los diners servexquen en fer dita creu.* 34. *El fragment inclòs entre Los dits llibres i mossèn Barthomeu Fuster no hi és a la primera versió. A més, el fragment comprès entre les concordances de la i mossèn Bartomeu Fuster, escrit al final de la plana, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és Λ i està situada darrere d'exceptats.* 35. *a en lloc d'al a la primera versió.* 36. *trentanari en lloc de trentenari a la primera versió.* 37. *la no hi és a la primera versió.* 38. *tantost, escrit a la interlínia.* 39. *dites en lloc de les a la primera versió.* 40. *e no hi és a la primera versió.* 41. *més no hi és a la primera versió.* 42. *El fragment comprès entre Fonch fet i e la pellicha no hi és a la primera versió.* 43. *D'altra part vull en lloc de Vull d'altra part a la primera versió.* 44. *que-ls en lloc de que los a la primera versió.* 45. *A la primera versió hi ha DCLXXV, com a resultat d'una esmena del que hi havia inicialment escrit, que era DCLXXXIII, que és exactament la xifra que hi ha a la segona versió.* 46. *les quals pecúnies en lloc de los quals a la primera versió.* 47. *febrer en lloc de febré a la primera versió.* 48. *de any en lloc de de l'any a la primera versió.* 49. *ab en lloc de e a la primera versió.* 50. *A la primera versió segueix qui són en una bossa negra.* 51. *A la primera versió segueix sense dilació.* 52. *qualsevol, escrit a la interlínia.* 53. *demanar farà, escrit a la interlínia.* 54. *Segueix serà ratllat.* 55. *que dites pecúnies los sien trameses en lloc de que-ls los sien tramesos a la primera versió.* 56. *Als quals en lloc d'A la qual a la primera versió.* 57. *Segueix e Antoni Fuster ratllat. A la primera versió sí que hi ha e Antoni Fuster.* 58. *A la primera versió segueix irrevocable.* 59. *qualssevol en lloc de qualsevol a la primera versió.* 60. *A la primera versió segueix que tench en la cetla.* 61. *Fonch-li tramesa dita tovallola no hi és a la primera versió.* 62. *El fragment inclòs entre E prech caramente i no vulla s'hi toque, escrit al final de la plana, separat del text. La marca que permet conèixer*

on s'ha d'inserir el text és H i està situada darrere de cunyada. 63. sien de dit monestir no hi és a la primera versió. 64. més sien de dit monestir no hi és a la primera versió. 65. dix en lloc de girà a la primera versió. 66. A la primera versió segueix de dita ciutat. 67. A la primera versió segueix vull sien del monestir. 68. Algunes en lloc de Les a la primera versió. 69. leix a en lloc de sien de a la primera versió. 70. El fragment comprès entre Les pecúnies lexades i frare Jacme Tàpies no hi és a la primera versió. Segueix, amb diferent lletra, De frare Guillem Fuster és stada feta la present scriptura e ordinació de sos béns. Caixó 3, n. 5, sig. Fust.

58

1472 febrer 21. Barcelona

Pere Cerdà, doctor en lleis ciutadà de Barcelona, natural de Mallorca, fa donació dels seus béns mobles, utensilis, llibres, diners, préstecs, deutes i altres drets que posseeix a Catalunya al prior, Pere Febrer, i a la comunitat de Sant Jeroni de la Murtra, amb la condició que el proveeixin de tot el necessari per viure decentment, tant al cenobi com a Barcelona.

AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 19v.

Die¹ veneris XXI mensis febroarii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o septuagesimo secundo.

In Christi nomine. Noverint universi quod ego, Petrus² Cerdà, legum doctor, civis Barchinone, oriundusque civitatis sive regni Maioricarum, attendentes quod servire Deo regnare³ est, quodque perpetuo ea sola retinentur que ad honorem Dei et eius servicium impenduntur, ideo cupiens ac desiderans toto corde Deo et beato Iheronimo servire mortisque subitanee periculum timens, gratis *et cetera* donatione irrevocabili inter vivos et alias prout melius de iure fieri ac valere possit, sub tamen conditione et retencione infrascriptis, dono et ex causa donacionis concedo domino Deo et beato Iheronimo ac eius monasterio nuncupato Vallis de Betlem, alias de la Murtra, diocesis Barchinone, et vobis eciam, honorabili et religioso fratri Petro Febrer, priori monasterio prefati, presenti et acceptanti, et conventui dicti monasterii et suis perpetuo omnia et singula bona mea mobilia, utensilia, libros, peccunie quantitates, mutua, debita, credita, res et alia quelibet iura que et quos habeo, teneo et possideo ac michi debentur et pertinent et que sunt vel erunt tam intus domum habitacionis mee quam inpresenciarum foveo in dicta civitate Barchinone quam alibi ubicumque in posse quarumvis personarum sint vel existant infra tamen Cathalonie Principatum.

Hanc autem donacionem *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Sub tali tamen pacto, forma et conditione quod vos, dictus prior, et succedentes vestri in dicto prioratu⁴ dictusque conventus habeatis et teneamini providere me toto scilicet tempore vite naturalis mee, tam intus dictum vestrum monasterium quam in presenti civitate Barchinone, ad vestri noticiam in cibo et potu, vestitu et calciatu et aliis michi necessariis et alias colere me sanum et egrum, prout de vestra consciencia ad plenum in Domino confido. Volens et concedens vobis quod in vim presentis donationis seu contractus ilico seu quocumque volueritis vestra propria auctoritate, licencia seu permissu meis nec alicuius curie seu persone minime postulatis seu expectatis, possitis de predictis omnibus et singulis vobis per me datis possessionem corporalem apprehendere *et cetera*. Et eadem omnia et singula que vobis dono petere, exigere, recipere et habere et ad manus vestras apprehendere et vobiscum adducere. Et de eisdem vestras omnimodas facere voluntates, cedens et mandans vobis omnia iura *et cetera*. Quibus iuribus *et cetera*. Ego enim *et cetera*. Insuper *et cetera* quod predictam donacionem semper ratam et firmam habeo ipsamque non revocabo racione ingratitude nec alia racione *et cetera*. Renuncians legi dicenti donacionem posse revocari racione ingratitude *et cetera* et omni alii iuri *et cetera*. Iuro *et cetera*.

Et dictus prior⁵ dictam donacionem acceptavit cum dicto pacto et conditione *et cetera*.

Testes Johannes Artés ac Johannes Sabadell, pagesii parrochie Sancti Andree de Palomario.

1. Hieronimus i Instrumentum deodati, *escrit al marge esquerre*. 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 3. *Entre reg i nare de la paraula regna hi ha regni Maioricarum attend ratllat*. 4. prioratu, *al ms. Principatu*. 5. *Damunt el nom, dues ratllet obliqües per indicar la ferma*.

1472 febrer 21. Barcelona

Pere Cerdà, doctor en lleis de Barcelona i natural de la ciutat Mallorca, fa donació de tots els seus béns, presents i futurs, al prior, Pere Febrer, i al monestir de Sant Jeroni de la Murtra. Ho fa després que la seva muller, que s'havia donat a una vida deshonest i libidinosa, s'ha separat d'ell.

AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 20r.

In¹ nomine domini nostri Ihesucristi. Universis pateat quod ego, Petrus² Cerdà, oriundus civitatis Maioricarum, legum doctor et pro nunc civis Barchinone, attendens me hiis annis proxime dimissis, pro creandorum filiorum amore, uxorem duxisse nomine Sperança, que diabolico spiritu inducta constante inter me et ipsam matrimonio potius, libidinosam ac lascivam et satis inhonestam et verecundiosam vitam eligere procuravit quam caste et honeste, prout inter virum et uxorem convenit vivere, domum meam thorumque meum negligendo, ab ipsis clandestine, absque licencia seu consensu meis, in detrimentum sue anime vilipendiumque mei honoris se separavit, eciamque inpresenciarum separata sui culpa existit, ob quod considerans quod creatura humana non habeat quit pro suis meritis suo respondeat Creatori et quod ea solummodo perpetuo retinentur que pro Christi amore et eius servicio impediuntur, et omnia pretereunt preter amare Deum cui servire regnare est, et sic divina inspiratem gratiam famulari proposui in monasterio Sancti Hieronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, cui intimam devocionem gero. Idcirco, sine preiudicio et derogacione alterius instrumenti donacionis et in eorum contentorum cum altero instrumento die presenti in posse notarii subscripti recepto de aliquibus bonis domino Deo et dicto monasterio facto, gratis *et cetera* dono et offero me et animam meam si et in quantum de iure et alias possum et omnia et singula bona mea mobilia et immobilia ac iura universa quecumque sint et ubicumque ac in quibusvis mundi partibus domino Deo et beato Iheronimo ac dicto suo monasterio et eius conventui necnon vobis, honorabili et religioso fratri Petro Febrer, priori dicti monasterii, presenti et acceptanti, et cui seu quibus dictus conventus voluerit perpetuo. Hanc autem

Testes predicti³ Johannes Artés et Johannes Sabadell, pagesii parrochie Sancte Andree de Palomario.

1. Hieronimus, *escrit al marge esquerre*. 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 3. predicti, *escrit a la interlínia*.

1472 març 13.

Francesc Torres, vicari de Santa Maria de Badalona, informa el notari Antoni Vinyes que ha pres en nom seu actes en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

AHPB, Antoni VINYES, *LXVI liber comunis*, 1474, maig, 16 – 1476, març, 13, bossa.

Die veneris intitulata XIII mensis marcii, anno a nativitate Domini M° CCCC° LXX secundo.

Sènyer n'Antoni Vinyas.

La present vos sia¹ notori e certificador² com jo, Francech (*sic*) Torres, prevera e vicari de Badalona, e axí mateix notari (*sic*), he presos los presents actes en nom vostro e asò s'és pres en lo monastir de Sant Gerònim, vuy que contam³ XIII del mes de marts de l'hany M^o CCCC LXX dos ab los testimonis sots scrits.

1. *Segueix s ratllat.* 2. e certificador, *escrit a la interlínia.* 3. *Segueix a ratllat.*

61

1472 octubre 17. Barcelona

Joan II ordena als seus oficials que, en virtut de la Capitulació de Pedralbes, restitueixin al prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra la possessió del castell de Concabella, del feu i de la jurisdicció d'Aguiló, dels censals que li ha de pagar Dalmau de Queralt, de la quèstia d'Òdena i d'altres drets perquè els posseeixin com abans de la guerra.

ACA, C, reg. 3458, f. 170r-170v.

Conventus et monasterii Sancti Hieronimi de la Murta.

En Joan *et cetera*. Als nobles¹ magnífichs e amats consellers e feels nostres los portantveus de nostre general governador en lo Principat de Cathalunya, veguers de Agramunt, Cervera e Igualada, sotsveguers, batles, sotsbatles e altres oficials nostres en lo Principat de Cathalunya constituïts e als loctinents de aquells, salut e dilecció. En virtut de capitulació per nostra majestat fermada e jurada als amats e feels nostres los consellers de nostra ciutat de Barchinona, se deuen restituir als religiosos e amats nostres los prior e covent del monestir de Sant Hierònim de la² Val de Betlem, àlies³ de la⁴ Murta, lo castell e loch de Concabella, censals que reb sobre⁵ la terra del noble mossèn Dalmau de Queralt e la quèstia que àn sobre los terratanents del castell e terme de Òdena e altres rendes e béns a els en qualsevol manera pertanyents. Per tant, per observació de la dita capitulació a vosaltres e a quascú de vós a qui pertanga, diem e manam expressament e de certa sciència, sobts obteniment de nostra gràcia e amor, a pena de II M florins d'or a nostres cófrens aplicadors, que vosaltres e qualsevol de vós qui instat e request de açò serà vage e se conferesque personalment al dit castell e loch de Concabella e⁶ meta en possessió corporal o quasi del dit castell e loch, térmens, drets, iurediccions e pertinències de aquell lo dit prior del dit monestir o lo síndich e ycònom del dit monastir, faent-li donar per los vassals del dit loch e castell homenatges de fidelitat e encara faent-li respondre de les rendes e drets a els pertanyents. E encara li façau respondre dels censals que reben e rebre deuen sobre la terra del dit noble mossèn Dalmau de Queralt e metre en possessió corporal e quasi del feu, iuredicció e rendes e drets del feu de Aguiló e homenatges dels hòmens de aquell, iuxta forma de lus contractes e encara li façau respondre de la dita quèstia que àn e rebre deuen sobre los dits terratinents del dit castell e terme de Òdena e altres, compellint les persones en açò obligades per aquells remeys de justícia deguts e en semblants coses acostumats en totes les coses demunt dites, restituhints lo dit prior e covent, ycònom del dit monastir en aquella⁷ íntegra e plena possessió, en la qual eren abans de les perturbacions del present Principat, no obstant qualsevol⁸ incorporacions, donacions, alienacions, empenyoraments, provisions o letres nostres e de oficials nostres, lo contrari en qualsevol manera disponents ni sperada de Nós altra consulta.

Data en Barchinona, a XVII de octubre any de la nativitat de Nostre Senyor M CCCC LXXII. Rex Joannes.

Fuit duplicata.

Dominus rex mandavit michi, Joanni de Coloma. Visa per reverendum Joannem, episcopum Gerundensem, cancellarium et generalem thesaurarium et pro conservatore. Probata.

1. nobles, *al ms.* noble. 2. *Segueix a ratllat.* 3. àlies, *al ms.* als. 4. *Segueix als de la ratllat.* 5. *Segueix la ter ratllat.* 6. *Segueix p ratllat.* 7. *Segueix e.* 8. *Segueix antiotacions.*

1472 desembre 6. Barcelona

Jaume Alfonso i Pere Basset, mestres de cases ciutadans de Barcelona, reconeixen haver rebut 30 lliures de Pere Joan d'Olorde, mercader ciutadà de Barcelona, en diversos pagaments per la construcció d'una volta en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Inclou l'època.

AHPB, Antoni VINYES, *Quinquagesimum primum manuale comune*, 1471, agost, 8 – 1473, juny, 28, f. 57r.

Sit omnibus notum quod ego,¹ Jacobus² Alfonso, et Petrus³ Bacet, magistri domorum, cives Barchinone, confiteor et recognosco (*sic*) vobis, venerabili Petro Johanni d'Elorda, mercatori, civi dicte civitatis, quod inter diversas vices sive soluciones solvistis et tradidistis nobis illas triginta libras barchinonenses quas nobis debebatis pro *scarada* cuiusdam volte sive *coarada* per nos facte sive fabricate in claustro monasterii Sancti Iheronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, volentes quod sub presenti comprehendantur quevis instrumenta apocharum per nos hactenus vobis firmatarum de quibusvis partibus dicte quantitatis. Et ideo renunciamus *et cetera*.

Testes firme Petri Bacet, qui firmavit dicta die, discretus Bernardus Perelló, presbiter beneficiatus in sede Barchinone, et Michael Riera, notarius, civis Barchinone.

Testes firme dicti Jacobi Alfonso venerabilis Franciscus Dalmacii, mercator, civis Barchinone, et dictus Michael Riera, notarius.

1. *Segueix P ratllat.* 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 3. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

1474 novembre 18. Saragossa

Ferran, príncep d'Aragó i rei de Castella, assabentat que el prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra han nomenat Rodrigo de Bovadilla procurador perquè defensi i mantingui en pau el castell i lloc de Concabella, li encarrega que faci aquesta tasca amb la màxima diligència, en ajuda de la qual posarà tots els oficials reials, especialment els veguers i batlles de Cervera, Tàrraga i Agramunt.

ACA, C, reg. 3513, f. 37r–37v (2a numeració).

Monasterii Sancti Geronimi.

Don Ferrando *et cetera* al magnífich e bé amat nostre mossèn Rodrigo de Bovadilla, salut e dilectió. Perquè ns és feta relació que lo prior e convent del monestir de Sent Iherònim de la Murta, per tenir en pau e repòs la fortalea de Concabella e millor mantenir e deffendre los vehins e habitants de aquell, ha fet e construït (*sic*) en procurador seu per al dessus dit a vós, lo dit mossèn Rodrigo de Bovadilla, celants el servey de Déu e del gloriós sent Jerònim, benefici e conservació del dit monestir, custòdia, deffensió e augment del dit loch, vos dehim e encarregame manam que ab suma diligència entengau en la¹ conservació² e custòdia del dit castell e deffensió dels vehins e moradors de aquell, de manera que per

negunes malignes persones les puga ésser fet mal ni dan algú en béns ni en personas, certificant-vos nos fareu lo més agradable e accepte servey que fer Nós poríeu, que Nós ab la present manam als veguers e balles de les viles de Cervera, Tàrrega e Agramunt e a tots e qualsevol oficials als quals la present pervindrà o serà en qualsevol manera presentada, sots incorriment de la ira e indignació del senyor rey e nostra e pena de mil florins d'or, que en tenir e guardar la dita fortalea e loch de Concabella e deffendre los dits vehins e moradors de aquell vos donen tota favor, consell e ajuda que menester lis serà e quantsevulla que-ls ne requirireu.

Dada en Çaragoça, a XVIII dies del mes de noembre, any mil CCCC LXXIII. *Yo, el príncipe y rey.*

Dominus princeps et rex gubernator generalis mandavit michi, Petro Camanyes, secretario. Probata.

1. *Segueix pacificació ratllat.* 2. *conservació, escrit a la interlínia.*

64

147[5] gener 22. San Bartolomé de Lupiana (Guadalajara)¹

Joan de Ortega, general de l'orde dels jerònims, demana a Joan II que es restitueixin les rendes que els monestirs de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron i Sant Jeroni de la Murtra han perdut durant la guerra i que necessiten per subsistir.

ADB, *FSJVH*, lligall 8, s. f.

Muy esclarecido príncipe e muy poderoso rey e señor.

Muy umyll syervo e orador de Vuestra Real Magestad, el prior general de la orden de Sant Jerónimo, muy umyllmente besada vuestras reales manos, me encomendo en vuestra merced e exçelencia, la qual bien sabe quanto desde su fundación e començo la dicha orden fue y es devota e ferviente servidora de vuestra exçelencia e de todos los gloriosos progenitores de aquella, ansy por los grandes beneficios e edifiçios de monesterios que ella por suçeso de tempos de aquellos resçibió, como por lo que era e es devido a la exçelencia e real preheminiencia de aquellos e vuestra, la qual ansy como en nuestro pecho non es resfriada nin atibiada, antes todos días cresce e se esfuerça, ansy confiamos venir en el real pecho de vuestra magestad e de los gloriosos subcesores de aquella, ordenándolo ansy la providencia divina, en cuya mano los coraçones son de los reyes. E con aquesta devoçión e confiança me he atrevido suplicar a vuestra real señoría quiera mandar con efecto sean tomados los bienes e rentas que por occasyón de la guerra han perdido los monasterios de Sant Jerónimo de Val de Ebrón e de Bethleén, sytuados çerca de la vuestra ciudad de Barçelona, porque {...}² en el tempo de la rebellión e tempestad han podido venir, non peligre agora e mueran de fanbre en el tempo de la pas e como sy llegados al puerto. E aún porque non se ayan a despoblar en los tempos de vuestra magestad aquellos monasterios que en los tiempos de los anteçesores de aquella se fundaron, lo qual son alguna dubda, muy esclarecido Señor, en manera alguna non se puede escusar sy los dichos bienes e rentas muy presto no les son tomados. En lo qual, allende los cargos e beneficios resçebidos, como de nuevo toda esta orden e los dichos monasterios e yo, como menor d-ella, seremos obligados a rogar a Nuestro Señor más que fasta aquí por el próspero stado, conservación e aumento de vuestra corona real, la qual Nuestro Señor por luengos e bienaventurados tempos, con acresçentamiento de otros reynos e señorías, conserve e prospere a su servicio e gloria.

Del monesterio de Sant Bartholomé, a XXII días de enero.

De vuestra real magestad muy humil siervo e orador.

Fray Juan de Ortega, indigno prior general.³

1. *El document no té l'any. Per datar-lo, ens basem en el mandat de Juan de Ortega com a pare general dels jerònims (1471-1477) i, concretament, en una disposició del capítol general que els jerònims celebraren el mes de maig de 1474, en què es demanà al general que sol·licités al monarca el reintegrament dels béns dels dos monestirs catalans (Actas, vol. 2, f. 4r).* 2. *El plec del full impedeix la identificació d'aquesta paraula.* 3. *Al verso de la carta hi ha el destinatari: al muy esclareçido príncipe e muy poderoso rey e señor, mi señor e rey de Aragón.*

65

1476 octubre 3. Barcelona

Antoni Olzinelles, donat i procurador de Sant Jeroni de la Murtra, fa un requeriment a Pere Galceran Descoll, mostassaf de la ciutat de Barcelona, perquè prengui una resolució respecte a la qüestió suscitada entre el monestir i Pere Romeu, ciutadà de Barcelona, arran d'un arc que és mitger entre dues cases, després que els mestres de cases designats per a l'afer ja l'hagin estudiat.

AHPB, Lluís JORBA, *Plec de documentació diversa*, 1472 – 1481, s. f.

Com molts dies ha passats que entre lo monestir de Sent Jerònim de la Murta, de una part, e lo honorable en Pere Romeu, ciutadà, de la part altra, sia estada suscitada qüestió sobre una divisió o departiment o mijanament principiat, obrat¹ per lo dit monestir en un arch deïus designat, que és migerentre dues cases que en temps passat foren unides, que són la una en la plaça del Born, qui-s té sots senyoria mijana d'en Puiades, ciutadà de Barchinona, e l'altra en un carrer qui-s diu d'en Pere Romeu, qui-s té sots senyoria mijana de l'honorable en Pere Romeu, ciutadà, la qual qüestió molts dies ha penja damunt vós, honorable mossèn Pere Galceran Dezcoll, com a mostaçaff de Barchinona. E axí vós, dit honorable mossèn lo mostaçaff, volent procehir en la dita diferència o qüestió e seguint la forma del privilegi del rey en Jachme e lo ús e pràtica de aquell sempre observat e segons en semblants actes és acostumat, haiau elegit dos prohòmens mestres de cases a consell dels quals haveu estar e pronunciar, segons volen los dits privilegi, usos e pràtiques. E com present vós, dit mossèn lo mostaçaff e per ordinació vostra, los dits mestres de cases, ensemps ab les dites parts o llurs procuradors, siats estats en les dites cases e aquelles a l'ull bé e diligentment una vegada e moltes vistes e scrutades² e ruminades; e encara de paraula dit e assignat a les dites parts una volta e moltes si cartes ne altres documents davant vós volien exhibir ni produhir, que dins certs terminis aquells mostrassen e exhibissen, en altra manera que, seguint los dits privilegi, ús, pràctica e stil de vostre offici, procehíreu en lo dit fet, e per consegüent, les dites parts haien exhibits davant vós llurs documents e dit e proposat de paraula tot çò e quant han volgut dir o exhibir. E com principalment la qüestió penja sobre la declaració fahedora de un arch antich contengut en una carta antiga de un stabliment fet de les dites cases del Born, en la qual expressament diu e declara que lo dit stabliment se feya del portal maior fins a l'arch, e axí lo dit alberch stablit entra e va de thou del dit portal maior fins al dit arch, en lo qual arch del qual penja la dita qüestió lo dit monestir havia principiat de fer lo dit mijà. La qual antiga carta de stabliment davant vós, dit mossèn lo mostaçaff e present l'altra part, és stada una e moltes vegades exhibida e legida. E axí, seguida la declaració del dit arch, la dita qüestió se mostra ésser closa e finida e aquesta és la principal demanda del dit monestir.

Per çò, lo procurador e ycònom del dit monestir, ab los presents scrits e ab aquella honor e reverència que-s pertany, vos requer que de continent o sens altra més trigua ne dilacions, haiau e sapiau los vots e parès dels dits mestres de cases per vós elets, e si mester serà de altres personas en semblants actes expertes,³ e segons llur vot e parer e sens plet algú e seguint la forma, ús, pràctica e stil de vostre offici, pronuncieu e declareu en lo dit fet com semblants qüestions, segons lo dit privilegi se haien a fer simplement sens plet. En altra manera, la dita honor e reverència repetida, lo dit procurador e ycònom protesta contra vós e béns vostres e de vostres fermaçes de la no observació del dit privilegi, usos e pràtiques de aquell e de tots dans, dampnatges, messions e despeses que per la dita causa e per colpa e tarda vostra convendrà a fer e sostenir al dit monestir e de totes altres coses lícites e permeses de protestar. Requerint a vós, notari *et cetera*.

Die iovis tercia octobris, anno M° CCCC LXXVI°, fuit presentata huiusmodi requisicionis cedulam dicto honorabili Petro Galcerando Dezcoll personaliter invento intus domum suam quam fovet satis prope

ecclesiam Sancti Justi per Anthonium Olzinelles, do{natum}⁴ dicti monasterii Santi Jeronimi de Betlem, alias de la Murta, procuratorem, yconomum et actorem dicti monasterii, ut constat de dicta procuracione instrumento inde recepto et testificato in posse venerabilis Anthonii Vinyes, auctoritate regia notarii publici Barchinone, {...}⁵ et lecta per Ludovicum Jorba, auctoritate regia notarium publicum Barchinone infrascriptum. Et responendo dixit quod, habitis consilio et deliberacione super predictis, daret congruum responsum et peciit tamen copiam, que ilico fuit tradita sibi cum iam habendi in prof{...}⁶ Quibus et cetera, presentis testibus supratactis.

Testes Johannes Miró, pelliparius, et Jacobus Linosi, sator, cives Barchinone.⁷

1. obrat, *al ms.* obrar. 2. escrutades, *al ms.* escutades. 3. e si mester serà de altres personas en semblants actes expertes, *escrit al marge esquerre. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és Π i està situada darrere d'elets.* 4. *Entre claus una hipòtesi del text desaparegut a causa de l'estrip al marge dret inferior del document.* 5. *Segueix un espai en blanc per a unes 50 lletres.* 6. *Segueix un fragment d'una desena de línies il·legible a causa de les taques.* 7. *La línia dels testimonis no està al final del text, sinó al final de la primera plana, després de ut constat.*

1477 gener 30. Barcelona

Capítols concordats entre el prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra, d'una banda, i Rodrigo de Bovadilla i la seva muller Violant de Cabrera, de l'altra, sobre la venda del castell i lloc de Concabella. S'hi especifica el termini i el procediment de pagament, la presa de possessió, l'evicció, els deutes dels particulars i les conseqüències de l'incompliment de les condicions pactades.

AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 40r-41v.

Instrumentum¹ subscriptum fuit firmatum per partes infrascriptas sub kalendariis, locis et testibus subscriptis, prout inferius continetur.

Memorial e apuntament fet sobre la venda fahedora, si a Déu serà plasent, per lo reverend prior e covent del monastir de Sent Iherònim de la Avall de Betlem, àlias de la Murta, del bisbat de Barchinona, al molt magnífich senyor mossèn Rodrigo de Bovedilla, cavaller, e a la molt magnífica senyora dona² Violant de Cabrera, muller del dit mossèn Rodrigo de Bovedilla, del castell e loch de Conquabella, situat en la veguaria de Urgell.

Primerament és concordat per al present que la dita venda sie feta e dirigida al dit mossèn Rodrigo com a usufructuari durant lo matrimoni entre ell e la senyora sa muller, e a la dita senyora com a propietària, e als seus perpetualment, atès que lo preu de la present venda se ha a pagar e se deu pagar dels béns dotals de la dita senyora.

Ítem és concordat e apuntat que la dita venda se haie a fer ab voluntat, consentiment, auctoritat e decret del prior maior e general de l'orde de Sent Iherònim o de comissaris³ destinats o destinadors per lo dit prior e general per venda del dit castell e loch fahedora.

Ítem que lo preu de la dita venda sie quorante-e-sis mília sous de moneda barchinonesa, lo qual preu haie ésser pagat als dit prior e covent en la taula de la ciutat de Barchinona franch e quiti de totes messions e empatx.

Ítem és concordat que de assí a la festa de Sent Andreu primer vinent los dits compradors haien a procurar e dar obra ab acabament, tota excepció remoguda, que lo dit preu sie a ells, dits compradors, dit e scrit purament a la dita taula per poder dar bon compliment a la dita compra e pagar lo preu de aquella sens negun impediment.

Ítem és apuntat que, per tant com lo dit preu de present no és apel·lat en la dita taula, que lo dit prior e covent no sien astrets ne obligats de fer ni fermar la dita venda fins lo dit preu, segons dit és, sie dit e scrit en la dita taula als dits compradors.

Ítem és concordat que tota hora e quant, ans de la dita festa de Sent Andreu pus prop vinent, lo dit preu serà en la dita taula, *ut supra*, scrit als dits compradors, que los dits prior e covent, pus requests ne sien, haïen fer e fermar la dita venda per lo dit preu pagador sots la dita forma en la taula de la ciutat e dar bon compliment a la dita venda.

Ítem és apuntat que pus la dita venda sie feta, encontinent los dits compradors haïen e sien tenguts dir e scriure als dits prior e covent purament lo dit preu en la dita taula de la ciutat a solta del notari dels presents actes.

Ítem és concordat que pus lo dit preu sie dit e scrit als dits prior e covent en la dita taula sots la dita forma, que los dits prior e covent per lur⁴ procurador e ycònom haïen a liurar possessió als dits compradors del dit castell e loch, iuridicció e homanatge de vessalls de aquells, e de totes rendes e drets de aquells, e dar-lus tot bon compliment de títols e cartes e de totes altres coses fahents per lo dit castell e vila a conexença del notari dels presents actes.

Ítem és convengut entre les dites parts que, ultra la evicció que-s farà ampla e bastant en la dita venda, que encare per maior seguratat dels dits compradors e en loch de crida de trenta dies lo dit preu dels dits castell e loch de Conquabella se haie e-s dega⁵ smerçar e convertir en compra o compres per los dits prior e covent fahedores a obs del dit monastir de censals morts o morabatins o propietats o censos o altres rendes, en les quals compres, tantes vegades com se faran, se haie a fer expressa menció que lo preu de aquelles dites compres se pague e proceheix del dit preu dels sobredits castell e loch de Conquabella. Eque lo dit preu de Conquabella no pugue ésser levat de la dita taula⁶ de la ciutat sinó per los dits smerços fahedors. E que lo dit preu axí smerçat stigue sempre en special menció, cara e obligació per la dita evicció feta en la dita venda perquè lo comprador qui realment pague lo preu tengue modo, si qüestió li era feta en la cosa comprada per algú, haver recors sobre lo preu e coses smerçades e comprades de aquell ultra la general e ampla evicció, pus crida no-s done, car molt és cosa iusta e higual,⁷ pus pague lo preu, que haie la cosa comprada en segur. E que açò sie largament ordonat, substància no mudada.

Ítem és apuntat e concordat entre les dites parts que ultre lo dit preu e en qualsevulle temps que ans que la dita festa de Sent Andreu primer vinent la dita venda sie o serà feta, que en tot cas tots censos, delmes e onzè de qualsevulle fruyts e tots altres drets que a senyor del dit castell pertanguen e puïxen pertànyer fins per tot lo mes de nohembre prop⁸ vinent sien e-s pertanguen als dits prior e covent, no contrestant la dita venda e possessió en cas que liurada fos, los quals censos, delmes e onzè, axí de bestiar, blats, diners, cànyems, saffrà e altres fruyts e drets, lo dit procurador dels dits prior e covent per sa pròpia auctoritat puïxe demanar, rebre e haver. E açò per tant com los dits censos, delmes, onzè e drets qui seran deguts per tot lo mes de nohembre pus prop vinent no són ne seran compresos en la dita venda, dels quals fruyts e drets sobredits lo dit covent puguen fer ses voluntats.

Ítem com per la comunitat del dit castell e loch e d'altra part per alguns singulars dels sobredits loch e vila sien deguts als dits prior e covent algunes quantitats de diners e de blats, axí⁹ per préstechs com en altra manera, se reserven los dits prior e covent expressament que, no contrestant la dita venda e possessió en cas que liurada fos, los dits prior e covent puïxen demanar, rebre e haver los dits deutes e préstechs axí com podien e poden ans de la dita venda. E que los dits compradors, en cas que en la dita possessió fossen pessats, haïen e sien tenguts de fer qualsevol compulsions e forçes contra los dits obligats e lurs béns fins a tant los dits prior e covent sien satisfets en lurs crèdits e préstechs.

Ítem és concordat entre les dites parts que si de assí a la¹⁰ dita festa de Sent Andreu primer vinent los dits compradors no hauran dat bon compliment en pagar lo dit preu, segons dit és, e aquell de fet no hauran pagat en la dita taula als dits venedors, que los dits prior e covent ipso facto no sien tenguts de fer ne fermar la dita venda, ans sien e romanguen liberts e en aquell punt, dret e¹¹ senyoria que eren e són ans del present acte e que del dit castell e loch puguen fer lliberament qualsevol contractes e altres lurs voluntats, segons podien e poden ans de la present concòrdia e apuntament.

Ítem prometen les dites parts, çò és la una a l'altra e endensemps, que tendran, compliran e observaran totes e sengles coses dessus dites. Per les quals coses attendre e complir, los sobredits venedors ne obliguen als dits compradors tots e sengles béns del dit monastir e covent e los dits compradors ne obliguen al dit monastir e covent tots lurs béns e de quescun d'ells per lo tot,¹² mobles e immobles, haguts

e havedors largament. E volen les dites parts que de les dites coses sien fetes a quescun d'ells una e moltes cartes per lo notari deús scrit.

Rodrigo de Bovedilla, de propya mano.

Frater Miquel Piquer, prior, propria manu.

Dicta die iovis tricesima dicti mensis ianuarii, anno predicto, reverendus frater Michael Piquer, prior, frater Benedictus Sent Johan, vicarius, frater Jacobus Negrell, frater Bartholomeus Campanya, frater Petrus Gerona, frater Johannes Feliu, procurator, et frater Gabriel Andreu, conventuales monasterii Beati Iheronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, conventualiter de mandato dicti prioris et personum squille, ut moris est convocari et congregari, intus capitulum dicti monasterii firmarunt predictos concordiam et apuntamentum, presentibus testibus Jacobo Moristot, termini castri de Gellida, et Bernardo Muntserrat, loci de la Guardialada, ville Cervarie, brasseriis degentibus pro nunc in dicto monasterio.

Testes firme dicti Roderici de Bovedilla, qui firmavit in civitate Barchinone die veneris XXXI dicti mensis ianuarii, anno iamdicto, sunt Diego de Avallaneda, domicellus pro nunc vicarius Cervarie, Bernardus Portell, civitatis Vicensis, et Gabriel Mercó, scriptor Barchinone.

Testes firme dicte magnifice domine Yolantis, uxoris dicti magnifici Roderici de Bovedilla, que firmavit et iuravit intus castrum nominatum Castell Nou die undecima mensis febroarii, anno predicto a nativitate Domini millesimo CCCC LXX septimo, sunt venerabiles et discreti Johannes Soler, prebiter loci dicti castri de Conchabella, Bernardus Lorenç, notarius ville Tarrege, et Johannes Thomàs, agricola, dicti Castri Novi, ac Anthonius Soliteda, notarius ville Cervarie, qui hanc firmam recepit vice et nomine ac ut iuratus mei, Anthonii Vinyes, notarii publici Barchinone infrascripti.

1. Al principi del document hi ha Memorial e apuntament ratllat. 2. Segueix dona ratllat. 3. comissaris, al ms. comissari. 4. Segueix auctoritat per ratllat. 5. deya, al ms. dega. 6. taula manca al ms. 7. higual, al ms. higual. 8. Segueix vinent ratllat. 9. Segueix de blats ratllat. 10. Segueix i ratllat. 11. Segueix se ratllat. 12. per lo tot, escrit a la interlínia.

1477 febrer 15 i 1477 febrer 27. Barcelona

Joan Feliu, frare procurador del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra, requereix públicament Dalmau de Queralt, cavaller i senyor de Santa Coloma i de la baronia de Queralt, que pagui al monestir les pensions degudes de dos censals morts, que sumenja més de 1.700 lliures barceloneses, i li retorni la possessió del castell i lloc d'Aguiló, del qual els monjos han estat desposseïts il·legalment. A tal efecte, li presenten una carta del rei Ferran de Castella, primogènit d'Aragó, que l'obliga a fer el pagament i el retorn esmentats. Dalmau de Queralt, que dóna per llegida la cèdula totjust quan en comencen la lectura, en demana còpia, que se li lliura el dia 27 de febrer següent.

AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 43v-45r.

Die sabbati, quintadecima dicti mensis febroarii, anno predicto.

Noverint universi quod, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo, die autem sabbati intitulata quintadecima mensis febroarii, in presencia Gabrielis Mercó, scriptoris iurati sub me, Anthonio Vinyes, notario publico Barchinone infrascripto, et in presencia eiam discreti Ludovici Jorba, notarii, et Johannis Benedicti Puig, mercatoris, civium Barchinone, testium ad hec vocatorum specialiter et assumptorum, venerabilis et religiosus frater Johannes Feliu, conventualis ac procurator, yconomus et actor ad subscripta et alia quamplurima legitime constitutus et ordinatus a reverendo fratre Michaelae Piquer, priore, et a conventu fratrum monasterii Beati Iheronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, ut de ipsa procuracione et yconomatu plene constat

instrumento inde recepto per me, dictum notarium, die XIII mensis febroarii, anno a nativitate Domini M CCCC LXX quinto, constitutus personaliter intus domum habitacionis Arnaldi Vergés, hostalerii, que sita est prope plateam Novam Barchinone et coram presencia nobilis Dalmacii de Queralto, militis, domini ville Sancte Columbe et baronie de Queralto, ibidem personaliter reperto, obtulit et presentavit et per dictum scriptorem iuratum legi publice voluit et requisivit eidem nobili quandam papiri cedula scriptam et continuatam cuius tenor talis est:

Com per causa de aquells dos censals morts, que són de pensió annual de cent e vint-e-dues lliures vel circa per lo molt noble baró mossèn Garau de Queralt, senyor de la vila de Santa Coloma e baronia de Queralt, venuts al reverend prior e covent del monastir de Sent Iherònim de la Avall de Betlem, àlies de la Murta, del bisbat de Barchinona, sien degudes als dits prior e covent moltes e diverses pensions que fins als últims terminis prenen summa de mil e set-centes lliures pessades, salvat e deduyt dret de compte, les quals per moltes e diverses voltes sien stades¹ de paraula demanades a vós, molt noble baró mossèn Dalmau de Queralt, com a fill e legítim successor en les dites vila e baronia de Queralt e en los altres béns e heretat que foren del dit pare vostre, perhò fins ací vós, dit noble, aquelles dites pensions degudes haveu dilatades e recusades pagar als dits priore covent en gran dan e destrucció del dit monastir; e més com per causa dels dits censals e per maior tuició e seguretat dels preus e pensions de aquells lo dit noble pare vostre haie meses entre mans e poder dels dits prior e covent e en tot cas lo feu o² castell e loch d'Aguiló ab tota iuridicció, censos, rendes e drets, vessalls e homanatsges de aquells, los quals lo dit prior e covent per molt temps e per molts anys lliurement per causa dels dits censals han tengut e posseyt, metent, posant e creant los dits prior e covent en aquell dit castell d'Aguiló batles e col·lectors dels dits drets e rendes de aquell dit castell; e com vós, molt noble mossèn Dalmau de Queralt, ultra lo cessament de les dites pensions gran temps ha pessat, vós haiau ocupat lo dit feu o castell d'Aguiló e los homanatsges dels dits vessalls e rendes e drets de aquells, despullant de la dita possessió d'aquells contra tota orde e disposició de dret los dits prior e covent, e encare contra constitucions de Cathalunya, de la qual possessió encare de present per vós, dit noble, stau privats; e per causa de les dites cessació de pensions degudes e per la recuperació de la dita possessió, après moltes fadigues e requestes verbals per lo procurador ycònom del dit monastir a vós, dit noble³ mossèn Dalmau, dades e fetes, los dits prior e covent,⁴ trobants-se quasi del tot destruyts e en punt de derrenclir lo dit monastir e trobant-se lo molt alt e molt excel·lent senyor lo senyor rey de Castella,⁵ primogènit d'Aragó, en les parts de Cathalunya, havent compació e pietat de la misèria dels frares del dit monastir e per bon zel de iustícia, exorta e mana a vós, dit noble mossèn Dalmau, que als dits prior e covent satisfésseu en les dites pensions degudes e més los restituhísseu en la dita possessió d'Aguiló, a les quals exortació e manament vós, dit noble, no haveu satisfet, per la qual rahó lo dit senyor rey, informat de açò per algunes voltes per ses letres ab assats affecció e cominacions, vos ha exortat e declarat que al dit monastir satisfésseu en les dites⁶ pensions e los restituhísseu en la dita possessió de Aguiló, les quals letres a vós, dit noble, són stades liurades e en vostres pròpies mans meses per alguns frares del dit monastir. Perhò encare que les dites letres haiau rebudes, vós, dit noble, no us sou curat de pagar al dit monastir les dites pensions degudes ne restituhir-los en la dita possessió e per çò ha convengut al dit covent de totes aquestes coses consultar lo dit senyorrey de Castella. Lo qual, per sa gran mercè⁷ e clemència, los ha remesa una sua letra closa e segellada a vós, dit noble, dirigida, lo sobrescrit de la qual és semblant, «Al magnífic e amat nostre mossèn Dalmau de Queralt». E de la tenor de la dita letra de la cort del dit senyor rey és stada tramesa al dit covent còpia o translats del tenor següent:

«Lo rey de Castella *et cetera* mossèn Dalmau. Tantes y tan continuades letres vos havem menat scriure sobre la restitució per vos fahedora del loch de Aguiló al prior, frares e covent de Sant Iherònim de la Murta e segons nos és feta relació no u haveu complit, ans perserverau en vostra pertinàcia, de què podeu creure stam no⁸ sens gran anuig e indignació. Per çò és master e axí vos ho encarreguem que sens més dilació, la present rebuda, restituhiau lo dit loch al dit monastir e pagueu íntegrament tot quant per vós li és degut, certificant-vos si no u fareu, manarem tal provisió, {la} qual en cars és necessària e de manera que sobre açò no siam pus fatigats que, per ésser interers del gloriós sant Iherònim, nos és tant molest que scriure no-s porie. *Data* en Thoro a XI de dehembre».

La qual letra, axí closa, lo procurador ycònom del dit monastir, en presència del notari del present acte e devant testimonis de les sues pròpies mans, liure en les pròpies mans de vós, dit noble, per çò que de la recepció de aquella ignorància no puixe ésser per vós al·legada. E axí, lo dit procurador ycònom del dit monastir, per mostrar sa diligència en los dits fets e perquè apparegue del liurament de la dita real letra a vós fet ab los presents scrits, requer a vós, dit noble mossèn Dalmau de Queralt, que al dit covent pagueu les dites pensions degudes e d'altra part los restituhiscau en la dita lur possessió de Aguiló, segons fer deveu e sots tengut e segons per lo dit senyor rey de Castella vos ha⁹ stat dit e scrit. En altra manera, si les dites coses fer dilatau o recusau, proteste contra vós e béns vostres de son salari cotidià e de totes messions, dans e interessors que per açò los ha convengut e convendrà fer en juy e fore, e encare de tot lur plen dret e de

totes e sengles altres coses al dit covent lícites e permeses de protestar, denunciant-vos ab la present que si vós, dit noble, prestament no mateu en execució les dites coses de les quals sots request e de les quals lo dit senyor rey ab la dita sua letra vos ha scrit, que lo dit covent trametrà la present carta al dit senyor rey de Castella. E d'altra part procehirà per tots remeys deguts de iustícia, axí en lo spiritual com en lo temporal, contra vós e béns vostres. Requirent-vos, notari, que les dites coses totes e sengles continueu *per ordinem* e de aquelles fessau e liureu als dits prior e covent una e moltes cartes *et cetera*.

Et oblata et presentata dicta papiri cedula dicto nobili Dalmacio de Queralto per dictum procuratorem et yconomum, cum dictus scriptor iuratus vellet seu incepisset ipsam cedulam legere, ilico ipse idem nobilis ad alios actus non divertendo, verbo dixit quod¹⁰ non oportebat eam legere, quoniam ipse eam habeat pro iam lecta, petens tamen et requirens copiam de eadem papiri cedula sibi concedi atque tradi et quod non currat sibi tempus donec dictum habuisset translatum, quod translatum incontinenti eidem nobili et suis propriis expensis fuit per dictum procuratorem et¹¹ yconomum¹² concessum, sed non traditum, cum non haberetur in promptu. Quibus omnibus supradictis sich factis et secutis ilico et in eodem instanti in presencia scriptoris iurati et testium predictorum, iam dictus¹³ procurator yconomus suis propriis manibus tradidit dicto nobili Dalmacio de Queralto et in eius propriis manibus quandam literam paupeream clausam et sigillatam et ipsi nobili directam quam dictus procurator yconomus¹⁴ asseruit esse literam dicti illustrissimi domini regis Castelle iam de super seu in dicta papiri cedula fore inserta. Et hec omnia et singula¹⁵ idem procurator et yconomus peciit et requisivit per ordinem continuari et sibi dicto nomine et dictis suis principalibus fieri et tradi unum et plura publica instrumenta per me, dictum et infrascriptum notarium.

Postea vero die iovis vicesima septima dicti mensis¹⁶ febroarii, anno predicto, in presencia dicti scriptoris iurati et in presencia eciam Anthonii de Orta et Johannis Phelip, scutiffierorum cum dicto nobili Dalmacio de Queralto comorancium, testium ad hec vocatorum¹⁷ specialiter et assumptorum,¹⁸ dictus religiosus frater Johannes Feliu dicto nomine constitutus personaliter intus dictam pausatam dicti nobilis Dalmacii de Queralto tradidit translatum dicte et preinserte papiri cedule in manibus et posse dicti nobilis Dalmacii de Queralto.¹⁹ Et predictam tradicionem dicte papiri cedule dictus procurator peciit et requisivit in fine premissarum inseri et continuari et adiungi²⁰ et de eisdem omnibus sibi fieri et tradi publicum seu publica instrumenta per me, dictum notarium.

Que fuerunt acta Barchinone diebus, mense, loco et anno predictis, presente dicto scriptore iurato et testibus supradictis prout superius continetur.²¹

1. Segueix demanades ratllat. 2. Segueix juridicció ratllat. 3. Segueix no ratllat. 4. Segueix tr ratllat. 5. Segueix e ratllat. 6. Segueix part ratllat. 7. Segueix e pietat ratllat. 8. Segueix poch ratllat. 9. ha manca en el ms. 10. Segueix ipse ratllat. 11. Segueix proc ratllat. 12. Segueix eidem nobili ratllat. 13. Segueix proc ratllat. 14. Segueix que ratllat. 15. et singula, escrit a la interlínia. 16. dicti mensis, escrit a la interlínia. 17. Segueix et cetera ratllat. 18. vocatorum specialiter et assumptorum, escrit a la interlínia. 19. Segueix De quibus et cetera ratllat. 20. adiungi, al ms. admiungi. 21. Tot l'instrument està ratllat amb tres línies verticals.

1477 febrer 17. Barcelona

Benet Santjoan, vicari de Sant Jeroni de la Murtra, i Berenguer Palau, argenter ciutadà de Barcelona, fermen capítols per a la construcció d'una custòdia de plata daurada, de nou marcs de pes i quatre pams i mig d'altura, i amb un crucifix envoltat de serafins a la part superior. El termini fixat de lliurament és la propera festa de Corpus i el salari de l'argenter d'onze lliures per marc, que es pagarà en argent i en diners.

AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 45r-45v.

a. Núria DE DALMASES BALAÑÁ, *Orfebreria catalana medieval: Barcelona 1300-1500*, Barcelona: IEC, 1992, vol. 2, p. 299 (doc. 259).

Die lune XVII mensis febroarii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC septuagesimo septimo.

Ego, frater Benedictus¹ Sent Johan, vicarius et procurator, yconomus substitutus a venerabili² et religioso fratre³ Johanne Feliu, procuratore et yconomus dicti monasterii, prout de ipsis substitutione et procuracione constat⁴ singulis instrumentis et cetera, ex una parte, et ego, Berengarius⁵ Palau, argenterius, civis Barchinone, ex parte altera, confitemur et recognoscimus nobis, dictis partibus, scilicet pars parti nostrum et nobis ad invicem, quod super infrascriptis fuerunt internos, dictas partes, firmata capitula sive instrumenta infrascripta.

Capítols entre lo prior e covent de Sent Iherònim de la Avall de Betlem, àlies de la Murta, de una part, e lo sènyer en Berenguer Palau, argenter, de part altra, per la custòdia deiús escrita fahedora.

Primerament és concordat que lo dit Berenguer Palau haie e sie tengut d'esi a la vigília de la festa de Corpochrist fer e fabricar huna custòdia de argent a obs del monastir, qui sie de pes de nou marchs, la qual custòdia haie ésser obrada bé e ab son bon compliment e ben daurada de or de ducat tot lo que de fore se mostrarà. La qual haie ésser de⁶ altitut de quatre palms e mig fins al cap de la spiga, en la qual spiga haie un crucifix e entorn d'ell quatre⁷ seraphins daurats e bé acabats.

Ítem és concordat haie lo dit Palau per salari o de fer la dita custòdia a rahó de onze liures⁸ lo⁹ march. Lo qual preu li ha ésser pagat en aquesta forma, çò és que en¹⁰ pagua prorata de aquell ha pendre en compte huna custòdia d'argent daurada, lo qual lo dit monastir li liure per fer la dita custòdia qui és de pes {..},¹¹ la qual custòdia lo dit argenter haie pendre tal comvuy és a rahó de sis liures e quinze sous lo march. E axí mateix altre argent que lo dit monastir li darà daurat¹² al dit for de sis liures e quinze sous lo march. E lo que restarà a compliment de la dita custòdia nova, lo dit monastir li haie dar en comptant, çò és de present¹³ set¹⁴ liures e deu sous e lo restant, com la dita custòdia sie adobada.

Ítem és concordat que si la dita custòdia nova pesarà més de nou marchs, que per aquell de més lo dit monastir no sie tengut de pagar sinó a rahó de sis¹⁵ liures e quinze sous lo march.

Testes Ludovicus Jorba, notarius, civis, et Gabriel Marcó, scriptor Barchinone.

1. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 2. Segueix Johanne ratllat. 3. fratre, escrit a la interlínia. 4. constat, escrit a la interlínia. 5. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 6. Segueix amplitud ratllat. 7. d'ell quatre, al ms. d'ellí centre. 8. Segueix per ratllat. 9. lo, escrit a la interlínia. 10. Segueix paga ratllat. 11. Segueix un espai en blanc d'unes trenta lletres. 12. altre argent que lo dit monestir li darà daurat, escrit al marge esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text i està situat darrere de matex. En el fragment del marge hi segueix al dit for ratllat. 13. Segueix sis ratllat. 14. set, escrit a la interlínia. 15. Segueix e ratllat.

1477 maig 9. Sant Jeroni de la Murtra

Bernat Martí, bracer natural de Quart, del regne de València, fa donació de tots els seus béns i de la seva persona per servir durant la seva vida al monestir de Sant Jeroni de la Murtra. Presta obediència al prior i li promet que si intentés sortir del monestir, hi pugui ser retornat per la força. Miquel Piquer, prior, accepta la donació i promet alimentar-lo, vestir-lo i cuidar-lo quan estigui malalt.

AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, bossa.

Die veneris VIII mensis madii, anno M^o CCCC^o LXXVII°, fuit receptum sequens instrumentum intus monasterium Sancti Iheronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone.

In Christi nomine. Ego, Bernardus¹ Martí, brasserius oriundus parrochie de Quart, regni Valencie,² gratis *et cetera*, propter devocionem in dictis *et cetera ut in forma*, dono personam meam omni tempore vite mee³ pro serviendo⁴ monasterium et conventum Beati Geronimi de la Vall de Ballem, alias de la Murtra, in omnibus michi vigore obediencie per reverendum priorem dicti monasterii mandatis *et cetera*. Et eciam dono et titulo donacionis irrevocabilis que dicitur inter vivos concedo⁵ omnia bona mea, mobilia et immobilia,⁶ habita et habenda, dicto monasterio et conventu *et cetera*. Hanch autem *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Renuncio beneficio minoris etatis *et cetera* cum sum minor XXV annorum, major vero XVIII *et cetera*. *Fiat largo modo ut in forma*.

Ad hech, ego, frater Michael⁷ Piquer, prior dicti monasterii et conventus, acceptans predictam donacionem nomine dicti monasterii *et cetera*,⁸ convenio et promitto tibi, dicto Bernardo Martí, quod ego et successores mei⁹ providebunt te per totum dictum tempus vite tue naturalis in cibo et potu et in vestitu tue persone, tam sanum quam infirmum *et cetera, ut in forma*.

Et confestim, cum omnibus serimoniis assuetis, dictus Bernardus Martí prestitit obedienciam dicto reverendo priori *et cetera*.

Ego *et cetera*, pro timore Domini Nostri Ihesuchristi et remedio animee mee, offero et dono me ipsum et omnia bona mea, presencia et futura, iura et actiones, que michi competunt vel competere poterunt quomodolibet in futurum Deo et beate Marie et beato Geronimo et tibi, fratri Michaeli Piquer, priori monasterii Vallis Ballem, alias de la Murtra, ordinis fratrum Sancti Geronimi, Barchinone diocesis, nomine dicti monasterii hanch oblacionem et donacionem recipienti, et promitto obedienciam tibi et successoribus tuis¹⁰ quod si aliquo¹¹ tempore, quod absit, hinch habire sine licencia temptavero, liceat servis Dei qui hinch fuerint me plena suis auctoritate requirere et coacte ac violenter in suum servicium revocare.

Actum est hoc, in capitulo predicti monasterii, *et cetera*.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. Valencie, *escrit a la interlínia.* 3. *Segueix ad serviendum raillat.* 4. *Segueix conventu raillat.* 5. *concedo, escrit a la interlínia.* 6. *Segueix ubique habite fuit raillat.* 7. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 8. *et cetera, escrit a la interlínia.* 9. *ego et successores mei, escrit a la interlínia.* 10. *tuis, al ms. suis.* 11. *Segueix nda raillat.*

1477 maig 19. Barcelona

Joan Feliu, frare procurador del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra, i Joan Montmany, moler ciutadà de Barcelona, pacten el proveïment de 200 somades de pedra de Montjuïc per a la construcció del claustre del monestir. S'acorden quatre lliuraments mensuals de 50 somades entre juny i setembre, que es pagaran a raó de 12 diners per somada.

AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 56v.

Die lune XVIII° dicti mensis madii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC^o LXXVII°.

Concordat¹ és entre lo procurador del monastir de Sent Iherònim de la Avall de Betlem, àlies de la Murtra, de una part, e lo sènyer en Johan Monmany, moler ciutadà de Barchinona, de la part altra, que de açí e per tot lo mes de setembre prop vinent lo dit Johan Monmany² haie haver fetes del tall de la ciutat de Monjuhich dos-centes somades de pedra bona e neta que-s puixe obrar per servir a la obra de la claustra del dit monastir, çò és que per tot lo mes de juny prop vinent ne sien prestes per a tirar sinconte somades, e per tot lo mes de juliol, altres sinconte somades, e per tot lo mes de agost, altres sinconte somades,³ e per tot lo mes de setembre les restants sinconte somades a compliment de les dites⁴ dos-centes somades. La qual pedra haie a dar, çò és principals, gives, pedra de cara, entaulaments e cantons ligadors e les claus⁵ redressats. E és concordat entre les dites parts que lo dit Monmany haie de quesuna somada de pedra dotze diners per son salari e traballs.

Ítem és concordat que lo dit monastir haie càrrech quesun dels dits mesos de tirar les dites sinconte somades o apartar aquelles en manera que no fassen nosa al dit Monmany.

Ítem és concordat que lo dit covent haie e sie tengut de pagar al dit Johan Monmany⁶ lo dit for o preu de la dita pedra sots aquesta forma, çò és de present sinconte sous per preu dels quals li han venut e liurat un aze, e per tot lo mes de juliol prop vinent⁷ sinconte sous, e per tot lo mes de agost, altres sinconte sous, e los restants sinconte sous per tot lo mes de setembre prop vinent.⁸ Perhò si ans del dit mes de setembre lo dit Johan Monmany haurà dat compliment a la dita obra, és concordat que lo dit covent li haie a fer compliment de pagua del dit preu de continent que la dita obra serà per lo dit Monmany acabada. E d'altra part, és concordat que en cars que lo dit Monmany do més de sinconte somades per mes, que per aquella demasiada lo⁹ dit covent li haie a pagar los dits dotze diners per somada.

Ítem, per tant com lo dit covent ha haver càrrech d'escombrar lo tall de allà hon trencharan la dita pedra, és concordat que la dita sombra sie a càrrech del dit Monmany, ab tal condició que la pedra que sobrarà e no serà sufficient per la dita obra del dit monastir, que sie del dit en Johan Monmany a tota sa voluntat. E que en aquestes coses lo dit monastir li n'haie a fer cara e star-li'n devant ab la dita ciutat, perhò que lo dit en Johan Monmany per tot lo mes de nohembre prop vinent haie haguda a fer la dita sombra.

E per complir les dites coses, les dites parts se u imposen, çò és quesuna d'elles, dites parts, pena de deu lliures, obligant-ne, çò és lo dit procurador los béns del dit monastir e covent, e lo dit Johan Monmany los béns seus propris.

Testes firme dicti Johannis Monmany, qui firmavit dicta XVIII° die madii, anno predicto a nativitate Domini M^o CCCC^o LXXVII°, sunt Anthonius Gispert, magister domorum, civis, et Gabriel Marco, scriptor Barchinone.

Testes firme venerabilis et religiosi fratris Johannis Feliu, procuratoris predicti monasterii, qui predictam dicto nomine laudavit et firmavit XX dicti mensis madii anni predicti, sunt Johannes Serralonga et Gabriel Marco, scriptores Barchinone.

1. Iheronimus, escrit al marge esquerre. 2. Segueix haver ratllat. 3. Segueix e les restants sinconte somades rallat. 4. Segueix sinconte somades ratllat. 5. Segueix dressats ratllat. 6. Monmany, al ms. Momany. 7. Segueix altres ratllat. 8. Segueix per preu dels quals ratllat. 9. Segueix li ratllat.

1477 novembre 4. Barcelona

Capítols acordats entre Joan Feliu, procurador del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra, d'una banda, i Marquesa, muller de Pere Camps, apotecari ciutadà de Barcelona, de l'altra, sobre la venda d'un censal mort de 300 lliures de preu i 15 lliures barceloneses de pensió anual que el monestir posseeix com a succeïdor del prevere Joan Quintà i que presta el flaquer barceloní Francesc Llorenç. El preu de la venda, 300 lliures, se satisfà amb 100 lliures per dita a la taula de canvi de la ciutat de Barcelona, i les 200 restants mitjançant la venda d'un censal mort a carta de gràcia amb una pensió anual de 10 lliures.

AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 75v-77r.

Die martis IIII mensis novembris, anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXXVII°, fuerunt firmata omnia et singula instrumenta ex infra continuatos capitulis, que sunt tenoris sequentis.

Lo venerable e religiós frare Johan¹ Feliu, procurador, ycònom et actor del reverend prior e covent del monastir de Sent Iherònim de la Avall de Betlem, àlies de la Murta, del bisbat de Barchinona, axí com apar de la dita procura ab carta rebuda en poder de n'Anthoni Vinyes, notari devall scrit, a XXVIII° de juny proppessat, hagut primerament entre los frares del dit covent diversos col·loquis e parlaments entre ells sobre la venda deiús escrita, és stat vist ésser pus útil al dit covent fer venda del dit e deiús scrit censal que no retenir-se aquell per moltes evidents causes e rahons,² ven a la dona na Marquesa, muller de l'honrat en Pere Camps, apothecari ciutedà de Barchinona, e als seus *et cetera*, comprant de voluntat³ e licència del dit son marit e de béns seus propis, tot aquell cens al mort de pensió annual de quinze lliures barchinoneses de tern, lo qual en Francesch Lorenç, flaquer ciutedà de Barchinona, e la dona na Ysabel, muller sua, fehien e prestaven, e après lurs hereus o succehidors fan e presten, cascun any en la festa de Sancta Maria del mes de Agost al dit covent, com a succehint a mossèn Johan Quintà, quondam, prevere, e més li fa venda del preu del dit censal, qui és tres-centes liures de la dita moneda e de les pensions del⁴ setze⁵ die del present mes⁶ de nohembre⁷ en avant devedores, la qual venda li fa ab la salvetat e retenció deiús scrites. En lo qual censal ha special e expressa⁸ obligació de un alberch qui és a la plaça Nova de la dita ciutat, vers lo loch qui s'appelle Forn dels Archs *et cetera*. E és lo preu de la⁹ dita¹⁰ venda tres-centes liures barchinoneses, lo qual preu se ha a pagar per pacte sots la forma deiús escrita, çò és cent liures en la taula de la ciutat de Barchinona de compte, qui en la dita taula vulgarment se diu de compte vell, e per les restants dos-centes liures los dits marit e muller han a crear e fer venda als dits prior e covent de deu liures censals e annuals de moneda barchinonesa corrent, segons ab altra carta lo die present e de present *eadem contextu* apparà.

E per quant, segons dit és, del dit preu restaran a pagar les dites dos-centes liures en moneda, per les quals li ha assegurar lo dit censal, se reserve lo dit procurador ycònom, e per maior seguretat del dit censal de preu de dos-centes liures, tot dret, senyoria e possessió que lo dit covent havie e ha ans de la present venda en lo dit censal de preu de tres-centes liures e en los béns en aquell, axí en special com en general, en aquell obligats, de la qual senyoria e possessió lo dit covent no's desixe ne s'entén a desexir per algun acte contrari, ans lo dit covent sie e romangue en son plen dret e senyoria e millor en temps e en dret que qualsevulle creadors dels dits Pere Camps e muller sua volguessen o pretenguessen haver en lo dit censal venut.

Ítem són de acord que les cartes del dit censal de preu de CCC lliures sien e romanguen vers lo dit covent fins lo dit censal de preu de X lliures sie del tot quitat e luyt.

Ítem lo dit procurador ycònom fa evicció en la dita venda largua e bestant tant solament per fets e contractes propis del dit monastir e encare del dit mossèn Johan Quintà *et cetera*.

Ítem lo dit procurador ycònom ferme àpocha a la dita dona na Marquesa de les dites tres-centes liures, qui són preu del dit censal, les quals confesse haver rebudes sots la dita forma, çò és de present cent liures de compte vell en la taula de la ciutat e per les¹¹ restants dos-centes liures los dits marit e muller lus ne fan la dita venda de censal de pensió annual de deu liures.

Ítem los dits en Pere Camps e la dona na Marquesa, muller sua, fan e fermen als dits prior e covent la dita venda de censal de pensió de deu liures de moneda barchinonesa corrent pagadores, çò és del¹² setzèn¹³ die del present mes de¹⁴ nohembre¹⁵ a un any prop següent, e axí cascun any de aquí avant en semblant termini en Barchinona, dins la casa pròpria del dit monastir o dins lo dit monastir. E que aquesta carta sie e puixe ésser ordenada largament e bestant ab salari de procurador dins Barchinona de VIII sous e fora Barchinona, XV sous, *et cetera*, e ab pena de no fermar de dret ni al·legar guiatge *et cetera* de tres-cents sous *et cetera*. E ab scriptura de terç en la cort del veguer de Barchinona *et cetera*. La qual are de present fan e fermen e ab special obligació e metiment entre mans del dit censal de preu de tres-centes liures comprat *et cetera*. E ab general obligació de lurs béns e de cascun de aquells *in solutum et cetera*. E encare sie ordenada aquesta carta ab totes renunciacions, iurament e altres clàusules e cauteles necessàries a conexença del notari deiús scrit. E és lo preu de la present venda les dites dos-centes liures.

Ítem los dits marit e muller, venedors, fermen àpocha al dit covent de les dites dos-centes liures, preu del dit censal, les quals confessen haver rebudes sots la dita forma.

Ítem lo dit procurador ycònom fa e ferme als dits Pere Camps e Marquesa, muller sua, carta de gràcia de poder quitar lo dit censal de preu de dos-centes liures en una volta o moltes, pus cascuna luyció puig a quantitat de cinquante liures o més, la qual luyció los dits marit e muller puixen fer en la taula de la ciutat o de compte corrible de la dita taula o de compte vell de aquella, si lavors compte vell hi haurà en la dita taula. Perhò que entretant, fins que les dites luycions complidament sien fetes, los dits marit e muller haien e sien tenguts pagar cascun any als dits prior e covent les ànnues pensions del dit censal en moneda

corrent, segons que demunt és stat venut, entès, emperò, e declarat que per cascuna de les dites luycions se haie a disminuir lo interers de la quantitat que luyda serà.

Ítem és concordat entre les dites parts que totes les¹⁶ messions e salaris, axí de cartes com altres qui-s faran per rahó dels dits contractes, axí per la rahó de la dita venda¹⁷ que lo dit covent fa a la dita dona na Marquesa del dit censal creat, com de la venda e creació que de nou fan los dits marit e muller al dit covent del dit censal de pensió de deu lliures, com altres qui dels presents contractes sortiran, sien a càrrech dels dits marit e muller. Enaxí que los dits prior e covent haien netes e pures de totes messions les dites tres-centes lliures qui són preu del dit censal per la dita dona na Marquesa comprat.

Testes discretus Bartholomeus Nesplès, notarius, et Franciscus Cervera, flaquerius, cives, et Gabriel Mercó, scriptor Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix ven ratllat.* 3. *Segueix olim ratllat.* 4. *Segueix quinze ratllat.* 5. *setze, escrit a la interlúnia.* 6. *present mes de, escrit a la interlúnia.* 7. *Segueix primer vinent ratllat.* 8. *Segueix menció ratllat.* 9. *Segueix present ratllat.* 10. *dita, escrit a la interlúnia.* 11. *Segueix quals ratllat.* 12. *Segueix quinzè ratllat.* 13. *setzèn, escrit a la interlúnia.* 14. *present mes de, escrit a la interlúnia.* 15. *Segueix primer vinent ratllat.* 16. *les, escrit a la interlúnia.* 17. *Segueix com de altres ratllat.*

72

1478 març 12. Barcelona

Dalmau de Queralt, cavaller, senyor de la vila de Santa Coloma i de la baronia de Queralt, i Benet Santjoan, prior de Sant Jeroni de la Murtra, fermen una concòrdia sobre dos censals morts que sumen 121 lliures 10 sous de pensió anual que Dalmau de Queralt ha de satisfer al monestir, però del qual no s'han pagat un gran nombre de pensions. Ambdues parts acorden acceptar el que decideixi la Cort General de Catalunya sobre els impagaments de pensions durant el temps de la guerra, que la pensió d'aquests dos censals es reduirà a 80 lliures barceloneses durant els deu anys següents, després dels quals la pensió es tornarà a pagar íntegrament, i que el noble donarà possessió als frares tant del lloc d'Aguiló com de l'onzè de Puigverd.

AHPB, Antoni VINYES, *L quartum manuale comune*, 1476, febrer, 13 – 1478, març, 17, f. 95v-97r.

Die iovis XII marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC° LXXVIII°.

Nos, Dalmacius de Queralt, miles, dominus ville Sancte Columbe et baronie de Queralt, ex una parte, et nos, frater Benedictus Sentjohan, prior, et conventus monasterii Beati Hieronymi¹ Vallis de Bellem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, ex parte altera, confitemur et recognoscimus² nobis, scilicet pars parti et nobis ad invicem, quod super infrascriptis fuerunt facta, firmata et iurata concordia et instrumenta ex ipsa dependencia,³ prout ecce:

Concòrdia feta entre lo molt noble baró, mossèn Dalmau de Queralt, cavaller, senyor de la vila de Senta Coloma e baronia de Queralt, de una part, e los reverends prior e covent del monastir⁴ de Sent Iherònim de la Vall de Batlem, àlies de la Murta, de la part altra, sobre les pensions e altres coses deiús scrites per causa de aquells dos censals morts que prenen suma de annuals pensions de cent vint-e-una lliura deu sous, les quals lo dit covent reeb quiscun any en certs terminis sobre la dita baronia e altres lochs e béns obligats, e specialment sobre lo castell e loch e olim feu de Aguiló e lo onzè de la vila o loch de Puigvert. La qual concòrdia fan los dits prior e covent sens novació, periudici, mutació, derogació dels contractes dels dits censals, possessions e obligacions, axí specials com generals, que han, tenen e⁵ posseheixen per causa dels dits llurs censals, dels quals per la present concòrdia ne per algun altre acte contrari no s'entenen a moure, desexir ne departir.

Primerament, com per causa de la guerra los dits prior e covent sien stats, més de fet que per dret, privats de la possessió dels dits castell e loch de Aguiló e de la iurisdicció, censos, rendes, senyoria e dret de aquells, los quals, per causa dels dits llurs censals, los dits prior e covent tenien e possehien e sempre han tenguts e possehits de dret, per çò és axí concordat entre les dites parts que de present los dits prior e covent o lo llur procurador sien tornats e restituïts per mijà e intervenció del dit noble, que de present la dita possessió del dit castell deté en llur íntegre e privativa possessió, no solament del dit castell⁶ e loch de Aguiló, dels homenatges,⁷ hòmens, iurisdicció, censos, rendes e drets de aquell, mas encara del dit onzè de Puigvert e de altres béns en lo dit censal obligats⁸ als dits prior e covent, axí en general comen special. E que d'equí avant durants e no tenints los dits censals los dits prior e covent, segons en temps passat han acustumat en virtut dels dits contractes de censals, cullen e reeben los censos, rendes, drets e emoluments de aquells per ells o per llurs batles o procurador, los quals hi puxen, segons forma dels dits contractes, crear e tenir segons⁹ han acustumat.

Ítem, com per causa dels dits censals sien degudes de temps passat als dits prior e covent moltes pensions, per çò són axí de acort les dites parts que les dites¹⁰ pensions degudes los sien pagades e aquelles puxen demanar, reebre e haver los dits prior e covent segons serà declarat e apuntat per la Cort General de Catalunya qui de present per lo senyor rey se celebra en la present ciutat de Barchinona sobre los censals que les esglésies o ecclesiàstiques persones reeben en qualsevulla parts, la qual forma hàian a servir los dits prior e covent e encare lo dit noble baró sobre los ròssechs de pensions degudes. E si cars se seguirà que sobre los dits ròssechs o pensions degudes per la dita Cort, axí per spirament de aquella com en altra manera, provehyt o declarat no serà, en tal cars los dits prior e covent puxen demanar e haver los dits ròssechs íntegrament e fer qualsevol compulses que fer poran en virtut de llurs contractes e obligacions.

Ítem los dits prior e covent, per los dits esguards e altres que al present no curen explicar e ab les dites salvatats e retencions, són e seran contents que per les pensions de deu anys dels dits censals, çò és les pensions que són o seran a terme dins lo present any de mil CCCC LXX vuyt e après successivament, que seran a terme en los anys següents de setanta-nou, vuytanta e vuytanta-hu e d'aquí avant fins a compliment dels dits deu anys, reeben per via de reducció per lo dit temps tan solament vuytanta lliures per cascun dels dits deu anys. Les quals pensions, axí reduhides, promet e iura lo dit noble al dit prior e covent que les los pagarà salvament e quítia e netes de totes messions cascú dels dits deu anys en diners comptants o en forment, segons deiús serà declarat, çò és les pensions que seran stades pagadores en lo dit any de mil CCCC LXX vuyt pagarà lo dilluns que serà ans de la festa de Pasqua de l'any següent de l'any setanta-nou, e axí d'equí avant dels restants nou anys en semblants forma e termini fins¹¹ los dits deu anys sien complits e pagats. E són de acort les dites parts que si en algú o alguns dels dits deu anys lo prior o procurador del dit monastir volrà e elegirà una volta o moltes reebre les dites pensions reduhides en tot o en part dels forments que procehiran dins lo dit temps de deu anys de les dites rendes e drets del dit¹² castell o loch de Aguiló que seran en mà e poder del dit monastir o de llur batla o cullidor qui aquí seran per ells posats e elets, que lo dit procurador o prior del dit monastir per llur pròpria auctoritat tota hora e quant se volran, e no sperat lo dit termini ne lo for del mercat deiús designat, puxen pendre e aportar-se'n e treure del dit castell tant forment com volran en paga porrata de les dites vuytanta lliures reduhides qui per aquell any serien degudes, comptant lo dit forment qui se'n portaran al for del mercat de la vila de Senta Coloma de Queralt qui's tindrà en aquell any de la dita paga lo dilluns ans de la festa de Pascha. E si per aquell any lo dit forment que se'n portaran al dit for no bastarà a la paga de les dites vuytanta lliures, és concordat que lo dit noble hi haia a fer compliment de altres béns seus o, si los dits procurador e prior elegiran, és concordat que's púgan pagar de la dita resta de les altres rendes¹³ e drets del dit castell, no solament de aquell any mateix, mes encara de altres anys següents. E finits los dits deu anys, la dita reducció sia extincta e los dits prior e covent hagen e púxan haver e reebre quiscun any les dites cent vint-e-una liura e deu sous íntegrament, segons forma de llurs contractes.

Ítem més és convengut entre les dites parts que, satisfets íntegrament e pagats los dits prior e covent en cascú dels dits deu anys en les dites vuytanta lliures e en totes messions que per haver aque lles fetes haguessen, que tot çò e quant de les dites rendes de Aguiló vers los dits prior e covent o lo dit llur batla o procurador restarà, que aquell tal *residuum* hagen a liurar e restituir al dit noble.

Ítem més és concordat que si en algú o alguns dels dits deu anys se seguirà que per sterelitat o altre qualsevol cars¹⁴ la dita renda e drets de Aguiló no bastaran a pagar als dits prior e covent, les dites vuytanta lliures o per altre qualsevol cars que's seguís o's pogués seguir que los dits prior e covent no fossen pagats íntegrament de les dites vuytanta lliures, que lo dit noble de altres béns seus hi hage a fer compliment de paga. E sino u feya o no complia les coses contengudes en la present concòrdia, que en cascú dels dits dos cassos volen les dites parts que si als dits prior e covent plaurà, la dita reducció sia per no feta ni fermada.

Et totes e sengles coses demunt dites prometen les dites parts, çò és la una a la altre, e iuren tenir e observar e contra aquelles no fer ni venir, çò és lo dit noble sots obligació de sos béns e los dits prior e covent sots obligació dels béns del dit monastir. Eque de les dites coses puxen ésser fetes una carta e moltes *et cetera* ab totes e sengles clàusules e¹⁵ renunciacions¹⁶ necessàries largament *et cetera*.

Dalmau de Queralt

Fra Benet Sentjohan, prior.

Testes firmarum dictorum nobilis Dalmacii de Queralto et fratris Benedicti Sentjohan, prioris dicti monasterii, qui omnes firmarunt in civitate Barchinone dicta die, sunt honorabilis Philipus del Bosch, domicellus in villa Acrimontis, diocesis Urgellensis domiciliatus, venerabilis¹⁷ Matheus Gual, mercator, et discretus Ludovicus Jorba, notarius, cives Barchinone.

Die veneris sancta intitulata¹⁸ XX¹⁹ dicti mensis, anno predicto, dictus frater Benedictus Sentjohan, prior, frater Michael Piquer, vicarius, frater Jacobus Negrell, frater Petrus Gerona, frater Franciscus Vich, frater Johannes Feliu, procurator, et frater Gabriel Andreu, omnes fratres conventuales dicti monasterii Sancti Iheronymi Vallis de Ballem, convocati de mandato dicti prioris et per pulsacionem campane ac congregati subscripta de causa in camera priorali dicti monasterii, quem locum ex causa infirmitatis aliquorum dictorum fratrum pro celebrando capitulo eligerunt et sitis in eadem camera capitulum tenentes, facientes et celebrantes tanquam maior pars eorumdem, expositis eisdem fratribus sitis in dicto capitulo congregatis omnibus et singulis in dicta concordia de super inserta contentis et specificatis et habitis primitus inter se super premissis diversis colloquiis et parlamentis, attamen omnes insimul et nemine eorum discrepante laudarunt, aprobarunt, rattificarunt et confirmarunt omnia et singula contenta in dicta concordia. Et pro inde pro eorum observacione obligarunt bona dicti monasterii et eius conventus. Et iurarunt et cetera.

Testes que ad firmam²⁰ dicti²¹ conventus Anthonius Gispert et Johannes Leffia, magistri domorum desservientes in dicto monasterio, et Iheronymus Çafont, scriptor Barchinone.

1. Hieronymi, *al ms.* Iheronymi. 2. recognoscimus, *al ms.* recognoscimur. 3. dependencia, *al ms.* dependencia. 4. monastir, *escrit a la interlínia.* 5. Segueix possessions ratllat. 6. deté en llur íntegre e privativa possessió, no solament del dit castell, *escrit al marge esquerre. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és σ i està situada darrere de castell.* 7. homenatges, *escrit a la interlínia.* 8. Segueix 1 ratllat. 9. segons, *al ms. e.* 10. Segueix que les dites repetit. 11. Segueix a ratllat. 12. dit, *escrit a la interlínia.* 13. Segueix del ratllat. 14. cars, *escrit a la interlínia.* 15. Segueix rahons ratllat. 16. renunciacions, *escrit a la interlínia.* 17. venerabilis, *escrit a la interlínia.* 18. Segueix XXIII ratllat. 19. XX, *escrit a la interlínia.* 20. Segueix dictorum prioris et ratllat. 21. dicti, *escrit a la interlínia.*

1478 abril 28. Barcelona

Joan Feliu, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, i Joan Montmany, moler ciutadà de Barcelona, fermen capítols per a la provisió de 200 somades de pedra del tall de Montjuïc per a l'obra del monestir, a raó de 50 per mes, i a un preu de 10 diners la somada.

AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.

a. Josep Maria MADURELL I MARIMÓN, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, 1 (1948), p. 153-154 (doc. 10).

Die martis XXVIII aprilis, anno a nativitate Domini M° CCCC LXXVIII°.

Concordat és entre lo venerable frare Johan¹ Feliu, procurador e ycònom del monastir e covent de Sent Iherònym de la Vall de Betlem, àlies de la Murta, de una part, e en Johan Muntmany,² moler ciutadà de Barchinona, de la part altra, que lo dit en Johan Muntmany haia e sie tengut trencar pedra del tall de la ciutat qui és en la muntanya de Muntjuhich, d'ací per tot lo mes de agost primer vinent, do-centes somades

de pedra de aquelles peces o forge que haurà mester per la obra del dit monastir, çò és cinquanta somades per cascun mes, e que lo dit en Johan Muntmany haia repartir les peçes e lo mestre de la obra del dit monastir haia e sie tengut a redressar aquelles.

Ítem, és concordat que lo dit procurador, en nom del dit covent, haia a pagar al dit en Johan Muntmany per la dita feyna e obra deu diners per somada de la dita pedra, çò és que de present libestrague quatre liures e lo restant, çò és per lo segon mes li farà compliment de paga per cent somades e, axí, cascun mes lo pagaran per cinquanta somades fins a compliment de les dites do-centes somades dins e per tot lo dit mes de agost.

Ítem, és concordat que, hagut compliment lo dit monastir de la pedra que haurà mester dins lo dit temps, per lo qual lo dit Muntmany obrarà en lo dit tall, que de la pedra fort³ que y sobrerà que lo dit monastir no haurà necessària o mester per ses obres, que lo dit en Johan Muntmany se'n puxa plevir tant quant permès sia al dit monastir.

Ítem, és concordat que lo dit en Johan Muntmany haia a lexar lo dit tall scombrat e net en lo loch hon haurà enderrocacat e obrat a càrrec e messió sua.

Ítem, lo dit procurador e ycònom promet al dit Joan Muntmany que, liurant ell la dita pedra al dit monastir o a altri per ell sots les formes e terminis demunt dits, que ell, dit procurador, lo pagarà en tot çò que degut li sia per la dita obra, e açò farà e fer promet sots pena de deu liures. E lo dit en Johan Muntmany promet al dit procurador que ell, dins lo dit temps e segons la forma demunt dita, darà bon compliment a les dites do-centes somades de pedra, e açò sots pena de altres deu liures. E per les dites coses lo dit procurador ne obliga al dit en Johan Muntmany los béns del dit monastir, mobles e immobles, haguts e havedors e lo dit en Johan de Muntmany,⁴ per lo semblant, ne obliga tots sos béns, mobles e immobles, haguts e havedors, ab jurament.

E volen les dites parts que dels presents capítols e de cascú de aquells se fassen e puxen ésser fetes una e moltes cartes e tantes com les dites parts ne demanaran e haver volran a conaguda del notari dels presents capítols, substància del fet en res no mudada.

Testes firmarum omnium predictorum, qui firmaverunt dicta die, sunt Johannes Serralonga et Jeronymus Çafont, scriptores Barchinone.

1. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 2. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 3. fort, escrit a la interlínia. 4. Segueix tots los ratllat.

1478 maig 31. Sant Jeroni de la Murtra

Bartomeu Tort fa donació de la seva persona i dels seus béns a Benet Santjoan, prior, i al convent de Sant Jeroni de la Murtra, al qual promet obeir i a no sortir del cenobi sense llicència. Si no complís aquesta darrera condició, serà lícit fer-lo retornar per la força.

AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, bossa.

Iesus Christus.

Yo, Bartomeu Tort, per temor e reverència de Nostre Senyor Déu Ihesuchrist e per remey e repòs de la mia ànima, hofer e do mi e tots mos béns presens e sdevenidós, drets e actions que a mi venir puguen ho esgordar-se poran qualsevulle manera a Déu e a la Verge Maria i a vós, pare frare Benet Sent Johan, prior del monestir¹ de Sant² Gerònim de Belem, àlias de la Murtra, del bisbat de Barcelona, e nom del dit monestir aquesta hoblaçió e donació a vós abceptant, promet hoberdiència a vós e a tots los qui vindran après de vós, car si per algun temps, que no plàcia Déu, d'ecí partir sense leçència yo asagàs ho volgués,

lícita cosa e deguda sie³ als servidós de Déu qui ací seran plena auturitat de lur dret a mi cercar e forçadament e violenta⁴ retornar-me e aportar-me al servey primer.

En testimoni de les coses demun dites,⁵ faç la present⁶ carta, escrita de ma pròpia mà, al darer dia de⁷ mag, any mil CCCC LXXVIII.

Testes huius rey sunt mosèn Yerònim Reyola e mosèn Bernat Caldòfol e en Luís Piquer, mercader.

1. monestir, *al ms.* monstir. 2. Sanct, *al ms.* Snt. 3. sie, *escrit a la interlúnia.* 4. violenta, *al ms.* violensa. 5. *Segueix faig ratllat.* 6. *Segueix n ratllat.* 7. dia de manca *al ms.*

75

1478 juliol 13. Barcelona

Els consellers de Barcelona demanen al prior i als religiosos de Sant Jeroni de la Murtra que no acullin en el seu monestir cap persona procedent de València, d'Aragó o d'altres parts on hi ha pesta, tal com ha ordenat el rei i és necessari perquè no arribi el contagi a la ciutat de Barcelona.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 28, f. 132r.

Als molt reverent e religiosos senyors los prior e convent del monastir de Sant Jerònim de la Murta.

Molt reverend e religiosos senyors. Aquesta ciutat, a ordinació e manament de la reyal majestat, ha ordenat en si mateixa no permetre intrar persones algunes qui venguen de València o de Aragó o de altres parts a hon se muyren de pestilència. E més, lo dit senyor ab ses letres ha avisats tots los forans fins a Çervera, Manresa, Vilaffrancha e Sitges, que no permeten algun venint de les dites parts¹ pestilenciades, aturar en llurs viles o lochs ab cominació que si serà sabut algun venint de les dites parts pestilenciades ésser per ells acollits, encontinent seran ells prohibits intrar en aquesta ciutat. Havem sentit que molts qui per mar vénen de València e de altres dels dits lochs hon se moren són acullits per vosaltres en aqueix monastir, d'on sortex eximplia altres de no duptar acollir dites gents, çò qui és contra la voluntat e ordinació del dit senyor e dan evident o, per ell, de aquesta ciutat. Per tant, vos pregam, quant més affectadament podem, que us plàcia, per servey del dit senyor e bé de tots, foragitar e per forma alguna no acollir algun venint, o del qual sia suspita o presumció, venir de les dites parts. E de açò farets servey molt accepte a la prefata majestat e aquesta ciutat vos ho reputarà e gran benefici e pler molt singular, maiorment per quant li serà molt anujós que, fahent-se en aqueix monastir lo contrari a nosaltres convendria iuxta la ley feta prohibir vosaltres e vostres gents de intrar en aquesta ciutat, en què trobaríem molt anuig.

De Barchinona, a XIII de juliol any mil CCCC LXXVIII.

Los consellers de Barchinona, a l'honor de vós apparellats.

1. parts, *escrit a la interlúnia.*

76

1478 desembre 22. Barcelona

Benet Santjoan, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i Jaume Alfonso, mestre de cases ciutadà de Barcelona, concorden la construcció d'un tram del claustre del monestir, que haurà de

tenir els mateixos elements que la resta ja construïts i una representació de sant Jeroni penitent a la clau de volta. Es pacta un preu de 40 lliures i el proper mes d'abril coma termini de finalització de les obres. A banda de la construcció, Jaume Alfonso s'haurà de fer càrrec de tenir la pedra de Montjuïc ben tallada a Barcelona i proveir una columna i un capitell de pedra de Girona, mentre que els frares assumiran la despesa del transport, la provisió d'altres materials per a la construcció (guix, calç, fusta, rajola, etc.) i la manutenció dels ajudants que treballin en el cenobi.

AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.

a. Josep Maria MADURELL I MARIMÓN, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, 1 (1948), p. 154-156 (doc. 11).

Die martis XXII decembris, anno a nativitate Domini millesimo CCCC° LXXVIII°.

Concordat és entre lo reverend frare Benet Sent Johan, prior del monastir e covent de Sent Hierònym de la Murta, de una part, e en Jacme Alfonso, mestre de cases ciutedà de Barchinona, de la part altre, que sobre les coses devall scrites sien fets e fermats los capítols següents:

Primerament,¹ lo dit Jacmen Alfonso convé e promet als dits prior e covent fer una volta en la claustra del dit monastir, çò és dos peus de sarges ab sos apitrays e sos respallés, e ab son compliment de gives, e ab son principal, e ab quatre repeses, e en cascuna de les dites repeses un àngel, e una clau obrada ab fulles entorn ab la ymatge de sent Hierònym com stava en la penitència, tot de pedra de Muntjuhich.

Ítem, lo dit Jacmen Alfonso hage e sie tengut muntar lo pitrall demunt la dita volta ab tot son entaulament necessari, e hage a fer dues vases e dues agulles e dos capitells e tres arquets, segons la tenor de les altres, e metre² la taulada sobre la dita claustra. E hage haver e metre a son càrrech una colona e un capitell de pedra de Gerona per lo apitrall baix³ de la dita volta.

Ítem, és concordat que, per rahó de la dita volta, lo dit Jacmen Alfonso hage haver la pedra posada en Barchinona bona e aquella picar e aparellar e aprimar ab tot son compliment, e que lo dit prior e covent hagen a pendre a llur càrrech de fer aportar tota la dita pedra al monastir.

Ítem més avant que, portada la dita pedra al dit monastir, lo dit Jacmen Alfonso sie tengut a peredar tota la dita volta ab tot son compliment e tot lo demunt la dita volta, exceptat, emperò, e entès que la obra de fusta⁴ sie a càrrech del monastir e covent, e que lo dit Jacmen Alfonso haia a cobrir de cayró o de teula, segons e per la forma de les altres.

Ítem, és concordat que lo dit Jacmen Alfonso sie tengut de acabar la dita obra complidament e segons que les altres voltes stan obrades e acabades e pahimentar demunt e devall la dita volta.

Ítem, que lo dit prior e covent hagen a llur despesa donar al dit Jacmen Alfonso calç, guix, reiola, teula, cayró e fusta, truyelles e tot sò que necessari serà per la dita obra. E que durant la dita obra, los dits prior e covent hagen a fer la messió al dit Jacmen Alfonso e als altres qui ensemps ab ell faran la dita obra, stant e obrant en lo dit monastir, e no en altra manera.

Ítem, que los dits prior e covent, per rahó de la dita obra, hagen e sien tenguts donar al dit Jacme Alfonso per preu de tota la dita obra quoranta lliures en aquesta manera, çò és d'ací a la festa de la nativitat de Nostre Senyor sis lliures; e per tot lo mes de janer primer vinent, dotze lliures; e picada tota la pedra per la dita obra e acabada tota la dita obra ab son compliment, los dits prior e covent li hagen a pagar lo restant a compliment de les dites quoranta lliures. Sens tota dilació *et cetera*. Prometent-ne esmenar totes messions *et cetera*. Sobre les quals *et cetera*. Ab iurament.

Ítem, lo dit Jacme Alfonso convé e promet als dits prior e covent donar acabada e complida tota la dita obra per tot lo mes de abril primer vinent. E açò farà e fer promet sots pena de XXV lliures barchinoneses gonyadora per la meytat als dits prior e covent, per la altre meytat a l'honorable veguer de Barchinona ho altre oficial⁵ reyal qui-n faria la execució. La qual pena *et cetera*. E la qual comesa ho no

et cetera. Prometent-ne esmenar totes e sengles messions *et cetera*. Sobre les quals *et cetera*. Ab iurament e totes clàusules necessàries.

Testes firmarum omnium predictorum, qui firmarverunt dicta die, sunt discreti Ludovicus Jorba et Michael Leytago, notarii, cives, Johannes Serralonga, scriptor, et Hieronymus Çafont, notarii habitatores, Barchinone.

1. *Segueix v ratllat.* 2. *Segueix s ratllat.* 3. baix, *escrit a la interlínia.* 4. *Segueix que.* 5. *Segueix real ratllat.*

77

1478 desembre 22. Barcelona

Benet Santjoan, prior de Sant Jeroni de la Murtra, i Jaume Alfonso, mestre de cases ciutadà de Barcelona, concorden la construcció d'un passatge des de la porta de l'hort que hi ha davant el celler fins a la porta baixa de la privada del monestir. Es pacta un preu de 32 lliures i mitja i la propera festa de Sant Joan com a termini de finalització de les obres. A banda de la construcció, Jaume Alfonso s'haurà de fer càrrec de tallar la pedra, mentre que els frares assumiran la despesa del transport, la provisió dels materials (pedra de Montjuïc, guix, calç, fusta, rajola, etc.) i la manutenció dels ajudants que treballin en el cenobi.

AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.

a. Josep Maria MADURELLI MARIMÓN, «Los contratos de obras en los protocolos notariales y su aportación a la historia de la arquitectura (siglos XIV-XVI)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, 1 (1948), p. 156-157 (doc. 11).

És concordat entre lo prior e covent de Sent Hierònym de la Murta, de una part, e en Jacme Alfonso, mestre de cases ciutadà de Barchinona, de la part altre, sobre la obra deiús scrita, segons se segueix:

Primerament, lo dit Jacme Alfonso promet als dits prior e covent de fer un passatge de la porta de l'ort qui stà devant la sellararia fins a la porta baixa de la privada. En lo qual passatge hage a fer sis arquets e un arch ab nansa de paner e hage a picar tots los entaulaments necessaris per los dits arquets, vogint tots los pilars. E més, hage a picar tres vases, tres colones e tres capitells, tot de pedra de Muntjuhich bona, aprimada e ab tot son compliment.

Ítem, que lo dit Jacmen Alfonso hage a fer nou represes de pedra de Muntjuhich ab senyals de steles, e que lo dit Jacmen Alfonso hage e sie tengut de picar e paradar ab tot son compliment los apitralls baix de mahons ho de raiola e paredar los respallés a compliment dels arquets.

Ítem, és concordat que los dits prior e covent han a donar tanta pedra de Muntjuhich com serà necessària per lo dit passatge, trencada a Muntjuhich, entès, emperò, que lo dit Jacmen Alfonso, a son cost e messió, sie tengut de redressar la dita pedra, e fer tirar en Barchinona, e picar e acabar bé e aprimar, e que los dits prior e covent hagen e sien tenguts a llurs despeses de aportar ho fer portar tota la dita pedra de Barchinona al dit monastir bona e acabada.

Ítem més avant, que los dits prior e covent sien tenguts a donar al dit Jacmen Alfonso per la dita obra calç, reiola, guix, trunyes e totes altres coses per la dita obra necessàries, exceptada, emperò, la pedra e les mans. E més, que lo dit covent durant la dita obra hage¹ a fer la despesa al dit Jacme Alfonso e als altres qui ab ell ensemps obraran per rahó del dit passatge, obrant en lo monastir.

Ítem, és convingut que, per rahó de la dita obra e per preu de aquella, lo dit covent haia a donar al dit Jacmen Alfonso trente-dues lliures e mige en aquesta manera, çò és que² de present li donen tres lliures e onze *solidos*, e per tot lo mes de janer primer vinent³ li hagen a dar vuyt lliures e nou *solidos*, e deu lliures com serà picada tota la dita pedra e lo restant a compliment de les dites trente-dues lliures e mige, complida e acabada tota la dita obra. E açò faran los dits prior e covent sens tota dilació e excusa *et cetera*. Prometent-ne esmenar totes messions *et cetera*. Sobre les quals *et cetera*. Ab iurament.

Ítem, és concordat que lo dit Jacmen Alfonso hage haver acabada la dita obra d'ací a Sent Johan de juny primer vinent. Sense tota dilació *et cetera*. E açò sots pena de XXV lliures barchinoneses gonyadores per la meytat als⁴ dits prior e covent e per la altra meytat a l'honorable veguer de Barchinona ho altre official reyal qui-n faria la execució. La qual pena *et cetera*. E la qual comesa ho no *et cetera*. Ab iurament e ab totes clàusules necessàries.

Testes firmarum omnium predictorum,⁵ qui firmarunt dicta die, sunt proxime dicti.

1. hage, *al ms.* hagen. 2. que, *escrit a la interlínia*. 3. *Segueix h ratllat*. 4. als, *al ms.* al. 5. *Segueix sunt ratllat*.

1479 gener 19 – 1480 abril 13.¹ Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

El prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron exposen a Ferran II la mala situació econòmica per la qual travessen, especialment per no rebre les 180 lliures anuals sobre la lleuda de Tortosa ni les 42 lliures sobre la Batllia General de Catalunya. Peraquesta raó li demanen que faci tot el possible perquè rebin la deixa de 3.000 sous feta per Joan II.

ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.

Il·lustríssim e molt piados senyor.

Per çò com lo monastir de Sanct Hierònim de la Vall de Ebron, situat prop de Barchinona, fins vuy stà privat e no pagat en la maior part de les rendes, e signantment de CLXXX lliures que té sobre les leudes e drets reals de Tortosa, e XXXXII lliures anuals sobre la Batllia General de Catalunya. Per tant, Senyor, lo predit monastir stà posat en molta pobresa e necessitat, no solament de les coses² a la vida humana necessàries, mas encara és endeutat sobre mil florins. E com, Senyor, la maiestat del senyor rey, qui Déus haia, havent molta devoció al dit monestir, en son testament li haia lexats tres mil sous, los quals, com és de creure, Vostra Altesa alguna dia vol sien pagats. Per tant, compel·lint la predita necessitat e molt confiant de la magnanimitat e liberalitat de vostra celsitut, lo prior del predit monastir recorre e supplica humilment a aquella sia de sa mercè faça donar lo dit legat, car duplicada caritat serà considerada la predita instant necessitat, a la qual serà³ subvingut, descarregant vostra sereníssima senyoria. E si Vostra Altesa acostuma fer gràties a moltes cases e lochs piadosos e altres persones layques, quant més, Senyor, aquesta tant piadosa lexa a la casa fundada per vostres predecessors, e assenyaldament per la tia de la sereníssima reyna. E jatsia *et cetera*.

*Altissimus et cetera.*⁴

1. *Considerem que la carta ha de ser posterior a la mort de Joan II. Sobre la data màxima, vegeu nota 4.* 2. *Segueix necessàries ratllat.* 3. *Segueix subire ratllat.* 4. *Segueix, amb lletra diferent, informació relacionada amb la recepció i la gestió d'aquesta súplica: Joannes Dusay de predictis se informet et referat et providebitur. Probata per dominum regem XIII aprilis, anno M^oCCCC^o LXXX°. Toleti. Camanyas, secretarius..*

1479 gener 28. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Jaume Gerard de Palou, donzell domiciliat a Barcelona, abans d'entrar en religió dona al seu germà, Hug Gerard Fivaller, la torre i quadra de Vilanoves, al terme del castell d'Octavià, amb tots els seus drets, rendes i jurisdicció, totes les seves propietats, censos, censals i morabatins, tots els seus censals morts, tant les pensions com el preu, i, en general, tots els seus béns, presents i futurs, provinguin o no de l'herència paterna. Queden excloses les 30 lliures barceloneses de pensió sobre la ciutat i regne de Mallorca que ha donat al monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, li posa coma condició que no reclami a la seva germana Isabel i el seu marit, Jaume March, les 20 lliures que aquest darrer es va retenir i es reserva 100 lliures. Hug Gerard Fivaller accepta la donació i els càrrecs que comporta.

AHPB, Bartomeu REQUESENS, *Manuale instrumentorum vicesimum quartum numeratum sive computatum*, 1478, setembre, 21 – 1479, novembre, 29, s. f.

In¹ Dei nomine. Ego, Jacobus² Geraldus de Palaciolo, predictus, quia statui et vovi religionem intrare et in illa a profanis illecebris secrestatus Deo servire et ante ingressum dicte religionis de omnibus bonis meis despropriare ne ipsa bona essent causa a dictis voto et bono proposito me retrocedere sive desistere, idcirco, ex hac causa et etiam fraternali amore inductus erga vos, honorabilem dominum Hugonem Geraldum Fivaller, milem, fratrem et germanum meum ex utroque parente, qui in dicto casu inter ceteras estis per dictum honorabilem patrem meum atque vestrum michi substitutus, et alias ex mera mea liberalitate {et}³ gracia *et cetera* dono irrevocabiliter inter vivos et ex causa huiusmodi donacionis concedo, absolvo, diffinio et remitto vobis, eidem honorabili Hugoni Geraldo, fratri et germano meo, presenti et acceptanti, et vestris *et cetera* sub tamen retencione, pactis et condicionibus infra designatis, totam illam turrim et quadram vocatam de Vilanovas, cum omnibus et singulis terris, honoribus, proprietatibus et possessionibus, cultis et non cultis, planis vel muntuosis eiusdem, necnon et omnes vassallos sive pagenses, homines propios et affocatos in ipsa quadra et terminis eiusdem seu extra populos ad me pertinentes, et omnem etiam iurisdictionem inibi michi pertinentem quocumque nomine sit appellata et exercitium eiusdem, quam turrim et quadram, cum ipsis honoribus et proprietatibus et aliis predictis, ego, hereditatis nomine dicti domini patris mei, per liberum et franchum alodium habeo et possideo in termino castri de Octaviano, parrochie Sancti Cucufatis Vallensis.

Dono etiam vobis et vestris omnes et singulos census, redditus et proventus, decimas et decimarum et splendorum partes, dominia, firmas, faticas, laudimia, tercia, foriscapia et alia quecumque iura, servitutes et emolumenta quos, quas et que ego habeo ac michi, dicto hereditario nomine et alio quecumque iure, pertineant seu spectent ac pertinere possint et debeant, tam in dicto termino castri de Octaviano et in parrochiis Sancti Cucufatis, Sancti Petri de Rubí, de Canals, de Sancto Marciali et de Sancta Perpetua de Mogoda, diocesis Barchinone quam⁴ in aliis quibuscumque.

Dono etiam vobis, eidem fratri et germano meo, dicta et eadem donacione et ex causis iamdictis, omnes et singulas domos, hospicia, terras, honores et possessiones quas et que ego habeo et possideo in dicta civitate Barchinone, et omnes et singulos morabatinos, census et exitus cum dominiis, firmis, faticis, laudimiis, terciis, foriscapiis ac aliis eorum accessoriis quos ego recipio et recipere debeo super et in diversis proprietatibus et honoribus qui et que per me tenentur tam in dicta civitate Barchinone quam alibi.

Dono inquam eadem donacione vobis, eidem fratri et germano meo, et vestris *et cetera* in precibus videlicet seu proprietatibus et pensionibus debitis et debendis et aliis accessoriis omnia et singula censualia mortua que ego habeo et recipio ac recipere debeo tam in et super universitate et singularibus personis civitatis et regni Maioricarum quam alibi super quibuscumque universitatibus, baroniis, collegiis, corporibus et singularibus personis ubique locorum consistentibus quecumque sint dignitate et⁵ quibuscumque nominibus nuncupentur.

Dono insuper ex causis preexpressis vobis, eidem fratri et germano meo, et vestris omnia et singula alia bona, mobilia et immobilia, ac iura mea universa, voces, vices et acciones meas quascumque, quecumque sint et eciam ubicumque et que michi pertineant seu spectent nunc et in futurum ubique locorum et terrarum, et tam vigore seu pretextu dicte herencie paterne quam aliis quibusvis rationibus, titulis sive causis. Ab huiusmodi tamen donacione elicio et excludo illas triginta libras censuales et annuales et precium earumdem, cum suis accessoriis, quas die presenti et infrascripta cum altero instrumento ante istud⁶ recepto per notarium infrascriptum, dedi monasterio Sancti Hieronimi Vallis de Ebron, territorii Barchinone, ex censualibus mortuis que ego habeo et recipio ac recipere debeo annis singulis certis terminis super dictis universitate et singularibus personis civitatis et regni Maioricarum, ut in dicta donacione ad quam me reffero lacius continetur. Et eciam quod, virtute huiusmodi donacionis, non possitis petere et seu questionem aut demandam facere venerabili domine Isabet Starie, sorori mee atque vestre, uxorique magnifici domini Jacobi Marchi, militis, et seu dicto eius viro super illis viginti libris quas dictus sororius meus penes se retinuit de certa quantitate quam michi refundere habebat, immo volo quod exsolvatis eidem magnifico sororio meo atque vestro si quid aparuerit me illi teneri. Retineo eciam michi in et super predictis bonis et iuribus per me vobis supra donatis centum libras monete barchinonensis, de quibus possim testari et vel aliter, prout michi placuerit disponere et ordinare. Non tamen quod ipsas possim recipere nec habere, sed tantum de illis in sepultura mea et in aliis et vel inter vivos disponere et ordinare.

Hanc autem *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Sub retencione predicta et eciam sub pacto et condicione quod vos, idem frater et germanus meus, subiciatis et exsolvatis et solvere habeatis et teneamini omnia et quecumque onera et credita ad que ego et dicta hereditas mea paterna teneatur ac teneat. Et sub dictis condicionibus, extraho *et cetera*. Eademque *et cetera*. Promitens tradere possessionem *et cetera* vel vos possitis ipsam aprehendere *et cetera*. Ego enim interim *et cetera*, volens *et cetera*. Preterea cedo vobis iura *et cetera*. Quibus iuribus *et cetera*. Ego enim *et cetera*, volens *et cetera*. Preterea cedo vobis iura *et cetera*. Quibus iuribus *et cetera*. Ego enim *et cetera*, dicens et intimans *et cetera*, insuper promitto ratum habere *et cetera* et non revocare *et cetera*. Renuncio *et cetera*. Et quia huiusmodi donacio D aureos transtendit *et cetera* in eo *et cetera* insinuo et insinuari volo honorabili domino regenti vicarie Barchinone *et cetera*. Iuro *et cetera*. Hec igitur *et cetera*.

Ego, itaque Hugo⁷ Geraldus Fivaller, donatarius, qui supra predictam donacionem cum dictis pacto, condicionibus et retencionibus accepto ipsa et ipsas attendere et complere promitto sub bonorum meorum omnium obligacione.

Testes predicti Bernardi Turell et Johannes Ballaró.⁸

1. in venditione, *escrit al marge esquerre*. 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 3. *Un forat en el paper impedeix la lectura de la paraula*. 4. *Segueix iam ratllat*. 5. *Segueix quibuscumque ratllat*. 6. *ante istud, escrit a la interlínia*. 7. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 8. *Tot l'instrument ratllat per una línia vertical*.

1479 juliol 12. Saragossa

Ferran II ordena al batlle, al procurador reial i al receptor de la ciutat de Tortosa que facin tallar cent fusts de pi de dues tirades del bosc reial que hi ha prop de Tortosa, les portin a la ciutat de Barcelona i les donin, lliures de tot dret i despeses, al prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

ACA, C, reg. 3632, f. 79v.

Conventus Sancti Geronimi.

Don Ferrando, por la gracia de Dios et cetera, als amats e feels los¹ nostres los batle, procurador reyal e receptor de la ciutat de Tortosa, salut e dilecció. Nós, a lahor de Nostre Senyor Déu omnipotent e

en veneració del gloriós sen Gerònim, confessor, e en adiutori de la obra e fàbrica del monestir sots invocació de aquell construït en lo territori de Barchinona, lo qual vulgarment és dit de la Val d'Ebron, havem feta gràcia, e ab la present la fem, al prior e convent del dit monestir de cent fusts de pi de la maior sort de dos tirades del nostre bosch real, lo qual és prop la dita ciutat de Tortosa, los quals fusts volem les (*sic*) sien donats e liurats en la ciutat de Barchinona. Per çò, ab vosaltres e quiscun de vosaltres a qui-s pertanga, diem e manam de nostra certa sciència e expressament que si de la dita sort no y haurà fusts tallats, los façau tallar de continent e aquells façau portar a la dita ciutat de Barchinona e los façau liurar e liureu, o l'altre de vós a qui-s pertanga, als dits prior e convent o a lur procurador o altra qualsevol persona que per ells vos serà assignada, sens exacció de dret algú pertanyent a nostra cort e franchs de tota despesa, axí de tallar, tirar e deportar a la ciutat de Barchinona, com del dit dret e despeses per lo semblant los hajam feta gràcia e fem ab la present. Sèn la tradició dels dits fusts, retiniu-vos les presents ab àpoca oportuna de les despeses que haureu fetes, car Nós² ab la present manam al maestre racional de nostra cort o altra qualsevol persona de vosaltres o de quiscú de vós, compteoydors, que posant en data vosaltres o l'altre de vós los dits cent fusts, que los drets per aquells a nostra cort pertanyents e les despeses, comdit és, haureu fetes e pagades e, restituynt les presents ab les àpoques desús mencionades, aquelles vos admeten en compte, tot dubte e dificultat cessants.

Data en Çaragoça, a XII dies de juliol en l'any de la nativitat de Nostre Senyor mil CCCC LXXVIII. *Yo, el Rey.*

Dominus rex mandavit michi, Petro Camanyas. Visa per thesaraurium et conversatorem generales. Probata.

1. los, *escrit a la interlúnia.* 2. *Segueix ab Nós, no ratllat, i la pre ratllat.*

1479 setembre 7. Barcelona

Ferran II ordena que les dones de vida deshonestas que viuen prop de les cases que els dos monestirs jerònims catalans tenen a Barcelona per gestionar els seus afers, que són prop del portal de Jonqueres la de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, i al carrer d'en Cuch de Sant Jeroni de la Murtra, siguin expulsades d'aquests llocs i no se les permeti viure-hi ni donar-los cap tipus de guiatge.

ACA, C, reg. 3546, f. 28r-28v.

Religiosorum et conventuum monasterii Sancti Hieronimi de la Val de Ebron et de la Murta.

Nos, Ferdinandus *et cetera* reverendo in Christo patri consiliario et cancellario nostro, episcopo Gerundensi, nobilique magnificis et dilectis consiliariis nostris gerenti vices nostri generalis gubernatoris in Cathalonie Principatu, item vicecancellario et cancellariam nostram regenti ac quibusvis algutziriis nostris, insuper vicario et subvicario, baiulo et subbaiulo Barchinone ceterisque officialibus nostris ad quos spectet et locatenentibus eorundem, presentibus et futuris, salutem et dileccionem. Postulancium votis pronis affectibus libenter occurrimus illaque libentius exaudimus que supplicantium honestatem et quietem per se ferunt et pariunt, cum igitur humili supplicatione insinuatum nobis sit pro parte religiosorum et dilectorum nostrorum priorum et conventuum¹ monasterii Sancti Hieronimi de la Vall de Ebron et de la Murta, territorii Barchinone, dum civitatem ipsam Barchinone ipsos priores aliosque fratres dictorum monasteriorum pro gerendis ipsorum monasteriorum negociis accedere oportet, moram trahunt in quibusdam suis domibus sitis prope portale de Junqueres et in vico vocato d'en Cuch, quibus in locis quampluries mulieres, tam questu quam alias, in pudicam vitam agentes, una cum aliis honestis fovent promiscue incolatum, et interdum rixe rivalium concurrencium ad easdem pascificos et quietos perturbant et preffatos religiosos tedio afficiunt ac claram eorum famam fedare conveniunt, qua de causa eciam alie pudice et honeste mulieres in dicto vico morantes contaminantur.

Dignum igitur et consonum rationi et honestati censemus ut, intestas a castis penitus disgregando, premissis incommodis salubriter obviamus honestatique et tranquillitati dictorum fratrum que talia non patiuntur undique consulamus. Idcirco tenore presentis nostre provisionis, exequentes primum constitutionem Cathalonie super his editam, volumus et iubemus ut omnes mulieres sit, ut predicatur, ex questu vel alias inhoneste vel pudice vel turpiter viventes vel diffamate a totis dictis vicis ac a totis vicinis ubicumque dicti fratres moram traxerint quamprimum expellantur et eas per vos, dictos officiales, ilico et absque mora seu diffugio aliquo expelli mandamus, precipimus et iubemus ad omnem requisicionem et instanciam dictorum priorum et fratrum et seu aliorum quorumcumque, mandantes vobis de certa sciencia, consulto, deliberate et expresse, ad incursum nostre indignacionis et ire penamque quingentorum florenorum auri a bonis cuiuslibet vestrum secus agentis exigendam et nostris erariis applicandam, hoc facere teneamini et exequi habeatis neque abinde in domibus dictorum vicorum d'en Cuch et prope portale de Junqueras et aliorum ubicumque, ut predicatur, dicti fratres moram traxerunt, viles et inonestas mulieres retineatis neque morari permittatis aut eas guidetis. Immo, si guidate per vos stiterint, earum guidatica revocetis, prout tenore presencium quocienscumque guidate fuerint nos ea revocamus et pro revocatis habemus et ad tres dies redimimus, abdicantes vobis sub dicta pena et officiorum vestrorum privacione facultatem easdem mulieres amplius guidandi causa comorandi in eodem vico. Preterea interdicens sub dicta pena facultatem quibusvis personis quarum sint vel fuerint vel erint domus in dictis vicis sitis locandi domos ipsas memoratas mulieribus sit fede et turpiter viventibus et ipsis eisdem vilibus mulieribus sub dicta et eciam fustigacionis pena facultatem abdicamus conducendi et habitandi in predictis domibus et vicis. Nil in contrarium tentaturi si gratiam nostram caram habetis et habuit penasque predictas quas ipso iure incurrere eis que ferri et plecti volumus cupidis et cupiunt evitare. Et ne quisquam vestrum et eorum ignorancia nubilo se tueri valeat, mandamus presentem publico edicente preconne per loca solita civitatis Barchinone publicari. In cuius rei testimonium presentem fieri iussimus sigillo quo utebamur antequam ad apicem regnorum Aragonum erecti essemus cum alia sigilla nondum fabricata habeamus in pendenti munitis.

Datum Barchinone, die VII° mensis septembris, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LXXVIII°, regnorumque nostrorum videlicet Sicilie anno XII°, Castelle et Legionis VI°, Aragonum vero et aliorum primo. *Yo, el rey.*

Dominus rex mandavit michi, Petro Camanyas. Visa per thesaurarium et conservatorem generales.

1. conventuum, *al ms.* conventus.

1480 març 3 – 1480 desembre 12.¹

El prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra demanen al lloctinent que anul·li el precepte del veguer de Barcelona que els obliga a fermar dos instruments de venda de dues cases de Barcelona a Benet Ram i que en realitat han venut posteriorment al cirurgià Joan Altadell a un preu major. Argumenten que aniria en detriment del monestir i que la venda a Benet Ram fou feta sense les solemnitats que s'acostumen.

AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, bossa.

Illustrissimo² locumtenenti,

Per vicarium Barchinone fuit factum preceptum priori et conventui Sancti Jeronymi Vallis de Betlem, alias de la Murta, quod intra tres dies firmant duo instrumenta vendicionum Benedicto Ram quarumdam domorum quas idem prior et conventus, ut succedentes religioso fratri Benedicto Sent Joan, vendiderant magistro Joanni Altadell, cirurgico, attento quod prepositi prepositure mensium febroarii et augusti sedis Barchinone, sub quorum dominio dicte domus tenentur, usi sunt iure fatice in personam dicti Benedicti Ram, ut in ipso precepto lacius continetur.

Verum, quia de predictis nullomodo constat et, posito quod constaret, prefati prior et conventus dictas vendiciones firmare non tenentur, presertim et alias quia dicta vendicio iam facta inadvertenter facta fuit absque subastacione³ in encantu publico fienda nech observatis aliis solemnitatibus que in similibus vendicionibus fieri et observari debent ac est assuetum. Et etiam quia post firmam dicte vendicionis aparuerunt et aparent aliqui qui in dicto hospicio et domibus offerunt dare maius precium, et sic constat notorie de lesione et damno dicti monasterii,⁴ et ita cum eorum evidenti iactura sive damno⁵ ipsas⁶ vendiciones firmare non tenentur,⁷ alias fierent cumeorum evidenter iactura sive damno et ipse vendiciones sunt pro infectis habende aut saltem per viam restitutionis in integrum revocande et annullande, quia cederent, ut predicatur, in maximum damnum ecclesie seu conventus dicti monasterii.

Quare prefati prior seu yconomus dicti monasterii humiliter supplicant vestre illustrissime dominacioni ut dictam restitutionem in integrum adversus ipsas vendiciones ipsis conventui et ecclesie concedere dignetur, providendo et mandando quod dicte hospiciu sive domus subastentur in encantu publico et salvis iuribus dictorum dominorum pro quibus tenentur plus offerenti in eodem encantu tradantur. Et quod interim, virtute dicti mandati, in aliquo non procedatur evocando hanch causam ad vestri audienciam, et illam comittendo alicui probo doctori qui summarie et de plano iusticiam faciat expeditam et inibeat vicario *et cetera* officium vestre illustrissime dominacionis quatenus egeant humiliter implorando et licet.

Altissimus.

1. Aquest document ha de ser posterior a la venda de la casa a Joan Altadell, que va tenir lloc el 3 de març de 1480 i que es troba a la bossa del mateix manual, i molt possiblement fou anterior a l'arbitrage que els freres i Joan Altadell, d'una banda, i Benet Ram, de l'altra, encarregaren al jurista Jaume Antoni per resoldre el conflicte d'aquesta venda el 12 de desembre d'aquell any (AHPB, Antoni VINYES, LVI manuale comune, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 4v-5r). 2. illustrissimo, al ms. illustrissime. 3. subastacione, al ms. substacione. 4. El fragment comprès entre et sic constat fins dicti monasterii, escrit al mare esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és σ i està situada darrere de precium. 5. Segueix et alias ratllat a la interlínia. 6. ipsas, al ms. ipas. 7. Segueix nisi primitus subastentur in encantu publico et aliis predictis solemnitatibus alie predictae solemnitates interveniant ratllat.

1480 març 21. Barcelona

Testament de Bernardí Aguilar, novici de Sant Jeroni de la Murtra, fill del mercader barceloní Pere Aguilar i de la seva muller Caterina Andreua, ambdós difunts. Institueix un aniversari a celebrar en aquest monestir per a l'ànima dels seus pares, llega 15 lliures per als orgues de l'església i altres quantitats per a familiars i es reserva 15 lliures. La sacristia de Sant Jeroni de la Murtra és instituïda hereva universal, amb la condició que el prior faci un ofici nou en pergami, pagui pitances els dies que professi i que digui la primera missa i que doni 30 sous a la seva nodrissa i al mercader Felip Miralles.

AHPB, Antoni VINYES, *Liber testamentorum*, 1427, setembre, 24 – 1480, març, 21, f. 155r-155v.

In Christi nomine. Ego, frater Bernardinus¹ Aguilar, conventualis nondum professus monasterii Beati Hyeronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, filius venerabilium Petri Aguilar, mercatoris, civis Barchinone, et domine Catherine Andreue, eius uxoris, defunctorum, quia de proximo professionem facere intendo in dicto monasterio, Deo duce, et sic, prout michi licitum est et permissum, per viam testamentariam et alias prout melius de iure valere poterit de bonis meis propriis disponere et ordinare volens, meum facio et ordino testamentum prout sequitur.

In primis et ante omnia comendo animam meam altissimo creatori et gloriosissime virginis Marie, eius genitrici, necnon beatissimo Hyeronimo, patri meo. Deinde dispono et ordino quod annuatim perpetuo secunda die mensis augusti pro animabus dictorum parentum meorum et omnium fidelium defunctorum

in ecclesia dicti monasterii celebretur unum anniversarium per fratres dicti monasterii, ut assuetum est, cum absolucione supra tumulum fratrum, in quo corpus patris mei fuit sepultum et quod dicant duo responsoria, unum pro anima patris mei et aliud pro anima dicte matris mee, et omnium fidelium defunctorum, pro quorum caritate dimitto conventui dicti monasterii de proprietate viginti libras que smercentur in aliquo reddito ad noticiam reverendi prioris et conventus² dicti monasterii.

Item volo quod in archa comunitatis³ dicti monasterii reserventur quindecim libre de quibus si aliqua satisfactio michi occurrerit fienda, ex eis possim et valeam complere, et si aliqua debita et satisfactiones non occurrerint in toto vel in parte, volo et dispono quod dicte quindecim libre vel id quod restaverit ex eisdem sint et revertantur⁴ sacristie dicti monasterii, presertim pro empaliata fienda in altari maiori eiusdem monasterii ad noticiam dicti reverendi prioris et mei.

Item dimitto pro opere organorum ecclesie dicti monasterii quindecim libras ut adaptentur dicta organa et fiant flahute ad cognitionem dicti reverendi prioris et conventus⁵ dicti monasterii et mei.

Item dimitto Bartholomeo Aguilar, piscatori civitatis Dertuse, decem florenos currentes.

Item dimitto Petro Aguilar, fratri dicti Bartholomei Aguilar, ambobus consobrinis meis, alios decem florenos currentes.

Item dimitto pro ornamentis dicte sacristie omnes et singulas peccunie quantitates que michi, ut succedenti tam domine Damiate Aguilara quam etiam nomine meo proprio per quasvis personas quibusvis racionibus sive causis debeantur.

Item volo celebrari in ecclesia dicti monasterii pro anima cuiusdam persone cui ego, ex certis causis, teneor sexaginta quatuor missas pro quarum caritate volo dari eidem monasterio sexaginta quatuor solidos.

Omnia vero alia bona mea, mobilia et immobilia, et iura mea universa quecumque sint et etiam ubicumque dimitto domino Deo, anime mee et sacristie dicti monasterii, instituens dictos dominum Deum, animam meam et dictam sacristiam michi heredem universalem. Et dictam institutionem dicte herencie dicte sacristie facio sub onere quod reverendus prior dicti monasterii de bonis dicte mee hereditatis habeat et teneatur scribi facere quedam officia nova in pregamenis que volo scribi in quodam breviario et diornali meos que ego teneo, pro quorum onere volo dari per dictum heredem meum triginta solidos. Item quod dictus heres meus teneatur exsolvere quadraginta solidos quos volo converti in pietanciam, quam volo fieri illa die qua, Deo volente, primam missam celebrabo. Item volo dictum heredem meum teneri dare domine Erine,⁶ nutrici⁷ mee, contemplacione servicii per eam michi impensi, triginta solidos et domino Philippo Miralles, mercatori, alios XXX solidos.⁸ Item etiam volo per dictum heredem meum dari et distribui in dicto monasterio die qua professionem faciam viginti solidos pro pietancia.

Hec est autem ultima voluntas mea quam volo valere iure testamenti, que si non valet aut valere non poterit iure testamenti, saltem volo quod valeat et valere possit iure codicillorum vel nuncupatuvi aut alterius ultime voluntatis qua melius de iure valere poterit et tenere. Et volo quod de hoc meo testamento seu de hac mea ultima voluntate fiant et tradantur ac fieri et tradi possint tot codices sive originalia testamenta quot inde petita fuerint et requisita per heredem meum infrascriptum aut alios quorum intersit per notarium infrascriptum.

Actum est hoch Barchinone, XXI die mensis marcii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXXX°.

S+num fratris Bernardini Aguilar, testatoris predicti, qui hoc meum testamentum, quod est ultima voluntas mea, laudo, concedo et firmo.

Testes⁹ rogati huius testamenti sunt: Jeronymus Çafont, notarius civis Barchinone, et Garcias de Burgos, scutifer comorans cum honorabili Anthonio de Vilatorra, milite.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per indicar la ferma.* 2. *et conventus, escrit a la interlínia.* 3. *comunitatis, escrit a la interlínia.* 4. *Segueix in ratllat.* 5. *et conventus, escrit a la interlínia.* 6. *Segueix nutri ratllat.* 7. *nutrici, escrit a la interlínia.* 8. *El fragment comprès entre et dominus i XXX solidos, escrit al marge esquerre,*

separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és H i està situada darrere de solidos. 9. Probata cum ceda, escrit al marge esquerre.

84

1480 abril 12. Barcelona

Pere Gombau, mestre de cases natural de Saragossa, reconeix haver rebut del prior i convent de Sant Jeroni de la Murtra 5 lliures 13 sous de les 14 lliures 5 sous que se li devien per les obres que ha realitzat en el monestir, entre les quals el passatge de l'hort i un capella al cap del claustre.

AHPB, Antoni VINYES, *L quintum manuale comune*, 1478, març, 20 – 1480, novembre, 23, s. f.

Die¹ mercurii XII aprilis,² anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXXX°.

Sit omnibus notum quod ego, Petrus³ Gombau, magister domorum oriundus civitatis Cesarauguste, in Aragonum regni,⁴ confiteor et recognosco vobis,⁵ reverendo priori et conventui monasterii Beati Hieronymi Vallis de Betlem, alias de la Murta, quod per manus venerabilis fratris Joannis Feliu, conventualis, procuratoris et yconomi vestri, dedistis et solvistis michi numerando quinque libras et terdecim solidos ad complementum illarum quatordecim librarum et quinque solidorum que michi debebatur pro operibus per me et quendam famulum meum factis in dicto monasterio, tam in operando quoddam passagium vocatum *lo passatge de l'ort*⁶ et quendam capellam que est in capite⁷ claustrum dicti monasterii quam in aliis quibusvis locis dicti monasterii, de quibus omnibus per me usque in diem presentem factis operibus in dicto monasterio sum plenarie satisfactis. Et ideo renunciando *et cetera*. Facio vobis apocham.

Testes sunt venerabilis Joannes Cotxí, mercator, civis, et Joannes Serralonga, scriptor Barchinone.

1. Hieronimus, escrit al marge esquerre. 2. aprilis, escrit a la interlínia. 3. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 4. in Aragonum regni, escrit a la interlínia. 5. Segueix venerabili ratllat. 6. Segueix que ratllat. 7. Segueix claustrum ratllat.

85

1480 maig 17. Barcelona

Aldonça de Jonques, monja de Jonquieres, arriba a un acord amb el prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron respecte a la construcció d'una xemeneia a la paret que divideix la casa que té en el segon claustre o pati del monestir de Jonquieres i un hort que pertany a la casa procura de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, després que Joan Garriga, procurador dels jerònims, s'hi oposés per la por que l'ús del foc deteriorés ofes caure la paret. L'acord, pres mitjançant la intervenció d'Agnès Romeva, prioressa de Jonquieres, obliga Aldonça de Jonques i les seves successores a fer-se càrrec de totes les despeses de reparació sobre la paret en cas que patís qualsevol dany.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manuale quintum*, 1480, gener, 27 – 1481, juny, 15, f. 31bis-r, 31bis-v.

Aldoncia¹ de Jonques, monialis monasterii Beate Marie de Jonqueriis Barchinone, ordinis beati apostoli Sancti Jacobi de Spata, attendens me nuper operari fecisse quandam *xemaneam* in domo mea, sita

in secundo claustro sive patio dicti monasterii de Jonqueriis, videlicet in pariete qui mediocris est inter dictam domum et ortum domus vestri, venerabilis prioris et conventus Sancti Hyeronimi de Ebron, territorii Barchinone, et quam operam vos, venerabilis frater Johannes Garriga, procurator dicti monasterii, impedire voluistis et realiter fecistis propter dubium quod habetis ne in futurum propter usum ignis qui plurimum parietibus nocet seu propter foveam seu *cavament* factam in dicto pariete pro spacio dicte *xemenee*, timetisque eciam ne in futurum propter aliquam venti tempestatem seu alias occasione dicte *xemenee* et seu propter ipsam foveam in dicto pariete factam ipse paries in terram caderet aut ruinam pateretur. Et predicta vos supportare seu nolle fieri velle, nisi respectu reverende domine Agnetis Romeva, priorisse dicti monasterii, contemplacione cuius predictis acquievistis et ipsa mediante et tractante inter nos concordiam sequentem tractatam fuisse.

Pro tanto, tenore presentis publici instrumenti perpetuo valituri, per me et meas in dicta domo succedentes quascumque, convenio et promitto vobis, dicto venerabili priori et conventui Sancti Hyeronimi Vallis de Ebron, quod si forsan in futurum occasione dicte *xemenee* seu foraminis aut fovee sive *del cavament* in dicto pariete facto pro dicta *xemenea*, dictus paries gravaretur, durrieretur aut aliquod damnum pateretur aut minus valeret, totum damnum et totum id, quicquid et quantum fuerit ego et succedentes mee in dicta domo dabimus, restituemus, trademus, solvemus et emendabimus, ac dictum parietem in condirectum tenebimus ego et succedentes mee in dicta domo mea meis et ipsarum propriis sumptibus et expensis. Et hec promitto quod faciemus ego et mee succedentes in dicta domo sine *et cetera* damna *et cetera*. Credatur *et cetera*. Obligo specialiter et expresse totam dictam domum et abisso usque in celum *et cetera*. Fiat largo modo dicta specialis obligatio *et cetera*. Iuro *et cetera*.

Ad hec nos, Agnès² Romeva, priorissa dicti monasterii, consentimus predictis tanquam nobis presentibus, scientibus, tractantibus, concordantibus et beneplacitis *et cetera*.

Testes Jacobus Cellerès, campsor, et Gabriel Sala, magister domorum, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per obliqües indicar la ferma.* 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

1480 novembre 12. Barcelona

Ferran II imposa un càstig de cent açots i a perdre tots els arreus a aquells atzemblers que tallin o treguin llenya de qualsevulla possessió del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron.

ACA, C, reg. 3546, f. 85r-85v.

Don Ferrando *et cetera* a tots e qualsevol oficials de la nostra cort e de la ciutat de Barchinona o altres persones a qui les presents pervendran e cascú d'ells, salut e dilectió. Per quant Nós, volents preservar de inquietacions e damages lo monastir de la Vall de Ebron, de la orde de Sent Iherònim, per la molta devoció que tenim a la dita orde e religió, havem provehit e manat, segons ab la present expresament provehime manam, que ningun azempler de nostra casa e cort o de qualsevol altra persona, ciutat o loch que sie, no sie gosat tallar ne fer ne traure lenya alguna del bosch o altre qualsevol loch que sie del dit monastir de Sant Iherònim de la Vall de Ebron, ius pena que lo que ho farà o attemparà fer encorrega en pena de cent açots e perdre los arreus que portaran en les atzembles, los quals dits cent açots li hagen ésser donats per los lochs acostumats de la ciutat de Barchinona, la qual pena volem que sie exequitada per lo official que per lo prior del dit monastir ne serà request.

Per tant, intimant e notificant-vos la dita nostra provisió e apposició de pena, ab tenor de la present, scientment e deliberada, vos diem, encarregam e manam que sots incorrimet de nostra ira e indignació e pena de cinc-cents florins d'or dels béns dels¹ contraffaents havedors e a nostres cófrens applicadors, que no permetau, quant en vós sia, que azempler o persona alguna faça lenya en algun loch del dit monastir, ans totora e quant per part del dit monastir o de algun frare o familiar de aquell ne sereu requests o algun de vosaltres serà request, per observació de la present nostra provisió e manament presteu

en favor del dit monastir tota aquella ajuda que us serà possible quant a la exeqüció de la desús dita pena fahedora contra los desús dits qui farien, com dit és, o se'n portarien de la lenya del dit monastir o de bosch o terra sua. E vosaltres, dits oficials, en tal cas executeu los tals atzemblés o lenyadors en la dita pena dels dits cent açots e perdre los arreus. E perquè degú ignorància no puga al·legar, vos manam que la present nostra provisió e edicte ab veu de pública crida façau² publicar per los lochs acostumats de les ciutats, viles e lochs a vostra iuredicció sotsmesos. E no façau en alguna manera lo contrari, si les dites penes desijau no incórrer.

Data en Barchinona, a XII dies del mes de noembre de l'any de la nativitat de Nostre Senyor mil CCCC LXXX. Yo, el Rey.

Dominus rex mandavit michi, Petro Camanyas. Probata.

1. *Segueix cons ratllat.* 2. *façau manca al ms.*

87

1480 novembre 30. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Jeroni Armant, oripeller ciutadà de Barcelona, i la seva muller Francina reconeixen que Joan Moner, prior, i el convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reunit en capítol conventual, han posat sota la seva administració els béns de la granja de Monistrol d'Anoia per tal que la governin en nom del monestir. Els frares es comprometen a alimentar i proveir de tot el necessari als dos cònjuges mentre administrin la granja. Inclou l'època dels béns rebuts, que han estat inventariats en un memorial.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manuale quintum*, 1480, gener, 27 – 1481, juny, 15, s. f.

Die iovis XXX mensis et anni pretactorum, in monasterio Sancti Hieronimi Vallis de Ebron, territorii Barchinone.

Hieronimus¹ Armant, oripellarius, civis Barchinone, et Francina,² eius uxor, confitemur et recognoscimus vobis, venerabili priori et conventui monasterii Sancti Hieronimi Vallis de Ebron, territorii Barchinone, quod habuimus et recepimus a vobis et tenemus in vestra pura comanda res et bona sequencia, contenta in quodam memoriali sive inventario manu nostri, dictorum prioris et Hieronimi, scripto, tenoris sequentis: «Primo *inserantur et cetera*». Quequidem bona inventa fuerint³ et nunc sunt et consistunt in quadam grangia sive domo dicti monasterii nos, de proximo Altissimo disponente, ingredi debemus pro gubernando, regendo et administrando illam et dicta bona et res ac omnia alia dicte grangie sive domus quamdiu vobis placuerit nomine dicti monasterii et conventus ad omnem utilitatem et commodum dicti monasterii et conventus, prout bona fide nos poterimus iuxta vires nostras. Et ideo renunciamus *et cetera*. Promittimus uterque nostrum insolidum vobis restituere predicta omnia et singula incontinenti cum videlicet et ubique a vobis *et cetera* fuerimus requisiti seu alter nostrum fuerit requisitus sine *et cetera* damna *et cetera*. Credatur *et cetera*. Obligo ego, dictus Hieronimus me personaliter et omnia bona utriusque nostrum insolidum *et cetera*. Renuncio cum omnibus renunciationibus necessariis *et cetera*. Iuro ego, dicta Francina, racione dictorum iurium meorum *et cetera*.

Ad hec nos, frater Johannes Moner, prior, frater Guillelmus Fuster, vicarius, frater Anticus Nebot, frater Petrus Johannes ça Creu, frater Johannes Garriga, frater Ludovicus Palau, frater Philipus Álveres, frater Valerius Bernardi, frater Franciscus Ferrer, frater Laurentius Frigola, presbiteri, frater Jacobus Vithalis et frater Gabriel Ferrer, subdiachoni,⁴ omnes conventuales dicti monasterii, ad sonum campane intus capitulum dicti monasterii congregati conventumque dicti monasterii, tanquam maior et sanior pars eiusdem facientes et representantes, convenimus et promittimus vobis, dictis coniugibus, quod toto tempore et donec et quamdiu vos stabitis in dicta grangia seu domo regendo, gubernando et administrando illam pro dicto monasterio et conventu nos et nostri successores in⁵ dicto prioratu et conventu providebimus et

alimentabimus vos in omnibus vobis necessariis sine *et cetera*. Obligamus bona dicti monasterii et conventus mobilia et immobilia *et cetera*. Iuramus *et cetera*. Hec igitur *et cetera*. Fiant duo *et cetera*.

Testes dictorum prioris et fratrum ac Hieronymi Armant, qui firmarunt intus domum dicti capituli, Bartholomeus Sbert, traginerius parrochie Sancti Vincenciis Lupricato, Anthonius Almussarra, textor panni lini, civis Barchinone, et Antonius Traver, traginerius residens in dicto monasterio.

Testes dicte domine Francine, qui firmavit dicta die et quasi eodem contextu intus domum de Copí, sitam in clauso monasterii antiquioris predicti.

Item nos,⁶ dicti conuiges firmarunt apocam de receptis dictis bonis. Et ideo renunciamus *et cetera*.

Testes predicti.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 3. *fuert, al ms. fuerit.* 4. *Damunt els noms de pila de cadascun dels frares* (Johannes, Guillermus, Anticus, Petrus, Johannes, Ludovicus, Philipus, Valerius, Franciscus, Laurentius, Jacobus i Gabriel), *dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 5. *Segueix his ratllat.* 6. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

1480 desembre 18. Barcelona

Joan Feliu, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, i Joan Queralt, habitant de Cervera, fill i hereu universal de Joan Queralt, de Concabella, reconeixen que han rebut 300 florins d'or de Joan Lambard, Tomàs Oriola i altres habitants de Concabella, d'Antoni Torrededia i del seu fill Antoni, de Sisteró, i d'Antoni Pahó, de Granyenella, que els devien a causa del préstec que el monestir i Joan Queralt, pare, van fer per rescatar-los quan estaven detinguts a Tàrraga per tropes castellanés.

AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 6r.

Nos, frater Joannes¹ Feliu, conventualis procuratorque, yconomus, syndicus et actor ad hech et alia legitime constitutus et ordinatus ab reverendo fratre Benedicto Sent Joan, priore, e a conventu monasterii Beati Hieronymi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, prout de dicta procuracione plene constat instrumento recepto in posse Anthonii Vinyes, notarii infrascripti, die *et cetera*, et² Joannes³ Queralt, habitator ville Cervarie, filius ac heres universalis Joannis Queralt, loci de Concabella, prout de mea universali herencia plene constat *et cetera*, dictis nominibus confitemur et recognoscimur vobis, Joanni Lambart, Thome Oriola et aliis habitatoribus⁴ castri de Concabella, diocesis Urgellensis, Anthonio de Torradedia et Anthonio de Torradedia, eius filio, loci de Sesteró, et Anthonio Pahó, loci de Granyenella, dicte diocesis, in subscripto et inferius mencionato instrumento contentis quod dedistis et solvistis nobis ad nostram omnimodam voluntatem omnes illos trescentos florenos auri⁵ quos⁶ dictus conventus et Joannes Queralt, pater mei, dicti Joannis Queralt,⁷ vobis mutuavimus pro rescate personarum vestrarum, que capte detinebantur in villa Tarrege pro gentes regni Castelle, et de quibus vos omnes⁸ priori dicti monasterii ac dicto patri meo⁹ debitorum instrumentum fecistis cum instrumento recepto in posse discreti Joannis Castellari, prebiteri rectoris ecclesie loci de Concabella, XVI die madii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o LXIII°. Et ideo renuncia *et cetera*. Facimus vobis apocham *et cetera*. Et nichilominus restituimus vobis instrumentum debitorium predictum in sui forma, volentes illud in sui nota cancellari *et cetera*. Fiat diffinicio large.

Testes sunt honorabilis Manuel Boix, legum doctor ville Cervarie, et Jeronymus Çafont, notarius, civis Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix ego ratllat.* 3. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 4. *habitoribus, al ms. habitoribus.* 5. *Segueix pro quibus vos omnes obligacionem.* 6. *Segueix nos ratllat.* 7. *El fragment comprès entre dictus conventus i Joannis Queralt, escrit a la interlínia.* 8. *Segueix nobis ratllat.* 9. *priori dicti monasterii ac dicto patri meo, escrit a la interlínia.*

1481 gener 30. Barcelona

Dalmau de Queralt, senyor de la vila de Santa Coloma i de la baronia de Queralt, d'una banda, i Benet Santjoan, prior, i Joan Feliu, procurador, de Sant Jeroni de la Murtra, de l'altra, concorden el pagament de les pensions d'uns censals morts que el noble no va satisfer al monestir durant el temps de la guerra i que atenyen la xifra de 1.600 lliures barceloneses. Aquest acord ha estat propiciat per dos àrbitres, Pere Camanyes, conseller i secretari reial, i Antoni Vinyes, notari ciutadà de Barcelona, nomenats per ambdues parts després que la Cort General de Catalunya no decretés res sobre aquests ròssecs. L'acord suposa el pagament de 300 lliures barceloneses per part de Dalmau de Queralt, 83 lliures 10 sous de les quals hauran de ser satisfetes en forment fins al proper mes de març, i les 216 lliures 10 sous restants, en set terminis anuals, en el mes de setembre, els sis primers de 31 lliures i el darrer de 30 lliures 10 sous, que podran ser pagats, a voluntat del monestir, en diners o en forment.

AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 9r-11r.

Die¹ lune XXX ianuarii, anno predicto.

Nos, Dalmacius² de Queralt, miles, dominus ville Sancte Columbe et baronie de Queralt, ex una parte, et nos, frater Benedictus³ Sent Johan, prior, frater Joannes⁴ Feliu, conventualis, procurator, yconomus, syndicus et actor monasterii et conventus Beati Ieronymi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, ex parte altera, confitemur et recognoscimus nobis, scilicet pars parti nostrum et nobis ad invicem, quod super infrascriptis fuerunt facta, firmata et iurata concordia et instrumenta ex ipsa deppendencia prout ecce.

Com migensant carta pública rebuda per n'Anthoni Vinyes, notari de Barchinona deiús scrit, a XII del mes de març any mil CCCC LXX VIII, entre lo molt noble baró mossèn Dalmau de Queralt, cavaller, senyor de la vila de Sancta Coloma e baronia de Queralt, de una part, e los reverend prior e covent del monastir de Sent Ierònym de la Vall de Betlem, àlies de la Murta, de la part altre, de e sobre les pensions llavors degudes e de aquí avant devedores als dits prior e covent de e per causa de certs censals morts que lo senyor de la dita baronia fa cascun any en certs terminis als dits prior e covent, sien stats fets e fermats certa concòrdia o certs capítols sots scríts de pròpria mà dels dits noble e prior ab certs pactes e retencions en aquells dits capítols largament contenguts. Les quals concòrdia e capítols e ab los dits pactes e retencions les dites parts e cascuna d'elles de e ab los presents capítols ho concòrdia loen, approven, ratiffiquen e confirmen, e a aquells per los presents capítols e concòrdia no entenen a derogar ne preiudicar, ans aquells sien e romanguen en llur força e valor.

E com en los dits capítols e concòrdia, entre los altres sie un capítol qui és del tenor següent: «Ítem, com per causa dels dits censals sien degudes de temps passat als dits prior e covent moltes pensions, per çò són axí de acort les dites parts que les dites pensions degudes los sien pagades e aquelles puxen demanar, reebre e haver los dits prior e covent segons serà declarat e apuntat en la Cort General de Cathalunya qu i de present per lo senyor rey se celebra en la present ciutat de Barchinona sobre los censals que les sglésies o ecclesiàstiques persones reben en qualsevulla parts. La qual forma hagen a servir los dits prior e covent e encare lo dit noble baró sobre los ròssechs de pensions degudes. E si cars se seguirà que sobre los dits ròssechs o pensions degudes per la dita cort, axí per spirament de aquella com en altra manera, provehit e declarat no serà, en tal cars los dits prior e covent puxen demanar e haver los dits ròssechs íntegrament e

fer qualsevol compulses que fer poran en virtut de llurs contractes e obligacions»; e com encare per spirament de la dita cort ne en altra manera no sie stat provehit ne declarat sobre los dits ròssechs dels dits censals que per les ecclesiàstiques persones se reben, e, per consegüent, los dits prior e covent hagen hagut e han part clar que ells podien e poden demanar, rebre e haver les ànnues pensions perrahó dels dits censals a ells degudes, e per aquella rahó diverses vegades hagen demanades al dit noble mossèn Dalmau de Queralt mil e sis-centes lliures a ells per ròssechs dels dits censals del principi de la guerra ençà degudes, e a la fi, per quant lo dit noble no curava pagar als dits prior e covent, los dits ròssechs ho pensions degudes e per haver aquelles han principada, en vigor de llurs censals, execució ésser feta contra los béns dels dits obligats en los dits censals, e contra los dits béns e obligats hagen fet reclam en la cort de l'honorable veguer de Barchinona de CC lliures, e per consegüent, sobre aquest cap e per llunyar aquelles parts de diverses messions e dans que s'i speraven e a la fi de la dita execució se seguirien, han meses les dites llurs differències en mans e poder del magnífich mossèn Pere⁵ Camanyes, conseller e secretari del senyor rey, e del dit Anthoni Vinyes, notari deíus scrit. Les quals, hoydes les dites parts, han concordades aquelles sots la forma següent:

Çò és, que lo dit noble mossèn Dalmau de Queralt hage e sie tengut pagar als dits prior e covent de e per tots los dits ròssechs deguts del dit principi de la guerra ençà e per les formes e pagues deíus scrites CCC lliures barchinoneses, çò és que per tot lo mes de març propvinent ell, dit noble, hage e sie tengut dar e pagar realment e de fet als dits prior e covent, o a qui ells volran, e dins la dita vila de Sancta Coloma de Queralt cent trente migeres de forment bo e rebedor a mesura nova de la dita vila per paga de LXXXIII lliures X sous prorata de les dites CCC lliures; ítem les restants CC XVI lliures X sous a compliment de les dites CCC lliures los hage a pagar realment e de fet dins set anys primer vinents, çò és per los primers sis anys a rahó de XXXI lliura per any e que la primera paga sie e s'hage a fer per tot lo mes de setembre primer vinent, que serà del present any mil CCCC LXXXI, e la segona paga se hage a fer de altres XXXI lliura per tot lo mes de setembre de l'any LXXXII, e axí cascan any dels dits sis anys en semblants quantitat e termini. E per lo últim any, que serà la setena e derrera paga, los hage a dar lo dit noble XXX lliures X sous, que seran a compliment de paga de les dites CCC lliures. Les quals dites set pagues lo dit noble los hage a pagar en diners dins Barchinona o, si los dits prior e covent elegiran, en forment dins la dita vila de Sancta Coloma. Lo qual forment los dits prior e covent hagen e sien tenguts rebre, çò és cascan dels dits set anys, al for que aquell any de paga la migera del forment haurà valgut en la dita vila de Sancta Coloma lo dilluns ans de Pascha de Resurectió de aquell any mateix. E que pagades per lo dit noble baró als dits prior e covent íntegrament, realment e de fet sots les dites formes e pagues, segons demunt largament se conté, les dites CCC lliures, que en tal cars e no en altra manera los dits prior e covent hagen a remetre al dit noble los dits ròssechs de pensions degudes.

Per çò, lo dit noble baró mossèn Dalmau de Queralt, de una part, e los dits prior e covent o llur ycònome procurador, de la part altre, havent per acceptes los dits apuntaments, formes de pagues e altres coses per los dessús dits mossèn Pere Camanyas e Anthoni Vinyes dessús apuntades e declarades, lo dit noble baró, ab les salvetats e retencions ja demunt expressades e encare que per aquest acte no sien ni puxa ésser fet preiudici ne derogació als dits contractes de censals ne a la dita altre derrera conivença entre les dites parts feta ne altres obligacions als dits prior e covent fetes per causa dels dits censals, los quals sempre romanguen en ça força e valor, convé e en bona fe promet als dits prior e covent e a llur procurador e ycònom que ell pagarà e pagar farà a ells, dits prior e covent, sots les dites formes e terminis les dites CCC lliures sens dans e messions dels dits prior e covent, volent e consentint lo dit noble que, en cars ho cassos que si ell, dit noble, no complia les dites pagues o alguna de aquelles, que ells, dits prior e covent, puxen e hagen facultat de procehir contra lo dit noble e altres béns obligats en los dits censals, axí en virtut del dit reclam ja fet. Lo qual reclam sempre romangue en sa forsa e valor fins les dites CCC lliures sien realment e de fet als dits prior e covent complidament pagades com en altra manera, en virtut dels dits contractes dels dits censals, per haver e recobrar les dites mil DC lliures per ròssechs degudes.

Ítem, los dits prior e covent e llur procurador e ycònom, ab les dites salvetats, protestacions e retencions, acceptant les dites coses totes e sengles demunt expressades, convenen e en bona fe prometen⁶ al dit noble baró que, pagats e satisfets ells en les dites CCC lliures e en totes messions que per haver aquelles los covengués a fer, renunciaran, axí com ara de present per lavors renunciem, al dit reclam e absolran e diffiniran al dit noble los dits ròssechs de pensions degudes, segons demunt se conté, sens dan e messions del dit noble e dels seus.

E per les dites totes e sengles attendre e complir, les dites parts ne obliguen, çò és la una a la altre e endessemps, çò és lo dit noble tots sos béns e los dits prior e covent los béns de llur monastir, mobles e immobles, haguts e per haver, ab iurament largament.

E volen les dites parts e cascuna d'elles que de les dites coses totes e sengles se fassen e puxen ésser fetes una e moltes cartes per n'Anthoni Vinyes, notari deiús scrit, ab totes e sengles obligacions, renunciacions, juraments e altres clàusules necessàries a conaxença del dit notari, substància del fet, emperò, no mudada.

Dalmau de Queralt. Frare Benet Sent Johan, prior indigne de Sent Jerònym de la Murta.

Ego, Petrus Camanyes, secretarius, qui supra, quia predictis, ut predictur, interfui ideo in testimonio veritatis ibidem⁷ me subscripsi. Camanyas.

Testes firme dicti nobilis Dalmacii de Queralto, qui firmavit dicta XXX ianuarii, anno a nativitate Domini M^o CCCC LXXXI°, sunt honorabilis Franciscus de Casasagia, magister accentus sedis Barchinone, discretus Ludovicus Munyoç et Jeronymus Çafont, notarii, cives Barchinone.

Testes firme dictorum reverendi prioris et fratris Joannis Feliu, procuratoris et yconomi dicti monasterii Beati Jeronymi, qui ambo firmaverunt XXXI dictorum mensis et anni, sunt honorabilis Petrus de Vineis, prebiter, rector de Beteya, diocesis Dertusensis, discretus Ludovicus Jorba et Jeronymus Çafont, notarii, cives Barchinone.

1. Hyeronimus, escrit al marge esquerre. 2. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 3. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 4. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 5. Segueix Cam ratllat. 6. prometen, al ms. prometem. 7. Segueix i ratllat.

1481 febrer 22. Barcelona

Benet Santjoan, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, d'una banda, i Jaume Ferrer, mestre en arts i regent de les escoles de la ciutat de Barcelona, de l'altra, pacten la lluçió de dos violaris, que sumen 8 lliures 10 sous de pensió anual i 59 lliures 10 sous de propietat, que Jaume Ferrer havia de satisfer a Pere Sassala, escrivà reial, i ara al monestir de la Murtra, per ser-ne hereu universal. L'acord suposa que Jaume Ferrer haurà de pagar a Sant Jeroni de la Murtra 55 lliures en cinc anys, a raó de 5 lliures 10 sous trimestrals, i dos llibres, que són les Responsions als objectes fets contra Sant Tomàs, i la Metafísica de Sant Tomàs. Una coberta de vànova i alguns llibres que Jaume Ferrer havia donat com a penyora a Pere de Sassala, seguiran en poder del monestir com a garantia dels pagaments pactats.

AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 25r-26r.

Die iovis XXII februarii, anno a nativitate Domini M^o CCCC LXXXI°, fuit receptum sequens instrumentum licet hich continetur.

In Dei nomine. Noverint universi quod nos, frater Benedictus¹ Sent Johan, procurator, yconomus, syndicus et actor ad hech et alia legitime constitutus et ordinatus ab reverendo priore et conventu monasterii Beati Jeronymi Vallis de Betllem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, prout de dicta procuracione et yconomatu et cetera plene constat instrumento recepto in posse Anthonii Vinyes, notarii infrascripti, die et cetera, ex una parte, et ego, Joannes² Ferrarii, magister in artibus, regens scholas artium civitatis Barchinone, eiusdemque civitatis civis, ex parte altera, confitemur et recognoscimus pars parti nostrum et nobis ad invicem quod super infrascriptis fuerunt firmata capitula sequencia, prout ecce:

Mestre Joan Ferrer, regent les scoles de arts de la ciutat de Barchinona, feye a n'en Pere Çaçala tres violaris, entre tots de pensió de vuyt lliures e deu *solidos* e de propietat de LVIII° lliures X sous, los

quals se pertanyen de present als prior e covent del monastir de Sent Jerònym de la Vall de Betlem, àlies de la Murta.

E per causa dels dits violaris, lo dit en Çaçala tenie per seguretat de aquells diversos llibres, segons en les cartes fetes se conté. Emperò stà en veritat que après lo dit mestre Joan Ferrer cobrà un libre apel·lat *Los Tests de Aristòtil*, de philosophia natural, e en smena de aquell donà una cuberta de vànova e altres llibres, segons apparen un memorial scrit de mà del dit Çaçala.

E com lo dit mestre Joan Ferrer vulla quitar los dits violaris e ésser quiti dels interessos de aquells, lo prior e ycònom del dit monastir, de una part, e lo dit mestre Joan Ferrer, de la part altre, sobre les dites luycions e paga de aquelles són venguts a la concòrdia següent, çò és que per los dits preus e per totes les pensions per rahó dels dits violaris degudes, que són moltes en nombre, lo dit mestre Joan, per les forma e paga de iúis scrites, hage e sie tengut de dare pagar als dits priore covent sinquanta-sinch lliures en moneda nombrant e d'altre part de present los hage dar e liurar dos llibres: la hu apel·lat *Responsions als obiectes fets contra Sent Thomàs*, de pregamins sense posts; l'altre *Sent Thomàs, Sobre la Mathaphísica*, scrit en paper, dels quals llibres lo prior e covent puguen fer a llur voluntat.

E les dites sinquanta-sinch lliures haia a pagar dins sinch anys primer vinents, sens dans e damnatges del dit monastir, çò és a la festa de Pascha de Resurectió primer vinent haia a donar sinch lliures e deu *solidos*; e a Sancta Maria de agost de aquest any matexhaia a donar altres sinch lliures e deu *solidos*; e après, lo Nadal següent, sinch lliures e deu *solidos*; e a la festa de Sancta Maria de agost, altres sinch lliures e deu *solidos*, e axí cascun dels tres anys següents en la forma dita, çò és sinch lliures³ deu *solidos* a Nadal, sinch lliures deu *solidos* a Sancta Maria de agost, fins les dites sinquanta-sinch lliures sien pagades.

E vol lo dit⁴ mestre Joan Ferrer que, per seguretat de les dites coses, que los dits llibres e cuberta de vànova sien e romanguen en reserves e penyora del dit monastir, axí en virtut de les vendes de ells fetes migençant corredors per causa dels dits violaris, les quals sempre romanguen en sa força e valor, comencara per causa del present contracte. En axí que en cars de paga o pagues de les dites quantitats, lo dit procurador e ycònom puxa vendre e alienar los dits llibres e cuberta de vànova e pagar-se en les dites quantitats. E generalment lo dit mestre Joan Ferrer ne obliga tots sos béns *et cetera* e ho iura *et cetera*. E axí d'aquí avant los dits violaris són stinchs e funts e interès negú en ell no córriga.

Testes sunt: venerabilis Jacobus Bernardi, mercator, et Petrus Mallol, candelarius cere, cives Barchinone.

1. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 2. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 3. lliures falta al ms. 4. Segueix lo ratllat.

1481 abril 7. Barcelona

Benet Santjoan, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, i Joana, muller de Galceran Salvat, doctor en lleis i ciutadà de Barcelona, actuant en qualitat de procuradora de Gabriel Tajadell, doctor en lleis ciutadà de Barcelona, pacten la lluçió de 14 lliures de les 35 lliures del preu d'un violari de 5 lliures de pensió anual, garantit amb cinc llibres, que Gabriel Tajadell va vendre a Pere Sassala, escrivà reial i ciutadà de Barcelona, i que, un cop mort, satisfà al seu hereu universal, el monestir de Sant Jeroni de la Murtra. A tal efecte, s'acorda que els frares rebin 8 lliures barceloneses i es quedin un dels llibres empenyorats, de Bartolo de Sassoferrato, i es retornin dos altres llibres a Gabriel Tajadell.

AHPB, Antoni VINYES, *LVI manuale comune*, 1480, desembre, 2 – 1486, març, 31, f. 27v-28v.

Die sabbati VII aprilis, anno a nativitate Domini M° CCCC LXXXI°.

In Dei nomine. Noverint universi quod ego, frater Benedictus¹ Sent Johan, conventualis, procurator, yconomus, syndicus et actor ad hech² et alia legitime constitutus et ordinatus ab reverendo priore et conventu monasterii Beati Ieronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, prout de dictis procuracione, yconomatu, sindicatu et actoria plene³ constat instrumento recepto in posse Anthonii Vinyes, notarii infrascripti, die et cetera, ex una parte, et ego, Joanna,⁴ uxor honorabilis Galcerandi Salzet, legum doctoris, civis Barchinone, ut procuratrix ad hech et alia legitime constituta et ordinata ab honorabili Gabriele Tegedell, legum doctore, cive dicte civitatis, prout de dicta procuracione plene constat instrumento recepto in posse discreti Joannis Navarro, auctoritate regia notarii publici Barchinone, XII die augusti, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quarto, ex parte altera,⁵ confitemur et recognoscimus pars parti et nobis ad invicem quod super infrascriptis fuerunt internos, dictas partes,⁶ dictis nominibus facta et firmata capitula sequencia:

Com ab carta rebuda per en Franci Costa, notari de Barchinona, a XX de juliol any mil CCCCLXVIII^o, micer Gabriel Tegedell, iuriste, hage venut al discret en Pere Çaçala, scrivà del senyor rey, ciutedà de Barchinona, sinch lliures de violari per preu de XXXV lliures pagadores a XX de juliol.

E com per causa del dit violari e seguretad de aquell, lo dit micer Gabriel Tegedell, migensant corredor públich e ab carta rebuda en poder del dit notari, lo dit die hage feta venda al dit Pere Çaçala de sinch libres, çò és de un *Rosari sobre lo decret*, e la *Segona part dels Morals de Job*, e *Lo Bàrtol sobre lo quart del codi*, e *Lo Abat, Sobre la primera part del segon* e *Les addicions de Joan Andreu sobre lo speculador*, segons en la propdita carta de la dita venda se conté e són designats.

E més, com lo dit micer Tegedell après de paraula hage dit e affermat que la dita venda de violari hage feta per obs e necessitat de ell e de micer Damià Monserrat, iurista de Terragona, çò és a obs d'ell, dit micer Tegedell, de XIII lliures en preu, e a obs e per necessitat de micer Damià Monserrat, XXI lliures en preu.

E d'altre part hage dit e affermat de paraula que dels dits libres n'í havia haguts de seus, çò és *Lo Bàrtol sobre lo quart del codi*, e *Lo Abat, Sobre la primera part del segon*, e *Les addicions de Joan Andreu sobre lo speculador*; e del dit micer Damià los restants dos libres, çò és *Lo Rosari* e *La segona part dels Morals*.

E més, com lo dit en Pere Çaçala en lo seu derrer testament hage fet hereu seu universal lo prior e covent de Sent Jerònym de la Vall de Betlem, àlies de la Murta, e en aquell mateix dit testament hage feta expressa menció que si lo dit micer Tegedell volia quitar lo dit violari, que lo dit hereu seu li fes bona gràcia de les pensions del dit violari e que fos satisfet de sos treballs de reparar lo dit Rosari, lo qual lo dit micer Tegedell reparave.

E com ara novament lo dit micer Tegedell ho són procurador, per alegrar-se de la dita gràcia del dit testament, vulla entendre en quitar lo dit violari tant com toca a la sua part, per çò lo procurador e yconom del dit monastir, de una part, e la dona Joana, muller de micer Galceran Salvat, dotor (*sic*) en leys ciutedà de Barchinona, com a procuradora del dit micer Gabriel Tegedell, havent de açò plena potestat, segons appar per carta rebuda en poder d'en Joan Navarro, notari de Barchinona, a XIII (*sic*) de agost any mil CCCCLXXIII, de la part altre, sobre aquella dita luyció són venguts a la concòrdia e pacte següents, çò és que, hagus sguard a la dita gràcia e reparació del dit libre e reparació de altres libres per lo dit micer Tegedell feta, lo dit micer Tegedell ho son procurador hagen ho sien tenguts de donar e pagar al dit prior e covent, per solució e satisfació de les dites XIII lliures de preu e pensions per aquell preu de XIII lliures degudes fins a la present jornada, vuyt lliures en moneda nombrant, ultra aquelles sinch lliures e sinch *solidos*, les quals⁷ lo dit Pere Çaçala en sa vida havia rebudes per preu de hu dels dits libres apel·lat lo Bàrtol sobre lo quart del codi, lo qual lo dit Pere Çaçala, mentre vivia, de voluntat del dit micer Tegedell havia venut e rebut lo dit preu de aquell libra; e que lo dit micer Teiedell cobra dos libres que restaven dels seus, çò és *L'Abat, Sobre la primera part del segon* e *Les addicions de Joan Andreu sobre lo speculador*; e més romanguen vers los dits prior e covent los dit *Rosari* e *La segona part dels Morals de Job* en virtut de la dita venda feta dels libres e per tuyció e seguretad llur del que resta a quitar del dit violari e usar de llurs drets, axí com feyen ans del present contracta.

E com no's tròpia de present que lo dit Rosari que lo dit micer Tegedell tenie per reparar per lo dit Pere Çaçala li sie stat restituyt, segons és affermat per lo procurador demunt dit, ans lo dit procurador e

ycònom hage feta e faça de present demanda de aquell contra lo dit micer Tegedell, per çò lo dit procurador e ycònom se reserve dret de demanar, rebre e haver aquell libra, no contrastant la present concòrdia.

E per causa de la dita concòrdia, lo dit procurador e ycònom és content de cancel·lar la dita venda del dit violari sens derogació de la dita venda dels dits libres que eren de micer Damià, la qual sempre romangue en ça força e valor. E are per lavors la cancel·len e la han per cancel·lada, desobligant del tot del dit violari preu, pensions, prorata e altres accessoris de aquell lo dit micer Gabriel Tegedell e sos béns.

E la dita procuradora accepta les dites coses segons largament demunt se conté.

E confessa lo dit procuradore ycònom comha rebudes les dites vuyt lliures de comptans per causa de la dita lució.

E la dita procuradora ferma àpocha dels dits libres que lo dit micer Tegedell afferma que eren seus.

Testes firme dicte domine Joanne, uxoris dicti Joannis Salvat, procuratricis predictae, que firmavit dicta die, sunt venerabilis Joannes Fuster, mercator, Petrus Stephani, parator pannorum lane, et Jeronymus Çafont, notarius, cives Barchinone.

Testes firme dicti fratris Benedicti Sent Johan, que firmavit dicte die, sunt venerabilis Guillelmus Stela, Jacobus Bernardi, mercatores, et Jeronymus Çafont, notarius, cives Barchinone.

1. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 2. Segueix hech repetit. 3. Segueix plene repetit. 4. Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma. 5. altera manca al ms. 6. Segueix l ratllat. 7. Segueix e ratllat.

1486 juny 26. Girona

Joan de Santmartí, canonge i ardiaca d'Elna, vicari general del capítol de la catedral de Girona, que està en seu vacant, informat per Pere Segurioles i Bartomeu Tayedes, frares de Sant Jeroni de la Murtra, que els frares professors Miquel Estela i Andreu Maig han fugit sense permís d'aquest monestir, ordena als clergues de la diòcesi que els denunciïn públicament a les seves esglésies com a excomunicats i que adverteixin a tothom que, sota pena d'excomunió i altres concedides a l'orde dels jerònims, no els auxiliïn o prestïn cap favor ni ajuda i que, en la mesura que els sigui possible, els retornïn al seu monestir de professió.

ADG, *Libre U-174*, foli entre 61 i 62.

Johannes de Sancto Martino, canonicus et¹ archidiaconus Elnensis ac canonicus et vicarius in spiritualibus et temporalibus generalis pro honorabili capitulo ecclesie Gerundensi, sede vacante, dilectis nobis in Christo, universis et singulis² clericis, curatis et non curatis³ ecclesiarum civitatis et diocesis Gerundensis, ad quem seu quos presentes pervenerint, salutem in Domino. Querula expositione venerabilium religiosorum⁴ fratrum Petri Segurioles et Bartholomei Teyedes, conventualium monasterii Beati⁵ Hieronimi de la Murta, territorii et diocesis Barchinonensis, per reverendum priorem dicti monasterii ad huiusmodi negocium destinatum,⁶ percepimus quod, instigante diabolo generi humano inimico, venerabiles fratres Michael Stela et Andreas Maig, prebiteri professi et conventuales dicti monasterii, ab eodem monasterio absque licencia dicti⁷ reverendi prioris⁸ se absentarunt et fugerunt satis effranate hinc inde extra claustra vagantes incedunt, complura illicita et inhonesta in eorum animarum periculum totiusque⁹ eiusdem ordinis scandalum et detrimentum comittentes, propter quod nemini dubium ipsos¹⁰ omnes auxilium, consilium et¹¹ favorem eisdem prestantes seu ipsos receptantes et recipientes incurrisse et

incurrere excommunicationis sententiam et alias penas¹² per literas apostolicas eidem ordini indultas, de quibus nobis exitit facta fides occularis et alias contra tales latas.

Supplicato igitur nobis per eosdem venerabiles exponentes de iusticie remedio opportuno infrascripto, vobis et vestrum singulis harum serie dicimus et mandamus in virtute sancte obediencie et sub pena excommunicationis quatenus prenomatos venerabiles fratres Michaellem Stela et Andream Maig, fugitivos dicti monasterii, tanquam excommunicatos per dictas literas apostolicas, in ecclesiis vestris prima die dominica aut alia de qua requisiti fueritis publice altaque et intelligibili voce denunciando, moneatis et requiratis generaliter omnes et singulas personas, tam ecclesiasticas quam seculares, cuiusvis conditionis existant, et particulariter omnes illas que vobis fuerint nominate et de quibus fueritis requisite, pro primo, secundo, tercio et peremptorio quos nos sic monemus pariter et requirimus ut infra sex dies¹³ ab huiusmodi monitione et¹⁴ requisitione sibi fiendis proxime computandos predictos fratres fugitivos ab eorum monasteriis, ecclesiis, villis, locis, castris, domibus et habitationibus expellant et evitent et a cetero ipsos in eisdem non recipiant nec habitare sustineant, nec consilium, auxilium vel favorem eisdem prestant sed ad dictum monasterium a quo fugerunt, in quantum in eis erit,¹⁵ reducant seu reduci faciant cum effectu, omni fraude et suorum corporum eorum lesione cessantibus, si dictas excommunicationis sententiam et alias penas in dictis literis et privilegiis apostolicis contentis et nostram infrascriptam¹⁶ cupiunt evitare. Alioquin, significetis eisdem quod nos, lapsis dictis¹⁷ sex¹⁸ diebus, et nunc pro tunc ac viceversa dicta canonica monitione premissa in omnes per vos inde generaliter monitos generalem et particulariter¹⁹ eidem monitioni non parentes particularem excommunicationis sententiam in his scriptis fecimus et promulgamus vosque ex tunc denunciatis ipsos excommunicatos in ecclesiis vestris publice pro premissis duobus diebus dominicis continuis vel festivis.

Reddite latori presentes literas subscriptas, ponendo nomina et cognomina particulariter monitorum in signum mandati completi.

Datum Gerunde, XXVI iunii, anno M^o CCCC LXXXVI.

1. *Segueix et repetit.* 2. et singulis, *escrit a la interlínia.* 3. curatis, *escrit a la interlínia.* 4. religiosorum, *escrit al marge esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és / i està situaa darrere de venerabilium.* 5. *Segueix i ratllat.* 6. per reverendum priorem dicti, *escrit a la interlínia, i monasterii ad huiusmodi negocium destinatum, escrit al marge esquerre.* 7. dicti, *escrit a la interlínia.* 8. *Segueix illius ratllat.* 9. *Segueix dicti ratllat.* 10. *Segueix et ratllat.* 11. et, *escrit a la interlínia.* 12. et alias penas, *escrit a la interlínia.* 13. *Segueix dies ratllat.* 14. *Segueix cita ratllat.* 15. in quantum in eis erit, *escrit a la interlínia.* 16. et nostram infrascriptam, *escrit a la interlínia.* 17. *Segueix decem ratllat.* 18. sex, *escrit a la interlínia.* 19. *Segueix per ratllat.*

1486 novembre 22. Barcelona

Els consellers de Barcelona sol·liciten a Gonzalo {de Toro}, general de l'orde dels jerònims, que permeti que Antoni Torres, conventual de Sant Jeroni de Cotalba, que és tingut per un frare virtuos i honest, visqui per un període mínim de tres anys en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra, on hi ha arribat recentment.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 32, f. 179v.

Al molt reverend frare Gonsalvo, prior del monastir de Sanct Barthomeu de Lupiana, general de l'orde de Sanct Iherònim.

Mossèn molt reverend. En lo monastir de Sanct Gerònim de la Vall de Ballem, àlies de la Murtra, del (*sic*) diòcesi de aquesta ciutat, havem sabut és arribat frare Antoni Torres, conventual del monastir de Sanct Hierònim de Gandia, lo qual, per ralació del prior e convent del dit monastir de la Vall de Ballem e de moltes devotes persones qui en aquell confluen, és vist ésser virtuos e honest religiós, de loable vida e al servici divinal molt dispost. Nosaltres, qui per lo càrrech que tenim del regiment de aquesta ciutat som protectors e defenedors dels monastirs de la dita ciutat e diòcesi, desijosos lo dit monastir de Ballem sia

dotat e insignit de consemblants devotes personas e fassen contínua residència en aquell, o almenys per algun temps condescent, durant¹ lo qual per medi de la disposició e bondat sua lo dit monastir ne aconsegués benefici e endreça; e perquè somcerts açò stà a total disposició e ordinació de la reverència vostra, havem del·liberat fer la present, ab la qual, quant podem, pregam la reverència vostra que per contemplació de aquesta ciutat e nostre, vullau provehire manar lo dit frare Anthoni Torres fasse residència en lo dit monastir, almenys per temps de tres anys, manant si necessari serà al prior e convent del dit monastir de Gandia, en virtut de sancta obediència, permeten star lo dit frare Antoni Torres per lo dit temps en lo dit monastir, scrivint de la voluntat e intenció de la reverència vostra als dits prior e convent del dit monastir de Sanct Hierònim de la Vall de Ballem, que·l tenguen en special comendació. E ultra que² aquestes coses satisfieran al servici divinal e la reverència vostra ne reportarà gran mèrit per lo benefici lo dit monastir ne conseguirà, encare aquesta ciutat e nosaltres a tota cosa que sia bé e honor de la reverència vostra nos trobarà molt promptes e voluntaris.

De Barchinona, a XXII de nohembre any mil CCCC LXXXXVI.

A l'honor vostre apparellats, los consallers de Barchinona.

1. durant, *escrit a la interlínia*. 2. que manca *al ms.*

1486 novembre 22. Barcelona

Els consellers de Barcelona demanen a Pere Coll, prior de Sant Jeroni de Cotalba, que permeti que un dels seus frares conventuals, Antoni Torres, que té fama de virtuos i honest, resideixi un mínim de tres anys en el monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

AHCB, *Consell de Cent*, Lletres closes, vol. 32, f. 179v-180r.

Al molt reverend frare Pere Coll, prior del monastir de Sanct Gerònim de Guandia.

Molt reverend mossèn. Sabut havem que en lo monastir de Sanct Gerònim de la Vall de Ballem, àlies de la Murta, del (*sic*) diòcesi de aquesta ciutat, és arribat frare Anthoni Torres, fill e conventual de vostre monastir, del qual per los prior e convent del dit monastir de la Vall de Ballem e altres devotes personas qui en aquell conflueixen tenim informació és virtuos e honest religiós,¹ de bona vida e al servici divinal molt dispost. E per quant nosaltres, qui per lo càrrech que del regiment de aquesta ciutat tenim som protectors e defenedors dels monastirs de la dita ciutat e diòcesi, desijam dit monastir ésser insignit e dotat de consemblants virtuosas personas, les quals fassen contínua residència en aquell, o almenys algun rehonable temps, durant lo qual lo dit monastir ne obtingués benefici e endreça, e la reverència vostre e vostre monastir honor e glòria; per çò, quant més podem, pregam la reverència vostra que per contemplació de aquesta ciutat e nostra, vos plàcie tolerar ab paciència lo dit frare Anthoni Torres puxe fer residència en lo dit monastir per temps de tres anys, donant-li llicència e facultat amplíssima, segons vostra² reverència en semblant acte acustume, manant-li, si³ necessari serà en virtut de sancta obediència, stigue dit temps en lo dit monastir, scrivint als dits prior e convent lo hagen en special comendació. E ultra que açò satisfirà molt al servici divinal e la reverència vostre ne obtindrà gran mèrit per lo benefici ne succehirà en lo dit monastir, encare nosaltres e la dita ciutat a tota cosa que sia bé e honor vostre e de vostre monastir la trobareu molt prompte e voluntària.

De Barchinona, *ut supra*.

Los consallers de Barchinona, a l'honor vostre prests.

1. religiós, *al ms.* religiosos. 2. vostra, *al ms.* vostres. 3. si, *escrit a la interlínia*.

1487 setembre 9. Sant Jeroni de la Murtra

Pere Benejam, frare de Sant Jeroni de la Murtra, informa el notari Antoni Vinyes que la comunitat, reunida en capítol conventual, ha donat poders de procuració per exercir la jurisdicció civil i criminal en el terme d'Aguiló al prior Benet Satjoan en les mateixes condicions que recentment havia atorgat al frare Jaume Negrell.

AHPB, Antoni VINYES, *LXVI liber comunis*, 1474, maig, 16 – 1476, març, 13, bossa.

Hodie, die dominica VIII septembris, anno M CCCCLXXXVII, per omnes fratres monasterii et conventus huius monasterii Beati Hieronimi capitulariter congregatos, ut moris est, fuit factum et firmatum instrumentum procuracionis et yconomatus venerabili *et cetera* fratri Benedicto Sant Johan, priori eiusdem monasterii, iuxta seriem et tenorem cuiusdam alterius instrumenti nuper facti et firmati fratri Jacobo¹ Negrell pro exercendo quoscumque actus iurisdictionis civilis et criminalis *et cetera* in loco, castro et termino de Aquilone *et cetera*. Hoc addito quod possit petere, exigere et recipere quasvis pensiones debitas de quodam censuali² quod dictum monasterium recipit super bonis nobilis Dalmacii de Queralt, *et cetera*, firmare apochas *et cetera*. Item ad faciendum quascumque requisiciones et protestaciones et actus tam erga dictum nobilem Dalmacium de Queralt quam nobilem Petrum de Queralt, eius fratrem, possidentem baroniam de Puigvert *et cetera*. Et quoscumque actus facendi promitens *et cetera*. Ordinetur large ad ordinacionem et beneplacitum eiusdem venerabilis prioris. De quo ego, unus ex dictis fratribus et minimus, frater Petrus Benejam, substitutus vester, vestram prudenciam per presentem facio cerciorem.

Testes Martinus de Vilarcho et Johannes Hobiols, pictores in dicto monasterio habitantes.

Humilis tanquam filius vester ad orandum
pro vobis paratus licet indignissimus,
idem frater Petrus Benajam.

Al dors: venerabili et provido viro in visteribus Ihesu Cristi pro karissimo⁴ domino Antonio Vinyes, veluti patri suo plurimum observando.

1. Jacobo, *al ms.* Jacob. 2. *Segueix deb ratllat.* 3. *Segueix substitutus vester ratllat.* 4. *Segueix et ratllat.*

1487 setembre 24. Barcelona

Enric d'Aragó i Sicília, lloctinent de Catalunya, condemna Ferran d'Aragó, prior de Catalunya, com a possessor de les comandes de Gardeny i Casa Antiga de Lleida, a pagar al prior del convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron 326 lliures 16 sous 10 diners de pensions no pagades de la cena d'absència d'aquestes dues comandes.

A.* ACA, C, reg. 3836, f. 134v-136v.

B. AHCEC, Pergamins, *Sant Jeroni de la Vall d'Hebron*, 13.

Monasterii Sancti Hieronimi Vallis de Ebron.

Ihesucristi nomine et eius gloriosissime matris humiliter invocatis. Pateat universis quod Nos, infans Enricus Aragonum et Sicilie, dux Sogurbii, comes Emporiarum, *et cetera*, locumtenens generalis et

cetera, in causa que in regia et nostra¹ ducta exitit Audiencia inter partes infrascriptas, nostram tulimus sententiam die et anno subscriptis in modum qui sequitur:

Illustrissimus dominus infans et locumtenens generalis *et cetera*, visa supplicacione oblata in Regia Audiencia per yconomum prioris et monasterii Sancti Hieronimi Vallis de Ebron ad illustrem Ferdinandum de Aragonia, priorem Cathalonie, ut possessorem comande intitulate de Guardeny et Domus Antique civitatis Ilerde, ordinis Sancti Joannis Iherosolimitani,² petendo dictum priorem condemnari dicto nomine comande ad solvendum dicto priori et monasterio trecentas viginti sex libras sexdecim solidos decem denarios dicto monasterio debitas a comendatore dicte comande de Guardeny et pro pensionibus retrodebitis seu pro reliquis et areragiis partis eum contingentis solvere de illa pensione annua quadringentarum quinque librarum jaccensium cenarum absencie domini regis dicto monasterio debita a dicto comendatore dicte comande et hominibus illius, que pensio ex convencione divisa dicitur, ita quod homines solvant viginta unam libras terdecim solidos et dictus comendator viginti tres libras sex solidos undecim denarios ad complementum dicte annue pensionis, et dictam condemnationem fieri unacum expensis, attento quod dictus prior dictam quantitatem porcionum partis pensionum ipsum, ut comendatorem, contingencium solvere recusat et recusavit, viso cartello inscripto quo dictus illustris prior fuit citatus cum termino viginti sex dierum ad comparendum et ad omnes et singulos actus usque ad sententiam diffinitivam inclusive eique in presenti civitate assignaret locum et procuratorem ubi fierent intimaciones aliter, quod³ intimaciones sibi fierent in valvis audiencie, visa presentacione cartelli dicto illustri priori personaliter facta per portarium Regie Audiencie, viso instrumento empcionis facte nomine dicti monasterii et per dictum priorem et monasterium Sancti Hieronimi de dicta pensione quadraginta quinque librarum, que consistit in duobus redditibus annuis altero quadringentorum solidorum monete jaccensis quos annuatim prestat comanda de Guardeny racione cene absencie, et in aliis quingentis solidis eiusdem monete quos eciam eadem racione cene annuatim prestat Domus Antiqua Ilerde, predicti ordinis, que empcio facta exitit precio sex mille florenorum, visa apoca dicti precii, visa scedula pro parte dicti prioris excipiendo de regia sententia in curiis lata per quam sunt remisse pensiones censualium, item quod iura et redditus ditorum locorum fuerunt incurra pro magna parte annorum de quibus petitur, scilicet tempore turbacionum, visa e contra scedula oblata pro parte dicti monasterii dicendo quod regia sententia solum dimittit pensiones debitas censualium mortuorum et violariorum, non huiusmodi que pro cenis regiis prestantur et prestari semper solite sunt, item quod cum ipso priore extat facta concordia de petendis, exigendis et solvendis dictis debitis pensionibus sive reliquiis post tempus in dicta convencione prefinitum, visis partitis reddituum⁴ dictarum cenarum quas prestant tam comendator de Guardeny quam comendator Domus Antique ex registro cenarum regis Jacobi et ex archivo regio, viso instrumento apoce firmato per priorem et conventum dicti monasterii Sancti Hieronimi de certa quantitate pro pensionibus debitis dictarum cenarum et cum concordia per ipsum illustrem priorem⁵ firmata quod post certum tempus quod constat esse lapsum, possent pensiones retrodebite peti, exhigi atque facere solvi, visis regiis literis exequatoriis dictarum cenarum, visa potestate dicti iconomi, viso processu, visis aliis videntis factaque de dicta causa relacione in Regia Audiencia, ubi copia peritorum adherat ibique facta conclusione, sanctis Dei evangeliiis coram sua excellencia positus et diligenter inspectis, ut de vultu divino suum procedat iudicium, die presenti ad audiendum diffinitivam hanc sententiam partibus assignato ad eam proferendam, procedimus in modum qui sequitur.

Quia ex meritis presentis processus et alias constat de intencione dicti monasterii et conventus seu dicti iconomi nomine⁶ ipsius, scilicet tam de proprietate quam de possessione, dicte pensiones seu redditus annui quadraginta quinque librarum pro cenis regiis a dicta comanda sive comandis de Guardeny et Domus Antique debita dicto monasterio nec constat quantitatem predictam trecentarum viginti sex librarum sexdecim solidorum decem denariorum petitam⁷ pro pensionibus retrodebitis sive reliquis de parte dicte pensionis contingente solvere dictum priorem et que pars ab eo solum petitur fuisse et esse solutam dicto monasterio sive conventui. Constat autem, tam de iure quam alias, ex dicto instrumento concordie regiam sententiam in curiis latam non habere locum in pensione de qua agitur seu pensionibus nec debitas ex illis remittere.

Idcirco et alias sua excellencia pronunciat et declarat et dictum illustrem Ferdinandum de Aragonia, priorem Cathalonie et comendatorem seu possessorem dictarum comandarum seu comande de Guardeny et Domus Antique, ordinis Iherosolimitani,⁸ condemnat ad dandum et solvendum dicto priori, monasterio et conventui Sancti Iheronimi Vallis de Ebron dictas trecentas viginti sex libras sexdecim solidos decem denarios petitas ex causa sive causis predictis et alias, unacum expensis huius cause, taxatione reservata.

Lata fuit huiusmodi sententia per Nos seu in nostri personam per magnificum et dilectum consiliarium regum et nostrum Franciscum Malet, decretorum doctorem Regiam Cancellariam regentem,

in aula palatii maioris regii presentis civitatis Barchinone, in qua Regia Audiencia eo tunc celebrabatur, et lecta et publicata de nostro seu ipsius mandato per dilectum scriptorem regium et nostrum Petrum Belloch, notarium et cause huiusmodi scribam, die videlicet lune ad audiendum sententiam dictis partibus assignato ipsisque partibus intimato et notificato intitulato vicesimo quarto septembris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo septimo, regnorumque dicti domini regis videlicet Sicilie vicesimo, Castelle et Legionis quartodecimo, Aragonum vero et aliorum nono, presente et instante ac dictam sententiam ferri et publicari humiliter postulante et supplicante Rogerio de Luria, procuratore et iconomo dicti monasterii et conventus Sancti Hieronimi, pro una parte, altera vero parte absente, et presentibus eciam pro testibus Joanne Vilar, Benedicto Guinart, legum doctoribus, Bernardo Audor, regio scriba, et Micaele Joanne, virgario Regie Audiencie, et pluribus aliis in multitudine copiosa. Malet.

Signum + infantis Enrici Aragonum et Sicilie, ducis Segurbii, comiti Emporiarum *et cetera*, locumtententis generalis *et cetera*, qui hanc sententiam tulimus eidemque sigillum regium inpendenti iussimus apponendum.

Sig+num mei, Petri Belloc, serenissimi domini regis scribe eiusque auctoritate notarii publici per universam ipsius dictionem, qui prolacioni dicte sentencie interfui eamque sic, ut prefertur, legi et publicavi et in hanc publicam formam redactam scribi feci et clausi cum rasis et correctis in lineis videlicet XIII, «cordia per ipsum», et XVIII, «denariorum petita».

Petrus Belloch, ex sententia lata in
Regia Audiencia. Probata.

1. Et nostra, *escrit a la interlínia*. 2. Iherosolimitani, *al ms. Iherolosomitani*. 3. *Segueix fierent ratllat*. 4. *Segueix ipsarum ratllat*. 5. *Segueix facta ratllat*. 6. *Segueix dicti ratllat*. 7. *petitam, escrit a la interlínia*. 8. *Iherosolimitani, al ms. Iherolosomitani*.

97

1488 març 18. Barcelona

Jaume Huguet, pintor ciutadà de Barcelona, reconeix que Joan Moner, prior, i el convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li han pagat 20 lliures com a part de la pintura del retaule de l'altar major de l'església d'aquest monestir.

AHPB, Pere TRITER, *Manuale comune contractuum numero sextum*, 1487, juny, 1 – 1488, juliol, 11, s. f.

Jacobus¹ Huguet, pictor, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, reverendo fratri Johanni Moner, priori monasterii Sancti Geronimi Vallis de l'Abron, diocesis Barchinone, et conventui fratrum dicti monasterii quod modo subscripto dedistis et solvistis michi viginti libras barchinonenses in solutum prorata precii picture retrotabuli² altaris maioris ecclesie dicti monasterii, quod per certas soluciones et tandas in instrumento capitulorum firmatorum super pictura dicti retrotabuli inter vos et fratres dicti conventus, ex una parte, et me, dictum Jacobum Huguet, ex parte altera, in posse notarii infrascripti contentas. Predictas autem viginti libras michi solvistis hoc modo, quoniam ex ipsis michi dici et scribi fecistis vos, dictus frater Johannes Moner, in tabula Anthici Planes, camporis, decem libras, et restantes decem libras ad complementum dictarum XX librarum michi dici et scribi fecistis in tabula cambii Sabastiani Pons, camporis, quas ditas *et cetera*. Renuncio *et cetera*.

Testes venerabilis Amator Comes, mercator, et Anthonius Salvà, matrassarius, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 2. *Segueix dict ratllat*.

1489 gener 13. Barcelona

Guillem Llull, batxiller en sagrada teologia i canonge de Vic, dóna fe d'haver vist, llegit i inspeccionat una butlla de Sixt IV, datada a Roma el 26 de març de 1483, i que li és presentada per Pere Albà, abat de Sant Benet de Bages. En aquesta butlla el pontífex autoritza Joan Avinent, frare de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, a canviar-se, juntament amb tots els béns que havia donat, a un monestir de l'orde de Sant Benet.

ADB, *Comunium*, vol. 59, f. 42r-43r.

Universis et singulis presentes litteras sive hoch presens publicum instrumentum inspecturis, visuris et audituris, pateat et sit notum quod nos, Guillelmus Lull, bacallarius formatus in sacra theologia, canonicus vicensis, die date presencium et infrascripta vidimus, tenuimus, legimus et diligenter inspeximus et per notarium publicum curieque nostri vicariatus scribam infrascriptum legi et publicari fecimus et mandavimus quasdam litteras apostolicas sanctissimi in Christo patris et domini nostri domni Sixti, divina providencia pape quarti, in pergameneo scriptas, eius vera bulla plumbea cum filis cericeis, rubei croceique collorum, impendenti bullatas, sanas siquidem et integras, non viciatas, non¹ cancellatas nech in aliqua earum parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, nobis per reverendus in Christo fratrem Petrum Albà, abbatem monasterii Sancti Benedicti de Bagaüs, Vicensis diocesis, presentatas, quarum tenor sequitur in hunch modum:

Sixtus, episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Johanni Avinent, fratri domus Vallis Ebron, ordinis monachorum heremitarum Sancti Iheronimi, Barchinonensis diocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Religionis zelus vite ac morum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita super quibus apud nos fidedigno comendaris testimonio, nobis inducunt ut te² specialibus favoribus et graciis prosequamur. Exhibita siquidem nobis pro parte tua peticio continebat quod, licet tu alias infra adoloscencie tue etatis annos constitutus, quodam devocionis fervore ductus domum Vallis Ebron, ordinis³ monachorum heremitarum Sancti Iheronimi, ingressus fuisses, et habitum per ipsius domus fratres gestari solitum suscepisses, ac anno probacionis tue elapso professionem per ipsius domus fratres emiti solitam emisisses regularem, quia tamen⁴ austeritatem regule ordinis et domus predictorum sustinere non poteras, ab eadem domo, superioris⁵ tui licencia minime requisita, pluries recessisti et extra illam permanuisti, sentencias, censuras et penas etiam ex institutis regularibus dicti ordinis in talibus presumentes latas incurrendo. Et sicut eadem peticio subiungebat, tu, qui ad domum predictam reversus et a sentenciis, censuris et penis predictis per superiorem tuum absolutus fuisti, in domo et ordine predictis cum animi tui quiete et sane consciencie absque quadam animi et corporis desparacione remanere nequeas, cupiasque ob singularem devocionis affectum quem geris ad ordinem Santi Benedicti, de domo et ordine monachorum heremitarum Sancti Iheronimi ad dictum ordinem Santi Benedicti transire et in aliquo illius monasterio seu regulari loco in quo benivolos inveneris receptores sub illius habitu et ordine Santi Benedicti huiusmodi Domino reddere famulatum, quare pro parte tua nobis fuit humiliter supplicatum ut tibi de domo et ordine monachorum heremitarum Sancti Iheronimi huiusmodi ad ipsum ordinem Santi Benedicti, unacum hereditate, redditibus, rebus et bonis tuis omnibus, mobilibus et immobilibus, etiam proprietatibus, mortuorum censualium nuncupatorum que dicte domui post habitus susceptionem huiusmodi qualitercumque donasti ac precio quod⁶ ex⁷ parte bonorum eorundem per priorem et fratres dicte domus alienatorum pervenit transeundi et in aliquo illius monasterio seu regulari loco, in quo benivolos inveneris receptores sub illius habitu et ordine Santi Benedicti huiusmodi, remanendi licenciam et facultatem concedere absque statui tuo super hoch opportune providere de benignitate apostolica dignaremur.

Nos igitur, volentes te premissorum meritorum tuorum intuitu favore prosequi gracioso teque a quibusvis excomunicacionis, suspencionis et interdicti aliisque ecclesiasticis sentenciis, censuris et penis a iure vel ab homine quavis occasione vel causa latis si quibus quomodolibet innodatus existis ad effectum presencium dumtaxat consequendum harum serie absolventes et absolutum fore sensentes, necnon bonorum predictorum verum valorem presentibus pro expresse habentes, tuis in hac parte supplicationibus inclinatis tibi, de domo et ordine monachorum heremitarum Sancti Iheronimi huiusmodi cum hereditate, redditibus, rebus et bonis omnibus et aliis predictis ad eundem ordinem Santi Benedicti cuiusvis licencia⁸ super hoch minime requisita transeundi et in aliquo illius monasterio seu regulari loco, ubi benivolos

invenieris receptores, sub habitu et ordine Sancti Benedicti huiusmodi⁹ quoad vixeris remanendi plenam et liberam auctoritate apostolica licenciam concedimus per presentes, non obstantibus constitutionibus et ordinacionibus ac privilegiis et indultis ac literis apostolicis domui et ordini monachorum heremitarum Sancti Iheronimi huiusmodi concessis, illis presertim quibus inter alia cavere dicitur expresse quod nullus ipsius ordinis monachorum heremitarum Sancti Iheronimi frater et professor ad aliquem alium ordinem transire possit. Et si aliquam gratiam, exempcionem seu litteras super transitu huiusmodi ab Apostolica Sede impetrarent, quod illas infra duos menses a die dato illorum prelado sive superiori suo presentare teneatur, alias gracia, exempcio et littere predictae nullius fuit roboris vel momenti. Quibus etiam si de illis specialis specifica et individua ac de verbo ad verbum mencio habenda foret, illis alias in sue robore permansuris atque vice dumtaxat specialiter et expresse derogamus atque donacione predicta domusque et monasterii seu regularis loci, ad quod seu quem te transire contigerit, necnon ordinem predictorum statutis et consuetudinibus iuramento, confirmacione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, ceterisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre absolucionis, concessionis, derogacionis et voluntatis infringere vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, anno incarnationis Dominice millesimo CCCC LXXX tercio, septimo kalendas aprilis pontificatus¹⁰ nostri anno duodecimo.

Cuiquidem literarum preinsertarum visioni, lectioni et publicacioni, nos, Guillelmus Lull, canonicus et vicarius generalis prefatus, instante et requirente supradicto reverendo domino Petro Albà, auctoritatem nostram et dicte curie vicariatus iudiciariam interposuimus et tenore presencium interponimus pariter et decretum, et tantam fidem adhiberi volumus et decernimus huic presenti transumpto vidimus aut publico instrumento in iudicio et extra quanta adhiberetur litteris originalibus preinsertis, ubilibet in agendis. De quibus omnibus et singulis supradictis dictus reverendus frater Petrus Albà¹¹ peccit et requisivit et nos eidem concessimus atque presencium per tenorem concedimus fieri et tradi unum et plura publicum et publica instrumentum et instrumenta vidimusque seu transumpta per notarium publicum curieque nostri vicariatus scribam infrascriptum unacum appendici sigilli curie vicariatus predicti in fidem robur et testimonium premissorum.

Datum Barchinone, die terciodecima mensis ianuarii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXXX nono, presentibus venerabili Petro Mur, notario, cive, et Johanne Sabater, scriptore Barchinone, testibus ad premissa vocatorum et specialiter assumptorum.

1. *Segueix cal ratllat.* 2. *te, escrit a la interlínia.* 3. *ordinis, escrit a la interlínia.* 4. *Segueix si ratllat.* 5. *superioris, escrit a la interlínia.* 6. *Segueix perte ratllat.* 7. *parte, escrit a la interlínia.* 8. *Segueix ac ratllat.* 9. *Segueix ad ratllat.* 10. *pontificatus, escrit a la interlínia.* 11. *Segueix quo supra nomine ratllat.*

[1489]¹ novembre 19. Sant Jeroni de la Murtra

Benet Santjoan, prior de Sant Jeroni de la Murtra, informa el notari Guillem Jordà que el capítol conventual ha aprovat la proposta seva i de misser Travesset de donar llibres [de l'heretat de Pere Sassala] al prior del convent de predicadors de Manresa a canvi que la seva comunitat celebri quatre aniversaris, per la qual cosa han fet una procura específica al procurador general. Li demana, tanmateix, que hi afegixi les clàusules que consideri necessàries i que s'afanyi per desempatar el prior dels predicadors de Manresa.

ACA, MH, vol. 3779, full solt.

Honorable sènyer he car frare en Ihesucrist. Lo pare vicari he tot lo covent, feta relació jo de nostra intenció en lo fet dels llibres que havem a donar al prior he covent del² monastir de preicadors de Manresa,

e axí, *nemine discrepante*, somcontents se dó compliment se fassa segons micer Travesset consella³ he nós, çò és, segons lo poder ha lo dit pare prior de Manresa los libres inextimats, donants nosaltres los dits libres he ells obligant-se faran quatre anniversaris, lo primer a XIII dies de febrer, lo segons a sinch de març, lo terç a XIII de iuny, lo quart a XIII de agost. Tenint los dit libres *nomine precario*, fahent-hi totes les clàusules⁴ oportunes he honestes, ab memorial dels libres, havem feta⁵ huna procura⁶ al procurador, si la general no y bastava per aquest acte special, affigint-hi vós totes les clàusules necessàries. Ens semble ne devem tenir nosaltres huna carte he ells altre semblant. *Remitatur caritati et prudencie vestre*. Per la present no he alra a dir sinó que-m recoman a madona vostra. *Valete*.

Del monastir, a XVIII° de noembre.

Determinat és per tots que no havem mester licència, car no y cau la Paulina, la qual⁷ havem legida *in pleno capitulo*. He axí don-s'i recapta pus prest pugau per desempatxar lo reverent prior de Manresa. Aquesta vos escrich per çò que lo pare vicari meu ha dat càrrec. *Valete⁸ iterum*.

Lo tot vostro, frare Benet Sent Johan.

Al dors: Al molt honorable he discret lo sènyer en Guillem Jordà, notari de la ciutat de Barchinona.

1. La procura al frare procurador, Francesc Vic, a què fa referència el document té data del 19 de novembre de 1489 (ACA, MH, vol. 3779, f. 22v). 2. Segueix predicadors de ratllat. 3 Segueix çò és ratllat. 4. clàusules, al ms. clàsules. 5. feta, escrit a la interlínia. 6. Segueix al procura ratllat. 7. Segueix he la ratllat. 8. Segueix pe ratllat.

100

1489 novembre 20. Barcelona

Francesc de Vic, frare procurador de Sant Jeroni de la Murtra, institueix quatre aniversaris perpetus en el monestir de frares predicadors de Manresa, per la qual cosa els dóna onze llibres que tenen un valor de 37 lliures 10 sous barcelonesos. Els aniversaris s'hauran de celebrar el 13 de febrer, el 5 de març, el 13 de juny i el 13 d'agost per a les ànimes dels que van donar aquests llibres al monestir de la Murtra i per a tots els fidels difunts.

ACA, MH, vol. 3779, f. 23r-23v.

Die veneris XX predictorum mensis et anni.

Ego, frater¹ Franciscus de Vich, procurator et yconomus venerabilis vicarii, prioratu vacante, et conventus monasterii Sancti Hieronimi Vallis de Betlem, alias de la Murta, diocesis Barchinone, prout constat de dicta mea potestate et yconomatu instrumento recepto die erina *et cetera*, attendens dictum venerabilem vicarium et conventum essent inducti dare, concedere et assignare monasterio et conventui fratrum ordinis Beati Dominici civitatis Minorisse libros infrascriptos, sub condicione ut pro ipsa karitate ipsi tenentur et obligentur singulis annis dicere, cantare et solemniter celebrare singulis annis quatuor anniversaria bene et honorifice, sicuti alii anniversarii soliti sunt fieri in dicto monasterio, ideo, in remissionem peccatorum eorum et omnium fidelium deffunctorum, nomine predicto, instituo et cantari volo in ecclesia predicti monasterii annis singulis perpetuo predicta quatuor anniversaria pro animabus illorum qui dictos libros dicto monasterio dederunt et eciam omnium fidelium deffunctorum, videlicet primum terciadecima die mensis februarii, et aliud sive secundum quinta die mensis marcii, et aliud sive tercium terciadecima die mensis iunii et ultimum sive quartum terciadecima die mensis augusti, celebranda in ecclesia predicti monasterii ad laudem et gloriam Domini Nostri Ihesu Christi et gloriose Virginis Marie, curieque celestis pro animabus predictorum, anno quolibet, per dictos terminos sive dies per fratres dicti monasterii et iuxta formam predictam, consciencias vestri, dictorum reverendi domini prioris, et fratrum dicti monasterii super hiis onerando.

Sciens eciam, nomine predicto, quod qui altari servit, de altari vivere debet, et ille qui ad onus eligitur non debet a mercede repelli, idcirco gratis et ex certa sciencia, nomine predicto, do et offero Domino Deo et vobis, reverendo domino fratri Petro Trull, priori, et conventui monasterii predicatorum ordinis Beati Dominici civitatis Minorisse et vestris² in dicto prioratu et conventu successoribus libros sequentes, videlicet primo *Sant Gregori, Super Job*, in pergameniis in uno volumine forme maioris, sunt sexdecim libri pro septem libris, item *Nicholau de Lira*, in pergameneis, *Super evangeliiis e lo apocalipsi*, pro IIII libris decem solidis, item *Nicholau de Lira, Super epistolis Pauli, sisternat* in pergameniis maioris forme, I libra X solidis, item *Nicholaus de Lira, De Salterium* (sic), *sisternat*³ *en*⁴ *pergamins* forme maioris, II libris X solidis, item *Les omelies Sancti Gregorii* in pergameniis forme maioris, IIII libris X solidis, item *Ysidorus, De summo bono*, in pergameneis, II libris X solidis, item *Lo santorale alias sermons, de Voraginis*, in pergameneis, III libris X solidis, item *Ugo, De sacramentis*, in pergameneis cum aliis libris, IIII libris, item *Lo Terentasi, De 4º sentenciarum ab Lo test del mestre* insimul, III libris X solidis, item *Collationes de Cassià*, in papiro forme maioris, I libra X solidis, item *Crisostomus*, in papireo, *Super Matheum*, II libris X solidis.

Has itaque institutionem *et cetera*. Sicut melius dici potest *et cetera*. Et extraho nomine predicto *et cetera*. Eademque *et cetera*. Inducens vos in possesssionem corporalem *et cetera* quam possessionem et ex causa huiusmodi institutionis et alias do, cedo et mando vobis, nomine predicto, omnia iura *et cetera*. Quibus iuribus *et cetera*. Ego enim *et cetera*. Quosquidem libros⁵ nomine precario tenere habeatis *et cetera*.

Ad hec ego, frater Petrus Trull, prior et procurator.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per indicar la ferma.* 2. *Segueix et que ratllat.* 3. *Segueix una paraula ratllada il·legible.* 4. *en manca al ms.* 5. *libros, escrit a la interlínia.*

101

1490 desembre 2. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reunits en capítol conventual, encarreguen al seu prior, Jaume Vidal, que accepti en nom del monestir la consignació de 50 lliures barceloneses en rendes per part de l'infant Enric d'Aragó per a la celebració a l'església del monestir de dues misses quotidianes per a l'ànima de la seva mare, la infanta Beatriu, tal com ha llegat en el seu testament. També li encarreguen que es comprometi a la celebració d'aquests sufragis.

AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum nonum numero*, 1490, abril, 30 – 1491, març, 12, s. f.

Die iovis secunda mensis decembris, anno a nativitate Domini M CCCC nonagesimo, intus capitulum monasterii Sancti Iheronimi Vallis de l'Abbron, diocesis Barchinone.

Frater Guillelmus Fuster, frater Petrus Johannis, frater Ludovicus Palau, frater Philipus Álvarez, frater Valerius Bernardi, frater Franciscus Ferrer, frater Franciscus Sans et frater Johannes¹ Triter, omnes conventuales monasterii Sancti Iheronimi Vallis de l'Abbron, diocesis Barchinone, convocati et congregati ad sonum campane in capitulo dicti monasterii, ubi alias pro comunibus et similibus actibus dicti monasterii assuetum est conventum dicti monasterii convocari et congregari, capitulum dicti monasterii facientes, tenentes, celebrantes et representantes, ex certa sciencia constituimus et ordinamus vos, reverendum fratrem Iacobum Vidal, priorem dicti monasterii, licet absentem, procuratorem,² yconomum et actorem nostrum seu verius dicti monasterii et conventus certum et specialem, videlicet ad acceptandum pro nobis et nomine nostro ab illustrissimo domino infante Enrico Aragonum et Sicilie illam consignacionem, translacionem et transportacionem³ quinquaginta librarum barchinonesium annualium, rendalium et perpetualium quam dictus illustrissimus dominus infans Enricus Aragonum et Sicilie dicto monasterio et conventui fecit et firmavit cum instrumento recepto per discretum Petrum Belloch, auctoritate regia notarium et domini regis scribam, pro celebracione duarum missarum cotidianarum celebrandarum in ecclesia dicti monasterii perpetuo pro anima illustris infantisse Beatricis, dicti illustrissimi domini infantis Enrici genitricis, relicte,

per dictam dominam infantissam⁴ dicto monasterio legatarum in suo ultimo testamento, et ad promittendum dicto illustrissimo domino infanti nos et succedentes post nos in dicto monasterio celebraturos perpetuo qualibet die in ecclesia dicti monasterii dictas duas missas cotidianas pro anima dicte illustris domine infantisse. Et pro his attendendis et complendis, bona, redditus et iura dicti monasterii et conventus obligandum. Et demum *et cetera*. Promittentes *et cetera*.

Testes venerabilis et discretus Nicholaus Vincencii, clericus Gerundensis diocesis, degens in dicto monasterio, et Anthonius Oliverii, ville de Nules, diocesis Dertusensis.

1. *Damunt de cadascun dels noms dels frares* (Guillermus, Petrus, Ludovicus, Philipus, Valerius, Franciscus, Franciscus i Johannes), *dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 2. *Segueix meum et ratllat*. 3. transportacionem, *al ms.* transpostacionem. 4. infantissam, *al ms.* infantissimam.

102

1491 gener 5. Sant Jeroni de la Murtra

Pere Benejam, frare conventual de Sant Jeroni de la Murtra, informa el notari Guillem Jordà que el capítol conventual s'ha reunit avui per constituir procurador de la comunitat el frare Jaume Negrell. Li demana que faci l'escriptura amb les mateixes clàusules que contenen els nomenaments dels procuradors generals passats, que els donen poders generals excepte per vendre, alienar o rebre els diners de les lluïcions.

ACA, MH, vol. 3779, full solt.

Hodie, die mercurii quinta mensis ianuarii, anno a nativitate Domini M^o CCCC nonagesimo primo, in presencia Bartholomei Palau, fusterii, et Francisci Oller, sutoris, habitatorum Barcinone, testium ad hec vocatorum et assumptorum, venerabilis frater Benedictus Sant Johan, prior, frater Johannes Felicis, vicarius, frater Gabriel Andree, frater Augustinus Gualbes, frater Jacobus Roqueta, frater Baltasar Piquer et frater Petrus Benejam, omnes conventuales presentis monasterii Beati Hieronimi Vallis Bethlem, alias de la Murtha, *et cetera* ad hoc capitulariter convocati, ut moris est, *et cetera*¹ citra revocationem aliorum procuratorum *et cetera* constituimus et ordinamus procuratorem, yconomum et actorem nostrum et seu dicti monasterii et conventus specialem et generalem *et cetera* venerabilem Jacobum Negrell, prebiterum conventualem eiusdem monasterii, presentem, et onus huiusmodi procuracionis in se sponte suscipientem, *et cetera* ad petendum, exhigendum, recipiendum, recuperandum et habendum omnes et quascumque peccunie quantitatis, res, bona, iura *et cetera* apochas, cessiones compromittendum *et cetera* et ad lites large *et cetera*. Item ad substituendum *et cetera* et generaliter ad omnia que dictus procurator voluerit *et cetera*. Et volumus quod huic procuracioni addantur et ponantur omnes specialitates, generalitates et mandata que idem procurator petierit et requisierit, excepto quod non possit vendere nec quoquomodo alienare *et cetera* nec recipere precia censualium mortuorum in casu luicionis nec aliquam peccunie quantitatem que esset resmercianda *et cetera*. *E axí ordenau aquesta procura tant llargament e bastant com sapiau e iuxta la forma de les procures fetes als procuradors passats e a discreció vostra.*

E Nostre Senyor nos conserve a tots en la sua amor e gràcia e ns fassa ben finar. Amén.

De Sant Jerònim de la Murtha, dit dia.

Qui jatsia indigne, pregue per vós e per vostra casa.
Substitutus vestri, frater Petrus Benejam.

Al dors: *Al molt honorable e discret e amat en Ihesucrist, lo sènyer en Guillem Jordà, notari de Barchinona.*

1. *Segueix citra revocacionem procuracionis facte olim per dictum monasterium et conventum fratri Johanni Felicis, conventuali iamdicto et ratllat.*

103

1491 juliol 7. Barcelona

Joan Torner, de Cornudella, s'aferma durant dos anys i mig amb Joan Font, mestre de cases ciutadà de Barcelona, per aprendre'n l'ofici, servir-lo lleialment i a no escapar-se'n. Joan Font es compromet a ensenyar-li l'ofici, a alimentar-lo, a vestir-lo i a pagar-li 25 florins amb la condició que faci tres fornades de rajola o teula per al monestir de Sant Jeroni de la Murtra.

AHPB, Lluís JORBA, *Duodecimum manuale sive protocollum instrumentorum et contractuum comunium*, 1489, juliol, 28 – 1491, agost, 25, s. f.

Ego, Johannes¹ Torner, loci de Cornudella, comitatus de Prades, gratis *et cetera*, a quarta die presentis et infrascripti mensis iulii ad duos annos et medium proxime secuturos, mitto et affirmo me vobiscum, Johanni Font, magistro domorum, civi Barchinone, causa adiscendi dictum vestrum officium magistri domorum et alias serviendi vobis et domui vestre in omnibus mandatis vestris licitis et honestis, die noctuque, iuxta meum posse, promittens vobis quod, dicto tempore durante, non recedam a vobis neque a vestro servicio absque vestris licencia et permissu. Quod si fecero, possitis me capere et captum detinere et in vestrum servicium reducere *et cetera*. Necnon et in fine dicti temporis emendabo vobis *et cetera*. Et si quid mali aut damni in bonis vestris intulero, totum id quod et quantum fuerit emendabo et solvam vobis et vestris *et cetera* sine dilacione *et cetera*, quodque restituam missiones *et cetera*. Super quibus *et cetera*. Credatur *et cetera*. Et pro his obligo me personaliter et omnia bona mea *et cetera*. Et iuro *et cetera*.

Ad hec, ego, Johannes Font, iamdictus, laudans et acceptans *et cetera*, promitto te, dictum Johannem Torner, instruere in dicto officio magistri domorum prout melius potero et tu adiscere volueris. Necnon per totum dictum tempus providere te in cibo et potu bene et decenter. Et nichilominus, promitto tibi dare et solvere pro solidata tocuis tempore predicti vincti quinque florenos correntes hoc modo, videlicet septem florenos in fine primi anni ex dictis duobus annis et medio, item octo florenos in fine secundi anni et restantes decem florenos in fine tocuis temporis predicti. Et predictam solidatam dare et solvere promitto tibi sub hoc pacto et condicione, videlicet quod habeas et tenearis facere et operare ad opus et servicium monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Bellem, alias de la Murtra, duas fornatas de *reiola, teula* seu alterius rei ad cognitionem prioris dicti monasterii qui nunch est et pro tempore fuerit et eo tempore ex dictis duobus annis quod voluerit dictus dominus prior et in fine dictorum duorum annorum et medii tenearis operare unam fornata[m] eciam eciam ad cognitionem dicti domini prioris, in quibus tribus fornatis non tenearis tu amplius nisi operas tuas. Et predicta omnia facere, attendere et adimplere promitto sine dilacione *et cetera*. Et quod restituam missiones *et cetera*. Super quibus *et cetera*. Credatur *et cetera*. Et pro hiis obligo bona *et cetera*. Et iuro *et cetera*. Hec igitur *et cetera*. Fiant duo instrumenta.

Testes firme dicti Johannis Torner sunt Bernardus Martini, donatus dicti monasterii Sancti Hieronymi, et Bartholomeus Sellers, brasserius habitator Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per indicar la ferma.*

104

1491 setembre 11. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Joan Avisanda, natural de la Torre del Comte, de l'arquebisbat de Saragossa, fill de l'agricultor Joan Avisanda i de la seva muller Caterina, promet davant de Jaume Vidal, prior, i els

frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, reunits en capítol conventual, que servirà el monestir com a donat, serà obedient, no en sortirà sense llicència del prior i no prendrà muller.

AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum comunium*, 1491, març, 14 – 1492, maig, 3, f. 44r-44v.

Die dominica XI mensis septembris, anno predicto, in capitulo monasterii Sancti Iheronimi Vallis de Ebron.

Dicta die, in presencia mei, Petri Triter, notarii infrascripti, et in presencia eciam testium infrascriptorum, Johannes Avisanda, oriundus ville Turris del Comte, archiepiscopatus Cesaraugustanensis, filius Gabrielis Aviçanda, agricultoris dicti loci, et domine Caterine, eius uxoris, viventium, constitutus personaliter intus capitulum monasterii Sancti Iheronimi Vallis de Ebron ante presenciam reverendi fratris Jacobi Vidal, prioris, et venerabilium religiosorum fratrum conventualium dicti monasterii, videlicet fratris Johannis Moner, vicarii, fratris Guillermi Fuster, fratris Petris Johannis Çacreu, fratris Philipi Álvares, fratris Ludocivi Palau, fratris Valerii Bernardi, fratris Francisci Ferrer, fratris Johannis Triter et fratris Francisci Sans, in dicto loco pro infrascripto negocio convocatorum et congregatorum capitulum dicti monasterii faciendum, celebrandum et representandum tanquam maior et sanior pars ac eciam plusquam due partes et amplius fratrum conventualium dicti monesterii, gratis et ex certa sui sciencia, ut dixit, pro timore Domini Nostri Ihesu Christi et pro remedio anime sue, obtulit et dedit se ipsum et omnia bona sua salva ipsorum dispositione Domino Deo et dicto reverendo fratri Jacobo Vidal, priori, et conventui dicti monasterii Beati Iheronimi Vallis de Ebron, hach de causa in dicto capitulo convocatis et congregatis hanch oblacionem et donacionem recipientibus et acceptantibus, et promisit dicto reverendo priori et successoribus suis prioribus dicti monasterii obedienciam quod si aliquo tempore, quod absit, a dicto monasterio abire sine licencia temptaverit, liceat servis Dei qui in dicto monasterio fuerint ipsum plena sui iuris auctoritate requirere et coacte ac violenter in suum servicium revocare. Et eciam promisit uxor non ducere. Et iuravit in animam suam per Dominum Deum et eius sancta quatuor evangelia, manibus suis corporaliter tacta, predicta omnia et singula servare et non contrafacere vel venire aliquo iure, racione seu causa. De quibus *et cetera*.

Testes honorabilis Nicholaus Vincencii, clericus Gerundensis diocesis, et Nathalis Çanou, fusterius, civis Barchinone.

105

1491 novembre 17. Barcelona

Pere Antoni Falcó, cavaller domiciliat a Barcelona, concedeix a perpetuïtat al prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron la facultat d'extreure pedres per fer calç d'un puig proper a la torre que té prop de l'església de Santa Maria del Coll. L'única condició que imposa és que únicament els anys en què s'extreguin pedres paguin al propietari de la torre nou sous. Jaume Vidal, prior, i els frares del monestir, reunits en capítol conventual, accepten la concessió.

AHPB, Lluís JORBA, *Manual*, 1491, agost, 27 – 1493, agost, 15, s. f.

Die iovis XVII novembris, anno a nativitate Domini M° CCCC LXXXVI°.

Ego, Petrus¹ Anthonius Falcó, miles Barchinone domiciliatus, gratis et ex certa sciencia, amore et intuitu beati Hieronymi, cui multum servire cupio, cum hoch presenti publico instrumento perpetuo valituro et duraturo, dono et concedo licenciam et plenariam potestatem et facultatem vobis, reverendo domino priori et conventui monesterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, siti prope collem de Çerola, et

successoribus vestris perpetuo in eisdem monasterio et² conventu quod de quodam podio sive *montanya* sito prope et supra turrim quam ego habeo et possideo prope ecclesiam Beate Marie de Colle, diocesis Barchinone, possitis quancumque et quocienscumque vobis et eis placuerit habere et accipere ad vestri et eorum libitum voluntatem tantum de lapidibus dicti podii sive montanee quantum volueritis et voluerint pro faciendo de eisdem calicem sive *calç* ad opus operum faciendarum in dicto monesterio et ad opus eiusdem.

Hanc autem *et cetera*. Sicut melius *et cetera*. Sub tali tamen pacto et retencione huiusmodi dono et concedo³ licenciam et facultatem quod in quolibet anno quo de dictis lapidibus acceperitis et acceperint, ut dictum est, eciam quantumcumque accipiatis et accipiant et sive parum sive multum, habeatis et teneamini dare et solvere michi et meis heredibus et successoribus in dicta turri pro eadem anno novem solidos barchinonenses. Sive contingerit vos et dictum monasterium et conventum quod de dictis lapidibus non accipiatis, quod eo anno seu⁴ eisdem⁵ annis, sive unus sive plures fuerint, quo seu quibus de dictis lapidibus non acceperitis neque acceperint, non teneamini neque teneantur dictos VIII° solidos michi neque meis solvere. Promittens vobis quod huiusmodi licenciam et facultatem ego et mei heredes et successores in dicta turri perpetuo firmam et ratam habebimus ipsamque non revocabimus neque revocari possimus aliquo pacto sub bonorum meorum obligacione et sub omni iuris renunciacione pariter et cauthela. Et iuro *et cetera*.

Ad hech, nos, frater Jacobus Vitalis, prior, frater Johannes Moner, vicarius, frater Petrus Johannes Çacreu, frater Guillelmus Fuster, frater⁶ Philipus Álveres, frater Ludovicus Palau,⁷ frater Valerius Bernardi, frater Franciscus Ferrer, frater Gabriel Ferrer, frater Johannes Triter et frater Franciscus Sans,⁸ omnes fratres conventuales dicti monesterii, convocati et congregati ad sonum squille in capitulo eiusdem, ubi alias pro similibus et comunibus actibus dicti monesterii soliti sumus convocari et congregari capitulumque monesterii facientes et celebrantes, cum simus maior et sanior pars et quasi omnes de dictis monesterio et conventu, attendentes predicta in comodum⁹ et utilitatem dicti monesterii devenire, ideo dictam donacionem, licenciam et facultatem acceptamus prout superius dictum est, promittentes nomine dictorum monesterii et conventus quod quolibet anno quod de dictis lapidibus accepimus ad opus dicti monesterii, ut prefertur, dabimus et solvemus vobis et vestris heredibus et successoribus in dicta turri dictos novem solidos sine dilacione *et cetera*. Quodque restituam missiones *et cetera*. Et pro hiis obligamus bona et iura dicti monesterii *et cetera*. Et iuramus *et cetera*. Hech igitur *et cetera*. Fiant duo instrumenta.

Testes firme dicti magnifici Petri Anthonii Falcó sunt magnifici Jaufridus de Sancto Minato, domicellus domiciliatus, et Galçerandus Strada, civis, Barchinone.

Testes firme dictorum domini prioris et conventualium predictorum, qui firmarunt XVIII predictorum mensis et anni sunt magnificus Johannes de Avinyó, domicellus in civitate Barchinone domiciliatus, et Martinus Pérez, magister domorum, civis dicte civitatis.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix conventui ratllat.* 3. *Segueix vobis ratllat.* 4. *Segueix eis ratllat.* 5. *eisdem, escrit a la interlínia.* 6. *frater manca al ms.* 7. *Segueix frater Ludovicus Palau repetit.* 8. *Damunt els noms de pila de cadascun dels frares* (Jacobus, Johannes, Petrus, Guillelmus, Philipus, Ludovicus, Valerius, Franciscus, Gabriel, Johannes i Franciscus), *dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 9. *comodum, al ms. incomodum.*

1493 març 6. Barcelona

Pere Borrada, fuster ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume Vidal, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, li ha pagat les 10 lliures del preu d'una litotxa de fusta d'àlber que ha construït per a la cambra que Gabriel Rovira, abat de Santa Maria de l'Estany, habita en aquest monestir.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 11r-11v.

Die mercurii VI dictorum mensis et anni.

Petrus¹ Borrada, fusterius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabili fratri Jacobo Vidal, priori monasterii Beati Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod dedistis et solvistis michi numerando decemlibras barchinonenses que sunt pro precio cuiusdamstrati sive *litotxa* fustis alberis² *botellat* per me facti ad opus reverendi domini Gabrielis Rovira, abbatis del Stany, pro quamdam camera in qua ipse inhabitat in dicto monasterio. Et ideo renuncio *et cetera*.

Testes Gabriel Oliver, marinerius, et Gabriel de Sanctgenís, curritor phelpe, civis Barchinone.

1. *Damunt del nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix p ratllat.*

107

[1493 març 17].¹ Barcelona

Isabel I demana al pontífex que, en atenció a la imperfecció de les oficines i del claustre, que amenacen ruïna, i a la migradesa de les rendes de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, que no superen les 350 lliures torneses, se li concedeixi la unió d'alguns dels quatre monestirs abandonats següents: el priorat de Sant Miquel del Fai, el priorat de Sant Sebastià, proper a Vilafranca del Penedès, l'abadia de Santa Maria de l'Estany, i el priorat de Santa Maria de Font Rubí o del Coll.

ADB, *FSJVH*, lligall 25, s. f.

Ex memoriali subscripto elicienda est supplicatio pro parte excellentissime Castelle Aragonumque regine domino nostro pape presentanda.

Primo, sciendum quod cum illustris Yolans, tunc Aragonum regina, de licencia Summi Pontificis quoddam monasterium in honorem ac sub vocabulo Sancti Hieronimi de Valle Ebron nuncupatum, in Barchinonensis diocesis, opere mirifico et sumptuoso construi et edificari disposuisset et inchoasset. Superveniente tamen dive memorie Joannis, tunc Aragonum regis, ipsius Yolantis consortis, inopinatu obitu, ipsa Yolans regina suum desiderium circa constructionem et perfectionem monasterii predicti adimplere minime potuit, ita quod inceptum opus huiusmodi incompletum remansit.

Postea vero serenissima Maria, tunc Aragonum regina, consors regis Alfonsi, monasterium prefatum visitavit et, opus huiusmodi non sine admiratione conspiciens fratribusque compatiens ac eorum indigentis sue currere cupiens, a domino nostro papa Eugenio III° quandam comissionis bullam obtinuit, de qua bulla et de actis a comissario ecce series: «Universis et singulis *et cetera*. *Est in fine memorialis huiusmodi et cetera*».² Verum cum dictus beatissimus papa Eugenius, ante decessum prioris Sancti Michaelis de Fay, suos clausurit dies, ideo unio, annexio et incorporatio de prioratu Sancti Michaelis in preinserta bulla mencionate nullius fuerunt roboris vel momenti, nec suum sortite fuerunt effectum.

Nunc autem illustrissima Castelle et Aragonum regina, cuius predicta regina Maria amita fuit, de prenarratis plenissime informata, intuens propriis oculis dictum monasterium in suis officiniis et claustro imperfectum et in quibusdam minans ruinam, considerans insuper tenuissimos redditus, fructus et proventus dicti monasterii, qui CCCL librarum turonensium secundum comunem estimationem annum valorem non excedunt, in quibus comprehenditur quod a parrochiali ecclesia Sancti Genesii de Agudellis eidem monasterio unita procedit, conspiciens denique dictum monasterium in loco vaste et devote solitudinis fore constructum et divinis obsequiis aptissimum, in quo iuxta morem et unionem Sancti Bartholomei de Lupiana, regni Castelle, continuum Altissimo quam devote exolvitur officium, supplicat igitur³ santissimi domini nostri (*sic*) pape eidem monasterio de Valle Ebron uniri, annecti et incorporari in forma gratiosa et ad perpetuam rei memoriam unum quod ipsum monasterium elegerit seu maluerit⁴ de quattuor sequentibus monasteriis derelictis:⁵ videlicet prioratum Sancti Michaelis de Fay, ordinis Sancti Benedicti, Barchinonensis diocesis, quiquidem prioratus per administratorem seu in comendam possidetur, in quo

nullus professus monachus eiusdem domus habitat, sed tamen per aliquem sacerdotem inibi in divinis deservitur, cuius fructus, redditus et proventus secundum comunem extimationem CCL librarum turonensium annum valorem non excedunt; prioratum Sancti Sebastiani, ordinis Sancti Benedicti, Barchinonensis diocesis, prope Villamfrancham Penitensis situm, qui est in comendam et per administratorem possidetur, in quo unus presbiter secularis deservit cum nullus monachus inibi habeatur, cuius fructus, redditus et proventus secundum comunem extimationem CC librarum turonensium valorem annum non excedunt; abbatiam Sancte Marie del Stany, ordinis canonicorum Sancti Augustini, diocesis Vicensis, que per administratorem seu in comendam possidetur, in qua a quibusdam paucissimis deservitur, cuius fructus, redditus et proventus secundum comunem extimationem CCL librarum turonensium annum valorem non excedunt; prioratum Sancte Marie de Fonte Rubeo sive de Colle, ordinis Sancti Benedicti, Barchinonensis diocesis, qui prioratus in titulum possidetur, nullo monacho ibidem manente, sed unus tamen⁶ presbiter secularis deservit in divinis, cuius fructus, redditus et proventus secundum extimationem comunem L librarum turonensium valorem annum non excedunt.

Ita quod, cedente vel decedente aut alias quomodolibet resignante seu dimittente, altero dictorum modernorum administratorum prioratum seu abbatie supradictorum aut dicto priore de Colle, liceat eis eisdem priori et fratribus dicti monasterii Sancti Hieronimi de Valle Ebron corporalem possessionem illius prioratus seu abbatie sic vacantis, quem elegerit ex quibus predictis supra contentis,⁷ et iurium et pertinentiarum eiusdem auctoritate propria apprehendere et fructus, redditus et proventus apprehensos in usus dicti monasterii convertere et perpetuo retinere, diocesani et cuiuscumque alterius licentia minime requisita, cum clausulis sequentibus: quod si forte in prima vacatione supradictorum, prior et fratres dicti Sancti Hieronimi possessionem non assequerentur, nichilominus litere huiusmodi concessionis et unionis permaneant in suo robore pro alia vacatione donec de uno derelictorum monasteriorum supradictorum possessio plene sit obtenta. Et quod nomen et ordo sic obtenta⁸ penitus supprimantur. Et quod possit deserviri ad nutum prioris per fratres eiusdem ordinis Sancti Hieronimi aut alios. Et quod premissorum omnium et singulorum ac circa ea necessariorum, maior et verior specificatio fieri possit in literis conficiendis. Et cum derogatione siqui obtinuerunt aut obtinebunt aliquid de predictis per generalem aut specialem concessionem, etiam si de illis eorumque⁹ totis tenoribus specifica et expressa mencio habenda foret *et cetera*. Et cum ceteris clausulis pro similibus obtinendis necessariis et fieri consuetis.

1. El document no està datat, però li assignem la data de la carta de la reina Isabel als ambaixadors a Roma en què es fa explícita menció de l'enviament d'un memorial per justificar l'annexió d'un priorat a Sant Jeroni de la Vall d'Hebron (Antonio DE LA TORRE, *Documentos sobre relaciones internacionales de los Reyes Católicos*, vol. 4, p. 150). 2. Universis et singulis et cetera. Est in fine memorialis huiusmodi et cetera subratllat. 3. Segueix per ratllat. 4. quod ipsum monasterium elegerit seu maluerit, *escrit a la interlínia*. 5. derelictis, *escrit a la interlínia*. 6. tamen, *escrit a la interlínia*. 7. quem elegerit ex quibus predictis supra contentis, *escrit al marge dret. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és Λ i està situada darrere de vacantis*. 8. obtenta, *al ms. obtente*. 9. Segueix una paraula tan ratllada que és il·legible.

1493 novembre 13. Barcelona

Jaume Vidal, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, autoritza Guillem Navarro, mercader ciutadà de València, a presentar davant Joan Monestir, inquisidor, i Lluís Esparsa, jurisperit, ambdós de València, les lletres reials amb provisió de pagament de 100 lliures barceloneses concedides pel rei com a ajuda per a la fàbrica de la biblioteca d'aquest monestir.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 78v.

Die mercurii XIII novembris, anno a nativitate Domini M° CCCC° LXXXIII°.

Frater Jacobus¹ Vidal, prior ac procurator, yconomus et actor ad hec et alia legitime constitutus a venerabilibus fratribus conventualibus monasterii² Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, ut constat instrumento in posse subscripti notarii, recepto XVI madii, anno a nativitate Domini M° CCCC°

LXXXXº, dicto nomine vigore potestatis cum instrumento predicto michi concessit, substituo procuratorem yconomum *et cetera* vos, honorabilem Guillelmum Navarro, mercatorem civitatis Valencie, ad presentadum reverendo domino Johanni Monasterio, inquisitori in diocesis Valencie, et honorabili Ludovico Sparsa, iurisperito dicte civitatis Valencie, quasdam regias literas et provisiones et alias quascumque literas et provisiones mandatum³ solucionis centum librarumbarchinonensium continentes per dictum dominum concessarum et consignatarum in adiutorium fabrice bibliotece dicti monasterii Sancti Hieronymi. Et inde instrumenta fieri requirendum et omnes predictas centum libras petere, exligere et recipere. Et inde apocas et alias cauthelas fiendas *et cetera*. Et demum *et cetera*. Promitens *et cetera*.

Testes Michael Benet, mercator, et Jacobus Güell, scriptor, habitatores Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix divi monasterii.* 3. mandatum, *al ms.* madatum.

109

1494 gener 4. Barcelona

Joana, vídua i hereva universal a benefici d'inventari de Jaume Huguet, pintor ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume Vidal, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, li ha pagat 10 lliures que quedaven per saldar per la pintura que Jaume Huguethavia feten el bancal del sagrari i en els portals del retaule de l'església d'aquest monestir.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1492, desembre, 31 – 1494, febrer, 9, f. 90v.

Die veneris IIII ianuarii, anno a nativitate Domini Mº CCCCº LXXXX IIIIº.

Sit omnibus notum quod ego, Johanna,¹ uxor relicta Jacobi Uguet, quondam, pictoris, civis Barchinone, tenens et possidens tenereque et possidere debens, atque tenentes hereditatem, bona et iura que fuerunt ipsius mariti mei, michi obligata et ypothecata pro dote et sponsalicio ac aliis iuribus meis quem habeo et habere debeo in et super bonis et iuribus ipsius mariti mei iuxta scriptam et antiquam consuetudinem Barchinone *et cetera* ac eciam heres universalis cum beneficio inventarii dicti quondam Jacobi Uguet, mariti mei, cum testamento eiusdem quod fecit et ordinavit in posse discreti Stephani Soley, auctoritate regia notarii publici Barchinone, die et anno in illo contentis, confiteor et recognosco vobis, venerabili fratri Jacobo Vidal, priori monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod dedistis et solvistis ac dici et scribi fecistis michi, dictis nominibus, in tabula cambii sive depositorum civitatis Barchinone decem libras barchinonenses que eidem quondam marito meo debebantur pro resta et complemento tocius picture per ipsum facte in bancali, sacrario et portalibus retotabuli sive *del retaule* ecclesie dicti Sancti Hieronymi de l'Abroon et aliorum quorumcumque que per dictum monasterium et conventum eiusdem eidem Jacobo Uguet deberentur quovis modo. Et ideo renunciando *et cetera*. Finem *et cetera*.

Testes Jacobus Sala, faber, et Bernardinus Riu, spaherius, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

110

1494 juliol 3. Barcelona

Miquel Barril, argenter ciutadà de Barcelona, reconeix que Joan Triter, fratre procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, li ha pagat 42 lliures 10 sous per les mans i pel marc i tres

unces i mitja d'argent que ha posat en una imatge de sant Jeroni que ha fet per al monestir.

AHPB, Narcís Gerard GLI, *Manual*, 1494, febrer, 13 – 1495, juny, 10, f. 48v.

Die iovis III iulii, anno a nativitate Domini M CCCC° LXXXVIII°.

Michael¹ Barril, argenterius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabili fratri Johanni Triter, conventuali ac procuratori, yconomio et actori monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod dedistis et solvistis michi quadraginta duas libras et decem solidos barchinonenses que michi per dictum monasterium et conventum debebantur pro² uno marchio tribus unciis et media argenti et pro fabrica *de mans* et *de l'or* per me missis in quodam ymagine sancti Hieronymi per me facta pro dicto monasterio, quequidem ymago est ponderis sex marchorum³ trium unciarum et medie, ex quibus sex marchis ego misi dictum unum marchum tres unciis et mediam. Modus solucionis fuit talis, videlicet novem libras XII solidos⁴ michi dici⁵ et scribi fecistis in tabula Sabestiani Ponç, item octo libras et octo solidos numerando et restantes viginti quatuor libras et decem solidos michi dici et scribi fecistis in tabula civitatis Barchinone XXVII iunii proxime dimissi. Et ideo renuncio.

Testes Michael Sadorní, brodator, et Petrus Altelló, mercator, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix quodam ratllat.* 3. *Segueix tres ratllat.* 4. XII solidos, *escrit a la interlínia.* 5. *dici, al ms. dos.*

111

1494 setembre 23. Barcelona

Francesc Mestre, pintor ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume Vidal, prior, i el convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li han pagat 33 lliures per l'or i la feina de pintar i daurar les portes del retaule de l'església del monestir, tal com van pactar en els capítols fermats entre ambdues parts.

AHPB, Pere TRITER, *Manual*, 1494, gener, 19 – 1494, octubre, 8, f. 96v.

Die mercurii XXIII mensis septembris, anno a nativitate Domini MCCCCLXXXX quarto.

Franciscus¹ Mestre, pictor, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, reverendo fratri Jacobo Vidal, priori, et conventui fratrum monasterii Sancti Iheronimi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod die presenti dedistis et solvistis sive dici et scribi fecistis michi in tabula cambii seu depositorum dicte civitatis Barchinone triginta tres libras barchinonenses, tam pro auro quam pro laboribus meis per me missis in depingendo et deaurando portas retrotabuli ecclesie dicti monasterii, iuxta formam quorundam capitulorum et per inter vos, dictum reverendum priorem, ex una parte, et me, dictum Franciscum Mestre, ex parte altera, factorum et firmatorum in posse notarii infrascripti, quequidem capitula volumus nos, dicte parte, esse cassa *et cetera*. Renuncio *et cetera*. Iuro *et cetera*.

Testes Bartholomeus Cuspineda, mercator, et Michael Aguiló, curritor auris, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

112

1494 octubre 23. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Pere Moragues, argenter ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume Vidal, prior, i el convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li han pagat 30 lliures barceloneses per la fabricació d'una creu d'argent.

AHPB, Pere TRITER, *Manuale numero quartum decimum contractuum*, 1494, octubre, 10 – 1495, gener, 28, f. 9r.

Die iovis XXIII mensis octobris, anno a nativitate Domini M CCCC LXXXX quarto, in monasterio Sancti Iheronimi Vallis de Ebron.

Petrus¹ Moragues, argenterius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, reverendo fratri Jacobo Vidal, priori, et conventui fratrum monasterii Sancti Geronimi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod dedistis et solvistis michi, in presencia notarii et testium infrascriptorum, numerando triginta libras barchinonenses in solum prorata mercedis seu laboris operis cuiusdam crucis argenti quam ego, iuxta formam capitulorum inter vos, dictum priorem, ex una parte, et me, ex parte altera, firmatorum XXII madii anni MCCCCLXXXIII in posse notarii infrascripti, facere et fabricare promissi ad rationem V librarum pro quolibet marchio ponderis argenti dicte crucis. Iuro *et cetera*.

Testes discretus Narcissus Geraldus Gili, notarius, et Johannes Rovirola, argenterius, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

1494 novembre 22. Barcelona

Pere Sanou, fuster ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume Vidal, prior, i el convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li han pagat 17 lliures barceloneses pel preu d'un armari amb quatre calaixos que ha fet per la sagristia del monestir.

AHPB, Pere TRITER, *Manuale numero quartum decimum contractuum*, 1494, octubre, 10 – 1495, gener, 28, f. 18v.

Petrus¹ Çanou, fusterius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, reverendo fratri Jacobo Vidal, priori, et conventui monasterii Sancti Iheronimi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod modo subscripto dedistis et solvistis michi decem septem libras barchinonenses michi debitas et pertinentes racione et pro precio cuiusdam armarii cum quatuor calaxiis quod² ego³ feci et⁴ operatus⁵ fui pro dicto monasterio et sacristia eiusdem, tam pro fusta⁶ quam⁷ laboribus et aliis pro dicto armario necessariis, quod armarium vobis tradidi.⁸ Predictas autem XVII libras michi solvistis michi (*sic*) hoch modo, scilicet quod de voluntate mea penes vos retinuistis duodecim libras barchinonenses quas ego vobis debebam et de quibus discretus Johannes Ledó, prebiter, vicarius perpetuus ecclesie parochialis Sancte Marie de Mari Barchinone, cui ego dictas XII libras debebam, vobis donacionem fecit, et restantes quinque libras quas per manus fratris Johannis Triter, conventualis et procuratoris dicti monasterii, michi dedit et solvit numerando. Renuncio *et cetera*. Iuro *et cetera*.

Testes Stephanus Conill, carnicerius, et Christophorus Sech, manichator novaculorum sive de *rehors*, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix vos ratllat.* 3. *ego, escrit a la interlínia.* 4. *Segueix estis ratllat.* 5. *fui, escrit a la interlínia.* 6. *Segueix et ratllat.* 7. *quam, escrit a la interlínia.* 8. *Segueix in ratllat.*

114

1495 maig 19. Roma

Alexandre VI autoritza Baltasar Piquer, frare jerònim, a transferir-se i a professar en un monestir de frares predicadors o de benedictins, després que li hagi sol·licitat passar a un orde amb una regla igual o més estricta que la dels jerònims, on no hi pot viure amb la consciència tranquil·la. A tal efecte, el pontífex deroga les disposicions, privilegis i normes dels jerònims que prohibeixen aquests trasllats.

ACA, MH, lligall 278, I-24.

Dilecto filio Baltasari Piquer, ordinis heremitarum Sancti Jeronimi, Barchinonensis diocesis, professo.

Alexander, papa VI, dilecte filii, salutem et apostolicam benedictionem. Supplicari nobis humiliter fecisti ut, cum tu in ordine Sancti Jeronimi heremitarum mendicantium, ex nonnullis causis animum tuum moventibus, cum animi tui quiete et sana consciencia amplius remanere non possis, cupias ob melioris vite frugem ad aliquem ordinem parisi vel archioris regule te transfere dignemur paterna benignitate tibi desuper adesse. Nos premisa, paterno considerantes affectu tuisque huiusmodi supplicationibus inclinati tibi, ut ex dicto ordine Sancti Hieronimi ad ordinem fratrum predicatorum seu Sancti Benedicti, qui archioris regule existunt, te transferre ac in aliqua domo seu monasterio dictorum ordinum, in quo benivolos inveneris receptores, quo adinixeris Altissimo famulari, ac professionem per fratres seu monachos dictorum ordinum emitti solitam emittere et infra annum, quod profitentibus concedi solet, tui superioris seu cuiusvis alterius, licencia super hoc minime requisita, libere et licite possis apostolica auctoritate licenciam et facultatem concedimus per presentes, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus apostolicis ac dictorum ordinum et monasteriorum iuramento, confirmatione apostolica vel quavis firmitate alia roboratis, statutis et consuetudinibus ac privilegiis et indultis eisdem monasterio et ordini Sancti Hieronimi per Nos et Sedem Apostolicam sub quibusvis verborum formis et clausulis et derogatarum derogatoriis concessis, et si de eis eorumque totis tenoribus, specialis, specifica et spressa mencio habenda foret illis, presertim quibus caveri dicitur expresse quod professum ordinis heremitarum Sancti Hieronimi in Spania degenti, sine spressa licencia sui superioris et conventus ac generalis ordinis, nullus alterius ordinis in suo monasterio, eciam strictioris regule, admittere presumat alias transiens et admittens excommunicationis sententiam incurrant., quibus omnibus et singulis eorum tenore pro sufficienter spressis habentes hac vice specialiter et spresse derogamus ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Rome, apud Sanctum Petrum, sub anulo piscatoris, die XVIII maii M° CCCC LXXXV, pontificatus nostri anno tercio. B. Floridus.

115

1495 agost 11. Barcelona

Miquel Barril, argenter ciutadà de Barcelona, reconeix que Joan Triter, frare procurador de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, li ha pagat 75 lliures 12 sous 6 diners pel preu d'una verònica de la Verge Maria realitzada per a la sagristia de l'església del monestir.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1495, juny, 12 – 1496, agost, 13, f. 18v.

Die¹ martis XI augusti, anno a nativitate Domini M° CCCC° LXXXXV.

Michael² Barril, argenterius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabili fratri Johanni Triter, conventuali ac procuratori, yconomus et actori monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod dedistis et solvistis³ michi omnes illas septuaginta quinque libras duodecim solidos et sex denarios barchinonenses inter diversas vices sive soluciones, ultima quarum solutionum fuit septem librarum et octo solidorum, quas die presenti michi tradidistis numerando, quequidem septuaginta quinque libre duodecim solidi et sex denarii michi per vos debebantur pro precio sex marcarum unus oncie duorum argenciorum et medii ad rationem duodecim librarum qualibet marca operata, et pro aliquibus lapidibus et aliis avariis per me missis et conversis in quadam veronica sacratissime Virginis Marie fabricata ad opus sacristie dicti monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron. Et ideo renuncio *et cetera*.

Testes Michael Coll, mercator, et Petrus Anglès, frenerius, cives Barchinone.

1. *Segueix sabbati XI ratllat.* 2. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 3. *Segueix s ratllat.*

116

1497 març 20. Barcelona

Pere Alemany i Rafael Vergós, pintors, reconeixen que el prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron els han pagat 70 lliures com a part del preu del retaule de l'altarmajor de l'església del monestir.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1496, agost, 17 – 1497, setembre, 22, s. f.

Petrus¹ Alamany et Raphael² Vergós, pictores, confitemur et recognoscimus vobis, venerabili priori et conventui monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod modo subscripto dedistis et solvistis nobis septuaginta libras barchinonenses in solum prorata precii retrotabuli altaris maioris ecclesie dicti monasterii quod nos, virtute capitulorum inter me, dictum Petrum Alamany, et vos factorum et firmatorum, facere et depingere teneor et seu tenemur. Modus solutionis fuit talis, videlicet quod ex ipsis de voluntate nostra venerabilis frater Franciscus Ferrarii, procurator et economus dicti monasterii, solvit Paulo Vidal, verberatori folee auri et argenti, civi Barchinone, duodecim libras, item viginti octo libras quas nobis die presenti dictus procurator nobis scribi fecit in tabula civitatis Barchinone, et die presenti nobis dici et scribi fecit prefatus procurator in eadem tabula dicte civitatis³ triginta libras ad complementum dictarum septuaginta librarum, quas ditas, ratas habemus *et cetera*. Et ideo renunciamus *et cetera*.

Testes Franciscus Muntmany, mercator, Petrus Triter, notarius, cives Barchinone, et Jacobus Gili, scriptor, Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Damnt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 3. *Segueix ad ratllat.*

117

1497 maig 25. Girona

Pere de Rocabertí, frare de Sant Jeroni de la Murtra, presta canònica obediència al bisbe de Girona arran de la seva decisió de sortir del monestir i viure en una ermita situada a la baronia de Sant Llorenç de la Muga. Compleix així la condició sota la qual el papa li ha otorgat llicència per poder abandonar el seu monestir de professió sense pecat ni infàmia.

ADG, *Llibre D-207*, f. 23.

Die¹ iovis XXV madii predicti.

Nobilis frater Petrus de Rochabertí, ordinis Sancti Hieronimi de la Murtre, diocesis Barchinone, in presencia scriptoris iurati et testium infrascriptorum, constitutus personaliter² coram reverendo in Christo patre et domino domno Berengario, miseratione divina³ episcopo Gerundensi, attendens, ut dixit, sibi fuisse concessum per sanctissimum dominum nostrum papam quod, absque peccato et infamia, possit a dicto monasterio Sancti Hieronimi de la Murtre exire et aliquem honestum et decentem locum, in quo in heremo vivat, sibi eligere, prestita tamen prius canonica obediencia et debita reverencia ipsius loci ordinario, et cum ipse, ut dixit, in animo suo elegerit et de presenti eligat sibi in heremitorium capellam heremitanam {...},⁴ infra baroniam Sancti Laurentii de la Muga, diocesis Gerundensis, ibique in heremo proposuerit et proponat vivere, igitur promisit et iuravit⁵ in manibus prefati reverendi domini episcopi canonicam obedienciam et debitam reverenciam eidem domino episcopo et successoribus suis canonicis intransibilibus ecclesiam Gerundensem, ipsius et dictorum successorum vicariis et officialibus observare et alia se obtulit facere et complere ad que iuxta bullam predictam teneatur. De quibus *et cetera*. Presente Michaele Pagès, scriptore iurato scribanie episcopalis Gerunde et testibus scilicet venerabilibus Jacobo Nabot et Petro Tars, dicti domini episcopi familiaribus.

1. pro nobili fratre Petro de Rochabertí, *escrit al marge esquerre*. 2. personaliter, *escrit a la interlínia*. 2. *Segueix dn ratllat*. 3. *Segueix un espai en blanc d'unes 60 lletres*. 4. *Segueix canonico ratllat*.

118

1497 juliol 24. Barcelona

Pere Roca, ferrer ciutadà de Barcelona, reconeix que Joan Moner, prior, i el convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li han proporcionat 25 quintars de ferro per fer les reixes de l'església del monestir i li han pagat 18 lliures com a salari, tal com va ser pactat entre ambdues parts.

AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum et instrumentorum ... decimum octavum numero*, 1497, març, 2 – 1497, setembre, 27, f. 64r.

Petrus¹ Roca, ferrarius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, reverendo fratri Johanni Moner, priori, et conventui monasterii Sancti Iheronimi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod dedistis et tradidistis michi, ex una parte, viginti quintalia ferri pro principiando et fabricando reixas quas iuxta formam instrumentum capitulorum factorum et firmatorum per et inter vos, dictum priorem et conventum dicti monasterii, ex una parte, et me, dictum Rocha, ex parte altera, in posse notarii infrascripti, XI mensis² iunii proxime preteriti. Item, ex alia parte, bistraxistis et solvistis michi decem octo libras barchinonenses pro salario seu parte salarii mei, iuxta dicta capitula per vos michi dari et solvi promissi.

Testes Paulus Badia et Nicholaus Julià, mercatores, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma*. 2. *Segueix iulii ratllat*.

1497 desembre 13. Barcelona

Pere Roca, ferrer ciutadà de Barcelona, reconeix que Joan Moner, prior de Sant Jeronide la Vall d'Hebron, li ha proporcionat 21 quintars i 35 lliures de ferro castellà per a la fabricació de les reixes que està fent a l'església del monestir, al davant de l'altar major.

AHPB, Pere TRITER, *Manuale contractuum decimum nonum*, 1497, setembre, 27 – 1498, març, 5, f. 39v.

Petrus¹ Rocha, ferrarius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, reverendo fratri Johanni Moner, priori monasterii Sancti Iheronimi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod tradidistis michi viginti unum quintale² et triginta quinque libras ferri castellani pro fabricacione rexiarum quas facio in ecclesia vestri monasterii, ante altare maius dicte ecclesie. Renuncio *et cetera*.

Testes discretus Narcissus Geraldus Gili, notarius, et Johannes Ferrarii, faber, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix st ratllat.*

1499 març 9. Barcelona

Antoni Corts, fuster ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume Vidal, prior, i els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li han pagat 26 sous per fer les portes de les finestres en la casa que Florença, vídua de Rafael Cavaller, doctor en lleis ciutadà de Barcelona, tenia prop de les cases dels Entremesos.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.

Anthonius¹ Corts, fusterius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabili fratri Jacobo Vidal, priori, et fratribus conventualibus monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod per manus venerabilis fratris Francisci Ferrer, conventualis, procuratoris, economi et actoris dicti monasterii, dedistis et solvistis michi numerando viginti sex solidos et duos denarios michi debitos pro portis sive ianuis per me factis in quadam fenestra domorum que fuerunt domine Florencie, uxoris honorabilis Raphaelis Cavaller, quondam, legum doctoris, civis Barchinone, sitarum in² dicta civitate coram domibus dels Entremesos, ut constat quodam compoto tenoris sequentis: «*Deu lo monastir de Sant Hierònym per les portes de la finestra refetes a les cases de la viuda Cavallera: primo per fusta,³ V sous VI; ítem per clavó, II sous II; ítem per quatre golfos, III sous; ítem per guix, VI diners; ítem per dos jornals e mig ab I mosso, XV sous*». Et ideo renuncio *et cetera*.

Testes Franciscus Ram et Johannes Claperós, mercatores, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. *Segueix in repetit.* 3. *Segueix V sous ratllat.*

1499 maig 7. Barcelona

Joan d'Aragó, comte de Ribagorça i lloctinent de Catalunya, dicta sentència en el litigientre el monestir de Sant Jeroni de la Murtra, d'una banda, i el monestir de Sant Pere de les Puelles, com a successor de la monja Elionor de Requesens, de l'altra, sobre la liquidació i execució del lloc de Gra feta l'any 1437 a favor de l'esmentada monja perquè rebés tota la legítima materna que li corresponia. Es considera que aquella liquidació fou errònia, tal com reclama el monestir jerònim, per la qual cosa es condemna el monestir de Sant Pere de les Puelles a restituir 400 lliures barceloneses a Sant Jeroni de la Murtra amb els interessos corresponents i el lluïsmo del preu de 10.000 sous. La sentència manté la propietat alodial de Gra en mans de Sant Jeroni de la Murtra, a cens de 5 sous anuals, i l'útil a Bartomeu Bosch.

ACA, C, reg. 3845, f. 140r-144r.

Monasterii Santi Hieronimi de la Murtra, alias de Betlem.

Iesucristi nomine humiliter implorato. Pateat universis quod Nos, Joannes de Aragonia, comes Ripacurcie, *et cetera*. Visis suplicationibus oblatis pro parte monasterii Sancti Hieronimi de la Murtra, alias de Betlem, diocesis Barchinone, seu eius iconomi contra abbatissam et conventum Puellarum monasterii Sancti Petri civitatis Barchinone, tam anno octogesimo quinto et anno octogesimo octavo, suplicando causas motas et movendas inter partes evocari, quam anno sexagesimo, vindicando locum nominatum de Grassa, scitum in vicaria Urgelli, possessum per dictum monasterium Sancti Petri seu per Bartholomeum Bosch, habentem causam ab abbatissa et conventu ipsius monasterii Sancti Petri, petendo dictum locum fuisse male exequatum per Elionorem de Requesens, monialem dicti monasterii Sancti Petri, cui dictum monasterium successit et quod dictus locus pertinet suis iustis titulis dicto monasterio Sancti Iheronimi et petendo illum sibi restitui unacum fructibus, visis evocacionibus et comissionibus, visis intimacionibus factis dicto monasterio Sancti Petri et eius iconomo, visis litteris citatoriis emanatis ad dictum Bartholomeum Bosch, possessorem dicti loci, visis articulis oblatis pro parte dicti monasterii Sancti Iheronimi deducendo dictam petitionem et causas adquisicionis facte dicto monasterio de dicto loco et diversos titulos dicte adquisicionis, item deducendo exequcionem factam de dicto loco per quandam Elionorem de Requesens, monialem dicti monasterii Sancti Petri, pro legitima et complemento illius, dicte Elionori, debitis in bonis Elionoris, matris, uxoris Bernardi¹ de Requesens, quondam, illi adjudicata per certas sentencias, quequidem sentencie et exequcio illarum impugnatur in dictis articulis et de iniquitate et de errore cauculi et quod monasterium Sancti Iheronimi non fuit vocatum in dictis sentenciis, immo dicte sentencie fuerunt res inter alios acte, ut hec et alia laciis in dictis articulis continentur, visis comparacionibus factis in iudicio pro parte dicti monasterii Sancti Petri et dicti Bartholomei Bosch, visis excepcionibus oppositis pro parte dicti monasterii Sancti Petri, opponendo excepcionem prescripcionis, item excepcionem non iuris agendi, item excepcionem quod cum dicta loca de Concabella et Grassa fuissent in bonis Ysabelis tempore mortis eius et matris dicte Elienoris, monialis, quod per vendicionem dictorum locorum factam per Bernardum de Requesens, patrem dicte Elienoris, licet legitimum administratorem et usufructuarium bonorum maternorum pertinencium filiis dictorum coniugum, non potuit fieri preiudicium in legitima debita dicte Elienori, moniali, taxata per sentencias in rem iudicatam transactas ad decem mille solidos, virtute quarundam sentenciarum fuit facta exequcio et in solutum dacio dicti loci dicte Elienori, moniali, visis instrumentis pro parte monasterii Sancti Iheronimi productis, scilicet empcionum factarum de dictis locis de Concabella et Grassa et iuribus illorum absque tamen caslania loci de Concabella et iurisdiccione criminalis per Geraldum de Uluja, patrem dicte Ysabelis, et cuidam Ysabel, filia, successit, item instrumento vendicionis² deinde facte³ per Bernardum de Requesens, post mortem dicte Ysabelis, uxoris sue, Berengario d'Orís, de eisdem locis una tamen cum dicta caslania empta per matrem dicti Bernardi, et sich quod non fuit in bonis dicte Ysabelis, item instrumento vendicionis postea facte per dictum Berengarium d'Orís comiti Urgelli, item instrumento vendicionis facte per dictum comitem Urgelli de dictis locis et caslania una cum iurisdiccione criminali⁴ Bertrando⁵ Nicholai,⁶ item instrumento donacionis et consignacionis quo dictum monasterium Sancti Iheronimi succedit in predictis dicto Bertrando⁷ Nicholai, visis eciam instrumentis pro parte monasterii Sancti Petri productis, scilicet sentencia graduacionis bonorum dicti Bernardi de Requesens, qui dictorum locorum vendicionem fecerat, in qua sentencia fuit adjudicata dicte Eleonori legitima in et pro bonis maternis et taxata ad decem mille solidos, item

documento exequcionis facte pro dicta legitima per procuratorem regium Campi Tarracone in bonis et hereditate paterna scita in Villasicca de Comuni dicti Campi Tarracone, item sentenciis latis per regem Alfonsum, alte recordacionis, contra possessores dicti loci de Gra, habentes causam a monasterio Sancti Iheronimi emphiteosis vocatos quidem sed iure dicto monasterio, scilicet ad complementum exequcionis et satisfaccionis legitime dicte Elionoris, item viso instrumento exequcionis et in solutum dacionis facte de dicto loco de Grassa dicte Eleonori, moniali, precio sexcentarum librarum, retenta per dictam monialem pro complemento legitime et expensarum, visis replicacionibus appositis pro parte monasterii Sancti Iheronimi, scilicet quod non obstante scripcione propter sentenciam regine Marie in eius favorem contra dictam monialem latam, anno tricesimo septimo, cum qua fuit adiudicata et translata possessio domini alodialis dicti loci de Grassa dicto monasterio Sancti Iheronimi super proprietate vero alodii, salvatur ius utriusque parti et suo casu ius laudimii predictae in solutum dacionis⁸ et alia iura⁹ dicto monasterio Sancti Iheronimi, visa dicta sententia regine Marie, visis apocis cum quibus monasterium Sancti Iheronimi fuit in possessione census ratione domini alodialis dicti loci, visis aliis replicacionibus pro parte dicti monasterii Sancti Iheronimi quod dicte sentencie per dictam monialem obtente fuerunt inter alios late et quod extimacio bonorum Ysabelis tempore mortis eius fuit errore et indebite facta, quia caslania loci de Concabella nec iurisdictio criminalis non fuerint¹⁰ in bonis illius et quod eodem errore fuit indebite legitima taxata et que vera quantitas legitime fuit¹¹ sufficienter satisfacta in exequcione hereditatis paterne, saltem quod in solutum dacio de dicto loco de Grassa precio sexcentarum librarum retentatum per dictam Elionorem fuit indebite et multo ultra debitum quantitatis restantis pro dictis legitima et expensis facta, visis denique omnibus hinc inde deductis, allegatis et productis, viso toto processu et omnibus documentis et testibus in eo productis, visis aliis videndis et attentis attendendis, facta relatione de dicta causa in Regia Audiencia et parcium advocatis ad plenum auditis et conclusionem inde sequutam,¹² sacrosanctis evangeliiis coram nobis positus, ut de divino vultu nostrum prodeat iudicium, die presenti ad audiendum hanc¹³ sentenciam partibus assignata ad eam proferendam, procedimus in hunc qui sequitur modum.

Et primo pronunciamus et declaramus quod dictum monasterium Sancti Iheronimi habet ius agendi, non obstantibus in contrarium allegatis, et signanter attendente sententia regine Marie anni tricesimi septimi lata et quod ex illa dictum monasterium fuit in possessione recipiendi censum pro dominio alodiali dicti loci et nunc recipit.

Deinde pronunciamus et declaramus quod dominium alodiale dicti loci de Grassa pertinet et spectat dicto monasterio Sancti Iheronimi tam ex iustis titulis empcionum aptis ad translacionem domini quam ex possessione longissimi temporis, ut patet ex actis nec de contrario constat.

Deinde pronunciamus et declaramus quia per vendicionem factam per Bernardum de Requesens, quondam, patrem et legitimum administratorem filiorum suorum et curatorem datum bonis eorundem de locis de Concabella et de Grassa, que erant patrimonium dicte Ysabelis, non potuit fieri preiudicium legitime debite dicte Leonori, moniali, filie dictorum coniugum, quod usque ad satisfaccionem dicte legitime potuit fieri exequcio de iuribus dictorum locorum, sed quod si quid amplius fuerit receptum per dictam Leonorem et per dictum monasterium Sancti Petri, illi succedentes, quod illud per dictum monasterium restituatur consequenter. Veniendo ad liquidacionem dicte legitime predictae Elionoris, monialis, pronunciamus et declaramus quod illa debet detrahi de stimacione dictorum locorum de Concabella et de Grassa dumtaxat, sed non de stimacione caslannie loci de Concabella nec de stimacione iurisdictionis criminalis, qui nunquam fuerunt in bonis dicte Ysabelis nec erant tempore mortis¹⁴ eius,¹⁵ et quod vera stimacio dictorum locorum que erat tempore mortis dicte Ysabelis, erat sexaginta mille solidorum, pro quibus Geraldus de Uluja, pater eius, cum tribus empcionibus dicta loca et iura emerat, de quibus sexaginta mille solidis declaramus esse primum deducendum es alienum, in quo dicta Ysabel erat obligata summe ducentarum viginti quinque librarum trium solidorum et deducenda funeris impensa quam taxamus ad summam centum librarum ex maiori quantitate quam dicta Ysabel sibi retinuit in testamento pro eius anima et funeris impensa, qua summa deducta ex dictis sexaginta mille solidis declaramus quod medietas, que est viginti sex mille septingenti quinquaginta solidi, sunt legitima et pro legitima dividenda inter quinque filios dicte Ysabelis, qui extabant tempore mortis eius, et consequenter declaramus quod legitima dicte Elionoris fuit et est quinque mille trecenti quinquaginta solidi.

Item pronunciamus et declaramus quod dicta Elionor monialis, faciendo exequcionem pro dicta sua legitima contra bona et hereditatem patris, qui dictam vendicionem locorum fecerat, obtinuit et ad hunc dictum monasterium Sancti Petri obtinet medietatem dicte hereditatis paterne, que solum inter immobilia et census valet etiam nunc, ut constat exactis et testibus, ducentas libras, preter mobilia que¹⁶ temporis dicte exequcionis fuerunt exequjata ad precium sexaginta sex librarum sex denariorum. Verum, quia in sententia liquidacionis legitime dicte Elionoris regis Alfonsi, alte recordacionis, cum instaretur exequcio in loco de

Grassa, fuerunt adiudicate dicte Eleonori pro expensis factis usque in illum diem pro medietate sua, declaramus quod dicta medietas fuit soluta hoc modo, scilicet ex medietate sexaginta sex librarum et sex denariorum precii dictorum mobilium triginta sex libre et quod decem septem libre que deficiunt usque ad complementum dictarum quinquaginta quinque librarum¹⁷ sunt deducende et deducantur ex dictis ducentis libris immobilium que dicta monialis recepit et dictum monasterium in medietate hereditatis paterne predictae, consequenter declaramus quod dicte Eleonori non remansit pro sua legitima in dictis bonis immobilibus nisi centum octoaginta tres libre.

Item pronunciamus et declaramus quod, attento quod dicta Eleonor, pro complemento dicte sue legitime, obtinuit executionem et in solutum dacionem de loco de Grassa pro duodecim mille solidis, quos sibi retinuit pro eo quod sibi debere dicebatur ad complementum legitime et expensarum factarum post dictam sententiam liquidacionis, declaramus et taxamus dictas expensas postea factas, visis actis, ad quindecim libras decem solidos, et quod illas dicta monialis et monasterium Sancti Petri debuit et debet habere una cum quantitate sibi restanti usque ad complementum dictorum quinque milium trecentorum quinquaginta solidorum legitime, que quantitas pro complemento legitime et dictarum expensarum est centum librarum, quas centum libras declaramus quod dicta monialis potuit retinere penes se ex precio dicti loci de la Grassa.

Item pronunciamus et declaramus, quia post sententiam regine Marie anni tricesimi septimi dictum monasterium Sancti Petri solvit monasterio Sancti Iheronimi pro censu dicti loci de Grassa, racione alodii, cuius possessio fuit adiudicata cum dicta sententia dicto monasterio Sancti Iheronimi, quinque libras pro quolibet anno, que computate fuerunt ad racionem viginti mille pro millenario, capiunt summam centum librarum de proprietate, pronunciamus et declaramus quod dicta monialis et dictum monasterium Sancti Petri, ultra centum libras retentas ad complementum dicte legitime et omnium expensarum, possit retinere alias centum libras pro precio dicti census. Postremo, quia facta dicta deducione ducentarum librarum ex precio seu in solutum dacione dicti loci de Grassa que, ut dicitur, fuit sexcentarum librarum, remanserunt et remanent penes dictam monialem et dictum monasterium Sancti Petri quadringentem libre et dictum monasterium Sancti Petri seu habens causam ab eo fructus dicti loci percepit, pronunciamus et declaramus et dictum monasterium Sancti Petri cum presenti condemnamus ad restituendum dictas quadringentas libras dicto monasterio Sancti Iheronimi una cum interesse ad racionem viginti milium pro millenario, computando a die dicte in solutum dacionis et etiam una cum laudimio precii decem mille solidorum, ita tamen quod ex dicta in solutum dacione remaneat penes dictum monasterium Sancti Petri seu penes Bartholomeum Bosch, habentem causam a dicto monasterio Sancti Petri, utile dominium dicti loci de Grassa, etiam remanente dominio alodiali dicti loci et dicto annuo censu racione dicti alodii, ut dictum est, penes dictum monasterium Sancti Iheronimi, neutram partem in expensis condemnando. Et fiat executio pro bistractis.

Lata fuit huiusmodi sententia per nos seu in nostri personam per magnificum et dilectum consiliarium et regiam cancellariam regentem Jacobum de Torrente, iuris utriusque doctorem, civem Barchinone, in quadam aula eius domus quam fovet in presenti civitate Barchinone, in vico dels Mercaders, in quo eo tunc regia celebrabatur audiencia, et lecta et publicata de nostri seu ipsius mandato per fidelem scribam regium Petrum Belloch, notarium et huiusmodi cause scriptorem, die videlicet martis intitulato septimo mensis maii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono, regnorumque dicti domini regis, videlicet Sicilie tricesimo secundo, Castelle et Legionis vicesimo sexto, Aragonum vero et aliorum vicesimo primo, Granate autem anno octavo, instante presente et dictam sententiam ferri et publicari humiliter postulante et suplicante Joanne Andrea Mager, causidico, procuratore et economo monasterii Sancti Iheronimi de la Murtra, pro una parte, altera vero parte absente, et presentibus etiam pro testibus Stephano Malet, locumtenente prothonotarii, Francisco Carbonell, Petro del Bosch, Francisco Peyró, regii scribis, et Ludovico Joanne, virgario Regie Audiencie, et pluribus aliis in multitudine copiosa. Torrent, regens.

Signum+ Joannis de Aragonia *et cetera*, qui hanc sententiam tulimus eidemque sigillum regium impendenti iussimus apponendum.

Sig+num mei, Petri Belloch,¹⁸ serenissimi domini regis scribe eiusque auctoritate notarii publici per universam ipsius dictionem, que prolacioni dicte sentencie interfui eamque sic, ut prefetur, legi et publicavi et in hanc publicam formam redactam scribi feci et clausi, cum rasis et correctis in lineis videlicet VI «Bernardi», XVIII° «viso toto processu et omnibus documentis et testibus in eo productis, visis aliis videndis et attentis attendendis, facta relacione de dicta causa in Regia», XXV «eius», XXVIII, «nunch, ut constat exactis et testibus ducentas libras preter mobilia que tunc tempore dicte executionis fuerunt executata ad precium», XXXVI «namus et declaramus quod» et XXXXI, «aula».

Petrus Belloch, ex sententia lata in
Regia Audiencia. Probata.

1. Bernardi, *al ms.* Bartholomei. 2. *Segueix* facte per dictum comitem Urgelli de dictis locis et caslania una cum iurisdiccione criminali Bertrando Nicolai, item instrumento donacionis *ratllat*. 3. facte, *al ms.* factis. 4. *Segueix* Bernardo *ratllat*. 5. Bertrando, *escrit a la interlínia*. 6. Nicholai, *al ms.* Nicholao. 7. Bertrando, *al ms.* Bernardo. 8. *Segueix* aliis *ratllat i després iuribus no ratllat*. 9. alia iura, *escrit a la interlínia*. 10. fuerint, *al ms.* fuerit. 11. indebite legitima taxata et que vera quantitas legitime fuit *escrit al final del foli, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és l' i està situada darrere de fuit*. 12. *Segueix* in Regia Audiencia et parcium advocatis ad plenum auditis et conclusionem inde sequuta *repetit*. 13. hanc, *al ms.* han. 14. *Segueix* litis *ratllat*. 15. eius, *escrit a la interlínia*. 16. *Segueix* nunch ut constat *ratllat*. 17. *Al nostre entendre, el text seria més coherent si es canviessin algunes quantitats: ex medietate sexaginta sex librarum et sex denariorum precii dictorum mobiliu triginta tres libre et quod decem septem libre que defficiunt usque ad complementum dictarum quinquaginta librarum, ja que la meitat de 66 és 33, no 36, i la suma de 33 i 17 són 50*. 18. *Segueix* mei Petri *ratllat*.

122

1499 juny 9. Sant Jeroni de la Vall d'Hebron

Jaume Joan, fill de Jaume Joan, pagès de les Pallargues, i de la seva muller Francina, ambdós difunts, professa com a donat davant de Jaume Vidal, prior, i els frares de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, als quals promet obediència, pobresa i castedat. Si intentés sortir del monestir sense llicència, podrà ser-hi tornat per la força.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1499, març, 8 – 1499, octubre, 29, s. f.

Die dominica VIII iunii, anno a nativitate Domini M° CCCC° XC VIII°, in monasterio Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone.

Jacobus¹ Johannes, filius Jacobi Johannis, pagesii parrochie Sancti Salvatoris de Spallarguis, diocesis Urgellensis, et domine Francine, conuigum defunctorum, gratis *et cetera* pro timore Domini Nostri Ihesu Christi et remedio anime mee, offero et dono me ipsum et omnia bona mea, presenciam et futura, iura et acciones, que michi competunt vel competere poterunt quomodolibet in futurum Domino Deo et beate Marie, eius matri, et vobis, reverendo patri fratri Jacobo Vidal, priori Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, nomine dicti monasterii hanc oblacionem et donacionem recipienti, et promitto obedienciam vobis et successoribus vestris. Et eciam promitto et voveo vivere in paupertate et castitate secundum regulam Beati Augustini. Et si aliquo tempore, quod absit, hinc abire tentavero sine litencia, liceat servis vestri Dei qui in dicto monasterio fuerint plena auctoritate sui iuris me requirere et coacte ac violenter in suum servicium revocare. Et hec iuro *et cetera*.

Testes reverendus dominus Gabriel Rovira, decretorum doctor, et Anthonius Perayre, laborator, in dicto monasterio residentes.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.*

123

1499 setembre 9. Barcelona

Pere Roca, ferrer ciutadà de Barcelona, reconeix que Jaume Vidal, prior de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, li ha pagat 28 lliures barceloneses com a part del pagament de l'obra de les reixes i del ferro per al campanar del monestir.

AHPB, Pere TRITER, *Manual*, 1499, setembre, 6 – 1500, maig, 12, f. 1v.

Die lune VIII mensis septembris, anno a nativitate Domini M CCCC LXXXX VIII°.

Petrus¹ Rocha, faber, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, reverendo fratri Jacobo Vidal, priori monasterii Sancti Iheronimi Vallis de Ebron, quod dedistis et solvistis michi modo infrascripto viginti octo libras barchinonenses in solum prorata operis rexiarum et operis ferri quod feci pro campanario dicti monasterii. Predictas autem viginti octo libras michi solvistis hoch modo, scilicet quod de voluntate mea et pro me dedistis et solvistis venerabili Jacobo Bertran, mercatori, octo libras, et restantes viginti libras michi solvistis numerando, partim per manus vestras et partim per manus venerabilis fratris Johannis Moner, conventualis dicti monasterii. Renuncio *et cetera*. Iuro *et cetera*.

Testes Johannes Gerona, Franciscus Rams et Ludovicus Sirvent, mercatores, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratletes obliqües per indicar la ferma.*

124

1499 desembre 7. Barcelona

Jaume Ferrer, rellotger ciutadà de Barcelona, reconeix que el prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li han pagat 24 lliures que li devien per un rellotge fet per al monestir, segons havien pactat.

AHPB, Narcís Gerard GLI, *Manual*, 1499, novembre, 4 – 1500, juliol, 6, f. 19r-19v.

Die sabbati¹ VII decembris, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XC VIII°.

Jacobus² Ferrer, rellotgerius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabili priori et conventui monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod dedistis et solvistis michi³ viginti quatuor libras barchinonenses que michi debebantur per quodam rellotgio per me ad opus dicti facto, iuxta videlicet formam quorundam capitulorum inter vos et me factorum. Dictas viginti quatuor libras michi solvende hoc modo, videlicet quatuordecim libras quas michi tradidistis numerando et restantes decem libras in quodam rellotgio per vos michi tradito et per me accepto pro dictis decem libris. Et ideo renuncio *et cetera*.

Testes discretus Johannes Pinyana, clericus, et {..},⁴ manyanus, civis Barchinone.

1. *Segueix X ratllat.* 2. *Damunt el nom, dues ratletes obliqües per indicar la ferma.* 3. *michi, escrit a la interlinia.* 4. *No es va escriure el nom del segon testimoni.*

125

1500. Sant Jeroni de la Murtra

Memorial de les condicions de la quèstia d'Òdena des que foren fermats capítols entre la universitat d'Igualada i el vescomte de Cardona el 2 de juliol de 1372.

ACA, *MH*, vol. 3833, f. 108r-111v.

Setembre.¹

Fa la universitat de la vila de Agualada e o los hòmens de la dita vila terratinents en lo terme del castell de Òdena DC *solidos* cad·any en la festa de Sant Miquel de setembre, çò és XXX lliures, pensió èntegra per questa de totes les terres, honors e possessions que han e tenen en lo dit terme per lo senyor duch de Cardona,² com a succehint al senyor comte de Cardona, quondam,³ pare seu e senyor del dit terme de Òdena. És lo preu o propietat de la dita pensió DXI lliures. Succeex lo monastir en la dita questa al dit senyor comte de Cardona, quondam, pare del senyor duch de Cardona, qui vuy és, per los títols e causes que devall direm:

La dita quístia e pensió de XXX lliures no pot ésser minuada per lexament o desemparament de les dites propietats si per qualque raó se derelinquien, axí com a hermes e inútils. És veritat, emperò, que cad·any, de la pagua de la dita questa se deduextanta quantitat com són tatxades en la dita questa aquelles terres e possessions del dit terme d'Òdena que alguns dels dits terratinents hauran venudes e trespostades a alguns qui sían del dit terme d'Òdena o a altres qui no sían de la dita vila de Gualada e de contribució llur. E de la dita vila o dits terratinents deuen donar al monastir cad·any lealment la nòmina de les dites terres e dels foresters qui les tenen ab la quantitat tatxada perquè puxe lo monastir demanar y recobrar lo compliment de la dita pensió de XXX lliures.

La dita questa antigament solia ésser de mercè e havem trobat en los libres antichs de la vila que un any los demanave lo vezcomte L lliures, altre any LX, altre XXXX, e axí com li venia bé fins que fonch taxada⁴ dita questa a XXX lliures, segons forma d'una capitulació fermada e iurada entre lo vezcomte de Cardona, qui ere, e la dita vila de Gualada. E són los dits capítols V, los quals insertam aquí per informació dels qui vendran per avant priors e procuradors:

Primer capítol. Primerament, que los hòmens de la vila de Gualada terratinents en lo terme del castell d'Òdena sían tenguts de donar e pagar⁵ al dit senyor vezcomte per questa de totes les terres, honors⁶ e possessions, les quals hagen e tinguen per lo dit vezcomte en lo dit terme sis-cents sous barsalonesos cascun any en la festa de Sant Miquel dins la vila de Gualada o dins lo terme del castell d'Òdena. Lo qual termini passat, si la dita pagua no li era complidament feta, puxe lo dit vezcomte e los seus usar de emparas e altre senyoria a ell pertanyent en los dits terratinents, axí com d'abans.

Segon capítol. Ítem, fonch⁷ convengut⁸ per pacte que en cars que los dits terratinents de la dita vila de Agualada e succeydors llurs per temps e d'aquí avant compraven o pervenien terres a ells dins los térmens d'Òdena, part aquelles terres que ara possehexen, que sían tenguts de pagar part los dits sis-çents *solidos* questa, segons lo preu e valor de les terres que compraran o a ells pervendran. La qual questa fos tatxada segons la valor de les dites terres e açò a conexas de l'honrat batle que ara és e per temps serà en lo dit castell d'Òdena.

Tercer capítol. Ítem, que en cars que alguns dels dits terratinents e llurs hereus e succeydors venessen o per qualsevol títol trespostassen algunes terres e possessions llurs en lo dit terme d'Òdena a alguns qui fossen del dit terme del dit castell d'Òdena o a altres qualsevol persones que no fossen de la dita vila de Agualada e de contribució llur, que per raó de la dita venda e transpostació de les dites terres fos deduyt de la pagua de la dita questa aytanta quantitat com la⁹ dita terra qui-s vendrà e-s traspostarà seria tatxada en la dita¹⁰ questa de les dites trenta lliures. Però si de les propietats que seran dels dits terratinents de Agualada se derelinquen, axí com a hermes o inútils per qualque raó, que per lo dit lexament o desemparament no sia minuada la dita questa de les dites trenta lliures.

Quart capítol. Ítem, que lo dit senyor vezcomte, per si e per tots hereus e succehidors seus en lo dit castell d'Òdena promet que ell ne batle o procurador o altre oficial seu, no pusque demanar ne haver cascun any sinó los dits sis-cents *solidos* per raó de la dita questa ne aquella en res pujar en maior quantitat *et cetera*.

Quint capítol. Ítem, que de les dites coses sían fetes aytantes e aytals cartes que sían bones e profitoses a cascuna de les parts *et cetera*. *Actum Barchinona II iulii, anno 1372*.

La vila de Agualada és obligada ab jurament a la observansa dels dits capítols e, per açò, hi són obligats tots los béns de la universitat, segons apar en la carta de la dita capitulació, la qual ara novament lo monastir ha haguda *in sui forma auctentica* en pergami, çò és trellat auctèntich, decretat y auctorizat per

los oficials de la dita vila. E més se demostre confirmada la obligació de la dita vila en la carta de la possessió que fonch liurada al monastir de la dita questa quant l'agué comprada, car la dita compra no fonch intimada ni fonch feta requesta a neguna altra persona de pagar la dita questa al monastir, sinó¹¹ solament als consellers de la vila de Gualada personalment. Los quals, en nom de la universitat, acceptaren la dita intima e requesta e se oferiren promptes e aparellats de satisfacer e respondre al monastir de la dita questa, axí com los era intimat.

1. Aquesta questa és stada permutada e canviada ab lo senyor duch de Cardona per CCCC lliures de propietat e CCCC sous de pensió que ha donadas e assignadas al monestir de un censal de pensió de C lliures e preu de II M lliures que reb sobre lo General de Cathalunya a VII de octubre, del qual censal havia ia specialment obligat als aniversaris de la seu L lliures en pensió e mil lliures en propietat. Va a XX M per mil, segons de la dita permutació conste per carta rebuda per lo discret en Joan Vilana, notari de Barchinona, a XXVII de juliol any MDXVIII, *escrit al marge esquerre*. 2. XXX lliures {..} sous, *escrit al marge dret i ratllat*. 3. quondam, *escrit a la interlínia*. 4. taxada, *al ms. tarada*. 5. Lo monestir, en virtut de sos contractes, té tot lo loch e dret que tenia aquest vezcomte, *escrit al marge esquerre*. 6. ara és lo duch de Cardona, *escrit al marge dret*. 7. *Segueix concordat anul·lat mitjançant una línia de punt a sota de la paraula*. 8. convengut, *escrit a la interlínia*. 9. ista deducció annuatim est fienda et eciam variabit secundum valorem terrarum, *escrit al marge esquerre*. 10. ista deducció venit ad onus consiliariorum exigenda, *escrit al marge esquerre*. 11. *Segueix los ratllats*.

126

1500 juny 16. Barcelona

Constança de Peguera, abadessa, i les monges de Sant Pere de les Puelles, d'una banda, i Agustí Gualbes, prior, i els frares de Sant Jeroni de la Murtra, de l'altra, arriben a una concòrdia relacionada amb el lloc de Gra després que la justícia reial, en sentència del 7 de maig de 1499, hagi resolt favorablement al monestir jerònim. El pacte implica que les monges desisteixen de la súplica presentada contra l'esmentada sentència i els frares renuncien a reclamar-ne l'execució a canvi de 1.000 lliures que Sant Pere de les Puelles dona a Sant Jeroni de la Murtra. A tal efecte, les monges fan donació del censal mort de 500 lliures de propietat i 25 de pensió anual que presta Bartomeu Bosc, propietari útil de Gra, de 6 censals morts sobre la ciutat de Barcelona i de 200 lliures en metàl·lic i els frares renuncien al censal mort de 870 lliures de propietat i 29 de pensió que havien rebut arran de la sentència. Ambdues comunitats monàstiques aproven la concòrdia en reunió capitular.

AMSPP, Joan FANER, *Secundus liber contractuum et negotiorum*, 1499, [gener, 28] – 1501, maig, 28, f. 142v-147r.

In Dei nomine. Noverint universi quod, cum inter nos, fratrem Galcerandum Augustinum de Gualbis, Dei gracia priorem monasterii Sancti Hieronimi de Betlem, alias de la Murtra, Barchinone diocesis, et venerabilem conventum fratrum dicti monasterii, ex una parte, et nos, Constanciam de Pagaria, Dei gratia abbatisam monasterii Sancti Petri Puellarum Barchinone, ordinis Sancti Benedicti, Ecclesie Romane nullo medio pertinentis, et venerabilem conventum monialium dicti monasterii, parte ex altera, magna orta fuisset materia questionis racione seu pretextu castri seu loci de Grassa, alias vulgo nominati de Gra, situati in vicaria Cervarie et diocesi Urgellensis, ac directi et alodialis dominii eiusdem, que omnia nos, dicti prior et conventus monasterii Sancti Hieronimi ad dictum nostrum monasterium pertinere et spectare pretendebamus titulo donacionis et concessionis ipsi monasterio et conventui factarum in actu institutionis eiusdem per honorabilem Bertrandum Nicholai, mercatorem, civem Barchinone, cum publico instrumento acto apud discretum Petrum Pellisserii, notarium publicum Barchinone, die nona mensis octobris, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo terciodecimo, unde asserebamus et magna cum instancia petebamus ipsum castrum seu locum de Gra ac directum et alodiale dominium eiusdem dicto monasterio et conventui debere restitui et tradi una cum fructibus perceptis et expensis inde factis, nos vero dicta abbatisa et conventus dicti monasterii Sancti Petri dicebamus et afirmabamus dictam restitutionem per dictum

monasterium Sancti Petri minime fieri debere dicto monasterio Sancti Hieronimi nec ad ipsam teneri seu obligatum fore, eo quare dictum castrum seu locus cum suis pertinenciis revera non ad dictum monasterium Sancti Hieronimi, sed potius ad dictum monasterium Sancti Petri, ex persona religiose domine Elienoris de Requesens, monialis dicti monasterii, pertinere et spectare pretendebamus, signanter titulo et ex causa in solutum dationis sibi facte de dicto castro seu loco pro executione inde facta pro solutione sue legitime quam habeat in bonis domine Ysabelis, uxoris magnifici Bernardi de Requesens, quondam, militis, parentum suorum, cuius domine Isabelis fuit dictum castrum seu locus, prout de ipsa in solutum dacione constat instrumento publico firmato per magnificum Bernardum de Tord, militem, vicarium Cervarie pro serenissimo domino rege, predictae domine Elienori, moniali, pro executione iusticie, quod instrumentum fuit factum Cervarie, apud discretum Johannem Barrot, ville Cervarie regia auctoritate notarium publicum per totam terram et dominationem illustrissimi domini regis Aragonum, regentemque scribaniam curie vicarie Cervarie, die octavo mensis iunii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo tricesimo tercio, et nos, dicti prior et conventus dicti monasterii Sancti Hieronimi, replicando dicebamus et pretendebamus quod, non obstantibus supradictis pro parte dicti monasterii Sancti Petri in contrarium allegatis, prefata restitutio dicti castri seu loci fieri debebat causis et rationibus in processu lacius deductis, nobis vero, dicta abbatissa et conventus dicti monasterii Sancti Petri, contrarium asserentibus causis et rationibus in eodem processu lacius deductis, cumque super predictis inter nos, dictas partes, fuisset ductus altercatum. Tandem, cum sententia lata per illustrissimum dominum Johannem de Aragonia, comitem Ripacurcie, locumtenentem generalem serenissimi domini regis, ad relationem magnifici Francisci Iordà, utriusque iuris doctoris, unius de iudicibus regii consilii, fuit in primis pronunciatum et declaratum dominium alodiale dicti castri seu loci de Grassa ad dictum monasterium Sancti Hieronimi pertinere et spectare, tamen per vendicionem factam per dictum Bernardum de Requesens, patrem et legitimum administratorem ac¹ curatorem filiorum suorum et dicte domine Isabelis, uxoris sue, de locis de Concabella et de Grassa, qui erant patrimonium dicte domine Isabelis, non potuit fieri preiudicium legitime debite dicte Elienori, moniali, filie dictorum coniugum, usque ad satisfactionem dicte legitime, pro qua legitima potuit fieri executio dictorum locorum, sed quod amplius fuit receptum per dictam Elienorem seu per dictum monasterium Sancti Petri, illi succedens, illud per dictum monasterium Sancti Petri esse restituendum dicto monasterio Sancti Hieronimi. Et veniendo ad liquidationem dicte legitime predictae Elienoris, fuit pronunciatum illam debere detrahi de stimacione ipsorum locorum de Concabella et de Grassa dumtaxat, et non de castlania loci de Concabella nec de stimacione iurisdictionis criminalis que nunquam, ut asserebatur, fuerunt in bonis dicte domine Ysabelis nec erant tempore mortis illius, quam legitimam, deducto ere alieno et funeris impensa, fuit declaratum attingere ad sumam viginti sex mille septingentorum quinquaginta solidorum de legitima, dividenda erat inter quinque filios dicte domine Isabelis qui extabant tempore mortis illius, et consequenter fuit declaratum quod legitima dicte Elienoris, monialis, fuit et est quinque mille trecenti quinquaginta solidi, fuitque etiam declaratum quod dicta Elienor, faciendo executionem pro dicta sua legitima contra bona et hereditatem dicti patris sui, qui dictam vendicionem locorum fecerat, obtinuit dictumque monasterium Sancti Petri obtinet medietatem dicte hereditatis paterne, que solum inter immobilia et census valet, ut constat ex actibus et testibus, ducentas libras, preter mobilia que tempore dicte executionis fuerunt executata ad precium sexaginta sex librarum et sex denariorum. Verum, quia in sententia liquidacionis legitime dicte Elienoris, cum instaretur executio in dicto loco de Grassa, fuerunt adiudicate dicte Elienori pro expensis factis usque in illum diem pro medietate sua decem septem libre fuitque declaratum quod dicta medietas fuit soluta hoc modo, scilicet ex medietate sexaginta sex librarum et sex denariorum precii dictorum mobilium triginta sex libre et decem septem libre qui deficiebant usque ad complementum quinquaginta librarum sunt deducende ex dictis ducentis libris immobilium que dicta monialis receperat. Consequenter fuit declaratum quod dicte Elienori non remansit pro sua legitima in dictis bonis immobilibus nisi centum octuaginta tres libras. Item fuit pronunciatum quod dicta Elienor, pro complemento dicte sue legitime, obtinuit executionem et in solutum dationem de dicto loco de Grassa pro duodecim mille solidis, quos sibi retinuit pro eo, quod illos sibi debere dicebatur ad complementum legitime et expensarum factarum post dictam sententiam liquidacionis fuitque etiam taxatum dictas expensas postea factas, ut in actis aparet, ad quindecim libras sexdecim solidos et quod illas dicta monialis et monasterium Sancti Petri debuerint et debent habere una cum quantitate sibi restitui declarata usque ad complementum dictorum quinque milium trecentorum quinquaginta solidorum legitime, que quantitas pro complemento dicte legitime et dictarum expensarum est centum librarum, quas centum libras fuit declaratum quod dicta monialis potuit retinere penes se ex precio dicti loci de Grassa et alias etiam centum libras solutas dicto monasterio Sancti Hieronimi pro censu annuali dicti loci de Grassa, qui locus tenetur sub directo et alodiali dominio dicti monasterii Sancti Hieronimi ad prestationem census quinque librarum. Et quia retentis penes dictum monasterium Sancti Petri quantitibus predictis restabant quadringente libre ad complementum duodecim mille solidorum precii dicti loci de Grassa, fuit pronunciatum et declaratum ipsas quadringentas libras fore et esse restituendas per dictum monasterium Sancti Petri, succedens dicte Elienori, moniali, prefato monasterio Sancti Hieronimi et ad eas restituendas prefatum monasterium Sancti Petri exitit condemnatum unacum interesse ad rationem viginti milium

solidorum pro millenario a die dicte in solutum dacionis et eciam una cum laudimio precii decem mille solidis. Ita tamen quod ex dicta in solutum dacione remaneat penes dictum monasterium Sancti Petri seu penes Bartholomeum Bosch, habentem causam a dicto monasterio Sancti Petri, utile dominium dicti loci de Grassa, et eciam remanente dominio alodiali dicti loci cum dicto annuo censu racione dicti alodii penes dictum monasterium Sancti Hieronimi, prout hec et quamplura alia lacius continentur in dicta regia sententia, de qua receptum et testificatum fuit instrumentum per honorabilem Petrum Belloch, regium scribam et notarium publicum, die septimo mensis madii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo nono.

Veruntamen, a dicta sententia intra tempus debitum fuit supplicatum pro parte vestri, dicte abbatisse monasterii Sancti Petri, pretendendo dictam sententiam fore et esse corrigendam et emendandam in pluribus capitulis ipsius sentencie, in quibus dictum monasterium Sancti Petri fuit lesum et valde preiudicatum, ut asserimus pluribus de causis hic brevitate causa poni obmissis hic quod dicta sententia in favorem dicti monasterii Sancti Hieronimi lata minime transeunt in rem iudicatam, immo dicta altercatio seu questio ventilata racione predictorum adhuc pendet indecisa. Et utraque nostrum, dictarum parcium, credebamus et sperabamus in dicta supplicacionis causa victoriam obtinere pro sui parte et iam racione predictorum fuerunt facte et secute diverse missiones et expense et amplius fieri sperabantur nisi de subscripto transactionis remedio fuisset provisum.

Igitur, cogitantes utramque nostrum dictarum parcium certare de rebus piis et de conservacione et utilitate monasteriorum predictorum, quorum rectores et administratores pocius ad concordiam quam ad enfractus littium propiciores esse debent ne secularibus littigiis intendendo maiores discordie sustinent inter eos, qui pocius super vinculo caritatis solidati esse debent ad exemplum domini nostri Ihesuchristi inquentes suos veros discipulos pacem et concordiam atque fraternum amorem inter se habere debere, volentesque propterea omnes littium enfractus inter nos et dicta monasteria penitus evitare et fraternum amorem et caritatem inter nos et dicta monasteria conservare ac eciam parcere missionibus et expensis que pro inde fieri haberent, tractantibus et intervenientibus aliquibus personis peritia et probitate dotatis, nos, dicte partes, venimus super predictis et infrascriptis omnibus et singulis tanquam de re dubia et litte incerta, nondum finita, ad transactionem, compositionem, concordiam et avinenciam huiusmodi, videlicet quod nos, dicta abbatisa et conventus dicti monasterii Sancti Petri, tam pro dictis quadringentis libris restantibus, ut asseritur, ex precio dicti castri de Grassa, quam eciam racione interesse ipsarum quadringentiarum librarum et pro omnibus aliis et singulis que racione dicte sentencie per dictum monasterium Sancti Hieronimi obtente aut alias racione aliorum ingressi dicte cause contentorum et deductorum dictum monasterium Sancti Hieronimi poterit petere seu actiones aliquas intemptare contra dictum monasterium Sancti Petri seu eius conventum seu contra dictum Bartholomeum Bosch, tenentem et possidentem dictum castrum seu locum de Grassa, seu contra dictum castrum seu locum aut alias premissorum occasione, denique tradamus et delliberamus dicto monasterio Sancti Hieronimi mille libras monete barchinonensis modo infrascripto persolvendas et quod renunciemus dicte cause supplicatorie pro parte dicti monasterii Sancti Petri interposite a dicta sententia in favorem monasterii Sancti Hieronimi lata et omni instancie aut prosecutioni eiusdem remanente, tamen salvo et illeso dicto monasterio Sancti Hieronimi et eius conventui directo et alodiali dominio quod habet in dicto castro seu loco de Grassa, cum annuali censu quinque librarum, quem recipit et recipere consuevit super ipsis castro et loco, et remanentibus eciam salvis quibuscumque aliis ex et pro ipso directo et alodiali dominio quomodocumque ipsi monasterio et eius conventui pertinentibus sue pertinere debentibus.

Et quod nos, dicti prior et conventus dicti monasterii Sancti Hieronimi, acceptando transactionem et concordiam ac renunciacionem predictas, faciamus et firmemus dicto monasterio Sancti Petri et eius conventui et dicto Bartholomeo Bosch ac aliis ab eodem monasterio ius et causam habentibus absolutionem, diffinitionem et renunciacionem infrascriptas cum dictis retencione et salvitate, quequidem transactio, concordia et avinencia utriusque nostrum partium predictarum est valde utilis et pocius acceptanda quam sperare finem littium que dubios eventus in se gerunt.

Pro tanto, nos, dicte partes, laudantes, approbantes, ratificantes et confirmantes transactionem, compositionem, concordiam et avinenciam iamque dictas renunciantesque excepcioni rei ita non esse et in veritate non consistere et dolo malo et accioni infactum et omni alii iuri, racioni et consuetudini contra hec repugnantibus, gratis et excerta sciencia nos, dicte abbatisa et conventus monialium dicti monasterii Sancti Petri, quorum nomina inferius in firmamentis describuntur, capitulariter convocate et congregata in capitulo dicti monasterii, ubi alias capitulum seu conventus ex longeva et anticha consuetudine dicti monasterii convocari et congregari consuevit, et ibidem pro subscriptis capitulum tenentes, facientes et celebrantes conventumque dicti monasterii representantes ex causa dicte transactionis et alias prout melius et efficacius et iure valere poterit et tenere, in solutum et satisfactionem prorata dictarum mille librarum tenore

huiusmodi publici instrumenti in solum damus, transferimus et transportamus vobis, dicto reverendo domino priori et conventui dicti monasterii Sancti Hieronimi recipientibus et acceptantibus nomine dicti monasterii censualia mortua infrascripta in precii et pensionibus eorundem.

Et primo totum illud censuale mortuum pensionis annue quingentorum solidorum et precii seu proprietatis quingentorum librarum monete barchinonensis tamen eius precio seu proprietate quam in prorata pensionis eiusdem a die prolacionis dicte sentencie usque nunc debita et pensionibus de cetero debendis quod dictus Bartholomeus Bosch dicto monasterio Sancti Petri facit et prestat ac facere et prestare tenetur anno quolibet in festo Beate Marie mensis augusti² pro resta precii dicti castri seu loci sibi venditi.

Item totum illud aliud censuale mortuum³ pensionis annue centum quinque solidorum et precii seu proprietatis centum quinque librarum tam in eius precio seu proprietate quam in prorata pensionis eiusdem a die prolacionis dicte sentencie usque nunc debita et pensionibus eiusdem de cetero debendis, quod universitas⁴ civitatis Barchinone et singulares eiusdem dicto monasterio Sancti Petri facit et prestat ac facere et prestare tenetur anno quolibet undecim die ianuarii.

Item totum illud aliud censuale mortuum pensionis annue quinquaginta unius solidorum et precii seu proprietatis quinquaginta unius librarum, tam in eius precio seu proprietate quam in prorata pensionis eiusdem a die prolacionis dicte sentencie usque nunc debita et pensionibus de cetero debendis, quod universitas civitatis Barchinone et singulares eiusdem dicto monasterio Sancti Petri facit et prestat ac facere et prestare tenetur anno quolibet vicesima nona mensis ianuarii.

Item totum illud aliud censuale mortuum pensionis annue quinquaginta duorum solidorum et precii sive proprietatis quinquaginta duarum librarum, tamen eius precio seu proprietate quam in prorata pensionis eiusdem a die prolacionis dicte sentencie usque nunc debita et pensionibus de cetero debendis, quod universitas civitatis Barchinone et singulares eiusdem dicto monasterio Sancti Petri facit et prestat ac facere et prestare tenetur anno quolibet sexta mensis⁵ marcii.

Item totum illud aliud censuale mortuum pensionis annue viginti quinque solidorum et precii sive proprietatis viginti quinque librarum, tam in eius precio seu proprietate quam in prorata pensionis eiusdem a die prolacionis dicte sentencie usque nunc debita et pensionibus de cetero debendis, quod universitas civitatis Barchinone et singulares eiusdem dicto monasterio Sancti Petri facit et prestat ac facere et prestare tenetur anno quolibet prima mensis aprilis.

Item totum illud aliud censuale mortuum pensionis annue quindecim solidorum et precii sive proprietatis quindecim librarum, tam in eius precio seu proprietate quam in prorata pensionis eiusdem a die prolacionis dicte sentencie usque nunc debita et pensionibus de cetero debendis, quod universitas civitatis Barchinone et singulares eiusdem dicto monasterio Sancti Petri facit et prestat ac facere et prestare tenetur anno quolibet vicesima secunda⁶ mensis iunii.

Item totum illud aliud censuale mortuum pensionis annue sexaginta solidorum et precii sive proprietatis sexaginta librarum, tam in eius precio seu proprietate quam in prorata pensionis eiusdem a die prolacionis dicte sentencie usque nunc debita et pensionibus de cetero debendis, quod universitas civitatis Barchinone et singulares eiusdem dicto monasterio Sancti Petri facit et prestat ac facere et prestare tenetur anno quolibet decima septima mensis augusti.⁷

Item ducentas libras monete Barchinone in pecunia numerati. Et nichilominus, nos, dicta abbatissa et conventus dicti monasterii Sancti Petri, renunciamus dicte cause supplicacionis interposite a dicta sententia, ut predicatur, lata in favorem dicti monasterii Sancti Hieronimi et prosequitioni eiusdem, ita quod vos, pretextu dicte cause suplicacionis, non possitis per nos seu dictum monasterium impeti, requiri, demandari nec in causam seu iudicium trahi nec aliquatenus conveniri scilicet sempiternum omneque agendi viam dicto monasterio Sancti Petri et eius conventui penitus precludentes.

Has autem {..}.

Ad hec nos, dictus frater Galcerandus Augustinus de Gualbis, prior dicti monasterii Sancti Hieronimi, et fratres dicti monasterii, quorum nomina inferius in firmamentis lacius describuntur, convocati ad sonum squille et congregati de mandato nostri, dicti prioris, in capitulo dicti monasterii Sancti Hieronimi, ubi alias capitulum seu conventus ex longeva et anticha hactenus observata consuetudine convocari et congregari consuevit, et ibidem pro subscriptis capitulum tenentes, facientes et celebrantes conventumque dicti monasterii representantes tanquam et sanior pars fratrum dicti monasterii, utilitate dicti monasterii in

his prospecta, attenta et considerata, acceptantesque dictam in solutum dationem, translationem et transportationem ac alia supradicta, gratis et ex certa sciencia per dictum monasterium Sancti Hieronimi et nos, ipsius nomine, et successores nostros in eodem absolvimus, difinimus, renunciamus et perpetuo relexamus vobis, dicte reverende domine Constancie de Pagaria, abbatisse dicti monasterii Sancti Petri, et conventui eiusdem omnes et quascumque acciones, questiones, petitiones et demandas, lites seu controversias quas contra vos et dictum monasterium et bona eiusdem possemus ac dictum monasterium Sancti Hieronimi posset facere, proponere, movere seu eciam intemptare, tam causis et rationibus in dicta⁸ sententia lacius designatis, quam preteritu cuiusdam censualis mortui precii octingentarum septuaginta librarum et pensionis annue viginti novem librarum per vos, dictam reverendam dominam abbatissam, et conventum dicti monasterii nobis, nomine dicti monasterii, venditi cum instrumento testificato apud notarium infrascriptum die quartadecima mensis decembris proxime efluxi, pro faciendo complementum dicto monasterio in quantitativis vobis in et cum dicta sententia adiudicatis, quodquidem censuale, exacto inter nos et vos nomine dicti monasterii inhito et convento, ex causa⁹ huiusmodi transactionis volumus et consentimus ac paciscimur vobiscum expresse quod sit cassum et nullum et pro non facto penitus habeatur et censeatur, sicuti cum prefati illud cassamus et annullamus et pro casso et nullo haberi volumus.

Hanc autem {..}.

Actum est hoc Barchinone sextadecima mensis iunii, anno a nativitate Domini millesimo quingentesimo.

S+num nostri, Constancie, abbatisse.

S+++++++na Aldoncie de Serriano, infirmarie, Aldoncie Palau, pietancerie, Agnetis de Copons, Isabelis Yvorra, Yolantis Copons, Elienoris Ramis, Benedicte Figueres, Isabelis Gravalosa, Beatricis Coloma, Elizabet de la Guialtrú.

S+++++++na Aldoncie Busquets, Catharine de la Guialtrú, Elizabet Despujola, Elizabet Boscà, Elizabet Michaela, Hieronime Copons, Brigide Çapila, Johannete Palau, Elienoris Bastida, Hieronime Çasconça, Johannete Copons, Catherine Boscà et Elizabet Vilagayana, monialium predictarum capitulariter,¹⁰ ut predicatur, convocatarum et congregatarum conventumque dicti monasterii faciencium et representantium, que hec laudamus, concedimus, firmamus et iuramus dictis die et anno, presentibus testibus venerabili et religioso fratre Gabriele Pla, monaco, priori Sancti Thome de Fluviano, Gerundensis diocesis, et Jacobo Sastre, scriptore Barchinone.

S+num nostri, fratris Augustini de Gualbis, prioris.

S+++++++na fratris Jacobi Roqueta, vicarii, fratris Jacobi Nagrell, fratris Johannis Felicis, fratris Petri Benaïam, fratris Petri de Rochabertí, fratris Petri Torra, fratris Johannis Pagan, fratris Simonis Álvarez, fratris Jacobi Azanedo, fratris Michaelis Iorba et fratris Martini Sayas, capitulariter, ut predicatur, convocatarum et congregatarum conventumque dicti monasterii faciencium et representantium, qui hec laudamus, concedimus et iuramus die decima nona¹¹ mensis et anni predictorum, presentibus testibus dicto venerabili fratre et religioso fratre Gabriele Pla et Johanne Christoforo Faner, scriptore Barchinone.

1. ac, *escrit a la interlínia*. 2. in festo Beate Marie mensis augusti, *escrit a la interlínia*. 3. *Segueix* pensionis annue centum quinque solidorum et precii seu proprietatis centum quinque librarum barchinonensium tam in eius precio seu proprietate quam in prorata pensionis eiusdem a die prolacionis dicte sentencie usque nunc debita et pensionibus de cetero debendis quod universitas *ratllat*. 4. *El fragment comprès entre* pensionis annue centum *i* debendis quod universitas, *escrit al marge esquerre, separat del text. La marca que permet conèixer on s'ha d'inserir el text és Λ i està situada darrere de mortuum*. 5. *Segueix* mensis *ratllat*. 6. *Segueix* se iulii *ratllat*. 7. *Segueix* Item totum illud aliud censuale mortuum pensionis annue decem librarum et precii sive proprietatis ducentarum librarum quod heredes et successores Johannis Blanduni, domicelli oriundi ville de Plaça, regni Sicilie, in civitate Tarrachone domiciliati, et domine Barbare, eius uxoris, dicto monasterio Sancti Petri faciunt et prestant ac facere et prestare tenentur anno quolibet decima die ianuarii titulo vendicionis per ipsos facte reverende domine Aldoncie, tunc abbatisse, et conventui dicti monasterii, cum publico instrumento acto Barchinone apud discretum Guillerum Jordani, notarium publicum Barchinone, die secunda mensis iunii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo tercio una cum prorata dicte pensionis debita a die prolacionis dicte sentencie usque in hunc presentem diem et pensionibus de cetero debendis *ratllat*. *Aquest ratllat afecta totes les paraules del text. En canvi, a continuació hi ha un fragment invalidat per l'escrivà, però no amb un ratllat de totes les línies, sinó amb dues línies en forma d'aspa*: Item totum illud aliud censuale mortuum pensionis annue quinque librarum et precii seu proprietatis centum librarum, tam in eius precio seu proprietate quam in prorata dicte pensionis a die prolacionis sentencie usque nunc debita et pensionibus de cetero debendis, quod dictum monasterium Sancti Petri recipit et recipere consuevit anno quolibet super universitate

civitatis Barchinone et singularibus eiusdem die {...}. Item totum illud aliud censuale mortuum pensionis annue aliarum quinque librarum et precii seu proprietatis aliarum centum librarum dicte monete tam in eius precio seu proprietate quam in prorata dicte pensionis de cetero debendis, quod dictum monasterium recipit et recipere consuevit anno quolibet super dicta universitate civitatis Barchinone et singularibus eiusdem die {...}. 8. *Segueix causa ratllat.* 9. *Segueix vendicionis ratllat.* 10. *Segueix S+num nostri, patris Augustinii de Gualbis, prioris ratllat.* 11. *Segueix die ratllat.*

127

1500 desembre 19. Barcelona

Antoni Divadripon, bancaler ciutadà de Barcelona, reconeix que el prior i convent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron li han pagat 12 lliures 17 sous com a part dels 17 lliures 17 sous barcelonesos del preu de quatre bancals que ha de construir per a l'església d'aquest monestir.

AHPB, Narcís Gerard GILI, *Manual*, 1500, juliol, 17 – 1501, desembre, 24, s. f.

Die sabbati XVIII dictorum mensis et anni.

Anthonius¹ Divadripon, bancalerius, civis Barchinone, confiteor et recognosco vobis, venerabili priori et conventui monasterii Sancti Hieronymi Vallis de Ebron, diocesis Barchinone, quod dedistis et solvistis michi in tabula Johannis Cortès, camporis Barchinone, duodecim libras et decem septem solidos barchinonenses ad complementum illarum decem septem librarum et decem septem solidorum que sunt precium quatuor bancalorum per me ad opus ecclesie dicti monasterii factorum, que solucio facta fuit per fratrem Johannem Moner, procuratorem dicti monasterii.² Et ideo renuncio *et cetera*.

Testes Gabriel Porrassà, mercator, et Petrus Solanelles, curritor auris, cives Barchinone.

1. *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per indicar la ferma.* 2. que solucio facta fuit per fratrem Johannem Moner, procuratorem dicti monasterii, *escrit a la interlínia.*

128

1551. Sant Jeroni de la Murtra

Descripció del monestir de Sant Jeroni de la Murtra i dels seus voltants, amb especial incidència en la canalització de l'aigua.

ACA, *MH*, vol. 2496, f. 20r-21r.

a. Carles DÍAZ MARTÍ, «Descripció de Sant Jeroni de la Murtra a mitjan segle XVI», *Carrer dels Arbres*, 13 (2002), p. 36-37.

Casa de la Murta.

Primo ha y posseheix lo dit monastir de Sanct Hierònym de la Vall de Betlem, àlies de la Murta, tota la casa apel·lada de la Murta, en la dita parròchia de Sancta Maria de Ba{dalona, del}¹ bisbat de Barcelona, ab totes ses terres, honors e possessions, drets e {...}² {per llibero} y franch alou, jatsia en temps passat se tingués per la pabord{ia del mes de maig de la} seu de Bar{celona, la} qual, en poder d'en Guillem Borrell, notari de Barcelona, a sis de les calendes de agost mil tres-cents vint-y-nou, entre mossèn Jaume de Sancliment, senyor de la dita casa de la Murta, e lo pabordre de dita pabordria, fou feta certa {permuta, per la qua}l la senyoria de dita pabordria fou extincta.

En la qual casa {de la Murta està} fundat y edificat lo dit monastir, lo qual al present consisteix en les coses següents, és a saber sglésia, sacristia y quatre capelles, chor ab tot de volta, molt ben obrat de roure de Flandes, llibraria del chor, ab nota e sens nota, molt bona, orgue bo y ben obrat, sis o set vedrieres, tot quasi nou, claustro quadrat molt ben obrat de pedra de Monjohich, de volta ab diverses pintures y armes, en un cantó del qual, a levat, devant la porta de la sglésia, ha una capelleta de Nostra Senyora dels Àngels e, devant aquella, una capella de Sanct Sebastià. E a l'altra part, a mà dreta e {xin}t de la sglésia, és lo capítol de volta, ab un altar de Sanct Cosme y Sanct Damià, ab tres carnés, lo un al mig, a hon se sotterren los frares, e dos a l'entrant per als seculars. E a l'altre cantó, a ponent, ha un bell refetor de volta y, al cap d'ell, un celler e a l'altre cap la cuyna, tot de volta. Lo qual claustro stà fornit de tar{on}gers y murtes, molt ben compassat, y en una part d'ell, devant la porta maior del dit claustro, ha un bell pou, molt bona aygua, y al mig un sortidor de pedra de Monjohic, molt ben obrat, ab aygua viva contínua.

La qual aygua és més leu {gera}³ una onsa per cortar que no la del dit pou e millor en sabor. E naix de una font que stà junt del saffareix gran, al cap de la parra, y ve per canonada ab sos spirals y entra en la cuyna. Y aquí, en lo sò{l} de dita cuyna, se parteix passant per mig dels portals y va a una exeta de la entrada de dita cuyna y a les exetes de les olles de cuynar. Y de dites exetes travessa lo dit claustro entre lo {segon} y terç pilar,⁴ en lo qual ha una creu,⁵ y va al dit sortidor. Y de aquí travessa los fonaments de dit claustro a mà squerra y entra per lo portal de la Maria Mater y devant lo portal del forn. De dins se parteix y va a les exetes del celler y porta forana del forn, y de aquí va a la exeta de dins lo forn, y de aquí va a la exeta {de la} casa de les bugades y de aquí stà feta la canonad{a} fins a la enfermeria nova. Y passant per la porta y per mig del {portell} de l'ampitrall del claustro comensat, sota lo qual portell ha un canó de {tres bo}ques, per la una boca v{a a}l sortidor y saffareix, que aquí són iunt a la paret de la sglésia, per l'altra se continua la canonada fins al segon portell de dit claustro, a hon ha un altre canó de tres boques, per la una va l'aygua a la sacristia y l'altra boca mira a la porta de la era del cap del dit claustro, que vuy stan tapades.

E en dos cantons del dit claustro ha sengles scales per hon se puja al claustro de dalt, cubert de teulada, en lo qual ha denou o vint cel·les y una llibraria ben fornida de llibres de la Sagrada Scriptura. Exint del dit claustro a la part de levat, ha una⁶ part del claustro comensat, de volta de guix, en lo qual en lo debaixés lo forn de⁷ coure pa, ab tots sos compliments, cases de les bugades y altres instàncies per a cellers y altres coses necessàries. E en lo de dalt y ha una {altra part de claus}tro, cubert de teulada, e instàncies aptes e⁸ bones per a enfermaria, ab t{ots sos compl}iments. E ara novament, a lahor y glòria de Déu, a la part de migjorn {..}⁹ a se és comensat un bell tros de obra, lo qual ampliarà molt lo {..}ta¹⁰ quietut al claustro y levarà molta per{..}s¹¹ religiosos tenien a {di}ns per no tenir los spays necessaris. La qual obra se és trassada ensemps ab tota la casa a molta commoditat per a poder-se fer en lo sdevenid{or un altre} claustro, segons stà començat, de la mateixa granària del claustro aca{bat, segons es pot} veure en les trasses fetes en pregamí, les quals ha bé costat y trobar-les has entre les cartes de la fundació del dit monastir, en un plech número segon, en lo {..}¹² caxó de l'archiu.

E no molt luny del dit monastir, quasi dos trets de ballesta a la tremuntana, ha un aljub o casa de volta grassa, en la qual naix una aygua, la qual se diu la Font Vella, de la qual aygua, trobant los passats per experiència que, bevent d'ella, engendrava malalties en los cossos, dexaren de beure de aquella y la destinaren per a regar los horts y¹³ cercaren altres expedients per a que ells ni los sdevenidors haguessen a beure de la dita aygua, lo que en strem los és de agrahir. La¹⁴ qual, de aquí, ve per canonada fins al spirall devant lo abellar y après va per unes teules cubertes fins al spirall en vista del monastir. Y de aquí va a un partididor, de hon pot anar en dues parts per canonada, per la una a la part de migjorn fins a quatre o cinc passes ans del clot del descorredor, a hon stà tapada la canonada, y, tornant atràs, munta al spirall y raja en lo abeurador, sota la parra, y de aquí cau en lo saffareix dins l'ort, per lo qual spirall l'aygua que scapa de la aygua bona que entra en casa raja també en dit abeurador. La qual aygua mala, a tres o quatre passes del dit spirall, après del dit spirall devant lo abellar entra y va per canals cubertes al saffareix gran del cap de la parra per a regar l'ort, per l'altra part a levat pot anar per canonada fins a un spirall petit y de aquí al¹⁵ spirall major, a hon antigament stava lo¹⁶ abeurador, la qual per temps poria servir per lo que aparegués necessari. E perquè la dita aygua, com per experiència se és vist, se embarassa algunes voltes y no corre, és mester regonèxer-la cad·any y fer-la neta almenys dos voltes.

E més, en un torrent a tremuntana qui va a Montalegre, quasi a tres trets de ballesta del dit monastir, ha unes aygües molt bones y que en ningun temps de l'any¹⁷ manquen, les quals s{egons} {..}¹⁸ de persones {expe}rtes se poden portar al dit monastir y servir d'elles {..}tir¹⁹ se poria molt aprofitar en los {..}²⁰ de les dites fonts de casa, on se és vist {..}²¹ portadores havien de regar l'ort.

E²² més, al cap de una montanya sobre dit monastir que vuy és vinya, ha una capella molt bonica, cuberta de volta de rajola y teula, que-s diu la capella de Sen Onoffre, ab un gentil retaule y una bona campana.

1. *Entre claus els fragments que no es poden llegir per forats en el text. A dins hi escrivim una hipòtesi del que hi podria haver-hi i, si no és possible, indiquem el nombre de lletres que ocupa.* 2. *Segueix un forat que ocupa 3 lletres.* 3. *Aygua del sortidor en lo capbreu vell ne cartes CLXXIII, escrit al marge esquerre. A partir de en lo capbreu mà diferent.* 4. *Segueix a la part de la entrada ratllat.* 5. *en lo qual ha una creu, escrit a la interlínia, i sculpida a la part de la dita creu, escrit al marge esquerre. A sota d'aquesta darrera anotació marginal, E nota que al segon grahó qui puie al sortidor ha una creu sculpida y davant la dita creu, a una passa, ha un canó {..} que gire l'aygua vers la dita creu y {..} la creu passa la canonada y entra al sortidor.* 6. *una, escrit a la interlínia.* 7. *Segueix per ratllat.* 8. *Claustro segon y Obra Nova, escrit al marge esquerre. Y Obra Nova, escrit per una mà diferent.* 9. *Un doblec en el paper dificulta la comprensió d'aquest fragment que ocupa unes 16 lletres.* 10. *Segueix un forat que ocupa 16 lletres.* 11. *Segueix un forat que ocupa 6 lletres.* 12. *Segueix un forat de 13 lletres.* 13. *Font vella, escrit al marge esquerre.* 14. *Segueix de ratllat.* 15. *al, escrit a la interlínia.* 16. *Segueix lo repetit.* 17. *Aygua del torrent, escrit al marge esquerre.* 18. *Segueix un forat que ocupa 8 lletres.* 19. *Segueix un forat que ocupa 30 lletres.* 20. *Segueix un forat que ocupa 34 lletres.* 21. *Segueix un forat que ocupa 36 lletres.* 22. *Se{n O}noffre, escrit al marge esquerre.*

Imatge 2a – Façana del castell de Concabella. Fotografia: Roser Morros.

Imatge 2b – Interior d'una de les torres del castell de Concabella, amb espitlleres. Fotografia: Roser Morros.

Imatge 3 – Taula central del retaule de Miralles, en què apareix Bertran Nicolau com a donant. Procedència: MNAC.

Imatge 4 – Escuts de la pedra commemorativa de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Procedència: Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell (MVR/435). Fotografia: Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 5 – Escut del sepulcre de la reina Maria en el claustre del convent de la Trinitat de València. Fotografia: Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 6 – Escut del notari Antoni Vinyes en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra.
Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 7 – Escut amb estels en el claustre de la infermeria de Sant Jeroni de la Murtra.
Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 8 – Làpida de Jerònima Descoll, muller de Miquel Setantí, a Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 9 – Làpida de Joan Quintà en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

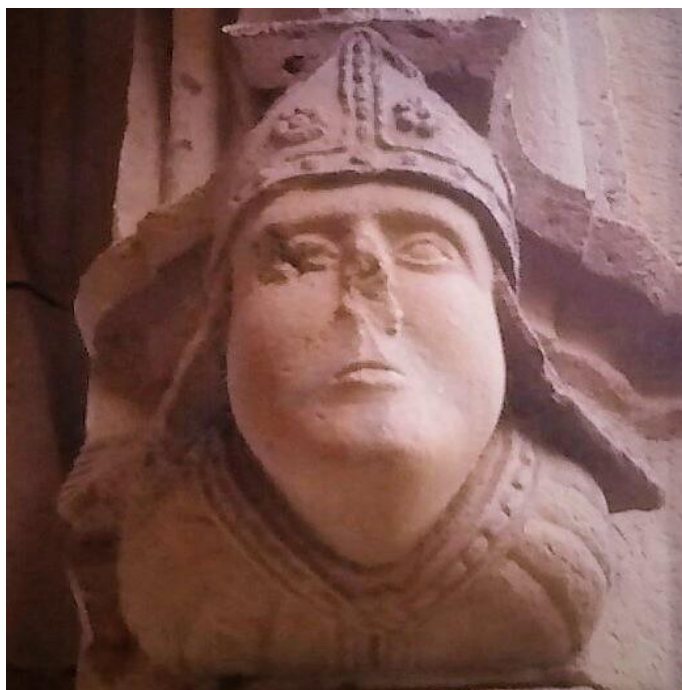
Imatge 10 – Escut de Lluís Clos en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 11 – Carner de la nau central de l'església de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 12 – Tres bustos del claustre de Sant Jeroni de la Murtra amb possibles retrats del cardenal Joan Margarit. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 13 – Escut del mercader Nicolau Viastrosa en una clau de volta del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 14 – Escut del llinatge Albanell en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 15 – Escut de Pere Boquet en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 16 – Salvaguarda reial de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Procedència: Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell. Fotografia: Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 17a – Ruïnes del castell d'Aguiló. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 17b – Vista general d'Aguiló. Fotografia: Elisa Vidal.

Imatge 18 – Retrats dels Reis Catòlics en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra.
Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 19 – Retrat en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra que tradicionalment s'ha atribuït a Cristòfor Colom. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 20 – Ruïnes del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Fotografies: Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 21 – Ruïnes de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron l'any 1929. Procedència: MNAC.

Imatge 22 – Fotografia no datada de restes de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Procedència: Fons de Carles Quintana. Proporcionat per Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 23 – Dibuix de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron fet per Pau Rigalt i Fargas, publicat al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, 59 (1899), p. 285.

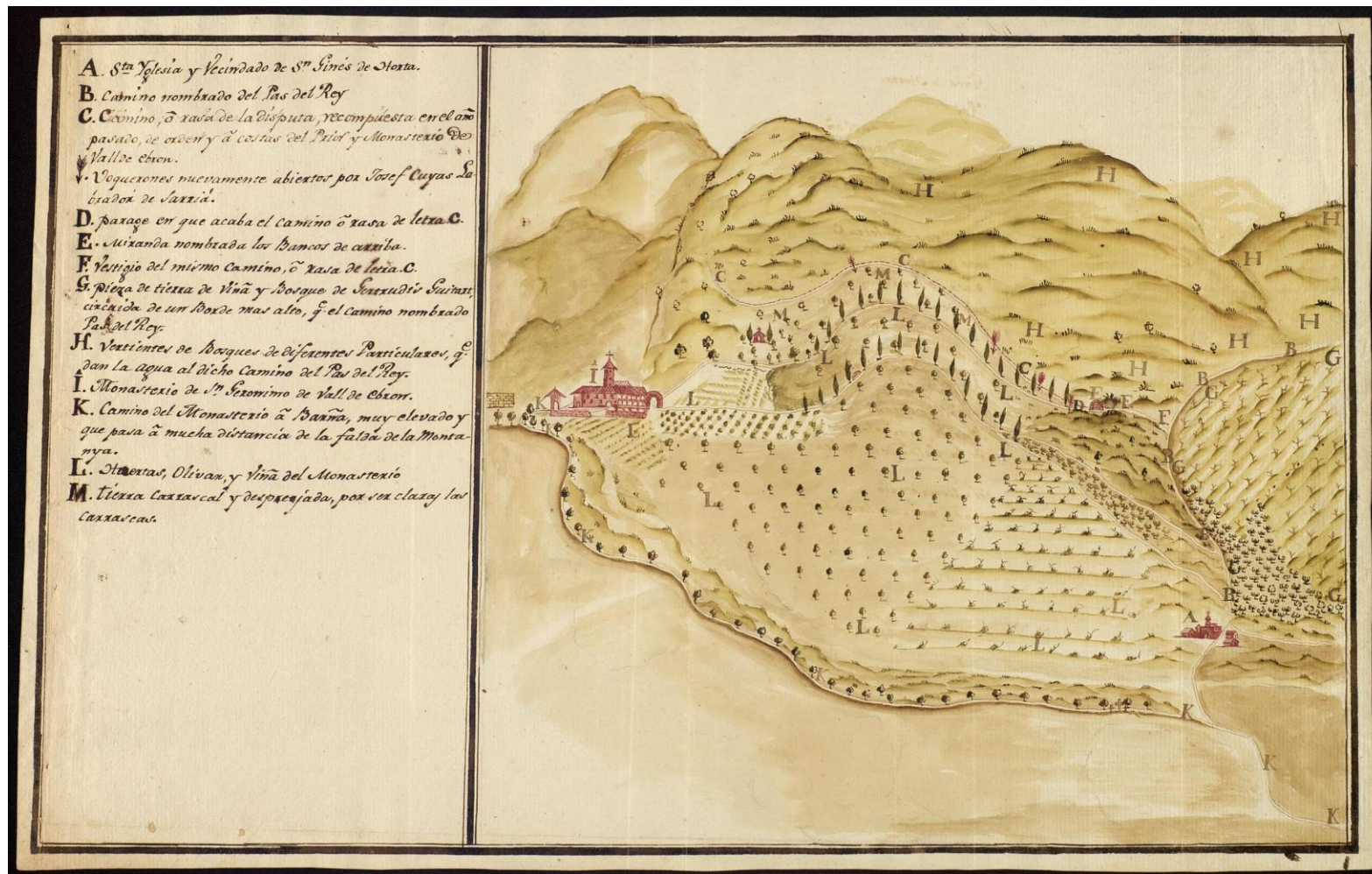
Imatge 24 – *Convent of St. Jerome, near Barcelona*, gravat publicat a G. VIVIAN, *Spanish Scenery*. Londres: P. & D. Colangui & Co., 1838.

Imatge 25 – Il·lustració en un procés judicial relacionat amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Procedència: ANC, Reial Audiència de Catalunya, ANC1-398-T-2918.

Imatge 26 – Il·lustració en un procés relacionat amb Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Procedència: ANC, Reial Audiència de Catalunya, ANC1-398-T-2918).

Imatge 27 – La Vall d'Hebron a Collserola. El monestir s'erigia on actualment hi ha una benzinera. Fotografia: Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 28 – Làpida funerària amb inscripció hebrea procedent del monestir de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Procedència: Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona (MHCB- 7636).

Imatge 29 – Gàrgola amb representació d'un cap de lleó procedent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Procedència: Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell (MVR/402). Fotografia: Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 30 – Clau de volta amb un sant Jordi matant el drac procedent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron. Procedència: MNAC (156075).

Imatge 31 – Clau de volta procedent de Sant Jeroni de la Vall d’Hebron. Procedència: Museu d’Història de la Ciutat de Barcelona (MHCB-7657).

Imatge 32 – Clau de volta amb un escut procedent de Sant Jeroni de la Vall d’Hebron. Procedència: Museu Municipal Vicenç Ros de Martorell (MVR/394). Fotografia: Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 33 – Creu procedent de Sant Jeroni de la Vall d'Hebron, actualment conservada a la parròquia d'Horta. Fotografia: Oriol de Fàbregues-Boixar.

Imatge 34 – Torre del Veguer, primera seu del monestir de Sant Jeroni de Montolivet.
Procedència: www.torredelveguer.com.

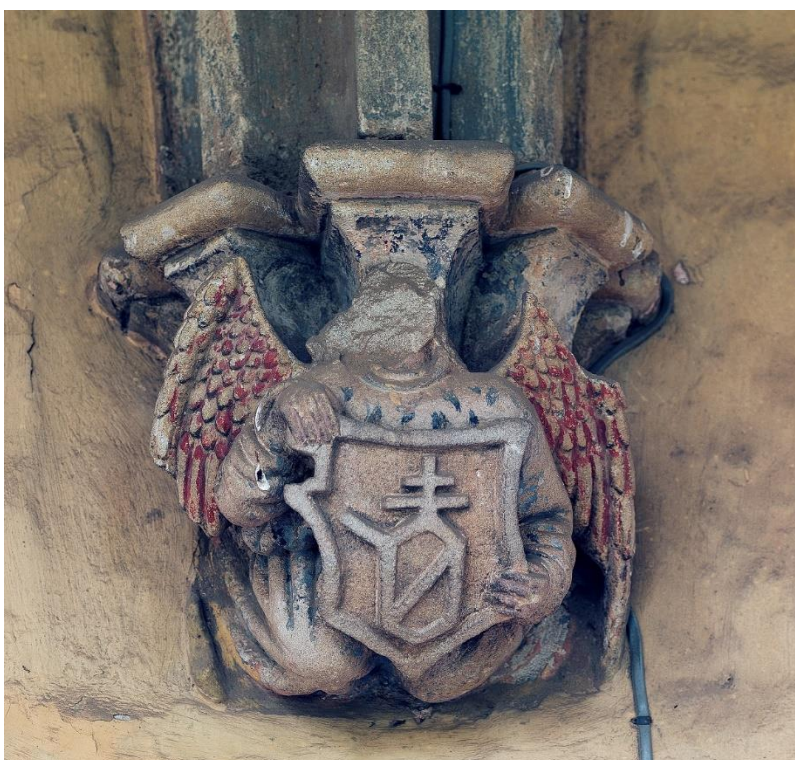
Imatge 35 – Rajola i alfardons del paviment de la capella del Crucifix de Sant Jeroni de la Murtra. Procedència: Museu de Badalona. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 36 – Diferències en la tipologia de les claus de volta del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 37 – Diferències en la tipologia de les peanyes en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 38 – Clau de volta que estava a la galeria de llevant del claustre del monestir de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

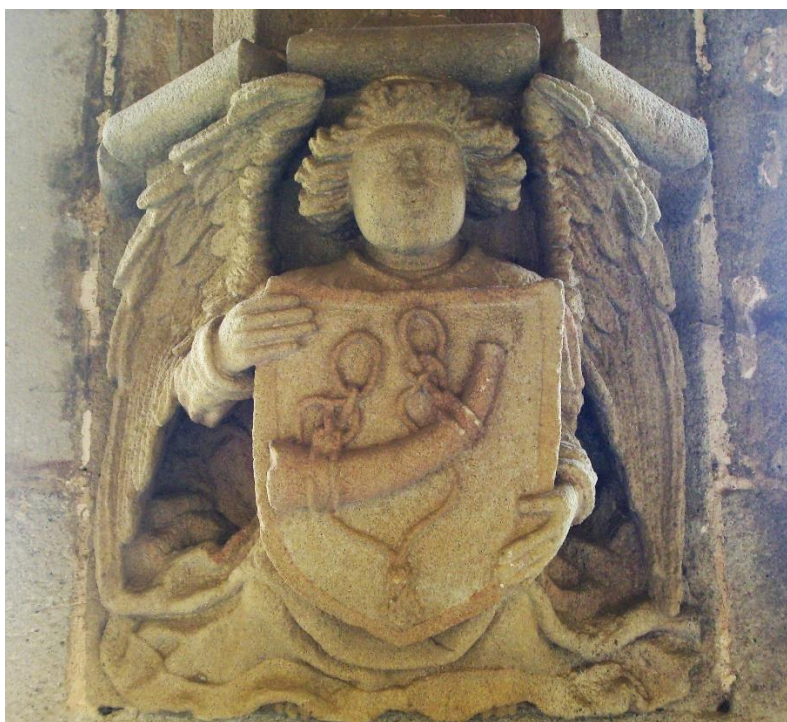
Imatge 39 – Clau de volta amb l'escut del llinatge Desvalls que estava a la galeria de llevant del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 40 – Clau de volta amb la imatge de sant Honorat que estava a la galeria de llevant del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 41 – Escut atribuït al llinatge Cornet en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 42 – Escut atribuït al llinatge Torres en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 43 – Escut amb un lleó rampant, possiblement del llinatge Madrigal, en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 44 – Escut contrafaixat en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 45 – Escut amb pics, possiblement del llinatge Piquer, en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 46 – Marca de mercader amb la lletra pe en una de les mènsules del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 47 – Escut del llinatge Vila en una de les mènsules de la galeria de migdia del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 48 – Possible escut del llinatge Vila en una de les mènsules de la galeria de llevant del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 49 – *Putti* d'una de les mènsules de la clau de volta de la cantonada sud-occidental del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 50 – Àngel d'una de les mènsules de la galeria de tramuntada del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 51 – Àngel d'una de les mènsules de la galeria de ponent més properes a la galeria nord del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 52 – Àngel d'una de les mènsules de la galeria de ponent que tenen com a clau de volta l'escut dels Reis Catòlics. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 53 – Escut dels Reis Catòlics en la clau de volta central de la galeria de ponent del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 54 – Dos bustos de reis esculpits en les mènsules dels arcs del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 55 – Dos trams de la galeria del claustre de la infermeria de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

Imatge 56 – Clau de volta de la capella dels Àngels en el claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Carles Díaz.

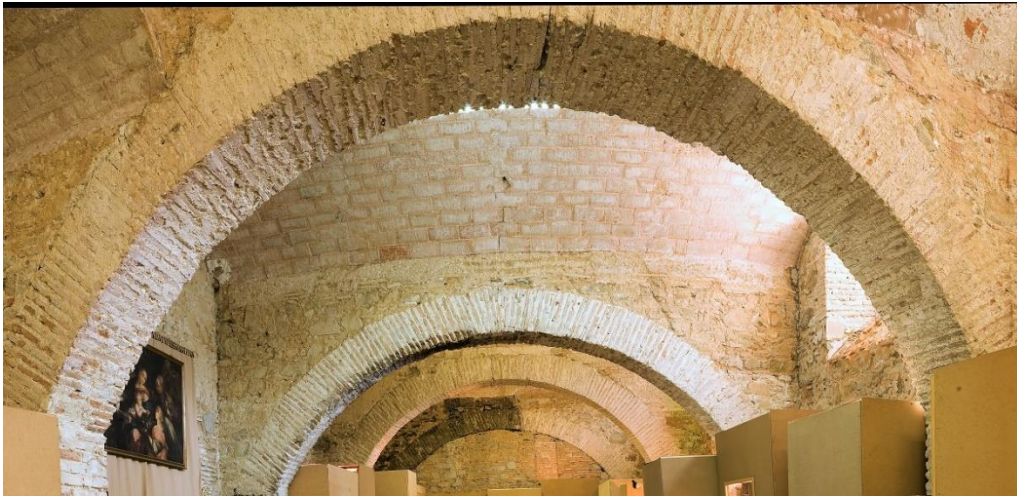

Imatge 57 – Vista general del refector de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

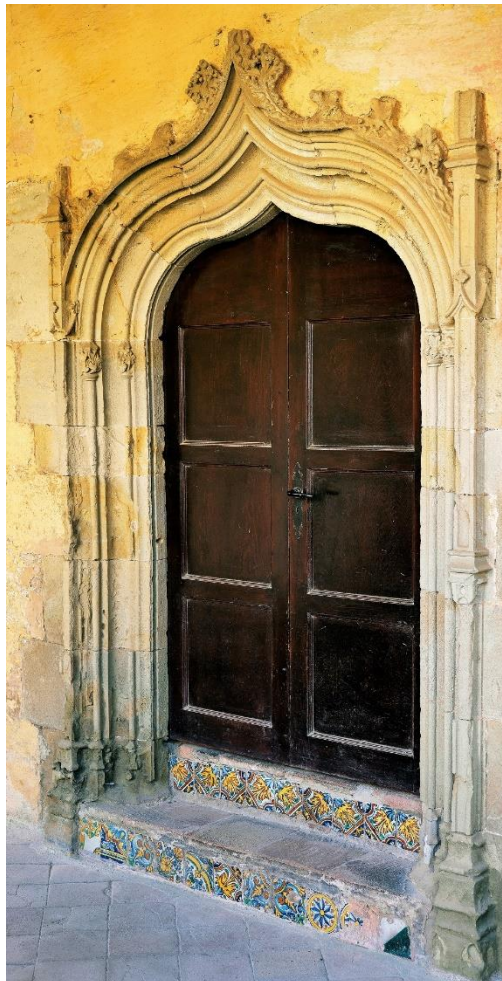

Imatge 58 – Voltes de la cuina de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 59 – Entrada a la capella de Sant Sebastià des del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 60 – Predel·la del retaule de la capella de Sant Sebastià de Sant Jeroni de la Murtra. Procedència: Museu de Badalona.

Imatge 61 – Capella de Sant Onofre, al cim d'un puig al nord del monestir de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

Imatge 62 – Sortidor del pati del claustre de Sant Jeroni de la Murtra. Fotografia: Antonio Guillén.

